[illegible] pecados por verguen[illegible]
[illegible] sin auer enido mastiem
para examinarse, que vna
[illegible] sola, despues que oye-
[illegible] sermones absolvia, y
dezia (para probar su impor
a el penitentes para que se
[illegible]minarán mas) que no e[illegible]
[illegible]garan aquel dia, sino que
[illegible]vieran a examinarse mas
tan largo tiempo, miran-
si auia dicho mas, ó menos
lo que auia confessado, y si
[illegible]ia olvidado de otros pe-
[illegible]dos, &c. y que bolvieran el
siguiente á reconciliarse,
[illegible]e entonces comulgarian;
[illegible] lo hazian, que bolvian,
[illegible]guntandoles: que es lo
[illegible] nuevo traian para re
[illegible]nciliarse? Me respondian:
[illegible]dre mio, yà he examinado
[illegible]da mi vida, como me lo di-
[illegible] ayer, y no he hallando mas
[illegible]dos de los que confessé
[illegible]er con su Paternidad, y aun
[illegible]ntcas no huviera confessa-
[illegible] sino me huviera tan por
[illegible]ul preguntado; porque
[illegible] huviera acertado a dezir-
[illegible], solo me acuerdo de mu-
[illegible]s maldiciones que echaua
[illegible] muchachos, [illegible]
[illegible]de coraçon, &c. Y otros,
[illegible]que se acordavan de al-
[illegible]as otras cosas, no eran
[illegible]eves; y con esta experien-
[illegible]de en nuchos hize[illegible]

[illegible] Porque aunque
conozco que no es possible,
segun entiendo, por la expe-
riencia [illegible] de que se ayan exa-
minado, [illegible]mo lo pide el lar-
go tiempo que no se han con-
fessado; pero por otra entien-
do que han hecho de su parte
lo que han podido hazer, y
que no [illegible]an mas de lo que
han hecho, por las experien-
cias que en ellos he hecho, de
los quales entiendo dixo el
Profeta. *Homines, & iumenta salvauis Domine, Psalm. 35.* De
mi parecer son tambien algu-
nos Doctores con Vazquez,
referido por Diana, *Par.* 10
tract. 14. *num.* 31. y Hurtado
disp. 10. *de pœn. cap.* 6. *fol.* 3 62.
con Medina, y aun Reginaldo
de *offic. pen cap.* 7. *num* 6. dize
que puede el Confessor en-
tender, que el Penitente ha
cumplido suficientemente cõ
el examen que pide este Sa-
cramento de la confession,
auiendo hecho el tal alguna
diligencia, con proposito de
responder sinceramente a las
preguntas del Confessor; y
esto con buena fé, juzgando
assi satisface a la obligacion
que tiene de confessar con de-
vida preparacion, y examen
de conciencia. Pero dize Hur-
tado, que le haga cõfessar pri
meramente de los pecados

Nstitutiones impiales
cum casibus longis noui
ter emēdatis in fine ope
ris per ordinē appositis
et cum multis additioni
bus a precipuis ꝛ neothe
ricis doctorib⁹ extractis
ꝛ suis locis pro textuū et
glosarum veritate enu-
cleanda oportune appo-
sitis.

Summaria multis addi
tis textui distinctissime immixta.
Titulorum singulorū cōtinuationes accommodatas.
Textuales diuisiones glosis adiunctas.
Quibusdā aliis additionibus: non cōtemnendis: que
excerpte sunt ex volumine institutionum impressionis
parisiensis nouissime. signateqꝫ in margine.
Arborem ciuilem cum patenti et breuiuscula elucida-
tione: et etiam quedam questiones ad intelligentiam
ipsius valde vtiles. Folio. lxiiij.
Glosas non sine augmento e regione signatas.
Tabulā titulos oēs alphabeti ordine connectentem.
Tabulam alteram fecundissimā glosarū medullas expli-
cantem de nouo correctam ꝛ emendatam.
Carmina rubricarū omniū librorū institutionum.
Alia carmina rubricarū totius iuris cesarei.

Venundātur Lugduni ab Stephano Gueynard
prefate ciuitatis bibliopola ꝛ ciue in vico mercu-
riali: vulgariter en la rue merchiere.

Celsus hugo dissutus cauillonus celta i vtroqȝ iure licentiatus. viro lepidissimo imprimisqȝ amico anthonio Bocherio archipresbytero de terminis. S.

Alienis me implicitū negotijs Stephanꝰ Bueynard Lugdunēsis adiit bibliopola. deprecariqȝ (ac perorauit tandem) vt institutionum calchographorum deprauatum incuria volumen emendarē. meoqȝ castigatum pumice prodiret in vulgus. Illi ego excusare laborē. et imperialia vincla. preualuere tamē validis nostris obicibus suse preces. tum hac ꝙ castigatione satis plerisqȝ facerē ac prodessem (cōem etem̄ sum miseratus ac indolui iacturā) cum ad publicā nati qꝛ simus vtilitatē. Perlegi igitur (mi anthoni) iustinianū codicillū: prima iuris cunabula. quē fabriciana (recte si latinesco) castigauerat lima. Illud verū impressorum vsqȝ adeo deprauauerat imbecillitas ac incuria antiqui vir vt nunc in hoc stigmata codicis remaneant. Nostris igitur vigilijs castigatum tuo amicissime vir ac affinis dicamus nomini: quod cum te, viros tum omnis iuris legūqȝ peritos (si modo nostrū nō adulteretur exemplar) probare magniqȝ facere speramus. cui nos dempsisse nihil: errata tamē pleraqȝ vndecumqȝ castigasse: et nonnihil quod ipsi etiā possint vellites capere suis addidisse locis cognoscet lector: tibi gratias (quas si pro istoc merear negotio) in beneficij saltim suscepti cōpensationē persoluturus: cuius hec ego peregerim suasu. ⁊ vale. meqȝ vt soles ama.

Eidem distichon.

Aurum dant reges: sacri quoqȝ verba poete.
Iura tibi o iuris: rite: perite damus.

¶ Rubrice oēs p alphabetū posite et ad loca sua per ordinem remisse.

¶ De littera A.
Adoptionibus Folio.xxxviij.
Attilano tutore fo.lx.
Auctoritate tutorum. folio.lxiij.
Ademptione legatorum fo.clxxxj.
Assignatione libertorum. fo.ccix.
Acquisitione per arrogationē. fo.ccxxv.
Actionibus fo.cccj.
¶ De littera B.
Bonorum possessionibus fo.ccxxj.
¶ De littera C.
Capitis diminutione folio.lv.
Curatoribus. folio.lxvij.
Codicillis. folio.cxcij.
¶ De littera. D.
Donationibus folio.cxiiij.
Duobus reis stipulandi. fo.ccxl
Diuisione sti pulationū. fo.ccxliij.
¶ De littera. E.
Excusationibus tutoꝝ vel cura. fo.lxxij.
Exheredatione liberoꝝ. fo.cxxxvj.
Eo cui libertatis causa bona adijciuntur. folio.ccxxvij.
Emptione ⁊ venditione. fo.cclxij.
Exceptionibus. folio.cccxl.
¶ De littera F.
Fiduciaria tutela folio.lix.
Fideicōmissarijs hereditatib⁹. f.ccclxxxiiij
Fideiussoribus folio.cclvj.
¶ De littera. G.
Gradibus cognationū. folio.ccxij.
¶ De littera. H.
His qui sui vel alieni iuris sunt. fo.xxvij.
Heredibus instituendis. fo.cxl.
Heredum qualitate ⁊ differentia. fo.clx.
Hereditatib⁹ q̄ ab intestato defe.fo.cxciiij.
His per quos agere possum⁹.fo.cccxxxiiij.
¶ De littera. I.
Iusticia ⁊ iure. folio.vj.
Iure naturali gentium ⁊ ciuili. fo.viij.
Iure personarum folio.xv.
Ingenuis. folio.xviij.
In officioso testamento. fo.clvij.
Inutilibus stipulationibus. fo.ccxliij.
Iniurijs. folio.ccxcv.
Interdictis. folio.cccxlvij.
¶ De littera. L.
Libertinis. folio.xix.
Lege fusia canina tollenda. fo.xxvj.
Legitima agnatoꝝ tutela. folio.liij.
Legitima patronoꝝ tutela. fo.lviij.
Legitima parentum tutela. fo.lix.
Legatis folio.clxv.
Lege falcidia folio.clxxxj.
Legitima agnatoꝝ successione. fo.ccij.
Litterarum obligatione fo.cclx.
Locatione ⁊ cōductione. fo.cclxvij.
Lege aquilia. folio.ccxcj.
¶ De littera. M.
Militari testamento. folio.cxxx.
Mandato. folio.cclxxij.
¶ De littera. N.
Nuptijs. folio.xxxj.
Noxalibus actionibus. fo.cccxxix.
¶ De littera. O.
Obligationibus. folio.ccxxx.
Obligatione ex ꝯsensu. folio.cclxj.
Obligationibus que ex quasi cōtractu nascuntur. folio.cclxxvj.
Obligationibus que ex delicto nascuntur. folio.cclxxxiiij.
Obligatiōib⁹ q̄ ex q̄si delicto nas.fo.ccxcix.
Officio iudicis. folio.cccliх.
¶ De littera. P.
Patria potestate. folio.xxix.
Per q̄s psonas nobis acq̄rit. fo.cxx.
Pupillari substitutiōe. folio.cxlix.
Per q̄s pso.no.obliga.acq̄rit. fo.cclxxix.
Perpetuis ⁊ tpalib⁹ actiōib⁹. fo.cccxxviij.
Pena temere litigantiū. fo.ccclvij.
Publicis iudicijs. folio.ccclxij.
¶ De littera Q.

Quib⁹ ex cāis manumittere nō lz. fo.xxi.
Quib⁹mōis ius pṝie ptātis soluitꝛ. fo.xliii.
Qui testō tutores dari possunt. fo.li.
Quibus modis tutela finitur. fo.lxv.
Quibus alienare licet vel non. fo.cxvij.
Quib⁹nō ē pmissū facere testm̄. fo.cxxxiii.
Quib⁹mōis testm̄ infirmatur. fo.cliiii.
Quib⁹ mōis re ꝯhitur obligatio. fo.ccxxxi.
Quibus modis tollitꝛ obligatio. fo.cclxxx.
Quod cum eo qui in aliena potestate ē negocium gestum esse dicitur. fo.xxvi.

De littera R

Rerum diuisione fo.lxxxii
Rebus corporalib⁹ ꝛ incorporalib⁹. fo.ci.
Replicationibus. fo.cccxliii.

De littera S

Satisdatione tutorū vel curatoꝝ. fo.lxix.
Suspectis tutorib⁹ vl' curatorib⁹ fo.lxxviij.
Seruitutib⁹ rusticorū' prędioꝝ. fo.cij.
Singulis reb⁹ per fideicō. relictis. fo.cxc.
Senatusconsulto terculiano fo.ccvi.
Senatusconsulto orficiano fo.ccviii.
Successione cognatorum fo.ccx.
Seruili cognatione. fo.ccxv.
Successione libertorum. fo.ccxvij.
Successionibus sublatis. fo.ccxxviij.
Stipulatione seruorum fo.cclxii.
Societate. fo.cclxix.
Si q̄drupes paupiē fecisse dicatꝛ. fo.cccxxxij
Satisdationibus. fo.cccxxxiiij.

De littera T

Tutelis. fo.xlix.
Testamentis ordinandis. fo.cxxv.

De littera U

Usufructu fo.ciij.
Usu et habitatione. fo.cvi.
Usucapionib⁹ ꝛ longi tp̄is p̄scrip. fo.cvij.
Uulgari substitutione. fo.cxlvj.
Uerboꝝ obligationib⁹. fo.ccxxxv.
Ui bonorum raptorum. fo.ccxc.

Finis tabule titulorum

Tabula facilis et ampla comprehēdens secundum numerum foliorum omnes materias singulares quas ex glosis extractas: in earum margine signatas reperire licebit.

De littera A

Abolitio quid est. folio.cxx.columna.iij.
Absens quando videtur desinere abesse. folio.cccvi.colum.iij.
Acceptilatio non tollit obligationes iurisgentium. folio.cclxxxvi.columna.iij.
Acceptilatio inutilis ratione rei habet vim pacti: secus si est inutilis ratione cōceptionis inepte. fo.cclxxxvj.colum.iiij.
Actus et via differunt. fo.cij.col.iiij.
Actio commodati est ciuilis. folio.cccvi. columna.iiij.
Actio ex stipulatu pro dote competit marito et vxori. fo.cccxij.columna.j.
Actio eadem non potest esse realis et personalis regulariter. fo.cccxiiij.columa.iij.
Actio quando nascitur ex permutatione folio.ccciij.colum.iiij.
Actio in factum habet quattuor genera: et in omnibus est stricti iuris ibidem
Actio prescriptis verbis que pro precario datur est stricti iuris ibidem
Actio de peculio: de in rem verso: quod iussu: exercitoria: institoria: et tributoria: que sint folio.cccviij.colum.iij.
Actio competens actori qui reo deferente iurauit. qualis est. ibidem
Actio in factum pauliana cui datur. folio cccvij.columna.iiij.
Actio fauiana cui datur ibidem
Actio caluisiana cui competit ibidem
Actio hypothecaria. fo.cccviij.columna.j.
Actio familie herciscūde quare est mixta. fo.cccxxi.colum.iij.
Et durat.xxx.annis ibidem

Actio exercitoria institutoria et de in rem verso datur heredi: et in heredem. folio cccxx.colum.iij.
Actio finium regundorum est ex quasi cõtractu fo.cclxxxvi.colum.j.
Actio realis potest in stipulationem deduci.fo.ccxc.colum.j.
Actio redibitoria datur in duplum, folio ccxcij.colum.j.
Actio dicitur penalis tribus modis.folio xcvj.colum.ij.
Actio depositi datur in duplū in quattuor casibus: nõ tamē heredem.fo.cccxxvij.colūna.ij.
Actio publiciana vtrum competat habenti vtile dominium. fo.cccvij.columna.ij.
Actio in factum est pretoria.conditio ex lege ciuilis ibidem
Actio pretoria mixta nulla est. fo.cccvij.columna.iiij.
Actio pignoratitia et actio tutele quando nascuntur. fo.cclxxx.columna.ij.
Actio quelibet pro modico datur exceptis tribus casibus. folio.lxxxix.columna.ij.
Actio pro tutele directa et contraria ē ex quasi contractu. folio.ccxxxvj.columna.ij.
Actio et causa sunt diuersa.fo.cccij.colū.j.
Actio tripliciter sumitur. fo.eo.colum.j.
Actio caluisiana q[illegible]atur.fo.xlvij.colūna.iij.
Actio de tigno i[illegible]iuncto. fo.xciiij.colum.j.
Actio ex maleficio ⁊ quasi ex maleficio differunt. fo.cccj.columna.iij.
Actio in singulari recte diffinitur.fo.cccij.columna.j.
Actio vi bonorum raptorum est duplex.fo.ccxcvij.columna.ij.
Actio iniuriarū quo tollitur.fo.cccj.col.iij
Actio popularis continetur sub diffinitione actionis. fo.ccciij.col.ij.
Actio iniuriarum an sit annalis in omnibus casibus.fo.ccc.columna.iiij.
Actio in rem cõpetens contra eū qui dolo desijt possidere ē ciuilis. fo.ccciij.col.iij.
Actio tutele et actio de rationibus distrahendis differunt. folio.lxiii.columna.j.
Actio noxalis est personalis et multe alie fo.cccxxi.columna.iiij.
Actio seruiana ⁊ interdictum saluianum differunt. fo.cccvj.collumna.iij.
Actio prescriptis verbis i trib⁹ generibus negociorū locum habet. fo.cccxxij.colū.j.
Actio pro vsufructu competens non tollitur ipso iure fo.cv.col.iiij.
Actio pignoratitia est duplex. fo.cccxxvi.columna.j.
Actio cõmuni diuidūdo inter quos datur fo.cccvj.col.j.
Actio finium regundorum est stricti iuris fo.cccvj.col.j.
Actio nulla hodie datur in triplum.folio cccxxiiij.columna.iiij.
Actio in factum de calumniatoribus.ibidē
Actio serui corrupti marito quandoq; in vxorem datur. fo.ibidem.col.iiij.
Actio serui corrupti. fo.cccxxiiij.col.iij.
Actio subsidiaria pupillis competēs que sit. fo.lxxj.col.ij
Actio est tam de iure ciuili q̃ pretorio.folio.cccij.columna.iiij.
Actio de peculio ⁊ de in rem verso sunt diuerse fo.cccxxj.columna.iij.
Actio de dote quando potest intentari.folio.cccvj.columna.j.
Actiones in factum quattuor sunt genera folio.cccxxix.columna.j.
Actionis diffinitio ꝯprehēdit tam realem q̃ personalē actionem.fo.ccciij.col.iiij.
Actionem intendere potest quis pro alio folio.ccciij.columna.ij.
Actione reuocatoria conuento cõpetit retento. fo.cccv.col.j.
Actiones proponēde sunt coram arbitris folio.ccciij.columna.iiij.

Actiones ex contractu descendentes que non dantur in heredes. fo.cccxxij.col.ij.
Actiones ex quinq; partib⁹ iuris descendētes sunt ciuiles ⁊ ꝑpetue. fo.cccxxj.col.iij.
Actiōes ꝑsonales.xxx.annis durāt.ibidē.
Actiones reales q̄to tempore durant. folio.cccxxi. columna.iiij.
Actiones d ue sunt personales ciuiles que tm̄ per annum durant. ibidem.
Actiones actiue ꝓsunt:sed passiue obsunt folio.cccxj.columna.ij.
Actiones arbitrarie multe sunt. folio.cccxv.columna.iiij.
Actiones penales pretorie sunt multe. folio.cccxi.columna.iij.
Actiones preiudiciales sunt tres.ibidem
Actiones penales ⁊ rei persecutorie multipliciter differunt. fo.cccx.col.iiij
Actiones ciuiles ⁊ pretorie vnde oriūtur folio.ccciij.columna.iiij.
Actiones plures si cui cōpetant an vna intentata tollantur alie. fo.cccxxi.col.i.
Actiones octo sunt que infamant. folio ccc xxviij.columna.ij.
Actiones preiudiciales quare sic dicūtur. folio.cccviij.columna.i.
Actiones bone fidei sunt. folio.cccxij.columna.iij.
Actiones stricti iuris ab alijs differūt .folio.cccxiij.columna.ij.
Actiones arbitrarie sunt stricti iuris: et quare sic dicuntur. fo.cccxv.col.ij.
Actiones ex maleficio in duobus casibus transeunt in heredes. fo.cccxxi.col.iij.
Actiones pretorie reales sunt decem. folio.cccv.columna.ij.
Actiones arbitrarie quare sic dicuntur.folio.cccxij.columna.ij.
Actionū duples species. fo.cccxxj.col.j.
Actionum cumulatio nō admittitur quādo sunt plures actiones que electione tolluntur. fo.cclxj.col.ij.
Actionum quedam sunt simplices quedā duplices. fo.cccxix.col.ij.
Actionum arbitrariarum noticia. folio.cccxxv.col.iij.
Actionum diuisiones sunt.xij.fo.c.col.iij.
Actor quis dicitur. fo.lxix.col.j.
Accusans de suspecto se debet inscribere. folio.lxxviij.columna.iiij.
Accusat q̄s etiā post mortē. fo.cix.col.ij.
Adam si viueret sine venia in ius vocari non posset. folio.cccvj.col.ij.
Ad quid datur tutor pupillo. fo.liij.col.j.
Adiectio ad diffinitionem matrimonij.folio.xxx.columna.j.
Ad supiora fiēda est relatio.fo.xliij.col.ij.
Adiectus cui soluitur diuersa actione tenetur. fo.cclj.col.j.⁊.ij.
Adoptio quid est. fo.xxxviij.col.iij.
Adoptans auus quartam relinquat adoptato. fo.cxxxj.col.ij.
Aduentitiorum proprietas filij est. folio.cclxij.columna.j.
Adultus an possit alienare. folio.clxxxvij.columna.ij.
Aduocatus lucrum:procurator onus habet. fo.cccxviij.col.ij.
Aduocati partium an debeant iurare.folio cccxxj.columna.j.
Aduocati ⁊ procuratoris officiū est spontaneum. fo.clxxxix.col.iiij.
Aduocati sepe loque[illegible]mittunt. folio.clxxij.columna.j.
Affectus punitur licet non sequatur effectus. fo.clxxvij.col.ij.
Affinitatis diffinitio. fo.xxxiiij.col.iij.
Affinitas an contrahatur ex coitu illicito folio.clx.columna.ij.
Agnati preferuntur cognatis in duobus. folio.liiij.columna.iij.
Agnatio ⁊ ꝯsanguinitas drn̄t.fo.clx.col.ij
Album pretoris quid sit. fo.cccvj.col.iij.
Album pretoris corrumpens qualiter pu

nitur. folio.cccvj.columna.iij.
Aliena res vendi potest:sed non obligari. folio.ccxxxj.columna.iij.
Alienatio rerum alienarum multis permittitur. fo.cvij.col.ij.
Alienus posthumus. fo.clx.col.iij.
Aliqñ rubrica ē gñalioꝛ textu.fo.clxx.col.j.
Alienans quandoqꝫ repetit quod alienauit. fo.cvij.col.iij.
Alueus duo significat. fo.lxxxviij.col.ij.
Amita magna que dicitur.fo.xxxiiij.col.j.
An natales tm̄ succedāt. f.xxxvij.col.iij.
Angeli sunt incorpoꝛales. fo.cij.col.j.
Anima est ex dei potestate. folio.cccxxxjcolumna.iij.
Animalium tria sunt genera. folio.lxxxviij.col.iij.
Annus constat ex.ccclxv.diebus. folio.cccvj.columua.ij.
Appellari an possit ab iniunctione munerum. fo.lxxvij.columna.ij.
Aqueductus quid sit. fo.ccj.col.iij.
Arbiter si facit litem suam an sit puniendus sicut iudex. fo.cccj.col.j.
Argui potest de contractibus ad vltimas voluntates. fo.xxvj.col.iij.
Argumentum a contrario sensu est in iure validum. fo.cxxiiij.col.iij.
Argumentum a contrario sensu est validū nisi in duobus casibus.fo.lxviij.col.iij
Argumentum vnde dicitur. folio.cxj.columna.j.
Arre pro pagamento date corroboꝛant cōtractum. folio.clxix.col.iij.
Arrogato que persone succedere debent. folio.cxxv.col.iij.
Arrogatio ⁊ adoptio differunt.fo.xxxviij. columna.iiij.
Arrogatus ex causa manumissus quartā suam non perdit. fo.xl.col.ij.
Arrogatus non plus iuris habere debet q̄ꝫ naturalis ⁊ legitimus.fo.eodem.col.iij.
Ars omnis bona est. fo.cccxxvij.col.iij.
Ascriptitius ⁊ censitus sunt liberi. folio.xv.columna.iiij.
Assectari quid sit. fo.ccxciij.col.j.
Ars tria significat. fo.cxxxv.col.iij
Assis partes declarantur.fo.eodē.col.iiij.
Attentari quid est. fo.ccxciij.col.ij.
Aureus pro solido sumit. fo.cccxxij.col.j.
Auunculus magnus. fo.ccxj.col.iij.

¶De littera B.

Barbari qui dicuntur. folio.ij.columna.iiij.
Basilios qui dicitur. folio.clxix.columna.iiij.
Bellum est a iure introductum. fo.x.col.iij.
Beneficium conferri in inuitum. folio.cxxiij.columna.iij.
Bona fides in contractibus quo tempore exigitur. fo.cxix.col.iij.
Binus actus iudiciarius inducit consuetudinem. fo.xiij.col.iij.
Bona diffinitio debet conuerti cum suo diffinito. fo.lv.col.iij.
Bonorum possessor quis dicitur. folio.cccxxvij.columna.iiij.
Bonorum possessio quid sit. folio.lxiiij.columna.j.
Bonorū possessio tanq̄ꝫ ex familia cui dabatur. fo.ccxx.col.j.
Bonorum possessio septima quando habet locum. fo.ccxx.col.iij.
Bonorum possessio vt competat:duo sunt necessaria. ibidem.
Bonorum possessio contra tabulas et sm̄ tabulas competunt ex testamento. folio.ccxix.col.iiij.
Bonorum possessio est duplex. folio.ccxxj.columna.ij.
Bonorum possessio quid est. folio.ccxviij.columna.j.
Bonorum possessiones etiam hodie ne-

cessarie sunt. fo.ccxxi.columna.ii.

¶De littera C.

Alos vnde dicitur. folio.cxxx.columna.iii.
Calphurnia fuit mulier inuerecunda. fo.lxxx.col.ii.
Calumniator quis sit. folio.ii.columna.iii.
Calumniatorum punitio. fo.ii.col.ii.
Canes aliqui non mordent. fo.cccxii. columna.ii.
Canones sunt preferendi legibus: folio.xxxviii.columna.iii.
Canoniste et legiste discrepant in graduum computatione. fo.ccix.col.iiii.
Capite [illegible]. fo.lxxxvi.col.ii.
Captus ab hostibus potest vsucapere. folio.cccv.columna.i.
Carboniana possessio ius non tribuit. folio.ccxvii. columna.ii.
Casus quibus hodie pater in aduenticiis non habet vsumfructum. fo.cxii.col.ii.
Casus fortuitu qui sint. fo.ccxxxix.col.iii.
Casus fortuitus quid est. fo.xcviii.columna.iiii.et.lxxi.columna.iiii.
Causa cessante an cesset effectus. folio.cxxxi.columna.ii.
Causam olim perdebat qui a syllaba cadebat. fo.ccxxix.columna.ii.
Cautio petitur a tutore quandoque principaliter. quandoque incidenter.fo.ccxxxii.columna.i.
Cautio de rato est cois. ibidem.
Cautio damni infecti. fo.eodem.columna.ii.
Cautio a statuto inducta an sit ciuilis aut pretoria. fo.ccxxxiii.columna.i.
Cautio rem pupilli saluam fore est communis. fo.ccxxxii.columna.iiii.
Cautio rem ratam haberi est cois. ibidem.
Cautio non est de substantia vsufructus. folio.ciiii.columna.ii.
Cedere diem in legatis dicitur duobus modis. fo.cxxix.columna.iii.
Cesar vnde dicitur. fo.i.columna.i.
Cessio bonorum quare fit. fo.cclxxii. columna.i.
Cessio bonorum in duobus prodest folio.cccxi.columna.ii.
Cessione bonorum facta non semper conuenietur qui cessit: etiam si ad pinguiorem fortunam peruenit. fo.cccxi.columna.ii.
Citatio an perpetuet actionem. fo.cccvii. columna.ii.
Clericus tutor esse potest. fo.lxxvi.col.iii.
Coacta voluptas est voluntas. fo.cxvi. columna.iiii.
Codex secundum aliquos corrigit institutiones. folio.iii.columna.i.
Codicilli sine scriptura fieri possint. folio.clxxxvi.columna.iiii.
Codicilli fiunt post testamentum. ibidem.
Fiunt et ante testamentum. ibidem.
Fiunt etiam cum testamento: et sine testamento. ibidem.
Cognatio spiritualis impedit matrimonium. fo.xxxvi.columna.ii.
Cognati et agnati pariter succedunt hodie vsque ad decimum gradum. fo.ccxii.col.ii.
Cognatio transuersalis quare non incipit a primo gradu. fo.eodem.columna.iiii.
Cognatio et agnatio se habent sicut genus et species. fo.liii.col.iiii.
Colonus et inquilinus differunt. folio.cccvii.col.iii.
Colonus et vsufructuarius differunt. folio.xcviii.columna.i.
Colonus partiarius non est conductor. folio.cclxiiii.col.i.
Colonus et inquilinus nec ciuiliter nec naturaliter possident.fo.cccxviii. columna.ii.
Coloni ascriptitii et similes quo iure petuntur. fo.cccvi.columna.iii.
Columne due laterales vnam fenestram faciunt. fo.ccix.col.iii.
Comedus quis dicitur. fo.ccxciiii.col.ii.

Comitium quid est. fo.cxxix.col.ij.
Commertium comprehendit omnes contractus. fo.ccxxxvij.col.ij.
Commodum sentiens sentiat onus. folio.ccvj.columna.ij.
Commodatum ⁊ mutuum differunt dupliciter. fo.ccxxxj.col.iij.
Commodati declaratio generalis. folio.eodem.col.iiij.
Commodatarius de quibus tenetur ad exactissimam diligentiam. fo.ibidem
Commune ⁊ publicum differnut. folio.lxxiiij.columna.iij.
Compensatio in quibus rebus fit. folio.cccxxviij.columna.ij.
Compensatio non fit ipso iure: sed debet opponi fo.eodem.col.iij.
Compensatio in multis casibus cessat. folio.eodem.columna.iiij.
Componere quid est. fo.iij.col.ij.
Condemnatio in arbitrarijs potes fieri tripliciter. fo.cccxv.col.iiij.
Conditio sine causa an cōpetat alicui etiā pro re sua. fo.cccxiij.col.ij.
Conditio: modus: causa: et demonstratio differunt. fo.clxxx.col.iij.
Condictio furtiua ad possessionē vel proprietatem competit. fo.ccxc.col.iiij.
Condictio triticar[illegible] locum habet. folio.ccxxxj.colum[illegible]
Condictio indebiti quam conclusionē habet. fo.ccxxix.col.iiij.
Condictio indebiti ad quid datur. folio.ibidem.
Condictio certi generalis.fo.ccxxx. col.ij.
Condictio certi specialis. ibidem.
Condictio furtiua est personalis folio.ccxcj.col.ij.⁊.ccccij.col.j.
Condictio furtiua quid agit. folio.ccxcj.col.ij.
Condictio furtiua datur soli domino. folio.cccxx.columna.ij.
Conditio dicitur impossibilis quadrupliciter.fo.cxlviij.col.iij.
Conditio possidentis est deterior ꝙ petentis. fo.xcvj.col.iiij.
Cōdictio ex lege.ē sepe mixta.f.cccxxj.c.ij.
Conditio ex lege quid est. fo.cccxiij.col.j.
Conditio est triplex. fo.cxlviij.col.ij.
Conditio ex lege est sepe mixta. folio.cccvij.columna.j.
Conditio furtiua quid operatur. folio.cccv.columna.iiij.
Confestim determinatur per decem dies. folio.ccxxxj.columna.ij.
Confessoria et negatoria quare dicuntur actiones in rem. fo.ccciij.col.iij.
Consanguinitas nunꝙ tollitur. folio.lv.columna.j.
Consilium nō facit quem teneri nisi in casibus quibusdam. fo.cclxxv. col.j.
Consilium sumitur multipliciter. folio.cclxxviij.columna.ij.
Consobrinus ⁊ consobrina.fo.ccxj. col.iij.
Constitutio legem ⁊ vtrunꝙ consuetudo vincit fo.cccxxj.col.iij.
Consuetudo est duplex.fo.eodem.col.iiij.
Consuetndo est legum interpres folio.ccxxxj.columna.iiij.
Consuetudo inducitur ex cursu decem annorum. fo.xiij.col.iij.
Consuctudo vincit legem. fo.xiiij.col.j.
Consuetudo ⁊ alia tria in mutuo sunt consideranda. fo.ccxxix.col.iiij.
Contractus quattuor iuris ciuilis. folio.x.columna.iij.
Cōtractus nolati qui sunt .fo.cclxxj.col.j.
Contractus dolo initus an teneat. folio.cccx.columna.ij.
Contrariorum est eadem ratio. folio.cclxv.columna.ij.
Contumatia filij an faciat ꝙ actor mittir debeat in peculium profectitium. folio.cccxvj.columna.ij.

Conuitium quid ſit. fo.ccxcviij.col.iiij.
Corpus eſt duplex. fo.cccxij.col.iij.
Corpus liberum eſt ineſtimabile. folio.cclxxxij. columna.iij.
Corpus triplex eſt. fo.clxxviij.col.iiij.
Corpore punitur vitioſus qui caret ere. folio cccix.columna.iij.
Creditor quis dicitur. fo.cccv.col.iiij.
Crimina in quibus quis ſine accuſatore damnari poteſt. fo.cccxxvij.col.ij.
Crimina facta palam ſunt oculis grauiora. fo.cccix.columna.iiij.
Crimina an poſt mortem poſſint inquiri. folio.ccj.columna.iiij.
Culpa etiam leuiſſima venit in actionem legis aquilie. fo.cclxxxv.col.ij.
Culpa lata ſemper dolo comparatur: niſi in tribus caſibus. fo.cxvij.col.iij.
Cura quādo finitur. fo.lxvij.col.j.
Curator quis dicitur. fo.lxix.col.j.
Curator furioſi etiā cum inquiſitione datus ſatiſdare debet. fo.lxx.col.j.
Curatores dati in teſtamento liberantur a ſatiſdando. fo.lxx.col.ij.

¶ De littera D.

Damnum datur quadrupliciter. folio.lccc.columna.iiij.
Damni dans cauſam damnum feciſſe videtur. fo.ccxcix.col.iij.
Dare eſt accipientis facere.folio.cxviij.columna.iij.⁊ fo.cccviij.col.ij.
Dat quis quod non habet. fo.xix.col.ij.
De bannitis noſtri temporis. folio.xliiij.columna.iiij.
Debetur in diffinitione actionis capitur large. fo.ccciij.columna.j.
Debitum conditionale conſtitui poteſt.folio.ccxxiij.columna.j.
Debitorem fugitiuum propria auctoritate capere poſſumus. fo.ccciij.col.iiij.
Dedititij liberti q̃les erant. fo.xx.col.iiij.
Defendit quilibet etiam ſine mandato. folio.cccxj.colnmna.ij.
De generibus ſingulorum et de ſingulis generum. fo.lxxix.columna.iij.
Deliberandi tempus. fo.clxv.col.ij.
Delicta quedā tranſeunt in heredē etiam lite non conteſtata. fo.cxciij.col.iij.
Denunciatio extra iudicium non fit de neceſſitate. fo.cccviij.col.iiij.
Depoſiti declaratio. fo.cxxxj.col.j.
Depoſitarius ſolum tenetur de dolo ⁊ lata culpa. fo.cclxviij.col.ij.
Depoſitarius de dolo tm̄ tenetur. folio.cccxij.columna.ij.
Depoſitari⁹ de q̄b⁹ tenet. fo.cxxxij.col.iij.
De quattuor elementis. fo.v.col.ij.
Deportatus equiparatur excōmunicato. folio.lvj.columna.ij.
Diem cedere ⁊ venire differunt. folio.cxxxij.columna.iiij.
Dies ceſſionis ſpectatur in legatis. folio.cxliij.columna.iij.
Dies cepta habet p̄ cōpleta.fo.xxiiij. col.j.
Differentia duorum titulorum.ff.veteris. folio.cccx.columna.ij.
Differentia inter iuſticiam ius ⁊ iuriſprudentiam. fo.vj.col.iij.
Differunt deportatus ⁊ relegatus. folio.xliiij.columna.ij.
Diffinitio legis. fo.xj.col.ij.
Diffinitio bona conu[…]tur cum ſuo diffinito. [f]o.ccxxix.col.iiij.
Digeſta vnde dicuntur. fo.v.col.j.
Dignioribus detur ſedes altior. folio.ccxxvj.columna.iij.
Dignitates.xij.liberant a patria poteſtate. fo.xlv.col.iij.
Dilationes noue an ſint dande mutata petitione. fo.cccxxj.col.iij.
Dipondium quid eſt. fo.cxxij.col.ij.
Diſciplina eadem eſt contrariorum. folio.cclxxxij. columna.ij.
Diuiſio tria operatur. fo.v.col.j.

Diuisionis diffinitio. fo.ccxxx.col.j.
Diuisio temporis. fo.xciij.col.j.
Doctor legum an excusetur a tutela. folio.lxxvj.columna.iiij.
Doctores non debēt pecunia scolares querere. fo.lxxxij.col.j.
Dolus:culpa lata:culpa leuis: & culpa leuissima differunt. fo.ccxxx.col.ij.
Dolus in lege cornelia est necessarius. folio.cccxxxj.col.ij.
Dolus aliquando dat causam contractui: aliqñ incidit in cōtractū. fo.cccxxv.col.iiij.
Domestici qui sunt. fo.clvij.col.ij.
Domin⁹ vincit̃ a nō dño. fo.ccxlxviij.col.j.
Dominus est caput serui. fo.ccxxlj.col.j.
Domini multi sunt qui suas res alienare non possunt. fo.cxviij.col.j.
Dominiū sine traditione aliquādo transfertur. fo.c.col.ij.
Dominiū rei corporalis facilius perditur q̄ incorporalis. fo.cccxxiiij.col.ij.
Dominium varijs modis queritur. folio.xcv.columna.iiij.
Dominium in quibusdam rebus habere non possumus. fo.ccxlv.col.iij.
Donator vtrum teneatur de euictione. folio.cxv.col.j.
Donare nemo presumitur. fo.cccxvij.col.ij
Donatio causa mortis non est nisi exprimatur mors. fo.cxiiij.col.j.
Donatio a quo iure descendit. folio.cxiij.columna.iij.
Donatio an possit fieri sine stipulatione: folio.cxiiij.columna.iiij.
Donationes que sine insinuatione fieri possunt. fo.cxv.col.iij.
Donationes inter viuos certis ex causis reuocantur. fo.cxv.col.iiij.
Donationes causa mortis et legata differunt in multis. fo.cxiiij.col.ij.
Dos datur vt inde matrimonij onera supportentur. fo.cxvj.col.ij.
Dotis legatum a marito vxori factum valet. fo.cxlviij.columna.ij.
Dotis dominium an sit mariti vel vxoris. folio.cxvij.columna.iij.
Dotem petens mulier an preferatur omnibus creditoribus. fo.cccxxxvij.col.j.&.ij.
Dotalis res mobilis alienari potest. folio.cxvij.colūna.ij.
Duo casus in quibus iudex supplet defectum tutoris. fo.lxiiij.col.j.
Duplex est accessio. fo.lxxxix.col.iiij.
Duplex est procurator. fo.xvij.col.iij

De littera E.

Ebrius & mulier luxuriosa equiparantur. fo.cxxix.col.iij.
Ecclesia dat in emphitheosim vsqz ad tertiam generationem. folio.clxxiiij.col.ij.
Edificare licet vsqz ad celum. folio.ciij.columna.iiij.
Edificari potest quadrupliciter. folio.xciiij.col.iiij.
Electio dz esse de meliori. fo.cccxxxij.col.iij
Elector actionis nō potest variare. ibidē.
Electrum quid est. fo.xcij.col.iiij.
Emancipare filium pater cogitur in quattuor casibus. fo.l.col.ij.
Emphitheosis duo tacita pacta continet. folio.cclxxvij.col.ij.
Emphiteosis datur ad certa tempora. folio.cclxviij.columna.j.
Emphitheosis vnde dicitur. ibidē.
Emphitheosis a locatione in septem differt. ibidem.
Emphitheosis differt a venditione in tribus. fo.cclxviij.col.ij.
Emphitheota in emphitheosim alij dare potest. fo.eodem.col.ij.
Emphiteothica res si pereat cuius erit damnum. fo.eodem.columna.iiij.
Emptio an possit in alterius contrahentium arbitrio conferri. fo.cclxvij.col.ij.

Emptio tribus modis perficitur. folio.cclxvj.calumna.iij.
Emptor non tenetur soluere precium, rei quam comperit alienam. fo.lxxxij.col.ij.
Equi et boues sunt manseti. folio.cccxxv.columna.ij.
Error in obligatione et in re quandoqꝫ est folio.cclxxj.columna.j.
Error an impediat dominij translationē. folio.eodem.columna.ij.
Error duplex est. fo.cx.col.ij.
Error cōis facit ius. fo.xxxviij.col.iiij.
Etas perfecta que est. fo.lx.col.ij.
Examen tripliciter accipitur. folio.lxxxviij.columna.iij.
Exceptio dilatoria quando proponitur et procat[illegible] fo.cccxiiii.col.j.
Exceptio non numerate pecunie est temporalis. ibidem.
Exceptio ista dico me' conueniendum inꝗtū facere possum ē tpalis.fo.eodē.col.ij.
Exceptio non numerate pecunie etiā post bienniū pōt opponi. fo.cclxvi.col.ij.
Exceptio diui adriani fallit in quinqꝫ casibus. fo.cclxv.col.iij.
Exceptio epistole adriani est anormala. folio.ibidem.
Exceptiones reo competentes gratia persone fideiussori non competunt: sed bene si rei coherent. fo.cccxv.col.iii.
Exceptiones turpes non opponuntur in patronos et parentes. fo.cccxiiii.col.iiii.
Exceptionea peremptorie in septē casibus post snias opponi possunt. fo.cccxv.col.j.
Exheredatio inter ceteros qualiter fit. folio.cxxxix.columna.iiii.
Ex inuocatione diuini nominis tria consequimur. fo.j.columna.j.
Extimate rei cuius est periculū. folio.cccxxii.columna.iii.

De littera. F.

Factum alienum quandoqꝫ licite promittitur. fo.cclii. col.iii.
Facultates que dicuntur magne. fo.lxii.columna.ii.
Falcidia in vna re non potest retineri. fo.clxxxii.col.iii.
Falcidiam ponens quid debet in quartā computare. fo.eodem.col.iii.
Falsum est immitatio veritatis. folio.lxxviii:columna.iii.
Fame periculum equiparatur periculo vite. folio.lxxx.columna.iiii.
Familia multas significationes habet.folio.luii.columna.ij.
Faeori proprio renunctare licet. folio.cv.columna.ij.
Fideiussor an semper relinquat heredem obligatum. fo.cclviii.col.i.
Fideiussor soluens reum liberat. folio.cclxxxiii.columna. iii.
Fideiussor tribus temporibus accipi pōt. folio.cclviii.columna.iiii.
Fideiussor est nomen generale: et dicitur a fide. fo.cccxvii.col.ii.
Fideiussor fiisti ꝗdiu tenetur. folio.cccxxii.columna.ii.
Fideiussor in quattuor casibus agit anteꝗ soluerit. fo.cclix.columna.ii.
Fideiussor agere n[illegible]it contra reum principalem in ceteris ca[illegible]s. ibidem.
Filius sine patre obligari nequit. folio.cclvi.columna.iiii.
Filius impubes etiā cum auctoritate patris non potest obligari. fo.cclvij.col.iij.
Filius et seruus non in omnibus conueniunt. fo.cccxxviij.col.ij.
Filius vnde dicitur. fo.liij.col.ij.
Filius est matri cognatus.fo.ccviij.col.ij.
Filius est patri agnatus. fo.ccvi.col.iij.
Filius ꝗbus modis peti pōt.fo.xxx.col.iij.
Filius vulgo quesitus an succedat de iure nouo. fo.ccvi.col.iij.

Filius capti ab hostibus in veritate est sui iuris. fo.xlvi.col.ij.
Filius emancipatus est a iure ciuili incognitus. fo.cxlij.columna.ij.
Filius viuente patre videtur dominus.folio.clviij.columna.iij.
Filius nunquid potest in ius patrem suuz vocare. fo.cccxvj.col.ij.
Filius olim pro noxa dabatur ⁊ a patre licite occidebatur. fo.cccxxxij.col.ij.
Filius si corrumpatur qua actione agitur folio.cccxix.columna.iij.
Filij legitimātur per curiam. fo.cc.col.ij.
Filij captorum ab hostibus sunt sui iuris. folio.xxvii.columna.ii.
Filij fratris succedunt cū patruo ⁊ in stirpes fit diuisio. fo.ccv.columna.iii.
Filio in iudicio comparente quis de calūnia debebit iurare. fo.cccxvi.col.ii.
Filiusfamilias non potest esse tutor legitimus. fo.lxvi.columna.iii.
Filiusfamilias licet testari non possit bene tamen potest donare causa mortis. folio.ccxxxiii.columna.iij.
Filiusfamilias tutorem vel curatorem habere non potes. fo.xlix.colūna.ij.
Filiosfamilias olim quinq̨ actiones competebant ratione proprietatis quas tamē non exercebat. fo.cclxxviii.col.ii.
Fingit ius patrem ⁊ filium esse eūdem personam. fo.cci.columna.ii.
Fiscus venit rem vel vt suam vel vt alienā folio.cxv.columna.i.
Flumina ⁊ iudices equiparantur. folio.xcj.columna.i.
Fortius est impedimentum nature q̄ accidentis. fo.xlii.columna.i.
Forum ⁊ forus differunt:⁊ quid quoq̨ vocabulum significet. fo.cxlviij.col.ij.
Frater fratri ⁊ seruus cum seruo potest stipulari. fo.cxliiii.columna.iiii.
Fratres patrueles q̄ sunt. fo.ccxij.col.iii.
Fraus vtrum presumatur in alienatione facta per debitores. fo.cccx.col.i.
Fructus percipiendi sunt in quattuor casibus restituendi a malefidei possessore etiā titulū habere. fo.xcvii.col.iii.⁊.xxx.col.i.
Fructus quorum quidam sunt naturales quidam industriales: qua actione sunt petendi. fo.cccxxiiii.columna.ii.
Fructuarius possidet naturaliter tm̄. folio.cxxvii.columna.ii.
Fructuarius ⁊ bone fidei possessor diuersimode faciūt fruct⁹ suos. fo.xcvii.col.iiii.
Frumentum duorum an eorum voluntate possit fieri commune. fo.xciii.col.i.
Fullo quis dicitur. fo.cij. columna.ii.et lxxxiii.columna.iiii.
Fumus ⁊ aer corporalia sunt. folio.cii.columna.i.
Furari nō possum rem immobilem: incorporalē:⁊ meam. fo.cclxxxiii.col.iii.
Fur:furtiua res:⁊ conditio furti: quādoq̨ separātur. fo.cclxxxvi.col.ii.
Fur furti quādoq̨ agit.fo.cclxxxvi.col.iii.
Fur nocturnus occidi potest:sed non diurnus. fo.cclxxxix.columna.ii.
Furtum vnde dicitur. fo.cclxxxiii.col.iiii.
Furtum quandoq̨ fit sine fraude furandi follio.eodem.coumna.iiii.
Furtum facit qui de alieno largitur. folio.cclxxxiiii.columna.i.
Furtum non fit volenti. fo.cclxxxv.col.i.
Furti non manifesti actio est ciuilis: furti ꝟo manifesti pretoria. fo.cccxxvii.col.iii.
Furti actio datur pro modico: non autem actio de dolo. fo.lxxxix.col.i.
Furti agit cui⁹ interest.fo. cclxxxvi.col.iii.

¶De littera. G.

Generis diffinitio. folio.xi.columna.iii.
Generi per speciem derogatur. folio.ccxxvi.columna.iii.
Gen⁹ hūanū ē vnicū.fo.x.col.ii

Gloria mortuos viuificat: et vituperium viuentes mortificat. fo.lxxiij.col.iij.
Gradus quid est et vnde dicatur. fo.ccxij.col.iij
Grassor grassaris quid significat. folio.xxxij.columna.ij.
Grex quid comprehedit. fo.xcviij.col.ij.
¶De littera. H.
Habenti tutorem datur tutor in sex casibus. fo.lxviij.col.j.
Hercules fuit bonus cursor. folio.lxxxv.col.j.
Heredum capacitas quot temporibus est inspicienda. fo.cclxv.col.j.
Heres esto traditur ad fideicomissariam. folio.cclxij.columna.iij.
Heres non est necessarius nisi tria concurrant. fo.cclxiiij.fol.ij.
Heres suus preteritus habet duo remedia: emancipatus vnicum. fo.cxl.col.iij.
Heredes sui inmiscent et abstinent. adeunt et repudiant extranei. fo.clxv.fo.iij
Hereditas iacens defunctum et non heredem representat. fo.clxj.col.ij.
Hereditas non queritur mihi per hominem liberum bona fide possessum: nisi sex concurrant. fo.cxxviij.col.iij.
Hereditas per seruum adiri non potest nisi tria concurrant. fo.cxxvj.col.iiij.
Hereditas per capitis diminutionem minimam quandoque perditur quandoque non. fo.ccviij.columna.iij.
Hereditas transmittitur per infantem: sed non per furiosum. fo.ccxlix.col.iij.
Hereditas an sola voluntate adeatur. folio.clxv.columna.iiij.
Hereditas quid sit. fo.lxiij.col.iiij.
Hereditatis petitio est duplex. folio.cccxxj.columna.j.
Hereditati furtum fieri non potest. folio.ccxliij.columna.ij.
Hereditatem adire volenti multa sunt necessaria. fo.ccxxj.columna.iiij.
Hermaphroditus an in testamento possit esse testis. folio.cxxiij.columna.ij.
Hypocenthaurus quid sit. folio.ccxliij. columna.iiij.
Hypochrisarius quis dicitur. folio.lxix. columna.ij.
Homo non est homo. folio.cccij.col.iiij.
Homo liber estimari non potest. fo.cccj.col.j.
Hominis dignitas magna est. folio.xcviij columna.ij.
Hostes qui dicuntur. folio.xlvj. col.j.et.fo.lxxxj.col.iiij.
¶De littera. I.
Iconomus quis dicitur. folio. lxix. columna.ij.
Igitur inceptiue et illatiue sumitur folio.clvj.col.ij.
Ignorantia iuris est lata culpa. folio.lxxxj.columna.j.
Impense necessarie vtiles et voluntarie que sint. folio.xcv.columna.ij.
Impenseque triplices sunt an minuant dotem vel an possint repeti. folio.cccxxj.col.iiij.
Impense voluntarie possunt abradi. ibidem.
Imperator dedicat. folio.lxxxv.col.iiij.
Imperatores olim erant sacerdotes. ibidem.
In codicilis quinque testes requiruntur. folio.ccxv.columna.iij.
Indebitum accipiens in certis casibus restituere non tenetur. folio.ccxxxij.col.iij.
In diem et ad diem teneri differunt. folio. ccxxiiij.columna.j.
Infamia de facto sepe incurritur. folio. lxxxj.columna.j.
Infamis non potest esse iudex vel testis. folio.lvij.columna.j.
Ingenuus quis dicitur. folio.xvij.col.j.
Ingenuus ex simplicio non fit seruus. folio.xlv.columna.j.
Inimicitia tribus casibus excusat a tutela. folio.lxxv.columna.ij.

Inimicitie dicuntur capitales dupliciter folio.eo.colū.iij.

Iniquitas ⁊ iniusticia diuersa sunt.folio. ccxcix.columna.iiij.

Iniuria qualiter fit. fo.cclxxxviij.col.iiij.

Iniuria in vltima voluntate remissa nō potest amplius reuocari. folio. cccj.col.ij.

Iniuriarum actio nō est in bonis nostris ⁊ ad vindictam competit.folio.ccciiij.col.iij.

Iniuriarum actio non datur heredi ratione duplici. folio.cccxiij.col.iiij.

Iniuriarū actio aliquas habet similes cōuenientes. folio.cccxiiij.col.ij.

In quibus casibus succedit pater filio ⁊ in quibus non. folio.xlvij.col.iij.

In quib⁹ locis pōt pupill⁹ tutorē petere folio.lxij.col.j

Insinuatio quid est. folio.cxvij.col.iij

Instituti ⁊ substituti ꝯcursus an admittatur. folio.cxlvij.col.iii.

Institutiōes fctē sūt añ codicē.fo.iij.col.iij

Instrumētū ꝑ quot testes impugnari potest. folio.cclj.col.ii.

Instrumentum quid est. fo.clxxvij.col.iij.

Instrumenti editio tripliciter petitur fieri folio.cclvij.col.iij

Instrumenta duo si sint eiusdē dici diuersi loci cui stabitur. folio.[illegible]col.iij.

Insula trta signifi[illegible] fo.xc.col.iij.

Interdictū q̄ꝫ bono[illegible] petitio hereditatis ꝑ vna sola possūt ꝯpetere .fo.cccxx.col.ij.

Interdictum quorum bonorum est duplex folio eo.col.iiij.

Interdicta omnia sunt personalia. folio.cccv.columna.j.

Interdicta et actiones non differunt folio.ccciiij.col.iij.

Interdicta ⁊ actiones olim differebant. folio.cccxviij.col.iiij.

Interdicta sunt multiplicia.Folio.cccxix. columna.ij.

Interdictis quandoqꝫ litigatur super proprietate. folio.cccxviij.col.iiij.

Interesse petitur conditione certi. folio.lxxj.col.j.

Interesse qualiter probatur. folio.ccxlj.col.iij.

In tribus locis potest pupillus tutorem petere folio.lxij.col.j.

Inter dotem ⁊ donationem propter nuptias debet esse equalitas .fo.cxvij.col.iij.

Interdicti saluiani ⁊ actionis seruiane differentia. folio.cccxix.col.ij.

Ita honestum est matrimonium contrahere sicut monasteriū intrare.fo.xxxij.col.ij.

Inuasor primo percutiatur.folio.cccxxj.columna.iiij.

Inuentarium non [illegible] grauatur. folio.clxv.colu[illegible]

Inuentarij faciendi tpus.fo.eodem columna.iij.

Inuestiture forma.folio.cccxxviij.col.iiij.

Iudex criminalis potest tutorem dare. folio.lxj.columna.iij.

Iudex non ꝓm conscientiam debet iudicare. folio.cccxxxij.columna.iiij.

Iudicatum dicitur idem propter personarum identitatem. folio cccxxxij.col.j.

Iudicem recusanti sufficit allegare suspitionem. folio.clxviij.columna.iij.

Iudicare an iudex debeat ꝓm conscientiā. folio.lxv.columna.j.

Iudicium dicitur idem propter personarū identitatem. folio.cccxxxj col.iij.

Iudicium sumitur quindecim modis. folio.cxxxiiij.col.iiij.

Iudicium vtrum inter tutorem ⁊ pupillū possit esse. folio.lxvj.col j.

Iudicia publica ⁊ ciuilia in aliquibus conueniunt. folio.cclv.col.iij.

Iudicia publica in quinqꝫ casibus transeunt in heredes. folio cccxxxviij.col.ij.

Iudicatum solui tres clausulas habet. folio.cccxxxvij.columna.iij.

Jura debent esse de frequenter accidentibus. fo.xc.col.ij.

Juramentum rei quandoq; exceptionem quandoq; actionē parit. fo.ccciij.col.iij.

Juramentum triplex est. fo.ibidez

Juramentum in litem prestatur in actionibus realibus. fo.ccc.xix.col.iij.

Juramentum contra leges non est seruandum. fo.cccxvij.col.iiij.

Juramentum de calumnia prestatur tam ab actore q̄ a reo. fo.cccxxiij.col.j.

Juramentum de calumnia cōtinet quinq; capitula. fo.eodem.col.ij.

Juramentum est species probationis. folio.cclx.columna.iij.

Jure ciuili [illegible]ditur dupliciter. fo[illegible]xxj.columna.ij.

Jure pretorio succeditur dupliciter. folio.eodem.columna.iij.

Juris effectus sunt varijs. fo.vij.col.ij.

Juris publici tripartiti exempla. folio.viij.columna.j.

Juris priuati tripartiti exempla. folio.viij.columna.j.

Juro rem meam esse et iuro tuam non esse differunt. fo.cccxix.col.iij.

Jus publicum quid sit. fo.vij.col.iij.

Jus priuatum quid sit. fo.eodem.col.iiij.

Jus ciuile tripliciter differt a tutela ꝛ hereditate. fo.lv.columna.j.

Jus potestatis patrie in septem concistit. folio.xxx.columna.iij.

Jus ad quid ponitur in diffinitione actionis. fo.cciiij.col.ij.

ius naturale quattuor modis ponitur.folio.viij.columna.ij.

Jus patronatus in multis concistit. folio.ccxxxvij.columna.iiij.

Jus patronatus multipl'r perdit. ibidē.

Jus idem statuatur vbi est eadem equitas. fo.cccxviij. col.iij.

Jus q̄nq; dicitur iniquū. fo.ccvj.col.ij.

Jus gentiū dicitur ius naturale. folio.cclxvij.columna.ij.

Jus ciuile sex modis dicitur. fo.ix.col.ij.

Jus idē est in toto quo ad totū q̄d in parte quo ad partē: ꝛ ecōtra. fo.cxcj.col.j.

Justicia est mater iuris. fo.v.col.iiij.

Justicie diffinitio ſm tullium ꝛ platonem. fo.vj.columna.iij.

Justinianus vnde dicitur. fo.j.col.ij.

Justus septies in die cadit. fo.vj.col.ij.

¶ De littera: K.

Kalende vnde dicte sunt.fo.cxxiij.col.iiij.

¶ De littera. L.

Lapis inde dicit. fo.cxxiij.col.j.

Lapides finales surripiens ad quid punit. fo.cccxxviij.col.ij.

Laus aduocatorum. fo.iiij.col.j.

Legatus proconsulis duo habet specialia folio.lxxix.col.ij.

Legatum si euincatur an heres defuncti teneatur.clxvij.columna.iij.

Legatum alicui vt seruū manumittat non defalcatur fo.clxxxiij.col.j.

Legatū generis an valeat.fo.clxxvj.col.ij.

Legatum quinq; casibus deficit ꝛ legatario accrescit. fo.clxviij.col.ij.

Legatū in tribus etiā casibus deficit ꝛ nō accrescit legatario. fo.eodē.col.iij.

Legatum per quas [illegible]tiones peti' potest. folio.clxv.columna.j.

Legatum rei cuius commertiū non est an valeat. fo.clxvij.col.iij.

Legate rei dominiū quando transit in legatarium. fo.clxvj.columna.j.

Legate rei periculum ad quem pertinet. folio.clxxxj.columna.iiij.

Legata ecclesiarum sunt priuilegiata.folio.cccxix.columna.iiij.

Legata fiebant olim quadrupliciter. folio.clxv.columna.iiij.

Legata tribus tēporibus cedere possunt. folio.clxxv.columna.iij.

Legata pura ⁊ condicionalia quando cedunt. fo.eodem.columna.iiij.
Legata res obligata per heredē in tribus casibus estluenda. fo.clxvij.col.iij.
Legata voluntate presumpta reuocantur folio.clxxxj.columna.iiij.
Legata indebite soluta an repeti possunt. folio.cclxxix.columna.iiij.
Legatarius conditionalis legati spem nō transmittit. folio.ccxlj.col.ij
Legatariorum quidam sunt coniuncti re tm̄: alij verbis tm̄: alij re ⁊ verbis: alij prorsus disiuncti. fo.clxx.col.ij.
Legari pōt ⁊ a legatario. fo.cxciiij.col.ij.
Legari tribus modis potest debitori liberatio. fo.clxx.colnmna.iiij.
Legis cornelie fictio. folio.cxxxvj.col.ij.
Leges armis egent ⁊ econtra. folio.ij. columna.j.
Legibus intenti sunt in tribus commendati. folio.iiij.columna.j.
Lex falcidia in multis casibus cessat. folio.clxxxviij.columna.ij.
Lex iulia de vi priuata: ⁊ de vi publica qualiter punit. fo.cccxxj.col.ij.
Lex fauia de plagiarijs quare sic dicta.folio.cccxxix.columna.iij.
Lex iulia de ambitu in quattuor casibus habet locū. fo.eodem columna.iiij.
Lex iulia repetu[...]rū quando habet locum. [...]lio.cccxxix.columna.iiij.
Lex iulia de annona. ibidem.
Lex iulia de residuis. ibidem.
Lex cornelia vnde dicitur. folio.ccxcviij.columna.ij.
Lex tollitur per dissuetudinem: ⁊ econuerso. folio.v.columna.ij.
Lex est imponenda rebus. folio.cclx.columna.ij.
Lex est duplex. fo.xij.columna.ij.
Libellus in causa est dandus. folio.ccclxxxv.coltmna.ij.
Libellus est in causa faciendus ⁊ certum continere debet. fo.cccxix.col.iiij.
Libellus in criminalibus quid continere debet. fo.cccxxxix.columna.ij.
Libellus in actionib⁹ preiudicialib⁹ quo modo formatur. fo.cccxvij.col.ij.
Libellus in publiciana quid sit. folio.cccvij.columna.j
Libellum datum mutare non licet. folio.cccxxxj.columna.ij.
Liber homo quandoq̧ bona quādoq̧ mala fide possidetur. fo.ccxliiij.col.ij.
Liber fit seruus per venditionem si quattuor concurrant. fo.xvij.col.j.
Liberi preteriti habent duo remedia ad impugnandū testamentū. fo.ccxxj. col.iij.
Liberi homines sunt in [...]plici differentia. fo.xvij.co[...]
Libertas quid est. fo.xv.co[...]
Libertini qui sunt fo.xviij.col.ij.
Libera persona alij non acquirit. folio.cclxxxv.columna.ij.
Libertinus quas operas debet patrono. folio.xx.columna.iiij.
Libertus punit etiam si patronus ab ipso sine venia in ius vocatus non veniat. folio.cccxxviij.columna.ij.
Libertus quas operas debet patrono.folio.xxj.columna.iij.
Libertus ingratus qua actione in seruitutem reuocatur. fo.lvj.columna.j.
Libertas directa seruo alieno dari nequit folio.cxl.columna.iij.
Libertas in fraudem data an possit reuocari. fo.xxij columna.iij.
Libertas tollitur per leuem offensam. folio.cccxxxiij.columna.iiij.
Libertatis diffinitio tripliciter exponitur folio.xvj.columna.j.
Libertatis fauor in quibus consistit. folio.cxvij.columna.iij.
Libra continet.lxxij.aureos. fo

lio.cccxxv.columna.ij.
Libripens quis dicitur. folio.cxxvj. columna.iij.
Liciti occasione illicitum non debet committi. folio.clxj.columna.ij.
Litterarũ ignorantia an excuset a tutela. folio.lxxv.columna.ij.
Litterarũ obligatio tolli potest per cõtrariã scripturam. folio.clxj.columna.iij.
Locus desinit esse sacer dupliciter. folio.lxxxvj.columna.j.
Locus purus quis est. folio.lxxxvj.columna.ij.
Locus dicitur plenus: semiplenus: et vacuus. folio.cxj.columna.iij.
Locupletari cum alterius iactura nemo debet. folio.cclxxix.columna.ij.
Luat... [illegible] ...on habet in ere. folio.cccxxix.columna.iij.
Luo luis habet quattuor significata. folio.clxviij.columna.iiij.

¶ De littera. M.

Macedonianũ in. xj. casibus cessat. folio.cccxxix.columna.iij.
Maculare et accusare. fo.cxl. columna.iiij.
Magister qualis esse debet. folio.iiij.columna.ij.
Magistratus sunt tramites legitimi. folio.ij.columna.iij.
Mandatũ speciale in multis casibꝰ exigit folio.cccxxxj.columna.ij.
Mandatum multis modis contrahitur. folio.cclxx.columna.iij.
Mandatum et iussus differunt. folio.lxij.columna.iij.
Mandatum facilius reuocatur ꝙ aliĳ contractus. folio.cclxxiij.columna.ij.
Mandatum ꝙdiu dicitur integrum. Ibidem.
Mandati diffinitio. folio.cclx... columna.iij.
Mandatarius de quattuor tenetur. folio.cclxxiiij.columna.ij.
Manumissio quid est. folio.xvi... columna.iiij.
Manumittens seruum alienum in presentia principis in quintuplum damnatur. folio.cccxxj.columna.ij.
Maritus potest esse procurator vxoris. folio.lxxviij.columna.ij.
Maritus non potest esse procurator vxoris. ibidem
Maritus lucratur fructus rerum dotaliũ. folio.xl.columna.iiij.
Masculinum concipit femininum et non econuerso. folio.liij.columna.j.
Mater pro filio non iurat in litem. folio.lxxx.columna.j.
Materfamilias que dicitur. folio.ccxcviij.columna.ij.
Matertera magna que dicitur. fo.xxiiij. columna.j.et.folio.ccxiij.col.ij.
Matris preteritio habetur pro exheredatione. folio.ccij.columna.iij.
Matrimonium semel contractũ an possit per papam dissolui. fo.ccxiij.col.iij.
Matrimonium vsꝙ ad quem gradum prohibetur. folio.ccxij.columna.iiij.
Matrimonium.xiiij. modis impeditur.folio.xxxvj.columna.ij.
Matrimonium contrahere ita honestum est sicut monasterium intrare. folio.xxj.columna.ij.
Matrimonium non est inter seruos. folio.xxxj.columna.iiij.
Matrimonium a triplici iure est. folio.viij.columna.iiij.
Matrimonium sine scriptura et dote potest valere: sed non filiĳ legitimari. folio.cxcvij columna.ij.
Maxima capitis diminutio. fo.lv.col.iij.

Media via est eligenda. fo.xxv. columna.iiij.
Membrana.unde dicitur. folio.xcvj.columna.j.
Mendacium facit quem puniri. folio.cvij.columna.iiij.
Marces quandoq; est certa: quandoq; incerta: quandoq; nulla. fo.cclxvij.col.iij.
Meum est quod ex meo nascitur. folio.xcij.columna.j.
Miles de crimine damnatus an possit testari. folio.cxxx.columna.ij.
Miles cognoscitur per sex signa. eodem.
Miles unde dicitur. ibidem.
Milites a bello missi quot annos excusationis habent. fo.lxxiij.col.iiij.
Minor sine media capitis diminutione.folio.lv.columna.iiij.
Minor in quattuor casibus sine defensore potest in iudicio esse. fo.lxxv.col.ij.
Missilia unde dicuntur. folio.c.columna.iiij.
Monachus ⁊ regularis canonicus sunt liberi. folio.xv.columna.iij.
Monachus monasterio acquirit. folio.ccxlvij.columna.iij
Mora ultima nocet. folio.cccxviij.columna.iiij.
Mors omnia soluit. folio.lxvij.columna.ij.
Mortis incerta est dies. folio.cxvij columna.ij.
Morientium actus non sunt in suspenso. folio.clxxviij columna.iij.
Mulier pro parentibus agit. folio.cccxvj.columna.ij.
Mulier ubiq; testificari potest preterq; in testamentis. fo.ccxxvj.columna.iij.
Mulieris heres in petitione dotis non potitur privilegio mulieris. fo.cccxxj.col.ij.
Mulieres aliqui retinēt ad sobolis experimentum. folio.cc.columna.j.
Multa contraria format ⁊ soluit. folio.clix.columna.j.
Multas constitutiones una solutione terminat. folio.xcj.columna.iij.
Multiplices sunt liberi. folio.xxxviij.columna.ij.
Multum quinquennium: ⁊ diu decennium comprehendit. folio.cclxj.columna.ij.
Mutuum est triplex. folio.ccxxxij.columna.j.
Mutuum deficit tripliciter ibidem.
Mutuum reconciliatur pluribus modis. folio.eodem.columna.iiij.
Mutuum tripliciter reconciliatur. folio.cxxiiij.columna.ij.
Mutuum ex con[illegible] compe[illegible] folio.ccxxxiij.columna.iij.
Mutuum unde dicitur.folio.cxxiiij.col.iij.
Mutui quattuor sunt necessaria. folio.ccxxx.columna.ij.

De littera N.

Natorum appellatiue continent nondum nati. folio.liij.col.j.
Natura ē duplex.f.ccxl.co.iij
Necare videtur qui alimenta negat. folio.lvj.columna.j.
Negatoria ⁊ confessoria. actiones quare sic dicunt. folio.cccvij.columna.iij.
Et quare dicuntur actiones in rem ibidem.
Negocia plura sunt q̄ vocabula. folio.ccxlj.columna.j.
Negociorum gestor quis dicitur. folio.lxxiij.columna.iij.
Negociorum gestor ceteris in casibus nō repetit qđ impendit. folio.cclxxix.col.iij.
Negociorum dominus non semper insolidum tenetur.ibidem.

Negotiorum gestor de quo tenetur.ibidē.
Nemo cum alterius iactura locupletari debet. fo.xcij.columna.j.
Nihil est adeo firmum quin rumpatur.folio.clij.columna.iij.
Nihilomagis et nihilominus differunt. fo.cxxxiij.columna.iij.
Nomen:cognomen:prenomen: ⁊ agnomē differunt. fo.clxxviij.columna.iij.
Non dominus a domino vendicat aliquādo. fo.xcvj.columna.iiij.
Notarius non potest esse seruus. folio.xl.columna.j.
Nouatio triplici iure fit. folio.cc[illegible]xxxj.columna.iij.
Nouem modi quibus serui libertatem cōsequunt[illegible] fo.xxj.col.iij.
[illegible]cera vnde dicitur. folio.xxxxv.columna.ij.
Noxia ⁊ noxa differunt. folio.cccxxj.columna.ij.
Nuptie vnde dicuntur. folio.xxix.columna.iiij.

De littera. O.

Oblatum furtum. folio.cclxxxiiij.columna.ij.
Obligatio naturalis tollit per pactum ⁊ iuramentum.sed ciuilis per sententiam. folio.cccxvij.columna.ij.
Obligatio ciuilis solutione tollitur. folio.cclxxxj.columna.ij.
Obligatio ⁊ actio differunt. folio.ccxxxix.columna.ij.
Obligatio eadem potest esse vna ⁊ plures folio.ccxlvij.columna.j.
Obligatio an possit impitatem continere. ibidem.
Obligatio fit tm̄ per verba futuri temporis. fo.cclx.columna.ij.
Obligatio ciuilis tollitur per acceptilationem ⁊ sententiam. fo.ccxxxix.col.ij.
Obligatio ciuilis quibusdam personis nō adheret.ibidem.
Obligatio effectualis habet radicem naturalem ⁊ ciuilem. fo.eodē.col.iij.
Obligatio tam ciuilis q̄z naturalis duodecim modis tollitur. fo.cclxxxiij.col.ij.
Obligatio ciuilis sola; quandoq̄z tollitur. ibidem.
Obligatio naturalis etiam quādoq̄z sola tollitur. fo.eodem.col.iij.
Obligatio non tollitur tempore. folio.ccxliiij.columna.ij.
Obligatio naturalis inter patrem et filiū potest consistere. fo.cclxxxiij.col.ij.
Obligationum quedam est ciuilis tm̄:quedam naturalis tm̄:quedam ciuilis ⁊ naturalis simul. folio.ccxxxix.col.ij.
Obligatus pure an possit statim cōueniri. folio.ccxliij.columna.iij.
Officium iudicis an sit actio. folio.ccciij.columna.ij.
Officium iudicis est triplex. folio.cccxxviij.columna.ij.
Officio iudicis seruitia annua petuntur folio.cccxxj.columna.ij.
Omnes tutores possunt fieri suspecti an sit vera propositio. fo.lxxix.col.ij.
Omnes homines mu[illegible] possunt simul heredes institui. fo.ccxliij. columna.ij.
Onus sentiens an habeat lucrum. folio.cclxxxviij.columna.ij.
Operas obsequiales debent liberti patronis. fo.ccxxxvj.columna.ij.
Operas suas an possit quis in perpetuum locare. fo.ciiij.columna.iiij.
Opere liberto imposite non transeunt ad heredem extraneum. fo.cccxxj.col.ij.
Opinio quid est. folio.cxiij.columna.ij.
Opinio an sit veritati anteponenda. fo=

lio.cxlvj.columna.iiij.
Opinio prefertur veritati. fo-lio.cxxvij.columna.ij.
Oppositio de puncto. fo-lio.xxvj.columna.ij.
Oratio pluralis conuertitur in singularē & econuerso. fo.xv.columna.iij.
Orcinus quis sit & vnde dicitur. fo-lio.cxciiij.columna.ij.
Ordo scripture attendendus non est. fo-lio.cclv.columna.iij.
Ordo scripture an seruandus sit. fo-lio.clxxxij.columna.ij.
Ordo sacer impedit matrimonium. fo-lio.xxxvj.columna.ij.
Ordo iudicis seruitia annua petuntur. fo-lio.cccxvij.columna.ij.
Origo legis.xij.tabularum.xiiij. fo-lio.xiiij.columna.ij.
Oua quare sub gallinis & colūbis dimittuntur. fo.cccl j.colūma.ij.

¶De littera. P.

Pactum nudum in septē casibus actionem producit. fo.cccxiij.col.iij.
Pactum nudum sex modis vestit. fo.ccxxx.col.j.
Pactum de non petendo tres habet effectus. fo-lio cccxxij.columna.ij.
Paganus est non miles. fo-lio.xxxix.columna.iiij.
Pandecta vnde dicitur. fo-lio.v.columna.j.
Paradisum in omni tēpore possumus habere. fo.vj.columna.ij.
Parricidium quas personas concernit. fo-lio.cccxxxviij.columna.iij.
Partis appellatio continet dimidium. fo-lio.ccij.columna.ij.
Partus suppositi & adulterij accusatio nō omnibus conceditur. fo.cccxxxviij.col.j.
Partus non semper sequitur ventrem. fo-lio.xviij.columna.ij.
Pater filium.xiij. casibus: filius patrem septem: & frater fratrem tribus ex heredare potest. fo.clxij.columna.iij.
Pater quo iure venit ad bona filij emancipati. folio.ccxxij.columna.ij.
Pater potest esse seruus filij sui & ecōuerso folio.xxiiij.columna.ij.
Pater & filius eadem persona finguntur. folio.cclxiij.columna.j.
Pater & filius eadem persona censentur. folio.ccxlviij.columna.ij.
Patres pro filijs et domini pro seruis an teneantur. [illegible] col.ij.
Patricius quis est. fo-lio.xlv.columna.iiij.
Patria potestas est inestimabilis. fo-lio.xlj.columna.iiij.
Partis appellatione continetur dimidiū folio.cxcvj.columna.iij.
Paupertatem detegere durum est. fo-lio.ccxcviij.columna.j.
Paupertas non excusat a tutela. fo-lio.lxxv.columna.j.
Paupertas prodest. fo-lio.xxij.columna.iij.
Patronus qualiter succedit liberto. fo-lio.xlvij.columna.iij.
Patruus & auunculus: amita & matertera differunt. fo.ccxij.columna.j.
Patruus patris est mihi patruus magnus. ibidem.
Patruus magnus quis dicitur. fo-lio.xxxiij.columna.j.
Peccata remittuntur peregrinantibus. fo-lio.cxcvij.columna.iij.
Peculium castrense & peculium quasi castrense quid sint. folio.cxxj. columna.ij.

Peculium est multiplex. folio.cxxiiij. columna.ij.

Peculium est pecunia que precimonia queritur. folio.cccxiij.columna.ij.

Peculatus actio quinquennio durat. folio.cccxxix. columna.ij.

Pedadogus quis sit & vnde dicitur. folio. xxiij.columna.iij.

Pena & pacto non potest peti. folio.ccliiij.columna.ij.

Pena arbitraria ad mortem extenditur. folio.ccci.columna.iij.

Pena maior maiori delicto debetur. folio.ccclxix.columna.ij.

Pene est aduerbium & nomen. folio.cccxxxij.columna.ij.

Pene du[illegible] ...tionarum diuer[illegible] fo.[illegible]cclxij.columna.j.

Pene sunt restringende.fol.ccclxiij.col.ij.

Pene in criminalibus sunt ordinarie et extraordinarie. folio.ccclxvj.col.j.

Per a e & o expensas repeto. folio.xcv.columna.ij.

Perdueles sunt hostes. folio.cxcvij.columna.ij.

Periculum peremptionis & deteriorationis diuersa sunt. fo.cclxiiij.col.iij.

Periurus tu alia seculo punietur. folio.cccxxvij.columna.iiij.

Permutatio duas actiones parit. folio.cclxiiij.columna.iiij.

Perpetuum multipliciter sumitur. folio.lxix.columna.iiij.

Persecutio continet actionem & petitionē. folio.cclxxix.columna.ij.

Persone alienarum rerum gubernationē habentes. folio.cccxix.columna.ij.

Personarum secunda diuisio est de iure ciuili. folio.xxvij.columna.ij.

Petitio hereditatis est ex quasi cōtractu. folio.ccclxxvj.columna.ij.

Petitio hereditatis est realis et personalis. fo.cccxxxi.columna.j.

Petitio hereditatis est actio preiudicialis folio.cccxiij.columna.ij.

Peto quod habeo quattuor modis. folio.cxviij.columna.iij.

Philosophi a tutela excusantur. folio.lxxvj.lolumna.iiij.

Pictura preciosior est scriptura. folio.xcvij.columna.j.

Pignus vnde dicitur. folio.cccxiiij.col.j.

Pignus qualiter a creditore vendi potest folio.cxix.columna.ij.

Plebiscitum quid scit. folio.xj. columna.iij.

Plena pubertas dicitur quattuor modis. folio.xlj.columna.j.

Plus petitur quattuor modis. folio.cccxxxij.columna.ij.

Pollicitatio quid est. folio.ccxix. columna.iiij.

Pondus quid est. folio.cxlij. columna.ij.

Populus an possit legem facere. folio.xij.colnmna.iij.

Portio filijs debita iure naturali que est. folio.clxvj.columna.ij.

Possessio bone fidei quos fruct⁹ restituere debet. folio.xcvij.col.ij.

Possessio malefidei quo iure tenetur fructus restituere. fo.cccxxxvj.col.ij.

Possessor clandestinus habet naturalem possessionem & deiectus ciuilem. folio.ccclxij.columna.iij.

Possessori an competit actio. folio.ccvj.columna.j.

Possessio sepe transfertur licet res nō apprehendat. folio.c.columna.iiij.

Possessio non est proprie de mobilibus. folio.cccxxxix.columna.ij.

Possessio vnde dicitur. ibidem.

Possessio potest peti sine interdictis folio.cccxxxviij.colūna.iiij.

Possessio sola non querit fo=lio.cxxviij.columna.ij.
Possessio est res incorporalis. fo=lio.clxij.columna.iij.
Possessio an sit eadem cum possessione defuncti. folio.cxxxiij.columna.ij.
Possessio ciuilis ⁊ naturalis. fo=lio.cccxxxviij.columna.ij.
Possessionem possessus non querit. folio.cxxviij.columna.iij.
Possidere pro herede accipitur quandoqꝫ pro vero titulo. quandoqꝫ pro falso. fo=lio.ccccxxxviij.columna.iiij.
Posthumus dicitur dupliciter. folio.cxcvij.columna.ij.
Posthumi habentur pro natis quando eorum commodo queritur.codē.col.iij.
Posthumi hodie exheredari non possunt. folio.cxxxvj.columna.iij.
Postliminium quid est. folio.xlvj.columna.ij.
Potestas quadrupliciter accipitur. folio.cccx.columna.iij.
Potestatis dominice triplex est effectus. folio.ccvij.columna.j.
Precaria possessio. folio.cccxl. columna.ij.
Prelatus suspectus an sit ab administratione remouendus. fo.lxxvj.col.ij.
Prerogatiua agnatorum facile perditur. folio.liiij.columna.iij.
Prescribit heres cum mala fide. folio.cxv.columna.ij.
Prescriptio non currit habenti pignus: sed bene habenti hypothecam. fo=lio.cccxj.columna.ij.
Prescriptione an queratur dominiū sunt opiniones. fo.cix.columna.j.
Prescribi non possunt multe res. fo=lio.cxj.columna.iij.
Prescriptis verbis agitur tripliciter. fo=lio.cclxvij.columna.iiij.
Presumitur ignorantia nisi scientia probetur. folio.lxxvij.columna.iij.
Presumptio ex varijs sumitur. fo=lio.iiij.columna.ij.
Preteritus quandoqꝫ committit edictum. folio.ciij.columna.j.
Preteritio an habeatur pro exheredatione. folio.cxxxiiij.columna.iij.
Pretexta quid est. folio.ccxcviij. columna.iij.
Pretor plus punit ꝙ lex.xij.tabularum. folio.cclxxxiiij.columna.ij.
Pretor heredem non facit. folio.cclj. columna.ij.
Pretorie rei persecutorie sunt perpetue. folio.cccxxxvj.columna.iij.
Pretorie penales sunt annales. ibidem.
Priuignus quis dicitur. fo=lio.xxxv.columna.iij.
Priuigna que dicitur. eodem. columna.iij.
Probatio quandoqꝫ reo incumbit. fo=lio.clxviij.columna.ij.
Procrastinatio nocet. folio.cccxxj. columna.ij.
Procurator rei siue interueniat ante litē contestatam siue post tenetur satisdare. folio.cccxxxvij.columna.iij.
Procurator actoris an teneat cauere de rato. folio.cccxxxv.columna.iiij.
Procurator quis dicitur. fo=lio.lxix.columna.j.
Procuratoris officium quibusdam est interdictum. folio.cccxxxiiij.col.j.
Procuratores satisdant: non autē patres orphanotrophi.⁊c. folio.cccxl. columna.iij.
Prodigus quis est. folio.cxxxiij. columna.ij.
Prognatus ⁊ abnepos idem sunt. fo=lio.cxcvij.columna.j.

Prohibitum fieri directo prohibetur per obliquum. folio.cxl.columna.ij.
Promitto.x.aureos annuos & singulis annis differunt. fo.clxx.col.j.
Promissor an statim conueniri possit. folio.cclviij.col.ij.
Promulgare qnid est. folio.iij.columna.ij.
Proximus pubertati potest esse ingratus. folio.clj.col.ij.
Proximus pubertati quis est. folio.cclxviij.columna.ij.
Publicum vnde dicitur. folio.lxxix.columna.iiij.
Publica iudicia differunt a ciuilibus. folio.cccxlvj.columna.ij.
Publiciana non competit nisi quinque ne... fo.cccvij.col.ij.
Publiciana datur contra dominum in sex casibus. folio.eodem.col.iij.
Pueri aliter:aliter prouecti docendi sunt. folio.xcj.columna.iiij.
Pugna an sit licita. fo.cxcvij.col.iiij.
Pupillus ex cõtractu obligatur si locupletior fiat. fo.lxj.columna.iij
Pupillus potest habere curatorem. folio.lxiiij.columna.j.
Pupillus qualiter ex mutuo tenetur. folio lxxj.columna.ij.
Pupillus sine defensore in quattuor casibus quandoque potest in iudicio esse. folio.lxiiij.columna.iij.
Pupilli an possit soluere. fo.cxx.col.ij.
Pupilli qui dicuntur. fo.lxi.col.iij.
Pupillaris debitor qualr' soluere debeat. folio.cxx.columna.iiij.
Purpura vestimẽto tripliciter apponitur folio.xcij.columna.ij.
Putator quis dicitur folio.ccxcj.columna.j.

De littera. Q.

Quadripondium quid est. folio.cxliij.columna.iij.
Quarta est multiplex. folio.clxxxiij.columna.ij.
Qualiter diligenda est actio in plures tutores et magistratus. folio.lxxj.columna.iij.
Quandoque turpe ꝓmittitur quandoque honestum turpiter fo.cclvij.colũna.ij.
Quare habenti tutorem tutor dari nequit folio.lxvij.columna.iij.
Quattuor sunt ordines dignitatum que habent merum imperium. folio.iij.columna.j.
Quattuor tempora considerantur vt sciatur quid acquirat pater in bonis filij. folio.cxxij.columna.iij.
Quattuordecim modis quibus impeditur matrimonium. fo.xxxvj.col.j.
Quattuor tm̃ sunt iudices qui deportare possunt. fo.xliij.columna.iiij.
Quattuor sunt genera seruitutum. folio.xxxj.columna.
Querela datur exheredatis. folio.cij.columna.ij.
Querela inofficiosi an habeat locum in testamento militis. ibidem.
Querela inofficiosi quandoque actio quandoque accusatio dicitur. fo.clvij.col.iij.
Querela inofficiosi an possit per filios fratris intentari. fo.eodem.col.iiij.
Querela inofficiosi an possit ad heredem transmitti. fo.cxcvij.col.iij.
Questus est lucrum. fo.cccxxviij.col.ij.
Questor dicitur tripliciter. folio.iij.columna.iiij.
Qui potest testari potest in testamẽto manumittere. fo.xxv.columna.iiij.
Qui tacet affirmat. fo.xlviij.col.j.
Quid inquiri debet dando tutores. folio.lxj.columna.iij.
Quid requiritur in actione reali:tam ex ...ijs relatiuum fo ix

parte actoris q̄ ex pte rei. fo.ccciiij.col.iij.
Quirinus vnde dicitur. fo.x.columna.j.
Quis dicitur clam possidere.folio.ccclxxj.
columna.ij.
Quis & que substantiam significant. folio
cclvj.columna.iij.
Q̄d iussu exercitoria &c. non sunt actiones
sed actionis adiectiones. folio.cccxxxix.
columna.iij.
Quod differtur non aufertur.folio.cxciiij.
columna.ij.
Quod meum est amplius meum fieri non
potest.folio.cccxvij.columna.ij.
Quod meum est non possum vsucapere.
folio.cxj.columna.iij.
Quomodo recuperantur que in aliena ne
gocia expenduntur. folio.xcv.columna.j.
Quomodo pupilli factum non est fortune
committendum. folio.lxx.columna.iiij.

¶De littera R.

Raptor qua actione conuenitur.
folio.cccxx.columna.iiij.
Raptor & fur distinguuntur. fo-
lio.ccxcvj.columna.iij.
Raptor in minus tenetur q̄ fur
manifestus.ibidem
Raptor qua actione tenetur.folio.ccxciiij.
columna.iij.
Rebus corporalibus aliqua congruunt q̄
in corporalibus non conueniunt .folio.cj.
columna.ij.
Regula iuris naturalis. fo.cxviij.col.ij.
Reiuendicatio que datur legatarijs non
est ex quasi contractu.folio.cclxxix. col.iij.
Rei debendi & fideiussores diuersimode te
nentur.folio.cclvj.columna.iij.
Rei debēdi insolidum non possunt conue
niri.folio.ccxlij.columna.ij.
Relatio est facienda ad proxima. folio.
cccv .columna.iij.
Rem esse in bonis.& ex bonis differunt. fo-
lio.ccxlvj.columna.ij.
Reo quandoq̄ incumbit probatio. folio.
cclj.columna.ij.
Reorum debendi vel credendi constitutio
an per interuallum impediatur. folio.
ccxlj.columna.iiij.
Res dicitur esse in nullius bonis septem
modis.folio.lxxxvij.columna.iij.
Res incorporales quasi possidentur.folio
cccxl.columna.iij.
Respublica & fiscus non habent priuilegiū
ecclesie in legatis sibi factis. folio.cccxix.
columna.iiij.
Restituere quandoq̄ sumitur pro dare.fo
lio.cccxl.columna.iiij.
Restituo que remedi[illegible]
folio.cccxij.columna.ij.
Restituo in integrum non datur minori
xv.annis qui se vendidit.folio.xvij. col.ij.
Rerum diuisiones quot sunt. folio.cj.
columna.iij.
Reus stipulandi quis dicit. folio.lxxiij.
columna.iij.
Reus promittendi ibidem.
Rex francie non est sub imperio romano.
folio.xxx.columna.j.
Rubrica quandoq̄ est generalior nigro
folio.vj.columna.j.
Ruptum quid est. folio.ccxcvij.col.iij.

¶De littera S.

Sacre res aliquādo alienari pos
sunt. fo.lxxxv.columna.iiij.
Sacre rei venditio valet inter
ignorantes. folio.ccxlv.col.ij.
Salarium interueniens in mā
dato an peti possit & qua actione. fo.ccxlij
columna.iij
Salomonis quattuor dicta cognitu diffi-
cilia. folio.vij.columna.ij.

Sarcinator quis dicitur. folio.cclxvij. columna.iij.⁊ cclxxij.columna.ij.
Satiſdare eſt permiſſionez p fideiuſſores facere. folio.cccxxxv.columna.j.
Satiſdatio duplex ab actore exigit ibidē.
Satiſdatio iudicio ſiſti an poſſit ſub pena fieri. ibidem.
Satiſdatio a quibus tutoribus danda eſt folio.lxx.columna.j.
Satiſdatio de legato ſoluendo poteſt remitti a teſtatore:ſed non de vtendo fruendo arbitrio boni viri folio.cv.col.j.⁊.ij.
Satiſdatio arrogatoris quibus prod eſt. folio.xl.columna.j.
Scandalum timendum eſt. folio.lxxxvij. colum[illegible]
[illegible] triuiales excuſant tuto folio. lxxvj.columna.iiij.
Scientie quadriuiales non excuſant a tutela.ibidem.
Scriptura preconiſata facit fidem apud omnes. folio.xviij.columna.iiij.
Scripture an ſemper ſtandum ſit. folio. lxxvj.columna.iij.
Scripture ⁊ priuate ⁊ publice ſtatur donec contrarium probetur. folio.cclx.col.ij.
Semeſtre dupliciter accipitur. folio.lxxiij. columna.iij.
Seminauit ſi quis ex ſemine meo in alieno fundo:agam contra dominum fundi. folio.xcvj.columna.j.
Senatuſconſultum fabinianum quo modo fiebat. folio.ccij.columna.iij.
Senatuſconſultum poteſt facere legem. folio.xij.columna.j.
Sententia quid eſt. folio.xiij.columna.ij.
Sententia interlocutoria ⁊ preceptum iudicis idem ſunt folio.cxxj.columna.iij.
Sententia in ſcriptis ⁊ ſedendo ferenda eſt. folio.ccclxiij.columna.ij.
Sententia ſi geminetur ex qua tunc aget. folio.c.liij.columna.ij.
Sententia duplex fertur in actione quod metus cauſa. folio.cccxiiij.col.ij.
Sententia non poteſt ſemper eſſe certa. folio.cccxix.columna.ij.
Sententia dicitur ferri ſm formam libelli ibidem.
Sententia eſt in ſcriptis ferenda. ibidem.
Sententia eſt de iure ciuili. folio. cccxliij.columna.ij.
Sententia an ſtatim ſit executioni mandanda.folio.ccclxiij.columna.iij.
Sententia ⁊ ſcdm decretum transfert dñ; folio.ccclx.columa.iij.
Sententia poteſt ferri contra defunctum criminoſum. folio.cxxiij.col.iiij.
Sententia contra ius litigatoris valet.fo cxxxiij.columna.ij.
Sententia die prefixa debet ferri etiam abſente altera partium. folio.ccxxxix.col.ij.
Sententia eſt nulla tribus modis. folio. cccxliij.columna.j.
Sententia quid eſt. folio.xiij.col.ij.
Sententia ſuper actione famoſa an ſemp infamet folio.ccclvij.columna.ij.
Seruiana actio vnde dicitur.folio.cccxij columna.iij.
Seruus vicarius quis dicitur. folio. cccxxvij.columna.iij.
Seruus ordinarius quis dicitur. ibidem.
Seruus pro nullo reputatur. folio.cccxij. columna.iij.
Seruꝰ manumiſſus an teneatur de geſtis in ſeruitute. folio.cccxxx.columna.iij.
Seruus heres inſtitutus non acquirit domino niſi duo ꝯcurrant.fol.clxxviij.col.iij.
Seruus non querit libertatem domino. folio.xxviij.columna.j.
Seruus ciuiliter nequit obligari. folio. cclviij.columna.j.
Seruus non poteſt obligari fide iubendo. folio.cclxxxij.columna.ij.
Seruus quicquid acquirit:domino acquir

rit. folio.xxvij.columna.iiij.
Seruus vsufructuarius querit nobis ex re ⁊ operis: sed vsuarius ex re tantum. folio.cclxxx.columna.iij.
Seruus an possit habere aliquid suum. folio.cxxiij.columna.iij.
Seruus tabellio esse nõ potest. folio.xvj. columna.iij.
Seruus fugitiuus an.xxx.annis. vsucapiatur. folio.cxj.columna.ij.
Seruitus quid est. folio.xvj.columna.j.
Seruum fiscalem surripiens qualiter punitur. folio.cccxxiij.columna.ij.
Seruitutes sunt in bonis nostris. folio. lxxxiij.columna.ij.
Seruitutes sunt indiuidue preter vsumfructum. folio.cviij.columna.iij.
Seruorum an sit aliqua differentia.folio. xviij.columna.iij.
Seruis an fiat iniuria. folio.ccxcviij. columna.ij.
Seruitus altius tollendi ab alijs differt. folio.cccvij.columna.ij.
Sigillum quandoq; testamentis: quando ꝗ chartis imponitur. folio.ccclxv. col.iiij.
Simplicitas est legibus amica. folio. lxxxvij.columna. i.
Sindicus quis dicit. folio. lxix.col.ii.
Si vinco vincentem te vnico te quandoq; fallit. folio.ccvj.columna.ij.
Sica quid est. folio.ccclxv.columna.ij.
Societas multis modis soluitur. folio. cclxvij.columna.ij.
Societas non transit ad heredem nisi in duobus casibus. folio cclxxj.columna.j.
Societas quid est. folio.cclxx.colũna.iij.
Societas vera ⁊ incidens que sit. folio. cclxxvj.columna.iiij.
Solers dicitur quasi totus ex arte. folio. vj.columna.iij.
Solidus in iure ponitur pro aureo: ⁊ ecõtra. folio.xxj.columna.j.
Solidi.lxxij.constituunt libram auri. folio.lxij.columna.iij.
Solui potest creditori creditoris. foli. cclxxxj.columna.iij.
Soluitur aliud pro alio interdũ. ibidẽ.
Solutio quando fiet si hoc anno permissum sit. folio.clvij.columna.ij.
Solutio fit de necessitate. folio.cxxj. columna.ij.
Solutio an possit fieri adiecto. folio.clj. columna.ij.
Solutio particularis an creditore inuito possit fieri. folio.cclxxvj.columna.iij.
Solutum per errorem indebitum sepe repeti nõ potest. folio cclxxviij.columna.ij.
Sorores patrueles.folio.ccl[illegible]
Species sole commodantur.folio. cccxxij. columna.iij.
Speciei diffinitio. folio.xj.columna.iij.
Sponsalia inter absentes ⁊ presentes fieri possunt. folio.ccliiij.columna.ij.
Sponsalia largitas qualiter fit. folio. cxvij.columna.ij.
Sportula quid sit. folio.cccxviij.col.j.
Sportule siue salaria quibus dantur ⁊ a quibus folio.cccxviij.columna.iiij.
Sportule quibusdam remittuntur. folio. cv.columna.ij.
Stadium quid est.folio.lxxxv. columna.j.
Statuliber est seruus. folio.xv.col.iiij.
Statur maiori parti. folio.lxx.col.iij.
Stipendiaria predia. folio.xcix.col.j.
Stipulor significat interrogo. folio. cclxxxij.columna.j.
Stipulari ire ⁊ stipulariliter differunt. folio .ccxliiij.columna.ij.
Stipulatur alter alteri.xvj.modis. folio. ccxvij.columna.iij.
Stipulatur quandoq; infans non autem furiosus. folio.ccxx.col.ij.
Stipulãdo alteri qñq; sibi actionẽ q̃rim⁹: qñq; nõ folio.cccxxiij.columna.iij.

Stipulatio est de iure ciuili. folio. cccxiiij.columna.iij.
Stipulatio rei sue an valeat. folio.ccxvij. columna.ij.
Stipulatio pura non suspēditur sed bene alij actus. ibidem.
Stipulatio an vitietur propter turpitudinem. folio.ccxxiiij.columna.ij.
Stipulatio inter absentes an valeat.folio ccxxj.columna.ij.
Stipulatio tantum fit per verba futuri tēporis. folio.ccxxx.columna.iij.
Stipulatio non semper vitiatur ex responsionis diuersitate. folio.cclxxxiij. columna.ij.
Stipulatio quid est. folio.cclix. [illegible]
Stipulatio debet fieri verbis aptis. folio. eodem.columna.iij.
Stipulatio an possit fieri sub conditione. folio.cclx.columna.j.
Stipulatio erit vna ⁊ non plures : si quis decem aureos annuos stipulatus est.folio eodem.columna iij.
Stipulatio alteri facta potest tribus modis formari. folio.ccxxiij.columna.ij.
Stipulationes communes dicitur aditiones. folio.cclxxix.columna.iij.
Stipulationes pretorie ⁊ iudiciales multipliciter differunt. folio.cclxxx. columna.ij.
Stuprum in tribus casibus grauiter punitur. folio.ccclxv.columna.ij.
Stupri pena est quinquennalis ibidem.
Substituo est verbum generale. folio. cliij.columna.iij.
Substitutio pupillaris habet quattuor necessaria. folio.clj.columna.ij.
Substitutio vulgaris. folio eodem columna.iij.
Substitutio pupillaris. ibidem.
Substitutio exemplaris. ibidem.
Substitutio breuiloqua. ibidem
Substitutio compendiosa. ibidem
Substitutio est quintuplex: cuius partes declarantur. folio eodem.columna.iiij
Substitutio pupillaris multipliciter finitur. ibidem.columna.
Successor anormalus quis dicatur. folio ccxxvij.columna.iij.
Successorium edictum vbi locum habet.folio.ccvj.columna.iij.
Successio libertinorum ⁊ ingenuorum tripliciter differt. folio.ccxviij.columna.iij
Succedunt descendentes : ascendentes : ⁊ collaterales. folio.ccxv.columna.iiij.
Superlatiuus pro positiuo quandoq; ponitur. folio.cclxvj.columna.ij.

De littera T.

Talio quid sit. folio.ccxcviij. columna.iij.
Tempus quid est ⁊ eius diuisio. folio.xciij.columna.j.
Temporis tractus non conualidat inualidum.folio.ccxxxj. columna.iij.
Testari aliqui nolunt aliqui non possunt folio.cxciiij.columna.iiij.
Testatur quis de rebus alienis. folio.clj. columna.ij.
Testamentum inofficiosum quandoq; cōtinet exheredationem ⁊ preteritionem. folio.ccxviij.columna.ij.
Testamentum duobus modis rumpitur. folio.cxcv.columna.j.
Testamentum debet habere quattuor necessaria. folio.cxcv.columna.j.
Testamentum facere multis prohibetur a iure. folio.cxxx.columna.ij.
Testamentum non iure factum dicitur tripliciter folio.cliiij.columna.ij.
Testamentum rumpitur arrogatione. fo-

lio.xl.columna.j.
Testamentum secunduȝ prefertur primo: sed prima sententia prefertur secunde. fo= lio.cliij.columna.iij.
Testamentum rumpitur tripliciter. folio. cliij.columna.iiij.
Testamentum an possit fieri per mutum ꝛ surdum folio.cxxiij.columna.iij.
Testamentum patris ꝛ filij est duo ꝛ vnū. folio.xlv.columna.iij.
Testamenti factio etiam passiua multis denegatur. folio.clxxv.columna.iiij.
Testamenti diffinitio. folio.cxxvj. columna.ij.
Testamenti per cecum faciēdi solennitas folio.cxxxiiij.columna.iij.
Testatoris dispositio est lex. folio.xxiij. columna.iij.
Testes debent rogari. folio.cxxxj. columna.iij.
Testium numerus qui in testamentis est adhibendus ibidem.
Testificamur de his que vidimus in pue= ritia. folio.cxxxj.columna.iij.
Theatrum vnde dicitur. folio.lxxxv. columna.j.
Theologia non est iuristis necessaria. fo lio.vj.columna.iiij.
Thesaurus quid est. folio.xcviij. columna.iij.
Tignum alienum mala fide iniungens quinq; actionibus conueniri potest. folio. xxiij.columna.ij.
Tres fuerunt codices. folio.iij. columna.ij.
Tres effectus consuetudinis. folio.xiiij. columna.j.
Tres effectus dominice potestatis. folio. xxviij.columna.ij.
Tria facit imperator in hoc prohemio. fo= lio primo columna prima.
Tributoria predia. folio.xcix. columna.j.
Triennio durat instantia cause. folio ciij. columna.iij.
Triplex est cognatio. folio.liiij.col. iij.
Triplex est tutela folio.l.columna.iiij.
Tripondium quid est folio.xliij. columna.iij.
Turpiter dans non repetit. folio. xxxvij.columna.ij.
Tutela est munus publicum auctoritate: sed non vtilitate. folio.lxxiij. columna.j.
Tutela multis modis finitur. folio.lxv. columna.iij.
Tutele pluralitas vnde sit. folio.lxxiiij.
Tutor quandoq; seruus datur folio.xlix. columna.iiij.
Tutor quis dicitur. folio.[illegible] columna.j.
Tutor esse non potest qui est pupilli cre= ditor: vel debitor. folio.lxv..columna.j.
Tutor an teneatur cauere de rato. folio. ciiij.columna.j.
Tutor datus a matre in testamento tenetur satisdare. folio.lxix.columna.iiij.
Tutor pupillum de suo alere non tenetur folio.lxxxij.columna.j.
Tutor remotus vt suspectus an sit semper infamis. folio.lxxx.columna.iiij.
Tutor confirmatus est datiuus ꝛ non te= stamentarius. folio.lj.columna.j.
Tutor per quam paupertatem a tutela ex cusatur. folio.lxxiiij.columna. iiij.
Tutor vnus pro alio tenetur in quattuor casibus. folio.lxxj.columna.iij.
Tutores poterit plures pupillus habere. folio.lxviij.columna.iij.
Tutores a quibus iudicibus dantur. folio. lxvij.columna.iij.
Tutorum genera quattuor dici possunt. folio.lxx.columna.j.

¶De littera V.

Vectigal nouum instituens in centum aureis punitur. folio. ccclxvj.colnmna.ij.
Vendere quis compellitur aliquando. folio.cxvij.col.ij.
Venditio sit in scriptis & sine scriptis. folio.cclxj.columna.ij.
Venditione facta non pertinet ad emptorem periculum rei vendite: nisi nouem concurrant. folio.cclxiiij.columna.ij.
Venditio rerum degustabilium facta cuius est periculum. folio.cclxx.columna.j.
Venditor an precise teneatur ad rem tradendam. folio.cxvij.col.j.
Venditor an teneatur precise ad rem tradendam vel ad interesse. folio.cclxv. [illegible]
Venditor vtrum vltra arranum duplicium perditionem teneatur ad interesse. folio. eodem.columna.ij.
Verbum semel positum proprie & improprie potest poni. folio.clxxviij.columna.ij.
Veritas prefertur opinioni. folio.clxxij. columna.ij.
Verna quis est. folio.clxv.columna.ij.
Vestiri re & interuentu rei differunt. folio. cxxix.columna.ij.
Victus victori non semper debet in expensis condemnari. folio.cxxix.columna.iiij.
Vigilantibus iura subueniunt. folio.ij. columna.iiij.
Villa duo significat. folio.lxxxiij. columna.iiij.
Vindicta quid sit. fo.xx.col.j.
Violentia quandoque personis quandoque rebus infertur. folio.ccclvij. columna.iij.
Violentiam passus quod remedium habet. folio.cccxlvij.columna.iiij.
Virtus aduocatorum magna est. folio.ij. columna.j.
Vis inquietatiua que parit interdictum quod vi aut clam qualiter fit. folio.ccc columna.ij.
Unde vi concernit res immobiles: vi bonorum raptorum res mobiles. folio.ccc columna.iiij.
Voluntas est pro ratione folio.cx columna.iiij.
Voluntas testatoris est lex. folio.cxl columna.ij.
Voluntas prefertur scripture. folio.clx columna.ij.
Usuarius et fructuarius quandoque sunt equales. folio.cv.columna.ij
Usucapio pro herede quando habet locum folio.cviij.columna.iiij.
Usucapio est rerum mobilium: prescriptio immobilium. folio.cv.columna.ij
Usucapio rerum mobilium non interrumpitur per litis contestationem. folio.ccclvij. columna.iij.
Usucapione queritur dominium. fo.cliij.col.iij.
Usufructus an sit pars dominij. fo.clxxj.col.ij.
Usufructus in multis locum dominij habet ibidem.
Usufructus formalis & vsufructus causalis. folio.ciiij.columna.
Utile per inutile non vitiatur. fo.ccxlviij.col.ij
Uti possidetis & vtrobi differunt. folio ccexlvij.columna.ij.
Utrobi vnde dicitur. fo.cccxlviij.col.ij.
Utrum concubinatus sit permissus. folio. xxx.columna.ij.
Utrum datio tutele delegetur. folio.lxij. columna.ij.
Utrum vitium actoris comitetur successorem. folio.cviij.columna.iij.
Uxor non est in potestate mariti. folio.ccvj. columna.ij.

¶Finis tabule materiarum ex glosis extractarum.

¶ Carmina rubricarum primi libri, institutionum que sunt numero. xxvj.

Iusticie. ius nature. personaq; subsũt.
Ingenuos debent libertini sociare.
Non omnis dominus seruos sic liberat vt vult.
Fusia lex. iuris alieni. patria virtꝰ.
Nubet adoptabit. soluet tutela: dabitq;.
Agnatos capitis. patronos. atq; parẽtes.
Est fidꝰ tutor. est attillianꝰ. ⁊ autor
Finit curator. teneatur satdare tutor.
Excusat tutor. suspectus erit remouendꝰ.

¶ Rubrice secũdi sunt. xxv.

Res corpus seruit. vsufructus sit. ⁊ vsus.
Et vsucapiens est donans. est alienans.
Quero testari. miles. permittere non vult.
Exheres. hic instituit. bis substituendo
Infirmat. vel inofficit. heres qualia legat.
Hinc adimit. falcat. ꝯmittit. singula. codex

¶ Rubrice tertij sunt. xxx.

Fert intestatus. agnatis. tercul. ⁊ orfic.
Cognatis. gradibꝰ. seruꝰ libertꝰ inherent.
Signo libertos. possessus. ⁊ arrogo q̃rẽs.
Post adiecta bona successio dupla recessit
Obligo. re. vbis. duo cũ seruis stipulant.
Diuidit. est ⁊ inutilis atq; fideiubet omni.
Littera. ꝯsensus. emit. ⁊ locat. hic sociabit.
Et post maudatũ. q̃si ꝯtraho. q̃rito. tollo.

¶ Rnbrice quarti sunt. xviij.

Delictũ. rapit. aquilis. iniuria subsit
Et quasi delinquens. ago. vel gero. noxia pauper.
Per quos. satdabo. perpe[illegible]s.
[illegible] replicabo.
Sunt interdicta: cum penis: officioq;.
Publica iudicia repetis in fine locatã.

¶ Finis titulorum institutionum qui sunt numero. xcix.

IN nomine domini. ¶ Ista rubrica diuidit in quattuor ptes. Primo ponitur inuocatio diuini nominis per quā de⁹ venerat. Ibi in nomine dñi. Secundo ponit descriptio imperial cul minis proprij ⁊ appellatiui tanꝗ causa efficiēs: ibi. Imperator cesar. Tertio ponitur cui presens liber dirigitur; ibi. Cupide legum iuuentuti. Quarto ponit quedā rubrica particularis ad nigrum proxime sequēs: ibi. Incipit phemium. Angelus aretinus non cōtinuatur ista rubricā: qꝛ continuatio debet fieri ad proxima. l. ij. ff. de sta. ho. Unde cū sit principiū nihil ante se habere potest ad quod continuetur. §. discipuli. versi. in reliqua. in phemio digestoꝝ. ⁊. l. primus. de vb. sig. Christoforus porcus.

divisio.

¶ In nomine domini nostri [a] iesu xpi [a] Imperator cesar [b] flauius [c] iustinian⁹ [d] alemanicus [e] gotticus. francus. germanicus. atticus. alanicus. vādalicus. affricus.

a ¶ Iesu xpi. Ex hoc nota ꝙ xpianus fuit: al's nō posset imperare. i. imperij iurisditionem exercere: vt in aut. iurisiur. qđ prestat in prin. ibi. Et cōmunicator ecclesie. col. ij. vbi dicit ꝙ quilibet administrator debet iurare se esse cōmunicatorez sancte catholice ecclesie. sic et al's incipit: vt. C. de offi. pre. pre. af. l. in nomine domini. ⁊ in aut. de armis. in prin. col. vj. Ex hoc enim sequit bonum initium: melius medium: ⁊ optimus finis: vt in auten. quomodo oport. episco. in principio col. j. [i] j.

Ex inuocatiōe diuini nomis ij. ꝯsequnur.

Additio. Ex quibus inferunt doc. nomen xpi iesu posse per notarium christianū etiā inter iudeos inuocari. Immo ecōtra pōt iudeus per xpm inter xpianos iurare: ⁊ tenet obseruare: inter quos omissio predicte inuocationis: seu annorum dñi vitiat instrumētum fm cōmuniter scribentes hic.

b ¶ Cesar a cesare augusto q regnabat tpe natiuitatis xpi. Vñ illud. Exijt edictum a cesare augusto: vt describeretur vniuersus orbis. i. vt quilibet estimaret bona sua: ⁊ exinde qlz imperator dict⁹ est cesar [ij] vel dic cesar: qꝛ fuit cesus de ventre matris sue. [iij] ij.

Luc. ij. Cesar vñ dr.

Additio. Uel meli⁹ a ... eius auunculo. fm Bal. d. Jo. fa. ⁊ Chri. hic. iij.

Additio. Et qꝛ iaz magnā cesariē pilorū hēbat: vt h p Jo. fab. Et no. ꝙ dz coronari triplici corona. s. ferrea: argētea: ⁊ aurea: đ q̄ i clemē. j. de iureiu. Et an gesta p ipm ante coronationē teneāt: ⁊ cōiter determiat ꝙ sic: vt p Ang. ⁊ do. Chri. h.

Addi-tio.

c ¶ Flaui⁹. qꝛ erat de familia flauiorū: vel qꝛ deuicit flauios: vt dixi ff. co. i pn. Alij habēt flauus: qꝛ talis erat coloris. nā erat rubeus. sz melior prima sententia.

d ¶ Justinian⁹. qꝛ fuit fili⁹ iustini vt. j. de dona. §. est ⁊ aliđ. ⁊. j. qbus nō est p. fa. te. §. pe. sz in decre. dist. xvj. c. habeo liberū. dicit ꝙ fuit filius cōstātini: sz forte ibi loquitur de alio iustiniano ꝗ hic. Uel dic ꝙ fuit fili⁹ Cōstātini: qꝛ successit ei in regno. vel dr a iusticia quā semper coluit ⁊ subditis iniūxit colēdam: vt. C. de sum. tri. ⁊ fide ca. l. j. iiij.

Justinianus vñ dr.

Additio. Et ista cōiter approbat. Et de natura gēitiui. vide p Ang. hic.

e ¶ Alemanicus. hoc nomē ⁊ oia

sequentia noia sunt ab euentu sibi
imposita: vtputa quia vicit alema-
nos: et sic de aliis: vt in auf. de here.
et fal. in princi. col. j. et hec oia sunt
noia puinciarum quas deuicit.

a ¶ Pius.
a pio Antonio: vt in auf. vt li. de cetero. col. vj. §. si quis autē als est. §. sancimus autem.

b ¶ Felix. a virtute animi. [illegible] prosper: qz oia sibi ad votum succedebant.

[illegible] pius[a] felix[b], inclitus[c], victor[d] ac triumphator[e] semper augustus[f] cupide[g] legum iuuentuti in stitutionū incipit[h] prohemium.

¶ Pro sustētatione et gubernatione rei publice duo sunt ne cessaria: videlicet le ges et arma. hoc di cit vsq ad §. Quorum vtramq viam.

c ¶ Inclitus. a gestis magnificis Accursius.

d ¶ Victor in fugādo hostes. Acc.

e ¶ Triūphator. post victoriā: glo riosus ei erat et magifica gesta sua.

f ¶ Semp augustus. qz hui9 debz esse ppositi quilibet impator vt au geat: licet hoc semp non faciat. [v] sic in diffinitiōe matrimonij: vt. j. de pa. po. in prin. lz interdū diuida tur: vt. C. de repu. l. consensu. sic in diffinitiōe iniusticie: vt. j. de iusti. et iure. in princi. fm. Jo. v.

Additio. Sicuti fuit in donatione facta p cōstantinū pape siluestro. et videtur nō valere: sed cōtrarium tenet glo. in. l. j. §. cū vrbē. de offi. prefec. vrb. et illa est cōmunior.

g ¶ Cupide. scilicet mittit suam gratiam et hunc librum.

Tria facit impator in hoc prohemio.

h ¶ Incipit. more recte scribētiū premittit phemium in quo reddit lectorem attentum: docilē: et beni- uolum. Attentum: cū dicit. Sūmis vigiliis. nā p hoc q ipe vigilauit reddit nos attētos; vt vigilare de- beamus. nam ius ciuile vigilanti scriptuz est: vt. ff. que in frau. cre. l. pupill9. in fi. et ibi summa pruden- tia: vt. j. pxi. §. Docilē: cū dicit. Et cum sacratissimas constitutiones antea cō- fu. etc. vt. j. eodem. §. oēs. Doci lem enim facit qui summam rei breui- ter cōpre- hēdit. nā p hoc ipse abbreuia- uit pote- rnnt a nimodo facili9 edoceri. Be niuolum: id est bone volūtatis ad adiscendum: vbi dicit. Et quod in priori tempore: et ibi. Sūma itaq ope. vt. j. eo. §. cunq. in fi. et §. Sum ma itaq etc.

IMperatoriam maie iestatē[i] nō solū armis

Diuisio.

IMperiatoriā. Diui- ditur in tres partes principales totū hoc phemium vsq ad fi- nnem. licet Johā. pla cen. diuidat in qnq uam primo ponit in quibus debet versari imperator. Secūdo ponit qualiter iustinian9 illud adimple uit. Tertio nos ad studiū exhorta tur ostēdendo fructus q sequūtur ex assiduo studio. secūda ibi in. §. Quorum. tertia ibi. Sūma itaq. Ite rum prima diuidit in duas ptes: quia primo ponit dictū. Secundo ponit tres causas. secunda ibi. vt vtrunq.

i ¶ Maiestatem. id est imperato- rem q est in maiestate: vt. C. de le. et cōstitutio. l. digna. [vj] Similis est loquendi ornat9. j. qui. mo. ius pa. po. sol. §. filius. ibi imperatoriam

Pro ea su. celsitudinē. Et nota q̄ antipopho risat respōdendo ad tacitam questionem hanc: scilicet quare imperator non facit quod suum est: scilicet armis intēdere: cum milites magis arma scire q̄ iura oporteat: vt.C.de iure deli. l. scim⁹. ad quod respondet. Imperatoriam maiestatem &c. vj.

decoratam[a] sed etiā legibus oportet[b] eē armatā[c]. Ut vtrū q̄ tempus & bellorū[d] & pacis[e] recte possit gubernari[f]. Et princeps[g] romanus victor existat: nō solū ī hostilib⁹ [h] prelijs: sz etiā p̄ legitios tramites[i]

Addıtio. Idem in alijs ducibus & baronibus: vt subiecti in eos conspirantes teneantur maiestatis crimine sm Johannem fa.hic.

Leges armis egēt et ecōtra.

a Armis decoratam. queritur quare quod erat armorum attribuit legibus & econtra. Respōdet vt ostenderet alterum alteri⁹ auxilio semper egere: vt.C.de no. co.cō fir.in principio.[vij] Uel dic pponit. Nam arma sunt ad decorē leges sunt ad armandum. vnde dicitur militant nanq̄ &c.C.de aduo ca.diuer.iudi.l. aduocati.vel ideo posuit vt euitet malus sonus verborum: scilicet cacephaton: id est turpis sonus. vij.

Et ideo concludit Johānes fa.& Ange. hic. militi doctorē hodie esse preferendum: q̄uis de facto imprudentes milites sapientibus dominentur.

b Oportet.id est oportunū est.

c Armatam. scilicet ad hanc vtilitatem que sequitur. Accur.

d Et belllorum.et sic quo ad vsum armorum.

e Et pacis.sic quo ad vsum legum. Accursius.

f Gubernari.alterum cum legibus: scilicet tempus pacis: alterū armis.s. tēpus belli.[viij] viij.

Quo tempore non debet rigor seruari omnino: vt extra de transactio.c. fina.& .xxj. distinctio. c.sciens in fi. Et quod dicit glo. intelligitur scilicet de facto sm Johannē fa. vel vt plurimū sm Ang. hic. per.l. nam ad ea.ff. de legibus. al's alterum alterius auxilio semper indiget.

g Et princeps: scilicet imperator.[ix] ix.

Stricte e p̄prop... do sm glosam ordinariam in clementi.j.de baptis.vel in dubio sm Ang.hic. al's secus: vt notat glosa in.capi.fundamenta. de electioni. in.vj.

h In hostilibus. qui sunt hostes dicitur.ff. de capti. et postli. re.l.hostes.

Calumniatorꝫ pūitio.

i Per legitimos tramites id est leges que sunt via gradiendi. sicut tramites cūdi sm Johannē. bene dico calumniantes puniri p leges. Nam in criminibus siue ordinarijs siue extraordinarijs ad similitudinem supplicij punitur calumniator: vt.C. de accu.l. finali. & .ff.ad turpil.l.& in priuatis.vbi dicitur.et in priuatis et extraordinarijs criminibus omnes calumniosi pro qualitate admissi plectuntur.Item in ciuilibus modo pecuniaria pena: modo sacramento calumnie: modo nota in famie: vt ĩ.de pe. te. liti. per totum. et.ĩ. de act.§. si quis agens.et.C. de plus pe.l. vnica.& de iudi.properādū.§. & si quidē. vbi punitur cōtumax in

expēsis. Uel dic q̄ septē gn̄a penarū vocat legitimos tramites vt.ff. de pe.l.vj.i fi.z.l. vij.z viij. Uel dic q̄ magistrat⁹ vocat tramites p q̄s iura reddunt̄. nā parū valeret iura esse i ciuitate: nisi essent qui ea executiōi mādarent: vt.ff. de origi. iur.l.ij.§. post originē. qui puniunt z in ciuilibus [i] eterne [illegible] ratico: vt.ff.de indi. cū quē. q̄ vltima verior est. [ij] Accur. j.

Magistratus sūt tramites legitimi.

calumniantium [a] iniq̄tates expellat. Et fiat tā iuris religiosissim⁹ [b] q̄ victis hostibus triumphator magnificus.

¶ Circa arma et leges dicit īperator se vigilasse, h.d. Ange.

¶ Quorū vtrāqz [c] viam cum summis [d] vigilijs: summaqz prouidentia [e] annuente [f] deo perfecimus.

¶ Et bellicos [g] quidē sudores nostros barbarice [h] gentes sub iuga nostra de[…]

tiōalia. s. arma: vsus armorū: victoria: triūphus. Itē leges vsus legū calūnie pulsio: z iuris religio. iiij.

Additio. Et q̄r hominū volūtates religāt z coartant ad bene viuēdū. sm̄ Johānē fab.

[illegible]

¶ Diuiditur i duas ptes. Primo dicit q̄ imperator pfecte se habuit circa arma et circa leges.

diuisio

Scdo hoc suū dictum pbat ab effectu. Scda ibi. z bellicos. Itē scda subdiuiditur. Nā primo exemplificat qualiter se habuit circa arma. Secundo circa iura. Secunda ibi. omnes vero populi.

[illegible] Scilicet incidētibus z accessorijs: vt sequitur in glo. al's secus per.l. solemus.§. latrūculator. ff.de iudi. etiā ex iuris. subrogata: vt.l. testamēta omnia. z ibi Bar. z doc.C.de testa. ij.

Additio. Et est ratio sm̄ Ange. q̄r penam delictis a lege impositā iudex exequitur.

a ¶ Calūniantium. calūniator est qui falsa crimina sciēter intendit: vt.ff.ad turpil.l.j.in prin. z facit ad hoc. ff.de his qui no. infa.l. athletas.§. calūniator. [iij] quid autem sit preuaricator z tergiuersator dicatur in predictis legibus: tn̄ hic calūniantium capitur generaliter p oībus delinquētibus. iij.

Calumniator.

Additio. Qui in ordinarijs criminibus punit̄ similitudine supplicij in extraordi. motu iudicis: vt notatur in.l.fi.C.de transac. Ange.

additio

b ¶ Religiosissimus. nota quē fieri religiosum per leges. nā ipse sūt sacre: vt.C.de legi. z consti.l. leges. [iiij]. Itē nota hic quattuor ppor

c ¶ Quorū vtrāqz. si ista debet esse in principe tu iustiniane q̄d fecisti. Respon. quorum vtrāqz.

Pro casu.

d ¶ Cū summis vigilijs. idest cū summo labore quo ad leges. nam ius ciuile vigilātibus z non dormientibus scriptum est: vt.ff. que in frau. cre. pupillus. in fine. Accur.

Uigilātib⁹ iura subueniūt.

e ¶ Prouidētia. scz quo ad arma. z nota tres esse hoīs status: memoria preteritorū: scientia presentium: prouidentia futurorum.

f ¶ Annuēte deo. deo grās refert cui⁹ auxilio triūphū meruit obtinere: vt.C.d of. pre. p̄. affri.l.j.i pn̄.

g ¶ Et bellicos. q̄d cōiūctim dixerat dicendo vtrāqz z c. nunc diuidit dicendo primo qualiter se habuit circa arma. Accursius.

Pro casu.

h ¶ Barbarice. Barbari sunt qui extra romanum imperium sunt: z maxime hostes.

Barbare.

a ¶ Deducte.de nouo.
b ¶ Tam affrica. sub qua multe prouincie continentur.
Ordo littere. c ¶ Prouincie.sic construe tã alia q̃z alie innumerabiles prouincie

quasi:vt.l. si fundus.ff. de euictio.
e ¶ Promulgatis. scz a nobis:et dic de nouo.⁊ pmulgare est equitatẽ rudẽ ⁊ nature occultam iuris laqueis innodare in cõponẽdo: sec⁹ i pmulgãdo. cõponere autẽ est difficile promulgata in ordinẽ cõpẽdio. se redigere.ac cursius. promulgare.

ducte [a] cognoscunt: et taz affrica [b] q̃ alie īnumerose puincie [c] post tãtã tẽporũ spacia nostris victorijs a celesti numine prestitis iterum ditioni romane nostroqz addite imperio ptestãtur. ¶ Oẽs [d] vero populi legibus tã a nobis promulgatis [e] q̃ cõpositis [f] regunt. ¶ Et cum sacratissimas cõstitutiões antea cõfusass in lucu lẽtã ereximus cõsonãtiã [h]:tũc [i] nostram extẽdimus curam [k] ad immẽsa [l] veteris

[iiij] Iterum addite.i.adiũcte ditiõi romãe.i. iurisditioni nostro q̃z impio post tanta ⁊c. [v] Protestãtur nr̃is victorijs a ce.nu.pst. nam iste puincie prius fuerunt de romano imperio: post desierunt:⁊ post centũ quinq̃ annos redierũt vt hic innuit quãdo dicit.Iterum. [vj] Et qñ dicit.Et post tanta tẽporum spacia ⁊c.vt.C.de offic. prefe. preto.affri.l.j. v.

f ¶ Cõpositis. scilz a[...] quas reformauimus in meli⁹.vel dic cõpositis a nobis: quasi diceret cõpilatis a nobis: quasi simul positis a nobis quales sunt leges.ff.⁊.C. et alio⁊ impato⁊ suas em ⁊ pmulgauit ⁊ composuit. viij. Cõpo[...]

[illegible] Id est p testimonijs sunt cũ sit notoriũ: cuius occasiõe Jo. hic plene examinat materiam notorij. vj.

[illegible] Que dictio pprie sumpta significat bis: vt hic.⁊.l. fideicommissa.§.si q̃s decẽ.ff.de verbo.obli. improprie ꝟo pluries significat.l. veluti.§. hec vox.ff. de eden. Ang.

d ¶ Oẽs vero.[vij] vsq̃ huc dicit qualiter bellicã curã habuit.nunc qualiter legalẽ. Accursius. vij. Pro casu.

[illegible] Subaudi ď facto obediẽtes ẞm Johannẽ q̃ hic sumpto argumẽto determinat: q statuta seu cõsuetudines terra⁊ nõ ligãt non subditos ibi delinquẽtes ignoranter:vt teneãtur pena statuti:sed iuris cõis:nisi ignorãtia esset supina vel obligatio esset ex cõtractu vel

[illegible] Et hãc differentiã notãt Jo.de pla.⁊ Jo.fa.hic p statutis q̃ debẽt pprie ⁊ stricte intelligi.

g ¶ Confusas.s.in trib⁹ codicib⁹ positas: Gregoriano: Theodosiano: ⁊ Hermogeniano: vt.C. de no. co.compo.l.j.in prin. Tres fuerũt codices

h ¶ Consonãtiã.s. in vnũ codicẽ quẽ nõ habemus: sz ex eo fact⁹ est iste quẽ habemus:vt.C.de vete.iu. enu.circa prin.

i ¶ Tũc.i.statim post cõpositiões illi⁹ codicis fecimus digesta.

k ¶ Curã. vt nulla contrarietas posset: nullaq̃ supuacua similitudo: vt.C.de vete.iu. enu.circa princ.

l ¶ Ad immensa. nam erant tricies centena milia versuum ⁊ duo milia librorum ⁊ alie multe leges vt.C.de vete.iu.enu.l.ij.§.omnia.⁊ in phemio.ff. ⁊ antea.

a ¶ Desperatum.s.a cōstantino. nam ⁊ constantinus voluit hoc facere: sed non potuit.
b ¶ profundū. reperit eñ omniū legum tramitem qui ab vrbe ro.cōdita et romuleis descendit tēporib⁹ ita esse confusum: vt in infinitum extendat: et nullius hūane nature capacitate con... c.de ve.iur.enu.l.j.in prin. Accur.
c ¶ Celesti fauore. subaudi mediante
d ¶ Adimpleuim⁹. post digesta: ergo ⁊ post p̄mā cōpositionē codicis quē nō habem⁹ fact⁹ fuit hic liber: tñ añ cōpositionē secūdi codic; quē habemus. vñ qd hic dr p codicem corrigit: vt facit de anno vtili qui obtinet s̄m hūc librū: ⁊ in restitutiōe minorum et maior: vt.j.de act.§.rursus. secus est p codicē in dictis restitutionibus: vt.C.de tem po.in integrum resti.l.fi. Item in scda eius cōpositiōe facit mentionē institutionū iam cōpositarum. vt.C.de emen.iusti.co. ⁊ secūda ei⁹ editione.l.j. Accursius.

Institutiões facte sūt añ codicem.

prudētie volumina: ⁊ opus desperatū a (quasi per medium pfundum b euntes) celesti c fauore iam adimplenimus d.
¶ A tribus viris illustribus iubente iustiniano liber institutionum in [illegible] iuuenū eruditione cōposit⁹ est.h.d. Ang.
¶ Cumq3 hoc e deo ppitio f per actum g est tribuniano h viro magnifico magistro ⁊ exquestori i sacri palatij nostri: necnon k

Diuisio

[Continuatio] Diuiditur in duas ptes. Primō ponit qualiter mandauit fieri hūc librū. Scdo ponit causas p quas, Secunda ibi. Ut liceat.
e ¶ Hoc.s. volumen digestorum ⁊ codicis
f ¶ Deo ppitio.i.deo coadiuuāte
g ¶ Peractum, est.i.cōpletum.
h ¶ Tribuniano.hoc nomen ⁊ sequētia sunt datiui casus: ⁊ etiam dictio cōuocatis: ⁊ cōstruūtur cum illo v̄bo inferius mandauimus.
i ¶ Exqstori. p suo simplici ponit.s. qstori. Nota q tribus mōis dr qstor. p̄mo ille qui qrebat pecunias tributorū p mūdum ⁊ seruabat. [ix] Secūdo ille q̄ qrebat capitalibus causas. Tertio q̄ stabat vel legeret libros principales q̄ cādidatus p̄ncipis dicebatur: ita hoc tertio modo accipio hic: vt.ff.de officio qstoris.l.j. in fi. ⁊ de origine iur.l.ij.§.deinde cum erarium.[i] Uel dic s̄m Jo.q iam fuit in illo officio: s3 nūc nō ē inde exeqstor.i. extra questurā positus Uel dicas tertio esse nomē dignitatis: vt exconsul: vt.C.de aduo.diuer.iu.l. petitionem ibi egredientem.[ij] ix.

Questor dr tripl'r.

Additio. Et hic in iure diuersis nominibus nuncupat.s.susceptor et opinator: vt.C.de suscep.⁊ archa. l.nisi opinatores. li.x. j.
Additio. Sumit et quarto modo in auten.de questo. Item ⁊ quinto pro cācellario.C.de diuer.rescrip. l.finali. ij.
Additio. Iste tñ expositiones recidūt in vnū: qr extra administratione posit⁹ q̄s retinet dignitatē.C. vt digni.or. ser.l.j.⁊.ij. s̄m Johā. fa. et Ange.hic.
k ¶ Necnō. no.due negatiões faciunt vnā affirmationē: vt hic.⁊.ff. de verbo.sig.l.ex duob⁹.[iij] iij.
Additio. Hoc verū si sint circa idē

neqꝫ resultet sensus iuri ꝯtrius: al's secus: vt in. §. si ꝟo. in aut. de his q̄ ingre. ad ap. Itē plures negatiōes in numero pari affirmāt: in dispari negāt nisi aliter constet de mēte ꝓferentis ꝫm Joh. fa. ꝛ Ang. hic.

theophilo et dorotheo viris illustribus[a] antecessorib⁹[b] nostris (quorū[c] oīm solertiā ꝛ legū sciaꝫ et circa nr̄as iussiones fidē iam ex multis rex argumētis[d] accepim⁹[e]) ꝯuocatis mādauim⁹[f] specialr vt ipi nr̄a auctoritate nr̄isqꝫ suasiōib⁹[g]

Quatuor ordines dignitatum q̄ hn̄t imperiū.

a Illustrib⁹. q̄tuor sunt ordies dignitatum maximi: vt supillustres. magni: vt illustres. mediȷ: vt spectabiles. minimi: vt clarissimi: quos specifica: vt in aut. de ap. §. j. ij. iij. ꝛ. iiij. col. iiij. ꝛ in aut: vt ab illustrib⁹ ꝛ q̄ supra eos sunt. col. v. Sūt ꝛ infimi: vt defensores ciuitatū: magistrat⁹ municipales: ꝛ isti nō habēt merū imperiū [iiij] sꝫ supiores sic. Unde ꝟsus. Illustris ꝑmus medius spectabilis imus. Ut lex testat: clarissim⁹ esse ꝓbat. Et supillustris preponitur omnibus istis. iiij.

Et ideo potestates et rectores ciuitatū nō deberēt posse ingerere penā sanguinis: ꝗ̄uis ꝯtriū de facto obseruet: vt hic p Ang.

b Anteceffosorib⁹. sciētia vel etate vel q: fuerāt cū p̄cedētib⁹ impatorib⁹.

Legib⁹ intenti sūt i tribus cōmēdati

c Quorum. hic est interpositio vsqꝫ illuc: cōuocatis ꝛc. Et no. q in trib⁹ hic cōmēdātur q̄ sunt huic arti intēti. Primo in solertia. Dicit aūt solers a solū qđ est totū: ꝛ ars artis q̄si tot⁹ ex arte cōsistēs: vt est doct⁹ aduocat⁹ q̄ sepe publicis ac p̄uatis in reb⁹ lapsa erigit sua industria causam ꝑditā restaurans fatigata reparat: litib⁹ multo tempore ꝓtractis finē imponēs: ꝛ quēadmodū miles strēnuus clipeis et toracibus rēpublicam: sic aduocatus peritus gloriosa voce ꝛ solertia: patriam parentesqꝫ saluat ꝛ ꝓtegit. C. đ aduo. diuer. iudi. l. aduocati. Item in legū magistra sciētia. Eligendus est eīm talis magister q̄ in se laudabilē vitaꝫ ꝓbis moribus mōstrabit: et docēdi peritiā: facūdiā dicēdi interpretandiqꝫ subtilitatem: ꝛ cōpiam disserendi se habere patefecerit: vt. C. de profes. qui in vr. cō. l. j. libro. xij. Item in fideli[illegible] ex quo hactenus fideles ex[illegible] presumitur pro eis. ff. de re milita. l. non. §. a barbaris. de preteritis enim sumimus coniecturam ad futura. ff. de accu. l. si cu. §. hisdem. ꝛ quandoqꝫ occultam coniecturam sumimus ad preteritum: vt. C. ad l. iu. de adul. l. si hi qui. Uide glo. in. c. scribam. de presump.

Solers

Laus aduocatoꝝ.

Magister q̄lis esse debet.

Presūptio ex [illegible]

d Argumentis. id est ex multis rebus vel negocijs que sunt argumenta. Unde dicit prouerbium. Opus laudat magistrum. sic in autent. de monachis. §. sancimus. col. j. [v] v.

prouerbium.

Nota ex vnico actu non presumi quem bonum vel malum seu mercatorem: vt hic per doctores.

e Accepimus. id est recepimus.

f Mandauimus. id est precepimus.

g Suasionibus. in bona parte accipe: al's in mala accipitur: vt. ff. de ser. cor. l. j. §. persuadere. et. C. de fur. et de ser. cor. l. si quis persuaserit.

institutiones[a] cōponerent. ¶ Ut liceat vobis[b] prima legum cunabula[c] nō ab antiquis fabulis[d] discere: sed ab imperiali[e] splēdore appetere: ꝛ tā aures aīe vr̄e nihil[f] inutile q̄ nihilqꝫ perperam[g] positum: sed quod in ipsis[h] rerum obtinet argumentis accipiāt. Et quod in priori tēpore vix post quadriennium prioribus contingebat: vt tūc constitutiones imperatorias legerent[i] hoc vos a primordio[k] ingrediamini digni[l] tāto honore: tātaqꝫ reperti felicitate: vt ꝛ initiū[m] vobis ꝛ finis[n] legū eruditiōis a voce principali[o] pcedat.

¶ Institutionum liber multa declarās obscura: in quattuor libros diuisus est. hoc dicit Ange.

¶ Igitur[p] post libros

a ¶ Institutiones. ideo sic dictas qꝫ in statū romani iuris nostrā erigūt intelligētiā: vt. j. ti. j. §. his igit

b ¶ Uobis. loquitur iuuenibus.

c ¶ Cunabula. per simile loquitur qꝫ sicut in cuna īfantes in primo morātur: ita iuris acceptor instituta prio legere debet. sic. ff. de offi. p̄. preto. l. f. §. hic [illegible] nsodius.

d ¶ Fabulis. qꝫ ī antiq̄s institutionib⁹ erāt fabule: q̄ fabule nec vera nec verisimilia cōtinebant: ſm Tulliū. [vi] vj.

Additio. Et ideo tangit hic Ang. quibus libris sit fides adhibēda.

e ¶ Ab imperiali splendore. i. ab imperatore qui splendet.

f ¶ Nihil inutile. quo ad animū: vel nihil inutile: idest inusitatū: vt ptꝫ ex eo qđ dicit. j. pri. sed qđ ꝛc.

g ¶ Perperā. positū quo ad aures vel dic. i. male positū ꝛ cōtra ius.

h ¶ In ipsis. i. in ipsa rei veritate vel in his que quotidie emergere possunt: non autē inueniuntur hic ea que nō possunt euenire: quia de his nō curāt legislatores: vt in auten. vt sine pro hi. ma. debi. ꝛ cre. §. qꝫ vero. col. vij. ꝛ. ff. de le. ꝛ se. cōsul. l. iura. ꝛ. l. sequen. Accur.

i ¶ Legerent. nam ꝛ olim a principio legebant imperiales constitutiones: scꝫ institutiones antiquas: vt in prohemio. ff. §. discipuli.

k ¶ Primordio. i. tantū primo anno pficientis quātū pficiebatis ī q̄ttuor. Et nota qꝫ adulatur nobis imperator. Ac.

l ¶ Digni. vos dico digni. ꝛc. Accur.

m ¶ Initium. scilicet liber iste.

n ¶ Finis. id est codex. nā primo anno institutiones legi debent. in quinto legitur codex: vt in prohemio. ff. §. pro responsis. ibi. Quibus si bene. Accursius.

o ¶ Principali. idest principis. Et nota qꝫ hec sciētia caput habet et finem: licet in aliis artibus hoc non sit: lꝫ vilissime sint: vt in prohemio. ff. §. sed quia.

Igitur. ¶ Diuiditur in duas partes. Primo ponit qualiter mandat diuidi hunc librum in quattuor libros. Secundo ponitur quod continetur in his quattuor libris. Secunda ibi. In quibus. Item prima subdiuiditur in duas partes. Nam primo ponit dictum. Secūdo eius causam. Secunda ibi. Ut sint. diuisio.

p ¶ Igitur ita cōtinua ſm Johan Continuatio.

nem: quia predictoꝝ viroꝝ sciētiā ⁊ auctoritatē ꝓbamus: nec ꝑ alios poterat cōmodius expediri: igitur mādat per eos diuidi: vel quia ab imperiali splēdore approbat̄: ⁊ id mādat diuidit vt melius possit intelligi. ff. de ꝟbo. sig. l. ij. §. quibuscunqꝫ.

quinquaginta[a] digestorū[b] seu pandectarū[c] in quibus omne ius antiquum collectum est quos[d] per eundē virū excelsuz tribunianū: necnon ⁊ ceteros[e] viros illustres ⁊ facūdissimos confecimus in hos quattuor libros easdem[f] institutiones partiri iussimus.

¶ Ut sint totius legitime sciētie ꝑmas elementa. ¶ In quibus[h] breuiter expositū ē: ⁊ quod antea obtinebat[i] et quod postea dissuetudie[k] inumbratū ab imperiali[l] remedio illuminatum est.

¶ In hoc. §. imperator attribuit robur huic libro institutionum: et hoc fit loco [illegible] §. summe itaqꝫ.

a ¶ Quinquaginta qui comprehēdun tur intra ff. vetus ⁊ infortiatū. C. ⁊ ff. nouum.

b ¶ Digestoruz. ideo dicit̄ digestoꝝ: qꝛ oīa ibidē decidētia digerūtur ⁊ soluūtur. Accursius.

c ¶ Pandectarū. a pan qđ est totum: ⁊ decten quod est doctrina: qꝛ ibi est doctrina omniū iurisconsultorum: vt. C. de vete. iure enucle. l. ij. §. oīa. in fi. vt hic sequitur.

d ¶ Quos. scilicet quinquaginta libros dege. Accursius.

e ¶ Et ceteros. scilicet. xv. ex permissu iustiniāi electos: vt. C. de ve. iur. enu. l. j. §. ij. ⁊ l. ij. §. q̄ oīa.

f ¶ Easdē institutiones. id est eadem instituta. vnde collige hunc librum sumptum ex volumine digestoꝝ: vel ꝓprie dicit institutiōes q̄s mandauit fieri: nūc mādat partiri. nam partitio animū legentis incitat: mentem intelligentis preparat: memoriam artificiose reformat: vt. j. de lega. §. sed non vsqꝫ. ⁊ ff. de excep. doli. l. j.

g ¶ Prima clementa. quia sicut ex quattuor elementis omnia corpora conficiuntur: vt terra: ⁊ aqua ⁊ igne: ⁊ aere: id est ex viribus hoꝝ quattuor elementorum tot⁹ mund⁹ gubernatur ita hic liber cōprehēdit oīa iura. Et no. ꝙ terra est frigida ⁊ sic[ca]: aqua [illegible] humida: ignis calidus ⁊ humid⁹. primum habet naturā melancholie. secundum scilicet aq̄ flegme: ignis colere: sanguis respondet aeri.

h ¶ In quibus. scꝫ institutiōib⁹.

i ¶ Obtinebat. id est erat in vsu ⁊ nūc desijt. Accursius.

k ¶ Dissuetudine. nota legez tolli ꝑ dissuetudinem [vij] vel per contrariam consuetudinem: ⁊ iterum candem consuetudinem per superuenientem legem tolli. sic. ff. de sepul. viola. l. iij. §. diuus. ⁊ in autē. de here. ⁊ fal. §. j. al's. §. sed quoniā col. j. ⁊ subijcit.

l ¶ Ab imperiali ⁊c. ⁊ est optimū exemplum. C. de iudicijs. rem non nouam. vij.

Additio. Hoc est verum si in tali nō vsu sit implicatus vsus contrarius: al's secus. de quo vide. j. titulo. ij. §. ex nouo scripto. Angelus.

De q̄ttuor elemētis

Digesta vñ dicunt̄

Pandecta vnde d̄r.

Diuisio tria operat̄.

Lex tollitur per dissuetudinē

a ¶ Quas. scilz institutiones: et accipe legimus et cognouim⁹: scilz esse cōpositas ex omnibus ꝛc.

b ¶ Caij nostri. cōmentarios dico factis super libros institutionum antiquarum.

l ¶ Nostram. al's vestram.

m ¶ Eius. reipubli.

n ¶ Uobis. i. a vobis credēdis: lectis etiam alijs libris: vel si habes credendam. i. cōmittendam: vobis datiue legitur: et hoc dico legitimo opere perfecto. i. cū qnquēnio legeritis: nam tunc opus consumat: vt in prohemio. ff. §. ꝙ quia solutum. et ꝙ dicit in tēporibus eius ideo est qꝛ multe sūt partes ei⁹: vt prefectura cōsulatus ꝛ alie multe: vt patet ex tractatibus de officijs in ff. ꝛ in. C.

¶ Quas[a] ex oīb⁹ antiquoꝝ institutionibus: et p̄cipue ex cōmētarijs. Caij[b] nr̄i tā institutionū ꝙ̄ rerū q̇tidianaꝝ[c] alijs scꝫ multis cōmētarijs cōpositas (cū tres[d] viri prudētes p̄dicti nobis obtulerunt) ꝛ legim⁹ ꝛ cognouim⁹ ꝛ plenissimū nr̄aruꝫ cōstitutionuꝫ robur eis accomodauim⁹.

¶ Hic imperatoꝛ exhortatur iuuenes ad studiū: ꝛ fructū polli cetur docens alacriter ꝛ volūtarie ac solicite ius ciuile esse addiscendū: ꝛ hoc sit loco summe vsqꝫ ad finem. Areti.

¶ Sūma itaqꝫ ope[e] et alacri[f] studio has leges[g] nostras accipite: et vosmetipsos sic eruditos ostendite[h] vt spes[i] vos pulcherrima foueat toto legitimo opere p̄fecto[k]: posse etiā nostram[l] rempublicam in partibus eius[m] vobis[n] credēdis[o] gubernari.

c ¶ Quotidianaꝝ. liber erat sic appellatus: eo ꝙ i singulis dieb⁹ gerēda a magistratibus continebat ō[illegible]carent.

d ¶ Cuꝫ tres interpositio est

e ¶ Ope. quantum ad corp⁹. vnde pam phil⁹ al's horatius. Laboꝛ improbus omnia vincit. Accursius.

f ¶ Et alacri. affectio enim operi tuo nomen imponit: vt. C. ad. l. coꝛ. de sic. l. j. ff. de fur. l. q̇ iniurie. in p̄n.

g ¶ Leges. scilicet institutionum Accursius.

h ¶ Ostēdite. i. ita proficite in hoc libꝛo: vel ita moꝛibus infoꝛmati sitis. nam boni moꝛes plusqꝫ diutie operantur: vt. ff. de tu. ꝛ cu. da. ab his. l. scire. §. j. ꝛ. ff. de verb. oblig. si quis sti. in fi.

i ¶ Ut spes. i. hec spes sit de vobis nostram rēpubli. posse gubernari.

k ¶ Perfecto. id est lectis alijs libꝛis.

o ¶ Credendis. id est quia creditur ƀm primam expositionem: vel si habes credendam: dic vt in glo. s̄. Accur.

¶ De iusticia et iure.

¶ Justinianus tractaturus iura populi romani p̄mittit de iusticia ꝛ iure: que est mater iuris [viij] et iō ab ea incipit: sic obligatio mater est actionis vt. ff. de procu. licet. §. ea obligatio. ꝛ ideo premittitur in tractatu: vt. ī. de ob. in p̄n. ꝛ de acti. in prin. viij. — Justicia est mater iuris.

Additio. Hoc verum si consideretur ius prout est in actu: secus si

prout est in habitu hominis: quia ius et iusticia tunc fuerunt et sunt simul omni tempore. Iaso.

a Et iure. s. illius qui iusticiam prosequitur: vt minister vel filius, Sed

Questio. rubrica quãdo q̃s gña- lior est nigro.

quare de hoc ponitur in rubrica: cum in textu nihil dicatur diffiniendo: licet diuidendo sic. Respondent quidam ideo non ponit in textu de iure: ne grauaret rudes animos sm pi. qd nihil est. Uel dic hoc plerumq3 fieri: vel aliquid ponatur in rubrica qd in textu non ponitur: vt. C. de reli. et sump. fu. nam nihil in textu ibi dicitur de ludo alee. Uel dic q̃ est verius vt diffiniatur: vt dicemus. j. eo. ti. §. iuris precepta in glo.

C De iusticia et iure.[a]

C [illegible]

C Diffinitur iusticia. [illegible]

Iusticia[b] est constans et perpe-

Iusticia. Totus iste titulus quinq3 habet partes. Nam in prima ponit diffinitionem iusticie.

Diuisio. In secũda ponit diffinitionẽ iuris prudentie. In tertia declarat quo ordine et qua via tractande sunt leges. In quarta describit precepta iuris: vel diffinit ius sm opinionem quã teneo. In quinta diuidit ius per membra. Secũda ibi. iuris prudentia. Tertia ibi. his igitur generaliter cognitis. Quarta ibi. iuris precepta. Quinta ibi. huius studij. Christo. por.

b Iusticia. hec iusticie diffinitio põt intelligi de diuina iusticia. q. d. diuina iusticia est volũtas constãs et perpetua et c. et sm hoc hec vba in ea posita sunt plana. Sed nõne iniustũ fuit q̃ tantũ datũ fuit mercennario in sero veniẽti q̃ntum illi qui mane venerat: quod tñ dei iusticia laudat. vt. ff. de an. leg. l. ij. et de ver bo. sign. l. ij. §. cuiuscũ q3. Responde illud diuinũ mystice dicitur: quasi dicat tãtum habebit de paradiso ille qui decedit i hoc vltimo seculo si faciat bonũ quantum et ille q̃ decesserit in primo seculo vt patet in his versibus

Parađisum in omni tpe possumus habere

Uinea culta fuit cultores p[illegible]
querunt.
Non labor equalis: equalia dona fuerunt.
Sic deus ostẽdit q̃ quandocunq3 venimus.
Arripiamus iter: certi de munere simus. [ix]

Uel dic sm Johannem q̃ de fragili hominis iusticia loquitur: quasi dicat iusticia humana: vel que est in homine est voluntas constãs et c. Et sm hoc illa duo verba constans et perpetua abijciuntur extra: quia homini non possunt conuenire: cum scriptum sit. Quia septies in die cadit iustus: et illud nunq3 in eodem statu permanet. vt in autenti. de non alienandis aut permu. §. vt auten. [i] Item q̃ in fine dicit ius suum vnicuiq3 tribuens: intellige quantum ad affectionem: quia ad actum non potest quasi dicat habens affectum tribuendi. sicut. s. in rubrica prohemij dicitur de augusto: sic et de matrimonio quod est indiuiduum: vt. j. de patria potestate: in princ. licet

Additio.

Iustus septies i die cadit.

interdum diuidatur: vt patet de re publ. l. consensu. Uel tertio expone vt in summa huius tituli: vt voluntas: id est mens constans: id est bona quasi habitus mentis bonus. Sed Tullius sic diffinit. Justicia est habitus animi cõmuni vtilitate seruata suaz cuilibet tribuens dignitatem. ẞm platonem ... virtus que plurimum potest in his q̃ minimũ. Uel prout ego credo. Justicia est animi congrua dispositio in singulis reb9 recte dijudicãs. ix. Additio. Immo non fuit iniustuz: quia paterfamilias tanq̃ moderator rei sue: potuit in ea talem legez statuere. l. in re mandata. C. manda. ẞm Jaso. j.

Justicia ẞm tulliuz.

... ẞm platonem.

tua volũtas ius suuz vnicuiq; tribuens[a].

Hic describit iuris prudentia. Ang.

Juris prudentia est diuinarum atq; humanarũ rerũ noticia[b] iusti atq; iniusti scientia.

Primo leuia dein: de difficiliora sunt docenda: nec scholares aut studium deserant: aut cuz magno labore ad scientiam diffidenter: aut tardius pducamur. hoc dicit Areti.

His igitur[c] generaliter cognitis[d] et

Additio. Immo. ẞm Ange. nõ abijciũtur: q2 debẽt intelligi prout possunt homini conuenire. vel aliter ẞm Jasonem hic diffinitur iusticia prout est in se τ in abstracto. Item prout est in concreto: scilz in animo hominis perfecto: τ tunc est cõstãs τc. q2 anima est inmortalis et perpetua: sed prout est in homine prauo et corrupto est corruptibilis nõ ratione sui: sed mali corruptoris.

a Tribuens. vt honeste viuat sibi: τ sic alterum non ledat: immo proficiat. vel dic ius suum. i. hominis meritum.

b Noticia. potest recte legi vt illa dictio scientia sit ablatiui casus vel ecõtra sit nominatiui casus: et hec dictio noticia sit ablatiuĩ casus sic. ĩ. titu. j. in prin. [ij] Sed nũquid ẞm hoc oportet q quicũq; vult iuris prudens vel iuriscõsultus esse debeat theologiam legere. Respondeo non. nã in corpore iuris hec oĩa inueniũtur: vt. C. de sũma trinitate τ fide catholi. et C. d sacrosanct. eccle. τ de episcopis τ cleri. et in autẽ. sub multis titulis: vbi specialiter de diuinis tractatur. Itẽ que est differentia inter iusticiam τ ius et iuris prudentiam. Respon. Justicia est virtus: ius est eius virtutis executiuum. iuris prudentia est scientia illius iuris. Item iusticia est summum bonuz: ius mediuz: iuris prudentia infimum. [iiij] Item iusticia vult tribuere vnicuiq; ius suũ. Jus ẞo coadiuuat. iuris prudẽtia docet qualiter illud fiat. ij.

Theologia non est iuristis necessaria.

Differẽtia inter iusticiã: ius et iuris prudentiam.

Additio. Immo vterq; est nominatiui casus ẞm christo. por. quia pũctus sub verbo noticia obtinet vim copule. iij.

Additio. Hoc verum ẞm doctores hic. si considerentur hec verba quo ad ordinem prioritatis et posterioritatis: τ tunc dic summum primũ: id est primum τc. vt. ĩ. de iure persona. in prin. al's secus.

c His igit. nũc vult dicere qualiter leges sunt docẽde.

d Cognitis. id est posita diffinitione iusticie τ iuris prudentie. Accursius. ll. doctor.

incipiētib⁹[a] nobis[b] exponere iura populi romani: ita maxime videnť[c] posse tradi commodissime si p̄rio leui[d] ac simplici[e] via post deinde diligētissima[f] atq₃ exactissima[g] iterp̄tatione[h] singula tradātur alioquin si statim ab initio rudē adhuc et īfirmū animū studiosi multitudine ac varietate onerauerim⁹ duoꝝ alterū aut desertorē studioꝝ effi ciem⁹: aut cū magno labore ei⁹: sepe etiā cū diffidentia (que[i] plerumq₃ iuuenes auertit[k]) serius ad id pducemus: ad quod leuiori via ductus sine magno labore ei⁹ & sine vlla diffidētia maturius[l] pduci potuisset.

¶ Circa iuris precepta. Ange.

Iuris[m] precepta sunt hec honeste[n] vi-

a ¶ Et incipientibus. datiue possunt legi cum verbo. ī. videntur. vel ablatiue: vt superius respiciant: et hec verior.
b ¶ Nobis: loquūtur cōpilatores hui⁹ libri in persona iustiniani qui debet exponere per eos.
c ¶ Uidētur. scз iura populi ro.
d ¶ Leui q̄ ad verba [iiij] iiij.
[illegible]
Hic sumpta occasione dicit Ange. q̄ cūtes per difficilem inusitatē vel tortuosam censenť in culpa: & iō nō possūt agere ad emēdam dāni cōtra dn̄m q̄ pmisit tenere stratā securā. Itē q̄ in lōga itinerationc debet dari vna dies p quiete in omni septimana.
e ¶ Simplici. q̄ ad sentētiā. [v] v.
Additio. Et ideo positionibus debet sine plica respōderi: nisi essent respondēti captiose: vel res de qua agitur natura ipsa₃ exigeret. Ang.
f ¶ Diligentissima. quo ad subtilissima verba.
g ¶ Exactissima. quo ad subtilem materiam et sententiam.
h ¶ Interpretatione. id est facili sententia.
i ¶ Que. scilicet diffidentia.
k ¶ Auertit, nota cōtra inconstā-tiam. sic. ff. de procura. in cause. in princi. vnde Salomon. [vi] Tria sunt mihi incognita: et quartum qđ penitus ignoro. Uia colubris super lapidem: via auis volātis in agere: via nauis in medio maris. quartum difficilius via iuuenis i adolescentia sua. Unde dātur in integ. resti. [illegible] tatio. [illegible] ff. de here. qua. & dif. §. sciēdū. et ista patēt his v̄sibus. Cum sit pena g̃uis cognoscere qua via nauis. Uel colubri vel auis: pueri grauior via quauis. vi.

Salomon dicit quattuor cognitu difficilia. prouer. xxx.

Additio. Que non admittitur inter viuos in contractibus nominatis circa idem si actus valet: seu circa diuersa. si sint connexa. al's secus. Ange.

Additio.

l ¶ Maturius. hic nota puerbiū. Qui vadit plane vadit sane.

Prouerbium.

m ¶ Iuris p̄cepta. i. iura p̄cipientia: precipiūt aliqđ qđ pertinet ad aliqđ istoꝝ triū. Nā non omne ius p̄cipit: immo quoddā punit: quoddā vetat: quoddā pmittit: vt. ff. de le. & se. con. l. legis. quoddā cōsulit vt. ff. de rei vēdi. l. is qui. quoddam hortatur: vt. C. de transac. l. age.

Iuris effect⁹ sunt varij.

n ¶ Honeste. scз q̄tum ad se: que

honestas et circa matrimonia est: vt.ff.de ri.nup.l.semp. ꝛ circa mores seruatur:vt.ff.de tuto. et curato.da. ab his.l. scire oportet.§. penulti. vij.

Diffinitio.

uere: alterum[a] non ledere ius suū[b] cuiqꝫ tribuere.

¶ Diuisio iuris et subdiuisio iuris pu[illegible]

Huius[c] studij due sunt positiones[d] publicum et priuatum. Publicum ius est qđ ad statum rei[e] romane spectat[f]. Priuatū est qđ ad singulorū vtilitatē pertinet[g]. Dicendum est igitur de iure priuato[h] qđ

Et iō dicit Ang. mulierem honeste viuere que vixit ſm mores loci: sꝫ caste viuere non intelligitur que trāsit ad secūda vota: scilꝫ respectu ma[ritis] [def]uncti vel filiorum eius: sed respectu alioꝝ secus.

a ¶ Alterum non ledere. vnde illud. Quod tibi non vis fieri alij nō feceris. vt in decre. in prin.

b ¶ Jus suū. vt nō solum nō ledat sed etiā adiuuet. Nam non sufficit abstinere a malo nisi fiat qđ bonū est: vt arg. in decre. lxxxvj. dist. c. nō satis. Sed nōne hec verba accipiūtur hic sicut in diffinitione iusticie. in fi. Respō. nō: immo ibi hec tria cōprehēdit. Hic autem illud solū qđ extra duo prima relinquit. Et no. ꝙ in hoc reprobo opi. Pi. et aliorū qui dixerunt ꝙ in hoc titulo nō diffiniebatur ius: quod est ars boni ꝛ equi cuius merito quis nos sacerdotes appellat. Nam dico ꝙ hec verba que hic sunt tantūdem prestāt. Nam quod hic dicit precepta iuris: per hoc dicit ars: cum ars sit collectio preceptorum. Item ꝑ hoc quod dicit honeste viuere: alterum non ledere: valet tantum quantuꝫ boni et equi. Item per hoc quod dicit ius suum vnicuiqꝫ tribuere: colligo cuius merito quis nos sacerdotes appellat. i. sacra vel iura sua cuilibet ministrantes: vt hic. et. ff. eo. l. j. ij. respon.

questio

Jus publicum

¶ Huius studij. ¶ Diuiditur in quattuor partes: sicut sunt quattuor dicta. Ang.

diuisio

c ¶ Hui⁹ studij. id est artis adipiscende per studium.

d ¶ Positiones. i. spēs ſm Pi. sꝫ ſm Azo. sic. i. super duobus generibus non speciebus ponitur hec ars studio discenda. Nec enim placet, ꝙ ex multitudine rerum multa dicantur iura. Sic eñ diceret ius aliud equinum: quod super equo tractaret: aliud asininū ꝛ sic de singulis: sed ego credo ꝙ iste non fuit Pi. intellectus: sed ille qui est preceptoris mei. Accur.

e ¶ Rei romane. ꝛ cōsistit in sacris in sacerdotib⁹ ꝛ magistratibus. ff. eo. l. j. §. publicū. ꝛ in autē. vt li. ma. ꝛ auie. §. qꝛ ℞o. col. viij. ꝛ. C. de sum. trini. ꝛ fide catho. inter claras. ꝛ. ff. de ori. iur. l. ij. §. post originem.

f ¶ Spectat. scilꝫ principaliter. Nā et singulorum est vtilitas rempublicam conseruari.

g ¶ Pertinet. scꝫ principaliter. secūdario autē ad publicā vtilitateꝫ pertinet. expedit enim reipu. ꝛc. vt. j. de his qui sunt sui vel alieni iuris. §. penul.

h ¶ De iure priuato. sed qđ de publico. Rñ. nō dicet in hoc libro. sed ff. de iure fisci. ꝛ. C. eo. titu. ꝛ in alijs titu. sequētibus: ꝛ fere per oēs tres libros codicis: vbi de iure publico

Jus priuatum

tractatur. Et nunquid illud est tri partite collectū. Rñ. sic. vt statim di cam: & ex eisdē preceptis. Cuz ergo eadem sint exēpla publi. & priuati: quare de priuato tm̄ dixit quod est tripartite collectum Rñ. quia plura erat de eo priuato dicturus. Item cū fecisset hūc libruz causa rudium nolebat eos multū aggrauare: quod fecisset si tractasset de iure pu. in hoc libro.

est tripartite[a] collectū. Est enim ex naturalib[b] preceptis: aut gentium[c]: aut ciuilibus[d].

De iure naturali gentium et ciuili.

Masculi & femine [illegible]

a Tripartite. in iure enim priuato vt in suo toto tripartita sunt precepta naturalia: vt hic neminē cuz alterius damno fieri locupletez: vt ff. de condi. inde. nam natura. Itez gentium: vt quod quisq̧ ob tutelā sui corporis fecerit iure fecisse estimetur: vt. ff. eo. l. j. ij. & iij. Itez sunt precepta ciuilia: vt precepta de vsucapio. quia de priuata vtilitate est vsucapio: vt. j. de vsucapio. in prin. ibi. Ne domina &c. et sic publicum est ex eisdem exemplis: et pone eadem exempla: vt ecce a iure naturali: vt non locupletetur cuz iactura alterius respublica a iure gentium: vt liceat respublica propulsa re iniuriam. Item a iure ciuili: vt respublica vsucapiat sicut priuatus: que exponuntur. j. statim in iure priuato.

Juris priuati triparti ti exempla.

Juris publici triparti ti exempla.

b Naturalibus. id est iuris naturalis.

c Aut gentium. id est preceptis iuris gentium.

d Aut ciuilibus preceptis.

De iure naturali gentiū & ciuili.

Dictum est supra q̧ ius priuatū est collectū ex naturalib⁹ preceptis gentiū & ciuilibus: nūc de eis dicit & primo de iure naturali.

Continuatio.

[illegible] rum animaliuz. h. d. sm Areti.

Jus[c] naturale ē qd̄ natura omnia animalia docuit

Jus naturale est &c. Totus iste titul⁹ diuiditur in quinq̧ partes. Primo ponit de iure naturali. Secundo de iure gentium et ciuili. Tertio p[illegible] vnā diuisionē iuris ciuilis. Quarto rediens ad ius ciuile et naturale ponit vnam differentiam inter ipsa iura. Ultimo ponit circa que versatur ius ciuile. secūda ibi. Jus autem ciuile. tertia ibi. Cōstat autem. quarta ibi. Sed naturalia. quinta ibi. Omne autē: & hoc principium etiam diuiditur in tres partes. Primo ponit diffinitionem iuris naturalis. Secundo declarat illum effectum. secūda ibi. nam ius tertia ibi. hinc descendit.

diuisio.

e Jus naturale, est quod natura: id est deus: & nominatiue & ablatiue potest legi. sic. s. titu. j. Et nota q̧ quattuor modis ius naturale ponitur quandoq̧ pro iure gentiuz: vt. ff. de rerum diuisione. §. singulorum: quādoq̧ pro iure pactorum. & sic pro iure pretorio: vt. ff. de pactis. l. j. quandoq̧ pro eius contrario: scilicet pro eo quod rescindit pacta: vt in restitutione minorum: vt. ff. de minoribus. l. j. quandoq̧ pro instinctu nature: vt. ff. cod. l. j §. ius autem naturale.

Jus naturale q̄ttuor modis ponit.

Sed ḿm cano. ius naturale dr in lege mosayca[viij]vel in euāgelio ɔtinctur:vt in principio decretoꝝ. ⁊ istud qd est hic noiatum. casus qñ hec dictio natura est ablatiui casus: et ecōtra est accusatiui qñ natura ē nominatiui ⁊ tunc dic natura id est deus. viij.

Nam ius[a] istud non solū humani[b] generis ꝓpriū est: sed et omniū animaliū q̄ in celo[c]: q̄ in terra[d]: q̄ in mari[e] nascūtur

Hinc[f] descendit maris[g] atq; femine coniugatio[h] quam nos matrimoniū[i] appellamus. Hinc[k] liberorū ꝓcreatio[l]. Vide-

Et sic no. q matrimoniū quo ad originē est de iure naturali.s. deo: vt hic dr.[i]de iure naturali etiā dici pōt:qr ab eo receptū est[ij] de iure ciuili etiā dici potest: qr formā ei adiūxit et solennitatē:vt pz.j. de nup.ꝑ totū titu. cū dicit a quibus nuptijs sit abstinēdum ⁊.ff. de ri. nup.per totū. Unde debet dici de iure ciuili:vt.ff.de iusticia ⁊ iure.l. ius ciuile.[iij] i.

Matrimonii a triplici iure est.

Additio. Hoc verum in preceptis moralibus secus in misticis seu figuratiuis: qr illa sunt mutabilia ḿm Chri.

a ¶ Nam ius. bene dico omnia aīalia. Nam ius istud ⁊c.non solū est hominū: sed cōmune omnium animaliū. Accursis.

b ¶ Humani. id est hominum.

c ¶ In celo.id est in aere:vt aues que in arboribus ⁊ aere nascūtur: vt.j.de re.diui.§.apium.

d ¶ In terra .vt fere bestie q̄ suis lustris: id est cubiculis nascuntur ⁊ etiam quedam aues.

e ¶ In mari. vt pisces. idem dico ⁊ si in qualibet alia aqua nascunt̄.

f ¶ Hinc.i.ab hoc iure naturali.s. deo q̄ ṗmo adā eue cōiunxit:⁊ i paradiso delitiarum posuit.

g ¶ Maris.id est masculi.

h ¶ Coniugatio.scz animoꝝ non corporum:vt.ff. de re iudicata.nuptias.[ix] ix.

Additio. Est tamē differentia ḿm Ange. quia secutio solo consensu possibilis est separatio ꝑ ingressuz monasterij.c.ex publico.de cōuer. cōiu.⁊.l.deo nob.C.de epis.⁊ cle. secus autem secuta carnali copula.

i ¶ Mr̄imoniū.i.effectū mr̄imonij

Additio. Uel aliter ḿm Johannē fa. ne parētes sint incerti de filijs quos alere tenentur ratio naturalis dictat matrimoniū. ij.

Additio. Uel quo ad substantiam consensus. iij.

Additio. Nisi quo ad ꝓhibitionez graduum linee ascēdētis vel descētis: vel etiā collateralis in primo gradu: qr dr de iure diuino.c. litteras.extra de restitu spo. Item quo ad formā verboꝝ est de iure cano. sed quod ad instinctū cōiunctiōis seu causam finalē:scz ɔseruationē indiuidui ē de iure naturali.Chri.

k ¶ Hinc liberoꝝ ꝓcreatio.nam deus operat̄ ad liberoꝝ ꝓcreationem ⁊ naturalis instinctus.

l ¶ Et educatio.nam hoc iure.s. naturali mouetur parens ad educationem filioꝝ suorum potius q̄ alienoꝝ:vt.ff. vñ liberi.scripto herede.in.fi.[iiij] iiij.

Additio. Sed de iure ciuili cogitur l.si quis a liberis.§. si vel parens. ff.d liberis agno. Ecōtra sūt q parentes a liberis alantur accidit ex paupertate ⁊ ordine nature turba

to:ꝛ ideo non est de iure naturali ꝑmeuo:sꝫ secūdario:puta rōne naturali ad antidota. Et dic ꝙ durātē mr̄imonia vł eo sepato cł'pa viri tenet pater alere filios legitimos ꝛ naturales:al's tā isto naturales tm̄ tenet mater alere i utra triēniū. Incestuosos aūt null⁹ de iure ciuili:secus de iure canonico. c. cum habe ret. extra de eo qui duxit in mr̄imonium quam pollu.per adulteriū

mus etenim cetera[a] quoqꝫ aīalia istius[b] iuris peritia cēseri.

Cuilibet ppł'o iurisdictionē habēti ꝑmittit ius ꝑpriū statuere qd ius ciuile vocat. Illud ꝟo qd ab oī gēte equaliter custodit ius gentiū appellat. h.d. Are. Uel sic ꝟm Bal. statuta condita a ppł'is ius ciuile dicūt. Nā ppł'o iurisdictionē habēti ꝑmissum est

Et hoc nisi possent se ex suis opibus alere:vel causam dignā exheredatiōe cōmisissent:ꝟm doc.hic:q̄ etiam determiat:qd in frē ꝛ sorore

a Cetera.s.aīalia neduꝫ hoīes Ang.

b Isti⁹ iuris.s. naturalis de q̄ loquit. Ex eo eīm ꝙ auis volat piscis natat: gallina oua calefacit: mouent isto iure naturali.

diuisio Ius aūt. n̄ Diuidit in tres partes ꝑrio pōit dictū buncēbre. Scd̄o ponit exēpla ꝑmi mēbri. Tertio pōit exēplū scd̄i mēbri. scd̄a ibi.qd ꝟo.

c Diuidit.i.vnum ab altero sic cognoscit. Accur.

d Legibus ꝛ morib⁹. nā quidā sunt qui regūtur tm̄ morib⁹:ꝛ etiā quidā qui nec moribus: nec legib⁹ vt hoīes siluestres. ꝛ etiā quidam legibus tm̄ ꝛ nō morib⁹. [v] v.

Hic nota ꝙ qñ relatiuuꝫ qs vel q̄ sequit spēm si adiciatur ꝟbo futuri tpis stat cōditionaliter si pn̄tis. vel pteriti tpis stat demōstratiue. l. stichus q̄ me⁹ erit ff. de leg. i.ꝛ de le. ij.l. nup. Sꝫ qñ sequit gen⁹ si q̄litas ꝑ ipm̄ adiecta ꝯpetit cuilibꝫ de gn̄e stat d cl... vt hic.si n̄ competit: aut ponit ꝑ copula ꝛ stat augmētatiue: l.ea tm̄ adiectio .de leg.iij.aut sine copula: ꝛ tūc si materia patit restrictionē restringit l.ea tm̄ adiectio.de lib.l.ꝛ.l.legaui titio.al's stat demōstratiue: vt hic ꝟm Ang.ꝛ Chri.por.

Nō relat. Quis.

ius ppł'm constitue re:qd ꝟo ab oī gēte seruat ius gentium nominatur.

Ius aūt ciuile vel gētiū ita diuiditur[c]. Oēs ppł'i q̄ legibus ꝛ morib⁹[d] reguntur ptim suo ꝑprio ptiꝫ cōmuni[e] iure oīꝫ hominū vtunt. Nam qd q̄sqꝫ ppł's ipe sibi ius ꝯstituit:id ipius ꝑpriū ciuitatis est. Uocat qꝫ ius[f] ciuile q̄si ius ꝑpriū ipius

e Cōmuni.i.eo iure qd ē in cōi apd oēs siue scriptū sit sine non.

f Ius.ciuile.vt sunt statuta terraꝝ q iura municipalia dicūtur:vt C.de emā.lib.l.i. ꝛ sic dr ad driam iuris naturalis.i. iurisgētiū.ꝛ ita accipit:vt hic.[vj] Scd̄o modo dr ius ciuile lex.xij.tab.vt.ff.de iusti. ꝛ iu.l.ius ciuile.§.hoc igit. Tertio dr ius ciuile om̄e ius qd nō est pretoriū:ꝛ sic accipit.ff. de iusti.ꝛ iur. l.ius aūt ciuile.i prin.§.ius ꝑtoriū. Quarto dr disputatio prudētuꝫ q̄ fuit facta sup.l.xij.tab.vt.ff.d ori. iu.l.ij.§.hec disputatio.ꝟm Jo.an.

Ius sex uile iis modis dr.

Quinto quicquid scriptũ habem⁹ de iure dr ius ciuile: vt cũ dr ē eñ sanctissima res ciuilis sapientia q̄ precio nũmario nõ est estimanda vt.ff. de var. cogni.l.j.§. proinde. Sexto dr quotiens adijcit ali quid iuri naturali: vt in matrimonio modo diximus: vl detrahit iuri naturali: vt in [illegible]. vt j.de vsuct in princi. [viij]vel addit iuri gentium: vt in tutela inuēta a iure ciuili originaliter vt.j.de tute.in prin.vel detrahitur vt in potestate seruoꝝ restricta: vt j.de his qui sunt sui vel alieni iuri. §.Sed hoc tēpore.hoc eñ ius ciuile dr: vt.ff.de iusti.ꝛ iure.l.ius ciuile.j.respon.ꝛ hec exempla sunt ibi notata. vj.

[illegible] Hic sumpta occasione an hic plene examinat materiam statutorum. vij.

Additio In hoc.s.q2 eo iure oĩa erant cõia ẽm Ja.hic.al's si gl. pre supponeret q illo iure esset dare meum ꝛ tuũ esset falsa: vt per Jac. de are.Bal.ꝛ Alber.in.l.ius ciuile ff.de iuistcia ꝛ iure.

a Naturalis ratio. Nota q ius gentium naturali ratione est indu ctum.vt hic ꝛ.j.de rerum diui.§.sin guloꝝ.vñ est ius inutabile: vt.j.e. §.sed naturalia.Accursius.

ciuitatis. Quod vero naturalis[a] ratio inter omnes gentes constituit: id apud omnes populos perque custoditur: vocatque ius gentium: quasi quo iure omnes gentes vtũtur[b]. Et populus itaque[c] roman⁹ partim suo proprio, partim cõmun omnium hominum iure vtitur. Que[d] singula iura q̄ lia sint suis, locis proponemus[e].

Ius ciuile appel[illegible] co[illegible] tione iuris simpliciter intelligit de romano. Areti.vel sic. Uerba simpliciter plata in potentiori ꝛ digniori significato intelliguntur. hoc di. Bal.

b Utimur.vt ē religio erga deũ vt parētitib⁹ ꝛ pr̄ie paream⁹.[viij] vt cõtra violētiã resistamus: vt.ff. de iusti.ꝛ iur.l.j.in fi.ꝛ.l.ij. Itē cõuentiões siue pacta q̄ apud oēs gē tes valēt. vt.j.eo.§. ius autem gētiũ ꝛ.ff. de pact.l. ij. iusgētium. i.pn̄ci. viij.

Additio Textus ē nota. ẽm Jaso.i.l. j.§.ꝛ gñaliter.ff.de vē.in pos. mit. quem Bal.reputat singularē in.l. matres.C.ad tretu.ꝛ cui potius sit parēdũ vide p Ang.are.hic.

c Itaque. q2 ois ppl's vtit ptim iure cõi.Ac.flo.ll.doctor.

d Que singula.s.iura gētiũ ꝛ ciuilia qb⁹ vtunt ciues romani ꝛ esse ctus coꝝ iuriũ.dicet.j. de rerũ di. .§.singuloꝝ. vsque ad fi.titu. vbj dr qual'r acquirunt dñia iuregētium Itē.j.de vsucap.ꝛ in ti.sequēbus q̄ bus dr quib⁹ qual'r acq̄rũtur dñia iure ciuili. Et ẽm hoc nõ refert ad primũ dictũ: ꝛ illud intelligas de iure ciuili romanoꝝ generali. Uel al'r dic pponem⁹.j.eo tit.§.pe.vbi dicit alterũ variabile: vt ciuile. alterum non: vt gentiũ. ꝛ ẽm hoc nõ refert ad primũ dictũ: sed ad hoc quod dicit.s. Naz ꝛc. ꝛ etiam. Qd vero ꝛc. Exposi sitio textus.

d Proponemus.sed vbi. Rñ.forte.j.de rerũ di.§.singuloꝝ.ꝛ refert

nō ad primū dictū: sed ad id qđ dictum est. Nam quod quisq̄ ⁊c. et ibi. Quod vero ⁊c. accur. flo.

a ¶ Sed ius q̄dē ⁊c. diximꝰ aūt pplo cōe ⁊ ppriū ius hr̄e. Sed ius quidē ⁊c. Ang.

Addi. io. Et iō dicit Jo. fa. q̄ i supplicādo p p̄bēda eccl'ie cathedral' sp̄cificatio ipius eccl'ie vitiaret: q̄ sufficit q̄ dicat' in eccl'ia Lug. vel Parisi. ⁊ q̄ ita ď fctō vidit obſuari

¶ Sed ius[a] quidem ciuile ex vna quaq̄ ciuitate [b] appellat': veluti atheniēſium. Nā ſi q̄s velit ſolōis[c] vel draconis leges appellare: ius ciuile atheniēſiū nō erogauerit[d]. Sic ei[e] ⁊ ius q̄ romanꝰ ppl's vtit' ius ciuile romanoꝝ appellamꝰ: vel ius[f] quiritū quo q̄rites vtūtur. Romāi eī a romulo: quirites a quirino[g] appellant'. Sꝫ quotiēs nō addimus nomē cuiꝰ ſit ciuitatis[h] noſtrū[i] ius[k] ſignificamus: ſicuti cū poetam dicimus nec addimus ei nomen: ſubaudit' apud grecos egregiꝰ Homerus apđ nos Uirgilius.

¶ Jus autem gentium omni humano generi commune est. Nam usu exigente et humanis necessitatibus gentes humanae quaedam sibi constituerunt (*rubric, partly legible:* ¶ Jus gētium omnibꝰ est cōe: ab oi bus gētibꝰ fuit factū vſu ⁊ neceſſitatibus exigētibꝰ: ⁊ ibi bel la licita oriūtur ⁊ captiuitates ⁊ ſeruitutes ⁊ ɔ̄ctus: q̄buſdā exceptꝭ. h. d. vſq̄ ad §. conſtat. Aretinꝰ.)

¶ Jus[l] aūt gētiū oī hūano[m] generi cōe eſt. ¶ Nā vſu[n] exigēte ⁊ hūanis neceſſitatibꝰ: gētes hūane iura q̄dā ſibi ɔ̄ſtituerūt

b ¶ Ciuitate appellat'. i. nomē illius ciuitatis vbi factū ē ius ciuile dꝫ ei impōi.

c ¶ Solonis. nomina ſūt cōpoſitoꝝ ſtatutorū in illis ciuitatibus ſicut ſi appellat q̄s ius ciule bono ſtatutū a cōpoſitoribꝰ iuētū. ɔ̄ſilio ɔ̄firmatū. ag.

Expoſitio textus.

k ¶ Jus ſcꝫ ciuile romāoꝝ ſi ē ppriū vel ḡnale ſi ē factū vt ſit ḡnale. Ange.

l ¶ Uirgiliꝰ. idēꝫ ī aplo. nā paulꝰ i di[...] ptura intelligitur. Jtē vbi dꝛ ſapiēs intelligit' ſalamō. ac.

Jus aūt. ¶ Primo ponit' vnū dictū. Secūdo pōit' rō q̄re ius gē. fuit inuētū. Tertio pōit' effectꝰ ſiue ponūt' iuētōes iuꝛ gē. ſcđa ibi. nā vſꝰ. ṫtia ibi bella

diuiſio

d ¶ Nō errauit. imo bn̄ dixerit. ac.

e ¶ Sic ei. ⁊ eiꝰ qđ p ſe tm̄ cōpoſuerīt al'r eēt ḡnalis lex: vt. j. eo. §. lex ē. ⁊ ď hoc. ſ. iure ciuili generali poteſt hic loqui. Accurſius.

f ¶ Jus quiritum. pro eodem: lꝫ nomina mutet. Accur.

Quirinus vñ dꝛ.

g ¶ A q̄rino. q̄ fuit eoꝝ rex dictus a quiris quod eſt haſta: q̄ magna haſta in bello vtebatur.

h ¶ Ciuitatis. ſꝫ ſimpl'r dꝛ ius ciuile. Ac.

i ¶ Noſtrū. ſ. romanoꝝ p excellentiam. [ix] Ang. ix.

l ¶ Jus autē. aūt p ſed ⁊ repetit de iure gen. vt aliquid addat.

m ¶ Omī humano. ſꝫ nūq̄d plura humana genera ſunt. Rñ. nō. expone ergo. i. oibus hoibꝰ. Ang.

Genus hūanū introductū.

n ¶ Nā vſu. ab ītio eī pauci erāt hoīes ⁊ īdiguerīt: tn̄ aliq̄ cōi vſu: ⁊ q̄n pl'res fuerīt: tūc magꝭ ſuas ɔ̄ſuetudies hēbāt ⁊ ſtatuta: puta vt nullus vineā vel ortū alteriꝰ itraret ⁊ hoc ſequit'. ⁊ pbat'. ff. ď iu. ⁊ iu. l. ex hoc iure. Accurſius.

Belluz est a iure itroductuz

a Bella. sz quō a iure descēdit bellū cū sit a iure ꝓhibitū:vt.ff.de vsufru.l.equissimuz.Rñ.loquit̃ de eo a pp'lo romano ē indictū hostibus:vt.ff.de capti.ꝛ postli.reuer.l. hostes.§.

i bello.[i] Itē ꝓpulsare violētiā qđ est licituz:vt ff.de iu.ꝛ iure.l.vt vim.ꝛ.ff. de vi ꝛ vi ar.l.j.§. vim vi.cū moderamine tñ vt.C.vñ vi.l.j.ff.de iusti.ꝛ iur.l.vt vim[ij] j.

Bella[a] etem̄ orta sunt:ꝛ captiuitates secute et ꝯuitutes q̄ sunt naturali iuri ꝯ̈rie. Jure eī naturali oēs hoīes ab initio[b] liberi nascebātur ꝛ

ex hoc iure gentium oēs pene[c] cōtractus introducti sunt:vt emptio ꝛ vēditio locatio ꝛ ꝯductio societas depositū mutuū et aliꝭ inūerabiles[d]

Additio. Jmmo a quocūqꝫ etiā priuato ꝓ suo recuperādo ꝛ de licentia supioris si p ipm̄ recuparare non valeat:ꝛ hoc nedū contra suū detinētes:sz esset eos iuuātes ꝯm Jo. ꝛ doc. ij.

Additio. Jn quo requiritur p̄mo debita instrumentoꝝ ꝓportio: q̄s uis ꝯm Jo.fa.aggredientem sine armis possim cum armis expellere: si al's tute me defēdere nequeo Secundo ꝙ fiat incontinenti: ideo in ipa actus fragrantia in defensiōe psone vel anteqꝫ diuertat in extraneos actus in defensione rerum. Tertio ꝙ non ad vindictam i quo attenditur modus facti: qualitas personarum: ꝛ potentia. Et nota ꝯm Ja.ꝙ ipa ꝓpulsasio est de iure natrali. sed cum moderamine est de iure gen. Ang.

b Ab initio.sed nunquid hodie quidam dicunt sic.nos contra.naz seruus nascitur:vt.j.de iure per.§. serui.ꝛ.ff.de nata.restitutione.l.interdum.Accur.

Cōtractus q̄t tuor iu

c Pene.pene dicit ꝓpter quattuor contractus:vt stipula. vt.j.de act.§.de constitu.Jtem litterarum obligati.vt.j. de litte. obliga.[iij] Jtem ꝓpter contractum emphiteoticum:vt.j.loc.§.adeo.Jtem ꝓpter spon. lar.id est donationem ꝓpter nup. et in auten.vt spon.lar. §.j. et. ij. colū.x.Et no.ꝙ hic dicit̃ omnes cōtractus esse de iuregētium.[iiij] sed non omnes obligationes.nam que ex maleficio vel quasi sunt non solum de iure gen. sed vel a lege.xij.tabula.vel alia lege.[v] iij.

ris ciuilis.

Additio. Et est ratio:quia celebratur circunscriptio consensu consitentis. Jn aliꝭs autem est ratio:qꝛ lex ciuilis tribuit eis formam. Christo. iiij.

Additio. Scilicz quo ad facultatē incundi a iure tributā:sed quo ad ipsum actum seu modum ineundi dicuntur facti:id est in facto versari.l.consilio.§.finali.ff.de cur.fur. quo autem ad suos effectus: puta actionem dicuntur de iure ciuili:sz quo ad obligationem de iure gentium.Chri. v.

Additio. Prout glosa loquitur in quasi maleficiꝭs approbatur:quia in his contingit aliquem obligari ex facto alieno quod ius gentium non considerat:sed prout loquitur in maleficiꝭs reprobatur per. legē primam.ff.de fur.vt per Angelum ꝛ Christo.hic.

d Jnnumerabiles.id est non facile ad numerandum habiles: vt.j.de re.corpo.ꝛ incorpo.in prin.

Consilium. Diuidit̃ iste.§. in tres

diuisio

partes. Primo ponit dictum bimē bre. Secundo ponit exemplum pri mi membri. Tertio exemplum se cundi mēbri. secunda ibi. Scriptū tertia ibi. in §. Ex non scrip. Item scōa subdiuiditur in duas p̄tes. p̄mo ponit q̄d ē ius scriptum. Secundo ponit exempla. secunda ibi. lex Ang.

[illegible] scriptum consi stit ex sex partibus hic nominatis [illegible] secūda distinctio de [illegible] §. lex est. [illegible] Aretinum.

Constat autē ius nostrū [a] quo vtimur aut ex scripto [b] aut nō scripto: vt [c] apd [d] grecos. *monos thesmos kay.*

a Jus nostruz. i. ciuile ro. de quo diximus. s. eodē. §. sz ius. Large vocatur ius ciuile quic quid scriptū habemus de iure generali: vt diximus. s. eo. in glo. vt sunt statuta terrarū ⁊c. ibi quinto ⁊c. Item quicquid habem⁹ de moribus hic comprehendit: sez generalibus. vt ptz ex inferiorib⁹. Acc.

b Ex scripto. de hoc dicit vsq̧ ad. §. j. ex non scripto. ⁊ de non scripto ibi dicit. [vj] Accur. vj.

Additio. Non tamen est necessaria scriptura ad substantiam legis: sed ad probationem tm̄ ar. l. cōtrihaē. ff. de pi. fin doc. hic.

c Ut. pro sicut.

d Apud grecos. nā ⁊ greci vtebantur iure scripto: ⁊ non scripto: vt. j. eo. §. ⁊ non inelegāter. Aduerte autē q̄ in textu ponitur monos kai. thesmos. caracteribus grecis. Unde monos grece dicitur lex scripta latine. ⁊ thesmos lex non scripta. kai. id est ⁊ quod significat et

Additio.

Quod autez prius impressum fuit fonoy monoy ridiculum est ⁊ nullo pacto grecum. Angelus.

e Lex est. Hec diffinitio quo ad sententiam concordat cum ea que est. ff. de leg. et senatuscō sult. l. j. lz quo ad v̄ba dissentiat. Diffinitur et alio modo Lex ē sācto sctā: iubēs ho[illegible] prohibēs contraria que sumitur ex lege greca. ff. de leg. ⁊ senatusconsul. l. ij. Item diffinitur tertio modo: vt in alia lē ge greca colligitur in eodem titulo. de leg. ⁊ senatuscō. l. j. Accur.

Diffinitio legis

Alia diffinitio legis.

Scriptum autez ius ē lex plebiscita: senatusconsulta: p̄ncipum placita: magistratuū edicta responsa prudeutum.

Diffinitio legis hic ponitur. Ange.

Lex est [e] quod populus romanus senatorio magistratu interrogāte. veluti [f]

Additio. Sz dictus Jason dicit q̄ hic diffinitur per causas efficiētes ⁊ i. d. l. j. per quidditates ⁊ substantiā aliq̄n etiam per effectus insurgentes: vt. l. libertas. ff. de sta. ho. ⁊ j. de iure p̄sonaꝝ. §. j.

f Ueluti. exemplificatiue ponitur. Nam facta cōuocatione popli romani magistrat⁹. s. senatus non totus: sed qui maior erat omnib⁹ interrogabat populum. s. consul: an sic placeret. [vij] ⁊ sic ad libitū populi fiebat: vt. ff. de origi. iu. l. ij. Accur. vij.

Additio. Et ideo dicit Angelus q̄ non valeret statutū in cuius cō fectione constaret q̄ non fuerit in cōsilio per priorem facta p̄positio secus tamen in dubio. Ang.

a Consule. nam consul vice senatorum interrogabat populum: et sic ipsi senatores videntur interrogare. Nam qui per alium facit per se facere videtur: vt.ff. de vi et vi arma .l.j. .§.deiecisse. et.ff. de admi.tut. l. ita autē .§.gessisse [viij. Nā recte oia nr̄a facimus quibus a nobis aucto ritas impartitur: vt.C.de vete.iu.enu. l.j.§sic.oia.Ang. viij.

cōsule[a] cōstituebat.

Diffinitio plebisciti et dr̄ia inter plebē et populū.. Ange.

Plebiscitū quod ē plebs plebeio magistratu interrogante veluti[b] tribuno cōstituebat. Plebs autem a populo eo differt: quo species[c] a genere: nam appellatione populi vniuersi ciues significātur: cōnumeratis etiam[d] patricijs[e] et senatoribus. Plebis autem appellatione sine patricijs et senatoribus ceteri ciues significātur. Sed et[f] plebita lege ortēsas

tione: et sic se habet populus: vt sequitur ad nobiles et ignobiles. [i] Species autem que predicatur de pluribus differentibus numero: vt homo: alius titius. alius seius sic se habet plebs naz minores tm̄ cōprehēdit: vt sequitur. [ij. j.

Spēs diffinitio.

Additio. Excipiuntur tamē clerici vbi de eorum preiudicio agitur sm̄ Panormitanum.in.c.extra de vita et honestate clricorum.et dominum. Jason ex hic. ij.

Additio. Debet tamen in libello exprimi q per te vel alium tuo nomine tale quid commissum fuerit: al's agendo contra te et probando de alio tuo nomine expoliante nō obtineret. Jo.fa.et Ang.

plebiscitum.

b Veluti. exēplificatiue ponitur: vt.s.§. primo. erat enim vnus nomine tribunus q̄ preerat plebeiorum magistratui qui interrogabat plebeios.vt:ff.de origi.iur.l.ij. et multas leges habemus de his:vt de.l. aquilia.vt.j.ad.l.aquiliaz. ex hoc tamē capite.et ne presides accipiāt nisi esculenta:vt.ff.de offic.proconsul.l.solent.§. fi.et. de offic. presi.l. l.plebiscito. [ix] ix.

Additio. Sed nec hodie illa si habent salarium: vt ibi nota secus in delegatis.extra de rescriptis.c.statutum.§. insuper lib. sexto. Jo.fa.

Gn̄is diffinitio.

c Species a genere. Est autez genus quod predicatur de pluribus differentibus specie:vt animalium: aliud rationale: aliud irrationale:

Additio. Et sic valet argumetum de specie ad genus affirmatiue.l. ij.§. doli.ff.vi bonorum rapto.non autē negatiue:l. duobus .§.si quis iurauerit.ff.de iurerando sm̄ Jasonem.

d Etiam.q.d. nō solum plebei appellatione populi connumerantur sed etiam patricij.

e Patricijs.qui erant quasi patres principis:vt.j.quibus modis ius patrie po solui.§.filius.

f Sed et plebiscita.videbantur minus valere quasi loco sumpto ab auctoritate: quia maior est patriciorum et senatorum auctoritas vt.C.de le.humanum.et.ff.de eden. l.si quis ex argētearijs.§.j.sed hoc sublatum est per legem latam ab ortensio rege:vt sequitur.et.ff. de origine iuris.l.secunda.§.deinde cuz esset.

g Ortensia. sic dicta ē ab orten

sio qui pacem composuit inter no biles et plebeios: et inter eos sic statuit q valeret plebiscitum.

a Senatus constituit. nam poterat facere legē: vt hic. et. ff. de leg. et senatus consul. l. non ambigitur.

Senatusconsultuz.

b Legis sanciende causa. nā idē est si ex alia: quia difficile erat tot homines cō ueniri. Accursius

c Consuli. id est interrogari. naz antea populus interrogabat: vt. s. eodē titu. §. plebiscitum: vt sicut populus interrogabatur prius sic postea senatores qui centum erant numero interrogabantur a consule: vt. C. de pe. here. l. fi. in prin. [iiij] ... iij.

[Additio] Dicit tamen Angelus. q quamuis loco senatorum hodie successerint consiliarij seu decuriones non tamen possent super principi reseruatis statuere puta ad famam seu ius geniture aliquem restituere: spurios legitimare: aut veniam etatis concedere.

diuisio. [...] Iste. §. diuiditur in quattuor partes. Nam primo ponit dictum. Secundo eius rationem. Tertio ponit illationem. Quarto dictum modificat et declarat. Secunda ibi. Cum lege. Tertia ibi. Quodcūqꝫ. Quarta ibi plane

lata non minus valere q leges cepert.

Diffinitio senatus consulti et quare senatoribus permissa ē facultas legis condende. Ange.

Senatusconsultū est quod senatus[a] iubet atqꝫ constituit. Nam cum auct[us] est populus romanus in eum modum: vt difficile sit in vnum cū conuocari legis[b] sanciende cā: equuz visum est senatum vice populi consuli[c].

Constitutiones principum obtinēt vim legis etiam generalis: si sint generales vel speciales: si emanant ob meritum vel odium sin[gularum personarum ...] quoqꝫ. sm Aretinum.

Sed et quod principi placuit[d] legis hꝫ[e] vigorē. Cū lege[f] regia q de eius

d Placuit. causa faciendi communem legē [iiij] als non esset lex communis: vt sequitur: et C. de sen. l. [...] latione. naz ibi dicitur non ois vox iudic[is] ē sententia: et sic nō omnis vox principis ē lex. iiij. [Additio] Dinumodo sit iustum et honestum sm Ange. et Iasonem hic. Per ea que pulchre notat Baldus in. l. quod ex libertate. C. de ope. li.

e Habet vigogorem. id est lex: et p lege seruatur.

f Lege regia. hac lege cautū fuit: vt potestas legis faciende transiret de populo ad principem vt hic. et. ff. de oririgine iur. l. ij. §. deinde cum esset. et. §. nouissime. et facit ad hoc. ff. de constitutio. princip. l. j. vbi sunt eadem verba: et hāc legem regiam non habemus. nam facta fuit super regio id est imperio. transferendo.

impio[a] lata e: ppl's ei[b] & in eũ om̃e impe riũ suũ & potestatez ꝯcessit[c]. ¶ Q̃ðcunq; ergo imperator per epistolam[d] cõstituit vel cognoscẽs decre uit[e] vel edicto[f] pre- cepit: legẽ[g] esse con stat. Hec[h] sunt q̃ con- stitutiões appellan- tur. ¶ Plane ex his q̃dã sunt ꝑsonales[i] q̃ nec ad exẽplũ tra- hunt̃ qm̃ nõ hoc ꝑn ceps vult. Nã quod meritũ[k] indulsit ali- cui[l]: vel si cui penaz irrogauit[m]: vel si cui sine[n] exẽplo subue- nit[o] ꝑsonã nõ trans- grediturus[p]. ¶ Alic

a ¶ Imperio. trãsferẽdo de ppl'o ad principem

b ¶ Ei. s. principi quo ad honorẽ & in eum quo ad onus.

Ppl'us an pos- sit legẽ facere.

c ¶ Concessit. i. transtulit: sic: vt ipse ppl's ãmodo ñ habeat si- bi hoc ius sic. C. de ve. iur. enu. l. ij. §. sz hoc & de leg. & se. cõ. l. fi. Sz alij di cũt q̃r ad [illegible] ꝑt facere legẽ[v] et qð ðr so- lũ princi- pem hoc posse verũ est solũ. i. nul lus ali⁹ solus ƀm Ro. v.

Additio Qð ẽ verũ. s. municipalẽ vt. s. eo. §. oẽs. seu ꝑticularẽ: dũmõ hẽat collegiũ approbatũ: nõ autẽ generalẽ: vt ꝑ Jo. fa. & Ang.

d ¶ Per epl'am. vt. j. de his q̃ sũt sui vel alie. iu. §. dñoꝝ. & ff. de con- sti. princi. l. j.

e ¶ Decreuit. vt. C. eo. si sit impe rialis. [v] vj.

Additio hoc est verũ. s. diffinien do preter ius & ꝑ̃sentib⁹ ꝑtib⁹ al's nõ. vel etiã interloquẽdo: dũmodo in corpe claudat̃ ƀm Ang. hic.

f ¶ Edicto. vt. C. eo. l. ij. & de secũ. nup. l. hac edictali. Ang.

Lex est triplex

g ¶ Legẽ. generalem quã potes cognoscere q̃ttuor modis: vt. C. de leg. & cõ. l. leges. vl' spẽalẽ: vt sequit̃

h ¶ He sunt. s. q̃ ꝯstituit imꝑator. Ange.

i ¶ Personales. dũmodo iuris corpe non sint clause: al's oẽs sunt gñales: vt. C. de nouo codice confir mãdo. l. vnica in. §. fi. Ange.

k ¶ Ob meritũ. q: multũ fuierat ꝑncipi: & iõ aliquã penã quã debe bat ille pati ꝑpter delictũ qð forte fecerat ei remisit. Ange.

l ¶ Ali- cui. penã merenti.

m ¶ Irro gauit: scz nõ merẽti vel merẽ- ti: sed ma iorẽ forte q̃ꝫ esset di gn⁹ vt pe na ei⁹ me tus sit mł torum: vt. ff. de pe- nis. aut facta. §. finali. Angelus.

n ¶ Sine exemplo. id est vt alij non caperent exemplum. Accur.

Questio.

o ¶ Subuenit. vt clericis in quib⁹ multa sunt spẽalia: vt i aut. vt cleri- ci apud ꝑprios episco. & C. de epis. & cle. l. cũ clericis. & l. oẽs qui. & cu- rie & alijs: vt. C. de leg. & cõ. l. ij. Sz nũq̃d intelligit̃ sine exẽplo subue- nire si cui simpl'r rescribit̃. Rñ. sic. dũmõ nõ sit ibi aliqð signũ ex his q̃ttuor que dicũtur. C. de leg. & con. l. iij. Aretinus.

p ¶ Nõ trãsgredit̃. ff. qð q̃sq; iu- ris. l. j. ꝫ. sz distingue an ad sui po- stulationem sit cõcessum quo casu trãsgredit̃: vt ibi. al's nõ: vt hic. et ff. qð q̃sq; iur. l. iij. [vij] Et sic solui tur alið ꝯtra. C. de fruct. & li. expẽ. le. si. vel ad vtrũq; ꝫ qð ad alið ex tẽdit̃ hoc nõ est dicere: vt alius ha beat ꝑuilegiũ vl' meli⁹: lz egrediat̃ ꝑsonã: nõ ẽ tñ gñale ius: nec videt̃ ali⁹. s. aduersari⁹ ꝑrius cũ sit ꝯtin gẽs occasiõe ꝯtrouersie.

[illegible] Fallit in casibus notatis hic per ange.

a ¶ Tenent.id est ligant.

b ¶ Edicta.que scripta erāt in albo pretoris:vt.ff.de iurisdi. om.iu. l. si qs id. q̄d.in primo respōso. [viij] Ac. viij.

[illegible] Et pretores hodie sunt presides puinciaruz habētes sub se alios officiales toti⁹ territorij:vt est potestas florentie. Ang.

c ¶ Nō modicam sz magnā

d ¶ Qd idest ideo quia.

e ¶ Magistratus scz ipsi p̄tores:vt.ff.de iusti.ꝛ iur.l.ius autē. §.ius autem pretorium.

f ¶ Dederunt. vt.ff.de orig.iur.l. ij.§.eodem tempore.

g ¶ De quibusdam causis. vt de morbis ꝛ morbosis et viciosis animalibus:vt patet. ff.de edili.edic. l.j.[ix] ix.

[illegible] Dādo actionē redibitori am:vel quāto minoris infra sex mēses tm̄ etiā p libris vel alijs mobilibus viciosis.Et nota q͛ debet emptor offerre fruct⁹ ꝛ cōmoda inde perceptā:recepturus etiā expēsas in medicinis:vel alio modo factas Et hoc verum si vitium sit latens: ita q͛ verisimiliter cognosci nō potuit:nec emptor fuit premonitus: al's secus Nō sufficeret tm̄ q͛ sub velamie vitiorum que nō inesse constabat etiā de latentibus premoneretur: qd nota.perpetuo sm Ang.

h ¶ Honorarij. q̄liter. Rn̄. q: ediles erāt ex p̄torib⁹: vt j. de diui. sti .§. pretorias. et ff. de ver. oblig.l.v. .§. pretorie.

autē cum generales sint omnes proculdubio tenēt[a]. ¶ Edicta pretorum q[illegible] [illegible] ius honorarium appellātur habent vim legis:et edicta edilium curulium sunt pars iuris pretorij.h.d. vsq ad §. Rn̄sum.sm Arc. ¶ Pretorum quoq edicta[b] non[c] modicā obtinēt iuris auctoritatē. Hoc etiā ius honorariuz solemus appellare q͛[d] qui honores gerunt: id est magistratus[e] auctoritatē huic iuri dederunt[f]. ¶ Proponebāt ꝛ ediles curules edictuz de q̄busdam causis[g]: qd edictum iuris honorarij[h] portio est. ¶ Prudentum rn̄sa [illegible] Rn̄sa prudentum sūt sentētie[i] ꝛ opiniones[k] eoꝝ q̄bus pmissum erat iura cōdere. Nā antiq̄tus constitutū erat: vt essēt q̄ iura publice[l] interpretarentur:qui bus

i ¶ Sententie.sententia est firma ꝛ indubitata rspōsio.[i] sm Jo. j. [illegible] Et vbi sunt plures illa est tenenda que melioꝛi ꝛ subtilioꝛi nititur ratione.Ange. Sententia.

k ¶ Opiniones. opinio est cū dubitatione responsio.sm Joh. Opinio

l ¶ publice.i.quorum interpretatio fiebat publica auctoritate concessa a principe:vt vlp. pap. et similes qui fecerūt leges.ff. de ori. iur. l.ij.§.post originem.ꝛ.§. iuris ciuilis scietiam.[ij] ij.

Additio Hodie tñ sententia doc. est pbabilis ⁊ non necessaria: vt not. glo. in. l. j. C. de leg. ⁊ legēdi seu interpretandi licentia in doctoratu collata operatur: vt hec possint publice fieri:

quod al's nō liceret l. j. C. de stat. lib. lib. xij.
a ¶ A cesare. augu. vt. s. i j. rubri. ponitur. Ac.
b ¶ Ut iudici. scz nulli.
c ¶ Ut ē cōstitutuz i. sicut ipsi cōstituerunt.

a cesare[a] ius respondendi datum est qui iuriscōsulti appellabātur: quorum omninz sententie ⁊ opiniones eā auctoritatē tenebant. vt iudici[b] recedere a respōso eorum nō liceret: vt est constitutum[c].

¶ Ius nō scriptū ē

d Ex non scripto ius venit. de iure scripto vidim[us] qd in sex partes diuiditur. sequitur de non scripto: vt s. eo. §. constat.

Cōsuetudo inducitur ex cursu .x. annorum.

e ¶ Diuturni. sed quāto tempore vsus facit mores vel cōsuetudinez Respon. x. an. vt. ff. qui ⁊ a qui. ma. li. nō fi. l. si cū fideicōmissaria. §. aristo. [iij] licet fm quosdam exigatur tēpus cuius nō extat memoria. argu. ff. de aqua plu. ar. l. j. in fi. et. ff. de aqua quot. ⁊ esti. l. iij. §. ductus. ⁊. C. que sit long. consue. l. cōsuetudinis. ⁊. C. de sacrosanc. eccle. l. fi. [iiij] Item q[uia] dicitur lōga: vt patet in rubrica. C. eo. ⁊. ff. eo. lōga autem decem an. dicitur: vt. j. de vsuc. §. j. sequitur q[uod] decimo anno sit robusta. [v] Sed nunquid semel sufficit vt infra decem annorum fm easdē iudicētur. Rñ. non immo debet ad minus bis fm eam iudicari [vj] vt C. de epis. audi. l. iij. in fi. vel querimonium vel libellum propositum

Binus act[us] iudiciari[us] inducit cōsuetudinem.

contra cōsuetudinem talem spernere: vt. ff. de legi. ⁊ se. cōsu. l. cuz de cōsuetudine. Nunquid ergo iudicatur exēplis. Rñ. non: vt. C. de sen ten. ⁊ interlo. omni. iudi. l. nemo iudex. et facit. ff. de offi. pre. sz licet. Sed ex consuetudine q̄ approbat exēplis: ⁊ sic cōceditur aliqd p obliquū qd directo nō cōceditur: et sic et. ff. q̄ res pignori obliga. possunt. l. Aristo. in fi. sic econtra peto ex promissione: que pmissio probatur ex longo vsu: vt ff. de vsu. cum de in rem verso. iij.

quod vsus comprobauit et legis habet vigorem. hoc dicit. Vel sic. Consuetudo moribus vtentium comprobata p[ro] [illegible]

¶ Ex[d] non scripto ius venit quod vsus approbauit: nam diuturni[e] mores con[sensu]

Additio Ubi dicitur q[uod] diu est spacium decem annorum: ⁊ per consequēs diuturnitas: ex qua cōsuetudo. Chri. iij.

Additio Sed hec falsa: q[uia] tacitus populi consensus: ⁊ quo inducitur consuetudo semper est continuus: ⁊ presumitur spacium decem annorum: ⁊ hoc in cōsuetudine per quā ius cōstituitur: sed in ea per quam ius acquiratur: seruatur de iure ciuili. no. l. de in rem verso. ff. de vsu. et in. l. si certis annis. C. de pac. De iure canonico distingue an habeat titulum vel non: ⁊ an sit contra ius commune: vt per Johā. fab. et Ange. hic. v.

Additio Et hec est communis opinio fm Chri. ⁊ Jaso. hic. nisi de iure canonico in rebus ecclesiasticis vbi requiritur spacium quadragin

ta annorum.sm Johan.fab.et Angel. vj.

[illegible] Hoc verũ in cõsuetudine concernẽte iudicialia sm Ang. hic al's sufficiũt duo actus etiam extra iudiciales dũmodo sint notorij: al's relinquitur arbitrio iudicis sz communiter docto. hic. et in.l. de quibus. ff.eo.

a [illegible] Consensu. al's non potest esse cousuctudo: cum dicitur consuctudo quasi communis assuctudo: et error consuetudinem impediat:,vt. ff. de le.et se.cõ.'quod non ratione.[vij] vij.

[illegible] Hoc est verũ si error durauit vel cõsuctudo sit penitus irrationabilis puta cõtra fidem: ius naturale vel diuinum seu inductiua peccati. Sed si superuenit sciencia:vel error fuit circa cãm impulsiuam:quamuis sit seuera et minus irrationabilis:tñ valet saltẽ i casu suo: vt ibi.nisi expsse p legẽ vel cõstitutionem reprobet.sm cõiter doc.

b [illegible] Imitãtur.i.tantũ valet cõsuetudo:vbi lex scripta nõ est quantuz lex vbi scripta est. Et nota tres virtutes cõsuctudinis imitãdi legem: vt hic Itẽ interptandi legẽ vbi lex est dubia:vt,ff.eo.si de interpretatiõe. in fi.Itẽ corrigẽdi:vt.ff. de le.et se. cõ. l.de qbus.in fi.et.j.eo.§.ca vero. Quod distinguc:aut est gñalis cõsuetudo p totũ mũdũ:et tũc vincit legẽ vbique vt.ff.de le.et se.cõ.de qbus.§. fi.aut specialis:et tũc vincit legẽ in eo loco vbi est:vt.ff.cõmu.prediorum.l. vẽditor.§.si cõstat.dũmodo post legẽ fuerit inducta: al's vincitur a lege superueniẽte:vt.ff. de sepul. viola. l.ij.§.diuus.[viij] in alio loco consuetudo specialis nõ vincit legẽ:vt.C. eo.l.cõsuetudinis. [ix]et hoc sm Johãnem et pi. lz alij aliter distinxerũt.[viij]

Tres effectus cõsuetudinis.

Cõsuetudo vincit legẽ

sua vtentium cõprobati: legem imitantur[b].

Jus scriptum habuit ortum a ciuitate Atheniẽsiũz. Jus [illegible]

[illegible]

Et[c] nõ inelegãter in duas species ius[d] ciuile distributũ esse videtur: nam origo[e] eius ab institutis[f] duarum ciuitatum athenarum scilicet et lacedemoniorum fluxisse videtur.

Additio. Et.l.fi. C. de testamen.vbi cõditor legis consuctudinẽ non ignorauit sm Johãnem fab.vel de ipsa mentionem fecit sm Jaso. al's nõ vinceretur per c.j.de cõsti.lib.vj. ix.

Additio. Et sic glo. dupliciter restringit illam.l.et cum ea transeũt communiter doct. sed.c.fi.de cõsul. videtur.d.l.intelligere: nisi consuetudo esset rationabilis et legitime prescripta.Jason.

c [illegible] Et non. hic.§. communis est ad duo suprascripta:scilicet ad ius scriptum et non scriptum:ideo bene est hic.§.

d Jus ciuile.large accipe:vt no. in.§.constat.

e Origo. id est lex.xij. tabu.que fuit origo totius iuris ciuilis et principium.

Origo xij. tabularum.

f [illegible] Institutis.i.ordinamẽtis. Nam romanus populus decem viros pro isto iure misit qui decem tabulas eburneas retulerũt:tã de iure scripto Atheniẽsium quam nõ scripto Lacedemoniorum:sed quia postea aliquid deerat vel emẽdationẽ desiderabat

Vide supra fol. v.

In his enim ciuitatibus ita agi solitum erat vt lacedemonij quidē magis ea que pro legibus obseruarēt memorie mandarēt. Athenienses vero ea que in legib⁹ scripta cōprehēdissent custodirent.

¶ Ius naturale est immutabile: sed ius statuarium mutatur qñq̄ per aliud ius: qñq̄ per cōtrariam cōsuetudinem. h. di. vsq̄ ad. §. omne aūt ius. fm Areti. ꝛ ad h allegat̄ ꝙ ius naturale vel gentium nō potest mutari.

¶ Sed naturalia [a] quidē iura que apud oēs gētes pereq̄ obseruant̄ diuina quadā ꝓuidētia cōstituta: semꝑ firma atq̄ imutabilia ꝑmanēt. Ea vero que ipsa sibi queq̄ ciuitas constituit [b] sepe mutari solent: vel tacito cōsensu [c] populi vel alia [d] postea lege lata.

data fuit potestas ꝑ vnū annū his decē viris: vt ius ꝛ leges corrigerēt addēdo ꝛ detrahēdo: ꝛ si opus esset interpretarent̄: ꝛ ea facerēt: q̄ duas tabulas addiderūt. ꝛ sic lex. xij. tabu. ex accrescēti dicta est: vt ff. de orig. iuris. l. ij. §. j.

a ¶ Sed naturalia hic. §. pōt intelligi de iure naturali primeuo quo mouētur oīa alalia ad aliqd faciēdū: vt nota. s. e. ti. in ṗn. sed quod dicit esse imutabile est contra id qḋ de seruitute dr̄: q̄ est cōtra ius naturale: ꝛ tn̄ preualet. vt. s. eo. §. ius aūt. sed dic nō derogat̄ ob hoc: licet non seruetur in illo casu. nam nihilominus equum ꝛ bonum est. [i] Et eodē modo respōdeo ad illud qḋ dicitur. j. de ca. di. §. qḋ autē qḋ est cōtra. Uel ibi non tollitur cognatio: sed ius succedēdi: item codē mō: vt prius rn̄deo adillud qḋ de vsuc. dr̄ de vsuc. in prin. qḋ ꝯstat esse cōtra ius naturale: vt. ff. de cōdi. inde. l. nam natura. [ij] Uel dic ꝙ iste. §. loquitur de iuregentium: quod patet extra illa littera. Que apud oēs gentes. s. eo. §. qḋ vero naturalis. Accur. j

Addi. Hoc est ꝗ̄tum in se est: scilꝫ in abstracto viget semper vniformiter: sed ꝗ̄tum est in concreto pōt in aliquo mutari fm Ang. hic. ꝛ dixi. s. ti. ꝓxi. in glo. j. Et sic ipsi⁹ essentia seu etiā vna pars in totum tolli non pōt: sed aliquis exterior effectus: sicvt no. glo. in l. ius ciuile. et in. l. manumissiones. ff. e. ꝛ in. c. a nobis. ex de deci. vt nō destruitur: sꝫ modificatur. declarat̄. ꝛ adiuuat̄ vel hominū constitutiones faciūt per inde haberi: ac si esset immutatum. l. ij. ff. de vsufru. ea. re. que vsu con. fm oēs doc. hic. ij.

Addi. Et nota ꝙ ea que sunt de necessitate nature nō mutāt̄: vt hic sed ea que sunt de presumptiōe sic: vt leonis feritas: ꝛ hominis mansuetudo: in quibus inspicitur magis accidēs ꝗ̄ natura: quod induci tur in ar. ad represalias contra aliquos: puta ferrariēses cōcessas: vt per Ange. ꝛ Iaso.

b ¶ Cōstituit. scilꝫ de cōsuetudine speciali vel. li municipali scripta.

c ¶ Tacito cōsensu. scꝫ ꝯria cōsuetudine: vt. ff. d le. ꝛ se. cō. de qb⁹ i fi.

d ¶ Uel alia. i. cōtrario statuto: et sic reddūt̄ singula singulis [iij] iij.

Additio Dicit tn̄ Joh. q princeps nō presumitur tollere cōsuetudinē siue ius partis: nisi de ipsis faciat mētionem. Et tūc operātur etiam verba gn̄alia si nō violēter restricta aliter operari non possint. oportet tn̄ q in iure q̄sito hoc faciat ex causa & ex certa sciētia: sec9 in querēdo: vt hic per cum.

Ius ciuile est tripartitū: quia ad personas res & iura pertinet. Et digniora sunt preferenda.

Omne[a] aūt ius q̄ vtimur vel ad personas[b] ptinet: vel ad res[c]: vel ad actiōes[d] Et pri9 de psonis videam9: nā parum est ius noscere si psone[e] quaz cā cōstitutum est ignorentur[f].

Continuatio

Quia omne ius: aut ad psonas: aut ad res: aut ad actiones pertinet. l. j. ff. de sta. ho. §. j. & ti. j. Cū ergo psone q̄buscūq reb9 digniores sint. l. iustissime. ff. de edil. edi. ideo ab eis exordiuz facturus subdit de iure personaruz fm̄ Por.

a Omne. q̄d sit ius & qualiter diuidatur dixit: nunc differentiam inter ipsa iura ponit.

b Ad personas. de hoc dicitur j. in toto primo li. vsq ad ti. de rerum diuisione.

c Ad res. d̄ hoc dicit̄ j. li. ij. & iij. vsq ad titu. de obli. [iiij] iiij.

Additio Et quid appellatione rei mee cōtineatur: vide per Ang. hic.

d Ad actiones. de his dicitur. j. de accu.

e Persone. nā homo est dignissima creaturarum: vt. ff. de edili. edicto. l. iustissime. vn̄ Ouidi. Pronaq cū spectent animalia cetera terraz. Os homini sublime dedit: celūq videre. Jussit: & erectos ad sydera tollere vultus. & Uirgi. Igneus est ollis vigor: & celestis origo seminib9.

Ouidi9 j. meth.

Uirgil. j. enei.

f Ignorentur. et sic statim ponit de iure personarum. et not. hic q digniora preponenda sunt. sic. j. de bo. pos. §. aliam vero. et per hoc facimus multas formationes titulorum.

De iure personarum.

De iure personaz

Hic ponit̄ prima diuisio personarum bimembris. Ange.

Summa itaq[g] diuisio de iure

diuisio.

Summa. Totus iste ti. diuidit̄ in sex ptes. Nā primo ponit diuisiones psonaz. Scd̄o diffinitionē libertatis: ibi. Et libertas. Tertio diffinitionē seruitutis: ibi. Seruitus. Quarto quare dicantur serui: ibi. Serui aūt. Quinto quot modis quis efficiatur seruus: ibi. Serui aūt. Sexto ponit differentiā inter seruos et liberos: ibi. In seruorum. Ang.

g Summa. i. in prima: q2 et alie sequūtur: vt. j. de his q̄ sunt sui vel alie. iu. in prin. & j. de tute. in prin. vel dic summa. i. maxima: q2 partiz est de iure naturali vt libertas: et partim de iure gen. vt seruit9: quoz vtrūq. s. ius naturale & gentiū antiquius est iure ciuili: vt. j. de reruz di. §. singuloz [v] vel dic summa. i. breuis sic. j. de ob. §. j. [vj] v

Additio Hec falsa est fm̄ Christo. hic: q2 etiā formalis causatur a iure ciuili: vt in. §. penul. j. eo. vj.

Additio Et hec bona fm̄ oēs: quia breuior ēe nō pōt. l. in summa. ff. de cōdi. inde. & l. qd̄ si ephesi. ff. de eo qd̄ certo loco. prima etiā cōiter approbat̄ fm̄ Chri. hic.

personarum hec est ꝙ oēs homines[a] aut liberi sūt: aut[b] serui.

Oratio pl'alis couertitur i singularē ⁊ econuerso.

a Homies. sed pone ꝙ hic sint duo hoies: vnus liber ⁊ alius seruus: tūc hec ꝓpositio est falsa. [vij] Dic ꝙ pluralis oratio conuertitur in singularē: ⁊ tūc est vera ⁊ nō fallit: vt. ff. d cōdi. ⁊ de. l. falsa. §. fi. et. ff. de peti. here. l. diu⁹. in fi. ⁊ de orig. iur. l. ij. §. exactis. ⁊ de verb. signi. nō est. [viij] Ecōtra singularis pro plurali: vt eod. ti. l. in vsu. ⁊. ff. de testa. tut. si quis ita. §. 1. [ix] ⁊ dic has questiones positas. ff. co. l. iij. vij.

Additio. Quia ꝼm Nico. de neapoli. ⁊ Jaso. hic. qñ aliqd vniuersaliter proponitur: si pars vniuersalis est falsa tota oratio redditur falsa l. si is qui ducenta. §. vtrū. ff. de re. du. ⁊ sic oportet ꝙ vna pars alternatiue hic sit vniuersaliter vera: qd tñ est falsum: ergo ⁊c. viij.

Additio. Sed etiā tūc ob. ꝫrium si dictio ois sumaꝫ collectiue. ar. l. iulia. ff. de le. iij. vnde dicit do. chri. ꝙ tex. bñ stat: vt iacet: sed dictio oēs stat distributiue. i. qlibet: vt no. gl. in. l. monachis. in prin. ff. de iu. fis. Jstud tñ qd dicit gl. fallit si ex propria significatione nō resultat falsum vel incōueniēs. Jtē si ꝓ substātia rei pluralitas reqraꝫ. l. vbi numerus. ff. de testi. vel ꝓ forma. l. iij. §. hoc. ff. qd vi aut clā. Jtē si respiciat vnū cōem effectū: vt. l. qͥuis. C. de impu. ⁊ ali. sub. Et an donatiōes pacta vel substitutiōes si cōferanꝫ post mortē aliquoꝝ in plurali ⁊ numero valeāt si vn⁹ tm̄ moriaꝫ. et qd etiā i delictis. vide p doc. hic. ix.

Alexander. Hoc verū. qñ est collectiuū: vel rōnis paritas seu connexitas hoc induxit. l. si cui lana. ff. de leg. iij. al's sec⁹ ꝼm Jo. fa. ⁊ ang. hic b Aut serui. sed qd de statu libero: videꝫ liber. ff. si ex no. causa ag. l. fi. sed cōtra est: vt. ff. de sta. lib. l. statu liber. [i] Jtem quid de ascriptitio: vel cēsito. videꝫ ꝙ serui sint: vt C. de agri. ⁊ cen. l. ne diutius. ⁊. l. fi. li. xi. ⁊. C. in qbus causis colo. cen. l. fina. [ij] Sed contra est ꝼm Johan. [iij] [licet alij aliter distinxerūt] cū possint fieri clerici ⁊ cōtra dñorum voluntatē: ꝙ nō est in vere seruis: vt. C. de episco. ⁊ cleri. l. iubemus. §. seruos. ⁊ in autē. de san. episc. §. ascriptitios. col. ix. Jtē in dubio ꝓ libertate iudicandū est vt. ff. de regu. iur. l. libertas. ⁊ quod in cōtrarijs legibus cōtinetur loqtur quo ad seruitia quib⁹ est astrictus: qnare poterūt ⁊ facere testamētum [iiij] et ferre testimonium ⁊ alios actus ciuiles exercere: nec alienari possunt sine solo: vt. C. de agri. ⁊ cen. l. queadmodū. li. xi. Jtē quid de monacho vel regulari canonico. Respondeo liberi sunt: ⁊ iō possunt reddere testimoniū. [v] qd dic vt diximus in autē. de mona. §. cogitādum. col. i. licet quo ad act⁹ quosdā fingantur mortui: vt in auten. de mona. §. illud. ⁊. §. si quis autem. col. i. et in auten. de nupt. §. per occasione m. col. iiij. i.

Additio. Hoc est quo ad quedam habetur pro libero: ⁊ quo ad quedam pro seruo: vt no. in. d. l. fin. ꝼm omnes doc.

Additio. Jn quorū constitutione vltra ꝙ cōfiteantur se ascriptitios et inde vnꝙ velle discedere requiritur scriptura vel aliquod aliud adminiculum de quo in. l. cum sci-

Hic ponitur diffinitio siue descriptio libertatis. Angelus

Omnis

mus.C.de agri.⁊ cen. Et differũt intra se: q2 ascriptĳ reddunt incertũ censum: censiti vero certum: vt no. in.d.l.fi.⁊ oẽs doc.hic. iij.
[illegible] Et cũ ista transeunt communiter doct. et est expressũ extra.de iu di.c.ij.iiij.
[illegible] Hoc est verum inter extraneos ẽm Johã. fab.hic. v.
[illegible] Dũmodo iurent cũ licentia sui superioris: al's non valeret eorum depositio ẽm Johan.fab.et Ange.hic.

¶ Et libertas[a] quidem (ex qua etiam liberi vocãtur) est naturalis facultas ei⁹ qd cuiq3 facere libet nisi qd vi aut iure prohibetur.

a ¶ Libertas. hec diffinitio trib⁹ modis potest legi. primo ẽm Jr. vt diffiniatur libertas eo iure quo inuenta est.i.naturali.⁊ sic etiam serui ẽm hoc sunt liberi.nã et ipsi possunt facere quod volunt: nisi quod vi.i.de facto vel iure: scil3 quolibet prohibeantur: ⁊ hec verba. Ex qua etiã liberi ⁊c. possunt esse de diffinitione. nã et ipsi liberi vocãtur ẽm idẽ ius: vt.j. de lib.§.j. Alĳ dicunt diffiniri libertatem liberi: nõ libertatem serui: q2 ex prima vocantur scil3 hodie liberi: nõ ex secũda: scz quã habẽt serui. Est ergo libertas alia in seruo: alia in libero: ⁊ ẽm eos verbum vi exponitur: vt prius [vj] Sed nec in prima nec secũda placet: q2 serui sint aliquo iure liberi.[vĳ] cum iusgentium in hoc derogauerit iuri naturali: vt.j.§. seruitus.[viĳ] ⁊ expone vi.i.iure gentium: qd quadam necessitate induxit seruitutẽ: scil3 per captiuitatem vt.s.ti.j.§. ius autem.⁊ iure scil3 ciuili qñ maior viginti annis vendit se ad precium participandum: vt.j.§. serui.q.d. liber quilibet est nisi fiat seruus iuregentiũ vel ciuili et hec verba. Ex qua etiã liberi ⁊c. nõ oportet q2 sint de diffinitione. sed quendam effectũ libertatis demonstrat.[vj] Accur. j.
[illegible] Scil3 de facto: qd reprobat Ange.hic: q2 ex facti impedimento non tollitur libertas: vt pbatur in l.cõficiuntur.ff.de iu.codi.⁊ per hec reprobatur etiam hec secunda opinio. vĳ.
[illegible] Q2 due cõtrarietates nõ possunt simul esse in eodẽ subiecto ⁊ eodẽ tẽpore.l.hec verba.§. ille aut ille.ff.de verb.signi.Ange. viij.
[illegible] Quia hodie etiã nascunt serui: ⁊ sic nõ est verisimile q2 imperator diffiniat eã libertatẽ quã remouit cũ origine rei sublata absurdum sit ei⁹ imaginem derelinqui. l.j.in pn.C.de lati.lib.tol.Ang. ix.
Additio. Et ita trã seũt cõiter doct. hic. Sed quare nolit glo. illa verba: ex qua ⁊c. esse de diffinitione in isto vltimo intellectu sicut in prio Jason reliquit hic cogitãdum.

¶ [illegible] ponit diffinitionem siue descriptionem seruitutis. Ange.

¶ Seruit⁹ aũt est cõstitutio[b] iurisgentiũ

b ¶ Constitutio.i.vnum de statutis iurisgentium. Nam et alia multa statuit iusgentium: vt.s.ti.j.§. ius aũt. sed hodie dici põt seruitus de iure ciuili formatione.[i] nam alia olim ⁊ alia hodie est hec potestas: vt.j.de his qui sũt sui vel alie. iur.§. pe.⁊ fi. quare est de iuregen. inuentione: sed ciuili formatione: vt.ff.de iu.⁊ iur.l.ius autem ciuile.[ĳ] j.

Libertatis diffinitio tripliciter exponitur.

Seruitus.

Additio. Hoc est verum quo ad id qđ additur non quo ad id cui additur. Jason. ij.

Additio. Et dicit Chri. q̄ tunc forma dat esse rei: ⁊ ab ea fit denominatio quā actus sine ipsa procedere nō pōt; qđ nō est in seruitute: et ideo denominatur a iuregen.

a ¶ Dominio. aliquādo sine dñio: vt ff. đ re.di. l.j.§.j. et ff. p derc. l.fi. et adde. ff. de stip. ser. l. q̄ seruus. ⁊ ff. de lib. cau. l. si vsumfructum.

tunc verba stip. concipi. vide per An. hic.

d ¶ Capiuntur. ff. de sta. homi. l. iiij. in fi.

e ¶ Fiunt ex accidenti.

qua quis dominio[a] alieno contra naturam[b] subijcitur.

¶ Serui appellati sunt a seruādo: maci[illegible]

¶ Serui autē ex eo appellati sunt q̄ imperatores captiuos vēdere iubēt: ac per hoc seruare[c] nec occidere solēt: qui etiam mancipia dicti sunt eo q̄ ab hostibus manu capiuntur[d].

¶ Serui quoq3 nascū[illegible] duplici iure cōtingit Angelus.

¶ Serui aūt aut nascūtur aut fiūt[e]: nascūtur ex ancillis[f] nr̄is: fiunt autem iuregentium id est ex captiuitate[g] aut iure[h] ciui-

f ¶ Ex ancillis. licz patrē liberū habeant: vt j. titu. j. C. de rei vē. l. partum. quid si ex ascriptio⁊ libera. Respon. seq̄tur vētrez vt in autē ti. cō. que ex ascripti. et li. na §. j. col. v. [v] v.

b ¶ Cōtra naturā. q3 de iure naturali liberi nascebātur cōtra naturā i. cōtra ius naturale: cū eo iure oēs liberi sunt: vt. j. de lib. §. j. ⁊. s. ti. j. §. ius autem.

c ¶ Seruare. nota seruū dici a seruando ⁊ nō a seruiēdo ƀm Isi. [iij] sed tabellio dicitur seruus public⁹ a seruiēdo: vt. ff. de adop. l. nec etiā §. ij. ⁊. l. nō aliter. ⁊. ff. rem pupilli. sal. fo. l. ij. [iiij] qui tamē seruus nō pōt esse: vt. C. de tab. generali. lib. x. Accur. iij.

Seru⁹ tabellio esse nō pōt.

Additio. Et sic, habes q̄ ethimologia seu allusio vocabuli sumitur ab eo qđ fieri solet. diffinitio fit ex essentia: ⁊ dominatio fit cōcreti ab extracto vel econtra, vt notat Cy. i. l. j. ff. de iusticia ⁊ iure. Jason. iiij.

Additio. Et qualiter alteri per notarium possit acquiri et debeant

Additio. Quāuis in dignitate et nobilitate sequatur: quā etiā sequitur vxor: ⁊ mater. l. mulierem. C. de digni. li. xij. ⁊ est ratio diuersitatis fauor ipsius partus cui matris conditio pdest vno de tribus tēporib⁹: scil3 conceptionis: natiuitatis vel medio tēpore. patris vero tēpore cōceptionis tantu3 quando est causa efficiens. et de cetero, nihil habet ƀm Ange.

g ¶ Captiuitate. que occasione belli cōtingit qđ est de iuregen. vt s. ti. pri. §. ius autem. vj.

Additio. Et hoc verum si capiatur in bello iusto ƀm Ang. ⁊ Chri. hic. Hodie tamē hoc nō seruatur inter xp̄ianos nisi quo ad res ƀm Ang. qui etiā determinat an captiui vel bāniti nostri temporis possint impugne occidi.

h ¶ Iure ciuili. ⁊ est tertius mod⁹

vt.C.de asserti.tol.l.j.§.pe.ꝛ est q̃r tus:vt ꝑ ingratitudine reuocatio- nis in seruitutē: vt in auk.vt liberi de cetero.§.j.i fi.ꝛ.§.illō ꝟo.col.vj. a [illegible] Maior. in quo facto sunt q̃t- tuor neces saria.s.ꝙ sit maior viginti an nis:vt hic.ꝛ.C.de lib.ca.l. si myste riũ.Itē ꝛ vt eo animo: vt precij ac- cipiat partē:vt hic.ꝛ.C. de li.ca.l. nõ ideo.Itē ꝛ ꝙ vere habeat ptem vt.ff.quib⁹ ad liber.ꝓcla.non licet l.j.[vij]Itē ꝙ vendat ignorāti cō- ditionem venditi.ff. de li. ca.l.li- beris.§. si quis sciēs. Itē ꝛ q̃ntum vt hic sciat conditionē suā: vt.ff.si lib.ingenuus esse de.l.ij.] viij]ꝛ si quid hoꝝ defuerit iure cōmuni ꝓ- uocat in ingenuitatē:al's non pote rit prouocare ingenuitatē etiam si manumittat̃:vt.ff.de testa.ho.l.ho mo liber.ꝛ.ff.de li.ca.l.cũ pacto.ni si redderet precium: ꝛ dñs sponte acciperet:nec etiaꝫ dñs accipere cō pellit̃ preciũ:licet quidā ↄ̄dicāt:vt ff.si li.inge. esse.d.l.ij.j.respō. [ix] ꝛ.C.q̃n lꝫ ab empt.di.l.j. ꝛ.ĩ.titu.j. vñ ꝟsus. Annis viginti iuuenē qui vendit̃ esse. Vult ius:ꝛ precio quo venit participare. Rursus eũ seruũ qui vēdit̃ esse putare. Et ꝓpriam scire q̃ venit cōditionē. Sed nũq̃d hꝫ in te.resti.cũ sit minor.xxv.ãno rũ maior tñ.xx. Rñdet.nota nõ est mutāda tā ꝛ solēnitas. [i] q2 nõ ē locus restitutiōi vbi res mutat sta- tum ꝓrsus admittēdo:vt.ff.de mi. si ex causa.§. papi.ff. de in inte.re- stitu.l.diuus.Sed nũq̃d patri affi ni ꝑmittit̃ reuocatio vel per officiũ iu.vel ꝑ rei ven.vtilē: cũ ad eorum ignominiā respiciat̃:vt.ff.de rei vē. l.j.[ij]ꝛ de lib. ca.j.ij.iij.ꝛ.iiij. Rñ. nõ:vt.ff.de capi.di.l.tutelas.§. si li

Liber fuus ꝑ vēditio nē si q̃t tuor cō currāt.

Inge- nuus.

Nõ i in tegruꝫ nõ dat̃ minori xxv.an nis qui se vendi dit.

li cũ hõ liber maior. a viginti ãnis ad pre- cij participare.

bertate.lꝫ quidā dixerũt cōtra ar. dictarũ legũ: sꝫ certe ibi nõ muta- uerat statũ: sꝫ mutare volebat.vij. [illegible]ditio. Scꝫ ficte fm Io.fa.vel cũ effectu.ex q̃ lex voluit eũ de precio ꝑticipare. ꝛ ad.l.pla cet .ff . de acq.hr.rñ de ꝙ loquit̃ de acq̃sitis ꝑ seruum iam factũ:hic ꝟo ꝑ liberũ tpe q̃ ad ſuitutē ꝓgredit̃ fm Chri. viij. [illegible]ditio. Uel meli⁹ fm Iaso.ff.q̃. ad lib.ꝓcla.nõ li.l.pe. ix. [illegible]ditio. Ubi d2 ꝙ ꝑcio restituto pōt cōcedere de libertate:sed de in genuitate ꝟbũ nullũ.vñ ob.l.hõ li- ber.ff.de statu ho. nisi caperes ibi libertatē ꝓ ingenuitate.vt capitur in.l.cũ pacto.ff.de liber cau. ꝑ tex. in.l.facta.ff.de edil.edic. Et ad id quod dicit gl.nõ cōpellit̃ ꝛc. ob.§. dñs noxali.ff. de noxa.cui rñde:vt ꝑ glo.in.d.l.ij.C.de pa. qui fi. di.sꝫ dic ꝙ loquit̃ q̃n fit fuus ex necessi- tate:hic q̃n ex volũtate.Iason. j. [illegible] Qd fa.ad no.i.l. trā sac. Ange. ij. [illegible] Qnc ꝓbat ꝙ immo cōpe- tat directa:vt dicit Iason. iij. [illegible] Q2 facili⁹ impedit̃ res in esse ꝓduci q̃ꝫ ꝓducta tollatur fm Chri.hic ar.c.quēadmodũ: vt.j.de iureiu.ꝛ.l.patrē su.ff.de his q̃ sunt sui vel alie.iur. Sꝫ tñ Iason tenet hic indistincte ↄ̄ glo. ꝑ tex. in.l.iij. in ꝑn.ff.de li.cau. ꝛ in.l.ij.ff.si li.in ge.esse di. Et ad.§. si libertate. rñ- det ꝙ negat̃ restitutio ex illo edi- cto nõ reuocatio ex alijs remedijs de q̃b⁹ hic.ēt si fuissent scientes:q2 in.l.iij.in fi.cũ.l.seq.ff.de li.cau.ex cipit̃ sciētia patroni:ꝰ in alijs sta- bit firma regula. Et negat ipe istũ ↄ̄ctũ tũc fore sine effectu ꝑ text.i fi. in.l.ij.C.pac.inter empt.ꝛ ven.

a ¶ Venūdari.idē si q̄libet alio titu.patiat se trāsferri in aliū.qd verū est si aliqd lucrū sentiat:vt.C.de li.cau.si ministeriū.ꝛ.ff.de li.cau.si vsufruc.§.j.[iiij] iiij.

Additio.

Nec ob. ꝙ sic i cōmertio:vt l.liber homo.ꝛ.l.inter stipu.§.sacrā.ff.de ver.ob.Itē ꝙ decipiat vltra dimidiā iusti p̄cij cū nō h̄eat extimationē.l.fi.ff.de his q̄ de.vel effu.qr respō.ꝙ hoc sustinet ꝑpter tantaꝫ solēnitatē ꝛ iustā emptoris ignorātiā.ar.di.l.diuus.Itē non ob.ꝙ nō sit dn̄s mēbroꝝ suoꝝ.l.liber hō ff.ad.l.aqui.qr rn̄.ꝙ hoc fit auctoritate.l.q̄ est dn̄a.qd pōt induci ad eos qui se obligant ad carceres ex forma statuti ſm Chri.

ciū ꝑticipādū sese venūdari a passus est.

¶ Inter seruos nō est differentia vt vn9 sit magis vnus q̄ alter inter liberos vo differentie sunt multe.

Hoc.d. Angelus.

Seruorum an sit aliq̄ dn̄ia.

b ¶ Nulla est differētia.ſ; videt cōtra.nā quidā sunt in dignitate [v]quidā nō:vt.j.de iurijs.§.ſ; pena.ꝛ.ff.de vsufruct.l.sed ꝛ si quid.§.j.Item quidam ordinarij q̄dā vicarij:vt.j.qd cū eo.§.cū aūt.Iteꝫ alij veterani alij nouicij:vt.ff.de edili.edic.l.fi.ꝛ.ff.de publi.l.inter dū.S; dic ꝙ nullus est magis ser unus q̄ alter.licet quo ad actus ꝛ quo ad militias ꝛ sil'ia sit dn̄ia:licet olim magis vnus q̄ alter esset seruus:vt.C.de nu.iure quiri.tollen.l.vnica.nā olim quidam habebāt nudū dn̄ium in seruis:quidā plenum:quidam semiplenuꝫ. vj.

Additio. Id est in meliori statu ꝛ opinione: non autem in dignitate propria per legem generali.C.de tabul.li.xj.ſm Angelum hic.

c ¶ Multe. quidā ponūt hic falsam notam:vt duo sunt multa.ar.ff.ad sil.l.j.§.hoc scriptū.Sed certe ibi sunt tria appellata:non duo tantum.

Liberi hoies sunt in q̄druplici dn̄ia.

¶ In seruoꝝ ꝯditione nulla b est differētia:in libertis auteꝫ multe c differētie sunt aut eñ ingenui:aut libertini sunt.

[vj] Dic ergo ꝙ quattuor sunt differētie liberoꝝ hoīm vt ingēui et libertini et latini.ꝛ dediticij: vt h.ꝛ.j.ti.j.de liber.§.libertinoꝝ ar.ff.vi bo.ra.l.iiij.§.ij.j.rn̄ ꝑ pria.est in autenti.de depo.ꝛ de denunciationibus.ibi.cum ꝛ multa. vj.

Additio. Dicit tamen Chri.ꝙ duo appellantur modica ꝛ multa ſm qualitatem personarum et materie.l.sed si susceperit.ff.de iudi.de quo ꝛ de verbo plurimis ꝛ plurib9 vide Ang.hic.

De ingenuis.

De ingenuis. ¶ Quia supra dixit de iure ꝑsonarum:quarum quedā sunt serue:quedam libere.Liberorum autem quidam sunt ingenui: quidam libertini.ideo de his tractaturus premittit de ingenuis tā q̄ dignioribus.

Comnuas

Ingenu9. ¶ Diuidit in duas partes.Naꝫ in prima tractat qualiter quis dicatur ingenuus. In secunda qualiter ingenuitas perditur.Secunda ibi.cum auteꝫ. Prima subdiuidit in quinq;.Nam in prima ponitur dictum:In secunda illud declarat.In tertia respondetur tacite questioni.In quarta alteri questioni respondetur. In quinta deciditur incidens questio secunda ibi.Siue ex duobus.ter-

diuisio

tia ibi. Sz ꝛ si quis. quarta ibi. Et si cōtrario. quinta ibi. Ex his aūt
a Igenuus. quādoqꝫ aliter qꝛ per sententiam: vt. ff. de sta. ho. l. ingenuū. itē p restitutionē nataliū. vt. ff. de restit. natalium.
b Ex duob⁹. sic cōstrue siue ex matrimonio subaudi cōstante: ex duob⁹ ingenuis editus ꝛc. ꝛ sic expone oīa sequētia capitula. viij
Additio. Quīqꝫ ex duab⁹ seruis nascitur liber: vt in. l. cū inter. C. de fidei. l. j. ꝛ. ff. eo. ti. l. cū vera. §. apparet. et l. si quis rogat⁹. ſm Jo. fa. ꝛ Ang. Item in alio casu in. l. cū sileianū. C. de his qui. vt indi.
c Ex altero. sic. C. de ope. liber. l. quod ex liberta.
d Nascitur. ſm se.
e Nihilominus: qꝛ vētris stat⁹ semp cōsideratur: vt hic. ꝛ in aut. ꝯstitutio q̄ ex ascrip. §. j. col. v. ꝛ. C. de rei ven. partū. [viij] nisi in casu: vt. C. de ser. fugi. l. fi. ꝛ nisi in murilegulo: vt. C. de murilegulis. l. qui aut patre. lib. xj. ꝛ. l. hi qui. et hoc iure romano. secus iure longobardorum: qꝛ semp in deteriorē statuz

trahit vbi sit matrimonium: aliud sit concubinatus. nā tunc seruat ius romanū q̄ sequatur ventrem. Accursius. viij.
Additio. Et hoc verum indistincte nō edito ex legitimo matrimonio alſs q̄ ad statum libertatis sequit matrē: sed q̄ ad originem familiam ꝛ honores sequitur patrē ſm omēs hic. et est rō diuersitatis quā dixi in. §. pe. in glo. ex ācillis. S. ti. pxi. Itē qꝛ pt⁹ lꝫ ex semine viri nascat dꝫ attribui loco ꝛ persone ex q̄ nascitur. §. qua ratione. cum similibus. j. de re. di. ſm Jo. fa. ꝛ Ang. hic. qui etiam dicunt hic non obtinere in filio coloni vel inquilini: sꝫ ascripticij: vt no. in. l. cum satis. §. fina. ꝛ. l. fi. C. de agri. ꝛ censi. li. xj.
f Libera. puta meretrice.
g Sufficit. q̄tum ad conditionem: secus quantum ad honores vt. ff. de sena. l. filiam ꝛ liberos. §. finali: ꝛ secus quo ad patriam: vt ff. ad munici. l. assump. §. filius. et ff. man. l. sed procurato. pro socio ꝛ. l. id quod. §. si filius. ff. de nego. gest. sed an vltro.

Part⁹ nō sp sequit vētrem.

¶ Qo est ing[illegible]
[illegible]
[illegible]
bus libertinis vel altero libertino nascitur. Por. vel tēpore cōceptionis vel tempore me
[illegible]
[illegible]

Ingenu⁹ᵃ is est q̄ statim vt natus ē liber est. ¶ Siue ex duob⁹ᵇ īgēuis mr̄imonio cōstante edit⁹ ē: siue ex libertinis duob⁹: siue ex altero ᶜ libertino et altero ingenuo.

¶ Qō ad ingēuitatē ꝯsequēdā matris [illegible] sufficit fuisse liberā

¶ Sz ꝛ si q̄s ex mr̄e nascitᵈ libera p̄re v̄o ſuo īgenu⁹ nihilominusᵉ nascit: quēadmodū q̄ ex mr̄e liberaᶠ ꝛ īcerto p̄re nat⁹ ē q̄m vulgo ꝯcept⁹ ē. Sufficitᵍ aūt liberā fuisse matrē eo tp̄e quo nascit; licet ancilla conceperit. ¶ Et ecōtrario si libera cōceperit: dein de ācilla fctā pariat placuit eum qui na

a ¶ Calamitas.quasi cadamitas qꝛ iterū fuit facta ancilla.ꝛ sic quodammodo rursus cadit in s̄uitutem.[ix] ix.

Addi. Et est ratio s̄m Chri.hic qꝛ partui iam cōcepto ē ius ingenuitatis q̄situz:quod nō dꝫ tolli ꝛc. p regulā iuris quod nostrum. Et sic pcedit in natis tm̄ vel cōceptis antea.sec⁹ si post nisi adhuc viueret auus:qꝛ ... tūc parentū macula nō noceret filijs s̄m Ja. fab.hic quo Ang.se remittit.

scit liberū nasci: qꝛ non dꝫ calamitas a matris ei nocere q̄ in vtero ē. ¶ Ex his ꝛ illud quesitū est si ancilla pregnās manumissa sit. deinde ancilla postea facta pepererit liberū seruū pariat. ꝛ marcellus pbat liberū nasci. Sufficit enī ei qui in vtero est liberā matrē b vel c medio d tēpore habuisse quod verum est.

b ¶ Liberā matrē.facit ad hoc.C. si man.ita in in alie. vt ma.l.si.i.§. si iuxta. c ¶ Vel pro saltē. Accur. d ¶ Medio tēpore.ff.de ac.re.do. adeo.§.cū spectanda.[i] j.

Addi. Et ad.l.paulus.ff.de sta. ho. rn̄de q̄ ibi agitur de nouo statu querēdo.s.de legitimatione que non est ita fauorabilis sicut libertas s̄m Jo.fa.ꝛ Ang.hic.

e ¶ Cū aūt.§. dixit qualiter cōtingat ingēuitas: nūc q̄liter pseueret

f ¶ Nō officit.nisi post manumissionē talē q̄nquēnio steterit: vt.ff. si li.ingenu.eē dicat.l.ij. sꝫ illḋ hodie correctū est:vt hic.ꝛ.C.vbi causa sta.agi.debe.l.si.

g ¶ In s̄uitute.i.in statu s̄uili.

h ¶ Manumissū.s.de facto.[ij] ij.

Addi. Et erat rō dubitādi.qꝛ manumissio tā q̄ꝫ p̄uato p̄supponit habitū.l.decē.ff. de v̄b.ob. Sꝫ rō decidendi fuit: qꝛ ex quo interuenit de facto ēt p̄supponit s̄uitutē ḋ facto p̄cessisse: q̄ n̄ p̄iudicat ingenuitati s̄m Angelū.ꝛ Chri. hic. q̄ ēt ponit q̄n sufficiat aliq̄d de facto fieri.

¶ Ingenuo qui in statu s̄uili degebat de facto manumissio facta nō nocet.

¶ Cum autē e ingenuus aliquis nat⁹ sit nō officit f ei in s̄uitute g fuisse: ꝛ postea manumissū h esse: sepissime enī cōstitutum est natalibus i non officere k manumissionem.

¶ De libertinis.

i ¶ Natalib⁹. ingenuitati q̄ pbat p natales. erāt aūt natales scpture cū ānis dn̄i ꝛ p̄consulate.q̄ dicebāt luciū eē natū ꝛ igenuū ꝛ deinceps sic erat. nisi tūc cōdiceret.[iij] vn̄ ꝛ i legendis sctōꝝ intitulat natale scti nicolai qn̄ morit: q̄si tūc nascat nū q̄ꝫ moritur⁹:ꝛ scribūt gesta i vita vl' dic q̄ natale appellat p̄ma natiuitas q̄ ē ḋ iure naturali:ꝛ oēꝫ hoīeꝫ dicit eē liberū.vn̄ dicit s̄uus iste restituit natalib⁹.i.illi libertati quā hꝫ de iure naturali.ff. de natu. restitu.l.ij.ꝛ.ff.de sta.ho.l.ipatores.iij.

Scriptura p consita facit fidem apud oēs.

Addi. Et hāc gl.reputat sing.ꝛ verā.āg.h:vt talis scptura p̄consata faciat fidē ēt q̄ ad oēs ꝛ oī tpe.sꝫ sec⁹ si nō eēt publicata p.l. neq̄ꝫ na. C.de pba.s̄m Ja.ḋ are.ꝛ Jo fa hic.

Manumissio.

k ¶ Officere. nisi vendiderit se:

vt.ĩ.ti.j.§.pe.tũc eũ nõ redit in statum p̃munũ:vt.ff.de sta ho.hõ liber q̃ est contra.[iiij] iiij.

Additio. Et facit in ar. iste tex. q̃ apellãs de facto a s̃nia nulla non videat̃ eã ↄfirmare. Jtẽ q̃ petẽs absolutõez ab excõica=tiõe nõ cõfiteatur se excõicatũ. Jtẽ q̃ per treugã nõ p̃sumatur diffidatio de q̃b⁹ vide Jo.fa. ꝛ Aug.h.

[illegible] Et hec falsa: q̃ etiã sine merito:sed dñi benignitate manumissus fit liber.Chri. vij.

Additio. Hec est falsa.q̃ etiã a iure ciuili causat̃ seruitus:vt.s̃.ti.ij.§.pe.ꝛ dicit Ange. q̃ iusta aliqñ expo nit̃.i. solẽnis vel legitima:vt l.j.et ibi glo.ff.de testa.Aliqñ.i. p̃fectavt.l.cũ filio.§.fi. de leg.iij.

b ¶ Seruitute.et hui⁹ manumissi filius est ingenu⁹:vt.s̃.ti.j. in prin.lz grãmatici dicãt eũ libertinũ:lz ꝛ manumissum libertinum dicunt.

¶ [illegible] libertini ꝛ manumissio [illegible] libertatis q̃ fuit de iure gẽ.introducta. a iure tñ naturali incognita [illegible] ciũt:nec vnũ sine altero põt esse ꝛ q̃ de nouo emergũt:nouo indigẽt auxilio.a iure [illegible] genera sunt:q̃rum de iure naturali vnum tm̃ eẽt hoc dicit vsq; ad.§.Multis autẽ modis.s̃m Bal.

Libertini sunt q̃ ex iusta[a] Seruitute[b] manumissi sũt. ¶ Manumissio aũt est datio[c] libertatis. Nã q̃diu aliq̃s i ser

Conti=nuatio. [illegible] Hic ponit̃ secũda pars diuisiõis posite in textu.s̃.ti.ij.§.fin. ꝛ ista est ↄtinuatio hui⁹ rubri.Are.

diuisio liberti=ni. Libertini. ¶ Tot⁹ iste titulus diuidit̃ in q̃nq; ptes. Primo ponit q̃ sunt libertini. Secũdo q̃s sit manumissio. Tertio q̃t modis s̃ui manumittãtur. Quarto s̃ui in iũiti p̃nt manumitti. Quinto qualr̃ de iure antiquo stat⁹ libertinoꝝ erat triptit⁹: ꝛ correctiões stat⁹ libertinoꝝ. secũda ibi.manumissio. tertia ibi multis. quarta ibi. Serui ꝓvltima ibi. Libertinoꝝ. Are.

a ¶ Ex iusta.i. vera sic ecõtra:vt ĩ.ti.j.§.semel.[v] vel iusta:q̃ adeo iuste s̃uierũt dño:vt meruerint manumitti.[vj] Uel dic iusta: q̃ ẽ de iure gẽtiũ:vt.s̃. ti.ij.§. s̃uitus.ꝛ.ff. de iu.ꝛ iu.l.manumissiões.[vij] v.

Additio. Et hec bona s̃m Chri.q̃ si de facto manumissus fuisset non esset libertinus: s̃z ingenuus:vt.s̃. titu.j.§.fi. vj.

c ¶ Datio.i.detectio s̃m Jr.sic.ff. de ac.re.do.l.adeo.§.cũ q̃s.in fine [viij] vel dic q̃ s̃m pla. Jo.ꝛ Azo. q̃ dat libertatẽ quã pri⁹ ille s̃uus nõ hẽbat:al's.i.si dicerem⁹ dari illã quã añ hẽbat nõ diceret̃ dari:vt.ĩ. de act.§.sic itaq;. S̃z opponit̃:aut quã hẽbat: ꝛ sic illi q̃dẽ nll'a remanet:cũ nõ hẽat missiuã [ix] aut quã nõ hẽbat q̃ ẽ absurdũ. Sed dic q̃ dat quã nõ hẽbat.ꝛ hoc plerũq; cõtingit q̃ q̃s dat q̃ non h̃z:vt.ĩ. qui ali.li.§.j.ꝛ.ff.de vsufr.l.q̃ nostrũ.ꝛ ff.de ac.re.do.nõ nos.[i] viij. Dat q̃s quod ñ habet.

[illegible] Pro q̃ facit:q̃ libertas ẽ ius insitũ de necessitate ab exordio rõnalis creature:ꝛ sic de iure naturali vel diuino:vt p̃z in libero arbitrio: q̃ radicit⁹ tolli nõ p̃t.§.pe.s̃. ti.iij.ꝛ ẽ casus i.l.si. id q̃ dñs.ff.de

ꝯdi.inde.ꝛ i.l.hos accuſare.§.oibꝰ ꝟ.cōis natura.ff.de accu. Preterea ſuus obligat naturalr: ḡ circa cō= ſenſū:ꝛ ſic effectū iuris natural eſt i eo libtas.l.cū āplꝰ.§.his natura dꝫ ḋ re.iu. ſecusq̄ ad effectꝰ iu= ris ciuilis §.pe.ꝰ.ti tu.ij.ꝛ ita tꝫ ħ Chꝛi. Sꝫ āg. ex mēte bal. dicit ꝙ ſta tus manu miſſi ꝛ le= gitimati ē mixtꝰ ex natura ꝛ accidenti nam an= nihilatꝰ p ſuitutē vt.l. inter cidit.ff.de ꝯdi.ꝛ de.idē nūero nūq̄ reſuſcitat l.hō liber.cū ſi.ff.de ſta.ho. ix.

Additio. Sꝫ hoc falm ſm bar.qꝛ ꝟtꝰ diſtributa recipit incremētū.l. legati.§.oꝛnatricibꝰ.ḋ le.iij. vl dat eā quā hꝫ i potētia:ꝛ ſic nō eādeꝫ nūero ſꝫ ſpēvt p io.fa.āg.ꝛ cri.ħ.ſ.

Addi. Hāc repꝛobāt doc.ħ p rlaꝫ l.traditio.ff.ḋ acq.re.do.nec ob.ll. i ꝯriū allegate qꝛ ibi nō traſfert ꝙ nō habet:ſꝫ alr q̄ hēat:vbi nō alie nās:ſꝫ lex traſfert dñiuꝫ: ꝛ ſic ħ ex remiſſione ſuitut cauſat libtas q̄ remiſſio ē datio.ff. de ꝯdi.cā dā.l. ſi mulier ſꝫ io.fa.vl ſꝫ Chꝛi.inclu dūt caſus ſpāles q̄ nō ſūt in ꝯñam deducendi.l.qḋ ꝟo.ꝯ.ff.de le. Uel ſm ang.dic ꝙ ꝑut ꝟbū dare pōit ꝑ traſferre:vl ꝟbū hre reſpicit libta tē arbitrij ꝑcedit rla.ſed ꝑut dare ponit ꝑ ꝯferre vel hre:reſpicit ius formale ipſius rei ꝑcedit. hec glo.

a ¶ Et. pꝛo id eſt.

b ¶ poteſtati.ff. de iuſti. ꝛ iur.l. manumiſſiones.[ij] Accur. ij.

uitute eſt: manui ꝛ [a] ptāti [b] ſuppoſitꝰ eſt: ꝛ manumiſſus libe raт a dñi ptāte. Que res [c] a iuregētiū ori ginē aſſumpſit vt pu ta cuꝫ iure naturali oēs hoies liberi na ſcerent. Nec eēt no ta manumiſſio cum ſuitꝰ eēt incognita. Sꝫ poſtq̄ iuregētiū ſuitꝰ īgenuitatē iua ſit:ſecutū ē bñficiū manumiſſionis. Et cū vno cōi noie oēs hoies appellarent: iuregētiū tria gña [d] eē hoim cepert:libe ri ꝛ his ꝯriū ſerui: ꝛ tertiū genꝰ libertini q̄ deſierāt eſſe ſerui.

¶ Manumiſſio tā inter viuos ꝙ in vlti ma voluntate multis modis fit. Bald.

¶ Multis autē mo dis manumiſſio ꝑce dit:aut ex ſacris cō ſtitutionibꝰ in ſacro ſctis eccleſijs [e]: aut

Additio. Et ſic ma nus pōit ꝑ dñio qḋ facit ad q̄ ſtionem ſi donet tibi aliq̄d cuꝫ hoc ꝙ nō exeat ma nus tuas Ang.

c ¶ Que res.i.ma= numiſſio.

d ¶ Tria gña. ſic e= rat vnū ꝛ addita ſt tria:ḡ ſūt q̄tuoꝛ. rñ. nō ſequit. Nā ſi hēs tres filios ꝛ naſcat hodie vnꝰ incipis hre q̄rtū ꝛ ꝑus hēbas tres:ḡ ſeptē: qḋ falm ē:qꝛ qḋ ꝑmo erat cōputat in ſequē tē numerū.[iij] iij.

Additio. Et hoc:qꝛ maioꝛ nūerus determinat minoꝛē:alſ ſecꝰ ſi ſum me ſint ſepate.l. q̄dā mulier.ff. de rei vē.Ang.

e ¶ Eccłijs.ſ. ſub aſpectu ppłi et antiſtitis ꝛ interueniēte qualicūq̄ ſcriptura vice actoꝝ:vt.C.de his q̄ in ec.manu.l.j.ꝛ.ij.[iiij] iiij.

Additio. Et no.ſm āg.ꝙ oēs ꝯctꝰ in eccłia celebꝛati valēt etiā ſi nō reſpiciāt pietatē ſꝫ tūc ꝯhētes moꝛ talr peccāt.c.decet de imu.ec.li.vj. Itē iudiciales actꝰ pñt i eccłia cele bꝛari:niſi ſint ꝯtētioſe iuriſdictōis et ferat p laicū ſup rebꝰ ſclaribꝰ.ꝛ

an sñia i eccl'a possit q̃s citari: capi sindic⁹ creari: iuramẽtũ: in ptis vel testẽ recipi: ⁊ examiuari. tu. vel cu. dari: arbitramẽtũ ferri ⁊ ꝓtestatio fieri vide hic per eum.

l. hac consultissima. §. ex imperfecto. [vij] vij.

Additio. Et tunc valet vt facta inter viuos nõ vt in testamẽto. ꝑ glo. in. l. j. §. ĩ. C. de lati. li. tol.

Uindicta q̃d sit.

a ¶ Uindicta. i. cã cognita corã p̃tore [v] q̃ iõ d̾ vidicta q̃ vindex ẜu⁹ vitellioꝝ p̃mo sic fuit manumissus ff. de orig. iur. l. ij. §. ĩitiũ: vl' vt q̃dã dicũt ẜm Boe. vindicta erat v̾ga p̃toris q̃ ter ꝑcutiebat̃ manumissus: ⁊ dicebat p̃tor ter aio te liberũ. ar. C. si aduersus li. l. ij. v.

vindicta[a]: aut inter amicos[b]: aut ꝑ epistolã: aut ꝑ testm̃: ãt ꝑ aliã quãlibet[c] vltimã volũtatẽ. Sz ⁊ aliĳs[d] multis modis libertas ẜuo cõpetere põt: q[e] tã ex veterib⁹[f] q̃ ex nr̃is[g] ꝯstitutiõib⁹ ĩtroducti sᷦ. ¶ Serui pñt a dñis [illegible] vbiq̧ etiã iuiti. Are. vel sic. Quo ad actũ voluntarie iurisdictiõis q̃libet locus est iuridicus. Bal. ¶ Serui[h] vero a dominis semꝑ manumitti solent adeo vt vel ĩ trãsitu[i] manumittãt̃, veluti cũ p̃[tor] ...

d ¶ Sed ⁊ aliĳs. p̃ter supra dictos.

e ¶ Qui scz modi.

f ¶ Ex veteribus scz ex legibus aliorũ imperatorũ: v. C. qui. ex cauẜ. ser. ac. pre. li. per totum. Accursius.

Additio. Scz d̾ plano cũ possit fieri ẽt p̃tori nõ sedẽte ꝓ tribunali. l. est. ff. de manu. vin. q̃d nõ eẽt si plenam cãe cognitionẽ exigeret. l. nec q̃cq̧. §. vbi decretũ. ff. d̾ of. ꝓcõ. iaẜ.

b ¶ Int̾ amicos. ⁊ ĩ hoc ⁊ se. ca. necessarĳ sũt q̃nq̧ testes vt. C. d̾ la. li. tol. j. §. sancim⁹. ⁊. §. si q̃s [vj] vj.

Additio. Et põt etiã fieri ꝑ nũciũ sz nõ ꝑ ꝓcuratorẽ: quia manumissor dz esse dñs. l. si pater. in p̃n. ff. de manu. vin. ⁊ nũci⁹ fundat actũ suũ in ꝑsonã dñi: nõ aũt ꝓcurator: lz possit ꝑ eũ fieri reuocatio, in seruitutẽ: q̃ ꝯcernit cõmodũ pecuniariũ: ⁊ sic administrationẽ: vt no. gl. in. l. sz ⁊ hec. §. ij. ff. de ꝓcuratorib⁹ Et q̃ act⁹ possint ꝑ ꝓcuratorẽ expediri ⁊ q̃ nõ: vide ꝑ Ang. ⁊ Iaẜ. hic.

c ¶ Quãlibet. vt in codicillis: vl' in testamento minus solẽni: q̃d valet inter patrẽ ⁊ filios: vt. C. d̾ test.

g ¶ Nostris. vt. C. communia de manu. l. fina. ⁊ in autenti. de man. prin. §. ij. columna. iij. ⁊ in autenti. de mo. §. ij. col. j.

h ¶ Serui. q. d. quãdocũq̧: ⁊ etiã inuiti: vt. C. de testa. ma. l. fi. §. si v̾o quidã. lz secus sit in filĳs: vt in auten. qui. mo. na. effi. sui. §. generaliter. col. vj. [viij] viij.

Additio. Et est ratio diuersitatis ẜm Chri. q̃ reipub. interest subditos habere liberos: nõ aũt emãcipatos cum possint filĳ etiam sub patris potestate ad honores vocari. l. filiusfa. ff. de ꝓcura.

i ¶ Transitu. id est dum transit et est ratio: quia sine eo fieri poterat: vnde aliud est quando manumissio non poterat fieri sine pretore: vt. ĩ. titu. j. §. eadem. [ix] Item aliud est in contentiosa iurisdictione que scilicet redditur in inuitũ [i] vt. ff. de verborum obliga. inter stipulantem. §. j. ⁊. C. de dila. a procedente. Accur. ix.

Additio. Et hãc glosaz reputat singularẽ do. Jason hic. j.

Additio. Hoc reprobat Jas. qz ẽt manumissio reddit in inuitũ: ⁊ remittit ad no. p Bar. ⁊ Bal. in. l. ij. ff. de offi. procon.

a ℂ In balneum. tũc enim videbat nõ valere: qz pre gaudio quod libet concederet.

b ℂ In theatrum i. in locuz vbi hoies stãt addẽdũ: ⁊ idez idẽ mltomagis si alis quocunqz vadat.

tor aut preses: aut pcõsul in balneũ[a] vel in theatrum[b] eant.

ℂ Licet olim liberti noz multe ceñt species: hodie est inter eos vnica conditio. Nã oẽs plena libertate potiunt. hoc dicit fm Baldum vsqz ad finem.

ℂ Libertinoz[c] autẽ status tripartit9 antea fuerat. nã q̃ manumittebãt modo[d] maiorẽ ⁊ iustã libertatẽ cõseqbant ⁊ fiebant ciues romani: modo miorẽ[e]: ⁊ latini ex lege iunia norbarna fiebãt: modo inferiorẽ ⁊ fiebãt ex lege eliescẽtia dediticiozuz[f] numero. ℂ Sz dediticiorum quidẽ pessima cõditio iam ex multis tẽporib9 in dissuetudinẽ abijt: latinoz vo nomẽ nõ frequẽtabatur: ideoqz nostra pietas oĩa ãgere: ⁊ in meliorem statũ reducere desiderans: duab9 cõstitutionib9[g] hoc emẽdauit: ⁊ in pristinũ statũ reduxit: qz ⁊ a primis vrbis rome cunabulis vna atqz simplex libertas cõpetebat[h]: id est eadem habebat manumissor: nisi q sez libertinus[i] fit q̃ manumit-

Additio. Liberti nozum.

Additio. diuisio. ℂ Iste. §. diuiditur in sex partes. Prio tãgit qualiter stat9 libertinoz erat triptit9 olim. Secũdo qualr redact9 est ad vnũ cuz correctione facta per eũ. Tertio id qd gñalr dixerat specificat in dediticijs q̃ fuerũt expulsi. Quarto de latinis. Quito q̃lr oẽs libertos reduxit ad vnũ ius. Sexto q alijs ẽt modis fui efficiuntur leberti. scda ibi. sz dediticioz. tertia ibi. ⁊ dediticios. q̃rta ibi latinos. quinta ibi. et oẽs. sexta ibi. multis. Areti.

c ℂ Libertinoz. idẽ erat de fuis vt. C. de nu. qui. tol. l. j. §. j.

d ℂ Modo. id est aliquando.

e ℂ Miorẽ. i. media: vt. j. d. ca. di. §. j. ⁊. ff. d au. ⁊ ar. le. l. q̃ lãcẽ fz io.

f ℂ Dediticioz. i. vocabãt dediticij ⁊ erãt inducti hac lege eliescẽtia q̃ ⁊ mlta alia induxit: ⁊ erant hi toto tpe vite sue fui: et tũc fiebãt liberi cuz moriebãt quod pderat: qz bonavt peculiũ a dño ñ occupabãtur: sz i latis alr fiebat: vt colligit h ⁊ ex eo q minus hẽbãt dediticij q̃s latini: vt. j. de succes. liber. §. fina.

Dediticij libti q̃les erant.

g ℂ Cõstitutiõib9: vt. §. de lati. li. tollẽ. l. j. ⁊. C. de dediti. li. tollẽ. l. j.

h ℂ Cõpetebat. s. manumissis. fm hoc no. tria tẽpora in primo ⁊ vltimo. s. deinceps idẽ iuris est: sz i medio hoc ius pessimum fuit inductũ vt. j. de successione liber. §. vlt.

i ℂ Libertinus. ex quo cõtingit multiplex effectus in primus circa obsequiales operas: scilicet q̃ sunt

Libertin9 q̃s opas dz hre patrono.

in faciendo: vt de assurgendo et seruiendo siue in non faciendo: vt de nō vocando in ius ipsa natura patrono debentur etiam sine impositione: et si vocauerit in ius patronum sine venia punitur i qnquaginta aureis. ff. de in ius vo. l. penulti. et vlti. qui aurei accipiuntur quilibet pro vno solido: vt. i. de pe. tc. §. li. §. fin. Et ex his iuribus sumitur argu. q aureus p solido accipitur in iure nostro ex quo pro eodez delicto tales sententie promulgantur et eedem intelliguntur esse dande filio emācipato: vt. C. de in ius vocan. l. venia. et ff. de conditio. indebi. si non fortem. §. libertus. Item reuocātur in seruitutem propter offensam: vt C. de libe. et eorum lib. l. si manumissus. et alia multa. [ij] sed hodie hec oīa tolluntur preter ea que ipsa natura debentur: vt in auten. vt liberti de cetero §. j. col. vj. que est cōtra. [iij] Tu dic vt nota. in dicta l. si manumissus. ij.

Solidus in iure ponitur p aureo et ecōtra.

Additio. De quibus vide glosam in. l. fina. C. de bonis lib. iij.

Additio. Sed hoc reprobant docto. hic nisi patronus renunciet expresse.

titur. lz manumissor ingenuus sit. ¶ Et dediticios [a] quidem per constitutionem nostram expulimus quaz pmulgauimus inter nostras decisiones: per quas suggerēte nobis tribuniano viro excelso questore nostro: antiqui iuris altercationes [b] placauimus. ¶ Latinos aūt iunianos [c] et omnez que circa eos fuerat obseruātiam alia cōstitutione per eiusdē questoris suggestionē correximus que īter imperiales radiat sanctiones. ¶ Et omnes [d] libertos nullo: nec etatis manumissi: nec dñi manumissoris: nec i manumissionis mō discrimine [e] habito (sicut iā antea [f] obseruabatur) ciuitate romana [g] decorauimus [h]:

a ¶ Et dediticios quod dixerat in genere: nunc per species ponit: vel qd cōiunctim dixerat nunc diuidit.

b ¶ Altercationes quas non habemus. Sed quare non erant serui sicut illi qui penitus sunt serui cum toto tēpore vite sue seruire cogerētur. Respon. sm Johannē q erāt liberi licet seruire cogerentur: vt. C. communia de ma. l. j. §. sin autem proprietarius.

c ¶ Junianos. i. lege iunia norbana inductos: vt. i. eodem §. libertinorum.

d ¶ Oēs sic cōstrue: et oēs liberos decorauimus ciuitate romana. i. plena libertate: vt. s. eo. §. libertinorum.

Ordo littere.

e ¶ Discrimine: id est differentia habita nec etatis nec manumissi: vt etiā infans possit manumitti: immo etiā in vētre cum quantum ad hoc habeatur pro nato: vt. ff. de statu hominum. qui in vtero. nec domini manumittētis: dum tamē habeat viginti annos: vt. i. titu. j. §. eadem. nec in modo manumittendi: scilz in testamento seu inter viuos quoquo modo: vt. s. eo. §. multis.

f ¶ Antea. scilicet quam veniret ista praua conditio.

g ¶ Ciuitate romana. id est plena libertate.

h ¶ Decorauimus. i. honorauimus.

a ¶ Additis.scz a nobis eis quos habuimus.s.eo §. multis autem. et sunt additi nouem. Primus si dominus egrotantem seruum suum deiecit. Secundus si ancillam vendiderit ne prostituatur et prostituta fuerit: vel si venditor sibi retinuerit manus iniectionem et eam ad ipsum reuertentē pstituit postea. Tertius si serui pileati defuncti funus precesserunt. Quartus si etiam expressit eum velle esse latinum. Quintus si sub cōditione relicta libertate heres ante conditionem manumiserit. Sextus si in iudicio liberali a domino superatus fuerit: et precium pro eo domino solutum fuerit: et postea recepit. Septimus si ancillam suam maritauerit alicui libero. Octauus si coram actis filium nominauerit seruum suum. Nonus si instrumenta seruitutis reddiderit: et probātur hi modi. C. de latina libertate tollen. l. vna. §. sed scimus. vsque in finem. l.

Nouem modi quibus serui libertatē cōsequūtur

¶ Multis modis additis[a] p quos possit libertas seruis cuz ciuitate romana que sola[b] est in presenti[c] prestari.

¶ Quibus ex causis manumittere nō lz.

¶ In fraudē creditorū inter viuos ser

b ¶ Sola. scilicet libertas plena.

c ¶ In presenti. id est in consuetudine.

¶ [illegible] non licet.

Continuatio

¶ De varijs modis manumittendi dixit: sed quia nō omnibus manumititere licet: nec ex omnibus causis: ideo de hoc nunc submittit rubricam.

Non tamē. ¶ Iste titulus principaliter diuiditur in octo partes. Primo qualiter quis inter viuos in fraudem creditorum seruū ppriuz manumittere nō pōt. Scdo qualiter i vltima volūtate cuz libertate heredē instituit. Tertio qualiter in vltima volūtate instituit simpliciter. Quarto qualiter presumatur quod manumittat in fraudem creditorum. Quinto qualiter minor viginti annis prohibetur manumittere: nisi certis causis. Sexto que sunt cause iuste. Septimo an causa semel approbata possit improbari. Octauo si quis attigerit decem et octo annos potest in testamento manumittere. Secunda ibi §. licet autem. Tertia ibi. §. idemque. Quarta ibi. in fraudem. Quinta ibi. §. eadem lege. Sexta ibi. iuste aūt. Septima ibi. in. §. semel. Octaua ibi. cum ergo.

diuisio

[illegible] potest. Et si uartus [illegible] [illegible] valet. Arc.

Non tamen cuicunque[d] volenti manumittere licet. Nam is qui in fraudem[e] creditorum manumittit[f] nihil

d ¶ Non tamen cuicunque. quāuis s. titu. j. §. multis. et §. fina. dictum sit quemlibet manumittere posse: non tn̄ et c. sic. i. de exhere. li. in pn̄.

e ¶ In fraudem. hoc expone. j. co. §. in fraudem.

f ¶ Manumittit. scilz inter viuos vel in vltima voluntate: scilicet nō instituendo. nam tunc esset liber et heres: vt. j. proxi. et. ff. qui et a qui. l. si mortis. [iiij] iiij.

Additio. Et dicit hic Jason quod in testamēto ponatur clausula quod valeat

iure cōtractus erit irreuocabile: qr cōtractus in eo celebratus reuocari nō potest: vt hic. de quo vide per Barto. ꝛ Ange. in. l. stipulatio hoc modo. ff. de verbo. obliga.

a ¶ Nihil agit. s. vt noceat creditoribus. [v] vt ff. qui et a quibus. l. si mortis. sibi tamē nocet si velit reuocare: vt. C. de ser. pi. da. manu. l. si creditori. [v] v.

agit[a]: quia lex[b] eliescentia impedit libertatem.

¶ Domino qui soluendo non est potest vnum ex seruis suis liberum et heredem relinquere dummodo ex eodem testamento nemo alius sit heres. [illegible] Aretinum.

¶ Licet[c] autē domino que soluēdo non est in testamento seruum[d] suum cum libertate heredē instituere: vt liber fiat heresq; ei sol[e] et necessarius[f]. ¶ Si modo

Additio. Et sic est nulla ipso iure: al's eni esset irreuocabilis. l. ꝛ si sine. §. sed qd papi. ff. de mino. secus in alijs reuocabilib⁹. l. si sciens. in fi. ff. de cōtrahē. empt. ꝛ ita no. glo. in. l. si noxali. in princi. ff. de noxalibus. Jason. vj.

Additio. Ratio est fm Jaso. qr allegās fraudē cōmisisse ꝛ sic turpitudinē suā nō est audiēdus. l. trāsactiones. C. de transac. Ex quo dicit Ange. posse limitari. l. nō dubiū C. de legi. scilicet vt ibi actus valeat iu preiudicium faciētis: de quo est glo. ordinaria in. l. elegāter, in princi, ff, de dolo.

b ¶ Quia lex eliescētia. similis est ratio: qr lex vult. j. de vsucapio. §. furtiue, [vij] vij.

Additio. Et sic vbi lex a principio resistit: act⁹ etiā pius est ipso iure nullus: vt hic. ꝛ. l. si nō sortē. in princi. ff. de cōditio. indebi. fm. Angelū ꝛ ratio. l. fuit: qr species furti est de alieno largiri. l. si pignore. §. j. ff. de furtis. vel qr in omni⁹ actu dol⁹ vel fraus excipi intelligitur. l. creditor. §. lucius. ff. māda. Jason.

[illegible] Diuiditur iste. §. in quattuor partes. Primo ponit vnū dictū, Scdo illud restringit. Tertio ponit rationem primi dicti modificati. quarto rōnem rationis. Secunda ibi. si modo. Tertia ibi. valde. Quarta ibi. ne iniuria. diuisio.

c ¶ Licet. i. licitum est.

d ¶ Seruum. scilicet vnum et nō plures: vt. ff. de here. insti. ei. qui soluendo. in fine. cum. l. sequen. ꝛ etiā in fraudem creditorum: vt. C. de necess. seruus. l. j. in princi. [viij] nisi specialiter pignori datus fuerit: vt ff. de here. insti. pignori. qui nō pōt fieri necessarius: nisi dñs creditori satisfaciat: vt. d. l. pignori. [ix] viij.

Additio. Ubi glo. distinguit duo mēbra quando plures nominantur: cui adde tertium fm Angelū, q si de prioritate nō cōstet vilioris precij seruus liber efficitur. l. si qs integras. ff. qui et a quibus. ix.

Additio. Sed si generaliter potest effici liber. l. ab eo. C. de seruo pig. da. manu. Ange.

e ¶ Solus. et in casu etiam cum alio: vt. ff. de heredi. institu. l. si is. ꝛ l. ei qui soluendo.

f ¶ Necessarius. quia siue velit siue nolit cogitur esse heres: vt. j. de here. qua. et diffi. §. j. nisi in tribus casibus quos habes. ff. de heredi. insti. l. si seruo.

a ¶ Nō extiterit: quo vltimo casu seruis substitutus est heres. [i] j.

Additio. Adde de hoc casum in. l. si is q̄ soluēdo. la. ij. ff. de her. insti.

b ¶ Eadem lege. scilz que prohibuit eadē et ex iusta causa concedit. vt hic. ꝛ. j. eodem. §. eadem.

c ¶ Et recte. scz est prouisum.

d ¶ Egētes. not. q̄ prodest pauptas: quia fauetur paupertati sic. ff. de transactio. cum hi. §. si in annos. ꝛ. C. de episco. ꝛ cleri. si quis ad decli. §. penulti. ꝛ. ff. de off i. pre. l. illicitas. §. fi. [iij] argu. contra. ff. de excu. tuto. ꝛ cu. l. spadonem. §. fi. et in autē. de test. §. j. col. vij. [iiij] ꝛ illud pauper vbiq3 iacet: licet econtra dicatur. Cantabit vacuus corā latrone viator. [iiij] ij.

Additio. Ubi pena extraordinaria et pecuniaria: al's secus: vt. l. fi. ff. de ius vocan. ꝛ. l. pedius. ff. de in cen. rui. nau. Ange. ꝛ Ja. iij.

Additio. Et est ratio: quia ibi loquitur de onere quod prouenit ex paupertate: vt. l. si creditores. §. fi. et. ff. de pri. credi. ꝛ. l. si fideiussor. §. fi. ff. qui satisda. cog. secus si aliūde pueniat. l. ij. C. d allu. ꝛ. l. ad subeū da. C. de decu. li. x. ſm Chri. et Jaso. hic. iiij.

Additio. Et est ratio quia ibi agitur de honore sine cōmodo particulari. et vide glo. not. in. c. si qui. de testi. ꝛ in. §. si vero absint. in ver. substantiam. in auten. de here. et fal. secus si cū honore sit admixtū cōmoduz vel incommodum tollenduz vt in iuribus. s. in contrariū allegatis Jason. et quis dicatur paup et habeat probare paupertates. vide doct. hic.

Paupertas

Juuenal'. x. saty.

ei nemo alius ex eo testamēto heres extiterit: aut q2 nemo heres script9 sit: aut q2 is qui scriptus est qualibet ex causa heres ei nō extiterit[a]. Idq3 eadē[b] lege eliescētia prouisum est ꝛ recte[c]. ¶ Ualde eniz perspiciendum erat vt egētes[d] homines quibus alius heres extiturus non esset: vel[e] seruum suum necessarium heredem haberēt[f]: qui satisfacturus esset creditoribus: aut hoc eo[g] non[h] faciente creditores res hereditarias serui[i] nomine vendant. ¶ Ne iniuria[k] defunct9 afficiatur.

¶ Seruus a dn̄o simpliciter institut9 intelligitur etiam a domini potestate liberatus. h. d. ſm Arc.

e ¶ Uel pro saltē. [v] v.

Additio. Et de multiplici significato huius dictionis vel. vide notabiliter Angelum de aretio.

f ¶ Haberēt sic. ff. de inter. actio. l. et quia. in principio. ꝛ. j. de bono. poss. §. quos autem.

g ¶ Eo. seruo nunc libero facto.

h ¶ Non faciente. id est non satisfaciente creditoribus.

i ¶ Serui. quondam: sed modo liber est. [vj] vj.

Additio. Et de hac dictione quondam. vide glo. singularem in. l. j. super verbo olim. ff. de ope. no. nun. ꝛ in. §. sed aliquando. j. de vsucapio.

k ¶ Iniuria. quo ad famam que etiam post mortem quādoq3 damnatur: vt. ff. de accu. l. ex iudiciorū.

Idem iuris. ¶ Diuiditur in tres partes. primo ampliat. §. precedētem. secundo ampliationem exten

diuisi

dit.tertio rationem subdit. Secunda ibi. Quod nostra. Tertia ibi. Cum non est.

a Sine libertate. non q dicat instituo te sine libertate: q2 tūc non esset heres: vt statim dicet in fine huius.§. sed pretermisit dationem libertatis: vt i fi.§. [vij] vij.

Additio. Quod facit vt ingressus monasterij cuz pacto retentionis bonoruz. Itē exp̄ssa institutio in vna re tātum vitietur scd̄m Christof. et Bal.

Christoforus porcus hic exponit noua singulari. quia alia ratione lex antiqua moueri non potuit. ar. c.erit lex. j. di. et. l. scire leges. ff. de legi.

¶ Idemq3 iuris est & si sine libertate[a] seruus heres institut⁹ est. ¶ Quod nostra cōstitutio[b] nō solum in domino qui soluēdo non est: sed generaliter cōstituit noua humanitatis ratione: vt ex ipsa scriptura[c] institutiōis[d] etiā libertas ei cōpetere videatur. ¶ Cū nō[e] est verisimile cū quē heredem sibi elegit si pretermiserit libertatis dationem seruū remanere voluisse et neminem sibi heredem fore.

¶ Paria sunt quo p̄sumptionē fraudis quem manumitti ab eo qui scit se nō esse soluēdo creditorib⁹: vel ab eo qui scit q p̄pter manumissiones efficietur nō soluēdo. Vel sic. Cōsiliū & euentus impedit manumissionem directā: fideicōmissariam autē euētus tm̄. hoc dicit cū glo. s̄m [illegible]reti.

¶ In fraudē[f] autem creditorū manumittere videtur: qui vel iā eo tēpore quo manumittit soluendo[g]

¶ In fraudem. divisio ¶ Diuiditur iste.§. i tres partes. Primo qualiter presumatur manumissio i fraudem. Secundo q̄n propter fraudem impediatur manumissio siue libertas cum ratiōe infert. Tertio ex ratione infert. scunda ibi. preualuisse. tertia ibi. itaq3.

b Cōstitutio. vt. C. de neces. ser. here. insti. l. quidā in principio.

c Scriptura sicut ex datione tutele: vt. j. qui dare tu. pos. in prin.

d Institutionis. arg. q aliquo concesso illud conceditur sine quo illud esse non potest: vt. ff. de iurisdi. om. iudi. l. ij.

e Cuz nō. hec noua ratio de qua predixit modo: sed lex ip̄a antiqua fuit. [viij] vt. j. de heredibus instituendis.§. j. que est contra. viij.

Additio. Et vide ibi glo. super verbo innouationem. sed dominus

f In fraudem. sic. ff. eo. titu. l. si licet qui et a qui. ma. li. non fi. l. in fraudem. [ix] ix.

Additio. Que quot modis presumatur. vide Ange. & Jasonem hic.

g Soluendo. cum et sciant se habere creditores: vt. ff. que i fraudem credito. l. omnes.§. lucius. [i] j.

Additio. Et dicit Ange. q. hic probatur si erat ex facto suo: et non de longinquo. ar. l. fi. cum man. ff. pro suo. & est tex. in. l. si quis cum haberet. ff. que in frau. credi.

a ¶ Non est. et nunc erit peius soluendo.

b ¶ Preualuisse. nam quidam dicebant q sufficiebat solus euētus: ⁊ alij dicebāt q exigebatur vtrūq: scz fraus et euēt⁹. ⁊ ista sentētia preualuit: tamē ex predictis videbatur sufficere euētum solū: tamē ⁊c.

c ¶ Impediri. Hic diligēter attēde q si directa detur libertas nō solum inter viuos: sed etiā in vltima volūtate duo necessaria sunt: scilz cōsilium hoc est fraus ⁊ euētus: vt hic. et. ff. eo. §. in fraudem. ⁊. C. eo. l. j. in fideicōmissaria sufficit euentus: vt. C. q̄ma. non pos. l. fi. ⁊ est ratio: quia facilius libertas de facto data ab herede [ij] reuocatur q̄ a defuncto cuius videbatur dispositio lex: vt. ff. de fideicom. lib. l. iij. §. si in fraudē Alia ratio no. C. eo. l. in fraudem: [iij] In alijs autem alienationibus que in fraudem cre. fiunt. dic vt. j. de act. §. itē si quis in frau. ij.

Additio. Quia in ea non est volūtas testatoris: vt est tex. no. ſm Jaso. in. l. si pater. in princi. ff. de his que in frau. cre. nam non videtur mandasse illicitum: scilicet q fraudentur creditores. l. creditor. §. fi. ff. man. Item nec heredis: quia videtur facere ex debito non sua voluntate: vt est tex. in. l. j. C. de lib. et eorum li. et ita hanc glo. approbat Jason. q̄uis Angelus teneat glo. l. contrar ⁊c. iij.

Additio. Et ad contra. l. si autem ff. de inoffic. test. responde vt per glo. ibi.

non est [a]: vel qui datis libertatibus desiturus ē soluēdo esse. ¶ Preualuisse [b] tñ videt nisi animuz q̄q fraudādi manumiss͛or habuerit: nō impediri [c] libertates: q̄uis bona eius creditorib⁹ nō sufficiāt Sepe [d] em̄ de facultatibus suis ampli⁹ q̄ in his est sperant homines. ¶ Itaq tūc intelligimus impediri libertatez: cū vtroq modo [e] fraudātur creditores: id est et consilio [f] manumittētis: ⁊ ipā re eo q bona nō sunt suffectura creditoribus.

d ¶ Sepe. respōdet tacite obiectioni quomodo potest esse animus bonus cum ipsa veritate fraudet eos. Respond. Sepe em̄ ⁊c. sed ar. contra. C. de rescin. vēdi. l. quisq̄s. [iiij] iiij.

Additio. Solu. hoc procedit in vltimis voluntatibus nisi contrarium aliqua suadeat qualitas: vt in auten. sed cum testator. cum glo. C. ad l. aquil. ibi vero inter viuos in rebus immobilibus seu mobilibus ⁊ presentibus que peruenerunt ab antiquo: al's secus ſm Ang. hic. Uel hic loquitur in rei veritate: ibi de presumptione in qua de necessitate non inest dolus sicut hic: et iō non presumitur. ar. l. quotiens. §. q̄ dolum. ff. de proba.

e ¶ Cum vtroq modo: scilicet cū fraus: scilicet et euentus interuenit: vt subijcit. et facit ad hoc. ff. qui et a qui. manu. li. non fi. l. in fraudem.

f ¶ Consilio. no. quem teneri de consilio: sed contra. ff. man. l. ij. §. fi. licet hic fuit fraus: ⁊ ideo fuit tale consilium obligatoriū: quia fuit fraudulentum. [v] v

Additio. Et no. q quando cōsiliū

Libertas in fraudē data an possit reuocari.

Testatoris dispositio est lex.

est circa id quod cadit in delictum adhibetur hec distinctio. et illa an al's fuisset facturus ꝛc. que omnino debet probari: al's in delictis indistincte ex consilio quis obligatur. Ang.

bentes ordinariam iurisdictionem etiam minimi magistratus: cū hoc sit de voluntaria iurisdictione: vt ff. de offi. procon. ꝛ le. l. ij. in auten. de defensio. ciui. §. nulla. col. iij. [viij] vij.

[Summarium.] Iste §. cum §. sequen. diuiditur in tres partes. Primo ponit qualiter minor viginti annis nō potest manumittere nisi ex causa. Secundo ponit que sunt cause iuste. Tertio limitat vnā predictarum causarum. secunda ibi. iuste. tertia ibi. et seruus.

divisio.

¶ Minor. xx. annis nō pōt manumittere nisi vindicta apud consiliū iusta causa fuerit approbata. Et que sūt iuste cause approbate hic habes. h. d. ſm Are.

¶ Eadē[a] lege cliescētia domino minori[b] xx. annis non aliter manumittere pmittitur: q̄ si vīdicta[c] apd cōsiliū[d] (iusta causa manumissionis approbata fuerint manumissi. ¶ Iuste[e] autem manumissionis cause he sunt veluti si quis patrē[f] aut matrē filium filiamve: aut fratres sororesve

[Additio.] Et hec vera: scōm quā tex. non superfluit: cum consilium et verbū vindicta expositū vt in glo ij. de libe. sint diuersa: et sic est speciale hic vt hec manumissio fiat in loco maiorum: quia exigit plenam cause cognitionem: al's secus: vt ibi nota. viij.

a ¶ Eadem. scilicet de qua habita est mētio. s. eo. in prin.

b ¶ Minori sufficit ergo si non sit minor. xx. annis: etiam si non sit maior: vt quia tetigit vltimum diē vigesimi anni: vt. ff. de manu. l. j. sicut in testamento fauore sui: vt. ff. de testa. qua etate. [vj] vj.

Dies cepta habet̄ p completa.

[Additio.] Quando autem tempus ceptum habeatur pro completo. vel non distingue notabiliter: vt per Chri. hic.

c ¶ Uindicta. hoc expone. vt. s. ti. j. §. multis.

d ¶ Apud consilium: id est apud locum illū vbi habetur super hoc consilium: id est deliberatio: et sic proponitur id quod fit pro eo vbi fit: vt. ff. de iusticia et iure. l. penul. §. fina. [vij] vel dic apud eos qui presunt consilio: vt sunt omnes ha-

[Additio.] Ista glo. relata ad tex. est falsa: quia tunc manumissio nō competit iure magistratus: nec de legabilis est. l. ij. in prin. cum glo. j. ff. eo. titu. sed procedit in maiore manumittente: ſm Angelum. ꝛ Iasonem hic.

e ¶ Iuste autem cause. facit. ff. de manumi. l. si minor. cum. l. sequen.

f ¶ Patrem. sed qualiter potest filius habere seruum suum patrē vel econtra: vel frater fratrem suum siue sororem. Respon. bene potest: vt quia instituit dominus filiū serui sui heredem: vel filiū ancille vel econtra: et sic de alijs: quo casu sit institut⁹ heres liber et dn̄s oīm bonoꝝ: quoꝝ dn̄s fuerat testator: vt. s. eo. §. j. ꝛ. ff. de acqui. pos. cū heredes. Item potest esse vt si habeat

Pater pōt esse seru⁹ filij sui et ecōuerso.

quis filium ex ancilla sua. nam est seruus & filius: vt. C. communia de ma. l. fi. & econtra si seruus habeat filium ex dña. nam filius est & liber et dñs: cuz ventrē sequatur quo ad statum: vt C. de rei ven. l. partum. licet possint ipse & domina accusari: vt. C. de nu. q̄ seruis ppri. l. j. et. j. de here. isti. §. est autez casus. [ix] ix.

Additio. Et sic istō dictū glo: de domino est verum ante accusationem: non post: vt in. d. l. j. Jason.

naturales [a]: aut pedagogū [b]: aut nutricem: aut educatorez aut alūnum [c] alūnam ve: aut collactaneū [d] manumittat: aut seruū pcuratoris habēdi gratia: aut ancillā matrimonij cā: dū tñ intra sex menses in vxorē ducat [e]: nisi iusta causa [f] īpediat.

a ¶ Naturales et legitimos. vel naturales tantum.

b ¶ Pedagogū. scilz qui ab initio instruit pueros. a pedos qđ est puer: & gogos qđ est ducere: quasi ductor siue gubernator puerorū. Pedagogus.

c ¶ Alumnum. passiue quem vel quam alūmnus aluit: vt differat a superiori.

d ¶ Collactaneum. qui simul mecum lactatur: quem fratrem bononienses appellāt.

e ¶ Ducatur. prestito super hoc sacramento: vt. ff. man. vin. si collactaneus. in fi.

f ¶ Justa causa. vt infirmitas q̄ tribuit dilationē: vt. ff. si quis cau. l. ij. §. iij. & iiij. & ff. de re iud. l. quesitum. vel alia qualibet iusta: vt. ff. ex qui. cau. manu. li. l. j. in fi.

g ¶ Decē & septem an. sed q̄uo minor. xxv. an. potest esse pcurator: vt C. de pcu. exigēdi. & ff. de procur. si minor. Respon. hic ad negocia fuit [i] nō autem in iudicio esse potest [ij] sic al's est differētia inter hos pcuratores: vt. ff. manda. si pcuratorē. §. j. j.

Additio. Sed tunc iusta non videt esse causa manumittendi: et frustra reqrit etas xvij. annorum: cum seruus etiam etate minori pcurator ad negocia cōstitui possit. l. deniq. §. fi. ff. de mino. l. & si quid. §. parui. &. l. nam & plerią. ff. de institu. l. seruū quoq in principio. ff. de procura. & de exerci. l. j. §. cum autem. cogita pro solu. ij.

Additio. Et hec est veritas decisa in. ca. qui generaliter de pcura. lib. vj. fallit tamen in casu dicte. l. exigendi. Bu docto. hic.

¶ Et seruus qui manumittitur pcuratoris habendi grā: nō minor decē et septez annis [g] manumittat.

¶ Semel approbatum siue iustū siue iniustum sit nō pōt reprobari. h. d. bz Are.

Semel autē causa [h] approbata [i] siue vera sit: siue [k] falsa

h ¶ Causa. scilicet manumissiōis:

i ¶ Approbata. scilz apud cōsiliū.

k ¶ Siue falsa. quasi dicat si dixit filiū: licet non sit vel patrem vel similia: lz hec ita nō sint bm quosdam [iij] quod reprobo: cum id qđ falsum sit nihil sit: nec prestet causam: vt. ff. de verbo. signifi. paulus & C. si ex falso instrumēto. p totum & ff. de exceptio. rei iudica. l. q̄ agnitis. vñ dic vera. i. iusta. falsa. i. iniusta. vt qz dixi eū sociū meū fuisse in armis vel in scholis: qđ inducebaz

p iusta causa: et fuit talis causa vł similis approbata: lez non debuerit approbari. sic. ff. de lega. j. si fideiusso. §. fina. ff. de in integ. resti. l. omnes. sic econtra iusta pro vera vt. s. tit. j. in pn. iij.

[illegible] Et est ratio in angelum: qz dispensatione isti⁹ cause lex committit arbitrio iudicis. fallit si pars vel ei⁹ defensor eēt absens. l. verum. §. ex facto. ff. d mino. z. l. j. z. ij. C. si ex fal. leg. Itez si causa esset impossibilis l. sei. ff. de tuto. z curato. da. ad his Itez si decretum esset obrepticium vel error in eo expressus. extra de re iudica. c. cum bertoldus z clemē. pastoralis. eodem titulo. nisi error sit in qualitate per. l. tres tutores ff. de administratione tutorum. vel supportabilis. l. si vt propositionis C. de cōfirmatio. tuto. seu ex facto tertij: vt. l. iuste possidet. ff. d acquiren. possessio. Sed quādo lex cām specificat et limitat: tunc sine illa non valet quod agit. l. magis puto. §. si res et. §. manet. ff. de rebus eccles. Secus in forma. l. in dispensando obseruata q̄uis causa non sit vera vel iusta. l. cum hi. §. si pretor. cum ibi notat. ff. de transactio. iit hec vera in prohibitis per. l. sed z aliis. vbi requiritur substantialis solennitas ea deficiente vel falsa non valet. l. si quis. C. de rescin. vend. z de fide instrumen. l. ij.

non retractatur[a].

¶ [illegible] annum potest in testamēto seruis libertatem relinquere iure isto: secus nō attigit. h. d. Areti.

¶ Cū̄ g̊ cert⁹ modus manumittēdi minoribus viginti annis dominis per legem eliescentiam constitutus[b] sit: eueniebat vt qui quattuordecim annos expleuerat: lz testamētū[c] facere: z ī eo sibi heredē instituere: legata q̄z relinqre possit tamen si adhuc minor sit viginti ānis libertatez seruo dare nō poterat. ¶ Quod non erat ferendum si is cui totorum suorum bonorum in testamento dispositio data erat vni seruo dare libertatem nō

a ¶ Non retractetur: quia nihil facile immutandū est solennibus: vt ff. de in integrum restition. diuus. Sed contra. ff. d exactio. tuto. l. sed reprobari primo respon. sed hoc fauore libertatis: illd fauore sanitatis.

Accursi⁹ florētin⁹.

[illegible] ¶ Diuiditur iste. §. in quattuor partes: quia primo ponit vnum dictum. Secundo contra illud adducit plures rationes. Tertio pro eo adducit alias rationes Quarto ad concordiam reducit mediam eligens viam z rationem annectit. Secunda ibi. quod non erat. Tertia ibi. sed cum. Quarta ibi. Ideo nos.

b ¶ Constitutus. nam cum dicit sine causa non posse manumitti. ergo contra: cum causa valet manumissio. sic. ff. de edendo. si quis ex argētariis. §. pretor. et. §. prohibet. z. ff. de pactis iurisgentium. §. pretor. z. §. dolo malo. diuisio.

c ¶ Testamētū. si est masculus. femina xo in. xij. vt. ff. de test. q̄ etate. ff. de liber. leg. l. aurelio. §. Caius.

a ¶ Sed cum libertas. vsqz huc allegando innuit q eodem tempore possit manumittere q testari. nunc econtra duas rationes considerans et qr inestimabilis e libertas: tamen si vendat qs se precium ad venditorem: non transit immo penes emptorem eundemqz dominum remanet[v] vnde est inestimabilis: vt hic et ff. de regul. iur. l. libertas. et ff. de tabu. exhiben. l. j. §. fina. et quia antiquitas aliter statuebat cui est deferendum: vt. C. de testamentis. l. testamenta. quare visis allegationibus soluit mediam eligens viam. sic. j. de rerum diuisione. §. cu ex aliena. licet sit argumentum contra. ff. de negocijs gest. nesennius. in fi. [vj] vt. ff. de in re verso. si pro patre. §. idemqz. v.

Additio Sed hoc repr obat Christofo. hic per. l. j. ff. qui ad li. pcla. non li. et glo. super verbo maior. in §. penulti. s. de iure perso. ad istuz textum. respondet q hic non libertas: sed seruitus putatiua extimatur cum emptor putet enim seruum vt no. in. d. glo. vj.

Additio Sed ibi erat maior presumptio pro vna parte qz pro alia: als secus: vt no. glo. in. l. sed si lege §. adeo. ff. de peti. here. scdm Ange. et Jasonem.

b ¶ Mediam. no. mediam viam sic. ff. si pars here. pe. l. autique. et. j. de rerum diuisio. §. cum ex aliena.

c ¶ Impleuerit. sed hodie ex quo testari possunt: et libertates relinquere possunt: vt in autent. vt spon. lar. collation. ix. §. j. quod exaudi si in vltima voluntate velit qs libertatez relinquere quod patet ex verbo relinquere quod in dicta aute positum est: quod ad morientes tm spectat: vt. ff. de tabulis exhiben. l. j. §. fina. Sed quid si inter viuos velit quis manumittere. Respondet. non potest nisi habeat viginti annos: vel nisi causa cognita cum nec liber iste nec autentica loquatur nisi in vltima voluntate. Unde seruatur tenor eiusdem legis eliescentie: cum non sit correctus: vt. C. de appellatio. l. precipimus. in fine. vij.

Additio Et sic cum als de contractu ad vltimas voluntates bonum sit argumentum. l. seruum filij. §. cum qui. ff. de legatis. j. immo scdm Jasonem equiparentur in terminis proprijs: vt. j. titulo proximo. et C. eodem titulo. nota scdm communiter doctores. q lex noua corrigens in vno casu non trahitur ad alium similem rationem habentez vel equiparentem.

permittebatur: quare non similiter ei (quemadmoduz alias res) ita et seruos suos in vltima voluntate disponere quemadmodum voluerit pmittimus: vt libertatez eis possit prestare. ¶ Sed [a] cum libertas inestimabilis res sit: et ppter hoc ante vicesimuz etatis annu antiquitas libertatem seruo dare prohibebat. ¶ Ideo nos mediam [b] quodammodo viam eligentes: non aliter minori viginti annis libertatem in testamento dare seruo suo concedimus: nisi decimumseptimum annum impleuerit [c] et decimum octauum annum at-

a Antiquitas. vt.ff.de post.l.j.§.initium.
b postulare. id est desiderium amici sui vel clientuli sui coram iudicibus exponere:vt.ff.de post.l.j.§.j. non autem pro se poterit esse in iure:vt.C.de auctoritate prelat.l.clarum [viij] et est ratio quia quando p alio accidit:sibi imputet qui tali committit causam suam vt.ff.d mino.l.cum mandato [ix] viij.

tigerit. Cum enim atiquitas[a] huiusmodi etati et palijs postulare[b] concesserit: cur non etiam sui iudicij stabilitas: ita eos adiuuare credatur: vt et ad libertates dadas seruis suis possint pueire[c]

De lege fusia canina tollenda.

Potest quis in testamento omnibus seruis libertate dare cessantibus omnibus alijs impedimetis: sicut inter viuos non obstate statuto legis fusie canine.h.d.fm Aretinum.

Additio. Sententia tamen contra eum eum lata valet. sed rescinditur per in integrum restitutio.l.cu et maioris.C.si aduersus rem iudi. ix.

Additio. Et fm hanc ratioem posset pro alio minor esse procurator ad iudicia quod est falsum:vt tenet glosa fina.in.§.eadem.ti.eodem.et est ratio diuersitatis fm Johanne fa.et Angelum hic: quia in iudicio partes debent esse legitime etatis qualis non est minor.C.qui legitimam personam standi in iudicio habent.per totum. Sed aduocatus non est necessarius ad iudiciu fundandum: qui an teneatur ad damnum parti propter imprudentiam sicut iudex et medicus:vide hic per eos.

c peruenire. interregatiue legas et respondeas: non est ratio quare sit diuersum:est ergo et idem ius statuendum:vt.ff.de verborum obligatio.l.a titio.in fine.nam vbi e eade ro idem ius statuendum est: vt.ff.ad.l.aquiliam l.illud.et C.ad.l.fal.l.vltima.

Lege fusia canina certus[d] modus[e] constitutus erat in seruis testato manumittendis. Quam[f] quasi liber

De lege fusia. canina tol[lenda]. Contitinuatio.

Tisso expo[sito] quib[us] causis manumissio fieri possit: et quia manumissio interdum phibeatur a lege fusia canina: ideo de ea subdit. Porcus.

Lege fusia. Diuiditur in tres partes. Primo facit mensionem legis fusie canine. Secundo eam corrigit. Tertio aliam rationem assignat. Secunda ibi. Quam quasi. Tertia ibi. Cum satis. Diuisio.

d Certus.vt vltra d uos vel tres forte non posset manumittere in vltima voluntate:vt.j.eodem in fine.
e Modus id est numerus.
f Quam scz legem fusiam canininam forte a quodam qui canis nominabatur inducta:vt in publiciana dicitur:vt.j.de actionibus.§.

alie. nam canis seruabat natu= ram qui stat in palea: qui nec sibi potest habere paleam: nec alijs permittit accipere: sic nec sibi pote rat tenere seruos: quia moriebat vt.j.de do natio.§.j. nec liber= tatem pa= tiebat eis dari. Vñ merito ca nina dici= tur: vt sit cõsequẽs nomẽ rei: vt infra de donationibus.§. est aliud.

tates impedientẽ[a]) et quodãmodo inui= diam[b] tollẽdam esse censuimus. ¶ Cum satis fuerat inhuma num viuos quidem licentiam habere to tam suaz familiam[c] libertat donare (ni si alia cã[d] impediat libertatẽ) morienti bus[e] aut adimere[f] huiusmodi licẽtiã.

¶ De his qui sui vel

a ¶ Impedientem. id est impedi= mentum afferentem.

b ¶ Inuidiam.no. cõtra inuidos sic.C.de caducis tollendis. inprin= cipio.[i] j.

Additio. Quod est verum actiue non passiue sm Christoforum. Un de Horati⁹. Inuidiam placare pa ras virtute relicta. l. nec quicq̃.§. finali.ff. de offic. proconsul. z leg. Ex quo notat Angelus q i re tua sine tuo dãno possum mihi pdesse l.j.§.fina.ff. de aqua pluuia. arcẽ. Itẽ q precedẽte contractu ex quo agi possit compelleris hoc facere l.ij.§.idem verius.ff.eodem. Item q in tuo sine tuo cõmodo mihi no= tare nõ potes etiam ad vtilitatem tertij. l. virilis.§. sed si agerit. de lega.pre.nisi sibi gratificereris: qđ in dubio presumitur.l .nõ videtur ff.de regulis iuris. Item ex verbo tollendam. nota q si iudex pronũ ciat sm cõsiliũ quod dictabat quẽ esse condẽnandum tenetur condẽ= nare.

c ¶ Familiam.id est omnes suos qui familia dicũtur: vt.ff.de verbo. sinificatio. pnunciatio.§.j.

d ¶ Causa.vt fraus vel etas ma= numittentis: vt.s. titu.j. in princi= pio.z.§.eadem.

e ¶ Morientibus. sed quomodo potest ali qd adimi cuz nihil habeant. naz mors omnia ab stulit vt iõ auten. de nup.§. de incepſ.col la.iiij. Re spon.dic morientis: id est ad mor= tem tendentibus: quia laborabat in extremis vel quasi: vel etiã erat sanus: sz timore mortis hoc facie= bat.ff. de donat. cau. mortis.l .iij. et.iiij.z.v.z.vj.

f ¶ Adimere. nota hic argumen tum q ea que fiunt inter viuos trahuntur ad voluntates vltimas sic econtra.ff.de pactis.l.pactum. [ij] ij.

Additio. Quod est verũ si in vtro q̃ est eadem ratio: sed vbi constat q maior ratio sit in vno q̃ in alio: tunc de minore ad maius arguit affirmatiue.l.finali.C.de leg. Ecõ tra vero arguitur negatiue.l. obli gationum fere.§.placet.ff.đ actio. z obligatio.z.l.pactum inter here= dem.ff. de pactis. sz in dubio presu mitur maior i vno q̃ in alio diuer sis respectibus: vt hic per Ange= lum.

¶ De his qui sui vel alieni iuris sunt. ¶ Hic restringitur primum membrum prime diuisionis posite supra de iure personarum. vt non comprehendat quosdam liberos homines: scilicet filiosfami. Item statim cũ dicit alieno iuri ampliat

Ar= põt ... ad v... ... lũta... Cõtinu atio.

secundum membrum dicte diuisionis: vt comprehendat etiam quosdam liberos homines: scilicet filiofami. [iiij] cum ergo fiat additio et detractio dicte diuisionis iam est de iure ciuili hec diuisio vt. ff. de iusticia et iure. l. ius autem ciuile. At supior de iure personarũ fuit scdm ius naturale et gen. vt ibi diximus

alieni iuris sunt.

¶ Hic ponitur secũda diuisio personarum cum subdiuisione alterius membri. Et cognito vno de contrariis cognoscitur et reliquum. Cũ contrariorum sit eadem disciplina hec dicit

& ideo immutabile est: vt. s. de iure naturali gen. & ciui. §. pe. iij.

Additio In hoc reprehẽditur glo. quia innuit eos esse seruos: quod est falsum fm Angelum & Christoforum.

Sequitur. ¶ Totus iste titulus diuitur in quinque partes. Primo ponit duo genera personarum. Secundo qui sunt in potestate dominorum: & quo iure fuit introductum eorum dñium. Tertio ponit nouum statutum restringẽs potestatem circa mortem & puniẽs contra facientes. Quarto aliam restrictionem potestatis etiam circa seuiciam de occidendo. Quinto ponit verba noue constitutionis. secũda ibi. In potestate. tertia ibi. Sed hoc tempore. quarta ibi. Sed etiam maior. quinta ibi. Cuius. Et diuiditur hoc principium. Primo ponit vnam diuisionem personarum bimembrem. Secundo secundum subdiuidit membrũ. Tertio dicit se velle tractare de secundo membro subdiuisiõis. secunda ibi. Rursus. tertia ibi. Videam⁹. quarta ibi. Ac prius. Aretinus.

a ¶ Sequitur. Alia diuisio q̃ est de iure ciuili cum in ea ius gentium distingatur: vt. ff. de iusticia et iure ius ciuile [iiij] superior autem quam habuim⁹. s. de iure personarum primo respon. est de iure gẽtium cum non serui tus iure naturali cognita: vt. s. de li. §. j.

Aretinus.

Sequitur[a] de iure personarum alia diuisio. Nã quedam persone sui iuris[b] sunt: quedam alieno iuri subiecte sunt. ¶ Rursus earũ q̃ alieno iuri sunt subiecte: alie sunt in

Additio Quod est verum quo ad patriam potestatem: secus quo ad dominicam. §. in potestate. j. eodem quod distingue: vt in. §. serui. s. de iure patro.

b ¶ Sui iuris sunt. hic restringitur primum membrum prime diuisionis posite. s. de iure personarũ: vt non comprehendat quosdam liberos homines: scilicet filiofami. Item statim cum dicit alieno iuri ampliat secundum membrũ dicte diuisionis: vt comprehendat etiam quosdam liberos: scilicet filiosfa. Cum ergo fiat additio & detractio dicte diuisionis iam est de iure ciuili hec diuisio: vt. ff. de iusticia & iure. l. ius autem ciuile. At superior de iure personarũ fuit fm ius naturale et gentium: vt ibi diximus. Accursius florentinus.

Personarũ secũda diuisio est de iure ciuili.

c ¶ Quedam alieno. quedã neutro iure tenentur: vt filij quorum patres sunt capti ab hostibus vt. j. quibus modis ius patro. põt sol. §. si ab hostibus: nam et alie que

Filij captorum ab hostibus sunt iuris.

dā sunt impedēti: vt.ff. de vsufru. sed si q̄s interdū.§.j.ꝛ in auk.de nō eligendis.§. hoc aūt.colla.j. ꝛ hoc ꝫm quosdā. Nos cōtra.nā si iuris sunt.cum eis pater sit ꝫuus hostiū ꝛ in eoꝛuꝫ potestete: vt.s.d iu. pso.§. ꝫui ergo aliū hr̄e nō p̄t in ptāte: vt.ff.de ac qui. reruꝫ domi. hō liber.§.q̄c quid.ff. d acq̄r.pos. l.cū here- des. circa medium. ꝛ.ff. ad.l. iulia. de adulterijs l. sic eueniet. ꝛ preterea eoꝝ ratio vel sententia est absurda qui dicūt q̄ hec diuisio recipiat medium: vt C.de sententiam passis ꝛ resti.l.ij. circa principim.[v] ... v.

Additio. Et de hoc dic vt p Ange. in.d.§.si ab hostibus.

a ¶ potestate. hoc verbū quinq̄ʒ modis accipitur: v.ff.de verbo.sig. l.potestatis.

b ¶ Simul intelligemus: nam vt dicit Aristo. Contrarioꝝ eadē est disciplina.vt h ꝛ.j. d tutel.j. respō. ꝛ.ff.e.l.j.[vj] ꝛ est hic argu. q̄ p no ticiā vnius imediatoꝝ puenit ad alterius noticiam: ꝛ faciūt ad hūc §.ff.de pcu.l.pōponi⁹.§. pe.ꝛ.ff. d p̄to.stipu.l.j.§.stipulationū istarū j.de tutel.circa prin.[vij] vj.

Additio. Quod est verū in directo cōtrarijs ꝫ quo ad cognitionem: vt hic.secus quo ad effectus vel iuris dispōnem: vbi ꝯria est rō.l.inter sti pulātē.§.factā.ff.de verb.ob.l.j.ff. solu.ma.ꝛ.l.pe.C.de solu. vij.

Additio. Et hec faciūt ꝯ testes in- terrogatos de ꝯrio sui dicti ꝛ respō dentes se nescire ꝫm Ang. hic.

potestate[a] parentuꝫ alie in ptāte dn̄oꝝ. ¶ Uideamus itaq̄ʒ de his q̄ alieno iuri subiecte sunt. Nam si cognouerimus q̄ iste persone sunt: si- mul[b] intelligemus q̄ sui iuris sunt. ¶ Ac prius inspiciam⁹ de his qui in potestate dn̄oꝝ sunt.

¶ Olim poterāt ꝫui a dn̄is impune occi- di: hodie autem non sine causa legibus p missum. h.d. Areti.

¶ In potestate ita- q̄ʒ dominoꝛum sunt serui. ¶ Que quidēꝫ potestas iurisgētiū[c] est. Nam apud oēs pereq̄ʒ gentes aiad- uertere[d] possumus: dn̄s in seruos vite necisq̄ʒ potestatem esse[e]: ꝛ quod cūq̄ʒ p seruum acquirit[f]: id

In ptāte. ¶ Diuidi tur i tres ptes. pri- mo ponit qui sint in dn̄oꝝ ptā te. Scd̄o vnde dctā potestas descendit Tertio duo eius effectus. scd̄a ibi. Que q̄dē. tertia ibi.nā apud.Ang.are.

c ¶ Jurisgentium.i. de iuregen- tiū introducta: vt.s. de iure perso. §.seruitus.Aretinus.

d ¶ Aiaduertere.i. in aio vertere ꝛ cogitare: vt dixit Catho.

e ¶ Esse.impropꝛie ponit̄ p fuisse vt statim colligit̄: ꝛ.ff.e.l.j. ꝛ erat eadē patris in filiū: vt colligit̄ ꝫm vnā litterā.ff. d libe.ꝛ posthu.l.in suis.ꝛ.j.de noxa.§.fin.C.de pa.po. l.finali.

f ¶ Quodcūq̄ʒ p ꝫuū acq̄rit̄.s.iuste ꝫm quosdam vt.ff. d acq̄.pos.quod ꝫuus in fi. [viij] Sꝫ certe hoc esse nō pōt.nā si acq̄rit̄ ḡ dn̄o: q̄ sibi nō vt.j.p quas psonas no.acq̄.§.item ꝫui.ꝛ.ff.de acq̄r.here.l.placet.[ix] quare dic q̄ semp dn̄o q̄rit̄ etiā si q̄d p dolū vel metū ꝫuus acq̄rat: vt.ff.p ēptoꝛe.l.ij.§. celsus.ꝛ.§. pō po.ꝛ.§.si ꝫuus.[x] sꝫ hoc solo inspe

cto an q̄rat: puta si suus stipulet opas a liberto: vt.ff.de stipu.suo.l.añpe.vel si aliđ factū sit in stipulatiōe: vt.j.de stipu.suo.§.sȝ cū factū: nisi in casib⁹. qđ dic: vt.j.de stipu.suo.§.sȝ cū. Nec ob.d.l. q̄ su⁹.qꝛ nō q̄rit dño: vt sibi remaneat: nā tenet reddere. Sȝ nunqd libertas data a dño vel a lege qđ fit interdū: vt.C.de ser.q̄ ꝓ premio liber. ac.ꝑ to.ꝛ in aut.đ mo.§.ij.colla.j.dño q̄rit. Rñ.nō.nā licet q̄rat suo libero tñ p̄t dari libertas vt.ff.de fideicō. liber. gñaliter.§.si hōi. tñ eoipo momēto sic fit liber: vt dñm non habeat. [vij] ꝛ sic hec oppositio est de pūcto. [iij] sic ꝛ al's vt hic, vadit romā: ꝛ hic facit murū nō est tñ verū eū, iuisse vel opus fecisse: licet sit in vltimo momēto pficiendi. siñis qō fit.ff. q̄ metus cā.l. extat. viij.

dño[a] acq̄rit[b]. Sȝ hōc tpe nullis hoib⁹ qui sub impio nr̄o sunt: lȝ[c] sine causa legib⁹ cognita[d] i suos suos sup modū seuire. Nā

Seru⁹ nō q̄rit libertatē dño. Oppositio de puncto

Additio. Quod indistincte tenet Chri. hoc: qꝛ lex cū sit sancta.c. erit aūt lex.j.dist.eius fictio nō opatur in casu iniquo.l.deniq̄ꝫ.ꝛ.l.nec vtilē.ff.ex qb⁹cau.ma. Que faciūt vt cōfirmatio generalis statutoꝝ intelligat de licitis tm̄.l.j.C.de monopo. ꝛ.c.j.de iureiurā.in.vj. ix.

Additio. Sed rñ.Chri. q̄ remanebit possessio vacās.ar.l.qđ meo.§.j.ff.de acq̄.pos. Itē cōtraria loquūtur generaliter: ideo restringūtur ne insurgat iniq̄tas.l.scire oportet.§.ꝯsequēs.ꝛ.§.aliđ.đ excu.tu. j.

Additio. Et hec vera sm̄ cōmuniter docto. in domino vel etiam possessione ex re peculiari acquisita: vbi est multum iuris: ꝛ ideo nō op⁹ est animo cum acquiratur etiam ignoranti.l.cum pater.§.surdo.ff. de legat.ij.sm̄ Ia. secus in ea que habet multum facti: vt in principio glo. ꝛ omnia ista possunt dici de filio respectu patris vel fratruꝫ quo ad illicite acquisita: vt hic per Ang. ij.

Additio. Hoc verū in his que nunq̄ꝫ p̄nt queri dño sed bene ipsi seruo: al's secus etiam momento: vt dicta.l.placet. Jason. iij.

Additio. In quo si duo cōcurrant successiue indicatur per prius et posterius: vt in.l.arctusa.ff.de sta.ho. si pariter. nec sit necesse vnum alterum precedere indicatur pariter de vtroq̄ꝫ.l. si post mortem. de lega.j. al's vitiatur actus.l. si fuerit in principio.ff.de rebus dubijs licet quandoq̄ꝫ presumatur precessisse fauorabilius: vt ibidem in fine. Angelus.

a ¶ Domino. vel quasi dño vt fructuario: ꝛ bo.fi.pos. quib⁹ querit ex duabus causis: vt.j. per quas personas.no.acqui.§.de his.

b ¶ Acquirit. nota hic duos effectus dominice potestatis: ꝛ est tertius: vt nō torqueat in dominū nisi in casibus. vt.C.de questionibus l.j.ꝛ.l.seruos.

Tercius effectus dominice potestatis.

c ¶ Licet. id est licitum est legib⁹ quia si seruus sciat insidias domino parari: ꝛ ipe auxilium non tulerit: suppliciū debet prestare: quod mortem interpretamur: sȝ ꝛ si accusauerit eum criminaliter excepto crimine maiestatis: vt si dominum viderit periclitantem ꝛ cum non adiuuerit: vel si immiscuerit se vxori sue vel alijs modis. Accursius.

d ¶ Cognita. vt qꝛ cū vxore inuenerit: siñi delicto: q̄ casu etiā occidere

licet:vt.ff.de verbo.obligatio.qui seruum.⁊.ff.de leg.j. quid ergo.§. si heres.⁊.ff.ad.l.iulia. de adulte. marito.§.j.[iiij] si autez al's delin quit vel dño nō obedierit legitime eum corri gere pōt: nō tamen vltra mo= dum boni viri arbi= trio cōpre hēsum: vt C.de emē. seruo.l.j. Sz nūq̄d sine causa ꝟberare ꝑt. Respō. sic modice ſm Jo.vt.de emen.ſuo. l.j.[v] licet Pla.dixit q̄ non:aliter si minis corripiat sine culpa tenet̃ vel vendere vel dare:vt.ff.ad.l.cor nel'.de sicca.vt hic sequitur.⁊.ff.eo. titu.l.j. iiij.

Additio Et ideo promissio de non offendendo intelligit̃ nisi lex per= mittēte q̄s iā meruerit: vel postea mereatur offendi.l. quero.§. inter locatorem.ff. locat. quod facit vt clericum occidens in facinore non incurrat canonem late sententie: de quo in.c.si quis suadente.xvij. questione.iiij. Ang. v.

Additio Jsta cōmuniter approba= tur:vt dicunt doc. Jtem in vsufru= ctuario. Jtem marito erga vxorem vt seruos dotales. Magistro erga discipulū. Patre erga filiū. Et ab= bate erga monachum.

a ¶ Cōstitutione.cuius ꝟba sunt j.eodem.§.fina.

b ¶ Alienum seruum:sed certe q̄ seruū alienuz occidit lege aquilia tenetur:vt.ff.ad.l.aquil.l.ij.in ꝑn. ⁊.j.ad.l.aquil.in ꝑn.que actio hic

ex cōstitutiōe[a] diui pij antonini: q̄ sine cā ꝓnuz suū occiderit: nō minus puniri iu betur q̄ si alienū ser uum[b] occiderit. ¶ Nimia dominorū asperitas in seruos coercetur. Et ex cau sa cogit̃ q̄s rē suā vē dere. Et iuste depre [illegible] dum auxilium. Item officialis fraudēs le gē punit̃. h. d. Aret. ¶ Sz ⁊ maior[c] aspe ritas dñoꝝ eiusdem ꝑncipis cōstitutiōe coercetur. ¶ Nam antoninus ꝯsultus[d]

habere cum locum non potest cum non dño: immo contra dñm daret̃: quod esse nō debet:vt.ff.ad.l. aq̄l. item mela.§.legis. Sed,dic q̄ hoc est veruz q̄tum ad criminalem pe nam.l.cor ne. de sic= ca.vt.j.de publ. iu. §.itē lex. que pena tam in ser uis q̄ in liberis lo cū habet vt.ff.ad.l. corneliaz de sicca.l. j.§.j. [vj] Jnterdum etiam ciuiliter tenetur si alterius interest vt creditoris:vt ff.ď pigno.seruum quem quis. vel fructuarij vt.ff.ad.l.aqui.l.sed ⁊ si ꝓprietas.⁊.ff.de dolo.⁊ eleganter .§.si seruum vsuarium. vj.

Additio. Nisi probaret eum non ex vulneribus mortuum,: vt quia post triduum surrexit: ⁊ cum bacu lo incessit:vt notat glosa in.l.j.C. de emen. seruorum ſm Jasonem hic.

[illegible] ¶ Diuidit̃ iste.§.in quinq̄ partes. Primo ponit dictum in ge nere. Secundo illud exemplificat et rationem reddit. Tertio ponit verba rescript. de quo fit mentio in pricipio.§. Quarto concludit. Quinto minatur officiali non ob= seruanti legem istam.secunda ibi. Nam antoninus.tertia ibi.Cuius rescripti.quarta ibi Jdcoq̄.quinta ibi,Qui sabinus. diuisi

c ¶ Maior. id est magna maior quam equum sit.

d ¶ Consultus. id est interrogat⁹ sic.ff.de pactis.l.item quia.§. fina.

vnde illud. Consulo te querens tibi consulo consilium dans. Accursius.

a ¶ Edem sacrā. ad que loca olim et hodie confugiunt: circa que distingue vt diximus in autent. de man. principiū. §. neq̄ autem colū. iij. vij. Additio. Et iuuantur ſm Johannē fabri. ⁊ Ange. quando sine armis nullo precedente delicto: sed propter domini seuitiam: vel etiam sui criminis grauiorem punitionnem cofugiunt: vt hic: al's non: vt. l. si seruus. ⁊. l. fi. §. ⁊ hac quidem. C. de his qui ad ecclesiam cōfugiunt. ⁊. c. inter alia. extra de immunitate ecclesia. sed de iure canonico non inuitatur delinquens in ecclesia. c. fina. extra de eccle. ti. al's sic: nisi esset publicus latro. vt. d. ca. inter. ⁊ idem per omnia intelligas de cimiterio: vt. xvj. questione. iiij. c. si contumax Jason.

a quibusdam presidibus prouinciaruz de his seruis q̄ ad edē[a] sacram vel ad statuam principum confugiunt: precepit vt si itolerabilis videatur seuitia dominorum cogantur[b] seruos suos bonis[c] conditionibus vendere: vt precium dominis daretur: et recte[d] expedit enim reipublice ne sua re quis male vtatur[e]. ¶ Cuius rescripti ad helianū martianum[f] emissi verba sunt hec. Dominorum[g] quidē potestatem in suos seruos illibatam[h] esse oportet: nec cuiq̄ hominū ius suū detrahi: sed dominoꝝ quidem interest[i]: ne au-

b ¶ Cogantur. nota hic q̄ aliquis cogitur vēdere rem suam.

c ¶ Bonis conditionibus. scilicet vt precium habeat: et ad dominum primū nō reuertatur: vt. j. §. proximo. et. §. fina. ei ne simili pena anteriorum afficiantur vel ne exponantur vel prostituantur ab eodem: vt. j. proximo. §. ⁊. §. fina.

d ¶ Recte. scilicet precipit.

e ¶ Utatur. quia interest principis locupletes sub se habere subiectos: vt in auten. vt iu. sine quo. suf. §. cogitato. collatio. ij. quod nō cōtingeret si cui libero suos seruos liceret occidere. Et nota q̄ illud idem quod interest priuati principaliter: ⁊ reipublice interest secūdario vt. s. diximus de iusticia ⁊ iure. in fine: argu. contra. ff. solu. matri. etiam. §. licet. ⁊. l. si constante. §. si maritus. viij.

Additio. Soluunt docto. q̄ non tenetur de culpa: vt ibi: sed de seuitia ⁊ dolo sic: vt hic. qui ex facti atrocitate presumitꝛ. l. j. ff. de doli excep.

f ¶ Martianum. procōsulē ethicę: al's eutice vrbis. ff. eodem. l. ij. §. si dominus. ix.

Additio. Ex hoc textu notat Ang. q̄ allegās statutū vel scripturā dz totū eius tenorē ponere: vt hic: al's nō probaret sine originali: vt autē. si quis in aliquo. C. de eden.

g ¶ Dominoꝝ. hincinde allegat ⁊ duas ꝓ dñis rōnes vł dicta ponit

h ¶ Illibatā. i. nō diminutā. Ac.

i ¶ Interest. id est eis proderit: vt seruos nō perdāt. ⁊ dic denegetur. scilicet a nobis. vel dic interest: id est ad eos pertinet ne denegetur. s. a se dñs cum forte vxor vel filij vel alij domini familiares inferāt hoc

sed prima verior. Ange.

a ¶ Iniuriam. quam patiũtur iure naturali inspecto: non iure ciuili: vt. j. de iniur. §. seruis.

b ¶ Denegetur. sic. ff. de offi. pre. vrb. l. j. §. autem. Accursius.

ex predictis infert specificando q̃d primo dixerat. secunda ibi. Nuptie tertia ibi. Ius autem. quarta ibi. Qui igitur.

e ¶ In potestate hoc verbum multis modis sumitur: vt. s. pri. ti. diximus. §. j.

xilium cõtra seuitiã vel famam vel intolerabilẽ iniuriã a denegetur b his qui iuste deprecantur. ¶ Ideoque cognosce de querelis eorũ qui ex familia iulij sabini ad sacrã statuam cõfugerunt: et si vel durius habitos q̃ equum est vel infami c iniuria affectos esse cognoueris: venundari iube: ita vt i potestatẽ dñorum nõ reuertantur. ¶ Qui sabinus si mee cõstitutioni fraudẽ d fecerit: sciat me hoc admissum aduersus se seuerius executurum.

¶ De patria potestate.

IN potestate e nostra sunt liberi nostri quos ex iustis f nuptijs procreauimus. ¶ Nuptie g autem siue matrimonium est viri et mu-

c ¶ Infami. i. infamata seu magna iniuria.

d ¶ Fraudem vel euidentem quia non obedit vel calide dicens non esse istum seruũ q̃ fugit. [i] j. Additio. Et tangit hic Christo. quot modis fiat fraus legi. ex quo ifert q̃ statutũ loquẽs de frumento intelligitur etiam de farina: et an ex eodem. facto contra faciens duobus statutis sit puniẽdus pro duabus postis an pro vna vide Bartol. in. l. manus. §. duob9. ff. de leg. ij. Iason.

f ¶ Iustis. que sunt iuste dicitur. j. titu. pri. [ij] ij. Additio. Item tribus alijs modis inducitur patria potestas. vt p glo. in. l. item in potestate. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. Iason.

¶ De patria potestate.

Continuatio. ¶ Quia supra dixit de his q̃ sunt in potestate dominorum: ideo subiungit de his qui sunt in potestate parentum: vt promisera. s. titu. j. §. j. Aretinus.

diuisio. IN potestate etc. ¶ Totus iste titulus diuiditur in quattuor partes. Primo ponit dictum in genere qui sunt liberi in nostra potestate. Secundo diffinitionem nuptiarum vel matrimonij. Tertio q̃ habent filios in potestate. Quarto

g ¶ Nuptie. et dicitur ab obnubendo id est velãdo: quia velate incedere debent: vt ait Isido. sed matrimonium dicitur: ideo quia mulier nubit vt mater fiat. [iij] et hec duo nomina licet diuersis rationibus idem signant. Item coniugium: et connubium: et consortium: vt. ff. de ri. nuptia. in eo iure. §. hoc caput. lz hoc vltimum quãdoque inter seruos accipiatur: vt. C. de ser. fugi. l. fi. inter quos proprie dicitur contubernium: vt. C. de incest. nuptia. cum ancillis. iiij. Additio. Et ideo ab ea potius q̃ a patre denominatur: quia maiora sustinet onera. Est enim ante partum onerosa: in partu dolorosa: et post partum laboriosa. c. ex litteris

extra de conuer.in fi. x.

a ❡ Coniunctio animorum[iiij] non corporum tantum.[v]vt.ff.de regu.iu.l.nuptias.et illa coiunctio animorum significat.vnionem que cōsistit inter deum et iustam animā.vnde apostolus. Qui adheret deo vnus spirit⁹ est cum eo. Reliquum:scilz coiunctio corporum designat conformitatem que consistit in carne inter christum et sanctam ecclesiā: i.humanum genus.vnde euangelista. Uerbum caro factum est et habitauit in nobis. iiij.

Uide c.debitum. extra de biga.j. Chor. vj.

lieris coniunctio[a] in diuiduam[b] consuetudinem vite continens.

❡ Patria potestas

Ioha.j

Additio Ex cōsensu libero nō meticuloso.c.cum locum.extra de spō. etiam si metum passus sit in culpa c.veniens.extra de sponsa. Christ. porcus. v.

Additio Sed dicit Iason q solo consensu perducitur in esse: vt.l.si fuerit.ff.de condi.et demon.et.c. nuptias de reg.iu.sz postq̄ habet esse requiritur etiam coniunctio corporis:vt hic:saltē desiderio fm Ang.

b ❡ Indiuiduam. quo ad affectionem.sic.s.de iusti.et iu.in prin.actu enim plerūq fit separatio iure tam veteri q̄ nouo permittente:vt.C.de republi.cousensu.et in autenti. de nup.§.si ergo.col.iiij.et in auten.vt lice.ma. et aui.§. quia vero.colla. viij.[vj] Sed nunquid hanc affectionem habet aliquis ad concubinam:quādoq certe sic.[vij]et ideo adijcias huic diffinitioni diuini et humani iuris communicatio:vt.ff. de ritu nuptia.l.j. Diuini: qr eiusdem secte debent esse:vt non sit vn⁹ christianus: et aliter iudeus:vt.C.

Adiectio ad diffinitionem matrimonij.

de iude.ne quis. Humani:quia forum viri sequitur vxor:vt.ff.ad municipi.l.fina.§.ij.[viij] sed secus est in concubina vel qualibet minus legitima vxore:vt.ff.ad munici.de iure.§.fi.

Ius de iure romano introducta per quā filii ex legitimo matrimonio natus et ceteri descēdentes per

licet concubinat⁹ iure permittente sit.ff.d cō cubinis.l.in cōcubinatu.in fine.[ix]neq valet oppositio de matre ad filium: quia ibi nō est talis cōsuetudo qualis ad vxorem:vt.j.ti.j.§.ergo.et in autē.quo modo op.epi.§.j.col.j.et.§. quanta ibi. sed aut sole etc. vj.

Utrum cōcubinat⁹ sit permissus.

Additio De iure autem cano.separantur nisi in casibus.vnde versus Error: conditio: votum: cognatio: crimen.Cultus:disparitas:vis: ordo:ligamen: honestas. Si sis affinis:vel si coire nequibus.Hec copulanda vetant:cōnubia facta retractant. vij.

Additio Sed non indiuiduam fm Christo. cum etiam ex sola vtrisq voluntate diuidatur: et ideo glo. addens ad textum peccat in spiritum sanctum. viij.

Additio Facit.l. cum quedam.ff. de iu. Item efficitur conciuis viro et mutat originem: quo ad omnia ex quibus posset a viri seruitijs separari: non quo ad alia. l.assumptio.ff. ad munici. Item nisi alter esset conitatēsis. l. ne diutius.et.l. meminimus. C. de agri.et censi. Et hec procedunt in vidua in actu viduali et sponsa per verba de presenti:vt hic per Ange. ix.

Additio. Secus tamen de iure canoni. ca. ad nostram. extra de here.xxxij.q.iiij.c.omnes.et.c.nemo.

vx sequit. foru viri

Ius potestatis patrie in septem cōsistit.

a ¶ Ius aūt qđ cōsistit ī septē. Primo: qꝛ necessitate famis pater filiū vēdere potest vel obligare: vt. C. de pa. qui fi. di. l. ij. [i] Secundo: quia ab eo in ius vocari nō potest: vt. C. de in ius vo. l. fina. [ij] Tertio: qꝛ nec cū eis agēdo iudicium habere possumus: vt. ff. de iudi. l. lis. [iij] Quarto: qꝛ per eū acquirimus: vt. j. per quas personas no. ac. §. j. Quinto: qꝛ in iudicio cōtra aliū sine licētia nostra esse nō pōt: vt. C. de bo. que li. l. fina. §. j. [iiij] Sexto: quia eo inuito sua bona aduenticia administramus: vt. j. per quas personas no. ac. §. j. Quidam tñ dixerūt ꝙ alimēta adinuicē hoc iure prestātur: quod falsum est: cū in emācipatis etiā hoc fit: vt. ff. de lib. agno. l. si qs a lib. in principio. Itē ciuilis obligatio inter nos esse nō pōt: vt. j. de inuti. sti. §. itē inutilis. [v] Est ꝛ octauus: vt possim petere filiū in meā potestatē. circa qđ distingue ꝙ aut nullo detinetꝛ: aut ab aliquo. si ab aliquo volens aut inuitus. primo casu petam eum ꝑ officium iudicis. ff. de li. exhi. l. iij. §. hoc autē. et preiudiciali actione in rem agā: vt. j. de ac. §. preiudiciales nō interdicto nisi in casu: vt si volo eum adire hereditatē in qua fact⁹ est heres: vt. de acqui. here. si quis mihi. §. iussum. et de libe. exhiben. si eum seruum. In secundo eadem auxilia locum habēt et plura: scilꝫ rei vendicatio de iure romano: vt ff. de rei vendi. l. j. §. j. In tertio locū habet interdictum de lib. ho. exhi. Irem actio in rem de iure quiritū vt. ff. de rei ven. l. j. §. j. ꝛ de libe. exhiben. l. j. respon. [vj] j.

Filius quibus modis peti pōt

lineam masculinam in patria potestate sunt descendentes. Mulieres vero et earum descendentes tale ius non habent. hoc dicit summarie scdm Baldum.

¶ Ius autē[a] potestatis quod in liberos habemus: proprium est ciuiū romanorū[b]

Additio. Et sic vult glo. ꝙ etiaꝫ in odiosis ꝛ taxatiuis fiat extensio et maioritate rationis: cum ibi solum venditio permittatur. ij.

Additio. Etiam cū venia: vt sit inter istos et emancipatos differentia ꝓm Ang. hic. iij.

Additio. Nec superfluit iste effectus: qꝛ loquitur in patre agere volēte: precedēs ꝓo in filio. Ia. iiij.

Additio. Scilicet speciali: nec sufficeret generalis siue vniuersalis. Iteꝫ nec ratihabitio postea sequēs vt no. glo. in. l. iij. §. sed vtrū. ff. de mi. Et hec vera nisi simul cū patre agat vel cōueniat. Item nisi in causa criminali vel in casibus vbi pater nō queritur vsufructus ꝓm Angelum areti. hic. Item nisi sit tutor alicuius vel ꝓcurator. c. q. generalis. de ꝓcura. lib. vj. Iason. v.

Additio. Et est ratio ꝓm Ia. qꝛ sequeretur quem esse obligatum sibi ipsi contra. l. heres. §. seruo. ff. de fideiuss. hodie tamen ex causa aduenticia nascitur: vt not. glo. in. l. si quis pro eo. §. j. ff. eo. et Angel. hic. vj.

Additio. Alios effectus patrie potestatis: vide ꝑ Angelū aretinū hic

b ¶ Romanorū. i. omniū qui sunt de romano imperio. alie ꝓo gētes quedā vt seruos tenēt filios. vt sclaui: alie vt prorsus absolutos: vt frācigene. [vij] ideo caute dicit. j. taleꝫ qualem. vij.

Ro- franc[...] non [...] sub imperio romā[...]

Additio. Ista glossa reputatur singularis: vt hic per Jasonem qui probat regem francie non esse sub imperio romano. de quo Angelus aretinus hic ple. se re.

a ¶ Ex vxore. e. alius si ex cōcubina: vt j. titu. j. §. fi. vel incesto coitu natus: vt i. autē. quibus mo. na. effi. le. colla. vj. §. fi.

b ¶ In tua. si tñ tu sis tui iuris non aliis: vt. ff. ad. l. iul. de adult. sic eueniat.

b ¶ Nō sunt. qr q̄ nascūtur patrisfamiliā sequūtur: vt. j. de le. agna. tu. §. j. et in hoc seq̄tur conditionē patris: vt. ff. de sta. ho. l. cum legitime.

Nulli enim alij sunt homines qui talē in liberos habeant potestatem qualem nos habemus. ¶ Qui igitur ex te et vxore[a] tua nascitur: in tua[b] potestate est. Itē q̄ ex filio tuo et vxore eius nascitur: id est est nepos tuus et neptis: eque ī tua sunt potestate: et pronepos et proneptis et deinceps ceteri omnes. ¶ Qui tamē ex filia tua nascūtur in potestate tua nō[c] sūt sed in patris eorum.

¶ De nuptiis.

¶ Inter marem maiorem .xiiij. annis et feminā maiorem .xij. annis liberos secundum legum precepta nuptias contrahentes iuste nuptie contrahūtur. In potestate autē cōstituti nuptias vel sine patris consensu cōtrahere nō possunt: nisi pater foret inhabilis ad cōsensum prestandum secundum Baldum.

¶ De nuptijs.

Continuatio. ¶ Supra ti. proxi. in princi. dictum est q in potestate nostra sunt liberi nostri quos ex iustis nuptijs procreauimus: ideo hic subiūgitur inter quos dicte iuste nuptie contrahuntur. Aretinus.

diuisio. Iustas aūt nuptias. ¶ Iste titulus diuiditur in octo partes In prima ponit que possunt contrahere matrimonium et qualiter subyciendo questionem de filio et filia furiosis. secunda ibi. Ergo non omnes. vbi ponit generaliter et specialiter quasdam esse personas inter quas non potest esse matrimonium: scilicet inter ascendentes et descendentes. Tertia ibi. Inter eas. vbi ponit inter quas personas ex collateralibus etiaz coniunctis per adoptionē potest fieri matrimoniū. quarta ibi. Affinitatis. vbi ponit iter quas personas nō potest fieri matrimoniū ratiōe affinitatis. q̄nta ibi. Illud certū. vbi ponit qualiter matrimoniuz prohibetur ratione seruilis cognationis. sexta ibi. Sunt et alie. vbi ponit generaliter quasdaz esse alias personas: inter quas non potest cōstitui matrimoniū. septima ibi. Si aduersus annullat matrimonia contracta contra iuris precepta: et quicquid secutum est exinde: et punit contrafacientes octaua ibi. Aliqñ. vbi ponit de filijs naturalibus: et quomodo possunt legitimari. Item prima pars principalis diuidit in tres partes: Nā in prima ponit dictū generale In secūda illud declarat. In tertia determinat incidentē questionem: secunda ibi. Masculi. tertia ibi. Unde quesitum, secundum Porcium.

Iustas autē nuptias inter se ciues[a] romani contrahunt qui sm̄ precepta[b] legum coeunt. Masculi quidē puberes[c] femine autem viri potentes[d] siue

a ¶ Ciues romani. i. liberi homines: vt. s̄. de libe. §. fina. serui ergo non faciunt matrimonium: sed cōtubernium: vt hic. ꝛ. C. de incest. nuptia. cum ancillis. et in autenti. de nupt. §. si ꝓo ab initio. collatio. iiij. s3 aliud est iure canonū [viij] quod preualet: [ix] vt in auten. de eccle. titu. §. j. colla. ix. vbi dicitur ꝙ canones sunt seruandi pro legibus. Angelus aretinus. legum doctor. viij.

Additio. Circa tamen domini preiudicium. c. j. et ibi glo. extra de cōiu. seruo: quam veram intellige nisi domino sciente et non contradicente. auten. ad hec. C. de la. lib. tol. vel altero coniugum errante in cōditione persone: si errantis fiat cōditio deterior: al's secus sm̄ Johannem fa. et Angelum hic. ix.

Additio. Nedum ad ordines sed ꝛ successionem sm̄ communiter docto. q̄bus Cy. contra in. l. cum ancillis. C. de incest. nuptia. de quo vide glo. in. §. hactenus. j̄. de gradi. Angelus. Quando autem lex succumbat canoni. vide Jaso. in glo. sequen.

b ¶ Precepta. que sunt. j̄. eo. titu. per totum. et. ff. eo. et. C. eo. titu. per totū. vt colligemus in magna glosa. j̄. eo. § . sunt et' alie.

c ¶ Puberes. id est maiores. xiiij. annis: vt. j̄. qui mo. tu. fi. in principio. Angelus aretinus.

d ¶ Viri potētes. i. maiores. xij. annis. j̄. qui. mo. tu. fi. j. respon. sed in spōsalibus. vij. anni sufficiūt. [j] vt ff. de spon. l. in sponsalib⁹. Sed nūquid hodie. xv. anni sunt necessarij ad matrimonium: vt in autē. de tē. non so. pe. §. generaliter. colla. vij. Respon. lex ista consuetudinem et frequentiam hominum ponit. Itez quid si aliquis anteq̄ istud tēpus attingat inuentus sit sufficiens ad matrimonium? Videtur ꝙ nubere possit: vt. ff. quando di. le. ce. l. pe. quasi felici duplomate vsus vt. ff. de verbo. oblig. l. cōtinuus. §. cum ita. [ij] Sed contradico: immo l. iulia. de adul. et stu. comisso poterit puniri: vt. ff. de adulte. inter liberos. j. responso. Et est pro hoc. ff. de concubinis. l. j. §. fina. Si autem de facto intra dictum tempus vxorem quis acceperit: tunc erit vxor cum ad etatem predictam peruenerit: vt. ff. de ritu nuptia. l. minorem iij. [j] Pro notatis in hac glo. vide c. puberes. extra de desponsa. impube. vbi opinio glo. videtur reprobari. Et pro fine huius glo. vide. c. j. de de spon. impu. lib. vj. j.

Additio. Scilicet vniformiter: q2 consensus tēdit ad matrimonium: postea in etate legitima contrahēdum per verba de presenti: cuius consensus vterq̄ʒ est capax vniformiter. Sed in matrimonio ad copulam carnalem. ad quam femina citius q̄ʒ masculus redditur apta sm̄ oēs docto. hic. ij.

Additio. Et hec vera sm̄ omnes ꝑ c. puberes. ꝛ. c. cōtrahebatur. extra de despōsa. impu. ꝛ. l. si vxor. §. fina. ff. de adul. iij.

Additio. Et eodem modo vadat matrimoniū meticulosum vel spōsalia de futuro tanq̄ʒ verum matrimonium de presenti carnalis copu

la subsequens voluntarie.c. is qui fidem.extra de spōsa.Chri.por.

a ¶ Patresfamilias.scilz qui sunt iuris sui cuiuscūqz etatis sint: sic et matresfamilias: sed filij ⁊ filiefamilias qui sunt in potestate cuiuscunqz etatis sint: vt.ff. de his q̄ sunt sui iuris. l.nā ciuiū Accur.

b ¶ In potestate. Quid ergo d' emācipatis: videtur idē: vt.C. co.l. vidue.sed illud cōsilium est: [iiij] nō preceptū ꝙ aūt possit filius emācipatus: dicitur.ff.de cōtratabu.l.iij.§.si emācipatus.⁊.ff.de ritu nuptia.l.filius emancipatus. iiij.

patresfamilias[a] sint siue filij familias: dū tamen si filijfamilias sint et consensuz habeant parentum: quorum in potestate[b] sunt: nam hoc fieri debere: et ciuilis[c] et naturalis[d] ratio suadet: intantum vt iussus parentis precedere debeat[e].

¶ Unde[f] quesitū est: an furiosi filia nubere: aut furiosi filius vxorem ducere possits. Cumqz super[h] filio variabatur: nostra pcessit decisio[i] qua[k] pmissum est ad exemplum filie furiosi[l]: filium quoqz furiosi posse et sine patris interuentu: matrimoniū sibi copulare. fm[m] datum ex

Additio. Cui si sit reuerentie est de necessitate obediendū.secus si perfectionis.glo.est ordi.i.c. ad aures de etate ⁊ qualitate.

c ¶ Et ciuilis.quia est in potestate de iure ciuili romanorum: vt.,i̊s. ti.j.§.ius.

d ¶ Et naturalis. quia pater: vt ff.de iusti.⁊ iur.l.ij.

e ¶ Debeat. al's non valet: vt.ff. de statu homi. l. paulus.j.respon. [v] Uidetur autem consentire nisi contradicat expresse: vt.ff. de spon. l.in spōsalibus.in fi. v.

Secus de iure ca.vt.c. vr̄ qui. mo. ac. po.

Additio. Quod est verū de honestate non de necessitate.c. sufficiat xxvj.q.ij.c.hoc sāctū. xxxij.q.iij.in glo.extra de spōsalibus. c. cum locū.⁊ de rap.c. cum causam. Jason⁊

f ¶ Unde quesitum.q⁊ patris consensus exigitur.

g ¶ Possit. cum pater non possit cōsentire: vt.ff.de iu.co.l.ij.§.furiosus. Ac.

h ¶ Super filio. nam de filia facile concessuz fuit: quia forte calidior sanguis est i ea: vt i auten. de nō ali.§. cuz igit. col.j. vel verius ppter fragilitatem sex⁹. arg. j.qui alie.li.in principio.sed prima non placet.

i ¶ Decisio.i.sentētia vel lex: vt.C. eodem.l.si furiosi.

k ¶ Qua decisione.

l ¶ Furiosi.idē ⁊ si captus fuerit ⁊ absfuit pater per triennū: vel si nescitur an viuat vel non: vt.ff.eo.l.si nepos.§.fi.⁊.l.si ita.Ange.

m ¶ Secundū datū.scilicet cū auctoritate curatoris: ⁊ dote fm quātitatem patrimonij patris data: vt C.eo.l.si furiosi.in fine.sed iure canonum sufficit consensus eorum: de quorū matrimonio agitur: sed illud forte i alijs nō filijsfamilias intelligitur. Uel credo ꝙ hoc corrigitur: q⁊ ita honesta est res contrahere matrimonium: sicut ⁊ intrare monasteriū: vt in auten.de sanctis. episco.§.nunc autem.col.ix.

Ita honestum est m̄rimoniū contrahere sicut monasterium intrare.

Diuisio. Diuiditur in quinqz partes. Primo ponit vnum dictum.

diuisio

Secundo ponit ratione͂ dicti. Tertio suum dictum specificat. Quarto ponit quid resultat contrahendo cuz aliqua de prohibitis hic. Quinto extendit ad filios adoptiuos. secu͂da ibi Nam a q̄rumdam. tertia ibi. Inter eas q̄rta ibi. Et si tales. quinta ibi. Et hec adeo.

a ¶ Ergo. q2 s͂m precepta legum fiunt matrimonia: ergo ⁊c. Angelus.

b ¶ Non oe͂s. scilz mulieres.

c ¶ Quarumdam. scilz mulierum.

d ¶ In infinitum. adeo vt si adam hodie viueret no͂ posset habere vxorem s͂m Jo. vt ff. de ritu nuptia. l. nuptias.

[vi] vi.

Additio. Et hec ꝟa siue sint ex legitimo matrimonio siue non l. nihil. ff. de ritu nup.

e ¶ Idem iuris. vt non possint co͂iungi. [vij] vij.

Additio. Quia durat honestas: licet filiatio sit finita. Posset tamen ducere matrez adoptantis: q2 no͂ est sibi auia: nec loco auie. l. quinctiaz. §. fina. et l. adoptiuus. ff. de ritu nupt. et sic non obst. iste tex. per. l. in adoptionem. ff. de adopt. Jason.

Inter eas ¶ Diuiditur in q̄tuor partes. Prio ponit dictu͂ i genere in tra͂suersalib9. Secundo illud specificat in tra͂suersalibus coniunctis p sanguine. Tertio de co͂iunctis per adoptionem.

nostra constitutione modum.

¶ Matrimoniu͂ no͂ potest co͂trahi inter asce͂dentes ⁊ descen-tes: vsq3 in infinituz: etiam si per adoptionem sit co͂tracta parentela: et etiaz adoptione finita per emancipationez. hoc d. Areti.

¶ Ergo[a] no͂[b] oe͂s nobis vxores ducere l3. ¶ Na͂ a quaru͂dam[c] nuptijs abstine͂dum est. ¶ Inter eas em͂ personas: que parentum liberorum velo cum intr͂ se obtine͂t co͂trahi nuptie non possunt: veluti inter patrem et filiam vel auu͂ ⁊ nepte͂: vel matrem ⁊ filiu͂: vel auia͂ ⁊ nepote͂: ⁊ vsq3 in infinitum[d]. Et si tales persone inter se coierint: nepharias atq3 incestas nuptias co͂traxisse dicuntur.

¶ Et hec adeo vera sunt: vt qua͂uis per adoptionem parentum liberorum velo co sibi esse ceperint: non possunt inter se matrimonio iungi: intantum vt etia͂ dissoluta adoptio͂e ide͂[e] iuris maneat. Itaq3 ea͂ que tibi per adoptionem filia vel neptis esse ceperit: no͂ poteris vxorem ducere: qua͂uis ea͂ emancipaueris.

¶ Inter fratrem et sororem prohibitum est matrimoniu͂. etia͂ si per adoptione͂ co͂iuncti sint: quod habet locum adoptione durante tantum. Et emancipatus a patre potest copulari cum altero adoptiuo a suo patre. hoc dicit s͂m Aretinum.

¶ Inter eas quoq3 personas que ex tra͂suerso gradu cognationis iu͂guntur: est quedam similis obserua

Quarto infert ex predictis vnum casum.secunda ibi. Sane. tertia. ibi.Sed et si.quarta ibi.Et ideo.
a ¶Sed nō tanta.scȝ vsq3 ad gradu3 septimū ſm canones:vt.xxxv. questione iij.c. pgeniem.et.c. de consanguinitate et.c.i copulatione.et c.nulli. sȝ ſm leges vsq3 ad q̄rtum: vt.j. eodem.§. fris.Jdeȝ hodie iure canonico: vt extra de cōsanguinitate et affinitate.c. nō debet. [viij] sed tamen aliter accipitur grad⁹ ſm canones q̄3 ſm nos:vt dices.j.de gradibus cog. viij.

tio:sȝ nō tāta[a] ¶Sane enī inter fratrē sororē've nuptie phibite sunt:siue ab eodeȝ patre eadēq3 matre nati fuerīt:siue ex altero eoruȝ. ¶Sed si qua per adoptioneȝ soror tibi eē ceperit quādiu[b] quidē ↄstat adoptio: sane īter te et eā nuptie cōsistere non possūt. Cū vero per emācipationē adoptio sit dissoluta[c] poteris eā vxorē ducere. ¶Sed et si tu emācipat⁹ fueris nihil est impedimēto nuptiis. Et ideo cōstet si quis generū[d] adoptare velit debere eum[e] antea[f] filiā suam emancipare:et si quis velit nurum[h] adoptare debere eū antea filium suum emancipare.

¶Filiam vel neptē fratris vel sororis sue non potest quis ducere in vxorem.h.d.ſm Aretinum.

¶Fratris vero vel sororis filiam vxorē ducere non lȝ. ¶Sȝ nec neptem fratris vel sororis quis ducere potest:q̄uis q̄rto gradu sint. ¶Cuius[i] eñ filiam vxorē ducere nō licet:neq3 eius neptem permittitur.

Additio. Scilicet exclusiue. sȝ de iure ciuili inclusiue.§.duo℞.j.eod. et ideo hāc gl. reprehēdit hic Jab.

b ¶Quandiu.sic.ff. de verborum obliga.si stipulatus fuero. in fine. sic.ff.de libe.et posthu.l. si q̄s posthumos. in fine.

Al's si stipuler

c ¶Dissoluta.quia ipsa est emācipata:vt differat a sequenti casu. Angelus areti.

d ¶Generū.i.maritū filie.Accur.

e ¶Eum.s.patrem.

f ¶Antea.i.primo.Accur.

g ¶Filiam. hoc iō emancipatiōe facta desinit eē agnata patri: ergo per patrem non potest fieri agnata tali adoptiuo:vt ff.de adoptio.l. q̄ in adoptiōe. hodie ℘o non desinit:vt.j.ð leg.agna. suc.§. fin. et ita hoc consilium hodie nō valet.[ix] ix.

Additio. Sed hec glo.cōmuniter rep̄henditur: quia et si non quo ad facultatem succedēdi desinit tñ q̄ ad familie nomē et ad ȝ.§. sȝ hodie.j.ti.j.rñ.ſm Chri.q° q̄uis i ptātē nō trāseat: iura tñ adoptiōis cōsequit.l.fi.et.l.adoptiuū.C de i ius vo.vel ſm Jaso. trāsit: sȝ habet̄ p nō trāseunte:vt.ð.l.fi.

h ¶Nurū.i.vxorē filij:vt pbat̄.j. eo.§.affinitatis.[illegible]elus.

Diuisio. Diuidit̄ in tres ptes.Prio ponit dictum.Secundo illud extēdit. Tertio rationem reddit.secūda ibi.Sed nec.tertia ibi.Cui⁹ eñ.

i ¶Cuius.sȝ opponitur filiā aui

¶ Filiā sororis adoptiue pōt q̄s ducere i vxorē. h. d. Ang.

¶ Ex[a] vo mulieris quā pater tu⁹ adoptauit filiā non videris impediri vxorez ducere: q: neq; naturali neq; ciuili[b] iure tibi coniungit.

¶ Filij duoꝝ fratrū vel soroꝝ possunt simul cōtrahere mr̄imoniū inter se.

¶ Duoꝝ[c] aūt fratrū vel sororū liberi vel fratris ꝛ sororis cōiungi possunt.

¶ Nepos cū amita etiā adoptiua vl' mr̄tera mr̄imoniū non ꝯhit. nec etiā cū magna amita ꝛ magna matera. h. d. Ange.

¶ Itē amitā[d] licet adoptiuam[e] ducere vxorē nō licz. ¶ Itē nec materteram[f] q:

vel auie nō possuz ducere: tn̄ neptē possum q̄ est mihi consobrina: vt. j. eo. ti. §. duoꝝ. Rn̄. hanc regulā stricte intelligi in eo casu quo loquit: et i om̄i simili; scz qn̄ ego ꝛ ille cui⁹ filiā ducere non possuz: sumus i gradu primo ad stipitē ꝛ in potestate eiusdem: ꝛ sic cui⁹. s. fratris vel sororis mee filiam ꝛc. [ix] ꝛ hoc i natalib⁹ sec⁹ i adoptiuis vt j. §. proxi. Ac. [i] ix.

[illegible] Uel melius ſm Iaso. dic vt. j. in glo. sup v̄b. magnā. in fi.

[illegible] Q̄d e verū qn̄ p adoptionē nō cōtrahit cognatio: vt ibi ſm Ang. areti. ꝛ Iasonē. al's secus.

Ordo littere. a ¶ Eius. sic construe: nō videris impediri ducere vxorē filij ei⁹ quaz pater ꝛc. Angelus.

b ¶ Ciuili iure, naturali constat. de ciuili sic ꝓbo, Illa filia sororis adoptiue non est in potestate matris: vt. j. de here. qua. ꝛ dif. §. qua de causa. ergo non transit in ptātē illius qui adoptat matrem: licet mater transeat: quia illi transeunt cum alijs qui sunt i potestate: vt. j. titu. j. §. illud. ꝛ. ff. de adop. si pater ac ip̄a mater adoptata est mihi cō iuncta per agnationem: per patrē in cuius potestate est. ff. de adop. l. qui in adoptionem. Accur.

Diuisio. [illegible] Diuiditur in tres partes. Primo ponit de duobus consobrinis. Secundo de amita. Tertio de matertera. secunda ibi. Itez amitam. tertia ibi. Item nec materterā. Ange.

c ¶ Duorū. hoc ſʒ leges vt h̄ ꝛ. C. eo. celebrādis. secus iure canonum [ij] vel dic hūc. §. loq̄ de adoptiuis: secus in naturalib⁹. Ang.

[illegible] Et hic cōiter tenet ex qua sequitur q filij iudeorum obseruantiū. hūc. §. non sunt legitimi: q: tā eis q̄ nobis hec lex correcta censetur. ar. l. iudeoꝝ. C. de iude. Angelus.

d ¶ Amitam. que est soror patris.

e ¶ Adoptiuam. ab auo paterno.

f ¶ Materteram. caue: quia non repetit adoptiuam materteram: ꝛ cetera: quia matertera vel auunculus non fit adoptione: vt hic. et. j. eodem. §. ꝛ. ff. eodem si qua. §. fina. al's. l. adoptio. sed contra videtur ff. d ritu nup. l. per adoptionem. §. fina. Respō. illud intelligitur quādo adopto in nepotem quasi ex filia natum: vel ex pronepotem quasi ex nepote nato ex filia: quod possum sicut si nullum haberem filiuz vt. j. titu. j. §. licet. Tunc enim soror ꝛ frater eius loco cuius filij facta Nota.

est adoptio est matertera & auunculus alij mihi filij sunt vt pater. Et sic non imitatur naturam: quia aliter nepos ex filia naturali & legitima non est in potestate: hic autem cum suis cōcordātijs loquitur quādo aliquā adopto in filiaz hec quidez nō erit matertera filijs natis ex alia filia naturali & legitima: sed que est ratio diuersitatis. Respon. quia altero casu: scilicet quando adopto in nepotem ex filia est commodum matertere & auunculo: quia maiores quidem parentes imperant minoribus quod secus est in aduerso casu: & ex hac dependet alia: vt naturales & legitimi sint adoptiuo subiecti: et est ridiculum econtrario casu esset equum. [iij] iij.

¶ In loco parētū habētur. Qua rōne verū ē magnā q̄z amitā & materterā [a] magnā phiberi vxorem ducere.

[illegible] Hanc rationem reprobat Christoforus, & Jason hic. tum qr inter collaterales non est huiusmodi reuerentia: vt not. in. §. inter eas. s. eodem. tum quia idem videretur dicēdum in patruo & amita. Item quia esset contra versiculum eius vero: s. eodem. Et assignant aliam rationem: quia in dicto. §. fina. adoptatus agnoscitur existenti in agnatione adoptantis; puta filie. hic autem non existentibus; puta filijs filie: quod fieri non potest. l. qui adoptionem. ff. de adoptionibus.

Matertera magna.

a ¶ Materteram magnam. magna matertera soror aue materne est. Amita magna soror aui paterni est: vt. j. de gradibus cognationum. §. iiij. Sed quid de fratre aui materni. Respon. est patruus magnus: vt. C. de successio. edi. l. j. [iiij] licet pla. contra: vt ibi nota. Sed cū sint in quarto gradu quare prohibentur: vt. s. eodem. §. fratris. Respō. quia he persone sunt de superioribus transuersalib9 que habētur loco parentum vt in hoc. §. & quia ipsa est in primo gradu stipitis: vt not. s. eodem. §. sed nec neptez. & sic nota caute: quia ordo transuersaliuz subdiuiditur in tres partes supra infra et ex latere: vt. j. de gradi. §. iij. iiij. v. & vj. & maior est abstinentia versus superiores: vt hic. & inferiores: vt. s. eodem. §. fratris. q̄ transuersales. vt. s. eodem. §. duorum. iiij.

Amita magna

Patru9 magn9

¶ Nō pōt aliqs ducere matrimoniū cum nuru vel priuigna presenti vel preterita hoc dicit sm Aretinum.

[illegible] Et hec bona. circa quam omnino glosam in. §. quarto gradu. in verbo auunculus. j. de gradi. Jason.

Affinitatis. ¶ Diuiditur in septez partes. Nam primo ponit quandā phibitionem in genere. Secundo illam phitionem exemplificat in nuru & priuigna. Tertio rationem phibitionis facte de nuru & priuigna assignat. Quarto dictam phibitionem de nuru factam modificat. Quinto rationem dicte modificationis assignat. Sexto modificat phibitionem circa priuignam. Septimo rōnem dicte modificationis assignat. Secūda pars incipit ibi. Ut ecce. Tertia ibi. Qr vterq3. Quarta ibi. Quod ita scz. Quinta ibi. Quia eadem. Sexta ibi. Itē si Septima ibi. Quia duas. **diuisio**

Affinitatꝫ diffinitio.

a ℂ Affinitatis. est aũt affinitas regularis personarum ex nuptijs coniunctarum omni carens parentela sanguinis: vt. ff. ꝺ gra. affi. nõ facile. §. affines. ⁊. §. sciendum est. [v] iõ dicit ex nuptijs: quia sine nuptijs cõtrahi nõ põt [vj] sꝫ ẜm canones etiaꝫ sine nuptijs. [vij] Sed cum vxor videat affinis viro: quare permittit̃ matrimonio vti. Rñꝺ. nõ est affinis: sed causa affinitatis [viij] sicut vnus non est numerus: sed principium numeri. v.

ℂ Affinitatis[a] quoqꝫ veneratione quarundam[b] nuptijs abstinere necesse est. ℂ Ut ecce puignã[c] aut nurũ in vxorẽ ducere non licet. Oꝫ vtreqꝫ filie loco[d] sũt ℂ Qꝺ[e] itaqꝫ scilicet accipi debet: si fuerit nur⁹ aut puigna tua. Nã si adhuc tua nurus[f] est: id est si adhuc nupta[g] est filio tuo alia ratiõe[h] vxorem eam ducere nõ possis. ℂ Quia eadem duobus nupta esse non põt. ℂ Itẽ si adhuc puigna tua est: id est si mater ei⁹ tibi nupta est: ideo eam vxorem ducere non poteris. ℂ Oꝫ duas vxores eodem tẽpore hr̃e nõ licet[i]. ℂ Cum socru vel nouerca pñti vel pterita mr̃imoniũ ↄ̃hi nõ põt. h. ꝺ. Arc.

ob. ar. glo. quia affinitas precedẽs impedit cõtrahendum: sꝫ ↄtractacum matrimonio non impedit iaꝫ contractum.

b ℂ Quarundam. mulierum.

c ℂ Priuignam. hec nomina, exponũtur statim pri. in ver. qꝺ ita ⁊c.

d ℂ Loco sunt. facit ad hoc ff. so. ma. quia.

e ℂ Qꝺ. i. q̃ ꝓhibitio. [ix] ix

Additio. Et sic nomina ↄcernẽtia affinitatẽ vel parẽtelã ꝟificat̃ etiã in preterito. Qꝺ est verũ quo ad ꝓhibitionẽ mr̃imonij: nõ quo ad alia. Et ideo statutum de affinitate intelligit̃ de presenti tm̃. l. cu eodeꝫ. §. affinitatis. ff. ꝺ postula. Jason.

Additio. Et ideo dicitur affinitas q² vnus tendit ad finem alterius ⁊ econuerso. Chri. vj.

Uide. c. discretionẽ. ex de eo q̃ cog. cõsan.

Additio. Hoc reprobat Ang. quo ad matrimonium prohibendum. p l. adoptiuum. §. serulis. ver. idem tamen. ff. eo. ⁊. l. nihil interest. ff. ꝺ ritu nuptiarum. vij.

Additio. Ut in. c. semper. extra de eo qui cog. con. vxo. sue. de quo vide in. §. j. j. de gradi. ⁊ glo. in. l. iiij. C. ꝺ nup. Et ideo constitutus mihi infra quartum gradũ cognoscẽs puellam illicite impedit me cum illa contrahere matrimoniũ: quod no. Chri. viij.

Additio. Sed Chri. ⁊ Jason ↄtra in vxore: licet secus in sponsa. nec

f ℂ Nurus est. que cõtineant̃ appellatione istarum: dic vt. ff. eoꝺ. l. adoptiuus. §. videamus.

g ℂ Nupta est. ar. sumitur hic et ex ꝓxi. Rñ. q; si quis habet generale auxilium nõ potest petere speciale: vt. ff. de mino. l. in cause. j. rñ. et de verbo. obliga. doli. ⁊. ff. de edẽ. l. quedam sunt.

h ℂ Alia ratione. non solum supradicta.

i ℂ Non licet. immo efficit̃ infamis: vt. C. ad. l. iulia. de adulte. l. eum qui. [i] j.

Additio. Idẽ in habente duas spõ

sas vel cõcubinas: seu vxorẽ ⁊ con cubinam: vt est glo. no. in. §. antepe nul. super verbo existente in autẽ. qui. mo. na. eff. sui. de facto nõ ob= seruetur: vt hic per Jaso.

Socrum.

divisio. ¶ Diuidit in quattuor partes: quia primo ponit vnum dictũ phibituũ cum ratione. Secundo illud modificat. Tertio modificatũ declarat circa nouercam cum ratione. Quarto declarat circa socrum cum ratione.

¶ Socrum[a] quoque ⁊ nouercam phibitũ[b] est vxorem ducere: ⁊ quia matris loco sunt. ¶ Quod ⁊ ipsum dissoluta demum affinitate[c] pcedit. ¶ Alioquin si adhuc nouerca[d] est: id ẽ si adhuc patri tuo nupta est: cõmuni iure impeditur tibi nubere: quia eadem duobus nupta esse non põt. ¶ Itẽ si adhuc socrus est: id est si adhuc filia cius tibi nupta est: ideo impediunt tibi nuptie: quia duas vxores hr̃e nõ potes[e].

¶ Filius ex vxore premortua contrahere potest matrimoniũ cũ filia vxoris ex marito premortuo. hoc dicit sm Porcum.

¶ Mariti[f] tamẽ filius ex alia vxore: ⁊ vxoris filia alio marito: vel ecõtra matrimoniũ recte contrahũt: licz habeãt[h] fratrem sororem ve: ex[i] mr̃imõio postea[k] contracto natos.

divisio. Secunda ibi. Quod ⁊ ipsum. Tertia ibi. Alioquin. Quarta ibi. Item si.

a ¶ Socrum. que sint he persone dic vt. ff. eo. ti. de ritu nup. l. adoptiuus. §. nunc videamus.

b ¶ Prohibitum. iure affinitatis. ⁊ ad hoc refertur illud quod ⁊ ipm ⁊c. Accursius.

c ¶ Affinitate. hec littera sibi contraria videtur. nam si dissoluta est affinitas: non ergo debent nuptie ratione affinitatis impediri: sed dic dissoluta ⁊c. i. dissoluto matrimonio. ppter quod contingit: sed ipa affinitas nõ ẽ dissoluta. [ij] ij. [illegible] Ut. c. fraternitatis. xxxvi. questio. j. s. quo ad matrimoniũ: secus quo ad alia. iij. qstio. v. §. affinitatis. Angelus Areti.

d ¶ Nouerca. sic dicta quasi nocẽs arcus: vel quia noua est archa sine fructu. ⁊ facit. ff. de inoffic. testa. l. iij. in fin. ⁊ l. iij. Nouerca vñ dr

e ¶ Nõ potes. al's nõ possis scz eodez tpe subaudi: vt. s. p xi. §.

f ¶ Mariti. licet iter se frater ⁊ soror phubeantur: vt. s. eodem. §. inter eas quoque ⁊c.

g ¶ Uel econtra. i. ecõtrario.

h ¶ Habeant. illi minores.

i ¶ Ex matrimonio. maiorum.

k ¶ Postea. scilicet post natiuitatem istorum: ⁊ sic aduerbiũ postea determinat dictionem contracto. Uel dic quod determinet vbũ habeãt ⁊ dic contracto: scilicet prius. Nam qui ex matrimonio: scilicet maiorum nascũtur fratres sunt ex parte matris illi qui natus est: vel nata prius ex femina. Idẽ dicas ecõtra: quod erit frater vel soror ex parte patris illi qui fuerat ex alio patre natus: ⁊ tamen isti nullo iure sibi inuicem iunguntur. viro eñ cognati vxoris iunguntur: et non aliis cognatis viri. Idem econtra: quia cognati viri vxori iunguntur. non ptz i. c. qd sup his. de cõsan. ⁊ affi.

¶ Publica hōestas impedit ꝯhere mr̄imoniū cū filia quōdaꝫ vxoris suscepta ex alio viro post diuortiū p̄mi mariti. Itē impedit patrē ꝯhere cū spōsa filii ꝛ ecōtra. h.d. s̄ꝫ Arc

¶ Si vxor tua post diuortiū ex alio filiā pcreauerit: hec nō ē q̄dē p̄uigna[a] tua: sed iulian⁹ ab hm̄oi nuptiis abstinere debere ait. ¶ Nam constat nec spōsam filii nurū esse[b]: nec p̄ris spōsā nouercā esse: rectius[c] tn̄ ꝛ iure facturos[d] eos q̄ hm̄oi nuptiis se abstinuerint.

¶ Inter seruos etiā manumissos cognatio impedit mr̄imonium cōtrahendū. h.d. s̄m Baldum.

¶ Illud certū ē seruiles[e] quoqꝫ cognatiōes[f] impedimēto nuptiis esse: si forte

autem aliis cognatis vxoris. [iiii] Unde reprobatur quorūdā opinio qui dixerūt ꝙ nullus de arbore ducit aliū. Nā in ea ꝯtinent cognati viri ꝛ vxoris: ꝛ tn̄ iūgunt: vt hic dr̄. nec inter se añ mr̄imoniū inter duos cognatos viri et vxoris cōtractū succedunt: vt C. cōia. de successio. l. amite. nec postea nisi sicut facit vir vxori deficiēte omi parētela ꝛ excluso fisco: vt. C. vn̄ vir et vxor. l. i. ꝛ in aut. ibi signata [iiii] iii.

Additio Ut habet in. c. penul. ꝛ c. sup hi. ex de cōsan. ꝛ affi. iiii.

[illegible] Sꝫ hāc reprobāt Io. fa. ꝛ Ang. hic: ꝙ nō reperit iure cautū ꝛ est cōtra ibi no.

Priuigna. Priuignus. a ¶ Priuigna. q2 illa ē priuigna mea q̄ ex mea vxore est nata añq̄ esset vxor: ꝛ femine ille est p̄uign⁹ qui ex marito nat⁹ fuit añq̄ suus eēt maritus: vt. s̄. eo. §. affinitatis ꝛ. §. sacrum. sed hec postea fuit nata. tamen dicit Julianus abstinendū rōne honestatis [v] vt subiicit: ꝛ ff. eo. l. si qua. §. si vxor. ꝛ. l. semper. ꝛ ad hoc inducit duo argumenta. Nam ꝛc. v.

[illegible] Que orit etiam ex spōsalibus de futuro ꝛ de facto ꝯtractis vt nō possit cōtrahi cū aliquo primi cōtrahēti cōsanguineo. c. vnico de spon. impu. in. vi. Ange.

b ¶ Nurū esse. licet sit sponsa: tamen nō est nurus anteq̄ fiat vxor: ꝛ econtra licet sit patris: quia vxor non est patris adhuc: iō non est filii nouerca: vt hic. ꝛ. ff. de ritu nup. l. si qua. §. i. ꝛ tamē licet nulla sit affinitas: ē abstinēdum: vt subiicit rectius ꝛc.

c ¶ Rectius. a simili concludit in casu proposito primo in hoc. §.

d ¶ Facturos. scilicet scimus vel constat.

e ¶ Seruiles. i. dū durāt serui.

f ¶ Cognatiōes. i. cōsanguinitates q̄ sunt inter s̄uos ꝛ impediunt nuptias inter eos. Itē affinitas: vt hic. ꝛ. ff. eo. adoptiu⁹. §. s̄uiles. Sꝫ q̄o hoc cū nulla cognatio sit inter eos: vt. i. de capi. di. §. ꝙ autē. Sed illud in iure succedendi ꝛ in tutela vel hereditate dr̄. hoc autē in iure sanguinis qd̄ nullo iure ciuili tolli pōt: vt hic ꝛ. ff. de regu. iu. l. iura. sanguinis. ꝛ p ꝯn̄s etiam in p̄hibitiōe matrimonii. Sꝫ nonne ꝛ alia rōne inter eos matrimoniū impedit: q2 sunt s̄ui: vt. s̄. eo. §. i. rn̄. ꝛ C.

de incest.nup.cũ ancillis.Rñ.durã te suitute hec sũt duo impedimẽta [vi] ꝛ eis manumissis durat hoc vnum vt sequitur. vi.

Additio. Scʒ de iure ciuili.sec⁹ de iure cañ. per.c.j.ex tra de con iu.suo.

a ℭ Manumissi. fuerũtvel ambo: et tũc tm̃ est ipedimen tũ sangui nisvł vn⁹ tm̃:ꝛ tunc duo sunt q̃ impediunt:vt mõ diximus.

b ℭ Enumerari.

pater ꝛ filia:aut frater ꝛ soꝛoꝛ manumissi a fuerint.

ℭ Ponit gnaliter q̃ q̃ esse alias psonas inter q̃s nõ põt ↄstitui mr̃imoniũ. Ang.

ℭ Sũt ꝛ alie psone q̃ ꝑpter diuersas rationes nuptias ↄ̃here ꝓhibenť:q̃s in libꝛis digestoꝝ seu pãdectarũ ex veteri iure collectarũ enumerari b permisimus.

ℭ Cõtrahẽs matrimoniũ ꝺ̃ facto ↄ̃ mãdata legũ nõ efficiť vir vel vxoꝛ nec mr̃imonium appellať q̊ mr̃imonio dissoluto ñ ẽ loc⁹ exactiõi dotꝭ et donatiõis ꝑpter nuptias: ꝛ alias ve- niũ patiť.h.d.cũ.§. sequenti. Areti.

tris:vt.C.de interdic.ma.inter tu. l.j.[viij]Octauus ꝑ legẽ papi.ꝛ iulia.s.inter senatoꝛes ꝛ eoꝝ liberos ꝛ libertas vel alˀs vilis cõditionis feminas:vt.ff.de ritu nup.l.papi.ꝛ C.de nup. l.si libertaʒ. quod capl'm hodie coꝛrectũ est: vt in autenť. vt li.decetero.§.si quis aũt. colũ. vi. Non⁹ est vt inter ꝑ̃sidem ꝛ sibi subiectaʒ rõne iurisdictionisvt.C.

merari.pñt aũt enũerari q̃ttuoꝛdecim modi cũ his quos in hoc ti. hẽmus.Prim⁹ est rõne suitutis:vt.s. eo.j.rñ.ꝛ.C.ꝺ incest.nup.l.cũ ancillis.Scꝺs est rõne etatis:vt mares minoꝛes.xiiij.an. femine minoꝛes xij.vt.s. eo.ij.rñ.[vij] Terti⁹ rõne sanguinis qꝺ in tria diuidiť:ascendẽtes:descẽdẽtes:ꝛ collaterales:vt s.e.§.g̊.ꝛ.§.inter eas.ꝛ.§.fratris. ꝛ.§.ei⁹.ꝛ.§.duoꝝ.Quart⁹rõne adoptiõis:vt.s.eo.§.g̊.ꝛ.§.inter eas. in fi.vtriusq̃.Quint⁹ rõne affinitatis pñtis:pterite:ꝛ future:vt.s.e.§. affinitatis.ꝛ.§.socrum.ꝛ.§.si vxoꝛ. Sext⁹rõe mr̃imonij.Nã si hʒ.vnã non dʒ hr̃e alterã eodẽ tpe:alˀs est infamis:vt.s.eo.§.socrũ.in fi.ꝛ.§. affinitatis.in fi.C.ad.l.iul.ꝺ adul. l.eum. Septim⁹ ꝑ sena.con.quod vetat fieri matrimoniũ inter tutorem ꝛ curatoꝛẽ ꝛ filios eoꝝ ad quõdam pupillã ꝛ adultã suã vel pa-

Quattuoꝛdecim modis quibus impeditur mr̃imonium.

ꝺ nup.ꝛ si ↄtra.ꝛ.C.si quacũq̃ pre. po.l.j. Decim⁹ est ↄ̃stõnẽ ꝑ̃ncipis vt cũ ea quã q̃s ꝺ sacro fonte leuauit:vt.C.de nupt.si q̃s alũnã.in fi. Idẽ seruať de ip̃a cõmatre: lʒ nr̃o iure cautũ nõ repiať.[ix] Vndecimus est rõne honestatis:vt.s.e.§. si vxoꝛ.ꝛ.ff.e.l.si qua.[i]Est ꝛ duodecim⁹ rõne oꝛdinis annexi:vt cuʒ clericis in sacris oꝛdinibus cõstitutis:vt in auť. qũo op. episc.§.neq̃ aũt.col.j.ꝛ in auť. de sanctis.episc. §.si q̃s.col.ix.[ij]Est ꝛ tertiusdecimus:vt in monachis: cõuersis:monialib⁹:lʒ nõ sint in sacris oꝛdinib⁹ ↄstituti:vt in auť.de mo.§.antepe. col.j.ꝛ in auť. de nup.§.ꝑ occsionẽ. col.iiij.[iij]Est ꝛ decimusquartus in muliere rapta: que ꝑpꝛio nubit raptoꝛi quod ꝓhibeť: vt in auť. de rap.mu.que ꝑpꝛio rap.nu.§.j.col. ix.[iiij] vij.

Cogñtio spũalis ipedit mr̃imonium.

Oꝛdo sacer ipedit mr̃imoniũ.

Additio Sed de iure canonico

non inspicit numerus annorum sed potentia coeundi. c. puberes. & c. de illis, extra de despon. impube. viij.

Additio. Secus tamen est de iure cano. vt in. c. pe. extra de scdis nup. scdm docto. hic. ix.

Additio. Alij tamen filij duorum compatrum possunt matrimoni copulari. c. si sup eo. extra de cogna. spiritua. dummodo per neutrum eorum fuerit ad compaternitatem deuentum. de qua materia vide Ange. hic. qui etiam querit. an per procuratorem possit compaternitas contrahi. j.

Additio. Sed istud modum dicit Jason esse superfluum: quia est positum s. in quinto modo. ij.

Additio. Secus in constitutis in non sacris: vel minoribus ordinibus: qui si incedant in habitu & tonsura gaudent priuilegio. c. si quis suadente. xvij. q. iiij. & priuilegio fori. c. j. de cle. coniu. lib. vj. iij.

Additio. Et non fecerint professionem tacite vel expresse. de quo dic vt in c. j. de voto & voti redemp. libro. vj. Ange. iiij.

Additio. Secus est hodie de iure canico. vt in. c. fina. extra de rap. et alios modos quibus impeditur matrimonium. vide Angelum & Jasonem hic.

diuisio. Summarium. §. Iste §. cum m. §. seq. diuiditur in sex partes. Primo ponit dictum suum annullans. Secundo infert. Tertio rationem assignat Quarto infert alium effectum quo ad nomen. Quinto infert alium effectum quo ad exactionem dotis & donationis propter nuptias. Sexto addit alias penas. Secunda pars ibi. Itaque. Tertia ibi. Nam nec. Quarta ibi. Unum solent Quinta ibi. Sequitur ergo. Sexta in §. sequenti. scilicet ibi. Qui autem a ¶ Diximus. vt. s. eo. per totum. & etiam adiecimus in prin. §. vide cle. primam de consanguinita. & affinita.

¶ Si aduersus ea que diximus[a] aliqui coierit nec vxor nec nuptie nec matrimonium: nec dos intelligitur. ¶ Itaque[b] hi qui ex eo coitu nascuntur in potestate patris non sunt: sed tales sunt quantum ad[c] patriam potestatem pertinet quales sunt hi quos mater vulgo[d] concepit ¶ Nam nec hi[e] patrem habere intelliguntur: cum & his pater incertus est[f].

b ¶ Itaque. bene infertur: vt. s. ti. j. in princi.

c ¶ Ad patriam potestatem. propter hunc casum posuit de nup. post ti. de patria ptate. [v] v.

Additio. Et an bastardi dicantur esse de domo: familia: casata: nobilibus agnatione: vel gente. vide per docto. in. l. fi. C. de verborum significa. & hic.

d ¶ Uulgo. scilicet qui partem demonstrare non possunt vel illicitum: vt ff. de sta. ho. vulgo. [vj] vj.

Additio. Hoc verum nisi vterque. s. masculus & femina vel aliter tamen ignorauerit: quia tunc filij sunt legitimi. c. ij. in fi. qui fi. sint le. & succedunt parenti & an scienti. c. ex tenore extra eo. ti. & ideo qui eos dicit spurios debet probare scdm Ange. hic.

e ¶ Nec hi. scilicet vulgo concepti. vel dic hi de quibus loquitur: scilicet illicite. concepti.

f ¶ Incertus est. Cui pater est populus pater est sibi nullus & omnis. Cui pater est populus: non habet patrem ille. & scdm hoc

dic his: scilicet vulgo cōceptis. Uel dic hic: scilicet incestuosis: et tunc dic iuris fictione incertus.
a ¶ A greca voce nothos. nothos grece dicitur latine spurius: ⁊ apatros qua. si sine patre: ⁊ simili ratione a mitros dicitur sine matre.
b ¶ Sine patre. iure ciuili inspecto.
c ¶ Seq̄tur bene infert. cū enim sine matrimonio eē nō potest. scʒ dos: et vbi nō est dos actio dotis non est: vt C. de donatio. ante nup. l. fina. ibi. sicut enim ⁊c. [viij] viij.

Expositio greci.

¶ Unde solent filij spurij appellari vel a greca[a] voce [spurios] id est vulgo cōcepti vel[b] id est quasi sine patre filij ¶ Seq̄tur[c] ergo vt dissoluto tali coitu: nec dotis nec donationis exactiōi[d] locus sit. ¶ Qui autē phibitas[e] nuptias cōtrahūt et alias penas[f] patiuntur: que sacris constitutionibus continentur.

¶ Filius naturalis [...] qui ic datus pa[...] subijcitur ptāti. Item ex legittia concubina geniti si ipsa postea nubat patri dictorū filiorū: ⁊ exinde fiant dotalia instrumenta in patris sui potestate redigūtur. h. d. Ange.

¶ Aliqn̄ aūt euenit vt liberi qui statim vt nati sunt in ptāte

Additio. Et ideo dicit Christofo. q̄ scienter contrahens cum ea cum qua matrimonium esse non potest non lucratur fructus dotis putatiue. de qua questione habetur in. l. si ante nup. ff. so. ma. et per Ange. j. in glo. continentur.

d ¶ Exactioni. scilicet per actionem ex stipulatu que datur pro dote: vt. j. de actio. §. fuerat: sed nunquid per conditionem sine causa vel ob causam quasi ob causam datum fuerit. nec causa fuit secuta. Respon. pla. sic. siue ignorans siue sciens dederit: vt. ff. de condi. sine causa. l. fina. [viij] sed Jo. dat talē conditionem ignoranter non scienter danti: vt. C. de condi. ob causam l. j. ⁊ ff. de condi. ob cau. l. j. §. fina. ⁊ l. ij. nec immerito cum turpiter dāti nulla sit repetitio: vt. ff. de condi. ob tur. cau. l. si ob turpem. ⁊ hec omnia locum habēt quādo nō fuit secutuʒ matrimoniū. [ix] viij.

Turpiter dās non repetit.

Additio. Et hec vera fm Ja. si tale matrimoniuʒ etiā de facto nō fuit sequutuʒ: vt p Bar. in. l. auunculo. ff. de condi. sine causa. Al's procedit opini. Johā. dū modo sciuerit ius ⁊ factū: vel etiā factū tm̄. l. q̄ cōtra. C. de ince. nup. sec⁹ si ignorauerit. l. si cū dotē. ff. so. ma. ix.

Additio. Jmmo tūc sumus in casu dicte. l. auunculo. ⁊ casus istius §. est totus ecōtra fm Jaso. ⁊ de alijs penis contrahentium incestas nuptias vel illicite coeuntium. vide p Angelum.

e ¶ Prohibitas. per aliquem de xiiij. modis. licet Jr. vel Cy. has penas imposuit tantum eis qui incestas nuptias faciūt vel nepharias: ⁊ non qui alias inutiles: vt in autē. de incest. nupt. §. j. col. ij.

f ¶ Alias penas. vt est amissio bonorum et incursus infamie: vt. C. de incest. nupti. l. qui contra. et. l. si quis incest. hodie vero ⁊ cōfiscatio bonorum exilium: ⁊ cinguli siue dignitatis depositio: et verberatio si

viliſ et ſti mponitur:vt in autē.de in ceſt.nup.§.j.col.ij.

a ¶ Parētum non fiant: hoc mirabile per duo probat exēpla.

b ¶ Naturalis.ſcilz tantū.

Ala.qn̄ decorati maximis dignitabus faciūt matrimoniū:vt in autē. vt li.ma.ꝛ auie.§.q2 vero legem dudum.col.viij. melius aūt qui. mo. na.effi.le.§. hec ergo caſta.col.vj.

c ¶ Curie. cū em̄ vult aliqs naturalez filiū tm̄ q̄ ī ptāte' patris nō eſt vt hic.ꝛ.ſ. ti.j.in p̄n. facere in ptāte detur in ſeruitio imperatoris vel preſidis puincie.Nā in poteſtate

parentum[a] nō fiant: poſtea aūt redigant in poteſtatē patris: qualis eſt is q̄ dū naturalis [b] fuerat poſtea curie [c] datus poteſtati patris ſubijcitur. ¶ Necnō [d] is q̄ a muliere libera procreatur: cuius matrimonū minime legibus interdictū [e] fuerat:ſed ad quā pater cōſuetudinē, habuerat poſtea ex nr̄a cōſtitutione [f] dotalibus inſtrumentis [g] compoſitis in poteſtate patris efficitur. ¶ Quod ꝛ alijs liberis qui ex eodez matrimonio poſtea fuerint procreati ſimiliter noſtra conſtitutio [h] prebuit.

¶ De adoptionibus

Sz dicq ꝙ matrimoniū nudo cōſenſu ꝑficitur ſine ſcriptura: vt ī autē. đ nup. §. nuptias.col.iiij ꝛ ff. de regu. iur. l. nuptias. ſz filij primogeniti non ſunt legitimi ſi dotalia inſtrumēta non ſint facta:vt hic.ꝛ facit ad hoc.C.de natu.li.l.cum quis. ꝛ.l.nuper.ꝛ.l.imperator.ꝛ.l.ſi.et in autē.de here.que ab inteſt.deſe.§. j.col.viij.ꝛ in aut.de filijs ante do. inſtru.natis.col.iij.ꝛ in autē.de inceſt.nuptia.§.ſi.col.ij. ꝛ de trien. et ſemiſ.§.fina.[iij] iij.

efficitur loco meriti patris:et efficitur legitimus loco meriti filij [i] vt hic.ꝛ in autē.qui.mo.na.effi. ſui .§.ſi quis igitur.col.vj. j.

Additio Quod angelus intelligit verum ficte non vere.quod nota ꝑ ſtatutis:vt eſt tex.in.l.iij. C. de natu.li.ꝛ qualiter ſuccedant.vide hic per eum.

d ¶ Necnon is.nunc ponitur aliud exemplum.

e ¶ Interdictum. nam aliam vxorem non habuit tempore concubinatus:al's contra:vt.C. de concubi. l.j.[ij] ij.

Additio. Et tunc quid ſi cum ea ꝑ diſpenſationem matrimonium contraxerit.vide Chriſto.ꝛ Ia.hic.

f ¶ Cōſtitutione.vt. C.de natu.li. l.cum quis.

g ¶ Inſtrumētis.ſed nunquid ſine inſtrumētis eſt matrimoniū tale.Dicunt quidā ꝙ non:vt pla. et

Additio.Hodie vero de iure cano. etiam in terris imperij ſine dictis inſtrumētis tenet matrimonium et filij efficiūtur legitimi: vt habetur in.c.tāta.qui fi. ſint le.ꝛ an debeāt tūc filij conſentire.Et an ſtatuto loquēte de legitimis cōprehendātur Itē an legitimētur ꝑ diſpēſationē cōcubine factā in mortis articulo: vide per Ange.ꝛ Iaſo.hic.

h ¶ Cōſtitutio. vt.C.de natu.li.l. nuper. ſed ſi non fecerit eam ſibi vxorem adhuc huiuſmodi naturales ſunt alendi a patre.Item ſuccedunt ex teſtamento in totum ſi pa- An naturales tm̄ ſuccedant

ter vult: legitimis non existentib⁹ vel parẽtibus iam defunctis: al's liberi in vnam vnciam tm̃ permittũt naturales succedere superiores qñ ipsi tm̃ supersunt non impediunt eos nisi in sua legitima: q̃ superiorib⁹ debetur. Ab itestato pro duas habẽt vncias paterne substantie cũ matre eorum viriliter diuidendas. quando non sunt ascendentes nec descendentes alũt et ipsi patrem: ꝛ hoc in licite natis: sed si illicite nati sunt nõ: immo omni beneficio sunt exclusi: vt in autẽ. quibus modis natura. effici. sui §. discretis: vsq; in finẽ cõsti. colla. vj.

¶ De adoptionibus.

Quia supra dixit de nuptijs ex quibus acquiruntur filij legitimi ꝛ naturales: ideo nunc de adoptionibus ex quibus acquiruntur filij legitimi vel sic. Qui supra qualiter filij nostri sunt in nostra potestate dixit: nũc aũt qualiter alieni efficiantur potestatis nostre. Aretinus. Conti= nuatio.

diuisio Non solum. ¶ Iste titulus diuiditur in nouem partes principaliter. Prio ponit ꝙ adoptiui sũt in potestate adaptãtis. Scdo qualiter fiat adoptio ꝛ arrogatio. Tertio primũ dictũ limitat et declarat. Quarto de impubere qui se ad arrogandum dedit. Quinto ꝙ adoptans debet saltem adoptatũ precedere. xviij. annis. Sexto quando aliquis vt nepos vel pnepos adoptatur. Septimo in quibus adoptatus eq̃paratur naturali. Octauo in quibus conueniunt et in quibus nõ adoptio et arrogatio. Nono ꝙ serui adoptati a dominis sũt liberi. Secunda ibi. Adoptio. Tertia ibi. Sed hodie. Quarta ibi. Cũ autem. Quita ibi Minorez. Sexta ibi Licet aũt Septima ibi. In plurimis. Octaua ibi. Illud. Nona ibi. Apud cathonez.

¶ Liberi adoptiui sunt in potestate nostra sicut naturales et legitimi. Areti.

Non solum autez naturales[a] liberi sm ea que diximus in potestate nostra sunt; verum etiam hi quos adoptamus[b].

¶ Auctoritate principis adoptio arrogãtur qui sui iuris sunt: sed imperio magistratus adoptio eorum qui sunt sub potestate alterius. h. dicit Aretinus.

a ¶ Non solum autẽ naturales. subaudi ꝛ legitimi. quare distingue qꝛ filiorũ alij sunt naturales ꝛ legitimi: vt ex legitimo matrimonio nati: vt hic. et. s. de patria potestate. in princi. Alij naturales tantum: vt nati ex concubina: vt. s. titu. j. §. fina. Alij legitimi tantum: vt adoptiui. de quibus hic titulus loquitur. Alij nec naturales nec legitimi iuris presumptione: vt incestuosi vel al's illicite nati: vt in autẽti. quibus modis naturales efficiuntur sui. §. fina. collatio. vj. Alij sunt qui prius non fuerunt legitimi: sed nunc sunt: id est efficiuntur duob⁹ modis: vt in autẽti. quibus modis naturales effi. sui. §. j. et. s. titu. j. in fine. Multi= plices sunt li= beri.

b ¶ Adoptamus. scilz in potestate nostra sunt: ꝛ hoc iure veteri: vt hic. ꝛ. ff. co. l. j. sed hodie distinguit: vt. j. co. §. sed hodie.

Adoptio. ¶ Diuidit iste. §. in tres partes. Primo ponit in genere dictum bimẽbre. Scdo exemplificat et ponit exemplum primi membri. diuisio.

Tertio exēplum secūdi mēbri. Secunda ibi. Imperatoris. Tertia ibi. Imperio. [iiij] iiij.

[rubric] Et est ratio diuersitatis: quia in arrogato vertitur maius periculuz cū trāseat in potestatē cuz omnibus suis bonis: idō cautius est agendum c. vbi periculum. de elec. in. vi. Itē arrogatus nō pōt habere consilium patris sicut adoptiuus. Itē trāsire de potestate in potestatē habet simbolū: et idō facilis est transitus: sed arrogari est quādam libertatem perdere: ideo est cetera. ſm Jaso.

¶ Adoptio^a autem duobus modis fit: aut pricipali rescripto ^b aut iperio magistratus ^c. ¶ Imperatoris auctoritate adoptare qs potest eos easve: qui que sui iuris sūt: que species adoptionis dicitur arrogatio ^d. ¶ Imperio magistratus adoptamus eos easve qui que ve in potestate parentum sunt: siue primum gradum liberorū obtinēt: qualis est filius filia: siue

Adoptio qd est. a ¶ Adoptio. est aūt adoptio ſm P la. et Johan. legalis actio ad solatium eorum qui liberos nō habent pene id est fere naturā imitās: sed certe et ab his qui liberos habēt fit adoptio: vt. ff. eo. l. nec ei. §. preterea. et. j. eodē. §. licet. quare potest sic simpliciter diffiniri. Adoptio est legitimus actus per quā fit quis filius qui nō est pene naturā imitans et est hec veritas: vt. ff. e. l. j. et. j. eo. §. minorem. [v] v.

[rubric] Immo etiam hic peccat ſm Chri. quia nedum filij: sed etiā nepotes fiunt per adoptionem: vt di. §. licet. ideo in genere sic diffinias ſm Jasonez. Adoptio est actus legalis per quem vel fit transitus in potestatē vel saltē ius in testate successionis defertur. Angelus aretinus legū doctor famosissimus.

b ¶ Rescripto. hoc est vel ante ipsum principem vel ante alium magistratum de legatione facta per rescriptum a principe: vt. C. eodē. l. ij. in fi. et. l. arrogationes. [vi] Sed quid si imperator non est. Respō. nō potest fieri: licet imperium semper sit vt in auc. quomodo opor. epis. §. fin. col. j. [vij] vi.

[rubric] Et sic est delegabilis: quia cōpetit iure magistratus. l. j. ff. de offi. eius cui man. est iur. nec plenam cause cognitionem requirit: vt per Bar. in. l. nec quicquam. §. vbi decretū. ff. de offi. procon. et leg. Ja. vij.

[rubric] Sed de iure cano. fieret auctoritate apostolica cuz mortuo imperatore succedat ecclesia in administratione. nec. c. licet. et ibi no. extra de fo. compe. ſm Angelum et Jasonem hic.

c ¶ Magistratus. scilz cuiuscunque ordinarij etiā defensoris ciuitatis q minus est: vt in autē. de defen. ciui. §. nulla. colla. iij. Nec mirum cū sit de volūtaria iurisdictione: vt. ff. de offi. procōsulis et lega. l. ij.

Arrogatio et adoptio differunt. d ¶ Arrogatio. quia adoptator interrogatur an velit eum quē adoptat sibi iustum filiū esse: et adoptatus an id fieri patiatur: vt. ff. cod. l. ij. [viij] Unde versus. Arrogo qui suus est: sed habet meus esse necesse. Patris adopto suum sed patris permanet idem. viij.

[rubric] Nota argu. quod in matrimonio cōtrahendo spōsus debeat prius interrogari quam spōsa: de quo

vide glo. in. l. ij. in princi. ff. eodem.
a Inferiorem. i. sequentem.
diuisio. Sed hodie. Diuiditur in duas partes. Primo ponit quando pater dat filiũ in adoptionẽ extraneo Secundo qñ dat auo materno vel paterno. Secunda ibi Si vero pater.
b Constitutione vt. C. de adoptioni. cũ in adoptiuis.
c Naturali & legitimo.
d Tributa. i. in predicta cõstitutione. [ix] et facit ad hunc. §. j. de hered. que ab intesta. §. aliquam. al's. §. inuenimus. & j. de ex here. lib. §. circa adoptiuos. & j. de inoffi. testa. §. ij.

inferiorẽ[a] qualis est nepos neptis: pronepos proneptis.

Si filiusfamilias detur in adoptionez extraneo non trãsit hodie in eius potestatẽ: secus si detur auo vel alteri ascẽdẽti. h. d. Aretinus.

Sed hodie ex nostra cõstitutione[b] cũ filiusfamilias a patre naturali[c] extranee persone in adoptionem datur: iura patris naturalis minime dissoluuntur: quicq; nec ad patrem adoptiuũ trãsit: nec in potestate ei9 est: licz ab intestato iura successionis ei a nobis tributa[d] sint.

Si vero pater naturalis[e] non extraneo: sed auo filij sui materno[f]: vel si ipse pater naturalis fuerit emãcipat9[g]: etiã auo vel proauo simili modo[h] paterno vel materno filiũ suũ dederit in adoptionẽ: in hoc casu (quia cõcurrunt[i] in vnã personã et naturalia et adoptionis iura[k]) ma

Emãcipatus. al's cũ esset in potestate aui: quõ adoptaret eũ quẽ habet Certe nõ potest pl9 esse q̃ fili9 vel nepos vt hic. & ff. eod. si pater. §. qui duos. & intellige emancipationis tẽpore filiũ nõ esse cõceptum: q̃ nũc datur i adoptionẽ: al's in ptãte aui remãsisset: vt. j. ti. j. §. fi.

e Pater naturalis. & legitimus.
f Materno. in cuius potestate prius non erat: sed modo efficitur vt subijcitur: vt. s. de pa. po. in fine. Accursius.

x. Additio. Etiã cõcurrentibus legitimis et naturalibus q̃uis inter se nihil habeant parentele. quod no. sm Angelum. et ideo non transit in potestatem: quia per emancipationem priuaretur hereditate vtriusq; sm communem opi. l. cum in adoptionis. C. eo. Sed cum hodie nemo emancipetur inuitus. §. generaliter in autẽ. qui. mo. natu. effi. sui. videtur iste. §. esse correctus. de quo vide Jasonem hic.

h Simili modo. i. similẽ facias distinctionem. Nam materno pro auo indistincte: paterno vero sm q non distinxit in auo datur in adoptionem.
i Concurrunt. sed si ego adoptẽ filium fratris mei: nunquid potestati mee subijcitur. Respon. sm Jóhan. q non. Et quod hic dicitur naturalia expone: id est natiualia: quia ab auo contrahi natiuitatez et originem: quod non est in filio fratris mei.
k Jura. vnde preferendus est ei in quẽ vna tñ cõcurrit: & sic q due

rationes preualent vni: vt in autẽ. de consangui. et vter. fra. §. j. colla. vj. ꝛ. C. de edi. di. adria. tol. l. fina. nisi vna sit melior duabus: vt colligitur. ff. de inoffi. testa. nam et si. et. ff. vnde liberi. l. scripto. Ang.

Cum aũt. ¶ Diuiditur i quinqꝫ partes. Primo q arrogatio fiat causa cognita. Scdo q sit iusta cã. Tertio ponit modũ sub quo fiat. Quarto q nõ põt arrogator ipsuz emãcipare sine causa. Quinto q quartam partem bonorum suoꝝ eidẽ siue in vltima volũtate siue inter viuos relinquat. Secũda ibi. ꝛ exquiritur. Tertia ibi. ꝛ cum. Quarta ibi. item non aliter. Quinta ibi. sed et si. Areti.

diuisio.

Addítio. Et nota q dictio preter includit si sequitur propositionem negatiuã. l. actione. C. de trãsac. vel etiam affirmatiuam si cõprehẽdat aliquid qd sub ea nõ continetur: vt hic als secus. l. nam quod liquide. ff. de pe. leg. Angelus.

a ¶ Rescriptum. vt qꝛ sui iuris est: vt. s. eo. in prin. Accur.

b ¶ Cognita. que autem in cause cognitione vertuntur per ordinem scripta sunt. ff. eo. l. si pater. §. arrogationibus. ꝛ. l. sequen. vsqꝫ ad. §. fina. ꝛ quedam etiam hic dicuntur in persona impuberis: que et ibi dicuntur. [ij] ij.

...net stabile ius patris adoptiui: ꝛ naturali vinculo copulatum: ꝛ legitimo adoptionis modo cõstrictum: vt ꝛ in familia et in potestate huiusmodi patris adoptiui sit.

¶ Impuberes sui iuris nõ possunt nisi p rescriptuz principis et cum cause cognitione arrogari: et debet arrogator cauere de bonis arrogati restituẽdis si intra pubertatem decesserit: et etiam quartaz partẽ suorũ bonorũ tenetur ei relinquere. h. d. Areti.

¶ Cũ aũt impubes p principale rescriptũ [a] arrogatur: causa cognita [b] arrogatio fieri pmittitur. ¶ Et exqritur cã arrogatiõis: an honesta [c] sit expediatqꝫ pupillo. ¶ Et cũ quibusdam cõditionibus arrogatio fit: id est vt caueat [d] arrogator pso-

Addítio. De quib9 vide Ang. hic q dicit q si fuerint q̃site vel p delegatuz a principe vt. l. ij. C. eo. vel etiam ordinariũ ipsius impuberis: q̃s uis nõ bene pronũciauerit: act9 tñ tenebit: vt no. glo. in l. cum hi. §. si pretor. ff. de trãsactio. Angelus areti.

c ¶ An honesta. i. nõ eo proposito vt eius res deuoret: vt. ff. eo. l. nec ei. §. eorum. Accursius.

d ¶ Ut caueat. i. vt cautionem promittat cum fideiussione tamen: vt. ff. eo. nec ei. §. fin. ꝛ. C. de verb. signi. sancimus. [iij] iij.

Addítio. Quod est verum quando per aliam. l. requiruntur fideiussores: vt hic iuncta. l. his verbis. ff. eo. vel quando verbum caueat profertur qualificatiue: puta idonee. l. si mandato titij. §. fina. manda. c. odoardus. extra de solu. als prolatum a iure ciuili intelligitur de nuda promissione. l. sancimus. C. de verbo. signifi. secus in pretoria: nisi in casibus notatis in. l. j. ff. de pro-

to, stipulatio. Christofo.
a ¶ Persone publice. qui seruus publicus dicitur: vt. C. eod. l. ij. als enim seruus purus tabellio esse nõ potest: vt. C. de tabel. generali. lib. x. sed certe ideo sic dr: qz publice serui [iiij] iiij.

Notarius no pot esse seruus.

Additio. Unde nõ censet esse in dignitate: nisi sit notarius magni domini. et an potest derogatu mercedez petere: vel qp tenet instrumentum partem cogere: vide Angelum areti. hic.

ne publice [a]: hoc est tabellioni (si intra pubertatem pupillus decesserit) restiturum se bona illis: qui (si adoptio facta nõ esset) ad successionẽ ei venturi [b] essent ¶ Item non aliter emancipare eum potest arrogator: nisi [c] causa cognita dign9

fortuna: et aducticiũ erat. vnde non fuit considerandum: vt. ff. qui et a qui. l. iul. [viij] potuisset enim post pubertatẽ testamẽtũ fecisse: vt. s. ex quib9 causis. §. cum ergo. v.

Additio. Et ideo ex aliis substituti omnibus: qz nõ filij sz patris testamẽtum censetur quod non rumpitur per arrogationez filij peteretur ab arrogatore tanq̃ debitũ arrogati fm doctores hic. vj.

Additio. Secus tamen si premoretur arrogator: ex quo etiam tabule pupillares conualescerẽt: vt hic per Angelum legum doctorem famosissimum. vij.

Additio. Nec ob. l. nõ recte. cum si. C. de fideius. qz expressa plus continet q̃ tacita scilz fideiussores fm Jasonem. viij.

Additio. Nisi fauor eius pro quo cõsideratur adesset: vt hic. in eo qp cõsideratur posse mori impubes: vt qui sibi prouidere non potest legis prouisionem sentiat. Et ideo secus in maiore. Jason.

b ¶ Uenturi. vel iure successionis ex testamento vel ab intestato vel vel titulo vniuersali vel singulari vt legatarius: omnibus enim cõsulitur hac cautione pupillo descẽdẽte in pupillari etate: als si postea pupillaris substitutio euanescit: vt hic. et. ff. eo. nõ aliter. et. l. his verbis. et. j. de pupillari substitu. §. j. Sed nonne sine hac cautione facta admittũtur supradicte persone ex testamẽto? Respõ. nõ: cum testamentum sit ruptũ minima capi. dimi. scilz arrogatione. j. quibus modis testa. infir. §. non tamẽ. [v] Itẽ nunquid legitimi sine hac cautione admittẽtur. Respon. non: quia pater arrogator omnia iure peculij occuparet: vt. ff. de castrẽsi peculio. l. ij. [vj] Hec tamen cautio omissa pro facta habetur: vt. ff. eo. l. his verbis in fi. vt et als. C. de rei vxo. actio. l. vna. §. j. [vij] Sed quare legitimi non stipulãtur etiã vltra pupillarem etatem cum et postea erãt admittendi ad successionẽ si adoptio facta non esset. Respõ. illud est de

Satisdatio arrogatoris q̃bus pdest.

Testamẽtum rũpitur arrogatione.

c ¶ Nisi causa. veluti si ita heres instituitur. Iste adoptatus si emãcipatus fuerit: et tunc quartã perdit quam tunc deberet habere de bonis arrogatis. vt. j. proxi. respõ. et. ff. si quid in fraudem pa. l. fi. fm quosdã. Uel dic qp tunc non perdit quartã. vt. j. proxi. respõ. probatur qd cũ isto cõtinuatur. [ix] et quod dicta. l. continetur: intelligitur qñ erat iusta causa contra filium: vt quia prouocabat patrẽ ad iram: et iutãtum vt etiã exheredari potue-

Arrogat9 ex cã manumissus q̃rtã suaz nõ perdit.

rit et beneficium collatum vel conferendū reuocari:vt.C. de reuocatio.do.l.fi.ꝛ in autē.vt lib.de cetero.§.illud.ver.quibus etiā.colla.vj.ꝛ ſm hoc intellige proximū reſpō. quod ſeqtur. ix.

Additio. Et hec eſt vera ſm doctores hic qui dicunt hanc quartā debere dari in vltima voluntate ꝓpter verbum relinquere hic poſitū: ſecus ī alijs bonis propterverbū tunc. Jaſon legū doctor famoſiſſimus.

emācipatione fuerit et tunc ſua bona ei reddat. ¶ Sed et ſi decedens pater eum exheredauerit [a]: vel viuus ſine iuſta cauſa cum emancipauerit iubetur [b] quartā [c] partē ei bonorū ſuorum relinquere:videlicet preter bona q̄ ad patrē adoptiuum trāſtulit: et quorum commodū [d] ei poſtea acquiſiuit.

a ¶ Exheredauerit. vel preterierit:vt.ff.codē.ſi arrogator.

b ¶ Jubetur. nota nō cauet ſic ſe relicturum: tūc em̄ non valeret:vt C.de inoffi. teſtamen. ſi quando.j. reſpon.ſed ei iubetur per legem:vt ſic faciat.

Arrogatus non pl⁹ iuris habere dꝫ q̄ꝫ naturalis et legitimus.

c ¶ Quartā partem. quid ergo ſi alios filios ſex vel plures habeat: nunquid hic plus q̄ꝫ alij habet: Reſpō. ſic ſm Bul. quaſi habeat imputari ei: quare irrogauerit. Uel dic vt puto quartaꝫ ſue partis per conditionem ex.l. diui pij petit: vt hic.ꝛ.ff.eod.ſi arrogator.ꝛ.ff. de inoffi.teſtamen.papi.§.ſi quis. al's ſi quis ex his.ꝛ hoc ad inſtar naturalium et legitimorūꝫ:vt.ff.de inoffi. teſtamen.l.papi.§. quoniam.et. C. de inoffi.teſta.cum queritur.ꝛ.l.parentibus.abſurdum eſt enim.hunc legitimum plus iuris habere q̄ꝫ naturale ei legitimum:vt.s.eo.§. ſed hodie.in fi.Accur.[j] j.

Additio Et hanc approbat communiter doc.et an ſit hodie aucta hec quarta ꝑ auten. nouiſſime.C. de inoffi. teſta.vide glo. in.§. hoc obſeruandū. in auten. de trien.ꝛ ſemiſ.

¶ Adoptat⁹ dꝫ precedere adoptatuꝫ in tempore ſaltē. xviij. annis. Areti.

¶ Minorem natu [e] maiorē nō poſſe adoptare placet. ¶ Adoptio em̄ naturā imitatur [f] et ꝓ monſtro [g] eſt vt maior [h] ſit fili⁹ q̄ꝫ pater. Debet itaq̄ꝫ is qui ſibi filium per adoptionem vel arrogationem facit: plena pubertate (id

d ¶ Commodū. repete ꝛ preterea bona.ſcilicet aducticia cōmodum: quorū filius arrogatus poſt arrogationē acq̄ſiuit patri ſcilꝫ vſumfruc. Nā et hec acq̄ſita reſtituit: nō dico vſumfructū ipſum quē debet lucrari pater: vt.C.de bo.que lib.l. cū oportet.§. nō aūt.ad inſtar mariti in reb⁹ dotalibus:vt.ff.famil'.her.l.ſi filia.§.ꝛ ſic hoc ꝟbuꝫ ꝑter nō excludit: vt hic.ꝛ.ff.de pigno.actio.l.j.in fi.ꝛ.ff. de procur.ſed ꝛ he.§.penul.ꝛ facit. ff.de vulga. ſub. ſed ſi plures.§.in arrogato.

e ¶ Natu.i.natiuitate.ſic.ff.de mino.l.j.§.j.

f ¶ Jmitat'.plerūq̄ꝫ.q̄n q̄ꝫ tñ nō:vt j.eo.§.ſed ꝛ illud.ꝛ.§. in plurimis.

g ¶ Pro.mōſtro eſt. id eſt non ſm naturā:ſed cōtra naturā:vt et al's. ff.de ſta.ho.non ſunt liberi.

h ¶ Maior. ſcilꝫ.tēpore nō ꝑſona.

a ¶ Decemocto annis id est tot annos debet hr̃e plus adoptans qui faciunt vnam plenam pubertatem tanti temporis. Sed nunq̃d qui plures adoptat debet pluribus vicibus precedere in tanto tempore. R̃n. non: vt puto cũ s̃m naturam etiam in vno anno ex diuersis feminis: vel ẽt vna possit habere filios plures i hoc adoptio imitat natura: vt hic. Et nota pluribus modis dici plenã pubertatem. Nam interdum .xiiij. annos: vt .i. quibus modis tute. fi. §. i. et. s. titu. i. respõ. al's .xv. annos: vt in aut. de tempo. non solu. pecu. super dote. §. generaliter. col. vij. al's .xvij. ãnos vt .s. qui manumittere non possunt. §. fina. et. ff. de postu. l. i. §. pueritia. interdum .xviij. annos: vt. ff. de ali. et ci. le. l. mela. [ij] ij.

questio

Plena pubertas dr̃ q̃ttuor modis.

Additio. Sed hec glosa aut male aut improbe loquitur s̃m Christo. quia nullum tempus plenam pubertatem constituit: nisi .xviij. annorum. Angelus aretinus.

b ¶ Non habeat. vel licet vxorem non habeat: quo casu tamen est cõtra naturam: vt. ff. eo. l. et qui vxores. [iij] iij.

Additio. Sol'. s̃m Augelũ et Christo. q̃ satis est esse possibile in suo genere: licet non in specie ad hoc vt fictio fingat. Ang.

est .xviij. annis[a] p̃ precedere.

¶ Carens filio põt aliũ adoptare in locũ nepotis vel pnepotis. h. d. Areti.

¶ Licet aũt in locũ nepotis: et pnepotis vel neptis vel proneptis: vl' deinceps adoptare: q̃uis filiũ quis nõ habeat[b].

¶ Põt q̃s filiũ alienũ in nepotẽ suũ et nepotez alienum in filium suum adoptare. Aretinus.

¶ Et tam filiũ alienũ quis in locum nepotis adoptare põt q̃ neptem in locum[c] filij.

¶ Quãdo q̃s adoptat aliquem vt nepotẽ ex filio suo legitimo et naturali vel legitimo tm̃ debz interuenire cõsensus filij: sz nõ ecõtra qñ auus dat in adoptionem nepotem suum ex filio. Aretinus.

¶ Sed si quis nepotis loco adoptet: vel quasi ex eo filio quẽ habet iam adoptatũ: vel q̃si ex illo quẽ naturalẽ in sua potestate habet in eo casu et filius cõsentire[d]

c ¶ In locum filij. itẽ nepotem ex vno quasi ex altero natum: vt ff. eo. si patet. §. qui duos. nõ autem loco fratris vt. C. d̃ heredi. insti. nec apud [iiij] iiij.

Additio. Nisi i fratribus armate militie qui prelium intrantes possunt pacisci q̃ vnus alteri tanq̃ frater succedat. l. licet. C. de pactis. s̃m Christo. por.

d ¶ Cõsentire debet. q̃d nõ est in alijs cognatis qui possent sperare successionẽ: vt. ff. e. l. cũ adoptio. et si quidem filius consentiat bene est et recidet nepos adoptiuus in potestatẽ suã. s. filij mortuo pr̃e: vt. ff. eo. l. si q̃s nepotẽ. Si aũt nõ cõsentiat filius tũc agnoscit. i. appropinquat seu agnatus fit ei. i. auo hic nepos: et suus efficit heres etiã filio inuito: nec recidit in ptãtem eius;

a ¶ Oraculum. id est per p̄ncipē vt de eo q̄ sui iuris est. ⁊ ideo trāiit etiā hodie in potestatem arrogatoris: vt. s̄. co. in prin. ideo sic dictū quia oramus siue deprecamur eū: vt in talibus p̄stet auctoritatē. Accursius.

b ¶ Liberi. omnes nasci ⁊ nascituri. [ii] et etiā reuersi ab hostibus: vt ff. eo. ti. l. si paterfa. i principio. ⁊. ff. de ope. libe. l. ope. [iiij] iij.

Additio. Vt. l. si pater. in p̄n. ff. eodem. quod verum intellige fm. l. fina. ff. de colla. bo. scilz quando erunt nati: non ante: vt p Iasonem. hic.

¶ Illud ꝓprium est adoptionis filiꝰ que per sacruz oraculū [a] fit: q̄ is qui liberos in potestate habet: si se ad arrogādum dederit: nō solum in potestate arrogatoris subijcit: sed etiā liberi [b] eius in eiusdem fiunt potestate tanq̄ nepotes. Sic etenim diuus augustus [c] non autea tiberiū adoptauit q̄ is [d] germanicū adoptauerit: vt ꝓtinus [e] adoptione facta [f] incipiat germanicus augusti nepos esse.

¶ Seruꝰ a domino adoptatus vel in iudicio: vt filius nominatꝰ efficit liber hō (vj) h. d. Are. vj.

Additio. Ex quo nota. fm Aug. ⁊ Ias. q̄ probans se filiuz dz etiam tanq̄ legitimus obtinere.

¶ Apud cathonem bene scriptuz refert antiquitas seruos si a dño adoptatis [g] sint ex hoc ipso posse liberari. Unde ⁊ nos eruditi in nostra cōstitutione [h] etiā eū suū quē dñs actis [i] interuenientibus filium

c ¶ Diuus augustus. hic imperator volebat adoptare quēdam nomine germanicum: ⁊ hic germanicus noluit consentire. vnde nō poterat procedere adoptio: vt. j. titu. j. §. sed si pater. ⁊. ff. eo. l. ij. in prin. [v] vnde Augustꝰ calide suasit cuidam noīe tiberio vt illū germanicum adoptaret: quod fecit: ⁊ hunc tiberiū postea arrogauit p̄nceps: quare ⁊ per cōsequens habuit germanicum loco nepotis. v.

Additio. Et ibi glosa dicit q̄ iste arrogatus non pōt sibi aliquod ꝓprium reseruare. Ex quo nota q̄ impossibilitas exceptio non vitiat dūmodo sit circa accidētalia: puta vim vel potestatem actus. l. q̄dam decedēs. i p̄ncipio. ff. de administra. tu. vel etiā substantiā si adijciat actui iam formato: non si in ipsa formatione. l. per suū ff. de vsu. ⁊ ha. ⁊ ibi gl. nisi in casu. aut. igressi. C. de sacrosanc. eccl. vel nisi posset vtrūq̄ saluari etiam improprie. l. ij. C. de iure emphi. Et nota q̄ allegans dz eā clare et aperte probare: vt hic per Angelum.

d ¶ Is. tiberius.

e ¶ protinus. i. statim.

f ¶ Facta. a principe.

g ¶ Adoptati. s. a dño. ab extraneo autem non potest etiam libertus: vt. ff. eo. si pater. in fi.

h ¶ Cōstitutiōe. vt. C. de la. li. tol. l. vna. §. simili quoq̄ modo.

i ¶ Actis. i. corā iudice dicendo hec verba: veni huc fili. fm Azonē. [vij] vel vt puto corā iudice a gebat

vt filius fieret adoptiuus. ⁊ inde fuit facta scriptura: non tamē res peruenit ad perfectionem: vt differat a primo casu superiori. [viij] aliud si extra iudicium talia fierēt vel agerentur: vt. C. d lib. cau. l. penultima. [ix] et sic collige ex hoc et superiori ꝟsu: q̄ si id qd̄ ago nō valet vt ago valet tn̄ vt valere pt sic. C. d lat. li. tol. l. vna. §. simili quoq modo. [i] arg. ꝫ. ff. de iure codicil. l. j. [ij] vij.

suum nominauerit liberū esse constituimus: licʒ hoc ad ius filij accipiendum ei non sufficiat.

¶ Quib' modis ius patrie ptatis soluit.

¶ Post mortem naturalē patris filius [illegible]

[illegible] Idem si hmōi ꝟba blāda ⁊ adulatoria ꝓferant testamēti q̄ disponūt. l. paul'. §. paul'. ff. de fideicō. lib. enūciatiua aūt an debeant ꝟificari: puta si dicat sēproniū filiū vel fratrē heredē instituo: vide hic per Ang. viij.

Additio. An aūt bastardus possit adoptari vel arrogari a patre naturali. Bald. ⁊ Jason hic determināt q̄ non. ix.

Additio. Et an in iudicio facta cōfessio actionem vel dispositionem inducat. vide hic Ang. are. j.

Additio. Quod est verū qn̄ peccat in materia: secus si in forma. l. si tā augusti. de serui. nisi interueniat iuramentū. l. cū pater. §. filius matrē. ff. de leg. ij. Ang. are. ij.

Additio. Respondent doctores q̄ ibi constabat testatē nolle codicillari. Ange. are.

Quibus modis ius patrie potestatis soluitur. Continuatio.

¶ Supra visum est quomodo dominica potestas cōstituatur ⁊ constituta tollat. subsequenter visum ē sicut patria ptās censetur. Sequitur de iure videre quibus modis dissoluatur s'm Christofor.

mortem aui: nisi supersit filius in cuius potestatem recidat [h]oc dicit Angelus aretin' legū doctor.

Videam' nunc quib' modis hi q̄ alieno iuri sunt subiecti eo iure liberant. ¶ Et q̄dē[a] quēadmodum liberātur serui a potestate[b] ex

Videam'. ¶ Totus iste titul' diuiditur in sex partes. divisio. Primo qualiter dissoluat patria potestas morte naturali. Secundo qualiter morte ciuili ex delicto ꝓueniēte. Tertio q̄liter ꝑpter captiuitatē patris vel filij. Quinto qualiter emancipatione. Sexto qualiter per dationem in adoptionem auo paterno vel materno. Secunda ibi. cum autem. Tertia ibi. Filiusfami. Quarta ibi. si ab hostib'. Quinta ibi. preterea. Sexta ibi. sed ⁊ si pater. Item hoc principium subdiuiditur in quattuor: q̄ primo ponit de quo ē tractaturus. Secundo qualiter al's. s̄. dixit de seruis. Tertio qualiter filij liberentur a patria potestate generaliter rn̄dēdo. Quarto dictā rn̄sionē diuidit. Scda ibi. ⁊ quidē. Tertia ibi. hi ꝟo. Quarta ibi. sed hoc.

a ¶ Et quidē. q. d. q̄d sit circa seruos d absolutōe ptāt[is] co[n]. dixim' s̄. de li. §. ⁊. §. multis. Accursius.

b ¶ A ptāte. subaudi dominica.

a ¶ parētis. stricte accipe ꝑ his tm̄ qui sunt supiores ex linea masculina. nam femine non habēt in potestate filios: vt. s. titu. j. §. femine generalr accipit. s. titu. ij. §. j.

b ¶ Eo. scz parente.

c ¶ Hoc. scz quod dixi morte superioris iferiores effici sui iuris.

d ¶ Pre. s. familias subaudi. s. quē nullus est ratione potestatis.

e ¶ Nō omnimodo. ide est generalr.

f ¶ Sed ita. s. fiūt sui iuris.

g ¶ Eorū. s. nepotum.

h ¶ In potestate. r non exiuit. nam si exiuit r postea rediīt: quia est arrogatus: nō recideret filius in ptātem eius: vt. ff. d adoptio. si pr filium. r est ratio: vt ibi notatur. [iiij] iiij.

Additio. Scz ꝙ ius semel quesitū nepoti nō dz tolli per arrogationē regula iuris. ius nostrū. Alia enim ratio ibi posita reprobat: qd facit vt post impetrationē vacature nubens non obtineat: etiā si vxor moriatur.

his intelligere possumus q de suis manumittēdis superius exposuimus. Hi vero qui in ptāte parentis[a] sunt mortuo eo[b] sui iuris fiūt. ¶ Sz hoc[c] distinctionē recipit. ¶ Nā mortuo patre[d] sane omnimodo filij filie ve sui iuris efficiūtur. Mortuo vero auo nō oīmodo[e] nepotes neptesqz sui iuris fiunt sz ita[f] si post mortem aui in potestatē pris sui recasuri nō sunt. ¶ Itaqz si moriēte auo pr eorū[g] vivit: r ī ptāte patris sui est: tūc post obitū aui in potestate[h] patris sui fiunt. Si vero his[i] quo tēpore auus morit: aut iam mortuus[k] est: aut p emācipationē exiīt de potestate patris tunc hi qui in potestatē eius cadere nō pñt: sui iuris[l] fiunt.

¶ Deportatione patris vel filij dissoluitur vinculum patrie potestatis: qd ex restitutiōe pncipis recuperat. Relegatio aūt nō tollit patriā potestatē. Aretī.

¶ Cum autem[m] is qui ob aliquod maleficiū in insulam deportatur[n] ciuitatem

i ¶ Is. s. filius predictus.

k ¶ Mortuus est. scilicet filius predictus.

l ¶ Sui iuris. nisi in casu: vt qn̄ per dignitatem filius sui iuris factus fuisset: vt in aut. cōsti. que de dig. §. illud colū. vi. [iiij]

Additio. Et ratio sumit ex l. quod fauore. ff. de lega. j. ſm Jasonem hic.

Cū aūt. ¶ Diuiditur in qnqz partes. Primo de deportatione patris. Secundo de deportatione filij. Tertio de indulgentia principis. Quarto de relegatis. Quinto de seruis pene. scda ibi. Pari rōne. tertia ibi. sed si ex indulgētia. qrta ibi. Relegati. qnta ibi. Pene. Ang. diuisio

m ¶ Cū autē. dictū est. s. qualiter soluit patria ptās morte naturali nunc ponit qn̄ morte ciuili.

n ¶ Deportat. hic no. ꝙ hec sententia deportatiōis vt valeat. i. vt statū r ciuitatē pdat: nō pōt dari nisi a quattuor iudicibus. s. ab impatore vel ab eo q ei9 [v] vice iudicat

Quattuor ſi[...] indice[...] q depo[...] tare p[...]

vt a prefe.pre.z p̄fe.vrbis.ff.de pe. l.ij.§.j.z de leg.iij.l.j.§. a p̄fecto.et ff.de inter.z rele.l.inter penas.§.j. Idē credo in senatoribus q̄ parem suiam.i.parē habēt effectū pncipi: vel maiorē cū p̄ dicti:vt.ff.a quib9 appella.nō lz.l.j.§.j. [vj] si aūt alius iudex talez sniam det non valet nec mādatur executioni:nisi princeps approbet eā vel insulā siue locū assignet vt.ff.de lega.iij.l.j.§.ij.z.§.deportatos.z.ff.de iniust.rup.z ir.te.l.si quis.§.ei9.[vij] Que aūt sūt dlicta p quib9 in insulā debeāt deportari.dtcem9.j.de pub.iudi.p totū tit. Sed relegare pōt qlibet q̄ hz merū imperiū:vt.ff.de inter.z releg.l.de legatoꝝ.j.rn̄. Et no.q p̄mo de media.[viij] Scdo de relegatōe. Tertio de maxima dicit. Prima z vltima tollūt patriā ptātem:sz relegatio non sic:cū ibi status non est mutatio:nec capi.dimi. v.

Additio. Sz prefecti p̄to.l.j.§.hiqbus.de leg.iij.de mādato tn̄ p̄ncipis sine quo non posset delegari cū sit mixti imperij. Et si d p̄ncipis delegato intelligeret: nō haberet dubiū.fm Ang.hic. vj.

Additio. Sed tunc videt obstare. l.j.C.de sentē.p̄fec.p̄to.p eu9 solu. Iason dubitat dicens a sententijs senatoꝝ forte nō posse eam supplicari. vij.

Additio. Et rōnem diuersitatis q̄re preses puincie non possit deportare:vt hic.sz bene ad mortē dānare:vt.l.illicitas.§.qui vniuersas.ff. de offi.presi.vide per glo.ibi.q̄ est cōmunis: q̄uis Ange.hic eam impugnet. viij.

Additio. Sz Iason ɔtra p.l.iij.ff.de inter.z relega.de quo.j.de capi.di.in prin.

amittit: sequitur vt qui eo [a] modo ex numero ciuiū romanorum tollitur: perinde est ac si eo mortuo [b] desināt liberi in potestate eius esse.

¶Pari [c] ratione et si is qui in potestate parentis sit in insulam deportatus fuerit: desinit esse in potestate parentis.

¶Sed si ex indulgentia principis [d] restituti fuerint p oīa

a ¶Eo modo.id est p istaz deportationem in insulam. [ix] ix.

Additio. Et ex isto textu no.Ang. q dictio perinde importat similitudinem: sed omnimodam maxime in penalibus:vt per Barto.in.l.sacrilegij.ff.ad.l.iulia.pecu.

b ¶Mortuo.no.deportatū: mortuū: sez ciuiliter.sic.ff.de ɔtabu.l.j.§.filium.z.ff.pro socio.l.verum §.societas.[i] j.

Additio. Et sic nota q mors ciuilis equiparatur naturali: quod pcedit vni habet eundem effectum vt in his que sunt iuris:vel quādo infert in causam de qua agit: als secus.in dubio tamen intelligitur de naturali tm̄: quod no.fm Ang.

c ¶Pari.hoc not.vbi est eadem vel similis ratio idem ius constituatur.sic.ff.de verborum obligat. l.a titio.in fin.z.s.q cum eo qui in ali.po.§.istas.z.ff.de eden.l.quedā.§.nūmularios.z.ff.ad.l.aquil. l.illud.arg.contra.ff.de col.bo.l.si quis.in fine.j.respon.[ij] ij.

Additio. Solue fm Angelum et Iohā.fa.hic.q hic non erat cadez ratio per omnia.

d ¶Principis.als principali:sed nunquid per aliū poterit restitui.

pristinum statum a recipiūt. ℭ Relegati aūt p̄res insulam in ptāte liberos retinēt b. Et ex cōtrario liberi relegati in potestate parētum remanet.

ℭ Seruitus pene patriam potestatē tollit. hoc dicit Aretinus.

Rñ. non: nisi p senatorē qui potest restituere statum: vt. ff. de posthu. l. j. §. de quā. ⁊. §. an aūt. [iiij] iiij. Solutio. Quid aūt in regibus vel ciuitatib⁹ nō recognoscētib⁹ superiorem an possint super refuatis principi se itromittere vide per Ange. hic.

a ℭ Statum. scilz ꝗtum ad honores vel ordines ⁊ similia: vt. C. de sen. pas. l. j. ergo ⁊ patriā ptātem: ⁊ hoc vult dicere: sed cōtradicūt. C. de sen. pas. l. in insulam. ⁊. l. si pater. So. Hic spāliter ad oia fuit restitutus ẽm martinū ⁊ sic facias punctū ibi p oia. Hanc reprobo: q⁊ semp intelligit̄ ad oia restitui: nisi ꝯdicerit exp̄ssum. nam verbum restituo gn̄ale est: vt. ff. de vsur. videam⁹. §. in fauiana. Alij hoc intelligūt ad patrē reuertētē tm̄ referendū cui deberet restitui filius in ptāte: sz filio restituto nō sic: q⁊ sic noceret ei restitutio. ar. C. de leg. ⁊ cō. q̄d fauore. sed hāc opi. reprobo. nam libertus deportatus ⁊ restitut⁹ in libertinitatē decidit: ff. de iure potro. si me patroni. dic ꝙ interesse vtrū p̄nceps dicat hec ṽba. restituo te. ⁊ tūc ad oia restitutus videat̄: vt hic: an hec indulgeo tibi. quo casu de pena tm̄ remittenda cogitasse videat̄: vt in ꝯtrarijs ar. C. de sen. pas. l. gn̄alis. ⁊. l. tutor al's cum indulgētia: vt. C. de gene. abol. l. fi. [iiij] iiij.

Amplia. In dubio aūt intelligit̄ velle restituere ẽm oēs docto. hic qui hāc glo. approbāt. Et ideo hec restitutio tollit ius liberatiōis patrie ptātis quesitum filio: quia rescindit actū: ex quo imediate fuit quesitū: secus si nō imediate: sz ex nouo negocio: q⁊ tūc ius alteri q̄situm non tollit restitutio: vt not. in gl. in ptāte. §. pri. nisi aliter exprimat̄ puta ꝙ restituātur bōa quascunqȝ manus ābulauerint. ẽm Jasonem.

b ℭ Retinent. nota differentiam inter relegatū ⁊ deportatum quo ad familiam: vt hic. §. proximo. §. Item hic bona tenet: ille nō: vt. ff. de interdic. ⁊ releg. l. j. [v] Itē hic ciuitatem retinet: ille non: vt. ff. de interdic. ⁊ releg. l. relegatorum. §. siue ad tempus. ⁊. §. ad tempus. Item ꝙ hic ad tempus vel imperpetuum: ille autē tm̄ imperpetuū deportatur: vt. ff. de interdic. ⁊ releg. l. relegati. [vj] ⁊. l. relegatorū. §. hec differentia. sed in libertate non est differentia. nam vterqȝ liber remanet: vt. ff. de bo. dam. l. sed si alia. [vij] Sed bannitos nostri temporis quibus cōparamus. Respon. si ꝑpter maleficium: vt etiam cum ciuitate ⁊ bona sua publicentur vel de iure vel de consuetudine ciuitatum tunc deportatio compa rabo: al's relegato: vt arg. ff. de bo. damna. l. j. [viij] non autem dico ꝙ possit deportari a p̄side de iure: vt s. §. pri. dixim⁹. ne relegari a defēsore ciuitat; cū sit de impio mero: vt i auc. d̄ defē. ci. §. nulla. i fi. §. col. iij. vñ ṽsus. Qui deport̄tur sp pena crucianē. Pena relegatis est tēporis atqȝ perennis. [ix] v.

Differētia deportatus ⁊ relegatus.

De bānitis nr̄i tēporis

Additio. Hoc verũ esset relegatus in perpetuũ: q2 pōt sibi per sententiam adimi pars bonorum. l. relegati. in fine. z. l. relegator. §. ad tẽpus. ff. eo. titu. Ange. vj.

Additio. Et ibi vide aliam differentiam quã do nõ seruantur cõfinia: que siue dicantur seruata siue nõ: ei qui allegat pro fundamẽto sue intentionis incumbit onus probãdi: vt per Angelũ hic. vij.

Additio. Et ideo matrimonium non soluitur nisi alter voluntatem mutauerit. l. j. C. de repu. z possunt ex omni cõtractu iurisgen. acquirere z agere. l. si tibi mandauero. §. is cuius. ff. man. Ange. viij.

Additio. Sed hoc reprobant communiter doct. cum isti bãniti non perdant iura cõmunia etiã respectu sue ciuitatis: sed solũ municipalia: vt hic per Ange. z Chri. ix.

Additio. Quod est verum de iure: sed consuetudo obseruat contrariũ quia quis sit meri imperij: non tamen est magni: sed parui: cũ in absentem possit fieri. l. absentem. §. j. ff. de penis. Angel.

¶ Pene^a seruus effectus filios in potestate habere desinit: serui autẽ pene efficiuntur: qui in metallum^b damnantur: et qui bestijs^c subij ciuntur.

¶ De iure isto nulla dignitas liberat quẽ a patria potestate: nisi dignitas patriciatus. h. d. Areti.

¶ Filiusfamilias si

a. ¶ Pene. i. supplicij: supplicium enim suus dñs est non fiscus. vnde ei nihil querit: vt. ff. de his qui p non scrip. ha. l. iij. sed nouo iure nemo ingenuus fit seruus ex supplicio: vt in auten. de nup. §. qđ autem. et §. quia vo. collã. iiij. [i] j.

Ingenu9 ex supplicio non fit seruus.

Additio. Quod est verum si remanet viuus: secus si in eo fiat executio mortis naturalis: vel saltẽ presens ab habẽte potestatẽ capitaliter cõdẽnetur: q2 eius testamentuz nõ valet: nisi in male ablatis restituendis: sed in absente secus: quia valet testamẽtũ sm Ange. hic.

b ¶ In metallũ. i. in op9 metalli ad fodiendum metallnz vel etiam deportandum: z etiam ne fugerẽt ligabãtur z põdere quodã opprimebantur: vt ferro vel alio modo. Alij vo erãt qui dicebãtur dãnati in opere metalli: z hi nõ tãto põdere opprimebãtur: z qui hic fugiebãt in metallo ponebãtur. Alij vo erãt q̃ in ministeriũ vel i seruitiũ metallorũ ponebãtur: z hoc si perpetuo fieret erat seruus: al's contra. ff. de pe. l. aut dãnum. §. inter eos. z. §. q̃squis z. §. in ministeriũ. Sed q̃d si puincia non habeat metalla aliqua vel ferri vel similis conditionis. Rñ. in vicinã puinciam mittebãtur: vt. ff. de pe. l. aut dãnum. §. est pena metalli. Alij sunt in opus publicum perpetuo dati, vel ad tẽpus: q̃ sunt similes relegatis: vt. ff. de pe. l. quidam. [ij] sed huiusmodi pene non sunt in vsu hodie. ij.

Additio. Quod facit sm Christ. vt si vacãte sede p mortẽ prelati opus sit chrismate: querẽdi sint epi vicini: z est glo. in. c. si eps a paganis. de sup. neg. prela. lib. vj. iij.

Additio. Hoc verũ in datis ad tempus nõ in datis perpetuo: q2 milãtur deportatis: vt ibi sm Jaso.

c ¶ Bestijs. deducẽdis: vel etiã vt comederet cũ eis vel alia bestialia

faceret de hac pena dic vt not.ff.de pe.l.qui vltimo.

diuisio. Filiusfamilias. ¶ Diuidit in quattuor partes. Primo ponit dictum in genere. Secundo reddit rationem.[iiij] Tertio excipit a dicto. Quarto assignat rationem. secunda ibi Militia. tertia ibi. Sed ex constitutione Quarta ibi. Quis enim.

militauerit[a], vel si senator: vel consul factus fuerit manet in potestate patris.

¶ Militia enim vel consularis dignitas de patris potestate filium non liberat[b].

¶ Sed ex constitutione[c] nostra summa patriciatus[d] dignitas illico[e] imperialib[us] codicillis prestitis filium a patria potestate liberat[f].

¶ Quis enim[g] patiatur patrem quidem posse per emancipationis mo- iiij.

Additio. Que videtur esse eadem cum dicto contra glo.in.l.si.ff. de offi. procon.ces.et in.l.labeo.§.neratius ff.de vsucap.pro cuius solu.cog. quod est secundum diffi.secundum Jaso.

a ¶ Militauerit.i.miles fact[us] fuerit:ad quod multa sunt necessaria:vt in auten. de man. prin.§. fi. col.iij. diximus etiam in.l.pe. ff. ex quibus cau.ma.vel dic militauerit.i.in exercitio militie fuerit.[v] v.

Additio Et idem dicit Ja.in dignitate doctoratus:quod non liberat a patria potestate. Et an multi nostri temporis gaudeant priuilegijs militaribus. Ange. hic determinat quod non.

b ¶ Non liberat hoc iure isto.nam nulla dignitas preter patriciatum releuat filium a potestate patris vt subijcit:sed hodie.xij. sunt dignitates que liberant aliquem curialem a curiali conditione:vt.C. de decu. l.fina.li.x.et ille eedem liberant a patria potestate: vt in auten. constitu. que de dig.§.j.et.§. generaliter.col. vj.vnde cum ibi sit consul:corrigitur quod de eo hic dicitur.Accur.

Dignitates duodecim liberant a patria potestate.

c ¶ Constitutione.vt. C. de consul. l.fina.lib.xij.

d ¶ Patriciatus.erat enim patricius quasi principis pater. vnde Salustius.O patres conscripti.nam scripta erant eorum nomina in aliquo loco: vel in corona capitis eorum vel al's.

patricius quis est. Salustius.

e ¶ Jlico hoc est speciale in patricio et consule in hodie etiam vt sola collatione. i. datione codicillorum. i. dignitatis scripte:vel per aliquod priuilegium fiat sui iuris etiam sine administratione in alijs decem:tunc demum cum ceperit administrare:vt in auten. consti. que de dig.§.j.col. vj. que est.C. de episco.et cle.auten. sed dignitas. et C.de decu.l.fi. Item in tertio casu: cum ordinatur episcopus qui est etiam vltra supradictos casus:vt in auten. consti.qua de dig. palam.colla.vj. Accur.[vj] vj.

Additio. Et nota quod vbi electio est necessaria ex parte vtriusque: vt quia eligentes coguntur eligere et electus consentire:queritur ius ex sola electione etiam absenti et ignoranti.l. illud. ff.de tu.et cu.da. ab his. Sed si non sit necessaria ex parte electi: vt in episcopo:non queritur ius ante acceptionem.c.si tibi absenti. de preben. in vj. Idem vbi fit electio per viam facultatis vt a populo vel domino. Sed est speciale in patricio et consule: vt hic.Angelus.

f ¶ Liberat.s.dignitas.

g ¶ Quis enim. q.d. si qlibet pater

etiā vilissimus filiū suū emācipat qñ vult: vt. j. co. §. admonendi. ⁊. §. preterea. quare hoc imperator nō poterit facere. vel dic in casu electi patricij. q. d. cum ipse pater patricij possit emā-cipare: et ad hoc cō-pellit cuz alapis et verberib⁹ vt in aut. cōstitutio: que de di-gni. j. rñ. q̄re et ipē impator ⁊c. Accur.

a ¶ Elegit qđ raro fit: vt C. de cōsti. l. fina. lib. xij. ꝭm. M.

dum potestatis sue nexibus filiū liberare: imperatoriā autē celsitudinē non valere cum quē sibi princeps elegit[a] patrem ab aliena eximere potestate.

¶ Si pater vel fili⁹ capit ab hostib⁹ pēdet ius patrie potestatis propter ius postliminij. h. d. arc.

¶ Si ab hostib⁹[b] captus fuerit parēs: q̄ꝫ uis seru⁹ hostiū fiat: tñ pēdet[c] ius liberorū ꝑpter ius postliminij[d]. ¶ Quia hi q̄ ab hostib⁹ capti sūt si reuersi fuerint: omnia pristina iura recipiunt: idcirco[e] reuersus etiā liberos habebit ī potestate: q2 postliminium fingit

diuisio. [illegible] ¶ Diuidit in tres partes principales. Primo loq̄tur qñ pater fuit capt⁹. Scđo qñ filius Tertio declarat quid sit postliminium. secūda ibi. Ipse quoqꝫ. tertia ibi. Dictū est. Areti.

Hostes q̄ dicantur. b ¶ Ab hostib⁹. hostes sunt quib⁹ popul⁹ romanus bellū indixit: vel ipsi populo romano: vt. ff. de cap. et postli. reuer. l. hostes. [vij] vij.

Additio. Idē per oia in papa vel imperatore. In alijs aūt ciuitatib⁹ vel dominijs habēt locū iura postliminij: excepto q̄ꝫ capti nō fiūt capientiū serui. ⁊ an capta ab hostibus efficiātur capiētium: vide Ange. ⁊ Christ. por. hic.

c ¶ Pēdet. [viij] hic colligit quod dā hominū gen⁹ esse in pēdenti: vt diximus. s. de his qui sunt sui vel alieni iuris. §. j. sed certe qđ hic dicit pēdet, verū est ꝑpter iuris fictionem. nā quo ad veritatem sui iuris est fili⁹: vt. ff. de testa. l. lege cornelia. in fi. ⁊. ff. de libe. ⁊ posthumis. l. pe. ⁊. C. de sen. passis. l. fi. ibi est qđ maxime ⁊c. ⁊. ff. ad macedonianū. l. j. §. j. nā pater seruus est hostiū: vt. s. de iure personarū. §. serui: ergo aliū in ptāte habere non pōt: vt. ff. ad. l. iul. de adult. l. sic eueniet. Dic ergo q̄ꝫ nulla preterita vel p̄sentia pendent inspecto statu presenti sed futuro: vt. j. de verb. obligatio. §. cōdictiones. Accur. [viij] viij.

Filius capti ab hostib⁹ in veritate est sui iuris.

Additio. Etiam quo ad testamentum vel contractus filij super aduēticijs acquisitis ante captiuitatē nec in alium translatis quouis titulo: preterqꝫ hereditario. al's sec⁹ ꝭm Ange. areti. sed ꝭm Jaso. non pendēt contractus filij: nisi patris preiudicium concernant.

d ¶ Postliminij. est autem postliminium ius amisse rei recuperande ab extraneo moribus et legibus constitutum: vt colligitur. ff. de capti. et post. l. postliminium. j. respon.

Postliminiū q̄d est.

e ¶ Idcirco. quia reuersi omnia iura recuperant. [ix] ix.

Additio. Excepta possessione rerū suarum. l. deniqꝫ. et. l. nec vtilem. ff. ex qui. cau. manu. et. l. cum heredis. §. j. ff. de acquiren. possessio.

cuius rationem ꝛ de saluo cõducto simpliciter: vel pro eũdo ꝛ redeundo alicui concesso. vide per Christ. por. ꝛ Ja. hic.

a ¶ Captus. ꝛ reuersus: vt. ff. de capti. retro.

b ¶ Captus. s. infra fines nostros nec vltra deductus: et ita improprie reuersus dicitur postliminio: vel dic capt9 fuerat vltra fines: ꝛ tũc dicitur etiaz redijsse ãteq; ad limina redeat: quia sic recuperat statuz lz improprie. et facit ad hũc §. ff. de capti. in bello. §. j. Itẽ ad idẽ. ff. de vi et vi arma. l. q̃ possessionem. Accursius.

eũ qui captus[a] est in ciuitate semper fuisse. Si vero ibi decesserit exinde ex quo captus[b] est pater: filius sui iuris fuisse videtur. Ipse quoq; filius nepos ue si ab hostibus captus fuerit similiter diximus propter ius postliminij ius quoq; potestatis parẽtis in suspenso esse. ¶ Dictũ est autẽ postliminiũ a limine ꝛ post. Unde eũ q̃ ab hostibus captus est: ꝛ in fines nr̃os postea ꝑuenit: postliminio reuersum recte dicimus. Nam limina sicut in domo finem quendam faciunt: sic et imperij finem limen esse veteres voluerunt. Hinc et limen dictum est quasi finis quidam ꝛ terminus: ab eo postliminiũ dictũ est: q2 ad idẽ limẽ reuertebatur qd̓ amiserat. Sed ꝛ qui captus victis hostib9 recuperatur: postliminio redijsse existimatur.

¶ Per emancipationem tollitur ius patrie potestatis: que emancipato hodie potest fieri corã quolibet magistratu. Et de bonis emãcipati debetur patri legitima ꝛ tutela: si emãcipatus est [illegible] h. d. Aretinus.

¶ Preterea[c] emancipatione quoq; desinunt liberi[d] in ptãte esse parentũ. ¶ Sed emãcipatio antea q̃dẽ vel per antiquam legis obseruationez ꝑcedebat[e]: que per imaginarias[f] vendi-

[illegible]

diuisio. ¶ Diuiditur in sex partes. Primo qualiter ꝑ emancipationez liberatur filius a patria potestate. Secundo qualiter fiebat emancipatio de iure antiquo. Tertio qualiter fiat hodie. Quarto q̄ pater habet legitimam in bonis emancipati: sicut patron9 in bonis liberti. Quinto q̄ pater legitimus est tutor filij impuberis emancipati. Sexto q̄ nepotem potest emancipare retẽto filio i potestate: et econtra secũda ibi Sed emãcipatio. tertia ibi. Nostra. q̃rta ibi. Et tunc. q̃nta ibi. Et preterea. Sexta ibi. Admonendi. Angelus.

c ¶ Preterea. non solum supradictis modis: sz ꝑterea ꝛc.

d ¶ Liberi. generale nomen est ad omnes inferiores: vt j. titu. ij. §. fina. Accursius.

e ¶ Procedebat. i. ea demũ ad effectum perducebatur. Accur.

f ¶ Per imaginarias. i. fictitias [j] sic. ꝛ. ff. de regu. iu. l. imaginaria. nam pater vendebat filium ꝑ vno nũmo forte: et emptor eum ma-

numittebat:vt hic. et.ff. de capi.di. l.liberos.§.j.z.C.eo.l.fina.j.respõ. et facit ad hoc.j̃.de testa.§.j. et propter hoc dicebatur filius capite minui:sed cum hodie talia non fiant: vt seq̃tur

mixtum:vt in autẽ.de defen.ciui.§. nulla.col.iij. z etiam extraordinarios:vt duo bonorum coram iudice mixtum.vt.ff.de manu.vin.l.etiam.§.fi.z.C.de iudi.l.vl.al's penul. [iiij] iiij.

nũquid dicit de capite minui. Respõ.sic: q2 statum mutat ad minus: vt j̃.de capi.di.j.resp.z.§.minima. j.

Additio. Que venditiones et ex cõsequẽti manumissiones.licet essent nulle quoadmodum contrahendum.l.nuda.ff.de contrahen.emptio.z.§.fina.š.de inge.tamen ad eorum incommodũ tertij bene valebũt:vt hic per Jaso.

tiones z intercedentes manumissiones celebrabat̃ vel ex imperiali rescripto[a]. ¶ Nostra aũt ꝓuidẽtia etiã hoc in meli9 ꝑ cõstitutionẽ[b] reformauit: vt (fictione[c] pristina explosa[d]) recta[e] via apud competẽtes iudices vel magistratus[f] parẽtes intrẽt[g] z filios suos et filias:vel nepotes vl' neptes: ac deinceps a sua[h] manu dimittãt. ¶ Et tũc[i] ex edicto[k] pretoris in bonis[l] huiusmodi filij vel filie vel nepotis

Additio. Etiã proprio iudice non requisito:de iure tamẽ canonico non potest clericus inuito vel irreq̃sito episcopo suo iurisdictionem alterius prorogare.Angelus.

a ¶ Rescripto.z hoc mõ etiaz sine vẽditione fiebat:vt puto.[ij] ij.

Additio. Et erat ratio ẜm Angel. hic: q2 frustra precib9 imploratur qđ datur a iure.l.j.ad muni.

b ¶ Per constitutionem.vt.C.de eman.li.l.fina.

c ¶ Ut' fictione.al's functione: id est vsu:alias fictione;alias factione.[iij] iij.

Additio. Que fictio non debet deduci in genere : puta q contractus sit simulatus in specie : et qualiter presumatur vel ꝓbetur per testes. vide per Ange.hic.

d ¶ Explosa.i. expulsa.sic.j̃.de fideicõ.here.§.sed q2 stipulationes.

e ¶ Recta via.vel indirecta nõ curo:vel dic.i.recto iure.

f ¶ Uel magistratus. quoslibet si non habent merum imperiuz vel

g ¶ Intrent.si iudex est in domo: idem vbicunq3 sit: dũmodo non in loco turpi:vt.ff.de iusti.et iu.l.pe. ff.de arbi.l.si cũ dies.§.pe.

h ¶ Sua manu.i.debet capere eũ per manum et relaxare eum per verba ad hoc idonea.[v]vl' dic manu.id est potestate.nam quandoq3 et non capta manu emancipatur: vt.C.de emanci.li.l.pe. v.

Additio. Et ita communiter obseruantur ẜm Ange.quando fit inter presentes : secus si inter absentes:vt hic sequitur.

i ¶ Et tunc.i.extunc.nam pri9 occuparet pater omnia iure peculij: vt.j̃.quibus non est per.fa.te.§.j.et est simile tunc.ff.de condi.z de.l. iiij.in fi.z.ff.si cer.pe.l.lecta.z.ff.de vulg.sub.in pupillari.§.j.

k ¶ Ex edicto. scilicet posito.ff.si quis a pa.fuc.ma.l.j.in fi.j.respõ.

l ¶ In bonis acquirendis vel acquisitis ; vel a patre sibi nunc collatis.

vel neptis: q̄ que ve a parente manumissus[a] vel manumissa fuerit: eadē iura prestantur parenti que tribuūtur patrono[b] ī bonis liberti. ¶ Et preterea si impubes sit filius vel filia vel ceteri: ipse parēs ex[c] manumissione tutelam eius nāciscit[d].

¶ Habens filium et ex eo nepotem in potestate potest vnum ex eis vl' ambos emācipare. h.d. Areti.

¶ Admonendi autē sumus liberum[e] arbitrium esse ei qui filium: et ex eo nepotē vel neptē in potesta

a ¶ Manumissus.i. emācipatus. improprie enim ponitur: vt.ff. quādo actio de pec. est au.l.j.§.alienatio.[vj] vj.

Bulgarus. Quod est verū de stricto iure. C. secus de iure. ff. fm Jasonē. ꝑpter.l.pātonius.ff. si q̄a a patre fuerit manumissus.

b ¶ Patrono. patron⁹ aūt succedit liberto ī toto ab intestato filijs nō extantibus ex testamēto in tertia parte bonoꝝ liberti: liberis existētibus in nihilū. licet olim esset aliter: vt.j.de successio.libe.§.sed nostra. sic erit in patre: sed hec similitudo interdū fallit. Naz interdum habet totum pater: vt si filius turpem personam instituit: vt.ff. si a pa. quis fue. manu.l. patronus. in princi. Interdum nihil ex successione vel alio modo: vt in sex casibus: scilz quando precium emancipatus accepit pater a filio. Item q̄n filius est miles et habet castrensia: vt.ff.si a pa. quis fue. manu.l.j.§.si parēs.et.§. est et alius. et ff.de testa.mi.si a milite.§.fina.et.l. sequē. Itē filijs alijs patris: lz heredibus nō datur: vt.ff.si a pa.quis fu.manu.l.j.§.fi. secus est in filijs patroni. Itē q̄n emācipauit coact⁹ ff.si quis a pa.fue.ma.l.j.§.fi. Itez caluisiana nō ita patri vt patrono datur: vt. ff. si quis a pa. fu. ma.si parēs.et.l.nō vsqꝫ. Itē nec opꝑras a filio: vt a liberto parronus habet: vt.ff. si quis a pa. fu.ma.l. pe.licet hec predicta spectalia in patrono vera nō sint: vt colligit̄ ex gn̄ali capite illi⁹ ti. si q̄s a pa.fue.ma. l.j.j. rn̄.et.ij.et in specialib⁹ casib⁹ qui in illo ti. ponuntur vt dictum est. Sed fm hoc sēper videt̄ pr̄ amittere cū semper ꝑmiū emācipationis habeat hodie: vt.j. ꝑ ꝑsonas vo.acq̄.§. hoc quoqꝫ. C. de bo. que libe. cū oportet.§. penulti. Sed dic istud legale non conuentionale premiū esse. et iō licitū nec puniēdum: vt.C. de administra. tuto. l.sancimus.et.C.ad.l.iuli.de adulte.l.gracchus.[vij] vij.

Patron⁹ q̄liter succedit liberto.

In quibus casibus succedit pr̄ filio et i q̄bus nō.

Actio caluisiana.

Addictio. Sed de consuetudine aliter obseruatur: quia pater in emācipatione donat aliquid filio.l.vt liberi. aliter dicatur fm Angelum et Jasonem hic. nec potest pater filium ad vnum actum tm̄ emancipare. Angelus.

c ¶ Ex manumissione.i. ex emancipatione.

d ¶ Nanciscitur. concordat huic verbo.j.de legi. paren. tu.et.j.de fidu.tute.in princi.

e ¶ Liberum arbitrium esse: nisi in casibus: vt. j. eodem in fine dicemus. et facit ad hunc.§. ff. de adoptionibus.l. liberum. Angelus aretinus legum doctor famosissimus.

a ¶ Habe[ant]. vt.§.de patria potestate.§.qui agitur.Accursius.
b ¶ Manumittere. id est emancipare.
c ¶ Uel omnes.repete liberū esse.
d ¶ Constitutioes vt.C.de adoptio.cū in adoptiuis.⁊.§. d adoptionibus .§. sed hodie ⁊.§. si vo. [viij] viij.
Additio. Ex qua i adoptione requiritur scriptura omnes casus in quibus de substātia actus requirat: vide per glo. in.l.c. j.de censi. an. vj. et tūc ea qñcunq; deperdita qualiter probetur. vide per Angelum.

Additio. Sed ibi sm Christoforūz requiritur expressus consensus p forma. j.
Additio. Sed ibi ex erubescentia tacuit. quo casu non videtur consentire sz Jasonem per textuz i.l. penul. ff. de fur. vt pro so. distingue: vt per Angelū aretinum.

te habe[…]t [a]: filium quidem de potestate dimittere: nepotem vo vel neptē retinere: ⁊ ecōuerso filium qdē in ptāte retinere: nepotem vo vel neptem manumittere[b]. Eadē ⁊ de pronepote et pronepte [dicta esse intelligātur vel omnes [c] sui iuris efficere.

¶ Si filiusfamilias adoptatur ab aliquo suo ascendente transit in potestatē adoptātis: ⁊ desinit esse in potestate patris naturalis. h.d. Are.

¶ Sed et si pater filiū quē potestate habet auo vel proauo naturali sm nostras cōstitutiones[d] super his habitas in adoptionem dederit. i. si hoc ipsum actis interuenientibus apud cōpetentē iudicē manifestauerit presente[e] eo q adoptat ⁊ nō contradicente[f]: nec non eo presente qui adoptat/soluitur qdē ius potestatis patris natural. trāsit g aūt in hmōi parentem adoptiuū in cuius personas et adoptionē esse plenissimā antea diximus[h].

e ¶ Presente.nisi sit infans: vt.C. de emācipa.lib l.penul.Accur.
f ¶ Non cōtradicente.nota patiētiam consensui comparari: sic qui tacet affirmat.sic.ff.de pigno.l.fide iussor.§.pater. et.ff.solu.matrimo. l.ij .§. fina. argumen. contra. ff.de adoptionibus.l.ij.§.j.[ix]et de procurato. filiusfamilias .§.j. [j] Accursius florentinus legum doctor famosissimus. ix.

Qui tacet affirmat.

g ¶ Trāsit ergo ñ tollit patria potestas: sed transfert. Ad quid ergo hic casus hoc titulo ponitur. Respon.qr et si non tollitur incōmutabiliter tollitur tamen q ad primum. Idem dico in eo qui iudicatur in potestate nō esse:nam nō efficitur sui iuris cum sententia nō faciat ius:immo remanet in potestate:licet quo ad me pro emancipato habeatur:vt.ff.de conditione inde. l.iulianus.in prin.⁊.l. vltima. Accursius floren.
h ¶ Diximus. vt.§.titu.j.§.si vo. Accursius.

Illud autem. ¶ Diuiditur in tres partes. Primo dicit de filijs ante emācipationem patris conceptis. diuisio.

Secundo de cōceptis postea. Ter-
tio q̄ filius non potest cogere pa-
trem ad emancipandum eum. secū-
da ibi. Quod si post. tertia ibi. Et
quidem Aretinus.

nā naturales, tñ nō sunt in ptāte:
vt.s̄.de nup.§.fina.

f ¶ Pene. hic nota talē regulā q̄
nullus filius pōt cōpellere patrem
vt emācipet eum.[iij.]q̄d fallit in
quattuor casibus. ⁊ ideo dicit
pene: vt si pr̄ agnouerit lega-
tū sibi relictum hac cōtempla-
tione: vt liberos emanciparet. nam
tūc cōpellitur extra ordinem emā-
cipare: vt ff.de condi. et demon. l. si
cui. Itē si titi⁹ adoptauit priuignū suum compellitur
emācipare eū eo pubere facto si p̄-
bauerit sibi nō expedire esse in po-
testate: vt.ff.de adoptio.l.nō nun q̄
⁊.l.sequen. Idē in quolibet adopti-
uo: vt.ff.de mino.l.iij.§.si quis mi-
nor. Itē si filie peccādi necessitatē
imponat: vt.C. de episco. au.l. si le-
nones. Item si filiū male et contra
pietatē affecerit: vt.ff.si a paren.q̄s
l.fina. Item econtra filius non po-
test compelli: vt emancipetur: vt in
autē: quibus mo.na. effi. sui.§. ge-
neraliter.col.vij.[iiij] iij.

Emāci-pare filiū pater cogitur in quattuor casibus.

¶ Conceptus ante emancipationem vel dationem in adrogationem patris remanet in potestate aui: secus si post concipiatur. h.d. Are.

¶ Illud[a] autē scire oportet q̄ si nurus tua ex filio[b] tuo conceperit et filiū postea emancipaueris: vel in adoptionē dederis pregnante nuru tua: nihilominus quod ex ea[c] nascitur in potestate tua nascitur. ¶ Quod si post emācipationē vel adoptionem conceptus fuerit: patris sui emancipati vel aui adoptiui potestati subijcitur.

¶ Pater nō cogitur inuitus emancipare filiū nisi ex causa. h. d. Aretinus.

Et[d] q̄dē neq̄ naturales[e] liberi neq̄ adoptiui pene[f] vllo modo possūt cogere parentes de potestate sua eos dimittere.

a ¶ Illud hic.§. tradit duo p̄cepta: vt s̄.de adopti⁹.§. sed hodie.

b ¶ Ex filio. scz naturali ⁊ legitimo: secus in legitimo tñ vt in adoptiuo: nā tūc filio emancipato etiā nepos ex eo emācipatus videt̄ s̄m quosdā: vt.ff. de capi.di.l.liberos.§.emācipato: ⁊ ff.de adop.l.sed etiā nepos: vel melius dic in eo idē q̄d in naturali: vt in fi.huius titu, ⁊.ff.de adop.l. liberum. ⁊.ff.de capti. ⁊ postli.re.l.si me tibi. Accur.[ij] ij.

[?]Additio. Et eodē modo distingue si queratur an sit fili⁹ senatoris sacerdotis deportati vel banniti. Et an auo succedat ab intestato tanq̄ primior s̄m Ange.hic.

c ¶ Ex ea nascitur. secus in ancilla pregnāte manumissa vel alijs: vt.s̄.de inge.§. sufficit.ff. de acqui. re.do.l.fi.⁊.C.de proba.l.matrem.

d ¶ Et quidē. hoc est s̄m preceptū ⁊ repete scire oportet q̄ neq̄ ⁊c.

e [?]¶ Naturales. subaudi ⁊ legitimi

[?]Additio. Requiritur enim s̄m doc. voluntas vtriusq̄ nisi filius sit infans.l. iubemus. in fi. C. de emancipa.li. iiij.

Additio. Nisi ex predictis causis ſm Bar.in.l.quidam est filium.ff. de verbo.obliga. ⁊ Iaso. hic. Sed Ang.tenet contrarium nisi quãdo filius agnouisset legatum sibi relictum contẽplatiõe emãcipatõis.⁊.no. in.d.l.quidaz.ex eisdem causis quem posset inuitũ emãcipari ex quib⁹ põt exheredari.

De tutelis.

Ponit triplicem speciem personarũ. Et cognito vno de cõtrarijs cognoscit̃ ⁊ reliquũ.h.d. Ang.

TRãseam⁹ nũc ad aliam[a] diuisionẽ psonaꝝ. Nã ex his[b] psonis q̃.in ptãte nõ sunt[c] q̃dã vel in tutela sunt vel in curatiõe: q̃dã neutro[d] iure tenent̃. Uideam⁹ g̃ d his q̃ ĩ tutela vel in curatiõe sunt. Ita eni[e] intelli

Conti-nuatio. De tutelis. Imperator ꝯtinuat hanc rubricam. Uec sic. Dictum est supra de quadam diuisione psonarum: quia quedam sunt sui iuris: quedam alieno iuri subiecte sunt. Uerum: quia est reperire aliam diuisionẽ: q2 q̃dam sunt in tutela ⁊c. ideo sequitur videre de tutelis.

diuisio. Ranseamus nunc. Iste titulus diuidit̃ in quattuor partes. Primo subdiuidit primũ membrum personarum positum.§.titu. de his qui sunt sui vel alieni iuris Secundo diffinit quid sit tutela. Tertio q̃ sunt tutores ⁊ vnde dicãtur. Quarto qui sunt illi q̃ possunt tutores ex testamento dare. secunda ibi. Est autem. tertia ibi. Tutores aũt. q̃ta ibi. Permissum. Are.

a Ad aliam. nam diximus duas vt.§. de iure personarum. in prin. ⁊.§. de his qui sunt sui iuris vel alieni. in prin.

b Ex his. nota ergo q hic distinguit illud membrum quedam sui iuris sunt quod est oppositum illi: quedã alieno iuri subiecti sunt vt.§. de his qui sunt sui iuris vel alieni.[v] v.

Additio Non autem illud: qui liberi sunt positum.§. de iure psonarum. ppter sui nimiam generalitatem qui cõprehẽdit etiã existẽtes in potestate s3 Ja.hic.

c Nõ sunt q̃ ergo in tutela vel cura.sũt sui iuris sunt filiusfa. q̃ nõ potest habere tuto. vel cura. vt hic. ⁊.C. de cura. fu.l.finali. in principio. [v] sed contra.C. de sententia.passis.l.fin.§.j. q2 filius eius qui est apud hostes est in tutela ⁊ tamen nõ est sui iuris: vt.§. titu.j.§.si ab hostibus. sed ibi vere nõ erat in potestate cum pater deportatus esset: vt diximus.§. titulo.§.cum autem.[vij] vj. — Filiusfa. non põt hr̃e tutorez vel curatorẽ.

Additio. Nisi in his in quibus patris auctoritas vel consensus non sufficit: vt quia non de ipsius: sed filij commodo vel incommodo tractat̃. quo casu dat̃ curator bonis.l.fina.§.sin autem in secunda C. de bonis que libe. cuius sola auctoritate in criminalib⁹ vel actionibus personalibus potest filius esse in iudicio: vt per Angelum et Ja.hic. vij.

Additio. Ista solutio non procedit q̃tum ad ver. nam si patria potestate. ibi positum: qui est contra sed di. Ja. q illc casus est singularissimus ſm Bar.ibi.

d Neutro. nec tutela ne cura.

e Ita enim. q2 cõtrarioꝝ eadẽ est disciplina: vt hic.⁊.§. d his qui

sunt sui vel alie.iur.in prin.

a In tutela sunt. de alijs dice=tur.j.de curato.

b ¶ Seruius.nomē est iuriscōsulti:⁊ facit ad hūc.ff.c.l.j.[viij] viij.

Additio Ubi plura verba ponuntur q̄ hic ⁊ sic videt̄ contra:sed respōdet Jason q̓ illa v̾ba nō respiciunt essentiam vel quidditatē diffiniti: sed differentiam tm̄; ⁊ iō omissa non vitiant: vt hic in quo tamen se non firmat.

genus certas p̄sonas que neutro iure tenentur: ac prius dispiciamus de his q̄ in tutela a sunt.

¶ [illegible]

nitio tutele. Angc.

¶ Est autem tutela (vt seruius b diffinit) vis c atq̄ potestas capite i libero d

c ¶ Uis atq̄ potestas.id est violenta potestas. nam datur tutor inuitus. cum enim sit munus publicum:vt.j.de excu.tuto.⁊ curato. in principio.ergo inuitus datur:vt C.de decu.l.nullus.libro.x.[j] Itē inuito datur:vt.ff. de tuto. ⁊ cura. da.ab his.necnon.⁊.ff.de tuto.l.ij. vnde patet q̓ hic est alia potestas q̄s patris in filium ⁊ domini in seruum cum illa ad commodum:vt.j. per quas personas ius nobis acquitur.§.j. ⁊.s̄. de his qui sunt sui vel alieni iur.§.ij.hec v̾o ad onus. tenetur enim de dolo ⁊ lata culpa vt.de arbi. tuto.l.ij. Item per hoc quod datur inuito differt a curatore qui volenti datur:vt.j. de curatoribus.§.item inuiti.⁊.ff. codem. l.iij.§. si pupillus.vel dic vis ad cogendum potestas ad impetrandum. [ij] ix.

[illegible] Scilicet aptitudine s̄m Raphaenum.in.l.j.ff.eodem.sibi tamen displicet hec glosa: quia s̄m eum istum verbum violentia non est de substantia: cum actum dandi respiciat.

[illegible] Curator tamen ad litem principaliter non datur inuitus nisi ex causa:vt diximus in curatore bonis dan.l.ij.§. quando.ff. de cu. bo. dan. Itē red inuito dat̄: sed non actori q̄uis sine eo nō admittat̄ vt per Jaso.hic. ij.

Additio. Sed Bar. in.d.l.j. reprobat hanc glosaȝ. quia ex ea sequeret̄ q̓ quādo datur volens seu volenti:⁊ quādo non potest imperare seu administrare:puta ante cōfectionē inuētarij satisdationem non diceretur tutor:quod tamen est falsum:vt.§. tria onera.j.d̄ excu.tu.aut.ma tri. C.quando mu.off.tu.fun.po.⁊.l.fi. C.arb.tu.⁊ de tu. qui non satis.per totum. vnde ipse exponit vis.i. virens seu viridus vt hic p̄ doc.

d ¶ Libero. nam nisi sit liber pupillus:non potest habere tutorem cum si seruus sit non sit sui iuris: quod est necessarie:vt.s̄.eodem.in principio.[iij] Iteȝ ⁊ si dubius est potest habere tutorem:vt.ff. de tu. ⁊ cu.da. ab his ei qui.Est tamē casus vbi seruo datur tutor: vt.ff. de tu.⁊ cu.da. ab his.l. si impuberi.j. respo.[iiij] cui tamen legi significatur contra.ff.ad trebel.l. si res aliena.§. si seruus.⁊.l.cogi.§. fina.⁊ his duabus est alia contra.ff.eo d̄. titulo.l.mulier.§.non est que legū contrarietas ita soluitur cū libertas fideicom.⁊ hereditas relinquitur ab eodem prestanda: poterit seruus cogere:vt institutus hereditatem adeat: ⁊ tūc datur etiam ser

Tutor q̄nq̄ seruo dat̄.

no tutor. vbi vero ab vno heredi-
tas ⁊ ab alio libertas relicta ē nō
potest nisi prestita libertate. tunc
enim coget alium heredem heredi
tatē adire ⁊ sibi restituere f̄m Jo.
iij.

ad tuendum[a] eum q̄
ppter[b] etatem se de
fendere nequit: iure
ciuili[c] data[d] ac per-
missa.

Istā glo-
sam repre
hēdit bar
to.i.d.l.j.
omnes do
ctores hic
quia quā
do dictio
in signifi-
cat in pas
sum con-
struitr cū
accusatiuo.l.eos.ff.eodem.⁊.ff.de
officio presidis.l.iij. ⁊ ideo melius
intelliguntur actiue in ipso tutore
.§.j.ī.qui da.tu.pos. iiij.

¶ Ille est tutor in quem cadit diffini-
tio tutele. hac dicit Aretinus.

Additio. Et ibi Bartol. dupliciter
soluit ad quem Jason se remittit.

a ¶ Ad tuendum. ꝑpter hoc etiā
remouet patriam potestatem que
non est ad tuendum.[v] sed ad gu
bernandum prout vult: ⁊ sibi acqui
rendum. v.

Additio. Scilicet principaliter: sz
bene in consequentiam.l.fina.§.ne
cessitate.C.de bonis que libe.vnde
non consideratur.l.j.C.de auctori.
tuto.vbi hic per Christo.

b ¶ Propter etatem.ad differen-
tiam curatorum qui dantur furio-
sis ⁊ mentecaptis: qui ꝑpter mor-
bum se defendere non possunt: vt
ī.de cu.§.furiosi.

c ¶ Jure ciuili.nota tutelam esse
de iure ciuili: licet omnes fere con-
tractus sint de iure gentium.vt.s.
de iure naturali.§. ius aūt.

d ¶ Data.scilicet a lege vel iudi-
ce: permissa vero a testatore dicitr:
vt.ī.eodem.§. permissum.[vij] vel
dic data persone principaliter: per-
missa secundario rebus: vt.ī. titu-
lo.j.§.certe.⁊.ī.de excusat. tuto.§.
datus.vj.

¶ Tutores aūt sunt
qui eam[e] vim ac po-
testatem habent: ex
qua[f] re ipsi nomen
acceperunt. Itaqꝫ
appellātur tutores
quasi tuitores atqꝫ
defensores[g] sicut edi
tui dicūtur q̄ edes[h]
tuantur.

Additio.
Quasi di
cat hec po
testas q̄n
datur a.l.
quādoqꝫ
a testato-
re: quan-
doqꝫ a iu-
dice ex.l.
permissio
ne f̄m bal
dum ⁊ an
gelū hic.

e ¶ Eam vim.que est dicta.s.pro
ximo.§.Angelus.

f ¶ Ex qua re.id est vi ⁊ potesta-
te.

g ¶ Defensores. f̄m hoc etiam
curatores sunt tutores f̄m Johan.
⁊ plerunqꝫ sic appellantur: vt.ff.de
leg.iij.cum filio.§.j.⁊.ff.de mi.l.j.
.§.ij.Accursius.[vij] vij.

Additio. Hanc glosam reprobat
Jason: quia licet allusio vocabuli
conueniat: non tamen precedit; qꝛ
repugnat diffinitio: vt no. Bar.in
l.j.ff.de testamen.

h ¶ Qui edes. vt est prefectus vi
gilum: et qui cum eo de nocte va-
dunt: vt.ff.de officio pre.vig.l.ij.§.
sciendum. Accursius florentinus
legum doctor.

Permissum. ¶ Diuiditur in tres diuisio.
partes. Primo ponit dictum in ge-
nere. Secundo illud modificat.
Tertio modificationem exempli-
ficat. Secunda ibi. Nepotibus ta-
men. Tertia ibi. Itaqꝫ si filius. An
gelus aretinus legum doctor ex-
cellentissimus.

a ¶ Permissū ē itaqꝫ.q2 q̄dā gn̄al'r vidim⁹ de tutel':ꝛ oi's.tutela ē testā ria vl' datia vl' legitia.itaqꝫ pri⁹ de testāria vtpote dignioꝛe videam⁹i hoc ti.ꝛ se. ꝺ legitia aūt dicet̃.j. de le. agna. tu.vsqꝫ ad titu. de at til'. tu. de datiua: di cetur.j.de attil'.tuto p totum.

triplex est tutela.

b ¶ Imperialib⁹. etiā inuitis: vt. ff. de tutorib⁹.l.muto [viij] hoc etiā ptori ꝛ p̄sidi: lz vt.ff.de tuto.ꝛ cura. da.ab his l.necnō.ꝛ.l.nec mādāte.§.fi. viij.

Additio. Et tunc causa natalis accidētali prepōderat.l.iij.in pnc.ff. eo.q2 est repugnātia in effectibus tm̄:quos ponit Ange.hic.Sed vbi ip̄e cause repugnāt preualet accidentalis.l.j.§.bestias.ff. de postu. Et qn̄ cause cū effectib⁹ cōcurrunt: vna nō p̄ualet alteri.l.cū pater.ff. de iure do.Et an erroꝛ istarū cārū vitiet ip̄o iure an nō.vide h̄. Ang.

c ¶ In ptāte.naturalib⁹ etiā dare pn̄t in his q̄ sibi relinquūtur: vt C.de cōfirma. tuto.l.fi.[ix] ix.

Additio. Et quo ad illa bona confirmatur sine inq̄sitiōe: nō quo ad alia.l.naturali.in pnc.ff.de confir. tu.spurio ꝯo nullo modo dat̃ nec cōfirmat̃: vt ibi nota in.l.j. Ang.

d ¶ Testamento. vel codicillis testamento confirmantis:vt.ff. de testamen.tuto.l.iij[iij] j.

Additio. Scz expsse vel tacite.§. pe.j.de codi.vel etiam nullo mōvt l.ij.C.de cōfirma.tu.Idē in volūtate nō solēni ƒm Ang.are.hic.

¶ Pater potest filio suo pupillo tutoꝛem dare in testamento. Item etiam nepoti ex filio: dūmodo non sit in potestatē sui patris recasur⁹: hoc dicit Angelus.

¶ Permissū[a] est itaqꝫ parentib⁹ liberis impuberib⁹[b] quos i ptāte[c] habent testamēto[d] tutores[e] dare ꝛ hoc i filios filiasqꝫ pcedit oīno. ¶ Nepotib⁹ tm̄ neptibusqꝫ ita demū parētes pn̄t testamēto tutores dare:si post moꝛtem coꝝ in potestatē patris sui nō sunt recasuri. ¶ Itaqꝫ si fili⁹ tu⁹ moꝛtis tue tp̄e in ptāte tua sit[f]: nepotes ex eo non pn̄t[g] testamēto tuo tutores[h] hr̄e:q̄uis i ptāte tua fuerint scz q2 moꝛtuo te i ptātē p̄ris sui recasuri sūt.

e ¶ Tutores. sed nō curatores:vt.j.ꝺ curato.in principio. [ij] ij.

Additio. Nisi fili⁹ esset furiosus. l. de creationibus.C. de epis.audientia. ꝛ ē ratio diuersitatis q2 tutoꝛ dat̃ iuito sꝫ curatoꝛ nō. Immo nō dat̃ nisi petēti.l.qui hab.§. pupillus.ff. de tut.vel quia dat̃ rōne patrie ptātis q̄ principaliter tuet̃ p̄sonā:sed curatoꝛ datur bonis circa que principaliter non versat̃ patria potestas ƒm doct.in l.penul.C. de testamē.tu. ꝛ Ange. hic.Sed aduerte: q2 glo.ad tuēdū s̄.eo. in prin. est contra.

f ¶ Tua sit. ꝛ nūqꝫ exiuit: alioqn non recedit: vt.ff. de adoptio.l.si pater ꝛ.l.si filius.ꝛ de hoc dixi.s̄.ti tu.j.§.j.

g ¶ Non possunt. licet miles sit testatoꝛ: vt.ff.te testamē. tuto.l.ij. Accursius.

h ¶ Tutores.si aūt fili⁹ vel emācipat⁹ est vel moꝛtu⁹: tūc nepotes ex eo sunt sui iuris moꝛtuo auo: vt s̄.ti.j.§.j.in fi. vn̄ ex testamēto aui pn̄t hr̄e tutoꝛē: vt h̄ inuit̃.Accur.

¶ Pater potest [illegible] sua esset. h.d. Arc.

a Cum autem in cõpluribus a alijs causis posthumi ꝓ iam natis habeãtur: & in hac causa placuit: nõ minꝰ posthumis q̃ iam natꝭ testamẽto tutores dari posse si modo in ea causa sint: vt si viuis parẽtibus nascerent: sui heredes et in potestate eoꝝ fierẽt b.

¶ [illegible] emãcipato impube[illegible] cit Angelus.

d Sed & si emancipato filio tutor a patre datꝰ fuerit testamẽto: cõfirmãdus c est ex sentẽtia presi

a In cõpluribus. vt quotiens de cõmodo eoꝝ queritur: vt.ff. de sta.ho.qui i vtero nõ si de cõmodo alioꝝ.vt.ff.de verb.sig. quod diximus.[iij] vel si de incõmodo m̃ris vt.ff.d sta tu.ho.l.imperator. [iiij] iij. Additio. Ex quo inferunt docto. q nõ consequetur p̃mmũ statum ꝓ quolibet lupo accipiẽs lupã pregnãtẽ q existentes in vtero nõ habẽtur pro natis ad cõmodũ alterius: vt hic Idẽ si lupini erant nati: q q̃ ex lacte nutritur adhuc in ventre videtur. Ange. iiij.

Additio. Et ideo mulier pregnãs nõ põt subijci tormentis etiã post partum infra quadraginta dies.l. pregnantis.ff. de penis. quo casu partus est alendus publicis expẽsis: & si nutrix nõ repiret debet mater filio ꝯseruari vsq ad trienniũ sm Bar.i.d.l.pregnãtis.& Christoforum por.

b Fierẽt.vt quia vxore nasciturus erat vel nuru: aliud si ex cõcubina: nisi in his que sibi dimitteret vt.C. de cõfirma.tu.l.fi. tales eniz tunc non nascerẽtur in ptãte.s.de nup.§.fi.Angelus.

c Confirmandus.ergo valebat datio per se: cum non esset in potestate: vt.s.co.§.pmissum.Sz nũqd

Tutor ꝯfirma

hic tutor cõfirmatus dr testamentarius: quod si esset p̃ferret legitimo.j.titu.ij.in principio.an datiuꝰ qd põt admitti. & facit ꝓ hoc.ff. de verbo. signifi.l. leg.[v] & in aut.de defenso.ciuitatũ.§. si decetero. collatione.iij. [vj] ita legitimꝰ tutor huic p̃fertur: vt j.de attil. tut.in pn. [vij] et io glosauit pla.i. sine inquisitione: nõ q vellet cum confirmari si alius eẽt legitimus: sed quia non queritur an sit locuples vel non: sed argu.contra.ff. de cu.fur.si furiosi puberi. v.

tus est datiuus & nõ testamentarius.

Additio. Immo nõ facit sm dock. quia dare nõ videtur qui ex necessitate confirmat: vt hic in verbo omno.argu.l. rem legatam.ff. de adi. leg. Sed melius ꝓbat in.l.iij.ff.de confirmatione tutoꝝ.vbi cum assimilet testamẽtario; patet q nõ est idem.l.quod nerua.ff.depo. vj.

Additio. Sapit tamẽ naturam testamentarij in duobus: quia nõ satisdat: & se excusans priuat legato l.nensennius.§. fina.ff. de excusatione tuto.Christo. vij.

Additio. Sed cõmunis opinio est in contrarium ꝓpter ordinem titulorum.quia in.ff.& C.titulo de confirmatione tutorum.precedit titulus de leg.tuto. Sed respõdit Ia=

son:illud est ,pter satisdationem quam non prestat confirmatus si cut nec testamentarius.

a ¶ Inquisitione. id est quia non satisdat:scz rem pupil.sal.fo. Itez locuples sit vel nō. hoc enim non queritur: vt.ff. de confir. tuto.l.j.sz aliđ i matre dante tutorem,z filio.ibi ei si non satisdet: tamen et cum inquisitione datur: vt dicta.l.dicitur.z.C.de confirma.tuto.l.j.[viij] Sed quare diuersum in matre dante tutorem filio. Respon.in memoriam precedētis potestatis:vt.ff. de questi.l. vnius.§. seruus.z.ff. de cur.l.fina.z facit ad hoc.j.de satisda. tuto. z curato.in principio.z.ff.de lib.ag.l.j.§.iulia. z.C.de episco. au.l. de creationibus sed argu.contra.ff. de in lit.iuren. l.videamus.[ix] viij.

Additio Queruntur tamen alia de quibus in.l. in confirmando. et l.vtilitatem.eodem titu.z.l.pater. ff.de testamen. tute. Christoforus porcus. ix.

Additio Et ibi glo.no.rationem: quia maternum consilium fragilius est q̄z parentum.

dis omnimodo. id ē sine inquisitione[a].

¶ Qui testamento tutores dari possunt.

¶ Paterfamilias et filiusfamilias et seruus proprius etiam si ne expressione liber tatis dari potest in testamēto tutor: dūmodo non ignoranter dec vt liber. hoc dicit Aretinus.

Dari autem tutor potest testamento non solum paterfamilias[b]: sed

Qui testamento tutores dari possunt.

Continuatio. ¶ Dictuz est.s.in.§.pmissum.ti.j. vsq̄z nūc de tutoribus datis in testō. Uerum:qz aliqui in testō dari non possunt: ideo ista rubrica hic ponitur. Areti.

Dari autem. ¶ Totus iste titulus diuidit in quinq̄z partes divisio Primo q̄ possunt tutores dari. Secundo quomodo seruus alien⁹ potest i testamēto tutor dari. Tertio quādo furiosus vel minor tutor datur Quarto quādo ad certum tēp⁹ vel sub conditiōe vel certe rei datur. Quinto quādo filijs vel filiabus datur quibus dat⁹ videatur. secūda ibi. Seruus autē tertia ibi. Furiosus. quarta ibi. Si quis filiab⁹. Et hoc principiū subdiuiditur in quattuor partes. Primo q̄ paterfa. et filiusfa. potest tutor dari. Secūdo quando seru⁹ proprius datur cuz libertate. Tertio q̄ si sine libertate: tunc tacite videt sibi data libertas. Quarto qñ credebat liber. ptes de se patent.

b ¶ Paterfamilias. nisi sit mutus vel surdus.[j] qz tutorz loqui z audire dz:vt.ff.de tu.l.j.§. penulti. et §.fi.[ij] j.

Additio Scilicet penitus al's sec⁹ l.fi.ff. de legi.tu. Item hoc verum in psonalib⁹ vt hic etiā si talis morbus supuenerit qz desinit ipo iure etiā si ad motus labiorū intelligeret:vt per Baldum hic. Secus tamen in muneribus patrimonialibus.l.oēs.§.j.ff. đ mu.z ho. ij.

Additio. Et ideo taciturnitas seu patientia tutoris non haberet pro auctoritate: vt no.glo.in.l.iij.ff.de auc.tu.posset tñ eē pcurator ad negocia: sed nō curator: vt p Angelū

et alios hic.
a ¶ Filiusfa. cum enim tutela sit ius publicum: vt. j. de excu. tuto. in prin. non curatus ius pa. po. vt. ff. ad treb. nam quod. j. rñ. et. ff. de his q̄ sunt sui vel alieni iur. filiusfa. [iij] q̄ casu pater de peculio tenetur nisi agnoscat: tunc enim scz quando agnouit insolidū: vt. ff. de tut. l. si filiꝰ. [iiij] et. ff. de admi. tu. l. lucius ticius. [v] iij.

etiā filiusfamilias[a]. ¶ Sed et seruus proprius testamēto[b] cū libertate recte tutor dari potest. Sz sciēdum est eum et sine libertate[c] tutorē datum tacite libertatē directam[d] accepisse videri: et per hoc recte tutorē esse. Plane si per errorē quasi liber tutor datus[e] sit aliud dicēdū est[f]. ¶ [illegible] [illegible] libertatis [f]uture in testamēto [c]reari pōt. ppriꝰ aūt sub cōditione predicta tutor inutiliter [illegible]. ¶ Seruus autem alienus pure inutiliter[g] testamento

Additio. Quod est verum vbi q̄s agit tanq̄ publica persona et publica auctoritate electa: vt hic. Secꝰ si vt priuata: vt. l. qui in potestatez coniuncta. l. iij. ff. de testa. ſm Jasonem. iiij.
Additio. Et hoc verum in tutela datiua: vt ibi nisi expresse contradiceret. l. j. C. de fi. fa. et quēad. pa. p his te. li. x. Si tamen de consensu patris filius esset decurio: etiam sine agnitione obligaret̃ insolidum l. j. C. quod cum eo. ſm Ang. h. v.
Additio. Que dicit oppositū: quia ibi lz pr̃ agnoscat: nisi expsse obliget nō tenet̃ nisi de peculio vel de rem in v̄so. Soluunt cōiter doc. ꝙ ibi loquit̃ in testamētario. Et ē rō dr̃ic: q2 filio tutori datiuo pr̃ cogitur ɔsentire et ꝓ eo se obligare. l. si q̄s inter. §. impator. ff. de excu. tut. et iō solus ɔsensus obligationē inducit: nō sic in testamentario.

b ¶ Testamēto. sz a p̄side tutor dari nō pōt suus: vt. C. q̄ dari tu. pos. l. in seruili.
c ¶ Et sine libertate. nō expresso hoc ꝙ sine libertate det: sed omisit libertatis dationē vt. s. q̄. ma. nō li. §. licet in si. et C. d necesser. l. q̄dez §. illo.
d ¶ Directam. [vj] immo videtur ꝙ fideicōmissariam: vt C. de fidei cōmis. li. et si nō ascripta. s. Sz certe hic testamēto hoc fit: ibi alia volūtate puta codicillis vel per eplaz. Uel dic ꝙ ibi alienū credebat: hic suū sciebat. Itē alia rōne nō videt̃ valere datio: q2 ille solus dat̃ tutor q̄ testamēti hz factionē: vt. ff. de testa. tu. l. testamento al's incipit. siq̄dē. Rñ. ill' intellige in passiua significatōe: in q̄ etiā suꝰ dr̃ hr̃e testamēti factionē: vt. j. de here. q̄li. et dif. §. testamēti. vj.
Additio. Ex q̄ no. ꝙ ꝓmouens ad dignitatē sciēter inhabilē vr̃ cū eo dispēsare si p̄t: nō al's. l. ij. C. si suꝰ aut li. ad decu. aspi. li. x. ſm Ang.
e ¶ Datꝰ sit. s. ppriꝰ suꝰ: lz hoc nō sit v̄isile: vt. C. d rescin. vē. l. q̄s q̄s. sz forte ex cā hr̄ditaria nouiter hēbat vt. ff. de reg. iu. l. q̄ in alteriꝰ. et. j. de vsucap. §. q̄d aūt.
f ¶ Dicēdū ē. s. vt neq3 liber neq3 tutor sit. idē multomagis i alieno: vt. ff. d fideicō. li. l. gñal'r. §. si q̄s tutorē. et. ff. c. si q̄s tu.
g ¶ Inuti. s. vt stati sit sz cū lib erit

a Dat. qr directo nõ erit liber sed per fideicõ. vt. ff. de testa. tu. l. si hereditas. §. fina. & C. de fideicõ. li. l. & si non ascripta.

b Eo modo. scz liber erit. nam nõ erit tutor. inutilis eñ õr etiã stipulatio propter inutilem adiectionem: vt. ff. õ sti. ser. sed nõ sibi. [vij] vel aliter inutiliter quia pro non adiecta habet & erit tutor ac si ñ esset abiecta vt et al's. j. de here. insti tut. §. impossibilis vel dic tertio ẽm. p. no erit tutor nũc: sz cõditione extãte: hec nõ placet: qr si nõ eẽt differẽtia inter suũ & alienũ. [viij] sz prima verior est: vt. ff. de reg. iur. l. act⁹. [ix] vij. [illegible] Immo ibi vitiat inutilis adiectio. ẽm Ang. hic. viij. [illegible] Quãuis opi. placen. sit reprehensibilis: ista tñ ratio reprehensionis est falsa per. l. sed si hereditas. §. fina. ff. de testamen. tut. ẽm Angelum. ix. [illegible] Que lex pcedit etiam in testamẽtaria tutela qñ cõditio est phibita vt hic. al's secus: vt. j. pxi. §. ẽm Jo. fa. & alios hic.

c Cõpos. siue hoc dictum fuerit a testatore siue non: vt. ff. co. l. si hereditas. §. si furiosus. & facit ad hoc. ff. de iudi. cũ furiosus. j. rñ.

d Ad certũ tẽp⁹. vsqꝫ ap pascha

e Ex certo. i. a paschate in antea: vt. ff. de act. et obliga. l. obligationum. §. j.

f Uel ante. here dis. ɔtra videbat. j de leg. §. ante here dis.

g posse dari. a testatore nõ a iudice: vt. ff de regu. iur. l. act⁹. [i] j. [illegible] Et est ratio differentie ẽm cõmunit oẽs doct. qr primo casu pendente tẽpore vel conditione põt puideri pupillo de legitimo vel datiuo: secus in secundo.

h Certe aũt rei. s. affrice vel syriace vtiliter dat vt. ff. eodẽ. l. testõ.

i Cãc. s. certe: vt ad rei vẽ. sz vi det ꝫ. C. de in lit. dã. tu. l. ad litẽ. sz ibi tutor p curatore ponit. Jtẽ vñ ꝫ. ff. de testa. tutel. l. si tñ. al's si testamẽto. sed ibi vniuersitati rerũ dat non rei certe. [ij] ij. [illegible] Et idẽ hodie si daret rebus q̃ sunt i tali territorio vel ciuitate. Et aliqñ datur ad vnam rem tantum: vt adeũdam hereditatem ẽm Angelum hic p. l. cum in vna.

datur[a] tutor: sed ita cũ liber erit vtiliter. datur. Proprius autem seruus inutiliter eo[b] modo tutor datur.

Tutor creat[illegible] [illegible] est inhabilis rõne alicuius accidentis annexi tpale impedimentũ [illegible] [illegible] [illegible]

Furiosus vel minor. xxv. annis. tutor testamẽto datus tutor tũc erit cum cõpos[c] mẽtis aut maior. xxv. annis fuerit factus.

Ad certu[illegible] tempus ex certo tẽpore vel sub conditione [illegible] heredis institutõeꝫ tutor [illegible] cus autẽ ad rem certã vel cãm. h. õ. Arc.

Ad certũ[d] tẽpus vel ex[e] certo tẽpore vel sub cõditiõe: vel an ante heredis[f] institutionẽ posse daris tutorẽ nõ dubitatur. Certus aũt rei[h] vel cause[i] tutor dari nõ potest: quia

§.j.ff.de appel.

a ¶ persone.scz pupilli principaliter:vt eũ instruat bonis moribus ⁊ etiã salaria prestet magistris, ei⁹ vt.ff.de admi.tuto.cuz plures.§.in primus. et C. de alimen. prestan.l.fin. ad hoc eñ principaliter datur. secũdario aũt rebus datur: v j. de excu tuto.§.datus.sed in curatore ecõtra.nã principaliter rebus. secũdario persone daẽ: vt.C. de nupt.l. in copulandis.

Ad qđ daẽ tutor pupillo.

psone[a] non cause vel rei tutor datur.

¶ Appellatione filij posthumi primi gradus cõtinẽtur appellatio ꝟo liberoꝝ ⁊ nepotes ⁊ neptes ⁊ ceteros descendentes amplectitur: ⁊ appellatione posthumorum tam posthumi primi gradus q̃ vlterioris continentur. hoc dicit Areti.

¶ Si quis filiabus suis vel filijs tutores dederit: etiam posthume vel posthumo[b] dedisse videtur: quia filij[c] vel filie appellatione et posthumus et posthuma continentur. Qđ si nepotes sint: an appellatione filiorum et ipsis tutores dati sint dicendũ ẽ vt ⁊ ipsis quoq; dati videanẽ si modo liberos dixerit. Ceteruz si [d] filios nõ cõtinebuntur [e] aliter eñ filij: aliter nepotes appellantur[f]. Plane si posthumis dederit:tam filij posthu

b ¶ posthumo.scilz filio.

c ¶ Quia filij.hec dictio filij comprehendit posthumũ ⁊ posthumã: cũ masculinũ possit cõcipere femininũ: sed hec dictio filie nõ cõprehẽdit vtrũq;:⁊ sic nec posthumũ: cum femininũ nõ cõcipiat masculinum [iiij]vt.ff.de leg.ij.si ita scriptum. ⁊ ff.de leg.iij.qui duos.⁊.l. seruis legatis. Uide glo. in.c. generali. de elec.lib.vj. Item no. appellatione natoꝝ etiam nõ nati continentur: cũ de coꝝ cõmodo tractatur: vt. ff. de sta.ho.qui in vtero.⁊.ꝫ.titu.j.§. cum autem.⁊ facit.ff.de testa. tu.l. si quis ita.§.j.⁊.l.si quis filiabus.⁊ l.q̃ si.[iiij] iiij.

Masculinũ cõcipit femininũ et non ecõuerso.

Natoruz appellatione cõtinẽtur nõdum nati.

Additio. De quo vide plene p doctores hic. iiij.

Additio. Fallit tñ si appareat testatorem sensisse contrarium: vt qr non putabat vxorem pregnantem.

d.l.si quis ita.§.penulti. ẽm Angelum are.hic.

d ¶ Si filios. scilz dixerit:

e ¶ Non continebũtur.scilicz nepotes.

f ¶ Appellantur ab omnibus i vsu vel cõsuetudine: sz ẽm veraz significationem verbi: quia filius dicit a filos qđ est amor etiã nepos dicitur fili⁹:et etiam quilibet quẽ aliquis diligit paterna dilectione:vt.ff. de verborũ signi.l. liberorum.§. sed ⁊ papinius,que videtur contra.[v] vj.

Filius vnde dicitur.

Additio. Iste tex. procedit ẽm Ange.quando dispositio testatoris est de presenti extante filio et nepote secus si tunc extet nepos tantũ: vel dispositio sit de futuro.l.lucius. ff. de heredi.institu. Idem in dispositione legis vel statuti: dummodo sit eadẽ ratio:al's secus.Sed Christo.dicit in odiosis non comprehẽdit in fauorabilibus sic: nisi lex aliud requireret pro forma.l.gallus. in prin.ff.de libe.⁊posthu.vel dicta

ret et expresse cōtrarium: vt. l. iubemus. C. ad trebel. vel proferretur nomen filius: cum qualitate que non reperitur in nepote. l. fina. C. de na. li.

a ¶ Quā ceteri. etiā nati frm quosdam qd falsū est: vt. ff. de verbo. signifi. nomen. Dic ergo ceteri: scilz ex filijs nascituri qui sui posthumi sunt p l. vell'. vt ff. de iniu. rup. testa. l. posthumorum. et. j. de exhe. li. §. posthumi. et ff. de li. et posthu. l. gallus. j. respon.

mi q ceteri [a] liberi continentur.

¶ De legitima agnatorum tutela.

¶ Pupillis non habentibus tutorē testamentarium lex. xij. tabu. dat agnatos in tutores legitimos: dummodo sint maiores et maiores. xxv. annorū et sane mentis. h. d. Aretinus.

Quibus [b] autē testamento tutor datus non sit his ex lege. xij. tabula. [c] agnati [d] sunt tutores qui vocant legitimi:

¶ Describit agnatos et cognatos de singulis exempla inferens. Angelus.

¶ Sunt autē agnati cognati [c] per virilis sexus cognationem

¶ De legitima agnatorum tutela.

Continuatio. ¶ Supra duobus titulis precedētibus dictum est de tutela testamētaria et confirmata et que nō indiget confirmatione: hic autem ponitur de tutela legitima que sequitur testamentariam.

Quibus autem. ¶ Totus iste titulus dividitur in quattuor partes. Primo ponit qualiter lex xij. tabula. dat agnatos in tutores pupillis: deficiētibus tutoribus testamētarijs. Scdo qui sunt agnati et qui nō sunt. Tertio qualiter intelligēda sunt illa verba posita hic in principio. videlz quib9 aūt in testamēto tutor datus nō sit. Quarto qualiter ius agnationis perimitur. secūda ibi. Sunt aūt. tertia ibi. Quod autē. quarta ibi. Sed agnationis. Et subdiuidetur hoc principium in tres partes. qr primo dicit qualiter deficiēte tutela testamētaria vocantur legitimi. Secūdo qui sunt agnati. Tertio qui cognati. secūda ibi Sunt autez. tertia ibi. At q. Aretinus

Divisio.

b ¶ Quibus. s. pupillis.

c ¶ Duodecim tabularum. quos ipsa lex vocat verbis et snia: et nisi gerāt corp periculo agitur: vt ff. eo. l. legitimos. al's aūt quādoqz ex sentētia legis dātur non ex verbis. vt. j. titu. ij. et. iij. [vj] vj.

Additio. Qui facto inuētario et prestito iuramēto de vtilib9 faciēdis et pretermittēdis inutilibus: promittēdo etiā expresse ipsum pupillum defendere et satisdatorem pu. fal. fo. non ante administrabūt qz sibi per iudicē administratio decernatur. l. iij. §. fi. ff. de admi. tu. Cuius decreti formā et qui tunc sunt citandi: et an interpositum per iudicem vnius territorij extendatur ad res sitas in alio territorio. vide per Angelum et doc. hic. et Bal. j. de satisdatione tuto. in prin.

d ¶ Agnati sunt. si sint maiores xxv. annis: vt. j. de fidu. tute. in fi. et minores. lxx. an. al's excusantur: vt j. de excu. tu. §. item maior.

e ¶ Cognati. nomen ergo cognationis generale: agnationis nomē Cognatio et a-

gnatio se hñt sicut genus et et spēs. speciale. nā omnis agnatus est cognatus: sed non conuertitur: vt hic ⁊. j. de leg. agna. suc. j. respō. ⁊. ff. eodem. l. sunt autem.

a Ex eo. filio fratris.

b Patruus. repete si fuerit natus eodem patre cū patre tuo: alioq̄n est cognatus vt. C. de legi. here. l. fina. §. sed nec. et §. cum autē.

c Agnati. etiam si masculus īteruenïat vt puta si sint duo fratres vterini filius vnius fratris sui patris non erit agnatus: sz cognatus in specto feminino sexu ꝓpter quem adinuicē sūt cognati ꝫm Johā.

coniuncti quasi a patre cognati: veluti frater ex eodē patre natus: fratris filius neposue ex[a] eo. Itez patruus[b] et patrui filius: neposue ex eo. ¶ At qui per feminini sexus personas cognatione iunguntur agnati[c] non sunt: sed alꝰ sunt naturali iure cognati. Itaq̄ amite[d] tue filius non est tibi agnatus: sed cognatus: et inuicez scilicet tu illi eodem iure[e] coniungeris: qꝛ qui nascūtur patris non matris familiā[f] sequuntur.

¶ Intestatus quo ad tutelā dicitur etiam qui facto testamēto decessit in quo nō disposuit de tutela vel cuiꝰ dispositio quo ad tutelam effectum sortiri non potuit. h. d. Arctinus.

¶ Quod aūt lex. xij. tabu. ab intestato vocat ad tutelam agnatos: non hanc habet significationem[g] si omnino[h] non fecerit testamentum is qui poterat tutores dare: sed si (quantum ad tutelaz pertinet) intestatus decesserit: quod tunc quoq̄ accidere intelligitur cum is qui datus est tutor viuo testatore decesserit.

¶ Que fortiori vinculo sunt ligata difficilius dissoluuntur: et capitis diminutione agnatio tollitur. Arctinus.

¶ Sed[i] agnationis quidē ius omnibus

d Amite. sed ipsa amita est tibi agnata: quia per patrē tuū tibi cō iungitur.

e Jure. s. cognationis. [vij] vij. Additio. Et sic not. dispositum in vno correlatiuoꝝ extēdi ad aliud.

l. fi. C. de in. vidu. tol. de quo q̄d in statutis vide Jaso. hic.

f Familiam. i. agnationem. lz ⁊ alias multas habeat significationes hec dictio familia: vt. ff. de verbo. signi. l. pronunciatio. §. familie. ⁊ facit. C. de verbo. sig. l. fina. ⁊. §. de pa. po. §. finali.

Familia multas significationes habet.

g Significationem. scilz tm̄.

h Si oino. vel aliud contingit qđ tātūdē valeat: qđ dixim⁹. j. de here. q̄ ab inte. j. rn̄so. et facit ff. quod cuiuscunq̄ vniuer. nomine. l. j. §. ⁊ q̄dē. [viij] viij. Additio. Et ille ꝓprie dicit̄ itestat⁹ q̄ potuit testari: alꝰ dicit̄ intestabilis. qđ no. ꝓ statutis ꝫm Chri. ⁊ Jaso. hic. Et deficiēte testamētario legitimo vł datiuo q̄s in locū deficiētis admittat̄ an legitimus an datiu⁹. vide Ange. hic.

i Sed agnatiōis q̄dē ius. nota

diligẽter hunc.§. est autẽ ius agnationis ⁊ ius cognatiõis siue cognatorum. agnati eñ habent ius prerogatiuum ad cognatos. s. vt prestantur in hereditatibus agnatorꝝ mortuorũ vt.j. de le. agna.suc. §. respon. Itẽ preferuntur in tutelis agnatorũ paruulorꝝ vt.s.eo.ti. §.respon.

Agnati preferũtur cognatis in duobus.

modis capitis diminutiõe plerũqꝫ perimitur. Nã[a] agnatio[b] iuris ciuilis nomen est. Cognationis vero ius non omnibus modis cõmutatur: quia ciuilis ratio ciuilia quidem iura corrũpere potest: naturalia[c] vero non vtiqꝫ[d].

Prerogatiua agnatorum facile perditur.

His autem deficientibus in hereditatibus et tutelis cognati suo iure admittũtur. inter quos etiam agnati vocantur qui desierunt esse in iure agnatorum: vel desierunt habere iura agnatorꝝ: vt p ca.di.vt.j.de here.que ab intesta.§. admonendi.[ix] Illud aũt ius prerogatiuum quod habent agnati. quia vltra iura communia habent per legem.xij.tabu. facile perdunt vt oĩbus modis cap.di.i.per omnẽ capitis diminutionem: vt per maximam vel per mediã de quibus duabus non est dubium cum et iura cognationis perdantur. vt.j. titu. j. §.quod autem. Item per minimã tollitur ius agnationis: vt hic dicitur.⁊.ff.de ca.di.tutelas.nisi in duobus casibus tantũ.[j] vt inter fratres licet alter emancipetur: vt.C. de leg.tu.l.iij.⁊.iiij. Item inter patrem et filium: vt.j.de leg.agn.suc. §.fina.et propter hos duos casus qui de minima cap.di. excipiuntur dicit hoc plerũqꝫ. at iura cognationis non commutantur omnibus modis: quia non tollũtur minima ca.di.⁊ est ratio vt subijcit. ix.

Additio. Secus per simplicem repudiationem: vt.ff.de acquiren.here l.illud.⁊.l.in plures.nisi specifice repudiant alterum ius tm̃. l.ij. ff.vnde leg. Angelus. j.

Additio. Ista glo. refertur ad ius nouum: de quo in.l.iiij.ff. eo.secus de iure antiquo: vt ibi no. Angelus.

a ¶ Nã. pro quia.

b ¶ Agnatio. iuris ciuilis est nomen. i. a lege.xij.tab.est inducta hec prioritas agnatorum: sed ius cognationis est naturale nomen.[ij] quã ratione sanguinis hoc nomen imposítum est. vnde et vnũ ius ciuile põt per aliud facile tolli: vt hic.⁊.ff. de reg.iu.l.nihil est. ij.

Additio. Et ideo si statutum vtatur verbis naturalibus: puta filius: pater: mater: frater: ⁊ soror: nõ attẽdimus ius ciuile sed solum naturalitatem: vt sic comprehendatur etiam naturalis tm̃: spurius ⁊ seruus vt in.d.l.tutelã.ſm Ange.hic.

c ¶ Naturalia. i. iura cognationis sic dicta: qꝛ ea quis cõsequitur per natiuitatem: vt.s. de adoptio. §.sed hodie in fi.§. non sic de facili tolluntur.

d ¶ Vtiqꝫ. i. certe non tolluntur ca.di.cum sint immutabilia hec iura: vt.s.de iur.na.§.sed naturalia. Item nec ea que naturalem equitatem habent: vt.ff.de ca.di.cas. et l.legatum. Item no. quia hec cognatio est ciuilis tm̃: vt p adoptionem: vt.ff. de adopti.l. qui in adoptio.[iij] Item naturalis tm̃: vt ad filios naturales tm̃. Item naturalis et ciuilis: vt ad eos qui legitimi sunt. ⁊ de hac qui legitimi sunt in-

triplex est cognatio.

telligitur hic: vt.ff.de gra.nõ facile.§.j. Item no. quia et ciuili iure hec.s.tutela & hereditas tribus modis deferuntur: vt ex verbis et sententia legis.xij.tabu.vt in agnatis Itẽ ex sententia tãtũ [iiij] vt.j. de leg.pa. tu. et.j. de fidu.tuto. Item ex alijs legibus veteribus vel nouis: vt.ff.de ca. di.l.tutelas.quã quidem mediã vocant.numquid ergo hec omnia facile perduntur per omnem capi.di. Respon. sic in duobus primis tñ [v] non in tertio: vt hic.& in.l.tutelas. Item quero an futuras tutelas acquirendas & hereditates tñ tollat: an etiam preteritas adimat Respon.futuras tñ: vt.ff. vnde liberi.l.fina. quid enim potuit diminare lex deferens hereditatem vel tutelam de futura capi.di. vt.C. de testa.l. iubemus.in fi. certe nullo modo: vt. ff. man. l. fideiussor.j.respon. [vj] Hodie vero istam differentiã agnationis querere nõ oportet: cum agnati ante cognatos nihil habeant: vt in auk. de here.que ab intest.defe.§. ex his.col.ix. [vij] Item no. q licet predicta iura cognationis tollantur maxima & media ca.di.ipsa consanguinitas tamen non tollitur: vt.ff.de re.iu.l.iura sanguinis. iij.

Jus ciuile tripliciter differt a tutela et hereditate.

Cõsanguinitas nũqß tollitur.

De capitis diminutione.

Hoc principium non summatur: quia

Additio. Qui adoptiuus admittitur ad tutelam legitimã iure agnatorum ßm Baldum.& communiter doct.hic et.l.j.ff.eo. et an agnatus priuatus iure succedẽdi poterit declinare onus tutele. vide Bal. hic q non. iiij.

Additio. Sed hoc non est veruz in hereditate: nisi forte a cõtrario sensu eius quod legitur. j. de leg.pa. tu.in prin.quod licet i se possit esse verũ: nullibi tamẽ inuenies probari ßm Jasõ.hic. v.

Additio. Et qñuis tunc deferatur per nomia nature puta patri vel fratri: sũt importãtia agnationẽ que facilius tollitur. et sic non ob.d.l. tutelas. ßm Jasonem. vj.

Additio. Hoc verũ in hereditate: sed non in tutela.per.l. legitimos. §.fina.ff.eo.& est ratio differentie: qz hereditatis additio actu momẽtaneo perficitur.l.paulus.ff.de acqui.here.nec tunc ßm Jaso.amplius hereditas dicit per glosam in.l.heres.quãdoqz.ff.eo.ti. sed tutela habet actus successiuos: nec suscepta desinit ppterea esse tutela. et ideo quãdoqz tollitur per.l.pluribus.§. si placeat.ff.de verbo.obliga. qñuis Jo.fa.dicat rationem esse: qz tutela est minus dãnosa perdenti eam cũ sit onus qß hereditas que cõ iter est lucrũ: sed prima verior. vij.

Additio. Hoc est verum: nisi statutum disponeret preferri ßm Angelum hic.

[illegible] Aretinus.

Est autẽ capitis diminutio

De capitis diminutione.

Continuatur: quia supra visum est de legitima agnatorum tutela. verum quia ius agnationis capitis diminutione corrumpitur.§. fi. s.titu.j.merito sequitur videre de capitis diminutione. Porcus.

Conti nuatio.

Est autem. Totus iste titulus diuidit in quinqz partes. Primo ponitur quid sit capitis diminutio et quottuplex sit. Secũdo

diuisio.

de maxima capitis diminutiōe. Tertio de media. Quarto de minima Quinto. remouet certa dubia. Secunda ibi. Maxima. tertia ibi. Minor. quarta ibi. Minima. quinta ibi. Quibus autē. Et hec diuisio sufficit: lz alij aliter diuidant.

prioris status[a] cōmutatio[b]. Eaqꝫ tribus modis accidit. Nam aut maxima est capitis diminutio: aut minor: quam quidaꝫ mediam[c] vocant: aut minima.

¶ Qui perdit ciuitatem et libertatē patitur maximam capitis diminutionē. h. d. Angelus areti.

¶ Maxima capitis diminutio est cū aliquis simul & ciuitatē et libertatē amittit: qđ accidit in his qui serui pene efficiuntur attrocitate[d] sententie

Maxia capitis diminutio.

a ¶ Status. hic status cōsistit in tribus: in libertate: ciuitate: et familia. Cum ergo primum. i. libertatem quis perdit: per cōsequens & duo vltima perdit: et tūc magnā ca. di. patitur. Cum vero scđm perdit per consequens: perdit et vltimum: sed non primum: & tunc dicitur media ca. di. [viij.] Cuꝫ vero vltimum perditur non perdūtur duo prima: et tunc minimam ca. di. patitur: vt. j. §. j. ij. & iij. et. ff. eo. l. fina. sed Pau. dicit statum hominis. i. conditionem in qua quis plurimū potest. viij.

Additio. Et sic ad perditionē maioris sequitur perditio minoris si interat: vt hic. & l. fin. ff. eo. al's non: vt. l. relegatorum. §. potest. ff. de inter. & rele. immo regula est in contrarium: vt. l. qui indignus. ff. de sena. ſm Angelum hic.

Bona diffinitio oꝫ cōuerti cū suo diffinito.

b ¶ Cōmutatio. nō ergo accipitur hic ad litterā: vt dicatur ca. di. quādo caput abscinditur: sed qñ stat⁹ mutatur: vt caput status dicatur: vt. ff. ad ter. l. j. §. capiti. Sed videtur hec diffinitio conuerti cum suo diffinito. nā morte patris fili⁹ mutat statum: qz fit sui iuris: vt. s. qui. mo. ius pa. po. sol. §. j. non tamē dicitur capi. minui: vt. ff. ad ma. si fili⁹. §. fi. sed dic subaudiri hic facto hominis interueniēte. [ix] vt emancipatiōe vel deportatione pris. [x] vel similimodo: vel etiam quasi facto. qđ dico propter filios arrogati: quia vna cuꝫ patre mutat statum: vt. ff. eo. l. liberos. & . s. de adoptio. §. pe. ar. contra. in auc. consti. que de dig. §. palā. vbi nō ab homine: sed a lege qs efficitur sui iuris: ac moriēte patre non interuenit factum hois immo magis dei. Quid si iterficiat pater. Rñ. idē: qz mors semp dei dispositione aduenit. ix.

Additio. Hanc subauditionem improbat Iason. & ad cōtrariū respō. q ibi fili⁹ nō imitat familiam & sic nec statum. l. familie ver. communi iure. ff. de verbo. signi. x.

Additio. Hoc exēplū reprobat Iaso. per. l. iij. ff. de inter. & rele. vbi filius deportati non perdit ius agnationis: qđ tamen perderet si capite minueretur. §. fi. s. ti. proxi.

c ¶ Mediā. sic. ff. de au. & ar. le. qui lācem. & . s. de liber. §. libertinorꝫ.

d ¶ Atrocitate. est aūt atrox & dura hec sententia lꝫ iuste feratur: vt s. qui. mo. ius &c. §. pene autem. sed hodie ppter huiusmodi penas nemo ingenuus sit seruus: vt in auc. de nup. §. si vero. col. iiij. & §. quod autē prius. [ij] ij.

Minor siue media capitis diminutio.

Additio Dicit tñ Jo. fab. q̃ perdit ciuitatẽ ⁊ si patitur mediã capi. dimi. ⁊ vide q̃ð dixit in. d. §. pene.

Liber= tus in= gratus q̃ actio ne i ser uitutez reuoca= tur.

a Libertis. scilz condẽnatiũ. vt subijcit: ⁊ q̃ð dicit ingratis: al's est ingrati. i. ingratitudinis: que reuocatio fit p actionez ingrati: vt dicũt quidã: vt C. de li. et eorum li. l. fina. al's pe. vel per vtilem rei vendi. ſm

tentie: vel libertis[a]: vt ingratis circa patronos condẽnatis: vel qui se ad preciuz participãdum venũ dari passi [b] sunt.

¶ per deportationem vel aque ⁊ ignis interdictionem contingit media capitis

alios ad instar donationis cã mortis q̃ reuocat: vt. ff. de do. cau. mor. si mortis causa res. vel [q̃ð est verius] accusatione vel actione extraordinaria per quam officium iudicis imploraṫ. vt. C. de li. ⁊ coꝝ lib. l. nõ est. [iij] et fit hec reuocatio propter omnem offensam ⁊ etiã leuẽ: vt. C. de lib. ⁊ eoꝝ li. l. ij. [iiij] nõ autẽ fit ꝑpter omissionez obsequij: vt C. de lib. cau. solo. nisi in casu: vt cũ denegat alimẽta: vt. ff. de lib. agn. alimẽta. §. imperatores. Nam tũc etiam occidere velle videtur eũ: vt ff. de li. ag. necare. [v] ⁊ hoc nisi remiserit ius patronatus: tũc enĩ ex his solũ reuocaṫ causis ex quibus ⁊ donatũ: vt in autẽ. vt liber. decetero. §. illð. col. vj. que cause sunt numerate. C. de reuo. dona. l. vl. et hec ṽa sunt cum quis ex volũtate propria manumittit: vt. C. de li. ⁊ eorũ lib. l. j. Sed si non ex voluntate nõ reuocaret: vt. C. de li. ⁊ eorum li. l. j. Sed si manus in patronum iniecit Respon. damnatur in metallum. si vero cõuitia dixerit mittitur in exi-

Neca= re vide tur qui alimen ta ne= gat.

lium: vt. ff. de iure pa. l. j. iij.

Additio Et ista cõiter tenentur in dicta. l. ij. ſm Angelum hic. iiij.

Additio Sed tunc pro leui offensa est in dilectione patroni: an velit castigare: an in seruitutẽ redigere. l. iiij. C. de ope. li. Et talis sententia nocet etiam filijs liberti postea natis ⁊ cõceptis: vt no. glo. in

Diminutio Media.

Minor siue media capitis diminutio est: cum ciuitas quidem amittitur: libertas vero retinetur: quod accidit ei cui aqua et igni interdictum [c] fuerit: vel ei qui in

dicta. l. ij. nec poterit amplius talis libertus manumitti sine sententia principis. quod reputatur impossibile. l. apud iulianum. §. fina. ff. de lega. j. ſm Angelum. v.

Additio Idem in filio emãcipato ⁊ vasallo patri vel dño alimẽta denegantibus: ⁊ in donatorio omniũ bonoꝝ vel maioris partis: vt not. glo. in. d. l. fi. secus in parue quãtitatis: vt per Bal. ⁊ Chri. hic.

b Passi sunt. hic multa sunt necessaria: vt. s. de iu. perso. §. pe.

c Interdictum. hanc penam in vsu non habemus: sed eius loco succedit deportatio: vt. ff. ad. l. iul. pec. l. iij. nam instar excommunicatorum habebantur quibus talia denegantur. [vj] sed videtur hunc etiam fieri seruum: licet hic denegetur: vt. ff. de var. cog. l. cognitionum. in fi. cõtra. sed perditur libertas: vt ibi dicitur vt nõ possit facere testamẽtum cui sic est interdictũ vt. ff. de iniusto rup. testa. si quis filio. §. eius. [vij] non q̃ fiat seruus vere. vj.

Depor= tat⁹ eq̃= paraṫ excõica to.

Additio. Qui est excõmunicat⁹ an possit esse arbiter vel arbitrator iudex vel ꝓcurator: ⁊ de maiorib⁹ regentibus ciuitatem: ⁊ an possit testari vel instrumenta conficere. Et an quãdo debeat vel possit opponi vel ꝓbari excõmunicationis excep. ⁊ quotuplex sit excõmunicatio: vide ꝑ Angelum et Jasonẽ hic. viij.

Additio. Et est ratio: q⁊ perdit ea que sunt de iure ciuili ſi naturali. l. manumissionis ff. de iusti. et iu. et ꝑ Angelum ⁊ Christoforo. hic.

insulã [a] deportat⁹ ẽ.

Per emancipationem vel arrogationem contingit minima capitis diminutio. h. d. Aretinus.

Minima capitis diminutio est cum ciuitas retinetur et libertas: sed status hominis commutatur: qđ accidit in his qui cum sui iuris fuerint ceperunt alieno iuri subiecti [b] esse vel contra [c]: veluti si filiusfamilias a patre emãcipatus fuerit est capite diminutus.

Nemo potest dici perdere quod nõ habet vel sic. Priuatio [illegible]

[illegible] Additio. Quod est [illegible] sam. Et an replicãs [illegible] debiti. Communiter [illegible] consentiat aduersarius: vt per Angelum hic.

Seruus autẽ manumissus capite nõ minuitur [d] quia nullũ caput habuit.

[illegible]

est trãsfertur in potestatẽ alterius puta aui materni vel etiã paterni: vt. s. de adop. §. sed hodie. q̇ casus est contrarius illi qñ qui sui iuris est in arrogationẽ datur. Sed quare filiusfamili. cũ emãcipatẽ capite minui dic i. Rñ. ꝓpter imaginariam vẽditionẽ que fiebat vt. s. qui. mod. ius pa. pote. sol. §. preterea. i pñ. Sed cum hodie nõ fiat hec vẽditio: vt. j. eo. §. cõtinetur. videtẽ ꝙ hodie nõ minuatur capite: ſʒ certe illa sola nõ erat rõ immo ⁊ alia: quia mutat familiam: vt. ff. co. liberos. in princi. viij.

a In insulã. secus si in metallum: vt. s. qui. mo. ius pa. pote. sol. §. pene. in casu tamen etiam libertatẽ perdit dãnatus in insulã: vt. C. vt nemo. pri. l. ij. §. cũ autem.

b Subiecti esse, vt in arrogatis.

c Vel cõtra. al's est in littera. si filius a patre emancipatus fuerit est capite minutus. [viij] ⁊ ſm hoc est expositio hui⁹ verbi vel ecõtra. al's ꝟo hoc totũ deest: ⁊ tũc idẽ subintelligo. aliȷ dicũt qñ sui iuris nõ

Additio. Cõuenit tamẽ insolidum pro obligationibus contractis sub patria potestate: vt. l. j. §. j. ff. co. nisi in casibus no. in. l. j. ⁊. ij. cum co. vbi potest excipere ꝙ non condẽnetur: nisi quatenus facere potest. l. pater filio. ff. quod cũ eo. et per Angelum ⁊ Jaso. hic.

d Non minuitur. i. eius status non remittatur cum primo nullum

habuerit statum: vt hic et ff.e.l.liberos.in fi. et l.seq.[i] Sed cōtra est C. de bo. pscrip.l.j. Sed dic q ibi crimine capitali seruus accusatur id. tali quod esset: als in libero capitale[ij]

Itē quid si quando q habuit caput: qz fuit liber et nūc fu9 est et manumittat. Respon. idem: qz p sens cōsidero. Accursius. Addi. Pena tm̄ qua pdit spes cōsequende li bertat vl ciuitatis bene cadit in fuū vt.l.ij.ff.q et a quib9 et.l.ij.ff.de sepul.vio.Ang. ij.

vel sic. Qui non turpiter a dignitate remouetur non dicit capite minui. h.d. Aretinus. iij. Additio. Quod inducit Jason hic ad questionem. An qui pmisit dare scachū matum cum pedita et dedit ea effecta domina obtineat. Et determinat q non.

¶ Quibus autem[a] dignitas magis q status permutatur: capite nō minuūtur et ideo a senatu motos capite nō minui

Addi. Sed qualiter. Respō. docto. q ibi pena erat corporalis. Et quibus penis subijciat seruus: videtur per Ang. hic. et doc. in.l. hos accusare.§.omnibus.ff. de accusationibus.

a ¶ Quibus autem. dixi aliquem aliquo de tribus modis capite minui: vt.§.eo.in prin. aūt p sed.

Infamis nō pōt esse iudex vl testis.

b ¶ Constat. vt.ff. de se.l.iij. et hic si fuerit remotus pter turpitudinem: non potest iudicare vel testimonium dicere: vt.ff.ad.l.iul.re.l. ca.§.j. et ff. de sena.l.ij. Accursius. [iiij] iiij.

Addi. Non repellit tm̄ infamia facti a testificando in causa ciuili: licet tunc minus credatur: nec notarius infamis potest conficere instrumentum nisi de consensu partium fm Angelum nec officiales condēnati in sindicatu pter barattariam poterunt vnq ab officia spirare p quibus optimum cōsilium. Itē q possint cōueniri i prima sua si in termino nō fuerit cuz sindicatore. vide Christo. hic.

constat[b].

¶ Minima capitis diminutio non tollit ius cognationis: secus in maxima vel media. h.d. Arc.

¶ Quod aūt[c] dictū ē manere cognationis ius etiā post capitis diminutionem hoc ita ē: si minima capit diminutio interueniat: manet ei cognatio[d]. ¶ Nam si maxima capit diminutio intercurrat ius quoq cognationis[e] perit: vtputa seruitute alicui9 cognā

c ¶ Qd aūt dictū est.§.ti.pri.§.fi.

d ¶ Cognatio .i. ius cognatōis a pretore inductum ex quo ad bono. poss. vocatur per vnde cognati.j.d de here.q ab intesta.§. admonēdi.

e ¶ Cognationis. ius succedendi et ad tutelam vocandi perit: sed ipa consanguinitas non perit: vt.ff.de regu.iuris.l. iura sanguinis. cum sit de iure naturali: vt.§.de iure natu.§. penul. contra. et §.de nuptijs illud cōtra: sed qualiter cognatis defertur: immo agnatis: vt.§.titulo primo.in principio. Respō. post agnatos: vt.j.de here. que ab intesta.§.admonendi.

a Si manumissus. aliud si resti tutus. sm Johã. vt. ff. ad ter. l. j. §. que mortis cõtra. et ẽ de sentẽ. pas. l. fi. et. ff. de contra tab. l. j. §. fi. et. l. ij. contra. [v] Item cõtra est in eo qd hic dicit: tolli ius cognationis p maximam et mediã capi. diminutiõi. ff. de reb. du. si cognatis. sed aliud in legato in quo vertit ius naturale: vt ff. eo. l. legatũ. vel ibi loquit de cognatione iuris ciuilis que per adoptionem constituitur: vt. ff. de adoptio. l. qui in adoptionẽ. hic vero de naturali cognatione: vt. ff. de gradi. cogna. non facile. §. j. et sic ibi de minima capi. dimi. loquitur. Item cõtra. j. de serui. cogn. in. fi. j. respon. Sol. hic loquitur in his qui primo fuerunt liberi: et postea serui: quod eorum delicto contingit. vnde nõ debent habere cõmodum: vt. ff. sol. ma. si ab hostibus. §. j. et. ff. de mino. l. papi. exuli. ibi indignum et c. licet ibidem illa ratio corrigatur. ibi p° semper fuerunt serui. vel illa noua corrigit istam. nam ex greca constitutione illa est extracta: vt ibi dicitur. v.

Additio. Et est ratio differentie sm Christoforum: quia restitutio intelligitur vt fiat pleno iure: vt dicta. l. fina. Sed manumissio delet tñ nubiculũ fuitutis. l. manumissiones. ff. de iusti. et iure.

b Sed et si in insulam. hic ponit exemplum de media: sed supra modo posuit exemplum de maxima.

c Cognatio. ius cognationis: vt s. proximo. §. diximus.

c pertineat. vt s. titu. j. j. respon.

d Gradu. facit ad hunc. §. ff. de legatis. iij. si plures. et j. de legit. agna. successiõe. §. si plures. et. ff. de sepulchro. vio. l. iij. §. si ad plures. hodie vero hic. §. corrigit. qr equaliter tam ad agnatos q̃ cognatos defert tutela sicut hereditas: vt in aut. de he. ab intest. ve. §. ex his. coll. ix. [vj] vj

Additio Et sic lex noua corrigens vnũ ex parificatis a lege veteri. cẽset etiã corrigere aliud. vt hic. et. l. si quis seruo. C. de fur. et p Ang. in. §. j. s. de iure natu.

f Si plures. al's isti duo versi. desunt si plures sunt qui vnũ gradum obtinẽt: ideoq3 pariter ad tutelã vocant: s3 ego habeo. Accur.

tiet; nec quidem si manumissus[a] fuerit recipit cognationẽ. Sed et si in insulaz[b] q̃s deportat⁹ sit cognatio[c] soluitur.

Tutela defertur proximiori in gradu. Et si plures sunt de eodem gradu defertur ad omnes. hoc dicit Aretinus.

Cum autem ad agnatos tutela pertineat[d] non simul ad omnes pertinet: sed ad eos tñ qui proximiores gradu[e] sunt et si plures eiusdem gradus sunt: ad oẽs ptinet veluti si plures[f] fratres sunt qui vnum gradum obtinent: ideoq3 pariter ad tutelam vocãtur.

De legitima patronorum tutela.

De legitima patronorum tutela.

Quia supra visum est de legitima agnatorum tutela. verum quia est alia q̃ appellat legitima: ideo de ea tractaturus subdit de legitima patronorum tutela. Por. Continuatio

divisio. Ex eadē. a Et dividitur in sex partes. Primo qualiter tutela libertorū p̄ronis deferatur. Secūdo quō vocatur. ⁊ est legitima lege .xij. tab. pueniēs. Tertio illud p rōnez probat. Quarto cōfirmat p exēplū. Quinto exēplū p bat p rōnem. Sexto rōnem declarat. Secūda ibi Que ⁊ ipsa. tertia ibi. Eo enī. quarta ibi. Cum ⁊ agnatos. quinta ibi. Quia plerunq̄. sexta ibi. Ideo autem. Aretinus.

¶ Ex mente legis xij. tabularum defertur patronis tutela libertorū ⁊ regulariter vbi est eē modū hereditatis ad illū vadit onus tutele. h.

Ex eadem. Aretinus.

Ex^a eadem lege xij. tabularum libertorum^b ⁊ libertarū tutela ad patronos^c liberosq̄ eorum pertinet. ¶ Que ⁊^d ipsa legitima^e tutela vocatur: non quia noīatim ī ea lege de hac tutela caueatur sz quia pinde

a ¶ Ex eadem. scz p interpretationem nō ex v̄bis ei⁹ vt subijcit. ⁊ ff. de legi. tu. l. tutuela. j. rñ. [vij] vij.

Additio. Et sic dictio eadē facit relationē simplicem ⁊ specificam: licet regulariter contra: vt. not. j. de duobus reis. §. ij. Angelus.

b ¶ Libertorū. s. impuberum.

c ¶ Ad patronos. quocūq̄ modo māumittētes nisi libertas def a lege: vt. ff. de leg. tu. tut e. vsq̄ ad. §. fi.

d ¶ Que ⁊ ipsa. q. d. nō solū alie, quedam legitime sunt: sed ista.

e ¶ Legitima. s. ex mente legis [viij] nō ex verbis. [ix] non tamen satisdant: nisi corū persone sint vulgares ⁊ minus honeste: vt aut modus tutele: quia magnū patrimonium vel magna tutela nimis: aut persona: quia suspecta vel non diligens pupillum vel non honesta: aut causa admittat. i. recipiat satisdationem: vt. ff. eodez. l. legitimos. §. j. ⁊. ij. lz alij legitimi indistincte satisdent. vt. j. de satisdatio. tuto. §. j. [i] viij.

Additio. Cui si sint dubia p̄ualēt verba. l. non aliter. ff. de legat. iij. ⁊ l. p̄spexit. ff. qui ⁊ a qui. Si certa et concordet cum verbis stamus vtriq̄. Si repugnat ⁊ verba sint plata ab hoīe: neutri stam⁹ l. si quis in fundi vocabulo ff. de leg. j. Si a lege mentē seruam⁹: dummodo alibi sit scripta vt nota. glo. in. l. non dubium. C. de legi. Sz si se habeat fm plus ⁊ minus stamus menti: siue verba plata sint ab hoīe: vt. l. labeo. ff. de sup. leg. siue a lege ⁊ mens se habet in min⁹ l. ij. C. de noxa. siue in plus ⁊ alibi sit scripta: vt in dicta glo. fm Ang. hic. vel saltem habeat euidentem rationem de qua constet. fm Ja. hic. ix.

Additio. A quibus licitum est recedere fm Angelum propter tria. Primo propter iniquitatem insurgentem. Secundo propter legis rationem repugnantem. Tertio propter eorum vsum loquendi contrariantam. l. liberorum. §. q tamen cassius. ff. de leg. iij. j.

Additio. Et est ratio: quia eorum fides non in specie seu indiuiduo sed solum in genere est a lege approbata: quod non sufficit. In patrono autez est ratio: quia magnū premium contulit in libertum: cui persona patroni semper debet videri honesta fm Jasonem legum doctorem.

accepta est p interpretationē[a] ac si verbis legꝭ introducta esset. ¶ Eo eñ ipso quo hereditates libertoꝝ libertarūq; si intestati decessissent: iusserat lex[b] ad patronos liberosue eoꝝ ptinere crediderūt veteres[c] voluisse legem[d] etiā tutelas ad eos ptiere. ¶ Eū ꝛ agnatos quos ad hereditatem lex vocat[e]: eosdē ꝛ tutores esse iussit[f]. ¶ Qꝛ plerūq; vbi successionis est emolumētū: ibi ꝛ tutele onus eē dꝫ. ¶ Ideoq; aūt diximus plerunq;[g]: qꝛ si a femia impubes manumittaᷣ: ipa ad hereditatē vocatur cū alius est tutor[h].

¶ De legitima parētum tutela.

a ¶ Per interptationē.s.iuriscon.
b ¶ Lex.s.xij.tab.vt.j.ꝺ suc.li.j.rñ.
c ¶ Veteres.s. sapientes.
d ¶ Legē.s.eādā.xij.tabu.
e ¶ Vocat.scꝫ lex.xij.tabu.vt.j.de leg.agna. suc.§.j.
f ¶ Jussit. vt.s.ꝺ leg.agna. tu:j.rñ.et sic notabis hic qꝫ vbi est eadem equitas idem ius dꝫ statui. sic.ff. ad .l. aquilia .illud ꝛ.ff.ꝺ fur.l.j.§.j [ij] ij.

Additio.
Qꝺ est verū vbi tractaᷣ de fauore tm̄.l.a titio.ff.ꝺ ꝟb.ob.etiā si eēnt apposita ꝟba taxatiua.l.ob res.C. ꝺ predijs mi. Idē si tracteᷣ ꝺ odio ꝛ fauore simul: ꝛ lex pcedat pmissione.d.l.illud. secus si phibitiue: vbi odium venit imediate: ꝛ fauor mediate.l.fi.C.de inter.ma. Idem ꝯ dūmō participet de odio plusq; de fauore.ar.l.cū quidā.ff.de libe. ꝛ posthu. al's secus.d.l. titio. cū si. Si ꝟo tracteᷣ de odio tm̄ ꝛ verba taxatiua: vel sint apposita non dꝫ esse idem ius.l.ij.C.ꝺ pa. qui fi.di. ꝛ.l.fi.C.de predi.cur.lib.x.al's sec᷒: dūmodo sit eadē ratio p oia.l.pe. C.ad mace.ꝛ.ff.co.tit.l.filiū. aliter si non per omnia.l. quod ꝟo ꝯ.cuꝫ si.C.de leg.Angelus.

g ¶ Plerunq;.quare hoc dicit statim subijcit: ꝛ facit ad hanc regulā ff.de regu.iu.l.fm naturam.ꝛ.j.de contrahen.emp.§. cum aūt.ꝛ.C.de fur.l.fi.§. sed cū in secunda.ꝛ.C.de cadu.tollen.l.j.§. p secundo.al's ē .§.pro nō scripto.ꝛ.ff. de peri. ꝛ cōmo.rei.vendi.l. id quod.[iij] iij.

Additio.
Que pcedit quando vtrūq; venerit ex eadē causa: ꝛ cum eadem vel par ratio ꝛ psone suscipientis habilitas al's secus fm Ang. are.

h ¶ Tutor. et ita apud aliū est hereditas ꝛ apꝺ aliū est tutela.s.agnatū vel cognatum: vt hic.ꝛ.ff. de lega. tu.l.j.§.j. Item minor.xxv. annis manumittēs succedet in hereditate vt patronus: non tamen erit tutor: vt.j.de fidu.tu.in fi.ꝛ.C.de leg. tu.l.vlti.§.fi.[iiij] iiij.

Additio. Et qualiter mater auia vel pauia possint esse tutrices vel curatrices. Et an alijs preferanᷣ legitimis: ꝛ trāseundo ad secūda vota vel inhoneste viuendo quomodo tutrices esse desinant: vide Angelum hic.

¶ De legitima parentum tutela.

¶ Quia supra visum est de legitima patronorum tute. verum quia est ꝛ alia que legitima appellaᷣ vt parentum. ideo de ea subdit Christoforus porcus. Continuatio.

diuisio. Exemplo. Diuidit in tres partes. primo q tutela que defert emacipatori est silis illi que defert patrono. Scdo q etiã est legitima. Tertio exeplificat. scda ibi. Que et ipa. tertia ibi. Nã si qs. Are.

a Exeplo [v] recepta. s. p interptatione iuriscõsultorum: vt supior cũ desinebat ee agnatus nisi ɔtracta fiducia emanciparet: qd hodie semp psumitur vt. s. de legi. agna. suc. §. fi. vnde hodie est semper legitimus. [vj] v.

¶ Et ex extẽsiõe iuriscõsultorum pr emãcipãs est legitimus tutor filio emãcipato. h. d. Areti.

Exẽplo[a] patronorum recepta ẽ et alia tutela. ¶ Que et ipsa legitima vocatur. ¶ Nã si qs filiũ aut filiã: nepotẽ aut neptem ex filio: et deinceps impuberes emãcipauerit legitimus eorum tutor[b] erit.

Et sic nedũ ex originali: sz etiã ex exẽplo põt sumi exẽplũ. Et an instrumẽto sumpto stet. dic q nõ si est pbatũ. l. pcur. C. de edẽ. si publicũ aut ẽ exẽpli tm: aut originale faciẽs mẽtionẽ de alio. Primo casu adhibet ei fides si de voluntate ambarũ partiũ: vel etiã vnius tm: et cũ iudicis auctoritate vel etiã sine: dũmodo manu eiusdẽ notarij qui fuit rogatus sit exemplatũ. Secundo casu si vtrũq sit inter statur scdo: licet nõ pducatur primũ. Secus si inter alios nisi quod dicitur in secundo ratificaret per dñm primi: vel notarius attestaretur dicendo: vt patet tali instrumento a me viso et lecto sine aliquo vitio etc. vel nisi difficilis esset pductio originalis ppter timorem amissiõis: vt hic per Ange. vj.

Additio. Et dum ista glosa vult q olim pater non esset legitimus tutor nisi contracta fiducia emancipasset videtur violare textũ l. iij. §. fin. ff. de leg. tutor. sm Jasonem

b Tutor erit. s. q emãcipauit: si ipe est maior. xxv. an. vt. j. titu. j. in fi. et facit ad hoc. s. q. mod. ius pa. po. solui. §. pterea. ff. et pterea. si impubes. et. j. titulo. j. respon.

¶ De fiduciaria tutela.

¶ Defuncto patre vel auo legitimo tutore impuberis emãcipati alius liber virilis sexus et maior. xxv. annis erit fiduciarius tutor nõ legitimus: secus in filio patroni q erit legitimus tutor liberti vt patronus. hoc dicit Aretinus.

Est et alia[c] tutela que fiduciaria

¶ De fiduciaria tutela.

Continuatio. ¶ Continuatur ad precedẽtes hoc ordine. Supra visum est de legitima parentum tutela. verum quia alia est que fiduciaria appellatur. ideo de ea tractaturus intitulauit de fiduciaria tutela.

diuisio. Est et alia. ¶ Diuidit in quinq partes. Primo ponit dictum Secundo illud exemplificat. Tertio ponit diuersum in filio patroni Quarto diuersitatis rationem assignat. Quinto ponit aliud dictũ. Secunda ibi. Nam si. Tertia ibi. At q. Quarta ibi. Quoniã. Quinta ibi. Ita tamen. Aretinus.

c ¶ Est et alia tutela. id est alio nomine vocata.

appellat[a]. ¶ Nā si pater filiū vel filiā nepotē vel neptem vel deinceps impuberes[b] manumiserit[c] legitimā nāciscitur eorum tutelam. Quo[d] defuncto si liberi[e] virilis sex⁹ ei⁹ existāt: fiduciarij tutores filioꝝ[f] suoꝝ vel fratris vel sororis[g] vel ceteroꝝ efficiuntur. ¶ Atqui[h] patrono legitimo tutore mortuo liberi quoqꝫ ei⁹ legitimi sunt tutores. ¶ Q̄m̄ filius quidem defuncti si nō esset a viuo patre

a ¶ Appellatur. de qua dicetur. j. §. quo defuncto.

b ¶ Impuberes. nam si puberes nō erit eoꝝ curator legitim⁹: vt. ff. de excu. tu. l. amicissimos. §. lucius [vj] ar. cō tra in autē. vt hi q̄ ob. se res ha. p. §. j. col. vj. Johā. fa. vj. Additio. Et hanc cōiter approbant doctores. et ad ↄ̄riū respondēt q̄ loquit in certis casibus ibi expssis: quia non est dare curam legitimam nisi in furioso pdigo vel mētecapto. §. furiosi. j. de cu. ⁊ l. de creationibus. C. de epi. au. cū. si.

c ¶ Manumiserit. i. emancipauerit: vt. ff. qñ act. de pecu. est an. l. j. §. j. ⁊ facit. s. ti. j. et. ff. eo. tutela. §. fin. ⁊ l. sequen.

d ¶ Quo. s. patrefa. q̄ erat tutor filioꝝ ⁊ nepotū. [vij] vij.

Additio. Forte ex alio filio mortuo auia impubes filios habere non potest. Baldus.

e ¶ Si liberi. qui remanserint in ptāte patris. Idē puto ⁊ si fuerūt emancipati. si aūt tam impuberes q̄ȝ puberes remāserūt in potestate ipso iure recidūt in ptātem sui pr̄is illi qui filij sunt: sȝ fratres recidūt in tutelā fiduciariā semp vt. s. qui. mo. ius pa. po. soluit. §. j. ⁊. s. de tu. §. pmissum. [viij] viij.

Additio. Istam glo. reprehendit Jason. qr tūc erit legitima ex mente ⁊ verbis. l. xij. tabu. p textū in terminis. i. l. tutor. i ṗn. ff. ad velleia.

f ¶ Filioꝝ suoꝝ. s. nepotū de fūcti

g ¶ Sororis. sȝ certe frater d̄r esse legitim⁹: vt. C. de exce p. l. aduersus q̄ est ↄ̄. sȝ certe q̄ fiduciarius est: legitimus est per interpretationē: lȝ aliud nomen hēat scilȝ fiduciarius: et illum respectū habuit ibi: vt legitimuȝ fiduciariū appellaret [ix] ix.

Additio. Hāc glo. reprehēdit Jason ⁊ cōiter docto. per hūc textū in ꝟ. atqui. Et ad ↄ̄rium respōdēt q̄ loquit in fratre nō emancipato: quē inter agnatos vocat lex. xij. tabu. secus in emancipato: vt hic.

h ¶ Atqui. p certe: al's at q̄n: ⁊ tūc ad p sȝ ⁊ q̄n p certe. ⁊ ē oppositio q̄ re filij pr̄onoꝝ sunt legitimi: vt. s. de le. pa. tule. j. rñ. ⁊ isti filij non sic. ad quod rñdet. Q̄m̄ filius ⁊c. Sed hec ratio nō tenet nisi inter fratres q̄ nō dicūtur reddere in ptātē fratrū suoꝝ: sȝ filij. i. nepotes erant recasuri in ptātem: ergo in tutelā legitimā. [j] Sed rñdeo nō recidunt filij iure hereditario in ptātem: sed iure paternitatis ⁊ filiationis. At suus si nō eēt manumissus iure hereditario erat futurus suus apud filios dñi: ⁊ nisi essent heredes dñi: sed filius. ⁊ si non sit heres patris: tñ filiū suū in potestate hȝ: vt. s. q̄bus mo. ius pa. po. sol. §. j. Erat et alia ratio iure veteri: qr emancipatione tollebat ius agnationis minima capi. di. etiā inter patrem ⁊ filium: nisi esset emācipat⁹ cōtracta

ffducia etiã nedũ inter fratres: vt C. de legi. tu. l. iiij. 7 .§. de leg. agna. tu. §. fi. sed hodie corrigit: vt. d. l. C. 7. j. de legi. agna. suc. §. fi. Unde dicũt quidã 7 Azo hodie fiduciariã esse legitimã ex vbis 7 sentẽtia. l. xij tabu. ex q̃ hec scđa ratio cessat: sʒ põt dici cõtrariũ: q2 remanet prima. Forsan facilius 7 melius habebit intellectus toti⁹ titu. si dixerimus solos frẽs tutores fiduciarios suoꝝ fratrũ 7 nunq̃ filioꝝ suoꝝ 7 exponam⁹ tex. in prin. filiorum suorum scʒ defuncti vel fratris 7c. exponatur vel pro. i. vt sit sensus q liberi virilis sexus pfecte etatis sint tutores fiduciarij fratrũ suoꝝ qui sunt filij patris defuncti: vt notum est: 7 hoc euidenter apparet per rõnez quam subiunxit textus: vbi sola de fratribus mentio fit.

emãcipat⁹ post obitũ ei⁹ sui iuris efficeret nec in fratrum ptãtẽ recideret[a]: iõ q nec[b] in tutelam. ¶ Libert⁹ aũt si fu⁹ mãsisset vtiq; codez iure apđ liberos dñi post mortẽ eius futurus eẽt. ¶ Ita tamen hi ad tutelã vocantur si pfecte[c] sint etatis: qđ nr̃a ɔstitutio[d] in oĩb⁹ tutelis 7 curationib⁹ ob̃uari gñaliter precepit[e].

a ¶ Recideret. dicunt quidam q si nõ eẽt emãcipat⁹ nõ erat futur⁹ in potestatem patris: 7 sicut erat patris: 7 ideo emancipatus nõ ita erit apud fratrem sicut erat apud patrem: primo in simili tutela. Johan. [ij] f.

Additio. Istam partem dicit Jason esse tutiorem: nec obst. iste tex. ibi filiorum suorum: quia debet intelligi. s. aui defũcti: 7 alternatiua: vel poni pro id est cum cadat inter duo idem importantia iuxta glo. in ru. ff. si ad vectig. vel emphi. pe. nec sequens solu. glo. est bona: q2 fm eam idem esset dicendũ in auo emancipati. ij.

Additio. Sed dicit Jason q neq; ex mente: neq; ex verbis. l. xij. tab. defertur: neq; ex interpretatiõe cũ ipa. l. inspecta non sit in succedẽdi emolumẽto fundata: sed ex sola fiducia a sanguinis cõniunctiõe causata. hodie te. tu. 7 ideo appellat legitima. q2 ẽ puisus vt frater fratri ab intest. succedat etiã emancipato. aut. cessante. C. de legi. heredi.

b ¶ Nec in tutelam. id est legitimam: sed fiduciariam. libertus em̃ est in potestate filij patroni iure hereditario filius in potestate patris iure patrie potestatis. Accursius florentinus.

c ¶ Perfecte. id est. xxv. annorũ. nam quotiens fit mentio de etate perfecta: vel maiore annis de. xxv. annis intelligitur: vt. C. de his qui veniam etatis im. l. fina. 7. ff. de lega. i ij. cum filio. §. filio. [iij] iij. Etas pfecta q̃ est.

Additio. Et per que alia verba intelligatur hec etas: 7 an iste minor possit eam executor vltime voluntatis: procurator: iudex: arbiter: aduocatus: de anxiatis: vel de alio regimine ciuitatis: vide Angelum aretinum. hic.

d ¶ Constitutio. vt. C. de legitima tu. l. fina.

e ¶ Precepit. scilicet vt sit perfecte etatis. et est ratio: vt. j. de excusationibus tutorum vel curatoruz. §. minores. xxv. annis. Accursius florentinus legum doctor.

Conti- nuatio.

De attiliano tutore.

Quia supra visuz est de testamentaria tutela: et subsequenter de legitima. Uerum: quia cessante testamentaria et legitima opus est prouidere de datiua: ideo subdit de attiliano tutore. Porcus.

a De attiliano tutore. i. eo tutore qui dabatur per legem factaz ab attilio vt in textu exponitur.

a Icui nullus. Totus iste titulus

diuisio. diuiditur in quattuor partes. Primo ponit ius antiquum circa donationem tutoris. Secundo ponit ius nouum. Tertio ius nouissimum. Quarto ponit nouum casum: videlicet quod naturali equitate conuenit impuberes esse sub tutoribus et quod finita tutela tenentur ad rationem reddendam. secunda ibi. sed hoc iure. tertia ibi. nos autem. quarta ibi. Impuberes. Item prima subdiuiditur in alias quattuor partes. Primo ex quibus legibus tutor dabatur deficiente omni tutore testamentario et legitimo: et a quibus dabatur. Secundo quando testamentario dato sub conditione vel in diem puero tutor detur. Tertio quid si testamentarius tutor sit captus ab hostibus. Quarto quo modo iste leges ab vsu recesserunt et causam propter quam. secunda ibi. Sed et si. tertia ibi. Ab hostibus. quarta ibi. Sed ex his.

Additio. Ex qua not. Angel. ius correctum ad hoc vt ex ratione sua in simili decipiatur posse obligari: vt not. glo. in l. j. circa principium C. de lati. li. tol.

De attiliano tutore et eo qui ex lege iulia et titia dabatur.

Deficiente testamentario et legitimo tutore olim datiuus dabatur ex lege attilia a pretore cum tribunis in ciuitate in prouinciis per presides ex lege iulia et titia. h. d. secundum Are.

Icui^b nullus omnino tutor fuerat: ei dabatur quidem in vrbe romana a pretore vrbano et maiore^c parte tribunorum plebis tutor ex lege attilia. In prouinciis vero a presidibus prouinciarum ex lege iulia attilia.

Quoties spes est testamentarii tutoris et pendet datiuus habet locum qui tutor est: quousque testamentarii impedimentum cessat. Aretinus.

b Si cui. scilicet ex testamento. nam quamdiu testamentaria tutela superest non est locus alii. Item nec legitima: nam nec datia tunc locum habet: vt. C. qui da. tu to. possunt. l. sororis. [v] v.

Additio Et nota quod decedente vno ex testamentariis eius loco surrogatur datiuus. l. si quis sub conditione. §. finali. ff. de testamen. tuto. Secus in legitimo: quia tunc legitimi superstites remanerent tutores. l. ij. §. sed si aliquod. ff. de legi. tuto. sed vno tantum existent testamentario: tunc si moriatur succedit legitimus: si remouetur a iudice succedit datiuus secundum Iasonem. de quo vide Baldum plene in §. penultimo. j. eodem.

c Et maiore. id est duobus. erant enim tres: vt argu. C. de offic. preto. l. ij. et ff. de origi. iu. l. ij. §. hisdez temporibus. [vj] vj.

Additio Et que dicatur ciuitas vel prouincia. vide Ia. post bar. in. l. j. §. fine autem. ff. de ope. no. nun.

a ¶ Ex die certo. vt a pascha in antea sis tutor.
b ¶ Poterat.et hodie datur.[viij] vt.ff. de testamē.tu.si quis sub con ditione. vij.
Additio
Scilicz in his trib⁹ casib⁹ tm̄. ⁊ ex.l.seq. non autē. attilia vel titia que sūt sublate.
c ¶ Ne=mo. nā si vn⁹ de pluribus he=redibus adierit va let tutela vt.ff. de te sta.tut.l.si nēo.[viij] Idē in li=bertate in testamen=to relicta: vt.C. de te sta. man. l.testamē=to.§. testa mēto.viij.

¶ Sed si testamen to tutor sub cōditio ne aut ex die[a] certo datus fuerat: q̄diu cōditio aut dies pen debat ex eisdem legi bus tutor dari pote rat[b]. Itē si pure da tus fuerat q̄diu ex te stamento nemo[c] he res existebat[d] tādiu ex eisdē legibus tu tor petendus erat q̄ definebat[e] esse tutor si cōditio[f] existeret: aut si dies veniret: aut heres existeret.
¶ Impedimento su perueniēte tutori te stamētario: quod ta men speratur tolli de iure cōi datur in terim tutor a iudice qui desinit esse tutor impedimento testa mentarij cessante.
Aretinus.
¶ Ab hostibus quo q̄ tutore capito ex his legib⁹ tutor pe tebatur[g] qui[h] desi nebat esse tutor si is qui captus erat in ci uitatē reuersus fue rat: nam reuersus re cipiebat tutelam iu re postliminij[i].
¶ In lege attilia: et in lege titia non ca uebatur de satisda tione tutoris: ideo ex his desierunt tuto res dari. h. dicit An gelus areti.

mo.§.ff.de testa.tu. ix.
Additio. Et q̄uis fm Bar. in.d.l. nemo. tūc seuitas operetur confir=mationē tutele si nō sit datus sub=stitutus vulgaris vel coheres ex=trane⁹: tamē tutius est fm Ange. ⁊ Iaso. hic q̄ dēt tutor attilianus ad adeūdū q̄ statim de finit adi=ta heredi tate: ⁊ plu ra alia re=media. vi=de hic per glosam.
e ¶ Defi nebat.i. il le q̄ sic e=rat datus i subsidiū definebat cum testa mētarius venit: vt subijcit.
f ¶ Con=ditio. hic tutor taci

Additio. Etiā si fuerit institutus in re certa alijs vniuersaliter insti tutis nō adeūtibus: vt ibi no. Bar. per.l.j.§.si ex fundo.ff.de heredita. insti. Ange.
d ¶ Existebat. sed quid si nullus fuit institut⁹ cū pupillo: sed tm̄ pu=pillus est heres. Pōt dici q̄ aucto=ritate iudicis adeat.C.de iure deli=be.l.si infanti.⁊ ex tūc valebit tute=la ⁊ incipit tutor administrare. Ui de plenius hāc.q.per glo.in.l.si ne

te vsq̄ ad diē vel cōditionē existen=tem datus expresse nō potest: vt.ff. regu.iur.l.actus.[j] j.
Additio Que ꝓcedit in cōditione intrinseca si exprimeretur intrinse ca fm Christo. vt hic. ⁊.l.multo.§. si sub cōditione.ff.de tu.
g ¶ Petebatur nec erat locus legi time: vt.ff.de le.tu.l.j.§.si apud.
h ¶ Qui definebat.i. iste talis q̄ erat datus in subsidiū.
i ¶ Postliminij. quo iure, etiā oīa

alia recuperat:vt. §. qui. mod. ius pa.po.sol.§. si ab hostibus. nec de administratis interim tenetur hic reuersus: vt ar.ff. si quis cau.l.iiij. §.item si quis.[ij] ij.

f ¶ Fore. cautionē prestant tuto. et cura.vt.ff.rēpu.sal.fo.l.nō quasi §.j.z.l.sed et si ad speciem.

g ¶ De cōpellendis., scilz captis pignoribus:et.j.de satisda.tu.§.pe.

¶ Sed ex his [a] legibus [b] tutores pupillis desierūt dari postea q̃ primo [c] consules pupillis vtriusq; sexus tutores ex inquisitione [d] dare ceperunt:deinde pretores ex constitutionibus. ¶ Nam supradictis [e] legibus: neq; de cautione a tutoribus exigēda rem saluam pupillis fore [f]: neq; de compellendis [g] tutoribus ad tutele administrationez quicq̃ cauebatur.

¶ De iure nouo rome prefectus et pretor in prouincijs preses vel magistratus eius iussu si facultates pupilli non sunt magne dant tutores Aretinus.

¶ Sed hoc iure [h] vtimur vt rome quidez prefectus [i] vrbis vel pretor s̄m suā iurisdictionē [k]: in puincijs aūt p̄sides ex inq̄si-

Additio. Eodē mō nec officialis de gestis p substitutū loco ipsius ad tēpus īpediti s̄z Ang. hic.

a ¶ Sed ex his. nunc recitat scd̄m ius. nam quattuor sunt iura que hoc titu. notari possunt.

b ¶ Legibus. scilz attiliaz iulia z titia:vt. §.co.ti.īpn.

c ¶ Quam primo.:al's q̃primum.

d ¶ Ex inq̄sitione.scz inquirendo facultates coꝝ an sint pares oneri adiūcto:vt.j.de excu.tu.§.sed et ꝓpter.Itē bona cōuersatio req̄ritur vt et al's in patre arrogatore. ff.de adop.l.nec ei.§. eoꝝ.z.§. de adop. §.cum autem.[iij] iij.

Quid inquirit dz dando tutores.

Additio. Et ideo anteq̃ sibi tutela decernatur debet pronunciare idoneus.l.tutores a patruo.ff. de confir.tu.qd̄ no.s̄m Ange.

e ¶ Nam supradictis. bene dicūt q̄ desierunt per has leges tutores dari posteaq̃ consules dederunt ex inquisitione: et bonum fuit propter duas rationes quas ponit. Nam pro quia zc.

h ¶ Sed hoc iure vtimur. hoc est tertium ius qd̄ erat tē pore iustiniani.z ho die est q̄rtum additum quod est. j. proxi.§.

i ¶ Prefectus.ad p̄fectū cognitiones criminales. [iiij] ad pretorem ciuilia negocia veniebāt:vt.ptz.ff.de off.pre.vr. per totum ti.z. ff.de offic. preto.per to.ti.sed tutelam dabat vterq;: vt hic. iiij.

Iudex criminalis potest mortē dare.

Additio. Immo etiam ciuiles s̄m Ang.z Jaso.vt.l.j.§. quies.z.§. cura carnis.et.l.iij.ff.de offi.prefe.vr. Et sic non ob.l.solemus §. latrūculator.ff.de iu. sufficit eī dare instātiam:vt no.glo.j.q.j.,sicut vrgeri.

k ¶ Jurisdictionez prefecti vrbis est iurisdictio vsq; ad.c. miliaria. sed pretoris rome tm̄ : vt.ff.de offi. pre.vr.l.j §. cum vrbem.:et in summa Azo.de offi.pre.dabūt ergo cū et ei qui est de sua iurisdictione: vt statim in preside notabis. v.

Additio. Fallit si pupillus conueniatur coram iudice suo:quia ab eo

recipiet tuto.l. si.§.j.ff.de admi.tu. Item vbi decretum interponitur voluntarie ad actum solennizandū vt glo. in.l.etiam.§.fina.ff.de manu vin. Jason.

Creatione tutores crearent^a: vel magistratus iussu^b presiduz: si nō sunt magne pupilli facultates.

¶ Hodie si pupilli fa[illegible] [illegible] tu etiam sine iussu presidum aliquando assistente episcopo: prestita tm̄ cautione rē pupilli saluā fore: que periculo recipientium ⁊ nō iudicum [illegible]

In tribus locis pōt pupill⁹ tutorez petere.

a ¶ Crearent.s.euz qui est de sua iurisdictiōe dabit:vt.ff.d. tuto. ⁊ cu. da.ab his. l,ius dandi. Si vo ibi non inueniebantur idonei etiam in alio loco queret et presidi nunciabit:vt.ff.eo.l.diuus. Item ei q̄ sit de sua iurisdictiōe vel ratione originis.[vj] vel ratione possessionis.[vij]vel ratiōe domicilij. [viij] vt.ff.e.l.j.§.vlti.⁊.l. diuus. Si autē in altero horū triū locorū nō inuenitur: sed in quarto loco reducendus est ad alterū locū de his trib⁹ [ix] vbi tutelam accipiat: vt.C.qui pe.tu.vel cu.l.j. vj.

Additio. Qui si vnum det tutorem et iudex domicilij alium prefertur qui primo datus apparet: al's preualet datio iudicis originis. Angelus. vij.

Additio. Hoc reprehendit Angel. et Jason.quia iudex bonorum non tutorem: sed curatorem dat.l.ij. C. de excu.tu. viij.

Additio. Dummodo habeat ibi facultates: quod qualiter constituatur:et an pupillus possit id sibi constituere in aliquo loco ad hoc tm̄ vt habeat tutorē per quē agere possit:vide Ang.et Jaso.hic. ix.

Additio. Immo duobus.s. vel domicilij vel originis: vt ex supradictis,ptz:⁊ an iudex ecclesiasticus possit dare tutorem clericum vel secularem pupillo clerico vel seculari: ⁊ e cōtra vide hic per Ang.

Utrum datio tutele delegetur

b ¶ Jussu. ergo delegat̄: sed ɔtra ff.de tu. et cura.da.l. nec mandante:sed ibi mādatuz est qd nō importat necessitatem':hic iussus qui importat: vt.ff. d iussu. l.j.§.j. et. ff. manda. l.j. vel ibi erant magne facultates pupilli : hic parue: sed certe et si sint parue adhuc videtur idem.naz datio tutele est mixti imperij : vt.ff. de tu.l.muto.§.tutoris datio. vbi dicitur ꝙ tuto. datio illi soli cōpetit cui nominatim hoc dedit : vel lex: vel senatuscon. vel princeps:ergo non potest delegari vt.ff.de offi. eius cui man. est iuris. l.j.j.respon.sed dic ꝙ non potest delegari non habenti iurisdictionem sed habenti sic:vt.ff.eo.l.ius dandi vt hic dicitur.Sed que sunt magne facultates. Respon.quinquaginta aurei:vt.C.de defensio. ciui. l.j. vel decē libre auri : vt in autē. de ap.§. ij.vel.ccc.aureorum:vt in auten. de defensio.ciui.§.et iudicare.colla.iij. vel veri⁹ vsq; ad q̄ngētos,solidos sunt parue.si vltra sunt magne: vt j.proxi.§.[j] j.

Facultates q̄ dicūtur magne

Additio. Quod est verum quo ad materiam istam: al's autem relinquitur iudicis arbitrio iuxta consuetudinem vulgi opinionem: et qualitatem pesonarum: vt hic per docto.

¶ Nos aūt per cōstitutionē[a] nostram et hmōi difficultates hominuz resecātes: nec expectata iussione[b] presidum disposuimns si facultates pupilli vl' adulti vsq; ad quingentos solidos[c] valeāt: defensores ciuitatū vna[d] cū eiusdē ciuitatis religiosissimo antiste: vl' alias[e] publicas personas: id est magistratus vel iudicem alexandrine[f] ciuitatis tutores vel curatores creare legitima cautela ſm eiusdē cōstitutionis nostre

mam prestāda: videlicet eo℞ periculosq́ eam[h] accipiunt.

¶ Equum est vt regatur impubes qui nescit se regere: et finita tutela ratio tutele reddi debet. h. d. Aretinus.

¶ Impuberes[i] aūt in tutela esse naturali iuri[k] cōueniēs est: vt is q́ perfecte etatis non sit alterius tutela regatur. Cuz ergo pupillorum pupillarumq; tutores negocia gerunt[l] post pubertatem[m] tutele iudicio[n] rationem reddent.

a ¶ Per cōstitutionem. quā nō habemus. Accursius.

Mādatū et iussus differunt.

b ¶ Iussione. i. delegatione sine precepto. nā in hoc differt a mādato. q2 mandatū ex volūtate est: sed iussus necessitatis: vt. ff. q̄d iussu. l. j. §. ij. et. ff. māda. l. j.

Solidi lxxij. cōstituūt libram auri.

c ¶ Solidos. id ē aureos: vt j. de pe. te. li. §. fina: quorum. lxxij. faciunt libraz auri: vt. C. de suscep. et archa. quotiens. li. x. ij.

[illegible] Ex quo infert Jaſ. q2 statutū loquēs de moneta simpliciter debet intelligi ſm presumptionem alterius statuti: sed inter contrahentes talis locutio intelligitur ſm communem cursum regionis.

d ¶ Una. i. simul.

e ¶ Uel alias. hoc qñ extra ciui. vt in municipio. nā magistrat9 municipalis dabit.

f ¶ Alexādrine. hoc qñ tutor datur in ciuitate alexādrina.

g ¶ Eorū periculo. s. tabellionum et alio℞ nō vero ipso℞ iudicū qui habēt potestatē dādi tm̄: vt. j. de satisd. tu. vel cu. §. penul. et §. fina qui sunt contra. [iij] iij.

[illegible] Et no. q2 fideiussores fuisse soluendo vel nō tēpore dationis presumitur ex presenti. Et iō onus pbādi incūbit ipsi tabellioni ſm Angelum.

h ¶ Eaz. scilz satisdationē.

i ¶ Impuberes. hic. §. est gñalis ad oēs ti. precedentes titu. de tutelis.

k ¶ Iuri i. equitati.

l ¶ Gerunt al's egerunt. i. gesserunt.

m ¶ Pubertatem. sed et ante si finita tutela fuerit prius: vt. ff. de tute. et ra. di. l. nisi finita. al's i. nisi esset finita tute. non nascitur actio tutele: sed alie actiones nate sunt: sed nō exercētur: vt. ff. de tu. et ra. di. l. si. et. l. sed nō datur. [iiij] iiij.

[illegible] Et est rō diuersitatis: q2 actio tu. est gñalis et sufficit eam semel nasci et nō sepi9 p singulas causas ſm Jaso. Ange. tñ tenet contra istā glo. et de casib9 in quib9 possit exerceri: etiā durāte tutela se remittit ad no. i. l. ij. C. de admi. tu. Ang.

n ¶ Tutele iudicio. i. actione tu-

Actio tutele & actio de rōnib⁹ distrahendis differūt

tele q̄ datur in simplum & ꝓpter dolū & culpā latā & leuem. [v] Est et alia actio qua tutor tenet. scilȝ de ratio. distra. sic em̄ noiatur: vt. ff. de cōtra. ac. tute. l. ij. & dat in duplū et ꝓpter dolū tm̄ & in duplo cōtinetur rei persecutio prior tn̄ cōtra tutorē & cōtra heredes posterior cōtra tutorē tm̄: vt. ff. de tu. & ra. di. l. j. §. pe. & l. ij. Item vna intētata altera denegat. licet plus sit in ea & ecōtra: secus in actione tutele & furti: vt. ff. de tu. & ratio. distra. l. j. §. in tutela. v.

¶ De auctoritate tutorum.

¶ Ubi pupillus alij obligatur vel minuitur patrimoniū suū est necessaria tutoris auctoritas. Hec dicit Aretinus.

Additio. Et cōpetit qn̄ cōstat q͛ cōtractauit tanq̄ tutor. Si est dubiū competit de ra. dist. sed vbi sistat q͛ mala fide et tanq̄ extraneus contractauit competit actio furti. Et no. q͛ tenetur conficere librum rationis continentem intra tam & expēsas ipsius pupilli et administrationis cui qualiter creditur. & contra non edentem vel resistentem librum vel non conficientem inuentarium: an iuretur in litem: vide Bar. & Ang. hic. vj.

Additio. Et rationem diuersitatis vide per glo. in. l. tutores. §. j. in verbo. hac actione. ff. de administra. tut. Jason.

¶ De auctoritate tutorum.

¶ Dictum est. s. qualiter tutores et curatores creātur: hic qn̄ creati sūt qualiter se regere debeant & auctoritatem prestare. Are.

Continuatio.

Auctoritas autē. ¶ Totus iste ti. diuiditur i tres partes principales. Primo ponit in quibus casibus necessaria est auctoritas tutoris & in quibus non. Scđo qn̄ ista auctoritas debeat impartiri. Tertio remouet quoddā dubiū. scđa ibi. Tutor autem. tertia ibi. Si inter tutorē. Item prima pars vsq̄ ad. §. Neq̄ tn̄. subdiuidit in q̄ttuor. Prio ponit dictū bimēbre. Scđo exēplificat quodlibet ex dictis mēbris. Tertio rōnē annectit. Quarto īfert & illationē clarificat p exēpla. scđa ibi. Ut ecce. tertia ibi. Nāq̄. quarta ibi. Unde in his.

divisio.

Auctoritas[a] autem tutoris in q̄busdā causis necessaria[b] pupillis est: in q̄busdā nō est necessaria. ¶ Ut ecce si q̄d dari sibi stipulentur nō est necessaria tutoris auctoritas.

a ¶ Auctoritas. vt. C. de contrahē. et commit. stipu. l. neq̄. Accursius. [vij] vij.

Additio. Que sufficit dummodo interueniat legitime: & tu. sciat se esse tu. al's secus: vt. l. quero. ff. de eo qui pro tu. ne. ge. fm̄ Ja.

b ¶ Necessaria in duobus casib⁹ obligatur pupillus sine tuto. auctoritate. ff. de act. & obli. l. furiosis. vbi scilȝ ex re ac. venit. [viij] viij.

Additio. Item in delictis cadentibus in eo. l. pupillum. in prin. ff. de reg. iu. et. §. fina. j. de ob. que ex de. Item ad finem vt liberetur. puta per acceptilationem: quia tunc efficitur locupletior: vt est glo. fina. in l. ij. ff. de acceptio. Item potest sine tutore ea que sunt facti: vt vti pos. de acquiren. re domi. et. l. q̄uis ff. de acquiren. pos. Ja.

Qđ si aliis promittãt [a] pupilli necessaria est tutoris auctoritas. ¶ Nãq3 placuit meliorẽ quidem cõditionẽ licere eis facere: etiam sine tutoris auctoritate: deteriorem vero nõ aliter q̃ cum tutoris auctoritate. ¶ Unde in his causis ex quib9 obligationes mutue nascuntur: vt in emptionib9: vẽditionibus [b]: locationib9: cõductionib9: mãdatis depositis [c]: si tutoris auctoritas nõ ĩteruẽniat: ipsi qdez q̃ cum his cõtrahũt obligãtur: adinuicẽ pupilli non obligantur [d].

¶ Pupill' nõ põt hereditatẽ adire de iure ciuili vel pretorio vl' fideicõmissario ex Trebelliano sine tutoris auctoritate etiam si sit lucrosa. h.d. Arc.

¶ Neq3 tamen hereditatem [e] adire neq3

a ¶ Promittant. q2 tũc est verisimile q' male agãt: ⁊ facit ad hoc. j. quibus ali. li. vel nõ. §. nunc admonẽdi. ⁊. §. sed ecõtrario. ⁊. j. de inuti. sti. §. pupillus. ⁊. ff. de acq. re. do. pupillus. et ff. de pact. cõtra ius. Idem de muliere sup dote pasciscente: vt. ff. de pac. do. l. đ. die. Idẽ in alimentario trãsigente: vt ff. de transact. l. cum hi. §. qđ ergo. Itẽ facit. C. de ɔ̃hẽ. ⁊ cõ. sti. l. neq3.

b ¶ Uenditionib9 si aũt pupillus petat rem ex venditione repellitur exceptione doli mali: nisi preciũ dare velit: vt. ff. de rei ven. l. si id qđ. §. vlti. in fi.

c ¶ Depositis. pupillus tñ doli capax tenetur depositi si qđ doli commisit vel locupletior factus sit: vt ff. depo. l. j. §. an in pupil.

d ¶ Non obligãtur. ⁊ sic no. q' cõtractus claudicat qñq3: vt hic. et. ff. de act. emp. iul'. §. si quis a pupillo. ar. cõtra. ff. de arbi. l. litigatores. §. pe. et fi. ⁊ in autẽ. de non eli. secũdo nup. §. prospeximus. Itẽ hoc est verum nisi locupletior sit pupillus: al's excipitur si agat: et cõtra eũ poterit agi: vt. ff. de admini. tu. §. si minores: ⁊. C. pro empt. l. fina. ⁊. ff. eo. l. j. §. j. et de rescinden. vendi. si id

Pupillus ex ɔtractu obligatur si locupletior fiat.

quod. §. fina. ix.

Adinuicem. Tu breuiter sic distingue aut loquitur de infante vel proximo infantie: ⁊ nullomodo obligatur. §. pu. j. de inuti. stip. ⁊ est ratio: q2 in eo deficit obligationis materia: scil3 cõsensus. l. cum amplius. §. is natura debet. ff. de re. iu. conuenitur tñ cõditione sine causa vel actione ad exhi. si sit effectus locupletior: aut loquimur đ pubere vl' pubertati pximo. ⁊ idẽ si cõtrahat cũ tutore. l. pupillus. ff. eo. ratio: q2 lex tali contractui resistit: ⁊ sic obligationẽ impedit. ar. l. cũ lex. ff. de fideiusso. Si cõtrahat cũ alio sup re alienabili ⁊ cũ tuto. auctoritate obligatur ciuiliter ⁊ naturaliter. l3 lesus restituitur to. ti. ff. de mi. si vero contrahat sine tu. auc. obligatur naturaliter tñ. l. j. in fi. ff. de noua: nisi esset effect9 locupletior. l. iij. cũ si. ff. cõmo. Et idez p oĩa dicas in minori. xxv. an. curatorẽ habẽte: sm cõiter doc. hic.

e ¶ Hereditatẽ. q̃ ex testamẽto ab itestato defertur. s. de iu. ciui. vt. ff. de he. pe. l. j. ij. ⁊. iij. ⁊ hereditas est successio in vniuersum ius qđ habuit defũct9 tpe mortis sue deducto ere alieno: vt. ff. de vbo. signi. l. nihil.

Hereditas qd sit.

a ¶ Bonorū possessionem. ex testamēto vt sm tabulas: vel ab intestato: vt vnde liberi ⁊ similes que sunt oēs de iure pretorio: vt. j. de bo. pos. §. quos aūt. et est bonorū possessio ius persequēdi reti nēdiq₃ patrimonij q̄ cuiusq₃ fuerit cū is morit:

Bonorum possessio.

bonorū^a possessionē petere: neq₃ heredi tatem ex fideicom misso^b suscipere ali ter possunt nisi tuto ris^c auctoritate: quā uis illis lucrosa sit^d ne vllum^e damnum

ff. co. l. iiij. itē nunq̄d curatoris pu. sufficiat auctoritas ad adeūdā here. vel bo. pos. delatā pu. Rñ. non: vt. ff. de ap. cum in vna. §. tutor vsq₃ in fi. l. [v] iiij.

Additio. Nec gerere pōt: vt q₂ nondū decreta est administratio: al's secus: vt p gl. in. l. iiij. ff. co. Ang.

vt. ff. de bo. pos. l. iij. §. bonorū. hoc tñ in bonorum possessione fallit in casu cū pupillus nō habet tutorem: tūc eñ pretor auctoritatem tutoris pōt supplere: vt. C. qui admi. ad bo. pos. l. bonorum. Item in hereditate: vt. C. de iure delibe. l. si infanti. in fi. [ij] ij.

Additio. Et alios casus in quibus iudex supplet defectū tu. vel impedimentū: vide p Ange. hic. Et pcedūt in iurisdictione volūtaria: ⁊ qñ ex actis apparet q̄ iudex facit ex certa sciētia. Item vbi tutor solus sufficeret al's secus sm eum.

Duo casus ī q̄bus iudex supplet defectū tutoris.

b ¶ Ex fideicōmisso. vt per se. con. treb. ⁊. j. de fideicō. here. §. sed quia. [iij] idē dico et si bona velit recipere causa seruādarum libertatū cum ⁊ ibi possit timere damnum: q₂ est successio in vniuersum ius: vt. j. p quas psonas no. acqui. §. fi. iij.

Additio. Si tñ sit infans pōt soli tutori fieri restitutio. l. restituta. §. fi. ff. ad treb. ⁊ solus tutor adire. l. si infanti. C. de iure deli. al's. secus. l. potuit. C. eo. Item potest solus bo. pos. agnoscere: quia in facto consistit sm Ange. ⁊ Jaso.

c ¶ Tutoris. id ē administratoris cui administratio sit cōcessa in testamēto. alioquin nō valet. nā et si ab eo qui tutelā gerit [iiij] sciēs aliū gerere emam: dñs non efficiar:

Pupillus pōt hre curatorē.

v. Additio. Sed bñ sufficit in curatore adulti. l. cū quedā. C. d admi. tu. ⁊ est ratio: vt ibi not. glo. q₂ adulto datur iure ordinario: pupillo vero extraordinario sm Jaso.

d ¶ Lucrosa sit. i. appareat lucrosa: ne occasiōe lucrose adeat dānosam: q₂ adeūdo oneraf legatis ⁊ fideicommissis ⁊ alijs oneribꝰ: ⁊ ita obligaf: sed nō pōt obligari sine tutoris auctoritate: vt. s. e. in pn. Sed si obijciaf cessante causa ⁊c. ꝉ. oc raro accidit q̄ hereditas nō sit onerosa: ⁊ ad ea que frequētius accidūt iura adaptātur: vt ff. de leg. ⁊ sena tuscō. nā ad ea. [vj] vj.

Additio. Et q̄uis glo. in. l. si q̄s mihi bona. §. j. teneat cōtrariū: ista tñ est veritas pro qua facit: q₂ necesse est adeūtē cognoscere cām sue aditionis: puta ex testamēto vel ab intestato tanq₃ agnatus vel cognatꝰ: vt. l. qui is. ff. de acqui. here. q̄d pupillꝰ discernere nō pōt sm oēs hic.

e ¶ Ne vllū. ⁊ est alia rō etiā si sit lucrosa: q₂ litibꝰ ⁊ sumptibꝰ vexaretur: vt. ff. de mino. l. minoribus. xxv. an. ⁊ his eisdē etiā rōnibus: nec in iudicijs ciuilibꝰ vel criminalibus. [vij] pōt esse sine tutoris auctoritate: vt. C. si aduersus rē iudi. l. cū ⁊ minores. ⁊. C. de auct. pre. clarū. [viij] nisi in q̄ttuor casibꝰ: vt in possessiōe

Pupillus sine defensore i q̄tuor casib⁹ q̄n q̄s pōt i iudicio esse.

momētanea: vt. C. si p vim vel alio modo. l. j. ⁊ C. qui legit. perso. l. momētanee. [ix] Itē inuiolato thoro minor sine curatore accusat: vt. ff. de adul. l. si maritus. §. lex. sed hoc in adulto. Itē si veniam etatis impetret: vt. C. de his q̄ ve. eta. im. l. j. et. ij. [j] Itez in interdicto d li. ho. exhi. vt. ff. d li. ho. exhi. l. q et lex. §. sed si mulier. vij.

verbū sonat: de quo vide Ang. hic.

c ¶ Existimauerit. nō eīn compellitur. primo. q₂ est iniquū. secundo: q₂ tenetur pupillo dānum resarcire tutor. vt. ff. eo. si tutor. Accursius

habeant[a].

¶ Tutor presens debet auctoritatem interponere: al's non valet.

¶ Tutor aūt statim in ipso negocio presens debet auctor[b] fieri: si hoc pupillo prodesse existimauerit[c]. Post tēpus[d] vo vel per epistolam[e] interposita auctoritas nihil agit.

¶ Tutor non pōt auctorizare pupillo cum eo litigāti sed dandus est curator cuius officiū finitur finita lite. h. d. Areti.

Sic ⁊ fili⁹ nō potest adire hereditatez sine volūtate pris: vt. C. de que lib. l. fina. §. penul. iiij.

Additio. Et dic q in gn̄eco gitr̄ administrare. Itē i certo actu iudiciali auctoritate. l. fi. ff. ⁊ C. de admi. tu. sed in extraiudiciali non cogit̄: nisi hic pupillum dānificari cōstet. Ang.

Additio. Contrariū tenet Ia. quia pōt torqueri sine tu. auct. quā supplet iudicis presentia: vt not. Bal. in. §. item sacramenta. in ti. de pa. iur. fir. viij.

Additio. Et quādo iudicium cum minore agitat si teneat. vide p Angelum hic. ix.

Additio. De qua ibi vide. Et est ratio: q₂ ibi agitur de modico preiudicio: ⁊ ideo de iure ciuili nō appellatur. sed de iure canonico: sic cle. j. de causa pos. ⁊ pro. poterit tn̄ sententia etiā pendēte appellatione executioni mādari fm Ia. j.

Additio. Sed hoc est directo contra casum di. l. ij. fm Iasonem.

a ¶ Dānū habeāt. q₂ forte subest es alienum latens.

b ¶ Auctor fieri. i. probare ⁊ laudare quod fit per pupillum: vt. ff. eo. l. etiam. ij.

Additio. Nec sufficeret tacere vel dicere cōsentio: nisi diceret auctoritatem presto vel similia: quia debet exprimi specifice est in forma quā

d ¶ Post tēpus si nō modicū al's valet auctoritas. ff. de acqui. here. si quis mihi. §. iussum. que est contra. ⁊ est ratio: q₂ videtur inesse que incontinenti fiunt. vt. ff. si cer. peta. l. lecta. iiij.

Additio. Et no. differentiā: q₂ auctoritas interponitur: vt hic. iussus vo ⁊ mādatum semp precedit: sed cōsensus ratihabitio qn̄cūq₂ intercedat opera. C. ad 'ma. Fallit vbi predicta aliter requirūtur pro forma. l. fi. §. necessitatez. C. de bo. que li. ⁊ ad. §. iussum. vel vbi actus pōt stare in pendēti: q₂ ratihabitio subsequens equiparatur mandato. l. j. §. si ratū. cū si. ff. q̄d iussu. Chri.

e ¶ Per epistolā nō caute: ⁊ redde singula singulis. nā dixerat duo: scilz statim ad q̄d refertur post tēpus ⁊c. Itē in ipso negocio presens ad q̄d refertur hoc per epistolam que inter absentes mittitur: vt. j.

de ob.ex consensu.§.fin. Idem et si alio modo inutiliter auctorisetur vt.ff.eo.l.j.§.fi.et.l.seq.

Judicium vtrum inter tutorem et pupillum possit esse.

a ¶ Judiciu.scz rei veudicationis vel alterius personalis vel realis actionis.

[x] preter actionem tutele vel negociorum gestorum q contra tutore erit dada q durante officio no datur vt.ff.de tu.et ra.di. nisi finita.§.fi.et.l.si cu adhuc.et ide i vtili gnali negociorum gestorum q da. contra curatore adult. vt ff. de admi.l.cu curatore.et.C.de admini.tu.l.ij.et.l. rones.[vj] sz certe nec alie videtur interim posse intedi vt.ff.de tu.et ra. di.l.sz no dar:sz illud itelligo vt ipe met exerceat no datur:sed p pcur. sic:vt hic dr. Item nuquid hec correcta sunt hodie p auk. vt in aute. vt hi qui ob. se phi.ha. res mi.§.j. col.vj.cu null9 creditor vel debitor possit esse tutor vel curator. Rn.sic nisi in tutore testametario in q poterit adhuc hodie hic.§.loqui cum fides talis tutoris ab ipo testatore sit coprobata:vt.j.de satisda.tu.vel cu.§.j.et.C.de epis. au.de creatioib9. [vij] vel ide i eo qd i alijs:vt i pdi. auk. dixim9. [viij] Sz mag; credo 2riu. Qr si creditor vel debitor posse esse tutor testametari9: eo q fides eius est approbata:eadem rone poterit esse tutor datus ex inquisitione et certa scientia: cum eius fides etia approbata sit. Dicas g q null9 creditor vel debitor pot esse tutor de quocuq; loquamur. Nec obstat dicta iura:qr talis approbatus vr q ad satisdatione euita da no q ad ea q dicunt i pdicta auk.vt hi q ob. se phi.ha.res mi.§.j. Ite et circa reales actioes huc.§.hodie facim9 lo

Tutor esse no pot qui est pupilli creditor vel debitor Additio.

qui cu i eis no sit obligatio vn auk. cessat: vt.j. de ac.§.j.[ix] v.

Additio. Et hoc i curatore adulti est verum indistincte: sed in in tutore ita demum si actionis causa sit vetusti or ipsa tutela.l.si plures.ff. de administra.tu.

¶ Si iter tutore et pupillum vel iudiciu[a] agendedu sit: qr ipe tutor in rem[b] sua auctor[c] esse no potest: non pretorius tutor

al's secus.l.si tutor reipu.§.fin.et.l. sequen.ff.de tu.et ra.distra. vj.

Additio. Qd in tu. pcedit indistincte:sed in cu.ita demum si p dotali administratioe agat:no si pro particulari.l. no quasi.§.stipulatio.ff. rem pu.sal.fo. Cotra tu.aut vel cu. putatiuu vel furiosi qncuq; et indistincte agi pot.d.l. non qsi.§. illud sm oes doc.hic. vij.

Additio. Et ista est cois opinio si testator sciuerit: no si ignorauerit sm Angelum. viij.

Additio. Et an creditor pupilli q se immiscuit ei9 tutele cadat a credito:et desinat tu.esse.B. hic.videt tenere q sic. ix.

Additio. Sed contra ista glosaz est cois opinio.et glo. in.d. auk.mino.qui dicit predicta esse vera in magna qtitate:sed pro parua non phiberi tu. esse sm oes doctores. ibi.Ange.

b ¶ In rem sua.et pupilli qui sua dicitur cum bene administrat vt.ff. de fur.l.interdu.§.qui tutela.

c ¶ Auctor.facit ad hoc.ff.de vbo.sig.l.qd dixim9.et.C.ne qs i sua cau.l.vna.et.C.de testa.l.oibus.et.ff. eo.l.v.j.rn.[j]ar. cotra.C.de fideico.li.l.fi.ibi iudex et c.[ij] ne seqret. incoueniens: vt in eodem negocio esset actor et reus. j.

Additio. Potest tn in cosequentia etia ad ppria auctoriate auctora-

ri et sibi soluere ac tradere rē debi- tā etiā imobilem sine iudice vel cō tu.l.fistulas.ff.de 3hen.emp. ij. Additio. Solue q ibi hoc habet ab aduersario ſm Ja. q etiā addit q non recognoscēs superiorem pt petere iudex i cā ppria.

a ¶ Ut olim. naz olim in tali casu dabat tutor pretorius quod hodie nō est vt hic dicitur.

b ¶ Sed curator.C.de li.dā.cu.l.j.

c ¶ Datur.etiā inuito.vt.ff.de tu. l.iij.§.idē cassius.

d ¶ Et eo.s. iudicio.

¶ [illegible]

(vt olim[a]) cōstituit sed curator[b] in locū eius datur[c] quo curatore interueniēte iudicium peragitur et eo[d] peracto curator esse desinit.

¶ Quibus modis tutela finitur.

¶ Tutela finit pubertate pupilli: que in masculo est sta[illegible] anno. in femina.xij hoc dicit Ange.

Pupilli[e] pupilleqꝫ cum puberes esse ceperint a tutela liberantur.

¶ Pubertatem aūt veteres quidem nō solum ex annis: sed etiam ex habitu[f] corporis in masculis

causa. solent tutele ponere metas.

Pupilli. ¶ Totus iste titulus diuidit in septem partes. Nā primo ponit qualiter pubertate tutela finit: et q sit pubertatis. secūdo qualiter arrogatione vel deportatione vel seruitute pupilli: vel tēporis finitiōe. tertio qualiter morte pupilli vel tutoris. quarto capit diminutiōe tu. quinto ēt minima diminutiōe pupilli. sexto pter aduentū tēporis vel cōditionis. septimo pter reuocationem factā de tutore. scda ibi. Itē finit. tertia ibi. simili modo. qrta ibi. sz et capitis. quinta ibi. sz pupilli. sexta ibi. preterea. septima ibi. desinunt. Itē prima subdiuidit in tres. nam pmo ponit qliter tutela finiat pubertate. scdo qliter pubertas accipiat de iure antiquo. tertio qualiter de iure nouo. Scda ibi. pubertatem. Tertia ibi. nostra aūt.

Diuisio.

e ¶ Pupilli. no. q pupilli sūt q d ptāte pris impuberes exigerūt vel morte vel emācipatiōe: vt.ff.de vb. sig.l.pupillos.j.rñ. lz improprie dicat aliqn pupillus q est in ptāte: vt ff.de vb.ob.l.fi.§.si pupill9. Accur.

f ¶ Habitu.i.aspectiōe vtrū haberēt barbā vnā vl alterā.vt.j. inuit et facit.ff. de mi.l. minor.xxv. an. adito preside ex aspectu etc. Et no. p opi.M. q ſm ꝯsciam dicebat iu-

Continuatio.

Additio. Tutela mlt modis finitur.

¶ Dictū est de ingressu tutelaꝝ: et s.titu.j.de pgressu. restat de fine sicut est in opibus nature pgressus et finis. Notandū q modi qui tutelā finiri faciūt sunt octo. et ad istos omēs aliij modi possunt reduci. Et sunt hi. Suspitio: qñ tutor remouetur tanqꝫ suspect9. Crimen: qñ propter crimē deportat: vel in ſuitutē redigitur. Mors naturalis pupilli vel tutoris. Conditio adimpleta. Status.i. capit diminutio vbi status mutat: vt qñ capit ab hostib9: vel arrogat. Etas.s. pubertas. Tēpus adueniens.s.si ad certū tēpus datus sit tutor et sit finitū tempus. Cā: qñ pter aliquā cām tutor excusat. vñ versus. Suspitio: crimen mors: cōditio: status etas. Tēpus

dicem debere iudicare: et facit. ff. de feri. l. ij. in fi. et ff. si sequi. l. si irruptõe. §. fi[ij] Accur. Vide tu canõista notata p glo. in c. j. extra de offic. ordi. et de offi. et pote. iudi. dele. c. pastoralis.

cusato q̃ sibi dictabit ɔscia: contra quã facere est ad gehennã edificare. c. litteras. de resti. spolia. Consiliũ istud qđ reuera tutissimũ putat fundamẽtũ hz ex. c. dilecto. extra de testib9. iij.

§. qr pro i notula. arg. contra hugo. vbi glo. cõcludit iudicem sm allegata et pbata debere in nomie domini iudicare, et cõscientiã lesam deponere. Et ibi recitatur illud dictum plasmigraphi Trepidauerũt tiore vbi n̄ erat tior. facit etiaz glo. i. §. si minus. j. de

Iudicare. an iudex d beat sz ɔsciaz. Addi- tio.

Ps. xiij

existimari volebãt. ¶ Nostra aũt maiestas dignum esse castitate nostrorum temporum existimãs bene putauit: q̃ i feminis etiam antiquis impudicum esse visum est (id est inspectionem habitudinis corporis) h̃ etiaz[a] in masculos extẽdere. Et ideo nostra sancta cõstitutione[b] pmulgata pubertatẽ in masculis post decimũquartum annum cõpletum; ilico initiũ acipere dispo suim9: antiquitatis normam in feminis bene positam suo ordine relinquẽtes: vt post duodeciz ãnos completos: viri potẽtes esse credant[c].

¶ Arrogatione: deportatione: seruitute: vel captiuitate pupilli finit tutela. hoc dicit. Itemque.

¶ Item finitur tutela si arrogati sint adhuc[d] impuberes vel deportati. Item si in seruitutem pupillus redigatur[e]: vel si ab hostibus captus fuerit.

¶ Tertia cõditione finitur [illegible] cõditionis. h. d. [illegible]

¶ Sed et si vsq;[f] ad certã ɔditionẽ dat9

Additio. De quo vide glo. in l. ij. in fin. C. de tempo. ap. et Ange. i. §. pterea. j. de actio.

a ¶ Hoc etiam. scz q̃ sit iudicãdum p aspectum impudicum.

b ¶ Constituone. vt. C. qñ tu. vel tu. eẽ desi. l. fina.

c ¶ Credant. facit ad hoc s. de nup. j. rñ.

actio. Opiniões in hac materia varie variis in doctorib9 inueniũtur diuersa dãtib9 ɔsilia. Sz inter cetera videt ɔsciam reddere tutiorem ɔsiliũ Cepo. qđ inter suas tutelas ɔtinet. Procuret inquit iudex in tali ɔstitutus anxiante apud accusatũ: vt aliũ in ipius iudicis locuz surrogari petat: ipm eũdẽ iudicez in teste se pditurũ allegãdo: et eo pacto iudex a iudicandi officio cã testimonij remotus deponet p ac-

d ¶ Adhuc impuberes. i. i pupillari etate adhuc existentes: vt hic. et ff. de adoptio. nec ei. §. cõtra. et hoc cũ cõsensu oim tu. vt. C. de auc. psta. l. fi.

e ¶ Redigat. ex ingratitudine si sit doli capax: nõ aũt ex vẽditõe: qr nõ nisi sit minor. xx. an. põt p vẽditionẽ fieri fu9 vt. s. d iu. pso. §. pe. ẽ. C. de i offi. test. l. si quis. §. fi. sed ibi de eo dicit q̃ doli capax nõ est.

f ¶ Vsq; ad certã. i. specificatã: vt qñ titius erit consul.

oia solvit.

a ¶ Testamēto. no. q dicit testa mēto. nā a lege vel iudice nō sicvt. ff. de regu. iu. l. actus.
b ¶ Morte naturali. nam d ciuili iam dixit. s. ,pximo. scz vbi dixit de deportato ꝛ suo facto per ingratitudinem: quia mors oia soluit. nedum tutelam: vt in auten. de nup. §. deinceps. col. iiij.
c ¶ Libertas. et tunc maxima.
d ¶ Ciuitas. ꝛ tūc media: vt s. de cap. di. §. maxima. et §. minor.

erit: vt. ff. fa. her. si maritus. v.
Additio. Sed hoc reprobāt doc. p l. iij. §. pe. ff. d leg. tu. vt qꝛ pater sit impeditus impedimēto naturali vel ciuili: iudice hoc principaliter nō agente et q faciliter tolli nō pōt. vj.
Additio. Quod potest saltez cum consensu patris fz Jaso. q̄uis Jo. fabr. ꝛ Ang. are. teneāt in distincte cōtra per l. fina. §. filius autē C. de bo. q lib. Et sic hoc casu glo. intelligit tutelā pdi. p emācipatiōem etiā reprehendit cū tūc nō ius agnatiōis: sed patronatus tm̄ consideret: vt. s. de legi. patro. tu. p totū. Ange. are.

sit tutor testamēto[a] eque euenit vt desinit esse tutor existente conditione.

¶ Morte naturali pupilli vel tutoris tutela finitur. hoc dicit Aretinus.

¶ Simili modo finitur tutela morte[b] vel pupillorum vel tutorum.

¶ Ex capitis diminutione tutoris maxima vel media vel etiam minima pupilli omnis tutela finitur: minima autem tutoris solum legitima finitur. hoc dicit Angelus.

¶ Sed ꝛ capitis diminutione tutoris (per quā libertas[c] vel ciuitas[d] eius amittitur) omnis[e] tutela perit. Minima aūt capitis diminutiōe tutoris: veluti si[f] se in adoptionez dederit: legitima[g] tm̄ tutela perit: cetere[h] non pereunt. ¶ Sz pupilli ꝛ pupille capitis diminutio licz[i] minima sit: oēs tutelas tollit.

e ¶ Tutela. ēt testāria vel datiua cū ea q̄ sunt iuris na. tollantur: vt. s. d ca. di. §. quod autem. [iiij] iiij.
Additio. Ange. ꝯ capitis diminutio ē d iure ciuili. §. fi. s. d le. agna. tu. ꝛ sic naturalia iura tollere nō pōt p. §. pe. s. de iure na. gē. ꝛ ciui. ꝛ i. d. §. qd aūt. tollit ius succedēdi qd ē d iure ciui. l. j. ij. ꝛ. iij. ff. d peti. hr̄di.

Filiusfa. non pōt esse tutor legitimus.

f ¶ Si se in adoptionē. sed emācipatiōe filij legitima tutela nō finitur: qꝛ filiusfa. legitimus tutor eē nō pōt: cū. s. pater eū precedat: vt. s. de capitis diminu. §. fi. [v] nisi in casu vt cū manumittit suū maternū delatū sibi: vt. s. de leg. pa. tu. §. sz forte. [vj] ꝛ tunc defert cum suis iuris

g ¶ Legitima. sz q̄re hec legitima tm̄ perit? Rn̄. qꝛ agnatio perit minima. ca. di. vt. s. de legi. agna. tu. §. fi. ꝛ legitima inter agnatos tm̄ cōsistit. vt. s. de legitima agnat. tute. j. respon. [vij] vij.
Additio. Immo hodie ēt inter cognatos. vt no. glo. in. §. sed cū iste s. de legi. agna. tu.
h ¶ Cetere. scz testamētaria ꝛ datiua: sm. M. vel Azo.
i ¶ Licet minima. vt qꝛ det in arrogationē: vt. s. eo. §. j. Accursius.

a ¶ Ad certũ. idẽ si ad incertum tẽpus:scz ad conditionẽ:vt.s.eo.§. sed ⁊ si.q̃ conditio ad esse ⁊ nõ eẽ se habere põt:vt.j.de verb.obl.§.cõdi tiones.Accursius.

b ¶ Excusant.s.i ppetuum vt q⁊ mutus:quod dic vt.ff. de minori.l.verũ. §.ex fctõ. nam si ad tẽpus nõ desinũt eẽ tutoresvt j.de excu. tu.⁊ cu.§. itẽ q̃ reipu.Accursius.

¶ Temporalibus tutela tẽpore aduenĩte finitur. Ang.

¶ Preterea qui ad certum[a] tẽpus testamento dantur tutores:finito eo deponunt tutelam.

¶ Qui remouentur a tutela ꝓpter suspitionem:vel qui in ꝑpetuum excusantur tutores esse desinũt hoc dicit. Arctinus.

¶ Desinunt aũt tutores esse qui vel remouẽtur a tutela ob id ꝙ suspectivisi sũt vel qui ex iusta causa sese excusant[b]: et onus administrãde tutele deponunt ꝑm ea que inferius[c] ꝓponemus.

c ¶ Inferius vt.j. dẽ suspec. tuto.ꝑ to. ⁊.j. de excu.tuto.et cu.ꝑ totũ Et no. ꝙ eisdẽ modis finit̃ cura si quos habeant pupilli curatores: ⁊ eodẽ tẽpore:vt.C.qñ tu.vel cura.esse desierit.l.j. Adultoꝝ ꝟo curatores: tũc finiunt̃ cũ virilẽ vigorẽ cõpleuerit minor:scz vigintiquinq̧ annos: vt ff.de mino.l.j.in fi.⁊.j. titu.j.j.rñ. nisi ad certam causam vel speciem fuerint dati. nam ⁊ tũc finito negocio finitur officiũ.s.titu.j.§.fi.Itez curatores alioꝝ:vt.j.ti.j.§.furiosi. ⁊.§.sed ⁊ mentecaptis. tũc deficiũt qñ sanã mentẽ predicte ꝑsone recipiunt:vt.ff. de curato.furio.l.j.§.j. ⁊.§.fi.Accursius.

Cura qñ finitur.

¶ De curatoribus.

¶ Finita tutela pupilli indigẽt curatoribus:ideo de ipis subdit. Ac. Continuatio.

Masculi. ¶ Totus iste titulus diuidit̃ in tres ꝑtes principales. Primo ponit de curatoribus datis puberibus. Secundo de dat̃ illis q̃ laborãt aliq̃ morbo vel vitio. Tertio de curatoribus datis pupillis. secunda ibi Furiosi. tertia ibi. Interdũ. Item prima ps diuidit̃ in tres ꝑtes Primo q̃liter puberibus dantur curatores.Scdo'a q̃bus dãtur. Tertio an inuitus q̃s cogatur curatorem accipere.secunda ibi.Dantur.tertia.Item inuiti. Angelus arctinus. diuisio.

¶ De curatoribus.

¶ Curatores dãtur adultis vsq̧ ad.xxv. annũ completũ ⁊ ab illis magistratibus a quib⁹ tutores:non autẽ testamento dãtur:dati tñ cõfirmãtur:inuitis aũt non dantur nisi ad litem hoc dicit Areti.

Masculi[d] quidẽ puberes ⁊ femine viri potentes vsq̧ ad vicesimumq̃ntũ annũ completũ

d ¶ Masculi vigesimũq̃ntũ an. nisi impetrẽt a principe veniã etatis masculi in.xx. an. femine in.xviij. vt.C.de hisq̃ ve. etatis impetraue. l.j.⁊.ij.[viij] viij.

Additio. Que ꝑ ciuitates vł alios inferiores a principe etiam non recognosceutes. superiorem concedi non potest:sicut nec alia que sunt principi reseruata.Angelus.

Tutores a quibus iudicibus dant.

tum curatores accipiunt: qui licet pubeves sint: adhuc tamen huius etatis sũt vt sua negocia tueri non possint. ¶ Dantur autem curatores ab eisdem magistratibus[a] a quibus et tutores. Sed curator testamento non datur: sed datus[b] cõfirmat decreto pretoris[c] vel presidis[d]. ¶ Item inuiti adolescentes curatores non accipiunt[e] preterquam in litem[f]: curatorem enim et ad certam causam dari põt. ¶ Furiosis et prodigis licet maioribus datur a lege curatores agnati: illis deficientibus a iudice dandis est curator. Mente captis et aliis qui morbo perpetuo laborãt curator a iudice dandus est.

a ¶ Magistratibus. id est a pretore preside proconsule prefecto egypti vt. ff. de tutoribus et curatoribus da. ab his. l. j. Item a prefecto vrbis et a defenso. ciuita. vel iuridico alexãdrie vt. s. de atili. tut. §. penu. al's finali. et in autentica de defenso. ciuita. §. nulla. collatiõe. iij. et de officio prefecti vrbis. j. §. solent. [ix] lx.

Additio. Delega. tamen nõ potest dare curatorem nec procuratorem: vt notat Imola. in. ca. petitio. de procurato. nisi in beneficialibus. vt in. c. si an. xiiij. de iudi. in. vj. vel in causa coram eo vertente. l. fina. §. j. C. de admi. tu.

b ¶ Sed datus. de facto. [j] j.

Additio. Et est ratio: quia datur principaliter rebus adulti: de quibus pater disponere non potest nisi vsque ad pubertatem. l. ij. in principio. ff. de vulga. et pupil. sed i tutore secus. Item adultus presumit tanti intellectus quod curatorem petere sciat: non sic pupillus. Et his quibus non est sanitas mentis datur. curator etiam in testamento. l. de creationibus. C. de episco. au. et l. finali. C. de cura. fu. sm Jasonem hic. et in. §. permissum. s. de tu.

c ¶ Pretoris. scz vrbe. [ij] ij.

Additio. Et sic non obst. l. j. C. vbi pe. tu. Angelus.

d ¶ Presidis in prouincia.

e ¶ Non accipiunt. secus in tutore: vt. ff. de tutori. et curato. da. l. nec non. et de tutel. l. ij. vt diximus. s. de tute. §. est autem. Item videt contra. ff. de mino. l. j. in fin. sed quod ibi dicit non committi eis adultis res suas ante xxv. an. verum est vt sint rata que fiunt per eos cõmittuntur: tamen vt hic sed restituuntur: vt ibi. et. j. de act. §. si quis agens.

f ¶ In litem. tunc enim cogitur [iij] sed pupillus in litẽ non cogitur: vt ff. de tute. l. qui hz. §. si. pupillus. quod expone: vt ibi. iij.

Additio. Etiã si sit actor sm Ang. sed Jason hic. et i. §. j. s. de tute. gl. et Bar. in. d. §. si pupillus. tenẽt cõtra. Et nota quod ipse curator non cogitur nisi ex causa; vt. l. ij. §. item quaritur. ff. de cu. bo. dã. Et debet esse presens: et licet de consuetudine non conficiat inuentarium. satisdat tamen ad instar tute. Angelus aretinus.

g ¶ Curator. quasi dicat non dubites de hoc: licet aliud sit in tutore. vt. s. qui testamento tutores da. possunt. §. certe.

a Furiosi. quoq3 τ prodigi. nota hos duos accipere curatorem a lege: alij omnes sunt datiui: vt caute hic colligunt. τ. j. proxi. §. τ. C. de episcop. au. l. de creationibus. [iiij] Ac. iiij.

subuenies pdigalitati. Et decretu tu. subuenies etati. Et qn naturalis cā accidētali p̄pōderet τ ecōtra vide i. §. pmissum. i glo. ij. s. d tute.

d Dādi sunt. s. ab his qs mō isu pioū. §. dixim9.

o. Contra hanc glo. tenēt bal. Jo. d pla. Christo. τ Ja. hic. vt oēs accipiant a. l. curatorē. qui ex defectu mentis ipsum sibi petere nequeunt: licet Ange. teneat cum glos. τ an notorie p digo censeatur interdicta administratio ipso iure.

Furiosi[a] quoq3 et prodigi licet maiores vigintiq3 annis sint: tamen in curatione sunt agnatorum ex lege duodecim tabularū. Sed[b] solent rome prefecti vrbis vel pretores: τ in prouinciis presides ex inquisitione eis dare[c] curatores. Sed τ mentecaptis τ surdis τ mutis et qui perpetuo morbo laborant (q2 rebus suis superesse non possunt) curatores dandi[d] sunt.

Si tutor pupilli cuiuscunq3 generis sit non est idoneus vel si ad tempus excusatur datur pupillo etiam curator. hoc dicit Are.

Interdum autez τ pupilli curatores accipiunt: vt puta si legitimus tutor nō sit idoneus: [e] qm̄ habēti totorē: tutor dari nō pōt[f]. Item

e Nō sit idone9 vel rōne pauptat3: vel q2 nō est industriosus: vt docet. fidelis tn̄ est et diligens: al's repellere tur p̄sus vt. j. de suspe. tu §. penul. τ. fi na τ. C. de suspec. tu. l. pietat3 τ bn̄ dico cu. n̄ tu. q2 τc.

Et qualiter interdicat. Et an ei9 ꝯtractus firmatur iuramento. Itē an obliget ex delicto: τ an teneat datio curatoris: vt: pdigo ei q̄ non ē. Et qs dicat furiosus vl' pdig9: τ qūo differāt. vide p docto. Accur.

b Sz solēt. s. agnat3 deficiētib9 vl' nō habilib9 ꝯstitut3: vt. C. de cu. fur. l. fi. §. sinautem. Accursius.

Habēti tutorē datur tutor i sex casibus

c Dare curatores. τ hec rōne furoris vl' demētie. nisi iste psone sint minores. xxv. an. τ tūc rōne etatis tu. vel cu. recipiūt vt. ff. de tute. q̄ hz §. q d aūt. [v] Itē nisi sint in ptāte vt. C. de cu. fur. l. fi. §. j. v. Addictio Et erūt tunc duo act9 fm Bal. s. interdictio administratōis

f Dari nō pōt. fallit hec rl'a in casib9 sex: vt si det tutor loco tutoris surdi vel furiosi vl' muti vt. ff. d pe. [vj] Itē τ si hz tutorē rōne rerū vnius puincie poterit hr̄e aliū rōne rerū quas hz in alia puincia: vt ff. de excu. tut. l. pp̄ter litē. al's. l. l3 §. fi. τ. C. in quib9 cau. tu. ha. da. tu. pos. l. fi. Itē τ mater anteq3 nubat tutrix existēs aliū petit tutorē dari: vt in aut. de nup. §. si p̄o tutela3 Sed rō est: q2 abire nūc sperat: vt C. cōia. d. le. l. fi. §. ij. Itē τ qn̄ ad tē pus est relegat9 vel excusatus vel remot9. nā interim tutor dat. vt. C. in q. cau. tu ha. l. pe. Itē si qs tu. sit apd hostes nō vt fu9 s3 vt legat9 vl' trāsfuga alius dat: vt. ff. de tu. l. si

si testamento [a] dat⁹ tutor vel a pretore aut preside idone⁹ [b] nō sit ad administrationē: nec tamē fraudulēter negocia administret: solet ei curator adiūgi. ¶ Itē loco tutorum qui nō in perpetuū: sed ad tempus [c] a tutela excusantur solēt curatores [d] dari.

¶ Si pupill⁹ sit īfās vel absens: et tutor infirmitate vel alia necessitate impeditus nō pōt actor pupillo cōstitui. h. d. Bre.

¶ Quod si tutor adversa [e] valitudine vel alia necessitate [f] ipe

quis tutor. [vij] Item si reipublice causa absit pōt ali⁹ dari vt. ff. de tu. l. quesitū. ⁊. ff. de suspec. tu. l. iij. §. si quis absfuturus. Sz sm Pla. ī his oībus casibus tutor p curatore accipit et hec regula nō fallit. Sz cū littera in oīb⁹ supradictis legib⁹ de tutore faciat mentionez ab ea ñ discedamus vt ff. de leg. iij. nō aliter. ⁊. ff. de exerci. l. j. §. igitur. Sed q̄ est ratio cum vbiq̧ dari possit curator habenti curatorem vel tutorē: sed tutor nō potest dari habēti tutorē. Rñ. q tutor qui prius dabat habebat plenā ptātē j. titu. ij. §. datus. ⁊. s. ð tutelis. §. j. ita q alium secum in eadem plenitudine admittere nō potest: sed nō sic in curatore qui rebus daē: vt. C. de nup. l. in copulādis. Unde tutor auctorisat hereditati adeunde: qð in curatore pupilli non est: vt. ff. de ap. l. cum in vna. §. tutor. Sed non ne tota die inuenim⁹ vnū pupillū plures habere tutores: vt. C. de diui. tu. l. ij. Respon. illud est quādo simul dantur. [viij] nam quedam fiunt simul bene que non valent si fiunt separatim: vt duorum reoꝝ obligatio: vt. j. de duobus reis sti. §. j. vj.

Quare habenti tutorē tutor dari nequid.

Tutores poterit habere plures pupill⁹

Additio. Quod est verum in habēte dilucida internalla: vt. l. nō solū §. fi. ⁊. l. post scriptū. ff. de excu. tu. secus in perptuo furioso sm Angelum hic. vij.

Additio. Idē in bānito q̄ transfuge equiparaē sm Ang. hic. viij.

Additio. Saltem mortis inspecto tempore quo vterq̧ cōfirmatur. et sic nō ob. C. ð testa. tu. Ang.

a ¶ Itez si testamē to: posuit exēplū de legitimo: nūc de datiuo ⁊ testamentario mun⁹ idoneo.

b ¶ Idoneus. id ē sufficiens

c ¶ Ad tēpus. excusatur eñ aliquis qñq̧ in ppetuū: qñq̧ ad tēp⁹ vt patz per multa exempla. j. de excu. tu. ⁊ cura. §. j. ⁊ quasi per totum titulum.

d ¶ Curatores. vel etiam tutores vt. s. pri. §. dixi. scz put iudici videbitur: vt. C. in qui. ca. tu. ha. l. j. ⁊. ij. Sed quid si tutor pupilli nō sit: an dari possit cura. Rñ. sic. vt ar. a contrario sensu sumiē: vt. ff. de tu. ⁊ cu. da. ab his. l. curator. qð est validū ff. de offi. eius cui mā. est. iur. l. j. §. huius rei. nisi sit contrarium legi. l. nemo. C. de. iuris. om. iudi. vł rōni naturali: vt. C. de episcop. ⁊ cleri. l. conuenticulas.

Argumētū a contrario sēsu est validū nisi in duob⁹ casib⁹

e ¶ Aduersa valitudine. i. infirmitate que valitudini ⁊ sanitati cōtraria est.

f ¶ Necessitate. vt quia longo tēpore absfuturus est. vel sua maiora negocia habet perpetractare: vel alias similes necessitates; vt. ff. de pcurato. l. filiusfa. §. fina. ⁊. l. seq.

r.l.post litē. r.l. seq. vsqз ad.l. que omnia.[ix] Et nisi huiusmodi necessitas sit non potest sm quosdā: vt.C.qui da.tu.vel cura.pos.l. curatorem.r.l.curator immo certe et si quecunqз alia sit iusta quodꝙ modo: vt ff. ḋ admi nistra. tu. decreto. [j] et hec eadē sunt in curatore: vt.C.de ap. si actor. ix.

dicit quo minus negocia pupilli administrare possit: r pupillus vel absit[a]: vel infans sit: quem velit[b] actorem[c] periculo ipsius tutoris: pretor vel qui prouincie preerit decreto constituet[i].

Additio. Idē est ꝓpter inimicias nisi essent capitales: quia tūc esset r remouendus. Angelus. j.

Additio. Et ita tenet Angelus hic r Bar.in.l.actor.ff.rē ra. ha. ꝙuis idem. Bar. r Dy. in dicta.l.decreto teneant q possit etiam sine aliqua causa.

a Absit. si em̄ presens sit et habet intellectū etiā ꝓcuratorem cū auctoritate tutoris facere potest: vt.C.de procurato.l.neqз.

b Uelit.scilicet tutor.

c Actorem.qui hic dicitur actor al's adiutor dicitur: vt. ff. de tute.l. solet.al's curator: vt.ff.de tuto.r cura.datis ab his.l.in omnē.[ij] al's procurator: vt. C. de procur.l.neqз. Et nota hic varia noīa eorū q aliorum facta agunt.
Actor vt actor: vt hic iā
Tutor dictum est. Item tutor qui datur pupillis.ꝭ.de tutelis.§. est autem.
Curator. Item curator qui datur adultis vl' etiam furiosis vel similibus.ꝭ. eo. in prin.r.§.furiosi.r.§. sed et mentecaptis.
Procurator. Item procurator qui aliena gerit negocia cum mandato: vt ff.de procuratoribus. l.j.
negociorum gestor. Item negociorum gestor qui sine mandato gerit: vt.ꝭ.de obligationib⁹ ex quasi contrac.§. j.
Iconomus. Item iconomus cui res ecclesiastica gubernanda mandatur ab episcopo cum cōsensu fratrū vel capituli: vt.C. de sacrosan. eccle.l.iubemus.r.C.de episc.r cle. l.omnes.§.hūc em̄ ꝓculdubio.[iiij] Item idez dicitur hypocrisari⁹ Hypocrisari⁹ vt in auk. quō opor. epi.§. non aliter. et §.necqз autem.r.§. si vero vt presentium.
Itē sindicus qui sic grece dicit Sindicus. latine singulorū causas dicens: vt ff.de mune.r honori.l.munerum.§. defensores.quādoqз tamen actor r sindicus pro eodem ponuntur: vt ff.q cuiusqз vniuer.l.j.§.quibus.et §.penul.r.l. item eorum.§. actori. facit ad hoc.ff.de aucto.tuto.vel curato.per totū.vel etiam dic q differūt vt ibi nota.scilз in dicta.l.quod cuiusqз vniuer.rc.[iiij] ij.

Additio. Immo differūt sm Johā. fab.quia curator a iudice actor vo a iudicis decreto constituitur. Inter que est differentia: vt per Angelum hic. Et nota q si constituatur a tutore cū decreto iudicis satisdāt ipsum tutorem rem ra.ha.nisi esset dubium de tutela tutoris. Si vero constituatur a iudice ad petitionez tutoris satisdat pupillum rem ra. ha.Baldus. ij.

Additio. Quod est verum in rebus tēporalibus episcopatus: sed in rebus capituli cōstituitur a capitulo de cōsensu epi. Et debet cōstitui de illis qui sunt in ecclesia. nec requiritur decretū: sicut nec i sindico. Et an vbi requiritur presumatur interuenisse. Item si interuenerit an tūc sindicus a sola vniuersitate poterit reuocari. Et sit cui⁹ morte sal

uatur mandatū a quibus creeꝛ sindicus. Et ipsius creationis instrumentū qualiter formetur. Itē quos possit obligare dictus sindicus: vide per Angelum. iiij.

Additio.

Hodie tñ nō fit differētia in nomie: vt in. c. petitio. de procura. Angelus.

¶ De satisdatiōe tutorum vel curatorū.

¶ Tutores et curatores tenent satisdare nisi fuerint testamētarii vel dati ex inqsitione. h. d. Are.

Ne tamē pupillorū pupillarū ve et eorum qui que ve in curatione sunt negocia a curatoribus tutoribus ve consumantur[a] vel diminuantur[b]: curret pretor[c] vt et tutores et curatores eo noīe satisdent[d]. ¶ Sed hoc nō est perpetuum[e]. Nā tutores testamēto dati satisdare non cogūtur: qr fides eorū et diligētia ab ipo testatore ꝓbata[f] est.

¶ De satisdatione tutorum.

Continuatio. ¶ Diximꝰ dādos tutores vel curatores rōne etatis: ne tamen ⁊c. Accursius. Vel sic. dictū est. s. de tuto. et cura. et qr ipsi tenētur satisdare: ideo videndū est de satisdatione tutorum et curatorumdem.

additio

diuisio. Ne tamē. ¶ Totus iste titulus diuiditur in tres partes principales. Primo ponit qui teneantur satisdare et qui non. Secūdo qꝫ illi qui nō tenētur satisdare si satisdēt preferūtur socijs in administratione. Tertio qui officiales teneātur de satisdatione non exacta vel non idonea. secunda ibi. Sed etsi. tertia ibi. Sciēdum. Item prima subdiuiditur in duas partes. Nam primo ponit regulā. Secūdo ponit duas valentias. secūda ibi. Sed hoc.

Alia diuisio.

a ¶ Nec tamen. consumantur in totum.

b ¶ Diminuantur. pro parte.

c ¶ Pretor. sic et prefectus vrbis ⁊ preses ꝓuincie: vt. s. ti. ij. §. ij.

d ¶ Satisdēt. rem pupilli. sal. fo. vt diximꝰ. s. de tu. §. fi. scʒ cū fideiussore vt. ff. rem pupil. sal. fo. l. non quasi. in prin. ff. de preto. stip. pretorie. ff. qui satisda. co. l. j.

e ¶ Perpetuum. i. generaliter verum: al's perpetuū. id est generale. vt C. de edē. l. edita. al's pro tēpore ponitur: scʒ quādiu vita durat: vt j. de verb. obliga. §. atsi ita. et ff. pro socio. l. j. vbi de hoc.

f ¶ Probata est. idem in curatoribus in testamento datis. licet curatores non dentur in testamento regulariter: tamen si dati fuerint confirmantur decreto pretoris vel presidis: sic. s. ti. proxi. §. ij. et tunc liberantur a satisdando vt tutores: vt hic. ⁊ ff. de confir. tu. l. si filio. ⁊ l. in confirmando. et. l. sequē. ⁊ l. vtilitatem. secus in dato a matre: vt. ff. de confir. tu. l. j. ad fi. legis. [v] al's C. eo. ti. l. j. sed quare secus. Respō. quia firmum est consilium patris ⁊ non matris. vt. arg. j. qui. ali. li. in fine. j. respon. et. j. de inu. §. j. ⁊ quod dicit in testamento idem in tutoribus in codicillis datis dicam: vt. ff. de testa. tute. l. iiij. al's. l. iij. et facit ad hoc. C. de episco. au. de creationibus. v.

Additio. Intelllige qꝫ datus a matre debet ex inquisitione conformari: non autem satisdare: vt est tex. ibi. fm Ange. ⁊ Ja. hic.

a ¶ Item ex inquisitione.i.a iudice cũ inquisitione:vt.s. de attil.tu.§.sed hoc iure.Accursius.

b. ¶ Idonei.scilz presumptione iuris:cõtra quã non admittitur ꝓbatio in contrariũ:sed si contra apparet [vi] tenebitur ille qui dedit vt.j.co.§.sciendum. Sed hoc fallit i curatore furiosi q̃ satisdat si nõ habeat idoneam substãtiã:

Curator furiosi etiam cuz inq̃sitione datus satisdare debet.

Itẽ ex inquisitione[a] tutores vl' curatores dati satisdatione nõ onerantur: quia idonei[b] electi sunt.

¶ Si fuerint plures tutores dati ex testamento vel ex inquisitiõe potest vn⁹ offerre satisdationem et solus administrare: nisi etiam alius voluerit satisdare. Si autẽ nullus satisdat: ille solus geret quem testator elegerit vel maior pars eorum. Et si discordant cogentur a iudice concordare.ħ.dixit Aretinus.

¶ Sed si ex testamẽto[c] vel inquisitione duo pluresue dati

iudex in dando non sit vsus debitis cautellis. de quibus §. sed ex his s.de attil.tu.al's secus. l.j.§. si magistratus.ꝛ.l.quod ad heredem. ff. de magistra.conue. Nec ob.§.sciendum: quia ibi non dicitur ꝙ inquisierit: sed ꝙ malos fideiussores acceperit. Angelus. [illegible]

Ubi repertus idoneus non satisdat: qd̓ quia non aliter q̃ꝑ inquisitionem sciri potest: ideo inter curatorem adulti et furiosi non est differentia.l. sed reprobari.in princi. et ibi glosa. ff. de excusatio. tu. Angelus aretinus.

licet sit cum inquisitione datus: vt C.de cura.fur.l.fina.§.sed si quid.ꝛ §. si ṽo non talis.[vij] Itẽ debet iurare isti omnes bene agere.i.nõ pretermittere vtilia ꝛ nõ facere inutilia:vt in autẽ.vt hi qui ob.se perhi.ha.res mi.§.fina.col.vj.Si ergo nec testamẽtarij nec datiui satisdãt qui erunt illi qui satisdãt.Respon. legitimi nisi in casu: scil z patron⁹ pro liberto:vt.ff.de leg. tu.l. legitimos.§.j.Item datiui quando non fiunt cum inquisitione:vt.C. de aucto.pres.l.fina.ꝛ nisi satisdẽt nõ administrãt:vt.C. de tu. vel cura. qui satisda.nõ de.l.j.ꝛ fi.ꝛ ẽm hoc sunt quattuor genera tutorum: scilz testamentarij.item legitimi. itẽ datiui cum inquisitione.Itẽ datiui sine inquisitione:vt dictũ est.Accur. vj.

Satisdatio a q̃bus tutoribus dãda ẽ.

Tutorũ gñaq̃ttuor dici pñt

Additio. Puta tẽpore reddẽde rationis:al's si in presenti nõ teneret datio saltẽ in preiudiciũ pupillorũ Item potest precedere hec glosa si

Sed si. ¶ Diuiditur in quattuor partes. Primo ꝙ contutor tenetur tutori satisdare : vt in administratione preferatur. Secundo quid fiet si nullus ex contutoribus vult satis offerre de indẽnitate. Tertio quid agendum cum tutores discordant in eligendo. Quarto extendit ad datiuos dictum in testamentarijs. secunda ibi. Quod si nemo. tertia ibi.Sinautem. Quarta ibi. Idem et in pluribus. Ange.

diuisio.

c ¶ Sed si ex testamẽto.duo posuit ꝛ vnum tm̃ nunc prosequitur: scilz de testamẽtario. [viij] sed in fine.§.dicitur de alio.Item hec eadem in curatoribus pluribus locum habent:vt.ff.de admi.tu.l.iij.§. quod in tutoribus.Item q̃d in legitimis.

Respon. idē cū sit eadē ratione deterius negocia per plures exerceātur. vt. ff. de admi. tute. l. si plures §. apparet ergo. vnde ꝟsus. Segnius expediūt cōmissa negocia plures. viij.

Additio. Immo vtrunqꝫ ſm Ang. vsqꝫ ad ver. ꝙ si nemo. qꝛ cū indefinite loqtur presumitur respondere ad interrogatā. l. si defēsor. §. qui interrogatus ff. de inter. Accursius.

fuerint potest vnus offerre satisdationē de idemnitate pupilli vel adolescētis: et contutori suo vel cōcuratori preferri: vt solus administret vel vt contutor aut concurator satis offerēs preponatur ei: vt et ipse solus administret Itaqꝫ per se non potest petere satisdationem a contutore suo vel concuratore sed offerre debet vt electionem det concuratori: vel cōtutori suo: vtrum velit satis accipere vel satis dare[a]. ¶ Quod si nemo eorum satis offerat: siquidem ascriptū[b] fuerit a testatore quis gerat: ille gerere debet. ¶ Quod si nō fuerit ascriptū quē maior[c] pars elegerit ipse gerere debet: vt edicto[d] pretoris cauetur. ¶ Sin autē ipsi tutores dissenserint circa eligēdum eū: vel eos q̄ gerere debent: pretor partes[e] suas interpo

a ¶ Vel satisdare. sic. j. de inuti. stip. §. alteri in fine:

b ¶ Ascriptū. scilꝫ in testamento vel aliter apparet eius voluntas euidenter: qꝛ dixit in satisdatione quis preferri debet. quod si nō fuerit ascriptū quem maior pars elegerit ille gerere debet.

c ¶ Maior pars. dūmodo oēs velint per vnū administrare: al's eniꝫ nō cōpellerentur: sed omnes gerere possunt si velint: vt. ff. de admi. tu. si plures. §. fin. ⁊. l. vel in partes [ix] Et no. hic arg. ꝙ statur maiori parti. sic. ff. de pac. l. iurisgētium. §. vlti. ⁊. l. maiorem. ⁊. l. precedēte. §. fina. ⁊. ff. de testi. l. iij. §. ij. ibi. al's numerus testium ⁊c. argu. contra. ff. de ser. rus. pre. l. p fundū. ⁊. ff. communia pre. l. fina. [j] Accur. ix.

Statur maiori parti. c. j. extra de his que fi. a maio. parte ca.

Additio. Reo tamen postulante vnū ex eis eligi plures simul agere nō possunt. ⁊ si vnus velit diuidere et alij gerere: fiet diuisio ceteris inuitis p officiū iudicis ar. l. et puto. ff. fami. her. et l. cōi di. §. si duo. ff. commun. di. Ang. ⁊ Jaso. j.

Additio. Solutio ibi loquitur in constitutione indiuidui puta seruitutis in qua omnes requiruntur: hic de administratione que est diuidua: ⁊ penes vnū insolidū est possibilis ſm Bal. vel ibi loquitur in re communi pluribus: vt vniuersis. hic vero in cōi vt singulis. Que tamen regule fallunt in multis casibus: vt p docto. hic.

d ¶ Edicto pretoris. scilꝫ quod nō habemus.

e ¶ Partes suas. id est se ⁊ officiales suos ⁊ milites iusticie [ij] Sed cur nō committitur fortune: vt al's C. cōmu. de le. l. fina. j. respon. et. j. de leg. §. adoptionis. Respon. non ita alterius factū: scilꝫ pupilli possunt fortune cōmittere: vt suum proprium [iij] ⁊ concor. hinc. ff. de leg.

Qi pupi fact non fortu cōmu dum.

s.l.huiusmodi.§.fin.⁊.ff.de vsufru. l.si cuius.§.sed si inter duos. arg. contra in eo.ti.l.quotiens duobus j.respon. ij.

[illegible] Et ideo si partes discordāt in eligēdo consultorem: vel informādo pūctum consulendum seu d̄ partium volūtate electi consulant diuersa ipse iudex eliget cui sit stādum ⁊ pūctum formabit Angelus. iiij.

nere debet. ¶ Idem ⁊ in pluribᵃ ex inqsitione datis comprobādum est: id est vt maior pars eligere possit: per quē administratio fiet.

¶ Qui tenetur accipere satisdationem a tutore si non recepit vel minᵘ idonee tenetur subsidiaria actione: que etiā trāsit cōtra heredes: et pōt tutor vel curator cogi satisdare etiam captis pignoribus.h.d. Arc.

¶ Sciēdum aūt est non solū tutores vel curatores pupillis vl' adultis ceterisqȝᵇ psonis ex admīstratiōe rerū teneri: sed etiā in eos q satisdationē accipiūtᶜ subsidiariam actionē esse que vltimū eisᵈ presidium possit afferre ¶ Subsidiariaᵉ aūt

Nisi dubium oriatur super facto: quia tunc forte non dirimitur, sed probatur.l.actor. C. de proba.⁊ gl. sing.in.l.j.C.vtrū pos. Item nisi iudicis officium requiratur: vel timeatur ne partes deueniant ad arma: aut res sit diuisibilis.quia tūc vno petente iudex diuidit, per tex.fin.in l. lucio.,ff.de aqua quotidiana et esti. Angelus.

a ¶ Idem et in pluribus.i.per omnia:vt.s.nisi quia hic a testatore nō potuit scribi quis gereret :.cum nihil dixerit de tutela. nam non darentur ex inquisitione si essent testamentarij:vt.s. de attil. tu.j. respon.[iiij] iiij.

[illegible] Et de hac materia diuidē de tutele: et de quattuor beneficijs tutorum et curatorum: puta ordinis: diuisionis : cessionis : et vtilis: actionis.vide Ange. hic.⁊ glo.⁊ docto.in.l.j.C.de transact.

[illegible] Diuiditur in quattuor partes. Primo q officialis conuenitur subsidiaria actione. Secūdo quādo ⁊ in quibᵘ casibus teneat. Tertio ad heredes extendit. Quarto ponit nouum casum: videlicet q qttuor cogitur satisdare.,secūda ibi.subsidiaria. tertia ibi. Que quidē. Quarta.ibi.Quibus cōstitutionibᵘ. Arc. — diuisio.

b ¶ Ceterisqȝ.vt furiosis ⁊ mente captis:vt.s.titu.j.§.furiosi.⁊.§. sed et mentecaptis.

c ¶ Accipiūt.vt magistratᵘ:qd dic vt diximus.j.eo.§.neqȝ autem.

d ¶ Eis.scilȝ pupillis⁊ similibus.

e ¶ Subsidiaria.scilȝ tutele vtilis contra eū qui malū dederit tutorē vel vtilis neg.gest.qn malum curatorē.nam eadē vtilis in magistratum datur: que in administratorez directa datur. [v] ⁊ vsure veniunt vt in prima:vt.ff. de magistra. con. l.fina.⁊.C.eo.l.pe.Subsidiaria aūt dicitur penalis aptitudine:vt legis aquil.actio dicit penalis aptitudine:vt.j.ad.l.aquil.§.his autem.nā nec illa semper penalis est: nec hic semp in subsidiū datur:qr qnqȝ agitur anteqȝ conueniantur oēs tuto-

Actio subsidiaria pupillis competens.

res:vt colligitur ex his que dicunt in hac glo. circa fi. Quare ad horum euidentiam distingue: aut fuit vnus tutor vel curator: aut plures primo casu conuenitur prius tutor vel curator et post ea magistratus: vt hic. Si vero plures: et tunc aut oes gesserunt tutelam: aut curam: aut nullus: aut alter tantum. Primo casu oes conueniuntur ante magistratum: vt. ff. de admi. tut. Lucius §. pe. et de magistra. co. l. duo. In secundo idem: vt. ff. de admi. tut. si plures. In tertio subdistingue: aut fuit diuisa tutele administratio per iudicem vel testatorem: aut non. Primo casu pro sua gestione quilibet tenetur et non pro alterius et postea magistratus in subsidium. ff. de admi. tut. l. lucius. §. pe. et C. de diui. tu. l. ij. Sed tamen in quattuor casibus vnus pro alterius parte tenetur tamen post magistratum scilicet si tutorem vt suspectum remouendum non remouit: vel tarde remouit: vel remouendo iura pupilli perdidit: vel non exigit satisdationem rem pu. sal. fo. cum videret eum non soluendo: vt in. d. l. C. de diui. tu. l. ij. et ff. de admi. tu. l. lucius. §. penu. Secundo casu conuenitur primo gerens secundo magistratus. tertio non gerens nisi in dictis quattuor casibus vbi conuenitur etiam qui non gessit ante magistratum: vt. C. de diui. tu. l. ij. et ff. de admi. tu. l. etiam. et l. emulius. in fi. et l. tres tutores. et dixi in. l. j. ff. de tu. et ratio. distra. et in. l. j. C. de transactionibus. Accursius. [vj] v.

Qualiter dirigenda est actio in plures tutores et magistratus

Tutor vnus pro altero ponetur in quattuor casibus

actio datur in eos: quando vel omnino a tutoribus vel curatoribus satisdare non curauerint: aut non idonee[a] passi essent caueri. ¶ Que[b] quidem tam ex prudentum responsis[c] quam ex constitutionibus[d] imperialibus etiam in heredes eorum extenditur. ¶ Quibus[e] constitutionibus et illud exprimitur: vt nisi caueant[f] tutores et curatores pignoribus captis coerceantur[g].

Additio. Contrarium tenet glo. in l. actio. ff. de neg. gest. et ibi Bar. vbi vide quod sit actio directa: et quod vtilis. vj.

Additio. Et no. quod in oibus predictis casibus pupillus conueniens tu. prefertur ceteris creditoribus l. dabimus. ff. de priui. le. credi. secus si conueniat iudicem. l. j. §. priuilegium. ff. de magistra. conue.

a ¶ Idonee. aduerbium est: et facit ad hoc. ff. de magistra. conue. l. j. §. sciendum. et §. exigere.

b ¶ Que. s. tutele actio subsidiaria vel neg. gest. vt diximus.

c ¶ Responsis. vt. ff. de magi. con. l. j. §. sciendum est. et. l. quo ad heredem. Accursius.

d ¶ Ex constitutionibus. vt. C. de magistra. con. l. ij. et in aliis grecis constitutionibus: sed aliter heres tenetur: quia de dolo et lata culpa tantum aliter defunctus qui etiam de leui culpa tenetur: vt. ff. de magi. con. l. non similiter. Accur.

e ¶ Quibus constitutionibus. scilicet grecis.

f ¶ Caueant. s. rem pupilli saluam fore.

g ¶ Coerceantur. facit ad hoc. ff. de admi. tu. l. j. primo re. et ff. de dam. infec. l. iiij. §. iij. et ff. de li. agn. si quis a li. §. si quis ex his. et C. de suspec. tu. l. iij. et ff. de ven. inspi. l. j. §. si quid ergo. [vij] vij.

Additio. Non potest tamen quilibet magistratus aliter mulctare quam in iure sit expressum: puta ter pro omni delicto vel obedientia. l. fina. C. de non

mul. nec tunc potest ilico aliquē punire: nisi prius eum citauerit ad cōtradicendū quare mulctari non debeat. l. ij. §. j. ff. si quis ius vo. non ierit. nec cogitur sequi taxatam in comminatione penam: sed potest ex causa minuere et augere pro libito volūtatis. l. interlocuti. et l. pro grā= ma. C. cōmi. vl' epi. Angelus a [a] Urbis. scz romane per excellētiā. vt. §. de iure natu. §. sed quotiēs. Item facit ad hunc. §. ff. de magistra. conue. l. j. sed cōtra est. ff. d admi. tu. l. emili⁹. sed distingue tria gñā iudicū. qdē pñt dare tutorē et nō exigere satisdationē: de quib⁹ hic lōqtur. Alij et dare et exigere de quibus ibi dicit. [viij] Alij exigere et non dare: vt tabelliones et aliquis miles iusticie cui talia cōmittūtur. et isti tenētur in subsidiū: vt. §. de attil. tu. §. pe. et. C. de magi. cōue. l. fi. Item estimatores patroni pupillorū propter quorum prauam estimationem viliores fideiussores accepti sunt: vt. ff. de magi. con. l. j. §. diuus. qui erāt dādi pro rei qualitate: vt. ff. de in ius vo. l. j. et q satisdare cog. si ꝟo. §. j. viij.

Additio. Et si differant accipere satisdationem vel expedire processum vt hoc onus transeat ad successorē

¶ Actione subsidiaria non tenētur qui [illegible] qui satisdationē exigūt. [illegible]

¶ Neq̄ autem prefect⁹ vrbis [a] neq̄ pretor neq̄ preses prouincie: neq̄ quisq̄ alius cui tutores dādi [b] ius est hac actione tenebitur: sed hi tantummodo qui satisdationem exigere solent [c].

poterunt conueniri in sindicatu: vt d. l. j. §. sciendum. Jason.

b [b] Dandi. scilz tm̄.

c [c] Solent. al's debēt: sed isti nec debēt nec solēt: vt diximus.

¶ De excusationibus tutorum vel curatorum.

¶ [illegible] in italia [illegible] in prouinciis [illegible] Accursius.

¶ De excusationibus tutorum [illegible] curatorum.

¶ Q2 supra visum est de tuto. et cura. verū q2 hi varijs ex causis excusari solēt: iō merito subdit de excusatione tuto. et curato. Por. Uel sic. De excusationibus tutorū vel curatorum: nūc dicit qd. §. qui. mo. tu. fi. pmisit. Accursius. — Continuatio. — Additio.

Excusantur. ¶ Totus iste titulus diuiditur in sexdecim partes. Primo ponit qualiter quis excusetur a tutela propter numerum liberoꝝ. Secunda ibi. Item diuus. qualiter q̄s excusetur que impedit negocijs fiscalibus et reipublice. Tertia ibi. Et qui potestatē. qualiter q̄s excuset pp̄ter potestatē et iurisdictionē. Quarta ibi. Itē pp̄ter. qualiter excuset pp̄ter litē precedētē cū pupillo et adulto. Quinta ibi. Itē tria. qualiter excuset pp̄ter litē pp̄ter numerū tutelarum. Sexta ibi. Sed pp̄ter. qualiter excuset pp̄ter paupertatē. Septima ibi. Item pp̄ter aduersam. qualiter q̄s excusetur pp̄ter ifirmitatē. Octaua ibi. — Diuisio.

Simili:ex. qualiter excusetur propter imperitiā litterarū. Nona ibi. Itē si propter inimicitias qualiter q̄s excusetur propter inimicitias. Decima ibi. Itē is qui .qualiter q̄s excusetur ꝓpter controversiā stat⁹. Undecia ibi. Item maior. qualiter q̄s excusetur ꝓpter etatē Duodecima ibi.

Excusantur[a] autem tutores et curatores varijs ex causis. ¶ Plerūq; ꝓpter liberos sive in potestate sua sint sive emancipati[b]. ¶ Si enim tres liberos superstites rome[c] quis habeat: vel in italia quattuor: vel in ꝓvincijs[d] quinq;: a tutela vel cura pōt excusari. ¶ Exēplo ceterorū numerum[e]. Nā et tutelā et curā

Itē ⁊ in milite qualiter excusetur ꝓpter militiam. Decimatertia ibi. Itē rome. qualiter excusetur propter exercitiū liberaliū artium. Decimaquarta ibi. Qui autem. inq̄stū tempus potest quis excusare. Decimaquinta ibi. Qui tutelā. qualiter q̄s excusetur a cura pupilli sui vel uxoris sue. Decimasexta ibi. Si q̄s aūt. declarat ꝙ falsa excusatio nō ꝓdest. Itē prima pars dividitur in q̄nq; partes. Prīo ponit ꝙ plures ⁊ varie cause sunt q̄bus q̄s a tutela vel cura excusat̄. Scđo ponit qualiter q̄s ꝓpter liberos excusatur. Tertio quot liberi habēt excusare: seu ꝓpter quod liberos q̄s excuset̄ a tutela vel cura. Quarto fortificat dictū suū per similē rationē divertendo. Quinto declarat qui liberi sint illi qui prestāt excusationē. secūda ibi. plerūq;. tertia ibi. si enim tres. quarta ibi. exēplo. quinta ibi. sed adoptivi. Aretinus.

Alia divisio.

a ¶ Excusant̄. liberos: superstites: ⁊ incolumes: vt. ff. de va. mu. l. ij.

b ¶ Emancipati. nisi pater filio emācipato curator petatur: tūc eīn nō excusatur a cura emancipati: vt ff. eo. amicissimos. §. fin. [ix] vel dic ꝙ licet faciat contra stimulos naturales: tamen bene potest: vt ibi innuitur. ix.

Additio. Et ista est verior s̄m Ang. q: bn̄ficio quod habeo ꝓpter te: non debeo vti cō tra te: saltez vbi tu particīpas de eodem s̄m Chri. per l. si iudex circūvento. ff. de mi. al's secus: vt in di. l. amicissimos.

c ¶ Rome. hoc est ī civitate romana ⁊ vsq; ad centesimū miliarium: vt. ff. de offi. pre. vrb. l. j. §. cum vrbē. Accursius. [j] j.

Additio. Secus si dixisset vrbē: q: muris cingitur: vt ibi no. ⁊ l. vrbis. ff. de verbo. signi. Et quid appellatione civitatis vel patrie contineatur: ⁊ q̄d si dicatur retiū florētia ⁊c. Ange. hic se remittit.

d ¶ In provincijs. sed nunquid ille provincie que al's habent ius ci. italie ⁊ hoc habebūt. R̄n. nō: q: illō ꝓpter tributa conceditur eis: vt. ff. de cen. l. j. ⁊ finali. [ij] ij.

Additio. Et est ratio in. l. ius singulare. ⁊ l. quod deo cōtra. ff. de legi. cum si. s̄m Christoforum.

e ¶ Munerum. i. onerum civiliū: vt decurionat⁹. secus si patroni. sit onus: vt. ff. de va. mu. l. sextū. §. numerus. ⁊ §. que patrimoniorū. ⁊ l. his oneribus. j. respon. ⁊ C. de his qui nu. li. l. j. li. x. [iij] Item secus in honoribus. vt. ff. de va. mu. l. iiij. et l. in honoribus. Itē secus in oneribus que honori inherent: vt. ff. de

va.mu.l.sextum.§.numerus. iij.
Additio. Ab eo tamen excusantur xij.liberi: vt tenet glos.in.l. si quis decurio.la.ij.C.de decu.li.x. quam approbant Ange. & Chri. hic licet gl. in.l.j. C. d his q̃ nu.li. eo. dicat q[uod] requirãtur. xvj.

placuit publicum a minus esse. ¶ Sed adoptioni liberi nõ ꝓsunt b. In adoptionem aũt dati natura

a ¶ Publicuz auctoritate. nam datur inuitis: vt.C. de decur. l.nullus,li.x.& facit.ff.de verbo. signifi.l. pupillus.§.munus [iiij] Sed contra.ff.eo. athlete.§. tutela.sed nõ est publicum munus vt ibi dicitur vtilitate:lz auctoritate:vt hic d2.Sed vtilitate publicuz est secũdario: q2 expedit reipu.&c. vt.s. de his q̃ sunt sui vel alie.iur. .§.fi.Itẽ contra.ff.eo.spadonẽ.§.q̃ accepit.&.l.nõ tm̃.§.nõ oia.Sed lz ibi gñaliter remissionẽ publicoruz numerũ habuit: tñ ex gñali remissione non continẽtur tutela vel cura fauore pupillo[rum] & adulto[rum].[v] sicut & alias de generali dicto quedam excipiũtur:vt.ff. de lega.iij.l. vxorem.§.felicissimo.&.ff.de procu. pompo.j.respon. &.ff.de li.le.l.aurelio.§.caius. iiij.

Tutela ẽ mun9 publicũ auctoritate: sed nõ vtilitate.

Additio. Et q̃d ꝓp̃e sit mun9:& q̃t mõis capiat vide gl.i.l.mun9 ꝓp̃e & mun9 trib9.ff.d v̾b.sig.& Ang.hic.
Additio. Et sicut gñalis immunitas non extenditur ad munus publicuz auctoritate & vtiliate priuatum: vt ita nec reale ordinarium: sed extraordinariũ sic: vt no.Bar. & Dy.in.d.§.qui accepit.
b ¶ Nõ prosunt.& hoc dico ad excusationẽ: sed bene acquirebãt ei. sz patri adoptiuo:vt hic.&.ff.d va. mu.l.sextũ.§. adoptiui. maxie hodie cũ nihil ad p̃rez adoptiuũ trãseat vt.s.d adop.§.sz hodie.[vj]vj.
Additio. Itẽ i feudo:q2 nõ habent pro filijs:nec succedunt in eo.c.j.§. adoptiu9.si de feu.ꝯtro. sit in do.et agna. va.

li c pr̃i ꝓsunt. ¶ Item nepotes ex filio prosunt: vt in locum patris d sui succedãt ex filia nepotes nõ e

Et quid i bastardis legitimatis. vide Ang. hic.
c ¶ Naturali. lz adoptiuo nõ ꝓsit:vt.s. ꝓxi.rñ.& s̄m hoc puncta ibi dati. Uel dic dati in adoptionme naturali patri.i. auo vel proauo.ꝓsunt sz arroganti:cũ trãseãt in familiã ei9:vt.s. de adoptio.§.sz hodie.i fi.§.&.§.seq.& s̄m hoc fiet hic mẽtio illi9 noui iuris: & pũctabis ibi.naturali patri. vij.
Additio. Sed Jason ꝯtra: q2 olim adoptiui indistincte transibant in ptãtẽ & familiã: tñ no excusabãt.l. sextũdecimũ.§. adoptiui.ff. de va. mu. soli ergo legitimi & naturales excusant : q2 ipo[rum] onus est necessariũ:sz legitimo[rum] tm̃ est volũtariũ.
d ¶ patris. apparet q[uod] eo mortuo tm̃ ꝓsunt: eo autem viuo non prosunt:vt hic cum dicit in locũ pr̃is &c.&.C.d his qui nume,li.l.ij.&.iij. lib.x.Sed nunq̃d omnes loco vni9 cõputantur. Respondent quidam q[uod] non.Sed contradicunt leges expresse, nam loco vnius numerant quotcunq3 sunt: vt in greca lege.ff. eodem,l.ij.§.quotcunq3.nam etiaz in successiõe loco vnius cõputant: vt.j.de here. q̃ ab intest.§.cũ filius.
e ¶ Non ꝓsunt.quia non sunt in potestate sua: vt.s. de patria pote. .§.fina.hec ratio nõ est bona: vt.s. eo.in prin. dicit eñ de emãcipato. vñ dicas nõ ꝓsunt auo materno:q2 alij ꝓsunt:vt.C.de mili.test.l.v.&.fi.

a ¶ Superſtites. id eſt viui.
b ¶ Defuncti. idē ꝛ in nō natis: licet conceptis: qꝛ quo ad hūc caſuʒ non ſunt pro natis: vt. ff. co. l. ij. §. qui aūt in vētre. [viij] viij.

nam alternis ſex menſibus dabant operam impatores bello ꝛ ſtudio: vt. ff. de origi. iuris. l. ij. §. ex his. in prin. vltime charte. vel dic ꝙ nomē erat libri in illis ſex mēſibus cōpoſiti qđ in idem recidit.
f ¶ Aminiſtrat. [ij] qui dr procurator fiſci. et facit ad hūc. §. s. đ cu. §. item in locū. ij.
Additio. Et neduʒ fiſcalia: ſʒ etiaʒ alia bona principis. l. adminiſtratores. i. pn ci. ff. co. excuſaꝫ non ſolum ad deferenda: ſed etiam ad delata nōdum tñ̄ ſuſcepta. Ang. ꝛ Jaſ.

Additio. Et ratio ē quā ponit glo. j. i. §. cū aūt s. đ tute.
c ¶ In acie. ſcʒ pn cipis vt. s. de adop. §. femie. [ix] ix.
Additio. An autez vulnerati in bello ꝛ mortui extra belluz fingantur in bello mortui. vide Ange. ꝛ Jaſ. hic.

ꝓſunt. Filij aūt ſuperſtites[a] tm̄ ad tutele vel cure muneris excuſationem ꝓſunt. ¶ Defuncti[b] aūt nō proſunt. ¶ Sed ſi in bello amiſſi ſunt: q̄ſi tū eſt an ꝓſint. ¶ Et conſtat eos ſolos ꝓdeſſe: qui in acie[c] amittūtur. ¶ Hi eniʒ qui pro republica ceciderūt in perpetuū per[d] gloriam viuere intelliguntur.

¶ **Procurator fiſci excuſat a tutela vel cura. h. d. Aretinus.**

¶ Item diuus Marcus in ſemeſtribus[e] reſcripſit: cū qui res fiſci adminiſtrat: a tutela vel cura q̄diu adminiſtrat[f] excuſari poſſe.

¶ **Abſens cauſa reipu. a tutela vel cura noua in totum excuſat: ab antiqua aūt durante abſentia. h. dicit Aretinus.**

¶ Item qui reipub. cauſa abſunt[g] tutela ꝛ cura excuſant[h]: ſʒ

d ¶ Per gloriam viuere. not. mortuū viuere p gloriā: vt. ff. ad. l. aql. l. qua actione. §. ſi quis in collatōe [j] Et ecōtra quis fingiꝫ mortuus qui viuit per vituperiū: vt deportati: vt. ff. de contra tab. l. j. §. j. ꝛ. §. pe. in fi. ꝛ. ff. de donatio. inter vi. ꝛ vxo. l. cum hic. §. ſi donator. al's. §. ſi ſeruus. vbi ſeruus viuit: ꝛ tñ̄ pro mortuo reputatur quo ad ius ciuile: vt ff. de regu. iuris. quod attinet. ꝛ. l. ſuitute. j.
Additio. Idem in eo qui ingreſſus eſt religionē etiam beati franciſci ſm oēs hic. arg. miles. ꝛ ibi glo. ff. de re iudi.
e ¶ In ſemeſtribus. i. in ſex menſibus quibus dabāt operam ſtudio.

Gloria mortuos viuificat: et vituperiū viuētes mortificat.

Semeſtre dupliciter accipiꝫ.

g ¶ Itē q̄ abſūt. vł abfuturi ſūt: vt ff. đ pcur. l. filiuſfa. §. fina. [iij] iij.
Additio. Qꝛ paria ſunt eſſe vel de primo ſperari. l. pe. ff. de teſt. mili. quod facit an licentiatus gaudeat bñ̄ficio doctoꝝ. đ q̄ dic vt ibi p doc.
h ¶ Excuſantur. hoc primū reſpōſum loquitur quando eo exiſtente in abſentia reipu. cauſa datus fuit tutor vel curator quo caſu ppetuo excuſantur ſi per. xx. annos militauerat vel compleuerat militie ſpacium ꝛ nō ignominioſe miſſus eſt: al's qui infra quīquēniuʒ miſſus ē puta quia infirmus nullam habet excuſatiōem qui poſt quinqꝫ ānos

milite a bell miſſi q annos excuſatōis habent.

hʒ annū: qui post octo annos habʒ biēniū: qui post duodecim hʒ triennium. qui post .xvj. hʒ quadrienniū qui post viginti excusationē ꝑpetuam hʒ: vt dictum est. & ff. eo. sed et si milites. §. j & ij. & iij. & iiij. & v. §. ꝙꝙ. vsqȝ ad. §. quā quidaʒ in necessarios.

a ¶ Excusantur. si hoc postulauerint prius & ēt aliū actorē vel curatorē petierit: al's non: vt. C. si tu. reip. cau. l. j. et ff. d admi. tut. tutores. §. q̄ sc. [iiij] iiij.

Additio. Itē in ambasiatoribus & eoꝝ ministris qui sunt intra numerum concessum: vt excusantur a numeribus publicis. Ange.

b ¶ Potestatem. quia sit prefect⁹ vigilū vel ānone: vt. ff. eo. l. administrantes. [v] & similes qui potestates vocant: vt. C. de mo. mul. l. eos secus si sit circa latus principis. ceptam enim non complebit: vt. ff. eo. legisperitos. v.

Additio. Melius facit. l. athlete. §. gentium. ff. eodem. vbi dicit Bartolus ꝙ officiales publici vel anciani sunt immunes a gabellis vel collectis extraordinariis non ordinariis. Angelus.

c ¶ Sed susceptam. vt. s. proximo. §. [vj] vj.

et si fuerint tutores vel curatores dati: deinde reipublice cā abesse ceperint: a tutela vel cura excusantur[a] quatenus reipublice causa absunt: & interea curator loco eorum datur: qui si reuersi fuerint recipiunt on⁹ tutele. ¶ Nā nec anni habent vacationem vt Papinianus responsorum lib. v. scripsit. Nam hoc spacium habēt ad nouas tutelas vocati.

¶ Habens publicaʒ potestatem a tutela habet excusationem sed nō ad iam susceptā. h. d. Aretinus.

¶ Et qui potestatem tem[b] aliquam habēt se excusare possunt: vt diuus Marcus rescripsit sʒ susceptā[c] tutelam deserere nō possunt.

¶ Propter litem quis habet cum pupillo nō excusatur a tutela: nisi sit omniū vel maioris partis bonorum. h. d. Areti.

¶ Item ꝑpter liteʒ quā cum pupillo vel adulto tutor vel curator habet: excusari nemo potest: nisi[d] forte de oībus bonis

Additio. Si tamē potestas est magistratus esset perpetuo vel ad beneplacitum vel alias impediret tutelam gerere: excusaret etiam a suscepta: qd est verum secunduʒ Johannem fabri legum doctorem in maioribus magistratibus magnarum ciuitatū. Iteʒ qui fuit cum administratione: al's secus: vt per Ang.

d ¶ Nisi forte. immo & sine forte vel etiam si de maiori parte bonorum pupilli sit controuersia: vt. ff. eodem. l. propter litem. primo responso. & facit. C. eodem. si vt alle gas. et. s. de auctoritate tutorum. §. fina. & C. qui da. tu. poss. l. creditorem: sed hodie non potest creditor vel debitor esse tutor: vt in autē. vt hi q̄ ob. per. §. primū colūna. j. [vij] vij.

De quo vide Christofo. & Jaso.hic.
a ¶ Hereditate.scz ipsi pupillo a patre delata vel a quocunqz non curo. ppter magnitudinē enī litis ponit de hereditate.
b ¶ Itez tria onera. no.dicit onera. quattuor enī posset hre tutelas que sibi excusationē non darent si sint leues vel leuissime:vt hic. [viij] Itez nota q dicitur tria onera. tres enim posset habere: et tamen pro vna computātur. puta fratrum vt sequitur.non enī numerus pupillorum plures tutelas facit:sed patrimoniorum separatio: vt.ff.e.tria.&.l.si is.[ix] Item q dicit non affectate no. naz si dedisset operā: et sic affectasset eas habere non prodessent:qz non viderentur onerose:vt & als qui data opa reipu.causa abest: vt.ff.ex q.cau.ma. l.qui data.&facit.ff.si qs cau.l.ij. §.si tn.&.ff.ad.l.cor.de fal.l.vxori. §.j.iuxta illud. Hoc portat leuiter quod portat quisqz libenter. Item hec tria onera in domo vna esse sufficit:vt si pater vel filius gerat oēs excusantur: sed non computantur nisi ob alium tutorem teneantur: vt.ff.eo.l. diximus.§.si.&.ff.de ritu nup.si quis tutor.[x] Item honorarius hoc noie non cōputatur:vt.ff. eo.l.spadonem.§.si ciuitatis.&.l.si quis tutor.ff.de ri.nup.[xj]

Tutele pluralitas vnde fit.

vel hereditate[a] controuersia sit.

¶ Tres tutele onerose diuersorum patrimoniorum non affectate:tādiu prestāt vacationē q̄diu durant.h.d.Ange.

¶ Item[b] tria onera a tutele non affectate vel cure prestant vacationē q̄diu administrantur: vt tn plurium pupillorum tutela vel cura eorū dez bonorum veluti fratrnum pro vna computetur.

¶ Qui probāt se eē ita pauperes q tutele vel cure superesse nō possint:excusant ab eis.h.d.Areti.

¶ Sz & ppter paupertatem excusationez tribui:tam diui fratres q per se diuus Marcus rescripsit: si quis imparem[c] se oneri iniūcto possit

viij. Item si altera ipsarū vel etiam quarta superueniens sic breui tēpore finiēda puta infra semestre.l. non tn:in principio. ff.eo. ix. Ex q tex. infert barto. vnum furtū magnum equipollere tribus: et pro eo furem suspēdi posse. Et quomodo intelligatur furtū vnū vel plura: vide in l.eum qui.§.idem respon.ff.de fur. Angelus. f. Et sic onus vnius de familia pdest alijs saltem in realib9 secus in psonalib9. Et ideo estiuū vel collecta pdest filijs in ptāte,si sit impositum ratione rei:scz pro solido vel libra: secus si ratione psone:vtputa pro capite. Ange. ij. Itē due executiones imperfecte diuersi generis: puta due tutele duobus filijs nō faciūt vnā plenā.l.excusatur.§.amplius.ff.e. & an vnus testis cum fama probet in criminalibus.vide.Ang.hic.
c ¶ Imparē.i.si nō habeat tantū in bonis q̄tum & pupillus cui dat tutor:vt hic.&.ff.eo.l. pauptas.als aūt dicitur pauper qui non habet quinquaginta aureos in bonis.ff.

Tutor p quas pauptatē a tutela excusatur

de accu. nonnulli. Uel dic verius eum esse hic pauperem ⁊ imparem oneri q̄ sic laborib⁹ est implicatus ꝓpter paupertātē vt tutele superesse non possit: cum forte in agro eū tota die esse oporteat. Nec enim placet prima expositio: cum hoc mun⁹ magis obsequio ꝑsone q̄ꝫ in aliqua erogatiōe consistat. vnde paupertas talis nō nocet dūmodo possit superesse tutele: vt ff.de mu.et ho. cura.§. inopes.⁊.j. titu.j.§.fi.[iiij]

Paupertas ñ excusat a tutela.

docere a.

¶ Infirmitas excusationem [illegible] Aretinus.

¶ Itē pp aduersaꝫ b valitudinem ꝓpter quam nec suis quidem negocijs interesse potest excusatio locum habet.

¶ [illegible] hoc dicit Aretinus.

iiij.

[illegible]. Et ista cōiter approbat: ⁊ quomodo quis intelligatur pauper. vide Christo. hic.

a ¶ Docere. id est probare.

b ¶ Aduersam valitudinem: vt si est surdus vel mutus vel perpetua valitudine detētus: vt.C. qui mor. l.j. qui morbus ꝓut durauerit excusat. Sed furor non excusat: sed interim curator daṫ ꝺm Joh. vt.ff. eo.l.nō solum.§.fina.⁊ sequē.duabus.ll.vsq; ad.§. sunt autem. Sed quidem ex supradictis etiam si velint non admittuntur: vt surdus ⁊ mutus: vt.ff.de tute.l.penul.§.pe.⁊ .§.fi. quare dic q̄ q̄ꝫtum ad eos improprie ponitur excusatio: vt.j.e.§. minores.[iiij] iiij.

[illegible]. Idē in sententia ꝺm Ja-sonem: vt lata scienter contra infirmum reddat iudicium nullum.l.q̄situm.ff.de re iudi.

c ¶ Litteras nesciūt. ⁊ simplices sunt vel rudes. aliud si sunt sagaces in negocijs. tūc enim nō excusantur: vt subijcit q̄uis ⁊c. vt.ff.eodē athlete.§.pe.⁊ fina.[v] Et no. literarum ad aliqua admitti ad que nō recipitur illiteratus: vt.C. de post.l.ij.⁊ i auc. de iudi.§.j.col.vj. Et no. melioris coditionis esse sapientem q̄ꝫ stultum. v.

Lrarū ignorātia an excuset a tutela.

¶ Similiter eos q̄ litteras nesciūt c eē excusandos diu⁹ pi⁹ rescripsit: q̄uis ⁊ imperiti lrarū possunt ad administrationē negocioꝝ sufficere.

¶ [illegible] monio ꝓpter inimi[illegible] hꝫ. Qui vero ꝓmisit administrationē excusatōēz ꝑdit. h.d. are.

¶ Itē si ꝓpter iimicitias d aliquē testa-

[illegible]. Interesse tamen nō potest actibus requirentibus litterarum sciam: vt est iudex ⁊ aduocat⁹ ⁊ an possint esse delegati. vide Angelum hic.

d ¶ Inimicitias. vt quia ideo cuꝫ dedit tutorem: ⁊ debitis supponaṫ ⁊ a pupillo vexetur. Et nota q̄ tribus casibus excusat inimicitia: vt si ideo dedit: vt dictum est hic. Iteꝫ ⁊ quando interuenit post testamētum. Itē ⁊ ꝺm quosdam etiam q̄n ante testamentum: si tamen fuit capitale certamen.[vj] In quarto casu non: vt si ante testamētum facta fuit ⁊ non capitalis: quia videtur remisisse: ex quo in testamēto dedit tutorem: vt.ff.eo. athlete.§. dat remissionē: ꝓut est ibi in littera prius

Inimicitias trib⁹ casib⁹ excusat a tutela.

vt.j.eo.§.inimicitie.[viij] vj.

Additio. Hoc est versu qn tractat de repellēdo aliquē a iure cōmuni: vt hic. secus si a premio vel lucro: vbi qualiscunq odiositas sufficit nisi pbetur reconciliatio de qua p glo. in §. fi.j. de iniur. Angelus. vij.

Additio. Et hoc ex quacunq parte siue tutoris siue testatoris veniat offēsa fm Ange. per l.iij.§. suspect⁹. ff. de suspec. tut. q̄uis Johā. fa. dicat primo scilicz quā do ex parte tuto. magis conuenire dicto §. Item nota inimicum meum vel facientem ligam cum eo censeri inimicum totius familie: iuxta tamen consuetudinem regionis. Item a quibus repellat inimicitia: vide per Ange. are.

mento tutorem pater dederit: hoc ipm prestat ei excusationem: sicut per cōtrarium nō excusantur qui se tutelam patri pupillorum administraturos pmiserant[a].

[illegible] nō ex pio sed patre pupilli nō excusatur a tutela. hoc dicit fm Aret.

Non esse autē admittendam excusationem eius qui hoc solo vtitur q ignot⁹[b] patri pupillorum sit: diui fratres rescripsere.

Inimicitie capitales si reconciliatio nō sit secuta pariat vacationē a tutela.

Inimicitias quas quis cum patre pupillorum vel adultorum exercuit: si[c] capitales fuerunt nec reconciliatio interuenit: a[d] tutela vel cura solent excusare.

Qui passus fuit controuersiam stat⁹ a patre pupilli dat vacationem. hoc dicit Aretinus.

Item is qui stat⁹

a Promiserāt. licet al's habeāt excusationem: vt hic ⁊.ff.de tute. testamen. ex sententia. in fine. ⁊ hoc vbi pmisit vel sic se iactauit. Quid autem si in testamento se tutorem scripsit. Respon. non erit tutor nisi vel euidenter idoneus appareat: vel pater eum confirmauerit: vt in dicta.l.ex sentētia. ⁊.ff.ad.l. corne. de fal. l. vxori. §.j. Accursius.

b Ignotus. sed is excusatur qui sibi domicilium non habet vbi datus est: vt.ff.eodem.l.finali.in fine. [viij] viij.

Additio. Quod est verum fm Angelū. si sibi cōstituerit domicilium. al's autez non est opus excusatiōe: cuz a iudice dari non possit: vt ē glo.in.l. neqꝫ.C. q dare tutores possūt. Et qua actione teneatur si spōte gessit. ⁊ an testis debeat cognoscere contrahētes: vide hic cum determinant q sic. si ponat de facto contrahentis.

c Si capitales. capitales accipe vel quia accusabat eū de aliquo crimine quod ingerebat penam capitis. id est status. Vel quia insidiabatur morti ipsius fm Azo. Et nota hic fieri aliquid ratōe inimicitie qd nō fieret: al's sic.ff. de arbi. non distinguemus.§. cum quidam. ⁊.l. licet autem. ⁊.ff.de li.cau.si pariter Nā inimicus iudex esse non potest vt.ff.de procurato.l. filiusfa.§. fin. ⁊.l.vel exilio. Inimicitie capitales duplicit

d A tutela. vel datiua vel legitima. si autem testamentaria: dicvt §.in glosa. vt quia ⁊c.

a ¶ A pupillorū patre. vt qr pater pupillorū quādoqz dixit hūc quē dat modo tutorem suū seruū fuisse vel libertū. Iste enī sunt questiōes de statu: vt. j. de actio. §. preiudiciales. Et est ratio: qr mortis accusationi hec questio simulatus: vt ff. qd metus causa isti quidē §. j. Idez est ecōtra si hic mouet q̄stionem stat9 ipsis pupillis: vt ff. e. athlete §. amplius. Accursis flo. [ix] ix. [illegible] Quod intellige verum si non studiose vel per calūniam mouit questioēm: vt ibi: al's secus: qd facit vt testis non repellatur a testimonio contra eum qui ipsum accusauit vel pcussit studiose vt ipm excluderet. Angelus aretinus legum doctor.

sui cōtrouersiā a pupillorum[a] patre passus est excusatur a tutela.

¶ [illegible]

¶ Item maior .lxx.[b] annis a tutela et cura se potest excusare. Minores autē .xxv. annis olim quidem excusabantur: a nostra autem constitutione prohibētur ad tutelā vel curā aspirare: adeo vt nec[c] excusatione opus fiat. ¶ Qua constitutione[d] cauetur: vt nec pupillus ad legitimam tutelam vocetur nec adultus. ¶ Cū erat inciuile eos qui alieno auxilio in rebus suis administrādis egere noscunt: et sub aliis reguntur aliorum tutelam: vel curam subire[e].

b ¶ Septuaginta annis. scilicet iam completis: vt. ff. de iure immunitatis. et. l. iij. et ad trebel. qui filiū et filiam. §. j. al's non esset maior: vt ff. de minori. l. iiij. §. minorem: sed in alio personali publico munere statuitur tempus. lv. annorum: vt C. q̄ etate. l. finali. libro decimo. [j] Et nota. ratione senectutis aliqua fieri que alias non fierent: vt hic, et. ff. de iure immunita. l. semp. j. respon. et. C. de postu. puidēdū. s. [illegible] Et est ratio diuersitatis sm. P. quia maior labor est in iudice qui habet plura agere et in plures q̄ in tutore. Uel sm Jasonem fauor pupillorum vt plures reperiant tutores. Dicit tn̄ hic Angelus q testis etiam maior septuaginta annis compellitur: quia seni mag' credit' q̄ iuueni. Angelus Aretinus legum doctor famosissimus.

c ¶ Nec excusatiōe. sed in larga significatione etiam qui phibētur excusantur: vt. ff. de postu. l. j. §. initium. et. j. eodem. §. penul. et fina. et facit ad hoc. ff. de regulis iuris. l. eius est nolle. Accur. [ij] ij. [illegible] Ab aliis tamen personalibus vbi non requiritur consilium vel discretio non excusatur: vt facere custodiā: nisi sint scholares etiā in propriis ciuitatibus. l. j. C. de excusa. li. x. Ange.

d ¶ Constitutione. C. de legitima tute. l. finali. Ӡ. de fiduciaria tutela §. fina. Accursius.

e ¶ Subire. facit ad hoc in autenti. de san. episco. §. j. collatione. ix. et ff. de eden. l. si quis ex argentariis. §. penultimo. al's finali.

a ¶ Idem ⁊ in milite.i.militia exñ te:secus in veterano:qđ dic vt dixi=mus.s̃.e.§.itẽ q̇ reipublice. ad hoc aũt q̄ aliquis sit miles sex sunt necessaria vt diximus in auť.de man. prin.§. fi. ⁊ in.l.pe. ff.ex qui. cau.maio. ⁊.j.de mi. testa. sup rubrica. [iiij] iij.
Additio. Et refert Angel. q̄ milites nostri temporis gaudent privilegijs ⁊c̃ dũmodo in eis sit eadẽ rõ ⁊ cã privilegij concedendi.
b ¶ Nec volens. ⁊ ita ip̄o iure nõ tenet datio:vt hic.⁊.C.qui da.tuto. possunt.l.militie. nisi a cõmilitone deť:ff.eo.ppter magistratũ.§.fina. [iiij] Aliud in celesti milite:vt.i clerico q̇ admittiť vsq̧ ad quartum gradũ:vt in auť.de sanc. episco.§. presbyteros.quã habes.C.de epis. ⁊cle.sup.l.gñaliter.[v] iiij.
Additio. Sed Iaco.de are.ibi tenet ꝯtrium:⁊ illũ textũ intelligit in veterano. v.
Additio. Immo hodie vsq̧ ad.x. gradum sicut ad successionem ẜm Io.de pla.per.§.si ꝟo.neq̧ fratres in auť.de heredi.q̄ ab intesta.de iure canoni. oĩs electus vel pmotus episcopus ⁊ monachi possunt suscipere tutelã ex causa pietatis:q̄znis nõ cogant̃ nisi i subsidiũ ⁊.p miserabilibus psonis.lxxxvj.dist.pucnit.⁊ xv. q.j.c.generaliter.Ang.
c ¶ Grãmatici.i. magistri de grãmatica.⁊ idem dicas ꝺ sequẽtibus Et adiunge his sophistas.i.dialecticos:ita vt oẽs qui docent triuium excusentur: vt hic.⁊.ff.e.si duas.§. j.⁊ hoc si doceant rome vbi est cõis patria: vt ff.ad mu. roma. et hic. Item si i patria sua:vt hic subijcit. Itez opoꝛtet q̄ sit intra numerũ.habebat enim quelibз ciuitas numerũ ẜm q̄ntitatem ⁊ sophistas ⁊ grãmaticos ⁊ dialecticos:rhetores ⁊ phisicos siue medicos:ita tñ q̄ nulla vltra decem haberet quibus hãc immunitatẽ daret vt.ff.eo.si duas.§.fi. sed aliud videtur in his qui docent quadriuium: vt musicã:astronomiã: geometriã: ⁊ arithmeticã:nam nõ videtur hr̃e excusationẽ vt.ff.eo.geometri.[vj] Quid de legũ doctoribus?nõ excusanť[vij] nisi rome:vt.ff.eo.sed reprobari.§.fi.⁊.§.pe.[viij]vł nisi i cõsiliũ pncipis sint assumpti vt.ff.eo. iurisperitos. vltra numerũ aũt vel extra patriã suã nemo excusať: nisi sint multũ discipliati: vt.ff.e.sз reprobari.§.amplius.Itẽ phos q̇ docẽt i naturalibꝰ ꝯstat excusatõez hr̃e vt.ff.e.sз reprobari.§.ãpliꝰ. vj.
Additio. Et iõ dñr triuie:q2 tribꝰ. Itẽ q̄drluie:q2 q̄ttuoꝛ vijs vnũ finẽ habeãt.Nã ẜmonis cõgruitas vel oꝛnatꝰ vel ꝟitas in triuio q̄riť.Itẽ q̄driuio aũt rerũ oꝛdo seu cõmẽsurabilitas.aliqñ ꝓviã quãtitatis di

¶ Militie militantes tutores esse nõ possunt. h.d. Ad idem.
¶ Idem[a] ⁊ in milite obseruandum est vt nec[b] volens ad tutele onus admittatur.
¶ Docentes grammaticam vel rhetoricam vel medicinam vel rome vel in patria sua intra numerũ deputatum excusant a tutela. h.d. Ad idem.
¶ Item rome grammatici[c] rhetores et medici: et qui in patria sua has artes exercent ⁊ intra numerum sunt a tutela ⁊ cura habent vacationem.

Clericꝰ tutoꝛ esse põt.

Sc... tie ... uiales ... excu... tuto...
Sc... tie ... uiales nõ ex... sant ... tutela.
Doct... legum an e... cusent tutela.
Phi... tutela excusa... tur.

screte:scilꝫ numeroꝝ:vt in arime thica. aliqñ cõtinue:scilꝫ linearuꝫ: punctoꝝ:ꝛ anguloꝝ:vt in geome tria:aliqñ vocũ ꝛ sonoꝝ:vt in musi ca:aliqñ stellaꝝ:vt in astronomia. Ia. vij.

[illegible] Et est ra tio fauor pupilloꝝ quia pre sumit̃ me lius scire gerere tu telam ꝙ̃ medici vl' grãmatici Et de pri uilegijs ip soꝝ. Itẽ quomodo debeãt ex aminari ꝛ approba ri. vide an gelum hic.ꝛ.l.j.§. aduocatos.cum glo.ff.de var.ꝛ extra.cogni. viij.

[illegible] Hoc est verũ fm Christo. ratione lecture non practice quam in patria exercent.

a [illegible] Alijs vti. dummodo in initio omnes proposuerit fm quosdam [ix] al's non potest:vt.ff.cod.scire oportet.§.scire aũt. Uel qđ verius fm Io.dic ꝙ illud qđ ibi dicit ꝙ si milis est ei qui se non excusauit: qui omnes prius nõ proposuit ve rum est quo ad non nominatos:qꝛ oportet ꝙ adhuc proponat si nõ est lapsum tẽpus:vt hic.ꝛ.ff.co. ꝑpter litem.§.j.ꝛ.ff.de excep.nemo. et. ff. de transact.cum hi.§.si pretoꝛ.con tra.C.de inoffi.testa. cõtra ma. sed ibi ab initio duas proponere nõ po tuit:quia sibi esset contrarius:ꝛ ita verum est.[j] ix.

[illegible]

Qui aũt vult se ex cusare si plures ha beat excusationes:ꝛ de quibusdã nõ ꝓba uerit:alijs vti[a] intra tempora[b] constituta nõ prohibetur.

[illegible]

[illegible]

Qui aũt excusare se volunt non appel lãt[c] sed intra q̇nqua ginta dies[d] ꝯtinuos

[illegible] Et tunc sufficit ꝙ vnã ꝓ bet.ꝛ hec tempora currunt etiam si ignorauerit ius sibi competere fm doctores hic. j.

[illegible] Tunc tamẽ si scienter et calũniose vnam pro sequitur: veluti in dubio pre sumitur: ex q̃ post ca succũ bit: vt. ff. de admi. tu.l. tutoꝛ currit tẽ pus. de.j. proxi.

b [illegible] Tẽ poꝛa. que sunt ista tẽpoꝛa ha bes.j.pro xi.§.

c [illegible] Non appellant. sed cõtra.ff. de ap.cũ in vna.§.tutoꝛ.sed ibi ap pellatum fuit ab ipsa sentẽtia lata cõtra excusationem:sed ab ipsa da tione appellari non põt:vt hic.ꝛ.ff. quãdo ap.sit.l.j.§.si quis tutoꝛ.sed in alijs muneribus contra: qꝛ a da tione appellat̃:vt.C.de ap.l.hi qui. ꝛ.C.de tẽpo. ꝛ re.l.j.ꝛ.C. de decu.l. ij.lib.x.[ij] ij.

Appellari an possint ab iniũ ctione nũeruꝫ.

[illegible] Et est ratio diuersitatis: qꝛ in publicis auctoritate ꝛ vtilita te nõ datur tẽpus ad excusandum sed secũ trahũt executionem. Agit̃ eñi ibi de maiori preiudicio: sed in priuatis vtilitate secus:vt hic.

d [illegible] Intra quinquaginta dies.ita tñ ꝙ infra q̃ttuoꝛ mẽses cõtineant̃ isti q̇nquaginta dies:lꝫ cognouerit se forte datũ circa finẽ q̃ttuoꝛ men siũ:vt.ff.co. q̇nquaginta. ar.ci⁹ qđ

est.ff.ad.l.iul. de adul.l.mariti.§. preterea. et hoc sm quosdā. Uel dic q hi quattuor mēses currunt a die cognitionis: sicut et q̄nquaginta: et hoc q̄tum ad cursum cause. Sed initiuz est vsq̄ ad q̄nquaginta dies: et sic parum vltra duos mēses pōt hec cā durare post l. dies. et sic intelligit̄ p̄dicta lex q̄nquaginta. et q ibi dicit in fine a die noīatiōis intrat subaudi et cognitionis [iiij] al's vo regulariter triēnio durāt lites: vt.C. de iudi. p perandum. in principio. iiij.

rius. Nec obstat predicta.l.si tutor qr ibi publice erat notū. vn̄ nec iste tutor potuit ignorare: vt. ff. de iur. et facit igno. regula. vel qd̄ dicit ibi id qd̄ liquidū pbationib9 ostēdit: scilz eo q non pbet̄ cōtra: vel aliter: vt ibi solet dici.

ex quo cognouerūt[a] se esse tutores vel curatores datos se excusare[b] debēt cuiuscūq̄ generis sint: id est qualitercūq̄ dati[c] fuerint tutores: si intra cētesimū lapidem[d] sunt ab eo loco vbi tutores dati sūt. ¶ Si vo vltra centesimū lapidē habitāt dinumeratiōe facta viginti[e] militū diurnorum et amplius triginta dierū[f]: qui tamēs (vt Sceuola dicebat) sic debent cōputari[h] ne minus sint q̄ quinquaginta dies.

¶ Tutor simpliciter datus videtur datus ad totum patrimonium secūdario vbicunq̄ sit situm. hoc dicit Aretinus.

¶ Datus aūt tutor

b ¶ Se excusare. scz dando initiuz excusationi: vt mō diximus et eā redigēdo in scriptis p libelluz vt.ff. eod. scire oportet.§.oportet nō tn̄ sol9 libell9 hic sufficit: nisi et pbet excusationē q̄ ibi cōtinet̄: vt ff.eo.l.excusari.[iiij] Accur. iiij.

Additio. Et hoc ne incidam9 in absurdū. videlz q pri9 p̄scribat̄ tpe cognitionis scilz q̄ttuor mēsium q̄z ppositionis. scilz q̄nquaginta dierū. qd̄ nō cōtingit in.d.l. mariti. cū ibi omne tēpus det̄ ad inuitādum accusationes. nō aūt ad perficiēdū: et sic non ob. Jason.

a ¶ Cognouerūt. sed nūq̄d in dubio p̄sumetur eum scire vel ignorare semp. Rn̄. videt̄ q semp scire presumat̄ etiā ex die noīationis saltē ex tūc qn̄ ad eum noticia venire potuit: nisi pbet se ignorasse: vt.C. de peri.tuto.l.si tutor. Sed tn̄ cōtradico: scz vt p̄sumat̄ semp eū ignorasse nisi pbetur ei9 sciētia: vt.ff. de admi.tu.hic aūt. et C.qui mili. nō possunt sup seruis.li.xij.ff.de pba.ve-

Presumitur ignorātia nisi scētia probetur.

Additio. Qd̄ facit vt termin9 dat9 ad opponēdū seu excipiēdū intelligatur etiā dat9 ad opposita seu excepta ad pbādū sm Chri.hic.

c ¶ Dati fuerint. siue a testatore siue a lege: siue a iudice: vt.j.ti.j.§.ij.

d ¶ Lapidē. i. miliariū. lapidibus etenim significabātur miliaria.

e ¶ Uiginti miliū. vt pro vno q̄q̄ die viginti miliaria cōputentur. vt ff.si quis cau.l.j.

f ¶ Triginta dierū. scilz debet dari terminus intra quē se excusent: vel dic excusare se debēt facta dinumeratione.xxx. dierū etc.

g ¶ Qui tn̄. repete debēt se excusare intra illos triginta dies q̄ tn̄ etc.

h ¶ Cōputari. caueas ne fallaris in hac cōputatione. si eīn p cētū mi

liaria abest vł min⁹: tm̄ hʒ dies q̄n quaginta. si autē abest vltra etiā p vnū miliariū: hʒ p q̄buslibet vigin ti miliarib⁹ vnā diē: ꝛ sic p cētū mi liarib⁹ hʒ q̄nq; dies: cū q̄nquies vi ginti faciant centū. Iteʒ forte vnū dicimꝫ qꝛ vltra ē p miliarium vnum: vel paruʒ plus. Itē trigita dies hʒ: ꝛ sic hʒ trigintasex dies ꝛ ita est in deterioꝛi cōditione q̄ remotioꝛ est: sed tn̄ vt subijcit ita est faciēda computatio: ne sint minus q̄ȝ q̄nquaginta dies: et sic apparet ꝙ nisi p. xvj. dietas vel plus sit vltra cētesimū miliariuʒ non prodest adiectio. xxx. dierū: vt hic. ꝛ ff. eod. scire. §. aliud autem.

a ℂ patrimonium. facit. ff. eo. pro pter litē. §. fi. Sed cōtra. s̄. qui da. tu. pos. §. certe. sol. vt ibi.

b ℂ Nō cōpellit. q̄si sufficiat ei tm̄ seruisse: vt. C. de neg. gest. tutoꝛi.

c ℂ Non cogendum. facit ad hoc C. eo. ti. curatoꝛ. Sed contra est ad hunc. §. C. eo. libertos §. fin. sed speciale est in liberto: vt nō excusetur licet tutoꝛ fuerit. [v] v.

[illegible]. Q̄ď est verū si sponte, per patronum fuit liberatus: secus si p fideicōmissum: vt. l. libertus. §. pe. ꝛ §. nequaq̄ȝ. ff. eo. ti. Ange.

d ℂ Maritum. idem de sponso: vt ff. eo. l. j. §. fina.

ad vniuersum patrimonium[a] datus esse credetur.

ℂ Qui tutelā alicuius gessit non cogitur postea eiusdē pupilli esse curatoꝛ. h. dicit Aretinus.

ℂ Qui tutelā alicuius gessit inuitus curatoꝛ eiusdem fieri non[b] compellitur: intantum vt licet paterfamilias qui; testamento tutoꝛē dederit: adieccerit se eū dem curatoꝛem dare: tamen inuitū euʒ curam suscipere nō cogēdum[c] diuus Seuerus et Antonius rescripserunt.

ℂ [illegible]

ℂ Idē rescripserūt maritum[d] vxoꝛi sue curatoꝛem[e] datum excusare[f] se posse:

e ℂ Curatoꝛem. sed pcuratoꝛ pōt esse: vt. C. de pcu. l. maritus. [vj] iō aūt nō ponitur hic tutoꝛem: qꝛ aliqua vxoꝛ non est pupilla: vt. s̄. de nup. i p̄n. [vij] vj. — Marit⁹ pōt esse pcuratoꝛ vxoris.

[illegible]. Que lex loq̄tur in bonis sibi reseruatis nec merito ꝯcessis: al's in dote dn̄sꝛ in parafernalib⁹ est legitimus administratoꝛ. Angelus. vij.

Additio. Et an possit esse curatoꝛ specialis ad vnā causam tm̄: vide Ange. hic.

f ℂ Excusare. impropꝛie ponitur. nam et si vellet nō admitteretur: vt C. qui. tu. dare possunt. l. maritus. ꝛ est ratio: qꝛ ppter affectū oīa sibi remitteret. [viij] Et hec oīa sunt vera vbi datus sit curatoꝛ postq̄ȝ fuit sponsus vel maritus. si v̄o pri⁹ fuit tutoꝛ vel curatoꝛ non posset postea esse marit⁹: vt. C. de interdic. ma. p totum titu. Item hic maritus qui post matrimonium fuit datus curatoꝛ ignoꝛans forte alium debet petere substitui: vt. C. eo. l. amplissimi. ꝛ. l. licet. [i] viij. — Marit⁹ nō pōt esse curatoꝛ vxoris.

Additio. Hec reprobatař: quia eadem procederet in procuratoꝛe. Sed est ratio quia reuocatio procurato. pendet ex mero arbitrio domini §. item mandatum. j. māda.

tuto. aut vel curato. nō fit nisi certis modis: vt. s. qui. mo. tu. fi. p totū. et cum infamia. vt in ti. j. §. suspectus. que non debet oriri in matrimonio arg. l. ij. C. de fun. do. Ange. ix.

Accursio.

Quod est verū de iure ciuili: sz aliter de iure cano. vt habet in. c. pe. extra de se. nup. Christo. j.

Accursio.

Uitricus tamē vel socer pōt esse tutor vel curat.

licet se immisceat[a].

¶ Falsis excusationibus liberatus non est excusatus. hoc dicit Aretinus.

¶ Si quis autē falsis[b] allegationibus excusationem tutele meruerit: nō est liberatus onere[c] tutele.

¶ De suspectis tutoribus vel curatoribus

priuigne vel null9: vt hic per Ang.

a ¶ Immisceat., sed si ali9. scilz de predictis qui excusationē habet se immiscuit: nō posset se excusare: vt C. si ex fal. alle. l. ij.

Falsuz est imutatio veritatis.

b ¶ Falsis. vbi veritas fuit mutata. nā falsum nihil aliud est q̄z immutatio veritatis: vt in autē. de fi. instru. in prin. col. vj.

c ¶ Onere. immo ex tēpore dationis tenet: vt. C. si ex fal. alleg. l. j. in fi. et facit ad hunc. §. ff. de re iudi. diuus. et de excep. qui agnitis. et. C. si ex fal. instru. p to. ti. Quid si est iniusta excusatio lz nō falsa vel non gratiosa. Rñ. pōt adhuc idē dici: vt nō teneat in minoris preiudicium: vt. C. si ex falsis alle. l. j. quid si per ignorantiā. Respon. idē: vt. C. si ex fal. alle. l. vlti. licet al's sentētia gratiosa teneat. vt. ff. ad trebel. seruo inuito. §. cum pretor.

¶ De suspectis tutoribus vel curatoribus.

¶ Qr supra visum est de tutoribus et cura. ac etiā eorū excusationibus: verū: qr hi aliqñ non excusant: immo inuiti tanq̄ suspecti remouent ideo de his subdit Por.

¶ Crimen suspecti descendit ex l. xij. tabu. et pretor. rome et preses in prouincia ex eo cognoscit. h. d. Aretinus.

Sciendū est suspecti[d] crimē ex lege[e]. xij. tabula. descendere. ¶ Datū est autē ius remouēdi tutores suspectos

Sciendum ¶ Totus iste titul9 diuiditur principaliter i q̄nq3 partes. Primo vñ habuit exordiū crimē suspecti. Scdo q̄ possunt de suspecto cognoscere. Tertio qui possunt fieri suspecti. Quarto qui possunt acusare tutorem de suspecto. Quinto q̄bus causis quis sit suspectus: et si accusatur de suspecto q̄d sequit. scda ibi. Datū. tertia ibi. Ostēdimus. quarta ibi. Consequēs. quinta ibi. Suspectus.

d ¶ Sciendū est suspecti. i. huius criminis accusatio scilz de suspecto vel simplicius crimen suspecti. i. suspitionis.

e ¶ Ex lege. ex quo est legitimum crimē nūq̄d se inscribet q̄ accusabit Respō. potest dici q̄ sic: vt. ff. de priuatis delic. l. fin. de mu. et ho. rescripto. §. si quis. [ij] Alij contra. vt. ff. eo. l. iij. §. preterea. Sed illud pōt intelligi quādo sine accusatore res procedit. [iij] Aliud est si cū accusatore: vt dictū est. s. Sed que erit hic pena talionis cū accusator nō sit tutor vt remoueatur. Rñ. infamia: vt. j. co. suspectus. ij. [iiij] Itez qr q̄nq3 erat puniēdus vltra remo-

Accusans suspecto se dz iscribere.

tionem: vt.j. eodem §. sed si quis presens. ij.

Additio Quod est verum si agitur criminaliter vt suspectus extraordinarie puniatur. secus si ciuiliter vel tm̄ vt remoueatur: vt statim sequitur. E. an sit necessarius libellus vł crimē sit circūstantiādum: vide hic Ange. iij.

rome a pretorib b: ⁊ in prouincijs presidibus c earum et legato d proconsulis.

¶ [illegible] potest de suspecto accusari [illegible] dummodo [illegible] ma conseruetur: secus in aliis. hoc dicit Accursius.

¶ Ostēdimus e qui possunt de suspecto cognoscere: nunc videamus qui suspecti fieri possunt. ¶ Et oēs quidē tutores f possunt fieri suspe-

Additio Quo casu iudice per inq̄sitionem ꝓcedente nō oportet causam suspitionis exprimere: nec seq̄tur infamia ſm Bar. iiij.

Additio Eā tamen poterit ex causa commutare: ⁊ eadē sententia qua tutor absoluit pōt accusator cōdēnari. ⁊ an si omittitur poterit ex nouo ꝓcessu cōdēnari. vide hic Ang.

a ¶ Rome. sic in autē. de defen. ciui. §. nō habente. col. iij.

b ¶ Pretori. ⁊ illi cui a pretore mā data est iurisdi. vt. ff. eo. l. j. §. ij. sed dicūt quidē q̄tum ad cognitionē: non quantū ad remotionē. ⁊ dicūt tm̄ esse speciale in legato a proconsule vt ipse possit remouere: nō sic in legato a preside: sed cognoscere tm̄ potest.

c ¶ Presidibus. sub hoc vocabulo continetur proconsul: vt. ff. de offi. presi. l. j.

d ¶ Et legato. i. delegato a procōsule: sed hic non habet ordinariā iurisdictionem: ergo remouere nō potest: vt. ff. ad turpi. l. j. §. suspecti. que est contra. sed dicūt quidā nomen presidis ibi generale esse: vt etiam hunc delegatum: vt sic omnē delegatum comprehendat: vt. ff. de offi. presidis. l. j. Sed verius est in hoc legato duo esse specialia: vnū est vt de hoc crimine possit cognoscere ⁊ diffinire: vt hic. et. ff. eo. l. j. §. j. ⁊ §. cui autem: et de offic. eius cui māda. est iurisdictio. l. cognitio Itē ⁊ aliud, vt de omi crimine cognoscat: lz nō pronūciet: vt ff. de offi. procōsul. l. solēt. restat ergo vt per aliū delegatū hoc fieri non possit nisi per istū ⁊ pretoris: vt. s. proxime dixi. [v] v. — Legat⁹ pconsulis duo hz̄ specialia.

Additio Tu dic q̄ si accusatio fit ad remouendū pōt cognitio demādari: non autē remotio: nisi fiat a lege: q̄r tunc potest demādari ipsius declaratio. Sed remotio per sententiam non potest fieri: nisi delegatū procōsulis vel pretoris: vt hic. vel etiā principis. ar. l. a iudice. C. de iudi. Si vero fiat ad puniendū: nullus delegatus nec etiā ipse pretor: sed solus preses prouincie cognoscit d. §. suspecti. ⁊ l. j. §. fina. cum. l. seq. ff. eod. Ange.

e ¶ Ostēdimus. vt. s. pri. §. ⁊ ff. de suspec. tu. l. j. §. ostendimus.

f ¶ Omnes quidem tutores. i. omnis generis tutores: siue sint testamentarij siue datiui: siue legitimi: non autē omnes: id est boni ⁊ mali q̄r boni etiam si pauperes sint non remouentur: vt. j. eo. §. vlti. Ponit ergo genera singulorum tutorum: et non singula sub generibus posi- — Oēs tutores pn̄t fieri suspecti an sit vera propositio.

ta seu singula generum sic et alia §. quibus mo. tute. finitur. §. sed et capitis et. j. de fideiusso. in princ. et ff. de pecul. l. tuberonis. §. peculiũ. et. ff. de iusti. et iur. l. j. §. ius natura le. Sz nũquid eadẽ seruãtur in quolibet alio curatore: puta furiosi vel prodigi. Respõ. sic: vt. ff. e. l. iij. §. non tm̃. et. §. sed et si qs.

De generib⁹ singulorũ et de singulis generũ.

a ¶ Alterius puta datiui.

b ¶ Dicendũ. scilz vt possit accusari et remoueri sed certe immo videtur debere curator adiungi tam patrono q̃ cuilibet legitimo: non autem remoueri: vt. ff. eo. l. si tutor que est huic cõtraria. Respõ. illud est consiliũ non preceptũ. sic et al's. C. de nup. l. vidue. [vj] vj.

Additio. Tu dic propter culpã debere remoueri: sed propter dolum esse in arbitrio iudicis: vt si reperiatur commissus in re magna remoueatur: si in modica curator adiungatur. Ange.

c ¶ Parcendum. sed qualiter parcetur cum condẽnato ob dolũ statim sit infamis: vt. j. eo. §. suspectus sũt. Respõ. causa non exprimitur in sentẽtia: vt. ff. eo. l. hec em̃. i. prin. j. respon. [vij] vij.

cti siue sint testamẽtarij: siue non: sed alterius [a] generis tutores quare et si legitimus fuerit tutor accusari poterit.

¶ Quid si patronus Adhuc idem erit dicendum [b]: dummodo meminerimus fame patroni parcendum [c] esse: licet vt suspectus remotus fuerit.

¶ Quilibet admittitur ad accusandũ tutorem de suspecto: etiam mulier si ex pietate pupilli moueatur: ... Aretinus.

¶ Consequẽs est vt videamus q̇ possunt suspectos postulare Et sciendum est quasi [d] publicaz esse hãc actionez hoc est omnib⁹ patere: quinimmo et mulieres admittuntur ex rescripto diuorum Seueri et Antonini: sed he sole que pietatis necessitudĩe ducte ad hoc

Additio. Nec etiam in libello: cum ad eum in dubio sententia referatur: vt. l. fundus. ff. commu. diui. et debet agi verbis temperatis: puta quia bonefidei non conuenit: vt ex gestiõe talis tutoris ergo remaneaz in damno Al's etiaz actione in factum ex delicto infirmaret: sm Angelum.

d ¶ Quasi publicã ideo dicit quasi: quia non cuilibet indistincte accusare permittitur: vt statim probatur. [viij] publica autem dicitur quasi populica. i. cuilibet de populo competens: vt. j. de publi. iudic. §. j. [ix] viij.

Publica cur vero dicatur.

Additio. Sed sm hoc nunq̃ proprie esset dare iudicium publicum: cuz semper femine repellãtur. Dic ergo quasi pu. sm Jo. fab. quia desistens nõ incidit in turpillianum. d. §. suspecti. vel quia potest procuratore cõstitui vel melius dic vt statim seq̃tur. ix.

Additio. Idem in omni iudicio qd nõ respicit offensam certe persone principaliter. Et dic publicum tripliciter: largissime. vt qñ fit ad vindictã vel vtilitatẽ publicã. l. qd senatus. in fi. ff. de iniur. Item large.

vt hic: Item stricte:vt.j.de pu.iudi. per to. Angelus.

a Procedūt.etiā impudice et facit ad hoc.C.eo.pietatis.§. fin. ⁊.ff. eo.l.j.§.cōsequens.⁊.ff.de pcu.l. feminis. Sz contra. ff. de re. iu.l. ij.cum suis concor. Solu.hoc est speciale. Itez in eo qd dicit matrē admitti ē contra.ff. de in litez iurādo.vi demus.§. sed nec. Sed certe si iuraret in litem p filio plus matri cōmittur: qz quasi eēt iudex q̄ si filij nomine accusaret: cū magis sit in iudicis arbitrio:vtrum sit suspectus iudicandus vel non.sed non sic sacramentum est in arbitrio iudicis maxime iure nouo fm qd nō reseruatur fm quosdā postq̄ est prestitū:vt in auten.de iudicijs.§.oportet. coll a. vj. vel licet postea taxetur raro vel parū minuit de eo qd iurauit.[j] j.

[illegible] Et est in arbitrio eius an velit ante taxare q̄titatez :an post ea p̄stitū iuramētū taxare.l.videamus.§.pe.ff.de in litē iuran. Chri,

b Perpēsam.i.magnam.

c Egredientis. quod fecit calphurnia:vt.ff.de postulan.l.j.§.sexum.[ij] ij.

[illegible] Et hec mulier extranea debet se in scribere fm legistas:q̄uis fm Johā. fab.cano. tenēt contrariuz:vt hic p Angelum.

d Cōtinere. subaudiposse

e Eam s. feminā.

f Necessariorū scz parentū.et facit ff. de i lit. iu.l.videamus.§. adolescēs. [iij] iij.

[illegible] Et quando ex.l. dispositiōe vel statuti vel hominis requiritur consiliuz seu consensus alicuius:an sufficiat q̄ requiratur : vel sit necesse illud sequi cū effectu.Et quid si ipsi coniūcti non sunt presentes vel nolūt cōsentire.vide hic p Ang. Et no. q̄ iste audit⁹ equiparatur pupillo in concernētibus administrationem tm̄:vt.l.si curatorem.C.de in integ. resti.mi. nō alijs.vt hic fm Jaso.

g Suspect⁹.sic.j.eo.§.nouissime

h Ex fide,scz bona

procedunt[a] :vt puta mater nutrix quoq̄ ⁊ auia possunt potest ⁊ soror. Sed ⁊ si qua alia mulier fuerit cuius pretor ppēsam[b] pietatez intellexerit non sexus verecundiam egredientis[c]: sed pietate productā non continere[d] iniuriam pupillorum admittit eam[e] ad accusationem.

¶ Impuberes de suspectis non accusant sed puberes [illegible] hoc dicit. Accur.

Impuberes non possunt tutores suos suspectos postulare: puberes autem cura tores suos ex cōsilio necessariorū[f] suspectos possunt arguere:⁊ ita diuus Seuerus et Antonius rescripserunt.

¶ Tutor non administrans bona fide licet solvendo sit potest vt suspectus remoueri. Et [illegible] antequam administret potest vt suspectus remoueri. hoc di. Arc.

Suspect⁹[g] aūt est q̄ nō ex tra fide[h] tutelā gerit:lz soluēdo sit vt iulian⁹ q̄z rescripsit. Sz anteq̄ incipiat tutelā gerere: tutor posse eū quasi

Mater p filio non iurat in litem.

Calphurnia fuit mulier inuerecūda.

a ¶ Remoueri. q2 forte in aliis tutelis male sit versat9: vt. ff. eo. l. iij. §. si autem. 7 dic remoueri: sed non accusari: vt. ff. eod. l. penu. in fi. que huic est cōtraria [iiij] vel ibi nō possunt accusari suspecti ex verbis. l. xij. tabu. sed ex sententia sic: vt dicitur. vl dic q2 antequā gerat ex dolo tm̄ accusat suspect9: vt. C. eo. l. iij. p culpa nō. [v] 7 qd dicitur in. d. l. hoc verū est qn̄ ob ignauiam fecerūt. i. administrauerunt. postq̄ vo ceperit gerere 7 ppter dolū 7 ppter culpā pōt accusari suspectus: vt. j. proxi. §. [vj] iiij.

suspectum remoueri: idē Julianus scripsit: et sm cum constitutum est.

¶ Remotus ppter dolum est infamis: ppter culpam. hoc dicit Arcatinus.

¶ Suspectus aūt remotus siquidē ob dolum [b] famosus [c] est: si ob culpam [d] non

Additio. Ista solutio non est bona propter textum in. l. ij. ff. eo. v.

Additio. Et hec est bona sm quam in accusatione tm̄ non in remotione fit differētia: q2 ita propter culpam sicut propter dolum remoueri poterit siue impediri administrare iuxta distinctionem sm Angel. hic nō autē de suspecto acusari: nisi propter dolum sm Jaso. vj.

Additio. Nec ob. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. vbi facilius impeditur fieri q̄ factū tollatur: q2 illud pcedit vbi est eadē ratio: sed hic est maior ratio in iam pducto in esse [cū plus delinquit] q̄ in pducenti. ar. l. sterilis. §. si per venditio. ff. de ac. emp. Jason.

b ¶ Ob dolum expressum in sentētia: puta sic remoueo te: quia in dolo tali fuisti. Accur.

c ¶ Famosus. excepto patrono. vt j. eo. §. ostendimus. in fi. §. et. ff. eo. l. j. §. ostendimus. Sed quid si remouetur simpliciter non expresso dolo vel culpa. Uidetur q2 semper remaneat integre fame: vt. ff. eo. l. iiij. in fi. 7 l. he enim. §. quid ergo. potest tñ distingui vtrū accusatus fuerit ob dolum an ob culpā: aut ab vtrunq3. in primo sit famosus. in secundo eque. i tertio intelligitur semper ob culpā: nisi in contrariū pbetur. pene em̄ nō sunt augēde: sed molliende: vt. ff. de pe. l. penul. 7 C. de excep. rei iu. ii ex testamento. 7. ff. de libe. 7 posthu. l. cū quidā. 7. ff. eo. l. iiij. j. ij. 7. iij. respō.

d ¶ Ob culpam. scilz leuē vel leuissimam. [vij] secus si propter latam q2 tunc videtur infamis: vt. ff. eo. l. impuberibus. §. si fraus. 7 est ratio q2 dolo comparatur: vt. ff. si mēsor fal. mo. dixerit. l. j. §. hec actio. et. ff. de preca. l. quesitū. §. cum quoq3: et ff. depo. l. quod nerua. [viij] Nisi in duobus casibus. primus est in criminibus publicis: vt. ff. ad. l. cor. de sicca. l. in lege. secūdus in sacramēti delatione in litem: vt. ff. de in lit. iuran. l. in actionibus. §. sed iudex in fine. his enim casibus lata culpa dolo non comparatur. Uel dic sm Azo. 7 de lata etiā intelligi: vt sicut in perditione psone dolo non cōparatur: vt dictū est. sic in perditione fame nō fiet infamis. nec ob dicta. l. ff. eo. impuberibus: q2 de dolo intelligit [ix] vel vt. j. statim dicam in glo. j. nō similiter. in fi. vij.

Additio. Cōtrarium sentit glo. in l. hoc em̄ in princi. ff. eo. vt de leuissima non teneātur: quod est verius

ſm oẽs docto.hic:vt in.l. quicquid C.arbi.tuto.Et est ratio:qr tutoris officiũ assumit ex necessitate:ergo ꝛc.arg.l.post legatũ.§.aduocatus. ff.de his quibus indig. viij.

Additio. Quod est verum in actionib9 descẽdẽtibus ex cõtractu vel quasi: vel etiam ex delicto dũmodo pena sit pecuniaria ꝛ l ex nõ requirat dolũ expresse: al's secus: vt per Bal.ꝛ Ang.hic. de quo vide glo. sing.in.l. magna negligentia. ff. de verbo.sig. ix.

Additio. Immo ibi lata culpa cõparatur dolo quo ad remouendũ tutorem non quo ad infamandum ſm Ang.hic.

Infamia de facto sepe icurritur.

a Non eque.i.nõ similiter fit famosus dãnatus ob culpam leuem sicut ille qui remouet ob dolum:fit tamen infamis de facto:sicut ꝛ al's quis fit famosus de facto solo: vt in conditionibus ex turpi causa descẽdẽtibus:vt.ff.de actio.ꝛ oblig.l. cessat. Item in interdictis ex famosa causa similiter veniẽtibus:vt.ff. de vi ꝛ vi ar,l.neqꝫ vnde vi. Sed videtur ꝙ etiam, ex culpa leui quis sit infamis:vt.ff.ꝺ his qui no,infa. l.liberoꝝ.§.notat.que est huic contra in eo quod dicit ibi ignorãtiam iuris non excusare ab infamia.Sꝫ certe põt dici ꝙ iuris ignorantia sit lata culpa:quod sic ꝓbo:qr omnes debẽt scire iure[i] exceptis paucis scꝫ mulieribus[ij]minoribus ꝛ militibus:vt.ff.de iur. ꝛ fac.ignorã.l. regula.C.de leg.ꝛ con.l.leges.ꝛ.C. de iur.ꝛ fac.igno,l.constitutiones. ergo si quis ignorat est in culpa lata:cum culpa lata sit id ignorare quod omnes sciunt: vt.ff. de verb. sig.l.late culpe. non est ergo mirũ si est infamis: vt.ff.co.l. impuberibus.§. finali. Uel verius ſm Azo, lata culpa nõ infamat p sentẽtiaꝫ damnatum: sed ipso facto sic si est tale factum: vt in,d.l.liberorum.§. notat.[iij] ꝛ sic sunt tres casus vbi lata culpa non comparatur dolo:vnus hic:duo in glo.superiori q̃ incipit: scꝫ leuem ꝛc. i.

Ignorãtia iuris ẽ lata cl'pa.

eque[a].

Pẽdẽte accusatione de suspecto interdicit accusato administratio q̃ si decesserit extinguit accusatio.b.d.Aretinus.

Si qs aũt suspectus postulat: quoad[b] cognitio finiat interdicitur[c] ei administratio vt papi

Additio. Quod verum intellige p se vel per alium ſm Jasonem. vel in iuribus vulgaribus et que frequẽter sunt facto: al's omes essent in culpa. Ange. ij.

Additio Immo regula est in contrarium que fallit in casibus nota. per glo.ꝛ doc.in.l.fina.C. de iur.et fac.igno. iij.

Additio. Et est ratio.qr tale factũ lex adeo abhorret ꝙ ipsum magis notat ꝙ consilium: vt.l.palã.§.pe. ff.de ritu nup. ꝛ hec solis cõmuniter tenetur. An autem a principio infamis posset dari vel esse legitimus tutor: ꝛ ad quem iudicem spectat cognitio de suspecto.Item cõdẽnatus per inquisitionem an sit infamis: vide Ang. hic.

Prelatus suspectus an sit ab administratiõe remouendus.

b Quoad. id est donec.

c Interdicitur.argu.[iiij]vt donec prelatus accuset ꝙ nõ debeat administrare ecclesiastica bona. et facit ad hoc.C.de sentent.passis.l. fina.ꝛ.ff.co.impuberibus.C.eod.l. eum quem vt suspec.ꝛ.ff. de solut.

Additio. q si forte.§.j.[v] Uide tu canonista notata in.c.venerabili.de offic. deleg.in verbo.suspectus. vbi concludit glo.q prelatus de dilapidatione denũciat9 seu accusat9 tanq̃ suspectus ab administratione non remouet lite pendẽte: nisi primo pbet suspectus de dilapidatõe male administrando. iiij.

Additio. Sez ipso iure.l.q si forte.§. et quidez.ff. de solu.et a. tẽpore lit. conte. ẽm Angelum. v.

Additio. Immo adiungitur sibi alius cum quo administrat.c. venerabilis.extra de offici. deleg.Ange.

sonaliter puniretur: secus si vt pecunialiter:⁊ sic ad interesse:q⁊ contra heredes defuncti durat instantia.l.fina.C.si reus vel accusa. mortuus fuerit. Ange.

niano visum est. Sz si suspecti cognitio suscepta[a] fuerit post ea tutor vel curator dcesserit[b] extĩguit[c] suspecti cognitio.

¶ Si tutor latitat ne pupillo per iudicem decernatur alimenta pupillo in possessionem bonorum missio ⁊ dato curatore vt suspect9 remouetur. b.o. Angelus.

Si quis tutor copiam sui nõ facta vt alimenta pupillo decernantur[d] cauetur in epistola duorum Seueri ⁊ Antonini vt[e] in possessionem bonorum eius[f] pupillus mittat[g]. Et que mora deteriora futura sunt dato curatore distrahi iubẽtur:ergo vt suspect9 remoueri poterit: q̃ nõ prestat alimẽta.

¶ Tutor plenus per inductum denegat alimenta pupillo postea reuertitur ad [illegible] Idem in eo qui per pecuniam [illegible] Et idem in [illegible] male administrat. b.o. Arc.

Sed si quis[h] pre[illegible] impuberibus.§. fina.

d ¶ Decernãtur. p iudicem [vij] vij.

Additio. Ita q sp ex reditu patrimonij aliqd supersti.p textum in l.ius a lienũ.ff. vbi pu. edu.d be.Ange.

e ¶ Uti possessionem.sed ⁊ multa in dici potit vt.ff.de ar bi.l. nõ di stiguem9. §.si arbiter.⁊ facit ff.eodem.

a ¶ Suscepta.id est incepta.

b ¶ Decesserit.id est accusatione pendente.

c ¶ Extinguitur.quia non nisi vt ab ea remoueatur interdicit. [vj] sed ex quo mortuus est vere remotus est:⁊ quod hic dicitur si tutela morte tutoris finiatur. idem est si quocunq alio modo finita tutela sit:vt.ff. eodem.l. penultima.§. penultimo. vj.

Additio. Item si ageretur vt personaliter

f ¶ Eius.al's est tutoris in textu al's nõ est:sz tñ subauditur: vt.ff.e. l.impuberibus.[viij] sed alij dicunt eius:scz pupilli: vt ita administratio tutori auferatur. Accur. viij.

Additio. Et hec bona. vt per Angelum hic.

g ¶ Mittatur. causa custodie:nõ vt ex eis alatur: sed vt cautum sit pupillo si male gessit tutor: sed de suo.vt.ff.vbi pupillari.edu.debe.l. finali in fine.

h ¶ Si quis. scilicet tutor.Accursius florentinus.

a ¶ Decerni. puta si negat alimẽta posse decerni: id est dari: et quod sequitur si hoc per mendacium etc. Accursius.

b ¶ Mendacium. quid si non dicat per mẽdacium immo verum dicat nunquid de suo alere tenetur. Respond. non: vt. ff. vbi pu. edu. debe. l. iij. §. fi.

c ¶ Remittendũ sed nõ remouendũ vt. ff. eo. l. tutor. §. tutor [ix] ix.

Additio. Sed iste textus probat cõtrarium propter copulam: vt hic ponderat Iason dicens q ista est veritas. Ang.

Tutor pupillũ de suo alere si tenetur

sentis negat propter inopiam alimenta posse decerni[a] si hoc per mendacium[b] dicat remittendum[c] eum esse ad prefectum vrbis puniendum placuit[d]. ¶ Sicut ille remittitur[e] qui data pecunia ministerium tutele acquisierit vel redemerit. ¶ Libertus quoque si fraudulẽter tutelam filiorum vel nepotum patroni gessisse probetur: ad prefectum vrbis remittitur[f] puniendus.

d ¶ Placuit. hoc ideo quia maior pena imponetur quam remotio: vt. ff. de offi. pre. vr. l. j. §. item solent.

e ¶ Remittitur. scilicet puniẽdus extra ordinẽ: vt. ff. de tutel. l. in eos [j] Et nota hic argu. cõtra cos doctores qui pecunia data sibi acquirunt scholares: vt. ff. de offici. prefec. vrbis. l. j. §. item solẽt. et in aut. vt ea que dicuntur insinuata. §. j. col. v. Accursius.

Doctores q nõ debent pecũia scholares q̃rere.

Additio. Quem remissio non in ciuilibus: sed criminalibus fit. Si tamen iudex qui melefactorẽ cognouerit de delicto nõ cogit remittere nisi esset incõpetens: vt hic Ang.

f ¶ Remittitur. ob hoc etiam vt ingratus accusari potest: vt. C. de liberti. et eorum lib. liberti. et fa. C. eo. l. j. et ij. als. ff. eo. l. libert⁹. Accursi⁹.

g ¶ Nouissime. i. in vltima parte huius titu. sic. ff. de instit. l. nouissime. nam et ibi in vltima parte tractatus sui Vlpian⁹ ponit nouissime. Accursius.

h ¶ Grassandi. id est delinquẽdi: vel id est animandi ad delinquẽdum. sic. ff. de pe. l. capitaliũ. §. grassatores. inde grassor grassaris. i. nitor ad malũ.

Grassor grassaris.

¶ Qui fraudulẽter tutelam gerit licet satisdationem de indemnitate offerat: tamen vt suspectus remouetur. Angel⁹ aretinus.

¶ Nouissime[g] autem sciendum est eos qui fraudulenter tuetlã administrant: etiam si satis offerant remouendos esse a tutela: quia satisdatio tutoris positum malivolum non mutat: sed diutius grassandi[h] in re familiari facultatem prestat[i].

i ¶ Prestat. facit. ff. eo. l. suspect⁹ et l. quia satisdatio. et facit in ar. ad q̃stionẽ talẽ si emi librũ antequam soluã preciũ cõperiã alienũ vel vitiosum [ij] q nõ tenear soluere preciũ [iij] quia expedit potius nõ soluere quam cautiõem de reddẽdo i cãm euictõis vel vitij recipe: quib⁹ cõsonat. ff. de cõpẽsatio. l. ij. als. iij. Preterea lex dicit q nõ debet q̃s se cõmittere fragilitati cautõis. ff. ad treb. l. cogi. §. idẽ q̃rit. et C. i q. cau. i iteg. re. l. fi. C. vnicuiq liceat. l. ij. als prima.

Emptor non tenetur soluere preciũ rei quã nõ cõperit alienam.

Additio. Dummodo sit manifestũ & notoriũ: puta quia sic cõmuniter dr & credit: al's est necesse litez esse motam: vt hic per Angelum. & de illo qui dicit equum suum cecum vt sub hoc colore possit dicere verum: vide in spe. de emptione & venditiõe. §. nũc videndũ. versi. j. ij. et. iij. Iason. iij. Additio. Immo tenetor dato mihi fideiussore. l. si post perfectaz. C. de euict. & l. fi. ff. de rescin. vẽ. & l. pe. ff. d picu. & cõmo. rei vendi. Qui fideiussor qualiter teneatur: & in quibus casibus per vẽditorẽ prestet: & quid si maliciose petat. Item quid si res vendita reperiatur alteri obligata vide Ang. & Iaso. hic.

¶ Mali mores & nõ paupertas sola faciũt tutorem suspectum. hoc dicit Aretinus.

¶ Suspectum [a] enim eum putamus qui moribus talis est: vt suspectus sit. ¶ Enim uero tutor vel curator quamuis pauper sit: fidelis tamen & diligens remouendus [b] non est quasi suspectus.

a ¶ Suspectum. nam tutorem suspectum non facultates parue: sz fraudulẽta vel callida cõuersatio in rebus pupillaribus cõmendat. id est pbat. heres pro solis facultatibus paruis suspectus habet creditoribus: vt hic. & ff. de priuile. creditorum. l. si creditores.

b ¶ Remouendus nõ est. immovidetur q sic: vt. C. d tuto. & cura. qui satisda. non de. l. ij. que est huic cõtra. Solu. ibi non repellitur ppter paupertatem [iiij] sed quia non satisdabat. hic aũt satisdedit. posset tamen iste se excusare: qd dic: vt. s. titu. j. §. sed & ppter paupertatem. tamen huic curator adiũgendus vt. s. de cu. §. interdum. & C. eodem l. pietatis. & C. de peri. tu. l. j. iiij.

¶ Finis primi libri.

¶ Incipit secũdus.

¶ De rerũ diuisione et acquirendo ipsarum dominio.

¶ Quia principium huius tituli ponit continuationem & duas rerum diuisiones: ideo non sumatur. hoc dicit Aretinus.

Additio. Sez principaliter: sed secundario sic. sm Christo. cũ caz causet nõ satisdare Iason tñ sub dubio forte dicit posse intelligi: vt nõ remoueat tãq suspectus ne fiat infamis: saltem de facto: sed bene tanq pauper qui nullo modo infamatur.

¶ Explicit liber primus.

¶ Incipit secundus.

¶ De rerum diuisione & acquirendo ipsarum dominio.

¶ Et qz dictũ est de psonis sequitur de rebus: vt pmisit. s. de iure na. gen. & ciui. §. fi. de quibus dicit vsq ad titu. de oblig. & in hoc medio dr qualiter acquirũtur res iure naturali: vt a. §. singulorum. vsq ad tit. de vsucapi. Itẽ qualiter iure ciuili: vt ab inde in antea. Itẽ qualiter iure singulari: vt vsq ad tit. de testamẽtis. Itẽ qualiter per vniuersitatez & ex testamento vel intestato vel simili modo: vt a titu. de testamẽtis: vsq ad titu. de obliga. Accursius. Continuatio

Diuisio. S Uperiore libro. Iste titulus diuiditur principaliter in duas partes. primo continuat istum librum ad precedentem. Secdo incipit tractatum. secunda ibi Modo videamus. Item ista secunda subdiuiditur principaliter in duas partes. nã primo ponit de rebus cõibus iure naturali: de publicis: et de his q̃ sunt vniuersitatis: et de his q̃ in nullius bonis sunt. Et oia ista p exẽpla clarificat. Secdo ponit q̃liter res acquirãtur de iure gentiũ: et efficiãtur priuatorum. secda ibi. Singulorum autem. Et illa secda subdiuiditur loco suo. Redeo ad primã q̃ subdiuiditur in quattuor partes. Primo ponit exẽpla de cõibus. Secdo de publicis. Tertio de his que sunt vniuersitatis. Quarto de his q̃ nullius sunt. secda ibi. Flumina. tertia ibi. Uniuersitatis: q̃rta ibi. Nullius aũt. Et quelibet istarum postea subdiuidetur. Arctinus.

Sub diuisio.

S Uperiore libro [a] de iure personarum exposuimus. Modo [b] videamus de rebus que vel nostro patrimonio[c] vel extra[d] patrimonium nostrum habentur[e]. Quedã[f] enim naturali iure communia[g] sunt omnium[h]: q̃dã publica[i]:

a De iure personarum. ab illo titulo de iure psonarum vsq3 huc.

b Modo. sicut pmisimus. s. de iure naturali. §. fi.

c Patrimonio. sc3 aptitudine. apte enim sunt esse in patrimonio vt res pro derelicto habita.

d Uel extra. sc3 aptitudine: qr non sunt apte: vt sint in p̃rimonio vt sunt res sacre vel religiose: vt. i. eo. §. nullius. Interdũ tñ dicte res sunt in p̃rimonio: vt si ab hostibus capte sint: vt. ff. de relig. l. cũ loco.

e Habentur. talis diuisio hic sumitur. Rerũ enim alie sunt in p̃rimonio: alie extra q̃ videtur insufficiens nã alie sunt nec in patrimonio nec extra: vt seruitutes: vt. ff. de vsufruc. le. l. i. §. sz Joh. dicit hic q puer is loquitur simpliciter. naz quedã p docendis pueris dicuntur: q̃ aliis nõ dicerentur: vt. ff. de act. et obli. l. obligationũ. in fi. qd nõ est verisile qd propter pueros male loquatur. vnde nã placet. Alij dicũt hic de corpibus rebus tñ loq̃ qd est falsum: qd colligitur ex cõiũctiõe huius titu. ad q̃ttuor seq̃ntes. Nos dicimus seruitutes esse in bonis cũ earum noie agamus et experiamus: vt. ff. de acq. re. do. rem. et. l. statuas. q aũt in. d. l. dr etas nõ cẽ in bonis nec extra: dicit iõ: qr p se nõ cẽset. [v] vt est possessio tigni in domo positi: qr dr non intelligitur tignũ dũ durat domus per se: vt. ff. de vsucap. eum qui. v.

Seruitutes sũt in bõis nostris

Additio. Qr nõ pñt stare sine re vel psona cuius sunt. l. si aliena. §. hoc iure. cũ si. ff. de vsuc. Ang.

f Quedam. hic fit alia diuisio.

g Cõmunia sunt. non tñ agitur cõi. di. fm pla. [vj] vj.

Additio. Et est rõ fm Ang. qr illd cõpetit rõne dñij: vt. l. p hoc iudiciũ ff. cõ. di. qd hic nõ habetur: vt. i. §. j. vel rõne vsus cõis vel singulorum: vt. l. itẽ q̃uis. §. j. ff. eo. non vt publi. vel vniuersitatis: vt hic.

h Omniũ. sc3 vsu nõ ppríetate: vt. dr. i. eo. §. et quidem.

i Publica. publica. i. quasi po-

publica.s. oim populo℞:vt.i.titu.j. .§. consequens.z.j. eo.§. flumina. alr̃s dr publicū q̄d est hui⁹ ppl'i vel illius tm̄: vt cāpus martius: vt.C. de sacrosan. eccle.l.fi. zhec dr magis vniuersitatis [viij] vij.

Additio. Et q̄d modis dicat publicum vel publica ɔitas. vide notabil'r. Ange.hic.

quedam vniuersitatis a: quedā nulli⁹ b: pleraq̄ singulorum: que ex varijs c causis cuiq̄ acq̄rūtur:sicut ex subiectis d appebit

¶ Hec que scribuntur hic sunt communia omnium: z ideo ad littus maris accedi potest:dūmodo abstineatur a villis et locis ibi positis. hoc dicit Ang.aret.

¶ Et quidem naturali e iure cōmunia f sunt omniū hec:aer: aqua profluens g: et mare h z per hoc i littora maris. ¶ Nemo igit̄ ad litt⁹ maris accedere,phibet̄ ¶ Dum tñ a villis k

a ¶ Uniuersitatis vt.j.eo.§. vniuersitatis.

b ¶ Nullius.v.j. eo.§.nullius.

c ¶ Que ex varijs.s.q̄ sunt singulo℞:nec em̄ ad supiora refert̄.

divisio. d ¶ Ex subiectis.j. e.§.singulorū. vsq̄ ad fi.titu.

Et q̄d ¶ Diuidit̄ in q̄ttuor ptes. Prio ponit dictū.Scd̄o ex dicto infert. Tertio illationem restringit. Quarto.illatōez restrictōis assigt. Scd̄a ibi.Nemo Tertia ibi.Dū tñ Quarta ibi. Q̄z nō sunt.Areti.

e ¶ Naturali iure. id ē iuregētiū q̄d est naturali rōne inductū:vt.ff. de iust.z iu.oēs.§.q̄ro.de quo hic loquit̄:vt.j.eo.§.singulo℞.[viij]et in fi.hui⁹.§.nā iure naturali p̄mẽuo etiā alia essent cōia. viij.

Additio. Tu dic q̄ imo de iure naturali p̄meuo: qz q̄n impatori placuit de iuregē.intelligere ill'd ex p̄sit: vt in.§. riparū.z.§. litto℞.j.eo. nec obstat arg.gl.qz iusgē.iuri naturali derogauit q̄tum ad alias res:alr̃s non esset differentia inter

cōe z publicū fm̄ oēs ddc.hic.

f ¶ Cōia.nō tñ agit̄ cō.di.fm pla. nisi postq̄ facta fuerit occupātiū z q̄ dicit oiz.s.vsu ñ,ppetate vt p̄dixi

g ¶ Profluens.i. de celo cadens.

h ¶ Et mare. sic ff.de iur. l. iniuriarū.§.si q̄s me prohibeat.

i ¶ Et p hoc. i. per cōseques cum sit accessio maris.argu. j.eod.§.si tamen. sz ɔtra.ff.ne quid in loco pub.l.littora. vbi dr littora esse ppl'i ro.sed ill'd est verū quo ad iurisdictionē:vere tñ sunt cōia:vt hic sic.C.de quadri.pre.l. bene a zenone.secus in ripa fluminis q̄ nō est publica: lz flumē sit publicū:vt.j.e. riparū.ibi.sz,pprietas.z pōt esse rō qz inundatio fluminis raro venit z ideo esse potest vtilitas in ,pprietate ripe. At mare assidue inundātur vñ puula esset vtilitas: nō ergo ,pprietas q̄rit̄:vt.C.de bo.q̄ lib.l.fi. .§.fi.[ix] ix.

Additio Sed mare occidentale in plenilunio z tēpore eq̄noctij crescit vñ hāc rōnem reprobant.Jo.fa.z Ang.hic.z tenent primam.

k ¶ Uillis.ab alio ibi positis: et hz dnas significatiōes. dr em̄ casa vel insula q̄dā in q̄ nō habitat̄:sed vel rhetia ponūtur vel ,ppter aquā ibi cōfugit̄:vel fructus reponūtur: hic.z.ff.de vsufru.arborib⁹.in pn.si ɔo ibi habitaret̄ esset p̄diū vrbanū Uilla duo significa

vt.j.d ser.ru.pre.§.prediorum. Itē dr villa cōgregatio hoim.[j] j.

Additio. Et no.q fungitur mūeribus ciuitatis cui subdita est p tex.in.l. q ex vico.ff.ad munici. nec hz iurisdictionē: vt h pag.

monumētis[a] & edificijs[b] se abstineat. ¶ Quæ nō[c] sunt iurisgētiū sicut & mare[d].

¶ Flumina & portus sunt publica & littora maris: in quo piscari cuilibet cō[illegible] tēdi pōt.h.d. Areti.

¶ Flumina[e] aūt oīa & portus publica sunt Ideoq ius piscādi oībus[f] cōe[g] est i portu fluminibusq. Est aūt littus[h] maris quatenus hybernus[i] fluctus maximus excurrit[k]

¶ [illegible]

Usus riparum publicus est iuregētiū. proprietas illorū est quorum prediis adherēt. h. dicit Aretinus.

¶ Riparum[l] quoq vsus publicus iurisgētiū[m] est: sicut ipius fluminis. Itaq naues ad eas aplicare: funes arboribus ibi natis religare: onus aliqd i his reponere cuilibet liberuz est: sicut p ipsum flumē nauigare. ¶ Sed proprietas earum[n] illorū[o] est quorum prediis

a ¶ Et monumētis. qd sit monumētū hēt. ff. de reli. l. ij.§.monumētum.

b ¶ Edificiis. scz aliis. Ac.

c ¶ Nō sunt iurisgētium.i. cōia de iuregētiū sicut e mare imo eorū q edificauerūt: vt ff.eo.l.intantum.[ij] ij.

Additio. Dūmō iuste edificauerit scz cū decreto ptoris: al's p quēlibz iure publico phiberi pūt fm Ang.

d ¶ Sicut & mare.huic ɔtinua qđ est.j.statim. Est aūt &c.

e ¶ Flumina aūt oia.s.ppetua vt padus & rhenus.qdā eñ sunt puata vt fossata i agris posita q qñq currūt: qñq nō: vt.ff.de flu. & ne qd in flu.l.j.&.ff.eo.nemo.in fi.[iiij] iiij.

Additio. Itē nō habēt alimonē: qr sunt ad instar psone priuate q non pōt esse iudex: sz puplica sic: qr sunt ad instar censitoris vel iudicis fm Ange.& Jaso.

f ¶ Oibus. nec q fuit pmo lōgo tpe piscatus aliū supueniētē repellere pōt: vt.ff.de vsucap.l.fi.nisi fortē.xxx.an. vt.ff. de diuersi. & tēpo. pscrip.si qsq.[iiij] Uel fm Joh.intelligo hanc.l. si quisq. qñ erat in pos.piscandi.[v] iiij.

Additio. Immo tāto tpe cuius iniitij memoria nō existit. Et ppie prescriptione ius vnius qđ ab eo infert apllicat alteri: sz cuz alicui nō aufertur: vt hic. tūc illa proprie dicit ɔsuetudo Aug. v.

Additio. In qua cōstituit per phibitionē alterius nō ɔdicētis. Et an idem sit de molēdino & de multis aliis qstioibus i hac materia: vide Chu.h.

g ¶ Cōmune.i.in cōi oībus pz nō est aūt cōe: imo publicū fm Johā.

h ¶ Est aūt littus.vt.ff.de vb.sig. l.littus.

i ¶ Hibernus.i.hibernalis qñ vento vñ trahūtur.q.d.qūtūcūq mare aliquo tpe plus extēdit in hyeme vel estate tantū est littus eius.

k ¶ Excurrit.hic continua quod est.j.eo.§.littorum.

l ¶ Riparum.i.fluminis.

m ¶ Jurisgētiū.i. de iuregē.vel.i. oibus gētibus publice patet.

n ¶ Earum.scz riparum.

o ¶ Illorum.s.hoiz quorum &c.[vj.vj.

Additio. Et est rō q2 ipsar incōmodū ad eos ptinet. Itē q2 hoīm cultura vł arte suscipiūt incremētū nec infest reip. q2 rite sint publice, sicut flumina. Ang.

a ¶ Adherēt. sed qd si via publica ē in medio inter flumēr agrū rn̄. idē qđ hvt. ff. đ ac. re. do. l. marit9 [vij] vij.

Additio. Et q̄uis ad p̄dij vēditionē accedūt ripe: nō tn̄ debēt mēsurari. Et qd de sepibus 2 fossatis extra sepes: 2 iuxta viā publicā positi. quor vsus est cōis sicut viarum vide Ange. hic.

b ¶ In eisdem. scz ripis.

c ¶ Eorūdē. s3 qd piscator vult ligare: dn̄s vult incidere videt dn̄s p̄ferēdus: vt. s̄. de his q̄ sunt sui vel alie. iur. in fin. ibi. nec cuiq̄3 2c. 2 C. đ iudeis. nemo. 2 ff. sol. ma. etiā. §. licet. [viij] sed ɔtra credo: vt. ff. de vsu 2 ha. l. fi. 2 de vsufru. si cuius. §. item nerua. al's est in. l. nequissimum [ix] viij.

Questio

Additio. Et in hoc reddit vtilis ꝓprietas. Itē in fructib9 ibi nascentibus. Nec ob. l. iij. ne tn̄. ff. đ vsufru. q2 vsus est cōis q̄tū ad ea tm̄ q̄ hic in textu ponūtur: puta siccare rhetia 2c. Angelus.

Additio. Et est rō: q2 vsurarius publicā vtilitatē p̄tēdit: dn̄s ꝟo priuatam. arg. in auf. de nō alie. §. q2 ꝟo 2 hec ꝓcedūt qn̄ simul concurrunt: al's conditio melior est occupantis l. in tantum. in prin. ff. co. Ang.

b ¶ Littor. s. maris: vt sequitur.

c ¶ Publicus. s̄. co. §. 2 quidē. ibi. 2 per hoc 2c. ɔtra. Solu. dicit. Pla. oīa cōmunia esse publica 2 ecōtra scz rōne quorūdā vsuū: vt ecce tam mare q̄3 flumina 2 littora 2 ripe in vsu animātium sunt: 2 inhibēdo 2 in abluēdo 2 cōmorādo 2 sim̄ia que exigit natura: s3 ius piscādi quod in his est solū copetit hoīb9 2 rhetia sic candi: 2 q̄dam sim̄ia. Porc9 tn̄ dixit esse publicos non communes. Sed Johan. di. nulla communia esse publica vel econtra: ea enim demū sunt communia que cum sunt in vsu omnium animantium occupantibus conceduntur: vt lapilli 2 gēme in littore maris: vt. i̅. eode. §. item lapilli. 2 ff. eodem. item lapilli. s3 publica non solum non conceduntur occupanti: immo interdicta proponuntur ne quid in eis fiat. ff. ne qd in loco publico 2 de fluminibus. et de alijs titu. preterea quomodo potest esse quod ait Pla. cum in diuisione supra posita velut due species opposite ponūtur cōmunia et publica: vt. s̄. eodem. in principio. 2 quod dicit hic public9. id est cōis vel publicus q̄ ad vsum [1] cōem nō quo ad ꝓprietatē. [ij] s.

Additio. Et tūc sit ꝟa opinio. P. vt cōia dicātur publica: sed nō ecōtra: nisi respectu quorūdā vsuū. ij.

Additio. Cuius respectu vera sit opinio Johā. Nā cōia sunt relicta sub suo iure naturali p̄mciuo quo oīa erāt cōia: nec in aliquo sibi ius gen. derogauit: cum ꝓpter eos incōprehēsibilitatem in solius dei dominio remanserint. Publica vero veluti cōprehēsibiliora toti9 populi de mundo per iusgentium fuere applicata dominio.

adherēt[a]: qua de cā arbores q̄3 i eisdē[b] nate corūdē[c] sunt.

¶ Usus littoꝝ ē publicus de iure gētiū

s3 ꝓprietas eor nullius est sicut ipsius maris. h. d. Areti.

¶ Littorum[b] quoq3 vsus publicus[c] et publicos non communes.

Com ne: blic diffe

a ¶ Jurisgētium.i.de iure gentiū.
b ¶ Maris.scilicet est.
c ¶ Sicut rhetia.hysterōprotherō.
i.ordo cōuersus:vt.ff.co.riparum.
d ¶ Eorum.scilz littorum.
e ¶ Nullius. scilz hominis singularis. omnū autem l sunt. & sic differt ab illo §. nulli⁹. infra statim posito.
f ¶ Uniuersitatis q̄ etiaȝ publice q̄n̄q; dicūtur.i. vnius populi:vt.C. de sacrosan.eccle. l. fina. in prin. Sed aliter accipitur.s̄.eo.§. flumina.nam loquitur ibi de illo quod est publicuȝ omnium populorum.

sunt que dn̄io & fructu sunt vniuersitatis nō vsu: vt fundi ciuitatis et serui:vt.ff.de in ius vo.sed si hac.§. qui manumittitur.& de verbo.sign. l.inter publica.& de contrahen. emptio.l.sed celsus .§. i.[iij] iij. [illegible]

Et not. q̄ in his que per alios facile sciri non p̄sunt : vel quorū cōmodum applicare burse communitatis seu percipi in vniuerso:possunt singuli de vniuersitate testificari: nisi in criminalibus vel arduis causis. Si autem percipitur in particulari nō possunt testificari s̄m Angelum et Christofo.hic.

iurisgentiū[a] est sicut & ipsius maris[b]:& ob id quibuslibet liberū est causam ibi imponere: in qua se recipiat:sicut rhetia[c] siccare:& ex mari deducere: p̄prietas autē eorū[d] potest intelligi nullius[e] esse : sed eiusdeȝ iuris esse cuius et mare: et que subiacent mari : vt terra vel arena.

¶ [illegible]

hoc dicit Areti.

¶ Uniuersitatis[f] sūt non singulorū veluti que in ciuitatibus[g] sunt vt theatra[h] stadia[i] : et similia[k] et si qua[l] alia sunt cōmunia ciuitatum.

¶ Ea que sunt diuini iuris in nullius bonis sunt. hoc dicit Aretinus.

¶ Nulli⁹[m] autē sunt res sacre et religiose et sancte: qd̄ em̄ diuini iuris est: id nulli⁹ in bonis est.

g ¶ In ciuitatibus.& ciuitatū sunt
h ¶ Theatra. a theorando. i. inspiciendo:vt in arena veronensi.
i ¶ Stadia. stadium est octaua pars miliarij: quam hercules currebat vno anhelitu : vt legitur in hystorijs.
k ¶ Similia que sunt ad delectationem populi: vt late vie et picture in palatio.
l ¶ Et si qua alia.scilz necessitatis causa facta:vt curia cōis : palatium:nauigium: & sunt supradicta vniuersitatis dn̄io & vsu. Sed pla. dixit vsu tm̄ esse vniuersitatis. Alia

Theatrum. stadiuȝ hercules fuit bonus cursor.

Nullius. ¶ Ista pars vsq; ad §. singulorum diuiditur in quattuor partes. Primo ponit que sunt in nullius bonis. Scd̄o ponit exemplum de rebus sacris. tertio de religiosis. quarto de sanctis rebus.secunda ibi. Sacre res sunt. tertia ibi. Religiosum.quarta ibi.Sancte quoq;.Et quālibet partem summabo per se.

diui sic

m ¶ Nullius.scilz hoīs vel hominū:nec potest esse:sed sunt in bonis dei hominū censura sine dispositione.& sic non ob.q̄ posset dici de com

munibus et publicis et rebus vni=
uersitatum que videntur nullius
esse: quia esse possunt et sunt homi
num: licet non hominis singularis
[iiij] Item contra. j. eo. §. fere. So=
lu. vt ibi.
[v] iiij.
Additio.
Itez quia
hoc proue
nit facta
nature nō
hominis;
sm Chri=
sto. hic. v.
Additio.
Et no. sm
Ang. q in
dubio res
pphana
presumit
esse alicui
s non possessio: cum sit
facti: vt. l. cum heredes. in princ. ff.
de acqui. here. et quid in bñficijs gē=
mis vel lapidib9: et in pecunijs in=
uētis: an p̄sumantur bacare vel ha
ri p derelictis: Et an reptus in pos
sessione feudi presumatur illud ha
re de iure. vide hic p eum.

Impa=
tor de=
dicat.
Impa=
tores
olim e=
rāt sa=
cerdo=
tes.

a ¶ pōtifices. i. papas et episcopos
Sed nunquid imperator dedicare
pōt: videt q sic: vt. ff. eo. l. sacra. §. j.
vbi dedicat. i. ptātem dedicādi dat.
Nam olim imperatores erāt sacer
dotes: vt in cano. dicitur. vel dic de=
dicat alij: puta epō permittēdo si=
ne requisitione: vel concedit: scilz
requisitus. [vj] vj.
Additio. Hodie tn̄ nō sunt sacerdo
tes: lz vngātur oleo in brachio der
tro ad differentiaz pape qui vngit
chrismate in capite. c. j. extra de sa.
vnct. et sic nullus locus sacer efficit:
nisi per pontificē: vt de cōse. dist. j. c.
nemo. Et an imperator sit ante cō=
missionem pape. Item ecclesie res

¶ Res sacre sunt q rite per pontifices deo dedicate sūt seu ad diuinū mysterium deputate: que nō pos sunt nisi pro captiuitate hominū aliena ri. h. d. Breue.

¶ Sacre res sunt q̄ rite per pontifices[a] deo cōsecrate sunt: veluti edes[b] sacre et dona[c] que rite ad ministerium dei dedicata sunt: que etiā[d] per nostrā cōstitutionē[e] alienari et obligari prohibuimus: excepta[f] causa redēptionis captiuorum. Si quis aūt auctoritate sua q̄si sacrū sibi ꝯstitue

nō cōsecrate in cuius dñio esse cen=
seantur: vide per Ang. hic.
b ¶ Edes sacre. hic locus dicitur
sacer: vt hic. et sanctus: et. C. de sacr.
sanc. eccle. l. j. Itez religiosus: vt in
autē. vt re
ligiose do
mus.
c ¶ Et do
na. al's do
naria. id ē
thuribula
et cruces et
calices.
Accur.
d ¶ Que
etiā. scilz
donaria:
nō aūt re=
feras ad
edes sa=
cras. nam ille nullo modo possunt
alienari: vt in aut. de alie. et emphi.
§. et qm̄ cognouimus. col. ix.
e ¶ Cōstitutionē: vt. C. de sac. san.
eccle. §. sanximus. [vij] vij.
Additio. Et not. q nedū res cathe=
dralis ecclesie: sed etiam cuiuslibet
alterius sibi subiecte potest epš vel
abbas alienare ex causa: dūmodo
nō suo: sed illius nomine agāt: qui
bus ecclesie rector prefertur si con=
currant. Angelus.
f ¶ Excepta. [viij] Nā hominum
aīe quibuslibet rebus preponende
sunt: vt. C. de sa. sanc. eccle. sanxim9
in fi. Item ppter debitum si qd ha=
bet ecclesia: vt in auten. de aliena.
et emphi. §. et hoc etiā super his. col
la. ij. Item ppter alimēta pauperū
vt. xij. q. ij. c. aurum habet ecclesia.
Unde versus. Utilitas: incōmodi
tas: pietasqz necesse. Res alienari
permittūt ecclesiarum. viij.
Additio. Qd est verum qn̄ de mor
te timetur: sm Christ. et in his que

Sa
res
quā
alien
ri pōt

dei seruitio sunt immediate deputata a. Sed si ad vtilitatem seruientium: vt fundus et similia: locū habet autē hoc ius porrectū. C. de sacrosanct. eccle. Ange.

rit: sacrū non est: sed prophanum[a]. ¶ Locus aūt in quo edes sacre sunt edificate: etiam dirupto edificio: sacer manet[b] adhuc: vt et papinianus scripsit.

¶ Sepeliēdo mortuum in locū suū quis eū religiosum facit. Itē socius inuito socio locuz religiosum facere nō potest: sepulchrū vo. sic. Proprietarius autē inuito [illegible] nō

a ¶ Prophanum. i. nō sacrū [ix] ix.

Additio. Et quot modis fiat dedicatio et sacrilegium super q̄ qualiter intelligat statutum vel cōstitutio ep̄alis. vide Ange. hic.

b ¶ Sacer manet [j] desinit tamē esse sacer si ab hostibus capiatur: vt. j. de inuti. sti. §. j. et ff. de reli. cum loca. §. sed sacrarius. [ij] Itē locus esse religiosus desinit quādo ea remouentur que talem eum reddebāt: vt. ff. eod. sacra. §. illud. et de reli. l. antepenulti. in fi. j.

Locus desinit esse sacer dupliciter

Additio. Et durant priuilegia indulgētiarum: nisi de iure facta fuerit diruptio. Angelus. ij.

Additio. Itē nisi in calice cōfracto: etiā si postea reficiatur. auten. preterea. C. de sac. sanc. eccle.

c ¶ Unusquisq;. aliud in sacro: vt s. eo. §. sacre. [iij] iij.

Additio. Hodie tn̄ de iure cano. requiritur auctoritas ep̄i. c. penul. et fi. extra de ꝯsecra. eccle. vel altaris

Ista tamen ciuilis religiositas impediet loci alienationem s̄m Ja. et Ange. hic.

d ¶ Mortuū. scz totū [iiij] vel saltem caput cuius imagine cognoscimur: vt. ff. de relig. cū i diuersis: quid si partialiter caput est i diuersis locis. Rn̄. illum cē religiosum vbi ē minor ps: vt arg. ff. de statu ho. l. queritur: et. j. de vulga. sub §. et si ex dispa ribus. si autem equaliter neuter s̄z Jo. [v] iiij.

Capite cognoscimur.

potest. Et si concedi tur alicui mortuum inferre locum, effici tur religiosus etiam si dominium postea peniteat. h. d. Areti. ¶ Religiosum locū vnusquisq;[c] sua voluntate facit: dum mortuum[d] infert in locū suum. In cōmunē aūt locū purum[e] inuito socio inferre[f] nō licet. In cōmune vo sepulchrū etiam inuitis[g] ceteris lz inferre. Itē si alienus

Additio. Non tamē fundū totum: sed locum cadaueris solum efficit religiosum. Ange. v.

Additio. Et nota q; si pars anterior appareat: illa tanq; nobilior inspicitur. arg. l. quod conclaue. ff. de dāno infecto. Angel.

e ¶ Locū purū. i. q̄ neq; sacer: neq; sanctus: neq; religiosus est. ff. de religio. et sump. fu. l. j. §. purus autem. glo. in. c. abolēde. extra de sepul.

Locus purus q̄s est.

f ¶ Inferre nō licet. extraneos. nā ipse socius recte ibi sepeliri pōt. etiā sine cōsensu ceterorum: maxime cū nō est alius locus in quo sepeliretur: vt. ff. de relig. et sump. fu. l. si plures.

g ¶ Inuitis. hoc fauore religiōis

vsufructus[a] est: proprietarium[b] placet (nisi consentiente[c] vsufructuario) locuz religiosum non facere. ¶ In alienū locū consentiente dño licet inferre: et licet postea ratum nō habuerit: ꝙ illatus est mortuus: tamen locus religiosus fit.

¶ Res sancte sunt porte ꝛ muri ciuitatum quasi pena legali firmati. Itē leges penales ꝓprie vocā tur sanctiones. hoc dicit Aretinus.

¶ Sācte quoqꝫ res veluti muri[d] ꝛ porte ciuitatis quodāmodo diuini iuris sunt: ꝛ ideo nullius ꝫin bonis sunt. ¶ Iō autez muros sanctos[e] diximus: quia pena capitis constituta sit in eos q̄ aliquid in muros deliquerūt[f]: iō ꝛ legū eas partes quibus penas constituimus ꝯ aduersus eos q̄ cōtra leges fecerit sanctiōes[h] vocam⁹.

¶ Res fiunt nostre aut iure naturali aut iure ciuili: ꝛ a vestiori inchoādum est. h. dicit Aretinus.

iam facte: al's contra: vt. ꝫ. proxi. §. ꝛ. ff. cōmu. diui. sabinus.

a ¶ Usufructus. scilz loci puri. argu. l. de vsu ꝛ habi. l. fi.

b ¶ Proprietarium. nisi cōsentiat fructuarius vel nisi testatorē qui vsufruct. legauit velit sepelire heres. vt. ff. de relig. l. ij. §. si vsū fruct. Accursius.

c ¶ Consentiente. quid si primo cōsensit post penituit ante illationem. Respon. sufficit semel voluisse: vt. ff. de aqua pluuia. arcē. l. in diem. ꝛ. J. proxi. §. [vi] vi.

[illegible] Et nota ꝙ ista monumenta in loco publico fieri nō possunt ꝫm Angelum.

d ¶ Muri. scilicet ciuitatis romane. [vij] quid de ciuitate alia vel castro. Respon. nec ibi quicꝫ facere licet sine auctoritate presidis: vt ff. co. sacra. §. muros. vel forte vniuersitati: licet nō priuato. vt. C. de operi. publi. l. oēs. vij.

Additio. Et tunc capite punitur: vt l. fina. ff. co. in alijs autem est pena extraordinaria arbitrio iudicis: quod quandoqꝫ potest se extendere vsqꝫ ad mortem si sit enorme delictum. Angelus.

e ¶ Sāctos. i. firmos a sancio sancis: non calce vel lapidibus: sed lege firmati. vt sequitur.

f ¶ Deliquerūt. scilicet transcundo vel rumpēdo: sicut fecit Rem⁹ frater Romuli: vt hic. ꝛ ff. eod. l. fina. vnde Lucanus Fraterno primi maduerunt sanguine muri. [viij] viij. Lucanus.

[illegible] Et qua pena puniatur apponens scalas ad domum alienaz causa ibi intrādi: vide hic per Ange. Itē no. ꝫm Chri. ꝙ statutum disponēs ꝙ decapitetur qui mulierem violare voluerit: debet intelligi. i. voluntarie voluerit.

g ¶ Cōstituim⁹. vt. C. de leg. ꝛ con. l. nō dubiū. ꝛ similes. Accur.

h ¶ Sanctiones. in stricta significatione qnqꝫ ponit̃ largius ꝓ qualibet imperiali: vt. C. de nouo codi. faci. ibi. colligētes ꝯo ꝛc. qnqꝫ largissime ꝓ collectione totius iuris ciuilis: vt in ꝓhemio. ff. in prin.

[illegible] ¶ Ista est scda pars principalis huius ti. que diuiditur diuisio

in quinque partes principales. Primo qualiter acquirūtur nobis res que in nulli⁹ bonis sunt. Scdo qualiter acquirūtur ea q̄ sunt alterius ex facto nostro ex ꝯmixtione vel fabricatiōe. Tertio qñ vsufructuarius vel bone fidei possessor facit fructus suos Et q̄d cōtineat̄ appellatiōe fructuum. quarto ponit vnū casum exceptū a p̄ria parte: videlicet ꝙ ea q̄ sunt in nulli⁹ bonis: nō tñ efficiūt̄ in totū occupantis. Quinto qñ per traditionem vel nō in personā certā vel incertam dum transferatur. scda ibi in. §. Cum ꝛ aliena materia. tertia ibi. Si quis aūt. quarta ibi. in. §. Thesauros. quinta ibi. in. §. per traditionem.

Singulorꝫ aūt hominū multis modis res fiūt. quarūdam enī rerū dñium nāciscimur iure naturali qd (sicut diximus[a]) appellat̄ iusgentiuꝫ: quarūdā vo iure ciuili[b]. Cōmodius est itaqꝫ a vetustiore[c] iure incipere: palam est autem vetustius esse ius naturale: qd cum ipso genere humano rerum natura[d] prodidit[e]. Ciuilia autem iura tūc ceperunt esse: cum et ciuitates condi et magistratus creari et leges scribi ceperunt.

¶ Fere bestie volucres et pisces statim occupantis fiunt quia ceperit in suo fundo siue in alieno: licet dominus fundi potest ingredientem prohibere. Ubi autem animal captum euaserit reuertitur ad pristinum statum. hoc dicit Arretinus.

Fere[f] igitur bestie: ꝛ volucres et pisces: et omnia ani-

a Diximus. sed vbi: R̃n. ꝟ. de iure natu. §. j. ibi. ꝙ vero naturali. vel ꝟ. de iur. na. §. sed naturalia. vel melius. ꝟ. eo. §. ꝛ quidem.

b Jure ciuili. vt vsucapione: arrogatione: successione: deportatione: monachatione: de quibus incipiet dicerem. j. de vsucapi.

c Uetustiore. sic. ff. de iure immuni. l. semper.

d Natura. id est deus. [ix] ix. Additio Et quot modis accipiatur natura. vide Angelum hic notabiliter.

e Prodidit. i. statim cum procreauit deus gentes statiꝫ fuit iusgentiū [i] Et potes exponere ꝓdidit. i. adinuenit. inde ꝓditus adinuentus: vt. j. si quadru. pau. feci. di. in p̄n. Quādoqꝫ etiam prodit⁹. i. datus. j. de action. §. huic autē. ver. qua d̄ causa. Et sic accipere in hoc §. loco esset ineptū. additio

Additio Scilꝫ radicale principiū ipsi⁹: vt est rō naturalis que respectu eoꝝ q̄ solū in gētibus: ꝛ ab exordio rationalis creature dicta: vt puta fidē ꝛ pacta seruare ius naturale ꝛ iusgētiū appellat̄ primeuū: sed respectu eoꝝ q̄ postea multiplicato populo ꝓcesserūt: vt sunt bella seruitutes ꝛc. iusgētiū tm̄ secūdarium ꝛ nō naturale dicit̄. Jtē ecōtra naturale tm̄ ꝛ nō gentiū respectu eoꝝ q̄ oīb⁹ cōueniūt aīalibus: vt est filiorum ꝓcreatio: ꝛ educatio ꝛc.

f Fere. quia a vetustiori incipiendū est igit̄ ꝛc. Accur.

malia que ī mari: celo[a] & terra nascuntur simul[b] atq; ab aliq capta fuerint iure gentiū statim illius esse incipiunt. ¶ Qđ enim ante nullius est: id naturali ratione occupāti ꝯcedit. ¶ Nec[c] interest feras bestias & volucres vtrum in suo fundo q̇s capiat an ī alieno. ¶ Plane q̇ in alienū fundū ingreditur venādi[d] aut aucupādi gratia: potest a dño si is ꝑuiderit ꝓhiberi ne ingrediatur[e]. ¶ Quicq̇d autē eorum ceperis: eousq; tuū esse intelligitur donec tua custodia coercetur. ¶ Cū vero tuam euaserit custodiā & in libertatē[f] naturalem sese receperit tuum esse desinit: & rursus occupātis fit. ¶ Naturalem autē libertatē recipere intelligit: cum vel oculos tuos effugerit: vel ita sit ī cōspectu tuo: vt difficilis[g]

Res cē dicit in nullius bonis septem modis.

a ¶ Celo.i.aere.

b ¶ Simul atq;.i.statim postq̄ &c. Sed nunquid res sacre concedūtur occupanti: vt.s. eo.§. nullius. Rñ. res dicit esse in nullius bonis sex vel septem mōis. Natura: vt hic. Facto vt.j. eo.§. pe. Itē tēpore: vt.ff. de acqui. re. do. l. nunq̄ §. thesaurus. & ī his tribus locum hz hec regu. nisi q̄ in thesauro de eq̄tate dimidium domi̅nio soli restituitur: vt.j. eo.§. thesauros Itē cēsura: vt.s.eo.§.nullius. Item casu: vt in hereditate iacēte que vicem dñi representat: vt.j.de stipu. ser.in prin. Itē culpa hominis: vt si eijciā seruū egrotantē: vt.C.de lati. li.tol.l.j.§.sed scimus et etiam hic. Itē iuris naturalis cōstitutione: vt liber homo: vt.ff.de verbo.oblig.inter stipulātē.§.sacrā.Ac.

c ¶ Nec interest.quo ad acquirē=dum,dominium.

d ¶ Venandi. aliud si causa requirendi fugitiuum meū: vt.C.de ser.fugi.l.ij.[ij] vel glādis colligēde causa: vt.ff. de glan .le.. l.j. vel vt recipiam pecuniā quā ibi abscōdi: vt.ff.ad exhi.thesaur⁹.vel si vindemiam quā emi tollere me vendito: prohibeat.vt.ff.de actio. empti. qui pendentem.[iij] ij.

Additio. Scilicet cū auctoritate iudicis quā de facili prestabit. Sed in alia re perdita ita demum si aliqua etiam leuia precedāt iudicia fm cyn. Et an q̇s cogat indicare furē: vide Jasonem hic. iij.

Additio. Idem vbi via publ. vel etiam priuata ē dirupta fm Jasonē hic.

e ¶ Ingrediatur q̇d si post ꝓhibitionē quid ceperit. Rñ. non facit suū: vt.C.de rei ven.si fundū.&.l.certū.& facit.j.eo.§.plane.[iiij] iiij.

Additio. Qđ est verū fm Angelū. si fructus fundi cōsistebāt in venatione: al's secus: vt tenet glo.in.l.diuus.ff.de ser.vr.predio.& in.l.iij. ff. de acqui.re. do.cōmuis Christo. hic teneat istam glo. Et an quis possit retinere bestiam inuentam in prato suo. vide Jasonem hic.

f ¶ In libertatē.i.laxitatē.ff.de acqui:re.do.naturalē.&.l. pōponius.

g ¶ Difficilis.i.impossibilis.sic.ff. ꝓ so.l.de illo.[v] Et econtra.ff. de his q̇ deicerūt vel effuderūt.l.ij. v.

Additio. Immo tex.debet intelligi ꝓut iacet: & hoc totum stat in arbi

trio iudicis, vt sentit glo. sup vb. capi. i. co. fm [illegible] ter. An gc. p eo qui [illegible] captus postea restituitur [illegible] pristine.
a [illegible] persecutio. sic. ff. de acq. pos. l. iij. [illegible] nerua. [illegible]
b ¶ Illud sic. ff. d acqui. rerū do. naturalē. §. illud.
c ¶ Capi. considerata natura hois & aīalis ñ diuina possibilitate: sed nec oino facilitatē cōsidero.
d ¶ Sed posteriorē sic. ff. eo. l. i laqueum.
e ¶ Accidere l3 eñ pbet vnū l. eā vulneratam: nō tñ seqt vt capi possit: vt. C. d pbatio. l. neq; naturales.
f ¶ Non capias no. q insipicit qd euenire pōt: sic. ff. locati. si q̄s domū. §. idē q̄rit si sūpt9. & ff. ad trebel. luci9. §. pe. & ad legē falci. l. i q̄ti tate. §. magna. & ff. ex q. cau. ma. sed & ii p. ptorē. §. si feric. & ff. de ser. rusti. pdio. qui sella. §. ij. & de dā. infec. q. bon. §. inter. arg. tñ ꝯtra. ff. d peculio. l. eo. tpe. i. rñ. Ac. [vj] vj.
[illegible] Ibi euēt9 erat ipossibilis cū nihil esset in peculio fm ang. de are. vl nō erat cuil nec honest9 fz chri. por. de q brocardo dic vt per Ange. hic.
g ¶ Apiū cōcordat. ff. de acq. re. do. l. naturalez. §. apium.
h ¶ Fera. i. non māsueta.
i ¶ Alueo vas ē vbi apes manēt. q̄nq; p loco vbi flumē currit ponit: vt. j. eo §. insula.
k ¶ Incluserit. qd bul. facere noluit i hisr silibus di cēs magis timeo scādalū q; futurū iudiciū: vt. ff. de acq. re. do. l. in laqueū.
l ¶ Dñs erit. nec furti tenet: vt. ff. de fur. si apes.
m ¶ Integra. i. anteq; intret vel pauisq; eximētur.
n ¶ Preuideris. qd si fuerit igress9

sit eius persecutio[a]. ¶ [illegible] b. o. [illegible]

¶ Illud[b] quesitū est an si fera bestia ita vulnerata sit vt capi[c] possit statim tua esse intelligat: & quibusdā placuit statim eē tuā: et eousq; tuā videri donec eā psequaris: qd si desieris psequi: desinere esse tuā & rursus fieri occupātis. Alij vo putauerūt nō aliter tuā esse q̄ si eam ceperis. ¶ Sed posteriorē[d] sententiā nos cōfirmamus: q2 multa accidere[e] solēt: vt eam nō capias[f].

¶ Apes q̄ in [illegible] [illegible] a principio ingredi pphibere pōt: [illegible] dicit Angelus.

¶ Apium[g] quoq; fera[h] natura est. Itaq; apes que in arbore tua ꝯsederint anteq̄ a te alueo[i] includant non magis tue intelliguntur esse q̄ volucres que in arbore tua nidum fecerunt: ideoq; si alius eas incluserit[k]: is earū dominus erit[l]. ¶ Fauos quoq; si q̄s effecerint eximere quilibet pōt. Plane integra[m] re si pūideris[n] ingredientē fundum

Alneus duo significat

Scādalū timēdū est.

an poterit retinere eū: vt det qd̄ aceperit cū homo q̄libet possit p̄hibere ne q̄s intret fundū suū. Rn̄. cū dn̄s factus sit p occupationē nō video que designat esse dn̄s. arg. tn̄ huius .§.

stica vel mansueta.

c Nec ad rem pertinet. i. nō obstat his que diximus.

d Quarū. scilicet apium.

e Quoꝝ. sciꝫ seruoꝝ in genere.

q̄ tm̄ prudenti consuluit.

[vij] vij.

[illegible]

Ut habeat actionē iniuriarū nō vt possit retinere: ne sit iudex i cā propria: ⁊ incurrat penā. l. si quis in tā tam. C. vi de vi. ꝭm Angelum hic.

a Examē. id est vniuersitas apum al's p approbatione ponit: al's p iudicio: vt C. de aduo. diuer. iudi. l. neminem. ⁊ forte seruatur aliud de cōsuetudine in hoc .§. ⁊ in superioribꝰ duobus. [viij] viij.

Examē tripliciter accipitur.

tuū: poteris cū iure prohibere ne ingrediatur. Examen[a] quoqꝫ quod ex aluco tuo euolauerit: eousqꝫ intelligitur esse tuum donec in conspectu tuo est: nec difficilis persecutio eius est alioquin occupantis fit.

C [illegible] q̄ naturaliter sunt fera: sed per accidēs mā̄suet[illegible] diu sunt nostr[illegible] retinēr[illegible] [illegible]

Pauonum quoqꝫ columbarū fera[b] natura est: nec[c] ad rem pertinet q̄ ex cōsuetudine euolare et reuolare solēt. Nam et apes idem faciūt quarū[d] cōstat feram esse naturam. Ceruos quoqꝫ quidā ita mā̄suetos habent vt in siluam ire ⁊ redire soleāt quorū[e] et ipsorum[f] feram esse naturam nemo negat.

In his autē aīalibus que ex consuetudine abire et redire solent talis[g] regula cōprobata est vt eousqꝫ tua esse intelli-

f Ipsorū. singulorum in specie.

g Talis regula. Hic nota tria genera animaliū mā̄sueta: vt galline in quibus hꝫ locū hec regula: vt vbicunqꝫ sint domini esse intelligūtur vt. j. pri. .§. itē fera prorsus: ⁊ in his habet locum alia regula: q̄ occupanti conceduntur. s. eo. §. fere. ⁊ .§. illud. ⁊ .§. apiuꝫ. et .§. examen. Item fera naturaliter: sed accidentaliter mansueta: et in his obtinet hec presens regula. et facit ad hoc. ff. eod. naturalem per totum vsqꝫ ad .§. fina. [j] j.

[illegible] Et ex hoc est probata consuetudo ꝭm Chri. Et quid si persecutio sit facilis cꝰuis non sit in conspectu vide Ang.

b Fera. id est nō prorsus domestica

[illegible] In hoc glo. reprehēditur q̄ apum natura non est adeo fera quin mutari possit ꝭm Christo.

a ¶ Desierint. et certis indicant animum iteratu[m] ... ff. de edil. edic. l. si ... Inti ma per menses ... exterio- res. [illegible] agit in re minori duob[us] aureis: vt ff. ... §. fi. et l. seque. sed quare non agit de dolo cu[m] agit furti vt hic. Respon. furtum fit plerumq[ue]: et ideo frequentius puniendu[m] sm Joh. vlt. ff. de pe. aut facta. §. fi. [iiij]

Et hoc co[m]prehenditur si viso domo vel familiarib[us] no[n] redeu[n]t vt solebant nisi p[er] aliquos dies hincinde: non t[ame]n in siluis aberrasset s[ecundu]m Ang.

b ¶ Gallinarum. sc[ilicet] omniu[m] vt statim innuit: vel dic singulo[rum] in specie.

c ¶ Feras. vt fasianos.

d ¶ Anseres. s. domestici.

e ¶ Galline. s. domestice.

f ¶ Turbati. vt p[er] vulpe[m] vel miluum.

Furti actio datur modico: no[n] autem actio de dolo.

Et not. ex hoc §. q[uod] q[ue]libet actio etia[m] p[ro] vno nu[m]mo dat[ur] vt ff. de da[m]. infec. si p[ro]prietari[us]: in fi. j. re[spo]n., et ff. de co[n]iunge. cu[m] eman. lib. l. j. §. illo. S[ed] fallit i[n] casibus: vt ecce si comodo tibi seruu[m] et tu eu[m] alis: no[n] repet[is] a me expensas modicas vt. ff. commo. in rebus. §. possunt. et ff. de impensis in re. do. fa. l. omino. et excepta actione doli: vt dictu[m] est. Ite[m] excipe quod est. ff. de dam. infec. ex da[m]ni. in principio. iij.

Actio q[ua]libet p[ro] modico dat[ur] except[is] tribus casibus.

gatur donec animu[m] reuertendi habent. Nam si reuertendi animu[m] desierint[a] habere, etiam tua esse desinu[n]t et fiunt occupantium. Reuertendi au[tem] animu[m] videntur desinere habere tunc cum reuerte[n]di co[n]suetudinem deseruerunt.

¶ Gallinarum autem et anserum non est fera natura: id quod ex eo possumus intelligere q[uod] alie sunt galline quas feras[c] vocamus. Item alij su[n]t anseres[d] quos feros appellam[us]. ¶ Ideoq[ue] si anseres tui aut galline[e] tue aliquo mo[do] turbati[f] turbateq[ue] euolauerint: licet co[n]spectu[m] tuu[m] effugerit quocu[m]q[ue] t[ame]n loco sint tui tue ve esse intelligu[n]tur: et qui[g] lucrandi animo ea aialia detinet: furtum co[m]mittere intelligitur.

¶ Item ea que ex hostibus ...

¶ Gallinas et anseres domesticos qui sunt etiam si conspectus tuu[m] effugerint: et qui eas accepit animo lucrandi furtu[m] co[m]mittit. Aretinus.

¶ Etia[m] si boies libe[r]i ex hostibus cepe[r]imus de integro nostri ... qui si euaserit prate[r] nostra[m] recuperat antiqua[m] libertate[m]. hec d. s[ecundu]m Areti. iiij.

Baldus. Quod est verum in bello licito et si res fuerit hostiu[m] et mobilis: alis immobilis applicat[ur] fisco: et res ab eis recuperate restituu[n]tur his quor[um] erant. Ang.

g ¶ Qui lucra[n]di. s. vt he[ab]eat pe[n]nas vel oua al[ia]s ei no[n] co[m]mittit[ur] furtu[m] nisi lucra[n]di animus interueniat: vt. ff. de fur. l. j. §. fi. Sed nunquid dolus fit in vno ouo. R[espo]n. sic: s[ed] de dolo no[n] actione doli: vt dictu[m] est.

Baldus. Ha[n]c ro[n]e[m] improbat Jo. fab. q[uia] dolus fit sine furto sed non

econtra. Dic ergo furtũ esse improbus & eius actionez cõpetere de iure cõmuni. De dolo aũt de iure speciali: cum sit quedam species restitutionis refringens ea que consensus ptiuz firmauerat. l. j. ff. de do. ergo &c. ar. l. eius militis. §. milita missus. ff. de re milita. Ang.

in alijs precedentibus: de his que per occupationem queruntur tractatur. vnde q idem prosequatur hic vicinitas scripture innuit vt. ff. de testamen. l. heredes. §. sed et si notam. & ff. de legatis. j. si seruus plurium. §. finali. & ad uerbium similitudinis [vij] scilicet. itē quod ē in principio §. aperte dat intelligere aliud esse in thesauro: cuius tractatus est valde ad hoc separatus: vt. j. eodē. §. thesauros. & ideo primum videnti & inueniēti non capienti queritur. vj.

hostibus[a] capimus iure gentium statim nostra fiunt adeo q̄dem vt et liberi homines in seruitutez nostram duducant: qui tamen si euaserint[b] a nostra potestate & ad suos reuersi fuerint: pristinum statum recipiunt[c].

¶ Inuentoris fiūt lapilli: & alia que in [illegible]

¶ Item lapilli[d] & gēme & cetera q̄ in littore inueniuntur[e] iure naturali[f] statim inuētoris[g] fiunt.

¶ Nata ex animalibus nostris nr̃a sunt hoc dicit, Are.

¶ itē[h] ea q̄ ex aialib9[i]

Hostes q̄ dicuntur.

a ¶ Ex hostibus. vt quibus po. ro. bellũ inducit vel ipi po. ro. vt. ff. de cap. hostes. et. ff. de v'b. sig. hostes: &. l. q̄s nos hostes.

b ¶ Si euaserint. animo & corpore: vt. ff. de ca. l. nihil. in prin.

c ¶ Recipiunt. iure postliminij: vt s. quibus modis ius pa. po. sol. §. si ab hostibus. [v] v.

Additio. Hodie tamen q̄tum ad personas non obseruãtur iura captiuitatis & postliminij: nisi q̄tum ad res.

d ¶ Lapilli. scz preciosi: & que sit inter eos lapillos & gēmas differētia & margaritas dic: vt. ff. de auro & argen. leg. l. j. & l. & si non sint. §. finali.

e ¶ Inueniuntur. que tamen non sunt alicuius: al's econtra: vt. j. eo. §. fi. Accursius.

f ¶ Naturali. id est gentium: vt s. eo. §. singulorum.

g ¶ Inuentoris. ita demum si occupet siue apprehendat. [vj] non al's s̄m Azonem. nam in superiori §. &

Additio. Hoc verum in vacantib9 vt hic. &. l. si barsatorem. C. de fideiussori. Quod not. pro statuto loquente de eo qui inuenerit bannitum. Idem in non vacantibus si possidentis animus non cõcurrat: al's solo acquirũtur aspectu. vij.

Additio. Quod si perfectam addat orationem stat continuatiue. l. apud labeonem. in principio. ff. de iniur. & si nuper factam ex parte verbi vel appositi in eo quod deficit. repetitionē inducit: vt hic p ãg.

h ¶ Item ea. nunc mutat stillum & materiam & dicit de his que acquiruntur per accessionem discretam. & in sequen. §. preterea decet. de accessione concreta.

duplex est accessio.

i ¶ Ex animalibus. feminini generis siue rõnalibus: vt ex ancillis

vt.§. de iure'pso.§.serui.7.C.de rei vē.l.partū.siue irrōnabilib⁹:vt.ff. đ rei vē.l.si frumētū.§. idē scribit.
a Dn̄io tuo.vel q̄ vt si bonafide possides animal irrationabile. vt ff. đ acq̄r. re do.l.bo nefidei.§. si. non ita in rōnali: vt.j. co.§. in pecudū 7 est ratio vt ibi.
b Eo dem iure. scʒ gētiū.
c Adie cit.ponen do iuxta tuum pre dium.
d Incre mētum.i. augmētū
e In telligi nō possit. lʒ tota die ibi figas i tuitū7 hoc pp ibecillitatē naturalisvisus q̄ tā subtilia pp̄ēdere nō pōt:vt i cucur bita ptʒ q̄ cito crescit q̄ tñ pcipi nō pōt q̄tū crescit q̄q̄ momēto tpis: sʒ i q̄dā gn̄e agroꝝ cessat ius alluuio nisvt in agris militib⁹assigt̄: a pn̄ cipe q̄ limitati dicūtur: vt.ff.e.l. in fi.[viij] viij. agris.q̄ sit rō diuersitatis dicvt ca.
Additio. Et hoc facitvt iurisdictio limitata nō possit p ptes ꝓrogari ſm Jaſ. Quid aūt in diocesib⁹ 7 li mitatis fundis datꝫ in emph itheo sim:vide Ange.hic.
f Applicuerit.al's appulerit.i. apposuerit vt subijcit: puta cristā terre forte vineate 7arborate.[ix]ix
Additio. Et hoc ꝓcedit i fluie pu blico sec⁹i p̄uato:cui⁹rōne7vid̄ ā̄g.
g Longiori.idest longo.s. tāto faciāt ra dices vt se quit.vt ēt ipa tra ap posita vni tatē alteri terre fece rit cui ap mīt vt.ff.đ dā. ifec.l. hoc āpli⁹ .§.ita de mū.j. Sʒ qūo scit qn̄ hec vni tio vl' imi xtio erit acta.rn̄ p ru sticos q̄ talia sci unt vt i au tē.đ n̄ ali. aut pmu. §. q̄ aūt dictū ē.co lū.ij.[ij]j.
Additio. Q đ si nō fecerit pot̄ de directo vēdicari. ij.
Additio. Hic ē q̄ iudex iudicās cū ꝯsilio pitoꝝ nō dʒ sindicari.7 an ta lis sn̄ia possit postea ex ꝯsilio pito rū reuocari.vide Jaſ.hic.
h Acq̄site.vtil' tñ reivē. p̄ori dn̄o daṫ ſm.M.vt.ff.đ rei vē.si frumen tū.§.đ arbore.Sʒ nos ꝯ:sʒ i factū ad estimationē dānivt.ff.đ rei vē.l sʒ rei vē.nō daṫ vt.ff.de dā.infec.l. i rē[iij]hocāpli⁹.§. alphenus .iij.
Additio Immo.i.ſm Joh. fa. nec actio i factū. Et nō ob ꝯria: q2 ibi fcā fuit vnio fctō hois: h̄ ꝓo fluis.

dominio tuo[a] subiectis nata sunt eodem[b] iure tibi acquiruntur.

Per alluuionem inminis id est p incremētū latens res nobis acquiruntur: non autem per vim ipsius terram euellentis: nisi radices arbores emiserint. Aretinus.

Preterea quod p alluuionē agro tuo flumē adiecit[c]: iure gentium tibi acquiritur. Est autem alluuio incremētū[d] latens: per alluuionem autem id videṫ adijci: quod ita paulatim adijciṫ: vt intelligi[e] possit q̄tum quoquo momēto tēporis adijciaṫ. Q đ si vis fluminis đ tuo predio aliquam partem fundi tui extraxerit: 7 vicino p̄dio applicuerit[f]: palam est eam tuam permanere. Plane si longioris[g] tempore fundo vicini tui heserit: arboresq̄ quas secū traxerit in eum fundū radices egerint: ex eo tp̄e videnṫ vicini fūdo acq̄site[h] cē.

questio

Et no. q istā alluuionē nō īpedit via publica exñs i medio sz bñ loc⁹ l acervl' religiosus. Itē mur⁹ ciuitatis vl' castri itē valū seu stecchatū. ȧg.

Insula tria significat.

a Insula. dr locus vndiq; circūdatus aq̄ vt h̄ ⁊.ff.c. l. adeo.§. isula. ⁊.l. isula. al's qñq; p̄ domo i mari posita q̄ in salo.i. i salso posita ē ſm Isido. Itē qñq; p̄ q̄libet domo: vt .ff. de eo qd cer.lo.da. l.ij.§. si qs insulam. Item nota diligenter ista.vj respō.vsq; ad.§. alia sane ⁊c.

Iura d̄bēt esse de frequēter accidentibus.

b Qd raro accidit. Sed op. nā ad ea que frequēter accidūt potius iura adaptantur: vt.ff. de leg. et se.cō.l.nā ad ea. Rñ.q illd v̄bū poti⁹ solutionem inducit.nam bene infertur potius:ergo ad alia.

c Creditur. scilicet antea.

Insula nata i mari efficitur occupātis. secus si in flumine: q̄ est eoꝝ qui habent predia vicina p̄ modo latitudinis fundi si est in medio: al's illius cuius predio est vicinior. Si vō ex diuisiōe fluminis fūdus includat, remanet antiqui domini. hoc dicit Accursius.

Insula[a] que i mari nata est (qd raro accidit[b]) occupātis fit: nulli⁹ em̄ esse creditur[c]. At insula in flumine[d] nata qd frequenter accidit: si q̄dem mediam partē[e] fluminis teneat cōmuni est eoꝝ q̄ ab vtraq; parte fluminis pp̄e ripā predia possident: scilicet p̄ modo latitudinis[f] cuiusq; fundi: que latitudo pp̄e ripā sit. Qd si alteri parti proximior sit eoꝝ est tm̄ qui ab ea pte p̄pe ripam predia possidēt. Quod si aliqua parte[g] diuisum flumen sit: deinde infra[h] vnitum[i] agrum alicuius in formam insule redegerit eiusdem permaneat is ager cui⁹ fuerat.

Alueus nouus efficitur publicus sicut ipsum flumen est: vetus vō dñis fundoꝝ proximoꝝ cōceditur. Idē de nouo alueo si flumen in antiquū redeat. Itē inundatio fluminis non mutat dominium fundi. hoc dicit Angelus.

Qd si naturali alueo in vniuersum derelicto ad aliam ptē fluere ceperit: prior quidē alueus[k] eoꝝ est qui prope ripam

d In fluie.i. i medio fluminis.

e Mediā partē.s.qd poterit sciri accepta corda ⁊ pūcto posito in medio inter vtrūq; agrū: ⁊ tūc si pūctū est ex vna pte tm̄ aliȷ cedat: al's ſm q pūnctū extēditur: vt colligit.ff.co dez. inter eos.⁊.l.se q̄n.ex his pz q p̄ diuisio possident insulam: ⁊ habēt dñiū circūdantes flumē vt.ff.eo.p regione.

f Latitudinis. exñtis ab vna parte cū plures sint ex vna pte ⁊ vn⁹ fund⁹ latior est q̄s fund⁹ alterius: et in hoc tm̄ frōtē agri ɔsidero vt ff.co.insula. in p̄n.

g Parte s. supiori.

h Infra.s.i iferiore pte.

i Unitū.s.flumē.i.coadunatū. ⁊ hic fit pūctū. vel' dic vnitū agrū ⁊c.⁊ tunc puncta ibi.s.

k Alueus. a quo nunc vltimo.

recessit flumen.

a ¶ Incipit. q̃tum ad strictã rõnẽ nã de equitate vix obtinet: id est nõ obtinet: vt. ff. co. l. adeo. §. insula. in fi. Et no. hic q̃ flumina vicẽ iudicũ tenent et dant & auferũt dominia: vt hic. &. ff. e. ergo. §. alluuio. &c.

b ¶ Speciẽ. i. faciẽ fundi. sed cõtra. §. d flu. et ne q̃d in flu. pu. l. j. §. si fossa. i. fi. §. Solu. ibi totum occupauit hic partẽ. vel hic eodẽ impetu recessit quo venit ibi non: sed diu coopertum tenuit.

Flumina & iudices c̃parãt

eius predia possidẽt ꝑ modo scꝫ latitudinis cuiusq̃ agri: que latitudo prope ripã est. ¶ Nouus autem alueus eiꝰ iuris esse incipit[a] cuius & ip̃m flumẽ: id est publicꝰ ¶ Quod si post aliquod tẽpus ad priorem alueũ reuersum fuerit flumẽ rursus nouus alueus eorum esse incipit: qui prope ripã eius predia possident. ¶ Alia sane causa est: si cuius totus ager inundatus fuerit: (neq̃ eñ inundatio fundi speciem[b] cõmutat) & ob id si recesserit aqua palã est eũ fundum eius manere[c] cuius & fuit.

¶ Specificans aliquam speciez ex materia aliena efficit dñs eius si ipsa species ad pristinã materiã nõ possit reduci. h. d. Aretinus.

¶ Cũ ex aliẽa materia spẽ aliq̃ fcã[d] sit ab[e]

c ¶ Manere. fuit ergo dñs etiam tunc tẽporis qñ aqua inundabat. Sed §. ff. qui. mo. vsufru. amit. l. si ager. Sol. ibi impropẽ dicit amitti scꝫ quãtũ ad cõmodũ fruendi. vel hic inundauit ꝑpter impetũ aquarũ: ibi vt faceret alueum: vt probat predicto tit. l. quid tñ. §. agri. & hec ꝟba sunt q̃tum ad ꝓprietatem: sed possessio indubitãter tẽpore inundationis amitteret: vt. ff. de acqui. poss. l. iij. §. labeo. &. l. q̃ vniuersas. §. ij. &. l. põponius. j. respon. [iiij] tñ aqua recedẽte etiã possessio restituenda est: vt. ff. de iti. actuq̃ pri. l. j. §. sed & si quis. iiij.

Additio. Et est ratio s̃m Christo. q: possessio est facti: et ex solo aĩo dependet: sed dñium est iuris et in re cõsistit. Et ideo possidẽtes p̃dia penes flumina q̃ sepe solẽt inũdari. Itẽ ꝑpe cõfinia belli vel epidimie raro p̃scribũt.

diuisio.

¶ Diuiditur i[n] q̃nq̃ ptes. Primo ponit thema. Scdo q̃onẽ Tertio p exẽpla thema declarat. q̃rto põit rñsionem. Quinto p exeempla rñsiões declarat Secũda ibi. Queri solet Tertia ibi. Ut ecce. Quarta ibi. Est post multã. Quinta ibi. Ut ecce vas.

d ¶ Facta. facta aũt intelligitur etiã cepta: lꝫ nõ perfecta. rõ huius est: quia que in opere insunt inesse videtur: vt. ff. si certũ peta. l. lecta: &. ff. de auro et argent. le. l. & si non sunt. ff. q̃d ergo. [v] v.

Additio. Sed ibi species q̃tum ad materiã erat perfecta: lꝫ quedã ad bene esse deficerent. Et ideo reprehẽdit hec glo. ꝑpter verbũ fecerit q̃d pfectionẽ significat: vt in. l. j. ff. quod quisq̃ iur.

e ¶ Ab aliquo. scꝫ bonafide: vt. ff. ad exhibẽ. de eo. §. si q̃s. & suo noĩe vt. ff. de acq̃rẽ. re. do. adeo. §. cũ q̃s in p̃nci. &. l. quicq̃d. §. ij. Itẽ & tertiũ

questio Solu. Mltas cōstões vna solutione termiat

scz q nō possit reddere ad priorez materiā ſm Joh. vt in fi. huius.§. Qui si duo specificauerunt: vn9 bonafide: ali9 malafide. Rñ. cōis est dñi et specificātis bonafide: nō aūt malafide: vt.ff.q̄ ad lit. pcla. nō licet si duo. Azo. [vi] Eodē mō quero et soluo ea q̄ sequūt. Quid ex diuersoꝝ materijs spēz fecit: et i. vna habuit bonā fidē et in alia malā fidē. Jtez si quid in materia vni9 partim bonā ptiz malā fidē. Jtem q̄d si ptim suo specificāt noie ptim noie dñi. [vij] vi.

aliquo. Queri solet q̄s coꝝ naturali[a] ratione dñs sit vtrū is qui fecerit[b]: an potius ille qui materie dñs fuerit. Ut ecce si quis ex alienis vuis aut oliuis aut spicis vinū aut oleū aut frumētū fecerit aut ex alieno auro vl' argento vel ere vas aliquod fecerit: vel ex alieno vino et melle mulsuz[c] miscuerit vel ex medicamētis alienis emplastrum aut colliriū[d] cōpsuerit: vel ex aliena lana vestimentum fecerit: vel ex alienis tabulis nauē vel armarium vel subselliū fabricauerit. Et post multā sabinianorū[e] et proculianoꝝ ambiguitatē: placuit[f] mediassententia existimātiuz si ea species ad priorē et rudē materiam reduci possit cū videri dñm esse q̄ materie dñs fuerit si non possit reduci euz potius intelligi dñz q̄ fecerit[h]. Ut ecce vas cōflatū potest ad rudem materiā eris vel argenti vel auri reduci: vinū aūt vel oleū aut frumentū ad vuas vel oliuas vel spicas[i] reuerti nō pōt. At nec mulsuz q̄dē ad vinū et mel resolui potest.

Additio. Jmmo ppria, significātis noie pprio et bonafide p hūc textū in fine. ſm Chri. hic. viij.

Additio. Jntellige ſm p̄cedētia. q habeat bonā fidē. Jtē q oīa sint pa ria: al's minus p̄ciosum cedet p̄ciosiori ſm oēs docto. hic p.l. quicq̄d §. fi. ff. eo.

a Naturali. i. iuregentium.

b Fecerit. i. ōtexerit q̄ ad spicas vt. ff. eo. l. adeo. §. cum quis, in fi. sic s. de liberti. §. f.

c Mulsum. i. nectar siue stalladiam.

d Collirium. i. vnguentum ad oculos.

e Sabinianoꝝ id est sabini et suoꝝ fautoꝝ q̄ dixerūt speciem cedere dño materie: sed pcul9 cū suis seq̄cibus econtra. scz: vt specificanti tm̄ cedat: vt. ff. co. l. adeo. §. cū q̄s.

f placuit. s. nobis.

g Media. q̄ nec vni in totū nec alteri cōcordat: sz distinguit vt sequit. Et no. mediū seruandū. sic. s. q̄. ex cau. ma. nō li. §. pe. ar. ɔ. ff. ō neg. gest. l. nesenni9 in fine.

h Fecerit. si et alia duo interuenerūt q̄ in p̄n. hui9. §. diximus.

i Uel spicas. et ita appet q frumentū cedit specificāti: sz ɔ. ff. co. l. adeo. §. cū q̄s. i fi. §. Sol'. hec posuit gr̄a exēpli p pueris [viij] ſm pla. quedā em gr̄a docēdi dicunt q̄ al's nō dicerent: vt. ff. de actio. et obli. l.

pu alit liter uect cend.

obligationū substātia.§.fin.vel dic scdo fm Azo.illā p ultā corrigi. Itē ad hec oia exēpla in quib⁹ dr spēz specificāti cedere est ꝯ rl'am q dicit Q8 ex re mea est vel nascit᷑ meum ē:vt.ff.ad exhi.ō eo. §. si qs.i fin.ꝛ.ff.de rei vendi. solū.§.me um. Sol. illa rl'a lo cū hz i qn ꝗ casib⁹: s. vbi dñs specifica= uit. Item vbi ali⁹ ei⁹ mandato Itē vbi si= ne mādato:sz ratū hz. Item vbi alius malafide ꝛ suo noie Itē vbi bo nafide: sz res potest ad priorē materiam reduci quorum null⁹ est h. Itē si hec ꝯa sunt ꝙ spe ficanti cedāt. Cōtra ē rl'a q dicit ne minē cū alterius iactura fieri locu pletiorē:vt.ff.de cōdi.inde. nā hoc natura. R ñ.lz fiat sua spēs quo ad dñm:tñ actiōe in factū tenet᷑ ad ex timationē:vt.ff.de rei vē.in rem.§. itē q̄cūꝗ.ꝛ.ff.ō dona.inter vi.ꝛ vxo. l.si mulier.§.j.ꝛ.l.seq. viij.

Meū ē qd ex meo na scitur.

Memo cū alte= rius ia= ctura locuple tari dz.

Additio. Sz vt ostēderet species ad pristinā memoriā non reducibi les:sed non vt in omnibus idē ius esse vellet.

a ¶ Ex aliena.scz materia.

b ¶ Et aliena.scz lana.

¶ Si qs ex materia partim sua et ptim aliena speciem fecerit aliquā efficit᷑ in totum dñs eius. hoc dicit Aretinus.

¶ Quod si partim ex sua materia ptim ex[a] aliena spēm aliquā fecerit qs:veluti ex suo vino ꝛ alieno melle mulsuz miscuerit:aut ex suis ꝛ alienis medicamentis emplastrum aut collyrium[1] aut ex sua lana ꝛ aliena[b] vestimētū fecerit dubitandū nō est hoc casu eū esse dñm[c] q fecerit:cū nō solū operam suā dederit:sed ꝛ partem eiusdē materie prestiterit.

¶ Aliena purpura intexta vestimēto cedit vestimento. Illi aūt q dñs fuit habz actionē contra furē. hoc dicit Artti.

¶ Si tñ alienā purpuram[d] vestimēto suo quis intexuit: licet preciosior[e] sit purpura tñ accessionis vice cedit vestimento:ꝛ qui domin⁹ fuit purpure adner-

c ¶ Aliena. h incipit dicere de accessiōe q fit hūana natura operāte

c ¶ Dñz.sz si possit reduci ad priorē materiā sit cois habita rōne materiarū vt nō cedat specificanti: vt ff.eo.l.q̄cquid.§. si.in.si. Idez forte erit ꝛ qñ mala fide fecit lz reduci nō possit: vt.ff.ad exhiben. l.de eo.§. si quis.

d ¶ Purpuram.vt manicam vel gyronem.si autem ipa fila: puta in tutela: tunc alia ratiōe est dñs fact⁹ purpure: scilz iure specificatiōis:vt.s.pxi.§.ꝛ pce.hic aūt.§.aliqd vult adijcere supradictis.s.de acq̄sitiōe iure accessiōis. nec ꝙ nihil operet᷑: adiūgit hoc qd nūc dixi:vt.ff.de leg.j.si qñ.in pnc.

e ¶ Preciosior.no. pciosi⁹ accedere viliori:sic.ff. de ꝯhen. empt.si in emptiōe. Sz ꝯ.ff. de edil.edic.l. iustissime. Sz ibi spāle in hoie. Sz cōtra.s. de fideius.§. fideiussores. Solu.vt ibi. Itē loquit᷑ hic.§.quādo dicta purpura gratia ornādi vestimēti fuit apposita. si naūt ecōtra vt vestimētū fuiret purpure ꝛ forte eā seruaret tunc cedit vestimentum purpure: vt in duab⁹ legibus

Purpura vesti mento tripici ter appo nit᷑.

ↄtrarijs: vt. ff. de vsucapi. l. rerum mixtura. §. q̃d ergo. ꝛ. ff. de auro et arg. leg. ꝛ si nõ sunt. §. ꝑueniamus. si aũt, neutrũ cã alteri⁹ appõatur: tũc neutrũ alteri cedit: ꝛ vtrũq; possidetur: vt ff. de vsucap. l. rerũ mixtura. §. q̃d ẽ.

a ¶ Surripuit. si surripuit: al's istis actionibus famosis nõ tenet. Accursi⁹.

b ¶ Et cõditionẽ. s. furtiuã vt sine cã: vt ff. de ↄdi. sine cã ꝑ totum.

c ¶ Siue ipse. s. fur. nam forte erat sartor.

d ¶ Extincte. q̃stũ ad dñiũ qd ꝑdidit dñs ei⁹ ꝛ idõ q̃stũ ad eũ extinctũ ẽ q̃diu est intexta: ꝛ purpura extincta. nec põt vendicari sz agi põt ad exhi. vt exhibeat ꝛ post vẽdicet. vt. ff. ad exhi. l. gẽma. ꝛ. ff. de rei vẽ. l. in rẽ actio.

e ¶ Possessoribus. veluti a ꝑdonibus ꝛ malefidei possessorib⁹: vt iste fuit: vt hic. ꝛ. j. de ac. §. sic itaq;. ꝛ. ff. de vsufru. queadmodũ ca. l. fi. in fi.

diuisio. ¶ Diuidit principaliter in duas ptes. Primo qñ volũtate dñoꝝ. Sc̃do qñ casu sunt cõfuse. secunda ibi. Qd si fortuito. Item prima subdiuidit. Primo qñ eiusdẽ ge-

Alia diuisio.

sus eũ q̃ surripuit [a] habet furti actionẽ ꝛ cõditionẽ [b]: siue [c] ipse sit qui vestimentum fecit: siue alius. nam extincte [d] res licet vẽdicari nõ possint: cõdici tñ a furibus ꝛ a q̃busdã alijs possessorib⁹ [e] possũt.

¶ Si matie eiusdẽ generis vel diuersi cõfundãtur ex volũtate dñoꝝ efficiunt cõmunes: ꝛ idẽ si casu fuissent confuse: al's secus. h. d. Are.

¶ Si duoꝝ [f] materie ex voluntate dñoꝝ cõfuse sunt: totũ id

corp⁹ qd ex cõfusiõe fit vtriusq; cõmune ẽ: veluti si q̃ vina sua cõfuderint: aut massas argenti vel auri cõflauerint. ¶ Sz ꝛ si diuerse matie sint ꝛ ob id ꝓpria spẽs facta sit: forte ex vino ꝛ melle mulsum: aut ex auro ꝛ argẽto electrum [i]: idẽ iuris [k] est nã et hoc casu cõem esse speciẽ nõ dubitat. ¶ Qd si fortuito et nõ volũtate dñoꝝ ↄfuse fuerint: vel diuerse materie: vel q̃ eiusdẽ generis sunt: idẽ iurꝫ ẽe placuit [l].

neris materie cõfundũtur. Secundo qñ diuersi generis. sc̃da ibi. Sz ꝛ si diuerse. Ange.

f ¶ Si duoꝝ. acq̃rit dominiũ: nõ solũ specificatiõe: vt. s̃. co. §. cum ex aliena. et §. qd si et accessione vt. s̃. eod. §. si tñ. sz etiã cõfusiõe: vt hic Item immixtione: vt. j. pri. §. q; si frumentũ.

g ¶ Dñorũ bñ dicit dñoꝝ voluntate. Nã si vn⁹ dñs fecit inde speciez. id est mulsum: vel vas ex argento meo ꝛ suo sua est iure specificatiõis: nõ cõis: vt. s̃. e. §. cũ ex aliena. ꝛ. ff. de rei ven. l. si frumẽtũ. §. j.

h ¶ Confuse. i. simul fuse.

i ¶ Electrum. genus est vasis vel species metalli: ꝛ ad hoc est. ff. de aur. ꝛ arg. le. l. pediculis. §. nerati⁹.

k ¶ Idẽ iurꝫ. vt sit cõe: vt subijcit.

l ¶ Placuit. scz vt sit cõmune nisi separari possit veluti ex ere meo vel plumbo vel argẽto tuo species facta sit quibus casibus separari potest: ꝛ quilibet vendicat suum: vt ff. de rei vendi. si frumentũ. §. sed si plumbum. ꝛ. ff. de acqui. rerum do. l. lacus. ꝛ. l. stagna. §. fi.

Dñiu varijs mod. acq̃.

electr. qd ẽ.

Conti nuatio a ¶ Quod si frumētū diximus qñ cōfundūtur ita vt separari nō possint: nūc vidēdum est quādo singula corpora in sua substātia durant quo casu dicūtur immisceri.

Frumētū duorum an corp voluntate possit fieri cōmune.

b ¶ Cōmunicata sunt: et iō locum habet cōmu. di. actio. vt.ff. d rei vendica.l. si frumentum.ij.respon.

c ¶ Substātia durant. Sed nunquid idem si nostra volūtate fuissent immixta. videt enī q sic: nostra cōtēplatio vel volūtas nō pōt mutare substātiā granorp quin semper discreta ⁊ diuisa sint a seinuicē. qđ videt esse contra .§. precedētē. Sed respō. nō est mirum. alś enī simile reperim⁹. nōne tēpus cōtinuū est sui natura: cū tēpus sit mēsura motus primi mobilis: q motus est vniformis et continuus: vt dicit Aristo. in. viij. phisico. ⁊ tñ partes in ipsa cōtemplatione distinguimus ⁊ assignamus: dicētes q quoddā presens: quoddaʒ preteritū: quoddā futurū. sic in granis frumenti q lʒ eorp corpora sint discreta in suis terminis cōmunia ea possumus facere: ita q aliqua nō sit particula in tuo grano quam tu nō cōmunices mihi: nulla i meo quā ego nō cōmunicem: qđ nō esset deficiente nostra volūtate: sicut nec mihi tēpore distincto generarētur he diuersitates nostra significatione vel respectu deficiēte. Nō credo glo. istā esse accursij sicut nec multas alias varijs in locis appositas est tamen notabilis ⁊ satis subtilis.

Tēpus qđ est

diuisio tēporis

addititio

¶ Si species duorum dominorū eorū voluntate communicentur efficiuntur communes: secus si sine eorum voluntate. h. dicit Areti.

¶ Qđ si[a] frumētum titij frumento tuo mixtū fuerit siqđem ex volūtate vr̄a: cōe ē q singula corpora. i. singula grana que cuiusqʒ ppria fuerit ex cōsensu vestro cōicata sunt[b]. ¶ Qđ si casu id mixtuʒ fuerit vel titi⁹ id miscuerit sine tua volūtate: nō videt cōmune esse: quia singula corpora in substātia durant[c]. Sʒ nec magis istis casib⁹ commune fit frumentū q grex intelligitur esse cōmunis si pecora titij tuis pecoribus mixta[d] fuerint. Sed si ab alterutro vestrū totuʒ

d ¶ Mixta. qđ fit p errorem: quo casu dominiuʒ nō trāsit: vt.ff. co.l. si procuratoz. vel vt meli⁹ pascantur: et facit. j. ad l. aquil. in pn. vbi dicit q gregatim pascuntur. Sed contra.ff. de soluti. si alieni. Solu. ibi speciale est in pecunia numerata: vt ibi dicitur: vt.ff. si certū peta. singularia. [ix] ix.

Additio. Et est ratio fm Angelum quia in pecunia non cadit affectio sicut in frumēto. l. nūmis.ff. de in litem iur. Sed Christo. dicit illud solum attendēdum an possibilis sit separatio: ⁊ nō cōmunicetur nisi ex volūtate dominorp cōmixta: ⁊ competit tūc actio cōmu. diui. l. j. C. commu. diui. sed si contra volūtatē datur rei vendi. l. si frumentū. §. si plūbum.ff. de rei vendi. An sit impossibilis. Et tunc sicut in cōfusione: ita in permixtione. Et cōtra volūtateʒ dñorp facta cōmunicatur. Et iudex arbitrat circa qualitatē ⁊ q̄titatē: nō ipsa corpora vt hic. Fallit in casu. l. si alieni.ff. de so. vbi nūmi effi-

id frumentum[a] retineatur in rem quidē actio pro modo[b] frumenti cuiusq; competit[c]: arbitrio autē iudicis cōtinetur vt ipse estimet quale cuiusq; frumentum fuerit.

¶ Edificium cedit solo: sed materia ex qua edificium fit remanet antiqui domini: eam tamen repetere non potest quādiu edificium durat: quo diruto datur ei vendicatio. hoc dicit Aretinus.

¶ Cum in suo[d] solo aliquis domum ex aliena materia edificauerit[e] ipse itelligitur dominus edificij quia omne quod in solo edificatur[f] solo cedit. ¶ Nec tamē ideo is qui materie

cuntur proprij cōmiscentis propter concursum harum .s. precedētis tituli bonefidei conmixtionis et impossibilis separationis.

a ¶ Frumētum nondū bonafide consumptum: tūc enim in factum actio daretur: vt.ff.ad.l.aquil. occidit.§.si quis alienum.

b ¶ Pro modo. id est mensura.

c ¶ Cōpete tit.i.q cuilibet tantum frumentū restituatur q̄tum fuit suum quando non apparet quod fuerit suum ad hoc propter impossibilem discretionem: vt.ff.de vsufruc.l.vsufruc.§.si in vinarijs. si autem apparet quod cuiusq; fuerit hoc iudex estimet: vt subijcit sm Azo. et sm hoc dic quale.i. quod. et sic cuilibet sua grana restituantur. Uel dic proxi. respon. arbitrio etc. esse de eo de quo est istd scilz qñ non apparet quod fuerit suū. et hoc innuit hoc verbum quale. non em̄ dicit quod: sed quale vt in qualitate officiū vertatur et q̄titate: non autem in corpore: cum illud sit impossibile discernere: et sic probabit qui dicit suū fuisse melius. Et nota triplicem esse differentiam inter hunc.§.et superiorem. species enim dicuntur misceri vt hic: materia confundi: vt.s. sed pla. ecōtra. Item hic remanet in eadem substā-

Distinguit duos.§.

tia: ibi non. Item cōfusa fiunt communia etiā sine dñorum voluntate vt.§.proxi.§.hic non.

d ¶ Cum in suo. suum est etiam si alius habeat ibi vsumfructum: vt.j.de here. insti.§.j. vbi proprius seruus dicitur in quo proprietatem nudam habet testator. Accursius.

e ¶ Edificauerit. scilz bonafide: alias nō: immo tignū suum vendicaret: vt ff.de rei vendi.l.in rem.§.tignū.[j] arg. a contrario sensu vel ex ea exceptione que ibi ponitur: et iurabitur in litem: vt ibi no. j.

Additio. Et q̄uis non possideat malefidei existēs. per.l.cū qui edes ff.de vsuca. conuenitur tamē: qr dolo desijt possidere.l. is qui dolo. ff de rei vendi. Et vēdicabitur quidē: non vt estimatur. sed vt in litem iuretur sm Christ. hic.

f ¶ Edificatur.i. in ipsa terra configitur. quid ergo de domo nō affixa solo. Respon. non cedit solo: vt ff.eo.l.si titius. et facit ad hāc regulam. C.de edi.pri.l.j. idem in satis et plantatis dicitur: vt.j.eo.§.si titius et.§.qua ratione. vnde versus. Quicquid plātatur seritur vel inedificatur. Omne solo cedit radices si tamen egit. Sed contra hanc regulam est. ff.de re.di.l. intantum.

Sol. illud speciale est. [ij] ij.

Additio. Erat enim ibi edificatum in cõmuni omniũ solo quo ad vsuz ⁊ nullus quo ad proprietatem. qd ideo cedit edificio: qr primo occupãti conceditur. Chri.

a Nec desinit. [iij]. scilz ex causa edificationis: sed alia cã põt desinere: vt. ff. de vsuca. l. rerũ mixtura. §. labeo. que huic regule signatur contraria. iij.

dominus fuerat desinit a esse dominus eius: sed tantisper b neq3 vendicare eam potest: neq3 ad exhibendum c de ea re agere propter legem xij. tabularum d qua cauetur ne quis tignum alienum edibus suis iniunctum eximere cogatur: sed duplum pro eo prestet per actionem que vocatur de tigno e iniũcto. Appellatione f autem tigni omnis materia g

Additio. Sed cõtradictionem implicat iste tex. propter verbũ fuerat quod est presentis tẽporis abnegatiuum. l. ij. §. lege iulia. ff. de testi. So. illud verũ: nisi vere sequentia ratiõe cõtrarietatis euitãde aliud innuerẽt: vt hic. Chri.

b Tantisper. id est interim.

c Ad exhibendũ. scilz vt eximatur: nisi malafide fecerit: vt. ff. de rei vendi. l. in rem. §. tignum. et. ff. de tigno iniuncto. l. fina. sed tunc non eximitur: sed in litem iuratur: vt. ff. de sol. l. qui res. §. fi. quia arbitrarie sunt iste actiones: vt. ff. de in litem iuran. l. in actionibus. ⁊. j. de actio. §. preterea.

d Xij. tabularum. lex quedam fuit. de qua dic: vt. s. de iu. natu. §. ⁊ non ineleganter.

Actio d tigno iniũcto

e De tigno. qua actione tenetur et qui iniunctum habet lz non iniũxit: ⁊ q̃ iniũxerit lz nõ possideat: sed altero soluẽte alter liberatur: vt. ff. de his q̃ deie. vel effu. l. si vo. §. positum. ⁊ de flu. l. j. i fine. ⁊ quod vi aut clam. l. cõpetit. §. fina. Sed quid si velit magis rem reddere ⁊ eximere q̃3 duplum prestare. Rñ. non auditur. qr propter publicã vtilitatem hoc fuit statutum: vt. j. eo. quo ideo ⁊c. ⁊. ff. de ope. no. nuncia. l. pretor. et ff. de lega. j. l. cetera. §. si duobus. Item nũqd hec actio competit etiaz contra eũ qui bona fide iniuuxit. Rñ. sic: vt hic. licet contradixerint. [iiij.] quidã sed contra malefide iniũgentẽ alia preter hec auxilia cõpetunt: vt rei vẽdica. Itẽ ad exhi. Itẽ furti. Itẽ furtiua cõdi. Itẽ hec actio de tigno iniũcto: vt. j. de actio. §. si itaq3. ⁊. ff. de tigno iniũcto. l. j. in fi. et. l. fi. [v] iiij.

Tignũ alienũ mala fide iniũgẽs q̃n q3 actionibus.

Additio. Nec ob. l. de eo. in fi. ff. de do. inter virum et vxorem. quia ibi iure tantum. hoc vero et iure et voluntate domini refragante edificatum fuit. v.

Additio. Et an vna quatenus concurrit tollat aliam vide. Angelum aretinum hic.

f Appellatione facit ad hoc. ff. de verbo. significa. l. tigni. et. ff. ad exhi. l. gemma. §. tigni et. ff. eodem adeo. §. cũ in suo. Itẽ quod in domibus dicitur idem dic in campana siue domuncula: vt subijcit. Quod ideo ⁊c. ad hoc. ff. de verbo. significa. l. vrbana predia. quidam tamen contra. Item idez in vinea. vt. ff. de tigno iniuncto. l. j.

g Materia. vt cementa et lapides.

a ¶ Cõsecutus. hic est cõtra. ff. de tigno iniũcto. l. fi. sed ibi nõ cũ effectu fuit cõsecutus duplũ: qꝛ lꝫ exegit nõ tñ percepit adhuc dupluꝫ: vt arg. ff. de his qui deie. vel effu. l. perceptione. C. de rei vendi. l. ij. in fine. sed ibi ex aliena materia et in alieno edificauit [vij] hic de sua in alieno. Quare dic. aut de mea materia et in meo edifico: et tunc planũ est. aut de aliena in meo vt. s. proxi §. aut de mea in alieno: vt hic. aut de aliena in alieno: vt in di. l. cõtraria cõtinet. vij. [illegible]. Et tũc nõ preiudicatur domino rei quo minus diruto edificio illaꝫ vendicare possit. Et an, edificatum i alieno qd supra meuꝫ pẽdet nullo iure seruitutꝫ possim tollere. Et an due arbores simul iũcte censeatur vna arbor vel plures: vide Jaso. hic.

b ¶ Vẽdicare. nulla tẽporis ꝓscriptione obstante in rei vendi. vt ff. de rei vẽdi. l. in rẽ. §. fina. qꝛ nec prius agere potuit: vt. C. de anna. excep. l. j. §. fina. aliud ergo si malafide iniũxit qꝛ tunc agere potuit. Vñ. xxx. annos repellitur a rei vendi. vt. C. de prescrip. xxx. annorum. sicut [vj] vj. [illegible]. Quã commoditatẽ nõ ex sua malafide sed ex negligẽtia nõ petẽtis sequitur al's esse absurdum ſm oẽs docto. hic.

significatur ex qua edificia fiũt. Qd ideo ꝓuisum est: ne edificia rescindi necesse sit.

¶ Quod si aliqua ex causa dirutum sit edificium: poterit materie dñs (si nõ fuerit duplũ iã cõsecutus [a]) tũc eam vẽdicare [b]: et ad exhibendũ agere de ea re.

¶ Qui in alterius solo de suis cementis scienter edificat perdit dominiuꝫ: et dñs edificij efficitur ille qui est dñs soli. h. d. Aretinus.

¶ Et ex diuerso: si quis in alieno solo ex sua materia domum edificauerit: illius fit domus cuius et solũ est. Sed hoc casu materie dominus proprietatẽ eius amittit: quia volũtate eius intelligitur [c] esse alienata: vtiqꝫ si non ignorabat se in alieno solo edificare et ideo licet diruta sit domus materiam tamen vendicare non potest [d].

¶ Possidens fundũ alienum in quo bonafide edificauit: potest expensas edificij ope exceptionis retinere. hoc dicit Aretinus.

¶ Certe illud constat: si in possessione constituto edificatore soli dominus petat domum suã esse: nec soluat precium materie et mercedes fabrorum [e]: posse euꝫ per exceptionẽ [f] doli

c ¶ Intelligitur. sic. C. de edi. pri. l. si is contra quem.

d ¶ Non potest. que alienata est non potest vendicari. Sed contra.

e ¶ Fabrorum. id est magistroruꝫ de ligamine vel murorum. sic. ff. de eo qd cer. lo. l. ij. §. iulianus.

f ¶ Per exceptionẽ que locũ habet vbicũqꝫ equũ sit exceptionẽ lo-

mali repelli: vtiqꝫ si bonefidei[a] possessor fuerit qui edificauit. Nā scienti alienum soluz esse pōt obijci culpa quod edificauerit[b] temere in eo solo quod intelligebat alienum esse.

¶ Insertum vel plantatum est illius cuius est solum vbi inseritur: si ibi radices egerit. Idē si in duobus solis. quia est cōmune. hoc dicit Aretinus.

¶ Si titius alienaz plantam in solo suo posuerit ipsius erit. Et ex diuerso si titius suam plantam in meuij solo posuerit: meuij planta erit: si modo vtroqꝫ casu radices egerit. Antequā enim radices egerit eius permanet cuius fuerat. Adeo autem ex eo tēpore quo ra-

cum habere siue alia competat siue non. vt. ff. de exceptio. do. l. ij. §. generaliter. & ar. j. eo. §. littere.

a ¶ Bonefidei. scilz ab initio: & ex postfacto cum edificauit. nā si antequā edificet sit bonefidei: et cum edificat malefidei sit: eligitur quedam media via: ita vt nec malefidei puniatur neqꝫ vt bonefidei expensas reseruet: quia permittitur abrasio. vt ff. de rei vēdi. l. iulia. si in aliena. que est huic contraria. et facit ad hoc. ff. de mi. l. intra. §. vendentibus.

b ¶ Edificauerit. cū de nouo edificat: vt hec plene sciātur: dic cū impendi in rē alienā aut suo aut meo noīe. Primo casu loquitur ille ti. de nego. ge. & ff. & C. eo. si meo. et tunc aut fructū gratia & tūc ex fructibus deducitur: alias nullus fructus intelligitur: vt. ff. so. ma. l. fructus. & ff. fa. her. fundus. [viij] aut causa rei seruande: & tunc aut de nouo faciēdo aut nō. Primo casu si bonafide habeo exceptionē nō actionē secundum Jo. vt. s. proxi. §. & ff. de cōdi. inde. si in arca. & ff. de excep. do. paulus. Sed M. etiam actionē dabat: sed ibi ipso gestu negociū fuit hereditarium quod necesse habuit facere vnde actionem dabat. & est pro eo. ff. de

Quō recuperātur quę in aliena negocia expēduntur

peti. here. l. hereditas. §. j. & §. si ps here. pe. l. fi. & C. de rei vendi. l. ij. et l. domū. Sed Jo. cōtra vt dictū est. & facit etiā pro eo. ff. de rei ven. l. sumptus. & ff. de actio. empti. idēqꝫ. & ff. de peti. here. l. plane Si vero malafide: tūc nec excipiendo nec agēdo cōseruo: vt hic. nā nemini ē mihi volui obligare: vt. ff. com. diui. l. hoc iudicium. secundum Johā. Sed M. etiam dabat negociorum gestorum actionē: vt. ff. de negocijs gestis. si pupilli §. sed et si quis. sed ibi nomine alieno gerebat. Item et pro eo. C. de rei vendi. l. ij. Sed ibi loquitur quū ex aliena materia & in alieno impendi: vt ibi plene notatur. Si vero in reficiendo aut bonafide: & tūc necessarias & vtiles per doli exceptionē volūtarias per abrasionē seruamus: nisi dominus vellet tm dare quantum posset habere his ablatis & corrasis: vt. ff. de rei vendi. l. in fundo. [ix] Si vero malafide necessarias per officiū iudi. cū tamē possideo vtiles per abrasionē cōseruo volūtarias nullomodo: vt. C. de rei vendi. domum. Hinc est quod dicit Bal. hic. quod expensas repetam quandoqꝫ per a. i. per actionem: vt. ff. de nego. gest. l. si pupilli. §. sed & si quis. Item & per e. i. per exceptionem: vt hic. Itē per

Impense necessarie vtiles et volūtarie.

Per a e & o expēsas repeto.

o.i. per officium iud. vt.per.l.C. de rei ven.l.domum.vt modo diximus. Et hec in rei vē.locū habēt. In petitione ꝓ hereditatis bonefidei possessor seruat omnes. At malefidei possessor necessarias et vtiles per offi. iudi. alias p exceptionē doli re extstente meliori i qua facte sunt voluntarias ꝓ abradit: vt ff. de peti. here. planè.[ ]viij.

[illegible] Est tamē differētia ſm Ang. quia per peti.here. ti. malefi. posses. nō deducit expensas si fructus non extent: sed bonefi.sic. ix.

tione:sed nō de planta: vt diximus s.eo.§.plane.si longiori tpe. y.

[illegible] Et ista cōiter approbatur

b ¶ Radices.omnes vt differat a sequenti.

dices egerit planta: proprietas eius cōmutatur[a]: vt si vicini arbor ita terram titij presserit: vt in eius fundū radices[b] egerit:titij effici arborē dicimus[c]. Ratio[d] enim non permittit: vt alterius arbor esse intelligatur: qꝫ cuius in fundū radices egisset. Et iō prope confinium arbor posita si etiā in vicini fundum radices[e] egerit cōmunis fit.

¶ Quicquid in alieno fundo seminatur solo cedit:seminans autē bonafide pōt se exceptione tueri vt reddantur ei impense.h.d. Aretinus.

¶ Qua ratione aūt plante que terre coalescūt solo [f]cedūt:eadem ratione frumenta quoqꝫ que sata sūt solo cedere intelligūtur. Ceterum sicut is qui in alieno loco edificauerit si ab eo dominus petat edificium:defendi potest per exceptionem doli mali ſm ea que diximus[g]:ita eiusdem exceptionis auxilio

c ¶ Dicimus. immo videt eius in cuius fundo originem duxit: vt ff. ar. fur. ce. si plures.§. fin. Solu. hec corrigit illam. vel dic ibi poterat viuere arbor ex fundo primo:hic non [iij] vel efficitur titij p parte scilicet vt hic: non in totum: vt ibi. iij.

[illegible] Et hec vera vt etiā ibi tenet glo. An aūt ipsas radices vel quod pendet in meo possim ꝓpria auctoritate incidere: vide per Angelum areti.hic.

[illegible] Si tñ ius in re vel causā habeat a dño vt est emphiteota colonus ⁊ similes repetit nisi ꝓbetur ꝙ aio donādi fecerit ſm ang.hic.j.

Additio. Et de ista materia vide p Angel.hic.

a ¶ Commutatur.sed videtur nō commutari:cum primo domino rei vendi.detur:vt.ff.de rei vēdi.si frumentum.§.de arbore.que est cōtra. Solu.licet ibi dicat varus et nerua damus: non tamen sequitur: ergo nos damus:vel damus de existima

d ¶ Ratio.facit.ff.eo.scilꝫ de acq. re.do.l.adeo.in fi.et.l. sequen. et.l. qua ratione.

e ¶ Radices.pro parte.

f [illegible] Solo cedunt.vt.s.proximo.§.

g ¶ Diximus.s.eo.§. certe. Sed quid si aliquis ex semine meo in alieno fundo seminauit: contra quē agam. Respon.contra seminantem non:quia non possidet; nec dolo fe

Seminauit si ps ex se mue meo in alieno fundo agat cõtra dñz fundi.

cit quo minus possideret. Itẽ nec contra possidentẽ quia eius facto nihil actum est: sed tamen dic eum teneri instar tigni iniuncti qui tenetur etiam si positum ab alio habeat vel teneat: vt dicimus. s. eo. §. cum in solo. p l. ff. de his qui deie. vel effu. si vero. §. positum. Et eadẽ questio fit in plantatis et eodẽ modo soluit cum sit ratio similis vt. ff. manda. lucius. si fi. j. respõ.

a ¶ Conseuit. id est plantauit vel seminauit.

b ¶ Chartis: vt de bõbice: vt sunt he q̃ de pilis veniunt.

tutus esse potest is qui alienum fundum sua impensa bona fide conseuit[a].

¶ Scriptura etiam aurea cedit charte vel membrane. Scribẽs autem bona fide nõ tenet eas reddere nisi refectis expẽsis et salario scripture. Aretinus.

¶ Littere quoq3 licz auree sint: perinde chartis[b] mẽbranis[c]ve cedunt: ac solo[d] cedere solẽt ea que inedificantur aut inserũtur: ideoq3 si chartis membranisve tuis carmen[e] vel hystoriam[f] vel oratione[g] si titius scripserit: huius corporis[h] non[i] titius: sed tu domin9 esse videris. Sed si a titio petas[k] tuos libros: tuasve mẽbranas esse nec impensas scripture soluere paratus sis: poterit si titius defendere p exceptionẽ doli mali: vtiq3 si earum chartarum membranarumve possessionem bona[l] fide nactus est.

¶ Tabula cedit picture: sed si domin9 possidet picturam: tunc pictor tenetur preciuz tabule soluere. hoc dicit Areti.

Mẽbrana vnde dicit

c ¶ Membranis. que de membris animalium eripiuntur.

d ¶ Solo. vt. s. eo. §. cum in suo.

e ¶ Carmen meretrice.

f ¶ Hystoriam. noui et vete. testamenti. idem dicam in fabula vel romantio vel quolibet libro psaico.

g ¶ Orationem. ad deum vel ad populum vel ad principem.

h ¶ Corporis. id est liberi.

i ¶ Non titius. scilicet scriptor bonefidei.

k ¶ Petas. directa in rem.

l ¶ Bona. Si autem mala laborem donasse videtur: vt. s. eodẽ. §. certe: sed nunquid actionem scriptor habet reddito libro. Respond. sic: si bonã fidem habuit actionem dico: scilicet in factum: vt ff. de rei vendi. l. in rem. §. itẽ si quecũq3. Si malaz fidem habuit non habet: q2 nec exceptionẽ habet: vt hic. sed cũ hodie preciosior sit scriptura q̃ charta nũquid mutatur hoc. Respondent quidam vt Azo. q sic: nos q non. argu. C. de testa. sancimus. et C. de appellatio. precipimus in fi.

[iiij] iiij.

Additio. Et istam tenet Angel. hic per istum textum. ibi. licet auree rc. cõtrarius glo. in. l. qua ratione. ff. de acquiren. rerum do. et. l. in rẽ. §. si id. ff. de rei vendi. tenuerit contrarium: et eas dicit Christo. cõmuniter approbari. quod est verum sm Ange. vbi pictura fieret in

re immobili: vel veniret accessorie al's secus vt hic.

a Pinxerit. siue bonafide siue malafide: fm pla. nos cōtra. q2 bonafide: vt. j. eo. §. ibi vtiq3 zc.

b Tabula. qd si in marmore. Respō. cōtra seruari forte ar. tamen cōtra. j. de testa. §. penul. [v] v.

Additio. Sz ibi loquitur in re separabili a materia: hic secus. Et ideo non actionē: sz exceptionez habet p istū tex.

Si quis in aliena tabula pinxerit[a] quidam putant tabulā[b] picture cedere: alijs videtur picturā qualiscūq3 sit tabule cedere[c]: sed nobis videtur melius esse tabulam picture cedere. Ridiculū est em picturā appellis[d] vel parasij in accessionez vilissime tabule cedere. Vñ si a dño tabule imaginē possidēte is q pinxit eam petat[e]: nec soluat p̄cium tabule: poterit per exceptionez doli mali submoueri. At si is qui pinxit eam possideat cōsequens est vt vtili[f] actio dño tabule aduersus eū det': q casu si nō soluat impensam picture poterit per exceptionē doli mali repelli vtiq3 si bona fide possessor fuerit ille qui picturam imposuerit[g].

c Cedere. ff. de rei ven. l. in rē. §. sed id quod in charta. contra. Sol. hec corrigit illā. Vel distingue an preciosior sit illa scriptura q̄ tabula fm placen. qui ait locū habere quod hic dicitur si pictus est homo non vrsus: bono colore non attramento. [vj] vj.

Additio In hoc bene loquitur: sed male in eo quod dicit de vrso: quia depictum semper exornat materiā: dummodo sit honestū. Chri.

d Apellis vel parasij. propria nomina pictorum.

e Eam petat. i. directa rei vēdi. vt. ff. de acqui. re. do. l. qua ratione. §. sed non vt littere. fm Azo.

f Utilis actio. in rem nō directe quia desijt dñs esse: et sic est mirabile q non dñs a domino vendicat: sic cōtingit al's in publi. in qbusdaz casibus: vt no. j. de actio. §. alie. al's §. nanq3 si cui.

g Imposuerit. hoc mirabile cōtingit hic q cōditio possidentis est deterior q̄ petentis: al's cōtra: vt. j. de interdict. §. commodū sic et al's ff. de noxa. si quis a multis. et. ff. si ex nox. causa aga. l. j. in fi. z. l. ij. et. ff. de here. cum idez. Sed ad hoc respon. q in causa noxali esse poterit q secūdo agēs nō pbabit. Item in pe. he. si bona iura habuit in vincēdo: hec eadē habuit in defendendo: et sic non est corū conditio deterior. Item cum hic habeat act. pictor si non possideat: multomagis exceptionem debet habere soluto precio: vt. ff. de superficiebus. l. j. §. quod autem. z. ff. de re iudi. l. cui damus. Sed nūquid domino quōdaz tabule idem cōceditur si possideat si precium picture soluat. Rñ. Ro. q sic. cū sibi actio detur: ego contra vt sit differētia inter dñm et pictorē. Item quis prefertur si ambo cōtra extraneū possidentem agant. Rñ. is qui directam habet actionem. i. pictor fm Johan. Sed nunquid si

Nō. minus dño v dicat aliqñ.

Conditio possidentis est deterior petentis.

tabula fuerit abrasa remanet pictoris. Rñ. sic: vt. ff. de rei vē. l. rem. §. & quod semel. sed quare aliud in picturis ꝙ̄ in scripturis. Rñ. q2 pictura preciosior est ꝙ̄ scriptura. sm Jo.

Pictura preciosior est scriptura.

Illud eñ palā est: ꝙ siue is qui pinxit surripuit[a] tabulas siue alius[b]: cōpetit dño tabularū[c] furti actio.

¶ Bonefidei possessor facit fruct⁹ suos nec eos cōsumptos cogit restituere: secus si fuerit malefi-dei. h. d. Aretinus.

¶ Si q̄s a non dño quem dñm esse crediderit bonafide[d] fū dū emerit: vel ex donatiōe alia ve q̄libet iusta[e] cā eque bonafide acceperit natura li[f] rōne placuit fructus[g] quos percepit

a ¶ Surripuit. añ ꝙ̄ pigeret b ¶ Ali⁹ post picturam. c ¶ Tabularum. etiā subaudi: naz & pictori ꝫ extraneū furez daṫ sm Azo. Uel meli⁹ vt mihi videṫ hic loquiṫ qñ fuit surrepta anteꝙ̄ esset picta: sz etiā ꝫ dñm tabule sibi surripientem posset dari pictori furti actio facto furto tabula iam picta vt. j. d ob. q ex d lic. na. §. aliqñ d ¶ Bonafide. q in initio exigitur sc3 vt credat sibi dātē hr̄e ius distrahendi: vt. ff. de vsur. quis scit. §. fi. [vij] nec ob. qd est. ff. de acquir. re. do. l. i bonefidei. §. i ꝫriū: q2 ibi opponēdo loquiṫ nō ponēdo. vij.

Additio. Si tñ ex facto dñi mala fides supueniat impedit fructus lucrari. l. certum. C. de rei ven. q2 ex suo facto ius q̄situm nō d3 sibi auferri. Christo.

e ¶ Iusta. cū multe sunt cause siue tituli acquirēdi: vt in. ff. colligiṫ in varijs titulis sub ti. de vsuc. vsꝙ̄ ad ti. de re. iu. Idē tñ & si ti. nō hēat [viij] vt ar. ff. si. re. l. iiij. §. s3 añ. viij

Additio. Sc3 verū: s3 bñ putatiuū ex iusta causatū sm Chri. An autē bonafides in nō habēte titulū vel ex cursu. xxx. an. seu ex sola possessione, vide Ange.

f ¶ Naturali rōne. i. iure gētium de quo loquiṫ hic tit. cui naturalis insita ratio est.

g ¶ Fructus. sc3 industriales [ix] aliud in naturalibus: vt. ff. d vsur. l. fructus. [j] nō ob. ff. de acq. rer. do. l. bōefidei. i princi. qd eñ ibi dicit oēs ex poniṫ siue facto possessoris siue alteri⁹ pcepti: industriales tñ: vt. ff. de vsur. q scit. §. pterea. sed naturalibus fructib⁹ ꝯsumptis an teneaṫ possessor. Rñ. nō teneṫ possessor rei vē. q2 non possidet nec dolo dsijt possidere: s3 ꝯdi. sine causa teneṫ inꝙ̄tum locupletior est. arg. ff. si cer. pe. si & inc. [ij] ix.

Possessor bonefidei q̄s fructus restituere d3.

Additio. Et cōsumptis nisi in duobus casibus positis in. l. emptor. & l. sumptus. & ff. de rei. vend. Extantes & a solos sepatos ꝙ̄uis faciat suos cogiṫ tñ p officiū iudicis restituere. vt. l. certū. C. de rei vē. nisi eēt prescriptū vel vsucaptū. Sed male fidei possessor de extātib⁹ teneṫ rei ven. de ꝯsumptis vo ꝯdi. sine causa Itē & de perceptis post supuētionē malefidei vere: vt per sciam rei alie ne vel interpretatiue: vt p lit. ꝯtest. teneṫ offi. iudicis siue extēt siue nō & siue precesserit bona fides cum titu, vel sine titu. j.

Additio. Et ideo si extāt eos restituet p rei ven. Quod verum intelli gūt Ja. & Oldra. si nō hēat titulum verū vl putatiuū: alr̄ facit suos nō rōne seminis: s3 possessiōis. Ja. ij.

Additio. Sz si nō sit effect⁹ locuple tioꝛ nō tenet͛: nisi eēt malefidei. ag.

a ¶ Pro cultura. vt segetes.

b ¶ Et cura. vt lac ⁊ pilus ⁊ lana.

c ¶ Nō potest. nec ad precium: vt j. de offic. iudic. §. si vo. ⁊ ff. fi. reg. l. iiij. §. sed ⁊ q̄te. si tñ extant non rei vēd. q᷑ ꝑcipiētis sunt: sed off. iud. tenetur reddere vt. C. de rei ven. certum. §. bona fide.

d ¶ Non idē. vt faciat fruct⁹ suos.

eius esse ꝑ cultura[a] et cura[b]. Et ideo si postea dñs supuenerit: ⁊ fundū vēdicet de fructib⁹ ab eo cōsumptis agere non pōt[c]. ¶ Ei vo q̄ alienū fundū sciēs possederit: nō[d] idem cōcessuz ē: itaq; cū fundo etiā fruct⁹ (lz consumpti sint) cogit͛[e] restituere.

¶ Fructuari⁹ nō facit fruct⁹ suos nisi sint a solo separati vel ꝑ se vel ꝑ aliū ei⁹ noie. Et iō nō recollectos nō trāsmittit ad heredes suos. ⁊ idē in colono. h. d. Ar.

¶ Is vo ad quē vsus fruct⁹ fundi ꝑtinet: nō alit͛ fructuū dñs efficit͛: q̄ si ipe[f] eos ꝑcepit. Et iō lz maturis fructib⁹ nōdū tñ ꝑceptis[g] decesserit ad heredes eius nō ꝑtinēt: sz dño[h] ꝑ

e ¶ Cogit͛ restituere. distingue tñ q᷑ si hz ti. malefidei possessoꝛ de cōsumptis cōditiōe sine cā de extantibus rei vēdicatione tenet͛ de peipiendis ꝑpter tit. excusat͛: vt. C. de rei ven. si fundū. nisi in q̄ttuoꝛ casibus. Primo qñ emit ab eo quē scit vēdere in fraudē creditoꝝ. vt. ff. q̄ in frau. cre. l. ait ꝑtoꝛ. §. ꝑ hanc. Secundo qñ emit ab eo qui metu compulsus est: vt. ff. q̄d me. cau. l. 3 ⁊ par tus. Tertio qñ emit ꝯ interdicta legū sciēs: vt. C. de agri. ⁊ cen. quēadmodū. li. xj. Idē i quarto. s. qñ emit a fisco nō solēniter vēdēte: vt. C. de fi. instr. ⁊ iur. haste fi. l. j. Isti q̄ttuoꝛ casus etiam no. ff. quod me. cau. l. sed et partus. ⁊ l. si fundum. C. de rei vend. Si non habet titulum de consumpt s conditiōne sine causa de extantibus rei vendicatione: vt C. de condi. ex lege. l. pe. ⁊. C. de rei ven. si fundum. de percipiendis officio iudicis. ff. de rei veudica. si nauis. §. fina.

Additio. Fruct⁹ ꝑcipiendi sunt in quattuoꝛ casib⁹ restituendi a malafidei possore etiā titulo habēte.

f ¶ Ipse. alio enim percipiēte nō fiunt sui. [iiij] sed fiunt bonefidei poss. etiā si eos alius percipiat: vt ff. de vsur. qui scit. §. preterea. Uel alit͛ si ipe percepit non etiam heres eius: nec enim ad heredem trāsmittit. iiij. Et est ratio: q᷑ vsusfru. adminiculū facti desiderat. l. j. ff. qñ di. vsu. le. ce. nec sola naturalis possessio quam habet sufficit ad acquirēdū sine separatiōe nomine suo facta. Angelus.

g ¶ Perceptis. vt si in hoꝛreo repositi sunt facit suos fructuarius. [iiij] sz bo. fi. pos. statim vt a solo separati sunt: vt. ff. qui. mo. vsufruct. amit. l. e. vsufructuarius. Et est alia differentia: quia fructuarius facit suos naturales fructus: bonefi. vo pos. nō: vt. ff. de vsufruc. l. vsufructu legato. ⁊ de vsur. l. fructus. iiij.

Fructuarius ⁊ bonefidei possessoꝛ diuersimode faciunt fructus suos.

Additio. Q̄d pōt esse verū in fructibus qui casu non facto hois nō cadūt: al's sufficit q̄ suo noie fuerint a solo separati. ꝺm Ang. hic.

h ¶ Dño. Sz ꝑ quā actionē. Rñ. ꝑ rei vēdicationē cū dñs sit vel condi

dictione ex hac lege.
a De colono. qui nũmis colit. nã oẽs fruct9 facit suos: vt vsufructuarius: sed differũt: q2 colonus talis facit fructus suos: vt a solo decerpti sunt: vt. ff. de fur. l. si apes. §. fi. secus in vsufructuario: vt hic d2. vel dicas d partiarijs: vt ff. loca. et cõduc. cu3 in plures. §. messe3 fm Azo. Ite3 dicit fere pter aliud: q2 colonus trãsmittit ad heredem: vt. j. loca. §. fi. s3 fructuarius non: vt hic. Accursius.

Colon9 z vsufructuari9 differũt

prietatis acquirunt. Eadẽ fere z de colonos dicuntur.

Fet9 lac pilus z lana sunt in fructu pecudũ. Part9 vo ãcille nõ d2 in fructu: et iõ nõ ptinet ad fructuariũ [illegible] h. d. Aretinus.

In pecudum fructu etiã fetus[b] est: sicuti lac pilus[c] z lana itaq3 agni edi z vituli z equuli z succuli[d] statim naturali[e] iure dñij fructuarij sunt. Part9 vo ancille in fructu nõ ẽ: itaq3 ad dñm pprietatis ptinet[f] Absurdũ[g] eñ videbat hoĩe3 in fructu[h] eẽ cũ oẽs fruct9 re3 natura[i] gratia hoim comparauerit.

Debet vsufructuarius gregis d fetib9 sũmittere in locum demortuorũ, z sil'r ar[illegible] demortuarũ. h. d. are.

S3 si gregis[k] vsufructũ qs habeat: in locũ demortuorũ capitũ ex fetu[l] fructuarius sũmittere[m] d2 vt z iuliano visũ est z in vinearũ demor

cũ spectent aĩalia cetera terrã. Os hoĩ sublime dedit: celumq3 videre Jussit: z erectos ad sydera tollere vult9. sic. ff. de edil. edic. l. iustissime z. ff. de fur. d vas. §. ex furtiuis. z. ff. de pe. here. l. ancillarum.

Hoĩs dignitas magna est.

k Gregis. grex est nũer9 decẽ oniũ vel ãneq3 porcorũ simul z congregatim cõsistẽtiũ: vt. ff. de abigeis. l. oues. z facit. ff. de vsucap. l. rerũ mixtura. §. iij. [v] v.

grex qd comprehendit.

Additio. Itẽ dece3 hoĩes constituũt populũ vel turbã: tres collegiũ: duo cõgregationẽ z rixã. c. j. extra d elec. Chri.
l Ex fetu. aliũde eñ nõ submittit fm quosdam. [vj] vel forte submittere etiam aliũde. ar. ff. de vsufru. qd h. §. qd d2. in fi. vj.
Additio. Et h ãc dicit Ange. cõiter approbari notãs etiã q loco mortuorũ vel inutiliũ nõ statim fit surrogatio ipo iure: nisi facta p vsumfructuarium submissione cuius dãno interim fetus morierẽtur.
m Sũmittere. q summissio nõ fit si in singulis capitib9 sit vsufruct9 vt. ff. eo. qd ergo. §. s3 quod dicit. i fine. Accursius.

b Fet9. q. d. ita fet9 sicut zc.
c Pilus. bonis vel etiã caprarũ ad borrã sellarũ. Accursius.
d Et succuli. i. parui sucs.
e Naturali iure. i. gentiũ. de q loquit. §. singulorũ.
f Pertinet. qtũ ad plenã proprietatẽ: nisi etiã z i ptu sit vsufructus legat9: vt. ff. de vsufru. vetus.
g Absurdum. sic. ff. de vsur. l. in pecudum.
h In fructu. s. vt ipe sit fructus: s3 tñ in eo loqtur vsufruct9. Accur.
i Re3 natura. i. de9. sic. ff. de iu. na. i pñ. vñ d2 apd Ouid. Pronaq3

Oui. j. metha.

tuaꝝ vel arboꝝ locū al's dꝫ sustinere: recte eū colere: ꝛ quasi bonus paterfamilias vti debet.

¶ Thesaur⁹ vel ī suo vel in religioso vel in sacro loco īuēt⁹ efficit̄ inuētoris: in alieno ꝟo casu fortuito īuēt⁹ solū: ꝓ dimidia efficit̄ dñs inuentor ꝛ dñs soli ꝓ alia dimidia. h.d. Are.

¶ Thesauros[a] quos quis in loco[b] suo[c] inuenerit: diuus adrianus naturalē eq̄tatē secut⁹ ei concessit q̄ eos īuenerit. Idēq̄ statuit si q̄s in sacro aut religioso[d] loco fortuito[e] casu īuenerit. ¶ At si q̄s in alieno loco nō data[f] ad hoc opa: sed fortuitu inuenerit dimidium dños soli ꝯcessit ꝛ dimidiū īuētori. Et cō uenienter si q̄s in cesaris[h] loco īuenerit: dimidiū inuētoris ꝛ dimidiū esse cesaris statuit cui cōueniēs est: vt si q̄s in fiscali[i] loco vel publico[k] vel ciuitatis[l] īuenerit dimidiū ipsius esse debet ꝛ dimidiū fisci[m] vel ciuitatis.

Thesaurus q̄d est

a ¶ Thesauros. est aūt thesaur⁹ pecunia ab ignotis dñis vetustiori tpe abscōdita: vt. C. ꝺ thesau. l. j. li. x. in pn. vel depositio pecunie cui⁹ memoria nō extat: vt. ff. de acq̄. re. do. l. nūq̄ꝫ. §. thesaurus q̄nq̄ꝫ ipꝛope dr: vt. ff. de acq̄r. pos. l. ꝑegre. in pnci. ꝛ. ff. ad exhi. l. thesaurus.

b ¶ Loco. al's solo.

c ¶ Suo. iure directo vel vtili: vt si feudatarius vel emphitheothecarius vel siłis [vij] lꝫ placē. alio dixerit in his.

Quid si mercēnari⁹. [viij] dū laborat ī alieno: vł creditor in pignore [ix] īuenit thesaurū. Rñ. dimidiuꝫ ci⁹ est in cui⁹ fundo īueniūt: ꝛ dimidiū sibi acq̄runt: vt. ff. de acq̄. re. do. l. si is q̄. §. q̄ creditor. vij.

Additio. Qui si cōcurrā t vn⁹ ꝯ alterū. vel ambo ꝯ tertiū q̄d iuris. Itē q̄d in vsufruc. vel si repiat̄ in fūdo ꝑscpto seu dotali: vide ꝑ āg. ħ. viij.

Additio. Qui ad hoc fodiēdū non fuit ꝯduct⁹: al's sec⁹. l. q̄ ꝓpo. §. ꝓcurator. vt ī cetis. ff. ꝺ ꝓcura. Ang. ix.

Additio. Sꝫ hoc falsuꝫ: vt. l. is q̄ in alieno. §. si. ff. de acq̄. re. do. Ang.

d ¶ Religioso. vt. ff. de iure fisci. l. iij. §. pe. ꝯ. So. hec corrigit̄ ſm bal. vel ħ ſm naturalē rōnem: vt ptꝫ in littera ibi ſm ciuilem rōnem quem ꝑualet sic in vsucap. ꝯtingit ſm Jo.

Casus fortuit⁹

e ¶ Fortuito casu. ꝛ est casus inopinate rei euēt⁹ ex diuersis causis ꝓueniens ob alis ꝛ alis inceptis.

f ¶ Non data ad hoc opa. al's autē reddit̄ domino ī loco suo: tñ pōt operā dare: non tñ magica arte: al's esset fisci. vt. C. de thes. l. vnica. li. x. ac.

g ¶ Dño. sꝫ ꝑ quā actōeꝫ. Rñ. ꝑ rei vē. cū dñs sit vł ꝯdi. ex. hac le. [i] j.

Additio. Pecunia tñ recōdita ī muro dom⁹ vēdite nō cedit emptori: sꝫ remanet recōditoris. Ang. An aūt sufficiat solus oculoꝝ aspect⁹: vel etiam requirat̄ apprehēsio ꝛ quis preferat̄: vide ꝑ Christo. por. hic.

h ¶ In cesaris loco. s. pⁱmōiali.

i ¶ Fiscali loco. nō tamen publice deputato.

k ¶ Vł publico. i. publice ꝺputato

l ¶ Ciuitatꝭ. q̄ loco ꝑuatoꝝ sunt: vt. ff. de ꝟb. sig. cum qui vectigal.

m ¶ Fisci. si fisci patrē supꝑsit cū

alio tamen reddit.ff.de iu.fisc.l.iiij.§.fi.
a ¶ Per traditionē quoqз.nō solū inuētione:vt.s.§.pxi.
b ¶ Iure naturali.i. gētiū vt.j.§.px.
c ¶ Acqrunt.cā pcedēte vera vel putatiua[iij] vt indebitū: al's nō vt.ff.eo.l.nunqз.τ.j.hoc.§.ibi. Sз si quidē τc. iij.
Additio. In qua et tradēs et accipiens cōueniāt: puta qr ābo eā sciant vl' credant subesse.
d ¶ Nihil.immo deo fuire sз hipbolice loquit.sic.ff.de pactis.l.j.in pnc. τ.ff.de actio.emp.l.exepto.in pn.τ C.de transactio.nō minorē.
e ¶ Volūtatē. dū tamen legitimā.nā cū ci bonis interdictū ē nō alienat vt.ff.de curato.fu.l.j.in prin.
f ¶ Cuiuscūqз.i.siue mobil' siue soli.
g ¶ Corpal'.icorpales ei tradi nō possunt:vt.ff.de acquir.re.do.huius.§.incorporales.
h ¶ A dño. hoc qnqз fallit:τ eius ətriū inuenit verū: vt.j.ō. alie.lз vel h.sз hoc ē rl'arc:vt h.τ.ff.e.traditio
i ¶ Alienat.i.dñiuз trāsfert.Ac.
k ¶ Stipēdiaria. scз q militibus pro stipēdijs dātur: vt.ff.de rei vē. item si verberatū.§.j.τ de euict.l.lucius.τ de acq.re.do. in agris.
l ¶ Tributaria.que tributa rome reddunt.
m ¶ Alienant.p ədictōēз.[iij] iij.
Additio. Que quot modis fieri intelligant:vide Ang.Et an p verbum tradidit positū i instrumēto: pbet vide p baldū τ Christo.hic.

¶ Dñs res p traditionē factā a dño ex cā habili pōt alteri acqri etiā si sint predia stipendiaria vel tributaria.h.d.Are.

¶ Per traditionē[a] qз iure naturali[b] res nobis acquirūtur[c]. Nihil[d] enim tā cōueniēs est naturali eqtati: q voluntatē[e] dñi volētis rē suā in aliū trāsferre ratā haberi: τ ideo cuiuscūqз[f] generis sit corpalis[g] res tradi potest: τ a dño[h] tradita alienatur[i]. ¶ Itaqз stipēdiaria[k] qз τ tributaria[l] pdia eodē modo alienātur[m]. ¶ Vocātur autē stipēdiaria et tributaria pdia q in puincijs[n] sunt: inter[o] q necnō τ italica pdia ex nra constitutione[p] nulla est differentia[q]. Sed si quidem[r] ex causa donationis aut dotis: aut qualibet alia ex causa tradantur[s]: sine dubio trāsferūtur[t].

n ¶ In puincijs.q.d. talia pdia nō sūt in italia.
o ¶ Inter q.s.puincialia
p ¶ Constitutiōe. vt.C.de vsuca.trās.l.vnica.
q ¶ Nulla est differētia.s. qstum ad dñij trāslatioē: vt C.de vsuc.trāsfor.l.vnica.sз qstū ad tributa est differētia.C.de episco.τ cle.de his.Accur.
r ¶ Sed si quidem. vere nulla est differētia.sed τ si τc.
s ¶ Tradantur.s.stipēdiaria predia τ tributaria.
t ¶ Trāsferūt.s.puincialia predia sicut italica:τ est verū in oībus nisi scriptura necessaria sit fm Jo. vt.C.de vsuc.trāsfor.l.vnica.§.q si predia. Itē sunt vera si accipiēs inducat in vacuā possessiōeз fm quosdam:vt.C.de pba.cum res.Jo.contra.vt.ff.de fun.do.si fundum.τ de acqui.re.do.homo liber.§.quicqd sufficit eum induci in possessionem: licet non vacuam.[iiij] Quod autē in.d.l.de pba.dr demōstatiue q si

Stipēdiaria predia. Tributaria pdia.

euenerit: nō causatiue dr. iiij.
Additio. Quo tñ ad trāslationem possessionis dz vacua possessio tradi: que qšo intelligatur: vide tex. et ibi Bar. in. l. ij. §. j. cum. l. sequē. ff. de actio. ēpt. Ang.
a ¶ Uero. p sed.
b ¶ Res. q̄ loco pignoris a venditore teneri possūt: vt. ff. d ac. ēpt. iuli. §. offerri. [v] v.
Additio. Sz impropric: qr cū ante traditionem et satisfactionem sit dñs nō habet pignus rei sue. l. neqʒ pignꝰ. ff. de regu. iur. vel intelligit hec lex qñ dñium est irreuocabile: al's secꝰ vt hic. et l. ex sextāte. §. latius. ff. de excep. rei iudica. Christo.

¶ Dominium rei vē dite non transit in emptorem: etiam si res tradat: nisi preciū sit solutum vel aliter satisfactū aut habita sit fides de pcio. h. d. Ang.

¶ Uēdite vero[a] res[b] et tradite non aliter emptori acquirūtur q̄ si is venditori preciū soluerit: vel alio modo ei satisfecerit veluti ex promissore aut pignore[c] dato[d]: quod quidem cauet ex lege[e]. xij. tabula. tamen recte dicitur et iure gentium: id est iure naturali[f] id effici. ¶ Sed si is q̄ venditis fidē emptoris[h] secutus fuerit; dicen

g ¶ Uendidit. id ē tradidit.
h ¶ Fidē emptoris quid si dedit diē ad soluēduz. Respō. nō facta solutionē vendicat fm io. [viij] vt C. de pac. iter empt. et vendi. l. cōmissorie pōt tñ contradici: qr aliud est simpliciter diē solutiōi statuere. [viij] aliud pactum legis comissorie ponere. Item quia si simpliciter tradat. Respon. videtur sequi fidem nisi contra probetur: vt qr forte dicebat emptor pñtem hr̄e pecuniā vt. argu. ff. de pigno. acti. l. iij [ix] et argu. cōtra. ff. d tribu. l. pcuratoris §. sed si dedi. [j] vij.
Additio. In contrarium est veritas: quia tunc videtur habere fidē de precio: et transfert dominiū etiā si ptestatꝰ esset se nō ɔfidere vltra decem dies. Ange. viij.
Additio. Ut tunc liceat emptori post terminum etiam prestito iuramento moram purgare. c. apud misericordem. et ibi glosa. xxij. q. j. Christo. [v] ita cōiter approbat. ir.
Additio. Uel quia non permisit rem asportari: aut cum re nunciuz misit: vt. l. si quasi. ff. de pigno. acti. Accursius.

c ¶ Pignore. quod sic intelligo si placeat venditori aliud q̄ precium accipere: al's nō: vt. ff. si certum pe. l. ij. §. j.
d ¶ Dato. poterit ego vendicare vēditor scʒ rem si non fuerit de precio satisfactū: vt. ff. de tribu. l. pcuratoris. §. sed et si dedit mercē. nisi emptor tūc preciū offerat: vt. ff. mā da. diligēter. §. j. in fi. et. ff. de preca. l. ea que.
e ¶ Ex. l. xij. tabula. que est ius ciuile: vt. ff. de iu. et iu. l. ius ciuile. §. hec igit. [vj] nō solū gentiū. vj.
Additio. Ex qua nō principaliter sed approbatiue transfertur dñiuz inq̄tum approbat ipm contractuz dando formā: vt non alter trāseat q̄ si fuerit de pcio satisfactū. Chri.
f ¶ Iure naturali. sic dictum est q̄ ratione naturali inductum fuit: vt s. de iure naturali. §. quod pro. et §. sed naturalia.

Additio. Sed ibi loquitur in procuratore: de quo executore vltimarum voluntatum: an possint habere fidem de precio: vide Ang. Chri. & Jaso. hic.

a ¶ Emptoris fieri. nisi i casib9: vt ff. de iure fisci. l. pcurator. §. fina. & ff. de re iudi. a diuo pio. §. sz si emptor.

b ¶ Nihil. quod eniz quis per alium facit: ipse facere videtur. [iij] vt. ff. de vi & vi arm. l. j. §. deiecisse. & j. de iiur. §. nō solum. et ff. de iniuriis. item apud. §. fecisse. iij.

dū est statim rē emptoris fieri[a]. ¶ Nihil [b] autem interest vtrum ipse domin9 tradat alicui rē suā: an voluntate eius alius: cui eius rei possessio pmissa[c] sit: q̄ ratiōe si cui libera[d] vniuersorum negociorum administratio permissa fuerit a domino: isq3 ex his negociis rem vendiderit et tradiderit: facit eam accipientis.

¶ Ex vēditione rei qua prius quis commodauerat transfertur dominium in cōmodatarium siue noua traditione. hoc dicit Aretinus.

¶ Interdum etiam sine traditione nuda[e] voluntas domini sufficiat ad rem transferendam: veluti si rem quam tibi aliquis cōmodauerit aut locauerit: aut apud te deposuerit: postea vēdiderit tibi aut donauerit: aut dotis nomine dederit: q̄uis enim ex ea causa tibi eam non tradiderit: eo tamē ipso q̄ patitur tuam esse[f] statim tibi acq̄ritur ,ppietas: perinde ac si eo nomine tradita tibi fuisset.

e ¶ Nuda. scilicet a traditione. sic. C. de pactis. l. traditionibus. Item in aliis casibus dominiuz sine traditione datur qui possunt his legibus notari: vt. ff. de acquirē. possession. l. j. §. si iusseriz et. §. idem q3. et. l. qđ meo. §. si venditorem. et. l. quarundam. item C. de acq̄rend. possessio. minus. & C. de dona. l. j. [iij] et l. quisq̄s. item si volens tibi tradere dominiuz nomine tuo me cōstituam possidere vel conducam a te: vt. ff. de acquirend. possessio. quod meo. & de rei vendi. quedam mulier. iij.

Dñium sine traditione aliquādo trāsfertur.

Additio. Quod proprie an improprie intelligatur. vide Angelum aretinum hic.

c ¶ Permissa. vel ab ipso domino vel ab alio domini voluntate.

d ¶ Libera. secus in gñali procuratore qui nō habet liberam: vt. ff. de pcuratoribus. procurator cui. & l. procurator totorum. sed. M. distinxit inter procuratorem totoruz bonorum: vt ibi. et vniuersorum: vt hic.

Additio. Et an habens instrumētum crediti videatur constitutus procurator. vide Jasonem legum doctorem hic.

f ¶ Tuam esse. si res est presens ff. de rei vendi. eius. et. l. hec si. vel hic in vera venditione: ibi in ficta vt. ff. pro emptio. l. ij. Itē hoc ē verū si precium sit solutum vel satisfactum: vt. s. eo. §. vendite.

¶ Per traditionem clauium videtur traditũ dominiũ merciũ venditarum. h. d. Are.

¶ Itẽ si quis[a] merces in horreo depositas[b] vendiderit sil[c] atq; claues[d] horrei sui tradiderit emptori: trãsfert[e] pprietatem mercium ad emptorem.

¶ Missilia ⁊ alia habita p derelicto fiũt occupãtis. h. d. Are.

¶ Hoc amplius[f] interdum ⁊ incertã psonam collata voluntas dñi transfert rei ppetatẽ vt ecce pto res ⁊ ꝯsules q̃ missilia[h] iactant in vulg⁹ ignorãt quid eorum q̃sq; sit accepturus: ⁊ tamen q: volũt qḋ quisq; acceperit ei⁹ esse: statim euz dñm efficiunt. Qua rõne verius esse videtur: vt si rem pro derelicto a dño habitam occupauerit quis: statim eũ dñz effici. ¶ Pro derelicto autem habetur quod dominus ea mente abiecerit:

a ¶ Item si quis. hic est casus vbi in possessiõe tradita acq̃rit dñium ⁊ alios habes notatos. ff. de rei vẽ. l. si ager.

Additio.

b ¶ Depositas. id repositas.

c ¶ Simul atq;. stati post q̃z. vt. s. e. §. fere ⁊. j. de emp. et vẽ. in pñ.

d ¶ Claues. aliter de consuetudine dacie. in qua cuz aliq̃s vult legare vel dare fundũ ecclesie sumit parũ terre i pãniculo: et ponit sup altare: et ita transfert dñiuz vt extra de consue. c. ij. Est n̄t casus mirabilis: in q̃ sine oĩ traditiõe sed sola volũtate transfertur dñium ipo iure. vt. C. de dona. l. quisquis. Ubi retentio vsufructus in re donata inducit traditionẽ possessionis ⁊ dñij p quãdã iuris fictionẽ. Item si relinquatur ecclie vel ciuitati hereditas vel legatũ: vel ei res aliqua donetur aut vẽdatur: statim dñiuz trãsfertur sine possessionis traditione. C. de sacrosan. ec. vt inter diuinum.

Additio.

e ¶ Trãsfert. pprietatẽ ⁊ possessionem: ⁊ qḋ dixi de pprietate: verum est si dñs est tradens: aliter causam prestat vsucapiẽdi si hec fiãt coraz horreo: et hoc pter presentẽ visionem rei: vt. ff. de ꝯtrahen. emp. l. clauibus. ⁊ de acqui. poss. l. j. §. si iusserim. ⁊ sunt hec in arg. vt si vendam equũ quẽ tradam p frenũ vel capistrum: vt dñiuz trãseat. Sũt multi casus in q̃bus res n̄ apprehenditur ⁊ tamẽ possessio transfertur p solũ visum: vt. ff. de acqui. pos. l. quod meo. §. si venditorẽ. Per vẽditionez rei cõmodate vel deposite: vt. s. eo. §. interdum. Per traditõez clauiũ: vt hic. Per traditõez instrumẽti: vt. l. j. C. de dona. Per cõductiõez de re ppria factã: scz qñ quis etiã rem suam vult possidere noĩe alterius. vñ ꝟsus. Uisu siue rei mutuate vẽditiõe. Clauib⁹ ⁊ chartis mea si cõduco sciẽter. Quãuis nõ aliter detur possessio transit. Uide tu canonista notata in. c. ex lr̃is. extra de ꝯsue. vide etiã glo. in ꝟbo nuda §. interdũ. s. eo. q̃ p hac materia allegatiões posuit sufficientes.

Additio. Possessio sepe trãsfertur licet res nõ apphẽdatur.

f ¶ Hoc ampli⁹. scz est hic q̃z. s. in alio casu: q: s. semper in personã. certã hoc incertã.

g ¶ Incertã. ar. j. j. de le. §. tutor.

h ¶ Missilia. sic dicta: q: in pplm mittũtur siue pijciũtur vt illuc cur

Missilia vnd dicunt.

rente multitudine possint pretores vel cõsules pertrãsire vt in corona tione dñi pape vidi: vt.ff.p dere.l.si id qd.z in autẽ. de cõsulib⁹.col.iiij. .§.hec itaqꝫ.ibi. Argẽtũ ꝟo zc.

hoc furtũ ab illo.ff.de incẽ.ru.nau. Rñ.hoc locũ habet qñ nõ ipso naufragio aliqd quis furatur ibi in ipso naufragio: vt.ff.de incẽ.ru. nau. l.j.in fi.z.l.ij.z.iij.z.ff.p dere.l.j.et ij.z.iij.

a ¶ Nolit.vere vl legis iterpretatiõe: vt in aut. de nup.§. et multo poti⁹. col. iiij.z.C.de infan. expo.l. fina. z.C. de la. lib.tol.l.j. .§. sed scimus.

b ¶ Desijt.si abiecit vel habere desijt rẽ immobilẽ: alioquin possessionem pdere põt non domi nium : vt ff. de acq. rẽ. posses. si quis vi. .§.differẽtia.z.ff.pro dere.l.j.z.ij.

vt id in numero rerũ suarum esse nolit [a]. iõqꝫ statim dñs eius esse desijt [b].

¶ Proiecta in mari tẽpore tempestatis vel cadẽtia de curru alicuius non fiũt occupantis. hoc dicit Aretinus.

¶ Alia sane causa [c] est earum reruꝫ que in tempestate maris leuande nauis causa eijciũtur. He em̃ dominorũ permanent: qꝛ palã est eas nõ eo animo eijci: ꝙ quis eas habere nollet: sꝫ quo magis cum ipsa naui maris periculũ effugiat. ¶ Qua de causa si qs eas flucti bus [d] expulsas: vel etiam in ipso mari nactus lucrandi animo abstulerit: furtum [e] committit.

¶ Nec longe [f] videntur discedere ab his que de reda [g] currente non intelligenti bus [h] dominis cadunt.

¶ De rebus corporalibus et incorporalibus.

¶ Corporalia tangi possunt de sui natura: incorporalia ꝟo non: licet in eis contineãtur corporalia: siue sint seruitutes reales siue personales. hoc dicit Aretinus.

f ¶ Nec lõge.i aliquo distat qꝛ hoc sciẽte illud ignorante dño fit: vt ff. de acq. pos. l. interdum.

g ¶ De reda. id ẽ de curru ducto ab equis.

h ¶ Nõ intelligẽti bus. i. nõ vidẽtibus [iiij] iiij. Aretinus. Et si non reperitur cui reddat: an possit ea licite retinere. Et an dominus debeat dicto inuentori premiũ: vide Ange.hic.

c ¶ Alia sane causa.al's alia causa.scꝫ pijciendi: z iõ aliud ius statuitur: vide.c.excõicatiõi. de rapto.

d ¶ Fluctibus.i.vndis.

e ¶ Furtum.ff.de fur.l.falsus.§.si iactũ.cõtra.So.distingue animum pijcientis.qd patet: vt si librũ apertum pijciã: ẽm Jo.z ex hac lege et illa colligit.z arg.ff.de dã. infec.si finita.§.si quis metu. Jtẽ qd distat

¶ De corporalib⁹ z incorporalib⁹.

Continuatio. ¶ Quia visum est de scda diuisione rerũ: scilꝫ ꝙ quedã sunt publice quedã sunt nullius: z quedã singulorum zc.sequebatur de tertia diuisione videre: que ita se habet ꝙ rerum quedã sunt corporales: quedã incorporales: de qua diuisione tractaturus intitulauit istã rubri.por.

Quedā. ¶ Totus iste titu. diuiditur in qnqꝫ partes. Primo ponit vnā diuisionē rerū. Scđo diffinit res corporales: ⁊ ꝑ exempla demōstrat. Tertio diffinit res incorporales: ⁊ etiā ꝑ exēpla demōstrat. Quarto rñdet cuidaz tacite questioni. Quinto p̄dicta extēdit. Scđa ibi: Corporales sūt. tertia ibi. Incorporales. Quarta ibi Nec ad rē. Quinta ibi. Eodē nūero.

divisio.

Quedaz preterea[a] res corporales[b] sunt: ⁊ quedaz incorporales[c] ¶ Corporales sunt que sui natura[d] tāgi possunt veluti fundus: homo vestis: aurū argentū ⁊ deniqꝫ alie res innumerabiles[e]. ¶ Incorporales aūt sunt que tāgi nō possunt: qualia sunt ea que in iure[f] consistunt: sicut hereditas[g] vsufructus[h] vsus: ⁊ obligationes[i] quoquo[k] modo cōtracte. ¶ Nec ad rē[l] ꝑtinet q̄ in hereditate res corporales cōtinenť. Nā et fruct⁹ q̄ ex fundo[m] ꝑcipiūť corporales sūt: ⁊ id qđ ex aliq̄ obligatione nobis debetur plerūqꝫ[n] corporale est: veluti fundus homo: pecunia.

a ¶ Quedā preterea. i. preter predictā diuisionē. s̄. ti. j. in prin. Est ⁊ alia: q2 quedā cōia: quedā publica: q̄dā vniuersitatis: q̄dā nulli⁹: q̄dā singularis. Itē quedā corporales: ⁊ q̄dā incorporales: vt hic subijcit.

Rerum diuisiones q̄t sunt.

b ¶ Corporales. sic. ff. de re. di. l. j. §. quedam.

c ¶ Quedā incorporales. quid de hac diuisione nos iurisconsulti egemus. Rñ. q2 multa in corporalibus locū habent que nō seruātur in incorporalib⁹. incorporalia eniz non tradūtur: nō vsucapiūtur regulariter. [v] vt. ff. de acq̄. re. do. l. seruus §. incorporales. et de vsuca. l. vsucapionem. nō vendicantur: vt. ff. de rei vendi. l. vēdicatio. ac non trāsferuntur penitus: vt. ff. pro so. l. ij. et iij. non possidentur: vt. ff. de acqui. posses. l. iij. in princi. v.

Rebus corpalibus aliqua cōgruūt q̄ i corporalibus nō cōueniunt.

Additio. Scilz per se. sed cū rebus corporalibus sic: dūmodo cōcurrat sciētia aduersarij: lz in alijs prescriptionibus nō reqratur: vt. l. fi. C. de prescrip. lon. tēpo. Ange.

d ¶ Sui natura. nā secus si ꝓpter difficultatē: vt res i ꝓfunduz maris vel celo affixa. [vi] vj.

Additio. Et de ista dictione i q̄d impor tet: vide Chris. hic.

e ¶ Innumerabiles. i. non habiles ad numerādū. Io.

f ¶ Que in iure. i. sub hoc p̄dicabili ius cōtinētur in quarū diffinitionib⁹ poniť hec dictio ius in p̄dicato. [vij] qualia sunt oīa iura: scꝫ incorporalia: vt. ff. de re. di. l. j. §. quedā. vij.

Additio. Et hoc ideo sm Io. fa. et Ang. q2 in sola animi voluntate et cogitatione cōsistūt.

g ¶ Hereditas: vt. ff. de ꝟbo. sign. l. nihil.

h ¶ Usufruct⁹. j. de vsufru. in pn.

i ¶ Et obligationes. j. de obliga. in principio.

k ¶ Quoquo modo. i. siue ex contractu vel quasi: vel maleficio: vel quasi: vt. j. de obliga. §. fina.

l ¶ Nec ad rem. respondet tacite obiectioni. q. d. qūo hereditas est incorporalis cum in ea sint res corporales.

m ¶ Ex fundo. in q̄ vsūfr. habem⁹.

n ¶ Plerūqꝫ. ꝓpter seruitutes q̄ ꝑ

actionē vel obligationē debētur: vt .j. de act. §. ij. et ꝓpter actionū cessionem: vt. ff. man. l. si procuratorez. §. fina. et de rei vendi. l. si hominē. als iulianus. §. vsqꝫ adeo.

tes rusticorꝫ. Quarto ponit quare appellātur seruitutes prediorum. Quinto ponit qualiter dicte seruitutes constituātur. secūda ibi in. §. prediorꝫ. tertia ibi in. §. Inter rusticorū. quarta ibi. Iō autē. quinta ibi i. §. Si qs velit.

a ¶ Maz pro sed.
b ¶ Ipsū ius hereditatis. i. ipsa hereditas: et sic intransitiue hec tria legūtur.
c ¶ Fruēdi. i. vsu fructus.
d ¶ Obligatiōis. i. obligatio ipsa.
e ¶ Eodē numero. i. corporalia.
f ¶ Jura. i. seruitutes.
g ¶ Uocantur. de quibus. j. titu. ꝓxi. dicitur statim. De quibusdā querītur: licet ad nos nō pertineant: vt de aere fumo et de flatu animalis. Respon. ẜm philosophos hec esse corporalia. Itē quid de angelis bonis et malis et anima hominis. Respon. hec incorporalia esse.

Nam [a] et ipsum ius [b] hereditatis et ipsuz ius vtendi et fruēdi [c] et ipsum ius obligationis [d] incorporale est. ¶ Eodem numero [e] sunt iura [f] prediorum vrbanorum et rusticorum que etiā seruitutes vocantur [g].

¶ De seruitutibus rusticorum prediorum.

¶ Qui habet seruitutem itineris potest ipse solum [illegible] autem iumentuz vel vehiculum ducere: secus si habeat seruitutem actus. Et seruitus vie cōtinet in se iter et actū et aqueductū [illegible] seruitus conti[illegible] [illegible]

Rusticorū [h] prediorū iura [i] sūt hec: iter: actus: via:

h ¶ Rusticorum. sic et. ff. eo. l. j.
i ¶ Jura. i. seruitutes. et nota hic tria genera seruitutū. quedā a persona persone debētur: de quibus dicitur. s. de iure personarum. [viij] quedam ab vna re re alteri rei: de quib⁹ dicitur in hoc titulo. [ix] quedā a re persone: vt vsusfructus et vsus et habitatio: vt .j. titu. j. et ij. Potest et quartum dici vt a persona rei debeatur: vt. ff. de condi. et demon. l. titio. §. titio. et de ali. et ci. le. l. seruos. viij.

Quattuor sūt genera seruitutum.

Fum⁹ et aer corporalia sunt.

Angeli sunt in corporales.

¶ De seruitutibus rusticorū prediorum.

Conti=nuatio.

¶ Dictum est. s. de rebus incorporalibus in genere. sequitur videre in specie. et iō a seruitutibus initiuz facit que sunt incorporales: vt. s. titu. j. in fi.

Diuisio.

Rusticorum. ¶ Iste titu. diuiditur in quinqꝫ partes. Primo ponit de seruitutibus rusti. predio. Secūdo de seruitutib⁹ vrbanorum prediorꝫ. Tertio redit ad seruitutes rusticorꝫ. Quarto ponit quare appellātur seruitutes prediorum. Quinto ponit qualiter dicte seruitutes constituātur. secūda ibi in. §. prediorꝫ. tertia ibi in. §. Inter rusticorū. quarta ibi. Iō autē. quinta ibi i. §. Si qs velit.

[illegible] Quas habens habet et dominium tempore seruientis. Et iō non sunt formales: quia in eis dominium non est separatum sed causales non sic in reali: qꝛ res sua ec. ẜm Iaso. et Christo. hic. ix.

Additio. Que postqꝫ sunt cōstitute transeunt cū re ipsa ad quemcunqꝫ vadat. secus si essent ꝓmisse tm̄. Et in ipsarꝫ cōstitutitione debet tā constituēs fundi seruiētis qꝫ is cui constituitur fundi dominātis insolidū habere dominiū. Ange.

a ¶ Ius eũdi.solus:vt per hoc discripet a sequenti.
b ¶ Ambulãdi.scil3 cũ alio.[j] j.
Additio. Cui em̃ eadẽ seruitus debeatur:al's secus ꝑm Christofo.vel expone eũdi: scilicet plane ambulãdi:scilicet velociter.
c ¶ Iumentũ.scz separatuz a se vel armenta separata a se:sed sup equo ire potest: vt ff. de serui.rusti.ꝑdio. q̃ sella in principio. et.l. iter. quãdoq3 iter nõ est seruitus:vt si vsufructuario detur a dño alterius prediĳ:vt.ff.si seruitus vẽdi.l.ĳ.§.ĳ.tertio grosse dicit quelibet via per quã itur.
d ¶ Iumentum.vel subtus vel ante se.et idem si in vehiculo.
e ¶ Actum non habet. per consequentiam.
f ¶ Iter habet. quo ad commodũ non quo ad seruitutem.sunt enim due seruitutes diuerse: vt.ff. si ser. vendi.loci.§.j.⁊.ff. de adimẽ. le.l.j.
g ¶ Eo. scilicet itinere contento sub actu.
h ¶ Eundi. hec verba expone: vt ꝭ.eodem.§.j.

aqueduct⁹. Iter est ius[a] eũdi ambulãdi[b] hominis : nõ etiã iumentum[c] agendi vel vehiculũ. Actus est ius eundi ambulandi hominis : agendi iumentum[d] vel vehiculum. Itaq3 qui habet iter: actũ nõ habet[e]; sed qui habet actum : iter habet[f]: eoq3[g] vti potest etiã sine iumẽto. Uia est ius eũdi[h] et agẽdi et ambulãdi hominis. Nã iter ⁊ actũ via in se cõtinet[i]. ¶ Aqueductus est ius aque ducende[k] per fundũ alienum.

¶ Seruitutes que edificĳs debentur lz in villa cõstitutis dicũtur seruitutes vrbanorum prediorũ. Aretinus.

¶ Prediorũ vrbanorũ sunt seruitutes q̃ edificĳs inherent:iõ vrbanorũ dicte sunt: qm̃ edificia oĩa vrbana ꝑdia appellam⁹: ⁊ si in villa[l] edificata sunt. Itẽ vrbanoruz prediorũ seruitutes sunt he. vt vicinus[m] onera vicini sustineat:vt in parietẽ eius liceat vicino tignum coustitui. ĳ.

i ¶ Continet.sed que est differentia ꝑm hoc inter actum et viam. Respon.qui habet viam potest trahere trabem et lapides et recte ferre hastam.[ĳ]que non permittuntur habenti actum : vt ff. de serui.ru.predi. l. q̃ sella.§.j. Itẽ certa vie latitudo ẽ octo pedũ in directũ ⁊ angulis xvj: nisi maiorẽ vl' minorem placuerit facere constituentibus. [iĳ] quod non est in actu vt.ff. d' ser ui. rusti. pre.l. via. et.l. certo §. latitudo.⁊.l.via.
Additio. Dummodo ciuiliter se gerat ⁊ non deuastet fructus. Quod not. pro capitaneo cui conceditur transitus per aliquod territorium. Angelus et Iason. iĳ.
Additio. Et si expresse in aliquo loco angusto cõcedatur:valet saltem vt actus aut iter. Angelus.
k ¶ Aqueducẽde. siue inuẽte siue inueniẽde:vt.ff.co.l.labeo.
l ¶ In villa.nõ em̃ locus:sed materia facit vrbanũ prediũ:q' dic:vt ff.de verbo.signi.l.vrbana predia.
m ¶ Uicinus.i.domus vicini.

Act⁹ [et] via dif[ferunt]
Aqu[e]ductus

a ¶ Stillicidiū. qđ stillat: ꝛ inte rdū directo cadit. interdū nō ꝓpter ventū forte: sed flumen directo cadit: ꝛ maximē ꝑ dochiam. i. canale: vt. ff. de serui. vrba. prediorꝫ. seruitutes. §. stillicidium. Accur.

b ¶ Nō recipiat. hoc scꝫ nō recipere ē ius nō seruitutis immo pot9 libertatis ꝛ hanc negatiuā referas ad oia exempla ꝓxime dicta. Uel dic sicut recipere talia est seruitus: ita ecōtra si desinit recipere est mihi quōdam recipiēti seruitus et onus. [iiij] et sicut in prescribenda seruitute indigebam aliquo facto: sic econtra in prescribenda sua libertate idiget facto: scꝫ vt foramina obturet: vel sil'ia faciat q̄ nō sunt necessaria in prescriptione libertatis cōtra rusticā seruitutem ꝛ ideo tm̄ in affirmatiua lex dicit de eis. s. ius eundi agēdi ꝛc. vt. ff. de serui. vrb. pre. l. v. ꝛ. §. eodem. circa prin. [v] iiij.

immittere vt stillicidiū[a] vel flumen recipiat quis in edes suas: vel in areā vel in cloacā vel non[b] recipiat: et ne altius q̄s tollat[c] edes suas ne luminibus vicini sui officiatur.

¶ Inter seruitutes rusticorum prediorum computantur dicte scripte. Areti.

¶ Inter rusticorum prediorum seruitutes quidam cōputari recte putāt aque haustum[d]: pecoris[e] ad aquam appulsuꝫ: ius pascendi. calcis coquende[f]: arene fodiende.

Additio. Uel q2 forte erat vtilitas recipere pro replēda cisterna. Et declara per glo. in. l. j. ff. de serui. vrba. pre. Jason. v.

Additio. Et est rō diuersitatis: q2 vrbane seruitutes sunt nobiliores: ꝛ magis interest reipu. q̄ cōseruentur q̄ȝ rustice. Et ideo si quedā foramina obturātur quedā no: in nihilo acquiritur libertas ꝺm Ange. Et de prescriptione tam libertatis q̄ȝ seruitutis: ꝛ a quo tēpore currere incipiat: vide Chu. ꝛ Jaso. hic.

c ¶ Tollat. vel non tollat: qđ potest ꝓdesse mihi ad lumina prefulgēd a. vñ dicit in lib. machabeorum et refulsit sol in clipeos aureos: ꝛ resplenduerūt montes ab eis vt. ff. eo. si arborē. §. interdum Uel dic q̄ tollat. vt sit seruit9: vt modo ī aliis diximus.

primi machabeo. vj.

d ¶ Aque haustū. scꝫ ius hauriendi aquā necessariam agro meo vel laborātibus in eodē ex fōte vicini.

e ¶ Pecoris. scꝫ cōstituti ad stercorandū agrū meū: ꝛ sic bibēt vel pascentur in tuo vicino agro: ꝛ sic sūt reales seruitutes. Sed cōtra. ff. de ali. ꝛ ci. le. l. mella. §. fi. Rñ. ibi personales dicuntur: q2 cū persona durant. ꝛ arg. ff. de serui. rusti. ꝑdi. pecoris. [vj] vel si non habeo prediū cui supradicta expediant non erit seruit9: sed magis aliud ius: scꝫ pactionis vel cōuentionis: vt. ff. de seruitu. vt pomum. vj.

Additio. Et sic nō trāsit ad heredes: quod verum si hoc expresse sit actū: vel cōtēplatione certe ꝑsone habētis ꝑdiū vicinū: ꝛ pro qualitate dicti ꝑdij fuerit imposita: al's dubitatur an sit seruitus: et si ē an competat confessoria ex negatoria et contra quemlibet possessorem: de quo vide Ang. hic.

f ¶ Calcis coquende. necessario

ad domunculam in gro meo cōficien dam propter fructus recipiendos: Idem dicas de arena fodiēda.
a Nec quisq̄. scilz vt seruit9 sit obligatio tn̄ esse pōt: vt.ff.de euict. fundū .§. §.et. ff. fa. her. heredes.§.contra si pmis sor vie.ꝛc. [vij] vij.

Additio. Et not: q debēt esse dn̄i insolidum: al's fundo cōi nō pōt per vnū ex socijs libertas acq̄ri nec fuit9 Iponi: cuius sibi p̄iudicet alijs: postea etiā sin gulariter cōsentiētibus: pōt tn̄ prescribere seu petere declarari ipsam debe ri. Item pluribus socijs promissa vnus ex eis nō alioꝝ preiudiciū remittere pōt. ſm Ang. hic.
b Ius. i. aliquam seruitutem de superioribus.
c Pactionibus. i. pactionalibus stipulationib9: similis expositio est ff. de acqui. pos. l. si rem. in fi. vel pactionibus. i. cōtractibus alijs: vt vēditione ꝛ donatione: et q̄d subijcit stipulationibus. i. obligationibus verborum tm̄.
d Edes suas. [viij] quib9 seruitutibus nō impositis cuilibet vsq̄ ad celū liberū est edificare: vt. ff. q̄d vi aut clā. l. fin. §. penulti. ꝛ de serui. l. fina. viij.

Additio. Et isto casu. Itē vbi q̄s promittit nō edificare i tali loco: an sit obligatio psonalis: an fuit9 q̄ seruatur rez ad quēcunq̄ perueniat vide Ange. hic no.
e Ducere. his deficientib9 cuilibet res sua libera est ꝛ poterit alium prohibere volentem ingredi in suū agrum. vt. ī. de rerum diuisio. §. fere. ꝛ §. plane. [ix] ix.

Additio. Et nota q iste seruitutes reales a tēpore nec sub conditione constitui possunt: vt. l. iiij. ff. de serui. Angelus areti.

Edificare licet vsq̄ ad celum.

Omnes supradicte dicuntur seruitutes prediorum q2 sine predijs esse non possunt. Areti.

Ideo autē he seruitutes prediorū appellātur: qm̄ sine predijs cōstitui non possunt. Nemo enim seruitutē potest acquirere vrbani vel rustici predij: nisi qui habet predium: nec q̄sq̄a debere: nisi q̄ predium habet.

Per omnem contractum et etiaz per vltimam voluntatez potest seruitus cōstitui. h. d. Areti.

Si quis velit vicino aliquod iusb cōstituere: pactionibusc atq̄ stipulationibus id efficere debet.

Potest etiā in testamento quis heredē suū dānare ne altius tollat edesd suas: ne luminibus vicini ediū officiāt: vel vt patiatur eum tignum in parietē suū immittere vel stillicidium habere vel vt patiatur eum p fundum ire: agere: aquā ve ex eo ducere.e

De vsufructu.

Qualitas non potest eē sine subiecto: et ad remotionē subiecti sequitur remotio qualitatis seu accidentis. hoc dicit Aretinus.

De vsufructu.

Uisum est supra de seruitutibus realibus: sequitur videre de personalibus: ideo sequit̄ de vsufructu.

Duplr lram exponit.

Continuatio.

qui est seruitus personalis: vt.l.j. ff.de seruitutib⁹: quia plures sunt species seruitutis: vt not.glo.s̃.tit. j. in princi.

divisio. Usufructus est. ¶ Totus iste titu. dividit in quattu or partes. Primo po nit diffini tionē vsus fru. Secdo qualiter cōstituat. Tertio sup quibus rebus. Quarto qūo finiatur. secunda ibi. Usufructus. tertia ibi. Constituitur. quarta ibi. Finitur.

Usufructus [a] est ius [b] alienis [c] vtēdi [d] fruendi [e] rebus: salua [f] rerum substātia. ¶ Est autem [g] ius [h] in corpore quo [i] sublato: & ipm [k] tolli necesse est.

a ¶ Usufruct⁹. sic.ff.co.l.j.&.l.ij.

b ¶ Est ius.i.seruitus. et per hoc patet q̄ nō loquit̄ de ipsis fructib⁹ fundi qui sūt corporales: immo de iure vtēdi: vt.s̃.de re.corpo. & incorpora.§.j. Sicq̄ per hoc verbū: scilz quia expono ius.i.seruitus remouetur vasallus supficiarius: et qui al's vtile dñium habet. Itē hoc ius est etiā personale: q2 cū persona extinguitur: vt.j.co §.finitur. Itez est forma quedā a pprietate separata cū apud vnū possit esse proprietas apud aliū vsufructus: vt.ff.de acqui.pos.l.permisceri. Ius autem q̄d dñs fundi habet in fructib⁹ percipiendis est cum causa.i.cum proprietate: vt.ff.de excep.rei iu.di.l.si cū argen.§.penul.

Usufructus formal'

Usufructus causal'.

c ¶ Alienis.nā sua res nemini seruitutez debet: vt.ff.de ser.vrba.pre. in iure cōmuni.&.ff. si vsufruc.pe.l. vti frui.in prin. Item quod subycit rebus dic: scilz quibuslibet nisi vsu cōsumantur: vt.j.co.§.cōstituitur.& &.ff.si cer.pe.l.j.in fi.

d ¶ Utēdi ad differentiā creditoris qui vti non debet pignore: vt.j. de oblig.que ex delicto na.§.furtū.

e ¶ Fruēdi ad differentiam nudi vsus in quo tamen vti et non frui permittitur: vt.j.ti.j.in prin.

f ¶ Salua rerū substātia. i.prestita cautione vel satisdatione de saluāda substātia rei sm quosdā. & sic dicūt cautionem esse de substātia vsufruc.arg.p cis.C.co.l.j.&.ff. de vsufruc.l.vxori. Nos cōtra dicimus cū q̄ hic cautio nō est de substātia vsufru.nā sine ca vsufru.est plus dico: q2 in casibus nullo modo prestatur.ff.de le.vel fideicom. no.ca.l.j.§.si ad fiscum.&.C.de bo. que libe.l.fi.&.ff.de vsufru.quēad. ca.l.si vsufruc.§.illud.&.§.planc. [j] dic ergo salua rerū substantia i.ne pereat rerū substātia. quasi dicat tādiu durat vsufru.quādiu durat substātia: & hoc statim pbatur ibi. Est autē &c. & sic verba sunt de diffinitione: sed nō cautio: j.

Cautio nō ē de substātia vsufructus

Solutio. Qd est verū respectu rerum que vsu nō cōsumūtur: al's secus: j.co.§.cōstituit.in fi. Quis Jason dubitet p.l.hoc senat⁹.§.j.ff.de vsufr. ea.re.q̄ vsu cōsu.& pter spālia hmōi glo. An aūt ante prestitam cautionē de vtē.& fru.ar.bo.viri fruct⁹ pceptos faciat suos. Et q̄d si cauere possit. Itē q̄s dictā cautionem remittere possit: vide Auge.hic.

g ¶ Est autem.scilz vsufructus.

h ¶ Ius.id est seruitus vel forma corpori inherens.

i ¶ Quo.id est corpore perempto vt domo destructa vel fūdo casmate perempto vel iumēto mortuo in quo vsufruc.habetur: vt.ff.pro socerum.§.penul.

k ¶ Ipsū. scilz ius vtēdi fruēdi.

a ¶ Usufructus. sed oppono ante separationē non est vsusfructus sed ne post separationē recipit separationem. R̄n̄. vsusfru. id est qui postea dicitur vsufruc.

f ¶ pactionibus. expone: vt. ĩ. tit. j. §. finali.

g ¶ Abscedēte. i. separato a ꝓprietate existēte. Et erit ꝓ questione illa ꝙ liber homo nō poterit locare operas suas in perpetuū ne libertas sit inutilis. qđ Ir. cōcessit. arg. ff. de condi. ⁊ demōstra. §. titio. [et de lib. ho. ex. l. j. Sed Io. cōtra cū possit ꝑ substitutū seruire.

¶ Usufructus pōt cōstitui tam inter viuos ꝙ̄ in vltima voluntate. Et ne ꝓprietas perpetuo sit inutilis certis modis finitur. h. d. Areti.

¶ Usufructus[a] a ꝓprietate separationē recipit: idq̄ pluribꝰ modis accidit: vt ecce si q̇s vsumfructū alicui legauerit. Nā heres nudā[b] habet proprietatē: legatarius vo vsumfructū. Et contra si fundum legauerit deducto vsufructu legatarius nudā habet ꝓprietatem: heres vo vsumfructū. Itē aliĳ vsumfructum: aliĳ deducto[c] eo fundū legare potest[d] Sine testamento vo si q̇s velit vsumfructū aliĳ cōstituere[e] pactionibus[f] ⁊ stipulationibus id efficere debet. Ne tn̄ in vniuersum inutiles essent ꝓprietates semper abscedētes[g] vsufructu: placuit certis[h] modis extingui vsumfructum: et ad ꝓprietatē reuerti

¶ Usufructus proprie constituitur i omnibus rebus que vsu

b ¶ Nudā. sic. C. de muli. q̄ ser. ꝓpri. l. j. §. si q̇s sic. ⁊. C. cō mu. đ ma. l. j.

c ¶ Deducto. no. deducto. si em̄ vni simpliciter fundū aliĳ vsumfructū legauerit ambo concurrūt in vsufructu vt. ff. de vsufru. ac. l. inde neratus. §. nō solum et de vsufru. earū rerum que vsu consumuntur. l. si tibi. [ĳ] ĳ.

Opas suas an possit q̇s i perpetuum locare:

[ĭĳ] vt. C. de episc. et cle. q̇sq̇s. ⁊ l. ad similitudinē. cū hoc nō agatur: vt ꝑ se tm̄ operet: vt. C. đ cad. tol. l. vna. §. ne autē. ⁊. ff. de duobꝰ reis. l. nemo ē. vl' etiā possit iteresse p̄stare [ĭĳ] vt. ff. de re iudi. si q̇s ab alio. §.

Additio. Qđ est verum fm Ange. qn̄ vtrūq̄ legatū erat speciale: secꝰ si legatū vsufruc. esset vniuersale: puta omniū bonorū: qđ an obliget ad collectas: ⁊ ad debita hereditatis: vide per Ange. ĭ. in. §. sequēti.

Additio. periculo tn̄ suo [fi. ĭĳ. etiā si fuerit approbatus a iudice ꝑut requirit. Itē dz esse talis q̇ al's principaliter pro se esset idoneus. Itē verū si nō fuit electa industria persone ⁊ nō possit per se ipsū seruire: al's secus. Ang. ĭĳ.

Additio. Etiā si esset electa industria persone: qđ in dubio qualiter intelligatur. vide Ange. hic.

d ¶ Legare pōt. item et aliĳs modis. ff. eo. titu. l. proculus. datur autem cum inducitur in possessionem vsufructuarius ⁊ ꝓprietarius patitur eum vti frui: vt. ff. eo. l. iĳ. in p̄n.

e ¶ Cōstituere. inter viuos.

h ¶ Certis modis: vt. ĭ. eo. §. finit.

non consumuntur: in his autem que vsu cō sumunt improprie constituit: si tamen relinquatur, vt pe cunia dñium eius in legatarium transfer tur si caueat de sol uendo tantumdem in aliis reb' soluere et estiationē. h.d. are. ¶ Constituit autem vsusfructus non tm̄ in fundo [a] et edibus: verūetiam in seruis et iumentis et ceteris rebus exceptis his que ipso vsu cōsumū tur. ¶ Nam he res neq; naturali [b] rōne neq; ciuili [c] recipiūt vsumfructuz quo in numero sunt: vinum oleum: frumentum: vestimenta [d]: qui bus pxima est pecu nia numerata: nāq; ipō vsu assidua pmu tatiōe [e] quodāmodo extinguit. ¶ Sz vti litatis cā senatus [f] cēsuit posse etiā earx rerū vsumfru. cōsti tui: vt tñ eo noīe he redi vtil'r caueatur. ¶ Itaq; si pecunie vsusfruct' legat' sit: ita daf legatario vt ei' fiat et legatari' sa tisdat [g] heredi de tā ta pecunia restituen da si morietur [h]: aut

a ¶ In fundo. etiā sterili vt. ff. eo. l. statue. §. j. Accursius.

b ¶ Naturali. q: nō pōt eē salua substātia qd esse dz: vt. s. e. in pn.

c ¶ Ciuili. q: trāsit i dñiuz legata rij vñ sibi frui non pōt: vt. ff. si vsufru. peta. l. vti frui. i pn.

d ¶ Vestimēta. ff. e. sz et si qd. §. et si vestimētox. §. So. ibi loquit de quibusdā vestimentis q̄ ppetuo durabant. hic de tpalib' Acc. [v] v.

Additio. Tu dic fz Jasonem q ibi sit differētia q: vsufructuari' q̄titatis hz etiā dñium vt hic: nō aūt vsufructuari' vestimēti vt ibi. Ang.

e ¶ Permutatiōe. nā q̄ hodie est mea cras erit tua: sic extinguitur quo ad dñiuz meū qd desinit. sic. s. de re. di. §. si tñ. Itē si cū alia miscea tur [vj] extinguit: vt. ff. de so. si alie ni. vj.

Additio. Scz bonafide: al's secus Angelus.

f ¶ Senat'. cui' nomē nō hēm'. ac.

g ¶ Satisdat. sz nōne hec satisda tio vel illa q̄ satisdat legatari' vel vsufructuari' se vsurū arbitrio bo ni viri pōt remitti a testatore? Rñ. nō: vt. ff. vt in pos. lega. l. si pecunie et. l. C. de vsufruc. l. j. et. C. vt in poss. leg. l. pe. Illa aūt satisdatio quam pstat heres d legato soluēdo bene pōt remitti: vt. ff. le. no. ca. l. licet. et. l. fi. Et ē rō q: hec satisdatio contēplatiōe heredis iterponit. illa aūt d legato pstādo gratia testatoris. vt sua voluntas adimpleat: vt C. vt i pos. lega. l. ij. Nō est g̃ mirum si illud qd sua gr̄a introductū est testator pōt remittere: aliud aūt nō: vt. C. de pactz si quis in cōscribēdo. et. ff. de pactis l. pactū. et de ope. liber. l. cerdonem et ad. l. falcidiā. qd de bonis. §. fin. [vij] Accur. vij.

Additio. Immo eque de fauore heredis ac de suo disponere pōt fm Chri. por. p. l. vnum ex familia. §. si rem. ff. de lega. ij. Et dicit ipe rōem q: vno casu inuitaret ad delinquē dum: in alijs aūt nō. Ang.

h ¶ Moriet. aut capite minuetur. his eñ duob' tm̄ admittit vsufructus: vt. ff. de vsufru. earx rex q̄ vsu

Satisdatio d legato soluendo pōt remitti a testatore: sz nō d vtēdo fruēdo arbitrio boni viri.

Fauori ppo renūciare licet.

consumuntur.l.in stipulatiōe.ꝛ.l. quoniam. Accursius.

a ¶ Satisdatur.a legatario.

b ¶ Estimate.scʒ eo tpe qñ datur legatario: sic.ff. de vsufr.eaꝝ rerū q̄ vsu cō.su.l.si tibi.

ciuiles sunt.vt.ff.p so.verū.§.societas.nō aūt minima capi.di.vt.ī.de acqui.p arro.in prin.

h ¶ Per modū ꝛ tp̄s.s.vt bon⁹ pr̄sa.[ix] vel melius p modū ꝛ tp̄s.i.p moderatū tp̄s.scʒ.x.āno.inter p̄ntes.xx.iter absentes: vt.C.de vsufruct.corruptionē. sʒ relict⁹ ciuitati durat centum ānos vt.ff.c.an vsufruct. actio vero cōpetēs p vsufr. nō ipso iure tollit̄: cuʒ tp̄s nō sit mod⁹ tollende ob.sʒ p exceptionē dicto tpe tollit̄: lʒ in alijs modis q̄s tpe finiēdi ip̄o iure etiā actio tollat̄: vt.ff.ð actio.ꝛ ob. obligationū fere.§.placet. ix.

capite minuetur. ¶ Cetere quoq̄ res ita traduntur legatario: vt eius fiant: sed estimatis his satisdat[a]: vt si moriatur aut capite minuatur tanta pecunia restituat̄ quanti he fuerint estimate[b]. Ergo senatus nō fecit quidem eaꝝ reꝝ vsumfructū: nec enī poterat[c]: sʒ per cautionez[d] q̄si vsumfructum constituit.

¶ Vsusfruct' finit' modis hic descriptis; hoc dicit Aretinus.

¶ Finit̄ aūt vsusfru. morte[e] vsufructuarij ꝛ duab⁹ capitis[f] diminutionib⁹ maximas[g] ꝛ media ꝛ non vtendo per modū ꝛ tē;us[h] q̄ oīa nostra statuit constitutio[i]. Itez finit̄ vsusfru. si dño proprietatis ab vsufructuario cedat̄ ¶ Nam cedēdo[k] extranco nihil agitur.

c ¶ Poterat.s.cum substātia in his nō saluet̄: et dñiuʒ mutet̄: vt.s̄. dictū est.

d ¶ Cautionē.improprie. Nam satisdare dʒ vt.C.de ꝓbo.sign.l.sanīmus ꝛ.ff.de vsufructu earum rerū q̄ vsu cōsu.l.tribus.in fi.q̄ cautio loco ꝓprietatis erit apud heredē.

e ¶ Morte. scʒ naturali: sed ꝯ.ff. de noua.si vsusfructus. So. Nō cōtradicit.ibi enī añq̄ essent vsufructuarius delegaui. vñ ex ei⁹ psona cui delegaui finit̄: q: in ei⁹ persona iucepit si aūt postea delegassem ex mea persona finiretur: vt.ff. de peri.et cō.rei ven.l.necessario.§.finali.[viij] viij.

Additio. Tu dic q̄ formalis vsusfructus in formalē trāsire nō pōt: sʒ in causalem sic: ꝛ econtra. ꝛ ideo ibi vtendi tm̄ commoditas ceditur ẜm Angelum.

f ¶ Capitis.s̄.de capi.diminutio. §.j.ꝛ.ij.ꝛ.iij.

g ¶ Maxima ꝛ media. mortes

Additio. Immo tunc non finitur: sed agit̄ ꝯ actiōem.l. aq̄lie cautiōe intetposita: vt.l.equissimū.§.j.cuʒ duobus seq̄ētibus.ff.de vsufru.

i ¶ Constitutio. C. de vsufruct. corruptionem.

k ¶ Cedēdo.j. ti.j.i fi.p̄mi casus ꝯ.So.hoc dicit de iure vtēdi q̄ð cedi nō pōt: imo tūc ad ꝓprietatē redit: vt hic.ꝛ.ff. de iure do.si vsufru. tibi de ip̄a fructuū pceptiōe.[j] ar.ff.ð pe.ꝛ cō.rei ven.l. necessario.§. fina. j.

Additio. Et intelligit̄ tūc h̄ri ti.in

Actio p vsufructu competēs ī tollitur ipso iure.

cratiuo.qđ no. ꝑ statutis. Itē finit ꝑ mutationē forme ipsi⁹ rei etiam in meli⁹ etiā: si fuisset ꝑ ꝓprietariū inchoata.l.si vsufru.nouū territoriū.ff.de vsufru, Ang.

¶ [illegible]

¶ Supra tractatū ē đ vna ſuitute ꝑsonali: vz de vsufr. hic seqt̄ đ alijs. Continuatio.

H Isdē istis. Totus iste titu. in tres ꝑtes diuidit. Prio ponit de vsu fru. Secū de de ſuitute habitationis. Tertio facit quoddā ꝑambulū transiens ad alias materias scđa ibi. Sz si cui. tertia ibi. Hec đ seruitutib⁹. diuisio.

vel ex ꝯtrario si vsufructuari⁹ ꝓprietatē rei acqsierit[a] q̄ res[b] cōsolidatio appellatur. Eo ampli⁹ cōstant si edes incēdio consumpte[c] fuerint: vel etiā terremotu vel vitio suo corruerint: extingui vsumfructū necesse est: et nec[d] aree q̄dē vsumfructū deberi. Cū aūt finit⁹ totus[e] fuerit, vsusfruct⁹ reuertitur: scz ad ꝓprietatē ⁊ ex eo tp̄e nude ꝓprietatis dñs incipit plenā in re habere potestatem.

¶ De vsu et habitatione.

¶ [illegible]

H Isdē istis modis quib⁹ vsusfruct⁹ ꝯstituit[f]: etiā nudus vsus cōstitui solet[g]: isdemq; illis vsus ꝑ parte cōstitui nō pōt: vt.ff.

a ¶ Acquisierit. scz si nit vsufr. Accur.

b ¶ Que res. i. talis acqsitio.

c ¶ Consūpte fuerint. s. in totū: vt.ff. cod. si cui insule. [ij] ij.

[illegible] Als etiā i toto solo remanet vsufruc. Et not. q magnas impensas ꝓ refectione ipsius rei cogit̄ ꝑstare ꝓprietari⁹ sub pena ꝑuationis ipius ꝓpetatis: sz ꝑuas ꝑstat vsufructuari⁹: al's ꝑuat vsufr. āg.

d ¶ Nec aree. sic.ff.quib⁹ mo.vsufruc.amit.l.repeti.§.pe.ar.ꝯtra.ff. de pig.act.l.domo.[iij] iij.

[illegible] Sed ibi loquit̄ in pignore: ⁊ ideo facili⁹ extinguit̄ vsusfructus q̄ pign⁹: ne ꝓprietas reddat̄ inutilis: iuxta ꝑn.hui⁹ tex. ꝫm Jaso.

e ¶ Totus no. totus. si eni ꝑ ꝑte nō redit ad ꝓprietatē: vt.ff.q̄. mo. vsufruc.amit.l.excepta. Itē si sunt duo cōfructuarij vno perdente alteri accrescit: vt.ff,de vsufruc.accrescen.l.j.§.penul.

f ¶ Hisdem cōstituitur. scz i testamēto ⁊ inter viuos: vt s̄.ti.j.§.j.

g ¶ Solet. nisi q co.l.vsi ex pars. sed aliud in vsufr. vt.ff.de vsufru.ab initio. ⁊ rō est: q̄r diuiduꝰ est qđ non est in alijs seruitutib⁹ vt.ff.ad.l.fal.l.j.§.si vsufr. [iiij] nec obstat si duobus vsus constituit̄ q cōcursu partes fiūt: quia occasione. id est necessitate magis q̄ ratione contingit: vt.ff.de riuis. l.labeo.[v] iiij.

[illegible] Et est ratio: quia in vsu incipitur necessitas ꝑsone sicut in alijs ſuitutib⁹ indiuiduis necessitas ꝑdij ⁊ iō neq; respectu rei neq; ꝑsone diuidi pōt. Qđ đ ptz,: q̄r si hō cōcederet dimidiū ei⁹ qđ hz neces=

Seruitutes sūt indiuidue preter vsūfructū.

se cito moreret̃. Sed vsufru. assimiliatur dominio: immo cẽsetur esse pars dñij: vt per glo. in. l. recte. ff. de verbo. ob. Ang. v.

Additio. Tu dic φ omnis seruitus predialis respectu vtriusq͂ p̄dij est indiuidua: sed respectu instrumẽti q̄ vtimur q̄nq͂ ẽ diuidua vt in aque ductu Itẽ respectu tpis: tunc tñ rõ est ꝓprie diuidere: sed modificari: ip̄m ꝓo ius seruitutis quo ad ꝯstõnem ⁊ distributionẽ inter heredes ⁊ solutionem semp est indiuisibile. Ang.

modis.[a] finitur quibus ⁊ vsusfructus definit. Minus[b] autez scilz iuris est in vsu φ in vsufructu. Naz is q̄ fundi nuduz habet vsum nihil vlterius habere intelligitur: φ vt oleribus pomis florib⁹ feno[c] stramẽtis[d] ⁊ lignis ad vsum quotidianum[e] vtat̃[f]. In eodẽ quoq͂ fundo hactenus licet ei morari: vt neq͂ dño fundi molestus sit: neq͂ is per quos opera rustica fiũt impedimẽtos sit. Nec vlli alij[h] ius qd̄ hz: aut locare: aut vendere: aut gratis cõcedere potest. cũ[i] is q̄ vsumfructum habet: potest hec oĩa[k] facere.

Habens vsum domus põt in ea habi-

a Mõis. q̃s. s̄. ti. j. §. finit̃ hũim⁹

b Minus iuris. sz i casib⁹ equales sunt fructuari⁹ ⁊ vsuari⁹: vt in vsu pecunie. [vj] vt. ff. de vsufr. ea. re. l. hoc senat⁹. §. fi. Itẽ de fundo de quo tm̃ fenũ tollit̃ φtum soli sibi sufficit. vt. ff. eo. fundũ. [vij] Item si in silua remota ex q̄ vterq͂ ligna vẽdere poterit vt. ff. e. diu⁹. [viij] vj.

Usuari⁹ ⁊ fructuari⁹ q̄nq͂ sũt eq̄les.

Additio Et omniũ rerũ q̄ vsu consumunt̃: ⁊ est ratio: q: tunc videtur etiã ꝓprietas legata. l. qm̃. cũ glo. ff. de vsufruc. ea. re. q̄ vsu cõ. ⁊ §. ita φ. s̄. ti. ꝓxi. Christo. vij.

Additio Quod verum est quo ad perceptionem fructuũ: nõ quo ad ius alienandi. viij.

Additio Et est. rõne vsus sit inutilis cum expense ꝓ lignis conducẽ dis possint excedere valorem ipsorum lignorum.

c Feno. i. de herba.

d Stramentis. id est de melegatis: genus est bladi.

e Quotidianum. quid si hodie vsus q̄ mihi sufficit constituatur: et cras ab alio in alio fundo cõstituatur. Respond. locus erit electioni: vel gratificari i toto vel parte. argu. j. de le. §. si generaliter. ⁊ ff. de reli. l. si.

f Utatur nũquid in vino vel in frumẽto ⁊ oleo. R ñ. quidam nullo alij q̄ quoꝝ sñia est ꝑior: vt. ff. eod. plenum. §. preter. Item quis colet agrũ? R ñ. ꝓprietari⁹ si vult. [ix] al's vsuarius: vt. ff. eo. si domus vsus. ⁊ ff. de vsu. l. hactenus. [j] ix.

Additio. Ut puta q: fundus plus fructuũ affert φ sit de necessitate vsuarij. j.

Additio Usufructuarius tamen indistincte colere tenet̃ ẽm Jaso.

g Impedimẽto. al's. i. si alia de causa inueniat dñium ⁊ eius familiam poterit ꝓhibere: vt. ff. eo. l. habitatio. §. finali.

h Alij. q. d. nisi ꝓprietario.

i Cum. id est φuis.

k Hec oĩa. s̄. titu. j. finit. §. So. vt ibi. Item. ff. loc. l. locare. contra. So. ibi in predialibus seruitutib⁹

tare cum marito vel vxore et familia et hospitē recipere:(ij) sz tale ius nō pōt alteri cedi. Areti. ij.

Additio. Etiā cum pēsiōe: dūmodo nō seorsum: sz simul habitant.

Itē is q̄ ediū vsuz hz hacten⁹ ius habere intelligit: vt[a] ip̄e tm̄ inhabitet: nec h° ius ad aliū trāsferre pōt. Et vir receptū esse videt vt hospitē ei recipe liceat Et cū vxore liberisq̄ suis. ¶ Itē libertis: necnō personis aliis leberis: quib⁹ non minus q̄ seruis vtitur habitādi ius habeat. ¶ Et cōueniēter si ad mulierē vsus ediū pertineat cum marito[b] ei habitare liceat.

¶ Cui hz vsum fui

ip̄e tm̄ vti pōt [illegible] in iumēto: [illegible] si pecoris vsus [illegible] solū vtet ad impinguendum agrum. h.d. Ang.

¶ Itē is ad quē fui vsus ptinet: ip̄se tm̄ opa atq̄ ministerio eius vti[c] pōt: ad aliū vo nullo mō ius suū trāsferre ei ɔcessum ē. Idē. s. iuris est: et ī iumēto[d]. ¶ Sz et si pecoꝝ vel ouiū vsus legat⁹ sit: neq̄[e] lacte neq̄ agnis: neqz lana vtet vsuari⁹: q̄z ea in fructu[f] sunt.

¶ Plane ad stercorādū agrū suū pecoribus vti potest.

¶ Habitatio est ius distinctū ab vsufructu et vsū: et ideo eam habēs locare potest hoc dicit Ange.

¶ Sz si cum hītatios legata siue aliquo h

loquit: hic in personalibus.

a Ut ip̄e tm̄.ff.eo.l.ij.§.j.ɔ.So. ibi ponit solū p solūmodo: vt.ff.de vul.substi.l.q̄ liberis.in p̄n.

b Cū marito.p̄nti et futuro vt.ff. eo.l.certū §. mulieri. [iij] et gn̄aliter omēs recipiet q̄s et masculus dūmō honeste vt.ff. eo.l.nō solū. et.l. nō alit. [iiij] iij.

[illegible] Et q̄liter intelligātur vba si nupserit: vel vidualiter vixerit. Itez si nupta erit vel vidua in testamento posita vid āg.h.iiij.

Additio: Et iducit iste tex. vt statuta et s̄nia q̄ uis sint stricti iuris tn̄ recipiāt interp̄tationem extēsiuam: qn̄ al's nō p̄nt sortiri effectū quod mo. s̄m Ang.

c Uti potest. nō aūt locare pōt. si tn̄ aliq̄d cōducat faciēdum in eo poterit vti opa vsuarij s̄ui. Item ip̄e eidē s̄uo sua opa poterit locare. acq̄rit aūt ex re nō ex opa vsuarij: vt.ff.eo.plenū.§.fi.et.l.seq.

d ¶ Et in iumēto. facit.ff.eo.plenū.§. sz si bonū.et.§.equitij.

e Neq̄ lacte. nisi modico: vt.ff.e. plenuz.§. sz si pecoris. aliis nullo mō s̄m pla. Jo.ɔ.dicit em̄ oībus his ad suum vsum et suorum posse vti. in fundo. s̄.dixim⁹. [v] v.

[illegible] Et ista cōmuniter approbāt vt p Ang. hic.

f ¶ In fructu. sic s̄. de rerū diui.§. in pecudum

g ¶ Habitatio. siue dicat hītatio siue vsufru. hītatiōis idē ē: vt.C.e.cū antiq̄tas.

h Aliq̄ mō. s. inter viuos pactionibus et stipulationib⁹. sic. s̄. de ser.§.fi. et de vsufruc.§.j.

a Neqꝫ vsus. q2 locat. vt. C. c. cū antiquitas. sꝫ vsuari9 nō: vt. ṡ. eo. circa pn. Accursius.
b Neqꝫ vsufructus. q2 hec non finitur nisi in mortevt. ff. eo. si habitatio. circa pncip. [vi] sꝫ vsufruc. multis modis vt. ṡ. de vsufru. §. finitur. vi.
Additio.
Et iō non transit ad heredes: nisi relicta eēt in gaudimētū. Et qd iuris quā do marit9 relinquit vxorē dominā massariam et vsufructuariam vide hic per doctores.
c Decisione. vt. C. cum antiquitas.
d Hec de seruitutibus. excusat se quare de here. ⁊ obli. nō dicit: cū videtur hic dicere debere: vt. ṡ. de re. corꝝ. §. ſ.
e Proponem9. ſ. l. de here. insti. vsqꝫ ad titu. ſ. d publi. ⁊ exinde vsqꝫ ad titu. de actio.
f Exposuimus. hec continuatio refertur. ṡ. de re. di. §. singulorū.
g Et. pro id est.

modo constituta sit neqꝫ vsus[a] videt̄ neqꝫ vsusfruct9[b]: sed q̄si ꝓprium aliqd̄ ius q̄ꝙ habitatiōem habentibus ꝓpter rerū vtilitatem s̄m marcelli sententiam nostra decisiōe[c] ꝓmulgata permisim9: nō solum in ea degere: sꝫ etiā alijs locare.

Premissa epilogatione facit quoddam preambulum transiens ad alias materias. Ang.

Hec[d] de seruitutibus et vsufruc. ⁊ vsu ⁊ habitatione dixisse sufficiat. De hereditatibus autē ⁊ obligationibus suis locis ꝓponemus[e].

Exposuim9[f] summatim quibus modis iuregētium res acquirunt̄: modo videamus quibus modis legitimo ⁊[g] ciuili iure acquiruntur.

De vsucapionib9 et longi temporis prescriptionibus.

Hodie res mobilis triēnio cū titulo ⁊ bonafide vsucapit̄ Res vo immobilis decē annis inter presentes ⁊ inter absentes. xx. annis vbiqꝫ locoꝝ. h. d. Areti.

Continuatio.
Hec rubrica continuatur ꝑ imperatorem ad precedentia vt visum est. ṡ. titu. ꝓxi. in fi. Uel sic. Quia ṡ. dictum est qualiter res iuregentium nobis acquiruntur. Nunc se quit̄ videre qualiter iure ciuili nobis acquirunt̄. Aretinus. Et dic de vsucapio. scꝫ mobiliuꝫ sꝫ prescriptio imobilium: vt patꝫ. ī. eo. in princi. ⁊ C. ꝉ qui. caus. ces. lō. tē. pre. l. ij. sꝫ ī. ff. eo. vsucapio large sumitur ꝑ totum tit. ⁊ maxime in. l. quare.

Addi tio.
Usucapio ē rerū mobiliū: ꝑscriptio īmobilium.
diuisio

Iure ciuili. Totus iste tit. diuidit̄ in nouē partes. Nā ponit primo ꝙ ad vsucapionē requirit̄ bonafides ⁊ iustus titu. ⁊ spaciū tēporis. Scd̄o ꝙ licet predicta interueniāt: nō tn̄ ꝓcedit vsucapio ꝓpter naturā vel vitium rei. Tertio rediēs ad primā rl̄am ponit qualiter in re aliena mobili possit tradēs hr̄e bonāfidē. Quarto ꝙ in rebus īmobilibus nō vitio possessis malafides auctoris non nocet successori. Quinto ponit casum in quo res furtiua pōt vsucapi. Sexto an res fisci possit vsuca-

pi. Septimo q̃lis debeat eẽ res vel titulus. Octauo an possessio aucto ris ꝓsit successori. Nono q̃sto tpe res aliena alienata a fisco vel donata ab imperatore vsucapiatur. secunda ibi. Sz ali q̃n. tertia ibi. Sz tñ q̃rta ibi. Qd autẽ. q̃nta ibi. Aliquendo. sexta ibi. Res fi sci. septia ibi. Nouissime. octaua ibi. Diutina nona ibi. Edicto. Itẽ p̃ria subdiui dit. Nã primo ponit ius antiquũ. Scdo illud corrigit. scda ibi. Et cũ

Iure[a] ciuili cõ stitutũ fuerat: vt qui bona[b] fide ab eo qui dñs non[c] erat (cũ crediderit eum dñm esse) rẽ emerit vel ex donatõe alia[d] ve quauis iusta causa accepit: is cã rem si mobilis erat ãno vbiq; vno: si immobilis biennio tm̃ in italico[e] solo vsucapiebat ne[f] rerꝫ dñia i

Subdiuisio.

a ¶Iure ciuili. i. l. xij. tabularum: vel romanorꝫ p excellentiã: vt. §. de iure naturali. §. sed ius. ꝛc.

Bonafi. in ꝯtctib⁹ q̃ tpe exigitur.

b ¶Qui bonafide. qd p̃sumit̃ si a dño credat se emere: vt. ff. de ꝯhen. emp. l. q̃ a quolibet. vel q̇ putat vẽdentẽ hr̃e ius vendẽdi: vt. ff. d. v̄b. sig. l. bonefi. emptor. q̃ bonafides p̃ sumit̃ semp: vt. ff. d ꝓba. veri⁹. [vij] Exigit̃ aũt in vẽditione duob⁹ tpibus. s. tpe ꝯtctus ꝛ tpe traditionis viij] in aliis aũt ꝯtctibus tp̃s traditionis sufficit nec nocet posterior scia. [ix] sec⁹ in pe. her. vt. ff. ꝓ so. l. pe. ꝛ ꝓ emptore. l. ij. C. de vsu. trãs for. l. vnica. §. sed tm̃mõ. ꝛ. ff. d peti. here. sz ꝛ si. §. qd si ab initio. vij.

Addi. Qd ẽ verꝫ i reb⁹ corpalib⁹ Itẽ si hz ti. verũ vel deputatũ: vt p Inno. in. c. vigilanti. de p̃scrip. vel saltẽ vtat̃ iure cõi. c. j. de p̃scrip. in vj. al's secus. Et rõ est in cor. q: q̃li bet res presumit̃ libera. l. alti⁹. ff. de ser. ꝛ aqua. viij.

Addi. Et est ratio ꝓpter frequẽtiam talis ꝯtctus. vt no. in. l. ij. ff. de vsuc. ꝓ emp. vel meli⁹ fm̃ Chri. q: si primo sui in malafi. nõ debeo tpe traditionis p̃sumere q̇ rem ipsam vẽditor redemerit: vt dñiũ de quo nõ tenebat̃ in me trãsferret. secus aũt i aliis ꝯtcib⁹: ex quib⁹ qs dominiũ trãsferre tenet̃. ar. l. si is qui ꝓ emptore. ff. e. ix.

Addi. Dũmodo iterũ bonafides supueniat: defect⁹ tñ possessiõis supueniẽs iterrũpet l. naturaliter. ff. de vsucapi. q: ip̃o durãte rei dñs agere nõ põt: ꝛ non valenti agere non currit p̃scriptio. arg. desinẽs esse i bonafide potest nihilomin⁹ cõueniri. ꝛ hec ꝓcedũt de iure ciuili. De iure aũt canonico requirit̃ bonafides oĩ tpe. c. fi. de prescriptionibus. ꝛ. c. possessor. de regulis iuris in. vj. et quid si post bonãfidem incipiam titubare: an res fuerit tradentis. vide Angelũ aretinum. hic.

c ¶Dominus non erat. si enim erat dominus ꝛ accipiens fit dominus per traditionem vnde non vsu cap. vt. ff. eodem. sequitur. §. lana. et de captiui. l. in bello. §. si quis seruum. ꝛ. §. de rerum diuisione. §. per traditionem.

d ¶Alia. cum sint multe cause iuste sine titu. vt. ff. de publi. l. j. §. sed cur. vsq; ad. l. eum qui.

e ¶In italico solo. id est in italia non ergo etiam in prouinciali: vt C. de vsucapio. transformanda de subla. diffe. l. vnica.

f ¶Ne rerum dominia. hec est ratio quare vsucap. sit inducta. [j] et

in certo cent. ¶ Et[a] cum hoc placitum erat putatibus[b] antiquioribus dominis sufficere ad[c] inquirendas res suas prefata[d] tempora nobis melior sententia resedit[e] ne domini maturius[f] suis rebus defraudentur[g] neque certo[h] loco beneficium hoc concludatur. ¶ Et ideo constitutionem[i] super hoc promulgauimus qua[k] cautum est: vt res[l] quidem mobiles per[m] trienniuz: imobiles vero per longi temporis possessionem: id est[n] inter presentes[o] decennio:

est alia. scilicet vt aliquis sit litium finis: vt. ff. pro suo. l. fi. [ij]. Accursius. i.

Additio. Puta quia sine ipa semp habens rem aliquo titulo. esset incertuz an esset effectus dominus: vl quia al's esset difficile probare dominiu. Jason. ij.

Additio. Que rationes: q2 respiciut fauorem publicum faciunt vt prescriptioni ex statuto vel iure communi inducto renunciari non possit. de quo vide Angelum hic.

a ¶ Et cum hoc placitum erat. id est cum istud placebat.

b ¶ Putantibus. scilicet iureconsultis.

c ¶ Ad inquirendas. vel admittendas.

d ¶ Prefecta tempora. scilicet anni vel biennij.

e ¶ Resedit. sc3 in animo.

f ¶ Maturus. i. mature.

g ¶ Defraudentur. quod iura nolunt: vt. C. de vsufructu. corruptionem. et de prescriptio. xxx. anno. l. finali.

h ¶ Certo loco. sc3 solo italico vt olim: vt. s. eo.

i ¶ Constitutione. C. de vsucap. trans. l. i.

k ¶ Qua. sc3 constone.

l ¶ Res quidem mobiles. et se mouentes: vt. ff. de verborum signifi. mouenti.

m ¶ Per triennium. que tempora tam prescript. q3 vsucap. continua sunt: vt. ff. eo. nunq3. §. i. [iij] et in vsucap. sufficit tetigisse vltimum diem In pscriptione vero querit de momento ad momentum: vt. ff. eo. l. in vsuca. et. ff. de ac. et oblig. in omnibus Et est ratio. q2 vsucap. fauorabilis e. [iiij] prescriptio vero odiosa: vt. C. de edict. di. adri. tol. l. fi. et. ff. de libe. et posth. l. cum quidam. iij.

Additio. Qualiter autem probet continuatio possessionis vide Angelum hic et Jasonem. et. i. de actio. §. sic itaq3. iiij.

Additio. Quia solo fauore vsucapientis nulla inspecta negligetia petentis currit fm Christ. qd tame est falsum p istu tex. ibi putantibus et. l. i. ff. eo. Dic ergo ronem: quia in rebus mobilibus: vt plurimum agitur de minori pjudicio fm Jaso.

n ¶ Id e. qnq3 logu tps aliter ponitur: vt. ff. de da. infec. si finita. §. no aut. Ite aliud in psonalibus ac. vt. C. q no obli. lo. rem prescrip. neq3 et de costi. pecu. l. ij. [v] v

Additio. Quar pscriptio io tardius currit: q2 cu ex sola no petete negligetia inducat debiliore cam h3 q3 cetere q curru t ex negligetia no petetis et possessioe prescribetis. Chri.

o ¶ Presentes. scilicet in eadem

prouincia degentes: sed absentes in alia: vt. C. de prescrip. lon. tem. l. fina. [vj] vj.
[illegible]. Et inter clericos singuli episcopi: inter laicos ꝟo singule ciuitates cũ suo territorio singulas prouincias cōstituūt: vt per Ang. ꝛ Christo. hic.

possidētes habeam⁹ actionē vtilez vt. ff. de acqui. re. do. rē in bonis. et C. de ꝑscri. xxx. an. si q̇s empt. in ꝑn: ꝛ est rō quare vsuca. magis dn̄ium queratur: q: mobiliū rerū vilis est possessio. [viij] vt ff. de acq̇. possessi. si rem [viij]. [illegible]. Quem sequūtur vl tramontani: vt refert Chri. hic. ꝛ pcedit ẜm aliquos qñ prescribit dn̄o sciēte et patiēte: al's procedit opinio Bul. vt refert Ang. opi. tamē [viij].

inter absentes. xx. an. vsucapiantur[a].

¶ Ex his modis nō solū[b] in italia: sed etiam in omni terra q̄ nostro iꝑio gubernatur dominia[c] rerū iusta[d] causa possessionis precedēte acquirantur.

¶ [illegible]

[illegible]

¶ Sed aliquādo etiam si maxime quis bonafide rē possederit: nō tamen illi vsucapio vllo tēpore[e] pcedit: veluti si q̇s liberū hominez vel rē

a ¶ Usucapiātur. Proprie p mobilib⁹ accipitur: improprie p immobilib⁹ q̄ꝫtū ad hūc ti. sic. ff. de offic. procon. l. ij.

b ¶ Nō solū in italia. ex differētia em̄ locorum ꝛc. vt. C. de tem. in integ. resti. supe ruacuam.

c ¶ Dn̄ia rerum. ex hac littera voluit dicere. M. q͞ prescriptione. x. vl' xx. an. dn̄ium querat'. pro eo est. ff. eo. l. eū qui. in fi. ꝑ. rn̄. [viij] B. cōtradixit. ar. ff. de iureiu. si duo. §. j. ꝛ C. de prescrip. xxx. an. si q̇s emptio. in prin. ꝛ est ar. ꝓ. B. ff. de pigno. l. j. §. cū prediū. ꝛ C. de pig. l. vsucapio. et q̇d hic dicitur. ꝛ his modis referas ẜm. B. ad vsuca. tm̄ per quā ẜm omnes dn̄ium querit': vt. C. de pac. l. traditionibus. vel quod dicit dominium ponitur proprie q̄ꝫtum ad vsuc. improprie ꝟo q̄ꝫtum ad prescriptionē: hoc est p effectu dn̄ij: scilꝫ vt possidētes habeam⁹ exceptionem. non

Prescriptione an q̄rat' dn̄ium sūt opiniones varie. Usucapione q̄rit' dominiū.

glo. est cōmunis.
[illegible]. Sed respectu amissionis nō actus possidēdi: q: est nobilior: ꝛ iō inspecta nobilitate possidētis ꝛ fragilitate ipsam possessionē per dēdi insurgit fauor p possidente vt directū dn̄ium acq̇rat'. ꝑscriptio ꝟo lōgi tpis: q: est mixta cū fauore possidētis ꝛ odio nō petētis acq̇rit dūtaxat vtile dn̄ium. Sed lōgissimi tpis q: solū currit in odiū nō petentis ꝛ absq͞ bonafide vel titu. possidētis: ex solo cursu tpis pficitur solā exceptio. acq̇rit. ar. l. obligationū fere. §. placet. ꝛ. ff. de acti. ꝛ obli. Jason.

d ¶ Justa cā: vel quasi vt dicem⁹:

e ¶ Ullo tēpore. etiā quadraginta annorum: vt. C. de prescriptione lon. temp. que pro lib. da. l. fina.

sacram[a] vel religiosam vel[b] seruum fugitiuum possideat.

¶ Furtiua res vel vi expulsiua possessa non pōt vsucapi vel prescribi etiā per bonefidei possessorē et emptorē. Et vēdēs rē alterius scienter committit furtū. h. dicit Areti.

¶ Furtiue quoqȝ res et que vi[c] possesse sunt nec si predicto[d] lōgo tēpore bonafide possesse fuerint vsucapi possunt[e]. ¶ Nā furtiuarum[f] rerum lex. xij. tabularū: et lex atilia inhibēt vsucapionem: vis possessarum rerū lex iulia et plaucia. ¶ Qd aūt dictū est furtiuarū et vi possessarum rerū vsucapionē per leges prohibitā esse non eo[h] pertinet: vt nec ipse fur qui vel p vim possidet vsucapere possit: nam[i] his alia[k] ratione vsucapionē cōpetit: qȝ scȝ malafide possidēt: sed nec[l] vllus alius (quāuis ab eis bonafide emerit: vel alia cā acceperit) vsu

a ¶ Rem sacram. nisi desināt esse sacre vel religiose: quod fieri potest vt. ff. de rele. cum loca.

b ¶ Uel seruū fugitiuū. qui facit furtū suipsius: vt. C. de ser. fugi. l. j. Sed numquid. xxx. annis fugitiuus vsucapitur. Rn. nō: cū possessio retineat: vt. ff. de acquir. pos. l. j. §. per seruum. et l. rē que. in fi. ergo non currit vsucapi. possidenti: vt. C. de prescript. xxx. vl. xl. annorū. l. male. nisi ex tūc qn ab alio ceperit possideri vel steterit diu. [j] qȝ ex tūc desinit possideri: vt. ff. de acqui. pos. l. iij. §. si seruus. et l. per eum. §. per seruum. j.

Seruus fugitiuus an xxx. annis vsu capiat.

Additio. Pro libero et bonafide Itē si sit paratus subire iudiciū liberale sm doc. hic.

c ¶ Ui. scilȝ expulsiua nō cōpulsiua: vt. C. qd me. cau. l. si vel metu.

d ¶ Predicto lōgo tēpore. scilȝ triennij vel. x. vel. xx. an. sed. xxx. vel xl. annorū possunt: vt. C. de prescrip. xxx. vel. xl. an. l. oēs. et l. sicuti. et de anna. exceptio. l. j. §. ad hoc. [ij] ij.

Additio Quod procedit in eo qui ab ipso emit bonafide: al's secus de iure canoni. vt dixi. s.

e ¶ Possunt nisi purgato vitio: vt j. eo. §. aliquādo.

f ¶ Nā furtiuarū. similis ratio: qȝ lex vult: vt. s. qui. ex cau. ma. nō li. in prin. vnde illud. Sic volo: sic iubeo: sit p rōne voluntas. Est et alta ratio: qȝ res vitiose sunt: vt j. eo. §. nouissime.

Iuuenalis. Uoluntas est p rōne

g ¶ Ui possessarum. scilicet si expulit et possedit nec sufficit expulisse: vt. ff. eodem sequitur. §. si de vi.

h ¶ Nō eo pertinet. scilȝ tantum.

i ¶ Nam his. scilȝ possessoribus violentis et furibus.

k ¶ Alia ratione. no. q preualet generalis ratio speciali. sic. s. de nupt. §. affinitatis. et §. socrum. argu. contra. ff. de eden. quedam. [iij] iij.

Additio Ibi ratio generalis procedit a lege et specialis ab homie: hic vero vtraqȝ pcedit a lege.

l ¶ Sed nec vllus. C. qd me. causa l. si vi vel metu. cōtra. Sol. hic de vi expulsiua: ibi de cōpulsiua que voluntatē lȝ coactā habet in se: vt. ff. qd me. cā. si mulier. §. pe.

Coacta voluntas est volūtas

a ¶ Unde in reb[us].q[uia] in reb[us] mobilibus alienis fit furtũ cõtractãdo: vt.i. de obli.que ex delic.nascũ.§.j. et ex eo fit furtiua: et sic nõ vsuca. vt s. pri. vnde seq[ui]tur q[uod] in reb[us] mobilibus etc.

capiendi ius habet. ¶ Unde [a] in rebus mobilibus nõ facile procedit vt bonefidei possessorib[us] vsucapio competat[b]. ¶ Nam qui sciens alienã rem vendiderit: vel ex alia causa tradiderit: furtũ ei[us] comittit. ¶ Heres alienando rem alienã inuentaz in hereditate nõ co mittit furtũ: et in cau sa p[ro]cedit vsucapio. Idem in fructuario ancille alienãte partum ipsius quẽ ad se spectare putabat.h. dicit Aretinus. ¶ Sed tamen id ali

Utrum vitium actoris comitetur successorẽ.

b ¶ Cõpetat. sed videtur q[uod] culpa auctoris nõ comitet[ur].i. nõ sequat[ur] accipientẽ vt.ff. de di uer. et tẽ. pres. l. an vitiũ. et.ff. de exc.dol.i. l. apud celsum.§. si cũ legiti ma.R[espo]n[sio]. si vitium est rei comita tur vt hic. si persone comitatur in vniuersum succe dentẽ : vt C. de acti. posses.l.vi tia. et. C. com.de vsuca.l.fina.sed si in rẽ singularũ succedat non comitat[ur]:vt.ff. de excep.do.l. apud.§. de auctoris. et.C.de peri.et com.rei ven l.dolum nisi qñ vtetur accessione tẽporis ei[us] vt. ff.de acq.pos.l.põpo.§.fin.[iiij] sed hodie vitiũ p[er]sone nocet sing[u]lari successori p[er] aut.malefidei.[v] iiij.

Additio. Et que sint realia et que personalia vitia: et an cõtra successorẽ agentẽ in iudicio possit opponi de vitio auctoris.vide Ang.h. v.

Additio. Et de intellectu dicte autẽ.vide Ang.hic ponentẽ.xij.notabiles limitationes.

c ¶ Nã si heres.sic.ff.e.põt. et.l.se.

d ¶ Accipiẽti.an ipse heres vsucapiendi.

quando aliter se habet. Nã si heres[c] rez defuncto cõmodatã aut locataz vel apud eum depositam existimãs hereditariaz esse:bonafide accipienti[d] vendiderit aut dõauerit:aut dotis [e] noie dederit:qñ is q[ui] acceperit vsucapere possit dubiũ non est. ¶ Quippe cũ ea res in furti vitiũ nõ ceciderit cũ vtiq[ue] heres q[ui] bonafide tanq[uam] suã alienauerit furtũ nõ cõmittit. ¶ Itẽ si is ad quem ancille vsufruct[us] p[er]tinet partũ suũ esse credẽs vẽdiderit aut donauerit:

ti. p[ro]herede. R[espo]n[sio].nõ vt.ff. de diuer.et tem. pre.l. cum heres.alij contra si vellet ex sua persona continnare possess.vt.C. d[e] pre. lõ. tẽ. l.j.qd falsum est. [vj].Quãdo ergo locũ habet vsuca.pro herede:cũ nec i suis heredib[us] locum habeat.vt.ff. p[ro] here. l. ij.§. filiũ. et. C. pro her. l. nihil. [vij] R[espo]n[sio].qñ defunct[us] retinebat aliquaz rẽ credẽs suã:s[ed] nõ vsucapiebat:q[uia] deficiebat ti.et heres ẽ extrane[us]. vj.

Usucapio pro herede qñ h[abet] locum.

Additio. Hoc p[ro]cedit de iure ciuili: secus de eq[ui]tate cañ. vt p[er] Dy. in.c. possessor malefidei. in pe.q. de re. iu.in.vj.d[e]z tñ exonerare cõsciẽtiã defũcti: et ipsi[us] aiaz trahere de pctõ et sic rẽ restituere. Ang. vij.

Additio. Et est rõ:q[uia] improprie d[icitu]r heres cũ nihil de nouo acq[ui]rat.

e ¶ Dotis. p[ro] filia vel alia. nã et hic

furtū[a] non cōmittit: furtū[b] eñi sine affectu furandi nō committitur[c]. ¶ Alijs[d] quoq; modis accidere pōt vt quis sine vitio furti rē alienam ad aliquē trāsferat efficiat: vt a possessore vsucapiatur.

¶ Malefidei possessor transfert in bone fidei possessorem rē nō vi possessam cuz vsu capiendi cōditione. Item in rebus soli nō cōmittitur furtū sed illi qui possidet cum titulo et bona fide de principalib9 cōstitutionibus subuenitur. hoc di. Areti.

¶ Quod autem[e] ad eas res que solo continētur expedit: ius ita pcedit vt si quis loci vacantis[f] possessionem propter ab[g]sentiā aut[h] negligentiam dñi: aut qr sine successore[i] decesserit siue vi nanciscatur: qui quāuis ipse malafide possideat: qr intelligit se alienum fundum occupasse:

iustus est ti. vt. ff. p do. l. j.

a ¶ Furtū nō cōmittit: et ita vsucapitur: sed nōne fuit in iure erratum vt. s. de re. di. in pecudū. ergo vsucapio nō pcedit: vt. ff. eo. nunq; in pn. et l. si fur. §. j. Resp. hic erravit tradēs ibi accipiēs: vt ex illis legibus colligit. [viij] vel nō prodest vt ibi sed non nocet vt hic. viij. Additio. Et est ratio diuersitatis qr in prescribēte requiritur nedū bona fides sed et iustus titulus quē hic error impedit: sed in tradēte sufficit bona fides.

b ¶ Furtū eñi. sed pbo q sine affectu furtū cōmittit. nā in interdicto vñ vi incidit sine affectu qd simile est furto: ergo et furtum fit sine affectu: vt. C. vñ vi. cū querebat. ibi et generali. et ibi cū talis et c. Rñ. in interdicto est affect9 lz nō cōtra psonam certā: sed hic suā esse credebat.

c ¶ Nō cōmittit. sic. j. de obli. que ex delic. nascū. §. placuit.

d ¶ Alijs. vt si iusto errore credaz me heredē cū nō sim: vt. ff. eod. pōt. Itē mihi legatū cū sic adeptū: vt. j. d act. §. si qs agēs. sic. ff. p leg. l. iiij. in fi. et als vbicūq; qs putat rē suā.

e ¶ Quod aūt. hucusq; de vsu rerum mobilium dictū est. nūc procedit ius immobilium.

f ¶ Loci vacātis. locus interdum plenus. vt qui possidet. Interdū semiplenus vt ille, in q aliqs est causa' legatorum vel rei servāde causa: vt. ff. de acqr. pos. l. iij. §. fin. et de actio. emp. l. j. §. j. Interdū vacuus et hoc trib9 modis: vt hic. sic. ff. de acquir. possessi. l. si id quod

g ¶ Propter absētiā. sz hoc videt falsum q ppter absentiā amittat possessio: vt. ff. de acq. pos. clā. §. qui ad nudinas. Sed rñ. hoc ppter effectū absentie dicit. s. obliuionē: vt qr lōgo tpe abfuit presumit q p derelicto habuit. tps eñi inducit obliuionē: etiā obliuione amittit: vt. ff. de dā. infec. l. si finita. §. nō autē. quod tēpus erit in arbitrio iudicis: vt. ff. de iu. deli. l. j. §. fin. et l. seq. dūmodo lōgū sit et obliuionē īducat et animū retinēdi hre desinat: vt. ff. eo. l. furtū §. j. et. ff. de acqr. pos. queadmodū.

h ¶ Aut negligētiā. tantam vt respuat rei pos. qd facile fit: vt. ff. de acqui. pos. si qs vi. §. j. et §. differētia.

i ¶ Sine successore. idē et si cū suc-

Loci
qui pl
nus se
miple
nus
vacuu

cessore dūmodo nō fuerit apprehē sa:vt.ff.de acqui.pos.§.cū heredes.
a Lōga.scʒ.x.vel.xx.an.sed hic §.duab⁹ rōnibus est hodie corre=ctus.Nā presumit̄ hodie talis pos sessio vio=lēta.[ix] vt.C.vnde vi.cū que=rebat̄.ergo nō hʒ locuʒ hec p̄scriptio: vt.s.§.fur tiue.Item alia ratio ne:q2 bo=nafides desiderat̄ ab vtraq3 parte:al's xxx.ann.tm̄ prescri ptio currit:vt in autē.vt spon.lar.§.rursus.[j] ix.

Dicit §. esse corre=ctum.

tamen si alij bonafi=de accipienti tradi=derit:poterit ei lon=ga [a] possessione res acquiri:q2 neq3 furti uā neq3 vi possessam acceperit [b]. ¶ Abo=lita [c] est em̄ quorūdā veterū sententia exi=stimantiū etiā fundi loci [d] ve furtū [e] fieri. ¶ Et eo2 vtilitati q̄ res soli possidēt prin cipalib⁹ cōstitutioni bus prospicitur ne cui longa et indubi=tata possessio debe=at auferri.

¶ Furtiue et vi pos sesse possunt vsucapi vitio purgato.hoc di cit Aretinus.

¶ Aliq̄si etiam furti ua vel vi possessa res vsucapi [f] potest:velu=ti si in dn̄is [g] potestate

Additio. Quod est verum si talis res antea fuerat possessa:al's presumi=tur violēta q̄tum ad penam inua=soris:nō vt res efficiatur vitiosa:vt no.per glo.ibi. j.

Additio. Et de veritate isti⁹ glo.vi de hic Ange.notabiliter.

b ¶ Acceperit. vere non furti=ue.[ij] ij.

Additio. Quod verum intellige siue debito2 surripuit:siue alius f̄m cō=munē opi.lʒ glo.in isto vltimo casu variauerit:vt hic per Christ.

c ¶ Abolita.i.perempta:inde abo lito.i.accusationis perēptio.

Aboli=tio q̄d est.

d ¶ Loci.i.partus fundi:sed fun=dus totus dicitur:vt.ff.de verbo.si=gni.l.locus.

e ¶ Furtū.⁊ est simile.ff.eo.l.qua re.sed cōtra.ff.de fur.si q̄s vxori.§.si sulfurarie.⁊.l.si certe.So.ibi nō

loci sed terre que eximebat̄ furtum fiebat.Et q̄d subijcit.⁊ eorum ⁊c.sic cōstrue ⁊ p̄spicitur principalib⁹ cō=stitutionibus ne cui eo2 qui possi=dēt res soli lōga ⁊c.Et tūc nō est ne cesse q2 in textu sit v=tilitati. Uel dicet clari⁹:⁊ p̄ spicit̄ prin cipalibus cōstitutio=nibus vti=litati eo2 qui possi=dēt res so li ne cui et ne alicui ipso2 sub audi pos. lon.et in=du.de.au=ferri:⁊ sunt he principales constit. vt.C.de p̄scrip.lō.tēp.p̄ totū ti.Ac.

Ordo littere.

f ¶ Usucapi.duab⁹ rōnibus stare pōt q̄d hic dicitur.Prima:q2 desijt esse vitiosa.vñ nō erit mirabile q̄d videt̄ velle inducere cōtra id quod est.s.eod.§.furtiue.Rñ.dic furtiua vel possessa:scʒ quōdam.[iij] Scd̄a q2 dñs nō vsucapit cum sua sit:nec alius ab eo accipiēs cū trāseat do=miniū:vt.ff.eo.seq̄tur.§.lana.Sed rñ.vsucapi pōt.i.vsucapibilis est:vt si ab aliquo nō dño alienatur nō cō mittente furtum eius vsucapiet empto2. iij.

Quod me um:ē ñ possum vsuca=pere.

Additio. Et hoc facit p̄ soluēdo di cto testis depōētis de filio alicui⁹ qui iā sit mortuus subaudiat̄ ⁊c.

g ¶ Dñi.vel quasi vt tutoris vel creditoris si alienā rē debito2 obli=gauit;vt.ff.eo.sequit̄.§.si pupilli.et p̄ soluto.l.fi.aliud si suā.vt.ff.eod. sequit̄.§.si rem.Accur.[iiij] iiij.

Additio. Et tunc si debitor tēpore surripiat cōmittit furtū: et datur cō tra eum actio furti: et tñ res nō efficitur vitiosa.l.cū heres.§.j.ff.d fur. Sed si extraneus dz reuerti in potestatē ipsius debitoris; vt d.l.seqtur Et quid si fuerit surrepta vsufructuario vel bonefidei emptori: vide Ange.hic.

reuersa[a] fuerit: tunc eiū vitio rei purgato pcedit ei9 vsucapio. ¶ Res fisci vsucapi nō possunt: ante eū q̄ fisco denunciate fuerint vsucapiātur.

a ¶ Reuersa.vl' quasi:vt.ff.de fur. q̄buis.et ita q non possit ab eo auelli:vt.ff.eo.sequit.§.tunc.[v] v.

Additio. Puta qr ex interuallo per vim eā nō surripuit:sed est reuersa tanq̄ possessio rei sue.Ang.

b ¶ Fisci.i.imperij.

c ¶ Non pō t.triēnio mobilis vel x.vel.xx.annis immobilis. idem.in patrimoniali principis:vt.C.ne rei dominice vel tēporalis.l.j.[vj] Idē re ciuitatis:vt.C.de sacrosan. eccle. l.fi.Idez in re ecclesiastica:vt.C.de sacrosan.eccle.l.fina. Prescribūtur tñ dicte res spacio.xl. annorum excepta re mobili eccl'iastica nō sacra que triēnio vsucapitur:vt.C. de prescrip.xxx.an.et in autē. de ec.ti.§. p tēporalibus.col.ix.eo.ti.'hec constitutio innouat constitutiones. col. viij.Itē exceptis publicis que sunt vsu publico deputata: vt. ff. de via pu.l.viam.Item res pupilli nō vsucapitur:vt.ff.de acqui.re.do.bonefi. §.nec interest.[vij] Item res filij a patre alienata nisi.xxx. an. a tempore quo est sui iuris: vt.C. de anna.excep.l.j.in fi. et in autē.de nup. §.si pō expectet.col.iij.[viij] Item

Prescribi non possunt multe res.

res data presidi cōtra legē iuliā repetun.vt.ff.ad.l.iul.repe.'qui cōtra legē.Item fundus dotalis:vt.ff.de fundo dotali.l.si fundū.[ix] vj.

Additio. Tu dic q res iam incorporata p̄scribit' spacio. xxx. an.vt.d.l. oēs fallit in quattuor casib9 nota. in.l. fina. C. de sacrosan. eccle.et in l.pe.et fi.C.de fun.pat.incorporādo pō et iā denūciata prescribit' spacio xl.an.Itē si nō sit denūciata: dūmō deferatur pp̄ter vectigal nō solutū Sed si ex alia cā distinguit' an possideat cū ti.an sine ti.vt in glo.fina. iurib9 aūt cōcernētib9 statū imperij vel superioritatē aut tributo p̄stationē nō prescribit':nisi tāto tempore cuius memoria nō existat. Et qd de iure colligēdi pedagia. Itez iurisdictione mero et mixto imperio:vide Ange.hic. vij.

Hoc dicit Aretinus.

¶ Res fisci[b] nostri vsucapi non potest[c]. ¶ Sed papinianus scripsit bonis vacātibus fisco nondū denūciatis[d] bonefidei

Additio. Ipse tamē i re aliena prestat vsucapiēdi conditionē. Et no. q cepta cū maiore cōtinuatur contra minorem: sed ex clausula generali restitui potest nisi sit lōgissimi tēporis:que' dormit durāte pupillari etate.Ange. viij.

Additio. Hoc verum nisi in pec.castren.vel quasi.Idē in aduēticio in quo pater nō hz vsumfr. cōtra 'cui9 cōmoditatē q ad eū p̄scribi pōt. ix.

Additio. Nisi fuisset inchoata anteq̄ esset dotalis:vel haberet' respectus ad preiudiciū alienātis tm̄: qr valeret.Ange.

d ¶ Nondum denūciatis.ab aliquo:cū varie sint cause quibus ad.

emptorē traditā [a] sibi rē ex his bonis [b] vsucapere [c] posse: et ita diuus pius et diuus seuerus et antoninus rescripserunt.

¶ [illegible]

¶ Nouissime [d] sciendum est rē talē esse debere vt in se non habeat vitium [e]: vt a bonefidei emptore vsucapi possit: vel qui ex alia iusta causa possidet.

¶ [illegible] parit. hoc dicit Aretinus.

¶ Error [f] autem false cause vsucapionem non parit: veluti si quis cum non emerit: emisse se existimans possideat: vel cum ei donatum non fuerit quasi ex donatione possideat.

¶ [illegible] dicit Aretinus.

fiscum denunciatio fieri solet. vt. ff de iure fisci. l. j. in prin.

a ¶ Traditam. s. ab eo qui acceperat possessionē horū bonorū.

b ¶ Bonis. s. alicuius morientis sine herede: cui successit fiscus. non idē in ciuitate: vt. C. de bonis va. l. j. et l. vacantia. li. x.

c ¶ Usucape posse s. triennio vel. x. vel xxx. an. cū habeat ti. si aūt titu. nō habet et vult ex tēpore delationis sibi cōputare tēpus habet quattuor an. vt ff. de iure fisci. l. j. §. diuus: et de diuer. et temp. pre. l. inter. §. j. Sed si ex tēpore ex quo ceperūt ad fiscū peruenire. xx. an. habet: vt. ff. de iure fisci. l. j. §. prescriptio. et hec vera sunt siue in re singulari siue in vniuersitate: et sic loquitur. ff. de pe. here. l. si putator. §. si quis a fisco.

d ¶ Nouissime. i. in vltimis: vt breuiter dicam. sic. s. de suspec. tuto. §. nouissime.

e ¶ Uitium. vel quasi. vt. s. pxi. §. et §. aliqñ. sunt aūt vitia: vt quia furtiua vel vi possessa: vt. s. e. §. furtiue. Nūquid precaria possessio est vitiosa? Rñ. non: arg. ff. commu. di. l. cōmuni di. §. inter predones. Nunquid litigiosa? Rñ. non: vt. C. de pre. lon. tēpo. l. j. Nunquid clādestina? Resp. nō dicit res clādestina aliqua lege sed possessio. quidam tñ dicunt oia supradicta esse vitia rerum vt arg. ff. de acqui. pos. l. pompo. §. cum qs. j. [illegible] Et de his vitijs dic plenius: vt per glo. et doc. i. l. vitia. C. de acqr. pos. et i. d. l. pōponius.

f ¶ Error. de errore facti loquitur: idem magis in errore iuris. vt. ff. eo. l. nunquam. sed hic error facti quandoque prodest: vt. ff. pro emptore. l. quod vulgo. et ff. pro leg. l. pro legato. et. ff. pro so. l. iij. et ff. pro suo. l. hominem. in quibus casibus dicūt quidā locū habere titulū pro suo: et tñ in his et alijs que a lege specialiter inueniūtur: vt. ff. de iure do. l. proculus. secundum Azo. Nos idem secundum Joh. in omnibus. et de his gratia exempli posuit. l. et titu. empto. vel simili vsucapietur: nō pro suo titulo: vt tñ in emptione iustiorē errorē exigamus: vt ff. pro empto. l. ij. et. iij. in prin. Item quid si nō errat sed scit. Rñ. nō pōt sibi cām possessionis mutare: vt. ff. de acqui. pos. l. iij. §. illud. et. ff. eod.

Error duplex est.

non solum.§.q vulgo. iij.

Additio. Et nota q ad hoc vt ex iusta cā q̄s possit mutare fm glo. in d.l.nemo: oportet q primā pos. penitus a se abdicauerit fm Ang. hic

ctuum: vel quo ad inquirendum ex persona serui vbi requiritur bona fides omni tēpore: vt.d.l. qui bona in prin. ⁊ est ratio: q2 tūc non de vnica semper acq̄sitione agitur: vt hic. sz de multis etiam nouis sicut etiam videm⁹ q in plurib⁹ p̄scriptionibus requirit̄ bonafides ī initio cuiuslibet p̄scriptiōis Jason.

C Diutina[a] possessio que pdesse ceperat defuncto et heredi[b]: et bonorū possessori cōtinuatur[c]: licet ipse heres sciat[d] prediū alienuz. C Qd̄ si ille initiū iustum nō habuit: heredi et bonorum possessori licz ignoranti possessio nō pdest. C Qd̄ nostra[e] cōstitutio similiter[f] et in vsucapionibus obseruari constituit: vt tēpora continuentur.

C Tēpus vēditoris cōiungitur cum tempore emptoris. h.d. Arcelinus.

C Inter vēditorem quoqz ⁊ emptorē cōiungi tēpora S diuus seuerus et autonin⁹ rescripserunt.

C Emēs a fisco rem alienā vt fisci statim est secur⁹: sed datur dño regressus cōtra fiscum quadriennio. Idē in rebus habitis ab imperatore vl' ab augusta. hoc dicit in summa.

C Edicto[h] diui mar

a C Diutina. scilz decez an. inter p̄sentes vel viginti iter absentes vel triēnij vt.ff.qui ⁊ a qui.si cū fidei.§.aristo.⁊.§.e. in principio huius tituli.⁊.C. eodem. l. diutina.

b C Et heredi. heres iure ciuili bono. poss. iure pretorio: vt.j.de bo. poss.§.quos autem.

c C Continuatur. nisi ipsi heredi tradita sit possessio: vt.ff.eod. eius al's heres.

d C Heres sciat.ff.de acq̄rē.re.do. quesitū.ij.rn̄.contra. So. ibi heres sciebat rem esse eius qui cām a testatore habet vt legatarij [iij] qd̄ nocet: at hic alterius sciebat qd̄ nō nocet ad vsucapionem. iij.

Additio Jd est ad cū pertinere: q2 vbi legatur res aliena dñium non trāsit a tēpore mortis: vt no. in.l. si tibi.§.j.ff.de leg.j. Jstaz tn̄ solutio. fm Jaso. non tollit contrarium. d. l.in.iij.rn̄. vnde ipse soluit q ibi loquitur quo'ad acquisitionem fru-

e C Nostra cōstitutio. vt C.de vsuc. transfor. l.j.

f C Similiter. non solū in p̄scriptiōe:

g C Tēpora.s.vt cōtinuētur: sed in hoc differt: q2 in ti. singulari vtrūqz scil3 emptorē ⁊ vēditorē bonāfidez habere oportet: vt.ff.de emp.l.ij.§. si cā rem. al's cōtra secus in vniuersali ti. vt hic. ⁊ est rō: q2 si heres nō adiret hereditas cōpleret. vt.ff.eo. nūqz.§.vacuū. q2 est eadē psona: vt in aut. de trien.a mo. pre.col.v.cōcor. cū hoc.§. p emp.l.ij.§. emptori. ⁊.§. si defunctus. ⁊ sit hec cōiunctio ad lucrū ⁊ ad dānū: vt.ff.quēad.ser ui.amit.l.si quis alia.§. tēpus.

pscri bit heres, cuz mala fi de.

h C Edicto.i. precepto generali: al's pretor̄ dicūtur edicta: vt q metus cau.⁊ si.vt.ff.quod me. cau. l.si mulier. et similes.

ci cauet eum qui a fisco[a] rẽ alienã emit[b] si post vẽditionẽ q̃nquennij preterierit posse dñium rei exceptione repellere. Cõstitutio[c] aũt diue memorie zenonis ꝓspexit bene[d] his qui a fisco p vẽditionez aut donationem vel aliũ titulũ accipiũt aliq̃d vt ipsi statim[e] quidẽ securi fiant et victores existãt: siue experiãtur: siue conueniãtur. Aduersus autem sacratissimũ erariũ vsq; ad q̃driennium[f] liceat his

Fiscus vendit rem vel vt suaʒ vel vt alienam

a A fisco. vt a pcuratore imperialiũ rerũ. nã de patrimonialibꝰ dicitur: vt.j.eo.in fi.

b Emit. s. a fisco vendẽte vt suã a quo edicto res minorꝝ excipiũtur vt.C.si ad ucr.fisc.l.fi. Si aũt vt alienã vt qꝛ cessatum est in solutione tributorũ tria exigũtur ꝛ ꝙ sit debitũ: et ꝙ cessatũ vt.C.si aduersus fiscũ.l.fi.ꝛ.C. si ꝓpter pu.pen.l.fi.ij: rñ.forte biẽnio: [v] vt.ff.loc.ꝛ cõ.l. q̃ro.§. inter. item tertio ꝙ res subhastetur.i. p̃conizetur: vt.C.si ꝓpter publ.pen.l.fi. [vj] iiij.

Additio. Nõ obtinet iste.§. ibi p̃nceps hʒ aliquod ius: qꝛ tũc illd solum alienasse videtur: non ius tertij vt de lega.j.si domus. item nec in rebus in quibus nõ est cõmercium l.nõ ideo.C.de lib.cã. Item nec vbi fiscus ignoratius tertij: nisi cũ causa ꝛ euidenti vtilitate reipub.alienaret. Canones aũt istum.§. tanq̃ iniquũ penitus nõ obseruant.xvj. q.iij.c.placuit.ſm Joh.ꝛ Ang.h.v.

Additio. Dic ꝙ vbi debitũ in quantitate est liquidũ põt statim post diem solutionis alienare q̃tum ꝓ debito sufficiat: vel si vult ex primo decreto possessionem apprehendere: ꝛ alium terminum ad soluẽdũ statuere: quo elapso potest per subhastationem vendere idem si anni debiti solutionẽ petat: sed si rei tributarie translationem seu aduocationem vt alteri licet idem est in fisco quod in emphitheosi ecclesiastica. dummodo coueniatur ex eo qd pensionem non soluerit: si vero ex eo quia agrum deseruerit expectatur per.vj. menses si fuerit vocatꝰ vel p biẽniuʒ si nõ fuerit vocatus. Ange.hic.vj.

Additio. Et plura alia requisita. vide p Ang.h. ꝛ p glo.in l.j.C.de fi. instr.ꝛ iure.ha.fi. libro.x.

c Constitutio.C. de quadri.prescriptione. omnes.

d Prospexit. bene. corrigendo edictum diui marci.

e Statim. vt.ff.de pe.here. nec vllam.§.item si quis.cõtra. Solu. ibi in vniuersitate. hic in re singulari loquitur. alij dicũt ꝙ hic corrigit.[vij] ꝛ eodem modo.scilicet primo ꝛ non secundo respon. ad.l.C. de heredita.vendi.l.j.item ibi erat res fisci. vij.

Additio. Et istam approbant communiter omnes: quia illo iure hec prescriptio erat incognita. et ad.l.j.respon.ꝙ ibi conueniebatur ex natura rei que continet credita ꝛ debita non ex eo ꝙ esset aliena: quia ad rem ipsam.scilicet hereditatem non emptor. sed fiscus conueniretur. Jason legum doctor famosissimus.

f Quadriẽniũ.nisi sit minor vel reipubli.causa absens.vt.C. de re. mili.l.neq;.

p

a ¶ Actiões.sz q̄.Rñ.cōdi.ex hac l.sm Jo.sz por.in rem dabat hic. [viij]non dño o ꝯ dñm. viij.
Addítio.Scz in casu p̄cedētis ꝟsi.ꝯstitutio.si tūc ad dñm res puēisset n̄ aūt i casu istius ꝟsi.q2 tunc male loq̄ret:vt per Jaso.hic.
b ¶ Constitutio.C de q̄dri.pre.bn̄ a zenone.
c ¶ Nostra.i.priuata nr̄a substātia.sz.s.de fiscali dixit vt.C.de q̄dri.pre.bene a zenone.

intēdere q̄ ꝓ dño vl' hypotheca eaꝝ reꝝ q̄ alienate sunt putauerint sibi q̄sdā cōpetere actiones[a]. Nostra autē diuina cōstitutio[b] quā nup ꝓmulgauim⁹ etiam ꝺ his q̄ a nostra[c] vel venerabilis auguste domo aliq̄d acceperint:hec statuit:q̄ in fiscalib⁹ alienatiōibus.p̄fate zenōiane ꝯstititiōib⁹ ꝯtinet.

¶ De donationibus.

¶ Donatōis duplex est gen⁹:scz cā mortis et inter viuos.Et cā mortis est q̄ fit ꝓpter mortis suspitionē.Et tribus modis hic positis reuocat̄ et sequit̄ naturā legatorum.Et breuiter donatio cā mortis est q̄n donans cōmodius vult magis acceptorē esse in donatario q̄ in herede.Hoc dicit Accursius.

Est et aliud genus acquisitionis[d] donatio.Donationū autem duo sunt genera:mortis cā:et nō[e] mortis cā.

iure ciuili.nā p stiplatione tm̄ ꝯhebat.s.donatio q̄.s.stipulatio est de iure ciuili.sz hodie fit nudo pacto:vt.C.co.si q̄s argentū.§.fi.[ix]et.j.de act.§.de ꝯstituta.vel dic eā esse iuris ciuil' approbatōe nō iuētiōe.sz iuris g.vt.s.ꝺ re.di.§.p traditōez vel dic sui origo fuit de iure gē.vno mō.s.p traditionē ac postea de iure ciuili fuit ille mod⁹ approbatus et ali⁹ inuentus scz p stipulationem Tertio p iustinianum additus est tertius:puta per nudū pactū. ix.
Addítio.Etiam si sit donatio causa mortis sm̄ cōiter oēs.de quo vide Ang.in.§.in ꝑsonā.j.de actio.et Chri.j.eo.in glo.manifestauerit.
e ¶ Et nō mortis.si large hec duo mēbra accipiuntur et in textu nihil deest et proprie ponuntur genera nam multe species sub quolibet cōtinentur et hoc approbo.vel accipe stricte ꝓ duabus speciebus tm̄ donationum.scilicet simplicis inter viuos.et adde alias donatōes vt legatum:vt.j.de legat.in principio.Jtē donatiōes ꝓpter nuptias.vt.j.eo.§.est et aliḋ.Jtē et qḋ est.j.§.fi.

Cōtinuatio. ¶ De donationib⁹
Additio. ¶ Jsta rubrica continuat̄ p imperatorē.vel sic.Dictū ē s.de q̄busdā mōis acq̄rēdi.s.de acq̄sitiōe q̄ fit p vsucapionē et p̄script.Nūc dicendū ē de alio mō acq̄rēdi qui fit per donationem.
diuisio. Est et aliud.¶ Tot⁹ iste ti.diuidit̄ in q̄nq3 ptes.pmo pōit cōtinuationē cū distinctiōe bimēbri.scḋo ꝺ donatiōe cā mortis.tertio de donatiōe inter viuos.q̄rto ꝺ dona.ꝓpter nuptias.q̄nto de vna acq̄sitiōe de iure ciuili q̄ ē correcta.scḋa ibi in.§.erat mortis cā.tertia ibi i.§.alie aūt.q̄rta ibi i.§.ē et aliḋ.q̄nta ibi in.§.erat olim.
Donatio a q̄ iure descendit. d ¶ Est et aliḋ gen⁹ acq̄sitiōis.s.de

Mortis ē incertꝰ dies

a ¶ Mortis.scꝫ instantis vel futurevt.ff.e.l.ij.iij.iiij.v.ꝛ.vj.siq̄dē vbi ꝯ mors timenda est cum eius dies incertus sit: vt.ff.eo. senatus. ꝛ de condi.ꝛ de mon.l.j.

Donatio causa mortis nō ē nisi exprimatur mors.

b ¶ Si q̄d hūanitꝰ.i. si moriatᷓ vt.ff. de verbo. sig. in vlgari .§. fi. ꝛ debet hoc exprimi: alˢ nō est mortis cā donatio: vt.ff. eodˢ.scia: .§.fi. Acc. [ij] j.

Baldus. Nisi ex cōiecturis appareat cū velle donare causa mortis: q2 ibi ponit glosam Jason.

¶ Mortis[a] cā donatio est q̄ ꝑpter mortis sit suspitionē: cū quis ita donat: vt si quid humanitus[b] ei ꝯtigisset hēret is q̄ accepit: sin aūt supuixisset[c] is qui donauit acciperet: vel si cū donationis penituisset[d] aut prior decesserit is cui donatum sit. ¶ Hę mortis cā donationes ad[e] exēplum legatoꝝ redacte sunt ꝑ oīa[f]. ¶ Nam cum prudētibus ambiguū fuerat vtrū donatiōis[g] an legati instar cā obtinere oporteret: ꝛ vtriusqꝫ cause que dā hēbat[h] īsignia: ꝛ alij ad aliud genꝰ eā retrahebāt[i] a nobis ꝯstitutū est: vt ꝑ oīa fere legatis[k] cōnūeref; ꝛ sic ꝑcedat quē

c ¶ Sequixisset.i.cōualuisset ꝛ ita tribꝰ modis reuocatᷓ vt hic subijcitᷓ ꝛ ff.si cer.pe. non omnes.

d ¶ Penituisset. q2 voluntas est ambulatoria vsqꝫ ad mortem vt.ff. de adi.le.l.iij.in fi. ꝛ quia donatio est ob cām scꝫ si moriar: ꝛ si possum penitere: vt.ff. eod. senatus.§.j. in fi.ꝛ.ff.de cōdi.cau.da.l.iij.§.ij.

e ¶ Ad exemplum legatorum. ꝙ tum ad vim ꝛ potestatem: quia sicut legata morte confirmātur: ita donationes causa mortis vt reuocari non possint.

f ¶ Per oīa.subaudi fere vt statim dicet.nam in multis differunt.

g ¶ Donatiōis.scꝫ simplicis ꝛ inter viuos: alˢ nulla esset hmōi distinctio: cum omne legatū sit donatio; vt patet ex diffinitione eius: vt ff.de lega.ij.l.legatum.

h ¶ Habebat.scꝫ donatio cā mortis. nam cū donatione inter viuos habet insignia.vt sit liberalitas cū legato vt morte cōfirmetur: ꝛ vt de trahatur falcidia vt.C.ad le.fal.l.fi.

i ¶ Retrahebāt. subaudi ꝛ alij ad aliud.

k ¶ Fere legatis. dicit fere: q2 in quibusdā discrepat a legatis.ecce si ei donas in annos singulos donatio vna est: sꝫ legata plura: vt.ff. de donatio. causa mortis. senatus.§. fina. Item legatum ab herede vel ab hoc vel ab alio: vt patet ex diffinitione legati.j. de lega. in prin. Itē in donatiōe obligatur donans: [ij] in legato non. Item si testamētū accuso perdo legatū nō donationē si tñ accuso vt falsum. argu.ff.de his qui.vt indig.post legatū.§. q̄ mortis. Itē aliter substituitur in legatis ſm quosdā: vt.ff. de dona.causa mortis.si cui.ꝛ de lega.ij.vt heredibus. Item filiusfa. donat sed non legat.ff. eodem.tā. his.ꝛ.j.quibus non est permissum facere testamen. in principio. Iteꝫ in legatio tria tempora considerātur vt sit capax legatarius: vt.j.de here.qua.ꝛ dif.§. i extraneis. [ij] in dona.non: vt.ff. de dona. causa mortis.l.in mortis. Item quia pro

Donationes cā mortis ꝛ legata differūt in multis.

legato datur interdictum quorum legatorum: nō pro donatiōe: quod dic vt in summa. quorum legato. l. j. et in l. marcellus. §. paulus. et de dona. causa mortis. [iiij] ij.

Additio.

Reuocabiliter tamē et hoc verum siue stipulatōe olim siue pacto nudo hodie fiat: nō si per traditionem vt l. paulus. §. marcellus. ff. eo. tit. sine q̄ etiā transferk dñium vt. l. vel mortis. ff. de publi. iij.

Additio. Hoc ē falsum. vt ibi per Ange. iiij.

Additio. Immo hz locum saltē in eo quod excedit falcidiam: vel si per donatarium sit occupata sm Joh. fab. et Ang. hic.

a Constitutio. scz coram quinque testibus scriptura interueniente vel nō: vt. C. eo. l. fi.

b Et in summa. id est vt breuiter de hac donatione expediamus vt. ff. eo. l. j.

c Uelit. i. vellet.

d Habere. s. si superuixerit: vt. eo. senatuscon. §. j.

e Sic et apud homerum. id est sicut recitat poeta homerus: quod thelemachus dictis verbis expressis donauit.

f Alie. nunc prosequitur alius genus donationis.

g Donationes. dictum est de donationibus causa mortis: nunc de donatione simplici. i. inter viuos dicit.

Donatio in possiti[...] cri sine stipulatione.

admodū nostra constitutio[a] eam formauit. Et ī summa[b] mortis cā donatio ē cū magis se quis velit[c] habere[d] q̄ eum qui donat: magisque eū cui donat q̄ heredē suū sic[e] et apd homerū thelemachus donat pirrho.

¶ Donatio inter viuos nō equiparatur legato: q̄ solo pcensu hodie est pfecta: indigetque insinuatiōe si excedat q̄ngētos solidos. fallit in aliquibus casibus. Accursius.

¶ Alie[f] aūt donationes[g] sunt q̄ sine vlla mortis cogitatione fiūt: q̄s inter viuos appellamus: que nō omino cōparātur legat[is]: q̄ si fuerint pfecte: temere[h] reuocari non pñt. Perficiuntur autem cum donator suam voluntatem[i] scriptis aut sine scriptis manifestauerit[k]. Et ad

h Temere. ido dicit temere: qz quādoque reuocantur: vt j. eo. §. sciēdum. Accursius.

i Uoluntatem. etiam nudo pacto: vt. C. eo. si quis argen. §. fi. [v] v.

Additio. Si tamen donetur factum requirit stipulatio et traditio sicut olim. Item pñtia donātis et donatarij vbi sit certe psone: secus si incerte. Jason

k Manifestauerit. s. per verba futuri tpis: vt dabo vel donabo ad instar stipu. vt. ff. de verb. obl. l. v. §. stipulatio. [vj] vel pñtis: vt do vel dono cū nudo pacto fiat: et pactū ēt fiat per verba pñtis tpis: vt. C. eo. si q̄s argē. §. fi. ff. de pactis. l. tale. [vij] vj.

Additio. Uerba tñ pñtis tpis: puta pmittis vel pmitto debēt pcedere vel subintelligi esset si interrogāt dabis respondeat dabo sm Jo. fa. et Ang. vij.

Additio. Dicit tñ Chri. quod ibi verba pfiteor te non teneri hñt vim pacti de nō petēdo: sz et sic futuri tpis.

exemplũ vẽditiõis[a] nr̃a constitutio[b] eas etiã in se hr̃e necessitatẽ traditionis voluit vt etiã[c] si nõ tradant habeãt plenissimũ ⁊ pfectũ robur ⁊ traditiõis necessitas[d] incũbat donatori. Et cũ retro principũ[e] dispositiones insinuari eas actis interueniẽtibus volebãt si maiores ducẽtoꝝ fuerãt solidorum cõstitutio[f] nr̃a eam quãtitatẽ vsqꝫ ad qngẽtos solidos ampliauit: quã stare etiã sine ĩsinuatiõe[g]

a Venditionis. ex hoc ṽbo dicebat. M. venditorem precise teneri ad rem tradẽdã. sic. ff. de verboruꝫ obliga. vbi autem non apparet. in fine Johã. ꝯtra. vt scilicet interesse dando liberet: vt ff. de acti. emp. l. j. ⁊ similitudo q̃ hic fit ẽ i hoc vt sicut necessitas ĩponit venditori ad aliqd sic ⁊ donanti lꝫ a prin. nullus cogebat: vt. C. de actioni. et oblig. l. sicut. Sed nunquid donator de euic. tenetur. Respon. si incepit a traditione non: vt. ff. eo. l. aristo. in fine. [viij] si a pactione sic: vt C. de iure dona. l. j. [ix] viij.

Additio. Nisi de ipsa etiam nudo esset promissum: vt. l. ij. C. de euict. ẽm Angelum ⁊ Jaco. Item debet intelligi ꝙ precesserit conuentio saltem ordine intellectus: cuꝫ al's ex sola traditione non trasferatur dñium ẽm Chri. ix.

Additio. Et est ratio: quia cum donatio sit doni datio iste paciscens obligatur expresse ad dãdum. l. senatus. §. j. ff. de dona. causa mort. ⁊ ideo nõ liberatur nisi transferat dñium: secus autem vbi sola traditio sine facto expresso interuenit. Ex quo infertur ꝙ pro euictione hic agitur primeua actione quasi non dederit etiam re nõdũ euicta in totum vel' pro parte. Secus in venditione vbi pro euictione noua nascitur actio quasi per traditionem obligatiõe sublata. quod no. ꝑ prescriptione ⁊ libelli formatiõe ẽm omnes hic.

b Cõstitutio. vt. C. de do. l. si q̃s arg. §. finali.

c Etiam si nõ tradantur id est sit radere nolit donator.

d Necessitas. p cõdi. ex. l. que stricti iuris. ẽ. ff. eo. cũ qui. ⁊. C. eod. si quis arg. §. fina.

e Retro. principium. i. eorum qui ante nos fuerũt ⁊ nostra etiam prima. vt. C. eodem l. sancimus. in fi.

f Constitutio. vt. C. eo. l. penult. in fine.

g Insinuatione. id est scriptura facta in presentia publicarum personarum. [j] ⁊ in actis vbi supfluũ est testes adhiberi cũ publica monumenta sufficiant: vt. C. eodẽ. l. data. ⁊ in. l. in donationib9. [ij] j.

Additio. Puta qualiscũqꝫ iudicis etiam extranei: nec habet necesse decretum interponere. Et possunt hec omnia fieri etiam ex interuallo: que si non interuenerint nõ annullant totam donationem: sed p parte tm̃ in qua excedit Ange. Et an insinuationi possit renũcari: ⁊ sine ea donatio validari. Et an i simplici remissiõe ipsa insinuatio. Itẽ in cessiõe debitoris citatio requiratur. vide Angelum aretinum ⁊ Jasonem hic. ij.

Additio. Quod est verum vt testes se subscribant: sed tabellio nomina eoꝝ scribere debet. Ange.

Venditor an precise teneatur ad rem tradẽdã.

Donator vtrũ teneatur de euictione.

Insinuatio qd est.

a ¶ Inuenit.scz nra cōstitutio: vt si donet in donatione captiuorum vel a magistro militū donet militibus vel in refectionē domus donet alicui: vt.C.eod.l.pe. Idem et si donet impator vel ei donet vt in aut. q nō alie. §. finimus col.ij. et in aut. vt nō fiant pi.§. fin. col.v. Idem in donatiōe ppt nup. vt in aut. vt spōsa. lar.col.ix. in princi. Idē in remissiōe vsurarum futuri tpis vt.ff.eod. modestinus. Acc. [iiij] iij. [illegible] Idē in donatione facta pro bene meritis.l.aquilius.ff.e. q si nō apparcant: et eis pportionetur sm doctores hic.

b ¶ Minime.lz quingentorum solidorum summā excedant.

c ¶ Alia.veluti ne plures donationes diuersis tpibus facte coaceruent vt.C.eo.sancimus.§.si qs aūt. Itē vt hi q pecuniā recipiūt in redēptionem captiuorum iurent se ibi bonafide expēdere. Itē vt sacramēto dñi domusqstio dirimat.vt.C.e.l.pe.i fi.

d ¶ per nostram constitutionem vt.C.de reuo. do.l.finali.

e ¶ Ex causis. dnqz: scilicet vt si atroces iniurias in eū effūdat vel impias manus inferat: vel graue dānum i bonis vel vite periculum intulit vel si legi dicte in donando nō paruerit: vt.C.de reuoc.do.l.si na. Sz donatio liberto fctā solo obsequio non pstito reuocatur: alib in libertate: vt C.de reuoca. do.l.j. et de li. cā. l.solo. et ē hic ar. p dño vt his causis possit reuocare feudū.sic in aut.de li.decc.§.hāc aūt.de ag.li.l. alimenta.vnde versus. Quinqz modis perdo mihi que donata fuere. Infero si dānū grauit donātis in ere. Huic per me si sit atrox iniuria facta. Si sit psona manuali vulnere tacta. Qn sue vite crudeliter insidiabor. Ingratus dño re donata

statuit. ¶ Et quasdā donatiōes inuenit [a] q penitus insinuatiōnē fieri minime [b] desiderant: sz in se plenissimā hñt firmitatē. ¶ Alia [c] insuper multa ad vberiorem exitū donationū inuenimus: q oia ex nris cōstitutionibus quas sup his exposuimus colligenda sunt.

Donationes q sine insinuatōe fieri pñt

¶ **Donatio inter viuos etiā perfecta ex aliquibus causis reuocari pōt. h d. Are.**

¶ Sciēdū est tñ q et si plenissime sint donationes: si tñ ingrati existāt hoies in quos bñficium collatū est donatoribus p nostrā [d] cōstitutionē licentiā pstauimus certis ex causis [e] eas reuocare: ne illi qui suas res in alios cōtulerint: ab his quādā patiātur iniuriā vel iacturā sm enumeratos in constitutiōe nostra modos.

Donationes inter viuos certis ex causis reuocātur.

¶ **Donatio ante nuptias olim aā mrimoniū fiebat: hodie potest fieri constante mrimonio et etiā augeri vt dos: et ideo donatio propter nuptias vocatur vt nomen cōueniat rebus. hoc dicit Are.**

¶ Est et aliud genus inter viuos donationis: quod et veteribus quidē prudentibus penitus erat incognitum: postea aūt a iunioribus diuis prin

Ds

spoliabor. Ingratū factum dic me cum fregero pactū.[iiij] iiij.
[Additio] Jus tñ reuocādi donatio nez ex cā ingratitudinis nō trāsit ad hr̄des: si defunct⁹ habuit facultatē reuocādi. Christofo.
a ¶ Introductū. vt.vt.C.de dona. ante nup.p totum ti.
b ¶ Habebat. et hodie habet si fiat donatio prius. naz et postea fieri pōtvt j.eo.§.
c ¶ Insecutum.de iure ⁊ facto.
d ¶ Q8 id est qr.
e ¶ Pater noster sic.j. qui. nō ē p fa. tes.§.sec⁹.
f ¶ Cum augeri.i. cū hoc nō eēt. Ac.
g ¶ Fuerat etiā ante se.
h ¶ Tale.puta qr augeaf dos.
i ¶ Permisit.scz diuus iustin⁹:vt C.de dona.ante nup.l.pe.
k ¶ Et ɔsequētis. al's ɔueniētia: sic.C. de epi.⁊ cle.l. decernim⁹ ⁊ de offi.pre.vr.l.j.i fi.⁊ ð defen.ci.l. de fensores.ar.ɔ.C.ð ɔsti.pe.l.ij.§.pe. ⁊.ff.de adimē. le.l.iij.§. conditio.
l ¶ Cōstituim⁹.C.ð.do.añ.nu.l.fi.
m ¶ Exequēf. si ð nouo fiat donatio:vel dos post mr̄imoniū: vl'veri⁹ augeaf ē eq̄litas vt.C.ð do.añ nu. l.fi.§.si igif dote.si ante mr̄imonium poterat eē ineqūlitas vt C. de pac. con.l.ex morte.sed hodie eq̄litas ē añ et post in constituēdo ⁊ in pactis lucrorum:vt qꝫ tum dat vxor i dotem: tantum det i donatiōe ppf nup. maritus. Et sicut h̄ fit dño dotis sic illa donatōis ppf nup. vsūfructū tñ habeat marit⁹ne accidat mr̄imonij oneribus dotē ñ fui re. Nā eq̄tas suggerit q̄ dos dēat eē ibi vbi st onera mr̄imonij vt.ff.de iur.do.l. dot; fruct⁹.⁊.l. plerūqꝫ.§. fui cū tm̄dē reddaf vxori:ex q̄ dōatiōe ɔsulif mulieri soluto mr̄imōio si res dotales nō existāt:⁊ qr nō potuit aliēare marit⁹ēt ea ɔsentiente [v]vt.j.ti.vr.i pñ.lz al's iure hypothece possit renūciarevt.C.ad vell.

Int dotē ⁊ donatioez pp nu. dz eē eq̄litas.

Dos datur vt de mr̄imonij onera supporteñf.

cipib⁹ introductū[a] ē: quod añ nuptias vocabaf: ⁊ tacitā in se conditionē habebat[b]:vt tūc ratū eēt cū matrimoniū fuerit insecutū[c]. Ideoqꝫ añ nuptias appellabatur quod[d] ante matrimoniū efficiebatur: et nusq̄ post nuptias celebratas talis donatio pcedebat. ¶ Sz primus q̄dem diuus iustinus pater[e] noster: cum[f] augeri dotes: ⁊ post nuptias fuerat[g] permissum: si q̄d tale[h] euenerit etiam ante nuptias augeri donationem: ⁊ cōstante mr̄imonio sua cōstitutione permisit[i]. ¶ Sz tñ nomē incōueniens remanebat cū ante nuptias quidem vocabaf: post nuptias aūt tale accipiebat incremētū. Sz nos plenissimo fini tradere sanctiones cupiētes ⁊ cōsequētia[k] noīa rebus esse studentes cōstituimus[l]:vt tales donationes nō augeāntur tm̄: sz etiā cōstāte mr̄imonio initiuz accipiāt ⁊ nō añ nuptias: sz pp nuptias vocenf: ⁊ dotib⁹ in hoc exequētur[m]: vt queadmodū dotes ⁊ ɔstante mr̄imonio nō solū augēf sz etiā fiūt: ita et iste donatiōes q̄ pp nuptias introducte sūt: non solū añcedāt mr̄imo

l.etiã.et.l. iubemus. et in auk.siue a me.et sicut dos vxori: sic et talis donatio iure reddik viro soluto matrimonio cũ sit equalitas:vt in auk.de equali.do.§.j. col.vij. Est et spõsalitia largitas qñ sponsus spõse p verba de futuro:vel ecõtra donat pure non respectu dotis que silr conditionẽ matrimonij habet: vt C. de dõa. ante nup. l.cumveterũ.et.l. si a sponso.
[vi] v. Absoluto. Nisi post biẽniũ iterũ consentiat: et ex alijs bonis q̃ sup sunt sibi sit cõsultũ nec tunc sibi preiudicat:nisi quatenus pbetur versum in rem suã. Ange. Hodie tñ de cõsuetudine talis donatio nõ cõstituik:vt vult glo.in auk.eq̃litas.C.de pac.cõuẽ.et Bal. in auk.dos data.C.eo.Jason. vj. Absolute. Tu dic q aliqñ fit ex mera liberalitate hoc expresso q nullo casu repeti possit:et hz locum.l.si mater.C.de dona.ante nup. Aliqñ fit simpliciter nullo expresso: et tũc olim p̃sumebak ex mera liberalitate:et erat irreuocabilis.l.ij.et.l. si filie.et.l.si tibi.C.eo. Hodie vero ob cãm futuri mrimonij.l.cũveterum eo.ti. Q d si nõ sit secutũ p casum: dic vt in.l.si a spõso.d.ti. Si p alterũ ex 9hẽtib9 inspicitur cui9 cã hoc euenerit. Si autem stat p vtrũ q:tũt si 9currãt repetik. Sz si successiue mõ per vnũ mõ p aliũ:tunc fm aliq̃s vltia mora nocet. Sz Ang. d.cum hic mora pur gari non possit fm cũ. Et hec vera si non interuenit osculum: alr̃s donãs spõsus nõ repetit nisi dimidiã: Sponsa vero donatrix repetat totũ. Ang. Qualr̃ aũt panni ip̃ius vxoris repetãtur.vide Chri.hic.

niũ sz eo etiã 9cto [a] augeank et 9stituãk. ¶ Hodie si vnus ex dominis manumisit seruũ cõem: seruus efficitur liber: et socius conseruak indẽnis dato sibi precio partis sue.h.d. Are. ¶ Erat olim et alius modus ciuilis acquisitionis p ius accrescendi:quod est tale ¶ Si cõem seruum habẽs aliquis cũ tertio solus libertatez ei imposuerit vel vindicta vel testamẽto: eo casu pars eius admittebak et socio accrescebat. ¶ Sz cũ pessimũ fuerat exẽplo [b] et libertate fruũ defrandari: et ex ea humanioribus q̃dez dñis dãnum inferri: seuerioribus autem dñis lucrũ accrescere: hoc quasi inuidi plenũ pio remedio p nostrã 9stõnẽ [c] mederi necessariũ duximus. ¶ Et iuenim9 viam p quã et manumissor et socius ei9 et q̃ libertatẽ accepit nostro bñficio fruãk libertate cũ effectu pcedente cuius [d] fauore ãtiquos legislatores multa et contra cõmunes [e] regulas statuisse manifestum est et eo qui eã

a ¶ Sz eo etiã 9cto. hodie hec corrigik in auk.de qua.do.col. vij.
b ¶ Exẽplo.sic.C.de pba.l.exẽplo.
c ¶ Nrãm 9stõez.C.de ser.cõi ma. l.j.§.ue aũt.et.§. sinautem socius.
d ¶ Cuius.scz libertatis.
e ¶ Cões.s.vt libertates p legem falcidiã nõ minuank. Jtẽ vbi non valet testamẽtũ libertates nõ reuo

Spõsalitia largitas q̃liter fit

Libertatis fauor i q̃bus cõsistit.

libertatem imposuit sue liberalitatis stabilitate gaudente: et socio indẽni conseruato preciũq; serui ẜm partem dominij (quod nos diffinuimus[a]) accipiente[b].

¶ Quibus alienare licet vel non.

¶ Maritus nõ põt alienare vel obligare prediũ dotale etiã consenciente muliere non solum in italia: sed etiam in prouincia. Areti.

Accidit aliquãdo vt qui dominus sit alienare non possit: et contra qui dñs nõ sit alienãde rei ptãtem habeat. Nã dotale predium[c]

cantur.ff.de inofficio.testamẽti.papinia.§.sed an ⁊ libertates.⁊.§.fin. Itẽ et.ff.de fideicõ.li.l.generaliter §.si quis seruo.

a ¶ Diffiniuimus.C.de ser.cõmunima.l.j. ne autem ⁊.§.ne aũt et §. sinaũt soci⁹.

b ¶ Accipiente.vel eo deposito:vt.C.de ser.cõmuni.ma.l.j. §.ne autẽ ⁊.§.sinautem soci⁹. Et not. q̃ cõpellitur vẽdere qd est speciale cõtra regulam:vt. C.de cõtrahẽ.emp.inuitum. ⁊. C.de iure delibe.l. nec emere. qd plene nota in autẽ.de fideius.§.penul.[vij] vij. — *Uendere quis cõpellitur aliquãdo.*

Additio. Et quãdo emere' vel vendere quis ꝓhiberi vel agi possit: et quo precio:⁊ ad cuius officiuz hoc spectet. vide Angel.,hic.qui ,infert incãtantes frumẽtũ vel alias mercãtias plus debito. vt charius vendãtur incidũt in crimẽ stellionat⁹.

¶ Quibus alienare licet vel nõ.

Dictum est supra de alienatione facta per vsucapionẽ vel per donationẽ: nunc dicit per quos alienatio possit fieri: ⁊per quos nõ. Areti. — *Continuatio.*

Uel sic cõtinua. Supra dictum est. qũo q̃s efficitur dñs iuregentiũ,vel ciuili: hic tractare intẽdit de quadã specialitate que cõtingit circa eos qui dñia rerũ acquirunt. Generale eñi est:vt qui dñs est possit alienare:⁊ q̃ dñs nõ est alienare nõ possit: hec in specialibus casibus contingit contrarium. — *Alia cõtinuatio.*

Accidit. ¶ Totus iste titu.diuidit in tres partes. Primo qñ dñs nõ põt alienare res suas Secũdo ecõtra qñ ñ dñs alienat. Tertio redit ad primũ casum. scda ibi. Econtra autez. tertia ibi. Nũc autẽ admonendi. Uel ***** uide subtilius. Prio qñ ꝓhibetur alienatio ꝑpter rem q̃ est inalienabilis. Secundo qñ permittitur ex pactione vel ꝑpter publicã vtilitatẽ. Tertio qñ ꝓhibetur ratione persone alienãtis vel ratione persone in quam fit alienatio:q2 pupillus est. — *diuisio.*

c ¶ Dotale prediũ.s.inestimatum vt.C.de rei vxo.act.l.j.§. ⁊ cum lex. [viij] al's si estimatum esset posset alienari: nisi estimatio fiat vt sciat quantũ valet:vt.C.de iu.do.l. quotiẽs.⁊.l.si inter virũ.⁊ de fun.do.l.j. Et dic. Dotale vel quasi: vt.ff. de fun.do.l.iij.⁊.iiij.q̃d si res mobilis est? Respõ.potest alienari si maritus est soluendo.C. de serui.pi. da.ma.l.j.facit.l.si ex lapidicinis.ff.de iure dotium [ix] viij. — *Dotales res mobilis alienari põt.*

Additio. Et in his casibus vbi nõ potest alienari:an fideiussor datus a viro obligetur:vide Ja.hic. ix.

Additio. Sed tunc ea cõsentiente põt alienari ẜm cõmunem opinionem:vt no.in.l.estimatis.ff.so.ma. Et hec vera de iure ,ciui.,sed iure

canoni. indistincte valet alienatio vxore consentiente ꝛ iurāte.c.lz mulier de iureiur.lib.vj. nisi prius iurasset se nunꝗ̄ tali alienationi fiēde velle cōsentire:vt no. Chri. in.§. pe. s. titu. proxi.

a ¶ Inuita muliere.ergo ea volēte poterat: vt innuit qd corrigitur statim.

b ¶ Prohibet. nisi ꝓuocetur ad diuisionem fundi dotalis vt. C. de fun. l. fina. Itez nisi ex necessitate. [ij] vt.C.de lib.cau.l.j. Item nisi cū vniuersitate.vt.ff.de fun.do.l.j. Itē nisi vertatur ad vtilitatē mulieris: vt.ff.de iu.do.l.fina. ij.

Addictio. Ad quam si prodest mulieri etiam maritus prouocare potest. Angelus.

c ¶ Alienare.hoc large accipias siue dominiū mutetur siue ius alijs constituatur:vt.C. de rebus ali. nō alie.l.fina.ꝛ in autē.de non alie.§. alienationis. colla. ij. ꝛ. ff. de fun. do.l.iulianus. Accur.

Dotis dñium an sit mariti vl' vxoris.

d ¶ Ipsius sit.scilz de iuregen. vt per traditionem:ꝛ ciuili scilz approbatione ßm Ioh. Alij dicunt de iure diui.scilz fictione non iuregen.vt C.de iur.do.in rebus. [iij] Sed ibi dicitur de iu.natu.vxorē dominam esse:verum est primeuo iure quo dicitur: quicquid calcauerit pes tuus ꝛc.non naturali.i. iuregen. sed rerum domina dicit̄ quo ad specie:

Regl'a iur̄ naturalis

maritus inuita[a] muliere per legem iuliā prohibetur [b] alienare[c] : ꝗ̄uis ipsius [d] sit dotis causa ei datuz: quod nos legem iuliam corrigentes [e] in meliorem statum deduximus[f]. Cum enī lex[g] in soli tantūmodo rebus locum habebat que italice [h] fuerant:et alienationes inhibebat : que inuita [i] muliere fiebāt:hypothecas autem earū rerū etiam volente [k] ea vtriqꝫ[l] remedium imposuimus:vt etiam in eas res que in prouincia li solo posite sunt interdicta [m] fiat alienatio vel obligatio:

ꝛ ꝗ̄stum ad hoc:vt ex eis substenteñ sicut filij dicūtur dñi rerū paternarum:vt.j.de heredi.qualita.ꝛ dif.§. sui.et.C.de fur.l.ꝗ̄uis.ꝛ.C. re amo. l.j.vel domina est inspecto exitu:sicut filius dicitur dominus: vt ff. de libe. et posthu. l.i suis.iij.

Addictio. Immo verum ꝛ effectuale dominiū habet marit⁹ sed fictum ꝛ interpretatum habet vxor: ex quo cū viro viuit cōtinuo:ꝛ presumitur eadem persona.

e ¶ Corrigentes in duobus capi. et in alijs non.

f ¶ Deduximus. vt.C. de rei vxo. ac.§.et cum lex.

g ¶ Lex.scilicet iulia.

h ¶ Italice.in italicis prohibebat alienationem: ꝛ hoc erat primum eius vitium.

i ¶ Inuita muliere. sed ea volente concedebat:et hoc erat secundū vitium.

k ¶ Volente. ea similiter prohibebat.

l ¶ Vtriqꝫ.scilicet vitio.

m ¶ Interdicta.quid si fiat. Resp. vendicat maritus cōstante matrimonio contra factum suum veniēs cum fuerit contra legē:vt.C.de agrico.censi.et colo.l.quemadmodum. li.xj.ꝛ de rei ven.l.dote: sed dissoluto eo mulier repetit:vt.C. de iu.do. l.in'rebus. Idem in prelato ecclesie

Alienās qñ ꝗ̄s repetit qd alienauit.

alienante rem ecclesie: quia potest eam repetere prelatura durante: vt extra de rebus eccle. non alie. ca. si quis presbyterorũ. [v] iiij.
Additio. Etiam si iurauerit nolle reuocare et hec est vera et cõmunis opinio: de qua est casus in. ca. cum cõtingat. extra de iureiuran. licet glo. notet contrariũ in. l. cũ vir ff. de vsucap. v.
Additio. Istud tamen beneficium non transit ad heredes ẜm Angelũ. Et an talis alienatio per cõsensum & iuramentum mulieris confirmetur: vide Christ. & Ange. j. in glo. sequen.

vt neutrũ eorum necq[a] cõsentiẽtibus mulieribus pcedat: ne sexus muliebris fragilitas i pniciẽ[b] substãtie eorum cõuertatur[c].
¶ Creditor licz nõ sit dñs potest tamẽ pignus alienare ex pacto vel sine pacto: seruata forma legis. h. d. Arretinus.
¶ Contra[d] autẽ creditor pignus ex pactione. Quis eius ea res nõ sit alienare[e] põt. ¶ Sz hoc forsitã iõ videtur fieri q voluntate debitoris intelligit pign⁹ alienari: quia ab initio cõtractus pact⁹ est vt liceret creditori pignus vendere si pecunia non soluatur[f]. ¶ Sz ne creditores

d ¶ Contra. i. ecõtrario. Accur.
e ¶ Alienare põt. idẽ i iudice: vt. ff. si ex nox. cau. aga. l. ij. & j. & e offic. iudi. in fine. Idẽ in flumine vt. ff. de acq. rerum do. §. alluuio. Idẽ in imperatore & augusta: vt. ṡ. de vsucapi. §. vlti. Idez in prelatis ecclesiarum: vt in auten. hoc ius porrectuz [vj] Idez in tutoribus q̃ duorum locuz obtinent: vt. ff. de fur. interdum. §. qui tutelã. Idẽ in pcuratore qui habet liberã administrationẽ: [vj] vt. ṡ. de re. diui. §. nihil aũt. Idẽ in seruis habẽtibus liberã peculij administrationẽ: vt. ff. de pig. ac. si cõuenerit. §. fi. & l. seq. vñ versus Princeps augusta iudex aut officialis. Tutor: curator: procurator: fluuiusqz. Creditor: exactor: prelat⁹ seruus habentur. Hi numero bis sex alienantes aliena. v.
Additio. Scilz cũ causa & in j casib⁹ pmissis: al's quo ad illã rẽ alienatã ecclesia diceret vacare: & sic p ea toto tẽpore dicti rectoris nõ curreret aliqua prescriptio: vt per glo. in c. ij. de prescrip. Ange. vij.
Additio. In qua venit dol⁹ nec q possit donare nisi exprimat: & tũc intelligit de do. inter viuos nõ causa mor. Et qualiter libera administratio cõcedatur. vide Ang. hic.
f ¶ Nõ soluat. scilz tpe cõstituto.

Alienatio rerum alienarũ multis permittit.

a ¶ Necq cõsentientibus. speciale vt suo fauori non possit renũciare: quia etiam rei interest: vt. ff. solu. ma. l. j. sic. ff. de pac. do. l. de die.
b ¶ In perniciem. i. destructionẽ.
c ¶ Conuertatur. similia sunt vbi etiam dominus non alienat: vt. ff. ad. l. iulia. maie. l. fina. & C. de here. & ma. l. manicheos. §. penulti. et. C. predi. cu. l. fina. lib. v. & j. eod. §. nũc admonendi. vnde versus. Coniux ecclesia: furiosus: mentecq captus Prodigus atq minor: existens sub patre natus. Aduersans fidei: maiestatis reus isti. Res alienare proprias de iure vetantur. Pretacto debet sub iure decurio scribi. Accursius.

Domini multi sunt qui res suas alienare nõ possunt.

ius suū ꝓsequi impedirentur[a]: neq̄ debitores temere[b] suarū rerū dominiū amittere videātur: nostra cōstitutione[c] consultum est: ⁊ certus modus[d] impositus est per quem pignorum distractio possit ꝓcedere: cuius[e] tenore vtriq̄ parti creditorum et debitorum satis abunde prouisum est.

¶ Pupillus suā pecuniam sine tutoris auctoritate mutuando non facit accipiētis: et ideo nūmi extantes possunt vendicari consumpti cōdici vel peti exhiberi. hoc. d. Areti.

¶ Nunc admonendi sumus: neq̄ pupillū: neq̄ pupillā vllam[f] rem sine tutoris auctoritate alienare[g] posse. Ideoq̄ si mutuam pecuniam sine tutoris auctoritate

a ¶ Impedirētur. vbi nō esset pactio de pignore vendēdo. Accur.
b ¶ Temere. id est nimis cito: vt ꝫ. de vsuca. in prin.
c ¶ Cōstitutione. C. de iure do. impe. l. fina. §. j. ⁊ ij.
d ¶ Certus mod⁹ vt si actuꝫ sit de vendēdo iuxta cōuētionē vendere possit. [viij] sꝫ si nihil fuit dictum de hoc nūciabit semel: ⁊ tūc elapso biēnio vendet: vt C. de iure do. impe. l. fi. §. j. et ij. si autē dictum fuit vt nō vēdatur ter nunciabit: ⁊ tūc vendet: vt. ff. de pig. act. si conuenerit. [ix] viij.

Pign⁹ q̄liter a creditore vēdi pōt.

Additio. Et per pactū nudum: nec est necessaria aliqua denūciatio de pignore luēdo: q̄d no. ꝓ limitatiōe. l. si cōuenerit. ff. de pig. ac. Ang. ix.

Additio. Et inter denūciando que interualla sint necessaria. Itē quid si emptor non reperiat̄: vel pignus plus vel minus valeat q̄ creditum. Item quid in pignore iudiciali vel pretorio. Et huic beneficio de vendendo pignore possit renunciari: vide Ange. hic.

e ¶ Cuius. sciłꝫ cōstitutionis.
f ¶ Ullam rem. neq̄ ratione proprietatis: neq̄ ratione possessionis que animo retinetur: licet corporalem sine tutore perdere possit: vt. ff. de acqui. re. do. l. pupillus: et de acqui. pos. l. possessionem. [j] Quid in adulto? Respon. si nō habet curatorem pōt alienare que seruāda seruari non possunt. [ij] si habet curatorē similis est prodigo: vt C. de in integ. resti. mi. l. si curatorē. j.

Adult⁹ an possit alienare.

Additio. Tu dic q̄ in re aliena potest alienādo perdere. l. ij. §. si a pupillo. ⁊ §. si a furioso. ff. de vsuca. ꝓ emptio. non in propria. d. l. pupillus: aliter autē q̄ per alienationem potest perdere possessionem. eodē modo quo quilibet maior si habeat intellectum: vt dicta. l. possessionem. Angelus. ij.

Additio. Tu dic q̄ res mobilis potest alienare: sed lesus restituitur: nisi sint tales que seruari non possint: vt. d. l. si curatorem. Immobilis vero non potest alienare: nisi cuꝫ iuramēto vel cum solēnitate. l. magis puto. §. ne passim. ⁊ §. seq. ff. de rebus eo. ⁊ tunc lesus restitui poterit: vt per Ange. hic.

g ¶ Alienare posse. sic. ꝫ. de auct. tuto. in prin. ff. de so. l. q̄ si forte. in fi. et. l. pupillorum. ff. si cer. pe. l. nō omnes. §. fina.

alicui dederit [a]: non contrahit obligatio nem [b]: qz pecuniam [c] non facit [d] accipien tis: ideoqz vēdicari nūmi possunt sicubi extant. ¶ Sed si nūmi quos mutuo minor dederit ab eo q̄ accepit bonafide [e] cō sumpti [f] sunt cōdicis possunt si malafide ad exhibendum [h] de his agi potest. ¶ Si debitor soluat pupillo cum tutoris et iudicis auctoritate habet plenissimā liberationem. Si vero soluat sine iudice z si ne tutore liberatur ope exceptionis si pe cunia est saluus vel pu pillus factus sunt locu pletior: aliter vero sol uēs nō liberat' vllo modo. h. d. Areti. ¶ At ex cōtrario om nes res pupillo z pu pille sine tutoris au ctoritate recte [i] da ri [k] psūt. Jdēqz si debi tor pupillo soluat: ne cessaria ē debitori tu toris auctoritas: alio quin non liberabit [l].

Dare ē accipiē tis face re.

a ¶ Dederit. i. tradiderit cū dare sic accipiētis facere: vt. j. d act. §. sic itaqz. si poneris ꝓprie non haberet locū qđ seqtur ideoqz vēdicari zc.

b ¶ Obligationē. scilz personalez ex mutuo.

c ¶ Quia pecuniam bona est ratio: vt. j. qui. mod. re con. ob. in princ. et ff. si cer. pe. l. appellata. Accur.

d ¶ Non facit. qđ est necesse quia dicit mutuum: qz de meo fit tuum: vt. ff. si cer tum peta. l. ij.

e ¶ Bonafide. cre dēs eum maiorem: vt. ff. pro emp. l. ij. §. si a pupillo. vel etiam errās in iure. licet sit arg. cōtra: vt. ff. p emp. l. ij §. si a pupillo.

f ¶ Cōsumpti. qđ fit expendendo vel cum alijs immiscendo: vt. ē. de vsufru. §. constituitur. z. ff. de solu. l. si alieni.

g ¶ Cōdici possunt. scz conditione certi. [iij] z mutuo z cōciliato p con sumptionem: vt. ff. si cer. pe. si a fu rioso. z. l. seq. Jtem stipulatione re conciliatur: vt. ff. si cer. peta. l. q̄uis Jtē vsucapione: vt. ff. de iure do. p culus. z no. j. quib. mo. re con. obli. in prin. in ver. tuū fiat. et melius in §. item is. in v. mutuū. iij.

Mutuū tripl'r reconci liatur.

[illegible] Scilz gñali sine causa nō speciali ex mutuo: qz cū numeratio ne nasci nō possit: vt hic: nec ex con sumptione nascet': cū isti⁹ recōciliā di cōsensus desit: fm Ang.

h ¶ Ad exhibēdū. qz tenet' q̄ dolo fecit quo min⁹ possit ex hibere: vt C. ad exhi bēdum. et sic iurat' i litē ex co q̄ interest pupilli ci tius pecu niam red ditaz esse: vt. ff. de in litez iurā. l. in actio nibus. z. l. nummis. [iiij] iiij. [illegible] Qđ in pu pillus soluens sine tutore liberet': vide Ange. hic.

i ¶ Recte. vt res fiat accipiētis: nō vt debitor liberet': z hoc sequitur.

k ¶ Dari. ex quacūqz causa. [v] v. [illegible] Qđ in pupillo procedit indistincte. Jnfans vero obligatio nem iuris sine tutore non acquirit Jtem nec possessionem ex sua occu patione tm̄: sed ex traditione pos sessoris sic: non tm̄ dominiū: sed est necesse q̄ alij nomine ipsius trada tur. l. si quis emācipatum. C. de do na. Angelus.

l ¶ Non liberabitur. scilz creditor pupilli. Sed cōtra. ff. de solu. si sti pulatus fuero. Rñ. ibi pupill⁹ erat

adiect⁹:nec quicq̄ sibi debebat:cuz ad solutionē tm̄ ponat: vt in co.ti. de so.q̄ si stipulat⁹.l.q̄ res.§.at vbi
a ¶ Constitutione.vt.C.de admi. tu.l.sancimus.

b ¶ Debitorem. ex mutuo vel simili causa non ex pēsione vel redditu; vt.C. de admi.tuto.l. sancimus z.l.cōstitutionem.
[vi] vi. Solutio. Tūc eniz etiam sine iudice:plenissimam securitatē cōseqtur: dūmodo pensio nec duos nūmos nec centū flo.summā excedat ƀm Ang.
c ¶ Sentētia. scilz interlocutoria quam preceptū vulgariter appellamus:vt si dicat decerno vel precipio tibi soluere:vel deponere: vt.ff. de mino.l.ait pretor.§.quid tamē.
d ¶ Sine omni dāno. vel sportularum vel premiorum tabellionuz. Sed nunquid debitor pro sua parte soluet. Respon. non:vt.C. de fru. et li.ex.l.fina.z facit sic.C.de episco. au.l.tam dementis.§.fina.z in aut. de sanc.episc.§.sportulas.z.[vij]vij. Additio. Priuilegium enim litis ordinationem siue pcessum respiciens vni concessum transit ad aduersarium:vt ibi secus si decisionē:nisi

Sntia interlocutoria z preceptū iudicis idem.

verba rescripti hoc sonēt. Ange.
e ¶ Permittat.no.q̄ tutor z iudex necessarij sunt ƀm. P. sed ƀm nos solus iudex sufficit: vt.ff. de mino. ait pretor.§. quid tamen. et.l.q̄ si minor. in fi. Accur.
[vij] vij. Additio. Et hoc est verum in casu nostro et in alienatione rerum mobilium alś i alienatiōe immobilium opus est vtroq̄. Ange.
f ¶ Securitas. vt nec restitutio detur: secus in p̄dio alienato cum decreto:q: emptio ex volūtate:solutio de necessitate fit:vt.ff.de mi. ait pretor.§.quid tamē.z.l.q̄ si minor. in fi.z.C.de pre.mi.si quidē. Accur.
g ¶ Solutio. vt soli pupillo vel adulto curatorē habenti sine co.vñ ipso iure nō liberatur:vt.j.ibi.nihil proderit zc.
h ¶ Locupletior.qd̄ est z si nō est factus pauperior:vt.ff.de sol.in pupillo.Accursius.
i ¶ Petat.z sic est de preda solicit⁹ vnde nō audietur:vt.C. pro empto. l.eum qui.Accursius.
k ¶ Nihil proderit.apparet ergo p ipso iure nō est liberatus.si autē cū auctoritate tutoris ipso iure libe

Solutio sit d̄ necessitate.

¶ Sed hoc etiā euidentissima rōne statutum est in cōstitutione[a] quam ad cesarienses aduocatos ex suggestione tribuniani viri eminētissimi q̄storis sacri palatij nostri pmulgauimus:qua dispositum est ita licere tutori vel curatori debitorē[b] pupillarē soluere vt pri⁹ iudicialis sententia[c] sine omni damno[d] celebrata hoc pmittat[e]:quo subsecuto si et iudex pronunciauerit z debitor[g] soluerit:sequatur huius modi solutionē plenissima securitas[f]. ¶ Sin autem aliter quā disposuimus solutio[g] facta fuerit. Pecuniā aūt saluam habeat pupillus:aut ex ea locupletior[h] sit z ad huc eandem pecunie summā petat[i] per exceptionē doli mali poterit submoueri. ¶ Quod si male consumpserit aut furto:aut vi amiserit nihil proderit[k] debi-

ratur: sed tūc restitueretur minor perdita pecunia: vt. C. si aduer. sol. l. j.
a Condēnabitur: scʒ ipso minore petēte vel alio suo nomine. [ix] nō extraneo: vt. ff. de solu. l. filius. ix.
Additio.
Vel ab eo causaʒ habētem: quia bñficium cōstitutiotionis cedi potest et transit ad heredē extraneū. l. qd si minor. ff. de mi. Ang.
b Soluerit. circa hāc diffusam materiā distingue cum debitor pupillo soluit aut cōsequitur plenam: aut pleniorem: aut plenissimam securitatem: si soluat pupillo: sine tutoris auctoritate: et pupillus habeat saluā pecuniam: vel ex ea locupletior est: liberatur non ipso iure: sed exceptione: nisi esset adultus sine curatore: vt hic et. ff. de solu. l. in pupillo. Si aūt soluat tutore auctore ipso iure liberatur. potest tamen in integrum restitui si non habeat rem saluaʒ: vt. C. si aduer. sol. l. j. nisi in quattuor casibus: vt. C. de admi. tuto. sancimus et. l. cōstitutionem. Quod enim legitime factū est: vt ex euentu retractare non debet: vt. C. ad sena. consul. trebel. sancimus. Plenissima est si iudex interueniat cum tutore vel sine eo: vt hic. et. ff. de minor. ait pretor. §. quid tamen. Et de hac materia ibi plene notatur.

Pupillaris debitor qualiter soluere debeat.

tori doli mali exceptio: sed nihilominus condēnabitur[a]: quia temere sine tutoris auctoritate: et non secundum nostram dispositionem soluerit[b].

¶ Pupillus sine tutoris auctoritate nō pōt debitum creditori soluere. h.d. Accur.

¶ Sed ex diuerso pupilli vel pupille soluere sine auctoritate tutoris nō possunt[c]: quia id quod soluūt non fit accipientis: cum scilicet nullius rei alienatio eis sine tutoris actoritate cōcessa est.

¶ Per quas personas nobis acquiritur.

¶ Acquiritur nobis non solum per nosmet ipsos: sed etiam per personas hic descriptas. h.d. Accur.

c Non possunt. distingue aut id qd erat soluēdum non poterat alienare sine decreto quo casu decretū interponēdū est in soluēdo: vt. ff. de rebus eo. qui sub tu. l. magis. §. si pupillus. alias nō tenet: et pōt vendicari quod solutū est nisi cōsumpserit creditor: vt hic. et. ff. si cer. pe. nō omnis §. fina. Aut poterat quo casu solus sufficit tutor vel curator: vel adultus nō habēs curatorem: nec restituuntur cum non sint decepti: si sine tutore soluerit non liberatur: nec dominium trāsit nisi per consumptionem: vt hic. et. ff. si certum pe. non omnis. §. fi. et hoc quando debitū erat ciuile et naturale. Si aūt naturale tm̄ per restitutionem poterit repetere si legitime soluit: alias suo iure codicet: vt. ff. de cōdi. indebi. interdū. [j] j.
Additio. Et tunc quia minor etas facit medium concludendi: satis est dicere se minorem indebite soluisse: et si non exprimat per ignorantiam: quod alias in maiore requiritur ne donasse videatur. quod no. secundum Angelum.

Pupilli q̄ possint soluere.

¶ Per quas personas nobis acquiritur.

¶ Ista rubrica sic cōtinuatur. Dictū est. §. de multis modis acquirendi

Continuatio.

a ¶ Constitutiõe.vt.C.de bonis q̃ libe.cum oportet.Accursius.
b ¶ Ex re. large pone.i. ꝓpter rē vt fructus ex rebus patris vel occasione patris quocunq̃ modo q̃sita [vij]vt.ff. de incen. rui.l.j.§.ij.⁊.ff.de vsuris.l.i fideicommissi.§.cũ pollidius ⁊ de vulg. substi.sed ⁊ si plures .§.in arrogato.⁊ de castrensi pecu. si forte.⁊.l. si castrēse nisi aliunde fili⁹ sit habiturus per se: vt.ff.de iur.do.l.v.§.si pater. ⁊ sic ponitur ex re.ff.d acqui.here.additio in fi.arg.ↄtra.ff.de peculio.eo tempore.in fi.ar. similiter.ꝫ.ff.de ac.emp.iulianus.§.si quid seruo.Accur.[viij] vij.

Additio. Scilicet licite:⁊ tũc id qđ tribueretur persone ꝓpter laborē ⁊ industriū censetur aduentitium ⁊ ipsius filij ꝓprium:al's ex delicto put: a vsuris:nec patri queritur:nec fructibus cõfertur sicut nec cetera aduētitia:vt.l.fi.C.de col.Ang.vij.

Additio. Sol.dictio ex ꝓprie ⁊ stricte sumpta denotat immediatum: vt ibi.Secus si large:vt hic.Bal.

c ¶ Ei.scʒ filio.
d ¶ Inuidia est.s.filio q̃ acq̃siuit.
e ¶ Reuerti.q̃ñ dicat nuda.
f ¶ Usumfructū.quē hʒ in aduenticijs:nisi remiserit:vt.C.de bo.que lib.cũ oportet.§.si autem res.vel nisi ab aliquo sibi detˀ vel relinquatur hoc pacto: vt ad patrem nõ ꝑtineat vsusfruct⁹:vt in auẗ.vt.li.ma.⁊ a.in princip.col.viij.[ix] vel nisi succedat fili⁹ vna cũ patre in hereditate fratris vel sororis: vt i auẗ.de here.q̃ ab intest.de.§.si ꝟo col.ix.vel nisi seruus donetˀ filiofa.eo pacto vt manumittatˀ statim: vt C.de bo.q̃ libe.l.vltima.ad fi. vl' nisi q̃ñ pater noluit consentire filio adeunti hereditatē aliquā:vt.C.de bo.q̃ lib.l.fi.in fi.§.j.⁊.ij.vel nisi parēte minus legitime diuertēte bona filijs applicentˀ:vt in auẗ.vt nulli iu.§.q2 ꝟo quedā col.ix. Item quando pater ↄtraxit incestas nuptias:vt in auẗ.de incest.nuptia.§.j.col.ij.Accursius.[i] ix.

Additio. Quid aũt si donetˀ monacho cũ pacto vt nihil queratˀ monasterio.vide Ange.hic ⁊.ꝭ.eo.§.item vobis. j.

Additio. Et alios casus vide per Ang.hic. In quibus oĩbus lʒ non habeat pater ius vsufru.dʒ tñ hr̃e comoditatē ipsius iuris.nisi de ipa in pacto vel remissiõe fiat expressa mentio:vt hic per eum.

Casus quibus hodie

g ¶ Prospera fortuna.quid dicemus in dubio:vñ ꝓuenerit.Rñ.quidā ex bonis p̃ris p̄sumitˀ habuisse

8 ☞ care. ¶ Quod nobis inhumanum visum est:⁊ generali constitutione[a] emissa et liberis pepercimus:⁊ patribus honorē debitum reseruauim⁹. Sãcitum etenim a nobis est: vt si quid ex[b] re patris ei[c] obueniat:hoc (ſm antiquam obſuationē) totum parēti acq̃ratur:que eñ inuidia[d] est: quod ex patris occasione ꝓfectum est:hoc ad eũ reuerti[e]. ¶ Quod autem ex alia causa sibi filiusfamilias acquisiuit: huius vsumfructum[f] patri quidem acquiret:dominium autem apud eum remaneat: ne quod ei suis laboribus vel ꝓspera[g] fortuna accesserit: hoc in aliũ ꝓ

pater aduēti tijs hʒ vsu Sucti

sicut si vxor hz psumit ex bonis mariti: vt. C. de do. inter vi. et vxo. l. etiã et. ff. de do. inter vi. et vxo. l. quintus nos cõtra. et distingue an filius sit diligens vel diues et pater inops: vel ecõtra vt ex bõis diligẽtis: q̃s diuitĩ q̃situm fingamus vt C. arb i. tu to. si defũctus. et. ff. de hered. vẽdi. vẽditor ex hereditate. ibi. preciũ em̃ hois et c. ff. ad. l. fal. si heres institut⁹. in pri. [ij] Accur. ij.

ueniẽs luctuosum ei procedat[a].

¶ Emancipato olim filium lucrabatur tertiam partem euenti notum filij. Hodie vero solã medietatem vsufructus pro premio habet. h.d. Accur.

¶ Hoc quoq[b] a nobis dispositum[c] est: et in ea specie[d] vbi[e] parens emancipando liberũ suum ex reb⁹ que acq̃sitionẽ[f] effugiunt: sibi tertiã partẽ retinere si voluerat: licẽtiaz ex anterioribus constitutionibus[g] habebat q̃si pro pcio

Additio. Et hec est cõis fm Ange. are. lz Io. fa. hic sentiat priuz et male: qz in dubio nõ psumitur delictum l. marito. ff. pro socio. Ange.

Peculiũ est multiplex.

a Procedat. collige peculiũ aliud castrense: aliud quasi castrẽse. aliud rusticanũ siue paganũ: qd diuidit in pfectitiuz et aduẽtitium: vt. C. de inoffi. testa. l. fi. in prin. in quib⁹ oibus dr in hoc titu. quid iuris sit. et C. de bo. que lib. l. cũ oportet. [iij] Accursius. iij.

Additio. Et nullum istorum peculiorum hodie conseruetur propter pfectitium. Et quid de eo quod vigore statuti lucratur vir vxore precedente: vide Ange. hic. et latius in §. fuerat. j. de actionibus.

b Hoc quoq. vt parentibus honorem seruemus: et filijs parcam⁹. Accursius.

c Dispositum est. C. de bo. que libe. cum oportet. §. cum autem. Accursius.

d Specie. id est casu. Accur.

e Ubi. id est in quo. Accur.

f Que acquisitionem effugiunt id est patri non acquiruntur q̃tuz ad pprietatem: sed fm que tempora locum habebat quod hic dicitur Scdm antiqua nõ: quia sola castrensia et q̃si non acquirebantur: de qb⁹ nihil detinebat pater: vt C. de bo. que libe. cum oportet. §. j. fm modernos vero non: quia nõ erat adhuc statutum in aduentitijs: vt non acquirantur patri tempore hui⁹ legis antique q̃ recitatur hic. Respon. quattuor iure hic successiue considerari. Antiquissimum: q̃ sola castrensia vel q̃si nõ acq̃rebãtur: vt. s. §. j. Antiquuz: vt tempore Constantini quo res materne: et ex materna linea delate: vt nõ acquirantur patri statutum est: vt. C. de bo. mater. l. j. ij. et. iij. Tertiuz quod hic recitatur: vt pater emancipando filium: de his maternis tertiam teneat pro premio. Quartum quo cauetur: vt omnia aduẽtitia acquirantur filijs q̃tum ad proprietatem: patri q̃tum ad vsumfructum ex quo corrigitur illud quod iure antiquo cautum erat: vt hic. et. s. §. primo. et. C. de bonis que libe. cum oporteat. Accursius florẽtinus legum doctor.

Quattuor tẽpora cõsiderantur vt sciat q̃d acq̃rat pater i bonis filij.

g Constitutionibus. scilicet constantini ante iustinianum: vt recitatur. C. de bo. que libe. cum oportet. §. penultimo.

quodammodo emancipationis. ¶ Et inhumanum quidem accidebat ut filius rerum suarum ex hac emancipatione domino pro parte tertia defraudetur: et quod honoris ei ex emancipatione additum est: quod sui iuris effectus est: hoc per rerum dimiuutionem decrescat[a]. ¶ Ideoque statuimus ut parens pro tertia parte dominii quam retinere poterat: dimidiam[b] non dominii rerum: sed vsufruc. retineat. ¶ Ita etenim res intacte apud filium remanebunt: et pater ampliore summa fruetur pro tertia[c] dimidia potiturus.

¶ Seruus acquirit domino etiam ignoranti. Hereditas vero sine iussu domini ab eo adiri non potest. Et tam proprietas quam possessio per eum domino acquiritur. b. o. Arc.

¶ Item vobis[d] acquiritur quod serui vestri ex traditione nanciscuntur: siue quid stipulentur[e] vel ex donatione vel ex legato: siue ex quolibet[f] alia causa acquirant. Hoc enim vobis ignorantibus et inuitis[g] obuenit. Ipse enim seruus qui in potestate alterius est: nihil[h] suum habere potest. ¶ Sed

a ¶ Decrescat. ar. contra. s. de le. pa. tu. per totum. et ff. de cad. tol. l. vna. §. et pro secundo. Ac. [iiij] iiij. Additio. Tn dic quod onus cum emolumento pecuniario potest causare honorem sed honor sine emolumento non potest esse causa oneris: quamuis quandoque contingat honorem esse sumptuosum secundum Joham. fa. Et quod hodie filius emancipatus succedendo cum suis conferre teneatur: vide per Ange. hic.

b ¶ Dimidiam. quam semper retinet: nisi expresse remittat: vt. C. de bonis que libe. cum oportet. Accursius. [v] v. Additio. Sed in peculio profectitio est necesse quod pater expresse retineat: alias donare videtur. l. donatur. §. pater. ff. de dona. Et est ratio diuersitatis: quia in profectitio pater potest adimere: et totum ex eius voluntate dependet. ideo ei non prouidit sicut in aduentitio: quod pater non potest adimere: cum proprietas sit ipsius filij. Jo. fa.

c ¶ Pro tertia. i. loco tertie quam habebat olim in bonis maternis ratione proprietatis: habet hodie dimidiam vsufructus in omnibus aduentitijs: vt. C. de bo. que lib. cum oportet. §. penul. Accursius.

d ¶ Item vobis alias incipit iste §. item vob. alias item quod seruus. et ita communiter allegatur. Sed tunc subaudi. vobis acquiritur. Additio.

e ¶ Stipulentur. et ita obligationem domino querit: vt. j. per quas personas vobis acqui. circa. pn.

f ¶ Ex quolibet. vt per occupationem vel specificationem vel inuentionem: vt. s. de rerum diui. §. fere. et §. cum quis et §. thesauros.

g ¶ Inuitis. sic. ff. de acq. re. do. et inuitis. sic et ff. de verbo. ob. si seruus voluntate. ar. contra. ff. de do. hoc iure. §. non potest. [vj] vj. Beneficium confertur inuito. Additio. So. dic. quod inuitis acquiritur ipso iure: sed non incommutabiliter vt ibi ar. l. inuito. ff. de reg. iur. Jo. fa. et Ang.

h ¶ Nihil suum. scilicet ad suam Seruus

an possit hr̄e aliquid suum.

vtilitatem: sed ad domini vtilitatē pōt: vt.j. de stipu. ser.§.sed cū factū que est cōtra. immo etiam ad suā vtilitatem qñq3: vt si dñs seruo legatū relinquat: vt.C. de neces. ser. quida3.§. illo. Rñ. illud de eq̄tate non ratione dicit: quia erat relictu3: vt.C. de lega.l. seruis. et ff. de alimen. & ciba.le.l. se=uos.[vij] al's aūt nō tenet heres nisi velit.[viij] vij.

si heres [a] institutus sit: non al's: nisi vestro iussu hereditatem adire pōt. Et si vobis iubentibus adierit [b] vobis hereditas acquirit: perinde [c] ac si vosipsi heredes instituti essetis. Et conuenienter: sc3 vobis legatū per eos acquirit [d]. Nō solū aūt pprietas p eos q̄s in ptāte hētis vobis acq̄rit: s3 etiā possessio Cuiuscunq3 enī rei possessionē adepti [e]

domini: al's secus vt hic per Ang. Additio. Et ē rō diuersitatis s'm Johannem fab. quia per additionem hereditatis querūtur directe actiones q̄ in certo in suspēso esse nō possūt l.eum qui §.fina.ff. de acquiren.here. secus in alijs ex q̄bus vtiles tm̄ querūtur. vl' s'm Angelu3. quia ex solo animo fit additio: & eius cui queritur animus requiritur: ideo maior exhibetur solennitas. vnus enim animus alterius censeri nō pōt: in alijs pro requiritur vel agnitio coram iudice vel factum restituentis: ideo &c.

Additio. Et hoc facit vt valeat relictum pro victu & vestitu factum religiosis qui proprium habere non possunt: de quo dic per Johan. fa. & Angelum hic. viij.

Additio. Quod facere debet de vrbanitate si suam grauare nolit opinionem: vt ibi no. glo. Ange.

Hereditas per seruum adiri, ñ pōt, nisi tria concurrāt.

a Si si heres. nota in hereditate adeunda seruo tria esse necessaria: iussus: vt hic. & quod precedat vt.ff. de acquiren. heredita. si quis mihi.§.iussum. & serui voluntas: vt C. de heredi. instituen. cum proponas.[ix] & in trebellia. restitu. seruo faciēda solius domini sufficit volūtas. At in bonorum possessione seruo delata seruum consentire & dominū velle siue ante siue post oportet: vt.ff. ad trebellia. seruo inuito. et rem ra. habe.l.penul. in legato non est opus iussione cum emolumentum tm̄ contineat: vt.ff. man. si hereditatem.[j] ix.

Additio. Voluntatem prestare cogitur si sit institutus cōtēplatione

b Adierit scilicet seruus.

c Perinde. quādoq3 nō pinde: vt si filio meo substituā eos quos heredes mihi fecerim. nam vocantur ex substitutione, qui per seruos heredes sunt: vt.ff. de vulga. & pupilla. substitutione.l. qui liberis.§. hec verba.[ij] Item alibi: vt.ff. de lega.j.l. cu3 filio.§. ipi pro.&.§. ideo. Accursius ij.

Additio. Quod facit: vt compromissum factum in abbatam sancti proculi eo mortuo non transeat in successorem: quia predefuncti industria videatur electa: vt per Bartolum ibi.

d Aquiritur. siue seruus tm̄ velit siue dñs tm̄: vt.ff. de donatioñ. causa mortis.l. finali. & de adi. lega.l. si seruo cum.

e Adepti fuerint. scilicet iuste. [iij] s'm quosdam vel aliter: quod

dic vt diximus. s. de his qui sunt sui vel alieni iuris. §. j. iij.

Additio. Et hoc tenet Ange. in. l. quod seruus. ff. de acqui. pos. quod facit vt lucrum ex vsuris non queratur patri: nec sit fratribus conferendū nisi vtant cautela: de qua p euz hic.

a ¶ Vide mini. etiā ignorantes: vt. ff. de acqui. possessio. l. iij. §. saltus.

b ¶ Usucapio. in rebus peculiarib⁹ statim: in dominicis postq̄ dominus scit: vt. ff. p so. l. ij. ꝛ de vsucapio. l. labeo. [iiij] iiij.

Additio. Et est ratio diuersitatis: quia in peculiaribus ꝑpter domini concessionem cōsideratur bonafides ipsius serui: in dominicis vero ipsius domini in cuius persona fundatur vsuca. cū nulla sit facta concessio.

c ¶ Possessio. id est prescriptio q̄ est effectus lōge possessionis: vt. ff. de vsucapioni. l. iij.

d ¶ Tantummodo, vt. ff. de donatio. causa mortis. l. vlti. ꝛ de adimē. leg. l. seruo.

e ¶ Usumfructum. de eo in quo vsum tm̄modo habemus: dic q̄ ex operibus tm̄ nō acquirit: quia opera serui in fructu sūt vt. ff. de vsu. ꝛ habi. per seruū.

f ¶ Ex re. expone vt s. §. j.

g ¶ A domino ꝓprietatis. nisi contēplatione vsufructuarij sit isti tutus vel aliud sibi datū fuerit: quo casu ex re eius scilicet vsufructuarij sic sibi quesitum esse videtur vt ff. de vsufr. le. sed ꝛ si quid. non tamē vsufructuarij iussus sufficit adeundaz hereditatem: vt. ff. de acqui. her. l. additio §. preterea. [v] v.

Additio. Sed adibit iussu domini qui fructuario restituet et si nolit iubere cogetur: vt nota. eodem tit. l. si quis mihi in principio ꝛ. ff. de vsufruc. le. l. serui. Johannes fa.

h ¶ Quid. id est aliquid.

i ¶ Idem placet. scilicet quo ad

fuerint: id vos possidere videmini[a]. Unde etiaz per eos vsucapio[b] vel longi temporis possessio[c] vobis accidit.

¶ Seru⁹ in quo habemus vsumfructuz acq̄rit nobis ex duabus causis. videlicet ex re nostra ꝛ operibus suis. Ex aliis vero causis acq̄rit dño proprietatis. hoc dicit Aretinus.

¶ De his autem seruis in q̄bus tātūmodo[d] vsumfructum[e] habetis ita placuit: vt quicquid ex re[f] vestra vel ex operibus suis acquirant vobis id adiiciatur: quod vero extra eas causas persecuti sunt id ad dñm ꝓprietatis ꝑtineat: itaq; si is seruus heres institutus sit: legatū ve quid[h] ei aut donatum fuerit: non vsufructuario: sed domino proprietatis acquiritur.

¶ Liber homo ꝛ seruus alienus bonafide possessus acquirit possessori ex re ipsi⁹ ꝛ operibus suis. Ex aliis vero causis liber homo acquirit sibi ꝛ suus domino suo: ꝛ nō tm̄ per predictos acquirit nobis dominium: sed etiam possessio. hoc dicit Aretinus.

¶ Idem placet[i] et de eo qui a vobis bo

nafide possidetur: siue is [a] liber sit siue alienus suus. Quod enim placuit de vsufructuario: idem placet et de bonefidei possessore. Itaq3 quod extra istas duas causas [b] acquiritur id vel ad ipsum pertinet si liber est [c] vel ad dominum si seruus est. Sed bonefidei possessor cum vsucaperit seruum: quia eo modo dn̄s [d] fit ex omnibus causis p eū sibi acq̄rere potest. Fructuari⁹ vo vsucape nō pōt. Pri

acquisitionem: vt statim sequitur Nam in alio differt: vt.j. eodem.§. sed bonefidei.

Additio. a Is liber. dic quod diximus.§. eodem. in principio.

b Extra istas duas causas. veluti si fuerit heres institut⁹ vel legatum fuerit ei aliquid vel donatum

c Si liber est. Possessionem possessus nō querit. hoc ter possessionem que sibi: scilicet libero possesso queri non potest: cum ipse ab alio possideatur: vt.ff.ad.l. iul.de adulte. sic eueniet. Item preter vsucapionem que sibi non queritur sine possessione: vt.ff. de acquirend. re.do.homo liber.§.quicquid.ff.de vsucapio.l.sine possessione. Sed in hereditate per liberum hominem mihi querenda sex sunt necessaria

Hereditas nō q̄rit p hoiez liberum bonafide possessum nisi sex concurrant.

quorum si quid defuerit non queritur: scilicet vt mei contemplatione instituatur. Item vt sciat conditionem suam institutēs. Item q̄ iussu meo adeat. Item q̄ volens adeat. Item q̄ velit mihi querere. Item q̄ bonafi. possideam. bene dico oportet vt sciat conditionem suam. Nā ignarus sue conditionis nulli acq̄rit: sibi enim non: vt.ff.de acquirē. heredita. qui putat.§. qui bonafide et.l.j.§.j. a se obligare non voluit. Item possessori non: si non interuenit iussus: vt.ff. de acquiren.here. quis mihi bona.§. iussum. Idem et si interuenit: vt.ff.de acqui.here.l. vj.§.j. nam seruili necessitate creditur hoc fecisse: vt.ff. de nego.gest. atqui.§. si libero. quare non potest acquirere: vt.ff.de heredi.institue. homo libe. in principio. Si sciēs cōditionē suam volens querere mihi querit sibi: sed restituitur mihi possessori per conditionem sine causa: cuius intuitu fuit institutus: sicut si volens querere possessori: cui⁹ intuitu fuit institutus iussu eius adeundo querit: sed si non eius contemptatione nihil: vt ff.de acquirend.rer.do.l. liber homo. et.l.homo liber. in princi. Item potest dici q̄ ignarus querit sibi vt ff. de acquiren.heredi.l. qui putat §. de eo. cū nō cōtemplatione possessoris instituatur: vt.ff. de acqui. heredi.l. qui in aliena. in fine. et.§. cum autem.

d Dominus fit. sic.C. de pactis. traditionibus. Accur. [vi] vi.

Additio. Quod est verum si iussus non precessit: al's in dubio nō videtur sibi velle querere.l.qui in aliena.§.j.ff.de acquir.hered. et dic q̄ si coact⁹ adeat nulli querit: siue sciat siue ignoret conditionem suam.l. liber homo.ff.de acqui.re.do. si spōte. et habuit animum sibi querendi querit sibi: sed possidenti restituetur: cuius contēplatiōe fuit institutus: vt.d.l.liber homo: quē animū i dubio habere presumitur si nō precessit iussus: al's secus: vt per Io.fa. et Angelum hic.

Fructuarius possidet naturaliter tantum. a ¶ Nō possidet. scilicet ciuiliter: sed naturaliter: vt. ff. de acqui. poss. l. naturaliter. [vij] vnde vtile interdictum vnde vt sibi datur: vt. ff. de de vi & vi arma. l. iiij. §. vlt. vi. vij.

b ¶ Sed hz. sic. ff. de acqr. pos. l. j. §. per eum. sic. ff. qui satisda. cog. l. sciendum. §. ij.

c ¶ Quia scit. vnde non vsucapit cū malā fidē habeat: vt. s. de vsucapionibus in principio.

Additio. Et hec est cōis opi. lz Raf. ibi ɔtra. cuius etiam opinioni adheret An ge. h quez videas. Et dic q rem simpliciter d tinentes: & nihil in ea sibi p suo vendicantes: q uis naturaliter possideāt: nō tamē prescribūt: vt sunt coloni ad modicuz tps et depositarij: secus si vēdicāt sibi aliqd ius ratione cuius rem tenent: vt in vasallo emphitheota & colono ad nō modicum tempus: quia prescribunt. Nec obstat quod dicitur hic de vsufructuario: quia eius possessio ad hoc non tendit: cum ex natura vsufru. in rei ppriet ate vtili vel directa nihil se habere contendat sicut supradicti qui tenēt tanq vtiles domini Johan. fa.

mū qz nō possidet[a] sed hz[b] ius vtēdi fruendi: deinde qz scit[c] seruū alienum esse. Non solū aūt pprietas p eos seruos in quibus vsumfructum habetis: vl quos bonafide possidet: aut p liberā personaz q bonafide vobis seruit: vobis acquirit: sed etiam possessio. Loqmur aūt ī vtriusq[d] psona sm distinctionē quā pxime[e] exposuimus. i. si quaz possessionē ex re vestra vel ex suis opibus adepti fuerint.

¶ Per extraneā personā nihil potest nobis acquiri. Per pcuratorē vo acquirit nobis possessio & dominiū & vsucapio. h. d. Aretinus.

¶ Ex his itaq apparet[f] p liberos homines quos neq vestro iuri subiectos habetis: neq bonafide possidet[g] Itē per alienos suos in quibus neq vsumfructum habetis: neq possessionez iustam nulla ex causa vobis acqri posse. Et hoc est qd dicit p extraneam nihil acquiri posse excepto eo qd p liberā psonam: veluti per pcuratorē: placet non solū sciētibus. sed & ignorantibus vobis acquiri possessionē[h] sm diui

d ¶ In vtriusq. Nota de tribus vtriusq dici. Uel melius dic vtriusq fructuarij & bone fidei possessor.

e ¶ Proxime. vt. s. eo. §. d his. & §. idem placet.

f ¶ Apparet. scz argu. a cōtrario sensu sūpto. nam si tm per dictos hoīes acquirit: ergo nō per alios: vt ff. de offi. eius cui manda. est iurisdi. l. j. in princ. & s. de tute. in princ.

Argumētū a ɔtrario sensu ē in iure validum.

g ¶ Acquiri. fallit in tutore & curatore & similibus psonis: vt dicimus. j. de inuti. stipul. §. si quis alij.

h ¶ Possessionez. C. de acqui. pos. l. j. & ff. de acq. pos. possessio quoq §. & si possessio. [viij] viij.

Additio. Tu dic sm glo. in. l. qui mihi donatum. in fi. ff. de do. q si

vterq3: scilz tradēs ⁊ accipiēs gerat mihi querere: statim querit siue acquisitio sit naturalis siue ciuilis: et siue traditio sit vera siue ficta. Si alter tm̄ gerat: aut est tradens: et querit dominiū: nō autē possessio: aut accipiens et querit dominiuz non autez possessio: aut accipiens. ⁊ queritur possessio non dominiū.
Si vero neuter gerat nō statim mihi queritur: sed a tempore traditionis.
Actiones aūt per eum queruntur vtiles sine cessione: scilz in iudicijs. Idē in contractibus: siue dn̄s est presens siue absens ⁊ cōtrahatur super re ipsi⁹ dn̄i. Si vero occasione talis rei: aut est inseparabilis a persona: vt vsufruc. ⁊ dn̄o acquiritur directo. l. qui ita. §. j. ff. ad trebel. Aut est separabilis: ⁊ tunc regulariter vtilis non queritur sine cessione: nisi procurator sit absens f̄m Ange. hic. Et ex permissione statuti per liberaz personam an acquiratur nobis vtilis actio vel directa: vide per eum.

inanimata sit] mihi non querit. nā et per traditionem res mihi queritur et possessio: sed illa eadem ⁊ per me acquiritur: vt. s̄. de rerū diui. §. per traditionem. ⁊. s̄. eod. in princi. Aliȷ̄ dicūt vt Azo. p solā possessionem acq̄ri dominium: vt hic: ⁊. C. eodē. l. j. Sz ibi nō dicit simpliciter excepta possessione: sz dicit excepta causa possessionis: id est dominio quod est causa possessionis scd̄a post vsucapionem: vt. ff. de vsucapio. l. iiȷ̄.

seueri cōstitutionē [a] et per hanc [b] possessionem etiā dominium si domin⁹ fuerit qui tradidit: vel vsucapionem: aut longi tēporis prescriptionem [c] si dn̄s non sit.

¶ Epilogādo trāsit ad aliam materiam cū quodā preambulo. b. d. Areti.

¶ Hactenus tantisper admonuisse [d] sufficiat quemadmodū singule res vobis acquirantur [e]. ¶ Nam ⁊ legatorū [f] ius quo ⁊ ipso iure singule res vobis acquirantur. Itē fideicōmissoruz vbi singule res vobis relinquunt oportunius inferiori loco referem⁹ [g]. ¶ Videamus itaq3 nunc quibus modis p vniuersitatem res vobis acquiruntur. Si cui ergo heredes [h] facti sitis: siue cuius bonorum [i] possessionē petieritis: vel si quem arrogaueritis [k]: vel

a ¶ Constitutionē. que est. C. per quas perso. nobis acq̄ritur. l. j.
Possessio sola nō q̄rit. b ¶ Per hanc: ita q̄ et per procuratorem: nāq3 sola possessio [cum res
c ¶ Prescriptionē. vobis scie̅tibus vt. C. de acqui. pos. l. j.
d ¶ Admonuisse. s̄. de rerū diui. §. singulorum.
e ¶ Acquirātur. p vos ⁊ alios: vt in titu. isto.
f ¶ Nā ⁊ legatorum. Rn̄. tacite obiectiōi que fieri posset de singularib⁹ acquisitionib⁹ legatorum.
g ¶ Referem⁹. vt. j. de leg. p totum ⁊. j. de singulis rebus per fideicom. relic. per totum.
h ¶ Heredes. s. de iure ciuili vt. j. de here. inst. vsq3 ad ti. de bo. posses.
i ¶ Bonorum posses. scz de iure pretorio. vt. j. de bo. pos. per to. ti.
k ¶ Arrogaueritis. j. de acqui. per

arroga. per totum.
a ❡ Fuerint. j. de eo cui liber. causa bona adi. per totum.
b ❡ Ex testō. de quib⁹ vsq̧ ad tertium librum dicetur.

pellantur in testamento. quarto q̧ non refert in qua materia testamē tum scribatur. quinto ponit vnum casum q̧ de vno testamēto possunt fieri plures scripture. scđa ibi. Possunt autē. tertia ibi. Testes autē. quarta ibi. Nihil autē. quinta ibi. Sȝ vt vnum. Item hec principaliter subdi- uiditur in ix. partes. Primo ponit ethimologiaȝ vocabuli. Secundo recitat duo gña testamētorū q̄ olim seruabātur. Tertio recitat tertium genus testamētoꝝ quod etiā iure ciuili fuit itroductū Quarto ponit duo genera testamē torum in dissuetudinē abijsse. Quinto ponit qualiter tertiū genus partim desijt per dissuetudineȝ. Sexto qualiter postea fiebāt testamēta de iure pretorio. Septimo qualiter in confectione testamentorū ius ciuile et pretoriū cōiunctum est: et etiā cōstōnes iperiales. Octauo magis declarat q̄d est de iure ciuili: ⁊ q̄d ꝺ ꝑtorio: ⁊ q̄d de iure ꝯstitutionū i ora tione testī. Nono qualiter per constitutiones imperiales additu ȝ est q̧ testator scribat nomen heredis: scđa ibi. Sȝ vt. tertia ibi. Accessit. quarta ibi. Sed illa. Quīta ibi. Qđ vero. sexta ibi. Postea. septima ibi. Sȝ cū paulatim octaua ibi. Ut hoc.

Subdiuisio.

❡ De testamētis ordinādis.

Continuatio. ❡ Ista rubrica ⁊ sequētes cōtinuātur per imperatorē: vt ꝫ. ti. j. §. fi. dic vt ibi. Uel dicas sic ⁊ familiarius.

additio Dictuȝ est ꝫ. in. §. fin. titu. precedent. q̧ per vniuersitatem res nobis acq̄ritur: vt p hereditatem ⁊ alios modos ibidē positos. Uerū q̄ȝ herediates q̄nq̧ deferuntur ex testamēto: ⁊ q̄nq̧ ab intestato: ideo primo sequitur videre de testamentis.

Si cuius bona libertatum cōseruādarum causa vobis adiecta fuerint[a] eius res oēs ad vos trāseunt. Ac prius de hereditatibus dispiciam⁹: quarū duplex cōditio est Nā vel ex testō[b] vel ab intestato ad vos ptinēt. Et pri⁹ est vt de his dispiciamus que ex testamēto vobis obueniūt: qua in re necessariū est initium de ordinādis testamētis exponere.

❡ De testamētis ordinandis.

❡ Testm̄ dicitur testatio mētis: ⁊ antiq̄tus erant plura gña testamentoꝝ: vnum q̄d in pace: aliud q̄d in bello: aliud quod p̄ cinctum: aliud de iure pretorio: que recesserunt ab vsu. hoc dicit Azo.

Testamētum ex

divisio. Testamētmm. ⁊c. ❡ Totus iste titu. diuidit̄ principaliter in tres partes. Nā primo ponit siue deriuationem siue ethimologiā testamēti. Scđo de testamētis in scriptis tam de iure veteri q̄ȝ iure nouo. Tertio de testamēto nūcupatiuo. scđa ibi. Sed vt nihil. tertia ibi Sed illa quidē. Itē scđa pars principalis subdiuidit̄. Nā primo recitat ius antiquū ⁊ multiplicē ordinationē testamētoꝝ ⁊ coꝝ nola cū coꝝ correctione: secundo de sigillatione facienda p testes. tertio qui testes possunt adhiberi: et qui re-

nona ibi. Sed his oibus.
a Testamentũ ex eo appellat. ponit ethimologiã. [ix.] vt dicit lapis quasi ledens pedem. & argumẽtum quasi argute inẽtũ. & sic mutuũ qd ex meo tuũ fit. vt ff. si cer. pe. l. ij. §. appellata. et sm hoc codicill⁹ potest dici testamẽtũ.

Lapis vñ dicit. Argumẽtum vñ dr. Mutuũ

eo appellat[a]: q testatio mentis sit.

Sed vt[b] nihil antiqtatis penitus ignoret: sciendũ est olim qdẽ duo gña testõrũ in vsu fuisse: quorum altero in pace & ocio vtebãtur: quod calathis comitijs[c] appellabãt: altero cũ i prelium exituri[d] essent quod precinctũ[e] dicebatur. Accesserit[f] deinde tertiũ genus testamẽtorũ: qd dicebatur per es et librã: scilz q2 p emãcipationem. i. imaginariã quãdam vẽditionẽ[h] agebat: qnqz testibus & libripẽde[i] ciuib⁹[k] romanis puperibus[l] psentibus:

Diffinit aũt sic. Testamẽtum est volũtatis nostre iusta snia de eo qd quis post mortẽ suã fieri voluit: vt. ff. co. l. j. & est addẽdum cũ istitutione heredis vt. j. de leg. §. ante heredis. q2 sine heredis institutione nullũ dicit testamentũ: vt. ff. de iure codi. l. fi. & j. de fideicõ. here. in prin. [j] ix.

Testa= mẽti dif finitio.

[illegible] A qua si nõ ab euẽtu. sed ab absentia vocabuli summat licitum est arguere negatiue: nõ autez affirmatiue sm Raf. vel sm cõem opinionẽ dic q nõ valet arg. ab illusione vocabuli in noib⁹ pprũs: sed in appellatiuis sic: si nõ habeãt diffinitionẽ: vel habeãt: & cũ ea conueniat allusio: secus si discrepet: quia tunc stamus diffinitioni: vt hic. & l. j. ff. eo. Ange. j.

Additio. Sed hãc glo. cõiter reprehendunt docto. q2 ponit defectum iuriscõsul. d. l. & exponũt iusta. i. perfecta: vt' pbat in. l. cũ filio. §. fi. ff. de leg. iij. Que pfectio est quadruplex s. in materia: in forma: in solẽnitate & quo ad confirmationem duplici=ter: vt hic. Angelus.

b Sed vt. C. de cadu. tol. §. et cũ triplici. ar. cõtra. in eo. ti. §. in p nõ scriptis. [ij] Accur. ij.

Additio. Sed dic q licitũ est scire & allegare ius correctũ ad declarationẽ iurz nou non ad decisionez l. j. in pnc. C. de lati. liber. tol.

c Calathis comitijs. i. bonisinitijs vel bonis ɔuẽtibus. calos enim bonum interpretat comitie sunt cõuẽtus. vel a calo qd est voco: q2 vocatio psonarũ fiebat. vñ kalẽde dicte sũt. [iij] Dic q comitiũ ppie ẽ l q cõit ad litiũ & suffragiorũ cãs. iij.

Calos. comitie Kalẽde

Additio. Et de huiusmodi kalendis idibus et nonis. vide in. l. cum bissertus. ff. de vb. sig. & glo in data sexti libri. Ang.

additio

d Exituri essẽt de domib⁹. e Procinctũ. eo forte q succincte fiebat: & in his duob⁹ testĩs heres erat. vt. j. eo. §. neqz.
f Accessit. siltr de iure ciuili.
g Per es & librã. pprium nomẽ testamẽti.
h Venditionem. sic. s. qui. mo. ius pa. po. sol. §. preterea.
i Et libripẽde. i. estimatore q libripẽdebat vl estimabat familiam vno nũmo: deide emptor manumittebat totã familiã cũ oibus bonis.

Libripẽs ds dicitur.

k Ciuib⁹ romanis. i. liberis hominibus: vt. s. de liber. §. fina.
l Puberib⁹. s. q. mo. tu. fi. in pn.

¶ et eo qui familie[a] emptor[b] dicebatur. ¶ Sed illa quidē priora duo genera testamētorū ex veteribus tēporibus in dissuetudinē abierūt. ¶ Quod vero per es et librā[c] fiebat: licet diutius pmāsit: attamē partim[d] et hoc in vsu esse desijt. Sed predicta[e] quidem nomina testamētorum ad ius[f] ciuile referebātur. ¶ Post eas[g] vero ex edicto pretoris forma alia faciendorum testamētorum introducta est. ¶ Iure enim honorario[h] nulla emancipatio desiderabatur: sed septē testiū signa sufficiebāt cum iure ciuili signa testiū nō erāt necessaria.

¶ Septem testes se subscribētes totidēque signacula i testorum cōfessione reqrūtur.

In quibus nomē heredis a testatore aut a testibus scribēdum est. b. d. Areti.

¶ Sed cū paulatim tā ex vsu hominū quam ex cōstitutionū emēdationibus cepit in vnā cōsonātiā ius ciuile et pretoriū iungi cōstitutum est vt vno eodēque tpe (quod ius ciuile quodammodo[i] exigebat) septē testibus adhibitis et subscriptione[k] testiū quod ex cōstitutionibus[l] inuētū est: et ex edicto ptoris signacula testamētis imponerētur. Ut hoc ius tripartitū esse videatur: vt testes quidē et eorū psentia vno contextu[m] testamēti celebrādi gratia a iure ciuili descēdant. ¶ Subscriptiones aūt testatoris[n] et testiū[o] ex sacra

a ¶ Familie. i. hereditatis: vt. ff. de verb. sig. pronūciatio. §. familie.
b ¶ Emptor. qui erat loco heredis: vt. j. eo. §. sed neque.
c ¶ Librā. i. estimatā rē: et dicitur libra hereditas: quia sicut libra diuiditur in xij. vncias ita et hereditas: vt j. de here. insti. §. hereditas. vnde dicitur adequata libra. i. hereditas estimata.
d ¶ Partim. quia numerus testiū remāsit.
e ¶ Sed predicta. alias prefata. et ita allegatū quandoque inuenitur.
f ¶ Ad ius ciuile. scilicet quia ius ciuile inuenit.
g ¶ Post ea. scilicet de media iuris prudētia.
h ¶ Honorario. i. pretorio: vt. ff. de iu. na. §. pretorium.
i ¶ Quodāmodo. quia cōputato libripende et emptore. vij. erant.
k ¶ Et subscriptiōe. vt subscribāt se testamēto affuisse: et cuius sit: vt. ff. e. l. penul. et antepenul.
l ¶ Constitutionibus. vt. C. de test. hac consultissima.
m ¶ Uno cōtextu. i. nullo acto interposito: nisi necessario nature: vt ff. eo. heredes. in fi. et C. eo. cum antiquitas. [iiij] iiij.
Additio. Propter quē si aliqui recidāt antequam loco ipsorū alij surrogentur pōt aliqd fieri si imminet periculum vite testatoris: alias nō vt hic per Angelum.
n ¶ Testatoris. si potest: vt C. eodem iubemus.
o ¶ Testium. si non potest testator scribere: sed hodie indistincte per alium scribere potest nomē heredis: vt in autē. vt spon. lar. quod vero. col. ix. [v]

rū constitutionū obseruatione adhibeātur. ¶ Signacula autē ꝛ testiū numerus ex edicto pretoris.[a]

¶ Sed his oībus a nostra constitutione ꝑpter testamētoꝛuz sinceritatez vt nulla fraus adhibeaꝛ hoc aditū est: vt ꝑ manꝰ testatoꝛis vel testiuz nomē heredis expꝛimatur: ꝛ oīa ꝫm illꝰ constitutionis tenorem[a] procedant.

¶ [illegible] pꝛio vel alieno sigillare.h.d. Areti.

¶ Possunt autē omnes testes ꝛ vno anulo[b] signare testium[c].

¶ Quid em̄ si septē anuli vna sculptura fuerint ꝫm ꝙ papiniano visum est[d].

¶ Sz ꝛ alieno quoqꝫ anulo: licet signare testamentum.[e]

¶ In testō pōt eē testis q̇libet q̄ pōt heres institui: exceptis hic enūeratis. Are.

¶ Testes autē adhiberi pñt hi cū q̇bus testamēti factio[e] est. Sed neqꝫ mulier[f]

Additio. Immo sufficit ꝙ interroganti an velit talem esse heredem: vel ita disponere: vt coram eo et testibus legit notarius respondeat ꝙ sic. Et an ꝛ quando valeat testamentū factuz a balbutiente: vel penitꝰ nō loquēte qui solitus erat articulate loqui. vide hic ꝑ Ange.

a ¶ Tenorem. est aūt tenor si pōt scribere faciat: alꝰs dic corā testibus ꝛ scribetur per aliquē vel per aliq̄s de eis: alꝰs nō valeat: immo falsi pena tabellio tenetur: vt.C.eo.iubemus.in fine. Accur.[vi] vi.

Additio. Quod est verum qn̄ solēnitas nō fuit obseruata: nec scripta in testamēto: secus si fuit obseruata scriptura: licet non: vt.l. si librarius.ff.de reg.iu. Ang.

b ¶ Anulo.s.habēte caracteres q̄ signatoꝛius dicir.ꝛ sic est in eo sigillū: nō aūt alio signo: vt.ff.eo.ad testium.ꝛ de verb.sign.l.signatoꝛius.§.signare.[vij] vij.

Additio. Quādo aūt sigillum seu littere sigillate idē faciāt: ꝛ qꝺ censeatur autēticū siue nō. vide Jo.fa. ꝛ ange.hic remissiue.

c ¶ Testamentum. vel etiā linthe um.s.quo inuolutū est testamentū vt.s̄.eo.ad testiū.§.fina.

d ¶ Uisum est.hac ratione et cum tribus vel paucioꝛibus vel pluribꝰ pōt signari testamētum.ar.j.§.is qui exequitur alij dicūt tm̄ cum septem vel vno debere signari

e ¶ Testamēti factio. passiue accipe hic: vt bona sit acceptio: sz neqꝫ muliere ꝛc. alꝰs etiam accipitur actiue vt.j.de here.qua. et diffe.§.testamēti.

f ¶ Neqꝫ mulier: in alijs casibus omnibus recipitur pꝛeterqꝫ in testamentis: vt.ff.eo.qui testamētum.§. mulier.[viij] ratio est: vt.C.de fidei com.l.fina. vt est timoꝛ falsitatis. Quid de hermofrodito. Respon. si pꝛeualet in masculino sexu recipiꝛ vt.ff.de statu ho.queritur.ꝛ de testibus.l.repetūdarum.§.s. viij.

Additio. In testamento autem militis vel pagani facto inter liberos vel ad pias causas. Item in codicillis et donatione causa moꝛtis potest esse testis.qꝺ no.pꝛo testamēto in quibus hodie apponitur clausula codicillaris ꝫm Ange. Quid aūt

Mulier vbiqꝫ testificari pōt preterqꝫ in testamētis.

hermofroditꝰ an i testamento possit esse testis.

in criminalibus an possit testificari de iure ciuili vel canonico: vide hic per Johan. fab.

a ¶ Neqꝫ impubes. quid de eo qđ vidit in pupillari etate. Rñ. al's. i. preterqꝫ i testō posset testificari. [ix] sicut et seruus: vt. ff. de ꝟb. sig. l. notionē. §. instrumentoruz ⁊. C. de here. et manich. qm̄. in fi. sed hic nō: q2 faciūt ad substantiam testamenti: vt hic dicitur. [j] ix.

Testificamur de his q̄ vidimꝰ pueritia.

neqꝫ impubes[a] neqꝫ seruꝰ neqꝫ furiosus[b] neqꝫ mutus[c] neqꝫ surdus: neqꝫ is cui bonis interdictum[d] est. neqꝫ his quos leges iubēt improbos: intestabilesqꝫ[c] esse possunt in numerū testium adhiberi.

¶ Seruus cōi opinione reputatus liber pōt in testō esse testis. [illegible]

¶ Sed cū aliqs ex testibꝰ testamēti qui dē faciēdi tēpore liber estimabat: postea aūt seruus apparuit: tā diuus adrianus cathoni: q̄ postea diuꝰ seuerꝰ ⁊ antoninus rescripserunt subuenire se ex sua libertate[f] testō: vt sic habeat firmū: ac si vt oportebat factum esset: cum eo tpe quo

Additio. Qđ est verum de eo qđ vidit primus pubertati: secus si primus infantie. Quid de monachis ⁊ religiosis p̄sertim mēdicātibus. dic q̄ possunt testificari cum licētia tn̄ superioris: vt p Jo. fa. ⁊ Ang. j.

Additio. Qua ratione attēta videretur admittēdi testō militis: vł ad pias causas. vbi nō sunt de substātia: in quo Angelus hoc trāsit sub dubio.

b ¶ Neqꝫ furiosus. nisi habeat dilucida interualla. [ij]. ff. co. qui testamēto. §. nec furiosus. ij.

Additio. Et illo tempore adhibeatur ⁊ examinetur: al's secus ꝺm Ange. et an sit necesse probare fauorē tempore actus celebrati. vide hic per eum.

c ¶ Neqꝫ mutus. quid nihil loqui vel audire pōt: vt. j. qui testamen. facere pos. §. item surdus. [iij] iij.

Additio. Etiam si talem morbum habeat a casu et sit litteratꝰ: q̄uis tūc possit testari ꝺm Jo fa. hic.

d ¶ Interdictum. vel a lege: vt q2 commisit in. l. iulia. maiest. vt ff. ad. l. iuliā maie. l. fina. vel a iudice: vt. ff. co. is qui. in fi. j. respon.

e ¶ Intestabilesqꝫ vt de crimine famoso dānatus vel muliebria passus: [iiij] vt. ff. eo. ei cui. §. fi. ⁊. l. cū lege. ⁊. ff. de test. ob carmen. in prin. iiij.

Additio. Et sic propter improbitatem: al's secus vt hic per Angelum Quid autē in infamibus infamia iuris elegatis dānatis ad mortem bānitis et excommunicatis an possint testari: vide eūdem.

f ¶ Libertate. scz putatiua ⁊ sic valet plus qđ est in opinione q̄ quod est in veritate. sic. ff. de leg. j. l. iij. §. sed et si qua. ⁊. ff. de offi. pre. l. barbarius. argu. contra. j. de lega. §. si quis rem suam. [v] v. — Opinio p̄fertur ꝟitati.

Additio. Tu dic q̄ si veritas patet illa attenditur: si occulta non. Uel dic q̄ si per opinionem ampliatur fauor publicus aut ipsius errātis: illa attenditur: vt hic. ⁊. l. si quis pater. ff. ad macedo. ⁊. l. zenodorus. C. eo. titu. al's secus. vt ibi. ⁊. l. j. §. fin. ff. quando ac. de pec. est an. ⁊ hoc in

errore communi: alias priuatus nō facit ius.l.si per errorem.ff. de iur. omnium iudicum. s̄m Johan. fab. et Ange.hic.

a ¶ Signaretur. quidam hoc intellgūt generaliter verum: vt siue osten siue ostendatur testamētum in scriptis conditum siue nūcupatiuum debent ei credi: siue desicrint

testm̄ signaret [a]oim ꝯsensu [b] hic test; libe roꝝ loco fuerat:neqꝫ q̄sqꝫ esset q̄ ei q̄stionē status mouisset.

¶ Potest [illegible] eodē testamēto esse testis pater cū filio et fratris dummodo sit alicui: [illegible]

si propriū vel domesticum, hoc dicit Albertinus. [illegible]

Additio. Et ratio dubitandi [illegible] [illegible] instrumento ex quo [illegible] [illegible] cōpositou [illegible] [illegible]

testes esse:siue non:⁊ sic se habet cōsuetudo : vt arg.C.de edic.di. adri. tol.l.fina.⁊.C.de dona.l.in donationibus.⁊ arbi.tu.l.fina. nos contra: scilicet in nuncupatiuo de iure. et quod hic dicitur in testamento condito in scriptis loquitur.[vj]in nūcupatiuo enim si proferatur nō debet ei credi sine testibus cum in eis cōsistat tm̄ substantia testamenti: ipsum tñ valet:licet probatio deficiat: [vij] vt. ff. de test. tu. l. duo.

Quid si seruus factus est vel infamis:⁊ velit recognoscere sigillū suum. Respon.nō admittitur:vt.ff.de carbo.edic.l.carbonianum.§. cause. [viij] vj.

Additio. Et hoc verum si testes recognoscant suas subscriptiones et sigilla corā iudice etiā post statutū seruitutis decretum:siue sit factuꝫ in scriptura publica siue priuata: dummodo tunc iudex decernat an talis scriptura siue alia in quā trāslatum sit testamentum fidez faciat Nec ob.ꝙ dum recognoscūt [quia tunc suum dicuntur ferre testimonium]videtur seruos testificari cōtra.l.qui testamēto.§.seruus.ff.eo. quia est speciale fauore testamēti cui libertate subuenerit cōtra iuris vigorē. ⁊ ideo hoc casu ꝓcedit iste text⁹ etiā in testō nūcupatiuo ī quo si bene cogites tm̄ est periculū ꝙ̄tū in testō in scriptis s̄m Johā. fa. q̄ dicit hec oīa ꝓcedere vbi est q̄stio d̄ substantialibus testamenti:secus si queratur an sit factum testm̄.vide de aliqua declaratiōe post cū facta seu de iure cano.qꝛ duo testes suffi ciunt:et sit instrm̄ quod ipsorū vicē obtinet. vij.

Additio. Nisi de eo sit facta publica scriptura: vel pars cōfiteatur testamētū sic fuisse factū:aut testes deponant anteqꝫ ipsorum defect⁹ appareāt:qꝛ tūc scriptura ꝓbat absqꝫ eo ꝙ testes ꝓducant. Ange. viij.

Additio. Tu dic s̄m cōem opi.ꝙ si testis adhibetur ad solēnitatē alicuius instrumēti inspicitur cōditio quam habuit tpe r. scriptiōis. ⁊ sic quicunqꝫ casus superueniens etiā ex suo delicto nō īpedit eū testificari secus si nō ad solēnitatē: sed sup aliquo facto sibi noto adhibeatur: qd̄ facit vt notarius cōdēnatus de falso possit conficere instrumēta de quib⁹ antea fuerat rogat⁹. Ange. An aūt iste tex.habeat locū ī aliis instrumētis publicis:vide Jo. fa. h.

b ¶ Oim consensu.no.errorē prodesse:vt. ff. de sup.le.l.iij.in fi.et.C.

Error cōis facit ius. de la.li.tol §. sed q2.ff. de offi.pre. barbarius.[ix] Error cōmunis facit ius:vt patet his versibus. Error cōis ius efficit vt manifestat. Testificās seruus:q liber credit esse. ix.

Additio.
Quid aūt si aliqui de populo tm̄ vel vicinia. itez si ipse testator sol⁹ aut aliqui de testib⁹: vel etiam oēs sciant eū seruuz: qui tn̄ ab alijs communiter habet pro libero. et an si negetur aliquē fuisse tabellionez sufficiat ꝓbari q͛ cōiter haberetur pro tali.⁊ quid de substitutis in aliquo officio publico auctoritate et vtilitate. Itē an habeat locum iste tex. si testes oēs appareāt fuisse seruos.vide Io.fab.⁊ Ang. hic dicentes etiā articulos qui de necessitate concludunt vel presumptiue. si onus ꝓbatiōis trāsferāt in aduersariū:vel ꝓbationē adiuuēt debere admitti ⁊ nō aliter qd no.

a ¶ Alieno. aliud si in suo:vt.j.proxi.§.⁊.ff.de testi.testis.

b ¶ Post missionē.i.remissionem. aliud si ante:vt.ff.eo. qui testō.§.p contrarium.[ij] ij.

Additio Et est ratio ſm glo.ibi:q2 tunc testes nec rogati neqꝫ ad solēnizādum actum exiguntur : q̄uis

tu magis.ff. de testi. Johan.fab.

¶ Pater necnon is qui in potestate eius est. Itē duo fratres qui in eiusdē patris ptāte sunt vtiqꝫ testes in vno testamento vti possunt: q2 nihil nocet ex vna domo plures testes alieno[a] negocio adhiberi. In testib⁹ aūt nō dꝫ esse is q̇ in ptāte testatoris est. ¶ Sꝫ si filiusfa. de castrēsi peculio post[b] missionē faciat testamētū: nec pater eius recte adhibet testis: nec is qui in potestate eiusdem patris est: reprobatum est eniz in ea[c] re domesticuz testimonium.

¶ In testamēto nō pōt esse testis heres script⁹ in eo: nec pater nec filius in potestate: nec frater in eiusdē patris potestate.c.ij.d. Areti.

duo requirantur ad probandū veritatem. Angelus.

c ¶ In ea re.idē ⁊ in alijs:vt.C.de test.l.ij.[iij] Sed quis est domesticus? Respon.colonus ⁊ ascriptiti⁹ vel similes:vt.C. de his qui ad ec. confu. l. fina. §. sane si seru⁹[iiij] et. C.de quest.l.pridem. item vxor marito ⁊ econtra:vt.j. de vsu et habita.§. item his.[v]. Item seruiētes siue dapiferi:vt.ff. de pe.l. respiciendū §.furta.[vi] iij.

Additio Tu dic q͛ filius quādo nihil sibi queritur pōt pro patre testificari ſm Io. fab. idem econtra in eo negocio ex quo nec patri nec filio resultat commodū vel interesse et quid de matre et fratribus: vide per Ange.hic. iiij.

Additio Qd verū intellige in his quos dn̄s attingit ratione domus sue:⁊ in q̇bus habet aliquod ius: ⁊ sic in cōditionatis in persona non in simplici colono. Itē hoc verū in familiarib⁹ vilibus : et qn̄ dn̄s eos producit : nec est questio inter eos al's secus ſm Ang. hic.q̇d autē de subiectis:vel rōne iurisdictionis:vel aliter,vide per Io.fab.hic. v.

Additio Idem in spōsa ⁊ cōcubina;

τ hec vera in iudiciarijs. secus in instrumētarijs: q2 cū dicātur adhi biti ab vtraq3 parte reprobari non pñt. Quid aūt de amicis: socero: tu tore: ꝓcuratore: aduocato: τ ꝑsone ta: vide h̄ ꝑ Ang.vi.

¶ Sed neq3 heres scriptus neq3 is[a] q̄ in ptāte ei⁹ est: neq3 pater eius qui ī ptā te cū habet: neq3 fra tres qui in eiusdem patris ptāte sunt te stes adhiberi[b] pñt: q2 hoc totū negociū qd̄ agit testamēti or dinandi gr̄a credit hodie inter testato rem et heredē agi[c]. ¶ Licet em̄ totū ius tale cōturbatū[d] fue rat: τ veteres quidē familie[e] emptorez τ eos qui ꝑ ptātem ei adunati fuerant a te stārijs testionijs re pellebāt hr̄di τ his q̄ ꝑ ptātē ei cōiūcti fuerāt concedebant testimonia in testa mētis p̄stare: lz hi q̄ id ꝑmittebāt hoc iu re minime abutis de bere eos suadebant: tñ nos eādē obſua tionē corrigētes: et qd̄ ab illis suasum ē: in legis necessitatez trāsferētes: ad imita tiōem pristini fami lie emptoris merito nec heredi qui ima ginē vetustissimi fa milie emptoris obti net: neq3 alijs perso nis q̄ ei (vt dicrū ē) cōiūcte sunt licētiā cōcedim⁹ sibi quodā modo testionia p̄sta re. Ideoq3 nec eiusmodi veteres ꝯstitu tiones nostro codici inseri permisimus.

¶ Legatari⁹ τ fidei cōmissari⁹ singl'aris pōt eē testis ī testō.

Hoc verū itellige si sint serui tutes com mēsales: vt quia vi nant expē sis domi ni; al's cō tra nisi ha buissēt li cētiam si ne spe re uertendi: tp̄s em̄ ꝓ ductionis τ dpositio nis inspi cit ſm Jo. fa.hic.

a ¶ Neq3 is.not. φ his trib⁹ modis d2 q̄s ꝯtinge re me per ꝑ ptātem

b ¶ Adhi beri. quia eoꝝ negociuz est: cū τ lucrum τ dā nū ad eos ꝑtineat.ff. qñ ap.sit.l.j. §. in propria. τ vere eorum. quia τc.[vij] vij.

[illegible]itio. Et alia ratio.s. affectio quam habent adinuicē: ex qua ꝓce dit iste tex. etiā hodie in casibus in quibus patri nihil q̄rit. Monachi tamen pro monasterio possunt esse testes.c. insuper. extra de testi. Itē in hominibus vniuersitatis ꝓ ipsa vniuersitate vel castro in negocijs ex quibus non resultat cōmodum in particulari: sz in cōi tm̄. Ang.

c ¶ Agi. caute po nit agi cū sit genera lissimum: vt.ff.de ꝟ bo.sign.l. labeo. in princ. τ.l. ꝟboꝝ. ha bet em̄ se ad ius te stādi τ cō tractus.

d ¶ Con turbatuz. nam olim heres duo bus p̄mis gen erib⁹ testamen torum po terat esse testis. in tertio ꝟo ille q̄ erat loco here dis nō po terat esse testis: τ sic erat tur batio iu rium: τ ad eius similitudinē verus heres hodie test; nō erit: vt sequit.

e ¶ Familie emptor. d2 ille q̄ cōsti tuebat hr̄des per es τ librā.

f ¶ Heredi. qui erat ex p̄mis duo bus generibus testamētoꝝ.

g ¶ Abuti. sic. C. de ca. tol. §. in pri mo. τ.ff. si fa. fur. fe. di. l. fi. τ. §. qui. ex cau. manu. nō licet. §. j. Accur.

in quo est ei legatū. hoc [illegible]

Legatariis[a] aūt ⁊ fideicōmissariis (qꝛ non iuris[b] successores sunt) ⁊ aliis psonis eis couiūctis testimonium nō denegamus: imo in quadam nostra constitutione[c] ⁊ hoc specialiter eis concessimus

Et multomagis his qui in eoꝝ potestate sunt vl' qui eos habent in potestate[d] huiusmodi licentiam damus[e].

Testamentum potest in q̄libet materia scribit. h. d. Arc.

Nihil aūt interest testamentū in tabulis aut ī chartis[f]

a Legatariis. discrepāt hi iure veteri a fideicōmissariis: vt. j. de fideicō. here. §. p̄terea: sꝫ hodie nō: vt j. de le. §. sꝫ nō vsq̃ quidē. §. hūc intelligunt qn̄ legatū fuit repetitū a succedētibus ab inte. vt tunc nō videat̄ ferre testimoniū in testō iure qꝛ iuris successoꝛ est qui in quota pte heres institut⁹ est.

b Nō iuris. sed rei ⁊ sine onere: vt. ff. man. si hereditatē. [viij] viij.

Additio. Et p hoc pꝫ secus esse in fideicōmissario vniuersali: qꝛ habetur loco heredis. §. restituta. j. de fideicōmissa. her. Jo. fa.

c Constōne. greca: vel dic de illa q̄ est. ff. eo. q̄ testō. in prin. q̄ est iustiniani p approbationē: vt. C. de vete. iure enucle. l. j. §. merito prima verioꝛ.

d In potestate. item tabellioni vt. ff. eo. dn̄icis. [ix] ix.

Additio. Cui tn̄ legati nō pōt ppt̄ suspitionē falsitatis quā cōmittere posset presertim in testō in scriptis cuius tenoꝛem testes ignoꝛāt: sec⁹ in testō nūcupatiuo ſm Jo. fa. hic.

e Damus. C. de testa. omnibus contra. Solu. hic agitur de viribus test. inter heredem ⁊ aliū agētem cōtra testamentum: al's cōiunctus coniuncto non ferret testimoniū. i. vnus legatari⁹ aliij. Et ſm hoc falso hic sumit̄ arg. ꝙ socius in cā socij admittit̄ in testimoniū. Vel dic hoc spāle: vt cōiunctus p cōiuncto admittatur: quasi in re sua fauore testamenti ⁊ vltime volūtatis q̄ dꝫ dn̄ari si legitima est: vt. C. de lega. cū q̄stio. i fin. ⁊ erit bonū arg. s. dictum Sed ɔtra argu. ē. C. de testib. qm̄. in fi. sed respōdeo finis illius legis nō refertur ad totum qđ erat dictū Distigue tn̄ an lucrum redeat ad eum socium: vt tūc non admitatur: al's sic: vt. ff. quando ap. sit. l. j. §. in ppria. [j] j.

Additio. Tu dic hunc textum pcedere indubitanter in testamēto in scriptis. idem in nuncupatiuo: nisi quando esset ꝙ inter heredem ⁊ legatarium volentem vna cum aliis testibus testificari p suo legato: qꝛ non admitteretur nisi esset numerum septem testium: vel testamentum haberet clausulam codicillarem: vel esset in publicam scripturam redactum: siue ipsius tenoꝛem heres cōfessus fuisset. quid autem in executoꝛe vltimarum voluntatū ⁊ quid in fideiussoꝛe pro suo principali. ⁊ in testibus dicentibus se scire aliquem vsurarium: quia certā q̄titatē sub vsuris ab eo mutuati fuerint. vide Ange. hic.

f In chartis. [ij] sic. s. de rerum diui. §. littere. ij.

Additio. Etiam, rasis: secus tamē

in aliis instrumentis. an autem rasura seu cācellatio noceat: & an litere antique in lapidibus faciant fidem: vide per Ange. hic.

a Et vnum. sic. ff. eo. l. vnum.

b Qd. scilz vt in pluribus fiat codicibus.

c Imminet. sic in auc. de consan. et vte. fra. §. sic igitur. col. vj. sed nunquid ex his exēplis pbatur. Rñ. siue, ñ autētico: vt in autenc. vt spō. lar. §. & hoc insu p. col. ix. & ff. de fide instru. l. quicūqz. & ff. de bo. pos. sm tabu. l. ij. §. si tandiu. [iiij] sz hic ambo sunt principalia. Accursius florentinus. iij.

membranis siue vel in alia materia fiat.

Pōt idē testm̄ in pluribus codicibus scribi: qd̄ qñqz necessarium est. Ang.

Sed & vnū[a] testm̄ pluribus codicibus cōficere q̄s pōt: sm obtinētē tñ obseruationem oībus factis qd̄[b] interdū etiā necessariū est: veluti si q̄s nauigaturus & secū ferre & domi relinq̄re iudicioꝝ suoꝝ cōtestōēz velit vl' ppter

imperfecto. vel si in tentorio faciat testamentum miles: vt. ff. de mili. testa. lucius. quandoqz tres vel q̄ttuor vel pauciores. vt. C. eodem. si non speciali. [vj] quandoqz quinqz vt in testamento rurustici: vt C. codē. l. finali. §. si aūt. [vij] quādoqz septem. vt generaliter. vt hic & C. eodē. hac consultissima quando octo [viij] vt. C. qui test. face. poss. hac consultissima. iiij.

alias inumerabiles cās q̄ hūanis necessitatibus iminēt[c].

Testamentum fit etiā sine scriptis declarata volūtate testātis corā septē testibus rogatis. hoc dicit Accursius.

Sz hec quidā de testamētis q̄ in scriptis cōficiūtur suffi ciunt. Si quis autē sine scriptis voluerit ordiare testamētum iure ciuili septē testib[9][d] adhibitis[e]

Additio. Id est rogat: duo tñ req̄runtur q̄ pbēt volūtatē: vt. l. lucius. ff. de testa. mili. Ang. v.

Additio. Nisi sit ꝯfectū manu eiusdem notarij qui scripsit autenticū vel ex pthocollis notarij iam mortui fuerit explanatum seu solenniter publicatum: dummodo inter ipsum originale & exemplatum nō sit differentia sm. Ange.

b Septem testibus. quandoqz nullus vocatur: [iiij] vt si miles moriatur in bello: vt no. C. de mili. testa. l. milites. quandoqz vnus: vt imperator: vt. C. eodem. omnium. quādoqz duo: [v] vt inter filios: vt C. eodem. hac consultissima. §. ex

Testiū nūerus q̄ in testamentis ē adhibēd[9].

Additio. Etiā si sint mulieres & q̄ als non essent idonei vt ibi no. per Angelum vj.

Additio. Ex quo nota valere statutū qd̄ remittit aliq̄d d' solēni testa. qd̄ intellige vt hic p Ang. vij.

Additio. Idem si tēpore pestis fuerit factū: vt hic p Ang. areti. viij.

Additio. In quorum numero pot esse notarius: si per tertium depositionem probetur: secus si per scripturam.

e Adhibitis. id est rogatis: vt intersint & sint attenti: vt. ff. eo. hrdes §. penul. & in auc. de testa. §. & licet. in fi. col. vij. [ix] ix.

Testes debent rogari

Additio. Et sic dz articulari ⁊ probare. Quid aũt si simpliciter dicat̃ presentibus talibus: vel etiã addatur dictio ⁊c. vide Ang. hic.

a ¶ Coram. scz palam nominãdo heredes: vt. ff. eo. l. heredes.

b ¶ Nuncupata. inde dicitur nũcupatiuuz testm̃

Conti-nuatio ¶ De militari testamẽto.

⁊ sua voluntate coraz [a] eis nũcupata [b] sciat hoc perfectissimum testamentum iure ciuili firmumq; constitutum.

¶ De militari testamento.

¶ Uisum est. s. de testamentis in specie. Uel aliter. Uisum est. s. de testamentis q̃ fiũt ꝑm cõis iuris dispositionem. Nũc sequit̃ videre de illis q̃ fiunt iure ꝓuilegiato: vt est testm̃ militare: ideo ⁊c. Est aũt miles q̃ iurauit a signis nõ recedere: vt. ff. ex quib9 cau. ma. l. pe. ⁊ scriptus est in mr̃icula vbi ⁊ alij milites scripti sunt: vt ff. eo. l. pe. ⁊ ꝑ totũ ti. sunt ⁊ alia necessaria vt aliquis sit miles vt diximus. ff. ex qui. cau. maio. l. fi. ⁊ in aut. de mã. ꝓnc. §. fi. col. iij. [j] Item miles dr a malo q̃d sustiet ꝓ alijs vel a mille: qr ex numero mille hominũ eligit̃: vt. ff. eo. l. j. §. miles. Et dic q̃ sex sunt necessaria in milite. Primo q̃ sit de genere militari. C. nego. ne mi. l. j. lib. xij. Itẽ q̃ examinet̃. C. q̃ mili. nõ pos. l. j. Itẽ q̃ prestet sacramẽtũ q̃ mortẽ non euitabit ꝓ repu. ff. de mino. l. pe. ⁊ de his q̃ no. infa. l. ij. §. miles. Itẽ q̃ ense signet̃. ff. de testa. mili. l. pe. Itẽ q̃ stigma. i. nota publica brachijs inscribat̃. C. de fabri. l. iij. Item in numerero alioꝝ poni debet ⁊ i matricula inscribi. ff. de mino. l. ex eo tẽpore. ⁊ talis habet priuilegia militibus concessa. vnde versus. Ensis matricula: necnon iuratio stigma. Ac examẽ erũt istec in milite signa Uilia nec debet tractare negocia miles.

Miles vñ dr.

Miles cognoscit̃ per sex signa.

Additio. An autez debeãt ẽe de genere militum: ⁊ a quib9 creent̃: et an sint de dignitate Itẽ an milites nr̃i temporis vel quicũq; euntes ad bellum cum eoꝝ vxoribus ⁊ filijs gaudẽt his ꝓuilegijs vide Johan. fab. hic. ⁊ Ange. in. §. planc. j. eodem.

¶ Miles in expedi- tione positus facere testamentũ iure mili- tari quomodo vult hoc dicit [illegible].

Supradicta diligens obseruatio [c] in ordinãdis

Supradicta. ¶ Totus iste tit. diuiditur ꝓncipaliter i duas partes. Primo ponit de militibus testantibus in peculijs eoꝝ vel in peculio castrensi. Scd̃o de testõ in quasi castrẽsi. scd̃a ibi sciendũ. Itẽ prima subdiuidit̃. nam ꝓmo ponit cõtinuationẽ ꝑ modũ remotionis siue exceptionis cõpositione noui statuti. secũdo qualiter priuilegiũ concessum militibus q̃ pñt testari quõvolũt intelligat̃. tertio q̃ etiaz miles mut9 ⁊ gñal'r defectu9 põt testari. q̃rto q̃liter post missionẽ testãtur. q̃nto q̃ mutatio stat9 ipsi9 militis dũmõ interueniat nouavoluntas non vitiat testm̃ factũ. scd̃a ibi. plane. tertia ibi. quinimo. q̃rta ibi. sz hacten9. quinta ibi. sed ⁊ si quis.

diuisio.

Subdiuisio.

c ¶ Obseruatio. q̃ cõsistit in q̃ttuor vbi est in scriptis testm̃ cõditũ vel in sola nũcupatiõe heredis coram septem testibus vt. s. ti. j. §. sed cum paulatim. ⁊. §. fi. ⁊. ff. de here. insti. l. j. §. qui neq;.

a Imperitiã.C.de iu.delic.l.fi. in prin.⁊.C.de iu.⁊ fac.igno.l.j.⁊.l. fi.in prin.
b Solennitatem.scilicet circa si gilla ⁊ subscriptiones.

esse impulsiua:vt p glo.sing.in.l.ij. .§.fi.ff.de donatio.Ang.
f Et si filijsfa.lz hi al's phibeã- tur:vt.j.ti.j.in pn.⁊.ff.de donatio. causa mortis.l.tam his.§.j.

c Introduxit. sed tũc demum cum in militia sũt habẽt puilegiuz vt.C.eo.l. pe. et hic subijcit.
d Aũt. pro sed.
e Adiuuantur ⁊ no.q cessante causa cessat ⁊ effectus ⁊ põt hic sumi argu. q cessante clerico ab ecclesia[ij] cessat prebẽda. sic.C. de episco. ⁊ cleric.l. gñal'r.Sz arg.ↄ.ff. de postu. l.j.§ sexũ

Causa cessãte an cessat effectus.

testamẽtis militib⁹ pter nimiã imperitiã[a] eoꝝ cõstitutionibus principalib⁹ remissa est. Naz quis neqz hi legitimũ numerũ testium adhibuerint: neqz aliam testamentoꝝ solẽnitatẽ[b] obseruauerint recte nihilomin⁹ testanẽ videlicet cũ in expeditiõibus occupati sunt: qd merito nr̃a cõstitutio introduxit[c]. Quoquo eñ mõ volũtas eius suprema inueniaẽ: siue scripta: siue sine scriptura valet testamẽtũ ex volũtate ei⁹

Miles testando extra expeditionem debet testari sm ius cõmune: ⁊ licz filius-

[illegible] potest [illegible].

Illis aũt[d] tpibus per que citra expeditionũ: necessitatẽ in alijs locis vel suis edibus degũt: minime ad vẽdicãdũ tale priuilegiũ adiuuãtur[e]. Sed testari qdẽ ⁊ si[f] filijsfa. sint pter militiã cõceduntur: iure tñ cõis eadẽ obseruatione ⁊ in eoruz testamẽtis adhibẽda quã in testamẽtis paganoꝝ[h] proxime exposuim⁹. Licet remittaẽ solẽnitas in re agẽda nõ tñ remittitẽ congrua pbatio rei geste: ⁊ lz lex puilegiet aliqd factũ: intelligitur tñ inquãtũ de fa

g Jure tñ cõi. scz qꝫtum ad solennitatẽ nõ quo ad hoc: vt deẽ q̃rela ↄ ei⁹ testamẽtum: sicut i alio veterano q sui iuris est: vt.C. de inoffic. testa.l.fi. §.in his. ⁊.ff.de inoffi.testa. l.papinianus.§. si qs in militia. Jtem hoc ẽ verũ qñ ẽ domi reuersus. sicut.s.pxi.dixit. al's sicut miles alius vtitur spãli iure sic et iste.

qz calphurnia dedit cãm edicto.vñ cessante cã cessare dz edictũ. qd est verũ: sed hoc vltimũ gñale de causa impulsiua dicit.pmũ de finali sine qua res esse nõ põt.[iij] ij.
[illegible] Sed cõtumaciter: vt qz citat⁹ a supiore minime infra tẽpus coueniẽs veniat sm doc.hic. iij.
[illegible] Jn dubio aũt presumitur

ar.ff.eo.ex militari.§.j.⁊.l.testamẽta coꝝ.§.fi.[iiij] iiij.
[illegible] Hodie tñ sm cõem opi.in filiofa.milite p pteritionẽ factã sine cã anullaẽ ei⁹ testm̃ qꝫtũ ad instiõnẽ auctoris ex cã.C.de li.pte.si vero cũ cã habeẽ p exheredato: ⁊ subiacet querele: vt p Ang.hic.
h Paganoꝝ.a pagos qd est vil les.

Paganus est nõ miles.

la dr: quasi diceret nō militum.
a ¶ Rescripsit. vt. ff. eo. diuus. Et
Additio. iste. §. est ibi lex sub eadē ꝟborum
forma: ꝛ incipit. Diuus traianus.
b ¶ Hoibus. saltē duob⁹ vt. ff. e. lu
cius. ꝛ. ff. de testa. l. vbi. ꝛ hoc est qñ in tētorio: si aūt in conflictu belli nullo etiam teste vocato: vt C. eo. milites. [v] si aūt est domi iure cō muni vtē. c. §. illis. v.

[illegible]

Dz aliq̄ mō de volūtate cōstare: vel p duos testes vel p cōparationē lraꝝ vl' alio ꝛ fac vt remissa penit⁹ oī solēnitate nō natrali: sz ciuili tm̄ itelligaẜ. Ang.

c ¶ Sermonibus forte cā b mōstrādi vt magister discipulo: vel ludi cā: vt

ff. de act. ꝛ obli. l. obligationū subs §. si. vel affectionis: vt. ff. de condi. littere. [vi] vi.

Additio. Tunc dic q̄ nulla verba opant̄ testm̄: nisi appareat q̄ voluerit testari

[illegible] legitie appareat ꝛ [illegible] Arc.

¶ Plane de testis militū diu⁹ traianus statilio seuero ita rescripsit. a ¶ Ad priuilegiū qd̄ militantib⁹ datū est: vt quoquo mō facta ab his testamēta rata sint sic intelligi dz: vt vtiq̄ prius ꝯstare debeat testm̄ factū esse: qd̄ ꝛ sine scriptura a non militātibus q̄z fieri pōt. Is ḡ miles de cui⁹ bonis apd̄ te q̄rit: si cōuocatꝭ ad b hoībus b vt volūtatē suā testareẜ ita locutus ē: vt declararet quē vellet sibi heredē esse: ꝛ cui libertatē: tribuere pōt vide ri sine scripto b mō esse testat⁹ ꝛ volūtas eius rata bñda est. ¶ Ceterū (si vt plerūq̄ sermōib⁹ c fieri solet) dixit alicui ego te heredē facio: vel bona mea tibi relinquo nō opz hoc p te

stō suari. ¶ Nec vlloꝝ d magis interest q̄ ipoꝝ quib⁹ id priuilegiū datū ē h̄mōi exēplū non admitti: alioquin nō difficulter post mortem alicuius militis testes existerēt q̄ affirmarēt se audisse dicētē aliquē se relinquere bona cui visum sit ꝛ per hoc iudicia vera subuerterentur.

¶ [illegible] hoc dicit Arc.

¶ Quinimmo e ꝛ mutus f ꝛ surdus miles testm̄ facere pōt.

¶ [illegible]

et ad hoc se disposuerit sec⁹ in ꝯtib⁹ vbi in dubio verba ꝓsumūtur obligatoria: nisi alid ex cōiecturis appareat an ꝟbum relinquo importet institutionē legatū: vl' fideicō. vide Jo. fa. hic.

d ¶ Nec vllorū. sic j. ad. l. fal cidi. circa ꝓnc. sic. ff. de rescin. vē. l. ratas

e ¶ Quīmo. hz ꝓuilegium circa solēnitatē quīmo: ꝛ circa subaz testi vt q̄ aꝉs testari ñ posset: h tm̄ possit. vt. ff. eo. l. iiij.

f ¶ Et mu

tus. siue natura siue casu sit priui- legium aliqđ:vt.C.q̄ te.fa.pos.l.di- scretis.⁊ hoc iure militari: vt.ff.eo. iure mili.[vij] vij.

Additio. Dūmō appareat. ipm sic noluisse testari p sig na sua q̄ p natos poterit interpretari:vt per Jo fa. ⁊ Ang.hic

a ¶ Sed hactenus quidā dicūt hic nō esse.§.⁊ asserit q̄ oē puilegiū qđ hʒ miles perdit cū redit đ militia: sʒ nos dicimus.§.hic esse: et distinguim⁹ inter puilegiū qđ hʒ vt testet: q̄ al's testari nō p̄t:vt filiusfa.⁊ mutus vt illđ duret post reuersionē:vt.s̄. pri.§.⁊.§.sʒ testari.⁊ ff.e.titi⁹.in p̄n. Alia vo puilegia q̄ hʒ in testādo finiant vt hic.⁊.s̄.eo. §.illis aūt.[viij] viij.

Additio Et hec vba ēt si sit surdus ⁊ mut⁹ a natura vt possit testari intelligēdo tn̄: vt p ang.s̄.in.§.xj. q̄uis Jo.fa.teneat ɔtrium.

b ¶ Illis.s.militib⁹ vt reliq̄ puilegia.s.đ nūero testiū hēant i testādo ⁊ sic nō refert ad pri.§.

c ¶ post missionē. hōestā.s.finito tpe militie vel cāriā si añ tp̄s ex necessitate recessit.[ix] si āt igominio

¶ Sʒ hactenus[a] ho illis[b] a principalib⁹ ɔstōnib⁹ ɔcedit quatenus militātāt ⁊ in castris degūt ¶ Post missionē[c] vo veterani vel extra castra si faciāt adhuc militātes testm̄ cōi oīm ciuiū romanoꝝ iure id facere debēt. ¶ Et qđ in castris testm̄ nō cōi iure:sʒ quovoluerit post missionē ītra ānū tm̄ valebit. ¶ Quid ḡ si ītra annū q̄s decesserit: cōditio aūt hr̄di ascripta post ānū extiterit: an q̄si militis testm̄ valeat ⁊ placet valere[d] q̄si militis.

¶ [illegible] litiā sine solēnitate vʒ si p⁹ militiā appet đ milit⁹ volūtate. Et idē si miles p⁹ testm̄ fuerit capite minut⁹ (ij) h.d.Are.ij.

Additio. Nūq̄d mil licētiat⁹ h r̄ p po:to re. [illegible] q̄ nō siue sim⁹ i fauorabilib⁹ siue odiosis.

¶ Sʒ ⁊ si quis ante militiā nō iure fecit testm̄: ⁊ miles fact⁹ ⁊ in expeditione decessa ē missio đsinit stati valere vt.ff.e. testā eoꝝ.⁊.C.e.l.ex te. Sʒ si miles đ capitali crie dānat⁹ fuerit si q̄dē đ cōi vt homicidio ⁊ sili nō poterit āmō testari.ff.đ vet.suc.l.j.i fi. Si āt militari vt quia alienauit arma vl' silia q̄ nūerant ff.đ re mi. l.ij.⁊.iij.⁊ idē ēt đ fide rupta: h p̄t testari vt.ff.e.l. ex militari al'.poterit i castrēsibus tm̄ si ei hoc in snia pmissuz fuerit al's nō: vt ff.de iniu. rup.test.si q̄s exheredato.§. sʒ ⁊ si q̄s capite.⁊ đ lega.iij.l.si q̄s in p̄n.§.si miles.[j]ix.

Miles de crie dānat⁹ an possit testari.

Additio. Et dicit ang.q̄ scholaris absens a studio p q̄nquēniū perdit priuilegium. j.

Additio. Ergo a ɔtrio sensu i pagano erit sec⁹ imo testm̄ ātea factū ab eo postea ex capitali snia moriēte nō valet:nisi pēdēte appellatione vl' supplicatōe p grā ɔsequēda moreret.qđ facit vt notario đ falso cōdēnato possit ex cā reſuari istrōꝝ ɔfectio.pu⁹ tn̄ feā p talē dānatōeʒ irritant.Ang.

d ¶ Ualere. qr ɔditio retrotrahit vt.ff.đ pe.⁊ cō.rei vē. l.necessario.§.j. ⁊ q̄ po. i pig.ha.l. vl. ⁊ facit.ff.e.qđ dr.⁊.l.qđ ɔstitutū

a ¶ Resignauit. id est sigilla aperuit et remouit: vt.ff. eodem cum simus.§.cum quis.
b ¶ Adiecit. vt.ff.de iure co.confi ciuntur.§. si miles.[iij] iij.
Additio.
Et not. ex verbo detraxit ꝙ detrahēs in vno articulo in aliis cōfirmare vr̄ et sic no. inducta ad vnum finē opari contrariū: vt per instrumentum emphitheoticū pbetur dñiuz Joh.fa.
c ¶ Ex noua. no. quod ab initio nō valuit: ex postfacto tamen conualescit.

bo.l.j.§.nec castrēse.[v] v.
Additio. Ubi plene tractat an q̄si castrēsia et libri in studio p patrē filio assignati debeant fratribus cōferri. Angelus.

gens resigauit [a] illō et q̄dā adiecit [b] siue detraxit: vel alr̄s manifesta est militis voluntas hoc valere volētis: dicēdū est valere h̄ testamentū q̄si ex [c] noua militis volūtate. Deniqz et si in arrogationez datus fuerit miles vel filiusfa. emācipat⁹ est testamentū ei⁹ quasi ex noua militis volūte valet: nec videt̄ [d] capitis diminutiōe irritum fieri.

¶ Filiusfamilias in q̄si castrensi pōt facere testm̄ ꝑm ius cōmune.h.d. Areti.

¶ Sciēdū tñ ē ꝙ ad exēplū castrensis peculij tā anteriores leges [e] ꝙ pncipales ꝯstitutōes [f] q̄busdā̄s quasi castrensi dederūt peculia: et quorū quibusdaz pmissum erat etiā in ptāte de gētib⁹ testari. ¶ Q̄d nr̄a cōstitutio⁹ lati⁹ extēdēs pmisit omnibus [h] ī his tm̄modo [i] testari peculijs: sed quidē iure cōi [k] cui⁹ ꝯstōnis tenore pspecto licentia est nihil eoꝝ q̄ ad prefatū ius pertinēt ignorare.

f ¶ Constōnes. vt C. d̄ asses. l.velut. et C. de aduo. diuer. iudicuz. l. fori. et alie plures. ac cursius.
g ¶ Quibusdā: vt cōsulibus a. prefectis legionū et p̄sidibus puinciaꝝ qui sunt filijfami. vt.C.de in offi.test.l. fi. [vj] vj.
Additio. Quod hodie extēditur ad omnes q̄ ex dignitate vl̄ officijs publicis lucrāt̄ ēt si nō sint doc. vl̄ notarij ꝑm ang.
h ¶ Cōstitutio.C.d̄ inoffi.test.l.fi.
i ¶ In his aūt tm̄modo.s.castrēsi et q̄si in aduētitio nō pōt: lz habeat pprietatem: vt.C.de bo. que libe.l. fi.§.filiusfa. Accursius.
k ¶ Jure cōi. nisi sit miles in castris: vt.s.eo.in pn. Jtē tale testm̄ nō expugnat̄ p querelā inofficiosi test. vt.C.d̄ inoffi.test.l.fi.[vij] vij.
Additio. Sz hoc hodie ē falsuz: vt diximus.s.eo.§.j. et nunquid doctor preferatur militi. vide Ange. hic dicentē ꝙ sic in indifferentibus.

d ¶ Nec videt̄. q̄d resignauit post ea. Uel dic sicut nūc de nouo facere pōt si vetus nō rescindit̄. et ꝑm hoc dic noua volūtate.s.tacita aliud in pagano: vt.j.quib⁹ mo. te. infir.§. alio:[iiij] iiij.
Additio. In dubio aūt aperiēdo videtur cōfirmare: nisi incidisset: cancellasset: vel induxisset tabulas: et de priuilegijs militū: vide plene p Ang. hic. dicēte notabiliter ꝙ non pōt miles: doctor: vl̄ clericus donare seu relinq̄re fornicarie sue.
e ¶ Leges.s. digestoꝝ vt.ff.de col.

¶ Quibus non est permissum face-
re testamentum.

Conti- nuatio. ¶ Dictū est.§. qualiter testamenta fiant: sequitur videre de personis que testari possunt ⁊ que nō: ꝗuis fuerit ordo prepo- sterus q2 si queram⁹ an va- leat testm̄ pri⁹ vidēduz est an psona te- stantis po tuerit te- stari. l. si queram⁹. ff.de test. Areti.

¶ Quib⁹ nō est per missum facere testm̄
¶ Qui alieno iuri subiectus est nō pōt facere testamentum etiā parte consentiē te: nisi de castrēsi pe- culio vl' quasi de quo testari pōt: siue sit miles siue veteran⁹ etiam patre inuito.
[illegible]

Non tamē. Iste tit. titu. diui- ditur in se ptē ptes: q2 enume rātur septē gradus personarū. Et primo ponit de filiofa. scd̄o de im- pubere ⁊c. tertio de furioso. quarto de pdigo. quinto ponit de surdo ⁊ mu to. sexto de ceco. septimo de capto ab hostibus. secūda ibi preterea. ter tia ibi. item furiosi. quarta ibi. item prodigus. quinta ibi. itē surdus et mutus. sexta ibi. cecus. septima ibi. eius qui.

diuisio.

Non [a] tñ oībus lz facere testa- mētum statim [b] eniz hi q̇ alieno iuri subie cti sunt testamenti faciendi ius non ha- bēt adeo quidem: vt quāuis parētes eis permiserit [c] nihilo magis [d] iure testari possunt. ¶ Exceptis his [e] quos antea enu- merauimus: et preci pue militib⁹ q̇ in po testate parentū sunt quib⁹ de eo quod in castris acquisierunt permissum est ex cō- stitutionibus [f] princi pum testamētum fa-

a ¶ Non tamē. videbaꝶ quelibet: seruantē supradicta posse testari sed cōtrariū est in.xiij.casibus que in ti.isto pro parte dicunꝶ. ⁊ hoc est qd̄ dicit. nō tñ ⁊c. ⁊ no.j.eo.§.fi. Ac.

b ¶ Statim. id est in primis: vel statim.i.eoipso.

c ¶ Permiserint. sed cā mortis fi- lius donare pōt patre consentiēte: vt.ff.de do.causa mor.l.tā his in fi. [viij] ⁊ ratio diuersitatis est: q2 te- stamētū ex libero nō alieno arbi- trio debet pcedere: vt.ff.de here. in sti.l.illa institutio.[ix] viij.

Filius- fa. lz te stari nō possit bene tñ pōt do- nare cā mortis.

Additio. Nō tñ pa tris: sed si lij tm̄ mor te ꝯfirmaꝶ per patrē aūt solum an possit reuocari: et an fru- ctus inte- rim perce pti veniāt reuocādi: vide p Ange.hic. ix.

Additio. Et ita cōi ter teneꝶ: q2 ꝗuis dōatio cā mortis sit vltima voluntas: tñ magis accedit ꝯctui: vt no.§.de dona.in prin. qd̄ aūt si absenti p filiū pr̄e cōsentiēte doneꝶ an valeat ⁊ ipsi⁹ patris cōsen sus an p̄cedere debeat vl' seq̄. Et an validet testm̄ filij in q̇ est clausula codicillaris. vide Joh.fa. ⁊ Ang.h.

d ¶ Nihilomagis.i.non ideo ma- gis. habet em̄ in se negatiuam sicut nihilomin⁹ affirmatiuā.[i] j.

Nihilo magis ⁊nihilo minus differūt

Additio. Potest tamen testari ad pias causas. c. licet. de sepul. in.vi. ſm cōem opi. Quid aūt in aduēti- tijs in quibus prin. nō queriꝶ vsus- fructus. vide Ange.

e ¶ His. scilz castrēse vel quasi ca strense peculium habentibus: vt.§. titu.proxi.§.j.

f ¶ Cōstitutionib⁹ extrauagātib⁹

a ¶ Quod quidē ius.scilꝫ posse te stari in castrēsibus.
b ¶ Augusti.ꝙ nerue ⁊c.quorū di ct a nō habemus.
c ¶ Subscriptione. cuius ꝟba nō habemus
d ¶ Vete ranis. scꝫ filijsfa. de quib⁹ hic loquitur.
e ¶ Nul lis liberis vel fratri bus super stitibus. naꝫ liberi defuncti militis et fratres pa neꝫ exclu debant:vt C. com. de suc.l.fina. hodie soli liberi mili tis: vt in auē. de he re. ab in te.ve §. si igitur de functus. col.ix. ij.

Additio.
Quib⁹ nō extanti b⁹ succedit v na cū fra tribus: vt

igitur defunctus.col.ix.
g ¶ Cōmune. sic.ꝫ. per quas per so.no.acqui.§.j.[iij] iij.
Additio. In textu ibi inquietare ⁊ c.secus in profectitio et fructibus aduentitijs detractis: tamē que in proui sione filij et rerum oneribus suppor tā dis sunt necessarij Joh. fab.
h ¶ Jure ciuili.scili cet anti quo. sic.ꝫ. per quas perso. no: acquiri. §.j.
i ¶ pecu lia.s.aduē titia ⁊ ꝓfe ctitia. nā castrensia vl' q̄si etiā iure vete ri nō acq rebāt pri: vt.ff.de co. bono. l. si §. nec ca strense. [iiij] iiij.

Additio.

cere. ¶ Qd quidem ius [a] ab initio tantū militātibus datum est :tā ex auctoritate diui augusti [b] ꝙ ner ue:necnō optimi im peratoris traiani. Postea ꝟo subscri ptione [c] diui adriani etiā dimissis a mili tia.i. veteranis [d] cō cessuꝫ est. ¶ Itaqꝫ si q̇dem fecerint de ca strensi peculio testm̄ ptinebit hoc ad eum quē heredē relique rūt. ¶ Si ꝟo intesta ti decesserint:nullis liberis [e] vel fratrib⁹ supstitibus:ad parē tes eoꝝ iure [f] cōi per tinebit. ¶ Et hoc in telligere possumus id qd̄ in castris acq̇ sierit miles qui ī po testate patris est: neqꝫ ipm patrē adi mere posse neqꝫ pa tris creditores id vē dere vl' aliter inq̇etā re : neqꝫ prē mortuo cū fratribus cōesce: sed.s.ꝓpriū eius esse id qd̄ in castris ac quisierit ꝙꝙ iure [h] ci uili oim qui in ptāte parētū sunt peculia [i] ꝑinde in bonis parē tū cōputenť ac si ser uoꝝ peculia ī bonis dñoꝝ numeranť: ex ceptis videlicet his que ex sacris consti tutionibus: et preci pue nostris [k] propter diuersas causas non acquiruntur [l]. ¶ Pre ter hos igitur qui ca strense peculium vel quasi castrēse habēt si quis alius filiusfa: testamentum fecerit

co.titu §. si ꝟo dūmodo deferanť tanqꝫ hereditas:vt.ꝫ.proxi.
f ¶ Jure cōi. non hereditario: sed tanqꝫ occupāti peculiū ꝓfectitiū vel aduētitium:vt.ff. de castrē.pec. l.ij. hodie videť etiaꝫ iure hereditario: vt in auten.de here.ab inte.ve §. si

Et sic no.ꝙ in duplicatione bonoꝝ patris vel filij non veniunt aliqua peculia ſm Ange.hic.
k ¶ Nostris.⁊ aliene ⁊ nostre sūt vt.C.de bo. mater. ⁊.C. de bo.q̄ lib. per totum.
l ¶ Nō acq̇runť.s.nobis patrib⁹.

inutile[a] est: licet sue potestatis factus decesserit[b].

¶ Impuberes non possunt facere testamentum etiam si sunt sui: nec factū conualescit: licz efficiantur puberes vel sane mentis. h.d. Accu.

¶ Preterea testamētū facere nō pñt īpuberes[c]: q2 nullū eoꝝ animi iudicium[d] est.

Tpis tractus nō ꝯualidat inualidū.

a ¶ Inutile. q2 qd ab initio nō valet ex tractu tēporis nō cōualescit. arg. ī. ti. j. circa prin. [v] arg. contra. C. de nup. ꝛ si cōtra. So. ibi non valuit matrimonium ex primo: sed ex nouo post matrimonium consensu. v.

Additio. Et hoc verum indistincte si defect9 sit ī persona heredis: idem si in persona testātis: vt q2 sit intestabilis. sec9 si onerat9 creditoribus seruos instituere nequeat. l. ei qui soluēdo. ff. de here. insti. defectus quoqꝫ solēnitatis: vt nūero in vij. testiū rogatoꝝ ex postfacto cōfirmari nō pōt: nisi in casu. l. j. C. de fideicō. ꝛ. l. testō. C. de fideicō. li. sec9 si respiciat fauorem priuatū. l. filio preterito: ff. de iniu. test. Ang.

b ¶ Decesserit. nō idē de seruo testāte si fideicō. fit relictū q2 valet si durat volūtas: vt. ff. d leg. iij. l. j. §. j.

c ¶ Impuberes. sed ex quo tetigerunt de vltimo die. xiiij. vel. xij. an. satis est fauore testamēti: vt. ff. eod. qua etate. idē in vsuca. vt. ff. de vsuca. l. in vsuca. secus in prescriptionibus odiosis: vt. ff. de act. ꝛ obli. l. in oib9. itē sec9 vbi est fauor ei9 q̄ vult prorogare: vt in contractibus a minore factis: vt. ff. de mino. l. iij. §. minorem. [v] vj.

Additio. Tu dic ꝙ in cōtractibus semꝑ fit cōputatio de momento ad momentum siue tēpus imponatur ad inchoandum siue ad finiendam obligationem. l. cum qui kalendis ff. de verbo. obli. al's pro dic idem si tempus ponitur a. l. ad excludendum beneficiū. secus si ad inchoandū. sed qd si apponit per iudicem. ꝛ qualiter dilatio mensis computetur; vide Angelum hic.

d ¶ Iudiciū est. i. discretio. vt. ff. de iudi. cum pretor §. nō autem. Quādoqꝫ ponitur ꝑ sententia rei iudicate standū est: vt. C. de re iur. l. j. Qñqꝫ pro instantia cause triēnij: vt. C. de iudi. properandum. per to. Quandoqꝫ pro actione: vt iudiciuz fami. her. vel communi diuidūdo: vt. ī. de offi. iu. §. si familie her. et. §. fi. Quādoqꝫ pro lite siue cōtrouersia: vt iudicium pendet super hereditate: vt ff. ad treb. l. j. ij. respon. Quandoqꝫ ꝑ auctoritate: vt negocia ecclesiastica nō sunt disponēda laicoꝝ iudicio. i. auctoritate: extra de iudi. c. decernim9. Quādoqꝫ pro foro: vt causa iurispatronat9 diffiniri debet ecclesiastico iudicio et foro. c. q̄sto. extra de iudi. Qñqꝫ pro arbitrio. ff. q satisda. cog. in arbitro. Si enim arbiter est iudex: ergo arbitriū est iudiciū. Qñqꝫ pro vltima voluntate: vt iudicium testatoris cassum esse non debet. C. de sacrosanct. ec. l. j. Quandoqꝫ ꝑ questione: vt ciuilis causa in iudicium. i. in questionē deducta cū criminali post criminalem est distinguenda. C. de ordi. ind. l. fi. Qñqꝫ ꝑ discussiōe siue iuris disq̄stione: vt in Rubrica de iudi. ff. et. C. Qñqꝫ ꝑ potestate iudicandi: vt. ff. de iudi. l. iudicium soluitur. vetante eo qui iudicare iusserat. Quandoqꝫ ꝑ pnicie siue dānatione. vt ibi

Iudiciem sumit. xv. modis.

Additio.

i. Cho-rin. xi. Joh. v. Qui mãducat et bibit indigne corp⁹ et sanguinẽ dñi: iudiciũ sibi manducat et bibit. Q̃n̄q; p pena: vt ibi. Qui bona egerũt ibũt i vitã eternã: qui ꝟo mala in resurrectionẽ iudicij et pene eterne. Q̃n̄q; p pcessu iudiciali: vt. ca. j. de iudi. li. vj. et ista. xv. significata iudicij pñt his ꝟsibus comprehendi. Actio. lis. auctor. forus arbiter vltima velle. Questio discret. sẽt instant. discussio posse. Pernicies pena: processus iudicialis. [vij] vij.

Additio. Adde glo. magistra. in. c. iudicijs de reg. iu. in. vj.

a Itẽ furiosi. repete non possunt testamentum facere.

b Furiosi. hac ratione idẽ in mẽte capto dicam. vt arg. ff. de verbo. obli. a titio. in fi.

c Testati. vt. C. eo. furiosum. in prin. [viij] viij.

Additio. Item in dubio si tẽpus testamẽti erat remotũ a tpe furoris: sed si vicinũ: tũc ex qualitate ipsius actus presumitur fuisse sane mẽtis vel non. et qualiter probetur furor: vide Ange. hic.

d Negociũ. vt vsuca. inchoatam vt. ff. de vsuca. iusto. §. eũ. vel possessionem quesitã: vt. ff. de acqui. pos. l. si is qui animo. sic. ff. de pecu. l. quam tuberonis. in prin.

e Prodig⁹. pdigus est qui neq; finẽ neq; modũ habet in expensis: vt. C. de cur. fur. l. j. Nã prodigus dat dãda et nõ dãda. Auarus tenet tenenda et non tenenda. Largus mediũ tenet inter vtrũq;. vñ versus. Prodigus est animi vitio retinẽda profundens. Qui retinet dãda cupide: censetur auarus. Largus qui sumptum facit ex ratione libenter. Uide notata in. c. ex parte. extra de consue.

Itẽ furiosi[a] q; mẽte carent. Nec ad rẽ ptinet si impubes postea pubes aut furiosus postea cõpos mẽtis captus fuerit et decesserit. Furiosi[b] aũt si p id tempus fecerint testamẽtum quo furor eorũ intermissus est: iure testati esse[c] videntur: certe eo qd ante furorem fecerint testamento valente: nam neq; testamentũ recte factũ neq; vllum aliud negociũ[d] recte gestũ postea furor interueniens perimit.

Nõ valet testm̃ p digi factũ post interdictum: sed prius factũ sic. h. d. Areti.

Itẽ prodigus[e] cui bonorũ suorũ administratio[f] interdicta est: testamẽtũ facere non põt. Sed id qd ante fecerit q̃ interdictio bonorũ suorũ ei fiat: ratũ est[g].

f Administratio interdicta. si dicas a iudice planũ est: si dicas a lege: vt q; crimen. l. iulie ma. cõmisit multo min⁹ testatur. sed tũc prius factũ rumpitur: vt. C. ad. l. iuliã maie. l. fina. [ix] ix.

Additio. Et sufficit q; fiat preconiũ publice cum cause cognitione q; nemo cõtrahat cũ eo: vel q; iudex declaret eum esse prodigum vel det ei cura tanq; prodigo. seu aliter notorie prodigus existat.

g Ratum est. quid si fiat interdictio cũ tñ nõ sit prodigus. Rñ. forte nõ valet interdictio. arg. ff. de tu. et

Prodigus est. addi.

cura.da.ab his.l.scie.[i]sed cõtrarium verũ est cũ sit facta cõtra ius litigatoris tm̃:nõ contra ius legis. ff.que sen.sine ap.re.l.j.in princi.et .§.j.et.C.qñ puo.nõ est ne.l.ij. Uide c.cũ inter. extra de re iudica. j.

Snĩa contra ius litigatoris valet.

Addi.

Et hoc verũ qñ datus ẽ simpliciter curator impuberi tã͡q puberi: vt.l. si tutor petit⁹. ff. eo. sec⁹ si tan͡q pdigo cum non sit vt hic in fi. et est rõ: qr pupillum declarat natura: sz pdigũ ipse iudex: vel qr curatoris datio facili⁹ i.solo tractu temporis perdit vires q̃ pdigalitas vbi exigitur certitudo reditus ad sanã mentem. Ange.

Mutus et surdus possunt certis casibus cõdere testamẽtum:sed non semper h.d.primo. Et vitius super vnicõ: possit testamẽtum perfecte nõ nacer. Areti.

Itẽ surdus et mutus nõ sempᵃ testm̃ facere pñt. vti͡qz aũt de coᵇ surdo loq̃mur q̃ oĩno non exaudit: nõ q̃ tarde exaudit. Nã et mutus es intelligit q̃ eloqui nihil põt:nõ qui tarde loquit. Sepe em̃ etiã litterati et erudit iᶜ hoies variis casibus et audiendi et loquendi facultatem amittuntᵈ. Uñ nostra cõstitutioᵉ etiaz his subuenit : vt certisᶠ casibus et modis ₛm normã eius possint testari ; alia que facere que eis pmissa sunt. Sz si q̃s post testamẽtũ factũ aduersa valitudine : aut quolibet alio casu mut⁹ aut surd⁹ eẽ cepit ratũ nihilominus manet ei⁹ testm̃

Cecus em̃ solennitate cõi nõ põt facere testm̃.sed seruãdo solemnitatem specialiter in hoc assignatã.h.d. Areti.

Cecusʰ aũt nõ potest facere testamentum:nisi sit miles:vt.s.eo.ti.j.§. qñimmo.[ij] ij.

Addi. Sed hoc ex mẽte rapha. an hoc videtur impossibile:et debere intelligi de muto et surdo a casu: et tũc miles testabitur licẽtia principis in his casibus in quibus paganus non posset.

a Nõ semper.sed quãdo͡q possunt ₛm distinctionẽ sequẽtem.

b De eo surdo.sic.j.de inuti.stipu.§.mutum.

Addito cati sepe loq̃lã amittunt.

c Et eruditi iunioribus.

d Amittũt.et maxime impij aduocati:vt in eo puniãtur in quo deliquerũt.c.litteras.de temp.ordi.c. pastoralis.de iu.pa.et.c.fina.de immu.eccle.cum simili. Qr per q̃s peccat:per hec et torquetur.

Saþ.xj

e Constitutio.vt.C. qui testa.face.pos.discretis.

f Ceteris.vt mutus et surdus casu:vel mutus tm̃: siue natura siue casu: si scribere nouit sua manu scribat testamẽtum. si aũt p aliũ scribere velit ipetret hoc a principe:vt. ff. eo.si mut⁹ item si surdus tm̃ casu est : vel etiã natura testetur si vult si potest loq̃ articulate vt.C. eod. discretis. si autẽ natura ẽ surdus et mutus nõ potest

Testm̃ an possit fieri p mutum et surduz.

g Sed si quis.sic.s.eo.§. preterea.et.§.fina.

h Cecus.naturaliter vel casu:et orbatus vtro͡q lumine:secus si vno

tantum: vt. C. de excu. tuto. l. frater. [iij] iij.

[illegible] Et potest omnia facere et esse testis: preterquam esse iudex procurator vel aduocatus vel aliam dignitatem de nouo cum administratione habere dic vt no. in. l. j. §. cecum. ff. de posthum. Ange.

tū nisi per obseruatione[a] quam lex diui Justini patris[b] nostri introduxit.

¶ [illegible: Captiuus apud hostes testamentum facere non potest: sed ... si ibi moriatur ex lege cornelia valet: si redeat ex postliminio. hoc dicit ...]

a ¶ Per obseruationē. s. vt coram. vij. testibus et tabellione vl' alio loco eius si nō inueniatur tabellio dilucidius voluntatem suam declaret: et in hereditatib' et in legatis: et oia scriptis referātur: vt. C. eo. l. hac cōsultissima. [iiij] iiij.

Testati p cecū faciēdi solēnitas.

[illegible] Requiritur etiā q ante oia legata fiat heredis institutio. ſm Ange. hic. ista tñ solēnitas non requiritur in donatiōe causa mor. nec in testamento inter liberos. itē nec obseruaretur in codicillis: quāuis in eis reputet cōtrarium de iure verius. Ange.

b ¶ Patris mei. al's nostri. sic. §. de do. §. est et aliud.

c ¶ Apud hostes. s. vt captus vel obses: vt. ff. eo. l. obsides.

d ¶ Non valet. quia serui sunt vl' quasi: vt. §. de iure perso. §. serui. et ff. de li. ho. exhi. l. ij. [v] v.

[illegible] Hodie tamē contrarium obseruat cōsuetudo ſm Ang. hic.

e ¶ Fuerat ante captiuitatem.

f ¶ Postliminij. qd fingit eum semper in ciuitate fuisse: vt. §. qui. mo. ius pa. po. sol. §. si ab hostibus. non aūt. l. corne. ita fingitur. et qd dicit C. de cap. l. j. et. l. captum. improprie ponitur. l. cornelia. pro iure postliminij.

¶ Eius qui apud hostes[c] est testamentum quod ibi fecit nō[d] valet: quāuis redierit.

¶ Sed quod dum in ciuitate fuerat[e] fecit siue redierit valet iure postliminij[f]. siue illic decesserit: valet ex lege[g] cornelia.

g ¶ Ex l. cornelia que fingit eum preambula hora captiuitatis mortuum et sic liberum: vt. C. eo. l. cornelia. aliud esset si nulla esset fictio: vt in seruo pene facto: vt. j. qui. mo. te. infir. §. si tamen. Ultimo no. xiij. esse personas et plures que testari nō possunt. Filiusfa. Itē seruus: vt. §. e. in princ. et ff. eo. si filius. Itē impubes. Itē furiosus. Itē mētecaptus. Itē prodigus. Itē mutus. Itē cecus. Itē surdus: vt. §. eo. §. preterea. et §. item furiosi. §. item pdigus. §. itē surdus. et §. cecus. Itē dānatus ad mortē naturalē vel ciuilē: vt. ff. eo. l. ei' qui. §. j. vsq ad fi. Itē obses: vt. ff. eod. obsides. [vj] Itez de crimine famoso dānatus. [vij] vt. ff. eod. is cui. §. fina. et. l. cum lege. Itē de statu suo dubitantes. [viij]. vt. ff. eo. de statu. et. l. qui in domini. Item monach': vt in auten. de mona. §. id quoq. colla. j. et §. illud. sed hodie ſz quosdam corrigitur: vt in autē. de sanc. episco. §. si qua mulier. [ix] Itē is cui interdicitur bonis a lege: vt. C. de here. et ma. l. manicheos. et ad l. iul. maie. l. vj. vnde versus. Testa

Legis cornelie fictio.

Testamentu facere multis phibet a iure.

ri nequeunt impubes: religiosus. Morti dānatus: & sub patre filius obses. Prodigus & stultus: dubius: seruus: furiosus. Crimine dānatus cū muto surdus: & illū. Qui maiestatem lesit: cecum ꝗꝗ iungas. [i] vi.

[illegible] Intellige si sint pro pace tenēda et a populo romano in quib⁹ habet locum etiam lex cornelia ꝑm Joh̄ā. fab. al's. si dati ab alia ciuitate vel domino non fiunt serui: vt per Angelum hic. vij.

[illegible] Etiam ad pias causas si sit facta executio capitalis: quid autem de bannitis nostri temporis: vide Angelum hic. viij.

[illegible] Scilicet presenti de futuro qui retrotrahit: et in casu in quo efficerentur intestabiles: al's secus Angelus. ix.

[illegible] Et hoc verum anteꝗ sit professus tacite vel expresse ꝑm aliquos: vel quando habet filios ꝑm alios: al's secus: vt in autē. ingressi. C. de sacrosanc. eccle. vel verius dic ꝑm Ange. ꝙ illa dispositio non est testamentum ne corrigatur dicta autē. & idem ꝑm eum in aliis canonicis regularibus. i.

[illegible] Quid de excōicato infame. Dic ꝙ regulariter potest. Idem in ascriptitio vel cēsito homine alieno vel vasallo inter suos de familia. vsurarius autem manifestus non nisi cum solēnitate. c. ꝗꝗ. extra de vsur. in. vi.

De exheredatione liberorum.

Filius [illegible] heres institui vel nominatim exheredari: [illegible] testamentum ipso iure nullum. Filie [illegible] vlterioris grad[illegible] sculi per [illegible] [illegible] non rumpebant testamentum [illegible] accresce[illegible] et poterant inter ceteros exheredari. [illegible]

Non tamen vt omnino valeat testamentuz sufficit hec obseruatio quaz

[illegible] Licet dicta obseruatio. ꝟ. de te. ordi. solennis sit. non tamē &c. Uel dic. ꝟ. de ea obseruatione q̄ est circa fidem & ꝓbationem satis dictum est: nūc de ea q̄ est circa pietatē dicēdū est: & licet ea obseruatio q̄ circa fidem est satis diligēs sit. Non tamen &c. Uel dic ꝑm Ang. Ista rubrica continuatur per glo. i. i. in nigro. Uel sic. Dictum est. ꝟ. de testamentis et eorum ordinatione: verum quia in testamentis quandoꝗ liberi exheredantur: ideo sequitur rubrica de exheredatione liberorum. Contiuatio.

Non tamen. [illegible] Totus iste titulus diuidit i tres partes principaliter. Primo ponit quid iuris erat de iure antiquo circa exheredationē liberorū: & qua forma exheredabantur. Scd̄o qualiter hodie exheredari debeāt. Tertio aliqua dubia circa predicta subinfert. secū cunda ibi. Sed hoc quidem. tertia ibi. Sed in exped itione. Item prima subdiuiditur. Nam primo ponit quādam continuationē ad precedētia. Scd̄o ponit q̄liter exheredationē fieri de iure antiq̄ sufficiebat de liberis natis & in ptāte. & primū locum siue gradum obtinentibus. Tertio de liberis nasciturisadditio divisio.

supra [a] exposuimus. ¶ Sed qui filium [b] in potestate [c] habet curare debet vt eum heredē instituat: vel exheredem eū nominatim faciat. ¶ Alioquin si eum silentio preterierit [d] inutiliter testabit᷑: adeo [e] q̄dem vt si viuo patre filius mortuus: si nemo [f] heres ex eo testamēto existere possit: q2 scilz ab initio nō constiterit [g] testamentum. ¶ Sed nō ita [h] de filiab⁹ et alijs per virilē sexū descēdentib⁹ liberis vtriusq3 sexus antiquitati fuerat obseruatuz. ¶ Sed si nō fuerant scripti heredes scripteve vel exheredati exheredateve testamentum quidam non infirmabatur [i]. ¶ Jus autem accrescendi eis ad certaz

vel de natis nō obtinētibus primū gradum. Quarto de emancipatis. Quinto de liberis ciuilib⁹ tm̄ et de eoꝝ exheredatione. scd̄a ibi. Sed q̄ filium. tertia ibi. Posthumi. quarta ibi. Emancipatos. quinta ibi Adoptiui

a ¶ Supra. s. in titu. de testa. or.

b ¶ Filiū etiam militem: vt ff. de libe. et posthu. filiusfam.

c ¶ In potestate. secus ī emācipato iure ciuili: sed idē iure ptorio: vt. j. eo. emācipatos [ij] ij.

Additio. Immo hodie preteritus dicit nullū etiam de iure ciuili sicut in potestate constitutus: vt per glo. in. §. exheredatus. in autē. de here. et fal. Ange. hic.

d ¶ Preterierit. scz nec instituēdo nec exheredando: vt. j. de here. que ab inte. §. eadē. nec ipso iure valet: vt. C. de li. pre. l. maxime.

e ¶ Adeo. s. inutiliter testabit᷑.

f ¶ Nemo. ff. de iniust. rup. test. filio. §. fina. cōtra. So. ibi filius viuit [iij] hic non. vel hic iure stricto: ibi equo. [iiij] iij.

Additio. Et tūc non de rigore: sed de equitate valet quo ad legata et institutionem alioꝝ si ipsi instituti testamēti viā elegerint: al's quo ad legata tm̄: dūmodo aliquo modo cōstet de volūtate preteriti abstinere volētis: vt q2 renūciauit iuri dicē di nullū vel testm̄ expisse ↄfirmauit aut nihil a fratrib⁹ abstulit seu per annū siluit: vt p Jo. fab. hic. iiij.

Additio. An autē testamentuz per preteritionem filij in potestate cōstituti sit ipso iure nullū Ange. determinat ꝙ sic facie do. xvj. cōclusiones in hac materia: vide hic p eum.

g ¶ Nō cōstiterit. aliud si cōstitit: licet postea rūpatur: et iterū moritur: vt in posthumo: vt. ff. de iniust. rup. testa. posthumis. in prin. [v] et. j. eo. §. posthumi. ibi qd̄ etc. nec est mirum: quia si ab initio rumpitur agnatione posthumi: eo mortuo conualescit. arg. ff. de reg. iu. l. quod ab initio. v.

Additio. Et ibi est casus in quo etiam hodie necessaria est bo. pos. et alios viginti. vide per Angelum quod est magne vtilitatis: quia cā liberi infra annum. cognati vero infra centum dies tantum: et non solo anno: sed corā pretore agnoscente.

h ¶ Sed non ita. no. ex vna parte ponit filios tm̄: ex alia filias: et omnes ex masculis vel feminis descendentes.

i ¶ Non infirmabatur. contra. j. eo. §. sed feminini. Sol. vt ibi.

a ❡Ad certã portionem.scꝫ dimidiam eius quod ab intestato habituri essent:vt.C.de li.pre.maximuꝫ circa medium ibi. eum em̃ per contratabu.ꝛc. qꝛ mixtio fit cũ ceteris in remotioribus gradibus cõstitutis:vnde nõ valet cum debeant exheredari nominatim:vt hic dicitur.

b ❡Sed nec. hec ẽ scḋa differẽtia iter predictas personas

c ❡Inter ceteros.s. hoc modo vnũ de filijs meis exheredo vel vno institnto sic dico reliquos exhrẽdo. naꝫ nisi diceret: ceteros exheredo licet dicat filiũ meum exheredo cum plures habeat nemo exheredatus videtur:vt.ff.de lib.ꝛ posthu.l.ij. Sed secus erit in istis nam bene valet:vt hic dicitur.

Exheredatio inter ceteros q̃liter fit

portionẽ[a] prestabatur. ❡Sed nec[b] nominatim eas personas exheredare parentibꝰ necesse erat sed licebat inter ceteros[c] hoc facere.

❡ Exheredatio nominatim fit dupliciter. Angelus.

❡Nominatim autẽ quis exheredari videtur: siue ita exheredet. ❡Titius filiꝰ meus exheres esto siue ita: filius meus exheres esto nõ adiecto proprio noĩe scꝫ si aliꝰ filiꝰ nõ extet[d].

❡Etiam posthumi [illegible] nominatim vel exheredari. alš nato posthumo rũpitur testamẽtũ:sed valet priꝰ. Et femina posthuma olim inter ceteros poterat exheredari cũ legato masculus vero posthumus nominatim. Arc.

❡Posthumi quoqꝫ liberi vel heredes institui[e] debent vel exheredari. ❡Et

Additio. Istam glo. reprehendit Johã. fa. hic:siue intelligatur facere differentiam si dicat liberos tm̃ vel ceteros liberos per.l. ceteroꝝ:ꝫ ff.de ꝟbo. signi. siue dicat oẽs liberos ꝑ no.in.l.titius.quia censentur nominatim exheredati ꝑpter latã significationem dictiõis liberoꝝ. Dic ergo ꝙ si exheredans habet vnicum vel plures: ꝛ loquitur in plurali ꝑ verbum filios vel filias:videtur nominatim exheredare:siue dicat omẽs siue nõ:si per verbuꝫ liberos secus Si autem loquatur in singulari nullus videtur exheredatus: an autem in gratia vel rescripto debeat nominatim exprimi persona in cuius preiudicium conceduntur vide hic per eum.

d ❡Non extet.item alijs modis vt omnes liberi sint exheredati:et si sit vnꝰ tm̃:vt.ff. de libe.ꝛ posthu. titius.in principio. Item si predixerit alia verba quecunqꝫ:dummodo certa:vt.ff.si cer.pet.l. certum.ꝛ.ff. de iniu.rup.test.hosthumi.§. noiatim.ꝛ.ff.de libe. ꝛ posthu.l.j.ꝛ.ij.sꝫ secus si dicat filium meum instituo ceteros liberos exheredo:vel seiuꝫ extraneum instituo: liberos autem exheredo:hic nõ dicit oẽs: vt nõ cõtradicat princ. glo. [vj] uam dicoꝛ exheredare filium inter ceteros:

e ❡Institui.ista institutiõe ex presenti matrimonio nasciturj:ꝛ ex futuro instituti videntur:vt.ff.de lib. ꝛ posthu.l.placet.ꝛ.l.ideoqꝫ. [vij] quid in exheredatione posthumorum.an oẽs siue hi qui sunt in vte

ro tm̄ an alij qui sunt nasciturí ex presenti matrimonio vel futuro in telligũtur exheredati. Respon. nõ: cum masculi debeant nominatim exheredari: vt. j. codẽ. §. masculos. [viij] vij.

e Rumpitur. si vero exheredabatur de inofficioso agebatur: vt. j. de inofficio. testamen. §. posthumi. hodie vero exheredari nõ possunt vt. C. de inoffi. test. l. si. q̃s. §. legis.

Posthumi hodie exhedari nõ pñt

Additio. Et etiã filios postea adoptatos: qui dicuntur posthu. ciuiles. l. si quis posthumos. ff. eo. An autem naturales tm̄: et quid si instituat vẽtrem vxoris sue vide per Ang. hic. Additio. Et hec vera: lz glo. teneat cõ

in eo[a] par omnium[b] conditio est: quod et in filio posthumo et in quolibet ex ceteris liberis: siue feminini sex⁹: siue masculini[c] in preterito valet quidem testamentum: sed postea agnatione[d] posthumi siue posthume rũpitur[e]: ⁊ ea ratione totum infirmatur[f]. ¶ Ideoq̃ꝫ si mulier ex qua posthumus aut posthuma sperabatur abortum[g] fecerit: nihil impedimẽto est scriptis heredibus ad hereditatem adeumdam. Sed feminini quidẽ sexus persone[h] vel nominatim vel inter ceteros exheredari solebant: dum tm̄ (si inter[i] ceteros exheredarentur) aliquid eis legaretur: ne viderent̃ p̃terite esse p obliuionẽ. ¶ Masculos vero posthumos. i. filios: ⁊ deinceps placuit nõ aliter recte exheredari nisi noĩatim exhe

f ¶ Infirmatur. h adde q̃d est. ff. de testa. mili. l. si filius.

g ¶ Abortum. qui ẽ pro nõ nato: vt. ff. de verb. sig. l. qui mortui. ⁊. C. d posth. he. l. j. [j] j.

Additio. Item in seminato mortuo anteq̃ꝫ pfecte extrahatur secus tm̄ in nato ex

tra. in. d. l. placet. quã soluit Jo. fa. vbi eẽnt apposita v̲ba multiplicatiua: vel vniuersalia: q̃sq̃s q̃cunq̃ꝫ: et sĩlia: sec⁹ si indefinita tm̄: vt hic.

a ¶ In eo, scilicet quod sequitur. quod ⁊ in filio ⁊c.

b ¶ Omniũ. scꝫ posthumorum ex se nascituroꝝ: ⁊ ex filijs suis. [ix] licet in iam natis non sit par cõditio: vt. s. eo. sed nõ ita. ix.

Additio. Scꝫ masculis: i natis, eẽm ex feminis p̃teritiõe ⁊ exh̃rdatiõe habent: vt. j. eo. §. mater. Angelus.

c ¶ Masculini. siue ex masculo siue ex femina.

d ¶ Agnatione. id est natiuitate. sic. j. qui. ino. test. infir. §. j.

secto ventre qui non declinat ad mõstrũ dũmõ habeat pulsum: etiã si vocem nõ emiserit. Ex qua pena puniatur faciens fieri abortum: vide Angelum hic.

h ¶ Persone. s. posthume. nã iam natis feminis non erat necesse legari: vt. C. de libe. pre. l. maximũ in fi. ⁊. s. eo. §. sed non ita.

i ¶ Inter ceteros. hodie per constitutionem oẽs noĩatim: vt. j. eo. §. nostra. sed nouissimo iure nõ cum non sint ingrati: vt in aut. vt cũ de ap. cog. §. aliud. col. viij. [ij] ij.

Additio. Que causa debet exprimi ⁊ p heredem pbari: vt aut. ex causa. C. de li. prete. Ange.

a ¶ Posthumorum. sic.ff.de iniu. rup.testa.posthumorum.
b ¶ Loco.nō tamē veri posthumi sunt:vt.j.eo.§.hoc.in fi.
c ¶ In sui heredis.j.ď here.qua. et diffe.§. sui.
d ¶ Agnascendo. i. subtus vel postea nascendo:sicut posthumus verus. non enim nascitur cū natus sit: vt.s.ď ad optio.§.j. vel dic agnascendo id est incipiēdo esse agnati q̄ ad effectū succedēdi
e ¶ Parentibus. scz masculis. nam testamētū femine nō rumpitur per.l. velleiam: vt ff. de libe. ⁊ posthu. gallus.§. nunc de lege.ibi. nam ⁊ si ita ꝟba sunt:sed per querelam irritatur:vt C.de inofficio.testamen.l.iij.⁊.j.eo dem.§.mater.
f ¶ Necesse.causatiue:scilicet ne rumpatur testamentum: vt sequitur non precise. vt.C.de adopt.l.penul ti.§.que filio.
g ¶ Eo viuo.secus si post: vt.ff.de iniust.rupt.testament.si quis filio.
[iij] ⁊ in hoc differt a vero posthu.
[iiij] Item differt ab ascendentib⁹

dentur:hoc scilicet modo quicūq; mihi filius genitus fuerit exheres esto.

¶ Nepos ex filio moriēte patre viuo auo succedit in locū eius:ideo institui vel exheredari debet ne aliter preteritus rūpat aui testamentū qui modus est intro duct⁹ a lege velleia. hoc dicit. Areti.

¶ Posthumoꝝ [a] aūt loco [b] sunt et hi q̄ in sui heredis [c] locū suc cedendo quasi agna scendo [d] fiunt paren tibus: [e] sui heredes: vt ecce si q̄s filiuz et ex eo nepotē neptē ve in ptāte habeat quia fili⁹ gradu pre cedit: is solus iura sui heredis habet:q̄ uis nepos quoq; et neptis ex eo in eadē potestate sint. ¶ Sz si filius eius viuo eo moriatur aut qualibet alia rōne exeat de potestate ei⁹:incipit nepos neptisue in eius locum succedere:⁊ eodem modo iura suoꝝ heredum quasi agnatione nāciscunt. Ne ergo eo modo rūpat eius te stamētū:sicut ipm̄ fi liū vel heredē institu ere vel noīatim ex heredare debet te stator:ne nō iure fa ciat testamentum: ita ⁊ nepotem neptē ve ex filio necesse [f] est ei vel heredē in stituere vl' exhr̄dare ne forte eo viuo [g] filio mortuo succedendo

vt.ff.de in offic.testa ment.pater filium iij.

¶ [illegible] Et sic no. non conceptum tē pore mortis aui nō succedere ab intesta to de iure ciuili: vel pretorio: q̄uis in alijs dispo sitionib⁹ compre hendatur vt.l. paulus.ff. de bo. liber. Et hoc verū ex psona sua: sz ex psona sui pr̄is bene potest virtu te transmissionis q̄ fit etiā de querela vbi filius moritur ante aditam hereditatem: s̄m communiter doctores. Angelus aretinus. iiij.
¶ [Tra]ditio. Scilicet testatoris:secus in nepote post mortem vtriusq; nato:vt hic per docto.

a ¶ Velleia. nomen est cuiusdam noue legis: sed ius galli aquilij antiquius est: ꝛ loquitur in vero posthumo: vt statim dicam: vt. ff. de libe. ꝛ posthu. l. gallus. §. si quis filium.

b ¶ Similis. i. veris posthumis: talis erat modus vt si me moꝛtuo nascetur mihi fili⁹ infra x. mẽses vt. ff. de libe. ꝛ posthu. gall⁹. §. j. m̃. ꝛ §. s. ij. iij. ꝛ iiij sic ergo et hic per. l. velleiam: si suus heres eẽ desierit viuo testatoꝛe: vt. ff. de li. ꝛ posthu. gallus. §. videndum. Et in hoc hz locum lex vellcia. [v] sic etiã ẽ paritas ab intestato: vt. j. de he. que ab intest. §. cum autem. v.

Additio Cuius legis difficultates euitabis opponẽdo talẽ clausulã: omnes natos ꝛ nascituros q̃ mihi agnosci poterunt in tali re institutuo. Quo aũt ad exheredationem q̃si posthumoꝝ qui sunt iam nati: ꝛ q̃ dz fieri noiatim sic dices. Talem nepotem vel ꝓnepotem si q̃n meus erit ex tali causa exheredo. ꝓprie em̃ posthumi exheredari hodie nõ p̃nt: vt p Jo fa. ꝛ Ang. hic.

in locuz eius nepos neptisue quasi agnatiõe rũpat testamẽtũ. ¶ Idq3 lege iulia velleia[a] ꝓuisum est in qua filis[b] exheredationis modus ad similitudinẽ posthumoꝝ demõstratur.

¶ De iure pretoꝛio filij emancipati debẽt heredes institui vel exheredari: masculi noiatim: femine vo qualiter cũq3: al's dat eis bonoꝛuz possessio ꝯtabulas. (vj) h. d. Are. vj.

Additio. Etiã cõtra testamẽtum in quo fili⁹ in potestate est preteritus: [illegible] cũ posset adiri hereditas de iure ciuili vel peti. bo. pos. sm tabu. statuit pretoꝛ: vt remoto vitio preteritionis def ꝯtratabu. quia p̃teritio q̃ est ratio dãde contratabu. non debet esse ratio ipsius remouende. Ang.

¶ Emancipatos liberos iure[c] ciuili neq3 heredes instituere: neq3 exheredare necesse[d] est: quia nõ sunt sui hr̃des[e]. Sz pretoꝛ omnes tam

c ¶ Jure ciuili. sic. j. de here. que ab intest. §. emancipati.

d ¶ Necesse est. nã nihilominus tenet testamẽtũ. [vij] aliud in eo q̃ est in ꝑtãte: vt. s. co. in p̃n. vij.

Additio. Etiam de iure pretorio q̃d preteritionez non curat si testamẽtum septẽ signis signatũ fuerit: vt dixi i. summa. no. Ang.

e ¶ Sui heredes. supple. et q2 desierit eẽ hr̃des sui: al's nõ esset bona ratio cum filij necesse habent p̃res instituere [viij] licet nõ sint patres sui heres ad filios. Filius autem emancipatus per capitis diminutionem desinit agnatus esse: ꝛ remanet cognatus q̃ nõ cognoscitur a iure ciuili vt. j. de he. que ab inte. de §. emãcipati. ꝛ. s. de legiti. agna. tu. §. fi. ꝛ ff. de bo. poss. sz cũ patrono. §. j. Accur. viij.

Filius emancipatus ẽ a iure ciuili incognit⁹

Additio Et hoc veruz si referatur ad iura noua sm que pater preteritus dicit testamentũ filij nullum §. ꝛ hec quidem. in auk. vt cũ de appel. co. De iure autem antiquo valeret testamẽtum: licet posset rũpi per cõtrabu. sm Jo. fa. ꝛ Ang. hic.

a ¶ Feminini.lz in suis esset diffe-
rentia inter masculos et feminas
iure ciuili: vt.§.co.§.j.
b ¶ Exheredati. scz rite: al's autē
exheredato datur contratabu. vt
ff. de bo-
nor. poss.
contrabu.
l.nō puta
uit.i.§.nō
q̄uis. [ix]
Item etiā
institutis
datur con
tratabu.si
alius cō-
mittat eis
edictum.
[j]vt.ff.de
contrata-
bu.l.iij.§.
planet.ff.
de le. pre.
petita bo.
pos. cōtra
tabul.l. si
duo. [ij]
ix.
[illegible]
Instituto
autem iō
non dicit
cóntrata-
bu.qr ha-
bet aliud
remediuz

feminini[a] sex? q̄ ma
sculini: si heredes
non instituentur ex-
heredari iubet: viri-
lis sexus nomiatim:
feminini vo inter ce
teros. Quia si neqz
hr̄des instituti fue-
rint: neqz ita (vt dixi
mus) exheredati[b] p-
mittit eis pretor cō
trabulas testamēti
bonor possessionez.

¶ Filium adoptiuum [illegible]
adoptione [illegible]
[illegible]
quo ad patrem natu
[illegible]
[illegible] quod habebat fi
lio legitimum et na
turali: quo ad pa
trem adoptiuum: sed
emancipatus a pre
adoptiuo est extra-

scilicet additionem de iure ciuili:
vel bonorum possessio sm tabu. de
iure pretorio. Item nec rite exhere
dato: quia habet querelam inoffi.
siue sit in potestate de iure ciuili: si
ue emancipatus cū quodam signo
cum quo vadit ad ius ciuile tanq̄
familiaris ipsius pretoris: vt.l.pa-
pinianus.in principio.ff.de inoffi.
testamento. sibi tamen nunq̄ com-

mittitur edictum de cōtratabulas:
licet possit committi edictum iuris
dicendi nullum: vt hic per Ange-
lum aretinum. j.
[illegible]. Quam potest intentare
etiam cō-
mittente
inuito: vt
l.nōnūq̄.
de leg.pre
stan. An-
gelus. ij.
[illegible]
De cuius
legis in-
tellectu:
vide An-
ge.hic.
c ¶ Ha-
bent. quo
ad adopti
uum pa-
trem.
d ¶ Insti
tuēdi. ab
adoptiuo
patre.
e ¶ Iure
ciuili. qd
scilicz ius
ciuile scili
cet adop-
tiōis: que
vocantur
sui adop-
ui ad hr̄-

[illegible] quo ad ciuil[illegible]
habetur pro emanci
pato quo ad patrem
naturalē. h.d. Are.

¶ Adoptiui liberi q̄
diu sunt in potesta-
te patris adoptiui
eiusdem iuris habē-
tur[c] cuius sunt iustis
nuptijs q̄siti. Itaqz
heredes instituēdi[d]
vel exheredādi sunt
sm ea que de natura
libus exposuimus.
Emācipati vo a pa
tre adoptiuo: neqz iu
re ciuili[e]: neqz eo iu-
re quod ad edictum
pretoris attinet in-
ter liberos cōnume-
rant. Qua rōne ac-
cidit vt ex diuerso
qd ad naturalem pa
rentē attinet[f]: q̄diu

ditatē alio iure ciuili: scz p emanci
pationem sublatum est: quod esse
potest: vt.§.de legitim.agnatorum
tute.§.fina.
f ¶ Attinet. quod vocat emācipa
tos: vt.§. proximo.§. et est ratio: qr
desinunt esse filij: sed naturales nō
possunt desinere emancipationem
vt.j.de heredi.que ab intesta.§.mi
nus autem.

a ¶ Extraneorum.ff.de contrata-bu.l.j.§.r sui iuris.
b ¶ Patre.ff.de contrabu.eman-cipatus.§.pe.in fine.
c ¶ Sed hec.scilicet supradicta a principio titul.vsqȝ ad.§.emā-cipatos.
d ¶ Vetustas.i.media iuris prudētia:vt statim seqt.
e ¶ Introducebat.scilicet differentiaȝ sex⁹ r gradus r modi exheredationis: vt.s.eo.§.j.r.§.post hu.r.§.feminini.fi autē dicit d his que postea vsqȝ modo dicta sunt a.§.illo emancipatos.
f ¶ Constitutio.C de li.pre.vel exhr.l.maximū.

i ¶ Quia.prima ratio.
k ¶ Officio.id est simili officio.vna enim indiget altera ad procreationem sobolis:r hec est prima ratio legis duodecim tabu.vt.C.de legi.here.l.lege duodecim tabularum.
l ¶ Videtur.scilicȝ dādo filie bono.poss.cōtra tabul.in totum.licet nō possit dicere nullum vt suus: vt C.de libe.pre.l.maximum.ibi.r si preterit⁹ rc.et hec est tertia ratio.
m ¶ Simplex.ad differentiam antique distinctionis:vt s.codem.§.j.
n ¶ Per virilē sexū Quid de descendēt

quidem sint in adoptiua familia extraneorum[a] numero habeātur: vt eos neqȝ heredes instituere neqȝ exheredare necesse sit. Cum vero emancipati fuerint ab adoptiuo patre[b] tunc incipiunt in ea causa esse in qua futuri essent si a naturali patre emancipati fuissent.

¶ Circa institutionem r exheradtionē liberorum nō est hodie differētia in effectu nec inter masculos r feminas r ceteros descēdētes posthumos vel iam natos suos vel emancipatos.h.d.Are.

¶ Sed hec[c] quidam vetustas[d] introducebat[e]. ¶ Nostra vero constitutio[f] inter masculos r feminas in hoc[g] iure nihil interesse[h] existimans:q̄r[i] vtraqȝ psona in hominum pcreatiōe similiter nature officio[k] fungitur. ¶ Et lege antiqua duodecim tabularum oēs similiter ad successionem ab intestato vocabātur: quod r pretores postea secuti esse vidētur[l]: r ideo simplex[m] ac simile ius r in filiis r in filiabus et in ceteris descendentibus per virilem[n] sexum personis nō solum iam natis: sȝ etiā posthumis introduxit: vt oēs siue sui siue emācipati sint: vel heredes instituantur vel nominatim exhere-

g ¶ In hoc.al's em̄ multe differētie sunt:vt.ff.de statu ho.i multis.
h ¶ Nihil interesse.in auten.qui bus modis naturales efficiuntur sui r de eorum statuto seu ab ab intest suc.§.non autem.

tibus per femininum sexum. Respond.admittuntur sed cum diminutione tertie partis: vt.j.de hereditatibus que ab intestato deferuntur §.diui.et.C,de col.bo.l.illam.

a ¶ Eundem habeant. quo ad commodum: diuerso tamen iure. nam suus preteritus ꝛ dicit nulluz ꝛ contrabu. habet: si nõ vult dicere nullum quãdo preteritus est. [iiij] sed emancipat⁹ tm̃ habet contratabul. vt. C. de li. pre. maximũ. §. sancimus ita ꝙ ꝛc. ff. de lega. pre. is qui. Si autem exexheredẽtur habẽt querelam omnes. ff. de contratabu. l. nõ putauit. §. nõ quenis. ꝛ ꝺ inoffi. testa. l. papinanus. iiij.

exheredare.

b ¶ Postea nati sint. qui exheredari nõ possunt: vt diximus. s. eo. §. posthumi.

c ¶ Constitutione. C. de adoptio. l. cum in adoptiuis et recitať s. de adoptio §. sz hodie. Accursius.

d ¶ Occupatus. quid si non est in expeditione. Respon. ius commune obtinet vt s. de testamen. mili. §. illis.

e ¶ Non ignorãs. si enĩ ignorat nõ valet testamentum: vt. C. de test. mili. l. sicut certi iuris. [iiij] nisi fuerit eius animi: vt si filium haberet esset exheredes: vt ꝺ testa. mili. l. qui iure militari. iiij.

dentur: ꝛ eũdem habeant [a] effectum circa testamenta parẽtum suorũ infirmande: ꝛ hereditatẽ auferẽdam: quem filij sui vel emancipati habẽt: siue iam nati sint: siue adhuc ĩ vtero cõstituti postea [b] nati sint. Circa adoptiuos aũt filios certam induximus diuisionem que in nostra constitutione [c] quam super adoptiuos tulimus continetur.

¶ Preteritio mili[illegible] stãtis si sit: se habere liberos ꝑ exheredatione habetur. hoc dicit Aretinus.

¶ Sed si in expeditione occupat⁹ [d] miles testamentum faciat et liberos suos iam natos vel posthumos nominatim non exheredauerit: sed silẽtio ꝑterierit: non ignorãs [e] an habeat liberos: silentium eius pro exheredatione [f] nominatim facta valere con

[illegible] Scilicet a patre vel ei⁹ linea. Et idem si sine causa fuit exheredatus: tunc enim quia habet hec duo remedia cessat querela: secus si cũ cã: vt tunc eo probata repellitur: non probata vero quo ad institutionem tm̃ testamentum rescinditur. Et idem per omnia in emancipato: nisi fiat preteritio cum causa. vt exemplificat Johan. fabr. hic quia tunc emancipatus habet contrabu. tm̃. Emancipato autem instituto ꝛ nepote ex eo in potestate preterito: an testamentum valeat Ange. determinat ꝙ sic: qꝺ inducit an stãte statuto ꝙ femime nõ succedant sit necesse eas instituere vel

Heres su⁹ ꝑteritꝰ hz duo remedia: emancipatus vnicũ. Querela dať exheredatis.

[illegible] Et si verba essent generalia apta comprehendere omnẽ nasciturum ſm Bal. licet Ange. dubitet hic: secus tamen in pagano: vt hic per eum.

f ¶ Pro exhrẽdatiõe. ideoꝙ ꝙ̃rela inofficiosi testamẽti agiť: sz hoc cũ miles ẽ paterfa. nã tũc nõ ꝑt hře locũ castrẽ. pe. si enĩ esset filiusfa. nõ haberet locũ ꝙ̃rela: vt. C. de inoffi. testa. l. fi. §. fi. [v] v.

[illegible] Ista glo. est falsa vt no. s. de test. mili. in gl. sup ꝟbo cõmuni.

Querela inofficiosi an habeat locũ in testõ militis.

Preteritio an hẽať ꝓ exheredatiõe.

a ¶ Mater. idem intelligo in silentio liberorum ad maternam lineā vt. C. de inoffic. testa. l. cum filium. [vi] vi.

b ¶ Eis. scilicet descendentibus per lineam femininam: datur tñ et aliis ⁊ his maxime: vt. C. de inoffi. testamen. l. filiam.

e ¶ Paulopost. vt. j. de inoffi. testamen. p totum.

[illegible]. Et hec vera quando fuit incerta cā ⁊ tūc hoc ad matrē vl' ei⁹ lineam habetur pro exheredatione: ⁊ habz locū querela vt hic. Quo autē ad patrez et eius lineaz si sit facta preteritio a filio i potestate competit ius dicēdi nullum: si ab emācipato datur ɔtratabu. sed hodie non exp̄ssa causa testamentum ē nullum: vt. §. j. i auk. vt cū de ap. co. ⁊ per Angelum hic.

stitutionibus principum cautum est: ¶ Preteritio materna vel per maternam lineam ascendentiū habetur pro exheredatione. hoc dicit Accursius.

¶ Mater[a] vel auus matern⁹ necesse nō habent liberos suos aut heredes instituere aut exheredare sed possunt eos silentio amittere. Naz si silentium matris aut aui materni et ceterorum per matrē ascendentiū tantum facit q̄ntū exheredatio patris. Neq enim matri filium filiam ve: neq auo materno nepotem neptemve ex filia: si eū eam ve heredem non instituat exheredare necesse est: siue d iure[b] ciuili queramus: siue de edicto[c] pretoris quo pretor preteritis liberis contra tabu. bonorum possessionem permittit Sed aliud eis[b] adminiculum seruatur quod paulopost[e] vobis manifestuz fiet.

¶ De heredibus instituendis[f].

¶ Liber homo vel seruus proprius vel alicuius potest heres institui sine mentione libertatis. Et etiā intelligit̄ pprius in quo [illegible] habet nudam proprietatem. hoc dicit Areti.

f ¶ Instituēdis. i. q̄ pñt institui vt. j. e. vsq ad §. si plures ⁊ §. fi. Itē ⁊ qualit debeāt institui: vt j. eod. §. si plures. vsq ad §. fi. Accur.

¶ De heredib⁹ instituēdis. ¶ Continuatur hoc modo. Vidimus. s. de ordinatiōe testamētorum in ti. d testa. ordi. Verū q2 cā efficiens fuit necessaria iō post ea posuit d psonis testātiū: vt in ti. d test. mi. ⁊ q̄ testari nō pñt. i ti. qb⁹ lz fa. test. vl' nō. al's ē ti. q̄ nō ē p fa. te. Verū q2 in testamētis hr̄des instituūtur. videdū est & de hoc titu. Are. Vel sic. Visum ē. s. de filiis tā natis q̄ nascituris hr̄dib⁹ instituēdis vl' exhr̄dādis. Nūc seq̄t videre gñal'r d extraneis hr̄dib⁹ istituēdis

Continuatio.

Additio.

b ¶ De iure ciuili. quia nō habet eos in potestate: vt. j. de here. qua. ⁊ diffe. §. ceteri.

c ¶ Edicto. qui emancipati vocantur: vt. s. eod. §. emancipatos: quia eos non potest emancipare: vnde ɔtratab. locū nō habet: vt hic. ⁊. ff. de ɔ tab. ill d. §. ad testamēta. A.

Heredes instituere[a] permissum est[b] tam liberos hoies ꝗ̄ seruos: ⁊ tā ꝓprios[c] ꝗ̄ alienos[d]. ¶ Proprios autem olim quidē ſm pluriū sententias nō aliter ꝗ̄ cū libertate recte instituenda licebat. Hodie vero etiā sine libertate ex nr̄a cōstitutiōe[e] heredes eos[f] instituere permissuz est. ¶ Quod nō ꝑ innouationēs[g] induximus: sed qm̄ equus erat et atilicino placuisse paul⁹ suis libris q̄s tā ad massuriū sabinum ꝗ̄ ad plaucium scripsit refert. ¶ Proprius aūt seru⁹ etiā is itelligit

Heredes. Totus iste titu. diuiditur. in septem partes. Primo ponit regulā generalē ꝙ nō solū liberi: sed etiā serui: ⁊ nō tm̄ proprij: sed etiam alieni possunt heredes instituí. Scdo declarat qliter proprius seruus pōt institui: et q̄s dicat proprius seruus. Tertio q̄s dicat alienus: ⁊ quō pōt institui. Quarto ꝙ non tm̄ vnus: sed etiam plures possunt heredes institui. Quinto ponit diuisionem portionis hereditatis et de effectu ipsius. Sexto de institutione sub cōditione. Septimo ꝙ etiam ignotus testatori potest heres institui. secūda ibi. Proprios autem. tertia ibi. Alienus seruus. quarta ibi. Et vnum hoiem. quinta ibi. Hereditas plerūq;. sexta ibi. Heres ⁊ pure. septima ibi. Hi quos. vel diuidas vt diuidit hic glo. rubri.

a ¶ Heredes instituere. q. d. dn̄os intus in bonis suis facere. Nā heres id est dn̄s: vt. j. de heredi. qua. et diffe. §. fi. Itē ideo dixi intus: qꝛ ita subintrat heres in dn̄ium reruz defuncti ac si eadē persona esset: vt in auk. de iureiurā. amo. §. j. col. v. ⁊. ff. qui. ex cau. ma. l. cū miles. [vij] vij.

Possessio an sit eadē cū possessione defūcti.

[illegible] Non tamē est idē dominium qd̄ erat penes defunctū: sed fingitur esse idez ſm alienos. Uel ſm Rapha. etiā idē. Secus aūt in possessione quam volēs perdere: et in aliū transferre statim perdet ⁊ noua renascitur statim ꝙ est apprehēsa: ⁊ intelligitur semꝑ fuisse continuata si iterum a nemine fuit occupata: vt p Ange. hic.

b ¶ Permissuz est scilicet a iure.

c ¶ Proprios. scilicet suos.

d ¶ Alienos. sic. ff. eo. non minus.

e ¶ Constitutione vt. C. d ne. ser. he. insti. l. quidam.

f ¶ Eos. scz proprios seruos.

g ¶ Nō ꝑ innouationē. q. d. nō induxim⁹ hoc de nouo: sed apud antiquos hoc idē dixerat Atilicin⁹: vt subijcit. Sed ꝫ. ſ. qui. ex cau. ma. lz §. idē iuris. ibi. Noua humanitatis ⁊c. So. iste Justinianus nō inuenit: sed rōnē reddit. Cū nō est verisimile ⁊c. vt ibi vl' aliter. Atilicino placuit ⁊ Paulo. sed in legis necessitatē nō deduxerūt. sic ⁊. ſ. de test. §. sed neq; heres. Justinianus vero in legis necessitatē induxit: vt ex ipsa institutione liber esse videatur. [viij] Itē nunqd corrigit qd̄ al's dicitur. s. ꝙ pure institut⁹ ⁊ sub conditione liber: qꝛ expectat conditionis euētus: vt. ff. e. l. seruus. §. j. ⁊. l. quoties. §. fi. ⁊. l. qui filio §. j. Rn̄. non qꝛ istud locum habet qd̄ hic' dicit qn̄ libertas nec est data expresse. nec fuit retardata: at ibi expresse fuit retardata. [ix] viij.

Additio. Tu dic sm doct. q primo fuit ius legis necessitate: postea abrogatū. tertio per Iustinianū iterū ad legem redactum.

Additio. Si aūt esset expresse inhabita nō valeret institutio: vt dicto. §. idez iuris.

f Manumissum. s. videri: vt postea subijcit. & dic manumissuz simpliciter nō institutū: & hoc infert qđ sequitur q nec cū institutione fieri pōt liber: vt subijcitur: quare seqtur &c.

a Nudam proprietatez. vt iste liber et heres necessarius sit: vt. s. eo. §. rñ. sed tñ vsufructuarius perinde vtet: ac si esset seruus adhuc: vt. C. cōia đ ma. l. j §. sin aūt pprietari⁹. [j] j.

in quo nudā pprietatē[a] testatoꝛ hꝫ alium vsumfructū habēte.

Seruus accusat⁹ de crimine adulterij cōmissi cum dña sua non pōt ante sniam manumitti: nec ab ea heres īstitui. Ar.

Est autē casus in quo nec cum libertate vtiliter seruus a domina heres instituitur: vt cōstitutione[b] diuoꝛū seueri antonini cauetur: cui⁹[c] verba hec sunt[d].

Seruū adulterio maculatū[e] nō iure testamento manumissum[f] ante sentētiam ab ea muliere videri q̄ rea fuerat eiusdem criminis postulata[g] rōnis est. Quare sequitur vt in eundē a dña collata heredis institutio nulli⁹ momēti habeatur[h].

Seru⁹ in quo qs habet vsumfru. dicit alienus. Et iō institutus cū libertate ab vsufructuario nō cōsequit libertatē ipsam. h. d. Are.

g Postulata. i. accusata ex eodem adulterio cū seruo pprio commisso pro quo grauiter punit vterq₃: vt C. de mu. que ser. pro. se. immis. l. j. in pn. Quid si cū extraneo comisit adulterium. Rñ. nec tunc manumittit vsq₃ ad lx. dies. vt. C. de adul. l. iij. & ff. de adul. si postulaverit. §. iubet. Itē qđ si adulteriū tale cōmisit: non tñ accusat adhuc. Rñ. bñ pōt manumittere. [ij] sed in crimine lese maiestatis est spāle: vt post cōmissum crimē tale nō possit manumittere vel testari: vt. C. ad. l. iul. ma. l. fi. & ff. de do. l. post contractum. & l. donationes. §. fi. [iiij] ij.

Additio. Quid aūt in seruo cōi insolidū vel p parte instituto nō facta mētione libertatis. Itē quid in seruo dotali & alieno bonafide possessio: vide doc. hic.

b Cōstitutione. scilz greca quaz non habemus.

c Cuius. scilz cōstitutionis.

d Uerba hec sunt. que sequunt.

e Maculatū. i. accusatū. nā als est in lra accusatum: vbi de vbo ad verbū sunt ista q̄ hic dicunt: vt. ff. c. his vbis. §. interdū. sil'is expositio dr in lib. sapiētie de Iosep. Maculauerūt me impij. Et alibi in diuina scriptura. Mēdaces ostēdit q̄ maculauerūt eum. i. accusauerūt eum.

Macu lare est accusare. Sap̄. x.

Additio. Hoc est falsum qꝛ manumissio infra. lx. dies phibet: q cōputātur a die diuoꝛtij & nō accusationis: vt p Io. fa. & Ang. hic. iij.

Additio. An aūt manumissio facta pēdēte accusatione valeat si postea sequat absolutio: vide doc. hic.

h Nulli⁹ momēti habeat. qꝛ si

valeret institutio valeret libertas: vt.s.eo.j.rñ.z.§.qui ma.nõ pos.§.j.z ita no.ar.q vbi aliqd phibet fie ri directo:similiter z p obliquũ phi betur sic.ff.de cõdi.insti. que sub cõ ditione.§.si qs.[iiij] Itẽ ar. q cassato pn cipali cassatur quic quid seq̃tur ex eo vel ex his vt.C.de le ga.z cõsti.l.non dubium.iiij.

Prohibitũ fieri directo phibetur p obliquum.

Addītio. Quod est verum vbi est eadẽ ratio causa vel modus pro hibendi vel vbi absq vetito directo obliquũ operari nõ posset:vt hic p Jo.fab.Qua aũt pena ambo puniantur:vide Ange.hic.

a Testator.z iõ nõ põt eũ cum libertate instituere:vt.ff.eo.si alienũ in prin.Sed cõtradicit ad hũc.§.ff. de bo.auc.iu.pos.l.in vẽditiõe.[v] Sed certe q̃ ad alia est loco dñi: nõ quo ad hoc vt possit fieri liber: sed cũ al's manumissus esset a fructuario simpl'r sine instõne erit tanq̃ liber q̃diu duratur⁹ erat vsufruc.vt C.cõia.de ma.l.j.§.si aũt fructuari⁹ nũq̃d z hic erit tãq̃ liber:lz vere liber nõ sit.Rñ.nõ:qz ex morte testatoris ptinus erat futur⁹ q̃si liber si valeret hoc qd̃ ageretur:vt.j.de he. qua.z dif.in prin.Item et tunc erat vsufru.perdẽdus:vt.s.de vsufru. §.finit.vnde etiã sic esset quasi liber donec duraret vsufru.qz nihil duraret post mortẽ testantis: nihil valet talis institutio vt sit liber:sed dño suo hereditatẽ querit: vt.j.eo. §.alien⁹. Sed nũquid si erat vsufru.repetit⁹ in persona primi heredis vel etiã vlterioris qd̃ põt: vt.ff. qui.mo.vsusfruct.amit.l.repeti.in prin. Rñ. tũc erit q̃si liber toto illo tẽpore:vt in.d.l.cõia de ma.l.j.§.sinautem fructuarius. v.

Alien⁹ seruus etiã his intelligit in quo vsumfructum testator[a] habet.

Seruus a dño institutus fit liber et heres necessari⁹:nisi in vita testatoris fuerit manumissus [illegible] dicit Areti.

Seruus aũt a dño suo heres institutus siq̃dẽ in eadẽ cã[b] manserit fit ex testõ liber[c] heresq ei necessarius. Si vero a viuo testatore mãumissus fuerit: suo arbitrio adire hereditatem potest:quia non fit heres necessari⁹

Additio. Et. ff. ad sil. l.j.§.dñi.d q̃ vi de glo.sin gu.in.l.recte dicim⁹.ff.de vb.sig.Ange.

b In eadẽ cã.i.seru⁹ eiusdẽ dñi Joh.vt.ff.si ex nox.cau.aga.l.j.§.j.

c Liber.nisi aliqua lex ipediat libertatẽ:vt.ff.eo.l.si nõ lex.[vj]vel cõditio:vt.ff.eo.q̃tiẽs.§.fi.vel qz ex lege peruenit ad libertatẽ.vt.ff.eo. testamẽto.[vij]fz Jo. Itẽ fuit liber a semetipso: nisi institutus fuerit ita: cũ quis mihi heres erit stichus liber et heres esto.nam tũc a coherede accipit libertatem:vt.ff.de acquiren.here.l.ex parte. [viij] Itez z ignorãs fit heres et liber.ff.si certum peta.l.eius qui. vj.

Additio. In fideicommissaria autẽ libertate relicta si vnic⁹ sit fideicõ.z heres sponte adeat sit necessarius si plures fideicom. tunc primus nõ fit necessarius si constet alios velle hereditatem:al's sic per idẽtitatem rationis.Ange. vij.

Additio. Quam no.p limitatione multarum legũ:qz vt sit necessari⁹ nõ sufficit q tẽpore mortis testantis

sit seruus ipsius: si ante cōditionis euētum libertatē ⁊ hereditatē a lege cōsequatur· secus si post: vt.l.iij. §.qui fideicō.ff.e. Ange. viij.

Additio. Et sic datio coheredis extranei nō tollit necessitatem licz tollat sanitatez. de q̄ vide j.de vul. ⁊ ⁊ pu.in pn̄ci. Ange.

post ea eum alienauit: tūc em̄ reuiuiscit libertas: vt.ff.de test.l.verum ⁊.ff.co. quotiēs.§.fina.⁊.l.si nō lex. et.l.antepenul.

d ¶ Alien⁹. qui sic institui pōt cum liber erit: prius nō: vt.ff.de cō di.institu. seruus alienus. et l.qma.

a ¶ Utrū q̄z.i. hereditatē ⁊ libertatem. nam vt liber sit ⁊ heres necessarius hec duo conse qui dz testamento dn̄i: vt.j. de hered. qua. ⁊ dif. §.j.

cū vtrūq̄z[a] ex dn̄i testamēto cōsequit̄: q̄ si alienat⁹ fuerit iussum noui dn̄i adire hereditatē debet: et ea rōne per eū fit heres. nā ipse alienat⁹ neq̄z liber[b] neq̄z heres esse pōt: etiā cū libertate heres institutus fuerit: destitisse em̄ a libertatis datione videt̄ dn̄s qui eum alienauit[c].

¶ Seruus alienus heres institutus querit dn̄o suo hereditatē: si iussu suo heredi ratē adit. Si v̄o fuerit alteri alienatus [illegible] dn̄i adire. Si v̄o [illegible] fuerit manumissus pōt sub arbitrio adire [illegible].

¶ Alienus[d] q̄q̄z seruus heres īstitutus si in eadē causa durauerit iussu[e] dn̄i eius adire hereditatē debet. Si vero alienatus fuerit ab eo: aut viuo testatore: aut post mortē eius[f] anteq̄ adeat debet iussu noui dn̄i[g] adire.

e ¶ Iussu precedente aditiōe vt.ff.de acquir.here. l.si q̄s mihi bona. §.iussum. [j] et ita dn̄o queritur. al's si seruus nolit adire qd̄ pōt esse etiā domino iubēte nō q̄rit: j.

b ¶ Neq̄z liber. directa enim libertas in seruo alieno nō pōt habere locū: sed institutio pōt habere effectum: vt hic. sed aliud in legatis q̄ adimunt̄ hoc ipso q̄ alienātur serui: vt.ff.de adi.le.l.seruo cū libertate. [ix] ⁊ est rō: q̄z in legato spectat̄ dies quo cedit: an sit manumissus: vt.ff.q̄n di.le.ce.si post.§.si cū. ix.

Liberitas directa seruo alieno dari nequit.

Additio. Immo nō adimūtur: sed emptori acq̄runtur fm̄ Bar. per.l. sed in diem.§.fina.⁊.l. iulianus nostrer.ff.de cōdi.⁊ demon.

c ¶ Alienauit. scz alicui habēti factionem testamēti: vt.ff. eo.l. seruū meū.in fi.j.rn̄.⁊ hoc nisi redimatur ab eodē testatore qui eū instituit: ⁊ vt.C.eo.l.cū pponas.[ij] j.

Additio. Qd̄ facit si ex statuto vel lege req̄ratur iussus anctoritas: cōsensus: vel voluntas an precedere debeāt vel sequi. Et vide no.in.l.fi. §.necessitatē.C.de bonis q̄ libe. ij.

Additio. Si tn̄ coactus adeat valet actio: sed pater filia recusante. Item monasterium recusante adire ante aditionem mortuo possunt adire suo iure: vt per Angelum de arctio.hic.

f ¶ Post mortem eius. etiam post iussum anteq̄ tamē adiret: vt.ff. de acqui.here.antistius.§.j.

g ¶ Noui dn̄i. hoc est em̄ in hereditate vt illi acquiratur qui tēpore

Dies cessiōis spectat legatis

aditionis[iij]est dn̄s vel si liber est tunc:sed in legato spectat dies cessionis vt si tēpore mortis legātis sit meus licet alienem: tn̄ mihi debet legatū:vt.ff. qn̄ di.le. ce.l. si post.§. ij. iij.

[illegible] Quo tēpore cedit hereditas:ꝛ sic ē idē vtroq3 : vt tēpus cessionis inspiciatur: vt hic per docto.

a Suo arbitrio. sic.§.eo. si vero.

b Post dn̄i mortē verba legis sunt oia: et f̄m hoc planū est.vel testatoris: quia sic dicat institutio seruū

At si manumissus ē viuo testatore vel mortuo anteq̄ adeat suo arbitrio [a] adire pōt hereditatem.

¶ Seruus alienus pōt institui etiā post mortē dn̄i sui. Etiā seruus hereditarius vel eius qui ē in vtero. vt dicit Aretinus. [illegible]. Additio. Etiam si posthumus alienus qui institui non pō: vt.l.gallus.§.fin. ff. de libe.ꝛ posth. [illegible]

Seruus aūt alienus post dn̄i mortē [b] recte heres instituit q2 ꝛ cū hereditariis seruis est testamēti factio [c]. Nōdū [d] enim adita hereditas personæ vicem sustinet: non heredis futuri: sed defuncti [e]. Cuz etiā eius [f] qui ī vtero est seruus recte heres instituitur.

¶ Seruus pluriū ab extraneo institutus acquirit vnicuiq3 p parte dn̄ica. [illegible]

Seruus aūt plurium cū quibus [g] testamēti factio est ab extraneo [h] īstitutus heres vnicuiq3 dn̄orū

nullius:sed alicuius.s.hereditatis que vicē defuncti obtinet.[v] v. [illegible]. Nisi quo ad acqsitionem vsusfructus:q2 non debetur eo casu quo finiri deberet.s.eo defuncto:vt l.titio cuz mo. ff. de vsufr. sed ea adita, retrofingitur representasse p sonā heredis.l. heres qn̄q3. ff.de acqr. he. Ange. Uel inspicit psona defuncti q̄ ad hoc vt act9 valeat: etiaz si fuisset nō capax:sed quo ad acqsitionem inspicit p sona heredis cui dz acqri:vt h̄ p Jo. fab.

herede post mortē dn̄i.ꝛ pbatur hec lectio.ij.ff.eo.qui filio.j.rn̄. Nec ob. q̄ videat in diē hec institutio: vt.ī. eo.heres.q2 incertus est dies mortis:vt.ff.de cōdi.ꝛ demon.l.j.vn̄ valet.ꝛ.ff.eo.l.in tēpus.in prin.

c Testamēti factio.scilz passiue nō actiue:vt.ī.de here.qua.ꝛ dif.§. testamēti.ꝛ iussio heredū spectatur si modo cū defuncto fuit:l3 cū herede instituto nō sit testamēti factio: vt.ff.eo.si seruus hereditarius.

d Nōdum.bene dico seruum hereditariū posse institui: quia nō est

e Defuncti. ꝛ est forte rō: q2 defunctus est cert9 q̄ fuerit: sed nō sic de herede:q2 ꝛ si certus sit institut9 poterit esse q̄ nō adeat hereditatē: q2 pōt desistere multis de cāis:vt.ī. qui.mo.testa.infir.§.posteriore.ꝛ facit ad hūc.§.ī.de stip.ser. in p̄n.ꝛ.ff. de acqui.re.do. l.in eo.in fi.ꝛ.l.seq.

f Eius qui in vtero est.cum pro nato sit habēdus quo ad commodum:vt.ff.de sta.ho.l. qui in vtero. ꝛ.ff.eo.l.eius.§.j.

g ¶ Cum quibus.s.dn̄is.

h Ab extraneo. si ꝯo ab altero

Hereditas iacens defunctū ꝛ nō heredē repsentat

ex dñis sit institutus acquiritur ceteris socijs hereditas: quod dic: vt. ff. pro socio. l. verum. §. si seruo communi. [vi] vi.

Additio. Quādo aūt capacitas vel incapacitas serui īspiciatur ex capacitate vel incapacitate dñi sui: vide Ange. hic.

a ¶ Ius. su. dic quod sufficit vna iussio: licz sint plures dñi: vt ff. de acq. here. l. seruus duorum. & l. in acquirēdis.

cuius iussu [a] adierit pportione dñij acquirit hereditatem.

¶ Quis potest & vnū & plures heredes facere. h.d. Areti.

¶ Et vnū hominem et plures vsque in infinitum [b] quod quis heredes velit [c] facere licet.

¶ Hereditas pprie diuidit in duodecim vncias sine partes: quarum quelibet suo pprio noie nūcupat potest tamen diuidi in pauciores vel plures ꝑ voluntatem testatoris. h.d. Areti.

¶ Hereditas plerūque [d] diuidit in duodecim vncias que [e] assis appellatione [f] continentur. ¶ Habent enim he partes [g] ppria nomina ab vncia vsque ad assem: vt puta hec sestuns [h]:

vt. i. eo. §. non autem.

e ¶ Que. s. vncie simul collecte.

f ¶ Appellatione. i. significatiōe.

g ¶ He partes. i. posite in quātitates differētes. vel dic meli⁹ he partes. s. vncie. xij. ad partes redacte. est enim ad superiora facienda relatio.

Ad superiora facienda relatio.

h ¶ Sestūs. i. vncia & dimidia: vt. ff. de inoffic. testa. pap. §. quoniā quarta. [viij] Sed quare nō posuit nomen quod vnciam signaret. Rñ. quia plura sunt negocia quam vocabula: vt. ff. de pre. ver. l. nā natura. Et no. quod primū & scdm & tertiū & quartū nomē interpretationem sumit ex eo quod quotam designat hereditatis portionē. Sestuns enim dicit quasi semiuncia & vncia: et est tertia littera ei⁹ s nō x. [ix] Sextans: quia sextā partē signat. i. duas vncias. Quadrās: quia quartā: et ita tria vncias signat. Triēs: quia tertiā partē: & ita quattuor vncias signat. Sequētia vero noia ethimologiam habēt ex eo quod certū numerū vnciarū signāt. Dicit enim quincuns: nō quia quintā partē habent: sed quia quinque denotat vncias. Semis: quia sex: et sic de singulis per ordinē. Item no. quod nō omnes vncie que signantur per ista nomina cotinentur in asse: licet hoc innui videatur. sic enim cōtine-

Assis partes declarantur.

Oēs homines mundi pñt simul heredes institui

b ¶ In infinitū. quid ergo si instituam oēs homines quicūque sunt in mūdo: videtur nullū esse cū effectū habere nō possit: puto tñ valere: vt hic. sed nō poterit cōfirmari aditione ppter nimiā difficultatē vel impossibilitatem. [vij] vij.

Additio. Immo quiuis nō oēs aliqui tñ poterūt adire & cōfirmabitur totum testamentū: vt. l. nemo. ff. de testa. tu. & l. apud iulianū. §. idē iulianus. ff. ad treb. quib⁹ partes nō adeuntium accrescēt. l. liber homo §. sitius. ff. eo. & ita cōtra peti. hanc glo. defendit. Ange. hic per istum tex. ibi. in infinitum.

Voluntas testatoris est lex.

c ¶ Velit. cū sua volūtas sit lex: vt i auth. de nup. §. disponat. colla. iiij.

d ¶ Plerūque. ideo dicit plerūque: quia quādoque in plures: vt. i. eo. §. si plures: quādoque in pauciores diuidit:

ret as septuagintaocto vncias & dimidiam. Ideo autẽ ponit has partes: q2 quelibet põt in asse cõtineri: hac ratione & homo dicit risibilis: & actio legis aqlie penalis dicit: vt. j. ad. l. aql. §. his verbis. Item nota. ista tria nomina as põdus libra idẽ signare. Itẽ qñ qꝫ as ponitur ꝓ obolo vnde illud. Non

sestãs[a]: quadrãs[b] triens[c]: quincuns[d]: semis[e]: septũs[f]: bes[g]: dodrans[h]: dextãs[i]: deuns[k]: as[l]. ¶ Non aũt vtiqꝫ semp duodecim vncias esse oportet. Nã tot vncie assem efficiunt qt testator voluerit. ¶ Et si vnum tãtum quis ex semisse (verbi gratia) heredez scripserit: totus[m] as in semisse erit. ¶ Neqꝫ enim idẽ ex parte testat⁹: & ex parte intestat⁹ decedere[n] põt

As tria significat:

ne duo passeres asse veneũt. vñ versus. As obolus põdus as & possessio tota. i. hereditas: vt hic. sed & põdus large dicit omne qd est in statera positum: sed hic stricte accipitur pro pondere. xij. vnciarum. vnde dipondium quasi duplex põdium. scz xxiiij. vnciarum. vt. j. eo §. si plures & facit ad hunc. §. ff. eo. seruum meum. §. fina. viij.

Ratio aũt quare dimidia in sestunce solum habeat nominis prerogatiã est: quia sestuns octies sumpta peruenit ad numerum totius assis: quod nõ reperitur in aliis dimidiis ꝓm Joh. fab. ix.

Sed hoc nõ est verũ: quia nõ a quota cũ sit octaua pars assis dr: sed a nũero vnciaꝝ. ꝓm Jo. fab.

a ¶ Sestans. i. due vncie: quasi sexta pars assis.

b ¶ Quadrans. id est tres vncie: quasi quarta pars assis.

c ¶ Triens. id est quattuor vncie: quasi tertia pars assis.

d ¶ Quincuns. i. quinqꝫ vncie.

e ¶ Semis. id est sex vncie: scilicet dimidium assis.

f ¶ Septuns. id est septem vncie.

g ¶ Bes. id est octo vt olim des: quasi dempto triente.

h ¶ Dodrans. id est nouem: quasi dempto quadrante.

i ¶ Dextans. i. decem: quasi dẽpto sextante.

k ¶ Deuns. id est xi. quasi dẽpta vncia. &c.

l ¶ As. i. xij.

m ¶ Totus as. nã in totum presumit instituisse defunctus cũ aliũ nõ istituit: vt hic. & ff. eo. l. interdũ. §. j. [i] Idez quoqꝫ presumit in milite vt. C. de testa. mi. l. iij. [ij] §. hoc ergo. nisi qd hic sequitur: non ad superius proxi. rñ. sed ad hoc quod seqtur refertur: scilz neqꝫ enim &c. Sed si miles fecit testamẽtum in castrẽsibus: põt decedere intestat⁹ in paganicis: vt C. de testa. mili. l. ij. j.

Appellatio autez partis: siue sub designatione numeri siue quarte: siue dicatur pars partis: an referatur ad. xij. vncias. an ꝓo ad totam rem. et quomodo intelligatur: vide Ange. h. &c. ij.

Et ista est cõis opi. lz Ange. putet de iure verius sic distinguere vt ꝓcedat qñ verba possunt aptari ad ius cõmune: al's presumitur testatus de iure speciali. l. si miles vnũ ex fundo. ff. de testa. mili.

n ¶ Intestatus decedere. immo videtur ꝙ sic: vt. ff. de inoffi. test. l. nã et si parentibus. §. pe. & fi. que est cõtra. sed hoc est verũ ab initio: sed ex postfacto põt.: vt. C. de inoffic. test.

l.cū duob⁹.[iij] Et no.hic idē iuris nō esse in parte quo ad partē q̄d est in toto quo ad totum. vt.ff. famil. her.l. in hoc iudicio. arg. cōtra.ff. de pactis.l.iuregentium.§.adeo. et §. sequē.

[iiij] ⁊ facit ad hūc §.ff. de re iudi. l. in testamentis.[v] iiij.

Additio. Quod verum intellige: vt testamentū possit pro parte rum pi.⁊ p̄ parte non: nō autem vt hereditas debeat iure testati ⁊ intestati q̄: tota debetur iure testamēti. l.iij §.fin. ff.de iniusto rup. testa. vt per Johā. fa. et Angel. hic. iiij.

Additio. Sed ibi ē eadē rō in parte respectu partis q̄ est in toto respectu totius: al's sec⁹: vt hic. v.

Additio Et melius.l.ius nostrum e o.ti. Et procedit iste tex.indistincte:siue simpliciter sit facta institutio in re certa vel parte de reliquo non facta mentione:siue dixerit testator in residuo se velle intestatū decedere:vt per Johan. fab.et Angelum hic.

nisi sit miles[a]: cuius sola volūtas in testādo spectatur. ¶ Et econtrario potest q̄s in quātascunq̄[b] voluerit plurimas vncias suam hereditatem diuidere.

¶ Qui plures vult heredes instituere dispariter necessitatem habet per partes hereditatis distribuere: si non vult equaliter esse heredes. quibusdam cum institutis in partibus qui sine partibus institutus est habebit reliquias hereditatis sine sit vnus sine plures. Si vero totus as fuerit per testatorem distributus: qui sine parte est institutus habet semissem totius hereditatis. [illegible]

¶ Si plures instituerint heredes ita demū in hoc casu ptiū distributio[c] necessaria ē si nolit testator eos ex eq̄s[d] ptib⁹ heredes esse. ¶ Satis em̄ cōstat nullis partib⁹ noīatis: ex eq̄s partib⁹ eos heredes esse. ¶ Partib⁹ autē in quorūdam personis expressis si quis alius sine parte nominat⁹ erit: si quidē aliqua pars assis deerit: ex ea parte heres fit[e]. ¶ Et si plures sine pte scripti sunt:oēs in eandem ptē cōcurrūt. ¶ Si vo tot⁹ as cōpletus fit:in dimidiā[f] partē

a ¶ Nisi sit miles. nam miles bñ pōt pro parte testatus decedere: p parte intestatus: vt C. de test. mi.l.ij.

b ¶ Quātascūq̄. i. quotcūq̄. et facit. ff. eo.l. interdum.§.pa terfa. et.l. sequ. vsq̄ ad.l.ex facto.

c ¶ Distributio. i. assignatio partiū quā partē velit testator quēlibet habere.

d ¶ Ex eq̄s partibus: facit ff.e.l. quoties.§.heredes.

e ¶ Heres sit.eadē est rō i dipondio: vt.ff.eo.sabin⁹.⁊.j.eo.§.⁊ si plures. Itē est hoc verū si testator nō ignorat.vt.ff.e.quo loco.§.j. q̄ est cōtra.

f ¶ In dimidiā partē. aliter em̄ si asse expleto scripsit ex reliqua parte heres esto.tūc enim cū nihil reliquū sit:ex nulla pte heres institut⁹ est:vt.ff.e.l.itē q̄d sabin⁹.§.s̄z si asse

a ¶ Uocant̄.s. illi qui erāt institu ti in tota hereditate ptib⁹ exp̄ssis.
b ¶ Oēs q̄ erāt instituti sine ptib⁹
c ¶ Nec interest. hoc refert nō ad primū casum: sed ad supiorē.s. qñ pars vocat. Idem tñ in scdo sʒ nō haberet locū ratio que redditur. Ea em̄ ⁊c. vł dic quo ad primū et statim cū sic fit institutio intelligitur pars vocare: ⁊ facit ad hoc. ff. eo. l. loco. §. rñ.
d ¶ Uideam⁹. vt ff. eo. l. interduʒ §. paterfa. vsq̄ i fi. l.
e ¶ Dipōdio. dr̄ ante dipōdium pōd⁹ siue hereditas in xiiij. vncias diuisa. sic em̄ pōdus dicit̄ ea q̄ in. xij. diuiditur. ⁊ tripōdio qđ in. xxxvj. ⁊ q̄dripōdiū qđ in. xlviij. ⁊ sic de singulis.
f ¶ Ideq̄ erit. i. q̄ diximus si quis expleto asse fuit institutus heres in dimidiā vocat̄. vel non expleto asse in vacātē ptē vocat̄. [v] vt. §. e. §. ptib⁹ aūt. vel trāscēdētē i vacātē vsq̄ ad dipōdiū. vt. §. pxi. rñ. Ideʒ est etiā si dipōdiū sit expletū. Sed §. ff. eo. idem sabinus. in fi. l. vbi dicit expleto dipondio institutū nō habere partem vacātē vsq̄ ad tripōdiuʒ Sed certe immo dicit q̄ sic recte illa littera itelligit̄: et ita cōcordat Itē videt̄ ɔtra. ff. e. l. ex vncijs vj. sed certe ⁊ illa ē ɔcordātia si recte ibi fiat cōputatio vnciarū. Sʒ magis videtur contra. C. de leg. l. cum qōne vbi dicit ñ fieri trāsitū. ad dipondium vel tripondiū sed tm̄ videtur adimi primo q̄tum confertur scdo. [vj] Sʒ distingue: aut voluit testator excedere assem vel dipondiū: quod potest: vt. §. eo. §. nō autem. ⁊ ita hic intelligitur. Aut noluit: ⁊ tunc habeat locū lex ɔtria.

Dipondium. Pōdus Tripōdium. Quadripondium.

vocātur[a]: ⁊ ille vel illi oēs[b] in alteram dimidiā. ¶ Nec interest[c] prim⁹ an medi⁹ an nouissimus sine pte heres scriptus sit ea em̄ pars data intelligit̄ que vocat.

¶ Pars hereditaria a testatore nō distributa decrescit heredibus pro portionibus hereditariis. Idem ē cōtra si testator plus attribuit q̄ sit in hereditate: tunc cuilʒ heredū decrescit pro rata. h. d. Aretinus.

¶ Uideam⁹[d] si pars aliqua vacet: ne tñ quisq̄ sine parte sit heres institut⁹ q̄d iuris sit: veluti si tres ex quartis ptib⁹ heredes scripti sunt. ¶ Et cōstat vacātē partem singulis tacite pro hereditaria pte accedere: ⁊ perinde haberi ac si ex tertiis partib⁹ heredes scripti essent. ¶ Et ex diuerso si plures heredes scripti in portiōib⁹ sint tacite singulis decrescere: vbi gr̄a: si quattuor ex tertiis ptib⁹ heredes scripti sunt perinde habeātur: ac si vnusq̄sq̄ ex quarta parte script⁹ heres fuisset.

¶ Si plures vncie q̄. [illegible] sint distribute: [illegible] sine parte [illegible] dipondium. h. d. Ar.

¶ Et si plures vncie q̄. xij. distribute sūt is qui sine parte institutus est qđ dipōdio[e] deest habebit. Ideq̄[f] erit si dipon-

pondi⁹ explet⁹ fit: q̄ oēs ptes ad assem postea reuocātur a: q̄uis sint pluriū vnciarum.

Heres pt institui pure & sub cōditiōe: nō aūt ex certo tpe vel ad certū tēpus. Si tn̄ sic instituat valet institutio tanq̄ pura vitiata tali adiectione. h. d. Ang.

Heres et pure et sub cōditiōe institui pōt ex certo tpe b: aut ad certū tps nō pōt: veluti post q̄nquēniū q̄ moriar: vl' ex kalēdis illis: vel vsq̄ ad kalendas illas heres esto: deniq̄ diē adiectū haberi p supuacuo placet & pinde eē acsi pure heres institut⁹ esset.

Cōditio impossibilis in vltimis volūtatibus non vitiat. hoc dicit Aretinus.

Impossibilis c cōditio in institiōibus & legatis: necnō in fideicōmissis & liber⁹

Itē & tūc qn̄ dubiū est similiter locum habeat. l. cū q̄stio: q̄ est s̄. [vij] Alij dicūt hāc corrigi p illā. A. ccur. vj. Additio Quid aūt de portiōe vni⁹ ex istis sine pte institutis repudiātis qui accrescat. vide Ange. h. vij. Additio. Et tunc si noiatim assē expleuit videt trāsire ad dipondiū alias nō: vt. l. qui non militabat §. filijs. ff. eo. & d' effectu an fiat trāsit⁹ ad dipondiū vel nō vide Joh. fa. hic q̄ infert q̄ si papa ex certa scia puideat duobus de eadē pbēda q̄ vterq̄ admittat. extra de rescript. c. duob⁹ i fi. li. vj.

a Reuocātur. hereditas em̄ nō ideo auget q̄ in plures diuidit vncias: sicut libra: lz p solidū vel aliū numerū diuidat: & ideo quotā ptē quis dz hr̄e in dipōdio totā p̄t ptē hr̄e de asse: vt hic. & ff. eo. ex vncis

b Ex certo tpe. sz in diem incertū q̄s p̄t institui heres: puta cū ip̄e poterit capere ex testō [viij] vel cū ip̄e moriet [ix] vel cū titi⁹ morietur vt. ff. eo. l. in tps. & l. q̄ filio. j. rn̄. & ff. d' lib. & posthu. fili⁹ a pr̄e. j. rn̄. C. e. l. extraneū. Miles aūt pōt etiā extraneū ex certo tpe vel in certū tps instituere: vt. ff. de mili. test. l. miles.

& facit ad hūc §. ff. eo. hereditas. et tn̄ est s̄. ff. de reg. iu. actus. sed ibi nō est de hoc actu: scz factionis testamenti. vn̄ interpretandū est: vt magis valeat q̄ pereat: vt. ff. de rebus du. l. quotiens. viij. Additio. Q d' est verū qn̄ incapacitas ē respectu heredis tm̄. sec⁹ si etiā respectu testantis vt in spurio: de quo vide Ang. h. ix. Additio. Et tūc talis cōditio reijcit: et statim et pure erit heres sm Ang. & Jo. fa. tz s̄rium. & an idē sit in ecclesia post mortē filij instituta. Item an vxor cui relictus est vsusfructus oīm bonoꝝ: vel est in eo instituta siue in vita: & post mortem alius est institutus vel etiā nudus an interim habeat vsum fru. vide per Angelum hic.

c Impossibilis. cōditio trib⁹ modis pōt dici impossibilis: vel de natura: vt si celum digito tetigeris heres esto: vt. j. de inuti. stipula. §. si impossibilis. [j] Item de iure: vt si patrez ab hostibus non redemeris vel similis. Nam hoc facere nos nō posse p̄sumit ius. vt. ff. de cōdi. insti. l. conditiōes. & l. filius. & in his duabus habet locum iste. §. impos-

Conditio dicitur impossibilis quadruplr.

sibilis.[ij] Item de facto: vt si mon tem aureum dederis heres esto. et hoc casu non valet institutio vel li bertas: cum nec animus dandi fue rit iuris presumptionē: vt.ff.de sta tu liber.l. cum here des §.j. Item est q̄dam q̄rta impossibi litas pro pter pple xionem q̄ vitiat: vt ff.de cōdi. insti.si ti tius.q̄.l. ē huic contraria. sed certe hic de im possibilitate nature dicit: vt.j.de in uti.stipu.§. si impossibilis.[iij] Sz certe idem videtur in primis dua bus q̄ vitiet institutio: vt.j.de leg. §.fi.qui est contra. sed solue vt ibi Item facit.ff.de lega.j.si mihi.§.j.et ff.de condi.institu.l.j.[iiij] j.

tatibus pro nō scripta[a] habetur.

¶ [illegible]

[Additio] Et ista impossibilitas ali quando ponitur in dispositione: et tunc si sit circa substantialia semp vitiat: si circa accidentalia in vlti mis voluntatibus vitiatur. Idem in contractibus bo.fi. et in iudicijs si a principio inerat: saltem vbi iu dex eam non expressit. Aliquādo ponitur in conditione: et tunc in cō tractibus vitiatur: vt hic. sed in iu dicijs vel arbitris vitiat snia. ij.

Additio. Fallit si sit impossibilis ex eo q̄ lex ei non assistat: puta quia facit dispositionem cantato riaz. nisi in relictis ad pias causas Item fallit quando faceret pecca re testamentum in forma substan tiali. Item quando sine turpitudi ne potest de facto impleri. Itē quā do respicit aliquen honestum finē quia tunc q̄uis simpliciter reijcia tur: debet tamen in aliam similem honestam causaz impleri. De quo dic vt per Angelum hic notabili ter. Item quando testator putauit conditionem possibilem .l. seruo ma numisso. ff. de condi tio. in de. quod limita vt h per eū. iiij.

[Additio] Et proce dit quan do ex facti implemento non potest resolui in vtilitatem implentis: vt ibi animas non vitiat siue resultet ex verbis testatoris immediate siue aliunde. et siue cadat inter res di gnas pari fauore: siue non s̄m An gelum aretinum legum doctorem excellentissimum.

[illegible]

¶ Si plures cōditio nes in institutiōibus ascripte sunt: si q̇dē cōiūctim: vtputa si illud et illud factū fue rit oībus parēdū[b] ē:

a [illegible] Pro nō scripta. sed cur secus in contractibus vbi vitiat contra ctum impossibilitas: vt.j.de inutili bus stipulationibus.§. si impossi bi. et. ff. de actioñ. et obligatioñ. l. non solum. Respondet. hoc so lum est fauore vltime voluntatis. [iiij] iiij.

Additio Aliam rationez vide per glosam in.l.j.ff. de condititioni bus institutionum. Johannes fa bri.

b ¶ Parendum est. si sit potesta tiua: vt hec. si decem dederis. vel mixta: vt si ieris romam: vt.ff. eo dem.l. seruus.§. puto generaliter: si autem causalis: et tunc sufficit primam existere: vt.ff. de conditio nibus institutionum.l. si plures in stitutiones.[vj] vj. Condi tio est triplex.

Additio. Istā reprobant docto.q₂ inre nō ꝓbaꝛ nisi eā intelligas:vt dicam in glo.seq.

a ¶ Si separatim.i.sub disiūctiua cōiūctione.idē in legato seruaꝛ qđ hic i institutōe dici tur. Sʒ si i diuersis partibus testamenti nouissime debet obtemperari. [vij] sed in libertate directa cuilibet obtemperari sufficit: vt.ff.de condi.ꝛ demon.sub diuersis.in fideicōmissaria nouissime: vt de cōdi.ꝛ demon. ꝑ fideicō.ꝛ.l.qđ traditū.[viij] ꝓm Johā.ꝛ facit adhūc.§.ff.de ꝟb.obl. si ita quis stipuletur.

Additio. Qđ est verū in legatis:sʒ in instōnib⁹ videꝛ ꝙ priori q̄ extiterit.d.l.si plures.ꝛ isto casu pōt verificari glo.precedens. viij.

Additio. Et est ratio:q₂ equiparā tur legatis cum per manum heredis dētur.Itē q₂ testato₂ nō tā libe raliter voluit subuenire fideicommissarijs sicut directis. arg.l.cum q̄stio.C.de leg. ꝓm Jo.fa.ꝛ Ang.h.

b ¶ Fratris filios.vel etiam suos seruos vel quēcūq₃ alium:vt.C.eo. l.extraneum.

c ¶ Peregrinātes.al's peregrinatos:puta q₂ visitauit limina sancti Jacobi vel sancti Petri: aliđ si eēt peregrinus.i.deportatus: tunc eīm institui nō pōt: vt.C.e.l.j.q̄ est huic §.ff.eo.l.sʒ si in cōditiōe.§.solem⁹. [ix] Itē sunt ꝛ alij q̄ possunt institui heredes vel habere cōmodum ex testamēto:quos notaui.j.de lega.§.legari. ix.

Additio. Etiam quo ad vtilitatem fisci ꝓm cōem opi.vt.p Ang.hic.

Si separatim[a] veluti si illud aut illđ factū erit:cuilibet ꝯditiōi obtēperari satis est.

¶ Etiā penit⁹ ignotus ꝛ quem testato₂ nūq̄ vidit pōt heres institui.h.d.Areti.

¶ Hi quos nunq̄ testato₂ vidit heredes institui possunt: veluti si fratris filios[b] pergrinantes[c] i gnorans qui essent heredes instituerit:ignorantia eīm testantis inutilem cōstitutionem non facit.

¶ De vulgari substitutione.

¶ De vulgari substitutione

¶ Sptra dictuʒ est de institutionibus primis:vt.s.eo.tit.j. nūc đ secūdis:q̄ substitutiōes dicūtur siue primo gradu fiant vel alio: vt.j.eodem in principio. [j] ꝛ quia vulgaris est magis communis: quia et a quolibet ꝛ cuilibet fieri potest [ij] ideo de vulgari premittit. Accursius. j.

Continuatio

Additio. Differunt tñ q₂ substitutus in re certa per verbum nunq̄ trahitur ad totum.l.cogi.§.qualiter.ff.ad trebel.nisi esset substitutus in quota alio non existente herede:secus autem est in institutione:vt.l.j.§.si ex fundo.ff.de hered. institu.Ange. ij.

Additio. Et est directa substitutio nihil habens specialitatis.Et principalis substitutionum diuisio est duplex:scilicet directa quando per manus suas accipit:ꝛ fideicommissa quando per manus alterius. Directa autē subdiuidiꝛ in quinq₃ scilicet vulgari:pupillari:exemplari: breuiloqua: ꝛ compendiosa: de quibus suis locis videbitur.

Diuisio

Potest ¶ Totus iste titu.diuiditur in quattuo₂ partes. Primo ponit⁹ꝙ cuilibet liberum est facere pluralitatem graduum here=

dum. Secundo quod loco vnius instituti possunt plures substitui: et econtra. Tertio quando partes sunt in institutione expresse: et non in substitutione. Quarto quando seruus alienus vt paterfami. instituitur. Secunda ibi et plures. tertia ibi. et si ex disparibus. Quarta ibi si suum. Et not. quod istud principium textus cum §. primo habetur fere sub eadem forma verborum in.l. potest.ff. de vulga. et pupilla. substitu.

Additio.

¶ Potest quis plures gradus heredum facere: et in subsidium substituere seruum necessarium heredem. hoc dicit Aretinus.

Potest autem[a] quis testamento suo plures gradus[b] heredum facere: vt puta si ille heres non erit ille heres esto: et deinceps in quantum[c] velit testator substituere[d]. Et nouissimo[e] loco in subsidium

Additio. Ut quia credatur codicillari et vere codicilletur, et sic que a principio valere non potest iure directo vel propter defectum solennitatis: quia facti in codicillis: vel per defectum conditionis persone cui fit obligatur Non tamen plus durabit quam duraret directa si iure directo valere possz. Que autem a principio iure directo valere potest nunquam obligatur nisi adsit clausula codicillaris respiciens tempus futurum: vide per Angelum hic.

a ¶ Potest autem quis in testamento. In alia autem volutate quam in testamento: vt in codicillis: vel aliqua alia non fit. scilicet huiusmodi substitutio: vt directo valeat sicut nec institutio fieri potest: vt.j. de codicil.§.penul. et C. de codicil.l. hereditatem.[iij] fit tamen in codicillis ex certa scientia.[iiij] vt per fideicomissum: saltem directo costitutus per hec verba: substituo admittatur: vt.ff. ad trebel.l. sceuola Rn. nisi testator putaret se facere testamentum et facere codicillos non destinasset: licet posset: nam tunc substitutus in his nec directo: nec per fideicommissum admitteretur: vt C. de codicil.l. fina.§. illud quoque. et facit.ff. eodem.l. potest. iij.

Additio. Nec exheredatio: et ex istis in dubio testari. sine ipsis autem codicillari voluisse presumitur. l. illud.§. tractari.ff. de iure codicil. et est glo. singularis in.l. ab his ciuibus.ff. eodem. iiij.

b ¶ Gradus. ad similitudinem enim graduum sic dicuntur qui faciunt scalas. sic et dicitur gradus consanguiniatis: vt.ff. de gradi.l. iurisconsultus.§. gradus.[v] v.

Additio. Et hoc verum si constat de mente testantis: alias in dubio presumitur ambo instituti: vt sic ambo habeant secundum tabu. nisi pater et filius per ascendentem instituantur et sic intellige quod habetur in.l. gallus.§.j.ff. de libe. et posthu. Angelus aretinus.

c ¶ Inquantum id est in quot.

d ¶ Sustinere. scz potest.

e ¶ Nouissimo. id est vltimo. sic.j. de suspec. tuto.§. nouissime. Sz nunquid in alio nisi in vltimo fieri potest. Respson. non. cum enim ipse seruus omnino esse heres compellatur: vt hic subijcit. et.j. de heredum qualita. et differen.§.j. patet alium qui esset ei substitutus non admitti: vt.C. eodem.l. post aditam. Re-

cursus.[vi] vi.

Baldus. Et sic licet datio substituti vulgaris tollat suitatem in filio:non tamen tollit necessitatem in seruo.⁊ intelligitur tunc collata substitutio.in casu impotentie. Ange. Pro cuius vulgaris substitutionis euidentia dic quod est triplex. Primo expressa:⁊ tunc aliquando in genere:vt in breuiloqua. aliquando in specie puta si heres non erit:que verba intelliguntur scilicet ex testamento etiam si sit filius. Item intelligunt vt declarat textus.j.e.§.fi. Item si de iure ciuili in illo qui eo iure venire potest. Aliquando autem est expressa singularis:vt si posthumus non nascetur. Secundo est tacita vt que cōtinetur in expressa pupillari:⁊ admittitur cōtra matrē: pupilli:nō aūt testatoris. Tertio est partim tacita:ptim expssa:vt quādo exprimit vnus casus tm̄: puta si heres eē voluerit :aut nō potuerit qr alius tacite subintelligit: et tūc an tacite admittatur cōtra matrē:vide Angelū hic. Fideicōmissarius tn̄ vniuersalis ⁊ ille i quē fuit transmissum ius deliberādi īstituto descēdēte aū aditā hereditatez excludūt substitutū vulgarē:q̄ admittit etiā ad ptē īstituto accrescētē iure cōiunctiōis:nō tn̄ ad plegata sibi facta.⁊ si sit substitut⁹ ei q̄ coheredi fuerat substitut⁹ adueniēte casu hēbit vtrāq3 ptē iure substitutiōis. Ita q̄q3 substitutio ex pte ei⁹ cui fit ē semp negatiua i effectu vl pnatiua. ex pte vo ei⁹ q̄ substituit est affirmatiua ponēs aliq̄d i esse. q̄ pōt fieri etiā veniētib⁹ ab itestato:⁊ de iure ptorio locū h3 si īstitutus p⁹adita hereditatē abstineat p integrū restitutionē Itē si moriat viuo testatore: q̄ oīa vide per Angelum hic.

vel [a] seruum necessarium heredem instituere potest.

¶ Possunt plures in locū vnius ⁊ vnus in locum plurium:⁊ singuli singulis vel oēs inuicē substitui.

hoc dicit Angelus.

¶ Et plures in vnius locum possunt substitui: vel vnus [b] in plurium vel singuli in singulorum:vel inuicez [c] ipsi [d] qui heredes instituti sunt.

a ¶ Vel.pro saltem.

b ¶ Vel vnus.scilicet substitui potest in locum plurium.

c ¶ Inuicem.sic.j.titu.j.§. substituit.et per talia vba fit substitutio compendiosa.[vij] vij.

Baldus Et ista dr breuiloqua seu reciproca:que quare sic appelletur quibus verbis fiat:⁊ quot substitutiones cōtineat sub se : ⁊ an expsse censeātur vel tacite:vide Ange.hic dicētem sufficere institutoꝝ oium paritatem seu habilitatem esse a principio ad hoc vt pupillarē contineat etiam si postea supueniat īparitas. habilitas tn̄ supueniens nō cōualidaret pupillarē nisi specifice fuisset facta. An aūt dicendo heredes meos inuicē substituo cū masculis cōprehēdātur ⁊ femine i dotibus institueret an si facta fuit duobus filijs ex prima vxore: et duobus ex secunda: vno decedente omnes pariter admittantur: an solus vtriq3 coniunctus. Item an et quomodo breuiloqua contineat fideicommissariam:vide plene per eum hic.

d ¶ Ipsi.scz possunt substitui.

Casus. a ¶ Disparibus ptibus. puta vnū in sex vncias: aliū in .iiij. aliū in duas institutū ponas. nā si nō adeat institut⁹ in .vj. vncias .iiij. accrescūt habenti duas: vt hic ⁊ .ff. eo. si testamēto. ⁊ .l. si plures. et .C. e. l. j.

b ¶ Expressit. cōtra. ff. ad trebellia. quotiens. ⁊ .l. nunq̄ꝫ sed hic loquitur cū nō expressit ꝑpria nomina. [viij] ex equis ptibus substitutos dare iussit. viij.

Glo[illegible]

Scꝫ ipos substitutos: q̄ʒ tūc admitterent̄ ꝑ virili. idē si appellatiuo qn̄ sic fuisse appareret de volūtate testatoris: vt .l. vtrū .§. fin. de re. du. quid aūt si aliquos proprijs aliquos appellatiuis: vel oēs simul vtrisq̄ꝫ noībus appellauerit. ⁊ q̄d si aliqui fuerint in substitutione cōinncti ⁊ vnus separat⁹ vide hic Ange.

Casus. c ¶ Sed si instituto. casus est titi⁹ ⁊ seius instituti sunt heredes ⁊ titio sei⁹ substitut⁹ ⁊ seio fuit substitut⁹ meuius p̄mo titi⁹ scd̄o: seius repudiauit: amittit̄ aūt meui⁹ in ptē vtriusq̄ꝫ heredis: vt hic. ⁊ .ff. eod. l. si titius. ⁊ .l. coheredi in prin.

d ¶ Heredi. scꝫ seio.

e ¶ Coheredi suo. scꝫ titio.

f ¶ Alius. scꝫ meuius.

g ¶ Sine distinctione. scꝫ ordinis pupuillaris vel vulgaris substitutionis. q.d. non distinguitur si fuerit pupillaris vel vulgaris substitutio: ⁊ q̄ fuerit primo facta vel institutio vel substitutio: ⁊ ideꝫ in vulgari: sed hāc reprobāt quidā: q̄ʒ debet ibi esse ordo vt primo p̄ncipaliter ⁊ postea substitutio fiat vt .ff. d̄ vulga. ⁊ pup. subst. l. ij. .§. prius. sed certe ille .§. prius corrigitur per seq̄n .§. vsq̄ꝫ in fine dicte .l. sed ego hoc reꝑbo: quia nō est hec hui⁹ littere intentio sed hec: quia sic fuit de facto q̄ꝫ non distinxerūt cū ab eis quereretur. est tamen distinguendum a nobis. sic et al's. ff. de iudi. non potest. in fine. ⁊ de postu. l. imperator in fine. Item non dicitur hic de pupil. sed de vulgari tm̄: vt patet ex serie ti. [ix] per quod etiam reprobatur superior sententia: scilicet quia in princip. glo. fuit dictum s̄m quosdā nō distinguit̄ an fuerit pupillaris an vulgaris substitutio. Distingue ergo vtrū institut⁹ adierit: vel coheredes vel ambo vel nullus. si em̄ vterq̄ꝫ adiuit substitutus

¶ Instituti inuicem substituti easdē partes videāt hr̄e in substitutiōe: q̄s i institutiōe: nisi testator aliter [illegible] h. d. Br.

¶ Et si ex dispib⁹ [a] ptibus heredes scriptos inuicem substituerit: ⁊ nullā mentionē in substitutione habuerit partiū: eas videtur in substitutione ptes dedisse quas in in institutione expressit [b] ⁊ ita diuus pius rescripsit.

¶ Si institutus [illegible] sit coheredi substitutus ⁊ demū tertio substituto [illegible] admittetur ad partem vtriusq̄ꝫ neutro institutorū adeunte. h. d. Angelus.

¶ Sed si instituto [c] heredi [d] ⁊ coheredi [e] suo substituto dato alius [f] substitut⁹ fuerit diuus seuerus et antonin⁹ sine distinctione [g] rescripserūt ad vtrāq̄ꝫ ptem substitutum admitti.

repellit̃ si coheres tm̃:scʒ seius idẽ q: meuius repellit̃. Item si neuter habet locum qd̃ hic dr̃.s.ꝙ meuius habeat totũ: si aũt titiꝰ tm̃.s.primꝰ heres adeat:⁊ seius nõ; in partem repellitur scʒ meuiꝰ nam in ꝑtem repellitur quã adijt titiꝰ vt.C.eo.l. post aditã ⁊.ff.ð vl'g. subst. qui habeat filium.§.respon. ix.

Additio. Et in ea tm̃ procedit iste tex.item in casu suo: vbi scʒ cohere di substituto est facta substitutio: tunc em̃ ꝗuis non ius accrescendi haberet substitutus partem illius cui nõ fuit substitutus:tn̄ nulla talis in eis: facta distinctiõe : hoc est diuisione eam habebit iure substõnis:⁊ hec fuit forte mẽs istius lr̃e. ⁊ de vtilitate an habeat iure accrescẽdi vel substõnis:vide Jo.fa.hic. secus tñ esset in pupillari: vel al's vbi ius accrescẽdi locũ habere non posset:vt per doctores hic.

a ¶ Patremfami.i.liberum hominem.Accursius.[f] i.

Additio. Et hoc verum nisi error esset in ea persone qualitate q̃ presumeret̃ causa finalis ipsius institutionis puta in consanguinitate vt.l.si pater.C.de here.insti.Ang.

b ¶ Jussu.quem iussuʒ necessario oportet precedere:vt.ff.ð acqui.heredi.l.si quis mihi.§.iussum.

c ¶ In partem.sʒ in quã? Respõ. hereditas in duas partes diuidit̃. et iterum vnus semis diuiditur in duas partes que sunt due quarte totius:⁊ vnam harum particularũ habet dominus institui:aliam substitutus:vt.ff.de heredi.institu.l.si paterfami.in princip. sed de alio semisse quid erit. Respon. quidã ꝙ substitutus habet inspecta opinione testantis:scilicet q̃ credidit institutum liberuʒ fuisse:⁊ ita ꝑ cõsequẽs credit substitutum admitti si hereditatem sibi institutus non acquisierit vel alicuius iuri postea subiectus foret: vt in fine huius.§. ergo si aliquod istorum duorum non contingit debet habere substitutus ṡm opinionem testantis totam hereditatem: sed q: non erat liber vt testator credidit de equitate datur domino ipsius quarta hereditatis.⁊ facit pro hoc illud generale opinionem considerãdam:vt.ff. pro emp.l.ij.§.si quis a pupillo.⁊.ff. de acquiren. hered. l.is qui putat.Alij dicunt ꝙ domino datur considerata veritate magis ꝗ̃ opinione: quia vere seruus eius domini factus erat ille qui institutus fuit.quod verius esse videtur veritate magis attenta.vnde facit et illud generale veritatem spectandam:vt.s. de lega.§.si quis rem.Accursius florentinus legum doctor. ij.

Additio. Et ista approbant doctores de ratione vero quare cõcurrat constitutus et substitutus cõtra.l. quãdiu.ff.de acquiren. here. vide Johannem fa.hic.

Opinio an sit... tat ... ponda

¶ Si substitutio vulgaris facta fuerit seruo alieno quẽ testator liberuʒ putabat substitutus venit ad partem hereditatis quam seruus adierit hereditatẽ iussu dñi hoc dicit Aretinus.

¶ Si seruum alienũ quis patrẽfa.[a] arbitratus heredeʒ scripserit: ⁊ si heres nõ esset meuium ei substituerit:isq; seruus iussu[b] dñi adierit hereditatẽ: meuiꝰ substitutus in partem[c]

a ¶ Illa enim verba. nunc mutat. nam supra dicit quando aliud arbitratur testator et aliud erat. In his autem duobus responsis que sequuntur idem est id quod arbitratur testator.

b ¶ Si heres non erit. que apponuntur in substitutionibus vulgaribus.

c ¶ Testator scit et verum scit alias enim non diceret scire nisi esset: vt. ff. de aqua plu. arcen. l. ij. §. item labeo ait.

d ¶ Erit. scilicet liber factus.

e ¶ Neque alium. id est si neque sibi si liber fieret vel domino suo presenti: vel etiam futuro quererit.

f ¶ Effecerit. nam tunc quando non est aliquod istorum duorum admittitur substitutus.

g ¶ Arbitratur. scilicet testator. subaudi et verum arbitratur.

h ¶ Subiectus. puta quia vendidit se ad precium participandum: vel quia dedit se in arrogationem quod potest.

i ¶ Acquisierit. supple in littera. at in nostro casu primo: scilicet huius §. aliud est et aliud arbitratur. vnde ibi in partem admittitur. vt ibi diximus. et hec omnia distinguendo seruauit princeps quando seruus fuit institutus et alius substitutus vt hic dicit. et. ff. de heredi. institu. l. et ita. Collige ergo talem distinctionem: quia cum heredem aliquem instituo: et si heres non erit substituo: aut scio liberum aut scio seruum: et tunc seruatur quod in. ij. et. iij. respon. huius §. dicitur. aut puto liberum falso cum sit seruus: et tunc subdistinguo: aut per eum volui: aut nolui alium fieri heredem: quia hoc expressi et tunc seruatur mea voluntas: vt. C. eod. l. cum proponas que est huic contraria aut est dubium volui vel non alium fieri heredem per eum: et tunc seruatur quod in principio huius §. dicitur. si autem puto seruum cum sit liber: hic casus indubitabilis est: scilicet quod erit liber heres. [iij] iij.

Instituit et substituit concursus an admittatur.

admittitur. Illa enim verba[a] si heres[b] non erit in eo quidem quem alieno iuri subiectum esse testator[c] scit sic accipiuntur. Sed neque ipse heres erit[d]: neque alium[e] heredem effecerit[f]. In eo vero quem patremfamilias esse arbitratur[g] illud significant: si hereditatem sibi vel ei cuius iuri postea subiectus[h] esse ceperit non acquisierit[i]. Idque tyberius cesar in persona parthenii serui[k] sui constituit.

¶ De pupillari substitutione.

Additio. In dubio autem error non presumitur: et tunc hoc consistit in animo testatoris qui non probatur nisi ex coniecturis. quid autem in filio vel monacho institutis cum datione substituti vulgaris quos testator credebat esse sui iuris: vel etiam sciebat esse alieni: et an heres primi instituti ex iure deliberandi preferatur an substitutus: vide Angelum hic.

k ¶ Serui. scilicet instituti cui fuerat alius institutus. Nam diuisa fuit hereditas inter tyberium dominum serui et ipsum substitutum: vt patet in. l. et hoc tyberius. ff. de heredibus instituendis.

¶ De pupillari substitutione.

Continuatio. ¶ Continuatur: quia supra visum est de vulgari substitutione. Verum quia parentes non solum vulgariter ve

rumetiam pupillariter liberis sub=stituere possunt: ideo sequebat᷑ vi=dere de pupillari substitutiõe. Por.

Liberis. ¶ Totus iste titu. di=uiditur in sex partes. Primo ponit q̃li=ter q̃s pos=sit facere pupillarẽ substituti=onem. se=cundo de cõpendio=sa substi=tutiõe cui fieri po=test. tertio redit ad pupilla=ris substi=tutionis materia3. quarto ꝙ etiam exheredatis potest fieri il=la substitutio. quinto circa pupil=larem substitutionẽ aliquos casus ponit: ꝛ potissime vsq̧ ad quã quã=titatem possit fieri. Sexto ꝙ maiori vel puberi vel extraneo fieri nõ po=test pupillaris. Sc̃da ibi. qua ratio=ne. Tertia ibi. igit᷑. Quarta ibi non solum. Quinta ibi. quecunq̧. Sex=ta ibi extraneo.

diuisio.

¶ Liberis impube=ribus et in potesta=te testatoris existen=tibus potest substi=tui: non solũ vulgari=ter: sed etiã pupilla=riter: per quam sub=stitutionem substitu=tus efficitur heres ipsius pupilli. h. d. Aretinus.

Liberis [a] suis impuberibus q̃s in potestate quis ha=bet nõ solũ ita: vt su=pra diximus [b]: substi=tuere põt: id est vt si heredes ei non exti=terint: alius sit ei he=res. Sed eo ampli=us vt si heredes ei extiterint: et adhuc impuberes mortui fuerint sit eis ali=quis heres: velu=ti si quis dicat hoc

a ¶ Liberis. nota ex hac littera tria esse necessaria vt pupillaris substitutio teneat. Primu3 vt sit de liberis cui substituitur. nam extra=neo substitui nõ põt: vt. j. eo. §. extra=neo. Scd̃m ꝙ sint impuberes. nam puberibus nõ potest substitui: vt. j. eo. §. masculo. Itẽ tertio ꝙ habeat in p̃tãte: vt in hac littera ꝓbatur ꝑ ordinẽ. [iiij] emãcipatis aũt nõ po=test substitui: vt. ff. eod. l. ij. §. j. [v] Itẽ est necessariu3 quartum ꝙ filij sint instituti vel exheredati. [vj] al's nullũ esset principale testamentu3 vt. s. de exhere. li. in prin. ꝛ. ff. eo. l. j. in fi. vnde nec pupillare valeret: vt j. eodẽ. §. liberis. ꝛ hec oĩa similiter in nepotibus seruantur si non sint recasuri i suis p̃ris potestatẽ: vt. ff. eod. l. ij. §. post humus. al's cũ sint recasuri non valet testm̃ cu3 in eo casu sint: vt eo=rum testa=mẽta non valeant si ipsi essent maiores. iiij.

Substi tutio pupilla ris ha=bet q̃t=tuor ne cessaria

Additio. Et hic requirũt ex parte pupilli ꝛ ab initio vt valeat: ex post facto autem requirũtur ꝙ de pote=state nõ exeat: nec in alterius pote statẽ reincidat: vt per glo. in. l. ij. in prin. ff. eo. ꝛ Io. fab. hic. v.

Additio. Et est ratio: q2 substitu=tiones sũt de iure ciuili ẞm ꝙ emã=cipatus habetur ꝓ extraneo. fallit tamẽ hoc in milite: vt. l. miles ita. §. exheredato. ff. de test. mili. dũmodo filius nõ sit in potestate aui: al's se=cus. l. cum filius. ff. eo. ti. vj.

Additio. Et hoc requirit᷑ ex parte patris ꝛ ab initio. itẽ ꝙ fiat sibi te=stamẽtũ validũ: ꝛ ex postfacto req̃=rit᷑ ꝙ ex eo adeat᷑ hereditas. de q̃b⁹ oĩbus req̃sitis ꝛ de materia pupilla ria quotuplex sit: quib⁹ verbis fiat: quos effect⁹ habeat: ꝛ qualiter cor=ruat. vide per Angelum hic.

b ¶ Ita vt supra diximus. scilicet vulgariter. s. titu. j. et hoc idem hic

subijcit.vt si heredes.&c.

a Hoc modo.hic caute nota q prio ponit vba istitutiois. scdo substitutionis vulgaris.tertio substitutionis pupillaris.[vij] vij.

Additio.

Hac glo. reprehendit Jo. fa. qr nō intēdit iste tex.exēplificare vulgarē: sed oia sunt verba pupillaris:q etiam nō heredi et exheredato fieri potest.

b Esto hec est institutio tā tum.

c Et si filius.ecce vulgaris.

d Siue heres. ecce pupillaris.

e Pubes. vñ facit q exponit:al's interduz pro.xiiij.an.interdum p.xxv.an.ponitur hec oratio cum in suam tutelam venit.ff.de lega.iij.cum filio.

modo[a]. Titius filius meus heres mihi esto[b]:et si filius[c] me9 mihi heres nō erit: siue heres[d] erit & prius moriatur q in suā tutelā venerit:id est anteq pubes[e] fact9 sit tunc seius heres esto. Quo casu[f] si quidē non extiterit heres filius:tūc substitut9 patri fit heres[g] Si vo extiterit heres filius & ante pubertatem decesserit ipsi filio[h] fit heres substitutus. Nam moribus[i] institutum est:vt cū ei9 etatis[k] filij sint:in qua ipsi sibi testamentum facere non possunt: parētes eis facient.

f Quo casu.supradicto.

g patri fit heres. & soli9 patris habeat bona.fm Azo.

h Ipsi filio. & nihilomin9 patri: vt.ff.eo.paterfamilias. & bona pupilli vndecunq qsita sunt hz: vt.ff. co.sz si plures.§.ad substitutos:nisi in duob9 casib9: vt i testō militis & arrogatoris:vt.ff.e.sz si plures.§. in arrogato.&.§.ad substitutos.i fi.

i Moribus.al's a maioribus: vt C.de im.et ali. substi.l. humanitatz.[viij] viij.

Exemplaris [illegible] mentecaptis ad exemplum pupillaris. Et filio meo sane mentis [illegible] quemadmodū pupillaris cu filius pubescit. hoc dicit Aretinus.

Quа ratione excitati[l] etiam constitutionem[m] posuimus in nostro codice:qua prospectum est: vt si qui mentecaptos habeāt filios vel nepotes vel pronepotes cuiuscunq sexus vel gradus liceat eis: et si puberes sint ad exemplum pupilllaris substitutionis certas personas[n] substituere.

Additio.

Et an censeātur ex iure scripto vl' consuetudinario introducta: et q vtilitas ex hoc resultet: vide Ange. hic.

k Etatis.vt masculi ante.xiiij.an.femine autē ante.xij.anō.ff.de test.l.qua etate.&.§.q.ex causa.non licet.§.cum ergo.

l Excitati.s.nos iustinianus.

m Cōstitutionem.C.de impu.et alijs substi.l.humanitatis.

n Certas psonas.s.filios mente captoru si habeat:al's fratres mēte capti.[ix]al's qscūq valet:vt in.d.l. humanitatis cōtinetur.[j] ix.

Additio. Jntm q ceteris exheredatis vel ex iusta cā pteritis vnū tātū modo substituere pōt.Ang. j.

Additio. Etiā supradictis existentibus q̄ sunt spurij vel naturales tm̄: aut etiā mētecapti. Arg.

a ¶ Respuerit. i. cū cōpotēs mentis vel sani facti fuerint.

Substitutio ē quintuplex.

b ¶ Ad exemplum et ita hec vocat exēplari substitutio.

¶ Si autem resipuerint[a] eandem substitutionem infirmari: et hoc ad exemplū[b]

tutio. Unū vt plene de his habeas noticiā distingue quinq̧ gn̄a substitutionum: q2 alia est vulgaris: alia pupillaris: alia exēplaris alia breuiloqua: alia cōpendiosa. Prima. s. vulgaris subdiuiditur: q2 alia ex̄p̄ssa: vt q̄ fit verbis negatiuis: vt si heres non erit titius erit heres: vt s̄. p̄xi. Alia tacita q̄ fit verbis affirmatiuis: vt hic. vos inuicē instituo. vt. ff. de here. insti. cum in testō. §. j. Itē hec. quisquis erit mihi heres: sit filio meo īpuberi heres: vt. ff. eo. l. qui liberis. §. hec verba. nec vulgaris adita hereditate expirat: vt. C. eo. l. post aditam. Scd̄a aūt sc3 pupillaris sil'r subdiuiditur: q2 alia exp̄ssa q̄ verbis affirmatiuis: vt hic si heres eris et morieris in pupillari etate: titius sit heres: vt. s̄. proxi. Alia tacita. s. vt si vulgariter tm̄ pupillo substituatur: quo casu tacita subintelligitur pupillaris: sic ⁊ sub pupillari tacita vulgaris intelligit̄ vt. ff. eo. l. nā hoc iure. in prin. ⁊. C. de impu. ⁊ alijs substitu. l. ꝗuis. et hec adueniente pubertate expirat vt in fine hui⁹. §. Tertia sc3 exēplaris: sic ideo d̄r q2 ad exēplum pupillaris est inducta: vt hic d̄r. [ij] In multis tn̄ differūt: q2 hec etiā maioribus fit: s3 illa tm̄ īpuberib⁹. Itē vsq̧ ad certā etatem fit pupillaris: sc3 xiiij. annum in masculo: vel. xij. annum in femina: vt. s̄. eo. §. masculo. vel etiā minus tp̄s certū nō maius

Substitutio vulgaris.

Substitutio pupillaris.

Substitutio exemplaris.

vt. ff. eo. l. si ita quis substituerit. et. l. in pupillari. et hec exēplaris ī incertū. Item in hac scilicet exēplari certe persone substituūtur: vt. C. eo. l. humanitatis. in pupillari aūt quilibet pōt substitui. [iij] quarta autem i. breuiloqua fit ita duobus heredibus institutis vos inuicem substituo: et si ambo pupilli sunt. nam, quattuor substitutiones his verbis breuib⁹ comprehenduntur. et appellat lex hāc reciprocam substitutionē. vt. ff. eo. l. nam hoc iure. §. j. Quinta scilicet cōpēdiosa fit his verbis aliquo instituo quādocūq̧ decesserit titiū substituo. ⁊ siquidem hoc fiat a milite pupillo vel nō pupillo valet iure directo quādocūq̧ decedat institutus: vt. ff. de mili. te. miles ita heredem. §. j. nisi mater sit in medio: quo casu iure fideicōmissi valet si pubes iam factus decedat institutus: vt. C. eo. p̄cibus. si vero pagan⁹ siue non miles faciat eam valet iure directo: si moritur institutus in etate pupillari. si vero postea: tunc aut per hec verba fit. substituo illū: et tunc trahitur ad fideicōmissariam: vt. ff. ad treb. sceuola. aut per hec verba. te instituo: et si decederis qn̄cūq̧ tibi illum facio heredem: et hec non valet: vt. ff. eo. l. verbis ciuilibus. ij.

Substitutio breuiloqua.

Substitutio compendiosa.

Additio. Cum qua etiam cōuenit q2 in vtraq̧ requiritur ꝙ testator prouidat sibi de testamēto valido. Item quia neutra fieri potest in p̄iudicium tertij in cuius potestatez sit recasurus. Item quia ambe propter sui heredis existentiā vel aditionem hereditatis confirmantur exemplaria tamē non expirat quo

pupillaris substitutionis que[a] postquam pupillus adoleuerit[b] in firmatur.

¶ Facta pupillari substitutione censent duo testamenta vel vnum duarum hereditatum. hoc dicit Aretinus.

¶ Igitur in pupillari substitutione secundum prefatum[c] modum ordina duo[d] quodammodo sunt testamenta: alterum patris: alterum filij: tanquam si ipse filius sibi heredem instituisset: aut certe vnum testamentum est duarum causarum: id est duarum hereditatum.

¶ Potest pater facere substitutionem pupillarem filio separatim clausam et signatam: disponendo quod non aperiatur viuo filio que dispositio valet etiam si non fuerit per se ita clausa et signata. h.d. Aretinus.

¶ Sinautem quis ita formidolosus[e] sit vt timeret ne filius

ad vulgarem si non adeatur hereditas secundum Ange. Item quia in vtraque tempus mortis testatoris inspicitur an sit pupillus vel furiosus: et verba eodem modo an sint directa vel obliqua interpretatur. iiij. [illegible]. Item quia illa fit tantum existenti in potestatem exheredato: et hodie etiam preterito et non nisi ab vno parente insolidum. secus autem est in ista que per agnitionem filij vel fratris furiosi expirat: non autem pupillaris: cum illa etate pupillus grauare non possit. item illa expressa admittitur contra matrem: sed non exemplaria: que quibus verbis: item quibus personis vel a quibus fieri possit: et de ipsius materia vide plene per Ange. hic.

a ¶ Que. scilicet pupillaris.

b ¶ Adoleuerit. item finitur arrogatione impuberis: vt. ff. de adop. nec ei in fine. et l. senatus. Item si patris non fuit hereditas adita: vt. ff. eodem. sed si plures. §. si ex asse. Item si nascitur posthumus testatori: vt ff. eodem. l. pater filium. Item per secundum testamentum quod tamen valeat: vt. ff. eo. l. si quis eum. §. fin.

Substitutio pupillaris multipliciter finitur.

Item si testamentum paternum rumpatur per querelam in totum: aliud si pro parte: vt. ff. eodem institutione. et de inoffi. testa. l. papi. §. sed nec impuberis. sed contra tabu. bo. posses. nota non facit pupillarem substitutionem cessare: quia ibi non queritur de viribus testamenti: vt ff: eodem. ex duobus. §. fina. et de inoffi. testa. filius. §. j.

c ¶ Prefatum modum. vt. s. eodem. in princi.

d ¶ Duo. nota quod duo dicuntur quo ad quid: quia duobus fit. nam instituitur heres duobus patri scilicet patri et filio. Item duarum hereditatum vnum vero dicitur: quia ab vno factum et facit ad hoc. ff. eo. l. patris et filij. et. ff. de conditio. et demonstratio. l. hec scriptura. et ff. de bono. possessione. secundum tabu. si ita scriptum. §. fina. et. l. vt bonorum. [iiij] iiij.

Testamentum patris et filij et duo et vnum.

[illegible]. Et circa que vnum vel duo testamenta esse censeantur: vide notabiliter Angelum aretinum hic.

e ¶ Formidolosus. id est dolosus multiformiter: vel. timidus et meticulosus.

a ¶ Subijceretur. quibus insidijs eum subijceret institutus: vt haberet eius hereditatem: vt fecit zacharellus.
b ¶ Substitutionē. scilz cum ipsa institutione. nā hic ē ordo: vt primo institutio. secūdo vulgaris substitutio. tertio pupillaris fiat: vt. s. e. tit. in prin.
c ¶ Vocatur. que est pupillaris.
d ¶ Scribere. vel esse alia charta: qr hoc fieri pōt: vt. ff. eo. l. prisci filij.
e ¶ Proprio lino. linum appellat ipsam chordulā que fit de lino vt videm⁹ fieri in litteris domini pape in qbus chordulis testamēti apponebantur. vij. sigilla de cera: et ideo dicit proprio lino: quia si alieno vendicaret dominus [v] et ita aperiretur: et consilium legis nullum esset. Uel dic proprio: id est separato ab alijs partib⁹ testamenti sed nōne magis insidiabit substitutus cū tātam cōstructionē. i. ordinationem videat ⁊ ppter se? Rñ. hoc ignorabit an propter se an propter alium facta fuerit illa ordinatio. [v] v. Additio. Docto. cōtra ppter publicam vtilitatem, ad similitudinem tigni iuncti. vt per Jo. fab. et Ang. h. vi. Additio. Nec iō inualidabit istud ɔsilium: qr sub expssa vulgari tacita pupillaris ɔtineatur: qr illō verū nisi de mente tacita vel expssa testātis contrariū appareat: vt hic. ⁊. d. l. iā hoc iure. ff. fina.

eius pupillus adhuc ex eo qr palam substitutum acceperit: post obitum eius periculo insidiarū subijceretur[a] vulgarem quidem substitutionem[b] palā facere: et in primis testamēti partibus ordinare debet. Illā aūt substitutionem per quā scilicet et si heres extiterit pupillus et intra pubertatem decesserit: substitutus vocatur[c] separatim in inferioribus partibus scribere[d] debet: eāq; partem proprio lino[e] propriaq; cera cōsignare: et in priore parte testamenti cauere[f] ne inferiores tabule viuo filio et adhuc impubere aperiantur. Illud palam nō ideo[g] minus valere substitutionē impuberis filij qr in eisdem tabulis[h] scripta sit quibus sibi quisq; heredem instituisset quāuis pupillo hoc periculosum sit.

¶ Substitutio pupillaris pōt fieri nō solum filio instituto: sed etiam exheredato. (vii.) Et veniunt in ea oīa bona pupilli undecunq; quesita: quod locum habet etiam in posthumis. h.d. Albe. vii. Additio. Et est ratio: quia est [illegible] seu testamentum [illegible] [illegible] [illegible]

¶ Nō solū aūt heredibus institutis im-

f ¶ Cauere. idē ē ⁊ si hoc nō caueat dū tñ separatiz signet.
g ¶ Nō iō minus. q. d. diximus qr si caute fieri pōt sz si nō ita fecerit: nūqd valet iō minus. Rñ. nō iō minus ⁊c. vt hic dicit
h ¶ Tabulis, scz apertis.

a Exheredat᷑.s.substituere pñt.
b Eo casu.scʒ quando exhereda to substituitur.
c Fuerit.vt quia gratiosus erat hic pupillus sic vt ei donaretur vel legaretur.

de lega.cū q̄dā:sed ipse exheredat⁹ sic in re sibi relicta:et.ff.eo.l. cohe-redi.§. cū filie.in fi.§.[ix] Et nota hunc.§.nō posse hodie habere locū nisi talis sit impubes q̄ possit esse ingrat⁹ vt prim⁹ pu bertati: vt no.ʒ. qui. mo .tute.fi ni.§.iteʒ si in seruitu tē. al's nō pōt exhe- redari : vt C.de inof. test. si q̄s i suo.§.le- gis.[i] ix.

proximus pubertati pōt esse ingrat⁹

d Id omne.im- mo videř q tm̄ i eis bonis va- let substi- tutio que a patre p- uenerunt ad filium exhered a- tum:vt.ff. de mili.te- sta. l. mi- les §. ex- hr̄dato. q̄ est huic ꝯ- ria. Sol. ibi miles emancida to substi- tuebat qđ in alio.s.pagano non tollerař:vt.j. eo.§.extraneo.⁊ iđ cū vnū pro ea in duciř.s. q pōt substituere emācipa to:⁊ aliud cōtra eum inducitur.s.q non potest substituere emancipa- to: nisi in his bonis que sibi dedit: vt ar.ff.de iureiu. eum qui in prin- cipio.[viij] viij.

Additio. Immo existēti in potesta- te:qđ patet:q₃ exheredatur: que ex heredatio esset inepta in emancipa to.vñ dic q ibi loquitur in milite q̄ istituto vel emancipato potest sub- stituere pro parte: et pro parte nō. secus.in pagano.Ange.

puberib⁹ liberis ita substituere parētes pñt : vt et si heredes eis extiterint:⁊ ante pubertatem mortui fuerint:fit eis heres is quē ipsi voluerint sʒ etiā exheredatis[a] Itaq₃ eo casu[b] si q̄d exheredato pupil lo ex hereditatib⁹ le gatisve aut donatiōi bus ppinq̄ꝝ: atq₃ a- micoꝝ acq̄situm fue- rit[c] id om̄e[d] ad substi tutum[e] pertineat. Quecunq₃ dixim⁹ de substitutione im- puberum liberorum vel heredū instituto rū[f] vel exheredato- rū[g] eadē etiā de post humis intelligim⁹.

Non potest pater pupillo suo substitue re pupillariter : nisi sibi faciat testamen- tum: et si nō valet te- stamentum patris nō valet dicta substitu- tio.h.d. Accur.

Liberis autē suis testm̄ nemo potest facere nisi et sibi[h]

Additio. Et est ra- tio diuer- sitatis: q₃ substitu- tio exhere dati ē sim pliciter te- stamentū filij:ita q non patris a quo nullaʒ quotā hereditatis accipit.⁊ ideo in alieno testō legare nō pōt. sec⁹ si in eadē voluntate quotam hereditas haberet substitutus:⁊ substō ni esse posset:vt hic per Ang.

Additio. Si tm̄ bona mente esset ex heredatus posset tam ipse q₃ eius substitutus grauari.⁊ an pater pos sit pro filio impubere sepulturam eligere: vide Johan.fab. et Ange lum hic.

e Ad substitutū.qui substitutus nullo pōt grauari legato etiam in ea,re que pupillo fuit,relicta : vt.C. de lega.

f Institutorum.vt.ʒ.eo.in prin. vsq₃ ad proxi.§.
g Exheredatorū.vt.ʒ.proxi.§.
h Et sibi.hic nota:quia et si filiū exheredat cui substituit prius sibi: deide dʒ facere filio testm̄.si aūt cū

instituat.tunc vel ante vel post valet substitutio vel substitutio :vt.ff. co.l.ij.§.prius.et.§.sed et si quis.et §.sed et si.z.§.fina.[ij] ij.

Additio. Sed hāc repro.doc. quia nō habet rationem. et dicunt istum tex. et.d.§.pri⁹ procedere qñ substitutio fit ex interuallo:secus si eodem cōtextu:quia non curatur quid procedat. Angelus.

faciat[a]: nā pupillare testamentū pars[b] et sequela est paterni testamenti: adeo vt si patris testamentum non valeat[c] nec filij quidē valebit.

a ¶ Faciat.hoc fallit in milite qui pōt substituere pupillo lz nō instituat sibi aliquē heredē:vt.ff.de vulga.et pu.substi.l.ij.§.quisquis.

b ¶ Pars.sic.ff.quēadmo.tes.aperi.l.penul.

c ¶ Nō valeat.scilicet a principio: vt quia filius fuit preteritus: vt.ff. eo.l.si quis cum.in fi.l.vel al's:scilz nō valet testm̄ a principe: cum multi sint modi quib⁹ testm̄ nō valet:vt ff.de iniust.rup.test.l.j.idē etiam si ex postfacto rūpatur in totū: scilz testm̄ patris.secus si .p parte tm̄:qr tunc substitutio remanet:vt.ff.eod. in substitutione.z.ff. de inoffi. test. l.papinia.§.sed nec.Item hec sunt vera si iure ciuili expugnet testm̄. aliter aūt si iure pretorio : vt si per cōtratab.expugnet testm̄ : quia remanet substitutio:vt.ff.eo.l.ex duobus.in fi.z.l.seq.[iij] que huic.l.cōtrarie sunt.Sed certe aliud est cuz expugnet iure ciuili:vt hic aliud cū iure pretorio:vt ibi.[iiij] nā pretor non pōt esse nec desinere heredē.j. de bo.pos.§.quos aūt.[v] Itez no. hic q̄ de alienis reb⁹ quis testatur:

Pretor heredē non facit.

vt pater de bonis filij.sic z al's.ff.de do.inter vi.z vxo.cū hoc.§.si miles. z.ff.de iniu.rup.test.si qs filio.§.sz et si quis filius. est z ali⁹ casus ƀm quosdā:vt.C.de secun.nup.femine. §.fin.[vj] sed de iure cōmuni aliter est: vt.ff.de testa.l.eius qui.§.j.et de codicil. l.conficiuntur.§.si post. iij.

Test. qs di bus enis.

¶ Pupillaris substitutio potest fieri singulis pupillis: vel ei qui vltimus morietur. h. dicit Aretinus.

¶ Vel singulis[d] liberis vel ei qui eorum

Additio. Et an si in totum impedire videatur adire ex testamēto : vt l.liberis.cū ibi nota.C. de col. quia suitas cōfirmat etiam si habeat coheredem extraneum: cuius institutio per contratab.rūpit:et fit ineffica.Ange. iiij.

Additio. Et tūc que legata pupill⁹ vel eius substitutus prestare teneātur:vt de Ang.hic. v.

Additio. Idem in legato pōt marchione vel alio dño qui pretori assimilātur.Ange. vj.

Additio. Est z ali⁹ casus. C.de sac. sanct.ec.aut.si qua mulier.qd autē si oīa bona sua alienauit:z aliquis gerat se .p herede:vel cum pacto q̄ possit testari:vide Io.fab.hic.

d ¶ Uel singulis.pōt em̄ esse q̄ qs habeat plures filios z oēs impuberes si cuilibet substituere vult poterit.[vij] si aūt vltimo loco morienti: et hoc pōt:vt hic.z.ff.eo.l. singulis. z hoc casu vno moriente defertur sua portio iure legitimo.s.per.l.xij. tabu. ad fratres. vt hic.z.j. de leg. agna.suc.§.j.sed certe ex eo q̄ tm̄ vltimo morienti substituit videtur eos inuicē substituisse vsq̄ ad vltimū:z ita iure substitutionis magis

q̄3 legitimo inter eos succedi videt̄: vt.ff.de lega.ij.l.titia scio.§.seia.in fi.que est huic ꝫ. sed certe ibi dixit plus: sc3 q̄ nō alienarent quod testator eis dimittebat.[viij] et ex hoc ibi dr iure substitutionis succedere non q̄ vltimo tn̄ substituit vt.ff.de lega.iij.l.is q̄ i fi. vij. Et not.q̄ iste §. est lex.ff.eo.titu.ꝛ incipit. Uel singulis. ideo non ab re sic.

Additio. §.iste dz incipe: ꝛ ita habēt correcti codices. Additio. Etiam vnica orone quod facit vt si filiabus legent̄ centū pro qualibet: q̄uis verbis sint coiūcte non tn̄ habeant ius accrescendi.l. huiusmōi.§.quibus ita.ff.de leg.j. Angelus. viij.

Additio. Qđ preceptū q̄uis de se esset nudū tn̄ cōfirmatur in vltimū substitutum per modū fideicō.qr testator videt̄ declarasse se ideo phibuisse vt deueniat relictum de vno in alium. de qua materia qn̄ pluribus substituit̄ an verificetur substitutio in persona vnius: an in omnibus: vide plene per Ange. hic.

a ¶ Nouissimo.id ē vltimo. puta his verbis q̄ ex liberis meis impubes vltimus morietur. ꝛ titius heres esto.

b ¶ Substitui.sc3 pupillariter.

c ¶ Nominatim.sic.ꝫ. de exhere. li.§.nominatim.

d ¶ Heres erit. subaudi sit heres filio meo.

e ¶ Quibus.scilicet generalibus verbis.[ix] ix.

Additio. Quibus etiā si grauētur prestare legata. Jte3 si nō fuerit factum testamentū cōprehendūtur veniētes ab intestato. Ange.

f ¶ Heredes. scil3 patris.sic ff.de exhere. lib.l.j.

novissimo[a] impubes moriet̄ substitui[b] potest. Singulis q̄de3 si neminē eoꝝ intestatum decedere voluerit: nouissimo si ius legitimaꝝ hereditatū integrū inter eos custodiri velit.

¶ Substitutio pupillaris pt fieri his verbis generalibus quisq̄s mihi heres erit ꝛc. Quo casu vocant̄ ad substitutione3 scripti p ea pte pro qua vocātur in institutiōe.h.d. Areti.

¶ Substituit̄ aute3 impuberi aut nominatim[c] veluti titius aut gn̄aliter vt q̄sq̄s mihi heres erit[d] q̄bus[e] v̄bis vocant̄ ex substitutōe impubere mortuo filio q̄ et scripti sunt heredes[f] ꝛ extiterūt[g].et

§.nominatim.[j] j.

Additio. Et ideo non posset paternam repudiare ꝛ amplecti pupillarem.ue qua materia habetur in.l. cum questio.C.de lega.

g ¶ Extiterūt.s. ipsimet heredes [ij] nam secus si alij querāt: vtputa patri vel dn̄o.nam tales.s.pater ꝛ dn̄s qui sunt heredes per filium vel per seruū ex his verbis generalibus nō admittunt̄ ex substitutione.[iij] idem dicas de herede heredis: vt hec notantur.ff.eo. cū filio. ꝛ.l. qui liberis.§.hec verba.ꝛ.l.sequenti.[iiij] ij.

Additio. Qđ facit ad materiā.l.fi. C.de edi.diui. adri.tol.cuius beneficiū dat̄ heredi.scripto.Ang. iij.

Additio. Et est ratio quam ponit tex.in.d.§.hec v̄ba. filius tamē vel seruus postea sui iuris effecti admittētur: vt per doct.hic. iiij.

Additio. Idem in fideicōmissario vniuersali ꝛ in succedēte alteri pupillo ex pupillari ſm Johan. fab. Sed Ange. contra vt hic per eum. qui etiā examinat an cōpromissum factum in aliquem sub noie dignitatꝫ trāseat in successorē

trahi ad is restringetur qđ est rei aptius. i. ad fideicom. quia directa non habet locum quādocūqꝫ decedit. ꝛ probatur hoc. C. de impube. ꝛ alijs sub. l. precibus. §. si vero substitutio. ꝛ ff. đ vulg. substit. l. coheridi. §. cū filie. ꝛ. ff. đ leg. ꝛ sena. cō. l. in ambigua. forte idem si dicat vitalis heres esto nam trahitur a fideicō: qꝛ de heredi tate restituenda rogasse videtur: vt. ff. ad trebel. l. ex facto. j. respō. et l. sceuola. sꝫ ꝯtra est vt no. s. in distinctione. [v] v.

pro quaᵃ parte heredes facti sunt.

¶ Pupillaris substitutio expirat adueniēte pubertate. h. d. Aretinus.

¶ Ma culo igitur vsqꝫ ad q̄ttuordecim annos substitui pōt femine vsqꝫ ad duodecimᵇ annos: ꝛ si hꝰ tp̄us excesserint substitutioᶜ euanescit.

¶ Extraneo vel filio puberi nō pōt fieri substitutio directa post aditam hereditatem: sed solū per fideicomissum pōt grauari de hereditate alteri restituenda in totum vel in partem. h. d. Are.

¶ Extraneo vero vel filio puberi heredi instituto: ita substituere nemo potest: vt si heres extiterit ꝛ intra aliquod tempus decesserit alius ei sit heres: sed hoc solū permissuꝫ est vt eū ꝑ fideicōmissuꝫᵈ testator obligetᵉ aliȷ̄ hr̄ditatē eiꝰ vel totā vel ꝓ ꝑte restituere qđ ius q̄le sit suo loco trademusᶠ.

a ¶ Pro qua pte. put enim dilexit testatores instituit equaliter vel ineq̄liter: sic in substitutione presumit: vt hic: ꝛ. ff. e. si pater. ꝛ s. titul. j. §. et si ex disparibꝰ.

b ¶ Usqꝫ ad duodecim annos: scꝫ completos. nam pupilli esse desinunt: vt. s. qui. mo. tu. fi. in principio. sed infra hos ānos potest substitui: vt. ff. eo. si ita quis ꝛ. l. si plures. vel qui plures.

c ¶ Substitutio. scilicet directo. si tamen aliqua verba inueniantur fideicommis. in testamento iure fideicom. valebit. vt. C. đ fideicom. l. si frater tuus.

d ¶ Per fideicōmissum qđ semper fecisse videtur cū dicit. si filius meꝰ qn̄cūqꝫ decesserit substituo ei vitalem: qꝛ verbum substituo cū sit generale ꝟbum ad directam ꝛ ad fideicōmissariam substitionē possit

Substitutio ē ꝟbū generale.

Additio. Et ista est cōmmus opinio legistarum quando fuit facta per verba directa ciuilia sicut est verbum heres esto vel instituo. secus si per verba directa de iuregentium. vt est verbuꝫ moriatur: quia traheretur ad fideicommissum. et de ista questione fit magna altercatio inter doctores vt per Angelum hic qui etiam istorum verboꝝ materiam plene examinat.

e ¶ Obliget. rogando per fideicōmissum vt restituat.

f ¶ Trademus. vt. j. de fideicom. here. per totum.

Continuatio.

¶ [illegible]

¶ Usq; nunc qualiter firmētur testamenta: nūc qualiter infirmētur nā nihil est adeo firmū qđ nō rūpatur. I aut. de nup. §. nuptias. col. iiij.

Nihil ē adeo firmū qn rūpat.

Diuisio.

Testm̄. ¶ Totus iste ti. diuidit i quinq; partes. Prio ponit qual'r testm̄ tollat agnatione sui hr̄dis nouiter adoptati. Secūdo qualiter p secundū testamentū tollat primū. Tertio q̄liter testm̄ irritet capitis diminutiōe testātis. Quarto an volūtas solēnis possit tolli nuda volūtate testātis. Ultimo q etiam impator nō capit ex testō imperfecto. Scđa ibi in. §. posteriore. tertia ibi. alio quoq;. quarta ibi. exco aūt. quinta ibi. eadem oratione.

¶ Quibus modis testamēta infirment.

¶ [illegible] rogati. h. o. Arcti.

TEstamentū iure factum usq; adeo valet donec rūpatur irritū ve fiat.

Rumpit autem testamentū cum in eodem statu manente testatore ipsi⁹ testamenti ius vitiatur. Si quis enī post factum testamentum adoptauerit[a] filium per imperatorē eū qui est sui iuris: aut per pretorem s̄m nostram cōstitutionē[b] eū qui in potestate parētis fuer. t testamētum eius rumpitur[c] quasi agnatiōe[d] sui heredis.

pit. aut extraneus q̄ postea arrogatur ⁊ tūc rūpitur: vt. ff. de cōtratab. l. nō putauit. §. si quis emācipatū. Extraneū aūt nepotē accipe q̄ nō est seru⁹ heres: cū alius eū p̄cedat. [vj] alias frustra: et tūc exheredaret: vt. ff. đ ꝟb. obli. q̄dā cū filiū. et de libe. et posth. l. si q̄s posthumus. §. filiuz. [vij] vj.

[illegible] Et intellige extraneū ea extraneitate q̄ filius emācipatus: et sic nō inepte exheredatur: immo lex cōsulit. §. posthumorū. s̄. de exhered. libe. ⁊ ita bene sequit in glo. al's frustra ⁊c. vij.

[illegible] Et hec vera quando ante testamētum fuit facta exheredatio. quid autem si in eodem vel in vno testamento in alio postea simpliciter exheredet: aut si post ius q̄situm exheredatio coferatur vide. Angelum hic.

a ¶ Testamentum. adoptauerit i. arrogauerit.

b ¶ Constōnem. puta au⁹ est qui adoptat: vt. C. de adop. l. cum i adoptiuis. s̄. de adop. §. sed hodie.

c ¶ Rumpitur. si aūt eū prius istituisset nō rūperet: lz postea arrogetur: vt. ff. de li. ⁊ post. filio. §. fi. si autē fuit exheredat⁹ filius emācipatus et postea arrogetur: tūc nō rūpit. aut extraneus q̄ postea arrogatur ⁊ tūc rūpitur (see above)

d ¶ Quasi agnatione. id est sicut natiuitate alicuius posthumi. nā tunc certum est rumpi: vt. ff. de iniust. rupto testamento. l. j. in fine. et. l. tertia in principio. et. l. verum [viij] ⁊ hoc in masculi testamento: secus in testamento femine. vt. ff. de liberis et posthumis. l.

gallus.§. nūc de lege velleia.in fi. .§.⁊ est ratio: q̄ꝛ preterito matris habetur pro exheredatione: vt.S. de exhere.li.§.fi.sed de inoffi.testamen.agit talis posthum⁹:vt.C.de inoffi.testamen.l.iij. viij.

hic:et.ff.de here.insti.l. pater filio et.ff.de iniust.rup.⁊ irri.testa.l.cū in secūdo.in principio.⁊§.in futurū.[ij] Sed cōtra.ff.de lib.⁊ posthu.si fili⁹.in prima charta. Solu.

Additio. Testamētū tamen rite factū postea p ingressū monasterij nō irritaṫ sed regulatur: ꝑm auṫ.si qua mulier.et C.de sacro san.ecclesijs.dicvt per Ange.hic.

Testamētū secundum rūpit primum: si secundum est iure perfectū. siue ex secūdo aeruatur adeatur hereditas siue nō: dūmodo adiri ex eo possit. h.d. Breui.

¶ Posteriore quoqꝫ testamēto qđ iure ꝑfectum est superius rūpiṫ [a] nec interest an extiterit aliquis heres ex eo[b] an non hoc eñ solū spectaṫ an aliquo casu existere[c] potuerit. Ideoqꝫ si quis[d] noluerit heres esse aut viuo testatore aut post mortem ei⁹ anq̄ꝫ hereditatē adierit: decesserit[e] aut ante cōditionem sub qua heres

ibi secundū testm̄ non valuit etiā in principio hic aūt valuit: lꝫ ex eo nō adeatur hereditas Itē nota q̄ id quod valet .pl⁹ rūpitur per id qđ minus valet sic.ff.de adimen.le.l.legatum sub conditione.§.j.argu.contra.ff.de rescin.ven.si id qđ.i prin.et.§.fi.dic vt ibi notatur.[iij] ij.

a ¶ Rumpitur. hoc est verum ꝑm quosdam quādo scđm nō concordat cum primo: al's durat primum vt.C.de testamen.sancimus. Sed certe hoc stare non potest. nam si valet secundum non valet primū: cum idem non possit duo testamenta facere: cum ex secundo tantū adeatur hereditas.[ix] Econtra in sententia.nam valet prima:non secunda ab eodem et super eodem lata:vt.ff.de re iudi.l.iudex.[j] ix.

Testm̄ secūdū ꝑfertur pmo: lꝫ pria sententia nō ꝑfertur secūde.

Additio. Hoc verum vbi fiunt ex interuallo:alias i eodē contextu: et coraꝫ eisdē testibus possent duo originalia confici. Johan.fa. j.

Additio. Sed contrarium videtur glo.in.l.j.C.qñ.prouo.non est ne. vnde de hoc dicas vt plene per Angelum hic.

b ¶ Ex eo.scilicꝫ posteriore testō.

c ¶ Existere potuerit. No. nō cōsiderari quod est:sꝫ qđ esse pōt: vt

Additio. Et hoc verum in actibus qui nuda et tacita voluntate tolluntur:vt hic. secus in actibus solennibus:vt in contrario ꝑm doctores. iij.

Additio. Nota q̄ testamentū scđꝫ validū de iure p̄torio tollit primū eodē iure.non aūt de iure ciuili: et tūc an ciuilis validitas q̄ est i prio preferaṫ pretorie que est in secundo vel econtra vide Ange.hic.

d ¶ Ideoqꝫ si q̄s.scꝫ institutus heres in secūdo testamēto: ⁊ iste versus est exēplū quādo valet scđm testamentū non extitit in eo heres:⁊ vide tria exempla.

e ¶ Decesserit. quare non transmittit nec olim nec hodie ad heredes. vt.C.de caducis tollendis.§.in nouissimo.

a ¶Sed et si quis.iste.§.est lex.ff. ad trebel.et incipit. Si quis prio= re.Accur.

b Priore testamēto.No.hic ar. p sententia appellatiōis.vtrū ex ea vel ex prima agaт. Sz ꝯ. ar. C.de doñ. inter vi. ⁊ vxo.l.ex ꝟbis. Et simile pōt notari i.l. pe. eiusdē titu. [iiij] iiij.

Sentē=tia si ge minet ex qua tūc agetur.

[illegible] Tu dic q agitur ex pma i criminalib9 Idē in ciuilibus si lapsu temporis sit cōfirmata puta quia est appellatio ꝺ serta al's p secūdaz sentē tiā ꝺm Johan.fa.agitur ex vtraq . sz ꝺm Ang. ex secūda ex qua ēt agiт si sit ꝯria pme.

institut9 est defect9 sit:in his casibus paterfa. intestat9 moritur. Nā ⁊ pri9 testamentū non valet ruptū a posteriore: et posteri9 eque nullas hz vires cū ex nemo heres extiterit.

¶ Primū testamētū iure pfectum tolliт p secundū pfectum: etiā si in eo sit in re certa heres istitut9: nisi in scdo asseruerit se velle valere pri[illegible] fideicōmissum relin[illegible] Are.

¶ Sed ⁊ si qs[a] priore[b] testamento iure pfecto posteri9 eque iure fecerit:etiam si ex certis rebus[c] in eo heredē istituerit: superius testamētū sublatū esse diuus seuerus ⁊ antonin9 rescripserūt:cuius cōstitutionis ꝟba inseri[d] iussimus:cū aliꝺ[e] quoq preterea in ea ꝯstitutiōe expressuz est. ¶ Impatores[f] seuerus ⁊ antoninus coccello campanos. ¶ Testamētū secundo loco factū:licz in eo[h] certarū rerū heres scriptus sit iure valere[i]: perinde ac si rerū mentio facta nō esset:sz teneri heredē scriptū[k] vt cōtentus rebus sibi datis aut suppleta[l] qrta ex lege falcidia: hereditatē restituat his qui in priore testamēto scripti fuerant ppter incerta ꝟba scdo testō qb9 vt valeret prius testamētū expressuz[m] est dubitari nō opz.

c ¶Ex certis reb9.qz totū hz:lz ex certa re sit institutus: ⁊ iō rūpiт primū testm̄:vt hic.⁊.ff.ꝺ here.institu. l.j.§.si ex fundo.[v] v.

[illegible] Et hoc verū qñ in eodem testamēto nō est dat9 ali9 coheres al's haberet loco legatarij: pterq in querela inofficiosi testamēti.de quo dic:vt per Ang.hic.

d ¶Inseri iussim9. hoc ti. statim.

e ¶Aliꝺ. scz . q expresse confirmari pt primū in secūdo: et alia:vt pz in sequē.

f ¶Imperatores. ecce verba dicte cōstitutionis.

g ¶Cāpano.s.rescripserūt salutem.

h ¶In eo.s. scdo testō.

i ¶Valere. accipe dubitari nō oportz qꝺ est .j. Accursi9.

k ¶Scriptū.s.in secundo testamēto.

l ¶Suppleta qrta.s.si res sibi date nō faciāt quartam.

m ¶Expressum est.nam testator voluit primū testamētū manere:et tamen non potuit:nisi iure fideicōmissi:⁊ tacita tñ volūtate qui ex secundo testamēto precipiт remanet

primum: vt si dicā in secundo: ideo instituo talem. qr mortuus est quē instituerē in primo. nam si errauit remanet prim⁹ heres: ꝛ legata ex vtroq; p̄stant. s. a primo herede: vt ff. d̄ here. insti. l. fin. [vi] vi. Additio. Et sic ex q̄litate pre fatōis colligit̄ eā finalis ipsi⁹ dispōnis ꝛ tūc ab ea licitū est arguere. Ang.

Testm̄ rūpitur triplici ter.

¶ Et ruptum quidē testamentum hoc [a] modo efficitur,

¶ Per capitis diminutionem testamentum pprie fit irritū. Et largo modo testamentum ruptum vel iniustum dicitur irritū et ecōtra hoc dicit Aretinus.

¶ Alio autem modo testamenta iure facta infirmantur: veluti cum is qui fecerit testamētuum capite diminutus [b] fit: quod quibus modis accidit primo libro retulimus [c]. Hoc autem casu [d] irrita fieri testamēta dicūtur [e]: cum alioquin [f] ꝛ que rumpant̄ irrita fiūt et ea que statim ab initio non iure fiunt irrita sunt. Sz et ea que iure facta sunt: ꝛ postea ppter capitis diminutionē irrita fiunt: possum⁹ nihilominus rupta dicere. Sed quia sane cōmodius erat singulas causas [g] singulis [h] appellationib⁹ distingui: ideo quedam non iure facta [i]

a ¶ Hoc modo. scꝫ trib⁹ modis per arrogatiōeꝫ ꝛ p agnationem: vt. s. eodem. §. i. Item ꝛ per secūdi testamenti compositionem. s. eodem. §. posteriore quoq;. vsq; huc.

b ¶ Diminutus sit. licet minima capitis diminutione: vt. i. eo. §. non tamen. in fine. ꝛ ff. de codicil. l. conficiuntur. §. si post testamētum. sed contra. s. de testa. mi. §. penul. Sed illud speciale est in mililite. pōt et alius modus irritandi testamentū adduci: qr per. l. quā de ea cassat̄ in duob⁹ casib⁹ vt l auf. vt cū d̄ ap. cog. §. si quis de predictis. ꝛ §. si vnum ex parentibus. col. viij. [vij] vij. [Additio.] Puta qr nō captus redimitur: aut infirmus non curatur: vel non bene curatur. Item si sibi alimenta denegentur. Est ꝛ alius casus similis in. l. j. ff. de infan. expo. quibus casibus reseruatis legatis priuatur institutus hereditate siue ex testamēto: siue ab intestato: nō ipso iure: sed p sententiā. Et ideꝫ in alijs ingratitudinis causis de quibus in. §. causas. in au ten. vt cūꝫ d̄ ap. cog. si filiuꝫ institutum pr̄ ignorauit ingratum: secus si sciuit. Angelus aretinus.

c ¶ Retulimus. vt s. de capi. dimi.

d ¶ Hoc autem casu scilicet cum quis capite diminuitur.

e ¶ Dicuntur scilicet proprie.

f ¶ Alioquin. scilicet improprie. dicere velim ꝛ large.

g ¶ Causas. i. differentias.

h ¶ Singulis appellationibus. id est proprijs nominibus. ꝛ facit ff. de suple. lec. leg. l. labeo. §. fina.

i ¶ Non iure facta. vt sunt illa q̄ carent solēnitate testiū. Uel quando testator non habuit testamenti factionem ꝛ fecit. Uel quando filium in potestate constitutum preteriuit: vt. l. j. ff. de iniust. rup. et irrito testamen.

Additio. Testm̄ nō iure factū dr̄ triplicit.

Additio. a ¶ Rumpi. scilicet tribus modis videlicet per arrogationem: per agnationem: et per secundi testamenti compositionem. Accursius.

b ¶ Irrita. vt per capitis dinutionem testatoris. Vel quando heres institutus non adit hereditatem: quia tunc testamentum constituitur irritum: vt l.j.ff.de in iusto rup. et irrito testamento.

c ¶ Signata sunt et postea testator capite diminutus est.

d ¶ Ciuis romanus vt quando maximam vel mediam capitis diminutionem passus fuerit

e ¶ Sue potestatis. vt in minima.

f ¶ Fuerit. et aliquo iudicio voluntatem primam retineat: vt.ff.de secun.tabul.l. qui ex liberis.§. testamento.[viij] viij.

Additio. Et hoc est verum quando volens statum mutatuit. secus si inuitus: quia tunc non videtur mutare voluntatem. Nec ob. iste tex. quia arrogationem et amissionem ciuitatis seu libertatis non equiparat: nisi quando tempore mortis adessent. Item secus si fuissent instituti venientes ab intestato. Et no. quod tale iudicium debet probari per quinque testes et tunc si ab initio valuit primum testamentum confirmatur de iure pretorio non ciuili nisi essent codicilli. Secus si non valuit: quia non confirmatur de iure pretorio: sed requiruntur .vij. testes: vt hic.l.j.ff. de leg.iij. Ange.

g ¶ Libertatem. imo etiam facto suo testatore vt quia capiatur ab hostibus: et ibi suus moriatur. nam tunc vz testamentum: vt.§. quod non est p.fa.tes. §.si. quod est §.sed illud est propter fictionem. l. corne. vt ibi. et.ff. de vulga.substi.l. lex cornelia. [ix] x.

Additio. Et tunc quando impedimentum tollitur per viam fictionis: vt ibi. vel restitutionis in integrum a principe: vt.l.si quis filio.§.pe.ff. de iniust. te. reconualescit testamentum etiam de iure ciuili: nisi quod ad relictum tali damnato factum vel ipsius institutionem. secundum Ang.

h ¶ Secundum tabulas. no. quod de iure ciuili non amittitur cum sit irritum testamentum: sed iure pretorio quod inspecto non potuit infirmari quod erat factum cum circa talia ius pretorium non habeat vim: vt.j.de bo.pos.§.quos autem.[j] j.

rumpi[a] vel irrita[b] fieri.

¶ Testamentum iure factum quod postea fit irritum capitis diminutione testatoris reconualescit de equitate pretoris si testator tempore mortis fuerit ciuis romanus et sui iuris hoc dicit Areti.

¶ Non tamen per omnia inutilia sunt ea testamenta que ab initio iure facta propter capitis diminutionem irrita facta sunt. Nam si septem testium signis signata[c] sunt: potest scriptus heres secundum tabu. testamenti bonorum possessionem agnoscere si modo defunctus et ciuis[d] et sue[e] potestatis mortis tempore fuerit[f]. Nam si ideo irritum factum sit testamentum: quia ciuitatem vel etiam libertatem[g] testator amisit: aut quia in adoptionem se dedit: et mortis tempore in adoptiui patris potestate sit non potest scriptus heres secundum tabulas[h] bonorum possessionem petere.

Additio. Et sic isto casu qn̄ sine fictione vl' restōne cessat impedimētum tempe mortis est necessaria: etiā hodie de bo.pos.cum testm̄ recōualescat tm̄ de iure ꝑtorio: vt' hic Qd nota ꝙ ab ea excluderetur per lapsuz anni vl' cētum diex: vt.l.j.§.largius.ff.de successo. edi. Ange.

a Solo. bn̄ dicit solo: qz si plus interueniat: lz nō sit pfectū: scdz tn̄ qn̄qz rūpit primū: vt in fi. huius §. dicemus.

b Noluerit. scz dicendo hec verba nolo testamētum quod feci valere. [ij] ij.

Additio. Etiā si hoc dixerit coram septē testib9 si sit testm̄ in scriptis. Et est rō: qz ista volūtas viā adeū di de iure ciuili alicui parare non pōt: secus aūt si cōstaret cum ideo sic noluisse. vt venientes ab itestato succederēt: qd i dubio semper ꝑsumit̄ si testm̄ sit nūcupatiuū etiā in scriptis redactū ꝭm ang. hic.

Multa ꝯria format et soluit.

c Perfecte fuerint. imo qn̄qz et si sint iperfecte secūde rumpūt prio factas: vt. C. de test. sancimus. que est cōtra sz ibi tam ex cursu decennij ꝙ̄ mutatione voluntatis illud euenit nō sola mutatione. [iij] itē contra. ff. de test. mil. l. eius militis. §. militia missus. sed ibi primū erat minus solenne iure communi inspecto: vnde facile potuit rumpi. item cōtra. ff. de iniu. rup. test. l. ij. Sed ibi scdm: lz non sit perfcetum iure cōmuni: est tn̄ perfectū iure militari vnde rumpit primū. itē cōtra C. de test. l. hac cōsultissima. §. si qs aūt. sz ibi in secūdo fuerūt instituti: q̄ et al's ab intestato suc cessori erāt: vnde facile rūpitur primū testm̄ in quo extranei sūt instituti: et facili9 admittūtur venientes ab intestato: vt ar. ff. de vulg. et pu. sub. l. et si filius. [v] Item cōtra. C. de test. l. nostrā. et ad idem ꝯtra. ff. si ta. testa. nulle ex. l. j. si heres. Sz in istis legibus plus fecerat testator vt rūperet primū: qz incidit qd magis est ꝙ̄ si aliud testamentum facere voluisset. ar. ff. de his que in testa. delen. l. ij. Itē ꝯtra. ff. de acq. here. l. claudius. sed ibi non valet primū: non quia ruptum sit a secūdo: sed heres institutus in primo non adiuit ex eo herereditatez: vnde non valet testamentū quod heredem non habet: vt. ff. de his que in te. delen. l. proxime. nec potuerit eam trāsmittere suo heredi adeundam: vt. C. de cadu. tollen. l. vnica. §. in nouissimo. Item contra. C. de his qui. vt indig. l. hereditas. Sed ibi dixit talia verba ꝙ heres erat indignus: vel similia que plus faciūt ꝙ̄ simpliciter diceret nolle pri9 valere: vel ꝙ̄ si secundum cepisset

Posterius testamentum imperfectum vel alia vltima voluntas non solemnis non tollit primū. h.d. Ang.

Ex eo aūt solo a nō pōt infirmari testamētū ꝙ postea testator id noluerit b valere vsqz adeo vt et si qs post factū prius testamentū posteri9 facere ceperit: et aut mortalitate preuentus: aut qz eum eius rei penituit id non perfecisset diui pertinacis orone cautū est: ne alias tabule priores iure facte irrite fiant: nisi sequētes iure ordinate et pfecte c fuerint. Nā imperfectū testamē

facere: ⁊ iō ibi recedit a primo.[vj] vel dic illud qd hic dicit esse verum ne iure directo: vt nō rūpat primuz sed tamen aufertur ei hereditas vt indigno: vt ibi cum hoc cogitauerit testator: vt ar.ff.de condi.insti.l. quidam in fi. [vij] iij. Additio. Ad quam probandā concursu decennij tres testes rogati sufficiunt: legata tamen sola in effectu reuocant l.ex parte ff.de adimen.le. et l.militis. §. veteranus. ff. de testa. mili. scdm Jo.fab.et Ange.hic. iiij.

tum sine dubio nullum est[a].

¶ Non valet institutio facta imperatori ratione litis quā testator habet cū alio: siue institutio sit perfecta siue non. Et lz imperator sit legib⁹ solutus: tamē vult viuere legibus. hoc dicit Aretinus.

¶ Eadem oratione expressit[b] non admissurum se hereditatē eius qui litis causa principē reliquerit[c] heredem: neqꝫ tabulas non legitime factas in quibus ipse ob eam causam[d] heres institutus erat ꝓbaturum[e]. Neqꝫ ex nuda voce heredis nomen admissurū[f]: neqꝫ ex vlla scriptura cui iuris auctoritas desit[g] aliquid adepturum. Secundum hoc diui seuer⁹ et antoninus sepissi-

nū.in fi. Sed cōtra. ff. quēadmodū tes.ape.l.ij §. testamento. Sed ibi abusiue dicit aliquod qd non erat perfectū. itē cōtra. C.de tes.l.hac cōsultissima. §. ex imperfecto. sed illd speciale ē fauore liberorum: vt ibi dicitur: sicut ⁊ illud est speciale i illis vt difficilius rūpat testator illud in quo ipsi instituti sunt: vt in auten. de test. iper. §. penul. [viij] viij. Additio. An aūt inter liberos ad pias cās testm̄ impfectū etiā rōne volūtatis valeat: vide Ang.are.hic.

Additio. Et hoc verū si nō adsit vitiū preteritionis: al's secus.vt.l.si filius q̄ in potestate.ff.delibe.⁊ posthu.et plene per Ange.hic. v.

Additio. Et tunc qualiter delendo seu cancellando tollatur testamētum: vide Jo.fa.hic. vj.

Additio. Et tunc fiscus aufert: ⁊ legata prestat.l. proxime. ff. de his que in te.delē. ⁊.d.l.hereditas. vij.

Additio. Et de hac materia q̄liter reuocet testm̄: tūc ad q̄s bona perueniēt: ⁊ an sit dare remedium propter quod primū testm̄ nō tollatur vide Jo.fa.⁊ Ange.hic.

a ¶ Nullū est. no.nihil esse quod pfectū nō sit.C.ad sill.l.cū sillleya-

b ¶ Expressit.s.diuus pertinax.

c ¶ Reliqrit.scilz in solēni testō qd facit vt duriorē faciat aduersarium suis aduersarijs.[ix] que institutio est odiosa: et inuidiosa: vt.ff. de here.insti.l.pe. ix.

Additio. Et ita i dubio p̄sumit propter fisci extremā potestatē: sec⁹ in priuato.l.ex hoc.§.sed vt heredi.ff. de ali.iu.mu.causa fa.Ang.

d ¶ Ob eā cām.s. litis.nā si legitimas nō ꝓbat.s.princeps: multominus ꝓbabit nō legitimas.

e ¶ Probaturū .i.cōmēdaturum.

f ¶ Admissurū.i. nisi solēniter sit institut⁹.nollet ēt nomē hr̄dis hr̄e.

g ¶ Auctoritas desit vt q2 aliquid

desit propter qd testiri non valet: cũ multa sint in eius factione necessaria: vt. s. de testa. §. j. et. ij.

a ¶ Rescripserunt. vt. C. de testa. l. ex imperfecto.

b ¶ Inquiunt. imperatores.

c ¶ Soluti. vt. ff. de le. et sena. cõ. l. princeps. et facit. C. de iure fisci. l. si fiscus. §. fi.

d ¶ Viuimus. l. viuere volumus: vt hic. et. C. de le. et se. con. digna. et facit. ff. de leg. ij. qd prin. et. l. seq. et. ff. de le. iij. l. ex imperfecto. et ff. de inoffi. te. l. papini. §. si imperator. [j] j.

me rescripserunt[a]. Licet enĩ (inquiũt[b]) legibus soluti[c] sumus: attamen legibus viuimus[d].

¶ De inofficioso testamento.

¶ Solis liberis et parentibus defuncti et sororibus et fratribus consanguineis datur querela inofficiosi: nõ aũt ceteris cognatis: hoc colore quasi a demente factum sit testamentũ. h. d. Aretinus.

Additio. Immo contra fiscũ in dubio est ferẽda snia: si cã sit mere lucratiua: al's secus vt hic per Ang.

¶ De inofficioso testamento.

Conti- nuatio. ¶ Qualiter ipso iure testamẽta infirmentur. s. ti. j. dictũ est. Nũc aũt qualiter officio iudicis. i. per sententiam iudicis intentata querela inofficiosi testamenti.

diuisio. Quia plerũq; ¶ Totus iste titulus diuidit principaliter in duas partes. Primo ponit quibus psonis cõpetat querela. Scdo qñ querela cessat. secũda ibi. Sed hec ita. Item prima subdiuiditur. Nã

Alia diuisio. primo de querela descendentiũ cõtra testamenta ascendentium. Secundo econtra de querela ascendẽtium contra testamenta descendentium. Tertio de querela collateralium. Quarto qp querela est remedium subsidiariũ. secunda ibi. Nõ autem. tertia ibi. Soror. quarta ibi Tam autem.

e ¶ Exheredãt. hoc refert ad eos qui ascendunt per lineã masculinã et femininaz sed sequẽs clausula respicit tñ femininã.

f ¶ Vel omittunt. hoc tñ ad femininã lineam refert. Naz illarũ preteritio p exheredatione habetur: vt. s. de exhe. lib. §. mater. Si autem aliquis de linea masculina omitteret filiuz in potestate nullũ ipso iure esset testamentũ. si emancipatũ filiũ omitteret valeret: sed p contra tab. rũpit vt. s. de exhere. lib. in prin. et §. emãcipatos hodie etiam emancipatus preteritus potest dicere nullũ ipso iure: vt. s. de exhereda. lib. §. nostra. al's. §. sed hec quidẽ. et. C. de lib. prete. maximum. [ij] ij.

Quia plerunq; parentes sine cã liberos suos exheredãt[e] vel omittũt[f] inductũ est: vt de inofficioso testamento agere possint[g] liberi

Additio. Quod est verum si sine legitima causa sit facta pteritio: al's tantum contra tabu. habet fm communem opi. Ange.

g ¶ Agere possint. s. ab adita hereditate. [iij] infra quinquennium [iij] vt. C. eo. scimus. §. fina. et. l. si quis filium. in fi. et. ff. eo. papi. in fi. et. C. in qui. cau. in inte. resti. non est ne. l. ij. et hoc proposita quadaz petitione ad hoc vt testamentum rescindatur que nõ est actio prorsus

Querela inofficiosi qñ actio qñq; accusatio dicitur.

nec accusatio: sed medium tenet: et quandoque accusatio: sed proprius dicitur querela: vt nota. ff. eo. posthumus. §. si quis. [v] iij.

[illegible] Idem in bo. pos. contra tabul. que datur patrono: vt l. illud. ij. respon. ff. de contra tab. datur enim contra heredem sicut querela: sed eius autem in contrata. que competit liberis: vt ibi in princi. quia datur sine forma iudicij contra ipsum testamentum cum competat in locum iuris dicendi nullum vt hic per Ange. iiij.

qui[a] queruntur[b] aut inique se[c] exheredatos. aut inique preteritos[d] hoc colore[e] quasi non sane mentis fuerint cum testamentum ordinarent: sed hoc dicitur non quasi vere furiosus sit: sed recte quidem fecit testamentum: non autem ex officio pietatis. Nam si vere furiosus sit: nullum testamentum [f] est. ¶ Non autem liberis tantum permissum est testamentum parentum inofficiosum accusare: verumetiam liberorum [g] parentibus. ¶ Soror[h] autem et frater turpibus[i] personis

[illegible] Supplementum autem legitime etiam non preparatum transmittitur: et durat. xxx. annis secundum communem opinionem. Ange. v.

[illegible] In ea tamen siue hereditatis petitione non obtinebit de cuius libelli conclusione: vide hic Johan. fab. et Angelum. j. in glo. testamentum.

a ¶ Qui. scilicet liberi.

b ¶ Queruntur. i. conqueruntur.

c ¶ Se exheredatos a quolibet linea

d ¶ Preteritos. ab aliquo de linea feminina.

e ¶ Hoc colore. i. hac honestate verborum.

f ¶ Nullum testamentum. vt. s. qui. non est permis. facere testa. §. item furiosi.

g ¶ Liberorum parentibus. scilicet est permissum accusare filiorum testamentum quando sunt ab eis exheredati. [vi] et hoc accipe in filio emancipato: alias si esset miles non subijceretur querele: vt. C. eo. l. fina. in fi. Item si esset in potestate testamentum ipso iure non valeret vt s. qui. non est permissum facere testa. in prin. et facit. ff. eod. l. nam et si parentibus. vj.

[illegible] Alias si sine causa preteriti hodie dicunt nullum ipso iure. §. si autem. hic ob. non fieri. et §. et hoc de parentibus. in auten. vt cum de ap. cog. Angelus.

h ¶ Soror autem duo dicit iste §. primum quod frater et soror possunt agere querela: secundum quod verum est quando turpes persone instituuntur heredes. Et quod dicit soror et frater: hoc accipe in consanguineis et vterinis vel consanguineis tantum. [vij] nam vterini non possunt: vt. C. eo. l. fratres. vij. Pro casu.

[illegible] Dummodo sint ex legitimo matrimonio nati: alias secus: etiam si per rescriptum principis essent legitimati. Item procedit iste tex. siue sint exheredati siue preteriti. dummodo legitimam in totum vel in parte non habeant: quia tunc agunt ad supplementum: vt per Ange. hic.

i ¶ Turpibus. scilicet infamibus ipso iure: vel per sententiam: vel etiam de facto. [viij] viij.

Additio. Et talis infamia iuris vel facti etiam excludit a querela: vt. l. in arenam. C. eo. Ange.

a ¶ Prelati sunt. i. amissi sunt: et tunc turpibus personis ablatiui sunt absoluti vel dic prelati sunt et prepositi turpibus personis datiue legendo. Accursius.

b ¶ Non ergo. hoc refert ad primum responsum vel potius ad secundum.

c ¶ Possunt. scilicet de iure.

scriptis heredibus ex sacris constitutionibus prelati [a] sunt. Non ergo [b] contra omnes heredes agere possunt [c]. Ultra [d] fratres igitur et sorores cognati nullo modo aut agere possunt aut agentes [e] vincere.

¶ Querela inofficiosi non habet locum vbi competit aliud remedium. b. d. Accur.

¶ Tam autem naturales [f] liberi quam secundum nostre constitutionis diuisionem [g] adoptati [h] ita demum de inofficioso testamento agere possunt: si nullo alio iure ad defuncti bona venire possunt. Nam qui ad hereditatem totam vel partem [i] eius: alio iure

d ¶ Ultra. hoc ad secundum: vel potius ad primum si rite inspiciatur series textualis.

e ¶ Agentes vincere. s. etiam de facto agentes non vincerent. melius ergo facerent si se sumptibus inanibus non vexarent: vt. ff. eo. l. j. sed contra. ff. eod. posthumus. §. si quis ex his. sed ibi nemo repulit agentem: repelli tamen potuit vt hic. [ix] Sed an filij fratrum agant videtur ex hac littera eos excludi sed cum hodie vocentur ab intestato: et fratribus equiparentur: forte et ipsis querela datur: vt in autem. de here. ab intesta. ve. §. reliquum. et in auth. vt fratrum filij. §. j. col. ix. que est in. C. de le. heredi. auth. cessante. et ar. ff. de inoffi. testa. l. posthumus. in princi. Sed respondent quidam quod non admittuntur ad querelam: et tamen vna cum eo qui potest agere admittuntur ab intestato: vt C. de inoffi. testa. fratres. et. C. commu. de succes. auth. itaque. Uel posset responderi quod admittuntur iure diuerso. Nam frater agit querela et rumpit: et filius alterius fratris cum sit ruptum testamentum admittitur ab intestato. [l] ix.

Querela inofficiosi an possit per filios fratris intentari.

Additio. Et nota quod exceptionem tuam non interest vel similem etiam parte non opponente iudex supplere potest: si non ex defectu iuris conuenti: sed agentis causetur: et potest opponi vsque ad sententiam secundum Ange. are. hic.

Additio. Si autem esset solus a querela excluderetur: vt hic Ang.

f ¶ Naturales. s. et legitimi. nam naturales tantum non agunt in bonis patris sed matris: vt. ff. eo. si suspecta. §. j.

g ¶ Diuisionem. vt ab auo paterno vel materno. Accur.

h ¶ Adoptati. i. arrogati: qui habent quartam ex constitutione diui pij: vt ff. eo. papi. §. si quis impubes. [ij] Item adoptati si auo paterno dati sunt: vt. C. de adop. cum in adoptiuis. Inst. de adop. §. sed hodie. et hoc predixit. Accur. ij.

Additio. Ista expositio est mala: quia arrogatis consulitur alio remedio. s. per conditionem ex lege: vt ibi. et. l. si arrogatio. ff. de adop. igitur etc.

i ¶ Partem. s. quartam: si autem minus: tunc ad supplementum agitur: vt. j. §. proxi. Accursius.

a ¶ Veniũt.i.venire pñt: vt iure legati vel donatiõis:vt.j.eo.§.pe. vel qꝛ eoꝝ filij vel serui sunt instituti: vt.ff.eo.l.nihil.[iij] iij.

[illegible] Vel dic ꝙ possunt: scilꝫ alio remedio vł actione: vt.l. maximuꝫ C. de libe. ꝑteri. Angelus.

b ¶ Posthumi.i.exheredati: nã si preteriti ipso iure rũpit testamentum:vt.ℨ. de exhere. libero §. posthumi sed hodie nõ põt exhedari:vt C. eod. si q̃s in suo. §.legis.

c ¶ Sed hec. hoc refert ad supradicta a prin. vsqꝫ huc.

veniũt [a] de inofficioso agere non possunt Posthumi [b] quoqꝫ q̃ nullo alio iure venire possunt de inofficioso agere pñt.

¶ [illegible] aliqd relinquitur:qꝛ [illegible]

¶ Sed [c] hec ita accipienda sunt si nihil eis penitus a testatoribus testamẽto [d] relictum est: quod nostra constitutio [e] ad verecundiam nature ĩtroduxit. ¶ Sin vero q̃tacunqꝫ pars hereditatis vel res eis fuerit relicta (de inofficioso querela quiescente) id quod eis [f] deest vsqꝫ ad q̃rtam legitime partis repleaƚ:lꝫ nõ fuerits adiectum boni viri arbitratu debere eã compleri.

¶ Tutor legatum petendo nomine pupilli non repelliƚ a querela. Item si querela nomine pupilli egerit: quia non amittit legatum sibi relictũ h.d. Areti.

¶ Si tutor [h] nomine pupilli cuius tutelã gerebat ex testamento patris sui legatuꝫ acceperit eum nihil erat relictum ipsi tutori a patre suo nihil ominus [i] possit noie

e ¶ Constitutio.vt C.eo. omnimodo.

f ¶ Eis. s. exheredatis vel preteritis

g ¶ Non fuerit adiectum. vt C.eo. sancimus. in prin.

h ¶ Si tutor. testator extraneum instituit:⁊ filium exheredauit et cuidam pupillo existẽti in tutela filij sui legatuꝫ reliqt: qd petijt filius nomine pupilli sui:non tñ iõ repelliƚ a querela suo noie. Sed cõtra.ff.eo.l. fin.j. rñ. Sed ibi certe aduocat⁹ vel procurator sponte faciebat cũ illa officia sint spõtanea:vt.j. mãda. mandatũ.at hic etiã ex necessitate susci pitur:vt.ff.de tuto.⁊ cura. datis ab his.l.necnõ⁊ necessario geriƚ:vt.ff. de administra.tu.l.j.in princi.

Casus.

Aduocati et ꝓcuratoris officiũ est spontaneum.

d ¶ Testamẽto.scꝫ iure institutionis cũ testamẽtum facit:vt in autẽ. vt cũ de ap.cog.§.aliud. sed si aliaꝫ voluntatatem facit sufficit quoquo relinquaƚ titu.vt in auƚ. de trien.et se.§.j.[iiij] iiij.

[illegible] Que cõsideratio esset optima si ille tex.patereƚ hãc interpretationẽ:vide Ange. qui dicit ꝙ corrigitur per dictũ.§.aliud. Et no. ꝙ ista suppletio nisi fuerit expresse renunciata petetur per sororẽ:etiã si in genere hereditatem paternam fratribus renũciasset. An aũt etiaꝫ legatari⁹ afficiat. Item qualiter in ea formeƚ libell⁹:vide Ange.hic.

i ¶ Nihilominus. naꝫ videbatur paternũ iudicium approbasse:et si c

nõ posse postea querela agere sed tamen nihilominus potest: vt hic dicit. Accursius.

a ¶ Patris. s. ipsius tutoris. immo erat exheredatus.

b ¶ Sed

Casus. si econtrario. hic testator illũ suũ pupillum exheredauit et tutor quẽ ipsemet pater filio dabat legatũ dimisit: licet ergo agat de inofficioso nomine pupilli: et succũbat: tñ ad legatũ admittit. Et ita no. argu. ex hoc et supe

suo de inofficioso patris[a] testamẽto agere. ¶ Sed si[b] ecõtrario pupilli noĩe cui nihil relictuz fuerat de inofficioso egerit et superatus est ipse tutor qd sibi in testamento eodem legatum relictum est nõ amittit.

¶ Sufficit q filius habeat vnam quartam quoquo relicti titulo ad hoc vt excludatur a querela: siue sit vnus siue plures. hoc dicit Areti.

¶ Igitur[c] quartam quis debet habere: vt de inofficioso agere non possit: siue iure hereditario: siue iure[d] legati vel fideicommissi: vel si mortis causa ei quarta donata fuerit: vel inter[e] viuos in his tantummodo casibus quorum mentionem facit nostra constitutio vel aliis modis[f] qui in nostris constitutionibus continentur. Quod autem de quarta diximus

riori respõ. q qs agit aliqd interdũ nõ vt ipse: sed vt alius simile. ff. de adop. si pater. §. qui duos. et ff. co. si heres. §. fina. et l. aduersus. §. j. et C. de admi. tuto. cũ quedã. et ff. de compen. l. pe. C. de dolo. l. j.

c ¶ Igitur quartã. cõtrariũ formatur ex eo qd habes. s. eo. §. sed hec ita. vbi dicit etiam si minus quarta habet: nõ agit querela sed ad cõplemẽtum. Sol. hic loqtur ante iustinianũ: vt. C. co. cũ queritur. et ff. co. papinia. §. qm aũt quartã. ar. s. sm iustiniani tẽpora. per. l. C. co. omnimodo. Et illud igitur qd est hic ponitur inceptiue nõ illatiue. sic. ff. de iusti. et iure. ius ciuile. §. hoc igitur

Igit in ceptiue et illatiue sumitur.

vel lege illatiue: ex eo qd habes. s. eo. §. tam autẽ. in si.

d ¶ Iure legati. sed hodie iure institutionis si facit testm: vt in autẽ. vt cũ de ap. cog. §. aliud. [v] si vo sit alia volũtas sufficit quoq relicto titu. vt i autẽ. de triẽ. et se. §. j. v.

Additio. Quod est verum etiam in legitima que debet parentibus. Et an sit necesse q expsse reliquat iure institutionis: an sufficiat relinquere pro legitima vel falcidia: vide Ange. hic.

e ¶ Inter viuos. scilz data ea cõditione: vt hec donatio inter viuos in quartam cõputetur: vt. C. eo. qñ. §. generaliter. et hic subiicit. [vi] vi.

Additio. Qd satis videt exprimere si dixit: dono tibi hoc p parte tua. arg. l. peto. in prin. ff. de lega. ij. Et est rõ istius glo. qr legitima debet ex bonis que reperiunt tẽpore mortis. in qbus nõ reperit hec donatio cum iam in vita patris eius patrimonium perfecte exiuerat. Ange.

f ¶ Aliis modis. vt dotis causa et donationis propter nuptias: vt. C. de inoffi. test. qm nouella. [vij] vij.

Additio. An autem dotẽ maternã

nepos ex filia teneatur computare in legitimam si auo succedat. vide Angelum hic.

a ¶ Diximus. vt. s. proxi. §.

b ¶ Pro virili portione: vt scz quilibet habeat quartam huius partis quã habitur9 erat ab intestato: vt. C. e. l. parentibus. z. l. cũ queritur.

Portio filijs debita iure nature que est.

ximus^a: ita intelligẽdum est: vt siue vnus fuerit: siue plures q̃bus agere de inofficioso testamẽto permittitur: vna quarta eis dari possit: vt p rata distribuat eis (idest pro virili portione^b) quarta.

¶ De heredũ qualitate z differẽtia.

¶ Triplices sunt heredes. Ange. are.

hoc tñ est hodie iure autẽticoꝝ mutatũ: scilz vt tertia detur si sunt q̃ttuor vel pauciores. Si ꝟo plures sunt filij exheredati habẽt dimidiã in aut. de triẽ. z semis. §. j. que est. C. eo. autẽ. nouissima. [viij] vñ versus Quattuor aut infra dant natis iura trientem. Senussem vero dant natis quinqꝫ vel vltra. Et nota in fine huius titu. qꝫ quidã dicunt hũc titu. hodie nõ habere locũ: nisi inter fratres turpibus personis heredibus institutis. z hec fuit sententia M. per aut. que est. C. de li. pre. vel exhere. auten. non licet. z auten. ex causa. sed nos diximus qꝫ habet locũ: vt olim quod plene diximus in aut. vt cum de ap. cog. §. aliud. in fine. z dicta aut. ex cã. nisi qꝫ quedam capitula in dicta aut. circa querelã sunt innouata: vt qꝛ olim nõ transmittebatur ad heredẽ etiam suum nisi esset preparata: vt. ff. eod. post huius §. fina. z. l. sequen. hodie sic ad suum heredẽ: vt. C. eo. scimus in fine. Itẽ olim quarta dabatur: hodie triens vel semis: vt dictum est. Itez olim filij se gratos esse probabant: hodie heredes probant ingratos: vt. C. eo. omnimodo. Item not. hunc titu. loqui de gratis filijs. si em̃ essent ingrati: nihil tenet pr̃ eis dimittere: vt in autẽ. de here. z fal. §. exheredatos. z in autẽ. de immẽ. do. in fine. §. fina. Et sunt cause ingratitudinis quatuordecim quibus filij exheredantur: et septẽ quibus pater a filijs: vt in autẽ. vt cũ de ap. cog. §. causas. z §. hoc diximus. et tres q̃bus frater a fratre: vt in autẽ. de nup. §. ingratitudinẽ. Accur. Iste oẽs cause faciles habẽtur per hos versus. Bis septẽ causis exheres esto. Si patrẽ feriat vel maledicat ei. Carcere detrusum si negligit ac furiosum. Criminis accuset aut paret insidias. Si dederit grauia sibi dãna nec hoste redemit. Testari ꝓhibet: aut dat arena iocũ. Si prauos sequit: vel amat genitoris amicã. Non orthodoxus filia qñ coit. ¶ Sed pater ex septẽ: si nati spernet honorẽ. Hũc accusabit: di ira venena dabit. Testari vetat: aut vxorem diligit eius. Non redimit captum: furit odit eum. ¶ Pellitur a fratre frater causis tribus: vt si. Arguit hũc sceleris: vel ei vult tollere vitam. Vel si iacturam rerũ sibi mouerit vnq̃. viij.

Pater filium. xiiij. filius: filius patrẽ. vij. z frater fratrez tribus exheredare potest.

Additio. Itẽ in quarta debita parẽtibus: secus in debita fratribus. An autem portio vnius filij incapacis accrescat alijs: vide Angelum hic.

¶ De heredum qualitate et differentia.

¶ Quis heredes de quibus supra

Continuatio.

dictū est diuersi sunt: ideo de eorum differētia ꝛ qualitate: id est differēti qualitate videamus. Accur.

cessarius est necesse vt sit seruus testatoris tēpore testamēti: vt hic. et ff. eo. si alienum. in princi. [ix] Itē ꝛ tēpore mortis: vt. s. de here. institue. §. seruus. Item quod non sit alteri legatus: tūc em̄ legatario quereret hereditatem: ꝛ ipse eius esset: nisi idem seruus sibi substitut⁹ esset heres ꝛ liber vt. ff. de pupil. sub sti. l. fina. §. j. ix. Accursius.

Heredes. Totus iste notabilis titulus diuiditur principaliter in duas partes. Primo ponit regulā ꝙ heredū sunt tria genera. Secundo illa genera prosequitur et declarat seriatim. secunda ibi. Necessarius heres.

diuisio.

a Heredes autē. necessarij scilz tm̄.

Heredes autē aut necessarij[a] dicūt: aut sui ꝛ necessarij; aut extranei[b].

Seruus proprius heres a dn̄o institutus dicit necessari⁹: q: est heres velit nolit. Bona tamen que post mortem domini q̄rit propria sibi reseruantur hoc dicit Angelus areti.

Necessarius[c] heres est seruus heres institut⁹. Ideoq; sic appellatur: quia siue velit siue nolit: omnino post mortē testatoris protinus[d] liber et necessarius[e] heres fit. Unde[f] qui facultates suas suspectas[g] habēt solēt seruum suum primo aut secundo: aut etiam vlteriori gradu heredem instituere: vt si creditoribus satis[h] non fiat

Sine insolidum: siue pro parte sit heres: vt ibi no. glo.

b Aut extranei. de his aūt omnibus hic titu. dicit per ordinem: vt. j. proxi. §. ꝛ §. sui. ꝛ §. ceteri.

Necessarius. Diuiditur in tres partes. Nam primo ꝓsequitur primū genus heredū: scz qui sunt necessarij heredes tm̄. Scd̄o ꝓsequitur scd̄m membrū siue genus: videlicet qui sunt sui et necessarij. Tertio ꝓsequitur qui sunt extranei heredes. scd̄a ibi. Sui autē. tertia ibi. Ceteri qui. Item subdiuiditur prima pars in quattuor partes. Primo quis sit heres necessarius tm̄. Secundo rationem assignat quare sic vocatur. Tertio infert consulendo testatori qui non est soluendo. Quarto ꝓuidet ipsi seruo. scd̄a ibi. ideo. tertia ibi. Unde qui. quarta ibi. Pro hoc tm̄. Accur.

diuisio.

Subdiuisio.

c Necessarius. ad hoc vt sit ne-

d Protinus. id est statim: ꝛ si quidem pure institutus est a seipso libertatem consecutus videtur: vt. ff. de acquiren. here. ex parte. et. ff. de heredi. institu. si sub conditione §. fina. et etiam ignorans: vt. ff. si cer. pe. eius qui. et. ff. de testa. qui in domini. Accursius.

e Et necessarius. nisi sit institutus sub hac cōditione si vellet: que verba faciunt eum voluntariū: sed in extraneo nil operantur: vt. ff. de condi. insti. verba. et. ff. de here. insti. cornelius. Accur.

f Unde. quia necessarius.

g Suspectas. vt quia sciunt se non esse soluendo: et facit. s. qui. ex cau. ma. ꝛ. s. de vul. subst. in prin.

h Satis non fiat. scz ab hoc seruo herede ꝛ libero instituto. Accur.

Heres non necessarius si tria concurrāt.

a ¶ Heredis.i.sui instituti.et hoc ne defunctus iniuria afficiatur: vt.s. quibus ex cau.manumit.non licet. §.j.in fine.
b ¶ Incõmodo. quia inuitus hereditati astringitur.
c ¶ Commodũ prestatur. sic et alias inuenitur in multis locis: vt qui vno casu grauatur: dz in alio releuari: vt ff.de iureiurã.l. cũ qui. in principio.
d ¶ Post mortẽ. scilicet ante aditã hereditatez: vt.C. ad Tertull.l.cuz sil. vel certe hic protinus videtur adita hereditas vt.d.l. cum sil. alio casu loquitur. [ſ] j.
Additio Scilicet qñ libertas est legata sine cõditiõne: que statim non cedit.l.vnica.§. libertatibus.C.de caducis tollen.
e ¶ Patroni.i.qui esset patronus si esset liber in vita illius. Accur.
f ¶ Reseruẽtur.separatione impetrata si bona patroni nõ attingat: id est nõ inceperit administrare nõ poterit postea impetrare separationem nisi sit minor: vt.ff.de mino.l.ait pretor.§.non solum. quo casu tñ: scz cum est minor separationez impetrabit etiam si iam attigerit hereditatem: nõ autem vt ab hereditate se abstineat: vt.ff.de acqui.heredi.necessarijs.§.fi.
g ¶ Nõ veneunt. id est non venduntur.
Sui aũt. ¶ Iste.§. diuiditur in quattuor partes. Primo ponit q sunt sui et necessarij heredes. Secũdo hoc limitat et restringit. Tertio rationẽ reddit quare dicuntur sui heredes. Quarto rationem ponit quare dicuntur necessarij. secunda ibi. Sed nepos tertia ibi. Sed sui quidem. quarta ibi necessarij. diuisio.
h ¶ In potestate.alias si sunt emãcipati extranei sunt: vt.j. eodem.§.ceteri.
i ¶ Desierit. improprie ponitur: quia viuo patre non fuit heres: sed dicitur desinere quotiens ad id quod futurũ erit: sic et alias: vt.ff.vsufructu. quẽadmo.ca.l.iij.§.desinere.

potius eius heredis[a] bona quam ipsius testatoris a creditoribus possideantur vel distrahantur: vel inter eos diuidantur. ¶ Pro hoc tñ incõmodo[b] illud ei cõmodum[c] prestatur: vt eo quod post mortẽ[d] patroni[e] sui sibi acquisierit ipsi reseruentur[f]. Et quamuis bona defuncti nõ sufficiant creditoribus: iterũ tñ ex ea causa res eius quas sibi acquisierit non veneunt[g].

¶ Filius vel alius quem nemo precedit in potestate dicitur suus et necessarius heres. suus ideo dicitur: quia est quasi dñs in vita patris. necessarius ideo dicitur: quia idem de iure ciuili heres est etiam inuitus: hz tñ de iure pretorio beneficium abstinendi. hoc dicit Angelus areti.

¶ Sui aũt et necessarij heredes sunt veluti filius filia nepos neptisue ex filio: et deinceps ceteri liberi qui in potestate[h] morientis modo fuerint. ¶ Sed vt nepos neptisue sui heredes sint: nõ sufficit eum eamve in potestate aui mortis tempore fuisse: sz opus est vt pater eius viuo patre suo desierit[i]

Additio. a ¶ Interempt⁹.scʒ filius: al's est interceptus.i.remotus ab hoc seculo.vnde Ouidi⁹ in sua methamorphosi.loquẽs de ranis dicit. Colla intercepta videntur.
Ouidi⁹.

b ¶ Alia ratiõe.veluti emancipatione vel deportatiõe: vt s.qb.mo.ius pa.pote.sol.§.preterea.ꝛ.§.cũ autem.

suus heres esse: aut morte interẽptus a; aut q̃libet alia rõne b liberat⁹ a patris potestate. Tunc em̃ nepos neptisue in locum patris sui succedit c. Sed sui quidem heredes ideo appellãtur d; q2 domestici e hr̃des sunt et viuo quoq3 patre quodãmodo domini existimãtur f. Unde etiam si quis intestatus moriatur: prima

c ¶ Succedit.ita vt etiã filius emancipatus repellatur: et nepos qui remansit in ptãte ex eo vel alio filio natus admittat: ꝛ hoc iure ciuili quod nõ cognouit emãcipatos: q2 erãt capite minuti: vt.j.de he.que ab intest.defe.§.emãcipati.de iure aũt pretorio soli filij emãcipati admittũtur nõ nepotes: vt.d.§.emãcipati: l3 p edictũ de cõiũgẽdis cũ emãcipatis liberis eius admittit simul filius ꝛ nepos: vt.ff.de cõiungẽ.cũ emãcipa.l.j.ij.rñ. Qđ.i. qđ simul nepos cum patre vel fratre patris admittat locũ hodie nõ haberet cum sit sublata ois differẽtia q̃ fiebat occasione emãcipatiõis: vt in auf.de heredi.ab intesta.§.j.col.ix. Accursius.[ij] ij.

Additio. Quod est verũ qñ ab intestato succedit nullo facto testamento vel facto: sed nõ solẽniter: aut eo per querelã penitus expugnato: secus si p.ꝯtabu. de iure pretorio filius succedat: q2 etiã hodie procedit dicto ti.de cõiungen. Ange. Areti.

d ¶ Appellantur.scilicet supradicti filij nepotes.

e ¶ Q2 domestici.nota filiũ domesticũ patri. sunt ꝛ alij multi domestici: vt.C.de his qui ad eccle.cõfu. pñti.§.sane. Accur.[iij] iij. — Domestici sunt.

Additio. Et ideo ex furto facto p filium seruum aut vxorẽ nõ orit actio ciuilis vel crimialis: cum sit domesticum nisi esset magnum: qđ no.fm Ange.

f ¶ Existimant. scʒ ex artificio iuris ciuilis qđ fingit eãdẽ personã patrẽ ꝛ filiũ: vt.C.de impuberi.et ali.substi.l.fin. Itẽ eandem vocem vtriusq3.j.de inuti.stipu.§.ei q̃. Itẽ ꝛ ideo videt dñs: q2 in illis bonis patris aliter sicut ipse pater: sicut vxor dña dotis đr ꝛ habere possessionẽ.[iiij] vt.C.de iure dotiũ.in rebus.ꝛ.C.qui potiores in pigno.l.fi. Itẽ possessionẽ viuo patre habere videt fili⁹: vt.ff.p here.l.ij.in fi. [v] hinc est ꝙ sola administratio dicitur transire ad filium cum pater moritur vt.ff.de libe.ꝛ posthu.l.in suis.[vj] iiij. — Pater ꝛ fili⁹ eadẽ psona finguntur. Fili⁹ viuẽte patre videtur dñs.

Additio. Immo maritus cõstãte matrimonio: sed eo mortuo simul cũ dño transfert in vxorem. v.

Additio. Scʒ ficte ꝛ improprie. sicut diximus in dominio: nõ aũt realiter: etiã post mortẽ patris: nisi eã actualiter apprehẽdat. Et an viuo patre filius habeat aliquod ius in ipsius bonis: vel ecõtra. Et an ad alienata in fraudẽ legitime eis cõpetat aliq̃ reuocatoria vide Ang. i.§.itẽ si qs i fraudẽ.j.de actio.vj.

Additio. Nisi esset exheredat⁹: vt

ibi. Et hoc facit vt nõ cõprehẽdat a statuto loquente de acquisitione Item q in eo titulus hereditatis nõ sit lucratiu⁹ sicut i extraneo. Ang.
a Liberoꝝ.vt.j.de here.que ab intest.§.j. Ange.

treb.vide Angelum.
e Appellãtur.sic.C.de rei vxo. act.§.extranei.Accur.
[illegible] Alio mõ d̾r extrane⁹ ille q̄ nihil attinet vel nõ est de ascẽdẽti aut descẽdẽti linea. Que faciũt ad q̄stionẽ de eo q̄ p̄misit nõ alienare i manũ extraneam s̄m Jo.fab.et Ang. hic.

causa est ĩ successiõe liberoꝝ[a]. Necessarij vo ideo dicũtur[b]: q: oĩno siue velint siue nolint tam ab intestato q̄ ex testamẽto ex lege.xij. tabu. heredes fiũt[c]. Sed his pretor pmittit[d] volẽtibus se abstinere ab hereditate vt potius parentis q̄ ipoꝝ bona similiter a creditoribus possideantur.

¶ [illegible]

[illegible] Ceteri qui testatoris iuri subiecti non sunt extranei heredes appellant̃[e]. Ita q liberi quoq nostri qui in ptãte nostra non sunt heredes a nobis instituti extranei heredes nobis vident̃. Qua de causa ꝛ qui heredes a matre instituũtur: eodem numero sunt: q: femine in potestate liberos non habẽt[f]. Seru⁹ quoq heres a dño institutus: ꝛ post testamentum factũ ab eo manumissus eodem numero habetur[g].

¶ [illegible]

¶ In extraneis heredibus[h] illd̾ obseruatur: vt sit cum eis testamenti factio[i]:

b Dicũtur.scz dicti filij Accursius.
c Heredes fiũt scz iure ci. inspecto: aliud de pretorio: vt subijcit quod preualet.
d Pretor pmuttit.s. liberis in ptãte positis nõ vt habeant necessitatez adire pretorẽ: sed sufficit si se non immisceãt vt ff.d̾ actio. here. ei q̄ se.ꝛ.C.si vt se ab hr̃d. absti. l.j. [vij] vij.
[illegible] Et iõ creditoꝝ intẽtio ꝯ filiũ nisi pbẽt q se imiscuerit nõ est fundata. Ex ista tñ abstẽsiõe in fauorabilib⁹ ipi filio nõ tollit̃ suitas Que an p dationẽ substituti vulgaris vel coheredis extranei tollat̃: ꝛ de intellectu.l. apud iul.§.j.ff. ad

f Non habẽt. vt s̄.de adoptio.§. femine.
g Habetur.s.vt sit heres extrane⁹. nã nõ ꝯsequit̃ iste vtrũq: scz libertatez et hr̃ditatẽ ex dñi testõ: qd̾ ẽ necesse vt sit necessarius: vt.s̄. de hered. insti.§. si vo auiuo.

h In ex̃neis hr̃dib⁹.iste.§.hẽtur sub eadẽ vboꝝ forma.i.l.si alienũ suũ.ff.d̾ hr̃.insti.circa pñ.vsq ad fi.l
i Testamenti factio.passiue accipe.i.vt possit capere ex testamẽto qd̾ põt q̄libet exceptis q̄busdã q̄s no.j.ti.j.§.legari.Accursius.

Additio.

siue heredes ipi instituãtur: siue hi qui in ptãte eoꝝ[a] sunt: ⁊ id[b] duobus[c] tpibus inspicitur[d]: testamẽti quidẽ facti tpe vt cõstiterit institutio: mortis vero testatoris vt effectũ hẽat hoc amplius: ⁊ cũ adierit hereditatem esse dz cum eo testamẽti factio: siue pure siue sub cõditiõe heres institutus sit. Nam ius heredis eo maxime tpe inspiciendũ est quo acqrit hereditatẽ. Medio aũt tẽpore inter factum testm̃ ⁊ mortẽ testatoris: vel cõditionẽ institutionis existentem mutatio[e] iuris non nocet heredi: quia (vt diximus) tria tempora[f] inspici debent.

a ¶ Eorũ. nã seruo instituto dñi psona inspicitur: vt. s. de here. insti tu. §. seruus plurium.
b ¶ Id. scilicz q sit capax.
c ¶ Duobus temporibus. ⁊ al's tribus: et al's duobus: sz tamen tria subijciuntur tpa: vt subijcit. Accursius.
Additio.
d ¶ Inspicit. testamẽti facti: vt constiterit institutio et mortis testatoris vt effectũ hẽat. ita ẽ textus i. l. si alienũ. ff. de here. insti. ⁊ re vera melius ⁊ ornatius q̃ꝫ hic.
e ¶ Mutatio. vt q2 medio tpe efficiatur nõ capax: tñ his tribus tpibus bñ inuenit capax [ix] vt hic: ⁊. ff. de here. insti. sed si in cõditione. §. solemus. ⁊. l. si alienũ. §. in extraneis. sz ꝯ. ff. d acq. her. fuꝰ eiꝰ q̃. certe q suꝰ i seruitute nõ dicebat capax: vt ibi ex persona dñi pncipaliter erat. nã dñs erat nõ capax: vnde eo manumisso nõ nocet ei manumissio: cũ p̃sumatur nũc q ⁊ tũc fuerat capax. Item sunt arg. cõtra. ff. p empto. l. ij. in pn. [j] ⁊ i aut. vt cũ de appel. cog. §. generaliter. [ij] ix.
Additio. Nisi ex tali mutatione tacite induceret repudiatio hereditatis: vt q2 faceret actũ cõtrarium incompassibilem: puta intrando religionem fratrũ minorum. Idem in eo qui impetrauit primum beneficium vacaturum et interim duxit vxorem vel habitum dimisit: quo reassumpto vel mortua vxore vacat beneficiũ: vt hic p Johan. fa. f.
Additio. Que prout loquitur i cõtractu emptiõis cõcordat: sz prout in alijs ẽ cõtra. Rñ. qd loquitur in capace: qui ex sua psona defũcti cũ non patiebat: hic secus. ij.
Additio. Dic q ibi loquit fauore fidei et penitẽtibus delictũ remittatur.
f ¶ Tria tpa. s. in extraneo herede: sed in suo ⁊ necessario exigitur vnũ fm Jo. scz tps mortis: vt. s. eo. §. sui. [iij] vl fm Azo. etiã tempus testamẽti inspicitur: tps autẽ adite hereditatis nõ inspicitur: q2 statim sunt heredes patre mortuo: scilicet de iure ciuili: vt. ff. de suis ⁊ legiti. in suis. [iiij] In necessarijs aũt tm̃ duo tempora inspiciuntur: scilicet testamenti ⁊ tps mortis: vt. ff. de here. insti. si. alienum. §. respon. et. l. seruum. [v] iij.
Additio. Et hoc veruz quo ad hoc vt reputetur suus siue ex testamento veniat siue ab intestato: si tunc hereditas deferatur: al's tempus quo defertur inspicitur: dummodo sit talis in tempore mortis nullo eum precedẽte potuisset suus esse. §. cum autẽ. j. de here. q ab intest.

Heredum capacit. qt tpe est inspicienda.

quo aut ad hoc vt reputet capax procedit sequens opi. Azo. vt p Jo. fa. & Ang. hic. iiij.
Additio. Et ideo incapax tpe institutionis: vt qr deportatus vel rebellis ex forsa statuti bannitus aut qr frater minor postea factus capax non admittit: nisi per restitutionem que retrotrahitur si sit facta viuo testatore anteque venientibus ab intestato ius queratur. Ange. v.
Additio. Et hec vera quando veniunt ex testamento: vt sunt pure instituti alias si sub conditione tempus conditionis inspicit non etiam mortis. In fideicommisso aut vniuersali tempus quo cedit inspicit. Idem in legato quo ad defectu persone legatarij: non aut ipsius legantis vel rei legate: seu mixta consideratione vtriusque: vt in. §. sz an seruo. j. de lega. Item secus quo ad inspiciendam estimationem: vt ibi in. §. qui quinque & §. qui indiuisa. Johan. fab.

¶ Testamenti factio capitur in actiua et passiua significatione. h. d. Aretinus.

¶ Testamenti autem factionem [a] non solum is habere videt qui testamentum facere potest: sed etiam qui ex alieno testamento vel ipse capere pot: vel alijs acquirere [b]: licet non possit facere testamentum Et ideo furiosus et & mutus & posthumus & infans & filiusfa. et seruus alienus testamenti factionem [c] habere dicuntur. Licet enim testamentum facere non possint: attamen ex testamento vel sibi [d] vel alij [e] acquirere possint.

¶ Extraneis heredibus facultas libera est adire vel repudiare: nisi semel fuerit hereditas adita: qr tunc non potest repudiari nisi a minore. h. dicit Aretinus.

¶ Extraneis aut heredibus deliberandi potestas est de adeunda hereditate vel non adeunda. Sz siue is cui abstinendi [f] potestas est immiscuerit se bonis hereditatis siue extraneus cui de adeunda [g] hereditate deliberare [h] licz adierit: postea relinquende

a ¶ Factionem. scilicet in actiua significatione.

b ¶ Acquirere. scilicet potest.
c ¶ Factionem. in passiua significatione.
d ¶ Sibi. si sunt sui iuris.
e ¶ Alij. sunt in aliena potestate: vt h. et. ff. de testa. l. filiusfa. & facit. ff. de flu. l. j. §. fina.
f ¶ Abstinendi. vt est suus heres cui datur abstinendi facultas p pretorem: vt. s. eo. §. necessarij.
g ¶ De adeunda. nota. hic quattuor proportionalia: scz immiscere & abstinere que duo pertinent ad suos heredes. Item adire & repudiare: que duo ptinent ad extraneos: vt hic dicit. Sed quandoque seruus dicit adire & repudiare: vt. C. de legi. here. defunctis.

Heredes sui immiscent & abstinent adeunt & repudiant extranei.

h ¶ Deliberare. infra annu deliberationis petito tempore & indulto ab imperiali culmine. a nostris aute iudicibus infra. ix. menses: & non nisi semel peti pot: vt. C. de iure deli. scimus. §. & hoc quidem. [vj] vj.

Deliberandi tempus.

Additio. Tu dic quod iudex citans aliquem ad sciendu an sit vel esse ve-

lit heres si sit de liberis vni⁹ anni si de alijs centū dierū terminū statuere d?r nō min⁹: q̄ elapso ampli⁹ adire nō poterit: nisi res adhuc sit integra: ⁊ hoc qn̄ pure fuit institutus quid autē si sit sub cōditione vide Angeluz gre ti. hic. v.

a Oībus. nisi sint vsi iure cōi: vt ff. de mino. l. verū §. itē non restituit. Item nisi iurauerit adult⁹ sup ꝯctū: vt in. l. frederici. hac edictali. in auf. de pace tenēda. §. sacra. [vij] vij. Quod est verū si iurauit nō petere restitutionem ratiōe minoris etatis vel alia quacunqꝫ. Secus si simpliciter: q2 tunc maior tm̄ representatur: nō autem a iuris cōmunis beneficio excluditur. Anto.

b Succurrit. vt. ff. d mi. l. ait pretor. §. sed ⁊ si hereditatem.

c Maiori. scilicet cuidam pro priuilegio.

d Ueniam. abstinēdi. Accur.

hereditatis facultatē nō hz: nisi minor sit. xxv. annis. Nam hui⁹ etatis hoībus sicut i ceteris oīb⁹ᵃ causis deceptis (ita ⁊ si temere dānosaz hereditatē susceperint) pretor succurritᵇ. Sciendū est tamen diuum adrianū etiā maioriᶜ. xxv. an. veniamᵈ dedisse cum post aditā hereditatem grande esᵉ alienū (qd̄ adire hereditatis tp̄e latebat) emersisset. Sz hoc quidē diu⁹ adrianus cuidaz speciali beneficio prestiti: diuus aūt gordianusᶠ postea militibus tm̄ modo hoc cōcessit.

Hodie potest heres sine deliberatione cōficiēdo inuētarium secure ⁊ sine dāno adire hereditatē hoc dicit Aretinus.

Sz nr̄a beniuolētia cōmune oīb⁹ sub iectis imperio nr̄o prestitit hoc beneficium et cōstitutionemⁱ tā equissimāᵏ q̄ nobilissimāˡ scripsit: cuius tenore si obseruauerint homines: licet eis adire hereditatem: ⁊ intātum teneri q̄tum valere bona hereditatis contingit: vt ex hac causa neqꝫ deliberationis auxilium fiat eis necessarium nisi (omissa obserua

e Grande es. sic. ff. de conditio. inde. si quid. ⁊. l. iij.

f Gordianus. sed vbi sunt leges istorum imperatorum. Respō. non habemus sed habetur mentio earum. C. de iure de lib. scim⁹. in principio.

g Prestitit. al's prestauit.

h Hoc scilicet vt aliqs non grauetur ꝓpter improuisum debitum: vel etiam prouisum si est non sufficiens hereditas vt. C. de iure deliberan. scim⁹ §. ex omnibus. et hoc facto inuentario si res presentes sunt infra tres menses: si abfuerunt intra annale spacium: vt. C. de iure deliberan. l. scimus. §. si autem dubius. ⁊ §. si autem a locis. Inuētarij faciendi spa.

i Constitutionem. vt. C. de iure deliberan. scimus.

k Equissimam. quantum ad tractatum.

l Nobilissimam. quantum ad sententiam.

a Cõstitutiõis.q̃ de cõpositione dicti inuẽtarij loquit.

Inuẽta riũ faci entes i q̃ grauantur

b Ueteri grauamini. sed quod erat grauamen. Rñ.tenebat insolidũ oibus creditoribns & legatarijs etiã si excedãt mẽsurã hereditatis:vt C. de iure delibe.l.fina.§.si vo postq̃. si aũt petijt tp̃s ad deliberãdũ: et facit ẽt inuẽtariũ creditoribus q̃dez tenetur in solidũ: sz delegatis detrahit falcidiã siue adierit hereditatẽ infra deliberationis tp̃s: siue nõ recusauerit.[viij] sed si nõ fecisset inuẽtariũ oib9 insolidũ teneret: vt.C. de iure delibe.l.fin.§. si aũt hoc aliq̃s.&.§. si quis autem.[ix] viij.

tione nr̃e ꝯstõnis[a]) & deliberandũ existimauerint: et sese veteri grauamini[b] aditiõis supponere maluerint.

[illegible]

Additio. Et hoc qr tẽpus ad deliberandũ petijt: al's secus:vt hic.in tñ. q nec actiões sue ꝯ hereditatez cõfundsitur. Idẽ in actione de dote Itẽ iuẽtario nõ ꝯfecto. Et q̃d si heres sciẽter in inuẽtario aliqua apponere omisit: & q forma ipsi9 inuẽtarij: & que in eo requirantur. vide Ange.hic. ix.

Additio. Cuius inuentarũ beneficiũ põt heres apponere etiam post sententiã: & ꝯ eũ cui insolidũ añq̃ faceret inuẽtariũ soluit fm Jo. fa. hoc aũt ipo bñficio an etiã fideicõmissari9 vl'is gaudere possit: & filio alicui9 seu monacho aut alijs p̃uilegiatis psonis institut: an & quis inuentarium conficere teneatur.vide Johan.fab. & Ange.hic.

c Ad legitimã.s.iure ciuili:alĩs si iure pretorio: tunc eñ necesse hz corã pretore agnoscere: vt.C.de iu. de.l.j.&.l.puberẽ.&.l. suũ.&.C.q̃ admi.ad bo.pos.l.vlti. [i] j.

[illegible]

Itẽ extraneus heres testamẽto institut9: aut ab intestato ad legitimã[c] hereditatẽ vocatus: põt aut p hr̃de gerẽdo: vl' etiã nuda[d] volũta

Additio. Sed hoc hodie est correctuz: saltẽ i sucessiõe ab intest. fm Jo.fa.hic

Hereditas sola volũtate adeatur.

d Nuda volũtate. opz tñ q extrinsecus declaretur. si q̃d ergo p herede velut heres gessi: vt hic dicit: tũc volũtatem illã declarat.[ij] nisi ptestet[iij] se nõ vt heredẽ facere: vt hic.&.ff. de acqui.here.l.p. herede.in p̃n. et.l. gerit. Sed ꝯ id q̃d dicit hic nuda voluntate est.C.de iure delibe.l.potuit. sed certe est necassaria voluntas & actus si ab actu incipias sic & al's.ff. de acquiren. possessi. quẽadmodum. ij.

Additio. Tu dic q de substantia aditionis hereditatis est animus nudus solus & in corde retentus: sed qr solus de9 & non homo scrutator est cordium. requiritur q probetur signis vbis aut factis: de q̃b9 per Jo. fa. & Ang.hic quibus nõ interuenientibus an in foro cõsciẽtie sit obligatus: & si filius dicat domũ paternã retinuisse p sua legitia at adijsse videat. vide hic p eos. iij.

Additio. Que ptestatio nõ est necessaria vbi facit actũ piũ q̃ dilationẽ nõ recipit: nec releuat vbi facit

te suscipiāde hr̄ditatis heres fieri. Pro herede[a] autem gerere quis videtur si rebus hereditariis tā q̄ heres vtatur vel vendendo res hereditarias: aut predia colendo locandove: ⁊ quoquomodo si voluntatē suam declaret vel re vel verbo de adeunda hereditate: dūmodo sciat eum in cuius bonis pro herede gerit testatuz intestatumve obijsse[b] et se ei heredem[c] esse. Pro herede enim gerere: est pro domino[d] gerere. Veteres enim heredes pro dominis appellabant. Sicut autem nuda voluntate extraneus heres fit: ita ꝯtraria destinatiōe[e] statim ab hr̄ditate repellit. ¶ Eū qui surdus vel mut⁹ natus est vel postea factus: nihil prohibet pro herede gerere ⁊ acq̄rere sibi hereditatem: si tamen intelligit[f] qđ agit.

¶ De legatis.

actū ꝫriū. cū. M. ferrarie ñ. de cōstitu. ẜm Johan. fab. ⁊ Ange. hic.

a ¶ Pro herede. id est factis ipsis gerendo pro herede.

b ¶ Obijsse. alr̄s eñi nisi hoc sciat nō preiudicat sibi aditio: nā non videt adire: vt hic. ⁊ ff. de acquiren. here. si is ad quez. ⁊ l. eū q̄ duobus.

Heriditatē adire volēti mlta sunt necessaria

c ¶ Herede esse. et pure. nā si sub conditione non potest añ existentez conditiones adire vt. ff. de acquirē. he. is qui heres. Sūt et alia necessaria scilicet vt sit liber ⁊ sui iuris qui adit: alr̄s nō poterit nisi iussu patris vel dñi precedēte: vt. ff. e. si quis mihi. §. iussum. ⁊ l. quotiēs. Itē opz q̄ sit cōpos mētis: vt in fi. huius ti. Itē q̄ sit maior. xiiij. an. alr̄s nō pōt adire: vt. C. de iure delibe. potuit. ⁊ l. si infanti. Item q̄ sciat mortuū esse testatorem: alr̄s nō pōt adire: vt. ff. de acquirē. here. is qui heres. §. si q̄s dubitet. ⁊ l. q̄ hereditatē. ⁊ l. neminē. ⁊ l. q̄ supstitis. Itē certus de cōditione testatoris esse dz: vt. ff. de acquirē. heredi. l. heres f. §. fi. ⁊ l. sequen.

d ¶ Pro dño. vñ herus. i. dñs: vt ff. ad. l. aq̄l. l. itē mela. §. legē aq̄lie. Itē dicūt teuthonici her. i. dñs.

e ¶ Destinatiōe. dūmō ⁊ hoc actu extrinsece declarat. [iiij. arg. tamē ꝯ. ff. de pecu. leg. nō statim. [v] iiij.

Additio. Quam repudiationē minor īdistincte ꝑ viā in integ. resti. reuocare pōt: nō antez maior nisi sit de suis hr̄dibus ⁊ res sint in eo statu i q̄ erāt tpe repudiationis: q̄ ab eo die infra triennium pōt reuocare. Quid aūt de filio emācipato de hereditate materna: vide p Angelum hic. v.

Additio. Dic q̄ ibi erat acquisituz dño: vel loquitur de actu qui realiter reqritur. Ange.

f ¶ Intelligit. non ergo demens vel furiosus. [vi] vi.

Additio. An autem ⁊ qualiter requiratur auctoritas tutoris vel curatoris: vide per Ange. hic.

¶ De legatis.

Continuatio. ¶ Dic q̄ textus continuat istā rubricam. Vel sic. Dictum est. s. de testamentis: in quibus legata relinquuntur. Nunc sequitur videre de ipsis legatis. Additio.

Post hec. ¶ Totus iste titulꝰ diuiditur principaliter ĩ quinqȝ partes. Primo cõtinuat se ad precedẽtia. Scdo ponit diffinitionẽ legati. Tertio recitat quot genera legatorum olim erãt. Quarto illõ corrigit. Quinto incipit tractare materiam legatorũ. secũda ibi legatum. tertia ibi. sed olim. qrta ibi. nostra autem. quinta ibi. non solũ autẽ. Et illa qnta suo loco subdiuidet.

¶ Ex causa licet inuitare propositã. Vel sic: Et causa licet inmiscere in vnã materia aliquã inuersam is nõ in omnino similis: dũmodo vna materia tractet(ur) z cõmunitatẽ habeat cum alia materia. Ange.

Post hec[a] videamus de legatꝭ: que pars[b] iuris extra ꝓpositã[c] quidez materiã videt. Naz loquimur[d] de his iuris figuris[e] quibus per vniuersitatẽ res nobis acqrunt. Sed cũ omnino[f] de testamẽtis[g] z de heredibus[h] q̃ testamẽto instituuntur locuti sumus: non sine cã sequnti[i] loco põt hec iuris materia tractari.

a ¶ Post hec. scilicet que diximus s. de testa. ordi. hucusqȝ.

b ¶ Pars. scilȝ que est circa legata et longa est: vt patet. ff. eod. per multas rubricas.

c ¶ Propositam. s. per quas perso. vobis acqui. §. fina.

d ¶ Loquimur. i. locuti sumus: et sic tẽpus pro tẽpore ponit: vt. C. de infan. si possidonium. vel loquimur i. loqui deberemꝰ si materiã precedentẽ ꝓsequeremur. sic in autẽ. de cõsanguine. z vter. fra. si igit. collatione. vj. [vij] vij.

Additio. Dic ꝙ preteritum perfectum subiunctiui in cõtractibus qñ nõ potest verificari iu preterito trahitur ad futurũ. l. cum stipulamur. ff. de verbo. obli. sed in testamẽtis et legibus que dant formã z essentiam capiunt a futuro in dubio capitur a futuro. Que faciũt ad questionem si illud legetur cum vidua fuerit vt non preterita vel presenti vidua: sed de futura intelligatur: vide Angelum hic.

e ¶ Figuris. i. partibꝰ vel formis que. iiij. sunt. per successionem ciuilem. p pretoriaȝ. per arrogationem. p adiectionem conseruãde libertatis causa. vt. s. per quas personas, vobis acquiritur. §. finali.

f ¶ Omnino. i. diligẽtissime.

g ¶ Testamentis. vt. s. de testa. et tribus seq. titu.

h ¶ Heredibus. vt. s. de heredi. institu. vsqȝ huc.

i ¶ Sequẽti. qz nec debet nisi in testamento relicta. z post heredis institutionem: sed hodie cõtra in vtroqȝ: vt. j. de fideicõ. here. §. preterea. z j. eo. §. sed non vsqȝ. z §. ante.

Legatũ. ¶ Diuidit in septẽ partes. Primo ponit qualiter diffiniat legatũ. Scdo quot erãt olim gña legatorũ. Tertio qualiter vnũquodqȝ genus legatorũ fiebat siue erant certa verba assignata. Quarto q̃liter dicta verborũ solẽnitas est hodie sublata. Quinto qualiter p Justinianum oẽs isti modi legãdi vel oĩa ista gña legatorũ sunt redacta ad vnã materiam: z legatarijs dat ius ꝓsequẽdi legata altero de tribus modis. Sexto remouet differẽ divisio.

tiam que erat inter legata ꝛ fideicō missaꝛ ea adequat. Septimo respō det cuidā tacite obiectioni. secūda ibi. Sed olim. tertia ibi. Et certa q̄dam. quarta ibi. Sed ex cōstitutionibus. q̄nta ibi. Nostra. sexta ibi. Sꝫ nō vsqꝫ. septima ibi. Sed ne in primis.

a ¶ Legatum. ff. eodem. ij. legatuꝫ. sed aliter diffinitur: vt ff. codeꝫ. j. l. legatum est.

b ¶ Donatio quedam. sunt enim tres donationes: vt. ff. de do. l. j. Et differt a donatione cā mortis: vt diximꝰ. s. de dona. §. j. in fi. §. Item a donatione inter viuos cum legatum reuocari possit vsqꝫ ad mortem: vt. ff. de adi. leg. l. iij. in fine. ꝛ l. iiij. sed in donatione inter viuos nō est ita: vt. s. de dona. §. alie. [viij] Itē differt ab hereditate: cuꝫ hoc singulare ꝛ sine onere sit. [ix] illd vo vniuersale ꝛ cū onere: vt. ff. mādati. si hereditatē. ꝛ ar. ff. de edē. quedā. §. nihil iterest. viij Additio. Et hec inducūtur ad questionem si testator dicat dono titio fundū presenti ꝛ recipiēti an cēseatur legatū vel donatio: vt per Joh. fab. et Ange. hic. ix. Additio. Nisi in casu qui habetur in. l. imperator. §. j. de leg. ij.

c ¶ Quedā vba. ꝛ sic dicat legatario vēdico tibi rē si talē: vel heredi dicat damno te illuꝫ ere alieno liberare: vt. J. eo. §. sed ꝛ tale. Item si dicat finito illuꝫ habere talem rem. Item si dicat vni heredū percipito rē illā. i. ante partē capito: vt. ff. eodē. j. l. si pluribus. in secūda charta. Accursiꝰ.

d ¶ Constitutionibus. quas non habemus.

¶ Diffinitio legati. Accursius.

¶ Legatum [a] itaqꝫ est donatio [b] quedaꝫ a defūcto relicta ab herede prestāda.

¶ Antiqua solemnitas verborum que olim in legatis obseruabatur est hodie sublata. Accursius.

¶ Sed olim quideꝫ erant legatoꝝ genera quattuor: p vendicationē: per dānationem: finēdi modo: p preceptionem. ¶ Et certa quedaꝫ [c] verba cuiqꝫ generi legatoꝝ assignata erant: per que singula genera legatorum significabantur. ¶ Sed ex cōstitutionibus [d] diuoꝝ principuꝫ solēnitas huiusmodi verboruꝫ penitꝰ sublata est [e].

¶ In omnibus legatis in quibus spectatur [illegible] voluntas [illegible] vna natura imponitur [illegible] iubenturqꝫ legatarij [illegible] persequēdi legatum tribus actionibꝰ. h. [illegible] Accursius.

¶ Nostra autē constitutio [f] quam cum magna fecimus lugubratione [g] defunctorum voluntates [h]

e ¶ Sublata est. sciꝫ dudū retro.

f ¶ Cōstitutio. q̄ ē. C. cōia. d leg. l. j.

g ¶ Lugubratione. i. vigilatione maxime nocturna. nā s̄m phos luna dicit habere radios lugubres: sed sol claros. sic in aut. vt iudi. sine quoquo suffra. in prin. col. ij.

h ¶ Volūtates. interdū nō est voluntas validior scriptura: vt. ff. de vsufruc. leg. l. si alij. ꝛ. ff. de sup. le. l. labeo. Et facit ad hoc qd in tex. dicit. s. q volūtas sit validior scriptura. qd est verū: vt. ff. de leg. ij. l. cum pater. §. cū imperfecta. ꝛ de leg. j. l.

Legata [illegible] bāt [illegible] q̄dr[illegible] plici[illegible]

Volū[illegible] tas [illegible] fert [illegible] ptura

iiij.ſm Joh.ꝛ hoc niſi ſit impoſſibilis vł ꝓbroſa: vt.j.e.§.fi.vł īcepta:vt ff.eo.j.l.ſeruo alieno.§.fi.[ij] j. Additio. Et hec verba vbi apparet volūtas teſtatoris:alr̄s i dubio attēdiť qđ eſt ỽiſimili⁹: ꝛ ſi nō appareat recurrimus ad ꝓpriū ſignificatū:ꝗ ſi ſint plura īſpi cimus qđ minimum eſt:vt hic per Ange.

validiores [a] eſſe cupientes et non verbis:ſed volūtatibus eorū fauentes diſpoſuit: vt omnibus legatis [b] vna ſit natura[c]. Et quibuſcunq͡ʒ verbis [d] aliquid relictū ſit:liceat legatariis id ꝑſequi :nō ſolū ꝑ actiones ꝑſonales[e]:ſed etiā ꝑ in rē [f] et ꝑ hypothecariā[g]: cuius conſtitutionis

Addi-tio. a Ualidiores.ꝗꝫ ſint ỽba ſolennia:vel ꝗꝫ ſit ſcriptura.Accur.
b Oib⁹ legatis.i.oī gn̄e legatoꝝ
c Una ſit natura.ꝗ̄tū ad hoc vt debeanť.ſunt tn̄ q̄dam fauorabilio ra aliis:vt.j. de oblig. que ex quaſi ꝯtu.§.fi. d Quibuſcunq͡ʒ ỽbis aptis tn̄ ad hoc:ſic.ff.de ꝯſti.pe.qui autē.in fi.et.l.ſeq. e Per actiones ꝑſonales.ſ.ex teſtō. f Per in rē.i.ꝑ rei vēdicationē.nā et recta via trāſit dn̄ium in legatariū rei legate: vt ff.de fur.l.a titio.[ij] ij.

Legate rei dn̄ium qn̄ trāſit i legatarium.

Additio. Sed ficte a morte teſtatoris:ꝛ vere ab adita hereditate reuocabiliter tn̄:ꝛ hec ỽa qn̄ pure legať res teſtatoris:ꝛ legatari⁹ nō repudiat:ꝛ tūc fruct⁹ poſt mortē et ante aditionē poſt moram tn̄ a deſidi ab herede ꝑcepti demū facta traditiōe debēt legatario reſtitui. ſi ỽo legeť res heredis nullomō trāſit dn̄iū:niſi facta traditiōe.q̄d aūt in reb⁹ relictis per cōſequētiā.vide Ange. hic

Legatū per ꝗs actiones pe ti pōt.

g Per hypothecariā.ſ. in rebus aliis q̄ fuerūt defūcti.[iij] ꝛ no.ꝙ ſi legatū ſit i ſpecie:ꝛ ſit res teſtatoris cōpetūt ille tres actiōes.[iiij] Si in gn̄e vt ſm̄ū cōpetūt due.ſ. teſti ꝛ hypothece.[v] ſꝫ in caſu tm̄ vna actio ſ.ex teſtō.[vi] ꝛ vna exceptio cōpetit:vt ſi lego debitori liberationem vt.ff.đ libe.le.l.ꝙ mihi.ꝛ.ff.vt i poſ. le.l.j.§.ſi đbitori. Si aūt ſit res aliena duc tm̄ cōpetūt.ſ.ꝑſonalis ꝛ hypothece: vt. C .cō. de le.l.j. Non aūt oib⁹ agit. i.actiōe in rē ꝛ ex teſtō: ſꝫ vna quā elegerit:vt.ff.đ le.ij.cū fili us.§.variis.ſꝫ ſi legatari⁹ ſit dn̄s q̄ liter ꝑſonali aget:vt.j.đ actio.§. ſic itaq͡ʒ.Rn̄.ratione poſſeſſionis:vt.ff. de cōdi.triti.l.ij.[vij] iij.

Actionum cumulatio non admittiť qn̄ ſūt plures actiones q̄ electione tolluntur.

Additio. Nō aūt in re legata nec i bonis heredis in quib⁹ ſi nō ſoluat poſt ſex mēſes pōt fieri miſſio et pignus pretoriū cōſtitui. iiij.
Additio. Niſi res īcorpalis:qꝛ tūc nō rei vēdicatio: ſꝫ cōfeſſoria cōpeteret ꝛ ſi res aliena:titulo tn̄ ꝛ bona fide poſſeſſa ꝯ heredē agereť publiciana ſi ipſe poſſideret: alr̄s contra poſſidētē heres ageret.Jo.fa. v.
Additio. Niſi ēt i ſpecie teſtatoris facta electio:tūc ēt rei vēdicatio cōpeteret. ꝛ idē i gn̄e dic ꝙ in ꝗ̄titate qn̄ vt ꝗ̄titas non vt corp⁹ certū legať.Et idē in legato alternatiuo ꝓpter idētitatē rōnis.Ange. vj.
Additio. Et eſt rō:qꝛ ē q̄dā ꝯnetas cū ex teſtō dicat ſibi debitā ꝛ ſuā in rei vēdicatiōe.ſꝫ hyphothecaria vn̄ pōt ſimul intētari ſm̄ Jo.fa. vij.
Additio. Et ſic ex teſtō agiť ad preſtādū ſeu tradēdū:nō aūt ad dādū vel dic ꝙ .§. ſic itaq͡ʒ loqͭtur in vero dn̄o facto ꝑ traditionē:ꝛ de iure cōi hic ỽo de iure ſpeciali ſine traditione.Jgiť nō eſt mirū ſi dicať concurſus.l.in reb⁹.C.de iure do.ſm̄ doct.

a ¶ perpensum.i.deliberandum.
b ¶ Sed nõ vsq3 ad eam.i. nõ fuimus contẽti.scilz dicta cõstitutione immo et aliã fecimus circã istam ꝛ eandẽ materiã. C. cõmunia de leg. l. ij. Prĩa tamen remouet differentiam quattuor generũ legatorum scilicet in quo erat differẽtia inter se. Secunda ꝓo remouet differẽtiaz inter legata ꝛ fideicõmissa.

Additio. Immo idẽ erat de iure digestorũ:vt.l.j.ff.de leg.j.et.l. si res. de leg.iij.ꝛ.l.qui autẽ. in fine princ. ff.si quis omis.cau.te. Sed dic q̃ illis iuribus nõ multũ clare exequebantur:sz per verba ĩpropria ꝛ in casibus particularibus. hic autem faciendo regulã adequant per omnia. de qua materia quando duo adequantur qualiter debẽt intelligi: vide per Angelum hic. ix.

perpẽsum[a] modũ ex ipsius tenore perfectissime accipe possibile est.

¶ Licet legata sint [vnde] fideicõmissis adequata: de his tñ propter adolescentes separatim tractãdũ est. [D. Areti.]

¶ Sed non vsq3 ad eã[b] cõstitutionẽ stãdum esse existimauimus. Cũ eñ antiquitatẽ inuenimus legata quidẽ stricte[c] concludentẽ:fideicõmissis autẽ que ex volũtate magis[d] descendebant defunctoruz pinguiorẽ naturã indulgentẽ:necessariũ esse duximus oĩa legata fideicommissis exequare[e] vt nulla sit inter ea differentia : sed qd̃ deest[f] legatis hoc repleatur ex natura fideicommissorũ:ꝛ si quid amplius[g] est in legatis: ꝑ hoc crescat fideicõmissi natura. ¶ Sed ne in primis[h] legum cunabulis (ꝑmixte de his exponendo) studiosis adolescẽtibus quandã introducamus difficultatez: operepreciũ[i] esse du

c ¶ Stricte. i. stricto iure. sic vt ex testamento tm̃ debeãtur:vt.j. de fideicommis.here.§. preterea.
d ¶ Magis.scilicet q̃3 legata:vt ab intestato etiã debeant:vt.j.de fideicõmis.here.preterea:vel dic ex volũtate magis q̃3 ex solẽnitate testi.
e ¶ Exequare.q̃3tum ad sentẽtiaz et tractatum:[viij]nõ q̃3tum ad verba.nã si dicit hodie legataria libertas et hereditas:licet fideicommis. appelletur. Item propter legatum non cogitur quis adire : sed ꝑpter fideicommis.vniuersale sic:vt. j.ad l.falcidiã.§.ex diuerso.et.ff. ad trebellia.qꝛ poterat. ꝛ.j. de fideicommis.heredi.§.sed si recuset.[ix]viij.

Additio. Intellige istam adequationẽ procedere in legatis particularibus quo ad particularia: ꝛ in vniuersalib⁹ quo ad vniuersalia ꝛ nõ aliter : vt ꝑ doꝫcto.hic.ꝛ in.l.j.ff.de lega.j.
f ¶ Sed qd̃ deest.in trib⁹ eñ deest vt.j.eo.§.post mortẽ.ꝛ.j.de fideicõmissa.he.§.ꝑterea.ꝛ.j. de singu. rebus per fideicõmis.re.in prin.
g ¶ Amplius.s.vt ex necessitate detur quod nõ erat in fideicõ. vt.j. de fideicõ.here.in princi.
h ¶ In primis legũ cunabulis. id est hoc volumine:vt.s. codẽ in prohemio.circa medium.
i ¶ Operepreciũ.i.pulchrũ videtur

et vtile: vt dicit in Salustio.

a ¶ Interim. id est antequam veniamus ad illam constitutionem vbi tractatur communia eorum.

b ¶ De legatis. vt hoc titu. et duobus seq.

c ¶ De fideicommissis. vt i. de fideicom. he. et alio ibi proxi. titu.

d ¶ Cognita. scilicet separatim

e ¶ Eruditi. sic. s. de insti. et iu. §. his igitur generaliter.

f ¶ Heredis res. et in his nil refert si sciuerit hoc defunctus vel ignorauerit: vt. i. e. §. si quis rem suam. et ff. de lega. ij. l. vnum ex familia. §. si quis rem suam. Idem de re comuni legata secundum Johan. vt. ff. eo. l. v. §. i. et ij. sed certe ibi non valet legatum: nisi pro ea parte pro qua non est error. [i] i.

Additio. Idem si sciens rem communem simpliciter legaret: quia non valeret nisi pro parte sua. Et est ratio quia cum pro illa parte legatum sit vtile maior ratio facit: vt supra eam referatur. non sic in re penitus aliena. Jo. fab.

g ¶ Aliena. etiam hostium: [ij] vt. ff. eo. i. l. etiam ab omnibus. §. etiam secundum Joh. Item ab hostibus capta: vt. ff. eo. i. l. seruus ab hostibus. et l. id quod. ij.

Additio. Siue quandoque fuerit nostra siue nunquam dummodo legetur sub conditione si nostra efficiatur. vel sit spes quod efficiatur: alias secus. Jo. fab. et Ang.

h ¶ Legari potest. sic et s. de iusticia et iure. §. his igitur.

i ¶ Cogatur redimere. speciale propter precepti testatoris. [iij] sic. ff. commu. diui. l. comuni diuidundo. §. fina. regulariter contra: vt C. de contra. hen. emptio. inuitum. iij.

Additio. Immo non est speciale: sed hoc facit precedens contractus testatoris: vel alius quicumque obligatorius ad hoc. Jo. fa.

k ¶ Non potest redimere. vllo modo: quia non vult vendere: vel si vult tamen nimium petit pro precio: vt. ff. eodem non dubium. §. fina. de leg. i. apud Julianum. §. constat.

l ¶ Commertium non est. i. non potest super ea re contractus haberi.

m ¶ Adipisci. passiue accipitur. i. acquiri vel haberi.

n ¶ Nec estimatio. si apud nullum est comertium: vel etiam est: sed cum grandi difficultate non valet legatum: vt hic. et ff. eo. l. apud iulianum. §. fi. nisi testator voluerit contrarium manifeste: vt. ff. eo. si quis inquilinos. et nisi in alio casu: vt si liber homo sibi legetur quod fuerat redemptus ab hostibus: quo

Legatum rei cuius comertium non est an valeat.

ximus interim[a] separatim prius de legatis[b]: et postea de fideicomissis[c] tractare: vt natura vtriusque iuris cognita[d] facile possint permixtionem eorum eruditi[e] subtilioribus auribus accipere

¶ Etiam res aliena potest legari et heres tenetur eam redimere si potest et soluere: alias tenetur estimationem prestare. [illegible] [illegible] dicit [illegible]

¶ Non solum autem testatoris vel heredis[f] res: sed etiam aliena[g] legari[h] potest: ita vt heres cogatur redimere[i] eam et prestare: vel si eam non potest redimere[k] estimationem eius dare Sed si talis res sit cuius commertium[l] non est: vel adipisci[m] non potest: nec estimatio[n] eius debetur: ve

casu a pignore eximūr:vt.ff.eo.senatus.§.fina.Si aūt cōmertium est in cōmuni:sed non est ei scilz a quo relinquitur:valet vt ipsum detur vel estimatio:vt.ff.eod.ij.l.mortuo boue.§.labeo.ij.rñ.et sic intelligitur.ff.de leg.j.l.sed si res.Si autem tantum ei nō est cui pstari debet si propter suum

luti si cāpum martianum:vel basilicas [a] vel tēpla:vel que publico vsui destinata [b] sunt legauerit. Nam nullius momēti tale legatū est. Quod autem diximus alienā rem posse legari ita intelligendum est: si defunctus sciebat alienam rem esse:nō sic ignorabat [c]. Forsitan eniz si sciuisset [d] alienam rem esse nō legasset:et ita diuus

delictum vel secte diuersitatē: vt in iudeo et mancipio christiano:vt.C.ne iude.christia. man.l.j.nō valet: nec estimatio datur: vt.ff.de leg.ij. mortuo boue.§.labeo.j.rñ. z de verbo.obli.multū interest. Si propter status cōditionē vel corporis vitiū: vt qz seruo militia vel cōtracto legetur stipendiū cursoris:si testator sit vitiū inesse datur estimatio: al's nō:vt.ff.de leg.iij.fideicō.§.si seruo alieno.z.ff.eo.l.si filiusfa.§.si quid alicui.[iiij] Accur. Uide glo.fere similē.ff.eo.j.sed si res aliena facit glo.in.l.multū.ff.de verb.obli. iiij.

Addi-tio.

Additio. Quid aūt si laicus decimā quā habet vel aliā rem ecclesie mobilem vel immobilē leget alteri ecclesie vel laico.vide Jo.fab.hic.

Basili-os.

a Basilicas.basilios grece latine domus regis dicitur.

b Destinata sunt.vt via publica.

c Ignorabat. que ignorātia nocet:nisi coniuncte persone[v]sit relictū:vt.C.eo.cū alienā.[vj] z nisi cū relinquit libertas seruo alieno: vt ff.de fideicō.lib.paulus.j.rñ.Quid si res legata fuerit euicta.Respō.si in specie non teneri debet heres de

Legatū si cui caf an heres defūcti teneaf.

euictione.l.heres.z.ff.de leg.j.l.si a substituto.§.heres.[vij] Si in genere siue extra iudiciū siue in iudicio tradita fuerit legatario nō stipulāti de euictione agit: ac si nihil sibi datū esset si ē extraneus.s.iste legatarius:vt.ff.de lega.j.l.si domus.§.j.et.l.non quocūqz.z de leg.iij.qui cōcubinā.§.si heres.z.ff.de euic.heres. Si de cōiunctis est legatarius:vt si vni de fratribus est prelegatum nō agit:ne crescat inuidia inter eos: vt.C.de bo.que lib.cū oportet.z.ff.de leg.ij.cuz pater.§.euictus. Sed qñ oībus est prelegatū oēs agunt:siue distributio prelegatorū sit per iudicē facta siue per partes. Si aūt a testatore excipiēdo seruāt non agēdo: vt.C.cōmunia vtriusqz iudi.l.si fratres.z ff.de le.ij.cū pater.§.euictus. v.

Additio. Uel tali cui testator verisimiliter legasset si sciuisset alienum quod in arbitrio iudicis consistit.Angelus. vj.

Additio. Nisi haberet causam credendi ad se pertinere:quia noceret ignorātia sm Jo.fa. Et in materia legati facti de re aliena. vide optimam distinctionē.Ang.hic. vij.

Additio. Nisi sciēs alienā vel coniuncte persone legasset sm Johan.fab.hic.Sed sm Ange.tūc debet p viā retētionis actionis nō si sit heres.z coheredibus etiam fuerit prelegatuz: vt hic in fine glose.de qua materia vide plenius.Ange.hic.

d Si sciuisset. in eo casu quo

ignorauit.
a ¶ Et verius est. vt. ff. de pbatio. verius. C. de rei ven. res. r. C. de edē. qui accusare volunt. C. de excep. si quidē. j. de inter. §. cōmodum. C. de actioni. et obli. l. negantis. C. de proba. actor.
b ¶ Qui agit. nisi q negat neget ius: et nisi presumeret ius p actore: tunc pbat re9 negās vt. ff. de p ba. ab ca. parte. r. ff. de do. inter vi. r vxo. qntus.
c ¶ Luere. tribus casib9 luit heres. Si sciebat testator rez esse obligatam: vt hic. Itē si ignorabat sed relinqt cōiūcte psone: vt C. de fideicō. obligatā. al's est. l. predia. vel si p tāto erat res obligata qtū valet vel p maiori sūma: vt. ff. de lega. j. si res obligata. §. j. [viij] Aduerte diligēter q luo est vbum equocū ad qttuor. Uno mō significat redimere siue liberare: vt luo pignus etc. r sic accipit hic rc. Scdo mō est sustinere siue pati vel punire: vt fur luit penas: r crux luit mala. i. punit. Tertio mō est purgare vel expellere: vt lux luit tenebras: Quarto mō ptinet ad actū venereū cū sunt in amore coeundi. Uñ vsus. Ere luo pign9: cruce penas: luce tenebras. Dr et luere: qñ salitur ouis. Uel sic et breuius. Crux luit: es: crepo: lux mala: pign9: ouē tenebras q. De hoc est glo. nota. in. l. lz certis. C. de loca. et cduc. viij. Additio. De q̄ materia et tributa publico vel collectas seu ēt possessiones priuatas occasiōe ipsi9 rei legate: puta ex contractu locatiōis r cōductionis debitas qs soluere teneat: vide h p doc.
d ¶ Uiuo testatore. idē est si post mortem: vt. j. §. si cui.
e ¶ Cōsequi potest. nota caute consequi: nā preciū petere non potest: sed rem que tm est in obligatione

Probatio qñ q reo incūbit

pius rescripsit. Et verius[a] est ipsuz qui agit[b]; id est legatarium probare oportere scisse alienam rem se legasse defunctū non heredē pbare oportere ignorasse alienā: qr semper necessitas pbādi incumbit illi qui agit.

¶ [illegible] tenetur lue [illegible]

Legata res obligata per heredē i tribus casibus est luenda.

¶ Sed r si rem suam obligatam creditori aliquis legauerit: necesse habet heres eā luere[c]. Et in hoc cāu idem placet qd in re aliena: vt ita demum luere necesse habeat heres si sciebat defunctus rem obligatam esse: r ita diuus seuerus r antoninus rescripserūt. Si tamē defunctus voluerit legatarium luere: r hoc expresserit: non debet heres eam luere.

¶ Si legatarius factus fuerit dns rei legate ex cā lucratiua nō debet legatū: secꝰ si ex causa onerosa. b.d. Aretinus.

¶ Si res aliena legata fuerit: r ei9 rei (viuo testatore[d]) legatarius domin9 factus fuerit: siquidez ex causa emptionis ex testō actione preciū consequi pōt[e].

Additio. Luo luis hz qttuor significata.

ſm nos: eſtimatio tñ datur propter defectũ rei: vt. ff. de verbo. obliga. ſi ſeruum. §. effectus. [ix] Sed contra nos eſt. ff. de lega. iij. l. ſi res mihi. Reſpon. ibi propter defectum iuris petẽdi ex pſumpta voluntate defuncti rem legatam legatari⁹ amiſit: ſed hic nõ ex volũtate defuncti amiſit emẽdo. Quidã tamẽ dicũt eſtimationẽ eſſe in obligatione: vt. ff. de cõditto. furtiua. l. in re furtiua. §. ſed vnum: in fine. Et nota quattuor caſus, quibus peto id quod habeo. Prio eſt vbi res mihi data poteſt auferri: vt ff. de ſolutio. ſi rem. ⁊ l. qui res. primo reſpõ. [j] Item ſi habeo ex alia cauſa q̃ꝫ debeam habere: quia non videor habere cum preciũ abſit: vt hic. Item ſi aliquid iuris rei deeſt hic adhuc tradendum eſt. vt. ff. de ſolutio. etiã. ⁊ de verbo. obliga. iulianus. §. fina. Item ſi res deterior eſt dolo dãtis ex cauſa ſtricti iuris datur de dolo: licet habeat rem: vt ff. de dolo. l. ⁊ elegãter. §. nõ ſolum. ſed in boneſi. agiť ex prio cõtractu: vt. ff. cõmo. l. iij. al's. iiij. §. ſi res. ix.

Peto qd habeo. iiij. modis.

Additio. Et hec vera qñ agiť actione perſonali: ſecus ſi reali. Et tunc qualiter debeat formari libell⁹: vide per Johan. fab. ⁊ Ange. hic. j.

Additio. Que leges nõ faciunt ad ppoſitũ: qr cũ res ſit euicta nõ põt dici q̃ eã habeat et petat. ſed facit. ff. de leg. j. l. nõ quocũqꝫ. in pñ. Eſt ⁊ ali⁹ caſus quãdo res traditur: forma tñ mutata. l. mulier. §. tres abeſſe. ff. de verbo. ſig. ſm Jo. fab.

a Ex alia. vt legati: vt. ff. mãda. ſi hereditatẽ. nõ dotis promiſſione vt. ff. de actio. ⁊ obliga. l. ex promiſſione dotis. [ij] ij.

Additio. Quod eſt verum ex parte viri et filiorum et eodem matrimonio natorum: ſed ex parte mulieris habeť ex cauſa lucratiua ex quo ſequitur q̃ ſi ſacerdos docet filiam ſpuriã: et ſi ad eam ſoluto matrimo. dos redeat: poterit reuocari peruenietes ab iteſtato. l. j. cũ ibi no. C. de na. li.

Si vo ex cã lucratiua: veluti ex donatione vel ex alia [a] ſimili cã agere nõ poteſt [b]. Nã traditũ [c] eſt duas lucratiuas cãs in eũdem hominẽ [d]: ⁊ eandẽ rẽ [e] cõcurrere nõ poſſe [f]. Hac ratione [g] ſi ex duobus teſtis [h]

b Agere nõ poteſt. etiam ſi ſua poſtea eſſe deſinit: vt. ff. de legatis ij. meuius. §. duobus. [iij] iij.

Additio. Niſi deſierit in vita teſtãtis. l. ſi ab ſubſtituto. in princi. de lega. j. Johan. fab.

c Traditum eſt. a iure. vt. ff. de actio. ⁊ obliga. omnes. ⁊. ff. de lega. j. l. ſi ſeruus legatũ. §. ſtichum.

d In eundem hominem. ff. eo. in l. ſi ſeruus. §. j. contra. Solu. ibi per obliquum concurrunt non directo: vt hic argumen. ff. de vulga. ſubſti. que liberis. §. finali.

e Rem. id eſt ſpeciẽ aliud ſi quãtitatem: vt. ff. de lega. ij. l. titio ſcio. in principio.

f Nõ poſſe. ſed cur ſecus quando emit. Reſpõ. quia nec rem habere videtur: cum preciũ ei abſit ⁊ loco rei ſucceſſerit: vt. ff. de peti. here. ſi rem. ⁊ quod me. cauſa. videamus et. l. ſi ipſa. [iiij] iiij.

Additio. Et circa hãc materiã vide bonam diſtinctionem Angeli areti. hic.

g Hac ratione. ſcilꝫ ſupradicte regule.

h Ex duob⁹ teſtamẽtis. ſ. duorũ hominũ. ſi eñ vnius eſſet primum

eadem res eidem debeatur: interest vtrũ rem an estimationez ex testamento consecutus est. Nã si rem habet agere non potest[a]: quia habet eaz ex causa lucratiua: si estimationem agere potest[b].

¶ Etiam res futura que tamen esse speratur legari potest. hoc dicit Aretinus.

Ea quoqꝫ res[c] que in rerum natura nõ est (si modo futura[d] ẽ) recte legatur: veluti fructus q̃ in illo fundo nati erũt: aut qđ ex illa ancilla natum erit[e].

¶ Si vna res eb eodẽ duob⁹ legat᷑ coniũctim vel disiũctim si ambo concurrunt ad heredẽ medietas dat᷑ vni et medietas alteri. Sed deficiente legato in persona cuius totum ad collegatariũ pertinet. h. dicit Aretinus.

¶ Si eadez res duobus[f] legata sit siue coniunctim[g] siue

per secũdũ corrigitur: vt. ꝫ. qui.mo. testa.in fir. §. posteriore. Quid si in eodem bis legauit? Respon. distingue speciẽ a quãtitate: vt.ff.đ leg.j. plane. §. si in eadem. vsqꝫ ad illum §. si coniũctim.

a ¶ Agere nõ pot. vt.ff.de lega.j. plane. §. sed si duoꝝ. contra vt seqtur ex eodem testamẽto. Solu. illa intelligitur ẜm huius §. distinctionẽ. Accursius.

b ¶ Agere potest. ff. đ leg.j. huiusmõi §. j. cõtra. Solut. ibi testatoris ⁊ heredis testãtis est eadem persona: vt in aut. de iureiu. amo. in prin. col. v. Uel ibi in secundo legato comodum representationis primi legati relictum videtur: vt. j. eo. §. ex contrario: qꝛ non videtur legari bis in duobus testamentis: ⁊ ideo non habebit nisi semel.

c ¶ Ea quoqꝫ res. sic. ff. de lega. j. qđ in rerũ. ⁊ đ leg. iij. l. etiã. Accur.

d ¶ Futura est. autem nec fuit res nec est in rerum natura: nec erit in chimera vel fuit: sed non est: vt homo mortuus non potest legari: vt j. de inuti. stipu. in principio. Si autem est dubium an sit vel non sit in rerum natura: cauet heres de ꝓsequendo ⁊ restituendo: vt.ff. de leg. j. seruo legato. §. fi. Idem in seruo legato qui fuerat ante testamentũ aliud in eo qui fuerat post: scilicet stamentum qui scilicet est periculo legatarij: vt.ff. eod. titu. l. cuz seruus. et l. si fuus legatus. j. respon.

e ¶ Natum erit. ⁊ tunc cõpetit sibi exactio vt.ff. de verbo. obliga. in terdũ. j. respõ. [v] v. Additio. Et censet cõditionale legatũ quoad natiuitatem obligationis: non q̃ ad transmissionem. l. item quia.ff. de pac. de quo tamen distincte: vt p Angelum hic.

f ¶ Duobus. Qui si dicat: illi aut illi lego? Respon. duo rei stipulandi esse videntur: vt.ff. eodem titulo l. iij. §. si titio aut seio. [vj] vj. Additio. Immo hec disiunctio inter personas honoratas resoluit in coniunctiuam. l. penulti. C. de verborum significatio. nec obst. l. contraria. quia ibi data fuit electio heredi. Angelus.

g ¶ Coniunctim. scilicet per copulatiuam coniũctionem: vt.ff. de hered. instituend. si ita quis. Accursius florentinus.

a Disiunctim.i.separatim.vt.j.proximo.§.

b Scinditur.viriliter nisi simul duo coniuncti essent qui loco vnius obtinent:vt.ff.de here.insti.titius.z.l. interdum.[vij] vij.

Additio. Quod est verum nisi esset apposita dictio eque vel equaliter aut simil.s:vt ibi.Ange.areti.

disiunctim[a]: si ambo perueniant ad legatum scinditur[b] inter eos legatum. Si aliter deficiat: q2 hoc spreuerit legatum: aut viuo[c] testatore decesserit[d]: vel alio quoquomodo defecerit[e]: totum ad collegatarium pertinet. Coniunctim[f] autem legatur: veluti si q̄s dicat titio z seio hominem stichum do lego. Disiunctim[g] ita titio stichum hoīem do lego: seio stichuz hominem do lego[h]. Sed et si expressit eumdem hoīem stichū: eque disiunctim[i]

c Viuo testatore. nam si testatore mortuo legatari9 decedat ad heredem suum legatū trasmittit:vt.C.de caduc.tollen.§.cum igitur.

d Decesserit.post testamentum tamen vt differat a sequenti.

Legatū q̄n̄ eq casib9 deficit z legatario accrescit.

e Defecerit.scilicet legatarius: vt per mortē ciuilem. Uel dic legatum quod tribus casibus deficit: et accrescit legatario preter duos q̄ ponuntur hic. Primus si non est legatarius in rerum natura tempore testamenti:vt.C.de cadu.tollen.§.j.in principio. Secundus si mihi z posthumo qui abortietur postea: vt.ff.eodē.l.si duobus.§.fina. Tertius si mihi z heredi suo legat: vt ff. eodem.j.l. plane.§.si duobus.et sic sunt quinq3 casus.econtra sunt tres casus quibus deficit legatū s3 collegatario nō accrescit. Prim9 si mihi z seruo suo legat: vt.ff. eo.j.l. plane.§. si coniunctum. Secundus si mihi et tibi res tua legatur:vt.ff. eodem.j.l.hui9.§.si titio.[viij] Tertius si mihi z non capaci legatur: vt.ff.de leg.ij.l.si titio.[ix] viij.

Legatū in trib9 casibus deficit; nec legatario accrescit.

Additio. Et ratio quare magis faciat partez hic q̄3 quādo a se sibi legatur est: quia legatuz rei sue quādoq3 poterit valere si viuo testatore alienauerit: vt.j.§.s3 si rē.ibi legatū est semp inutile. Item ꝓpter hoc q2 h ē defect9 rei .q̄ maior cēsetur q̄3 persone. argumē. l.j.ff.d re. cathonia. z ideo minus hic subuenit collegatario q̄3 ibi. Jo.fab. ix.

Additio. De qua materia quando qui non admittitur ad partem: vide Angelum aretinum legum doctorem hic.

f Coniunctim. scilicet re z verbis.vt.ff.de legatis.iij.l. in re coniuncti.

g Disiunctim. scilicet ꝟbis tm̄: nam re sunt coniuncti.

h Do lego. Sed nonne dando. Scio adimit Titio: vt.ff.de pupillari substitutiōe. si quis cum.z de adimen.lega.l. sicut. Respon.sic: si probatur testatorem hoc: scilicet adimere. Titio z dare Scio voluisse.[j]non al's:vt.ff.eodez.j.l.si pluribus.§.j. j.

Additio. Puta quia hoc expressit: vel sub commemoratione primi legauit.secundo vt fundum quem legaui titio lego sempronio.aut hoc fecit ex interuallo s̄m Johannem fabri.

i Disiunctim. scilicet verbis tm̄

Legatario[illegible]

ȝiuncti re tm̄: alij ꝟbis tm̄: alij re ꝛ verbis alij ꝑrsus disiūcti re tamen coniuncti sunt: vt. ff. de lega. iij. re coniuncti. sunt ꝛ alij re et verbis disiuncti: vt si ita dicaȝ. Lego Titio dimidiā serui. Sempronio lego dimidiā eiusdē fui: vt. ff. eo. titu. l. sȝ ꝛ ꝑculo Nec obst. in eo. tit. l. Meuio. in princi. qꝛ illa intelligitur qn̄ vnam dimidiam vtriqꝫ legauit. Et istis non habet accessio: id ē ius accrescendi: vt. d. l. sȝ ꝛ ꝑculo. sunt etiaȝ re disiuncti: sed ꝟbis coniuncti: vt si dico, lego tibi ꝛ Sēpronio ꝑ eqs portiōibus. Sūt ꝛ alij re ꝛ ꝟbis cōiuncti: vt. s. ꝓxi. Et cōiuncti vtroqꝫ modo ꝓferuntur disiunctis vtroqꝫ vel altero tm̄modo ȝiunctis. Coniuncti ꝟo vno modo tm̄ simul admittuntur: scȝ re tm̄ coniuncti cum verbis tm̄: coniunctis ꝛ disiunctis re ꝛ verbis preferuntur: vt. ff. de here. insti. l. si ita quis heredes. ꝛ. ff. de lega. iij. l. in re coniuncti. §. penult. ꝛ. §. fina. [ij] Si glo. habes in. l. j. §. fi. ff. de vsufruc. accres.

Additio. Tu dic ex mēte docto. ꝙ inter coniūctos ꝟbis habet locum ius accrescēdi cum onere. Inter cōiunctos re tm̄: vel re ꝛ ꝟbis simul hȝ locū ius nō decrescēdi sine onere. §. is ita. in fi. C. de cadu. tollē. Et hec vera in coniūctione hoīs testamentaria. Sed inter viuos nō hȝ locum ius accrescēdi: nisi cōtractꝰ sit onerosus. l. fundus. ff. de ꝯhen. emp. In coniunctiōe autem legale puta ꝙ virtute legis ex vnius ꝑso na peruenitur ad plures: hȝ locū in hereditatibus: secus in legatis. l. si seruus cōmunis ab extero. ff. de acquiren. here.

legatuȝ intelligitur

¶ Si ad legatarium peruenerit proprietas simul eadē legati ex causa onerosa ꝛ vsufructus ex causa lucratiua nōn pōt peti totus fundus: tn̄ officio iudicis estimatio proprietatis tm̄ debet. hoc dicit Accursius.

¶ Si cui fūdus alienus legatus sit: ꝛ emerit[a] proprietateȝ deducto vsufructu: ꝛ vsusfru. ad eum peruenerit[b] ꝛ postea ex testamento agat: recte cum agere ꝛ fundum[c] petere[d] iulianus ait: quia vsusfruct.[e] in petitione[f]

a ¶ Emerit. s. legatarius.

b ¶ Peruenerit. s. morte vsufructuarij vel capitꝫ diminutione: vel simili cā: lucratiua tamen: vt. s. de vsufruc. §. finit. ꝛ sic factꝰ est causalis.

c ¶ Et fundum. i. ꝓprietatē plenā de iudicis tamen officio aliter fit: vt. j. sequitur.

d ¶ Petere. hic repete quod diximus. s. eo. §. si res.

e ¶ Quia vsusfructus. dixit fundū peti: ꝛ sic in plena ꝓprietate. Sed opponitur plena ꝓprietas constat ex duobus: scilicet ex nuda ꝓprietate ꝛ vsufructu: etiam habet partem id est vsum fructum ex causa lucratiua quomodo ergo petitur fūdus in plena proprietate? Respon. vsufruc. hoc casu. cum fundus petitur in plena proprietate non obtinet partem dominij: sed vicem seruitutis predialis que non est pars rei: cum non possit esse sine re: ꝛ ideo non videtur peti ea pars que obuenit ex causa lucri scilicet vsufru. et hoc de rigore: sed contra de equitate: vt subijcit. Accursius.

f ¶ In petitione. scilicet tali: id est ꝓdicta fūdi ꝑ actiōeȝ ex testamēto: vsusfructus an sit pars dn̄ij.

Usufr. in multis locū dominij hȝ. als in multis locū dominij habet vt.ff.de dam.infec.qui bona.§.ꝛ su perficiarum.ꝛ.ff.de bo.auc.in pos. in venditione.ꝛ.ff.fami.hercis.l.et puto.§.ij.ꝛ.ff.de vsufruc.l.iij.ꝛ.v. [iij] iij.

ibi viuo testatore alienauit: hic postea.vel hic purum fuit:ibi cōdi nale scdm Johannem. argu.ff.codē cetera.§.ij.[iiij] iiij.

Additio. Et ista communiter per illuȝ tex.

Additio. Dic ꝙ nō est pars dominij ꝑdicatiua seu subiectiua: vt posita specie ponat genus: sȝ ē pars integralis: quia fructus iūcti cum proꝑetate faciunt plenum dominū: vt ꝑ glosam in.l.recte dicim⁹.ff. de verbo.sig.Angelus areti.

seruitutis[a] locum obtinet:sed officio iudicis continetur:vt deducto[b] vsufructu iubeat estimationem[c] prestari[d].

¶ Legatum rei proprie legatarij no valet etiam si post testamentum sua esse desierit.h.d.Are.

¶ Sed si rem legatarij quis legauerit: inutile est legatum[e] quia quod proprium est ipsius: amplius ei⁹ fieri non potest[f].

Et licȝ alienauerit[g] eam nō debetur nec ipsa res:nec estimatio eius.

¶ Valet legatum rei testantis licet testator putauerit alienā hoc dicit Are.

¶ Si quis rem suā quasi[h] alienā legauerit valet legatum. Nā plus valet qđ in ꝟitate est:ꝙ qđ ī opinione[i]. Sȝ ꝛ si legatarij esse putauit:valere cōstat: quia exitum[k] volūtas defun

qꝛ dicta regula nō habet locum in legatis con ditionib⁹.

h ¶ Quasi alienā. id est credens alienam.

i ¶ In opinione. not.sic.ff. de manu. vin.si pater.§.quotiens.ꝛ.ff. de iure et fac.igno. l.regula.§.q̄ ignorauit: argumē.contra.ff. de acqui. here.is qui putat. Solu. ibi.de re. que cōsistit in animo.[v] v.

Ueritas preferē opinioni.

a ¶ Seruitutis.scȝ realis.

b ¶ Deducto vsufructu.s.estimatione vsufruc. quem scȝ vsumfruc. ex causa lucratiua habet:ꝛ ideo nō debet plus habere:vt.s.eo.§.si res.

c ¶ Estimationem.s.ꝓprietas.

d ¶ Prestari.s.ab herede suo.

e ¶ Legatum.ꝛ.ff.de libe.le.l.j. cōtra.Solu.ibi liberatio relinquitur que non erat debitoris.

f ¶ Non potest.sic.ī.de actio.§.sic itaꝗ.ff.de lega.ij.cum quis.j.rñ.ꝛ ff.de excep.rem iudi.l.ꝛ an cadē.§. actiones.ꝛ de acquiren.possessio.l. iij.§.ex pluribus.

g ¶ Alienauerit.ff.de regu.ca.l.j. in fine.contra.Solut.scdm Barto.

Additio. Tu dic ꝙ ibi ad essentiaȝ alicuius actus requiritur veritas ꝛ opi.inspicitur vtrunꝗ.vt.l.interdū.§.recte.ff.de fur.Si vero acquirit alterum de duobus: tunc illud inspitcitur ad quod verba dispositiua referuntur scdm Angelum.ꝛ hec faciunt ad multas questiones vt per Johannem fa.hic.

k ¶ Exitum.id est effectum: vt.ff. quemadmodum testamenta ape. vel nega.l.j.ibi publice enim expedit suprema hominum iudicia exitum habere.idest res talis legatario acquiri potest.

a Alienauerit.vendendo:sz donando indistincte videtur adimere:nec distinguitur anvaleat donatio vel non: etiam si reuocetur: vt ff. de adimen.le.l. cum seruus.z.l. rē legatā sub conditione.§.j.

b Si. ex alia cā a donatione distingue animumvt h z i dubio pbat heres mutatamvoluntatem: vt ff.de lega. iij.fideicōmissa.§. si rem. et.ff. eodem.l. lucius.§. penulti. z ff. de proba.cū qui

c Non adimendi animo. qz animus ex hoc probatur: quia si necessitate rei familiaris nō videtur reuocasse: al's sic. [vj]que distinctio in donationem non cadit: vt.ff. de adimen. le.l. rem legatam. z nota C.codem.qui post.

Additio. Scilicet per solum cōtractum etiam sine traditione:nec reconualescit si recuperet:nisi fauore libertatis vel pie cause. Et hoc verum quando fuit legatum simpliciter z alienatio remāsit in suo esse Al's si per dissolutionem speciei vel translationem ad aliam speciem alienetur:seu fiat legatum cum adiectione si meus erit reuocatur indistincte nisi aliud loco illius redi

cti habere potest.

Alienatione rei legate a testatore fctā non admitur legatum: nisi pbetur animo adimendi. hoc dicit Aretinus.

Si rem suā legauerit testator postea qꝫ eam alienauerit[a]: celsus putat si[b] non adimendi[c] animo vēdidit: nihilominus deberi[d]. Idemqꝫ[e] diuus seuerus et antoninus rescripserunt Idem[f] rescripserūt

cum qui post testamentum factum predia que legata erāt pignoris dedit: ademisse legatum non viderih:z ideo legatarium cum herede eius agere posse. vt predia a creditore luātur. Si vero[i] q̄s[k] partem rei legate alienauerit:pars que non est alienata omnino debetur: pars autem alienata ita debeť: si nō adimendi aīo alienata sit.

matur:vt.l. filie.§.j.ff. de cōdi.z demon. Si vero legať species vt quātitas hoc est precium rei non reuocatur. Exactio autem debitoris legati vel sola sententia contra eum lata: an ipsum legatum reuocetvide Ang. hic.

d Deberi.scz rē legatario arg.s. co. §.non solum. vbi ab initio fuit alienata. Accursius.

e Idēqꝫ. scilz iuris esse.

f Idē. scilicet imperatores.

g Pignori dedit.q̄d si rē obligatā creditori debitor legauerit nūq̄d valet legatū:Rñ.sic. z nihilominus poterit petere debitū nisi volūtas testatoris ostēdať volētis cōpēsare: vt.ff.de lega.ij.l.creditorem.

h Nō videri.[vij] nisi sub dicta distinctiōe.i.an habuit aīm adimēdi vel nō.vel dic nullo mōvt h.z.C. co.q̄ post. z hoc qz prio valuit relictū.al's ꝫ:vt.C.ð dōa.iter vi.z vxo. si marit9.z.ff. de dona.inter virū et vxo.cū hic status.§.nullo. vij.

Additio. Nisi p tāta pecunia esset pignorata qꝫ nō sit verisimile cā redimi.l.q̄ hz.ff. de leg.iij. Angelus.

i Si vo.nota de toto ad partē.

k Quis.scz testator.

si marit

Legari tribus modis pōt debitori liberatio

Legatum liberatōis valet: ꝛ pōt fieri ī perpetuū ꝛ ad tps. Et econtra non valet legatum factum a debitore suo creditori nisi afferat sibi aliquam vtilitatem. hoc dicit Aretinus.

Si quis debitori suo liberationem legauerit[a]: legatū vtile[b] est et neqꝫ ab ipō debitore neqꝫ ab herede eius potest heres[c] petere[d]: neqꝫ ab alio qui heredis[e] loco est: sed ꝛ potest a debitore conueniri vt liberet[f] eum. Potest autem quis vel ad temp⁹[g] iubere ne heres petat. Ex contrario si debitor[h] creditori suo[i] quod debet legauerit: inutile

a Liberationem legauerit. qđ tribus modis fit. Primus peti nolo: vel qđ debet relinquo vel actionem remitto: ꝛ hic liberādus est legatarius ab omi debito: vt. ħ. ff. de libe. le. si q̄s rationes ꝛ. l. aurelio. j. rñ. Secūdus est si negociuꝫ testatoris gesisset. et testator dixerit rationes reddere nolo ꝛ hic ab oī liberatur: nisi ab eo quod penes eū sit et ab eo quod dolo fecit: vt. ff. de liberis legatis. l. aurelio. §. fi. [viij] Tertius si damnauit heredem ne exerceat actiōes: quo casu si bonā causam habet testator litis cuētus ꝛ sumptus ab aduersario facti legati videntur. vt. ff. de libe. lega. petitor. si malam causam nihil videtur legare vt in eadem. l. Si glo. habes in. l. aurelio. ff. de libe. lega.

Additio. Tenebitur tamen pure vel in grosso rōnes reddere omissa scrupulosa inquisitione: vt. l. si seruus vetitus. ff. de lega. ꝫ.

b Utile. licet res sua sibi legari videatur: vt. ff. de libe. lega. l. j. j. respon. ꝛ est hoc verum nisi testatore viuo exactio fiat: vt. j. eodem titu. §. tam autem. ꝛ. ff. eodem. l. fideicōmis. §. si rem.

c Heres. vel heres heredis: vt ff. de libe. lega. l. ij. in fine.

d Petere. cum effectu ꝓpter exceptionem: vt. ff. de libe. lega. l. iij. §. nunc de effectu.

e Heredis. loco est sicut est bonoꝝ possessor: ꝛ fideicommissa. vniuersales. j. de bonorum possessiōe. §. quos aūt. ꝛ de fideicōmis. he. §. restituta. [ix] ix.

Additio. Secus autem in successore singulari: nisi haberet regressuꝫ ꝯ eum cui legata est liberatio s̄m Jo. fa.

f Utliberet. per acceptilatioem. [j] si sol⁹ est debitor: si habet conreū sociū idem al's conreus siue soci⁹ pacto est liberādus: vt. ff. de liber. lega. l. iij. §. nūc de effectu. in fi. [ij] j.

Additio. Nec competit ex legato liberatio ipso iure sicut transit dominium: obligationes magis inherent ossibus q̄ꝫ rerum proprietates l. sticho. ff. de pecu. ꝛ pro suo. l. iij. Johan. fa. ij.

Additio. Dic vt per Bartolum ibi ꝛ in. l. ex duobus. ff. de duo. re.

g Ad tpūs. vt. ff. de lib. le. l. non solum nostrum. §. ij.

h Si debitor. secus si ali⁹: quia interest creditoris plures reos habere: vt. ff. de lib. le. si quis decedēs. §. fi. al's incipit. iulianus. Accur.

i Creditori suo. s. ciuiliter ꝛ naturaliter ꝛ cū effectu ꝛ pure. al's valet: vt. ff. de lega. j. si creditori per totam legem. ꝛ. l. sin autem.

a ¶ Nihil āpli⁹.s3 nūq̄d hodie sp est pl⁹cū hēat statum rei legare dñi uz ⁊ hypothecariā aliaꝝ.reꝝ defū cti. Rñ.non:vt.ff.de leg.iij.l.iij.§.si rē.[iij] qꝫ pl⁹ tm̄ q̄ttuor mōis dꝫ vt j.d actio. plus aūt. et iste mo dus non est aliq̄s de his.iij. Additio. Ista glo sa dicit ve rum respe ctu hypo thece s3 re spectu do minij valꝫ legatū: vt ibi proba tur. Ange lus are.

b ¶ Ei.s. creditori.

c ¶ Lega uerit.scilꝫ debitor.

d ¶ Vti le esse.ff.d leg.ij.l.debitor.in p̄n.§. vbi est inutilis. So.hoc corrigit̃.vt̃ ibi dicit inutile.i. nō vtile cū ⁊ aliā hēat actionem: potest tamē et ista agi:vt hic.[iiij] iiij. Additio. Et hec vera quam etiam sequit̃ Bar.in.d.l.debitor. Ang.

e ¶ Constitit.i.valuit.

f ¶ Qꝫ.rō illi⁹ false opinionis.

g ¶ Non pōt.nota argu.p vtraqꝫ parte ad hāc regulā:vt.ff.de v̄bo. obli.existimo.⁊.l.plurib⁹.§. sed ⁊ si placeat.⁊ de his q̄ p nō scrip.ha.l. si in metallum.§.item si seruo.⁊ de serui.l.pro parte.[v] v. Additio. De isto brocardo dic vt per Dynū regula. factū igitur. de regu.iur.in.vj.⁊ per Bar.in.l.plu rubus.§.j.ff.de verbo.obli.Ang.

est legatum si nihil plus est in legato q̄ in debito: quia nihil amplius [a] p legatuꝫ habet: q̄ si in diem vel sub cōditione debit ū ci[b] pure legaue rit[c]:vtile est legatuꝫ ꝑpter repꝛesentatiō nem. ¶ Quod si viuo testatore dies vene rit vel conditio exti terit:papinian⁹scri psit vtile[d] esse nihil ominus legatum: qꝫ semel constitit [e]: q̄d ⁊ verum est. Non em̄ placuit sentētia exi stimātium extinctū esse legatum: quia [f] in eam causaꝫ perue nit a qua incipere non potest[g].

¶ Legatum dotis fa ctum a marito vxori valet etiam si mari tus nullam dotē ha buit: dūmodo in le gato certū exprima tur [illegible]

¶ Sed si vxori mari tus dotem legaue rit: valet legatum: qꝫ plenius[h] est lega tū quā de dote actio Sed si quā non ac

Dotꝫ legatuꝫ a marito vxori factum valet.

h ¶ Plen⁹ est. scilicet incōmodo representationis:cum legatum sta tim.dos vero ānua bima trima die olim: ho die post annū mo bilia: sed imobilia statī.[vj] vt.C.d rei vxo.act.l. j.§. cū aūt ⁊.ff. d do. prele.l.j. §. veꝝ est Itē de do te datur actio inq̄ tum mari tus facere potest vel ei⁹ heres. [vij] vt.ff. solut.ma trimonio. l.etiam.j. rñ. At le gatum insolidum nisi in falcidia. [viij] p bñficiū inuētarij. vt in auk. d here.⁊ fal.§.si p̄o nō fecerit.col.j. Itē si qua pacta in preiudiciū mu lieris facta sunt: beneficio legati tolluntur:vt.ff. de do.prele.l.j.j.re spon.[ix] vj. Additio. Et ideo in eis hodie non tenet legatum. Itē in rebus mobi libus quando non habent commo dum repꝛesentatiōis: puta si extēt ⁊ sint parate solutioni f̄m aliquos vel ex pacto statim restitui debeāt f̄m Johan.fa. vij. Additio. Scilicet qui sit filius et eiusdem mr̄monij:al's secus:vt hic per Angelum. viij.

Additio Quid de commodo tantum representationis non de ipsa dote detrahitur.l. si vsus.§.j.ff. ad l.fal. ix.

Additio Exceptio tamen que ipso iure dotē minuit nō tollit: vt d.l.j.§. impense. de quo vide Ang. hic.

a Dotem.id est illam dotem quem nō recipit

b Instrumēta. dotis. scz in quibus confessus fuit se recepisse dotem quam non recepit:vt.ff.de do.prele.l. fina.§.j. et.l.cum scriptum.§. itē ei q̄.[j] j.

Additio Que confessio an ꝛ qualiter ipsi marito vel ei⁹ creditoribus preiudicet: vide Angelum hic. Et no .ꝙ relatio ad instrumentum validat legatum. ex quo sequitur ꝙ instrumentum non peccans in forma vel substantia seu veritatem est validum:ꝗuis sit confectum super contranctum simulato:vt per Bar. in.l.j.ff. quod vi aut clam.

c In prelegando.id est legando abūdat enim pre:vt.ff. de dote pre. le.l.j.j.rn̄.

d Si res.puta seruus stichus.

e Sine facto.i. mora quo casu de interitu tenetur: vt.ff. de verbo. obli.si seruum.j.rn̄.ꝛ de lega.j.cum res.§. fina.[ij] vel quia sine causa occidit:vt.d.l.si seruum.Aliud si cū causa:vt.ff. de le.j.l. quid ergo.§.si heres.[iij] tenetur enim de dolo et lata culpa et leui: vt.ff.eodem.l.si cum res.§. sed si culpa.ꝛ.§. culpa.[iiij] ij.

Additio De negligentia ꝟo nō tenet debitor actione personali: nisi fuerit in mora: vel petat res q̄ fuit creditoris vl' negligentia si circa rem seu pemptionē substantie rei debite Ang. iiij.

Additio. Et ex his no. docto. posse impune bannitū offendi auctoritate statuti:non obstañ.pacto de non offendēdo facto ante bānū vel post:vt per Angelum hic. iiij.

ceperit dotem[a] legauerit:diui seuerus et antoninus rescripserūt: siquidem simpliciter legauerit:inutile esse legatum. Si vero certa pecunia vel certū corpus aut instrumenta[b] dotis in prelegādo[c] demōstrata sunt valere legatum.

Si res legata sine facto heredis etiam ignorantis prestari non potest heres nō tenet: secus si suo facto. hoc dicit Areti.

Si res[d] legata sine facto[e] heredis perierit[f]: legatario decedit[g]. Et si hu⁹ alie

Additio. Tu 'dic verū si heres ꝛ legatarij vel fideicōmissarij equalez ex testamēto pcipiūt vtilitatē:sz si heres percipiat magnā ꝛ legatarij puā tenet etiā de leuissima:vt.d.§. culpa.Si vero ecōtra tenet de dolo tm̄ ꝛ lata culpa:vt.l.mulier.§.si cum ff.ad treb. Ang.arc.legū doctor.

f Petierit.vl' non cōpeat q̄ casu caueat heres de dādo si ad eum redierit ꝛ suis sūptib⁹ recupat qn̄ p⁹ mortē fugit:al's.i.si in vita sūptib⁹ legatarij:vt.ff.de le.j.cuz res.§.itē si reo[v] ꝛ de le.ij.si qs huum. v.

Additio De q̄ vide glo.l.l. cū hu⁹. eo.ti.ꝛ i.l.qđ.legatur.ff.de iudi.

g Decedit.qꝛ q̄ i specie tenet ei⁹ interitu liberat:vt hic.ꝛ.ff.de verb. oblig.si ex legati.[vj] vj.

Additio. Nec tenet heres cedere

nus legatus ſine facto[a] heredis[b] manumiſſus[c] fuerit non tenetur heres. Si vero heredis ſeruus legatus ſit ⁊ ipſe eũ manumiſit: teneri[d] ipſũ iulianus ſcripſit: nec intereſt[e] ſi ſcierit[f] an ignorauerit a ſe legatum eſſe. Sed et ſi aliĳ donauerit[g] ſeruum[h] et is cui donatus eſt eũ manumiſerit: tenetur[i] heres: quãuis ignorauerit[k] a ſe eũ legatũ eſſe.

¶ Extincta persona primo legata remanet legatũ in acceſſoria quando fit per dictionem cum ſecus in rebus. h. d. Areti.

¶ Si quis ancillas cum ſuis[l] natis legauerit: etiam ſi ancille mortue fuerint partꝰ legato cedũt[m]

legatario actionẽ legis aquilie. de quo vide Jo. fab. ⁊ Ange. are.

a ¶ Sine facto. in hoc quoq; .ſ. ſeruo alieno põt admitti culpa: puta nõ certificauit heres dñm: q̄ ſi ſciuiſſet ſe poſſe vẽdere nõ manumiſſet: ſed cũ videret velle manumittere vt. ff. co. j. l. cũ res. §. ſed ſi alienus. et §. pe. ⁊ fi. Jtẽ ſi fuerit in mora emẽdi: vt. ff. de verb. obli. ſi ſeruũ. §. ſi aũt alienus: et dic facto. i. culpa vel mora.

b ¶ Heredis. ꝫ de le. pre. l. nãq; naturam.

c ¶ Manumiſſus. nam manumiſſus ſimilis eſt mortuo: vt. ff. ꝺ ſolu. ſi mihi alienum.

d ¶ Teneri. ſ. ad eſtimationem: vt ff. co. l. ſi q̄s inq̄linos. §. j. ⁊ ff. q̄ et a q̄bꝰ heres. ſꝫ hic nõ dicit tene manumiſſionẽ: ſꝫ dicit ꝙ minꝰ valeat legatũ. ſ. q̄ ad eſtimationẽ. [vĳ] vĳ. Baldus. Et valet etiã manumiſſio qꝛ dñium ſerui heredis nõ trãſit in legatariũ: vt hic. ⁊ dicta. l. ſi q̄s inq̄linos. ſecus in ſeruo hereditario ẽt ſub cõditione legato. l. ſi ſeruũ ſub cõditione. ff. de manumiſ. Ange.

e ¶ Nec intereſt. cur ſecꝰ vbi ſeruũ indebitũ ſibi ſolutũ q̄s manumiſerit: vt. ff. de cõdi. inde. i n ſumma. §. ſi ſeruũ. que eſt cõtra. Johã. Rñ. qꝛ debuit ſcire cũ factũ ſuũ cẽſeaꝛ: vt i autẽ. de iureiu. amo. j. rñ. [viĳ] viĳ. Baldus. Jſtã rõnẽ reprobat Joh. fab. hic. qꝛ q̄uis factũ teſtatoris cẽſeaꝛ heredis: tñ in eo ꝓbabilis eſt ignorãtia. l. q̄ in alterꝰ. ff. de re. iu. que nõ eſt in facto ꝓprio: vt. l. fi. ff. ꝓ ſuo. Vñ dicit ipſe ꝙ hic ⁊ ibi indiſtincte tenetur: vbi non cadit ꝓbabilis ignorãtia puta quia adiuerat hereditatẽ: vel ex contractu ſuo tanq̄ debitũ ſolutũ receperat. Alꝰs ſi ante apertuꝫ teſtamẽtũ vel anteq̄ ſciret ſibi delatã hereditatẽ: ſeu ſolutũ ex ꝯtu alterius manumiſiſſet vtrobiq; diſtingueret: vt ibi. vel dic ſm Ange. ꝙ hic heres pretẽdit cãm a defũcto vel titulũ lucratiuũ. Vbi vero manumittẽs pretẽdit oneroſum: q̄ niſi ſic diſtingueꝛ remaneret in dãno.

f ¶ Si ſcierit. ſ. ipſe heres.

g ¶ Donauerit. ſ. heres.

h ¶ Seruũ. a teſtatore legatum et erat heredis.

i ¶ Tenetur. ad eſtimationem: vt ꝫ. proxi. dixi.

k ¶ Jgnorauerit. ſ. heres.

l ¶ Suis natis: alꝰs ſuo nato.

m ¶ Cedũt. qꝛ duo legata ſunt ſeparata: vt. ff. de pecu. le. l. iĳ. ⁊ l. ancillã. ſed contra. ff. de vẽtre inſpi. l. j. §. ex hoc. Vbi dicitur ꝙ partꝰ eſt portio viſcerũ matris. Rñ. ibi loqui

tur donec in vētre est.[ix] ix.
Additio Qui tamē mortua ancilla pregnāte si ex secto vētre viuus extrahatur debebit ſm Johā.fab.
a ¶ Idez est.sic.ff.de pecu.le.l.iiij.
b ¶ Ordinarij. qui sūt hi:dic vt.j.qd cū eo.§.cum autem.
c ¶ Mortuo. scz viuo testatore non si post:vt.ff.de pec.legа.tunc inutile.Accur.
d ¶ Extinguit.q2 accessio est:vt.ff.de pecu.le.l.j.z.ij.sed quare non ita in superiori casu? Rñ.propter hois dignitatē:q2 nō ita accedit:vt.ff.de edil.edic.iustissime in prin.[j] Itez quid si vicarij erant tm̄ in peculio: z legati sunt cum peculio? Rñ. idez vt exprimere peculium noceat:vt.ff.de cōdi.z demō.si in diē.in fi.[ij] j.
Additio Sec9 aūt esset in fetu aialiū brutoz:z i his q̄ nō veniūt p modū principalis z accessorij: vt si legeт equ9 cū asino:q2 duo legata cēsent.Et hec inducūtur ad questionem de ingrediēte monasterium vt vitiato ingressu nō valeat bonoruz dedicatio:nisi expresse et sua dedicasset ſm docto.hic. ij.
Additio Idē z si alie res erāt in peculio eadē ratione. Si vo leget ordinariū cum vicarijs z peculio obtinet: quasi separet vicarios a peculio.l.si peculiū.§.si bu9.ff.de pe.leg.
e ¶ Instruct9.huic primo articulo cōtradicit.ff.de fun.instru.si cui in fine.Sol.ſm Ro.hic simplr pōter rudes sic loquit.Uel dic q2 sit idem qd in partu z vicarijs: et qd sequit

Idem[a] est z si ordinarij[b] serui cū vicarijs legati fuerint: lz mortui sint ordinarij: tn̄ vicarij legato cedūt Sed si seruus fuerit cū peculio legatus: mortuo[c] seruo vl' manumisso vel alienatio et peculij legatūz extinguitur[d]. Idem est si fundus instructus[e] vel cum instrumento[f] legatus fuerit. Nam fundo alienato[g] et instrumenti

cū instrumēto referat ad pri. de peculio.vel subtili9 refert inter instrumentū fundi:qd perit semp peremp to legato fundi:z instrumētuz patrisfa.quod nō perit:licet legatum fundi pereat.[iij] et hoc casu loquit lex cōtraria:et alia contraria in eo.ti.l.j.arg. contra. ff. de fun.instr.l.quesituz.§.sed si fundus.z.§.si istructo. quibus dicit.si fundus instructus legatus sit instrumētuz patrisfami. continetur non agri:sed ibi subaudi tm̄.Uel dic illā esse pauli sniam in.l.si cui.ista labeōis a iustiniano probatā:et sic corrigitur illa. iiij.
Additio Et sic in legato fundi instructi venit vtrūq3 instrm̄ accessorie z principalr ſm naturā suā:sed si leget fundus cū instro venit instrm̄ ipsius fundi tm̄ z accessorie. Si vo fundus z instrumētū si cū adiectione ei9 venit instrm̄ fundi:si sine venit vtrūq3 z vbiq3 principalr. P. autē leget fundus simplr nulla veniunt instra nisi affixa que ei9 pars censētur:secus si leget vsusfruct9 fundi:quia veniunt etiā nō affixa.l.itē si fundū.§.viuarios.z.l.sed z si qd.§.pprietatis.ff.de vsufru.Ange.
f ¶ Instro. est aūt instrumētū apparatus rerū diuti9 pmansurarū: sine qb9 nō posset exerceri possessio vt.ff.de fundo instruc.q̄situ.j.rn.Et sunt instra fundi colendi seruandi gra cōparata:vt.ff.de fun.instruc.l.instrumēta.q̄ sunt illa ibi habes. Instrm̄ qd est.
g ¶ Alienato.a testatore.

legatū extinguitur.

¶ Grex etiā in vnā [illegible] retinetur. Et le gato grege [illegible] oues adiuncte gregi post testamentum. Idem est in legato ediū. h. d. [illegible]

¶ Si [a] grex legatus fuerit: et postea ad [b] vnam ouem peruenerit quod superfuit vēdicari potest [c]. Grege aūt legato [d] etiam oues eis que post testamētum factū gregi adiiciūtur legati cedere iulianus ait. Est aūt gregis vnuz corpus [e] ex distātib⁹ capitibus sicut ediū vnū corpus est ex coherentibus lapidibus. ¶ Edibus deni q̄ legatis colūnas ꝛ marmora que post testamētum factū adiecta sunt: legato diximus cedere [f].

¶ Augmentum vel diminutio peculij legati viuo testatore ad legatariū spectat sed si post mortē ante aditā hereditatez cedit legato si est legatum ipsi seruo: secus si extraneo. hoc dicit [illegible].

¶ Si peculiū legatum [g] fuerit sine dubio quicq̄d peculio [h] accedit: vel decedit viuo testatore: legatarij lucro vel dāno est. Qd̄ si post mortē testatoris ante aditā hereditatē aliq̄d seruus acquisierit iulianus ait: siquidez ipsi manumisso peculiuz legatū fuerit: omne qd̄ ante aditā hereditatem acquisituz est

a ¶ Si grex. qui ex decē ouibus cō stat: vel quattuor vel q̄nq̄ porcis: vt.ff.de abigeis.oues.[iiij] iiij. Adde. Et quot equi boues vl' asini dic vt ibi. Quot autem hoīes faciāt gētē: cetum: vel turbā: rixā: cōgregationem populū et collegium seu vniuersitate. Et an collegio cōpromittente seu excōicato ī quo sint decez hoies septem ex eis postea mortuis extinguatur cōpromissuz: vl' surrogati cēseant excōicati: vide Ange. hic.

b ¶ Ad vnā ouem sic.ff.d cu. vni.l.sicut ꝛ.§.fi.ꝛ.ff. eo.j.l.grege.

c ¶ Vēdicari pōt.ff.q̄.mo.vsusfruct.amit.l.fina.contra. Sol'.facilius perditur legatū vsusfruc.q̄ ꝓprietatis: vt argu.ff.eo.ti.repeti §.rei mutatione. ꝛ.ff.eo.j.l.si grege.in fine.[v] v. Additio. Dic verū quādo relinq̄tur vsufruct⁹: vt gregis: secus si singulorū capitū. Dom⁹ aūt vsusfruct⁹ legat⁹ retinet in toto solo: q̄diu aliq̄ portio dicte dom⁹ remanet: al's etiā in solo tot⁹ extinguit. l.repeti.§.in rei mutatione.ff.qui.mo.vsusfruc. amit. Ange. areti.

d ¶ Legato. sic ff.eod.j.l.grege. sic j.§.pri.

e ¶ Corpus. tria ēm sūt corpora rerū vnū q̄d vno spū. i. elementatione cōtinet: vt hō: lapis. Secundū q̄d ex coherētib⁹ cōstat vt dom⁹ ꝛ armariuz tertiuz q̄d ex distātib⁹ corporib⁹: vt grex ꝛ popul⁹: vt.h.ꝛ.ff.d vsuca.rex mixtura. §.j.ꝛ.ff.d rei vēdi.l rem.§.at in his.

f ¶ Cedere. sed colūna vel tignū dom⁹ legari pure nō pōt: vt.ff.de lega.j.l.cete rane vrbs deformet. Accur.

g ¶ Legatū fuerit suo vl' extraneo

h ¶ peculio. nā ꝛ futurū peculiuz legari pōt: vt.ff.de pe.le.l.ei quoq̄. ꝛ facit ad hoc.S.pri.§.Accur.

Corp⁹ triplex est.

a Legatario. eidemq manumisso. Accursius.

b Cedere. no. tria tempora ante mortē testatoris & post ante tñ aditam hereditatē. Item & post in primo tēpore scilz quo inuenitur cessisse dies legati: oēs sūt legatarij pares. nā quicquid eo tēpore acqrit seruus talis ei cui hoc peculiū est legatum acqrit: siue ipsi seruo siue alij extraneo sit relictū: qz non cedunt legata. similiter in tertio: scilicet sunt partes. in secundo distinguitur extraneus a seruo: vt hic. Nam quas legatum extraneo a morte: hoc seruo ab adita hereditate: qz nec libertas sibi prius debet C. de cadu. tol §. cum igitur. & §. in nouissimo. Nā pura legata vel in diē certā relicta a morte cedūt: nisi in sex casibus vbi ab adita hereditate: vt. C. de cadu. tollen. §. cū igit. et §. i nouissimo & ff. qñ di. le. ce. l. ij. [vi] inter quos legatū seruo manumisso relictū est vnū: vt hic. Cōditionalia vel in diem incertum relicta ex die vel cōditione existēte cedunt. i. transmittunt ad heredes. nā ante cōditionē vel diē venientē si decedit legatarius non transmittitur: vt. C. de cadu. tol. §. sinautē. nisi in tribus casibus. primus: vt. ff. de cōdi. & demō. cōditiones. secūdus. ff. eo. j. l. iij. tertius. ff. qñ dies le. ce. si cū prefinitione. Itē verbum cedere duas habet significationes. i. incipere deberi: vt. ff. de verbo. signifi. l. cedere. [vij] Item cedere quantum ad transmissionē: vt accipitur C. de cadu. tollen. per totum. et in vtraqz potest hic accipi. vj.

Legata tribus tēporibus cedere phit.

legatario [a] cedere [b]: quia [c] huiusmodi legati dies ab adita hereditate cedit. Sz si extraneo peculiū legatū fuerit: nō cedere ea legato: nisi ex rebus peculiaribus auctum [d] fuerit.

Peculiū serui non intelligitur esse legatum seruo: cui testator reliqt libertatez in vltima volūtate: secus si īter viuos fuit manumissus. Itē qñ relinquit peculiū seruo nō intelligitur re

Additio. Et hec vera quādo dies est certa an & quando. Si vero certa an: sed incerta: qñ vt in die mortis: tūc si legatarij habet pro puro. si extranei vel heredis: habet pro cōditionali. Sicut qñ dies penitus incerta. Sed qñ oino est extitura: vt si sol vel antixps nascet habetur pro puro sm Aug. hic. vij.

Additio. Et tūc cedit ab aditiōe hereditatis qñ qsi contrahit pure vel in diē seu sub cōditione put legatū fuerit. Quo aūt ad petitionē vt cedat requirit vltra aditiouem cōsensus & agnitio ipsius legatarij siue legatū sit purū: siue in diē. lz in eo differat executio. In conditionali vero vel in diē incerta ipsius cōditionis vel diei purificatio expectat etiā qd ad dñij trāslationē. Sed i legato puro cedit dñiuz ficte a morte testatoris l. a titio. ff. de fur. vera ab adita hereditate: sed cōmutabiliter: vt. l. seruum filij. in princi. ff. de lega. j. & an agnitione incommutabiliter: vt ibi Angelus.

Legata plura & cōditionalia qñ cedunt.

c Quia. bona est rō. si eñ prius cederet idē esset qd in extraneo. est & alia ratio: vt. ff. de pecu. leg. l. denicq. §. fin. vbi dicitur q verisimile est cum ei legat: quasi matrimoniū suum ei legat.

d Auctum. fuerit. s. peculium.

Cedere diē legati duobus modis.

a ¶ Peculium.sic.C.de pecu.eius qui li.me.l.j.
b ¶ Quãuis.cur tã varie? Rñ. q2 secundo casu.s.qñ inter viuos operas ei⁹ manumissor erat habitur⁹. vñ 9uersa donatio p̄sumit̃ f̃m Joh.vt.ff.man.si ꝓo non.§.inde.papi.[viij] vel f̃m.P.propter preoccupationē mortis:q2 presumit̃ auferre si potuisset: vt in aut.de tri ē.§.illud quo q3.ibi.pro tumultu mortis angustat⁹ ⁊c.⁊.C.q̃ test.fa.pos.hac cõsultissima.§.j. viij.

[illegible] actio vt agat [illegible] vtrum ei repetendi peculium quã ab eo re petere [illegible] [illegible] cui ē re licta libertas si [illegible] [illegible] rõnes videt̃ esse relictum peculium. Rubrica.

¶ Peculiũ [a] aũt nisi legatũ fuerit manumisso nõ debet̃:quãuis [b] si viuus manumiserit:sufficit si nõ adimat̃:et ita diui seuerus ⁊ antonius rescripserũt. Idem rescripserũt peculio legato [c] nõ videri id relictũ vt petitionem [d] habeat pecunie quã in rõnes dñicas impenderit. Idem rescripserunt peculiu3 videri legatũ cũ [e] rationibus redditis liber eē iussus est:⁊ ex eo reliqua [f] inferre [g].

¶ Non corporum [illegible] legari. Rubrica.

Additio. Istam additionē reputat inefficacē Joh.fa.hic: cũ per manumissum debeãt opere exhiberi filio nec nisi ex cõuentione deleãtur.l.j.C.de ope.li.et.l.si operarũ iudicio ff.eo. vñ dicit ipse ꝙ inter viuos est maior affectio dominij:q2 se priuat dominio serui ⁊ eius seruitio qđ retinere poterat:non sic vbi moriens dat quod sibi retinere non potest: al's rationes.vide per Ang.hic.
c ¶ Peculio legato.s.seruo et etiã libertas fuit legata:aliud si extraneo: vt.ff.de pecu.lega.l.vj.§.fina.et.l.si sticho.Accur.
d ¶ Petitionē.nisi testator fuerit huius cõsuetudinis:vt redderet seruo que sibi debebat: vt.ff.de pe.lega.dñs sticho.§.j.in fi.
e ¶ Cũ rationibus.quasi diceret si relinquo seruo libertatē rationib⁹ ab eo redditis: eoipso et peculium legare sibi videor[ix]aliud ecõtra: si libertatē relinquo ⁊ rationes reddere veto: quia non videtur legatum peculium: vt ff.de leg.j.si seruus vetit⁹. Rationes autem reddere dicit̃ qñ amoto dolo et fraude reddit: vt.ff.de fideicõmis.liber.l.thais.§.stichus.[j] ix.
Additio. Et est ratio:quia tunc videtur testator rationes a reliqua preeligere pro herede magis ꝙ̃ peculium. Si enim peculium penes heredē remaneret nihil vltra ⁊ seruo petere posset.l.si vt allegas.C.an ser.ex suo fa.Jo.fa. j.
Additio. Et sic nota ꝙ remissio redditionis rationum non comprehendit reliqua nec dolum seu latã culpam.sed scrupulosa3 tm̃ inquisitionem: quod facit ad questionem de eo cui concessum est liberum arbitrium:ita ꝙ non possit sindicari f̃m Angelum hic.
f ¶ Reliqua.al's reliquas id est alia que erant reddenda reddere: cum iam quedam reddiderat: vel etiam si nihil: vt.ff.de verbo.signi.l.ceterorum.
g ¶ Inferre.repete iussus est.

aliqua

a ¶ Incorporales.i.actiones⁊ seruitutes:vt.s.de re.co.⁊ incor.et.ff.de lega.j.⁊.l.cetera.in prin.
b ¶ Prestet.sine cessione.tñ vtiles habet legatari⁹:vt.C.l.ex legato.[ij] ij.

Additio.
Nisi res sit litigiosa.vel lis cepta.l.quotiens.⁊ autē.nunc si heres.C.de liti.secundum Ange.Et no.ꝙ quãuis directã psonalē exercere nō possit nisi cedat:poterit tamē exercere directã realē:que qr non ossibus affixa transfertur in eū directa via.l.fine.§.fina.cum.l.seq.ff.de condi.fur.Ange.
c ¶ Nisi exegerit.nam si exegerit semꝑ in dubio presumo voluisse legatū extingui:vt.ff.de adimē.leg.l.penul.§.fi.⁊ de li.le.nō solū.§.liberatio.nisi ꝓbetur contrariū.vel qr debitor vltro obtulit eo nō petente:vel qr exactã ꝑ legatario deposuit:vt.ff.de leg.iij.l.fideicōmissa.§.si rē.
d ¶ Ere alieno liberare.nam vtilitatem habet.
e ¶ Res alia.vt equus.
f ¶ Electio legatarij.⁊ a principio ⁊ ex postfacto secundum.B.vt hic.⁊ ff.de le.j.l.si seruus legat⁹.§.cum homo Sed Ro.a principio dabat electionem heredi:sed ex contumacia trãsferebatur in legatariū.ar.ff.de serui.si cui.⁊.C.de so.l.j.Jo.distinguit aut in gñe gñalissimo vel subalterno:vt si substãtia vel corp⁹ vel animal legat:quo casu non valet cū festucam vel muscam dando liberet:vel eo genere qđ dialectici speciem appellant:vt homo et similia.⁊ tūc subdistingue [iij] aut habebat in hereditate seruos:et tunc legatarius eligit:dūmodo nō meliorē[iiij] vt hic.⁊.ff.eod.j.l.legato.j.rñ.⁊.l.qui duos.⁊ de op ti.le.l.ij.aut nō habebat:⁊ tūc heres eligit:vt.ff.de vi.tri.⁊ oleo le.l.iij.j.respō.⁊.l.iiij.Si aūt testator ex certis reliquit incertum:aut ipse sensit de certo qđ patet expresso noie eius:⁊ tunc eligit heres ⁊ eius voluntatē interpretatur.[v] aut nō sensit:⁊ tūc legatarius eligit:vt.ff.de lega.j.l.si quis a filio.§.si plures.⁊.l.qui duos.In domo aūt in genere legata si habet testator domos.vnã ex his eligit heres:si nō habet ⁊ relinquit derisorium est legatum:vt.ff.eo.si domus In fundo in gñe legato dic nō valere legatū cū vnius digiti possit fieri fundus.vt.ff.de iur.do.cum post.§.gener.⁊.ff.eod.j.l.licet.⁊.l.quod in rerum.§.ꝙ si quis.[vj] iij.

Additio. Tu dic plenius secundum Johãnem fab.qr aut legauit in genere indefinite:⁊ tūc si legatū habet certos fines qui cōmode mutari non possunt:vt homo vel equus:recipe

¶ Tam aūt corporales res legari possūt ꝙ incorporales[a]:et ideo quod defuncto debetur potest alicui legari.vt actiōes suas heres legatario prestet[b]:nisi exegerit[c] viuus testator pecuniam:nam hoc casu legatum extinguitur.

¶ Facta legari pos sunt h.di.Areti.

¶ Sed ⁊ tale legatū valet:dãnas heres me⁹ esto domū illi⁹ reficere:vl' illū ere[d] alieno liberare.

¶ Legati in genere electio est legatarij h.di.Areti.

¶ Si gñaliter seru⁹ vl' res alia[e] legef:electio[f] legatarij ē:nisi aliđ testator dixerit.

glo.hic.si pnt mutari recipe glo. in fi. Aut legauit incertū de certis: et recipe glo. ibi. si autē. iiij.

Additio. Qr nō est verisimile testatorē voluisse id legare qd nō fuisset in specie cōcessurus: sed vbi electio est heredis vel debitoris poterit dari vilius: dū tñ oino nō sit inutile: qr potuit testator vel creditor cogitare qd daret minus. Jo. fab. v.

Additio. Et est ratio: qr tūc est magis declaratio qȝ electio que debet cōmitti heredi: quia cēsetur eadem persona cum testatore. Johan.fab. vj.

Additio. Jstam differentiā reprobāt doct.cū vtrūqȝ vel certos fines habeat a natura fm Ang.vel incertos ab hoīe fm Joh.fa.qr sicut fundus destinatione hoim exiguus: ita domus interiectio pariete modica et derisoria cōstitui posset.Et iō pmissio vtriusqȝ facta in gñe nō valet in cōtractibus: qr nō refertur ad fundū vel domū pmittētis:secus in vltimis volūtatatibus:qr fiūt vt quis disponat de rebus suis.Et iō in eis distingue:an fundū vel domū habeat testator vel nō:vt in hac glo.Et circa hāc materiā distingue. qr aut agit de declaratione mētis testatoris: et dic vt.§.auf. de electione. et tunc is elegit in quē diriguntur executiua seu electionē sapiētia; siue loqmur in legatis:siue in priuilegijs et bnfiicijs:siue in cōtractibus.Jn dubio aūt in primis duobus casibus electio erit legatarij. Itē illius cui sub nomine proprio facta est gratia: als secus p.c.si pluribus. de prebe.i.vj. in tertio pro casu.s. in contractibus electio est debitoris:vt l. plerūqȝ in fi. ff. de iure do. Angelus.

Legatum optionis hodie trāsmittit ad heredē: si legatarius decedat anteqȝ optet: et pluribus debentibus eligere discordātibus forte diriguntur. hoc dicit Areti[illegible].

Optionis legatū id est vbi testator ex seruis suis vel alijs rebus optare legatariū iusserat: habebat olim in se conditionem[a]: et ideo[b] nisi ipse legatarius viuus optauerat ad heredē legatum nō trāsmittebat. Sz ex constitutione[c] nrã: et hoc in meliorē statum reformatum est: et data est licentia heredi legatarij optare seruū: lz viuus legatarius hoc nō fecerit. Et diligentiore tractatu habito: et hoc ī nrã[d] cōstitutiōe additū ē: vt siue plures legata

a Conditionē.scilicet si eligeret.

b Et ideo bona ratio:vt.C.de cadu.tol.§.sin aūt aliqd.[vij] vij.

Additio. Jmmo nō bona:qr nō expressa: que etiam hodie impediret transmissionē:vt.§.eo.§.si peculiū. nec tacita:quia etiam non impediuisset:vt.l.conditiones extrinsce. ff. de condi.et demon.dicunt aliqui: vt Ange. qd habet tacitam que adheret persone cui est ascripta. Unde si esset dictū in forma cōditionis si optaueris etiā hodie nō valeret. licet Jo.fab.hic credat cōtrariū indistincte verius:qr ex eqtate.l.fi.§.j.C.com mu.de le.et istius.§.tollitur conditio qȝtum ad transmissionem cōtra iuris rigorem.

c Ex constitutione:que est.C. cōmu.de le.l.fina.in prin.

d Jn nrã cōstitutione.s.pdicta.

rij extiterint quib⁹ optio relicta est: et dissentiant in corpore eligẽdo: siue vni⁹ legatarij plures heredes sint: & inter se circa optãdũ dissentiãt' alio aliud corp⁹ eligere[a] cupiente ne pereat legatũ quod plerique prudentium contra beniuolẽtiã[b] introducebãt fortunam esse hui⁹ optionis iudicem et sorte[c] esse hoc dirimenduz vt ad quem sors deueniat illius sententia[d] in optione precellat.

¶ Illi possint ex titulo legati capere q possint heredes institui. h.d. Areti.

¶ Legari aũt illis solum[e] põt cũ quib⁹ testamẽti[f] factio est.

¶ Neque paganus neque miles poterant olim incerte persone relinquere: et que dicatur persona incerta declarat p duo exempla. Ange.

a ¶ Eligere cupiente. et alio aliud subaudi.

b ¶ Contra beniuolentiam. i. contra equitatẽ. s. q perierũt. s. de iure stricto perire deberẽt: vt. ff. co. j. l. huius. §. fi.

c ¶ Et forte. vel cuz taxillis vl' alio modo. sic ff. de iudi. in tribus. [viij]. Sz quare iudex nõ cõpellit eos ad consentiendum: vt. ff. eod. huius. in fi. Rñ. immo hoc modo cõpellit: vel ibi cõpellit i actione eligenda que datur a iure: hic aũt nõ compellit in eo qđ daẽ a testatore. viij.

Additio. Et hoc verũ qñ dubiũ oritur sup iure nec a. l. deciditur: et discordãt in preiudiciũ sui: al's si ad preiudiciuz tertij iudex cõpellit ad concordiam aliquando precise & aliquando causatiue. dubiũ aũt super facta pbatione dirimiẽ: vt. l. actor. C. de pba. Ange.

d ¶ Sentẽtia. vt tñ ceteris estimationem prestet suarum partium. vt C. com. de leg. l. fina. in prin.

e ¶ Solum. & econtra idem solus legat: vt. ff. de leg. j. l. ij.

Testi factio ẽt passi

f ¶ Testamẽti pactio. in passiua significatione accipe: vt. s. de here. quali. & dif. §. testamẽti. Sed q sunt isti q nõ habẽt testameti factionem Rñ. incerta persona: vt. j. pxi. §. Itẽ peregrinus siue deportatus: vt. C. de here. insti. l. j. [ix] Itẽ in metallum dãnatus: vt. ff. de his qui p nõ scrip. ha. l. si in metallũ. Itẽ seruus de adulterio cum domina cõmisso accusatus: vt. s. de here. insti. §. ij. itẽ collegium nisi probetur licituz vt. C. de here. insti. §. l. collegiũ. Item incestuosi: vt i autẽ. qui. mo. na. ef. si. sui. §. vlti. [j] Itez heretici maioris heresis: vt. C. de hereti. l. manicheos. Item apostare: vt. C. de aposta. hi qui sanctam. [ij] Item mulier nubens infra annuz a tẽpore mortis mariti: vt in autẽt. de nup. §. j. [iij] ix.

Additio. Ad fisci tam vtẽilitatẽ est capax sm Ang. hic. & docto. ibi. Sz Johan. fab. cõtra: per. l. in metallũ. ff. de iure fisci. j.

Additio. Ab extraneis tamẽ eis relinqui põt: non a patre: nisi pro dote et alimẽtis de iure cano. c. cuz haberet. de eo qui du. in ma. quã po. p adulte. quod obtinet etiã in terris imperij: de quo vide per Ange. aretinum hic. ij.

Additio. Idẽ in excõmunicatis sm

Johan.fab.per.c.excōmunicamus §.credentes.extra de here. iiij.

[illegible] Sed hoc hodie cessat ꝓpter dictū apostoli: quis omnes pene ꝓpter festinationē infra tēpus luct⁹ sunt sublate: nō autem ꝓpter trāsitum ad secunda vota. Ange.

a Concessū erat. hodie contra etiam ante legē grecā inferiorē in pauperibus: vt.C. de epi. et cleri.l. id qd. [iiij] iiij.

[illegible] Tu dic q aut icertitudo ē i psona legātis: ⁊ valz legatū: qꝛ heredi on⁹ iniunctū intelligitur. aut in persona legatarij: et tunc aut certificāda ex futuro euētu aut non. Primo casu valet etiaz si erat incerta de incertis.l. si quis ita scripserit.ff. de reb. dubijs. Secundo casu valet si per legem certificatur: vt.l. id quod pauperibus. ⁊ l. si quis ad declinādā.C. de episc. ⁊ cle. al's non: nisi psona esset noīata: et ex ipsius incertitudine nulla rei legate incertitudo insurgeret: qꝛ tūc heres posset gratificari. Qn aūt ex parte rei est incertitudo: dic vt.s. eo.§. ⁊ si generaliter. Ang.

Incertis ꝟo psonis neqȝ legata neqȝ fideicōmissa olim relinq̄ cōcessū a erat. Nā b nec miles q̄dem incerte psone poterat relinquere: vt diuus adrian⁹ rescripsit. Incerta autem psona videbat̄ quā incerta opinione testator aīo suo subijciebat: veluti si quis ita dicat: quicūqȝ filio meo filiā suā in matrimoniū dederit.i. collocauerit: ei heres me⁹ illū fūdū dato. Illd quoqȝ qd his relinq̄bat̄ q̄ post testamētū scriptum p̄mi ꝯsules designati c erāt eque incerte psōe legari videbat̄ et deniqȝ multe alie hmōi species sunt.

Olim legatum et libertatis q etiam multis [illegible] incerte persone factū erat invalidum. Ang.

Libertas qȝ incerte psone nō videbatur posse d dari: qꝛ placebat nomiatim seruos e liberari.

Incerte psone ex certis psonis et alium legari poterat. Ang.

Sub certa f ꝟo de

b Nā nec miles. cui⁹.s. militis voluntas seruatur pro lege: al's vt C. de testa. mili.l.j.

c Designati erāt. in kal. ianuarij sortiebātur.i. incipiebant honores administrare ⁊ añ p tres mēses designabantur: vt.ff. de condi. ⁊ demō.l. publius. ⁊ C.d magi. mu.l.j.

d Posse dari. vt si dicat ista illuz liberū eē volo q̄ capitoliū p̄mo ascēderit vel sil'e fecerit vt.s. pxi.§. incertis. vel stichuz liberum eē volo cum habeat duos stichos: vt.ff. de ma. testa. cum ex pluribus.

e Seruos leberari. Aduerte q in aliquib⁹ libris sequit̄ ista clausula. Tutor quoqȝ incerte psone dari nō pōt. quā nō inuenies in emādatis codicibus: ⁊ si ea que sequūtur. in textu ⁊ glo. diligēter pspexeris pfecto eam prsus superuacuam iudicabis. Accursius.

f Sub certa. sic.ff. de leg.j.l.iij. §. hoc ampli⁹. sic.ff. de leg.j.l. si seruus legatus.§. huius. sic.ff. de reb. dubijs.l. quidam. sic.ff. eodem.j.l. legato.§.j. Accursius.

a ¶ Repeti nō posse. quasi natura le debitū: vt. ff. de cōdi. inde. iul'. i fi. ⁊. l. frater a fratre. ⁊. l. si dn̄s. in fine

b ¶ Legabat̄. sʒ nec instituebatur iure ciuili: vt. ff. de liber. ⁊ posthu. l. gallus §. ille casus Accur.

i ¶ Incertus. vt si ita dixit illum tutorē do q̄ prius de tuscia venerit nec incerte p̄sone dat̄: vt. ff. de test. tute. l. tutor ita. [v] v.

Alien' posthumus.

[illegible]. Et est rō s̄m Jo. fa. q2 q̄quis post ea certificet: tn̄ poterit veni re talis n̄ baldus q̄ pupillo p̄ uisum nō erit ꝯ id qd̄ iura intēdunt: incerte tn̄ p̄sōe post certifican do testamētarius dari pōt: nō datiu' vt hic per eum.

c ¶ Suos scʒ quōdā añ emācipationē vt sequitur.

d ¶ Futurus. s. hr̄s.

e ¶ Sed nec. q. d. n̄ solū i posthumo: sed oīa supradicta ab illo §. incertis. correcta sunt vt arg. ff. eodē. iij. l. hoc legatū. j. rn̄. et l. ea tn̄.

f ¶ Cōstitutio quā non habemus.

g ¶ Huic scʒ posthumo.

h ¶ Per nostrā cōstōnē. s. supradictaʒ cōstō nem grecā nec veteri iure: vt. ff. de tut. tutor incertus.

mōstratiōe. i. ex certis p̄sonis incerte p̄sone recte legabat̄: veluti ex cog̃t[is] meis q̄ nūc sūt si q̄s vxorē filiā meā duxerit: ei hr̄s me' illā rē dato

¶ Licʒ legata incertis p̄sonis facta oliʒ eēnt inalida: si tn̄ p̄ errorē soluta fuerat repeti non poterāt. [illegible]

¶ Incertis aūt p̄sonis legata vel fideicōmissa relicta et p̄ errorem soluta repeti[a] non posse sacris ꝯstōnib' cautū erat.

¶ Olim nō poterat legari posthūo alieno: id est qui erat testatori futurus suus heres. Aretinus.

¶ Posthumo quoq̄ alieno inutiliter antea legabat̄[b]. Est autē alien' posthum' qui nat' inter suos[c] hr̄des: testatoris futur[d] nō est. Jōq̄ ex emācipato filio ꝯceptʼ nepos extraneʼ

erat posthum' auo.

¶ Hodie legatū incerte p̄sone aut posthumo alieno factum valet. h. d. iūcta glo.

¶ Sʒ nec[e] h'mōi species peinit' ē sine iusta emendatiōe relicta: cū in nr̄o codice ꝯstō[f] posita ē p̄ quā ⁊ huic[g] p̄ti medemur: nō solū i hr̄ditatib' sʒ etiā i legat[is] ⁊ fidei cōmissis: qd̄ euidenter ex ipsius lectiōe cōstōnis clarescit.

¶ Tutor cert': ⁊ certe p̄sone dari dʒ. hoc dicit cū glo. Areti.

¶ Tutor autē nec p̄ nr̄aʒ[h] ꝯstōnē icert'[i] dari dʒ: q2 certo iudicio dʒ p̄ tutela q̄ s sue posteritati[k] cauere.

¶ De iure p̄torio alien' posthum' ēt oliʒ poterat hr̄s institui ⁊ hodie p̄t dūmō nascitur' fit ex ea que [illegible]

¶ Posthum' autem alien' heres institui et antea poterat[l]; et

k ¶ Posteritati. i. filius.

l ¶ Poterat. scʒ de iure p̄torio nō ciuili: vt. j. d̄ bo. poss. j. rn̄. ꝯ. ⁊. ff. d̄ li. ⁊ post hu. l. gallus. §. ille [vi] vj.

[illegible] So. ibi loquitur in posthumo alieno tpe testamenti

nūc pōt: nisi ī vtero eius sit: q̄ iure nr̄o [a] vxor eē nō potest [b].

¶ Error nois p̄nois [illegible] vitiat si de corpe cōstat. h.d. Aretinus.

¶ Si qs [c] ī noie [d]: cognoīe: prenoīe: agnomine: legatarij testator errauerit (si de psona ɔstat) nihilominus valet legatum [e]. Idēq in heredib9 [f] puaẗ et recte. Noīa em̄ signādorū hoīm grā reperta sūt: q si q̄lz alio mō ītelligātur [g] nihil interest [h].

¶ Falsa demōstratio nō vitiat legatū. hoc dicit Aretinus.

¶ Huic prima ē illa iuris regula falsa demōstratōe legatum nō pimi: veluti si qs ita legauerit. Stichū puū meū vernā do lego: lz em̄ nō vernā [i] sed empt9 sit (si de puo tn̄ ɔstat vtile est legatū. Et cōueniēter si ita demonstrauerit. Stichum seruū quē a seio emi sitq ab alio empt9 [k] vtile est legatū: si de seruo constat.

nato nō suo q̄ postea succedēdo in locū primi su9 efficiẗ: hic p̄o etiam in eo q̄ nūq efficiẗ su9. Ang.
a ¶ Nostro. id est romano.
b ¶ Nō p̄t. sed q̄ ē illa q̄ vxor eē nō p̄t. Rn̄. mlt̄e sūt ille q̄ vxores eē nō p̄nt: vt. s. d nu ptijs diximus. §. si aduersus C. de test. l. iiij. [vij] vij.
[illegible] Sz ɔ istā caudaz qr posthumus alienus a lio q̄ a parentib9 capere nō p̄t vt dixi i. §. legari. s. eo. Dic q̄ loq̄ẗ ipropę. Et ad tex. ibi. et nūc p̄t. s. baudiaẗ sicut ⁊ ppri9 q̄ p̄t istitui nisi ⁊c. vl' dic sec9 ī posthūo ⁊ sec9 ī iā nato vl' q̄ illa gl. sit fal. io. f.
c ¶ Si qs. sic. C. d tes. l. si [illegible] ī noie
d ¶ In noie. nomē est gen9. sz poniẗ h p spē sui: vt albert9 qd dr p̄priū psone nomē: cognomē: q̄si cōe cognitiōis nomē: vt asinell9. Prenomē qd cā dñic poniẗ: vt si sint duo tulij ⁊ vni supaddaẗ Marc9 ⁊ dicaẗ Marc9 tuli9. nā Marc9 ē p̄nomē. agnomē ē qd īpōiẗ ab euētu: vt aphricanu9 qui vicit aphricā. alemanic9: ⁊ Gottic9: vt. s. i rub. phe. hui9 li. ac.
e ¶ Ualet legatū. sic. ff. si cer. pe. l. certū. C. eo. si fortidianū.

Nomē cognomē p̄nomen: et agnomē differunt.

f ¶ In hr̄dib9. s. si erret i eorū noie
g ¶ Intelligant. s. a testāte. ⁊ hoc i pprijs. i appellatiuis distigue p̄ in Io. an. parū erret vt libros mēbranas appellet q̄ casu vz: maxie cū fuerit cōsuet9 sic appellare. vt. ff. de le. iij. libro ⁊. §. q̄ tn̄ cassius an multū erret ⁊ tūc ɔ. ff. e. j. l. iiij. ⁊ d su. le. l. labeo i medio. l. [viij] viij.
[illegible] Et ē rō ibi qr nomen appellatiuum tā naturale mutari nō p̄t sine mutatōe cēntie ipi9 rei: cum sit de suba: al's sec9. ⁊ dic q̄ error nois ap. aut ē rei legate. ⁊ n̄ vitiat si v̄ba plata se p̄nt oñdere ad mētē testātis vl' ex sui sigtiōe vl' ex loq̄ndi ɔsuetudie: al's sec9 nisi res eēt i ɔspectu p̄z io. fa. Aut ē legatarij: puta i regiōe artificū vel dignitate ⁊ dic vt p ās h q̄ nō vitiat si d corpe ɔstet.
h ¶ Nihil interest vn̄ liber hō sibi nomē mutare p̄t: lz puu9 nō possit vt. C. d mu. no. l. j. ⁊. ff. d fal. l. falsi.
i ¶ Vernā. verna est puus ex ancilla testatioris nat9.
lz ¶ Empt'. i. ⁊ si n̄ emit: vt ar. ff. d vsucap. nūq. §. fi. sec9 i vēditōe vt. ff. de ɔhē. emp. si qs fundū. [ix] ix.
Additio. Sz ibi fuit ɔditio: vn̄ i de

Verna qs est

Falsa causa nō vitiat legatū nisi p modū cōditiōis fuerit [illegible] h.d. Areti.

Lōge[a] mag⁊ legato falsa cā adiecta non nocet: veluti cū quis ita dixerit. Titio (quia me absente negocia mea curauit) stichū do lego: vel ita. titio (q₂ patrocinio eius capitali crimine liberatus sum) stichū do lego. Licet eñ neq₃ negocia testatoris vnq₃ gesserit titius: neq₃ patrocinio ei⁹ liberatus est legatū tñ valet. Sz si cōditionaliter[b] enunciata fuerit causa aliud iuris ē: veluti hoc modo: titio si negocia mea curauerit fundum do lego.

Seruo heredis pure nō pōt legari: sed sub cōditiōe sic: si tempore existētis cōditionis nō sit in ptāte heredis: sed ecōtra seruo alieno herede instituto pōt eius dño legari pure vel sub cōditōe: sz si iussu dñi hereditatē adeat legatū euanescit. h.d. Aretin⁹.

mōstratōe nois pnoīs vel dignitat⁊ dicvt. s. §. px. In alia aūt si adijcit generi limitato ī dispositiōe nō vitiat: si nō limitato vitiat: si vo adijcit certe spēi: puta rei nō vitiat: dūmodo reperiatur res in rerum natura: nisi de contraria volūtate testantis appareat. Itē si adijcit persone honorate nō vitiat: vt hic nisi eēt designatiua affinitat⁊. Et est ratio: quia tūc ex mēte testatoris inducit causā finalem q̄ si reperiatur falsa vitiat dispositionē. vide Ange. hic.

a Lōge magis. iō dicit mag⁊: q₂ vba false demōstratōis sūt d substa ipsi⁹ legati: vt cū dico stichū vernā do lego: sz vba false cāe nō ita. Itē q₂ cāe legādi nō coherēt legato vt ff. d ₒdi. ⁊ demō. cū tale §. falsa cā [i] Itē q₂ h donare psumit: vt. ff. de ₒdi. inde. in sūma §. ei qz. Accur.

Additio. Puta quia de necessitate dispositio non sequitur ex causa: al's secus: vt hic per Ang. are.

b Sed si cōditionaliter. nota cōditio per si apponit: ⁊ per cum: vt hic. ⁊. ff. de ₒdi. inde. q̄ promisit. [ij]

Condi- tio: mo-

vt. ff. de vbo. oblig. quocūq₃. §. non solum nisi in casu: vt. ff. de tu. l. muto. §. sub conditiōe. [iij] Modus p vt: vt. C. de his q̄ sub mo. l. ij. Causa per quia: vt hic demōstratio fit ostēdēdo aliqd qd non est: vt s. proxi. et ff. eo. si sit §. j. Circa hec quattuor sic dicas: ⁊ primo falsa causa nō nocet: vt h [iiij] conditio nocet si deficiat: vt hic ⁊. ff. si cer. peta. cum ad psens. ⁊. l. itaq₃. Mod⁹ idē qd conditio operatur excepto qd qd datur sub modo etiā tanq₃ modus impleat petit cautiōe tñ interposita de modo implendo quod non est in conditione: vt. ff. de condi. ⁊ demō. qui heredi. §. fi. et de adimen. le. l. liberto. §. lucius. ⁊. ff. cod. iij. l. si tibi. In demōstratione distingue: vt. ff. eo. si sit. §. j. ⁊. l. non quecunq₃. Uñ vsus Scito q vt modus est si cōditio: q₂ causa. vide. c. verum extra de cōdi. apposi. ij.

dus: c ⁊ demō strātio differē

Unde versus

Additio. In isto tamen tex. nō est pprie conditio cum opponatur tēpori preterito: ponit tamē aliquid sub dubio quod ei vim cōditionis

tribuit.l.cum ad presens.ff.si cer. pe.Ang. iij.

Additio. Et que verba expressam r q̄ tacitā conditionem importent: vide Johan.fa.hic. iiij.

ab adita hereditate si vtrūqꝫ sit purū:vt.§.i nouissimo.C.e.ti.r.l.legato.ff.qñ dies lega.cedū.Nec habet tūc locū regula Catho.nisi appareat d volūtate ɔ̄ria.l.iulianus.in fi. ff.de cōdi.et de.

Casus. Tu in cā r modo distigue: an sit impulsiua: an finalis an dubia: vt per Johā.fa.hic.

Au suo heredis recte legamus queritur:r cōstat pure inutiliter[a] legari[b] nec quicq̄[c] pficere si viuo testatore de potestate ei9 hr̄dis exierit[d]:qr qd[e] inutile foret legatū: si statim post factū testamentum decessisset testator: non dꝫ hoc ideo valere[f]:quia diutius testator vixerit Sub conditione vero recte legatur seruo: vt requiramus an quo tempore dies legati cedit: ī potestate heredis[g] non sit:ex diuerso herede instituto seruo quin dño recto etiam sine conditione legetur nō dubitatur. Nam r si statim post factū testamentum decesserit testator: non tamen apud[h] eū qui heres[i] sit dies legati cedere

a Inutiliter.sic.C.d necessa.ser.he.insti.l.quidaꝫ.§.illo contra. sꝫ ibi nō īponit necessitas dandi:vel de alimentis loquit:vt.ff.de alimē.r ci. leg.suos[v] Nam cū sit purū a morte testatoris cedit:vt.C. de cadu.tol.§.cum igitur. Et dño ex psona sui acqrit: vt.§.p quas p so.vo.acqui.§. itē qd sui.sed idem dñs erit heres. ergo nō valet legatū:qr idē nō pōt esse heres r legatarius:vt.ff.de leg.j.l.legatū est.§.j.Accursius.[vj] v.

Additio. Uel dic sm Joh.fa.q ibi testator legauerat suo proprio:hic xpo heredi. vj.

Additio. Quod est verum si legat sine libertate suo testatoris vel heredis:secus si alieno:qr cederet ab adita hereditate: nisi dies mortis r aditionis esset idem:vt.l.si optio ff.de ope.le.qñ xpo cū libertate legatur cedit: vel a die cōpetētis libertatis[si sit sub cōditiōe relicta] vel

b Legari. ppt cōfusionē heredis r legatarij: qr eadem psona sibi ipsi debere nō pōt.

c Nec quicq̄ pficere: qr actus morientiū nō possunt esse in suspēso:vt.ff.cō mu. pre.l. fina.in fine. r ppter regulam Cathonis que sequitur.Accursius florentinus. [vij] vij.

Moriētiū act9 nō sunt ī suspēso.

Additio. In quibus autem casib9 locum habeat regulam Cathonis r in quibus non: vide plene.p Angelum aretinum hic.

d Exierit. suus legatarius.

e Quia quod rc. hec est regula Cathoniana.

f Ualere. exceptis quibusdam casibus:vt cum res tua sit tibi legata r añ mortē testatoris alienata.

g In potestate heredis non sit nā si adhuc suus non valet legatū al's valet.sic.ff.ad.l. fal. si a seruo.

h Apud eum.i.apud eundē scꝫ dñm qui sit heres per seruum.quia adhuc non est. Accursius.

i Heres sit.id est dicere mortuo testatore statim post testamentum

non: ideo dñs sui erit heres p suũ et legatari9 p se: et ita nõ erũt apud eundem: id est eũdem heredem hereditas et legatum quod erat superiori §. immo ad hoc vt sit heres p seruũ duo precedere oportet: iussus dñi et obedientia serui: et interim sui cõditio poterit variari: sz legatuz tñ interim hẽbit dñs sunt ergo separata hereditas et legatũ interiz cũ legatum apud dominũ: hereditas apud nullũ donec su9 vl' manumiss9 sibi vel iussu alicui9 dñi eã adeat.

re intelligit[a] cũ hereditas a legato separata sit: et possit p eũ suuz alius heres effici si priusq̃ iussu dñi adeat in alteri9 potestatẽ trãslatus sit vel manumissus ipe heres efficitur: quibus casibus vtile est legatuz. Quod si i eadẽ cã pmãserit et iussu legatarij[b] adierit euanescit legatũ.

¶ Legatum libertas hodie relinqui põt ante heredis institutionem et postea: et inter institutionẽ et substõnẽ. h. d. Are.

¶ Ante heredis institutionez legabat[c] antea inutiliter: scz quia testamẽta vim ex institutione heredis accipiũt: et ob id veluti caput atq; fũdamentum[d] intelligit totius testamẽti heredis institutio Pari ratione nec libertas ante heredis institutionẽ dari poterat. ¶ Sed quia i ciuile esse putauimus: scripture ordinem[e] quidem sequi (quod et ipsi antiquitati vituperandum fuerat visum) sperni autem testatoris volũtatem[f] per nostrã constitutionẽs et hoc vitiũ emãdauimus:

a ¶ Intelligit. nã nemo ẽ heres adhuc: cũ et dñi iussus: et sui debeat sequi volũtas: vt. C. de hered. insti. cũ pponas. et lz hereditatis dies cedat ea adita: tñ legatum a morte testatoris cedit: vt. C. de ca. tol. §. in nouissimo. Unde apud dñm erit legatũ. sz hereditas apud nullum q̃ poterit esse vel ap9 hunc vel apud aliũ si alienabit: scz suus prius vt sequit. [viij] viij.

Seru9 heres i stitut9 nõ acq̃rit dño nisi duo ɔcurrãt

[illegible] Quid aũt in filio monacho vl' religioso instituti. et legato facto pri abbati vel alio supiori aut econtra. vide Joh. fa. hic.

b ¶ Legatarij. q̃ et dñs est.

c ¶ Legabat. aliõ in tutore etiam olim: vt. § q̃ dar. tut. põt §. ad certũ. Accur.

d ¶ Fundamẽtuz. cũ sine vllo nulluz dicat: vt ff. de iure codi. l. fi. et ĩ. ti. iij. §. i pmis. et de his q̃ i testa. de. l. pe. ibi calphurnius Accur.

e ¶ Scripture ordinẽ. not. [o]rdinem scripture nõ suadũ sic. ff. de so. nõ eñ sed ɔ. ar. ff. de fideicõ. li. l. generaliter. §. q̃d ergo. et in aut. de here. et fal. §. inordinatũ. [ix] ix.

Ordo scripture an suadeus

[illegible] Tu dic q aut ordo est necessitat: et ei9 omissio vitiat. l. vt de bitũ. C. de hr. acq. aut ẽ simplex istõ ordinãde volũtat: [id qd ẽt i dubio ɔ̃sumit] et nõ vitiat. l. pposteri. C. de test. Ex ordine aũt pbato nõ resultet ius: si de mẽte ɔstat. al's sic vt. l. cũ pr. §. fidei tue. et §. fi. ff. de le. ij. Ang.

f ¶ Uolũtatẽ. r petere vi tu pãdũ erat

g ¶ Cõstõnem. quã nõ habemus

ſm quoſdam. vel dic verius q̃ loq̃tur de ea que eſt in.C.de teſta.l.ambiguitas. ⁊ q̃d ibi dici ex mēte referas ad alia: nō ad hunc ordinem.

a Ante heredis inſtitutionem. quia p̄mo poteſt legare rem et poſtea heredem inſtituere Accur.

b Medias. q̃r p̄mum inſtituit heredē: ⁊ poſtea legauit et poſtea aliū heredem inſtituit: ⁊ ita legat inẗ medias heredum iſtitutiōes Accur.

c Fauorabilior. niſi i duobus caſib⁹ vt.ff.de ma.teſta. cū ex pluřib⁹.⁊.ff.d̃ le.j.l.ſi q̃s a fi.§.pe.[j] ⁊.l.certe.⁊ ad tre.ſi p̄roni.§.ſʒ ſi nō fructib⁹. [ij] j.

Additio. Sʒ hoc nō eſt verū: quia vtrobiq̃ eſt idē: vt pſone legatario incertitudo vel rei ⁊ pſone ſicut eſt in legato libertatis vitiet legatū.l. ſi fuerit.C.de reb.du. ij.

Additio. Jſta.l. nihil facit. q̃r heres nō cogitur adire: nec ꝓ legato nec ꝓ libertate: vt ibi no. Ang.

vt liceat ⁊ ante[a] heredis inſtitutionem ⁊ inter medias[b] heredum inſtitutiōes legatum relinquere ⁊ multo magis libertatem cuius vſus fauorabilior[c] eſt.

¶ Hodie ante ⁊ poſt mortem heredis et legatarij: et pridie mortis ipſoꝝ legari pōt.h.d. Areti.

¶ Poſt mortē quoq̃ heredis aut legatarij ſiliˀ mō inutiliter legabaẗ: veluti ſi q̃s ita dicat: cum heres me⁹ mortuus fuerit do lego. Jteʒ pridie q̃ heres aut legatarius morieẗ. Sʒ ſilī modo ⁊ hoc correximus[d] firmitatē huiuſmodi legatis[e] (ad fideicōmiſſoꝝ ſilitudinē) p̄ſtātes: ne in hoc caſu deterior cā legatoꝛuʒ q̃ fideicōmiſſoꝝ inueniaẗ[f].

¶ Hodie pōt pene noīe legari ⁊ legatū transferri vel adimi: niſi precipiaẗ aliq̃d impoſſibile vel legibus interdictum vel prepoſitum. hoc dicit Aretinus.

¶ Pene q̃ʒ noīe inutiliter ātea legabaẗ ⁊ adimebaẗ[g] vl' trāſferebaẗ. Pene auteʒ noīe legari videẗ q̃ coercēdi heredis cā relinquiẗ quo mag̃ aliq̃d[h] faciat: aut nō faciat[i]: veluti ſi q̃s ita ſcripſerit. heres

d Correximus. vt.C. vt acti. ab he. ⁊ contra here.l.j.

e Legatis. in ſtipulatiōib⁹ idē: vt.d.l.C.vbi acti. ab he. ⁊ ꝯ her.l.j. Caue tn̄: q̃r legatū ſic incipit ab herede vl' heredi dari: q̃d primo nullo mō fuit. [iij] ſʒ ſtipulatio fuit: licet inefficax: vt.ff. de euic.l. q̃d a pupillo ⁊.l. ſi per imprudētiā.§.non mirū. iij.

Additio. Q̃d ē veꝝ ſi legauit poſt mortē heredis vl' alteri⁹ ſec⁹ ſi poſt mortē legatarij q̃r ſtatim eſt nata obligatio: vt ĩ ſtipl'atiōe ſicut not. gl.l.cedere diē.ff.d̃ verbo.obliga. Angelus.

f Jnueniatur. vt.ff.eodē.l.j.⁊.d̃.eo.ti.§.ſed non vſq̃.

g Adimebatur. hec verba exponē: vt.j.titu.j.

h Aliquid faciat. q̃d fieri vult ſm Jo. hoc adiecto.ſ. in penā heredis ſe cōmittere: al's eſt ꝯditio ⁊ valet: vt.ff.de his q̃ pe.no.l.j.⁊.ij.

i Non faciat. q̃d fieri nō vult.

a ¶ Collocauerit. scz qd fieri nolo scz eam collocari.
b ¶ Non collocauerit. scz qd fieri volo: scz eam collocari.
c ¶ Alienauerit. quod nolo.
d ¶ Nō alienauerit. nā vt alienet volo.
e ¶ Per q̃. i. valde
f ¶ Agnoscere. scilz posse vt. ī. qui. mod. test. infir. §. fi. in fi.
g ¶ Oseruabantur vt. C. de testam. milita. l. j.
h ¶ Collocauerit. scz qd fieri nolo.
i ¶ Cōstituim⁹. vt C. d his q̄ pe. no. l. j. [iiij] iiij.

Additio.

Legatum aūt factū monasterio: vt etiā recipiat ī moniales Itē factū filie de mille si nupserit: ⁊ de cētū si intrauerit monasteriū: an ⁊ q̄liter valeat. Itē si vxor relinquat̃ vsufructuaria: ⁊ hr̃s ipā molestās puet̃ hr̃ditati. q̃r vxor molestari ⁊ hr̃s hr̃ditate puari intelligat̃: ⁊ cui tūc

meus si filiā suam in mr̃imonio titio collocauerit[a]: vel ex diuerso si nō [b] collocauerit dato decem aureos seio: aut si ita scripserit: heres meus si seruū stichum alienauerit [c]: vel ex diuerso si non alienauerit [d] titio decez aureos dato. Et intantum hec regula obseruabatur: vt per q̃[e] plurib⁹ principalibus cōstitutionib⁹ significaretur: nec pncipē quidē agnoscere [f] quod ei pene nomine legatum sit. Nec ex militis q̄dē testamēto talia legata valebāt: q̃uis alie militum voluntates in ordinandis testamentis valde obseruabantur[g] quinetiā nec libertates pene noīe dari posse placebat. Eo amplius nec heredē pene noīe adiici posse sabinus existimabat: veluti si quis ita dicat. titi⁹ heres esto: si titi⁹ filiā suam in mr̃imonio seio collocauerit[h] sei⁹ q̄z hr̃s esto. Nihil em̃ intererat q̄ rōne titi⁹ coerceat̃ vtrū legati datione: an coheredis adiectione. ¶ Sed hmōi scrupulositas nobis non placuit. Et gn̄aliter ea q̄ relinquūt̃ lz pene noīe fuerint relicta: vel adēta: vel ī aliū trāslata nihil distare a ceteris legatis cōstituim⁹[i] vel ī dādo, vel ī adimēdo vel ī trāsferēdo. Except[ɀ] his

applicet̃ hr̃ditas. et an testator possit ī testō īducere vsuras vid p ãg. h.
a ¶ Impossibilia. ff. d leg. j. l. si mihi. §. j. ī. So. ibi nō erat impossibile poterat ei esse q̄ diu viueret. ⁊ infra triduum posset id fieri q̄ fieri volebat Vel dic q̄ ibi voluit testator hr̃dē cōstituere se solutur si decederet. i. testator infra triduū qd potuit nō aūt soluere. [v] Itē ī. s. d hr̃. insti. §. impossibilis. So: q̄dā dicunt nō valere sicut testator voluit vt h: vz tñ pure vt ibi Vel distingue fz Jo. aut apponit̃ cōditio impossibilis heredi aut legatario. si hr̃di nō valz legatū: vt h. [vj] si legatario valet vt ibi. [vij] ⁊ q̄re exēpla. C. de his q̄ pe. no. l. j. Exēplū qñ apponit̃ cōditio impossibilis hr̃di siue onerato: vt det heres si celū digito tetigerit. ⁊ tūc vitiat q̄si nō stet p eū quomin⁹

Additio.

impleat: sed per impossibilitatem.
Qñ legatario siue onerato: vt tibi
relinquo si celū tetigeris digito. et
hec nō vitiat: sed vitiat᷑ ꝛ ꝓ nō adie
cta habet᷑. Et est rō: q꞉ nō debet au-
ferri bñficiū honorato cui ꝓuidere voluit testator. Vide glo. notabilez in. l. j. ff. de cō di. isti. v.

videlicet q̃ impossibilia[a] sunt vel legib⁹ interdicta[b] aut al's probrosa[c]. Huiusmodi enim testatorū dispositiōes valere secta meorūz tēporū[d] non patitur.

De ademptione et translatione legatorum.

Ademptio et translatio legatorū potest fieri in eodē testamēto vel alia scriptura.

Additio.
Istas solutiones reprehendit Joh.
fab. hic. et dicit ꝙ ibi ideo valet le-
gatum: quia non continet impossi
bile: sed adiectio tēporis est impos
sibilis que nō vitiat. vj.
Additio. Et est rō q꞉ ipse heres nū
q̄ꝫ vellet impleri: q꞉ ꝑ cōsequēs nec
testator videt᷑ voluisse valere lega-
tū: sec⁹ ī alio seq̄nti casu. Jo. fa. vij.
Additio. Istā differentiā damnant
cōiter docto. ꝛ dicūt referre an ap-
ponat impossibilitas per modum
precepti: puta ascēdas celū: ꝛ si non
feceris da illi centū: ꝛ tūc neutrum
valet. Sed si per modū cōditionis
negatiue: puta si nō ascēderis celū
ꝛc. bene valet: qui legitimum valet
sub cōditione necessaria. vel dic ſm
Johā. fab. l. cōtrariam. non ob. q꞉
hic nil agitur de conditione: sed de
adiectione pene: que dispositionem
de aliquo dādo vel faciēdo presup
ponit: ad cuius cōfirmationē adijci
tur: ꝛ sic vtrūqꝫ vitiat᷑. Prete rea pe-
na de sui natura non potest oppo-
ni: nisi in persona onerati: ergo ꝛc.
et an impossibilis conditio vitiet
vel vitietur: vide in di. §. impossibi-
lis. et per Johan. fab.
a Impossibilia. De impossibili
dic: precepit heredē trāsferre mon-
tem al's ei adiecit coheredē vel aliā
penam imposuit. De legibus inter
dicto: vt q꞉ precepit heredi vel lega
tario: vt daret inq̄linos sine ꝑdijs.
De ꝓbroso: vt quia precepit reliquias suas ī mare proijci: vel se cum vestib⁹ sepeliri: al's penā imposuit. nā
in predictis ꝛ similib⁹ remanet he-
res ꝛ legatarius: nec tenetur ad im
possibile: vel legib⁹ interdictum vel
probrosum: nec etiā ad penā: ideo
ꝙ impossibile vel legib⁹ interdictū
vel probrosum nō impleuit.
b Legib⁹ interdicta. vt inq̄linos
sine predijs: vt. ff. de leg. j. si q̄s inq̄li
nos: vt patuit. s. [viij] viij.
Additio. Et hoc verū vbi aliq̄d est
ꝑ ius dispositū vel cōsuetudinē q̄d
testator immutare nō pōt: vt q꞉ for-
te ob ius publicū vel fauorem: al's
secus. Johā. fab.
c Probrosa. vt vestimēta ī fun⁹:
vt. ff. eo. ti. l. seruo alieno. §. fin. vel
reliquias in mare: vt. ff. de condi. in
sti. l. penul. in prin.
d Secta meorū temporū. i. ego q̄
insequor iusticiā hoc tēpore nō pa-
tior. ff. de pac. l. fi. in fi.

De ademptione et translatione legatorum.

Continuatio. Q꞉ ambulatoria est defuncti vo
lūtas vsqꝫ ad supremū vite exitum:
vt. ff. de adimē. leg. l. iij. §. fi. ꝛ. l. seq.
[ix] iō post data legata: ꝛ de eis adi
mēdis videamus. Accur. ix.
Additio. Intantū ꝛ legari nō possit
etiā iuramēto ſm Johā. fab. hic.

diuisio. Ademptio. Diuidit in duas partes. Primo loqtur de adēptione. Scdo de translatione. scda ibi. Transferri.

a Adimantur. s. legata.

b Codicillis. s. testamento cōfirmatis sm qsdam: non aliter: sed nos cōtra vt in autē. de restitu. fideicommis. §. manifestum. colla. ix. Accursius [i] i.

Additio. Quanuis ille §. parum faciat: hāc tñ reprobant docto. alia ratione: qz nō est ridiculum codicillos etiā contrarios per testamentū confirmari: qz videmus agi ex cōtractu vt cōtractus rescindatur. l. sed et celsus. §. i. ff. de contrahen. emptio.

c Firma est. vt si eodē testamento fiat videat datū: si alia volūtate videatur datū. sed postea ademptū vt. ff. de his que in testamē. delētur. l. i. z. ff. de lega. i. l. ita scriptum. [ij] Sed videtur q nulla talis volūtas valeat cum videatur sibi repugnare: vt. ff. de regu. iur. l. vbi repugnantia. que est huic contraria. Sed dic q ibi dicit de repugnātia que fit pter simplicitatē verborū: vt. ff. de cōdi. insti. si titius. vel habet locū predicta regula quando non apparet que sit vltima. [iij] quo casu neutra valet. Si autem apparet vltima valet: vt. ff. eodem. l. nihil prohibet. Accursius: ij.

Additio. Et an tunc fiat ademptio ipso iure vel ope exceptionis: dic vt ibi. per gl. ibi. et Angel. hic. iij.

Additio. Et tūc qñ in vno testamento est institutus vnus heres in alio alius vel idē in vtroqz: vide p Ang. hic.

hoc dicit Aretinus.

Adēptio legatorū siue ex eodē testamento adimantur[a] siue codicillis[b] firma[c] est: siue cōtrarijs verbis fiat adēptio: veluti si qs ita quid legauerit: do: lego: ita adimat: non do: nō lego: siue non cōtrarijs: sed alijs[d] quibuscunqz verbis. Transferri[e] quoqz legatū ab alio ad alium potest: veluti si qs ita dixerit hoīem stichū quē titiū legauit: scio do lego: siue in eodē testamēto: siue in codicillis hoc fecerit: quo casu simul et titio adimi videtur: et seio[f] dari.

De lege falcidia.

Testatori nō lz hereditatē exhaurire vel vacuare in totū legatis: sed solū mō vsqz ad dodrātē: ne testatores sine herede decedāt. h. d. Are.

d Alijs scz vt adimo vel penitco ei⁹ qd dedit vel filia: imo etiā nuda volūtate psumpta: vt si inimicus postea fact⁹ sit legatarij. vt. ff. de adi. le. l. iij. in fi. z. l. iiij. [iiij] iiij.

Legata volūtas psumpta renocatur.

Additio. Idem si ab ignorante fiat ignorātia aliqd etiā post mortē q si sciuisset testator nō fuisset legaturus. Angelus.

e Trāsferri. facit. ff. eo. trāslatio

f Et seio. sed si sei⁹ est nō capax: nunquid adēptio a primo facta valet. Rñ. sic. ff. de leg. i. plane in prin.

De lege falcidia.

a Qualiter minuant legata ademptione vel trāslatione dictū est: nūc qualiter lege falcidia minuātur. z iō dicit supest Accur. Differētia inter hūc ti. z seq. habet p hos vsus. Tunc defalcaris si per legata gra-

Continuatio.

Unde vsus.

uaris. Sed trebellaris cū reddere cūcta rogaris. Accursius.

diuisio. ¶ Superest. ¶ Tot⁹ iste titul⁹ diuidit͂ pncipaliter in quinq ptes Primo cōtinuat se ad pcedētia. Secundo ponit effectū legis falcidie taz de iure legis xij. tabul. q̄z de iure q̄ nos vtimur. Tertio ponit vnū dubiū scz an heres nō grauatus respectu sui coheredis grauati possit detrahere falcidiā. Quarto ad qd̄ psens tps redigat͂: vt inspiciat͂ an lex falcidia habeat locū. Quinto qn̄ lex falcidia imponit͂ qd̄ est ante deducēdū secunda ibi. Cū enim. tertia ibi. Et cum quesitū. quarta ibi. Quantitas aūt. quinta ibi. Cum autem.

Superest vt de lege falcidia[a] dispiciam⁹: qua[b] modus nouissime legatis īposit⁹ est. ¶ Cū enim olim. xij. tabularū lege libera erat legādi poterat vt liceret vel[c] totuz patrimonium legatis erogare. ¶ Quippe cum in ea lege cautū esset vti[d] quisq legasset sue rei[e] ita ius esto) visum est hāc legēdi sententiā coartare. Idq ipsorū[f] testatorum gratia prouisuz est: ob id q plerūq intestati moriebant͂ recusantib⁹ scriptis heredibus pro nullo aut minimo lucro hereditates adire[g]. ¶ Et cū super hoc[h] tam lex furia quam lex voconia late sunt quarum neutra sufficiens ad rei consummationem videbatur: nouissime[i] lata est lex falcidia

a ¶ Falcidia. iō sic dicta: qꝛ vt falx fenū: sic hec lex legata resecat. vel dic a falcidio auctore [v] dicta vt et publiciana a publico dicta: vt. j. de actio. §. alie. v.

Additio. Qui fuit cōsul. ꝛ iō fal. resecat ipso iure. l. linea. ff. eo. secus si fuisset pretor sm Johan. fab.

b ¶ Qua. scilicet falcidia.

c ¶ Uel. pro etiam.

d ¶ Uti quisq ꝛc. hec sunt verba l. xij. tabularnm.

e ¶ Sue rei. idē in sua re tota quā ipse legauit: vel etiā aliena. nam et aliena res legari poterat ꝛ pōt: vt hic. ꝛ. ff. ad legē falcidiā. l. j. in princ. et. s̄. de leg. §. non solum.

f ¶ Ipsoꝝ testatoꝝ. nō tamē licet testatoribus eā renunciare: nisi in casu: vt. ff. e. qd̄ de bo. §. fin. ꝛ. l. si debitor arg. cōtra C. de pac. l. penulti. [vj] ibi. Cū et alia regula sit ꝛc. sed hodie per autēti. sed cū testator. q est. C. ad legem falci. contra. [vij] vj.

Additio. Solutio q̄uis principaliter sit introducta in fauorē testatoris vt hic. cōcernit tn̄ etiā fauorē publicū ꝛ ipsius heredis: vt dicta. l. qd̄ de bonis. §. j. hodie tn̄ cū sum⁹ christiani presumūtur p charitate exercēda velle adire: ꝛ defuncti volūtatē implere. Ange. vij.

Additio. Quod est verū expresse: secus si tacite: puta dicendo tota vel integra legata soluas. nisi adijceretur q amplius heres habere non possit ꝛc. sm Ang. In trebellianica aūt idē dicas qd̄ in fal. sm Jo. fa.

g ¶ Adire. facit. j. ti. j. §. sed qꝛ heredes. Accursius.

h ¶ Super hoc. i. super coartāda legandi licentia.

i ¶ Nouissime. i. vltimo. Accur.

a ¶ Legare. vel etiā causa mortis donare. nā ⁊ ibi locū habet falcidia Item ⁊ in mortis causa capione: vt C. eo. l. penul. licet de hac quidā cōtradicāt. ⁊ est ꝓ eis argu. ff. eo. l. acacceptis.

[viij] Itē in fideicōmis. vt. C. eodē. l. ij. [ix] Itē in donatiōe iter viuos qui morte cōfirmet: [i] nō al's vt. C. eo. in donatiōe. et in his habet locum quod hic de legatis dicitur. viij.

qua cauetur ne plus legare[a] liceat ꝙ dodrantem[b] totorū bonorum: id est vt siue vnus heres institut⁹ sit siue plures: apud cū eosve pars quarta remaneat.

¶ Si plures fuerint instituti: quilibet in sua re pōt falcidiam detrahere licet portio alterius coheredis nō fuerit grauata. b. d. Aretinus.

Additio. Tu dic ꝙ aut precipitur contra vel preter voluntatē testantis: ⁊ nō trahitur. l. qui precio. ff. de dona. ante mor. aut ſm voluntatē: et tunc aut non proficiscitur ab herede ⁊ nō detrahitur: vt dicta. l. acceptis. aut proficiscitur: et tunc idem si ad euitationem alicuius legati prestatur. l. j. §. item si ita. ff. ad legē falcidiā. secus si ob aliā causam: vt d. l. penul. Ange. ix.

Additio. Quod est verum in fideicōmissis particularib⁹: nō ī vniuersalibus: vt. ī. titu. pri. §. ij. j.

Additio. Itē in dote profecticia in filiā. ⁊ est ratio q₂ quasi ex relicto videtur habere: vt no. glo. in. l. filie C. fami. her. non tamen veniunt in fideicommisso vniuersali nisi sit expressum vel fuerint testamento con firmati. Angelus.

b ¶ Dodrantē. i. nouē vncias toti⁹ hereditatis. sic em̄ dodrās dr̄: vt. s. de here. insti. §. hereditas. Si ergo fiat in cōtrariū de singulis pōt fieri sectio. i. q̄rte partis detractio: ⁊ ipso iure ꝓposita est rei vēdicatio [ij] vt ff. eod. l. li neā. in fi. j. rū. et. l. plautius. et. C. eo. l. ij. iā ergo nō est questio an heres possit retinere falcidiam in vna re. nā nō pōt vt in. d. l. plautius. [iij] sz aliud qn̄ q̄s legat partem bonorum: tūc em̄ succurritur heredi: siue rerū ꝑtes siue estimationē dare maluerit: vt. ff. de lega. j. non amplius. §. j. ij.

Falcidia vna nō p retineri.

¶ Et cū quesitū[c] esset duobus heredib⁹ īstitutis: veluti titio ⁊ seio si titij pars aut tota exhausta sit legatis: que nominatim ab eo data sunt: aut supra modū[d] onerata. a seio vero: aut nulla relicta sint legata aut q̄ partē ei⁹ dūtaxat in partē dimidiam minuunt[e]:

Additio. Scilz si legatarius possideat sine volūtate heredis: al's sec⁹ An aūt qd̄ detrahi pōt p falcidiam dicatur, naturaliter debitum: vide Angelum hic. iij.

Additio. Hoc verū si plures sint legatarij: sec⁹ si vnus: q₂ pōt ex rei necessitate vel legatarij voluntate: vt ibi: ⁊. l. plane. ⁊. l. seq. §. si sol⁹. ff. eo. Ubi aūt nō cadit commoda diuisio recurrit ad arbitriū iudicis. d. l. nō ampli⁹. §. fi. De trebellianica ṽo vł legitima dic vt habet in. l. filiū quē habentē. C. fami. hercis. Ange.

c ¶ Et cū quesitū esset. facit. ff. eo. in singulis.

d ¶ Supra modū. i. supra q̄rtā. Ac.

e ¶ Minuūt. al's minuatur. et sic

remanēt ei tres vncie q̄ sunt quarta totius assis. Accur.
a ¶ Is. salz seius.
b ¶ Quartā partē. i. tres vncias.
c ¶ Habeat. hoc interrogatiue lege: z postea respō. z placuit zc
d ¶ posse retinere. s. quartam partē sue partis quaz iure hereditario habet: [iiij] non aūt datuz causa adimplende cōditionis sibi ab aliquo imputabit sibi i quartā nisi a statu libero eēt datū et de pecunia hereditaria de qua ei dari permittitur: vt. ff. eod. id autem. z de dona. cau. mor. l. q statu liber. [v]

[illegible] Item nisi datum nomine precij: vt. d. l. quod autē. Idem als si appareat testatorem hoc voluisse Idem quoqz in dubio si heres iam soluerat integrum legatū. l. filia. ff. e. An aūt iste tex. procedat etiā si ps vniꝰ deueniat ad alium. vide per Ang. hic.
e ¶ Mortis tēpore. s. de le. §. si peculiū cōtra. Solutio. ibi remanet seruus q̄si peculij dominus. [vj. vj.]

Falcidi sui ponēs ad dz in q̄r tā computare.

an quia is [a] quartam partem [b] totius hereditatis: aut amplius habet: titio nihil ex legatis que ab eo relicta sunt retinere liceret placuit vt quartam partem sue partis saluā habeat [c]. Et placuit q̄rtam posse retinere [d]. Et enim in singulis heredibus rō legis falcidie ponēda est.

¶ [illegible] que erat tepore mortis testatoris: nec au [illegible]

¶ Quātitas autē patrimonij ad quaz ratio legis falcidie redigitur mortis tēpore [e] spectatur. Itaqz verbigratia. si is qui centum aureorum patrimoninm in bonis habebat: centum aureos legauerit nihil legatarijs prodest: si ante aditā hereditatem per seruos hereditarios: aut ex partu ancillarū hereditariarum: aut ex fetu pecorum tm̄ accesserit hereditati: vt centum aureis legatorū nomine erogatis: heres quartam partez hereditatis habiturus sit: sed necesse est vt nihilominꝰ quarta pars legatis detrahaf. Ex diuerso si septuagintaqnqz

Additio. In estimatione tamen debitoris ē: secus qz si post mortem testatoris z ante aditam hereditatem efficiatur non soluendo cedit damno heredis. si contra cedit lucro legatariorū quo ad falcidiā: vt. l. cuz quo. ff. eod. z est ratio: quia est spes q de inopia deueniat ad pinguiorem fortunā. l. si defunctus. C. arbi. tu. que spes facit: vt hereditas reputeř maior sicut debitū cōditiona

Item nec legatū a coherede relictū sibi imputet: vt. ff. eo. in quartā. nisi testator hoc cauerit: vt. ff. eo. qđ aūt. j. respō. z. §. marcellus [ij] iiij.
[illegible] In trebellianica No computatur omne id quod in iudicio testatoris capit. l. in quartā. ff. eo. v.

le aduenie̅te co̅ditioue.Jo.fab.

a ¶ Legauerit. scilz tres partes hereditarias:ꝛquarta remanet:ita ꝙ no̅ habet locu̅ falci. qꝛ centu̅ habeat in bonis:vt.s̄.dictum est.

Legate rei periculum ad que̅ ptinet.

b ¶ Solida legata debentur. als de̅tur: hoc locuz hz qn̄ res hereditarie n̄ legate pericl̄t. Si autem legate pereant distingue: aut erant pondere nu̅ero vel mensura: ꝛ tu̅c idez dicit̄[vij] aut no̅: et tu̅c aut incertum: vt puta hominem: et tu̅c ide̅ qd̄ hic:aut icertu̅ ex ceteris vt vnu̅ de seruis suis:et tunc si oe̅s pereant legatarij da̅num est: vt.ff. eo.in ratione.§.dilige̅ter.[viij] ꝛ.§. incerte:aut penit⁹ erat:vt stichus:ꝛ perit legatario:vt.s̄.de leg.§.si res legata.[ix] Accursius. vij.

Additio. Nisi talia essent legata vt species:puta tale̅ vegetez vini.l. si do.§. fina.cum.l. sequen.ff.solu. matrimo. viij.

Additio. Et qd̄ ibi dicit Bar.istum §.hodie facto inuentario esse correctum per.l.fi.§. fina.si perfecto. cuz duobus seq.C.de iu.deli.Intelligit Jo.de imo.veru̅ quo ad hoc vt heres no̅ teneatur in plus ꝙ sit in hereditate:sed bene remanet in da̅no quo ad extractio̅e̅ falcidie.A. ix.

Additio. Quando au̅t fructus pe̅siones vel redditus percepti post morte̅ testatoris co̅putentur in falcidiam:vide per Ange.hic.

legauerit[a] ꝛ ante aditam hereditate̅ inta̅tum decreuerint bona: incendijs forte: aut naufragijs: aut morte seruoru̅:vt no̅ amplius ꝙ septuaginta quinqꝫ aureoꝝ substantia:vel etiam minus relinquat̄ solida legata[b] debent̄ nec ea res[c] damnosa est heredi cui liberu̅ est non adire hereditatez: que res efficit vt sit necesse legatarijs(ne destituto testame̅to nihil consequa̅tur)cum herede in portione pacisci[d].

¶ In ratione legis falcidie primo deducitur es alienum funeris impensa; et precia seruorum: et de residuo qrta pars legatorum et si plus est legatum q̃ sunt patrimonii vires. id prius deducitur. postea patrimonium defalcatur. hoc dicit Angelus.

¶ Cum au̅t ro̅ legis falcidie ponit̄: ante deducit̄ es alienu̅[e].

c ¶ Nec ea res.respo̅det tacite obiectioni. q.d. nonne erit iiqu̅ compelli adire et non lucrari:ꝛ ita da̅num sentire.

d ¶ Pacisci.i. aliquid oportet eos dare heredi vt adeat. Et ita nota ꝙ no̅ p omnia etia̅ hodie sunt exequata fideicommis.legatis:nec legata fideico̅missis.na̅ fideico̅mis.co̅pellit heredem scriptu̅ adita: ꝛ nihil ei dat: vt titu.j.§ sed si recuset. sed illud est in generalibus fideico̅mis. hoc in specialibus. Que aute̅ sit differe̅tia inter legata ꝛ fideico̅mis.dixi.in l.j.ff.de leg.j.Accur.

e ¶ Es alienu̅.etia̅ qd̄ ipsi heredi debeat̄ te̅pore mortis: lz co̅fusione sit factu̅ indebitu̅:vt.ff.eo. q̃ fundu̅ ꝛ.C.eo.l.irritu̅.[j]nisi exp̄sse prohibeat̄:vt.ff.eo.l.debitor creditore. j.

Additio. Quod verum est hodie si fecit innentariu̅ : als secus.l.in ponenda.C.eodem.

a ¶ Funeris.nō monumenti:vt.ff.eo.l.j.§.fi.Accur.[ij] ij.
Additio. Nisi esset impensa necessaria:puta q2 esset dedecus sepeliri in terra ſm Ange.
b ¶ Seruorū.mos erat antiquit9 vt q̄ seruos nō habebat vnum vel plures emere q̄ honoris causa funus testatoris pileati antecederēt.quo facto statim intelligūtur manumissi:⁊ sic illorū manumissorum detrahit̃

Legatum alicui vt ſuū manumittat non defalcatur.

¶ Itē funeris a impēsa:et precia seruorum b manumissorū. Tunc demū in reliquo ita ratio c habeatur:vt ex eo quarta pars apud heredem maneat:tres ꝟo partes inter legatarios distribuētur ꝓ rata d s.portiōe eius q̄ cuiq3 eoꝝ legatū fuerit. Itaq3 e si fingamus q̄dringētos aureos legatos esse:⁊ p̄rimo nij q̄ntitatē ex qua legata erogari oportet q̄dringētoꝝ esse:quarta pars legatariis singulis dz detrahi. Qđ si trecentos q̄nquaginta legatos fingam9 octaua f dz detrahi. Qđ si q̄ngētos g legauerit initio q̄nta:deinde q̄rta detrahi h debet Ante.em̄ detrahēdū est qđ extra bonoꝝ q̄ntitatem est:deinde q̄ ex bonis apđ heredē remāere oportet.

preciū:⁊facit ad hāc positionē.C.de la.liber.tollē.§.sed ⁊ q̄ dñi. Uel dic q̄ testator alicui.x.legauit vt alienū seruū redimeret legatarius et manumitteret.de hoc em̄ legato nō detrahit̃ falcidia nisi de eo qđ superesset forte facta emptione:vt.ff.de fideicō.liber.l.decē.⁊.ff.eo.sed et si nō seru9.si aūt vt suū propriū legatarius manumitteret:tūc nullā patitur falcidiā legatari9[iij]⁊ita hec p̄cia deducūt̃ vt falcidia nō patiant̃ vt.ff.eo.si seru9.⁊.l.iulian9.[iiij]iij.
Additio. Hodie tñ est clarum q̄ de legato libertatis:⁊ sic pio nō detrahit falcidia.aut.simil'r.C.eo. iiij.
Additio. Ex q̄bus legib9 not.q̄ q̄n vni legant̃ duo:quoꝝ alterū tm̄ est defalcabile.q̄ de illo falcidia pro vtroq3 deducit̃:sec9 aūt si diuersis cēt legatū vt no.gl.i.d.aut.sil'r.An.
c ¶ Ratio habeat̃.habita.s.estimatione rerū:nō ex affectione:sed cōi estimatione:vt.ff.eo.l.precia.
d ¶ Pro rata. vt ita q̄rtam detrahat heres si nihil ei dimiserat testator.vel aliq̄d erat residuū penes eū ad huc detrahat ad suppletionē:vel q̄ntā vel etiā millesimā vt.ff.e.i q̄ntitate.§.fi.et facit ad hoc.C.eo.l.ij.⁊.ff.e.l.plauti9.
e ¶ Itaq3 si fingam9.retēto casu q̄ habebat i bonis q̄drin gēta.
f ¶ Octaua.s.q̄dringētoꝝ q̄ est q̄nq̄ginta:⁊ ita habebat heres prima q̄nq̄ginta ⁊ hec alia q̄nq̄ginta detracta ⁊ sic cētū:⁊ sic quartam.
g ¶ Quingentos.retento casu q̄ habebat in bonis quadringenta:⁊ sic legauit vltra q̄ haberet centū.
h ¶ Detrahi.improprie aūt ponit̃ detrahi q̄ ad id qđ excedit.[v] ⁊ proprie q̄ ad quartā que est in bonis:⁊ sic semel positū ꝟbū ꝓprie ⁊ improprie ponit̃:vt.ff.de offi.ꝓcō.l.ij.Itē no.q̄ hec falcidia cessat i multis casib9 q̄ dicas vt diximus in.l.ex testō.C.ad.l.fal.⁊ in aut̃.de here.⁊ fal.§.hinc nobis.⁊ isti patēt in his ꝟsib9.
Falcidiā cessar̄ facit ꝑs debita nati

Uerbū semel positū ꝓprie ⁊ improprie potest poni.

Lex falcidia in multis casibus cessat.

Additio.

Dos miles: vetitū: libertas: sponte solutū. Res vetite vendi pietas: et cartula crimē. Ac heres si non facit inuentaria subsit. [vj] Nota diligēter hos versus: ex quibus habes q falcidia cessat i vndecim casibus. Primo in bonorū subsidio liberis relicto. Scđo in legato dotis: quādo videlꝫ maritus vxori dotem suā legat. Tertio in testamēto mili tis. Quarto qñ testator ꝓhibuit illam detrahi. Quinto in libertatibꝰ relictis. Sexto quando heres non ignorās patrimoniū defuncti spōte soluit nō retēta falcidia. Septimo quādo testator aliquā rem legat ꝛ prohibet illā a legatario alienari. Octauo in legatis pias causas relictis. Nono in legato cartularꝫ siue instrumentorū quādo videlicet aliquis legat instrumēta prediorꝫ aliquorꝫ: qđ quidē legatū affert vtilitatē probationis que defalcari nō potest. Decimo cessat falcidia propter crimē siue delictum heredis q̃ tacitū legatū persone incapaci soluit. Ultimo quādo heres inuētariū facere nō curauit. v.

Additio. Cuius occasione detrahit etiāꝫ de legato pio: vel al's indefalcabili: vt redigatur ad vires patrimonij: non autem quo ad falcidiam. vj.

Additio. Unde versus. Falcidiā cessare facit pars debita natis ꝛc. vt in glo. superiori.

De fideicōmissariis hereditatibus ꝛ ad senatusconsultum trebellianum.

De fideicōmissis rerum hereditatum ꝛ ad senatusconsultum trebellianum.

Ab generalibus est q a dignioribus est inchoandum: ꝛ olim heres de fideicōmisso grauatus nō cogebatur de necessitate ad fideicōmissi prestationē. Deinde posuit vt dicatur fideicōmissum et q primo statuit illud de necessitate restitui, hoc dicit Accursius.

Justinianꝰ post tractatū legatorum de. l. falcidia prius q̃ꝫ de fideicommissis tractauit: qꝛ lex falcidia in legatis prius fuit inuēta q̃ꝫ in fideicōmissis ꝭm ꝓ. Uel sic Dictuꝫ est de legatis sed qꝛ de fideicommissis sumus polliciti dicere vt. s. de le. §. sed ne in primis. ꝛ ideo de fideicōmissis tractemꝰ. ꝛ qꝛ fideicom. aliud generale aliud speciale. gñale vero dignius: de generali primo videamus: vt. j. eodem. in princi. ꝛ. j. titu. j. in princi. Accur.

Continuatio.

Nunc trāseamꝰ ad fideicōmissa; sed prius est vt de

Nunc trāseamus. Totus iste titulus diuiditur in septē partes. Primo ponit qualiter iure vetustissimo nō de necessitate: sꝫ vere cūdia quadā fideicōmissa prestabātur. Secūdo quomodo tēpore augusti certis ꝑsonis ex necessitate prestabātur: vel etiā de iure pretorio. Tertio quo modo fideicommissum fieri debeat vt valeat. Quarto quādo restituta erat hereditas q ex senatuscōsulto transibunt actiones omnes in fideicōmissariū. Quinto qualiter ex senatusconsulto vespasiano heres institutus poterat detrahere quartā: ꝛ qualiter dicto iure heres rogatus de tota hereditate vt trāsirēt actiones pro rata in fideicōmissariū stipulatio interponebatur si heres volebat adire: si vero recusabat ex dicto senatusconsulto

Diuisio.

cogebatur. Sexto iustinianus ista duo senatusconsulta equiparat: et omnia que senatuscōsul. trebellia. statuit eidem reseruat. Et que senatusconsultum vespasianum statuit attribuit senatuscōsulto trebelliano: tanq̄ antiquiori. Septimo circa materiam fideicōmissorum certos casus dubitabiles ponit. Scd'a ibi. Postea Tertia ibi. In primis. quarta ibi. Restituta. q̄nta ibi. Sz quia heredes. Sexta ibi. Sed quia stipulationes. Septima ibi. Nihil autem interest.

Hereditatibus fideicommissarijs videamus. Sciēdum itaq;[a] est om̄ia fideicommissa primis tēporib⁹ infirma esse: quia nemo inuitus cogebat̄ prestare id de quo rogat⁹ erat. Quibus[b] em̄ non poterant hereditatem vel legata relinquere: si relinquebant fideicōmittebāt eoꝝ qui capere ex testamento poterant hereditatem: ꝛ ideo fideicōmissa appellata sunt: q2 nullo vinculo[c] iuris: s3 tm̄ pudore eoꝝ q̄ rogabantur continebantur. ¶ Postea diuus primus augustus semel iterūq; gratia personarū[d] motus: vel q2 per ipsius salutē rogat⁹ q̄s diceret: aut ob insignē quoꝛūdā p̄fidiā iussit cōsulib⁹ auctoritatem suā interponere[e]. Q̄d q2 iustū videbatur ꝛ popularecrat[f]: paula-

a ¶ Sciendum itaq; est. quasi diceret. tractaturus nobis d̄ fideicō. quia eorum apud antiquos aliter se habebat tractatus: ne quid antiquitatis penitus ignoret: itaq; dicamus de fideicōmissarijs generalibus et specialibus: vt argumen. s. de testamen. in princi.

b ¶ Quibus. vt spurijs. et ī his nil innouatur. nam nec hodie valet fideicomis. vt. ff. de iure fisci. non intelligitur. §. j. et. ij. et. iij. et. C. de natura. libe. l. j. et. ij. et. C. ad legez falcidiā. l. etiā. [vij] s̄m Azonem. Sūt et alij qui capere non poterāt nec possunt: vt. s. de legatis. §. legari diximus. ꝛ in his omnibus nil in nouatur: vt in muliere que transit ad secunda vota infra tempus luctus cui ab extraneo relinqui nō potest vt. C. de incest. nup. l. si q̄s incesti. et. C. de secundis nupt. l. j. vij. [Additio.]

c ¶ Et qua in potestatē lueret deferens fidem fuisse prestitam de restituendo in capaci: vide per Ange. hic ¶ Nullo vinculo. i. nulla actione: s3 per officiū iudicis: vt. ff. de verbo. signi. pecunie verbū. §. actiōis. viij. Additio. Sed nec per officium iudicis s̄m hanc antiquitatē vt apparet in tex. ibi. tantū pudore ꝛc. Itez quia nihil esset iure nouo innouatum petitur officio iudicis: vt. j. eodem. §. quia. ꝛ. §. sed si recuset. Johannes fabri.

d ¶ Personarum. capacium dūtaxat: nō carū que sunt nō capaces: de quibus. s. locutus est: et dic personarum quarundam.

e ¶ Interponere. scilicet vt fideicōmissa prestētur generaliter in omnibus. Accursius.

f ¶ Et populare, id est populo expediens.

a ¶ In assiduam iurisdictionem id est assidue de hoc ius reddatur etiam ab aliis quam a consulibus. Accursius.
b ¶ Eorum. id est fideicōmissorum.
c ¶ Crearet. vt. ff. de origine iuris. l. ij. §. post deinde diuus.
d ¶ In primis igit. scilicet quia ius fideicōmis. expositiuri sum⁹: quoniam autem fideicommiss. vniuersalia et singularia: hoc scilicet vt heres instituatur in sua habent natura cōiter: igitur et de eo in primis notādū est: sic et econtra dicitur et continuatur. s. de leg. §. sed nec in primis.

tim cōuersum est in assiduā [a] iurisdictionem: tantus eorum [b] fauor fact⁹ est: vt paulatim etiam pretor proprius crearetur [c] qui de fideicōmissis ius diceret: quem fideicōmissarium appellabant.

¶ Ad hoc vt valeat fideicommissum vniuersale ex testamento debet heres vniuersaliter institui qui potest grauari de tota vel parte hereditatis capaci restituenda. h. d. Areti.

¶ In primis igit [d] sciēdū est opus esse vt aliquis recto iure testamēto heres instituatur [e] eiusque fidei committatur: vt eam hereditatē alii restituat: alioquin inutile [f] est testamentum in quo nemo heres instituitur. Cuz igitur aliquis scripserit: lucius titius heres esto: pt adiicere: rogo te luci tici vt cum primum poteris hereditatem meam adire eā caio seio reddas et restituas. Potest autem quis et de parte restituenda heredem rogare. Et liberū est vel pure vel sub cōditiones relinquere fideicōmissum: vel ex certo die.

¶ Qui restituit hereditatem remanet heres noīe: et in fideicōmissariū trāseunt oēs actiones. hoc dicit Aretinus.

¶ Restituta aūt hereditate is quidē qui restituit nihilomin⁹ heres pmanet [h]. Is

de. l. proxime. et. ff. de codicil. l. finali. [ix]. ix.
Quod est verū vbi cōstat testatorem voluisse testari veluti et in dubio presumit si ibi vel in alia dispositione de herede mētionem fecerit: seu al's constat quod voluit valere vt codicillum. Secus autem vbi cōstat quod legare tm̄ vel fideicommittere voluerit vt. j. eo. §. preterea.
g ¶ Sub cōditione quam et a quo sūt implēde cōditiones. dic vt ff. ad trebellianuz facta. §. si sub conditiōe. [l] j.
Secus tamen est in directa. §. heres. s. de here. insti. Et est ratio quia hoc ius hereditariū nō est in suspēso: quia remanet penes heredē: vt. j. pri. §. Accursius florētinus.

e ¶ Heres instituatur. potest etiā ab intestato: vt. j. eodez. §. preterea que est contra.
f ¶ Inutile. no. nō valere testamētū sine herede. sic. ff. de his qui i test.
h ¶ Heres permanet. nota quod semel est semper erit. sic. ff. de mi. l.

etiam si sine.§. sed quod papinianus.et.ff. de here.insti.l. ei qui soluendo.in fine. Accur.[ij] ij.

Hoc obtinet in immutabilibus de natura vel constitutiõe iuris: al's secus.ar.§. vt autẽ in aut. de non alienã. An autem in dubio quod fuit olim presumit' hodie et ecõtra: vide Jo.fa. hic.

hic dicitur: si tamen retenta quarta de cetero erat rogatus habet locum quod dicitur.j. iij.

Et sic verbum omnis est distributiuum vniuersalium.totus vo particularium quod not. ƀm Ang. Sed Joh. fa. hoc reprobat et tz sequentem opi.

vero qui recipit hereditatem aliquando[a] heredis: aliquãdo[b] legatarij loco habebatur. Et in neronis quidem temporibus. Trebellio[c] maximo et anneo seneca consulibus[d] senatusconsultum factum est: quo cautũ est vt si hereditas ex fideicommissi causa restituta sit: omes[e] actiones que iure ciuili[f] heredi et in heredem competerẽt ei et in eum darentur cui ex fideicõmisso restituta est heredi tas. Post quod senatusconsultum pretor vtiles actiones ei et in eum qui recipit hereditatem q̃si heredi et in heredem dari cepit.

¶ [Extra cognata de fideicommissis vniuersalium particulari p. senatusconsultum pegasianũ poterat q̃rtam deducere: et in heredes omnes actiones transferuntur nisi aliud fuerat interposita iter eũ et fideicõmissariũ ... h. o. Accursius.]

a Aliquando. id est ƀm vnũ ius: vt p treb. vt statim dicet. nã oĩa transibant.

b Aliquando. id est ƀm aliud ius non erat loco heredis: sz legatarij: vt per pegasianuz ƀm qd retinet institutus quartam: vt.j.eodem.§.sed quia.et.§.postq̃.

c Trebellio.et hinc dictum fuit trebellianum senatusconsultum: vt et macedonianum a macedone: vt.ff.ad macedo.l.j.

d Consulibus.scz existẽtibus.

e Omnes.immo nõ omnes etiã per trebellianum: vt.j.eod.§. ergo contra. Solutio. licet hic dicat oẽs non tamen dicit tote: vel in totum ƀm Jo.[iij] vel dic q̃ quãdo de toto erat rogatus habet locum quod

f Jure ciuili. vl' ẽt ptorio dũmodo tales sint p̃tore que sunt transitorie: vt sunt psecutorie: vt ff.ð actio. et obligatio.in honorarijs. et.ff. e.l.j. §.q̃uis secus i pena lib9 vt.j.ð act.§.penales.[iiij] iiij.

Si tñ viuo testatore lis fuisset contestata trãsferẽtur.l.oẽs ff.de actio.et oblig. Jtẽ nec acq̃site p heredes trãseunt nisi cedãtur: et io eoꝝ occasiõe heres restituẽs facit sibi caueri de indẽnitate: iuxta.l.cũ hereditas.ff.e. etiã si ex laudo cẽt obligatus: q2 potuit in preiudiciuz fideicõmissarij cõpromittere: vt ibi An aũt heres vel fideicõmissarius subeat on9 legatoꝝ: vide p ang.h.

g Hereditatem.nõ facta cessione actionũ: al's enĩ etiã directas habet ex nomine cedentis.

a Recusabant. sic. s. ti. j. in pn.
b Cõsulibus. s. existentibus.
c Perinde liceret quartam ꝛc.. dicere sicut per. l. falcidiaz defalcã tur specialia legata: vt. s. tit. j. §. cũ autez. ꝛ. §. j. ita ꝛ generale fideicõmis. defalcat per pegasianum se uatuscon. vt hic. Et not. triplicem eẽ quartam: vna dicit iure nature debita: vt que debet filijs ꝛ filiabus ꝛ inferioribus ꝛ superiorib9 ꝛ qbusdã transuersalibus vt C. de inoffi. testa. cũ querit. ꝛ. l. parentibus. q̃ est aucta in aut. de trien. ꝛ semis. §. j. ꝛ hoc dicitur debitum bonorum subsidium vt. C. d inoffi. dona. si totas. alia est que debetur iure institutionis: vt ex singularibus legatis ꝛ fideicom. vt. s. titu. j. Alia que dicitur trebellianica: vt. j. eo. §. sed quia licet fuerit per pegasianum inducta: vt hic. Item est quarta quedaz que debetur ex constitutiõe diui pij filio arrogato: vt. s. de adoptio. §. cũ aũt. Item ꝛ alia que debetur cõcubine quã quis acceperat ea intẽtione ꝙ eam duceret in vxorẽ: si postea animo mutato illã expellat tenet ei quartã partẽ sue substãtie dare: vt in aut. quib9 mo. natu. effi. legi. §. sit igit. al's ꝛ melius. §. qm autẽ. q̃si circa finẽ. coll. vj. [v] v.

Quarta ẽ multiplex.

Addi-tio.

Sz quia heredes scripti cum aut totã hereditatem: aut pene totam plerũqꝫ restituere rogabantur adire hereditatẽ ob nullũ vel minimũ lucrũ recusabãt[a] atqꝫ ob id extinguebãt fideicõmissa. Postea vo vespasiani augusti temporibus pegaso et pusione consulibus[b] senat9 censuit vt ei q̃ rogatus esset hereditatẽ restituere perinde[c] liceret quartam partez retinere: atqꝫ ex lege falcidia ex legatis retinere conceditur. Et singulis quoqꝫ reb9 q̃ per fideicõmissum relinquũtur eadem retentio pmissa[d] est. Post[e] qd senatusꝯ cõsultum ipse heres onera[f] hereditaria sustiebat. Ille aũt q̃ ex fideicõmisso recipiebat partez[g] hereditatꝭ legatarij partiarij loco erat id est eius legatarij cui ps bonoꝝ legabat: que species legati partitio vocabatur: qꝛ cũ herede legatarius ptiebatur hereditatẽ. Vñ q̃ solebãt[h] stipu-

Alias q̃rtas: vide per Jo. fa. ꝛ Ang. h.
d Permissa est. per senatusconsultum pegasianum. s. ab herede nõ legatario grauato alij dare vel restituere vt dicem9. j. tit. j. §. j.
e Post qd senatusconsultum. s. pegasianum
f Onera. s. oia.

g Partem. scilicet dodrantem.
h Solebant. scilicet iure vetustissimo sm Pla. Nam legatarius non sustinebat onera: ꝛ ideo hec stipulatio interponebatur: sed cũ hodie legata fideicõmissis sint adeq̃ta: vt. s. de leg. §. j. ꝛ in fideicõmisso diuidantur onera inter heredem ꝛ fideicõmissarium: vt. j. titu. pxi. ergo. ꝛ. §. sed quia stipulationes. ptz ꝙ hec legata vniuersalia seu particularia sine stipulatione debent transire. ꝛ facit ad hunc. §. ff. de legatis. ij. si quis seruum. §. finali. et l. sequenti. [vj] vj.

Additio. Tu dic q si tota hereditas: vel pars sine quota relinquit: transeunt semper iura actiue et passiue: ibi. Idē si legantur omnia bona vel ipsorū vsusfructus. l. iam quod. §. si na. cum. l. sequenti. ff. eodem. Secus si legat ps bonorum quia legatarius nō supportat onera precise: sed heres detrahit es alienum. Idem oino si per modū singulalaritatis res certa legetur valēs qtam. De fideicommisso aūt particulari hodie falcidia sine trebellia. quam eliges detrahi pōt sm Ang.

a Interponi. puta quādo legebatur dodrans.

b Commune sit. Sed hac stiplatōe nō interposita oia onera erāt heredis rogati occasiōe quarte quā retinebat: vt. j. eodem. §. at si plus.

c Ergo. quia tunc demum locū habet senatusconsultum pegasianuz: quando vel totum vltra dodrantem heres rogatus est restituere: ergo rc.

d Pro rata parte. j. eodē. §. restituta. contra Solut. vt ibi.

e Uniuersa onera. nisi stipulationē supadictā interposuisset: vt j. eodem. § post qd et hic subijcit.

f Restitueret. scilicet sponte. naz poterant qrtam retinere per pegasianuz: vt. j. eodem. § post qd.

lationes inter heredem r patriarium legatariuz interponi[a] eedē iuterponebant inter eū qui ex fideicōmisso recepit hereditatē r heredi: id est vt lucrum r dānū hereditarium pro rata parte inter eos commune sit[b].

Olim quādo quis erat rogatus de restituendo dodrantē ex senatuconsulto tre[illegible] uidebātur p rata. sz si vltra d[illegible]ntem: tunc ex senatucōsulto pegasiano omnes actiōes remanebāt penes heredē nisi stipulatio de diuidēdo fuerat interposita. Et hoc si spōte adibat. Sinaūt coact9 ex senatusconsulto trebelliano actiōes oēs trāsibāt in fideicōmissariū. h. d. are.

Ergo[c] siquidē non plus q dodrantem hereditatis scriptus heres rogatus sit restituere: tunc ex trebelliano senatuscon. restituebatur hereditas: et in vtrunqz actiōes hereditarie p rata[d] parte dabātur. In heredez quidem iure ciuili: in eū vero qui recipiebat hereditatem ex senatuscōsulto trebelliano tanq in heredez. At si pl9 q dodrātē vel etiā totā hereditatē restituere rogatus sit: loc9 erat pegasiano senatuscon. vt r hrs q semel adierit hereditatē: si mō sua volūtate adierit siue retinuerit qrtā partē: siue retinere noluerit ipse vniuersa onera[e] hrditaria sustinebat. Sz qrta qdē retēta qsi ptis r p ptc stipulatiōes interponebant tāq inter ptiariū legatariū et heredē. Si vo totā hereditatē restitueret[f] empte r

a ¶ Iterponebātur. facit. ff. de pecu. si creditoꝛ. ꝛ. ff. man. heredem. §. finali.
b ¶ Quasi dānosam. licet causam non assiget: qꝛ varie sunt hominū volūtates vt. ff. ad trebel. qꝛ poterat.

[v] vij.

vendite hereditatis stipulationes interponebantur[a]. Sed si recuset script⁹ heres adire hereditatem: ob id quod dicat eaꝫ sibi suspectā esse quasi dānosam[b] cauet pegasiano senatusconsulto: vt desiderāte eo cui restituere rogat⁹ est iussu pretoꝛis adeat ꝛ restituat hereditatem perindeqꝫ ei ꝛ in eū qui recipit hereditatem actiones dātur ac si iuris est ex trebelliano senatusconsulto. Quo casu[c] nullis stipulationibus est opus: quia simul et huic qui restituit securitas datur: et actiones hereditarie ei ꝛ in eum transferuntur qui recipit hereditateꝫ vtroqꝫ[d] senatusconsulto in hac ꝯcurrēte specie

Additio.

Iudicē recusanti sufficit allegare suspitōeꝫ

Idem dicūt doctores hic in recusatione iudicis qꝛ sufficit simplex allegatio suspitionis cum iuramento: nisi recusatio eēt notoꝛie frustratoꝛia: vt qꝛ dat⁹ esset ꝺ cōi ꝯcoꝛdia ꝑtiū: ꝛ iō interim processus iudicis recusati ē nullus ipō iure: q̄ omia obtinēt de iure ciuili ꝛ in terris impij. Sed de iure canonico dꝫ inseri cā ꝛ ꝓbari coꝛam arbitris cōiter eligēdis. c. cū suspitiōis. extra de offi. delega. ꝛ. c. cū spālis. de appel. de quo vide Ang. aretinū. ꝛ Io. fa. hic remissiue.

c ¶ Quo casu. i. cū ꝑ trebellianum restituat tota. vel dic ꝑ pegasianū scꝫ in casu ꝓposito vbi coact⁹ adijt [viij] si ꝟo nō coact⁹ sꝫ spōte secus: vt. s. eo. §. si ꝟo totā [viij]

¶ Fideicōmissarie hereditates [illegible] tuūtur sublato in totum senatusconsulto pegasiano cuius auctoꝛitatē senatusconsulto trebelliano imperatoꝛ attribuit ꝛ heres rogatus potest retinere quartā siue relicta ei sit: siue minus: actionib⁹ [illegible] heres qui suspectaꝫ hereditatem adire [illegible] senatusconsultū trebellianum cogitur [illegible] nā oībus actiōibus in fideicōmissarium deuolutis. h. d. Arc.

Additio.

Et q̄liter tūc formetur libellus: vide ꝑ Ange. areti. hic.

d ¶ Utroqꝫ. scꝫ trebel. quia nihil retinebat: ex pegasiano: qꝛ cogebatur: ꝛ ita q̄ ad sententiaꝫ cōcurrūt: quo ad ꝟba eīn nō concurrūt cum alio casu vnuꝫ ꝛ alio aliud loquebatur. Accursius.

¶ Sꝫ qꝛ[e] stipulationes ex senatuscōsulto pegasiano descēdētes: ꝛ ipsi antiq̄tati displicuerūt ꝛ quibusdā casib⁹[f] captiosas eas hō excelsi in

e ¶ Sed quia dicit interponi stipulationes ex se. cō. pegasiano ꝛc.

f ¶ Quibusdam casibus. scꝫ ꝑpter solēnitatem verboꝛum: vt dicuntur

vel tunc quādo is cui restituta erat nō erat soluēdo: vnde inutilis erat stipulatio vel veri⁹ hos captiosos modos nescimus qui sint.

e Liceat etiam voluntatem defuncti iure isto: scilicet institutionū vt. C. ad. l. falcidiam. si vt allegas hodie forte cōtra ꝑm quosdam: vt in autenti. de here. falci. §. si vero expꝛſſe. [iij] iij.

Simplicitas ē legibus amica.

a Simplicitas. nota simplicitatez amicā legibus. ꝛ facit. j. de legitima agnatorū successiōe. §. nos ꝟo ꝛ. ff. de dolo. l. j. i p̄nci. [ix] ix.

Additio. Intellige de simplicitate que est contraria fraudi non autē de fatuitate: q꞉ illa est dānabilis. l. iij. §. fi. ff. de suspec. tuto.

b Suggestis. hic nota ꝙ in snīa sunt allegatiōes repetende [i] i.

genij papinian⁹ appellat ꝛ nobis in legibus magis simplicitas[a] ꝙ difficultas placet: ideo omnib⁹ nobis suggestis[b]: tā similitudinib⁹ ꝙ differētijs vtriusq; senatuscōsulti placuit (explosō senatusconsulto pegasiano: qd̄ postea[c] superuenit) omnem auctoritatē trebelliano senatusconsulto prestare: vt ex eo fideicōmissarijs hereditates restituantur: siue habeat heres ex voluntate testatoris quartā[d]: siue plus: siue min⁹: siue nihil penitus vt tūc quādo vel nihil vel minus quarta apud eum remaneat liceat[e] ei vel quartā vel quod deest ex nostra auctoritate retinere: vel repetere solutum[f] quasi ex trebelliano senatusconsulto ꝓ rata portione actiōibus[g] tā in heredem ꝙ in fideicōmissarium cōpetentibus. Si vero totaz hereditatē restituerit[h] spōte omnes hr̄ditarie actiones fideicōmissario

Additio. Ista glosa cōmuniter approbatur: ꝙuis teneatur cōtrarium i autentica sed cum testator. C. ad. l. falcidiam vide Angelum aretinum hic.

f Solutum. propter facti non iuris ignorantia: vt. C. ad. l. falcidiā error.

Additio. Item de quo ꝛ q̄lis causa debeat inseri in snīa vel p̄cepto iudicis. vide Jo. fa. ꝛ Ang. arc. hic.

c Qd̄ postea. q꞉ pri⁹ fuit trebel.

d Quartā. scz de bonis hereditatis: detracto tn̄ alieno ere. vt. C. eodē. ꝛ fine scriptura. [ij] ij.

Additio. Post tamē fideicōmissario volente quartā totius hereditatis deducere: et tunc teneṫ creditoribus pro sua rata: de quo et q̄liter legatarijs teneatur; vide per Angelum aretinum.

g Actionibus. scilicet creditorum non legatorum ꝑm Bartolū: vt. ff. eodem. l. j. in fine. ꝛ. l. apud. primo responso. sed ꝛ legatarius respondet cum eis fideicommissaria portio non sufficiat. sic tamen vt toti⁹ hereditatis: quarta sibi reseruetur: vt. ff. ad trebellia. l. j. §. si is qui. ꝑm Johannem ꝛ Azonem. contra. C. ad trebellia. l. ij. sed illa ꝑm supradictam distinctionem intelligitur.

h Restituerit. q̄ restitutio fit rez ꝟbo re vt si patiaṫ res hr̄ditarias a fideicōmissarijs possideri vl' totas vl'

et aduersus eum cō- petunt[a]. Sed etiam id quod precipuum pegasiani senatuscō sultū fuerat[b]: vt qñ recusabat heres scri ptus sibi datam he- reditatem adire: ne- cessitas ei imponet totā hereditatē volē ti fideicōmissario re stituerere: et oēs ad eū & cōtra eū trāsire actōes: & hoc trāspo suimus ad senatuscō sultum trebelianum vt ex hoc solo neces- sitas heredi impo- natur: si ipo nolente adire fideicōmissa- rius desiderat resti- tui sibi hereditatem nullo nec dāno nec cōmodo apud[c] here dem remanente.

¶ [illegible] de toto quo ad totum: [illegible] de par- te quo ad partem. h. dicit Ange. are.

aliquas earum hac mente vt resti- tuatur hereditas. verbo autem sic. Restituo hereditatem tibi licet cor poraliter rerum possessionem non tradam. Et extūc res fiunt fideicō- missarij i vtroq ca- su vt. ff. ad trebellia. facta. sed nunquid etiā ante factam re stitutionē est fideicō mis. domi nus: vt. C. cōmunia d leg. l. fi. §. sed qa Respōde- tur nō: qr ante resti- tutionem omnia fa- cit heres. et etiā manumittit seruū hereditarium qd non faceret si ali9 esset dominus: vt. ff. ad trebel. mar cell9. §. res. & l. si heres istitutus. §. si heres. nec ob. d. l. cōmunia de le- ga. que dicit dari rei vendica. fidei- com. generali. nam est intelligēdū ex quo hereditas est restituta: vel speciale in reb9 alienatis vt ante re stitutā hereditatē detur fideicōmis sario vtilis rei vēdicatio. Accursi9.

a ¶ Competūt. quia per omnia vt heres: vt. ff. qd cum eo. l. si filius. §. fi. [iiij] iiij.

[illegible]ditio. Fallit i casibus no. in. l. re stituta. et i. l. si patroni. in princi. ff. eo. An autē emphiteosis ecclesie vel priuati. Itē. feudum transeat in fi- deicōmissarium: & an possit facere inuētariū: eo gaudere etiam si fue rit ab herede factū. Itē de legatis pijs an detrahi possit trebelliani- ca: vide Angelum hic.

b ¶ Fuerat. vt. §. eo. sed si recuset. Accursus.

c ¶ Apud heredem. cui etiam ca- uebit sibi cōmis. de prestādo eum indē- nem futu rum occa- sione here ditatis: vt ff. ad tre- belli. cum hereditas et etiā p futur; ha- bet exe- ptionē: vt ff. ad tre- bel. l. j. §. quāq; [v] Sed hec cautio de qua hic dicitur qualiter fit. Respō. per officiū iudicis postulāte eo cui est restituēda hereditas vel quota pars: non autem si singulare fidei- commis. sit relictum: vt. ff. ad trebel lia. l. nam quod. §. non omnis. vel etiā postulante procuratore eius cui sit mandatum. nec sufficit caue re de rato: vt. ff. ad trebellianū. qui dam. §. j. [vj] v.

[illegible] Hoc verū facta restitutiōe sed ante ipsā bene cuenit. l. ita tñ. §. qui & trebel. ff. eo. Ange. vj.

[illegible] Et no. q pcuratori simpli citer & habēti speciale mādatū po- test fieri restitutio hereditatis: nō aūt pcuratori i rē suā siue cessiona rio: vt ē casus mirablis. in. l. cū. mu lier. §. ex asse. ff. de iure dotum. An aūt heres cōficiēs iuentariū pdat trebel. vide per Angelum hic.

Jus idē est i toto ad totū qđ i pte quo ad partē ꝛ ecōtra.

a Dixmus: vt. s. eo. sed qꝛ stipulationes. ꝛ. pxi. §. Et not. ꝙ idē iuris est in toto ꝗ ad totum: qđ in parte ꝗ ad partez vt. ff. de acquirē. heredi. si seruus. et. ff. de vsufru. qui sit in prin. ꝛ argu. contra ff. đ euicti. ex mille. [viij] viij.

Additio. Tu dic ꝙ hec regula ꝓcedit quādo est eadem ratio in parte que in toto: al's non vt in cōtrario.

b Quartā. vel etiā minus q̄rta: sed tñ agitur ad supplemētum. [viij] vel retinebit: vt. ff. eod. l. j. si heres precepto. in fine. viij.

Additio. Et tūc pro eo qđ supletur tenetur creditoribus qui ꝛ illud videt habere ad restitutionē quote.

c Remanet. facit. C. đ here. insti. q̄tiens.

d Actiones. scilz creditorū non legatorum: qđ dic vt. s. eod. §. sed quia in fine.

Nihil aūt interest vtrū aliquis ex asse heres institutus: aut totā hereditatē: aut pro parte restituere rogat: an ex parte heres institut⁹ aut totaz eā partem: aut partem partis restituere rogat. Nam et hoc casu eadē obseruari precipim⁹: que in toti⁹ hereditatis restitutiōe diximus[a].

Si apud heredez [illegible] hereditate restituenda remanet aliqua res vel q̄ntitas de volūtate testātis que valeat q̄rtam hereditatis vel [illegible] hereditate oēs actiones insolidū trāseūt in fideicōmissariū: ꝛ heres ad nulla onera hereditaria tenetur. h. d. Aretinus.

Si q̄s vna aliqua re deducta siue percepta que quartam[b] cōtinet: veluti fundo vel alia re rogat⁹ sit restituere hereditatem simili mō ex trebelliano senatuscon. restitutio fiat: pinde ac si quarta parte retēta rogat⁹ esset reliquā hereditatē restituere. Sz illđ ītereest ꝙ altero casu: id est cū deducta siue percepta aliqua re restituit hereditas insolidū ex eo senatuscō. actiōes trāsferūtur: et res q̄ remanet[c] apud heredē sine vllo onere hereditario apud eū manet quasi ex legato ei acq̄sita. Altero vero casu: id est cū quarta parte retēta rogat heres restituere hereditatē ꝛ restituit: scindūtur actiones[d]; ꝛ pro dodrante quidē trāsferūt ad fideicōmissariū: ꝓ quadrāte remanēt apud heredē Quinetiaz licet vna re aliq̄ deducta aut percepta restituere aliquis hereditatez rogat⁹ est in qua maxima pars hereditatis cōtineat: eque in solidū transferuntur actiones ꝛ secū deliberare debetis cui restituit hereditas an expediat sibi restitui. Eadē scz interueniūt: ꝛ si duab⁹ plu-

a ¶ Institutus. vt restituat retenta certa re.

b ¶ Rogare. in codicillis. [ix] Additio. Immo etiaz nudo verbo: vt. j. §. proxi. Si tamē grauatus nō succederet an sequens in gradu teneatur. Distingue vt in. l. j. §. fina. et. l. sequen. ff. de leg. iij. Ange. aretinus.

c ¶ Restituat. ideo pōt ab his fideicommis. relinquere: qm̄ sua sponte relinq̄re legitimā hereditatē videtur: nō instituendo alium: vt. ff. de iure codicil. l. conficiūtur. §. j.

d ¶ Non valeāt. sz quo iure hoc est verū? antiq̄ vt. ff. de lega. j. l. j. Itē nouo nō: vt. C. cō. de leg. l. ij. dicergo antiquiori iure locū habere q̄d hic dicitur. vel dic q̄ dicta. l. de leg. j. s̄m noua iura loquit̄ s̄m que eq̄parata. sunt legata fideicō. vt. s̄. de leg. sed non vsq̄. [j] j.

ribusve deductis p̄ceptisve rebus) restituere hereditatē rogat⁹ sit. Sed ⁊ si certa summa deducta p̄ceptave que quartā vel maximā partem etiā hereditatis cōtineat: rogat⁹ sit aliq̄s hereditatē restituere: idez iuris est. Que autē diximus de eo qui ex asse institutus[a] est eadē trāsferimus: ⁊ ad eū qui ex p̄te heres script⁹ est.

¶ Ille qui ab intestato bona defuncti ceperit et etiā fideicōmissarius pōt grauari de restituendo totā hereditatem vel partez hereditatis. b. d. Ange.

¶ Preterea intestatus quoq̄ moritur⁹ potest rogare[b] eum ad quē bona sua vel legitimo iure vel honorario pertinere intelligit vt hereditatē suā totā partēve eius aut rē aliquam veluti fundū: hominem: pecuniam alicui restituat[c]: cum alioquin legata: nisi ex testamento nō valeant[d]. Eum quoq̄ cui aliquid restituit̄: potest rogare vt id rursum alij aut totū aut partē vel etiā aliq̄d aliud restituat[e].

¶ Qui primo negauit fideicōmissum esse relictū postea conuictus non potest dicere in minus solēni voluntate fuisse relictū hoc dicit s̄m opinionem. Jo. Uel sic. Quādo testator noluit solēniter disponere: sed in fide heredis committere heres tenetur iurare non esse relictuz vel solum. b. d. Ange. Et hāc opinionē approbant docto. in. l. fina. E. eodem titu.

¶ Et q̄r prima fideicommissorum cunabula a fide heredum pendēt: ⁊ tā nomen[f]

Additio. Et ideo q̄q̄uis directo in codicillis relinqui nō possint: vt no. glo. in dicta. l. j. ff. de lega. j. tamē relicta valent: vt fideicō. ⁊ nihilomin⁹ habēt effectum legati: nisi libertatib⁹ et tutelis. dic vt. j. d̄ codicil. §. non tm̄.

e ¶ Restituat. etem̄ inq̄tū ōs honorat⁹ onerari pōt: vt. j. ti. j. §. hoc solū. Sed nunquid quartā retinebit. Rn̄: vt. j. titu. j. §. hoc solum. Accursius.

f ¶ Nomen. not. nomē cōse

q̄ substantiā accepe runt: ideo diuus augustus ad necessitatem iuris eā traxit[a]. Nuper z nos eundē principē superare contēdentes: ex[b] facto qđ tribunian⁹ vir excellētissim⁹ et questor sacri palatij suggessit cōstitutionē[c] fecim⁹ per quam disposuimus si testator fidei heredis sui cōmisit: vt vel hereditatē vel speciale fideicōmissum restituat: z neq; ex scriptura neq; ex q̄nq; testium numero (q̄ in fideicō. legitim⁹[d] esse noscitur) possit res manifestari: sed vel pauciores q̄ q̄nq; vł nemo penitus testis interuenerit: tūc siue pr̄ heredis siue ali⁹ q̄cunq; sit q̄ fidē heredis elegerit et ab eo restitui aliquid voluerit: si heres perfidia tētus adimplere fidē recusat[i] negādo rem ita esse subsecutā: si fideicōmissari⁹ iusiurandū ei detulerit (cū prius ipse de calūnia iurauerit[e]) necesse[f] eum habere vel iusiurādū subire: q̄ nihil tale a testato re audiuit vel recusātē ad fideicōmissi vł vniuersitatis vł specialis solutionē coartari[g]: ne depereat vltima voluntas testatoris heredis commissa. Eandem[h] obseruari censuimus z si a legatario vel fideicommissario aliquid similiter relictum sit. Quod[i] si is a quo relictū dicitur postq̄ negauerat confiteatur quidē aliquid a se relictum esse: sed ad legis subtilitatem[k] decurrat:

In codicillis q̄nq; testes req̄runt.

quēs rei: vt. ff. de dona. § est z aliud
a ¶ Detraxit. hec iura sunt. ff. eod. in principio.
b ¶ Ex facto. i. ex q̄stione de facto
c ¶ Constitutionem. vt. C. de fideicommis. l. finali.
d ¶ Legitimus. nota testes v. in codicillis necessarios esse: vt. C. de codicillis. l. fi. §. fina. et de fideicommis. l. fin. ibi. Sed sine q̄nq;.
e ¶ Iurauerit. naz in omni casu erat olim iurādum et in omni capitulo: vt. C. de iuramēto calūnie l. j. in princi. hodie sufficit semel iurare: vt i autēti. de his qui ingre. ad appel. §. fina.
f ¶ Necesse eum habere. sz nunquid hodie corrigitur hoc cum nulli deferatur inuito. vt. C. de iureiuran. l. finali. z. l. generāliter §. sinautem. Respon. non: q2 hec est posterior iustiniani: vt. C. de fideicōmis. l. fina. z ita est iste specialis casus in quo q̄s cōpellitur iurare.
g ¶ Coartari. nota propter contumaciam non iurantis eum condemnari: vt. C. de iuramen. calū. l. ij. §. finali.
h ¶ Ead. s. vt cōpellatur iurare vł soluere
i ¶ Qđ si. dixi q̄n contumax fuit nō iurādo: nūc q̄n iurauit et p sacramētū fuit cōfessus. vel etiaz anteq̄ iuret: sed pri⁹ negauerat relictū: vt in fine huius titu. dicem⁹ statim
k ¶ Subtilitatē. q̄ ē vt ex q̄ ē voluntas nō solēnis nō valeāt ea q̄ facta sunt: vt. C. de fideicō. l. fi. ff. itas. z. C. de test. nō dubiū. §. illđ.

omnino soluere a cogendus est.

De singulis reb⁹ per fideicommissũ relictis.

Etiam res singularis potest per fideicommissum relinqui: et tam ab herede q̃ a legatario. hoc dicit Aretinus.

a Soluere cogẽdus est. sed quo modo coartatur ex non solẽni voluntate: sic ergo soluũtur inutiliter relicta sicut et vtiliter quod esse nõ debet.§.de fideicommis.l.si veritas que est cõtra. Solu. quidã dicũt q̃ vbi solẽniter testari voluit et non fecit habet locum lex contraria: al's si noluit testari solenniter habeat locum quod hic dicitur: vt argumen.ff.de codicillis.l.j.[ij] sed hec falsa est: quia et hic de testatore loquitur: qui solenniter facit: vt ibi.si testator fidei heredis sui commisit. Alij vt.B.dicebant esse distinguendum. an dicat heres non esse verum ibi legatum esse in quo casu corrigitur probare esse verum et solenne: vt in contrario eo saluo: vt si deferatur sacramentum iuret: vt.§. proximo.§.an dicat non potest petere: quia est minus solenne in quo casu cogitur. vt hic: sed hoc non valet: quia ẽm hoc expediret ei negare quod esse non debet: vt. ff. de tribu.illud.§.penulti. Dic ergo ẽm Johan. an ab initio cõfiteatur relictũ: et tunc non tenetur ex non solenni voluntate: vt in.l.illa cõtraria.[iij] aut negauit: sed postea fuit per sacramentum vel per probationes cõuictus: vel delato iuramento confiteatur relictum tunc iurare cõpelli tur vt ita ratione sui mẽdacij teneatur: vt hic. et argumen. in autenti. de trien. et se.§. studium. et §. ad hoc.[iiij] ij.

[illegible] Et hec lectura videtur satis pbari per istum textum quã sequuntur Fran. Ac. Mar.sil. et alij doc. vt refert Bar. in.l.fina.C.eod. et Angelus hic ẽm quã erat practica q̃ heredi ab initio non neganti deferret fideicõmissarius iuramentum si testator volẽs solenniter testari fidei sue cõmisisset tale legatũ: quo in rato erit securus. contra recusantẽ pro agetur conditione ex isto.§. iiij.

[illegible] Et q̃uis etiam isto mẽbro opi. Jo. sit communis: tamen Joh. fabri hic eam impugnat etiam si in testamento vel codicillis fuerit relictum: et respõdet ad.l.si veritas. q̃ quando heres negat lit. contest. legatarius habet duo remedia: vel q̃ deferat iuramentũ: et obtinet iste.§. et dicta.l.si. vel oneret se pbatione. et tũc sibi imputet: q2 debet pbare dispositionẽ solẽnẽ: vt ibi. iiij.

[illegible] Et hec est cõmunis cuius practica erit q̃ heres interrogetur an sit relictũ fideicõmissum: quo negante deferetur iuramentum: et si iuret nõ deberi: agit fideicõmissari⁹ condi. ex hoc.§. de cuius libelli forma: vide per Ange. areti. hic notabiliter. et de forma istius iuramenti. Item iste tex. procedat vbi est questio inter scriptũ heredẽ et proximũ cognatũ vel inter legatariũ et legitimũ heredẽ: vide p Jo.fab.hic.

[illegible]

Continuatio. De fideicõmissa. generalibus.§. ti.j. dicit nunc de specialibus. hoc dicit Accursius.

Otest tamen. Totus iste titulus diuiditur in tres partes primo ponit de fideicommisso pecuniario. Secundo de libertatib⁹. Tertio p que v̄ba fieri debeant. secūda ibi. libertas q̄z. tertia ibi: Uerba. redis. primo casu distinguit an scinerit alienaz vel credidit suā. scđo non: vt. s. de leg. l. j. §. q aūt. r. ff. de leg. ij. l. vnū ex familia. §. si rem.

divisio.

e Ipsius. scilz legatarij.

a Pōt. singulas. nō solum generaliter: vt. s. titu. j.

b Uel legatariū. scilz rogare. vt aliquid alicui restituat.

c Non possit antiquo iure inspecto: sed nouo iure aliter est. nā potest a quolibet q̄ cōmodū q̄cunq̄ modo habet legari r fideicōmitti: vt. C. cō. de leg. l. j. §. fina. et hoc statiz subijcit.

Legari pōt et a legatario.

d Alterius refert tm̄ an leget rez ex nei an he-

Potest tm̄ quis etiā singulas[a] res p fideicōmissum relinquere veluti fūdū: argētum: hoīem vestē: r pecuniā numeratā. Uel etiā ipsum heredem rogare vt alicui restituat vel[b] legatarium q̄uis a legatario legari non possit[c]. aut cuiuslibet alterius[d]. Itaq̧ r legatarius et fideicōmissarius nō solū de ea re rogari pōt: vt eaz alicui restituat q̄ ei relicta sit: sz etiā de alia siue ipsi⁹ esse siue aliena sit. Hoc solū obseruādū est ne plus q̄sq̄ roget alicui restituere q̄ ipse ex testamēto ceperit. Nā qđ ampli⁹ est inutiliter[f] relinquit. Cum aūt aliena res per fideicōmissum relinq̄tur: necesse est ei qui rogat⁹ est aut ipsam redimere r prestare: aut estimationē eius soluere.

Nō tm̄ res testatoris: sed etiā heredis aut cuiuslibet alterius p fideicōmissum [illegible] gata vel sua vel aliena alteri restituēdo potest grauari dūmodo nō plus oneretur q̄ honoratur. Et quando res aliena legatur vel ipsa vl̄ ei⁹ estimatio prestanda est. h. d. Areti.

Pōt aūt nō solum proprias res testator p fideicōmissum relinquere: sed r heredis aut legatarij aut fideicōmissarij

Etiā libertas s̄uo p fideicōmissum pōt relinqui: r nō tm̄ seruo pprio. sed etiam alieno: vt qn̄ poterit ematur r manmittatur. h. d. Aretinus.

Libertas q̄q̧ seruo per fidecōmissuz dari pōt: vt heres eū roget manumittere

f Inutiliter facit. ff. de lega. j. plane. ij. §. fi. r. l. videndū. r. ff. de lega. iij. §. sciendū. r. l. iij. §. iut. r. l. si legatari⁹. Sed contra in d. l. plane. §. si cui. Sz ibi stetit p legatariū quo minus meliorē accederit vel melior videtur esse quē elegerit: vt ar. s. de act. §. preterea. Itē ar. cōtra. ff. de leg. ij. impator. §. j. ibi. Enim uero r c. Sed hoc qđ hic dicitur intellige qn̄ in q̄titate legat alicui r in q̄titate oneratur

vel legatari⁹ vł fidei cōmissarius. Nec interest vtrū de suo ꝓprio suo testator roget an de eo qui ipsi⁹ heredis aut legatarij vel etiā extranei[a] sit. Itaqꝫ ⁊ alien⁹ seruus redimi et manumitti debet. Qđ si dn̄s cū nō vēdat[b] (si modo[c] nihil[d] ex iudicio ei⁹ q̄ reliq̄t libertatem recepit[e]) non statim extinguit fieri commissaria libertas: sed differtur[f] q2 possit tēpore procedēte vbicūqꝫ occasio serui redimendi fuerit ꝓstari libertas.

C Manumissus ex fideicōmisso dicitur libert⁹ manumittētis ⁊ nō testatoris. Manumissus vero directo dicit orcin⁹: et est libert⁹ testatoris. In quo duo tēpora sunt cōsiderāda. Et directo manumissus dicit: qui eodē testamēto sine aliquo medio suscipit libertatem. h. di. Areti.

Qui autē ex fideicōmissi cā manumittit: nō testatoris sit libert⁹: etiā si testatoris seruus sit: sed ei⁹

ibi aūt quādo q̄ntitas daẛ ⁊ specie ingrauaẛ: quo casu tm̄ videtur estimasse speciē suā legatari⁹ accipiēdo q̄ntitatē: vt ex eadē. l. colligitur. [v] Itē cōtra. ff. ad. l. fal. sed si non seruus. in prin⁹ sed ⁊ ibi eodem mō rn̄. q2 q̄ntitas legata ⁊ on⁹ erat posi. tū in faciē do. Sꝫ cū q̄ntitas legaẛ et in q̄ntitate ḡuaẛ. sicut hic loquiẛ nūq̄d q̄r tam iure fal. potest oneratus retinere siue sit legatari⁹ siue fideicōmissa. si sit grauatus Quidā dicūt ꝙ sic: vt ar. ff. ad. l. fal. penales. §. fi. Nos cōtra: vt in co. ti. l. lex fal. si interueneat. §. nuncꝫ. ⁊ de vulga. sub. coheredi. §. cum filie. Accur. [vj] v.

Additio. Et hoc qn̄ spēs erat sua. Si vero aliena ꝓcedit tex. hic. Ubi aūt relinquiẛ species si simpliciter gradu habet locū iste tex. si alternatiue ꝓcedit tex. in. d. §. si cui. vj.

Additio. De quo dic vt per glo. in d. §. nūcꝫ. ⁊ in. l. j. §. deniqꝫ. ⁊ ibi Barto. ff. ad trebel. et per Ange. hic notabiliter.

a Extranei. lꝫ etiā crediderit suum: vt. ff. de fideicom. liberta. l. paulus. §. respon. ⁊. l. alieno. in princi. Sed in pecuniario legato distiguitur: sciuerit vel ignorauerit rē alienam: vt. ȝ. de lega. §. qđ autē. et. §. non solum. Accursius.

b Non vēdat. vel etiā si vendat vltra iustū preciū vēdere vult. nam tunc perinde est ac si non vēdat vt. ff. de lega. iij. nō dubiuꝫ §. fina.

c Si modo. interpositio ē.

d Nihil si cm̄ aliquid etiā modicū relinquitur alicui: vt vendat: et ille legatū accepit et cōpellitur vendere: vt hic. ⁊. C. de fideicō. li. deberi. ⁊. l. si te donatā. et C. ad. l. fal. si ea cuius filium.

e Recipit. scꝫ dominus istius.

f Differtur. quod differtur non aufertur. sic. ff. de iudi. cum furiosis. ar. cōtra. C. de inof. testa. scim⁹. §. fina. et. ff. de vsufruc. si vsusfruc. [vij] Item not. ꝙ inspicitur quod euenire pōt. sic. ff. de iur. om. iudi. si idem. §. fina. ⁊. ff. de adimen. leg. l. seruo. vij.

Qđ differ[tur non] aufert. Nota.

Additio. De isto brocardo dic vt p Bar. in. l. inter stipulantē. §. sacramenta. ff. de verbo. obli.

a ¶ Eius q̄ manumittit.i.heredis vel legatarij:vel fideicōmissi.

Orcin⁹ q̄s sit et vnde dicitur.

b ¶ Orcinus.sic dict⁹ ab orco:id est manumissus ab eo q̄tendit ad orcum.i.infernū: vel ad orcos qđ est rectuz. vñ orcin⁹.i.directe manumissus: vel ab orce qđ est capio. nā ⁊ inde archiorcus: q₂ multa capiunt manumissi in testō: i quo multa fiunt.

c [illegible] Et suo.nō expectata manumissione ab alio faciēda.

d [illegible] Testamento. vel etiam codicillis testamento confirmatis: vt ff. de ma. te.libertas.

q̄ manumittit[a]. At his q̄ directo testō liber esse iubet̄: ipsi⁹ testatoris libert⁹ fit q̄ etiā orcin⁹[b] appelletur. ¶ Nec ali⁹ vll⁹ directo ex testō libertatē habere pōt q̄ꝫ q̄ vtroqꝫ tpe testatoris fuerit ⁊ q̄ faceret testamētū ⁊ quo moreretur. Directa aūt libertas tūc dari videtur: cū nō ab alio seruū manumitti rogat:sed velut ex suo[c] testamēto[d] libertatē ei cōpetere[e] vult.

¶ [illegible]

[illegible]

¶ Uerba aūt fideicōmissoruz hoc maxie[f] in vsu habent̄: peto: rogo: volo: mando: fidei tue committo q̄ perinde singula firma sunt atqꝫ si oīa in vnū cōgesta essent.

¶ [illegible]

¶ [illegible] erāt i vsu. Hodie vo eoꝝ vsus est vtilis et [illegible]

Ante augusti tēpora cōstat codicillorū ius i vsu nō fuisse. Sꝫ prim⁹ luci⁹ lētul⁹ (ex cui⁹ psona etiā fideicōmissa eē ceperūt (codicillos

e ¶ Cōpetere.que cōpetit hereditate adita etiam ab vno ex plurib⁹ heredibus:vt.ff.de ma.test.l. testamento.§.testamento.

f ¶ Maxime.iō hoc dicit:q₂ q̄ buscunqꝫ v̄bis relinq̄ possunt: vt.s̄.de leg.in prin.siue directis siue precarijs:vt.C. cō. de leg.omne verbū. et facit.ff.ad trebe.l.sceuola.[viij]viij [illegible]. Et hoc verum si verba im

portēt dispositionē.itē fideicōmissum.vel ad hoc extēdi possint ex cōiectura mēte testatoris nō al's:vt.l. pater.§.pater filio.ff.de lega.iij.

¶ [illegible]

Contiuatio.

[illegible] Quia testamēta coꝝ ⁊ accidētalia dicta sunt: nūc de codicillis. i. de paruula vel de minima scripta voluntate. Nā ideo codicilli dicūtur:q₂ in breuiori chartula vel codice q̄ꝫ tēstamentum fiebant: et solum in eis quidā fideicō. relinquebātur. et tales sūt ad testamētū qualis est scapha ad nauem. Sed nūquid s̄m hoc possunt fieri sine scriptura? quidam dicunt q̄ꝫ non:sed tamē dico etiam sine scriptura hodie fieri posse:lꝫ forte olim in scriptis tm̄ fierent: vt.C. de bo.li.l.fina.in prin. Accur.

Codicilli sine scriptura fieri possūt.

[illegible] Nte augusti. [illegible] Iste ti.diuidit̄ in q̄ttuor ptes. primo quō fuerat introduct⁹ vsus codicilloꝝ. Secūdo q̄n codicilli testō cōfirmati valent. Tertio an hereditas directe

diuisio.

Codicilli fiunt post testamentum. Codicilli fiunt ante testamentum. Codicilli fiunt cũ testõ. Codicilli fiũt si ne testõ

possit dari vel adimi in codicillis. Quarto an quis possit facere plures codicillos. secunda ibi. non tm̃ tertia ibi. Codicillis. quarta ibi. Codicillos.

a ¶ Confirmatos. hic no. q̃ quattuor modis codicilli cõficiuntur. Aut enim in futurũ cõfirmantur: veluti testamẽto prius facto: ĩ quo dictum est q̃cquid dixero in codicillis valere volo: et postea codicilli facti sunt: [ix] Aut i preteritũ veluti codicilli prius facti testamẽto facto postea confirmati sunt. & hi duo casus sunt. C. siue in initio. Tertio fiunt cum testamẽto: velut cũ testator qui testamentũ implere nequiuerit addiderit vt vim codicillorum haberet: vt. C. eo. l. fina. §. illud plane. ibi. nisi id ille &c. Quarto sine testamẽto: scz ab intestato: vt. ff. co. conficiuntur. & j. eo. §. nõ tm̃. & C. eo. non idcirco. [j] hic autem fuerunt cõfirmati vel ante vel post. ix.

introduxit. nam cum decederet in aphrica scripsit codicillos testamẽto confirmatos [a]: quibus ab augusto [b] petijt per fideicommissum vt faceret aliquid. Et cuz diuus augustus voluntatem eius [c] implesset: deinceps reliqui eius auctoritatem secuti fideicõmissa prestabant. Et filia lẽtuli legata que iure nõ debebat [d] soluit. Dicitur autẽ augustus cõuocasse sapientes viros: inter quos trebatiũ q̃q̃ cuius tunc auctoritas maxima erat: et q̃sisse an posset recipi hoc nec absonans a iuris rõne codicillorum vsus esset & trebatium suasisse augusto q̃ diceret vtilissimũ & necessarium hoc ciuib⁹ esse ꝓpter magnas et longas peregrinatiões q̃ apud veteres fuissent; vbi si q̃s testm̃ facere non possit [e]: tm̃ codicillos posset: post q̃ tẽpora cũ & labeo codicillos fecisset iã nemini dubiũ erat q̃n codicilli iure optimo admitterẽt.

Additio. An aũt filio iam nato vel posthumo in testamento preterito clausula codicillaris ibi posita aliquid operetur. Et de ipsi⁹ cõceptione & effectu: vide p Ang. hic. Et no. q̃ cũ posita in secũdo testamento inualido tollit primuz quo ad legata. Itez operatur repetitionẽ legatorum a venientibus ab intestato qui sũt in primo gradu nõ al's: vt est gl. penul. singlaris. sm̃ Ang. in. l. nõ iustaz. C. ad trebel. posita ꝟo in primo testamento non efficit: quomin⁹ illd per secundum etiam simpliciter rũpi possit.

b ¶ Augusto. cui aliq̃d relinq̃bat.
c ¶ Eius. scilicet augusti.
d ¶ Nõ debebat. q̃ legata non debebãtur: nisi ex testõ iure antiquo: vt dixim⁹. s. titu. ij. §. preterea.
e ¶ Non possit. ꝓpter impotẽtiaz facti: vt q̃ nõ habet tot testes q̃ testamẽto cõficiẽdo sufficiãt: secus si ꝓpter impotentiã iuris: vt. ff. co. l. diuus. §. codicillos. que est contra. Et probatur hec solutio. ff. eo. conficiuntur. §. codicilli.

Additio. An autem futurum laudum vel electio possit confirmari: vide per Ange. hic. j.

a Confirmentur. scz expressim: vel etiaz si quoquo indicio retineatur prima voluntas: vt. ff. eodem. ante testamenti tabulas. Sed Jo. contra. nam siue ante siue post fiãt semper videntur cõfirmati: vt hic dicit statim: et ff. eodem. si quis cũ §. fin. et l. ab intestato. Accursi9. [ij] ij. Additio. In hoc tamẽ remanet hodie differẽtia fm Jo. fa. quia quãdo expresse confirmãtur valent iure directo q̃ in his cõtinentur: sec9 si tacite. l. libertates. ff. de mãumis. testa. et de testa. tu. l. iij. cũ quis glo. ibi notet cõtrarium.

b Neq; dari directo. sz per fideicõmissum: siue ab eo quẽ prius fecerat heredẽ siue a legitimis bñ põt relinq̃: vt. ff. eo. l. j. §. fi. et C. e. hereditatẽ. et j. pxi. §. Accursius.

c Ne cõfundatur. i. ne iste due volũtates sic misceãtur: vt vna ab altera discerni non possit. nã si idem significarẽt q̃re diuersa noia darẽt vt. C. eodem. si idem. Accursius.

Etiam ab intestato codicilli fieri possunt. Sed quãdo ante testamentum fiebant non aliter valebant: nisi erant in testamento confirmati. Hodie vero semp [illegible] confirmati. Aretinus.

Non tm̃ autem testamento facto potest quis codicillos facere: sed et intestatus quis decedẽs fideicõmittere codicillis põt. Sed cum ante testamẽtũ factum codicilli facti erant: papinian9 ait nõ aliter vires habere q̃ si speciali postea voluntate confirmẽtur[a]. Sz diui fratres seuerus et antoninus rescripserunt ex his codicillis qui testamentum precedunt posse fideicommissum peti: si appareat eũ qui testamẽtum fecit a voluntate quaz in codicillis expresserat non recessisse.

In codicillis hereditas directo da[illegible]

Codicillis aũt hereditas neq; dari[b] neq; adimi põt: ne confundatur[c] ius testamentorum et codicillorum: et ideo nec exheredatio scribi[d]. Directo autem hereditas codicillis neq; dari neq; adimi pt. Nã p fideicõmissum hrditas codicillis iure relinquit[e]. Nec conditionẽ heredi instituto[f] codicillis adijcere[g] neq;

d Scribi. s. vt de iure valeat.

e Relinquit. sz q̃ actiõe hec hereditas vel ẽt alia in codicillis relicta petentur. Rñ. q̃dam cõditiõe ex lege: vt. ff. de cõdi. ex lege. l. j. vel dic vtili actiõe ex testõ: cũ ad instar testi codicilli sunt inuẽti vt. ff. eo. l. ij. §. j. [iij] iij. Additio. Et hoc verũ qñ valẽt virtute clausule codicillaris: vel tacite sũt cõfirmati. Secus si expsse: q2 agek directa ex testõ fm. Jo. fa.

f Instituto. s. in testamẽto.

g Adijcere. et cui cõditioni adiecte necesse parere nõ hz: sz in ei9 cõ-

ditionis defectum de ademptione hereditatis cogitasse videtur: vt. ff. de condi. insti. l. penulti. in fine. sed forte in vnum cogitauit: vt ibi dixi. [iiij] iiij.

Additio. Idem ecõ trario: q2 conditio apposita i testamento non potest in codicillis remoueri q2 tunc pure hereditaria dari videtur contra istum textum: nisi forsan ob fauorem liberorum per nota. in. l. diui. ff. eodem. clausula tamen derogatoria apposita in testamento potest in codicillis reuocari: vt per Angelum hic.

substinere de recto [a] quis potest.

¶ Plures codicillos vnus facere põt omnes habentes effectum: secus in pluribus testamentis. hoc dicit Aretinus.

¶ Codicillos autez etiam plures [b] quis facere põt et nullaz [c] solẽnitatem ordinationis desiderant.

a ¶ Directo. si tamen sustinuerit videtur rogasse per fideicom. vt restituat: vt. ff. ad trebellianũ. l. sceuola. [v] v.

Additio. Et hec est cõmunis opi. secus in institutone: quia est caput testamẽti. s. de leg. §. ante heredis. Angelus.

b ¶ Plures. vt etiã omnes valeant nisi contrariam contineant voluntatem: vt. C. eodem. l. cũ proponas aliud in testamentis: vt. s. qui. mo. test. infir. §. posteriore. et facit. ff. eo. diuus. §. j.

Testam. dz h're qttuor necessaria.

c ¶ Et nullã. scilicet de illis quattuor que in testamento desiderantur vel septem testium: vel sigillorum: vel quod sua manu scribantur: vel quod subscribãt testes: vt. s. de testa. §. j. sed quedam solẽnitates et hic desiderantur: vt sunt quinque testes: vt diximus. s. ti. ij. §. fina. [vj] vj.

Additio. Etiam nõ rogati. Itẽ femina põt esse testis et vt debeantur relicta in codicillis dz adiri hereditas ex testamento si est factum validũ: vl' al's ab intestato et põt in eis heres declarari nõ tñ tolli põt institutio filij facta in re certa: vt p Angelum aretinum hic.

¶ Finis secundi libri.

¶ Incipit liber tertius.

¶ De hereditatibus que ab intestato deferuntur.

¶ Intestatus dicitur quis decedere pluribus modis qui hic describuntur. hoc dicit Aretinus.

¶ Finis secundi libri.
¶ Incipit liber tertius.
¶ De hereditatibus que ab intestato deferuntur.

Continuatio.

¶ Ista rubrica sic cõtinuatur. Dictuz est. s. de hereditatibus q̃ testamẽto facto deferuntur. Nũc sequitur videre de hereditatibus q̃ ab intestato deferũtur. Vñ dicit h Accur. Hec rubrica ẽ gñalis ad oẽs sequẽ. titu. vsque ad ti. de bo. pos. vbi mixtim tractabit ex testamẽto et ab intestato. sed tex. huius ti. loquitur tñ de suis heredibus: et sic al's. ff. si cer. pe. et de rebus credito. vbi tractat de mutuo in specie tñ. Accur. [vij] vij.

Additio. Aliqñ rubrica est gñalior textu.

Additio. Immo satis i gñe ibi tractatur qñ certũ petitur: vt. d. l. certi cõditio. sz dñbuit allegare. C. de rebus cre. et iureiu. vbi tñ de iuramẽto tractatur et de reli. et su. alee. vbi de ludo nihil.

diuisio.

Intestat⁹. a Tot⁹ iste titulus diuidit in quattuor partes pncipales. Primo ponit quis dici tur decedere intestat⁹. Secundo qp pma cā est liberorum et qui sunt liberi et sui. Tertio de emancipatis q̃uo admittantur et de adoptiuis. Quarto ponit aliquas suas correctiones. Secunda ibi. Intestatorum autem. tertia ibi. Emancipati autē. Quarta ibi. Sed ea omnia.

posthumi:vt.§.q̃.mo.tes.infir.j.rñ. Et no.qp nō est poia idē qñ rūpit: ac si nullū factū cēt cū primo casu. s.quādo rumpit legatū:vt ex codicillis nō valeat:vt.C.de codicil.l.j. scdo sic.vt §.de fidei cō.he.§.pterea.et.ff. de iure codi.si q̃.tñ. in fi.j.rñ. et l.l.ab intestato.et §.titu.j.§. nō tantū. [ix] ix.

duob⁹ modis rūpit.

Intestatus decedit q̃ aut omnino testamētū non fecit a: aut non iure fecit b: aut id quod fecerat ruptum c irritumve d factū est: aut si ex eo nemo hr̃s extiterit e

¶ Hereditas intestati primo pertinet ad suū heredez. (ij) [illegible]

liberis naturalibus et legitimis [illegible] ex Arretinum. Additio. Non tamē [illegible]

¶ Intestatorum autem hereditates ex lege.xij.tabu.primū ad suos heredes pertinent. Sui autem heredes existimant

Additio. Hodie tñ valent ex vtroqꝫ:vt no.i aut. ex cā.C.de libe.pte. Et not.qp q̃ pt testari et facit codicillos d benignitate cano.nō dicit intestat⁹:q̄uis nō habeat heredē:qr videt pximis sponte relinquere.c.cum tibi.extra de testa.Johan.fa.

Testari aliq̃ nolunt aliq̃ nō possunt

a Nō fecit.vel qr nō vult: vel qr non potest:vt pupill⁹ furiosus:licz hi ipropriе itestati dicitur eē:qr et si vellēt testari: nō possunt:vt.ff.de suis et legitimis.l.j.i pn.[viij] viij. Additio. Quod no.fm Jo.fa. contra eos q̃ vēdicāt sibi bona intestatoꝝ ex cōsuetudine:vel pferunt ex statuto:de quo et an facto testamētor postea rupto habeat locū dictū statutū:qp ab itestato pferāt agnati et c.vide late p angelū aretinū hic

b Nō iure fecit:qr caruit solēnitate testiū:vel nō habuit testamenti factionem et fecit.

Testiū c Ruptū.arrogatiōe vl' agnatōe

d Irritūve.vt p capi.dimi.testatoris:vt.§.qui.mo.testa.infirmen.§.non tamen.et facit.ff.de verbo.signi.intestatus.Accur.

e Extiterit.sunt et aliȷ̃ duo modi vt per querelam vel cōtratabulas testamento recisso:vt.C.de col.vt liberis.Accursius.[j] j.

Additio. Hoc verum si sit mota ante aditam hereditatē: secus si post quia pretor non potest facere desinere quem esse heredem.§.qlios autem.j.de bo.pos.Angelus.

a ¶ Supra diximus.§.de here.qualita.& diffe.§.sui.
b ¶ Fuerint.item aliud est necesse vt nemo eos precedat: vt ibidē dicitur:vt.§. de here.quali.& dif.§.sui. [iiij] iiij.
Adoptiui. Idē in emancipato posthumo.ff.d iniust.rup.testa. qui etiā de iure ciuili hodie admittitur:vt in auth.eo.§.j.et.§.nullā. ꝟo. dūmodo sit descendens ex masculo. Ange.
c ¶ Ex filio nato. aliud si ex filia.vt.§. de pa.pote.§.filius.Accur.

(vt supra diximus[a]) qui in potestate morietis fuerint[b]:veluti filii filiave:nepos neptisve ex filio:pronepos pneptisve ex nepote ex filio nato[c] pgnatus[d] pgnatave. Nec interest vtrum naturales[e] sint liberi an adoptiui[f].

¶ Liberi legitimati siue p oblationē curie siue p subsequens matrimonium de numero filiorum heredum sunt cēsendi. hoc dicit Arectinus.

pgnatus & abnepos idē

d ¶ Prognatus.i. pcul a me natus qui in quarto gradu est mihi q vocatur abnepos: vt.j. de gradi. cog.§. quarto.vel dic cōpositū poni p simplici.i.natum vel natā & sic pone p nepote pdicto. Uel dic melius loquitur de oibus descēdentibus vlterioribus. & iō dicit pgnatus: qr vsqz in infinitū succedūt: & in auth. de here. ab intest.ve.§.j.& sic pprie ponitur pgnatus.i. pcul natus.Accur.
e ¶ Naturales.i.legitimi.
f ¶ An adoptiui. quo ad hoc vt sui dicantur. [iiij] nisi emancipati fuerint. tūc em interest cū naturales emācipati iure ptorio succedūt adoptiui nō:vt.ff.eo.l.j.§.suos.&.j. eodem.§.minus. iiij.

Adaitio. Scz ab intestato. secus ex testō.de q dic vt p ang. in.§.hodie.§.d adop.itē hic nō obtinet i feudo etiā nouo ēt si cū cōsensu dñi adoptetur agnatus.c. adoptiuus in tit.si de fe. fu.cō.& d suc.feu. c.j.vt per Jo. fab. & Ange.

¶ Quibus cōnumerari necesse est etiaz eos qui ex legitimis qdē nuptiis vel matrimoniis non sunt progeniti curiis[h] tū ciuitatū dati: sm diualiū[i] cōstitutionuz q sup his posite sunt tenorē heredum suoruz iura nāciscūtur. ¶ Necnō[k] eos quos nostre amplexe sunt cōstitutiōes[l] p quas iussimus: vt si quis mulierē in suo cōtubernio copulauerit nō ab initio affectio

g ¶ Quibus.s.suis h er cdb.
h ¶ Curiis. erat em curia siue corpus i qualibet ciuitate: que curia indigebat officialibus vt negocia expedirentur: vt in auth. de feu.ci.§. nulla. in fi.col.iiij. vnde quicūqz vellet naturalē suū filium dare illi curie: vel ipemet filius post mortē patris se offerre nō extātibus legitimis:vel pater testō illū dicat legitimus fiebat:vt in auth.qui.mo. na.effi.sui.§.q d ꝟo.&.§.quis igitur sicut fit remissio peccatorum his q vadunt vltra mare. Filii legitimāt p curiaz petā remittūt peregrinātibus.
i ¶ Diualium.i.principium.id est theodosii & leonis: vt.C.de na.li.l. si quis.&.l.quoniam.
k ¶ Necnon eos.scz necesse est cō numerari inter suos.Accursius.
l ¶ Constitutiones.C.de na.li.l.cū quis.&.l.nuper.Accursius.

ne maritali:eã tñ cũ qua poterat habere coniugium : et ex ea liberos sustulerit[a]: postea vero affectione procedente etiaȝ nuptialia instrumẽta[b] cum ea fecerit et filios vel filias habuerit: non solũ eos liberos qui post doteȝ editi sunt iustos[c] z in potestate eẽ patris: sed etiam anteriores qui z his qui postea nati sunt occasionẽ legitimi nominis prestiterũt[d]. Qđ obtinere censuimus[e]: z si nõ ꝓgeniti fuerint post dotale instrm̃ ꝯfectum liberi vel etiã nati ab hac luce fuerunt substracti.

¶ [illegible]

Ita demũ tñ nepos neptisve: pronepos,pneptisve suoꝝ heredũ nũero sunt: si p̃cedẽs ꝑsõa defierit[f] i ptãte parẽtꝫ eẽ siue morte id acciderit siue alia rõne veluti emãcipationes[g].

mrimoniũ sine scptura et dote pt valere:sȝ nõ filij legitimari.

a ¶ Sustulerit.id est habuerit. Accursius.

b ¶ Instrumẽta in quib⁹ cõtineaẗ matrimoniũ inter titium z bertam esse cõtractum: z dotẽ datam esse: que istrumenta dotalia vel nuptialia dicũẗ: z sine his duobus. scȝ scriptura: z dote dicit. ꝑ.non valere matrimoniũ: quia lex plerũqȝ đ his dixit tali casu: vt hic z.ȝ. de nup.§.fi.nõ aľs: vt.ff.de regu.iu.nuptias.nos dicim⁹ valere mrimoniũ: vt C.de nup. si vicin⁹.z in auẗ.de nup.§.nuptias col.iiij.sed non fieri liberos legitimos. vt in auẗ.de triẽ.z se.§.finali. colla.iij.[v] v.

[illegible] Dic vt.ȝ.de nup.§.fi.sup glo.instrumentis.

c ¶ Iustos.repete iussimus.

d ¶ Prestiterunt.s.primi.nã z ob hoc retinẽt q̃dã prius cõcubinas vt experianẗ an ex eis possint filios habere:vt postea accipiãt eas vxores vel repellanẗ. qđ.s. vt repellãẗ in vxore ꝓhibitũ est: vt in auẗ.qui.mo.na.effi.le.§.qm̃.col.vij.Accur.

Mulieres aliqui retinent ad sobolis experimẽtũ.

e ¶ Censuimus.q.d.nõ solũ si nascãtur postea z viuãt cũ p̃mis: siue nõ nascãtur aliqui:siue etiã z si nascãtur z moriãẗ:vt.C.de na.li.nup. z no.qꝫ si etiã legitios hñt ex vxore quõdã tñ hec valẽt.[vj] z siue ex libera siue ex liberta siue serua quã postea manumiserit et i vxorẽ duxerit hec seruaẗ: vt in auẗ.de ince.nup.§.fin.z in auẗ.de trien.z se.§.fi.z i auẗ.đ filijs ante do.istr.natis.per totũ titu.col.iij.Accur. vj.

Additio. Qđ veruȝ intelligiẗ etiaȝ sine ipoꝝ ꝯsensu z nulla de ipis in instrumẽto facta mẽtione.sec⁹ tñ in legimatione fiẽda p rescriptũ fm Ang.aretinũ.

f ¶ Desierit.sȝ nũq̃d fili⁹ precedit nepotẽ ex altero filio vno gradu: vt.j.de gradi.cog.§.primo gradu.z §.scđo.tñ nõ excludit: vt.j.co.§.cũ fili⁹.Rñ.nõ videẗ precedere cũ sui pris locũ obtineat:vt i.đ.§.j.c.Ac.

g ¶ Emãcipatione.vel capitis diminutiõe maxima vel media: non aũt captiuitate : vt.ȝ. qui.mo.ius pa.po.sol.§.si ab hostib⁹.z.ff.e.l.j. si filius.Accur.[vij] vij.

Additio. Hodie tñ siue ab intesta-

to siue ex testamēto sublata est differentia emancipationis ⁊ patrie potestatis: ⁊ ideo emancipato instituto nepos ex eo in potestate retentus preteritus non potest dicere testamentū nullum. Idē in eo qui ab intestato vigore statuti vel al's succedere nō potest. Si tñ filius in potestate post mortē sui patris: et āte aditā hereditatez moriatur. Et in electione nepot; ex adire hr̄ditatē aui ex psona sui patris tanq̄ transmissam beneficio suauitatis: per. l. i. C. dē his q̄ ante ap. ta. vel repudiare ex persona patris et adire et propria. Itē si victus suus pater abstineat: nō potest ipse nepos auo tāq̄ suus et necessarius succedere nisi dictus suus pater fuisset emancipatus: ⁊ isto casu erit incorrectus hic. §. Ange.

Nam[a] si id tempus quo quis[b] moritur filius in potestate eius[c] esset: nepos ex eo[d] suus heres esse non potest: idq̄ ⁊ in ceteris deinceps liberorum personis[e] dictū esse intelligimus. Posthumi quoq̄ q̄ si viuo parente nati essent in potestate eius futuri forēt: sui heredes sunt.

¶ Suus heres statim post mortem pa[illegible] licet sit pupillus vel furiosus ⁊ sine auctoritate sui admistratoris. b. d. Areti.

¶ Sui antem heredes[f] fiūt etiam ignorantes[g]: ⁊ licet furiosi sint heredes[h] possunt existere: quia q̄bus ex causis ignorātibus acquiritur nobis: ex his causis et furiosis acq̄ri[i] pōt. Et statim morte parentis quasi[k] continuatur dominium: ⁊ ideo nec tutoris auctoritate opus est.

a ¶ Nam si per id tp̄s. ꝫ. l. eo. §. cū autē q̄ritur. in prin. Sol. vt. i. ti. i. §. proxi. Accursius.

b ¶ Quis. veluti auus. Accursius.

c ¶ Eius. scilicet aui. Accursius.

d ¶ Ex eo. scilz auo. Accursius.

e ¶ Personis. cum autem omnes liberi appellētur: licz post trinepotem improprie: vt. ff. de gradibus. l. iuriscousultus. §. parentes. ⁊. ff. de verbo. signifi. l. libero℞. Accur.

f ¶ Sui heredes. cum habeantur pro natis quotiēs de eorum cōmodis queritur: vt. ff. de sta. ho. qui in vtero. Et nota q̄ posthumus dicitur proprie qui post humationez patris nascitur: ⁊ dicitur etiam improprie ille qui facto testamento nascitur: vt ff. de iniust. rup. testa. l. iii. §. i.

g ¶ Etiā ignorantes. ⁊ inuiti. ⁊ statim licet iure pretorio abstinere possint: vt. s. de here. qualita. ⁊ differen. §. sui. ⁊. ff. si q̄s. om. cau. test. l. i. §. q̄ sunt. [viii]. viii. [illegible] Quod pretoris beneficiū etiam si non impetretur competit ipso iure. l. ei qui se immiscuit. ff. de acqui. here. Ange. are.

h ¶ Heredes. scilicet sui: al's etiā non nisi per pcuratorem fm quosdam: vt. C. de cur. fu. l. finali. §. tali itaq̄. Accursius.

i ¶ Acquiri potest. sic. ff. de actio. ⁊ obligatio. l. si a furioso. ⁊. ff. si certum petatur. l. si a furioso.

k ¶ Quasi. hoc ideo: quia in corporalibus dicitur pprie continua-

tio: sed dominiū est incorpale. hoc reprobo: quia ꝛ possessio est res incorporalis: ꝛ tñ vna cum alia continuatur: vt. ff. de acqui. pos. pompo. §. preterea. ꝛ §. in dotis. ꝛ §. si ius. ꝛ §. sed et legata. et §. pe. dic ergo impropꝫ fieri cōtinuationem: qꝛ iter diuersa non eadem fieri debent: sꝫ pater ꝛ filius vnū fictione iuris sunt vt C. ꝺ impu. ꝛ aliis substi. l. fin. §. fi. Accur. [viii] viii.

Additio. Et p hāc continuationem filio non paratur de nouo aliquis titulus: ad quam impediēdam debet exheredari: alr̃ si pretereatur dicit testamentum nullum l. inter cetera. ꝛ l. in suis. ff. de libe. ꝛ posthu. Angelus.

b Interdū. sic. ff. de suis ꝛ legi. l. i. §. interdum.

c Suus. ff. de te. lex corne. in fine. contra. Solutio. ibi ille qui fuit captus non fuit reuersus: sed hic sic.

Possessio ē res icorpalis. Fingit ius patrē ꝛ filiū esse eandem psonā.

in pupillis[a]: cū etiā ignorantibus acquiritur suis heredib⁹ hr̃ditas. Nec curatoris assensu acq̇ritur furioso: sꝫ ipso iure.

Reuersus ab hostibus fictione post liminii efficit suam hereditatem si reuersus fuerit post mortem patris. sed si testator perduellione damnatus fuerit heres suus esse desinit. hoc dicit Accur.

Interdum[b] autem licet in potestate parentis mortis tempore suus[c] heres nō fuit: tamen suus heres parēti efficitur: veluti si ab hostibus quis reuersus fuerit post mortem patris sui. Ius enim postliminii[d] hoc facit: per contrarium autem hoc euenit: vt licet q̇s in familia defuncti sit mortis tpe: tñ su⁹ heres nō fiat: veluti si post mortem[e] suā pater iudicatus

d Post liminii. quod fingit eū semper in ciuitate fuisse vt. s. quibus mōis ius p̃rie potestatis soluit̃. §. si ab hostibus.

e Post mortem. nota quedam delicta transire cōtra heredem: non etiam lit. contesta. vt lese maiestatis in duobus casibus quando quis contra principem vel rempublicā. [i] fuit molitus: alr̃ nō: vt. ff. ad. l. iul̃. ma. l. fi. ꝛ his duobus casibus hic tñ loquitur. Item de residuis ꝛ peculatus et repetundarum: vt. ff. ad. l. iul̃. repetun. §. fina. Item apostatatus: vt. C. de aposta. l. ii. et. l. apostatarum. in fine. quedam etiam non transeunt lite non contesta. vt omnia alia publica: vt. ff. de accu. ex iudiciorum. alia contestata lite trāseunt: alr̃s non: vt omnia priuata delicta: vt. C. de delic. defunc. l. i. et. i. de perpe. ꝛ temporali. actionibus. §. non autem. [ii] i.

delicta quedam trāseūt in hereditatem etiā lite no cōtestata.

a In pupillis. alr̃s si est hereditas extranei ꝛ non patris: tutoris auctoritas ꝛ pupilli actus necessarius ē nisi sit infans: quo casu sufficit tutor: vt. C. de iu. deli. potuit. ꝛ l. si infanti. §. parēte. ꝛ. ff. de tu. ꝛ cu. da. ab his. l. impuberi. [ix]

Additio. Quod facit vt absq̃ solēnitate per statutum requisita in obligatione minoris possit ipse minor ad sui vtilitatem adire hereditatem paternam s̄m Angelū hic.

Additio. Secꝫ romanorum. argu. l.

eum qui vectigal.ff.de verbo.signi. Item in alijs ciuitatibus ſm glo. i.l.fallaciter.C. de aboli.Quod est verum si nō recognoscit superiorē al's secus:vt est glo. in.l.j. in princ. ff.ad.l.iu.

ma. dic vt per Ang. hic.ij.

fuerit perduellionis[a] reus; ac per hoc memoria[b] eius damnata[c] fuerit;suum enim

Summa.

Jo.fa. dicit nō esse differentiam inter publica 7 priuata:quia si agitur criminaliter nulla trāseunt ad heredem.Ciuilis autem siue ex publico siue ex priuato transit ad heredem quatenus contra heredem datur.Sed ang. dicit penam si imponitur ipso iure a lege trāsire ad heredem. si ab hoīe idem: dūmodo delictum sit cōmissum circa cōtractū: 7 purgetur per actionem ex ipso cōtractu.Idem si extra contractū:dūmodo lis sit contestata: al's regulariter non datur contra heredem nisi in id quod ad eū peruenit.l.j. ff.de priuatis deli.

a Perduellionis.ideo dicit perduellionis:quia perduellum fiebat certamen si aliquis criminis huius dicebatur reus quod aliquid in ipm principem vel remp. fuisset molitus ſm. P.7 potest dici hoc 7 defendi 7 ſm iura romana [iiij] videtur posse fieri debere pugna:7 sunt aliqua argumenta. vt.ff.ad.l. aquil. qua actiōe.§. si quis in colluc.7.ff. de regu. iur. cōmodum.7.ff. de his qui no.infa.athletas.7.C.de athletis.l.j.7.ff.ō excu.tuto.l.athlete.in principio.7.C. que res pig. ob.pos. speciem.7.ff.de dona.donationes. in fine. his enim legibus habetur mentio de tali pugna que non fieret nisi de iure esset.vel dic perduellis:id est hostis criminis.nam perduelles hostes dicuntur: vt.ff. de ver

Pugna an sit licita.

Perduelles sunt hostes.

borum signifi. quod nos. iij.

Additio. De iure canonico est prohibitum talibus pugnantibus ministrari sacramenta: maxime prouocāti:vide.ij.q.v. monomachiam 7 in Specu.ō accu.§.sequitur. ver. quid si.

b Memoria. nam ipse cum sit mortuus non potest damnari nisi a deo: vt.ff. que sententie sine appella.re. pos.l.pe.

c Damnata. hoc scilicet modo. pronuncio contra imperium luciū fecisse:7 ideo bona in fiscum inferri.nam per hoc memoria damnatur:7 infamia quadam defunctus afficitur:vt.ff.qui.ex cau. manumit. non li.§.j. 7 ex tempore commissi delicti alienationes ab eo facte nō valebunt: vt.C. ad.l.iuli. ma.l. penultima in fine. 7.ff.de dona.l.donationes.§.finali. Accursius.[iiij]

Sententia p ferri defunc crimi sum.

Ex hoc loco notari potest q de crimine alicuius etiam post mortem querere licet:quod verum est si agitur propter bona: vel contra personam 7 bona.secus si contra personam vel de persona tm̄: quia tunc nō licet:cum crimina morte extinguantur.Vide pro hoc glosam notabilem in.c.a nobis.ij.de senten.excommunica.in notula: puta in heresi 7c. Iurium allegationes breuitatis gratia omitto:quas illic videre poteris. iiij.

Additio.

Crimina an post mortem possint infirmari.

Additio. Qualiter autem contra eius memoriam debeat formari inquisitio 7 pcessus agitari. 7 quas penas patiātur eius filij: vide per angelum hic.7 in.l.quisquis.C.ad l.iul.maie.que ſm eū procedit etiā in filio naturali tm̄ 7 matre delinquente.

a ¶ Potest dici.scilicet verius.
b ¶ Desinere.scilꝫ lata sententia. Nã nõ facit ipso iure desinere herede͂ suũ esse tale delictũ.[v] v.
[illegible]. Et potest esse ratio: quia bona non confiscantur ipso iure: nisi per sententiã al's secus. an autem desinat teneri creditoribus: dic vt per Jo.fa. hic
c ¶ Ex altero filio. secus si ex filia: vt.j.eode͂.§.item vetustas. et j. eodem.§. diui. [viij] viij.
[illegible]. Hodie secus: vt ibi no.et in.l. lege.C. de le.here.
d ¶ Equũ vt in aute͂. qui. mo. na. effici. sui.§.ergo colla. ix. [viij] viij.
[illegible]. Immo ꝑm Jo.fab.dꝫ allegare.§.filiũ.ibi quid em̃ legalius.
e ¶ Vocãtur.idem est et si per bo.pos.vocẽtur.vt.ff.de contra ta.l.j.§.vocãtur.[ix] sed contra.ff.de cõtra tabu.l.iij.§.j.Solu.non est contra: quia ibi precedit filius: quia patris loco est adoptatus ad nepotem: vt s.§.ita demũ.[j] ix.
[illegible]. Et sic nepos assumit persona͂ patris: nedũ ab intestato: sed etiã facto testaméto qđ postea impugnatur. Qđ e͂ verũ si succedit titu. hereditario: quia tunc iuris dispositio q̃ talis est cõsideratꝛ: secꝰ si ti. fideicõmissario: qꝛ cõsideratꝛ affectio q̃ naturaliter est maior erga filios q̃ꝫ nepotes. Ange. j.
Additio. De cuius cõtrarij solu. Et an ista regula habeat locũ i iure pronatꝰ liberti: vt ecclesie. Jn feudo ꝛ in hr̃ditate id iuuisibili: puta regno: ducatu: ꝛ sĩlibꝰ: vide p Jo.fa. ꝛ Ang.h.
f ¶ Jn stirpes.j.ti.j.§.hoc etiã addendum: in fi.cõtra.So.vt ibi.[ij] ij.
[illegible]. De hac materia: vide plene per Ange.hic.

heredē habere non potest: cum fiscus ei succedat: sed potest[a] dici ipso iure esse suum heredem; sed desinere[b].

¶ Nepos ex filio p̄mortuo succedit simul cũ filio viuente: qꝛ assumit locum patris sui. ꝛ ideo succedit cum patruo et filijs patrui ĩ stirpes et nõ in capita. hoc dicit Areti.(vj) vj. Additio. Et no. ꝑm Ang. q̄ in successione ascendentium et patruorum assumũt personam parentuꝫ vsq̄ꝫ ad pronepotem tm̃: sed in successione collateraliuꝫ q̃ prior est gradu potior est iure: ꝛ iõ glo.ad quintum in.§.multis.j.de suc. liber. debet restringi ad omnes scilꝫ vsq̄ꝫ ad pronepotes vt hic.

¶ Cũ filiꝰ filia ve et ex altero filio[c] nepos neptisve existãt pariter ad hereditatē aui vocanꝰ: nec q̃ gradu proximior est vlteriorem excludit. Equũ[d] em̃ esse videt nepotes neptesq̄ꝫ in pr̃is sui locũ succedere. Pari rõne et si nepos neptisq̄ꝫ ex filio sit: ꝛ ex nepote pnepos proneptisve simul vocãtur[e]. Et qꝛ placuit nepotes neptesve: itē pnepotes pneptesve ĩ parētis sui locũ succedere: cõueniēs eē visũ ē: nõ ĩ capita: sed ĩ stirpes[f] hereditatē diuidi: vt filiꝰ ptē dimidiã hereditatis habeat: et

a ¶ Ex altero.sic.j.eo.§.fina.sic.ff. de inoffi.testa.papi.§.proinde.si ex duob9.sic.⁊.C.de su.⁊ le.l. nepotes.
b ¶ Ex duob9 filijs.premortuis.
c ¶ Ex altero.scilicet filio.
d ¶ Un9.

to.[iiij] iiij.

Baldus. Perdit tñ in q̃ttuor casib9 ibi notatis: in q̃b9 si ad eũ nõ trãsmittat: an eã habebit ex psona sua qñ viuo auo fuit cõcept9: dic vt per Ang. hic.

s.nepos.
e ¶ Cum autẽ.eo diligẽter notato qui sũt sui heredes:nũc no. q̃ tẽpore querendus est q̃ suus heres sit.
[iiij] iiij.
Baldus. Sed hic fuit factũ testm̃: ibi nõ:vt.j.ti.pxi.§.px.
f ¶ Certũ est. s.e.§. ita demũ. cõtra.So. vt ibi dixi.
g ¶ Sine testõ qd cõtingit septem modis:vt s.eo.i pn. diximus.
h ¶ Qd accidit. s. vt videat q̃s sine testõ decessisse.
i ¶ Filio mortuo.s. exhereda-

ex [a] altero filio duo pluresve nepotes alteram dimidiã. Item si ex duob9 [b] filijs nepotes neptesve existãt ex [c] altero vnus [d] forte aut duo ex altero tres aut quattuor ad vnum aut duos dimidia pars:pertineat ad tres vl' ad quattuor altera dimidia.

¶ Cõdito testamento qd postea destituitur ille dicit propinq̃or qui tẽpore destituti testamenti est proximior:etiã si nascatur post mortẽ illius de cuius hereditate agitur: dũmodo fuerit cõceptus in vita eius.h.d.Are.

¶ Cũ aũt [e] queritur an q̃s suus heres existere põt eo tẽpore querẽdũ est quo certum [f] est aliquẽ sine testõ decessisse: qd accidit [h] ⁊ testamẽto destituto. Hac rõne si fili9 exheredat9 fuerit: ⁊ extraneus heres institutus est: et filio mortuo [i] postea certũ fuerit heredẽ institutũ ex testamẽto nõ fieri heredem aut quia noluit eẽ heres: aut q2 non potuit [k]: nepos auo su9 heres existet:quia q̃ tẽpore certũ ẽ intestatũ decessisse patrẽfamilias: sol9 [l] inuenitur nepos:⁊ hoc certũ [m] est. Et lz post mortẽ aui nat9 sit:tamen auo viuo conceptus:mortuo [n] patre eius:posteaq3 deserto [o] aui testamẽto su9 heres efficit. Plane si ⁊ ɔcept9 ⁊ nat9 fuerit post mortem aui mortuo pr̃e suo: desertoq3 aui:postea testamẽto: su9 heres auo nõ existet:q2 nullo iure cognationis patrem sui patris tetigit [p]: Sed nec ille est inter liberos aui quem filius emãcipat9 adoptauerat.

k ¶ Nõ potuit. morte preuẽtus: vt j.eo.§.ita demũ.
l ¶ Sol9 s.su9 hẽs.
m ¶ Certũ est.s.nepotẽ suũ heredẽ eẽ cũ null9 p̃cedat eum: vt.s.e.§.i
n ¶ Mortuo. añq3 adeat ex testõ hereditas: vñ cõstat nõ trãsmitti ad filiũ d iofficioso q̃relã:immo ẽt ea adita non trãsmittebat oli: sz hodie s. vt.C.d iof. test. scim9 al's.l.si q̃s filiũ.§.fi.
o ¶ Deserto.s.ab herede q̃ non vult adire.
p ¶ Teti

Quero la ioffi ciosi an possit ad heredem trãsmitti.

git.nec enim fuit proxim⁹ cognatus ei⁹ scz auo viuo:quo viuo nondū aial erat:vt.ff.vnde cog.l.j.si quis proxi mus.sed nūquid hodie p auk. succe dit vt in auk.de he.ab intest.§.j.col ix.R.dicit q sic:quia naturalis causa tm̄ spectatur. Jo.cōtra. qz nec de iure pretorio:quo casu naturalis inspiciebatur admittebak: vt sequik: vt.j.e.§.emācipati et.ff.de suis z legi.l.titius.z.l.pen.[v[v.

Additio.

Et hec est cōmunis opinio:vt per Johānē fabri z Angelum hic.

Hi aūt[a] cum nō sint sui q̄ntum ad hereditatē liberi.:neq3 bonorū possessionē petere possunt: quasi p ximi cognati[b] hec de suis heredibus.

Emancipatus de iure ciuili incognit⁹ ad successionē parētis nō venit: ptoris tm̄ beneficio p bonorū possessionē vnde liberi pinde admittetur:ac si in eius potestate mansisset.

Accursius.

Emācipati aūt liberi iure ciuili nihil iuris habēt:neq3 enim sui heredes sunt:qz[c] in potestate desierūt parētis esse: neq3 vllo alio iure[d] p legē. xij.tabu. vocak:sz p tor naturali equitate motus dat eis bonorū possessionē vn liberi perinde ac si i ptāte parētis tēpore mortis fuissent sine soli sint[e] siue cum suis heredib⁹[f] cōcurrant. Itaq3 duobus liberis extantibus emācipato vno z eo qui tpe mortis in potestate fuerint: sane q̄dē is qui i potestate fuerit solus iure ciuili heres est: et solus suus heres: sed

que hodie pcedit quādo filius rite et iuste exheredatus: nec secura aditio.iuxta glo.singula.in.§.exhe redatos.auk.de he.z falcidia.alias virtute trāsmissionis bene admitti tur:vt per Jo.fabri z Angelum qui etiam tāgit post Bal.an et qn̄ appellatione ne potū com prehēdantur cōcepti z nati post mortem

c Qz. bōa ratio. vt.s.de here. quali. dif.§.sui. z.s.eo.§.j. ibi sui aūt zc.[vij]vij

Additio.

Fallit tm̄ dicta regula in trib⁹ casib⁹ notatis hic. p Ange.

a Hi aūt.cōcepti z nati post mortem aui.

b Quasi proximi cognati.id ē tan q̄ agnati.nā agnati sunt proximiores q̄ cognati:nūquid ergo tertio ordine inter cognatos vocantur. Respō.M.q sic:vt.ff.eodē.l.j.in fine.Jo.cōtra. qz de cōceptis pri⁹ natis postea loqtur:sec⁹ si postea concipiunk z nascunk:vt hic.z.ff.de iniu.rup.test.l.si quis filio.§.non fuisse. Accur.[vi] vi.

Additio. Et hec cōmuniter tenek vbi etiā nō subiect⁹ potestati dicik eē seru⁹ heres: q̄uis hodie sit sublata differē. emācipatiōis.z prie potestatz.differt tm̄ adhuc i q̄litate suitatz z q̄ ad suos effect⁹ z i multz alijs de quib⁹ plene per ange.hic

d Neq3 vllo alio iure.s. neq3 vt patrōi: neqz vt agnati quos vocat lex.xij.tabula.vt.j.titu.j.i pri.ci.z.j. de suc.li.in prin. aliud econtra: vt.j.titu.j.§.finali.

e Soli sint scz emancipati.

f Cum suis heredibus. s. cum

aliis qui remãserũt in potestate.
a ¶ Pro parte.s. dimidia: vt.ff. de vbo.sig.nomẽ filiarũ.§. portionis.
b ¶ At hi.s.vocãtur emãcipati: sed nõ oẽs: ⁊ hoc sequit̃.at hi ⁊c.
c ¶ Adoptionez.i. arrogationem.
d ¶ Non admittuntur. ff. de contrata = bu.l.iij.§. si quis filio. cõtra. Solu. ibi nõ valuit adoptio ẽm Johã. sed hic valuit.vel distigue an detur extraneo: vt hic. an detur in adoptione nepos ex filio emãcipato patri eiusdẽ vt ibi. argu. ẽ. de adop.§.sz hodie.itẽ. C.de adoptio.l. penul.§. sed si quidam que est cõtra. Solu.illaz intellige: vt.j.eo.§.admonendi.
e ¶ Cũ is.scz pater naturalis.
f ¶ Uiuo eo.scz patre naturali.
g ¶ Ab ipso.s.patre naturali.
h ¶ Fuissent.vt.ẽ.de exhereda.libero.§.emancipatos.
i ¶ Extraneoꝝ.si autez morte patris adoptiui facti essent iuris sui durat agnatiõis ius inter eos.i.inter adoptiuũ ⁊ naturalẽ filium adoptãtis. nõ emãcipatũ vt sibi succedat: vt. ff. de gradi. cogna.filiuz naturalez ⁊. ff. vnde cog. l.j.§. cognationis. et de adop.l.ante penul. M. Itez ⁊ ipsi adoptiuo patri succedũt: vt.j. eod.§.sed ea.al's est §. aliquã [viij] viij.

Addi-
tio.

Patris appellatio eõ tinet dimidiũ.

cum emãcipatus beneficio pretoris in partẽ admittit̃: euenit vt suus heres ꝓ parte[a] heres fiat.

¶ Qui autem emancipatus et postea arrogatus alio non pot venire etiã de iure pretorio ad hereditatem patris naturalis: nisi ante mortem suam fuerit emãcipatus ab arrogatore. Si vero emãcipat̃ post mortẽ naturalis patris habebitur vt extraneus quo ad hereditatem patris illius.h.d. Areti.

¶ Ad hi[b] q emancipati a parẽte in adoptionẽ[c] se dederunt: nõ admittuntur[d] ad bona naturalis patris quasi liberi: si modo cũ is[e] moreretur in adoptiua familia sint: nam viuo[f] eo emãcipati ab adoptiuo patre perinde admittunt̃ ad bona naturalis patris: ac[g] si emancipati ab ipsos essent: nec vnq̃ i adoptiua familia fuissent[h] ⁊ cõueniẽter q ad adoptiuũ patrem pertinet extraneoꝝ loco esse incipiunt. Post mortẽ vo naturalis patris emancipati ab adoptiuo patre: ⁊ quãtũ ad hunc adoptiuũ patrẽ pertinet eque extraneorũ[i] loco fiũt: ⁊ quãtũ ad naturalis patris bona ptinet: nihilomagis liberorũ gradu nacisc̃atur. Qđ ideo placuit sic: quia iniquum erat esse in potestate pr̃is adoptiui[k] ad quos bona

[Addition.] Non tamẽ durat: vt. matrimoniũ impediat.§. si qua.ẽ. de nup. et l.si ꝑ adoptionem. ff.de ri.nuptia. An autem et qualiter noceat adoptio: quominus possint impugnare testamentũ patris naturalis vel adoptiui: vide notabiliter Ange.hic.
k ¶ Adoptiui. post emancipationem: non prius: vt.ẽ.eod.§. nec in-

tereſt. Accurſius.

a ¶ Eius. ſ. naturalis patris.

b ¶ Ad agnatos. nã ſi nõ emancipat certum eſt ꝙ filij non ſuccedũt naturali patri: et ita agnati ſuccedũt: vt. §. proxi. ⁊ ff. vnde liberi. l. j. ſi autẽ emanciparet ſuccederẽt filij: vt. §. pxi. §. et ſic in eius poteſtate eſſet ad quẽ bona naturaliſ patris pertinẽt: quod eſt abſurdum: ⁊ cõtra regulã iuris: vt hic. et. ff. de here. inſti. l. illa inſtitutio. Accurſius [ix] ix.

Additio.

Itẽ q̃ tunc videt̃ auferre ius queſitum agnatis quod eſt inconueniens. Et ex his nota ꝙ neq; ex teſtamento neq; ab inteſtato põt eẽ volũtas captatoria. Angel⁹

c ¶ Minus ergo iuris. quia naturales emãcipati iure pretorio vocãtur: ſed adoptiui emãcipati non: vt §. proxi. §. ergo ⁊c. Accurſius.

d. ¶ Naturales ⁊ legitimi.

e ¶ Emancipati. ab adoptiuo patre. Accurſius.

f ¶ Non adiuuantur. niſi ſint de ſuis: q⁊ auus adoptauit nepotẽ in filiũ et poſtea emãcipauit: vt. ff. ad terculia. l. ij §. adoptiui. Accurſius.

g ¶ Ciuilis ratio. id eſt emãcipato q̃ iure ciuili eſt. ff. de regu. iur. actus. Accur. [ſ] ſ.

Additio.

Qualiter autẽ ſine clauſula derogatoria poſſit imperator reſcribere cõtra ius ciuile ſcriptum. vide Angelum hic.

h ¶ Nõ poteſt. ſic §. de legiti. agna. tute. § fin. ſic. ff. de regu. iur. nihil tam.

i ¶ Emancipati. ab adoptiuo patre: et poſt mortem naturalis: vt. §. eo. §. poſt mortem.

k ¶ Incipiunt eſſe. nota ꝙ ſi emãcipetur filius vel filia: vel deinceps non ſunt ſui heredes: non tamẽ deſinũt eſſe filij vel filie.

naturalis patris ptineant vtrum ad liberos eius[a] an ad agnatos[b].

¶ Filius legitimus [illegible] naturalis emancipatus vocatur ad bona patris naturalis beneficio [illegible]. Sed filius adoptiuus emancipatus nullo modo poteſt admitti ad bona patris adoptiui. [illegible]

¶ Minus[c] ergo iuris habẽt adoptiui filij q̃ naturales. Nã q⁊ naturales[d] emãcipati beneficio pretoris gradũ liberorum retinẽt: lʒ iure ciuili perdant. Adoptiui vero emãcipati[e]: ⁊ iure ciuili perdũt gradũ liberoꝝ: ⁊ a pretore nõ adiuuantur[f]: et recte. Naturalia enim iura ciuilis rõ[g] perimere nõ põt[h]: nec q⁊ deſinũt ſui heredes eſſe: poſſunt deſinere filij filieve aut nepotes neptesve eſſe: adoptiui vero emancipati[i] extraneoꝝ loco incipiũt eſſe[k]: q⁊ ius nomenq; filij filieve qd̓ per adoptionẽ cõſecuti ſunt alia ciuili ratione: id eſt emancipatione perdunt.

¶ [illegible] legitimus [illegible] in poteſtate vel emãcipatus [illegible] [illegible] adoptiua familia tunc temporis adoptiuo [illegible] ſecus Angelum.

a ¶ Eadem. que obseruantur in bo.posses.vnde liberi.ꝛ in cōtratab. bono.posses.seruentur.

Preteritus qñ ꝙ committit edictū

b ¶ Institutis.his enim institutis nō datur hec bono.posses.nisi preteritus rumpat testamentum: et huic.scz instituto viam aperiat: ꝛ hoc est quod dicitur nisi preteritus committat edictum: vt ff. de contratabu.l.iij.§.si q̇s ex liberis si autē preterit⁹ noluit vti post ꝙ semel agnouit[ij] institutus habet contratab.iure suo ſm tabu.q̇d est mirabile: nec ex pectat preteritū: vt.ff.cōtratabu.l.si post.§.fina.ꝛ de leg.j.nōnunꝙ.Accur.[iij] ij.

Additio. Immo idem est etiam si repudiat: vt est casus in.l.nōnunꝙ ff.de lega.prestan.Ange. iij.

Additio. Quod facit ad questionē: vt ex contemptu alicuius qui debuit in electione adhiberi etiā ipso nolēte ceteri qui interfuerunt possint eam dicere nullam: dic vt in.c.sicut.extra de elec.ꝛ p Jo.fab.hic.

c ¶ Ut oportet.s.masculi nominatim femine inter ceteros.vt.s.de exhe.lib.§.j.

Mris preteritio habet pro

d ¶ Exheredatis. cum ergo matri preteritio pro exheredatiōe habeatur: vt.s.de exhereda.lib.§.vltimo.cessat ibi contratabu.bonorum possessio: vt.ff.de contratabu. illud §.ad testamēta.[iiij] iiij.

Additio. Et est ratio quia etiā remoto emācipationis obstaculo[id quod pretor principaliter intendit] non esset seruus femine: cum eos in potestate habeat: vt ibi Ange.

e ¶ In potestate emancipatis cōmittentibus edictum: non alꝭs ſm.M. vt ff.de contratabu.l.iij.§.si q̇s ex lib. sed Jo. cōtra. nā nullū dicere possunt: ꝛ cōtratab. suo iure habēt: vt.ff.de le.j.l.si duo. ꝛ.C.de li. pre.maximū.Accur.[v]v.

Additio. Hanc approbāt omnes.ꝛ vidētur tex.illarū legum.

f ¶ Repellit.s.pretor nisi sint instituti ꝛ eis cōmittatur edictū: vt.ff.de cōtrata.nō putauit.§. in adoptione ꝛ.§.vt autē.Itē cōtra.ff. de cōtrata. l.iij §.si quis filio.Solu.vt.s.eo.§. at hi.Accursius.[vj] vj.

Additio. Ex hoc textu not. Ange. ꝙ qui admittitur ab intestato: nec etiam ad rumpendum testamentū Et ideo filia ab intestato priuata stantibus masculis non poterit facto testamento contratabulare.Ex quo sequitur ꝙ a patre instituta sua et necessaria heres non erit sed voluntaria.quod nota.ꝑpter effectus transmissionis et alios de qui

¶ Eadē[a] hec obseruātur ꝛ in ea bonorū possessione quā contratabulas testamēti parētis liberis p̄teritis.i.nec heredibus institutis[b]: necꝙ (vt oportet[c]) exheredatis[d] pretor pollicetur. Nā eos quidem q̇ in potestate[e] mortis tēpore fuerint: et emācipatos vota p̄tor ad eādē bonorū possessionē. Eos vo q̇ in adoptiua familia fuerint p hoc tempus q̇ naturalis parens moreretur repellit[f]. Itē adoptiuos liberos emācipatos ab adoptiuo patre sicut ab intestato ita lōge minus cōtra tabulas testamenti ad bona eius nō admittit: qꝛ desinunt in numero liberoꝝ esse.

¶ [illegible] patus adoptatus nō

bus per eum hic.
a ¶ Admonendi tm̄. licet hos duos qui sequuntur non admiserim de iure ciuili: vt. s. eo. §. at hi. tamē admonendi sumus. id est admonemus 7c.

b ¶ Ad bonorum. possessionem scilz vnde liber.

c ¶ Emācipati qui sunt sui p pretorē: vt s. §. eo. emācipati.

d ¶ Legitimos. id est agnatos: vt. j. titu. j. j. responso.

e ¶ Proximos. sic ff. si ta. te. l. j. sic. ff. quis or. in bono. pos ses. seruetur. l. j.

f ¶ Sed ea omnia que. s. eo. §. at hi. dicta sunt et. s. pro xi. §.

g ¶ Aliquaz dice ret quedā correxim⁹ quedaz retinuimus.

h ¶ Con stitutione. vt. C. de adop. l. penulti.

i ¶ Naturalibus. 7 legitimis. Accur.

k ¶ Nōnullos. i. aliquos. Accur.

l ¶ Soluta. scilz post mortem: se cus si ante: vt. s. eod. §. at hi. Accursius.

Additio.

¶ Adoptatus ab extraneo hodie nō trā sit in potestatē suā: 7 iō neq̄ querelā hz neq̄ contra tabulas: sed ab intestato succedat: sed quo ad patrem naturalē here salua iura seruantur: nisi fuerit adoptatus ab ascendente naturali. h.d. Angelus.

possit venire ad bona patris naturalis per vnde liberi vel vnde agnati: venit tamen per vnde cognati. h.d. Angelus.

¶ Admonendi[a] tm̄ sum⁹ eos qui in adoptiua familia sunt: que ve post mortem naturalis parentis ab adoptiuo patre emancipati fuerint intestato parēte naturali mortuo: lz ea parte edicti qua liberi ad bonoꝝ[b] possessionē vocātur: nō admittētur. Alia tamē pte vocari id est qua cognati defuncti vocātur. Ex qua parte ita admittūtur: si neq̄ sui heredes liberi neq̄ emancipati[c] obstēt: neq̄ agnat⁹ quidē vllus interueniat. Ante em̄ pretor liberos vocat tā suos heredes q̄ emancipatos: deinde legitimos[d] heredes: deide pximos[e] cognatos.

¶ Sed ea oīa[f] quidē antiquitati placuerunt. Aliquam[g] autē emancipationem a nostra cōstitutione[h] acceperunt quam super his personis cōposuimus que a patribus suis naturalibus[i] in adoptionem aliis datur. Inuenimus etenim nōnullos[k] casus in quibus filii 7 naturaliū parētum successionē propter adoptionez admittebāt: 7 adoptione facile per emancipationem soluta[l] ad neutri⁹[m] patris successionē vocabātur[n].

m ¶ Ad neutrius. vt. s. eod. §. at hi. Accur.

n ¶ Uocabantur. hoc idem videtur etiam contigere hodie in casu quem habemus j. §. nostra autem. C. de adopt. l. penulti. §. sed hoc Sed dic q̄ auus adoptatus tenetur ei relinquere quartā vt filio arrogato: vt j. eo. §. nostra. ibi. quemadmoduz 7c. [vij] vij. Additio. Sed hanc reprobat glo. in dicta. l. penultima. q7 vbi destituitur

Adoptans quartā relinqt adoptato.

omni remedio sibi imputet qui se emancipare permisit.
a ¶ Costitutionē. scilz predictam.
b ¶ Permāsisset. nūquid ergo permansit. Rñ. immo permansit: vt. j de adop. §. sed hodie. sz hoc dic referēdo se ad factū: quasi dicat: ac si de iure et de facto in eius familia permāsisset.
c ¶ Tm̄ modo: nūquid eum in ius vocabit sine venia. Itē nunquid alimenta tali filio dare tenetur. Resp. nō p hanc litterā: vt. s. de adop. §. sz hodie. P. dicit contra [viij] viij.
Additio. Opinionē istius glo. contra Pla. approbat Ange. hic quo ad primā questionē indistincte: licz Johan. fab. videatur stare cum. P. Itē quo ad secūdā nisi operaretur ipsi patri adoptiuo. arg. l. in rebus §. possunt. ff. commo. vel nisi pater naturalis egeret: et adoptatus nō habeat vnde se alere possit. argu. l. penultima. ff. de libe. agno.
d ¶ Ab intestato. id est simul cū alijs naturalibus: vt. C. de suis et legi. si testa. [ix] tñ succedit alijs consāguineis sui p̄ris adoptiui: vt. C. de adop. l. pe. §. sz si qdē i fine [j]. ix

Hoc solito more corrigētes constitutionem[a] scripsimus per quā diffiniuim9 quādo parens naturalis filium suum adoptādum alij dederit: integra oia iura ita seruari: atqz si in patris naturalis potestate permansisset[b]: neqz penitus adoptio fuerit subsecuta nisi in hoc tantūmodo[c] casu vt possit ab ītestato[d] ad patris adoptiui venire successionem. Testamento autē ab eo[e] facto: neqz iure ciuili[f]: neqz pretorio[g] ex hereditate eius aliqd persequi potest: neqz contra tabulas bonorum possessione agnita: neqz ī officiosi[h] querela instituta: cū nec necessitas patri adoptiuo imponatur: vel eū heredē instituere: vel exheredatū eū facere: vt pote nullo vinculo naturali copulatum: neqz si ex sabiniano senatuscon.[i] ex tribus maribus fuerit adoptatus

Additio. Et succedit etiā vt suus: nec hoc hodie corrigitur p auct. i successione. C. eo. titu. Qualiter aūt p tales adoptiuos detrahatur legitima filiorū legitimorū et naturaliū et an excludant ab intestato ascendentes ipsius defuncti: vide p. Ange. areti. hic. Nota tamē q si adoptio esset facta i fraudē haberent locū remedio. l. j. C. de inoffi. do. j.
Additio. Hoc verū de iure nouo: secus de iure antiquo: vt. ff. de adop. l. qui in adoptionem.
e ¶ Ab eo. scz adoptiuo patre.
f ¶ Neqz iure ciuili. quia non est in potestate sua.
g ¶ Neqz pretorio. quia nō ē emācipatus ab eo: vt. s. de exhereda. li. in pnci. et §. emancipatos. et §. fina.
h ¶ Inofficiosi. s. de inoffi. testa. contra. §. cum autē. Solu. illa ītelligitur secūdū distinctionē huius §. vt ibi dicitur.
i ¶ Sabiniano senatuscon. quod non habemus: sed dicebat q tres iuuenes arrogāti deferebantur vt vnū eligerēt: quo casu magna erat hec solemnitas: vnde ex constitutione diui pij quartam ei dabat ar Senatusconsultum sabinianum.

rogator q hodie nō est in vsu: imo idē hoc casu: vt ꝛ al's: vt hic. ꝛ. C. de adoptio. l. pe. §. quod autem.
a ¶ Ad eius. scz quarte.
b ¶ Cōstitutiōe. vt. C. de adoptio. l. penl. §. si pro pater.

pater naturalis. ꝛ. l. j. §. suos. ff. de suis ꝛ legi. Angelus areti.
f ¶ Item vetustas. correximus ius antiquū circa liberos primi grad9 naturalis siue adoptiuos: nūc circa vteriores.

Nam ꝛ in huiusmodi casu neqꝫ quarta ei seruatur: nec vlla actio ad eius[a] persecutionem ei competit. Nostra autē constitutiōe[b] exceptus est is quem parens[c] naturalis adoptandū susceperit. vtroqꝫ enim iure tam naturali q legitimo in hanc personam concurrente pristina iura tali adoptioni seruauim9[d]: quēadmodum[e] si paterfa. sese dederit ad arrogandum que specialiter ꝛ singillatim ex prefate constititiōis tenore possunt colligi.

¶ Olim nepos ex filia vel pronepos ex nepote vocabantur ad hereditatem: demū post agnatos: sed ex aliquib9 cōstitutiōibus vocabātur cum diminutiōe tertie ptis simul cū aliis descēdētib9: quā ptem etiā minuebāt agnati transuersales: hodie pro est secus. Et isti tales descēdentes [illegible] pes nō in capita. h. d. vsqꝫ in finē. Are.

¶ Item vetustas[f] ex masculis progenitos plus diligēs: solos[g] nepotes vel neptes q ex virili sexu descēdūt: ad suorum vocabat successionē ꝛ iuri agnatorū eos anteponebat[h]: nepotes aūt q ex filiabus nati sunt: ꝛ pronepotes ex neptib9 cognatorum loco cōnumerans: post agnatorum lineaꝫ eos vocabat[i]: tam in aui vel proaui materni[k] q in auie: vel proauie: siue paterne siue materne[l] successionē. Diui aūt[m] principes non passi sunt talē contra naturam iniuriaꝫ sine competenti emēdatione relinqre. Sed cū nepotis ꝛ pronepotis nomen cōmune

c ¶ Parēs. hoc ī infinitum accipe: vt ff. de gradi. cog. l. iuriscon sul. §. parentes.
d ¶ Seruauim9 vt siue loco filii hr siue nepotis adoptet ac si pre naturalis esset scz filio precedēte nepotē vt. C. de adop. l. pen. §. q aūt i filio
e ¶ Quēadmodū. q. si. d. sic trāsit: vt i hoc casu; q sequit. [ÿ] ÿ.
[illegible]
Et vtroqꝫ casu planū est eos vt suos ab in testato succedre: vt. d. l. pe. §. si vero

g ¶ Solos. i hoc male.
h ¶ Antepōebat. in hoc bene. Accursius.
i ¶ Vocabat. scz vetustas nō ciuilis iuris auctoritas vt. s. sed ptorii vt. j. titu. j. §. sz qr.
k ¶ Materni. scilz moriente masculo de cui9 bonis agit: vt. j. §. proximo.
l ¶ Materne. scilicet moriēte femina vt. j. j §. Accursi9. Additio.
m ¶ Diui autem principes. vt C. de suis ꝛ legiti. si defunct9. ꝛ. C. de colla. l. illā.
¶

est vtrisq̃: q̄ tam ex masculis q̄ ex feminis descendūt: ideo eūdem gradum & ordinem successionis eis donauerūt[a]. Sȝ vt aliquid amplius sit eis qui nō solum nature: sed etiam veteris iuris[b] suffragijs muniūtur[c] portionem nepotuȝ vel neptū: vel deinceps (de quibus supra diximus[d]) paulo[e] minuēda esse existimauerūt[f]: vt minus tertia parte acciperēt q̄ mater eorum vel auia fuerat acceptura vel pater eorū vel au⁹ patern⁹ siue maternus quando femina mortua sit[g]: de cuius hereditate agit̃: hisq̃[h] (lȝ soli sint) adeūtibus agnatos minime vacabant: & queadmodū lex. xij. tabula. filio mortuo nepotes vel neptes pronepotes vel proneptes in locum patris sui ad successionem aui sui vocat[i]: ita & principalis dispositio in locū matris sue vel auie: eos cum iam designata ptis tertie diminutiōe[k] vocat. Sȝ nos cum adhuc dubitatio manebat inter agnatos et memoratos nepotes: q̄rtā partē substātie defūcti agnatis sibi vēdicātibus ex cuiusdā cōstitutionis[l] auctoritatis: memoratā quidā constitutionē a nr̃o codice segregauimus: neq̃ inseri eā ex theodosiano codice in eo cōcessim⁹. Nostra aūt cōstitutiōe[m] promul-

a ¶ Donauerūt. scilicet principes sed nō idē cōmodū vt sequitur.
b ¶ Veteris iuris. id est lex. xij. tabularum.
c ¶ Minuiūtur. nota duas rationes vincere vnā: vt s̄. de adoptio. §. sed hodie in fine §.
d ¶ Diximus. scilȝ nullo mō nisi in tertio ordine succedere vt. s̄. pxi. §.
e ¶ Paulo. no. parū de tertia parte totius rei dici. sic in auf. de exhi. & intro. re. §. sancimus. [iiij] iiij.
Accursius
Quod facit ad multa. dic tñ q̄ hoc relinquitur arbitrio iudicis. l. illa tamen adiectio. ff. de ver. sig. & l. cū fuerit. ff. de in litē iurā.
f ¶ Existimauerūt. s. pncipes.
g ¶ Mortua sit. Nota duos casus Si enim moritur femina nepotes vel neptes ex masculis vel feminis ī nihilū olim: nisi post agnatos. hodie cum diminutione succedunt tertie partis. si moritur masculus nepotes ex filia tm̄ vocent̃ cū diminutione tertie partis: vt hic dicit̃.
h ¶ Hisq̃. scilicet qui descēdunt ex femineo sexu.
i ¶ Vocat. vt. s̄. codē. §. cū filius. Accursius.
k ¶ Partis tertie diminutione. quod de diminutione hac tertie dicitur corrigitur per sequentē. §. sȝ. M. sȝ nos fm̄ B. dicim⁹ seq̄ntē. §. loqui in q̄dam alia parte que debebat̃ agnatis. s. q̄rta: non aūt de hac tertia: sed per auf. dicimus de hac tertia correctū. s. vt eq̄liter hodie veniāt: vt in auf. de triē. & semis. §. neq̃ illo colla. iij. Accursius.
l ¶ Cōstōnis. quā nō hēm⁹ vt seq̄t.
m ¶ Cstōone. vt. C. de suis & le. l. fi.

a ¶ Trāsuersa linea. sic i auť. de nō elig.§. cū igiť. circa finē.col.j.
b ¶ His scilicet nepotibus ꝛ pronepotibus ex filia.
c ¶ Et tempora. vt in futuris casib⁹ tantū valeāt: vt C. de suis ꝛ legi.l.vltima. Accursius.
d ¶ Ita tamē. hoc quod seqtur est referendum ṡ.ad.§.diui.non ad primum.
e ¶ Antiquitas statuit.ṡ. eo.§. cū fili⁹.
f ¶ Diminutōe.scȝ quarte q̄ debetur agnatis: nō tertie que debebať patruis vt ṡ.proxi.§. diximus.
g ¶ Habeat. imo i capita videť diuidi vt.j.ti.j.§. hoc ēt addēdū.i fi.§.ſȝ ibi ꝺ collateralib⁹ hic de descēdētib⁹ loquitur.

iō post titu.ꝑcedētē posuit istū Are. Uerū qꝛ post agnatos succedūt cōnati poniť postea de cognatis. Are.

S I nemo. ¶ Totus iste titulus diuiditur in septem partes. Primo qn̄ admittiť agnatus. Scdo q̄s ē agnat⁹. Tertio vsq₃ ad q̄tū gradū agnati veniunt et vsq₃ ad q̄tas psonas femininas deuoluātur tā de iure vetussimo ꝛ iure ꝑtoris q̄ etiā media iuris prudētia.xij.tabul. ꝛ tpe iustiniani. Quarto q̄ generi agnatorū impatoꝛ addidit vnū cognatū. Quito q̄ lex.xij.ta. prim⁹ agnat⁹ vocaťꝛ q̄s dicať prim⁹. Sexto q̄ lex.xij.ta. primo repudiāte sequēs nō admittebať. hodie ꝟo sic. Septimo q̄ filij emācipati hr̄ditas ē legitia patri. scđa ibi. Sūt aūt. tertia ibi. Ceterū. q̄rta ibi. Hoc ēt addēdū. q̄nta ibi. Si plures sunt. sexta ibi. Placebat. Septima ibi ad legitimam.

diuisio.

gata toti iuri ci⁹ derogatum est: ꝛ sancimus (talibus nepotibus ex filia vel ꝑnepotibus ex nepte ꝛ deinceps superstitibus (agnatos nullam partem mortui successionis sibi vendicare: ne hi qui ex transuersa[a] linea veniunt potiores his[b] habeātur qui recto iure descēdūt. Quā constitutionem nostrā obtinere ſm sui vigorem ꝛ tempora[c] ꝛ nūc sancimus. Ita tamen[d] vt quemadmodum inter filios ꝛ nepotes ex filio antiquitas[e] statuit nō in capita: sed in stirpes diuidi hereditatem: similiter nos inter filios ꝛ nepotes ex filia fieri distributionem iubemus vel inter omnes nepotes vel neptes et inter pronepotes ꝛ pneptes ꝛ alias deinceps psonas vt vtra q̄ ꝓgenies matris vel patris: auie vel aui portionem sine vlla diminutione[f] cōsequatur: vt si forte vnus vel duo ex vna parte: ex altera tres aut quattuor extent vnus aut duo dimidiam: alteri tres aut quattuor alteram dimidiam hereditatis habeant[g].

¶ De legitima agnatorum successione.

¶ Deficientib⁹ suis hereditas deuoluiť ad agnatos ex lege xij.tabu. Angelus.

¶ [illegible]

Continuatio. ¶ Qnia.ṡ. titu. pri. dictū est qualiter succedāt sui heredes siue liberi. Utrum quia post suos vocantur prius agnati q̄ cognati: vt.j. eo.§. fi.ꝛ.l.j.§. post suos. ff. de suis ꝛ leg.

E ij

a Si nemo. etiam vnus: vt. ff. de testa. tu. si nemo.

b Suus. s. titu. i. §. i. Accursius.

c Pretor. s. ti. i §. emancipati.

d Constitutiones. sc3. s. titu. i. §. quibus connumerari. et §. diui. accursius.

[illegible] Quid autem in vterinis: an dicatur consanguinei: vide Angelum hic.

o Inuicem. s. filius fratris patruo.

p Etiam consobrini. improprie vt. i. de gradi. cogna. §. iiii.

Si nemo[a] suus[b] heres: vel eos quos inter suos heredes pretor[c] vel constitutiones[d] vocant existat[e]: et qui successionem[f] quoquo modo[g] amplectitur: tunc ex lege. xii. tabu. ad agnatum[h] proximum[i] pertinet hereditas.

Agnati sunt illi qui ex linea masculina descendunt [illegible] et adoptione [illegible] sunt in priori gradu. hoc dicit Aretinus.

Sunt autem agnati[k] (vt primo quoque libro[l] tradidimus) cognati per virilis sexus personas cognationem[m] coniuncti quasi a patre cognati. Itaque ex eodem patre nati fratres agnati sibi sunt: qui et consanguinei[n] vocantur: nec requiritur an etiam eandem matrem habuerint. Item patruus fratris filio: et inuicem[o] is illi agnatus est. eodem numero sunt fratres patrueles: id est qui ex duobus fratribus procreati sunt qui etiam consobrini[p] vocantur: qua ratione etiam ad plures gradus agnationis peruenire poterimus. Hi etiam qui post mortem patris nascuntur: iura consanguinitatis[q] nanciscuntur. Non tamen[r] omnibus simul agnatis

e Existat. dico: amplectitur nam hec duo necessaria sunt

f Successionem. defuncti.

g Quoquo modo. s. ciuili vel pretorio iure.

h Agnatum. capite non minutum: vt. ff. e. capitis.

i Proximum. i. qui proximior est defuncto. i. eod. §. si plures. et §. proximus.

k Sunt autem agnati. sic. ff. de le. tu. l. sunt autem

l Libro. vt. s. de legiti. agnato. tu. §. sunt.

m Cognatione. cognatio est genus agnatio species. vnde quisquis est agnatus: sed non conuertitur.

n Consanguinei. quasi ex eodem sanguine nati: ceteri agnati non dicuntur consanguinei: vt. ff. de suis et legi. l. ii. in prin. [iiii] iiii.

q Iura consanguinitatis. s. ad suos fratres plus natos. ad reliquos vero agnatos agnationis tamen ius acquirit: vt. s. proximo diximus. Et est verum hoc si viuente eo de cuius hereditate agitur concepti saltem erant: vt. ff. de suis et legi. here. titius. et ff. vnde cogna. l. i. §. si quis proximior. [v] v.

[illegible] Als ex persona sua non succedit: sed bene ex persona patris. Angelus.

r Non tamen. quamuis agnati vocentur ad hereditatem: non tamen etc. [vi] vi.

[illegible] Et sic nota secundum Angelum dispositionem absolutam debere intelligi secundum ordinis prerogatiuam.

Quod facit ad eum qui accepit in emphiteosim: vel cui legatur aliquid pro se & filijs suis: vt videant esse vocati ſm ordinis charitatem. An autem appellatione fratris veniat vtrinqz coniunctus: vel etiam ex alio latere tm̄. Itē an veniat soror vel patruelis vide p eū hic.

tm̄: non alijs pr̄is agnatis: vt. C. de adoptio. l. penul. §. sed si quidem.

e ¶ Naturales. & legitimos: non tamen emancipatos: vt. ff. de gradi. cogna. l. si filium.

a ¶ Dat lex. scilicz xij. tabu.

b ¶ Sed his. & omnibus his. s. eodem. §. si plures.

c ¶ Certuz. quod etiam. scz facto testamento qd. emanauit: qd dic vt. j. §. pxi.

d ¶ Per adoptionē quoqz. quasi dicat nō solū iure naturali ɔstituitur agnatio: sz etiā ciuili: vt p adoptionē. s. quālibet iure isto: vt. ff. de adoptio. l. j. & s̄. de adop. in p̄n. sed hodie per eā tm̄ ex qua trāsit in ptātē arrogatoris: vt. s̄. ti. j. §. nostra aūt. sz tm̄ lz non fiat agnatus. s. hodie: qz nō trāsit in ptātē extranei arrogātis: succedit tm̄ ab intestato pr̄i

dat[a] lex hereditatez sed his[b] qui tunc pximiori gradu sunt. cum certum[c] esse ceperit aliquam intestatū decessisse. Per adoptionem[d] quoqz agnationis ius cōsistit: veluti inter filios naturales[e] & eos quos pater eorū adoptauit: nec dubium est quin improprie consanguinei appellentur. Item[f] si qs ex cert agnat tuis: veluti frater aut patruus aut deniqz is qui longiore gradu est adoptauerit aliquez: agnatus inter suos[g] heredes eē nō dubitatur.

¶ Femine agnate vt sororis amita: filia fratris: aut [illegible]: hodie de iure ciuili admittuntur cū omnibus agnatis. Et in admittēdo huiusmodi [illegible] sunt [illegible] vnum est lex. xij. tabula. aliud est media iuris prudentia [illegible] tium est ius pretorium. quartū est que [illegible] constitutio imperialis. quintū est [illegible] hoc dicit. Aretinus.

¶ Ceterum[h] inter masculos qdē agnationis iure hereditas: etiam si longissimo[i] gradu sint: vltro citroqz capit. ¶ Qd ad feminas[k] vero attinet. ita placebat[l] vt ipē ɔsanguitat[m]

f ¶ Item si qs. non solū pr̄ de quo dictū est.

g ¶ Suos heredes eē. i. agnoscit alijs agnat ad optātis & eis cognatus fit: vt ff. de adoptio. q̄ in adoptāez

h ¶ Ceterū. i. certe vel aliter lex q̄dem xij. tabul. deferebat hereditatē agnat pximis: sz media iuris prudētia cum distinctōe & iō hic dicit ceternz pro sed.

i ¶ Longissimo. id est decimo gradu vt. j. d successione cogna. §. fina.

k ¶ Feminas. agnatas.

l ¶ Ita placet. no. caute dicit placebat & nō placet: vt. j. §. nos xo. et hoc erat p mediā iuris prudētiam nō p legē. xij. tab. neqz p p̄torē: vt. j. eo. §. hec quidem. & §. media.

m ¶ Cōsanguinitat. i. agnatiōis.

a ¶ Earum.scz feminarum.
b ¶ Tua.scz hereditas.
c ¶ plerūqꝫ.hoc ꝑpter consangui neas sorores de quibus modo di= cit.[vij] vij.

ct.§.sed quia dicta sunt.
i ¶ Sed simplicitatē.remota dif= ferētia agnatoꝝ vt inter masculos ꝛ femias.sic.s̄.ḋ fideicō.hc.§.sz qr.
k ¶ Junior.ꝛ sic no.q̄ꝰ.l.xij.ta.est vetustior q̄ꝫ media iuris pru dētia ꝛ q̄ꝫ ius pretorium.

[illegible]

iure tantum capiāt hereditatem: si sorores sint: vlterius nō capiāt. Masculi autem ad earum[a] hereditates (etiam si longissimo gradu sint) admittātur. Qua de cā fratris tui aut patrui tui filie: vel amite tue hereditas ad te pertinebat: tua[b] vero ad illas non ꝑtinebat. Quod ideo ita cōstitutum erat: quia commodius videbatur ita iura constitui vt plerūqꝫ[c] hereditates ad masculos[d] cōfluerent. Sz quia sane iniquum erat ī vniuersuz eas[e] q̄si extraneas repelli: pretor eas ad bonorum possessionez admittit: ea parte q̄ ꝓximitatis[f] nomine bonorum possessionez pollicetꝛ: ex qua parte ita scz admittuntur: si neqꝫ agnatus vllus: nec proximior cognatus interueniat[g]. Et hec quidā[h] lex.xij.tabu.nullo mō introduxit: sz simplicitatē[i] legimꝰ amicā amplexa sibi modo oēs agnatos siue masculos; siue feminas cuiuscunqꝫ gradus ad similitudinem suorum inuicem ad successionez vocabat. Media autem iuris prudentia que erat quidem lege duodecim tabularū iunior[k]: imperiali autem dispositiōe anterior[l] subtilitate quadam excogitata prefatam[m] differentiā inducebat ꝛ penitus eas[n] a successiōe agnatoꝝ repellebat omni[o] alia successione cognita donec ꝑtores paulatim asperitatē iuris ciuilis[p]

Et hic sumitur ratio statutorum cōmuniter ꝑ italiam ꝯstantibus masculis feminine non succedāt: quia statuta ex parte masculorum sunt fauorabiliora ꝛ ex parte feminarū odiosa: vt hic ꝑ Angelum.
d ¶ Ad masculos sic.s̄.titu. j.§.itē vetustas.
e ¶ Eas. idē agnatas feminas.
f ¶ Proximitas.i. cogn̄tiōis.
g ¶ Interueiat, nec aliqs suorū vt.s̄.ti. j.§. admonendi. in fine.§.Accursius.
h ¶ Et hec quidē.q.s.in.§.ceterū.

l ¶ Anterior.i. constitutione anteriori infrascripta.q̄ ē.C.de leg.he.l.lege.xij.ta.Accur.
m ¶ prefatā.s.dictā.s̄.§.e.ceterum.
n ¶ Eas. agnatas femias nisi sorores.
o ¶ Omināz ordo cognotoꝝ non erat adhuc: vel dic etiā de ficiētibus agnatꝭ ipi tn̄ nōvocabantur.
p ¶ Juris ciuilis. id est medie iuris prudentie qđ scilicet ciuile dicitur: vt.ff.de origine iuris.l. ij.§.hec disputatio.Accursius.

corrigentes siue qd deest adimplentes humano ꝓposito alium ordinez suis edictis addiderunt et cognationis linea ꝓximitatis nomine introducta per bonorum possessionē cas adiuuabant ⁊ pollicebantur his[a] bonorum possessiōez q̄ vñ cognati[b] appellantur. Nos vero[c] legez duodecim tabularū sequentes ⁊ eius vestigia in hac parte conseruantes: laudamus quidem pretores sue humanitatis: non tamen eos in plenum huic cause[d] mederi inuenimus. Quare[e] etcm̄ vno eodemq̨ gradu naturali concurrente et agnationis titulis[f] tam in masculis q̄ i feminis equa lance constitutis s₃: masculis quidem dabatur[h] ad successionemvenire omnium agnatoruz. Ex agnatis autem mulieribus nulli penitus nisi soli sorori ad agnatorum successionem patebat aditus[i]. Jō nos in plenū omnia reducētes: ⁊ ad ius duodecim tabularū eandem dispositionem exequentes: nostra[k] constitutione sancimus omnes legitimas personas: id est per virilem sexum descendentes: siue masculini generis: siue feminini sint: simili[l] modo ad iura successionis legitume ab testato vocari ꝰm sui gradus prerogatiuam: nec ideo excludendas q₂ consanguinitatis[m] iura sicut germane non habent.

¶ Inter agnatos admittuntur descēdentes ex sororibus etiam vterinis si in ꝑmo gradu sint. hoc dicit Angelus aretinus legū doctor excellentissimus.

¶ Hoc etiam addendum nostre constitutioni existimauimꝰ[n] vt trāsferatur vnus tm̄mō[o] gradꝰ a iure

a ¶ His id est mulierībꝰ agnatis vltra sorores.
b ¶ Uñ cognati sic dctā q₂ p cā cogti vocātur. Accursiꝰ.
c ¶ Nos Jo.h iustinianꝰ loq̄tur.
d ¶ Huic cāe.i. expulsioni agnatoꝝ.
e ¶ Quare etcm̄. vñ dico fore ꝓuidēdū agnatis feminis q̄re etei ⁊c.
f ¶ Titulis.i. noībus. Acc.
g ¶ Constitutis. i. ordinatis Accur.
h ¶ Dabat.i. ↄcedebatur. Accursiꝰ.
i ¶ Aditus. certe nō erat rō iusta vel sufficiens licet aliq̄ sit: vt.s.e. §.ceteruz in fine.
k ¶ Nostra cōstitutiōe. vt C.de legi. here.l. lege.xij. tabula. Accursius.
l ¶ Simili modo.i. hincinde., vel dicita femine: vt mares. Accursius.
m ¶ Consanguinitatis.i. l₃ nō sint sorores que germane vocantur q̄si ex eodem germie nate.
n ¶ Existiauimꝰ. vt.C.de legi. here.l. lex.xij.tabula.§.j.⁊ §.in his.
o ¶ Tm̄mō.i. non vlterior ꝓximior tamen sit vt ipse sorores vł fratres vterini vł vterine vt seq̄tur: vt.C. de leg. here.l.fin.§. sed neq̨.

a ¶ In legitimam.s. agnatorum.
b ¶ Germane.i. nate ex eodez patre ⁊ matre cum defuncto.
c ¶ Uterine.i.nate ex eadem matree tm̄.

est qñ cũ aliis. scz patruis vocãtur nepotes: als in capita vt hic.
g ¶ In capita.s̄.ti.j.in fi.ꝫ.Solu. ibi descẽdẽtib⁹ loquit̃:h̄ collateralibus. Accursius.

cognationis in legitimã[a] successionez: vt nõ solũ fr̃is filius ⁊ filia (ꝫm qd̄ iaz diffiniuim⁹) ad successionẽ patrui sui vocẽ sed etiaz germane[b] consanguinee vel sororis vterine[c] filius ⁊ filia soli: ⁊ nõ deinceps[d] persone vna cũ his ad iura auunculi sui perueniant.

¶ Et mortuo eo qui patru⁹ quidẽ est, sui fratris filiis: auũculis autẽ sororis sue sobolesf: simili modo ab vtroq; latere succedant: tanq̃[e] si oẽs ex masculis descendẽtes legitimo iure veniant.s.vbi frater et soror superstites[f] non sunt. His etem̃ personas precedẽtibus: ⁊ successionem admittentib⁹ ceteri gradus remanẽt penitus semoti videlicet hereditate nõ in stirpes: sed in capita[g] diuidenda.

¶ Licet sint plures agnati: tñ solus primior in gradu vocat̃ Et si plures sint in primiori gradu oẽs simul vocantur.(ix) h.d. Aretinus. ix. Additio. No. ex isto textu ꝙ statutum loquẽs in singulari puta quicũq; pmus intrauerit tale castrũ lucret̃: trahit̃ etiaz ad plurale: puta plures pariter intrent vt per Jo.fa.⁊ Ang. hic. De qua q̃õne habes exẽplũ de pluribus equis simul venĩetibus a brauiũ vide p Ang.j.in.§. proximo. hoc dicit Angelus.

¶ Si plures[h] sint gradus agnatorum aperte lex.xii.tabula. proximum vocat.

d ¶ Deinceps. id ẽ vlteriores siue i gradu remotiores.

Additio.

e ¶ Tanq̃. not. ex isto textu ꝙ isti impropẽ sũt agnati: et ideo non reprẽhẽderẽtur i statut; loq̃ntibus de agnatis. Ange.

Filii fr̃is succedunt cum patruo et i stirpes fit diuisio.

f ¶ Superstites. hoc corrigit̃ p auf. cessãte: q₂ cum his admittunt̃. Itez ⁊ i alio qd̄ subiicitur hic.§. corrigit̃. q₂ i stripes fit diuisio hodie sz post hos filios fratrũ fit diuisio in capite: vt in auf. de he. ab intesta.§. reliquũ.col.ix. ⁊ in auf. vt fratrũ filii.§.j. col.ix. Ul' dic qd̄ dic in auf. i stirpes diuidi: verũ

h ¶ Si plr̃es sint. sic in auf. de he. ab intesta.§. si vo neq; fr̃es. col. ix.[j] ⁊.ff. d̄ suis ⁊ legiti. here. l.ii.§. hereditas. j. Additio.

Tu dic ꝙ deficientibus ascendẽtib⁹ ⁊ descẽdẽtib⁹. Pmo fr̃es vtrinq; cõiũcti ⁊ eorũ filii admittentur in stirpes Et vnius fratris potior repudiata non accrescet confratri suo: sz ipius filii eã adire poterãt pinde ac si fuisset mortu⁹: ⁊ istis deficiẽtib⁹ admittẽtur fr̃es cõiũcti ex vno latere tm̃ ⁊ ipoꝝ filii etiã in stirpes. In bonis tm̃ paternis vel ei⁹ linee ascẽ

dētis p̄ferk vterin⁹ ⁊ ei⁹ filij:⁊ eodē mō i p̄rnis vel ipsi⁹ linee ascēdētis cōsanguine⁹:⁊ ipi⁹ filij. Et post hos oēs agnati ⁊ cognati ſm ordinem grad⁹ vocank i capita ⁊ vsq ad deci mũ gradũ inclusiue: vt p Ang.

a ¶ Habetur. hoc corrigik vt s. dixi per auk. cessante. Accur.

b ¶ Proximus. sic s. ti. j. §. cũ autem.

c ¶ Querik. sic. s. ti. j. §. non tamen.

d ¶ Tūc em. s. cum non adik hereditas ex testō.

e ¶ Longo tēpore i. post mortem.

f ¶ Placebat. s. ex. l. xij. tabularum.

g ¶ In eo gñe. s. iure successionis.

h ¶ Successionē ñ esse. i. successorium edictū inter agnatos locum

Successorium edictuȝ

Itaqȝ si (verbi gratia) sint defuncti frater et alteri⁹ fratris filius aut patruus: frater potior habetur[a]. Et q̄uis singulari numero vsa lex xij. tabu. proximũ vocet: tamen dubiũ nō est q̄n si plures sint eiusdem gradus oēs admittātur. Nā ⁊ p̄prie proxim⁹ ex pluribus gradib⁹ intelligitur: ⁊ tñ nō dubium est q̄n (licet vn⁹ sit gradus agnatoꝝ) pertineat ad eos hereditas.

¶ Proximus inspicitur tēpore testamēti destituti quando testamentũ factum est al's autē tēpore mortis testātis. h. d. are.

¶ Proximus[b] auteȝ (siquidem nullo testamento facto quis q̄ decesserit) p hoc tempus requiritur qui mortuus est is de cuius hereditate queritur[c]. Quod si facto testameto q̄sq̄ decesserit per hoc tēpus requiritur quo certum esse ceperit nullum ex testamēto heredem exiturum. Tunc enim[d] proprie quisq intestatus decessisse intelligitur. Quod quidē aliquādo longo[e] tēpore declaratur in quo spacio tēporis sepe accidit vt p̄ximiore mortuo proximus esse incipiat qui moriente testatore non erat p̄ximus.

¶ Olim non erat locus successorio edicto i agnatis de persona in personam: sed solum de ordine in ordinem: hodie vero est de persona in personam. hoc dicit Accursius.

¶ Placebat[f] autem in eo generes percipiendarum hereditatum successionem non esse[h]: id est vt q̄uis p̄rimus qui ſm

non habet scȝ de persona in personam. sed inter cognatos sic: vt. j. sequitur: vt. ff. de succes. edic. l. j. §. quibus: sed de ordine in ordinē seu de capite in caput [ij] vt de liberis in agnatos: de agnatis in cognatos: et post in virũ ⁊ vxorē vt seqtur: vt. ff. si tabu. testa. nul. ex. l. j. primo rñ. [iij] ij.

Additio. Nota pro euidentia q̄ caput siue ordo ē generali⁹ ⁊ sunt q̄tuor. vnde liberi. vñ agnati. vñ cognati. et vnde vir ⁊ vxor. et venuȝ quod q̄ ipsoruȝ continet sub se plures grad⁹ puta i vnde liberi sunt. primo filij. Secundo nepotes. Tertio p̄nepotes: ⁊ sic deinceps. et eodeȝ modo

in quolibet capite. iij.

Additio. Quare autem fuerit inuentum successorium edictum: et an habeat locum ex testamento in querela inofficiosi: et in bonorum possessio. contra tabu. vide per Angelum areti. hic. Ab intesta. autem non habet locum inter suos: scilicet de gradu in gradum etiam hodie de iure ciuili: quia cum primus efficiatur heres necessarius quamuis repudiet non potest desinere esse heres: ergo sequens eodem iure heres esse non potest. Sed bene habet locum de capite in caput: puta de suis in agnatos. Item de agnatis in cognatos: vt hic Angelus areti.

a Nihilomagis. id est non ideo magis.

b Sed nos. loquitur iustinianus.

c Protulimus. scilicet in greco.

d Cum satis. ratio prima.

e Apertum est. scilicet successor edictum de persona in personam.

f Maxime. ratio secunda.

g Gradu. agnatorum.

h Ad legitimam. Est enim filius agnatus patri proximus: vt. ff. de suis et legi. filius quod ius non tollitur per capitis diminutionem sicut neque inter fratres: vt hic et. C. de legi. tute. l. iiij. Accursius. [iiij] iiij.

ea que diximus) vocatur ad hereditatem aut spreuerit hereditatem: aut antequam adeat decesserit: nihilomagis[a] legitimo iure sequentes admittuntur. Quod iterum pretores imperfecto iure corrigentes non in totum sine adminiculo relinquebant: sed ex cognatorum ordine eos vocabant: vt pote agnationis iure eis recluso. Sed nos[b] nihil perfectissimo iuri deesse cupientes: nostra constitutione sancimus quam de iure patronatus (humanitate suggerente) protulimus[c] successionem in agnatorum hereditatibus non esse eis denegandam. Cum satis[d] absurdum erat quod cognatis a pretore apertum est[e] hoc agnatis esse reclusum: maxime[f] cum in onere quidem tutelarum: et primo gradus[g] deficiente sequens succedit: et quod in onere obtinebat: non erat in lucro permissum.

Olim pater admittebatur ad legitimam hereditatem filii emancipati: si in emancipatione fuerat contracta fiducia. Hodie vero presumitur contractam esse fiduciam. hoc dicit Aretinus.

Ad legitimam[h] successionem nihilominus

Additio. Quanuis tamen pater succedat filio ab intestato: et sic secundum tacitam eius voluntatem: vt. l. conficiuntur. ff. de iure codicil. non tamen contra voluntatem si ab ipso filio aliquid vel tantum acceperit: quod satis sit ad legitimam. l. j. §. si parens. ff. si quis a paren. fu. manumissus. de qua materia dic: vt per Angelum aretinum in §. preferunt. J. titulo. j.

Filius est proximus agnatus

a ❡ Parens.sic econtra:vt.s.titu. j.§.emancipati.[v] v.

Additio. Et erat rõ diuersitatis: q pater multum conferebat filio per emancipationem se expoliando priuilegijs patrie potestatis: ideo in recompensationez admittebatur ad ei⁹ hereditatem. Angelus aretinus.

b ❡ Constitutione vt.C.de emancipa. li.l.finali. Accursi.

c ❡ Cõtracta fiducia. sic dicendo ius succedendi in bonis tuis mihi reseruo: etiam sic: emancipo te contracta fiducia. Accursi⁹.

nus vocatur etiam parens [a] qui contra cta fiducia filiuz vel filiam: nepotem vel neptez: ac deinceps emancipat quod ex nostra cõstitutione [b] omnino inducitur: emancipationes liberorum semper videntur quasi contracta [c] fiducia fieri: cum apud veteres non aliter [d] hoc obtinebat: nisi specialiter contracta fiducia parens manumisisset [e].

Additio. d ❡ Non aliter. quod non erat rectum: vt.ff.de regu.iur.l.ꝭm naturã.et.s.de legi.pa.tu.in fine. et.j. de emptio.et venditio.§.causa autem. circo medium. Nam qui sentit incommodum. sentire debet cõmodum: vt dicunt iura superius allegata: et econuerso. Non est eñ ferendus qui lucrum amplectitur onus autem subuenire recusat: vt.C.de caducis tollendis.l.vnica.§.pro secundo. in fi. habent canoniste regulaz iuris.qui sentit onus de regu.iur.in.vj.

e ❡ Manumisisset. id est emancipasset.sic.ff.quando actio de peculio est annualis.l.j.§.alienatio. Accursius legum doctor excellentissimus.

❡ De senatusconsulto tertulliano.

❡ Lege.xij.tabu.mater non succedebat filio ab itestato: nec econtra filius matri sed ex constitutione senatuscon.terculiani: si ingenua tres: libertina quattuor liberos enixa fuerat illis ab intestato succedebat. hoc dicit Aretinus.

Lex duodecim tabularum ita stricto iure vtebat:

❡ De senatuscõsulto terculiano.

❡ Post agnatos de quibus supra succedunt cognati.idõ lequebatur videre de cognatis. Verum licet mater et filius sint cognati: tamẽ ex speciali prouisione sibi adinuicem vt agnati succedunt: vt.j.de succes.cog. in principio. ideo post alios agnatos ante cognatos ponit de successione matris ad filium. et econtra. Angelus aretinus. Differentia huius tituli et sequentis notari potest in versibus istis. Matri dat meste geniti bona terculianum. Fili maternas tibi res dabit orficianum. Continuatio. Additio.

Lex duodecim. ❡ Totus iste titul⁹ diuiditur in quinque partes. Primo q ex lege duodecim tabularum mater ad hereditatem filij et econtra non admittebatur. diuisio.

Scđo qualiter admittebātur ex senatusconsulto terculiano. Tertio q̄ persone preponebātur tunc matri. Quarto constitutionem terculiani remouet. Quinto remouet alias cōstitutiões.

secūda ibi Et prim⁹. tertia ibi. Preferuntur. quarta ibi. Sz nos. quinta ibi. Sz cū antea.

a Lex preponebat impropie. nam cognatos nullo modo vocabat: vt seq̄tur.

b Masculorum progeniē. i. agnatos vt. s. titu. j. in principio.

et preponebat [a] masculorū [b] progeniem et eos qui per feminini sexus necessitudinem [c] sibi iunguntur adeo expellebat vt neqꝫ quidez inter matrē ꝛ filiū [d] filiam ve vltro citroqꝫ hereditatis capiēde ius daret: nisi pretores ex proximitate cognatorum eas personas ad successionē (bonorum possessione vnde cognati accommodata) vocabant. Sed he iuris angustie [e] postea [f] emēdate sunt. Et prim⁹ quidē diuus Claudium matri ad solatiū liberoꝝ amissoꝝ [g] legitimā eoꝝ [h] detulit hereditatez. Postea aūt senatusconsulto terculiano (qđ diui adriani temporibus factū est) plenissime de tristi successione matri non etiā auie [i] deferēda cautū est: vt mater ingenua trium liberorum [k] ius habēs: libertina q̄ttuor ab bona filioꝝ [l] filiarumve admittatur intestatorū mortuorum: lz in potestate parētis [m] est: vt sci

c Necessitudinē. id est cognationem. nam dicuntur cognati necessarij: vt. ff. de iusti. ꝛ iure. l. fina.

d Matrem ꝛ filiū. qui ad inuicē sūt cognati: vt. j. de suc. cog. §. vulgo

e Juris angustie. Mo. ius dici angustiosum al's iniquum: vt. j. de successio. libe. in princi. et. ff. qꝫ q̄sqꝫ iur. l. iij. in princi.

Jus qñ qꝫ dr̄ iniquū

f Postea. scilz post legem duodecim tabularum et per diuum claudium et per senatusconsultum terculianum vt sequitur.

g Amissorum. scilz in acie principis: vt ar. s. de excu. tuto. in princi.

vel dic qꝫ generaliter statuit: vt. C. de inofficio. testa. liberi prima verior est.

h Eorum. scilz filioꝝ.

i Auie. etiā hodie auia succedit sicut mater: vt i auten. de heredi. que ab intesta. §. consequens. colla. ix.

k Trium liberorū ius habēs. id est tres habēs filios non autez in potestate: vt. s. de adop. §. femine. q̄s tres habere videtur etiā si tres geminos peperit. sm̄ Johānem: vt. s. de verbo. signi. l. ter enixa.

l Filiorum. quod dic vt. s. de here. que ab intesta. §. j. ꝛ. ij. ꝛ. §. emancipati. ꝛ. §. diui.

m Parētis est. s. mater. Et ita nota de iure romanoꝝ vxorē alicuius esse in potestate parētis [vi.] nō mariti: nisi quo ad debitum carnis [vij] aliud de iure lōgobardorum vt hic. et. C. de conditionibus inser. si vxorem. et in lōgobarda qualiter mulier alienare permissum sit l. j. tenetur tamen operari viro vxor vt. l. sicut. cum ibi notatis. ff. de opere. liberto

Uxor non est in ptāte mariti nisi q̄ ad debitū carnis.

vj.

Additio. Et ideo non potest testari nec codicillari etiã cum cõsensu patris: vt per Ang. hic. vij.

Additio. Item quo ad operas. l. sicut. ff. de ope. li. etiã heredibus viri prestãdas intra annum quo dos dicitur restitui quãdo ab eis habet alimẽta. De q̃ materia an recipiens ab aliquo alimẽta eidẽ teneat. Et an vxor se q̃ debeat virũ peregrinantẽ: vide per Angelum aretinum hic.

licet cum alieno iuri subiecta est iussu[a] ei[9] adeat hereditatẽ cuius iuri subiecta est. ¶ Filij defuncti excludũt matrẽ vsq[ue] in infinitum. Idẽ in patre ⁊ fratre qui etiã matrẽ excludũt. Soror aũt defuncti vna cum matre admittitur. h. d. Areti. ¶ Preferunt aut matri liberi[b] defuncti[c] qui sui sũt; qui ve suorum[d] loco sunt: siue primi gradus[e] siue vlterioris[f]. ¶ Sed et filie[g] siue mortue filius vel filia prepo nit[h] ex cõstitutionibus matri defuncte[i] id est auie sue. Pater[k] vo vtriusq[ue][l] non etiam auus et proauus matri ante ponitur; scilicet cum inter eos solos[m] de hereditate agitur. Frater autem cõsan

a ¶ Jussu. scilicet iure antiquo: cũ omnis hereditas patri per filium queritur: vt. ff. de acqui. here. qui in aliena: sed hodie in solo profectitia non aduenticia: scilicet exigitur iussus: vt. C. de bo. que lib. l. fina. §. fin. siue econtario.

b ¶ Liberi etiam adoptiui. et ita demum si ipsi succedere velint: vt. ff. eo. l. ij. §. liberi. ⁊ §. ita demum.

c ¶ Defuncti. scilicet filij de cuius hereditate nunc agitur.

d ¶ Suorũ. quod dic: vt. S. de here. que ab intesta. §. j. ij. ⁊ §. emancipati. ⁊ §. diui. Accur.

e ¶ Primi gradus. vt filij.

f ¶ Ulterioris. vt nepotes ⁊ sil[iu]s.

g ¶ Sz ⁊ filie. quasi dicat nõ solũ nepos ex filio masculo excludit matrẽ defuncti: sed ⁊ nepotes ex filia.

h ¶ Preponitur. id est prefertur.

i ¶ Defuncte. scilz filie.

k ¶ Pater. non adoptiuus: vt. ff. eo. l. ij. §. sed neq[ue] auus.

l ¶ Utriusq[ue]. scz filij: et filie: hoc est maritus huius mulieris volẽti succedere filio suo mortuo.

m ¶ Inter eos solos. s. auũ ⁊ matrem defuncti. si autẽ sit auus ⁊ p[ate]r ⁊ m[ate]r defũcti p̃fertur auus matri ⁊ etiam p[at]ri: vt. ff. eo. equissimũ. §. j. Et no. q[uod] hic fallit regula si vinco vincẽtẽ ⁊c. vt. ff. de diuer. ⁊ tẽpo. pre. l. de accessionib[us]. [viij] nam au[us] patri defuncti prefert[ur] vt. ff. eo. l. eq̃ssimũ. §. j. ⁊ pater matri. Nõ autem auus prefertur matri quando soli sunt. sic fallit in auf. de equali. do. §. his cõñs. col. vj. Itẽ in auf. qui. mo. na. effi. sui. §. discretis. col. vij. Itẽ. ff. qui po. in pi. ha. l. claudius. sic. de iniuf. rup. te. l. pe. [ix] viij.

Si vico vincẽtẽ te vico te q̃nq[ue] fallit.

Additio. Dic hãc regulã p[ro]cedere q̃n remotior succedit in locũ excludẽtis siue vincẽtis me: vt. l. eq̃ssimũ ⁊. l. ij. §. obijcit. ff. ad tercu. Itẽ si nõ succedat in ei[us] locũ dũmõ ego non excludar: q[uia] debili[us] ius habeã: sed ex defectu cõditionis qua ad successionẽ vocabar: vt p Ang. hic. Uel dic s[ecundu]m Johã. fa. q[uod] hz locũ in victoria naturali trãsmissibili: ⁊ reb[us] exi

stentibus in vnum vt tūc quod non cōtingit in istis fallentijs. ix.

[illegible]itio. In hac materia dic q̄ frater ꝛ soror vtrinq̄ coniūctim succedūt in capita simul cū ascēdētib⁹ q̄ supsūt ex vtraq̄ linea: si bona sint aliunde q̄sita al's illi p̄feruntur ex quoruz linea bona peruenerunt si supersunt al's admittuntur ascendētes ex alia linea. Idez in ipsoruz fratrū ꝛ sororū filijs nisi q̄ tūc succedunt in stirpes. Frater autem et soror ex vno latere tm̄ coniuncti et ipsoruz filij: nullo modo ab intesta. vocantur cū ascendentibus per vtrāq̄ lineam. Cessantibus autem dictis fratribus et sororibus et eorum filijs: pater et mater: vel alij superiores si sint eiusdē gradus pariter succedunt: cum distinctione tamen ex qua linea bona peruenerūt vt. s. Si ῾ro sint in gradu dispares preferetur proximior vndecunq̄ bona peruenerunt et predicta omnia procedunt quando parentes post matrimoniuz ex quo natus est ille de cuius hereditate agitur non trāsierunt ad secunda vota. al's autez dic vt plene per Angelum hic: ponentem etiam de successione naturaliū tātum. Angelus.

guine⁹ tā filij q̄ filie excludebat [a] matrē. Soror aūt cōsanguinea pariter cū m̄re admittebat [b]. Sz si fuerāt frater ꝛ soror cōsangnineis ꝛ m̄r liberis [c] onerata frater q̄dē matrē excludebat. Cōis autē erat hereditas ex equis partibus fratribus ꝛ sororibus.

Hodie mater igenua vl' libertina etiā si non ter aut quater enita sit a legitimā hereditatem filij admittit. h. d. Are.

Sed nos cōstitutione quā in codice [d] nr̄o nomīe decorato posuim⁹ m̄ri subueniendū esse existimauimus: respicientes ad naturā ꝛ puerperiū ꝛ periculū ꝛ sepe mortem ex hoc casu matribus illatam. Ideoq̄ impium esse credidimus casum fortuitum [e] in ei⁹ admitti detrimentum: Si eniz ingenua ter vl' liberta quater nō peperit imerito defraudabatur successione suorum liberorum. Quid enim peccauit [f] si non plures: sed paucos peperit. Et dedimus ius legitimum plenū matribus: siue ingenuis siue libertinis: et si nō ter enixe fuerint vel quater: sed eum [g] tm̄ vel eam qui que

a Excludebat. sed male hodie: vt. j. codē §. sed cum.

b Admittebatur et bene. vt. j. eodem §. sed cum.

c Liberis. tribus vel quattuor: vt. s. eodem §. postea autem.

d In codice. nō in eo quē habemus sed in primo. C. re mansit que est. C. de iure deliberan. l. ij.

e Fortuitum. scilicet habere vel non habere tot filios cum ex diuina gratia hoc descendat.

f Peccauit. nam si peccatum est magis fuisset mariti: vt. C. de legiti. heredita. l. lege. xij. tabula. in fine j. respon.

g Eum. s. cui succedere vult.

ve morte interem‑ pti[a] sunt) vt si vocen tur in liberorum suo rum legitimam suc‑ cessionem.

¶ Mater preferitur omnibus aliis agna tis exceptis fratribus et sororibus: et cum sororibus solum ve nit ad dimidiam: et cum sororibus et fra tribus pro virili. hoc dicit Aretinus.

¶ Sed cũ antea con stitutiones [b] legiti‑ me successionis per scrutantes: partim matrem adiuuabãt: partim eam pregra‑ uabant: et non insoli dum eam vocabant: sed in quibusdam ca sibus tertiam ei par tem abstrahẽtes: cer tis legitimis dabãt personis[c] in aliis au tem contrarium fa‑ ciebant[d]. Nobis vi‑ sum est[e] recta et sim plici via matrẽ om‑ nibus personis[f] legi timis anteponi et si‑ ne vlla diminutiões filiorũ suorum successio nẽ accipe. Excepta fratris et sororis pso na siue cõsanguinei siut: siue sola cogna‑ tionis iura habẽtes: vt quemadmodum[h] eam[i] toto alii ordini legitimo preposui‑ mus ita oẽs fratres et sorores siue legiti‑ mi sint: siue nõ ad ca‑ piẽdas hereditates simul[k] vocem. Ita tamen vt si quidem sole sorores[l] agnate vel cognate et mater defuncti vel defun‑ cte superfint: dimi‑ diam quidem mater alteram vero dimidi‑ diam partez omnes sorores habeãt: Si vero matre supersti‑ te et fratre vel fratri‑ bus solis: vel etiam cum sororibus siue legitima[m] siue sola cognationis[n] iura habentibus intesta‑ tus: quis vel intesta ta moriatur i capita

a ¶ Interempti. al's intercepti.
b ¶ Constitutiones. quas nõ habe mus fm Johannem.
c ¶ personis. patruo et filio et ne poti patrui: vt. C. eo. in fi. l. rñ.
d ¶ Contrariũ fa ciebant. i. nil dabãt nisi predi ctis.
e ¶ Uisum est. vt C. eodem l. finali.
f ¶ Omnibus per sonis. etiã patri de functi. nisi in vsufru. et toto qñ habebat defunctuz in pote sta te: al's in vescendo tñ: sed et in hoc ca su hodie etiã in to tuz habet vt. C. eo. l. fina. et de legi. here. l. de eman cipatis. Jure vero autenti. de scendenti bus defer tur equali ter pater nis et ma ternis: vt in autẽti. de here. que ab intesta. §. cõsequẽs. et §. hoc quidem. col. ix.
g ¶ Diminutione. que fiebat per agnatos supradictos in princi. isti us §.
h ¶ Quẽadmodum. quasi dicat qui in vno ho noratur in alio gra uetur. sic ff. de iure iuran. l. eũ qui i prin cipio.
i ¶ Eam scilz ma trem.
k ¶ Simul. scili cet cũ ma tre.
l ¶ Soro res hoc ca su est ho die idem quod in se quẽti §. vt in au tenti. de nuptiis. §. penul timo. et §. quoniam. colla. iiii.
m ¶ Le gitima. que sunt soro res ex v troque pa rente.
n ¶ Co gnationis quia sunt tantuz ex matre so rores.

Cõmo duz sen tiẽs sen tiat on⁹

a ¶ Prospeximus. in successione.
b ¶ Cõsulere. s. in tutore petendo. Accursius.

Additio. Et dic petendo: scilz infra annum: vt hic. Et istam opinionem dicit Angelus de aretio esse cõmunẽ: & eam tenet tanq̃ magis equã per. l. sciãt C. de legi. herdita. Quãuis Barto. ibi et docto. velint q̃ teneatur petere statim cũ põt nisi fuerit impedita legitima cã: ita q̃ annũ non trãscẽdat. An autez morã purgare possit. Itẽ q̃d si nõ idoneum petierit. Et an teneatur non administrantem compellere: vide per eum hic.

distribuatur ei⁹ hereditas.

¶ Mater ab hereditate filij repellitur nisi infra annum tutorem eidem postulauerit: vel suspectũ remoueri petierit. h. d. Areti.

¶ Sed quemadmodum nos matribus p̃speximus [a] ita eas oportet sue soboli cõsulere [b] sciturisᶜ eis q̃ si tutores liberis non petierint vel in locũ remoti vel excusati intra annũ petere neglexerint ab eorum impuberũ [d] morientium successione merito repellentur.

¶ Filius nõ tm̃ legitimo sed etiam vulgo quesito matri succedit. Aretinus.

¶ Licet autez vulgo quesitus [d] sit filius filiave: potest tamẽ ad bona eius mater ex terculiano senatuscõsulto admitti.

¶ De senatusconsulto orficiano.

¶ Filius et nepos veniunt ad hereditatem matris et auie ab intestato ex senatusconsul. orficiano. h. dicit Areti.

c ¶ Sciturıs eis. s. matribus negligentibus. [ij] al's non perdunt: vt C. qui pe. tu. l. cum a matribus & maioribus. s. al's similiter non perdunt: vt. C. si aduersus deli. l. ij. Ac. [iij] ij.

Additio. An autem priuetur legato particulari vel fideicõmisso vniuersali: vide per Angelum aretinuz hic. iij.

Additio. Et sufficit eam esse minorem tempore mortis mariti: etiam si postea maiore facta infra annuz non petierit. Angelus.

d ¶ Impuberum. aliud si puberes moriãtur: vt. C. eo. matres. [iiij] iiij.

Additio. Et cui incumbat onus probandi: vide per Angelum hic e ¶ Vulgo quesitus. nisi hec mater sit illustris. sic econtra talis fili⁹ illustri matri nõ succedit: vt C. ad orfi. si qua illustris. [v] v.

Additio. Idem si esset natus ex damnato coitu. Secus si ex concubina etiam illustri: vt per Angelũ aretinum hic, et. s. eodem §. preferuntur.

¶ De senatusconsulto orficiano.

¶ Uisum est titulo superiori qualiter mater succedat filijs per senatusconsultum terculianum. videamus nunc qualiter filij succedunt matri quod sit per senatusconsultũ orficianum.

Continuatio.

diuisio. Per contrarium. Totꝰ iste titulus diuiditur in quattuor partes. Primo ponit qualiter filij ad hereditatem matris ⁊ nepotes ad hereditatem auie admittūtur. Secundo nunquid capitis diminutiōe tale ius succedēdi tollatur. Tertio q̄ sunt illi filij qui ad hereditatem mr̄is admittuntur. Quarto subnectit nouū casum ad materiā ab intestato. secūda ibi. Sciendū ē. tertia ibi. Nouissime. q̄rta ibi. Si ex pluribꝰ

Per[a] contrariū autem liberi,[b] ad bona matrum[c] intestatarum admittūtur ex senatuscōsulto orficiano: qđ orficio ⁊ ruffo consulibꝰ effectum est: quod latū est diui marci tēporibꝰ: ⁊ data ē tā filio q̄ filie legitima[d] hereditas: etiam si alieno iuri subiecti sunt: ⁊[e] preferuntur ⁊ consanguineis[f] et agnatis defūcte matris. Sed cū ex hoc senatusconsulto nepotes ⁊ neptes ad auie successiōē legitimo iure nōvocabātur: postea hoc cōstitutionibus[g] principalibus emendatū est: vt ad similitudinem filiorum filiarūq̄ ⁊ nepotes[h] neptesq̄ vocentur.

Successio ex terculiano vel orficiano non tollitur nimia capitis diminutiōe. h.d. Aretinus.

Sciēdum aūt est hm̄ōi successiōes q̄ a terculiano ⁊ orficiano senatusconsulto deferunt capitis diminutōe[i] nō perimi ꝓpter illā regulā[k]

a Per contrarium. id est econtrario. nam. s. titu. j. tractatum est qualiter mater filio succedit: nunc dicit econtra. Unde versus. Matri succedes o nate per orficianum. Inuidiam portat contra tertulianū. Accursius. [vj] vj.

Additio. An autem in correlatiuis seruetur equalitas. vide Bar. in. l. ij. C. de cip. ex lu. lib. xj. Ange.

b Liberi. stricte ponitur pro filijs tm̄: vt. j. eodem. §. j. al's contra. vt. ff. de verborum signifi. l. liberorum. Accursius.

c Matrum. ingenuarum vel libertarum: vt. ff. eodem. l. j. j. respō. immo ⁊ ancillarum: dummodo sit ibi facta mora in fideicōmissaria libertate: vt. C. eodem. l. fi. Accur.

d Legitima. non quia lex. xij. tabul. daret immo denegabat: vt. s. tit. j. in princi. licet senatuscō. qđ vicem legis obtinet: vt. j. de exce. §. hoc exempli causa.

e Et p̄feruntur: scilicet filij.

f Consanguineis id est cognatꝫ. Accur. [vij] vij.

Additio. Alibi expōit. id est fratribꝰ: vt. l. j. C. eo. titu. ⁊ illa cōiter tenetur. Angelus.

g Constitutionibus. quas non habemus. Accursius.

h Nepotes. idem in alijs descēdentibus ex hac linea dicam. Sꝫ quid si nepos iste fuit conceptꝰ post mortē auie. Rn̄. vt. s. de hered. q ab intesta. §. cū aūt diximꝰ

i Capitis diminutiōe. scꝫ minima. nam per alias omne ius etiaꝫ cognationis tollitur: vt. s. de capitis di. §. quod autem.

k Regulam. tenor cuius est hec ⁊. ff. de ca. di. tutelas. j. rn̄.

qua noue hereditates legitime capit; diminutione nõ pereunt: sed ille [a] sole q̃ ex lege duodecim tabula; [b] deferunt̃ [c].

¶ Etiã filius vulgo q̃situs ad hereditatẽ matris admittitur. hoc dicit Aretinus.

¶ Nouissime sciendum est etiam illos liberos qui vulgo [d] quesitio sunt ad matris hereditatẽ [e] ex hoc senatusconsult. admitti [f].

a ¶ Sed ille sole.ff.vñ li.l.fi.in fine.§.So.hic dicit sole: vt excludat eas tm̃ qui ex senatuscõsul.deferũtur nõ pretorias successiões: vt ibi.

b ¶ Ex lege.xij.tabu.sic.ff.eo.l.j.§.capitis sic.ff.d̃ suis ⁊ legi.l.capitis.

c ¶ Deferunt̃.quia re magis lege.xij.tabu. data hereditas p̃dit̃ p capi.di. minimam q̃s senatuscon. delata. Rñ. q: illa agnatis defert̃: q̃ agnatio p capi. di.minimã tollit̃:at senatuscõ.filio qui matri est cognatus:⁊ cognatio nõ tollit̃ p capitis diminutionem minimam.vt.s̃.de le.ag.tu.§.fi.

Hereditas per capitis diminutiõe; minimam q̃n̄q; p̃dit̃ q̃n̄q; non. Fili⁹ est mr̃i cognatus

d ¶ Uulgo q̃siti.q: nõ habẽt certũ patre;:vt.s̃.de nup.§. si aduersus. [viij] multomagis in naturali tm̃: vt.C.eo.l.pe. viij.

Additio. Et no.q etiã fratri ⁊ alij cognati ex latere mr̃no ⁊ ecõtra succedũt.vt p Ang.hic q̃ ponit etiã q̃s pprie dicat̃ spuri⁹ ⁊ q̃s naturalis.

e ¶ Hereditatẽ.sc; vna cum legitimis nisi erat mater illustris: tunc eñ cum legitimis ab intestato nõ veniũt: secus in naturalib⁹ ex licita cõsuetudidine pcreat;:vt.C.e.l.pe.

f ¶ Admitti. nũquid hodie succedit vulgo quesitus.videt̃ q non:vt in aut.qui.mo.na.effi.sui.§.vlt.sed tamen distingue:aut est ex tali coitu qui possit damnari.[ix] vt incesti. adulteri. nepharij. ⁊ sĩl'es.quo casu non succedit cum ob hoc ipm damnandus est:vt in.d.aut.⁊.ff. solu.matri. si ab hostibus.[j] aut nõ ⁊ tunc succedit matri:vt hic non patri cum sit incertus. nam ⁊ si habet certum patrem naturalem. nõ tamen succedit ei nisi in duabus vncijs ab intestato non extantib⁹ legitimis [ij] al's in nihilu;:vt in aut. q̃. mo. na.effi.sui.§.discret;.colla.vij. ix.

Filius vulgo q̃sit⁹ an succedat de iure nouo.

Additio. Id est puniri aliq̃ lege tẽporali: de q̃ dic per Ange.hic in fine. j.

Additio. De equitate tamen canonica a parentibus sunt alendi.c.cũ haberet. de eo qui du.in ma.quam pol.per adul.Ex quo inferunt doc. q pater potest relinquere bastardis pro dote ⁊ alimẽtis: si vltra in fraudem non relinquat ßm Angelum hic. ij.

Additio. Scilicet ⁊ naturalibus tẽpore mortis patris. Item nõ extãte vxore legitima. Item requiritur q concubina indubitato affectu in eadem domo cum amasio sit retenta. Istorum tamen naturalium liberi etiam legitimi ⁊ naturales nũq̃s ab intestato possunt auo vel pro auo paterno succedere. Et hec procedunt in natis ex libero ⁊ libera. secus.si alter ipsoru; sit seruus vel serua:quia tunc libero vel manumisso ⁊ eius parentibus succedunt insolidum filij naturales tm̃ si fuerint manumissi etiã simul cũ alijs legitimis ⁊ naturalibus: vt.j.de seruili cogna. in princip. Idem in natis ex seruo ⁊ ancilla eius cõcubina si parẽtes ⁊ filij postea manu

mittantur. Et rationem diuersitatis inter istos casus et primum. vide per Angelum hic.

a ¶ Si ex pluribus. Iste. §. est cōmunis ad omnes titu. quos in hoc tertio libro habuimus: non tm̄ ad hūc titulum: et de iure accrescendi inter legitimos tm̄ tractat: vt hic. et. ff. e. l. j. §. si nemo. et. C. de caduc. tollen. §. his ita. idem etiam est in his qui de iure pretorio succedunt vt. ff. de bo. poss. l. iij. in fi. et. l. iiij. et. v. Accur. Nota q. §. iste est lex. ff. de suis et legiti. heredi. et incipit. si ex pluribus.

Additio.

b ¶ Alia causa. vt si defecerit conditio sub qua instituti erant: vt. s. qui. mo. testa. infirmen. §. posteriore. [iij] iij.

Additio. Qualiter autem in contractibus et legatis ius accrescendi locum habeat. vide remissiue p Angelum hic.

c ¶ Adierint. sic. ff. de le. ij. cum pater. §. libertis. ibi ceterū prout.

d ¶ Accrescit. sed pro qua parte. Respon. prout erant instituti: vt. C. de cadu. tollen. §. is ita. et. s. de vulga. substitu. §. j. [iiij] Item nūquid est necesse iterum adire. Respond. non. [v] nisi quando ex alterius psona. puta serui fiat mihi augmentum: vt. ff. de acqui. here. si solus. in fine. j. rn̄. et in fi. l. iiij.

Additio. Dic q in hereditate pars deficiens accrescat etiam inuitis.

¶ Si pluribus deferatur hereditas: et quidam adierint et quidam repudiauerunt: adeuntib⁹ portio non adeuntium accrescit: quod iure etiam ad heredes trāsmittit. h. d. arc.

¶ Si ex pluribus [a] legitimis heredib⁹ quidā omiserint hereditatem: vel morte vel alia cā [b] impediti fuerit quominꝰ adeāt reliqs q adierint [c] accrescit [d] illorū portio: et licet [e] ante decesserint q̄ adierint, ad heredes tm̄ eodem testamento

Fallit pmo si iure speciali deficiat. Item si ope exceptionis. Item si iure diuerso succedat. Item in pluribus partibus prouenientibus ex pluribus hereditatibus etiam ex eodem testamento In quo iure accrescendi: qr vēit ex tacita volun tate defūcti prefert substitutꝰ habent expressam. An autem et quomodo a testatore phiberi possit: vide per Angelum hic. v.

Additio. Est et ratio: quia ius accrescendi competit magis patroni q̄ persone. ius autem substitutionis competit, persone: et ideo cum persona finitur. vt. l. si ex pluribus ff. de suis et legitimis.

e ¶ Et licet ante decesserint. q̄ accresceret eis. vel dic anteq̄ isti qui repudiauerunt: non autem anteq̄ suam partem adirent immo adiuerant: vt sequitur. als non transmitterentur olim vel hodie: vt. C. de caducis tollendis. l. in nouissimo. nisi in personis liberorū. vt. C. de his qui ante aper. ta. l. j. [vj] vj.

Additio. Hoc verum nisi in hereditate ascendentium ex vtraq linea: non in hereditate transuersalium vel extraneorum: quia non addita per liberos ad posterioritatem non transmittitur. Suus autem hereditatem patris transmittit ad quoscunq etiam extraneos. dic vt per Angelū aretinum legum doctorem hic.

a ¶ Pertinet. scz augmentum supradictum: vel portio illorum. Accur.

Conti- ¶ [illegible]
nuatio. ¶ Continuatur per ipsum text. in in princi. ad precedētia. vel sic et clarius. Quia s. de successiōe suorum et agnatorum verum: quia post illos vocantur cognati: ideo sequitur de successiōe cōgnatorum.

divisio. ¶ Post suos ¶ Totus iste titulus diuidit in tres ptes. Primo quādo cognati admittantur et quo iure. Secundo q̄ sunt cognati. Tertio vsque ad quotum gradum cognati et agnati admittuntur. secunda ibi. Qua parte tertia ibi. Hoc loco.

eorum pertinet [a].

¶ De successione cognatorum.

¶ Post suos [illegible] ... agnatis. h. o. Aren.

Post suos[b] heredes eosque quos inter suos heredes pretor[c] et constitutiones[d] vocāt et post legitimos quo numero sūt agnati[e] et hi[f] quos in locum agnatorum tam supradicta senatusconsulta[g] quam nostra erexit constitutio[h]: proximos[i] cognatos p̄tor vocat. ¶ Qua parte naturalis cognatio[k] spectatur. Nam agnati capite diminuti quique[l] ex his progeniti sunt ex lege duodecim tabularū inter legitimos non habētur[m]: sed a pretore tertio ordine[n] vocātur. Exceptis[o] solis tantummodo fratre et sorore emancipatis nō etiam liberis eorum quos[p]

b ¶ Suos. vt. s. de here. que ab intesta. §. j.

c ¶ Pretor. vt. s. de here. que ab intesta. §. emancipati.

d ¶ Constitutiones. vt. s. de here. que ab intesta. §. necnon. et §. diui. Accursius.

e ¶ Agnati. vt. s. de legiti. agna. suc. in prin.

f ¶ Et hi. scz qui sunt de numero legitimorum.

g ¶ Senatuscōsulta. vt. s. primis duobus titulis.

h ¶ Cōstitutio. vt. s. de legi. agna. suc. §. hoc etiam.

i ¶ Proximos. s. quos nemo cognatus añcedit vel p̄cedit: siue vnus sit siue plures et inspicitur quis proximior sit eo tpe quo bonorū possessio defertur: vt. ff. eo. l. j. §. primus et §. gradatim.

k ¶ Cognatio. nūquid et inter suos daf hec bonorū possessio. Rn. et si fiat post ea liber n̄ daf: vt. ff. eo. l. j. §. pertinet. et. l. is qui. Sz nūquid adoptiui. s. quia nō videt ibi naturalis causa. Rn. sic: quia quibus agnascit et cognascit: vt. ff. eodem. l. j. §. cognationem. [vij] vij. [illegible] Sz hoc non obtinet iure nouo. vide. s. de here. que ab intest. §. post mortē. in fi. Accur.

l ¶ Quique. breue dz esse illudque.

m ¶ Non habent. vt. s. titulo. j. §. sciēdum.

n ¶ Tertio ordine. nam sunt quattuor ordines succedendi: vt. ff. si tabule testa. nul. ex. l. j.

o ¶ Eceptis. nam isti inter legitimos numerantur.

p ¶ Quos. scilicet fratres eman-

cipatos et sorores.
a ¶ Lex anastasiana. quã nõ habemus.: sed de ea habet mentio. C. de legi.tut.l.iiij. et de legi.here.l.fi. §.j. Accursius.

lex anastasiana[a] cum fratribus integri[b] iuris constitutis vocat quidam ad legitimam fratris hereditatem: siue sororis: nõ equis tñ ptib⁹: sz cum aliqua diminutiõe[c] quam facile est ex ipsius constitutionis verbis colligere Aliis vero agnatis inferioris gradus licet capitis diminutionẽ passi non sunt tamẽ antepõit eos[d] et proculdubio cognatis[e].

¶ [illegible]

¶ Eos etiam[f] quippe feminini sexus personas ex transuerso cognatione iunguntur tertio gradus[g] proximitatis nomine p̃tor ad successionem vocat. Liberi[h] quoqz qui adoptiua familia sunt ad naturalium parẽtum hereditatem hoc eodẽ gradu[i] vocantur.

¶ [illegible]

¶ Vulgo q̃sitos habere nullos agnatos manifestum est: cum agnatio a patre: cognatio a matre ẽ: hi autem habere nullũ patrem intelligũtur Eadem ratione nec inter se quidem possunt videri consanguinei eẽ quia ꝯsanguinitatis ius species[k] est agnationis. tñ ergo cognati sũt sibi[l] sicut et matri cognati sunt. Itaqz[m]

b ¶ Integri iuris. id est non emãcipatis.
c ¶ Diminutiõe. tertie partis sorte.
d ¶ Antepõit eos s. fratres emãcipatos. Acc.
e ¶ Cognatis. scz antepõit. et sic vocãtur cũ fratribus et agnatis et cognatis vlterioribus preferuntur.
f ¶ Eos etiã. nõ solum agnatos capite minutos: vt.s. etc.
g ¶ Tertio gradu scz cognationis.
h ¶ Liberi. vt.s. de heredi. que ab intesta.§.admonendi.[iiij] iiij.
Nomine. Hoc est inmutatũ: vt ibi habetur per.l.pe.C.de adop. Et sic p filiũ ex adoptione lz sit de iure ciuili: tñ cõtrahitur cognatio. Trãsuersales aũt legitimi tñ si sit arrogati vel adoptati ab aliquo descendentib⁹ agnatis adoptiuis et sibi inuicẽ succedũt etiã ex capite vel gradu nõ dissolute p emancipationẽ adoptõis nõ aũt cognatis. Et q̃ ad hoc restat adhuc dñia agnatõis et cognationis fm Ange.hic. et.j.e.§.fi.
i ¶ Eodẽ gradu. scz tertio puta cognationis.
k ¶ Spẽs est. nã cognatio genus ẽ: consanguinitas ẽ illa q̃ iter fratres tñ ẽ vt.ff.de suis et legi.l.ij.§.j.rñ.et.s. de legiti.agna.suc.§.j.
l ¶ Cogñti sũt sibi. sic.ff.e.si spuri⁹.
m ¶ Itaqz oibus. inter se et cũ ma-

Agnatio et cõsanguinitas differũt

tre:vt.ff. vnde cog. hac parte. [ix] Accursius. ix.

Additio. De qua materia qualiter transuersales naturales tm̄ & corum descendētes vel ascendētes sibiīnuicem succedant: vide plene per Angelum hic.

a ¶ Hoc loco. iste .§. cōis est ad totum istum titulum.& illū .§. de legi. agna.suc. sic.§.titu. j.§. fina.

b ¶ Legitimis. scȝ agnatis.

c ¶ Proximitatis i. cognationis.

omnibus istis ex ea parte competit bonorum possessio: que primitatis nomine cognati vocantur.

¶ Agnati vsque ad decimum gradum: cognati vsque ad sextum succedunt excluso filio consobrini & consobrine. Accursius.

¶ Hoc[a] loco & illud necessario admonendi sumus agnatiōis quidem iure admitti aliquem ad hereditatem: & si decimo gradu sit: siue de le. xij. tabularum queram⁹: siue de edicto quo p̄tor legitimis[b] heredibus daturum se bonorū possessionem pollicet. Proximitatis[c] vero nomine his solis pretor[d] promittit bonorum possessionem: qui vsque ad[e] sextum gradū cognationis sunt: & ex septimo[f] a sobrino sobrinaque nato nateve.

hi respiciunt inferius lineam trāsuersalem: alij omnes superius: vt argu.ff. vnde li. scripto. in fine. [ij] Sed nunquid corrigitur hodie distinctio hui⁹.§. per auth. de here.ab intesta.§. j. vbi nulla inter agnatos et cognatos differētia sit. p. dixit omnes in infinitū succedere: & sic corrigit qd̄ h dicit Nos omesvsque ad.x. gradum vocam⁹: non autem trahim⁹ agnatos ad cognatos cum extendere successionem debeam⁹: id est velimus vt.j.de bono.pos.§.adhuc argu.contra.C. de pact.l. lege. & in auth.de nup.§. deinceps. collat.iiij. Quod dictū est patet in auth.in successione.C.de suis & legi. [iij] ij. questio Cognati agnati pariter succedunt hodie vsque ad decimum gradum

d ¶ Pretor. caute tacet h̄ d̄ iure ciuili nā cogti d̄ iure ciuili nō vocāt

e ¶ Vsque ad sextū. immo videtur q vsque ad quintum tm̄ vocentur tā agnati q̄ cognati: vt.ff. de vetera. mi.suc.l.ij.§.fi. Sed respō. illa etiā in castrēsib⁹ loquit. [j] hec in alijs vel dic q ibi ita erat de facto: scilicet quidā in quinto gradu factum narrat. j.

Additio. Et hec vera. est enim ibi speciale: quia ius priuilegiatū qd̄ nō trāsit sicut ius cōmune.

f ¶ Ex septimo. subaudi qui sunt.

g ¶ Nateve. sed nūquid sunt alij in septimo gradu. Respon. multi & alij esse possunt: vt colligitur.j.ti.j. .§.vj. Item & quare magis hi vocātur q̄ alij in septimo gradu. Rn̄. q2

Additio. De natura em̄ successionis est descēdere potius q̄ ascēdere. doctores dicunt rationem esse: quia frequentius descendentes ex consobrinis reperiūtur superstites vsque ad septimum gradum: q̄ ascēdentes: sed hoc non procedit in linea transuersali vbi est eadem frequētia per.l.iusto.ff.de vsuca. iij.

Additio. Solu. ibi ideo maior trahitur ad minorem: quia cōstat partes in hoc tm̄ cōuenisse. Ad hoc satis constat de mente legis successio

nem ampliare volentis. preterea cum tex. hodie vocet cognatos et agnatos: constat eos censeri legitimos: vt legitimos succedere vsq ad decimum gradum: vt hic. argu. §. eodem. in principio. Qualiter autē vir et vxor sibi succedant: et an ecclesia succedat clerico. vide per Angelum hic.

pter testimonia nō dicēda: vt. ff. eo. l. iurisconsultus. [iiij] iiij. [illegible] In his enim nihil mutatur per ius canonicum nisi quo ad matrimonium tantum vt patet tricesima q̄nta questione quinta ad sedem qualiter autem fratres inter se testificari possint vide Angelum aretinum legum doctorem excellentissimum hic.

De gradibus cognationum.

Omnis agnatio est infra: aut supra: aut ex trāsuerso. Et superior et inferior incipit a primo gradu. Ex transuerso [illegible] vero incipit a secundo gradu. hoc dicit Aretinus.

De gradibus cognationum.

Continuatio. Quoniam i succedendo admittitur q̄ est proximior i gradu: vt cōprehendatur quoto gradu quis sit ponitur iste titulus. Aretinus.

Hoc loco necessarium[a] est exponere quēadmodū gradus[b] cognationis numerantur. Quare in primis admonendi[c] sum⁹ cognationem aliam supra numerari: aliā infra aliam ex trāsuerso[d]: que etiam a latere dicitur. Superior cognatio est parentum: inferior liberorum: ex transuerso fratrum sororumve: et eorum qui queve ex his generantur: et conuenienter patrui: amite auunculi matertere. Et superior quidē et inferior cognatio a p̄mo gradu incipit. At ea q̄ ex transuerso numeratur: a secundo[e] incipit.

diuisio. Hoc loco. Iste titul⁹ diuidit in plures partes. Prio continuat materiam. Secundo incipit dinumarare. Tertio dat vnam regulam generalem in gradibus ad cognatos. Quarto ponit quomodo numerantur gradus agnatorum. Secunda ibi. Quare. Tertia ibi. Hactenus. Quarta ibi. Agnationis.

a Necessariū. sed q̄d ad nos de his? R̄n. propter hereditates q̄ per gradus deferunt et tutelas et pro-

b Gradus. quid sit dicvt. j. eodem §. hactenus

c Admonendi. sic. ff. codē l. j.

d Aliam ex transuerso. hec superflua videtur vt. ff. eodem stigmata. contra. Solutio. ibi in directa linea tantum loquitur: hic in indirecta.

e A secundo. sed quare non a primo Respon. cum ergo patri meo sim in vno gradu et ipse pater fratri meo in alio sumus: ergo in duobus gradibus ego cum patre facto ascensu ad patrem quasi per quendam gradum: vt. ff. eodem. l. iurisconsultus §. gradus. [v] sed nullus ex transuerso proximior fratre inuenitur: ergo non potest inueni- Cognatio trāsuersalis q̄re non incipit a primo gradu.

¶ Ponit psonas primi gradus tā ascendendo q̄ descendendo. Angelus.

¶ Primo gradu est supra pater[a] mater: infra filius[b] filia.

¶ Auus et alie persone hic numerate sūt in [illegible]

¶ Secundo gradu supra auus auia: infra nepos neptis: ex transuerso[c] frater et soror.

¶ Proauus et alie psone hic posite sunt in tertio gradu cognationis. Ange.

¶ Tertio gradu supra proauus ꝓauia: infra ꝓnepos ꝓneptis: et ex trāsuerso[d] fratris sororisq; filius filia. Et cōuenieter patruus et amita: auūculus et matertera.

Patruus[e] est frater patris q̄ grece[f] appellat. Auūculus est frater matris qui grece dicit. Et vterq; promiscue appellat. Amita est patris soror: q̄ grece appellat. matertera vero m̄ris soror quem grece dicit. Et vtraq; ꝓmiscue appellat.

¶ Qui distat a stipite ꝑ tres ꝑsonas vel grad⁹ tā i linea ascēdēti q̄ descēdēti directo est in q̄rto gradu: sz i linea trāsuersali [illegible] ꝑsonas. h. d. Are.

¶ Quarto gradu supra abauus abauia: infra abnepos abne

ri primus gradus a latere: vt hic. et ff. eo. l. j. in prin. v.

[illegible] In plano et de iure ciuili nō est gradus: et iō in trāsuersalib⁹ a persona a qua incipis: puta filio ascendis ad patrē. et est vnus gradus. et iterū a patre descendis ad filiū: et est secund⁹ gradus. De iure autē cano. non ascēditur ad stipitē: imo ꝑ salt⁹ etiaz in linea plana fit computatio: vt ꝑ Ang. j. eo. §. hactenus.

a ¶ Pater mater. si pater ē mihi i primo: et ego sibi i alio primo: ergo sumus in duob⁹. Respon. quod sequitur. nam sum ei in primo: ita q̄ in eodem et inter me et ipsum vnuz tm̄ gradum facimus ad similitudinem fenestre nam due colūne ex lateralib⁹ vnā faciunt fenestram: tertia etiā adiecta fiet alia fenestra: et ita in gradu persona adiecta etiā vna deinceps facit gradum: vt. j. eodem. §. hactenus. Accursius.

b ¶ Fili⁹ filia. qui licet multi sint oēs sunt patri in ꝑmo: inter se aūt in secūdo: vt. ff. eo. l. iuriscō. §. trāseam⁹.

c ¶ Ex trāsuerso nūc d hoc gradu incipit: cum nemo ex hoc ordie ꝑmo gradu inueniatur: vt. ff. eod. l. j. in princi.

d ¶ Ex trāuerso. Nota caute q̄ etiaz illi q̄ sunt ex transuerso diuidūtur i superiorē et inferiorez lineā: et sic reperies i sequētib⁹ gradibus et q̄n̄q; in parentib⁹ vt. j. eodē. §. iiij.

e ¶ Patruus. vnde versus. Sūt patrui patris fratres amiteq; sorores. Frater auunculus est: soror est matertera matris.

f ¶ Grece patradelphos (vt clare patz ex textu) dicitur frater patris:

Colūne due laterales vnā fenestraz faciunt

Patru' et auunculus amita et matertera differunt.

et mitradelphos frater matris: et vtereq3 potest dici theios. Similiter patradelphi est soror patris: mitradelphi vero soror matris. et vtraq3 theia dicitur.

mihi erit magn⁹ auūculus Sed q̄ patruus matris mee vel auunculus mei patris? Respon. Johan. fabri, omnem illum mihi esse patruū vel auunculum magnum qui est meo patri vel matri simplex: vt.ff. eodē l. iuriscon sultus §. patruus. et.C. de suc cess. cog. l. j. sed Ro contra.

a Nepos. hoc inferi⁹ respicit. [vj] vj. Additio. An antez et quando natus ex fratre veniat appellatiōe nepotis. Itē an patru⁹ magn⁹ veniat appellatiōe patrui: vide per Angelum hic.

b Patruus magnus. hoc refert ad superiorē lineā trāsuersalem.

c Auūculus magnus. hoc autem cōstat q̄ qui est mei patris patruus: mihi erit magnus patruus: qui mee matris auunculus est:

Patru⁹ p̄ris est mihi patru⁹ magn⁹.

Auunculus magn⁹.

Mrtera magna.

Consobrinus.

Consobrina.

ptis: ex transuerso fratris sororisq3 nepos neptisve: et cōuenienter patruus[b] magnus amita magna: id est aui frater et soror. Item auunculus [c] magnus: et matertera magna: id est auie frater et soror: consobrinus consobrina. i. q̄ queve ex sororibus aut fratribus procreantur. Sed quidem recte consobrinos eos proprie dici putant qui ex duob⁹ sororibus progenerantur quasi consororinos. Eos vero q̄ ex duobus fratribus progenerantur proprie fratres patrueles vocari. Si autez ex duobus fratribus filie nascuntur sorores patrueles appellantur. At eos qui ex fratre et sorore p̄generātur amitinos proprie dici putant. Amite tue filij cōsobrinum te appellant tu illos amitinos.

¶ Atauus et atneptis et alie persone hic enumerate sunt in q̄nto gradu. (vij.) hoc dicit Arc. vij. Additio. Et nota p̄ statuis q̄ ascēdētes vsq3 ad trienniū parentes abinde supra maiores. Similiter liberi vsq3 ad trinepotem et abinde infra posteri scz ex ma [illegible] de q̄ vide Ang. hic.

¶ Quinto supra atauus atauia infra atnepos atneptis. Ex transuerso f̄ris sororisq3 pronepos p̄neptis et cōueniēter p̄patruus p̄amita. i. proaui frater et soror: et proauūcul⁹ et p̄ matertera. i. pauie frater et soror. Itē fratris patruelis vel sororis patruelis cōsobrini et consobrine: amitini et amitine filius[d] filia propior[e]

d Fili⁹ filia. isti nominati qui regunt superiores geniti nos ab illo versiculo: itē fratris &c. et sunt omnes isti in q̄nto gradu linee collateralis respectu descendentium.

e Propior sobrinus. q.d. q̄ filius dicitur propior sobrin⁹ et que filia dicitur propior sobrina. Ul' dic et forte melius senl[...]

Fames patrueles.

Serores patrueles Additio.

sobrinus sobrina: hi[a] sunt patrui magni et amite magne: auunculi magni martertere magne filius et filia.

C Tritauus et alie persone hic ennumerate sunt i sexto gradu hoc .v. Arc.

C Sexto gradu supra tritau⁹ tritauia: infra trinepos trineptis. Ex transuerso fratris sororisq abnepos abneptisq: et conuenienter abpatru⁹ abamita .i. abaui frater et soror: abauunculus abmatertera: id est abeuie frater et soror. Itez pro patrui proamite pro auunculi promatertere filius filia. Itez propioris sobrini sobrine ve filius filia. Item sobrini sobrineq: id est qui que ve ex fratribus vel sororibus patruelibus vel consobrinis vel amitinis progenerantur.

C Quelibet persona adiecta alteri persone per carnis propagationē facit gradū ut in coniunctis ... h. o. Arc.

C Hactenus ostēdisse sufficiat: quēadmodū gradus cognationis numerētur. Nā qz ex his palā est intelligere: quēadmodum quoqz vlteriores grad⁹ numerare debeamus. Quippe sēper generata[b] persona gradū ...

textualem esse q propior sobrinus et propior sobrina sunt in quinto gradu. Et qui sint tales declarat tex. subiungens. hi sunt patrui etc. Est enim propior sobrinus fili⁹ patrui magni vel amite magne. et idē dicas de propiore sobrina q scilz filia etc. vt clare patet in arbore. Qui aliter intelligeret: arborem corrumperet.

a C Hi sunt. subaudi in qnto gradu linee collateraliū ex parte ascendentium: scilz filius patrui mei magni et similium: de quibus dicit hic. et ff. eo. l. j. i fi. et l. ij.

b C Generata persona gradū. hoc est verum si vna ab vna non si plures ab vna: vt. ff. codē. iuriscōsul. §. trāseamus. et hoc est verū ex omni ordine graduū sm nos [viij] sed sm canones ex latere trāsuerso aliud est. nā quod nos dicimus in secūdo ipsi dicūt in primo: et q nos in quar

Canoniste et legiste discrepant in graduū cōputatione.

to ipsi in secundo: et sic de singulis: vt in decre. xxxv. q. v. c. ij. sed fuit eorū cōsideratio bona propter matrimonia. [ix] nostra etiam bona propter hereditates que p gradus deferuntur [j] vt. j. de bo. pos. §. quos aūt. et ff. eod. l. iuriscōsultus. in pn. [ij] viij.

Additio. Et sic i directa linea ascendentium et descendentiū nō est differētia: quia vtroqz iure si persone de quibus agit distant equaliter: quoto gradu distant inter se: si inequaliter toto gradu distant quoto distat remotior. ix.

Addition. Ipsi eni incipiunt a persona ex qua descendunt illi de quorū gradu agitur. Sed de iure ciuili incipimus ab vno ex istis de quibus agitur extendendo ad stipitem: et ab eo iterum descendendo ad alium: et quoto gradu distat remotior toto gradu distant inter se: vt hic per

docto. Et vide glo. magnam in. l. iurisconsultus. §. item liberi. ff. eodē. titulo. j.

Additio. Nota hanc glo. que allegatur quotidie q in concernentibus pactū prevalet ius cano. etiā in terris imperij: et ecōtra in concernētibus pactum prevalet ius civile etiā in terris ecclesie: vt per Angelum aretinū hic. ij. Additio. Idem in statutis et pactis vbi de pacto non agit̄ s̄m Ange. areti. hic.

sona gradū adijcit[a] vt lōge[b] facili⁹ sit rn̄dere q̄to[c] gradu q̄sq3 sit q̄ propria cognationis appellatione quēq̄ denotare.

In gradib⁹ agnationis et cognationis similis est computatio. Et quia facilius ostēditur vera ad oculum corporales q̄ intellectualem: idō necessarium est hic arborem consanguinitatis inscribi. Arb.

Agnatiōis quoq3 gradus eodem modo[d] numeret̄. Sz cū magis veritas oculata fide q̄ per aures[e] animis hominū infigitur: ideo necessarium duxim⁹ post narrationem gradnum etiam eos presenti libro iuscribi quatenus possint et aurib⁹ et oculorū inspectione adolescentes perfectissimam graduū doctrinā adipisci[f].

a Adijcit. hic pōt colligi diffinitio gradus vt dicatur. Gradus est numeratio singularum personarū cognatione vel affinitate sibi coniūctarum quoto gradu vna persona distat ab altera optime indicās. dictus quasi lapideus gradus: vt. ff. eo. iuriscōsultus. §. gradus. [iij] iij. Additi. Hanc diffinitionem reprobant doctores: q2 diffinit idem per idem: puta gradum per gradū. Vn̄ aliter ipsi diffiniunt dicentes. Gradus est distantia vnius persone ab alia in linea consanguinitatis: vel est habitudo distantium personarū qua cognoscitur quota agnationis vel cognationis seu affinitatis distantia.

Grad⁹ q̄d est et vn̄ dicatur.

b Longe facilius sit. propter duas rationes: et q2 vltra trinepotem vel tritauum vocabula nō inueniūtur specialia: sed superiores et inferiores vocātur: vt. ff. eo. l. fina. §. parentes: et quia sunt plura negocia q vocabula: vt. ff. de p̄scriptis v̄bis. l. iiij. Sed vsq3 ad quē numerabim⁹ Respond. vsq3 ad vij. cognatorum: et vsq3 ad. x. agnatorū vt. ff. eo. l. non facile et. s̄. titu. j. §. finali. nisi ratione demonstrandi vellemus vlterius numerare: nō vtilitatis: licet decretiste hic aliter dicant.

Negocia plura sunt q̄3 vocabula.

c Quoto gradu. scilicet octauo vel. x.

d Eodem modo. scilicet adiecta persona.

e Per aures. vnde Horatius in arte poetica. Segnius irritant animos demissa per aures. Quā3 que sunt oculis subiecta fidelibus.

Horatius i arte poetica.

f Adipisci. vnde quidā habēt hic arborē et in veritate debet esse: cum tex. et glo. illam requirant.

De seruil[i cognatione]

¶ Quia supra de cognatione et successione cognatorum libere conditionis dictum est: nunc quia naturali iure inspecto iter seruos etiã cadit cognatio. et dubitari posset an inter seruos esset successio: idõ de seruili cognatione merito subdit nec obstat quod inter illuz titu. de successiõe cognatorũ et istuz sit titulus intermedius de gradibus: quia ex quo patet ad materiam horum titu. continuatio non vitiatur. l. duos reos. §. fina. ff. de duo. reis. porcus. — Continuatio.

¶ De seruili cognatione.

¶ Cognatio seruilis est que habuit originez in seruitute nõ cõsiderabatur olim hodie vero secus inter patrem et filios et fratrem et sororem. hoc dicit Accursius.

Illud[a] certũ est ad seruiles cognatiões illã partẽ edicti[b] qua proximitatis[c] nomine bonoruz possessio permittitur non pertinere[d] Nam nec vlla antiqua lege talis cognatio computabatur[e]. Sed nostra cõstitutione quam pro iure patronatus fecimus quod ius vsque ad nostra tempora[f] satis obscurum atque nube

diuisio. Illud certum est. ¶ Totus iste titulus diuiditur in tres partes. Primo ponit nunquid serui habeãt ius cognationis contracte in seruitute. Secundo infert ex rationibus prepositis videlicet quod nõ semper sequitur quod qui prior est in gradu potior sit in iure. Tertio illa melius declarat. secunda ibi. Repetitis. tertia ibi. Amotis.

a ¶ Illud. al's est hec rubrica de seruili cognatione. al's non. Ac.

b ¶ Edicti. sunt eniz quattuor partes successionis ab intestato: vt. ff. quis or. in bo. pos. ser. l. j.

c ¶ Proximitatis. i. cognationis: vt sequitur: vt. ff. vnde cog. l. j. §. pertinet.

d ¶ Non pertinere. sed nec aliam aliquam vt vel ipse succedat vel ei succedatur: vt. C. com. de suc. seruus nisi in tribus casibus: vt. C. ad sileia. l. penul. et C. de su. et le. l. apd hostes. [iiij] et C. ad orfi. l. fi. [v] iiij.

Additio. Sed illud procedit fictiõe postliminij: vt ibi notatur. v.

Additio. Sed ibi et in. d. l. penul. erat liber legis auctoritate: ne mora alterius noceat libertati.

e ¶ Computabatur. hec videtur mala ratio cũ magis iure pretorio quod naturalem causam intuebatur deberet cõputari. s. de here. que ab intesta. §. emancipati. quam ciuili: sed dic quod etiã ad alia. vt ad tutelas et similia. nisi quo ad nup. vt. s. de nup. §. illud. et. ff. de ri. nup. l. adoptiui. §. seruiles. sed nunquid dominus ex sui persona succedit cognatis serui? Respon. nõ: vt hic dicitur. [v] vj.

Additio. Non ergo acquirit domino ab intest. sicut ex testamento. Et est ratio: ius solum defert hereditatem ab intestato secundum quod seruus nihil est. l. quod attinet. ff. de regu. iuris. sed ex testamento defert voluntas testantis quam ius sequitur. Aliud tamen est in monacho et monasterio: vt. l. deo nobis. C. de episcopis. et clericis.

f ¶ Nostra tempora. loquitur Iustinianus.

a ¶ His scilȝ parentibus.
b ¶ Ipsi. scilicet parentes.
c ¶ In seruitute. i. donec serui erāt
d ¶ Peruenerunt. s. parentes.
e ¶ Veniant. aliud si liber factus seruus iterum manumittat: vt. ff.. vnde cog. l. his q̄ cōtra. ⁊. d. de ca. di. §. qđ aūt. [vij] quia est ibi qđ sibi imputetur: sed nūqđ etiā iste hodie succedant naturali causa inspecta: vt C. de suis et le. here. autē. successione. Respō. nō ȝm Jo. q̄ pretor naturalem causaȝ intuebatur: et tamen non vocabat eum: vt dictum est. Item contra. C. de suis ⁊ le. l. ex libera. So. hic nouum ius. vel ibi loquitur quando nec de facto erat mr̄imonium. [viij] vel ibi quo ad honores loq̄tur hic. quo ad successiones. [ix] vij.

Secus tamē si restituatur vt per Angelū ibi in §. seruus. viij.

Et sic in figura matrimonij etiam de facto natus spurius potest legitimari per subsequens matrimoniū: al's secus: vt in auten. qui. mo. na. effi. legi. per totum. qđ no. ȝm Ange. ix.

H āc approbāt docto. Ex qua no. spurium cū sequitur conditionem patris: q̄ ad honores et dignitates. Angelus.

plenum ⁊ vndiq; cōfusum fuerat) et hoc humanitate suggerēte cōcessim⁹: vt si q̄s seruili cōstitutus cōsortio liberum vel liberos habuerit: siue ex libera siue ex seruilis cōditionis muliere: vel cōtra si serua mulier ex libero vel seruo habuerit liberos cuiuscūq; sexus ⁊ ad libertatem his[a] peruenientibus: et hi qui ex seruili vētre nati sunt libertatem meruerunt: vel dum mulieres libere erant et ipsi[b] in seruitute[c] eos habuerunt et postea ad libertatem peruenerunt[d] vt hi omnes ad successionem patris vel matris veniāt[e] patronatus iure in hac parte sopito. Hos eñ liberos non solum in suorum parentum successionē. sed etiā alterū in alterius[f] successionē mutuā vocauim⁹ ex

f ¶ In alterius successionem. i. parentes liberis: ⁊ ecōtra excluso patrono: ⁊ hoc ȝm omnes. Item libertum vnuȝ alteri eidem fratri suo: et ita frater liberti pfertur patrono. et hoc ȝm quosdam vt hic. Sȝ Jo. cōtra. pfert enim patronuȝ fratri: vt ff. de bo. li. l. liberto. et. ff. de suis et le. l. intestato. ⁊. J. ti. j. §. si autem est sine libe. [j] j.

Et ista cōmuniter approbatur. Et est ratio: q̄ fortius ius habet patronus qui impugnat testamentū liberti quibuscūq; institutis: q̄ frater qui non impugnat nisi turpibus institutis. Itē q̄ patronus habet instar patris cū dederit esse ei qui de iure ciuili nihil erat. Ratio autē quare specialiter isti naturales parētibus manumissis ⁊ eorum cognatis succedāt insolidum vna cū alijs legitimis ⁊ naturalib⁹ et econtra est ȝm aliquos: q̄ inter istos seruos de iure ciuili mr̄imonium cōtrahi nō poterat. l. cū ancillis C. de incest. nup. ideo lex presumit in benigniorē partem: q̄ in natis ex

vtroqꝫ libero. Sed cuz hodie ista nō ꝓcedat de iure cano. vt extra ꝺ coniu. ser. per totum videt iste textus esse correctꝰ vnde dic rationem esse: quia magis imꝑtandu est liberis quare nō cōtrahunt matrimonium: ꝙ̄ seruis qui ab eo metu dominorum plerūqꝫ abstinēt. Ang.
a ¶ Ex illa lege. scilicet supradicta greca.
b ¶ Repetitis. hic ꝟ. communis est ad omnnes titu. ꝟ. hoc libro tertio positos: et idē in sequenti proximo ꝟ. sic ꝛ als. ꝟ. de

illa lege[a] specialiter eos vocantes siue soli inueniantur qui in seruitute nati ꝛ post ea manumissi sunt: siue vna cum aliis qui post libertatem parentum concepti sūt siue ex eodē patre: siue ex eadē matre: siue ex aliis nuptiis ad similitudinem eorum qui ex iustis nuptiis procreati sunt.

¶ In successionibꝰ ab intestato primo vocantur sui heredes: et hi qui inter suos [illegible] omnes ascendentes vel collaterales etiā proximiores. hoc dicit Aretinus.

¶ Repetitis[b] itaqꝫ omnibus que iā tradidimꝰ[c] apparet nō semper eos qui parem gradum cognationis obtinent pariter vocari. eoqꝫ amplius nec eum quidē qui proximior sit cognatus semper potiorem esse. Cum enī prima causa sit suorum heredum et eorum quos inter suos heredes enumeraui mus[d] apparet pronepotem vel abnepotem defuncti potiorem esse ꝙ̄ fratrem aut patrem matrem qꝫ defuncti: cum alioquin pater quidem et mater (vt supra quoqꝫ tradidimus) primum gradum cognationis obtineāt: frater vero secundū: pronepos autem tertio gradu sit cognationis. et abnepos quarto. Nec interest an in potestate morientis fuerit[e] an non ꝙ̄ vel emancipatus vel ex emācipato aut ex femineo[f] sexu propagatus est.

¶ Post suos vocantur agnati: ꝛ post agnatos vocantur cognati proximi: exceptis fratribus et sororibus emancipatis: qui licet cognati sint et tamen ceteros agnatos vlterioris gradus excludunt. hoc dicit Angelus aretinus.

successio. cogna ꝟ. vlti. et ad orfi. ꝟ. finali. Accursius.
c ¶ Tradidimus. a principio tertii libri.
d ¶ Enumerauimus: vt ꝭ curie datos ꝛ emācipatos: vt. ꝟ. de here. que ab intesta ꝟ. j. ꝛ ꝟ. emācipati.
e ¶ Fuerit hoc subdiuiditur.
f ¶ Ex femineo sexu. qui tamen cum diminutione tertie partis succedit huius. l. tempore. ꝟ. de here. que ab intest. ꝟ. diui. hodie sine diminutiōe vt in autenti. de trien. et se ꝟ. nec non.

Amotis a quoq; suis heredibus et q̄s inter suos vocari heredes diximus: agnatus qui integrum b ius habet agnationis etiam si longissimo gradu sit: plerunq; c potior habetur quam proximior cognatus. nam patrui nepos d vel pronepos e auũculo f vel matertere prefertur g. Totiens h igitur diximus aut potiorem haberi eum qui proximiorē graduz cognationis obtinet: aut pariter vocari eos q̄ cognati sunt quotiēs neq; suorum heredũ iure: qui que ve īter suos heredes sunt neq; agnationis iure aliq̄s preferri debeat s̄m ea que tradidimus i exceptis k fratre et sorore emancipatis: q̄ ad successionem fratrum vel sororum vocantur: qui et si capi-

a Amotis. i. cessantibus suis. fallit adhuc hec regula. Qui prior est in gradu etc. vt. j. eo. §. totiens.

b Integrũ ius habet. i. capite minutus non est. sic. s. de successio. cogna. j. respon. in fine. nam secus esset si esset capite minutus: quia ille successiões que veniũt ex lege. xij. tabularũ pereunt p minimam capi. dimi. vt. s. ad or fi. §. sciendum.

c plerunq;. propter fratrem et sororem emancipatos: vt. j. eodē. ibi. Exceptis. Item propter quosdam cognatos qui vocantur: vt agnati: vt. s. de legitima agnatorum successio. §. hoc etiam. Item propter patrem qui filium emancipauit: vt s. de legi. agna. suc. §. j.

d Nepos. qui est in quinto gradu cognationis. e Pronepos. q̄ est in sexto gradu agnationis.

f Auũculo vel matertere: q̄ sunt ĩ tertio gdu agnatiõis. g Preferũ. i. suc. eius q̄ tales hz agnatos.

h Totiens. nota regulam bonā vt. C. com. de suc. l. auunculo. et. C. vnde li. l. ij. et ad eius euidētiaz nota tres esse ordines succedendi: scz inferiores et superiores: et ex latere venientes: vt in autē. de here. ab intesta. in principio. Primo descendētes in infinitum vocantur: vt. s. de here. que ab intesta. §. j. et in auten. de here. ab intesta. §. j. his cessātibus vocantur ascendētes. Primo pater et mater. Secundo auus et auia: et sic deinceps. sic tñ vt fratres ex vtroq; parente defuncto cõiũctim cuz his superioribus vocantur: licet quidam dicãt cum patre et matre tantũ eos vocari: et alios inferiores per fratres excludi. et pro nobis est autenti. de heredita. ab intesta. §. si vero cum ascendentibus. et. ff. de suis et legiti. l. ij. §. hereditas superioribus cessantibus. primo frater ex vtroq; parente: et soror et eorum filij: secundo ex altero tm̄ et eorum filij. tertio hec regula obtinet: et qui prior est in gradu etc. vt hic. et in autent. de heredi. ab intesta. §. reliquum. et. §. si vo neq; frater. et in auten. vt fratrum filij. §. j. [ij] ij.

De quibus omnibus: vide plene per Johan. fa.

i Tradidimus: vt. s. proxi. §. et hoc eodem. §. Accur.

k Exceptis. excipit ab eo quod s. dixerat qui integrum etc.

S. dũt scéé tes: dẽt colla rales

a ¶ preferūtur. vt. s. de successio. cogna. j. respon.

¶ [illegible]

Continuatio. ¶ Et quia supra de successiōe ingenuorum visum est: et in bonis libertorum est dare successionem: iō de his subdit. Accursi9. De successiōe libertorum. passiue accipe: id est qualiter succedat eis nō actiue id est qualiter ipsi succedāt alijs. Nunc de.

diuisio. ¶ Totus iste titul9 diuidit in tres partes. Primo circa successionem libertorū ponit duplex ius antiquum. Secundo ponit suū statutum circa successionez: et qꝫ vsqꝫ ad quartum gradum agnati patronorū succedūt liberto. Tertio ponit nouam aliā constitutionem circa personas et genera libertorum. secunda ibi. Sz nostra. tertia ibi. Sed hec.

b ¶ Nunc. quia hucusqꝫ de bonis ingenuorum dixit.

te diminuti sunt tamē preferuntur[a] ceteris vlterioris gradus agnatis.

¶ De successione libertorum.

¶ Olim patron9 habebat. ex legē. xij. tabu. ius i bonis liberti soluz ab intestato nullo suo herede relicto. h. d. Arcti.

Nunc[b] de libertorum bonis videam9. Olim[c] ita qꝫ licebat liberto patronum suum impune[d] testamento preterire. nā ita demū[e] lex. xij. tabu. ad hereditatem liberti vocabat patronū si intestatus mortu9 esset libertus herede suo nullo relicto. Itaqꝫ intestato mortuo liberto si is suum heredē[f] reliquisset patrono nihil[g] i bonis eius ius erat. Et si quidem ex naturalibus[h] liberis aliquē suum heredem reliquisset nulla videbat querela[i]. Si vero adoptiuus fili9 fuisset: aperte iniquum erat nihil iuris patrono superesse.

¶ Pretorio iure patronorum [illegible] bonis dimidiam habebat: non solum herede instituto sz etiā ab intestato relicto filio adoptiuo. Ipm [illegible] excludebāt liberi siue essent in potestate: siue emācipati: siue etiam in adoptionē dati dummodo instituti essent aut preteriti [illegible] possessionem petijssent. h. dicit Arctinus.

¶ Qua dē cā postea[k] pretoris edicto hec iuris[l] iniquitas emēdata est: siue em fa-

c ¶ Olim scilz. l. xij. tabularū et hoc est primū ius quattuor em sunt vt hic et. j. §. j. et §. postea. et §. sz nostra.

d ¶ Impune. i. sine timore testamēti rūpendi.

e ¶ Ita demum. et nō aliter.

f ¶ Heredē. naturalem vel adoptiuū vt. j. inuit.

g ¶ Nihil. i. nullum sm Jo. fa.

h ¶ Ex naturalibus. ad differētiā adoptiuorum.

i ¶ Querela. i. nō poterat pro nus conqueri.

k ¶ Qua de cā postea. sm ius

l ¶ Juris iniquitas. dic vt. s. ad tertulianum. in princi.

E

a ¶ Libert⁹. nullū filiū habēs legitimū ꝛ naturalē: vt. j. e. §. ꝓdesse.
b ¶ Dimidiam. nisi in castris sint bona quesita: vt. ff. de bonis. libe. l. iij. §. patronus.

mortuis habent: vt. ff. de cōiun. li. l. j. §. sed si patronus. [iij] nec a iure ciuili respiciūtur: vt in aut. de here. ꝛ fal. §. exheredatos. iij.

ciebat testamentum libertus[a]: iubebat ita testari vt patrono partem dimidiam[b] bonorum suorū relinqueret: et si aut nihil aut minus partis dimidie reliquerat: dabatur patrono contra tab. testamenti partis dimidie bonorum[c] possessio: siue intestatus moriebatur suo herede relicto filio adoptiuo dabat eque patrono contra hūc suum heredem partis dimidie bonoruȝ possessio. ¶ Prodesse autē liberto solebant[d] ad excludendum[e] patronum naturales[f] liberi non solum quos in potestate mortis tempore habebat: sed etiaȝ emancipati et in adoptionem dati[g]: si modo ex aliqua pte scripti heredes erāt aut preteriti ɔtra. bonorum possessio. ex edicto preto. petierent. nam exheredati nullomodo repellebant[h] patronum. ¶ Per legē papiam patronus vocabat ad successionē liberti vnā cū filijs ipsi⁹ liberti pro virili: nisi tres vel plures fuissent liberi: vel libertus minus centū aureis habuisset in bonis siue decesserit intestatus siue cōdito testamento. hoc dicit Arctinus. ¶ Postea[i] vero lege papia aducta sunt iura patronorū: qui locupletiores libertos habebant. Cautum[k] est enī vt ex bonis eius qui sextertiorum .C. miliū patrimoniuȝ reliquerat: et pauciores q̄ tres liberos habebat: siue is testamento facto siue intestatus mortnus erat: virilis pars patrono debebatur[l]. Itaqȝ

c ¶ Bonorū possessio. vnde legitimi: vt. j. de bo. pos. §. cunqȝ.
d ¶ Solebāt. hoc iure pretorio. nā de primo nō erat dubium: vt. s. ibi. itaqȝ intestato ꝛc.
e ¶ Ad excludendum patronū: scȝ in totum.
f ¶ Naturales. ꝛ legitimi.
g ¶ In adoptionē dati. si instituti erant vt sequit: al's nec cōtra tab. datur eis: vt. ff. de ɔ tabu. l. nō putauit. §. i adoptione.
h ¶ Repellebant quia pro

Additio. Nisi quando tractat de portione sua cui accrescat. cōputat enī in numero filiorū: vt faciat augeri legitimam fratrum: Secus in fratre minore ꝛ filia dotata per statutum succedere priuata: q2 non prosunt. Accursius florentinus legū doctor excellen.
i ¶ postea. tertiuȝ ius.
k ¶ Cautum. scilȝ lege papia. ꝛ m.a levt. ꝛ al's C. d caducis tollendis. in pncipio. Accursius florentinus.
l ¶ Debebat ex lege papia.

cum vnum quidem filium filiamve heredem reliquerat libert⁹ perinde pars dimidia debebatur patrono: ac si is sine vllo filio filiave intestatus decessisset cū duos duasve heredes reliquerat: tertia pars debebatur patrono: si tres reliquerat repellebatur patronus.

¶ Hodie si libertus habeat minus q̄ centuz aureos in bonis ⁊ fuerit testatus: patronus excluditur. Si autem testamentum non fecerit: ei succedit in totum non extantibus liberis. Si vero vltra centum aureos habuerit: patronus a liberis excluditur: liberis vero non extantibus succedit in totuz ab intestato: sed facto testamento patron⁹ hz tertiā sine onere. hoc dicit Areti.

¶ Sed nostra[a] constitutio quā pro omni natione[b] greca lingua compēdioso tractatu habito compo suimus[c] ita huiusmodi causam diffiniuit vt si quidem libert⁹ vel liberta minores centenariis sint: id est minus centū aureis habeant sustantiam. ¶ Sic[d] enim legis papie summam interpretari sumus: vt pro mille sextertiis vnus aureus cōputetur ¶ nullum locum[e] habeat patronus in eorum successione: si tamen testamentum fecerint.[f] Sinautem intastati decesserint nullo libertoruz relicto tunc patronus ius qd̄ erat ex lege duodecim tabu. integrū reseruauit[g]. Cuz vo maiores cētenariis sint si heredes vel bo.po.[h] liberos habeant[i] siue vnū siue plures cuiuscūq₃ sexus vl̄ grad⁹ ad eos[k] successiōes parentū deduxim⁹: patronis oib⁹ modis[l] vna cū sua ꝓgenie semotis. Sinaut sine liberis decesserint: si quidē intestati ad oēm hereditatē patronos

a ¶ Sed nostra. q̄r tum ius. b ¶ Omi natione. al's oium noticia. c ¶ Cōposuim⁹. ⁊ huiusvt credo habetur mētio in multis locis: vt. §. titu. j. d ser. cogna. in pn ci. et. §. de legiti. ag. suc. §. fin. d ¶ Sic ei interpositio est. e ¶ Nullum locū. et in hoc non corrigit lex papia. ⁊ no. q̄ prodest pauptas filio liberti. sicr al's C. de epis. ⁊ cle. si q̄s §. sinaūt. f ¶ Fecerint: scilicet isti liberti minores centenariis. g ¶ Reseruauit. scilicet nr̄a constitutio: scilicez vt in totū succedat: vt. §. eodē in princi. h ¶ Bonorū possessores. i. filios emācipatos: vt. §. d here. que ad intesta. §. emācipati. i ¶ Habeant. scilz liberti. k ¶ Ad. eos. scilicz liberos libertoꝝ: q̄ tn̄ hr̄des instituti si se abstinuerint vel mixtim hereditati in integrū restituti fuerint dabatur p̄rono ius succedēdi vt. ff. de bo. li. ⁊ si ex. §. si filius. l ¶ Oib⁹ modis. sz nūq̄d ecōtra filio moriēte q̄ est libert⁹ preponit patrono.

patronasq; vocauimus [a]. Si vero testamentum quidem fecerint [b]: patronos autem aut patronas preterierint cum nullos liberos haberent: vel habentes eos exheredauerint: vel mater [c] siue auus maternus eos preterierint: ita q̄ nō possint [d] argui inofficiosa eorū testamenta: tūc ex nostra constitutione [e] p̄ bonorum possessionem contratabu. non dimidiā vt antea [f] sed tertiam partem bonorum liberi consequentur [g]: vel quod deest eis ex constitutione [h] nr̄a repleat [i]

Respon.sic:vt.§.titulo.j.de ser.cog. in fine.j.respon.

a ¶ Vocauimus. etiam ante fratres liberti. quod dic vt.§.titu.j.in fine.j.respon.

b ¶ Fecerint.s. ad extraneos

c ¶ Mater siue auus.quorum preteritio pro exhereda tione habet: vt.§. de exhereda.libe.§. mater.

d ¶ Nō possint.q2 iusta causa ingratitudinis intersit que sunt xiiij.vt in auk. vt cum de ap. cog.§. causas quo casu nullo iure agunt vt in auk. de immen. do §.fin. Sed quid si filium emancipatum pater pretereat sine causa vnde contratabu.habet:non autem querelam videtur admitti patronus. Sed hic large accipe de inoffi.vt etiam contineat per cōtratabu. sic.C. fa.her. l.filij.[iiij] iiij.

Additio. Nec obst.quia hodie ad instar filij in potestate preteriti videatur posse dicere nullum ꝛc.cum sit sublata differentia emācipationis ꝛ patrie potestatis: quia illud est verum ab intestato: non autem ex testamento. Ange.

e ¶ Costitutione.scꝫ greca.

f ¶ Ut antea.sicut erat de iure pretorio:vt.§.eo.qua de causa.

g ¶ Consequentur.scilicet quocūq; ti.relicti:vt.ff. de bo.lib.l.iij.§.fi.

h ¶ Constitutione.scilicet conditione ex lege greca: vt.ff. de condi. ex le.l.j.

i ¶ Repleat.p̄ter hoc ius succedēdi est: ꝛ aliud ius patronatus scilꝫ vt non vocetur ab eo in ius sine venia: vt.C. de in ius vocā.l.ij. item vt alat eum vt ff. de libe. ag.si quis a liberis. §. solent. Itē vt turpem actionē vel exceptionē contra eū non proponat: vt ff.de exceptio.do. apud celsum.§.aduersus. ꝛ.ff. de obse.l. honore.ꝛ.l. parens. Item vt possit eum in seruitutem reuocare: vt in auk.vt lib.de cete.§. j.col.vj. Item vbi eum inuenerit faciat ei reuerētiam:vt.ff.de in ius vocan. generaliter. ꝛ hec iura multis modis perduntur. Primo si patronus remiserit: vt in auk.vt.li.de cetero.§. illud. [v] Item si compulit libertum iurare ne accipiat vxorē: vel libertam ne nubat:vt.ff. de iur. patro.qui contra legem.ꝛ.l.adigere. [vj] Item si denegat ei alimenta:vt.ff.de bo.lib.si patronus. Itē p̄pter tertie ptis cōcessionē: vt hic. ꝛ.ff.de bo.li.etiā.§.totiēs.[vij] Itē si alteruter eorum relegatus fuerit vel deportatus:vt.ff. de iu.pa.siue. [viij] Item si natalibus restitutis est libertus: vt.ff.de bo.li.l. etiam. §.j.[ix] Item si mercedem pro futuris opis ab inuito liberto extorsit:vt.ff. de agnoscen. libe.l.si quis

Testm̄ īofficio sum qn̄ q̄ꝫ continet exheredationē et preteritionem

Ius patrona in multis consistit.

Ius patrona multip. pditur

Item si libertus domini mortē vindicauerit: vt.ff. de iure patro.l.penul.[i]Item si eum capite accusauerit:vt.ff.de bo.li.qui cum maior.j.respon.Item si non suis nummis empt⁹ est: vel a principe factionem liberam testamenti impetrauerit:vt.ff.d bo.lib.ēt.§.ij. v.

si quando minus tertia parte bonorū suorum libertus vel liberta eis reliquerit ita sine onere a: vt nec liberis b liberti liberteve ex ea parte legata vel fideicōmissa. prestentur c: sed ad coheredes d eorum hoc onus redundet.

Additio. Hoc verum quo ad successionē:remanet tamen sibi ius reuerentie adeo vt ex iniuria personali possit eum in seruitutem redigere.l.fina.C.de lib.& eoꝝ lib. vj.

Additio. Tale autem iuramētum potest imperator. Item ipse patronus remittere. Immo quilibet priuatus in cuius fauorem emanauit iuramentum potest ab eo relaxare & liberare: vt per Angelum aretinum hic.

Additio. Et tunc concluditur a cōtratabu. non autem a iure patronatus ſm Angelum hic.

Additio. Sed ibi de relegato nihil dicitur:vnde in eo non est vera ista glosa per nota.ī. quibus modis ius patrie potestatis soluitur.§.relegati. ix.

Additio. Dic verum si consentiente patrono non aliter.l.penultima et finali.ff. de nata.resti. per impetrationem tamen anulorum aureorum non tollitur ius patronatus.l.etiam.§.j.ff.de bo.libe. j.

Additio. Hoc verum filio existente in mora vendicandi:al's secus.l.ij.§.quid ergo.ff.ad sileia.

a Sine onere.sic in auth.de here. & fal.§.si autem.

b Liberis. quibus dantur alia legata etiam rupto testamento per contratabu.vt.ff. de li.pre.contratabu.bo.pos.pe.l.j.

c Prestent. [ij] sed cum filij sint quare non excludūt patronum: vt.ī.codē.§.cum vero maiores. Responde. hi filij erant ingrati:vt.ī.eodem.§.si vero. Uel dic q̄ h̄ i liberi erant nepotes qui & liberi dicuntur:vt.ff. de verborum significatio.liber. & eos precedit eorum pater:& eis talia legata dabantur: vt.ff. de li.prete.l.j.§.generaliter.[iij] ij.

Additio. Ubi tamen aliquis ex liberis rumpit testamentum per contratabu. prestat legata coniunctis personis. Et est ratio: quia in totū rumpit testamentum: & causam in totum ad se ab intestato trahit:secus in patrono:vt hic Ang. iij.

Additio. Utraq3 solutio potest eē bona in se ſm Angelum.

d Ad coheredes. sed nunquid insolidum tenebuntur coheredes. Respon.non:vt.ff.de leg.iij.in fine.& de vulga.substitu. & si contrabulas.[iiij] iiij.

Additio. Sed hoc est contra istum textū per quem dicta.l.iij.corrigit & ideo coniunctis prestabunt legata insolidum. Item extraneis saltem quando sunt indiuisibilia ſm doctores hic. An autem onus collectarum non solutum per eum qui grauari non potest redundet ad alios: vide per Angelum hic.

Liberto non tm̃ patron9 succedit: sꝫ etiã cõiuncti ipsi patrono vsqȝ ad quintũ gradũ. ꝛ capita: ꝛ q̃ primior ẽ patrono preferꝫ. h. d. Areti.

Multis aliĳs casibus[a] a nobis in presfata cõstitutione congregatis q̃s necessarios eẽ ad huiusmodi dispositionẽ iuris perspexim9: vt tam patroni patroneqȝ[b] q̃ liberi[c] eoꝝ: necnõ qui ex transuerso latere veniũt vsqȝ ad quintũ[d] gradum ad successionẽ libertoꝝ libertarũ ve vocet[e]: sicut ex ea cõstitutione intelligendum est: vt si eiusdẽ patroni vl' duoꝝ duarũqȝ plerumve liberi sint qui primior est ad liberti vel liberte vocet successionẽ: ꝛ in capita[f] non in stirpes diuidatur successio. Eodẽ mõ ꝛ in his q̃ ex trãsuerso latere veniũt[g] seruãdo. Pene[h] enĩ cõsonantia iura ingenuitatis ꝛ libertat; i successiõib9 fecim9.

a Multis aliĳs casibus. qui sequũtur statim.

b patroneqȝ. vt. ff. de bo. li. patrono. [v] v.

Additio. Ex q̃ nota q lz filij patroni vt succedãt liberto non sit necesse q sint heredes p̃ris: debent tñ esse tales qui patri vel matri succedere possint. Ange.

c Liberi. vt. ff. de bo. li. si pater ex patruo. §. iulianus.

d Usqȝ ad quintum gradũ. nũqd fili9 trinepotis ipsi9 patroni vel etiã ipse trinepos admittit? videt q nõ: q2 hic dicit vsqȝ ad quintũ gradũ. si quis tñ velit cõtradicere illud pro se induceret q oẽs ascẽdẽtes sui patris locũ succedũt: vt. ꝫ. de here. q̃ ab intest. §. fili9 ꝛ in auth. de he. ab intest. §. j. [vi] vi.

Additio. Ista glo. nõ pcedit duplici rõne. primo: q2 hic nõ assumittur psona alteri9 vt cũ altero pariter succedatur. secũdo q2 etiã in casu vbi assumit hoc non est vsqȝ in infinitum: vt per Ange. hic.

e Uocet p nostrã cõstitutionẽ. lz olim p bo. pos. tãqȝ ex familia vocarent: vt. ꝫ. de bo. pos. §. v.

f In capita. cũ codẽ gradu plures inueniãtur: al's patruus nepotem ex fratre excludit: vt. ff. de bo. li. si libertus. §. si libertis.

g Ueniũt. s. ab ipsis patronis.

h Pene. pꝑter tria dicit pene: ꝛ q2 hic vsqȝ ad quintum gradũ succedunt: vt hic d'r: al's vsqȝ ad. x. vel. ix. vt. ꝫ. de successio. cogna. §. si. Itẽ q2 hic in capita succedunt vt hic d'r. [vij] al's non ita: vt. ꝫ. d here. q̃ ab intestato. §. q2 placuit. [viij] Itẽ quia vnus patronus fili9 excludit nepotes ex altero: quod non est ita in ingenuis. licet. M. condixerit: vt ff. de bo. libe. si libertus preterito. §. si libertus. ꝛ de leg. tut. l. tutela. §. si duo. vij.

Additio. Quod an ita in liberis sicut in collateralibus patroni intelligatur, vide per Ange. hic in notabilibus. viij.

Additio. Et est ratio: quia successione ingenuorum plures descendentes ex vno habentur vt vnus: secus in successione liberti: vt hic. fallit in patronis eccl'ie: vt in. c. cuȝ plures. extra de iure patronatus.

a ¶ Peruenerunt. id est qui facti sunt plene liberi.
b ¶ Quodammodo. nō eñ[m] erāt vere peculium cū sint liberi vt. C. de in offi. testa. l. fin a. in fine.
c ¶ Nominatim. quid hoc sit. dic vt. §. de exhere. li. §. j.
d ¶ Eo[rum]. id est manumissorum.
e ¶ Quibus. id est latinis.
f ¶ Ad ciuitatez romanum. scilicet vt ciuis romanus efficeretur impetrando ius aureorum anulo [per] vel natales quod inuito patrono nō est faciēdū vt ff. de na.

¶ [illegible] [illegible] sermo est hodie suo [illegible] [illegible] dat in oīb[us] libertis: q[ui] hodie manumissio efficiuntur ciues romani. h.d. Arreti.

¶ Sed hec de his libertinis hodie dicē da sunt qui in ciuitatem romanam peruenerunt [a]: cum nec sint alij liberti simul et dediticijs et latinis sublatis cum latinorū legitime successiones nulle penitus erant: quia licet vt liberi vitam suaz peragebant: attamē ipso vltimo spiritu simul animam atq[ue] libertatem amittebant: et quasi seruorum: ita bona eoruz iure quodammodo [b] peculij ex lege iunia norbana manumissores detinebāt. Postea vero senatuscon. largiano cautū fuerat: vt liberi manumissoris non nominatim [c] exheredati facti extraneis heredibus eorum [d] in bonis latinoruz preponerētur: quibus [e] etiā superuenit diui traiani edictum qd̄ eūdem hoīem (si inuito vel ignorante patrono ad ciuitatem [f] romanam venire et beneficio principis festinauit) faciebat quidē vnū ciuez romanū: latinū vero morientē. Sed nr̄a cōstitutiones [propter] hm̄ōi conditionē vices et alias difficultates cum ipsis latinis etiā legē iuniā et senatuscō. largianū et edictū diui traiani in perpetuum deleri cēsuim[us]: vt oēs liberti ciuitate romana fruat[ur]: et mirabili modo q̄busdā adiectionibus [h] ipsas vias q̄ in latinitatem ducebant ad ciuitatē romanam capiendam transposuimus.

¶ De assignatione libertorum.

¶ Assignare liberto vel patroni liberis siue filiis siue nepotibus in potestate ille sui liberto succedit exclusis aliis etiam in eo gradu constitutis. h.d. Arretinus.

re. l. ij. §. fi. et. l. pe. et fi.
g ¶ Sed nostra cōstitutiōe. vt. C. d[e] la. lib. tol. [per] totum.
h ¶ Quibusdā adiectionib[us] scilicet decem vel vndecim casibus. C. d[e] la. li. tol. [per] totum.

¶ [De] assignatione liberto[rum]. Continuatio.

¶ Supra visum est quemadmodū patroni et eoruz liberi succedāt libertis. Ueruz q[uia] liberti interdū con sueuerūt assignari liberi patronorum ideo de hac assignatione subdit. Porcus.

diuisio. In summa. ¶ Totus iste titulus diuiditur in tres partes. Primo q pater pōt vni ex liberis libertum assignare: et ille solus liberto succedit. Secundo declarat quib9 liberis hoc fieri potest. Tertio q̄bus v̄bis et i quavoluntate. secunda ibi. Dat aūt. tertia ibi. Nec inter est. [ix] ix.

Additio.

An autē pater pōs sit emphitheosim quam pro se ex filijs suis stipulatus est vni ex eis in vltima voluntate vel inter viuos assignare: et q̄d i feudo vide p Johan. fa. et Ang. hic.

a ¶ Senatū. cui9 v̄ba sunt ff. eo. l. j.

b ¶ Pertineant. nulla. s. facta assignatione.

c ¶ Eius. scz patroni. Accursius.

d ¶ Filio. etiam pasthumo: vt. ff. eodem. l. finali.

e ¶ Pluresve liberos. in vno non est necesse.

f ¶ Num. id est an.

g ¶ Euanescat. ff. eo. l. vtrūq̧. §. So. f̄m. P. ibi valz assignatio fctā emācipato: vt ibi: lz emācipatōe hoc pdat si antea facta fuerit assignatio: vt hic. ar. ff. d arbi. nō distinguemus. §. cōpromisso. vel dic f̄m Azo. q in l. §. ria nō dicit fieri assignationē i emācipatū: sz an soli fieri in ptāte possit: sed nec in. d. l. de arbi. dicit cōpromissum: sz dicit non compelli sniam dicere. [i] l.

Additio.

Requirit q̄ vt assignatio teneat q filius sit in ptāte: vt hic: siue sit exheredat9 vel nō. siue iam natus: siue posthum9. vt. l. j. §. j. et. l. fi. ff. e. quoꝝ oīm rōnē vide per Johā. fa. et Ang.

In summa qd ad bona libertorum attinet admonēdi sumus cēsuisse senatum[a]: vt q̄uis ad omnes patroni liberos qui eiusdem gradus sunt equaliter bona libertoꝝ pertineant[b]: tamen licere parēti vni ex liberis assignare libertum vt post mortem eius[c] solus is patronus habeat cui prius assignatus est: et ceteri liberi qui ipsi quoq̧ ad eadē bona nulla assignatiōe interueniente pariter admitterētur nihil iuris i his bonis habeant. Sz ita demū pristinum ius recipiunt si is cui assignatus ē decesserit nullis liberis relictis. ¶ Nec tm̄ libertum sed etiam libertam: et non tm̄ filio[d] nepotive: sed etiam filie neptive assignare p mittitur.

¶ Uni ex liberis in potestate potest libertus assignari in omni voluntate etiā quibuscunq̧ verbis hoc dicit Accursius.

¶ Datur autem hec assignandi facultas ei q̄ duos pluresve[e] liberos in potestate habebit vt eis quos in potestate habet assignare libertū libertāve liceat. Unde querebatur si eum cui assignauerit postea emancipauerit: num[f] euanescat[g] assignatio: sed placuit euanescere: quod et iuliano et alijs plerisq̧ visum est. ¶ Nec interest an testamēto quis assignet an sine testamento: sed

a ¶ Quibuscunqȝ verbis.etiā nutu.[ij].ff. eo.l.j §. assignare.et pure vel sub conditione: vt.ꝟ.eo.assignare. ij.
Additio. Quod facit vt obligatus assignare redditus nō teneat tradere fūdos: nec dominiuȝ eorū: sed sufficiat dicere sup tali fundo recipias:de quo vide Joh. fab.

¶ De bonorū possessionibus.

Conti= nuatio. ¶ Supra visum est de hereditatibus q̄ ex testamento et ab intestato deferuntur iure ciuili: et partim iure pretorio. Uerum qꝛ pretor interdum emēdauit:interdum confirmauit ius ciuile successione testati ⁊ intestati dando bonoꝝ possessionēȝ:ideo subdit de bonorū possessionibus.

Ius bonorum. ¶ Totus iste ti. diuiditur in quattuor partes. diuisio. Primo ponit causas propter quas fuit inducta bonorum possessio de iure pretorio. Secundo ponit quas bonorum possessiones pretor facit Tertio imperator quasdam corrigit et et emendat. Quarto quantū tempus ⁊ quale statutū sit ad agnoscendum bonoꝝ posses. secūda ibi. Sunt aūt bonorum.tertia ibi. Sed eas quidem. quarta ibi. Cum igitꝛ plures.[iij] iij.
Additio. An autem verba transposita: puta posses.bono.vel bono.possessio. Item iudicatum solui: ⁊ solui iudicatum.idem vel diuersum importent.vide per Ange.hic.

etiā quibuscūqȝ verbis[a] patronis hoc pmittitur facere ex ipso senatuscon. quod claudiani temporibus factū est sub illo ruffo et ostorio scapula cōsulibus.

¶ De bonorum possessionibus.

¶ Bonorū possessiones introducte sunt de iure pretorio:non solum ab intestato: sed etiam ex testamē[...] ius ciuile antiquum

hoc dicit Aretinus.

Ius bonorū possessionis[b] introductum est a pretore emendandi[c] veteris iuris gratia: nec solum in intestatorum hereditatibus vetus ius eo modo pretor emēdauit[d]: sicut supra dictuȝ est: sed in eorū quoqȝ qui testamento facto decesserint. Nam si alienus[e] posthumus heres fuerit institutus q̄uis hereditatem iure ciuili

b ¶ Jus bonorum possessionis. q̄ est: ius persequēdi retinēdiqȝ patrimonij quod cuiusqȝ cum is moritur fuerit vt.ff. codē l.iij §.bonorum. Bonorū possessio q̄d est.

c ¶ Emēdandi.id est supplendi:quia minus bene decendo ad plenū dixerat ius ciuile non cognoscens emācipatos vt.ꝫ.de here.q̄ ab intest.§. emācipati.sic.ff.ad.l.rho.de iactu.l. vltima. §.j.et fina.vel dic emendandi proprie vt in agnatis feminis vbi ius pretoriū ius ciuile induxit: vt.ꝫ.de legiti. agnato.successio.§. sed quia et in posthumo. vt.j §. proximo. [iiij] iiij.
Additio. Et sic emēdari proprie est quando dicitur preter alioquin.l. Secus si de directo contra. quod no.pro statutis.

d ¶ Emendauit.expone:vt.ꝫ.

e ¶ Alienus posthumus. quis sit dic vt.ꝫ.de leg.§. posthumo.

adire non poterat[a] cũ institutio non valebat. Honorario[b] tñ iure bo.possessor[c] efficiebatur: videlz cum a pretore adiuvabatur: sed et is[d] a nostra cõstitutione[e] hodie recte heres instituitur:quasi ꝛ iure ciuili non incognit9[f] Aliquãdo tamẽ nec emendandi[g] neq; impugnandi[h] veteris iuris[i]:sed magis cõfirmandi gratia pretor pollicetur bono.possess.[k] nã illis quoq; qui recte testamẽto facto heredes instituti sunt dat ꝓm tabu. bono. posses. Itẽ ab intestato suos heredes et agnatos ad bono.posses. vocatur:sed et remota[l] quoq; bono.possess. ad eos pertinet hereditas iure ciuili

Pretor solus non facit quem heredem sed loco heredis. h. dicit Aretinus.

Quos autem solus vocat pretor ad hereditatem[m] heredes quidem ipso iure non fiunt. Nam pretor heredem facere non potest. Per legem enim tantũ vel similem iuris constitutionem heredes fiunt veluti ꝑ senatuscõsul.[n] ꝛ constitutiones principales:sed cũ eis pretor dat bo.pos. loco heredũ constituũtur[o] et vocãtur bonoꝝ possessores.

Pretor ampliat successionis materiã

a Non poterat. vt.s. de leg'.§. posthumus.contra.So. vt ibi.

b Honorario.ff. eodẽ.non est.§. vbicunq;.contra. Sed hic specialiter ex illa regula excipitur per ipsũ pretorem. et quo ad hoc derogatur illi regule generali. qꝛ nõ est dubiuz quin generi per speciẽ derogetur: vt.ff.ď pe. l.sancio legum.

Generi per speciem derogat.

c Bonorũ possessor: ꝓm tab.

d Sed et his. scz posthum9 alienus.

e Constitutione scz greca: vt.s.de le. §. posthumus.

f Non incognit9. sed cognitus: nam cõstitutiones sunt de iure ciuili.vt.s.de iusti. et iure.§. ius autem ciuile.

g Neq; emẽdandi.vt.s.eo.j. rñ. ꝛ dic emendãdi.i.supplendi.

h Neq; impugnandi.vt.s.pri. respõ. Et dic.i.corrigendi.

i Veteris iuris.s.ciuilis.

k Bonoꝝ possessionẽ. no. tres vias pretorias.

l Et remota. quare ergo fecit pretor. Respõ. vt successoribus vias ampliaret:sic.ff.de lega.ij.filius.§. varijs.argu.j.ff.nau. cau. sta. idem §. sed an sit.ꝛ.§.sed si gratis. [v] v.

Additio. Dic ꝙ immo cõcordant:quia ibi et si nõ necessariũ vtile tamẽ fuit pretorem se intromittere: quia ꝙ recipit omnino tenetur:vt ibi. ꝙ nõ semper erat de iure ciuili. Et puidentiaz istius iuris pretorij: vide plene per Angelum aretinum hic.

m Ad hereditatem.id est ad successionem:vt emancipatos ab intestato ꝛ cognatos.

n Per senatusconsul.terculiano et orficiano.

o Constituuntur. vt.C.de suis ꝛ legi.here.l.fi.[vi] vi.

Additio. Item in succedentibus ex constitutione alicuius baronis vel marchionis: quia censetur esse ius pretorium. Et nota ꝙ non habent nisi actiones vtiles: nec ciuiles efficiũtur pretorie. Penes quem autez sint ille directe que cõpetebant defuncto: et quid si ille qui adire poterat de iure ciuili petebat bonorum possessio. vide plene per Angelum aretinum hic.

[illegible] ꝙ fit per. l. xij. tabula. hoc dicit. Arretinus.

¶ Adhuc aũt et alios quãplures[a] grad⁹ pretor fecit in bonorum possessionib⁹ dãdis: dũ id agebat: ne q̇s[b] sine successore moriatur. Nã angustissimis[c] finib⁹ cõstitutũ per legem. xij. tabu. ius percipiẽdarũ hereditatũ ꝑtor ex bono et equo dilatauit.

¶ Decẽ bonorũ possessiones hic numerantur: quarũ [illegible] cõpetũt testõ facto: relique [illegible] intestato. Ange.

¶ Sunt aũt bo. pos. ex testõ quidem he. Prima que pre preteritis liberis[d] datur: vocaturq̃ contratabu[e]. Secũda quã omnibus iure scriptis heredibus ꝑtor pollicetur. Ideoq̃ vo-

e ¶ Contratabulas. sed quare datur suis cõtratabu. cũ ipso iure nullum sit testamentum: vt. s. de exhere. libero. in princi. Respõ. duas habet vias. vnã de iure ciuili per quã potest dicere nullum aliam de iure pretoris ꝑ quã nõ potest dici nullũ sed annullandũ: cuz nec fieri nec desinere possit habere de iure pretorio. vt. C. de libe. ꝑte. l. fina. et s. eo. §. q̇s aũt. [viij] Item quare contratabu. dicitur ex testamento: cũ magis cõtra testamentum dici deberet cum rumpit testamentũ: vt. C. de col. vt liberis. Respon. ideo sic dicitur: quia sine testamento cõpetere non potest. Item quare hãc premisit cum ſm tabu. dignior sit. Respon. quia donec ista competit illa dari non potest: vt. ff. de contratabu. l. illud §. fina. et de secun. tabu. l. j. equissimum. j. respon. Item nunquid hec parenti datur contratabu. filij emancipati. Respon. sic ad instar patroni. vt. ff. si a pa. quis fuerit manumissus. l. j. et arg. ff. de bo. dã. l. fina. sic. ff. si ta. test. nul. extãt. l. j. [ix] viij.

Additio. Et sic ſm Jo. fab. presupponit ista glo. ꝙ tale testamentum sit aliquod de iure ꝑtorio: qr q̃uis sit simpliciter nullum de iure ciuili:

a ¶ Quãplures. q̃ lex. xij. tabula. vel q̃ dixerat.

b ¶ Ne quis. sic. ff. de interroga. act. et quia.

c ¶ Nam angustissimis. nã sui heredes et agnati tm̃ succedebant de iure ciuili ius integrum habentes: quia non sunt emancipati. de alijs enim non dicitur: vt. s. de heredi. ab intestato §. j. et de leg. agna succes. in principio.

d ¶ Preteritis liberis. siue emancipatis siue non: vt. C. de lib. prete. maximuum. circa princ. [vij] vij.

Additio. Non tamen datur exheredatis. Item nec institutis: nisi cõmisso edicto per preteritos: vt. l. nõ putauit in prin. et §. fina. ff. de cõtratabu. licet adhuc dictus preteritus nõ petierit: nec amplius petere possit cõtratabu. ſm Ange. hic.

Liberi ꝑteriti habent duo remedia ad impugnãdum testamentum.

Bonorũ pos. cõtabu. et ſm tabu. competunt ex testamẽto.

tamen ex bono et equo si velit filiꝰ recipit conualescentiã propter quã est spes aliqua: et cõtra eam datur contratabu. vt hic. ix.

[Additio] Etiam si sit nullum testamentum: vt quia sine causa preteritus sit: sicut de filio supradictuz est. et hec vera in ascendentibus p masculinum sexum: secus si per femininũ: quia datur querela tãtũ l. illud §. ad testamenta. ff. de cõtratabu.

catur ꝫm tabu.[a] testamenti. Et cum de testamẽtis prius locutus est: ad intestatos transitum fecit[b] ¶ Et prio loco[c] suis heredibus: ⁊ his qui ex edicto pretoris inter suos heredes cõnumerãtur[d] dat bo. pos. que vocatur vnde liberi[e]. Secundo legitimis[f] heredibus. Tertio decem personis quas extraneo manumissoris ꝑferebat. Sunt autez decẽ persone he: pater: mater: auꝰ: auia: tã paterni q̃ materni. Itẽ filius filia: nepos neptis: tam ex filio q̃ ex filia: frater soror ve cõsanguinei vel vterini. Quarto cognatis[h] proximis

tratabu. fiducia eũ emacipet: vt. ĩ. de legi. agna. succes. §. fina. [j] Itẽ nunquid filio in bonis matris datur hec bono. posses. Respon. non: vt. C. de suis et legiti. heredi. l. fina. [ij] Item nunquid in alijs vlterioribus ex linea descendẽtibus supradicta seruãtur: scilicet vltra filios. Respõ. sic. cum omnes inferiores dicuntur liberi: vt. ff. de verbo. significa. liberorum. j.

a ¶ Scd'm tabu. sic. ff. si ta. testamen. nulle. ex. l. j. Item hoc quãdo testamentum factuz in scriptis: al's ꝫm nuncupationem: vt. C. de secun. tabu. l. ij.

b ¶ Fecit. sic. ff. si ta. testa. nulle extant. l. j.

c ¶ Et primo loco. scilz inter eas que ab intestato deferũtur. Et no. hunc ordinem qui sequitur in edicto fuisse: sed non in obseruando: vt. j. sequitur.

d ¶ Connumerãtur. vt. C. de here. que ab intesta. §. emãcipati.

e ¶ Unde liberi. quid erit econtra filio emancipato mortuo. Respon. pater habet bonorũ possessionẽ vnde parentes: vel vnde liberi vtiliter cũ equa ratione vocent patrem ad hereditatẽ filij. vt. ff. de inoffi. testamen. nam et si. ⁊. ff. vnde lib. scripto vel dic vnde legitimi cũ semper con

Pater q̃ iure venit ad bona filij emãcipati.

[Additio] Et istam partem tenet Johannes fab. sed Ange. de aretio cõtra q̃ immo habeat: vel dic vt per eum hic.

[Additio] Et est ratio: q2 vnde lib. non datur nisi quibus datur cõtra tab. l. j. §. recte. ff. si ta. testamẽ. nul. extant. Angelus.

f ¶ Secũdo legitimis. id est agnatis et eis qui eorum loco sunt: vt. ĩ. de legiti. agna. successio. §. j. et. §. hec etiam. et. ff. vnde leg. l. ij. §. hoc autem. ⁊. l. iij.

g ¶ Tertio decẽ personis quas extraneo manumissori. i. ei q̃ emebat filiũ a patre ⁊ postea eũ manumittebat. nã sic fiebat olim emancipatio: vt. ĩ. qui. modis ius patrie potesta. soluitur. §. preterea. vel melius: vt ĩ. eodem. §. que autem.

h ¶ Quarto cognatis. qui iure ciuili nõ vocãtur: vt. ff. vnde cog. l. j. j.

respon. ꝛ. §. de succes. agna. l. respõ.
g ¶ Quinto tanq̃ ex familia. que dabatur patrono liberto moriente intestato. sequẽs dabaẗ eidẽ liberto moriẽte cũ testamẽto ſm quosdam. Uel dic q̈ hec familie: id est agnatis trãsuersalibus patroni datur vsq̧ ad quintũ gradum: vt. ff. de verborum significatio. pronũciatio §. familie. ꝛ. j. eodem §. quicunq̧. ꝛ. §. de successio. li §. multis. seq̄ns patrono ꝛ descendẽtibus ꝛ ascendentibus vsq̧ ad quintũ gradum. prima eñ non valet cũ hic tractetur tm̃ de his que ab intestato deferuntur.
b ¶ Sexto patrono. quare primo agnati patroni vocantur q̃ ipsi patroni. Respon. hic ordinem edicti seruat: non qualiter succedi de facto debeat et hic error in aliĳs casibus inuenitur.
c ¶ Septimo. deficiente parẽtela etiam fisco excluso: vt. C. vnde vir ꝛ vxor. l. j.
d ¶ Sed eas. scilicet supradictas x. bono. posses.
e ¶ Jncuriosum. id est sine cura.

Bonorũ pos. tãq̃ ex familia cui dabatur.

Quinto tanq̃ ex familia[a]. Sexto patrono[b] patroneq̧ liberisq̧ eorum et parentibus. Septimo[c] viro et vxori. Octauo cognatis manumissoris.

¶ [illegible] ſm tabulas. Itẽ ꝛ vñ liberi et vnde legitimi siue agnati hodie [illegible] hoc dicit Aretinus.

¶ Sed eas[d] quidem p̄toria introduxit iurisdictio. a nobis tamẽ nihil incuriosuꝫ[e] pretermissuꝫ est: sed nostris constitutionibus[f] oĩa corrigentes contrata. quidem et ſm ta. bo. posses. admisimus: vtpote necessarias[g] constitutas: necnon ab intestato vnde liberi et vñ legitimi bo. pos.

¶ Bonorũ possessio [illegible] in eius locum bonorum possessio [illegible]

¶ Que aũt in pretoris edicto loco quinto[h] posita fuerat: id est vnde decẽ persone: eam pio proposito ꝛ compẽdioso sermone superuacuam ostendimus. Cũ eñ prefata bo. pos. decẽ personas preponebat extraneo manumissori[i]: nostra constitutio[k] quã de emãcipatione liberorum

f ¶ Constitutionibus. que remanserũt in greco.
g ¶ Necessarias. id ẽ vtiles sic. ff. de offi. presi. l. j. in prin.
h ¶ Loco quinto. scilicet cõnumeratis bono. pos. ex testa. et ab intestato.
i ¶ Manumissori expone vt vt. §. §. iĳ. vel dic q̈ extrane⁹ manumissor est ipse pater quãdo nõ ex contracta fiducia emancipat. Sed si queras quare sibiĳpsi prefertur. Respon. sane intelligas vt pater auum emãcipantem nepotem precedat vel si ipse pater emãcipauit inueniuntur tamen decem persone que eum precedunt.
k ¶ Constitutio. de emanci. libe. l. finali.

a ¶ Manumissoribus. id est emancipatoribus.
b ¶ Contracta fiducia. id est saluo iure succedendi.
c ¶ Manumissionem. id est emancipationem.
d ¶ Dedit. i. concessit.
e ¶ Manumissio. id est emancipatio.
f ¶ Supradicta bo. posses unde decem persone.
g ¶ Constitutionem nostram. de qua habemus mentionem. s. de suc. lib. §. sed nostra.
h ¶ Posuimus. ut s. de suc. lib. §. multis.
i ¶ Sufficit eis. scilicet tam cognatis quam agnatis

fecimus omnibus parentibus eisdemque manumissoribus [a] contracta fiducia [b] manumissionem [c] facere dedit [d]: ut ipsa manumissio [e] eorum hoc in se habet priuilegium et superuacua fiat supradicta [f] bono. pos. Sublata igitur predicta quinta bo. possess. in gradum eius sextam antea bono. posses. induximus. et quintam fecimus quam pretor proximis cognatis pollicetur.

¶ Bonorum possessio tanquam ex familia et unde liberi et parentes patroni sunt sublate. Areti.

¶ Tunc antea fuerat septimo loco bo. pos. tanquam ex familia et octauo unde liberi patroni patroneque et parentes eorum utraque per constitutionem [g] nostram quam de iure patronatus fecimus: penitus euacuauimus. Cum enim ad similitudinem successionis ingenuorum libertinorum successiones posuimus [h]: quas usque ad quintum gradum tantummodo coartauimus ut sit aliqua inter ingenuos et libertos differentia: sufficit [i] eis tam contrata bu. bono. possessi. quam unde legitimi et unde cognati: ex quibus possunt sua iura vendicare: omni scrupulositate et inextricabili errore istarum duarum bonorum possessionum resoluta.

¶ Etiam hodie viget bonorum possessio unde vir et uxor et sextum locum occupat. Et bonorum possessione unde cognati manumissoris prorsus sublata remanent tamen sex bonorum possessiones ordinarie. Angelus.

¶ Alia vero bono. possessio. que unde vir et uxor appellatur et nono loco inter veteres bo. possess. posita fuerat: et in suo vigore seruauimus: et altiori [k] loco: id est sexto eam posuimus.

patroni. [iij] iiij. [illegible]

Qui excludunt agnatos et cognatos ipsius liberti: ut. l. liberto sine liberis. ff. de do. col. nec eis fit iniuria: quia si stetisset in seruitute non habuisset cognationem.
k ¶ Altiori. hinc trahe quod digniores altiori loco sedere debent. [iiij] et est altior qui proximior domino est: tyrones vero posteriores ut. C. de tiro. l. fina. et. ff. de aqua plu. arcen. l. j. §. penul. et. C. de offi. recto. pro. l. posterioris. iiij. [illegible]. Et ad hoc implorari potest offi-

Dignioribus detur sedes altior.

cium iudicis: non autem agi actione iniuriarum fm Johã.fab.hic.

a ¶ Decima. bene dico sexto poni: et hoc dico sublata decima. Ac.

b ¶ Enumeratas.§.eo.§.cunctis.

c ¶ Introduxerunt. vt.ff. vt ex le. & se. cõ. l. j. primo respon.

d ¶ Ut detur. scilicet bono. possess. Et no. duo esse necessaria: vt hec bono.possess.competat: scilicet vt.l. caueatur: vt bono.posses. detur. et quod de iure ciuili non possit succedere: alias cõpetit vnde legitimi: vt ff. vnde leg. l.iij. et ff. vt ex le. et sena. con. l.j §. finali. [v] v.

Bo.posses. vt[a] nõ competat duo sũt necessaria.

Decima[a] vero bono. possessi. que erat vnde cognati manumissoris propter causas enumeratas [b] merito sublata: vt sex bonorum tantummodo possessiones ordinarie permaneant suo vigore pollentes.

¶ Si lex dat alicui bonorum possessionem de nouo ex testamento vel ab intestato illator septima extra ordinaria. Breuis.

¶ Septima eas secuta quã optima rõne pretores: introduxerũt[c]. Nouissime enim permittitur edicto his etiam bono. pos. quibus vt detur [d] lege[e] vel senatuscon.[f] vel constitutione[g] cõprehẽsum est quã neqz bo. pos. q̃ ab intestato veniũt: neqz his q̃ ex testõ sũt pretor stabili iure cõnumerauit: sz quasi vltimum

Additio. Hoc verum in eo qui a lege.xij.tabula. cognoscitur: secus si hereditas et bo. posses. per nouas leges: scilicet post legem. xij.tabu. deferant: quia habet locum extraordinaria: concurrunt cũ alijs bo. pos. ex altera parte edicti agnitis & per pretorem mortuum pollicitis: fm Johan.fab. et ad contraria respon. vt per eum.

Bo.posses. septima q̃n hz locum.

e ¶ Lege. ponunt quidam exẽplũ ex testamento: vt. C. de inoffi.testa. l.iij.§.sed cum causa ex eo q filius natus in puerperio institutus presumitur ab intestato. ponunt exemplum in agnatis feminis et in quibusdam cognatis qui efficiuntur agnatis similes: vt.§.de legi.agna. suc.§.hoc etiam. vtrunqz reprobo: quia nulla lex expresse dat supradictis bo.posses. sz eos succedere dicit. ergo non datur hec septima sed vnde legitimi: vt.ff. vnde le.l.iij. Pone ergo exemplum ex testamẽto in posthumo alieno restituto: vt.§.eodem.§.j. Item tã ex testamẽto q̃ ab intestato. pone exemplum de eo qui decessit apud hostes: in cuius bonis datur bono. posses. ex. l. noua cor. vt.ff. de bono. posses. l.iij §.sed et eius. Accursius.

f ¶ Senatusconsul. orfi. et tertull. vt.ff. vnde le.l.iij. in prin.§.finali. nã eis datur bonorum pos. ibi. & nõ succedebãt de iure ciuili: vt.§.ad tertu. in principio debet ergo dari hic: vt ff. vnde le.l.iij.

g ¶ Cõstitutione. ponũt exemplum §.de le.agna.succes.§. hoc etiam. C. de emancipa.l. fina. sed hoc reprobo cum lege non caueatur eis dari bonorũ possessio. vnde habẽt vnde leg. vt.ff. vnde legi.l.iij. potest tamẽ dici q sibi subaudiatur maxime. Uel melius dic si aliqua noua con-

stitutio fieret de nouo que daret bonorum possessionem ex ea daretur hec septima.

a Et extraordinarium. no. duobus modis fieri bonorum possessio extraordinariā: q2 vaga: vt hic. Item quia non tribuit ius vt carboniana et si vēter mittatr in possessionem: ⁊ alia que datur gratia agnoscende litis que datur sine cause cognitione: vt. ff. de carbo. edicto. l. iij. §. cause. ⁊ de vē. in pos. mit. l. vbicunq3. §. interdū et de inofficio. testamē. papi. §. j. et alie cum cause cognitione: vt. ff. de bo. pos. l. iij. §. si causa. et quis ordo in bonorum possessio. ser. l. ij. §. dies. et §. in bonorum. [vj] vj.

l. pe. ⁊ fina. et eorum que ibi not. C. qui admit. ⁊c.

b Plures. quia decem: quarum sex remanserunt ordinarie: vt. s. eo. §. aliam. vsq3 ad. §. septima.

Carboniana pos. ius non tribuit.

et extraordinarium[a] auxilium (prout res exigit) accommodauit. s. his qui ex legibus senatusve cōsultis cōstitutionibus principū ex nouo iure vel ex testamento vel ab intestato veniunt.

Liberi ⁊ parentes habēt annum ad petendam bonorū pos. Alij agnati habent centū dies ⁊ portio deficiēs accrescit pari in gradu: vel ad alium deuoluitur per successorium edictū. [illegible]

Cū igit plures[b] spēs successionū pretor introduxisset: easq3 per ordinez disposuisset[c]: et in vna quaq3 specie successionis sepe plures extent dispari gradu persone: ne actiões creditorum differantur[d]: sed haberent quos cōuenirēt: ⁊ ne facile in possessionē bonorū defuncti mittantur: et eo modo sibi consulerent: ideo petēde bo. possessioni certū tempus prefiniuit. Liberis[e] itaq3 et parentibus tā naturalibus q3 adoptiuis in petēda bono. posses. anni[f] spacium: ceteris autem agnatis vel cognatis centum dierum dedit. Et si intra hoc tempus aliquis bono. posses. non petierit, eiusdem gradus personis accrescit[g]: vel si nullus sit deinceps ceteris bono. possessionē perin

c Disposuisset. alio modo in edicto q3 de facto competant: vt diximus. s. eo. titu. §. vj.

d Differantur. sic. ff. de suc. edi. l. j. primo responso.

e Liberis. naturalibus et emancipantis et emancipantibus: vt ff. de successo. edi. l. j. §. fina.

f Anni in honorē sanguinis: immo nō videntur coartādi cū velut ad ,ppria bona veniāt: vt. ff. eo. l. j. §. largi9. ⁊ de lib. ⁊ posthu. l. in suis. Accur.

g Accrescat. partes enim non petentium accrescunt petentibus: vt. C. quando non pe. par. pe. accres. l. j. [vij] vij.

Additio. Hodie tamen sine petitione ⁊ sine cause cognitione ⁊ datione coram iudice agnoscuntur. arg.

Additio. Et hoc verum etiam ipso iure quando eodem iure succedũt secus si diuerso: vt per Ange.

a ¶ Ex successorio edicto. hoc intellige, in cognatis: sed inter agnatos successorum edictum locũ non habebat: sz hodie vtrunqꝫ locum habet: vt s. de legiti. agnat. successio. §. placebat.

b ¶ Pollicetur. s. pretor.

c ¶ Non cẽt. ex clusus tñ tãqꝫ fili⁹ admitti põt vt agnatus: ⁊ exclusus vt agnat⁹ admittatur vt cognat⁹: vt sibi sucedere videat̃ [viij] vt. ff. de suc. edi. l. j. §. sed videnduz. [ix] viij.

Additio. Tu dic ꝙ simplex repudiatio vel relata ad hereditatẽ cõcernit omne ius et omnes vias succedendi qñ habet substitutũ: secus si ad ius adeundi qꝛ ad illud tñ refertur quod exprimit̃: nisi esset adiecta causa generalis: puta qꝛ hereditas damnosa vel similis. nam ex tali rõne repudiatio ad vtrunqꝫ refertur ẽm Ange. hic. ix.

Additio. Ex quo tex. infert Ange. ꝙ qui infra. xxx. an. hereditatẽ matris ex testamento non adiuit poterit infra alios. xxx. adire ab itestato: et sic poterit vsqꝫ ad. lx. an. dotez matris consequi ⁊ petere: quia nec contra filium: nec contra actionem de dote: cum sit heditaria hereditate iacente currit prescriptio. et dicit ꝙ ita obseruaretur in practica licet de iuris subtilitate opinio cõtraria sit verior.

de ex successorio edicto[a] pollicetur[b]: ac si is q̇ precedebat ex eo nõ esset[c] numero.

¶ Bonorum repudiãte bonorum posses. statim sequenti incipit currere tempus. hoc dicit Aretinus.

¶ Si quis itaqꝫ delatam sibi bo. pos. repudiauerit[d]: nõ quousqꝫ tps bo. pos. prefinituz excesserit expectatur: sed statim ceteri ex eodem edicto admittuntur[e].

¶ Tempus petendi bono. posses. est vtile. et hodie bono. posses. potest qualitercunqꝫ sine solemnitate peti. hoc dicit Aretinus.

¶ In petenda autẽ bo. posses. dies vtiles[f] singuli considerantur: sed: bene an

d ¶ Repudiauerit. id est suũ tempus.

e ¶ Admittũtur. vt. C. eo. l. fi. [j] j.

Additio. Idem ẽm Ang. in dilatiõe data actori ad probãdũ ⁊ reo. x. diez post ea sequentiũ: qꝛ statim ꝙ actor ꝓbauit vel renũciauit dilationi currit tps reo: si de hoc fuerit notificatus. An aũt vbi plures expectatiue sub diuersis datis habẽt clausulaz infra mẽsem duxerit acceptãdum: terminus mẽsis currat posterioribus qꝫdiu prim⁹ acceptare potest. vide hic ꝑ eum et Jo. fa.

f ¶ Dies vtiles. in quibus tria cõcurrere opz. s. ꝙ iudicis copia sit. item actoris. item rei: vt. ff. d diuer. et tẽp. ꝑscrip. l. j. ⁊. ff. quis or. in bo. pos. ser. l. ij. in prin. ⁊ §. dies. [ij] ij.

Additio. Hoc verum intellige de iure antiquo. Itẽ in istis bono. pos. que tribuunt ius: secus in aliis: vt est bono. pos. que datur gratia litis agnoscende. Item carboniana et que ventris nomine de quibus aũt tribuũt ius in pos. et an hodie procedant: et in eis locum habeat iste tex. vide per Jo. fa. hic. Hodie aũt

indistincte in omnibus bono. possessio. dies dicuntur vtiles: etiam si iudex pro tribunali non sedeat: ⁊ incipiunt currere die sententie: ⁊ currunt quamdiu non dubitat an sibi competat bono. possessio. sm Ange. hic.

a ¶ Principes. C. q̃ admit. ad bono. pos. l. penult. ⁊ fina.

b ¶ Pro petenda. erat enim alia edictalis q̃ edicto mortui pretoris competebat: hanc non erat necesse peti: vt. ff. de bo. pos. l. iij. §. sed si nemo alia decretalis q̃ a pretore, viuo decernit. [iij] ⁊ hoc olim solenniter: hodie sufficit quocunque modo dicat se velle agnoscere q̃ iudicialis dici potest: quia in iudicis presentia agnoscitur: vt hic ⁊. C. qui admit. ad bono. poss. l. pe. ⁊ fi. Item nunquid hodie bo. pos. locum habet. Respon. sic. nam ⁊ eas proponere quis potest ⁊ contra tabu. necessaria etiam est filio emancipato ⁊ preterito. [iiij] Item vnde vir ⁊ vxor necessaria vr: ⁊ vt olim alie erant necessarie: sic nec hodie. [v] eis tamen vti possumus. Alij contra. cum nouus modus succedendi sit inuentus: vt in aut. de he. ab intesta. per totum. iiij.

Bonorum possessio est duplex.

Bonorum possessiones etiam hodie necessarie sunt.

teriores principes[a]: et huic cause prouiderunt: ne quis pro petenda[b] bo. pos. curet: sed quocunque modo si admittentis eam iudicium intra statuta tempora ostenderit[c]: plenum habeat earum beneficium.

¶ De acquisitione per arrogationem.

¶ Olim omnia bona arrogati acquirebantur arrogatori: exceptis his que per capitis diminutionem perduntur: hodie vero acquiritur solum vsusfructus: vt [illegible] patri naturali. hoc dicit [illegible].

[illegible] Hodie tamen recessit ab aula: quia nec decreto nec partis citatione opus est: vt. d. l. fi. Que citato in quibus bono. pos. requiratur: et an procu. peti possit bono. possessio. vide per angelum hic. iiij.

[Solutio] Scilicet cum causa: alias diceret testamentum nullum ipso iure: ⁊ succederet ab intestato de iure ciuili: vt in aut. de he. ⁊ fal. §. exhredatos. In successione enim ex testamento nihil immutatur hodie per aut. de he. ab intest. sm tabu. autem nec olim nec hodie est necessaria: nisi in tribus casibus no. in. d. l. fina. Item in casu. l. cum heres institutus. ff. ad trebel. ⁊. l. posthumus. §. idem ait. ff. de iniust. rup. testamen. Jo. fa.

Additio Quod intellige nisi suus vel alius cum precederet: qui postea desineret esse heres per abstensionem vel alias: nam cum remaneat heres de iure ciuili, alius successor veniet de iure preto. sm Johan. fabri. vide etiam Angelum. s. de exhere. lib. in principio.

c ¶ Ostenderit. coram quocunque iudice.

¶ De aquisitione per arrogationem.

Continuatio.

¶ Quia bona q̃ nobis acquiruntur ti. vniuersali: aut acquiruntur per aditionem vniuersitatis: aut per bo. pos. aut per arrogationem: aut per aditionem bonorum causa libertatum conseruandarum. §. fi. s. per quas per so. no. acqui. ideo viso. s. de here. ⁊ de bo. pos. sequitur videre de acquisitione per arrogationem. Porcus.

diuisio. Sthet alterius. ¶ Totus iste titilus diuidit in tres partes. Primo vnde fuit introducta acquisitio per arrogationē. Scdo postea illud declarat tam de iure antiquo ꝙ moderno: ꝛ quid arrogatori acquiratur. Tertio an arrogator teneatur ad debita arrogati Secunda ibi ecce enim Tertia ibi. sed ex diuerso.

Est ꝛ alterius generis ꝑ vniuersitatē successio [a] que neqꝫ lege.xij.tabularum: neqꝫ pretoris edicto: sꝫ eo iure quod consensu [b] receptuꝫ est introductū est. ¶ Ecce enim cum paterfa. sese in arrogationē dat omnes res [c] eius corporales et incorꝑales queqꝫ ei debite sunt arrogatori antea quidē [d] pleno iure acqrebātur: exceptis [e] diminutionē pereunt: q̄les sunt operarum [f] obligationes: ꝛ ius agnationis [g]. Usus etem ꝛ vsusfru. licet his antea cōnumerabātur: attn̄ capitꝫ diminutiōe minima eos tolli ꝓhibuit nr̄a

a ¶ Successio. vt. ff. pro socio.l.actione.§.societas.[vj] vj.

Additio. Que lex est cōtra. qꝛ ibi non transit in arrogatorē societas. Item ob.eo. tit.l.j. ꝛ quare ibi non transeunt incorꝑalia sine cessione Respon.vide ꝑ Jo.fa.hic. An auteꝫ in arrogatorē ecclesia vel nouum prelatum trāseat possessio sine appellatione: vide per eum et Angelum hic.

b ¶ Quod consensu. scilꝫ arrogātis ꝛ arrogati.

c ¶ Omnes res.ꝛ etiā filij: vt.s.de adop.§.illud.

d ¶ Antea quidem.i.iure veteri.

e ¶ Per ca.di. scꝫ minimam. nam dando se in arrogationeꝫ minimā capi.dimi. patitur: vt.s.de capi.dimi.§.minima.

f ¶ Operarū.hoc intellige de operis q̄ liberis debētur ꝛ nō trāseunt ad heredem extraneum: vt sunt obsequiales: que in faciendo cōsistūt: scꝫ assurgere ꝛ similia: vt.ff.de operis liber.l.liberti. Item in fabribus incertis: vt.ff.de ope.li.si operaruꝫ iudicio. aliud si cōduxerit ille arrogatus operas alicuius. nam iste Opas obseqa les dn̄t liberti ꝑsonis.

g ¶ Jus agnationis ius succedendi qḋ quis per agnatōeꝫ cōsequit. et hoc hodie ē [vij] vt.j.eo.§. mortuo. Item ius petēde bono.pos.perit si ante eam petitam ad arrogandum se dederit. aliud si iam petijt: vt.ff. vnde libē.l.finali.ꝛ de contratabu. l.iij.§.si emancipatus.[viij] viij.

Additio. Scilicet iure istius voluminis: secus de iure auť. quia non admittitur: cum ius agnationis et cognationis nō differāt: vt in auť. de here.ab intestat.§.nullam.et sic arrogatus retinet successionem patris naturalis: de quo dic vt ꝑ Jo. fa.ꝛ Angelum aretinum legum doctorem hic. viij.

Additio. Jus tamen adeundi de iure ciuili indistincte retinet: ꝛ forte etiam inuitus adire cogi poterit ad instar naturalis: ꝛ rationem diuersitatis. Item an iura sepulchrorum vel vendicandi seu retractandi rem proximi sui transferantur in arrogatorem vel cessionarium. Et quid in homagijs ꝛ feudis que arrogatus tenet a domino.

a [i] Constitutio. C. de vsufruc. l. corruptionem.

b [ii] Nūc autem aduersatur ei q̄d s̄. dixerat q̄ omnes res acquirebā tur arroganti.

adoptio. §. cū autem. Sed quid in patre naturali a quo hic arrogat⁹ erat emācipat⁹. R̄n. Pla. eū p̄ferri arrogāti. [i] sz hodie fratres vtrin q̄ꝫ coniuncti vocātur cū arrogante vt i auē. d̄ here. ab i-test. §. cōsequēs. colla. ix. i. Additio. Quod verum intellige vbi arrogat⁹ est sibi in scd̄o gradu: vt q̄ ē rogatus tanq̄ nepos: al's secus ɜm Ang. hic.

c [iii] Naturaliū parētū. vbi i aduētitijs tm̄ vsufructus q̄rit: vt. C. de bo. que lib. cum oportet.

d [iiii] Que extrinsec⁹ id est i aduentitijs. [ix] ix. Per cuius autez mortem extinguat an arrogatoris vel arrogati: vi de Johā. fa. hic.

Arrogato q̄ psone succedere debent.

e [v] Alie psone. vt descendētes a filio arrogato vt. C. cōia. de suc. l. fi. vbi est cōstitutio de qua hic fit mentio. Itē si hic

ꝯstitutio a. Nunc autē b nos eandē acq̄sitionem que per arrogationez fiebat coartauimus ad similitudinem naturaliū c parētum. Nihil em̄ aliud nisi tantūmodo vsusfruc. tam naturalibus parentib⁹ q̄ adoptiuis per filiosfa. acquiritur in his reb⁹ que extrinsec⁹ d filijs obueniūt dominio eis integro seruato.

¶ Arrogator succedit arrogato: nisi sint certe persone q̄ ipm̄ excludāt. Are.

¶ Mortuo aūt filio arrogato in adoptiua familia etiam dominiū eius ad arrogatorē pertrāsit: nisi supersint alie persone e que lex constitutioē nostra patrem in his q̄ acquiri non possunt f antecedūt.

¶ Arrogator non tenetur noīe p̄prio ad debita arrogati prius cōtracta: sz noīe filij tenetur. Aretinus. (ij) ij.

Additio. Et nota q̄ arrogās impuberez debet sibi quartam bonoꝝ suoꝝ relinq̄re. Et pōt ei pupillariter ꝛ directo substituere: scilicet ante pubertatem non post. Item debet cauere seruo publico de bonis impuberis restituendis coniunctis psonis. l. his verbis ff. de adop. Ang.

¶ Sed ex diuerso p̄ eo q̄ is debuit q̄ se i adoptionem dedit: ipso quidem iure arrogator non tenetur: sed nomine filij cōuenietur g: ꝛ si noluerit eum defende-

f Nō possunt vt in aduētitijs pfectitia em̄ sibi nō auferunt Accursi⁹.

g [vi] Conuenietur. de facto. [iij] nam non tenet de iure: sz d̄ his que ꝯ̄trxit postq̄ fuit arrogat⁹ tenet de peculio vt. ff.

arrogat⁹ esset impubes ꝛ impubes decederet admiterent etiā alij ex stipulatōe vt. ff. de adop. §. l. nō alr. ꝛ. l. his v̄bis. ꝛ. l. hoc autem. ꝛ. s̄. de

de pec. i. arrogatorē. [iiij] ꝛ si tūc nō defendat pater in bonis ipsi⁹ p̄ris fit missio: vt. ff. quib⁹ ex cau. in pos. eat. fulcinius. §. si quis. Accur. iij.

Additio. Immo etiam de iure vtilibus actionibus: sed dimittendo bona liberatur: vt hic. Idem in fisco vt.l.j.§.an bona.⁊ ibi Bar.ff.de iure fisci. iiij.

bat. Tertio verba dicti rescripti interpretatur. Quarto illud supplet secunda ibi. Et ita diui. tertia ibi. Hoc rescripto. quarta ibi. Sed cuz multas.

Additio. Quod verum si dixit de peculio: alioquin si sibi hereditas oblata fuerit distinguitur an iussu patris quesierit vel non: ⁊ an filius repudiet: et pater adierit pro se et econtra: sicut fit in naturali ⁊ legitimo: vt.l. fi.§.j.C.de bo.q̄ libe. Angelus arc.

re permittitur creditoribus per cōpetentes nostros magistratus bona que eius cum vsufruc. futura fuissent si se alieno iuri non subiecisset possidere: et legitimo modo ea disponere.

¶ De eo cui libertatis cā bōa addiciūt.

¶ Si hereditas illius [illegible] nō adeat: potest ille cui libertas est relicta vel alius petere sibi addici bona defuncti et satisfacere creditoribus. ⁊ erit [illegible] fideicom. est relicta erunt liberi etiam si bona forent a fisco occupata. hoc dicit Aretinus.

Accessit nou⁹ [a] casus successionis ex cōstitutiōe [b] diui marci. Nā si hi q̄ libertatē accepe runt [c] a domino in testamento [d] ex q̄ nō adit [e] hereditas [f] velint bona sibi addici libertatum conseruādarū causa audiūtur. ¶ Et ita diui

a ¶ Nouus. ⁊ est hic q̄rtus succedēdi modus: vt §. p quas personas vobis acquiritur. §.fi.
b ¶ Constitutione cuius verba hec sūt j.codez.§.si virgineo.
c ¶ Accepeerunt. de cōnatiōe.
d ¶ In testamento idem priuilegiuz datur cuilibet petenti bōa hac contēplatione: vt.C.de testamen.ma.l.finali.[v] v.

Additio. Et his prefertur qui preuenit, vt ibi in.§.sancimus.
d ¶ Non aditur. scilicet ab herede.
e ¶ Hereditas. quomodo valet quod in eo relictum est: vt.C.de fideicommis.l. eam quē. Rñ. hic speciale est.[vj] vj.

Additio. An autem legata etiam ad pias causas sine institutione heredis vel aditione hereditatis valeant. vide Johannem fabri et Angelum.

¶ De eo cui libertatis causa bona addiciuntur.

Continuatio. ¶ Supra visum est de acquisitiōne que fit per arrogationem ⁊ sic titu. vniuersali: verum quia est ⁊ alia q̄ fit per aditionem libertatum cōseruādarum causa.§.fina.§.per quas personas vobis acquiri. ideo subdit. De eo cui libertatis causa bona addiciuntur. Porcus.

diuisio. Accessit. ¶ Totus iste titulus diuiditur in quattuor partes. Primo ponit acquisitionem causa libertatis conseruāde. Secundo illud per rescriptum diui marci pro-

a ¶ Uenire.id est vendi.
b ¶ Idonee. fideiussorib⁹.[vij] vł pignorib⁹ vel fide hita: vt.ff.ð fideicō.lib.l.iiij.§.adijci. Ac. [viij] viij.
[…] Nec sufficeret si bōa sua obligaret sine traditiōe. An autez ꝓpter impossibilitatem hec cautio remittatur. vide p Joh.fa.ꝛ Ang.hic. viij.
[…] Et maior pars credito℞ preiudicabit minori ꝫ ang. p.l.ꝛ si cuz.l.se.ff. de pac.
c ¶ Creditoribus vel oibus vel vni nomine oim vt.C.de fideicō.lib.l.iiij.§.creditoribus
d ¶ Adita cēt.nota mirabile ꝙ ex hac pactione serui fiunt libeṙi: vt orcini. q̇ sint orcini ꝛ vnde dicātur:dixi.J.de sin.rc.ꝑ fideicō.reli §.pc.ꝛ hic.ꝛ.ff.de fideicō.lib.l.iiij.§.hi etiam.
e ¶ Tui liberti fiant.subaudi hoc tibi cōcedim⁹:.sꝫ opas neqꝫ orcinis neqꝫ ab eo manumissis impōat: vt ff.de op.li.l.si quis hac lege.
f ¶ Nam huic.subaudi cōcedim⁹.

marci rescripto ad pōpiliū ruffum continetur:verba rescripti ita se habēt. Si virgineo valenti qui testō suo libertatem quibusdaz ascripsit nemie successore ab intestato existēre in ea cā bona eius esse ceperunt vt venire[a] debeant is cuius de ea re notio est adit⁹ rōnem desiderij tui habebit: vt ꝯliberta tū:tā ea℞ q̄ directo: ꝙ earuz que per speciem fidecōmissi relicte sunt tuendarū gratia ꝯ adijciantur tibi si idonee[b] creditoribus[c] caueris de solido quod cuiqꝫ debetur soluēdo. ¶ Et hi quidez quibus directa libertas data est ꝑinde liberi erūt ac si hereditas adita esset[d]. Hi autem q̊s heres manumittere rogat⁹ est:a te libertatē ꝯsequunt. Itē vt si nō alia conditione velis tibi bona adijci ꝙ vt etiam directo libertatē acceperunt tui liberti fiant[e]. Nā huic[f] etiā voluntati tue si hi de quo℞ statu agit consentiāt[g] auctoritatē nostrā accōmodauimus[h]. Et ne huius rescriptionis nostre emolumentum alia ratione irritum fiat si fiscus bona agnoscere voluerit:ꝛ hi q̇ rebus nostris attendunt[i] sciant commodo pecuniario preferendam[k] esse libertatis causam: et ita bona cogenda[l]: vt libertas his salua sit q̇ eā adipisci potuerunt:ac si hereditas ex testō adita cēt[m].

¶ Bonis adiectis cessat venditio ipso modo essent bona soluēdo: al's ab alio facto valeat:vt.ff.ð fideic.li.l.iiij. hodie indistincte admittūtur

g ¶ Consentiant. al's in seruitute remanēt: ꝛ quē nolūt hr̄e prōnū hēbūt dñz.C ð'ma.te.l.si.§.iiij.
h ¶ Accōmodauimus.ff.de fideicō.li.l.iiij.§.hi qui.
i ¶ Attēdunt.vt.p curatores nostri.
k ¶ preferendaz.hoc est q̄ cōpetant libertates
l ¶ Cogēda.id est accipiēda per fiscuz.
m ¶ Adita esset.olim prius fiscus admittebat bonis nō aditis ab alio℞ etiā aditis dū

vt.C.de testa. ma.l. fina.§.pe. [ix] ix. [illegible] Et sic videtur q si ue sint relicte libertates siue non et siue hereditas sit soluendo: siue nõ: q sui et ẽt extranei preferant fisco: vt in auth. de here. et fal. §. in oibus et no. C. de fideicom. §. hoc amplius.
a ¶ Veneãt. i. vẽdantur.
b ¶ Eaz. libertatẽ. Accur.
c ¶ Successor. nũquid ex testamento vel ab intestato erit iste heres ? Rñ. neutrum dici põt. Dic ergo hũc anormalũ successorẽ eẽ sicut illuz

Successor anormalus.

[illegible] Arcti.
¶ Hoc rescepto subuentũ est: et libertatibus et defunctis ne bona eoz a creditoribus possideantur et veneant[a]. Certe si fuerint hac de causa bona adiecta cessat bõoz vẽditio: extitit defuncti defensor: et qdẽ idoneus q de solido creditoribus cauet
¶ [illegible] testato. h. d. Areti.
¶ In primis hoc rescriptum totiens locũ hz quotiẽs testamẽto libertates date sunt. Quid ergo si qs intestatus decedẽs codicillis libertates dederit: neq adita sit ab intestato hereditas: an fauor cõstitutionis debebit locũ hre: certe si in testatus decesserit et codicillis dederit libertatẽ cõpetere eã[b] nemini dubiũ est: tunc eñ cõstitutiõi locũ esse vba ostẽdũt: cũ nemo successor[c] ab

intestato existat. Ergo qdiu incertũ sit vtrũ existat an non: cessabit constitutio. si vo certũ esse ceperit nemineñ[d] existere tunc erit constitutioni locus.
¶ [illegible] stitui et iterũ adire: tñ adiecto semel fa[illegible]
¶ Si is qui in integrum restitui potest abstinuit se ab hereditate: an qñuis põt in integrum restitui põt admitti cõstitutio et bonoz adiectio fieri[e]. Quid ergo si post adiectionẽ lebertatũ pseruãdarũ cã factaz in integrũ sit restitutus vtiq non erit dicẽdũ reuocari libertates: qz semel compecierunt.
¶ [illegible] Areti.
¶ Hec constitutio libertatum tuendarũ

qui succedit heredi nõ implẽti defũcti volũtatez vt in aut. de here. et fal. §. i oibus. col. j. et iura sepulchroz habet: vt bonorum pos. vt. ff. de fideicõ. libe. l. iiij. §. fi.
d ¶ Nemineñ. heredem existere ab intestato. [1] j. [illegible] puta repudiauit vel lapsus est terminus prefixus ad instantiã petentis bona sibi adijci. Sz si solũ ad instãtiam creditoz fuisset pñ xus heres p herede. Angelus.
e ¶ Fieri. et respõ. sic: vt. ff. de fideicom. libe. l. iiij. Accursius.

a ¶ Diuisiones. id est casus.
b ¶ Costitutio. C. de testa. ma. l. fi.
Conti- c ¶ Species. id ē casus.
nuatio. ¶ De successionibus sublatis.

cursus. [ij] ij.
Additio. Quod facit vt penale dispositum in vno: puta vendente habeat locum etiam in emente cum sint correlatiua. vt per Ang.

¶ Supra visum est de multiplici specie successionuz q̄z sunt quedam que hodie sūt sublate: vt ē illa q̄ fiebat per bono. traditioem: vel senatuscōsul. clau. ideo subdit de successionibus sublatis. Por cus.

Erāt autē preter dictā[a] successionē. ꝛc.

diuisio. ¶ Totus iste titul⁹ diuiditur in duas ꝑtes. Primo tollit venditiones ꝛ successiones que ex eis fiebāt. Secūdo que fiebant ex senatusc. clau. Secunda ibi. Erat.

causa introducta est q̄ si libertates nulle sunt date: cessat hec constitutio. Quid ergo si viuus dederit libertates vel mortis cā: et ne de hoc queratur vtrum in fraudem creditorum an non factum sit: idcirco velint sibi adijci bōa an audiēdi sint: ꝛ magis est vt audiri debeant: ꝛ si deficiant vba ꝯstitutiōis.

¶ Supplet rescriptū diui marci. hoc dicit Aretinus.

¶ Sed cum multas diuisiones[a] eiusmodi ꝯstitutioni deesse perspeximus lata est a nobis plenissima costitutio[b] ī qua multe species[c] collate sunt quibus ius huiusmodi successionis plenissimum est effectuz quas ex ip̄a lectiōe cōstitutiōis pōt q̄s cognoscere.

¶ De successiōibus sublatis que fiebāt per bonoꝝ vēditiones: ꝛ ex se. natusc. cō. claudianum.

¶ Successio facta p venditionem bonoꝝ dibitoris est hodie sublata. h. d. Areti.

Erāt aūt p̄ter dictā successione olim ꝛ alie p vniuersitatē successiōes qualis fuerat bonoꝝ ēptio[d] q̄ de bonis debitoris vēdēdis per multas ābages[e] fuerat introducta: ꝛ tūc locū hēbat qn̄ iudicia ordinaria[f] in vsu fuerāt: sꝫ cū extraordinarijs iudicijs posteritas vsa est: iō cū ip̄is ordinarijs iudicijs etiā bonoꝝ vēditiōes expirauerūt[g] ꝛ tm̄modo creditoribus datur officio iudicis bona[h] posside

e ¶ Ambages. nā ꝓpōebat creditītor actionem: ꝛ si cadebat a syllaba cadebat a cā: si ꝯo non cadebat bona debitoris absentis vel presentis vendebat sua auctoritate q̄d hodie nō est vt hic. et. C. de formulis et impe. l. j. ꝛ ij.

Cām lim p bat d syllab cade bat.

f ¶ Ordinaria. id est solennia.

g ¶ Expirauerunt. id recesserunt.

h ¶ Bona. scilicꝫ omnia: vt ff. quibus ex cau. in pos. ea. l. j. sꝫ hodie ꝓ mensura debiti declarati: vt in aut. de exhi. ꝛ intro. re. §. si ꝯo. col. v.

d ¶ Emptio. id vendicatio: vt seq̄tur. ff. de actio. emptio. veteres. Ac-

a ¶ Libris.vt.ff.qui.ex cau.in pos. ea.per totum.et de bo.auc.iudi.pos ses.per totum.

b ¶ Bachata.i.capta vel decepta vt cum vino capitur vel bacho:ita et amore.

Ebrius et mulier luxuriosa equiparent. Additio.

Item furore amoris nil vehementius inuenitur:vt in aut. q. mo.na.ef. fi. legi §. illud.col. vi.Et maxime in iuuenibus. vñ versus Militat i teneris annis amor hospes amenus. Est in canicie ridiculosa venus. Facit.c.cũ iuuentute.extra de p̃sump.

c ¶ Substãtiam.si coniũgebat se alieno seruo et cõtra dñi nũciationẽ vt.C.ad senatuscon.clau.l.j.

re: (et prout vtile eis visum est) ea dispone re quod ex latioribus digestorũ libris[a] per fectius apparebit.

¶ Successio que fiebat per senatusconsul tum claudinanũ est hodie sublata. h. d. Aretinus.

¶ Erat et ex senatus consul.claudiano:mi serabilis per vniuer sitatẽ acquisitio: cuz libera mulier seruili amore bachata[b] ipsa libertatem per sena tuscõsul. amittebat: et cum libertate sub stãtiã[c] quod indignũ nostris temporibus esse existimantes:et a nostra ciuitate de leri:et non inseri no stris digestis conces simus.

¶ De obligationibus.

¶ Continuat et diffi nit obligationẽ. Are tinus.

Nunc transea mus ad obliga tiones. Obligatio[d]

¶ De obligationibus.

Continuatio angeli.

¶ Hic incipit secũda pars principa lis diuisionis totus istius operis gratia commodioris diuisionis : et etiam materiarũ . facit.l.caius §.j. ff.de leg.iij.cũ si.ibi not.Quoniam hic tra ctatur de tertia parte siue de tertia materia in qua versatur ius nostrũ quoniam versatur circa tria:aut circa per sonas:aut circa res:aut circa actio nes et obligationes:vt.s.de iure na. gen.et ciui.§.fina.vsq3 huc tractauit de personis et rebus: vt dicit glo. rubri.Igitur aliam et tertiã partem faciemus de obli.et actio.et per con sequẽs de tertia materia totius iu ris ciuilis.Et quamuis glo. rubrice cõ tinet bene rubricam ad precedẽtia: dic tamen clarius:vt.s. et dicã.j.de actionibus in rubri.

Aretinus

¶ Accur. autem sic continuat istã rub. Dictũ est supra de personis lib.j. de re bus in se cũdo et ter tio vsq3 huc. nunc de actioni bus debet dicere: vt s. de iure na §.fi.sed q2 obliga tio mater est actiõis vt.ff.de procur.l3.§.ea obligatio. iõ premittit de his obligationibus: et ideo dicit hic. Nũc etc. Accur.

Continuatio accursij

Nunc transeamus ad ob.etc.

¶ Totus iste ti.dimiditur in quattuor partes. Primo ponit diffi nitionem obligationis.Scdo ponit vnã diuisionẽ obligationis. Tertio ponit scdam diuisionem. Quarto illatã diuisionẽ in aliã subdiuidit. scda ibi.Omnium aũt.tertia ibi.Se quẽs.quarta ibi.Prius.

diuisio.

d ¶ Obligatio.videt quod nulla obli gatio diffiniat.nam ciuilis sola ha bet effectũ exigẽdi: vt pz in obliga tione litterarum ante biennium: vt.j. de litte.obligatio.Itẽ pz in obliga tione ciuili et naturali simul nam si

Obligationũ q̃daz est ciuilis tm̃:quedaz na-

turalis simul.

pactū fieret de nō petendo tollitur naturalis & remanet ciuilis. vt.ff. de solu.stichū aut pāphilū.§.naturalis.& tn̄ non hȝ effectum istuȝ:vt ĩ.de excep.§.preterea. Item nec naturalis:q2 nec per eā fit exactio lȝ ĩpediatur repetitio:vt.ff.de do.l.hoc iure.§.fi.sed dic ꝙ simul vtraqȝ hic diffinitur.[iij] Item si bona est diffinitio.ergo conuertit cuȝ suo diffinito vbicūqȝ ergo est iuris vinculum:est obligatio & econtra vbi non est tale iuris vinculum:nō ergo est obligatio nec fideiussor adhiberi pōt.ff.de ꝟbo.oblig.l.j.§.j.in fi.quod est falsum:q2 naturali obligationi accedit:vt.ĩ.de fideiussoribus.in princi. Sed dicas ꝙ hic est deceptio.nam si dicas est obligatio scȝ ciuilis & naturalis ꝟa est si dicas obligatio.s. nulla etiam naturalis falsa est:et sic vis est in dictione obligatio.vbicūqȝ em̄ dico ꝙ naturali obligatione quis tenetur intelligo de iuregētium:q2 conuenit solis hominibus & oībus.[iiij] iij.

Diffinitio bōa ꝯuertit cuȝ suo diffinito.

Additio. Et nota actionem filiam nasci ex ciuili obligatione tanqȝ patre:& ex naturali tanqȝ matre. Unde sicut. Adam a solo deo:sic ipsa quandoqȝ sine parentibus a solo imperatore ꝓducitur:& est datiua: de qua in.l. cum mota.C. de transactionibus.&.l. iurisgentiuȝ.in pn̄. ff.de pactis.quādoqȝ sine matre ex solo patre creatur sicut eua.vt.ĩ.de de litte.obligatio.per totum.Quandoqȝ econtra:vt videmus in domino nostro iesu christo:& in pacto de non petendo & sententia absolutoria vbi sola naturalis parit actionē vt.l.si vnus.§.pactus ne peteret.ff. de pactis.&.l.iulianus.ff. de condi. inde. quandoqȝ ex vtroqȝ parente nata remanet cuȝ matre sola:vt.d. l.iulianus. quādoqȝ cuȝ patre solo puta ciuili obligatione sublata naturali:vt.l.stichum.§. naturalis.ff. de solutio.

est iuris[a] vinculū quo necessitate[b] astringi

Angel. de arc. iiij.

Additio. Et est triplex fm̄ Jo.fa.prima que a iure non recipitur:sed eam dissimulat:vt obstat ab antidota. Secūda que in suo esse tm̄ & statu recipitur sine agēdi efficacia:vt ex pacto nudo. Tertia que cum agendi efficacia recipitur:vt descendens ex cōtractu iurisgentium. Uel est quintuplex fm̄ Ang.de aretio.vna improprie fm̄ instinctum nature.vt.l.j.§. ius naturale.ff.de iusti.& iure.alia ꝓprie cum aliquo tamen extrinseco vt bene facientibus benefaciamus l.sed si lege.§.consulit.ff.de peti.here. Tertia que ꝓuenit ex illa equitate:qua nil est tam contrarium fidei humane &c. vt.l.j.ff. de pact. Et hec est triplex: quia quandoqȝ stat in meritis suis terminis primeuis: & cadit etiam in seruo:vt ibi.quandoqȝ est gentium vsu reperta & approbata:vt in.l.ex hoc iure.ff.de iusti.& iure.quandoqȝ est etiaȝ a iure ciuili roborata.& iste due non cadūt in seruo de quibus singulis & earū effectibus:vide latius hic per eos.

a Juris vinculū.i.ius vinciens: & sic est res incorporalis:vt.§.de re. cor.& incor.in fi.vt enim boues funibus visualiter ligantur:sic homines verbis ligātur & intellectualiter:vt ff.de ꝟbo.signi.l.rei.§.j.vñ versus. Uerba ligant homines:taurorum cornua funes. Cornu bos capitur: voce ligatur homo.

Additio.

b Necessitate.tunc em̄ vere debitor est cū necesse hȝ soluere:vt.ff.de

verbo.sig.l.debitor.[v]& ita fm hoc nulla est obligatio cui opponatur exceptio.put diffinitur.ff.de reg.iu. l.non videtur cepisse.qd verum est si opponatur exceptio:ideo qz desijt esse vinculum naturale vel ciuile.[vi] nā quedā

Obligatio effectualis hz radicē naturalem.

...mur alicuius soluende rei [a] sm [b] nře ciuitatis iura.

¶ Ponit primam di...

exceptiones pponunt etiam quando vtrūqz vinculum adest:vt in mace.& velle.Sunt eni effectualis obligationis due radices.vna naturalis scilicet que consensu nascit: que inter omnes fieri potest etiaz inter seruos:& hec naturalis dicit:vt.ff. de pac.l.j.§.adeo hec radix contrario consensu tollitur: vt.ff.de solu. l.stichum.§.naturalis.qz nil tā naturale &c.vt.ff.de regu.iur.l.nil.sed hec naturalis vim non habet exigēdi:impendit tn soluti repetitionem vt.ff.de fideiusso.l.fideiussor.§.fideiussor.huic quādoqz accidit ciuilis etiam radix que illi naturali faciez dat vel formam vel vestez:vt possit parere actionem.Et hec ciuilis tollitur contrario ciuili actu non naturali:vt per acceptilationem.vt.j. quibus mo.tolli.oblig.§.j.al's.§.p acceptilationem. Item per sententiam remanente naturali:sed hoc non est ipso iure:sed per exceptionem:vt.ff.de condi.inde.l.iulian9. sententia enim de iure ciuili cū omnia iudicia sint de iure ciuili:vt diximus.§.de iure naturali.§.ius autem.in glo.vt sint &c.per.l.ff.de origi.iur.l.ij.§.hec disputatio.& hec ciuilis nō adheret seruis cū nil sint inspecto iure ciuili.vt.ff.de reg.iur. l.serui.& l.quod attinet. Item filio contra patrem vel econtra non nascitur:vt &.ff.de conditio.inde.l.frater a fratre.cū inter eos non possit

Obligatio ciuilis tollitur per acceptilationē & sniaz.

Obligatio ciuilis quibusdaz psonis non adheret.

esse indicium: vt.ff.de iudi.lis.iure ciuili impediente ratione patrie potestatis:vt.§.de patria potestate.§.ius autem.Accur. v.

Additio. Quod nota pro statutis vbi verba sunt pprie intelligenda.An autem appellatione debitoris,veniat fideiussor. vide hic Angelum. vi.

Additio. puta qz exceptio perimit actionē ipso iure.Secus in ea que eliderent:qz talis hic diffinitur fm Johan.fa. vij.

Additio. Hodie tamen in aduentitijs forte nascitur ciuilis obligatio qūuis durante patria potestate contra eū nō exerceatur.vide Ang.hic.

a ¶ Rei.vel etiam facti:quia verbum rei generale est:vt.ff.si cer.pe. l.j.in fi.&.ff.de verbo.significa.l.rei. [viij] viij.

Additio. Quod nota p statuto dictante:qp p qualibet quantitate rei petite soluantur sex denarij pro libra.An habeat locum si factum aliquod petatur:dic vt per Angelum areti.hic.

b ¶ Scdm. istud scdm potest referri ad totam diffinitionem:quasi dicat obligatio sic diffinit fm iura romana.i.fm.l.& sic ciuilis naturalis hic simul diffinit. Uel dic qp refert tm ad principiū:scz iuris vinculuz. Et qd dicit quo astrigimur:scz qnqz: vt qn ē ciuilis: & naturalis: qnqz nō:vt qn est naturalis sola vel ciuil sola.& fm hoc quelz diffinit hic: nō ēt naturalis vl ciuilis sola. Uel dic qp ponit remotiue hec dictio fm.qsi dicat.illa obligatio est iuris vinculum que est fm ius non contra ius. ff.de vbo.oblig.generaliter.&.l.veluti.& fm hoc refertur ad pmū.Uel

dic q refertur tm̄ ad illā dictionem solucde. nā fm̄ ius sunt faciende solutiones: vt res que bona soluatur: vt.ff.si cer.pe.l.cum quid.z.ff.commo.l.iij.§.si res. Item cōgruo loco et tēpore: vt.ff.de solu.si soluturus. Itē de euictione promitti: al's non videt̄ soluere: vt.ff.de verbo.obli.l.iulia.§.qui fundum.z ff.de cōdi.causa da.l.fina.z de euic.l.ij. Item per competentes actiones et iudices fiat solutio aliter nō valet sentētia nec solutio fieri debet.vt.C.si a non compe.iu.l.fina.[ix] ix.

Additio. Et iō allegat̄ singulariter q snīa lata ex actione siue libello siue sup libello inepto non valeat. Immo nec per superiorē poterit cōfirmari: nec valebit snīa cōfirmās: nisi coram eo ex libello correcto et in meli⁹ reformato rite z recte actū fuerit: vide Ang.areti.hic.

a ¶ Summa.i.prima.vel summa.i.breuis.sic.s.de iure perso.in prin. est eniz quandoq maior: vt.i.eodē §.finali.

diuisionis difinitio. b ¶ Diuisio.diuisio est innumerabilis materie breuis cōpositio.et diuisio multa facit.vt diximus in prohemio.§.penultimo.

c ¶ Legib⁹.vt legis aqlie obligatio: vt.i.ad.l.aql.in prin. Itē de pau

uisionem obligationum: quia alique sūt ciuiles alique ptorie ¶ Omnium autem obligationum summa [a] diuisio [b] in duo genera deducit̄. nā aut ciuiles sunt aut pretorie. Ciuiles sunt que aut legib⁹ [c] constitute: aut certo iure ciuili comprobate [d] sunt. Pretorie sūt quas pretor ex sua iurisdictione constituit [e] que etiam honorarie [f] vocantur.

¶ Ponit secundam diuisionē obligationum que est quadruplex. Ange.

¶ Sequens [g] diuisio in quattuor species diuiditur: aut enim ex [h] contractu sunt: aut ex q̄si [i] cōtractu aut ex maleficio [k] aut ex quasi maleficio [l].

peric per.l.xij.tab.vt.ff.si qua.pau.fe.di.l.j.j.respō. Itē furti nec manifesti.vt.i.de noxa.§.sunt autē.secus aūt est de furto nō manifesto: qz illa obligatio est pretoria: vt.i.de perpe.et tempo.actio.§.furti quoq.

d ¶ Iure ciuili comprobate. vt sūt obligationes iuregē.inuēte.s.de iure natu.§.ius aūt que a iure ciuili sunt cōprobate: vt.ff.de iusticia et iure.l.ius autem ciuile.

e ¶ Constituit.vt obligatio ex furto manifesto.vt.i.de perpe.et temp.ac.§.j. Item ex rapina et vbicunq pretor aliquā obligatiouem inducit: vt patet per multos ti.vt.ff.de iusti.et iu.l.ius autez ciuile.§.pretorium.

f ¶ Honorarie.quia pretores honores gerebāt: quod dic vt.s.de iu.natu.§.pretorium.

g ¶ Sequēs diuisio.s.obligationū

h ¶ Ex contractu. vt.i. vsq ad ti.de obli.que ex quasi contractu.

i ¶ Ex quasi cōtractu.vt.i.de obli.ex quasi cōtractu. Sequētes duos titu.scilz per quas perso.vo.ac.et et quot modis tollitur obliga. vsq ad quartū li.sunt cōmunes.

k ¶ Ex maleficio. vt.i.de obli.ex malefi.de. vsq ad titulum de obliga.ex quasi male.

l ¶ Aut ex quasi maleficio.vt.i.de

oblig.ex quasi male: ⁊ subaudi.aut ex varijs figuris causarum.vt.ff.de act.⁊ oblig.l.j.in princi.

a ❡ Ex contractu.proprie ponitur quo ad illos cōtractus vbi hincinde nascitur obligatio. improprie ꝗ ad alios: vt.ff.de ꝟbo.sig.l.labeo. sic.ff. si cer. pet. l.certi conditio i ꝑn. et de offi. procō.⁊ le. l.ij.[1] j.

Additio.

Quod no. pro statutis que ꝑprie sunt intelligenda.Ang.

❡ Obligationes ex contractu sunt in quadruplici differentia. h. d. Angelus.

❡ Pri⁹ est vt de his q̄ ex cōtractu[a] sūt dispiciamus: harum ⁊ que[b] quattuor sunt species: aut enim re[c] contrahūtur aut verbis[d] aut litteris[e] aut consensu[f]: de quib⁹ singulis dispiciam⁹.

b ❡ Eque.vt.s̄.Accur.

c ❡ Re contrahuntur. vt. ī. titulo proximo.

d ❡ Uerbis.vt.j.titu.ij. vsq̧ ad titu.de lit.obli.

e ❡ Litteris.vt.j.de litteraꝝ obli.

f ❡ Consensu.vt.j.de obli. ex consensu cum sequē.ti. Sed que est differentia inter actionem ⁊ obligationem et contractum.Respon.contractus est verborum conceptio vel cōsensus:vt patet.ff.de verbo. obliga. l.stipulationum.§. stipulatio. et est facti:vt.ff. de cur.fur.l. consilio. in fi. Obligatio est: quia inde nascitur actio:vt.ff.si cer.peta.l.ij.circa finē.Actio est.qđ postea inde surgit: et sic nullum est alterum.vt.ff.de ꝓcurato.licet.§.eo.et.j.titu.ij.in princi. et hec duo sunt iuris :vt in diffinitionibus patet.

Obligatio et actio differūt

❡ Quibus modis re contrahitur obligatio.

❡ Continuatio istius tituli ad precedentem patet.s̄.titulo proximo in fine. Aretinus.

Continuatio.

R E cōtrahitur. ❡ Totus iste ti. diuiditur in quinq̧ partes. Primo ponit de mutuo.Scđo de indebito soluto. Tertio de commodato. Quarto de deposito. q̄nto de pignore dato.secūda ibi in.§. Is quoq̧ tertia ibi, Item is.quarta ibi. Preterea. quinta ibi in.§.Creditor q̄q̧.

diuisio.

❡ Quibus modis re contrahit obligatio.

❡ Obligatio ex mutuo contrahitur re:⁊ in his rebus que pōdere numero vel mē sura consistūt. Et dicitur mutuum: quia de meo tuum fit. hoc dicit Aretinus.

R E cōtrahitur[g] obligatio velu

g ❡ Re cōtrahitur.in primis notavestiri pactū id qđ est nuduz [ij] sex modis. Respon.vt hic verbis: vt.j. titu.j.litteris:vt.j.de lit.ob.cōsensu vt.j.de ob.ex con.cohercētia contractus:vt si iuxta cōtractum apponatur aliqđ pactū ante vel post: vt.C. de pac.petens.⁊.ff.de pac. iurisgen. §.quinimmo. Itē interuētu rei: vt in cōtractibus innominatis ex quibus nascitur actio de mū re secuta: vt.C.de re.per.ex placito.[iij] Sed quid differt ea qua vestitur re ab ea que interuentu rei vestitur. Rn̄.prima habet vestimētū ⁊ robur statim cū nascitur.nā tacite agitur vt reddatur mutuū vel cōmodatū.ff.si certum pe.cū quid.Sed in alia dudum forte postea q̄n res tradit.C.de pac. petēs.⁊.C.de re.permu.ex placito.⁊ adde duos modos:vt no.di.§.quin=

Pactuz nudum sex modis vestitur.

Uestiri ⁊ interuētu rei differunt.

immo.s.qn̄ vestit legis auxilio' qđ est quotiens nudū pactum actionē parit:vt in donatione:vt.ff.de pac. l.legitima. Item rei principio:vt in pollicitatione facta reipu. vt.ff.de pollici.l.j.

Pollicitatio.

Itē auctoritate leg; vt.C.đ do. si quis argentū. Itē iureiur. vt ff. de ope. li.vt iurisiurandi. Accursius [iiij]

ti ex mutui datione. Mutui[a] aūt obligatio ī his reb⁹ ꝯsistit q̄ pōdere[b] nūero mēsura ve ꝯstat: veluti vino:oleo:frumento pecunia numerata: ere: argēto:auro:q̄s res aut numerando[c] aut metiēdo[d] aut appendendo[e] in hoc damus:vt accipientiu; fiant. Et quandoq; f nobis non cedē res:

nature aptet. Itē actus.s.vt detur ſm naturam suam. Nam si dedero pecuniā in sacculo non numerata; vt tantūdem reddas nō erit mutuū sed noiatus contractus. Uide hos casus.ff.si cer.pe.l.ij.§.ij.

b Pondere.vt.ff. si cer.pe.l. ij.§. item mutuū. cōtra. Solu. ibi large accipit nomen pecunie: vt.ff. de lega.j. talis. Accursius.

iiij.

Et dicit pactum nudum qđ stat in puris finibus conuentionis:al's si transit in ꝓprium nomen cōtractus vel formam seu solēnitatem vel cām per quam robur ⁊ efficaciā assumit erit vestitu;. Ang. iij.

Sed idem videtur in coniūctione de mutādo postea ex interuallo secuta. Salua ergo ista; glo. ſm Jo.fa.q2 in p̄mis ꝯctibus ex re ipsa declarat obligationem contrahi ad idē:vt in cōmodato vel eque bonū reddendum:vt in mutuo:⁊ iō tunc obligatio ⁊ actio a re cōtrahūtur. In secundis ꝟo est opus declaratione ꝟbali:⁊ ideo ex cōsensu dudum initio re postea interueniente contrahitur. iiij.

Ista ols vestimēta approbantur a doc.vt per Ang. q̄uis Ja. ⁊.P.dicant q̄ ꝓprie loquēdo pactū nō vestit nisi vno mō:sc; rei interuētu.ſm Jo.fa.hic.

Mutui q̄ttuor sunt necessaria

a Mutui.no.q̄ quattuor debēt esse in mutuo.natura:vt ad hoc sit inuenta: vt mensuretur vel metiat sicut est in pecunia: vt.ff.de ꝯhen. emp l.j. Item cōsuetudo. Item aptitudo:vt ad nūerū vel ad pōdus sue

Additio.

c Aut numerando.vt pecuniā.

d Aut metiendo.vt vinum:oleū: frumentum.

e Appendendo.vt ere:argento: ⁊ auro. Sed quid si librum ad pondus dedero. Rn̄.non est mutuu;:q2 si consideratur cōsuetudo[v] ⁊ aptitudo ⁊ natura rei talis.sic.ff.e.l.ij. §.j. Item quid si pecuniā in sacculo vt spēm.[vj] Rn̄.non est mutuū: q2 actus in mutuo ſłłs exigitur:vt ff.de leg.j.plane.§.ij. v.

Cōsuetudo: aptitudo in mutuo sūt consideranda.

Quāuis em̄ iter aliquas spēs sit oīmoda similitudo: tamen nisi ex ꝯsuetudine recipiant finitionem in genere suo in eis mutuū nō consistit. Ang. vj.

puta sine numero ⁊ obsignata:al's si ad numerū:vt decē; q̄ sunt in hoc sacco:⁊ sine obsignatione vel etiam cu; obsignatione:si tamē cōuenerit q̄ cavti possit erit mutuum:vt;per Jo.fa.⁊ Ang.hic.

f Et quandoq;.incidenter enim quādoq; eadem:q2 non indiget ea: vt arg.ff.si cer.pe.l.qui pecuniam. sed cū accepit eius debet esse proposit: vt aliud reddat:vt.ff.si cer.pe.l.

ij.in prin.Accur.[vij] vij.

[illegible] Et erit mutuũ etiã si post ea pro ista pecunia de mea volunta te alias res mihi soluatur ßm Azo nem hic.

a ¶ Qualitatis.i. bonitatis quod taci te semper p̄sumitur agi:vt.ff.si cer.peta.l. cũ quis.§.ij. Accur.

b ¶ Unde.quia fit accipiẽtis Accur.

c ¶ Tuũ fiat. cõponitur enim ex integro ⁊ corrupto:vt hic.⁊.ff.si cer.peta.l.ij.§.appellata. Et no.ꝙ lꝫ deseruire nominiꝫ:qꝛ nomina debent esse cõsonantia reb⁹: vt.s.de dona.§.est ⁊ aliud. Et nota recõciliari mutuum tribus modis: vt nota.ff.si certũ petatur.l.ij §.iij. [viij]⁊.s.quibus aliena.li.§.nunc admonendi.glo.in versicu.condici possunt. viij.

[illegible] Quibus adde duos alios modos:quos habes.ĩ eodem.§.itẽ is.in glo.Hic no.mutuum ⁊c.circa finem.

Mutuũ ex corrupto ⁊ integro cõponitur. Additio.

sed alie eiusdem nature ⁊ q̃litatis[a] reddunt.vnde[b] etiã mutuum appellatuꝫ sit: quia ita a me tibi datur vt ex meo tuuꝫ fiat[c]:⁊ ex eo contractu nascitur actio que vocatur condictio[d].

¶ [illegible]

d ¶ Conditio.scꝫ certi spãlis que de mutuo datur que appellaꝝ a quibusdam si certum petatur: vt.ff.de tribu.l.j. sed dic ꝙ condictio certi ex mutuo spãlis dicatur. Est ⁊ alia generalis que datur ex omni causa ⁊ ex omni contractu ex quo certum petitur:vt.ff.eo.l.certi condictio.in prin.[ix] Sed nũquid ad interesse datur certi actio. Quidaꝫ dicunt ꝙ non:vt.ff.si quis in ius vo.non ie.l.

Condictio certi spãlis

Condictio certi gñalis.

Interesse petiꝝ cõdictõe certi.

fi.nos diximus ꝙ sic.[j] ⁊.ꝙ.d.l.dicitur incer.cõdictio dic.i.certi cõdi. que datur ad interesse quod est incertum.⁊ est ratio:qꝛ lꝫ prima facie sit incertum:certificatur tamen per iudiceꝫ:vt.j.de ac.§.curare[ij] secus si ad factum:qꝛ in sententia nõ certificaꝝ q̃titas vt.ff.d ṽbo.obli. vbi autem.§.q̃ id qd ⁊.ff.de re.iudi.si qs ab alio.§.fina. ix.

re contrahitur obligatio:sicut ex mutuo pupillus tamen sine tutoris auctoritate non obligatur.h.d. Aretinus.

¶ Is quoqꝫ qui non debitum accipit ab eo qui per errorem[e]: soluit re obligatur: daturqꝫ agẽti cõtra

[illegible] Et qualiter differant in modo concludendi, vide per Angelum Aretinum legum doctorem hic. j.

[illegible] Et pro hoc allegat.Ang. hic casum in.l.ij.C. de inuti.stipul. Non est enim in potestate actoris quantitas interesse:sed spectat ad iudicem. ij.

Additio. Quod facit vt ex forma statuti possit peti executio istrumẽti sicut si contineret certam quantitatem. Quod est verum si posset in breui liquidari: al's secus. Angelus aretinus.

e ¶ Per errorem.aliud si ex certa scientia:vt.ff.de conditio.indebi.l. indebitum.⁊.ff.de regu.iur.cuius p errorem.⁊.C.de iur.⁊ fac.igno.cum quis.[iij] iij.

[illegible] Ex quo no.modum concludendi esse ꝙ indebitum soluit p errorem iuris vel facti prout fuerit ⁊ est necesse hoc exprimere:nisi qualitas psone agẽtis esset cã dãde cõ

Condictio indebiti quã cõclusionẽ hꝫ.

dictionis: vt in pupillo demente vel furioso. dic vt per Ange. hic.

Condictio indebiti ad qd datur.

a Cōdictitia actio. i. conditio indebiti que datur ꝑpter indebita soluta si facta sint accipiētis. vt. ff. eo. l. indebiti.

§. j. al's nulla condictio dat nisi dñiuz sit trāslatum. vt. ff. vsufruct. queadmodum ca. l. finali. et j. de act §.

eam propter repetitionem condictitia[a] actio. Nam perinde ci[b] ab eo[c] potest condici: si apparet[d] euz dare oportere ac si mutuum accepisset[e] Unde[f] pupillus si ei sine tutoris auctoritate indebitum per errorem datum est: non tenebitur indebiti conditione magis ꝙ mutuis datione[h]. Sed hec species obligationis non

sic itaqꝫ. et §. apellamus. [iiij] Itez ad augmēta naturalia: vt. ff. eo. l. indebiti non ad ciuilia: vt. C. eo. l. j. [v] ꝛ iniꝙstum locupletior est accipiens si bona fide percepit: vt. ff. eo. l. si non sortem §. libertus. al's si sciēs acceperit in totū: vt. ff. eo. l. in sūma. §. si seruum. ꝛ qñqꝫ furti: vt. ff. de cō di. fur. l. qm̄. Uel dic: vt ibi. [vj] iiij.

Additio. Immo contra qñqꝫ datur saltem ad possessionē: puta quia est difficile probare dominium pecunie solute. ꝛ idē videtur in mutuo: quod nota in practica. Ang. v.

Additio. Qd est verum qñ veniunt ad damnum et penam debitoris: vt vsure. secus si debitor non damnificaretur. Ang. vj.

Additio. puta quia falso se creditorem simulans ab inuito se exigit: secus si sibi non sponte soluatur: ꝫm Angelum aretinum hic.

b Ei. cui solutum est.

c Ab eo. scilꝫ qui soluit.

d Si apparet. si. i. quia. sed videtur hic dici ꝙ primo appareat indebituz: ꝛ sic ꝓbetur anteꝙ actio ꝓponatur. ꝛ ita ante lit. contesta. qd est falsum nisi in casu: vt. C. de testi. in aut. sed ꝛ si quis. sed rñ. hoc verbuz pōt qd hic est intelligitur cum effectu: scꝫ vt cōdenetur reus.

e Accepisset. vñde tenetur nisi in casibus: vt si soluitur ex causa que inficiatione crescit: vt. C. eod. ea que. Itē ex causa pietatis: vt. ff. eodem. eū is. §. si mulier. Item trāsac. vt ff. eod. in summa. Itē rei iudicate: vt. C. eo. l. j. Item scientie: vt. ff. eo. l. j. ꝛ hic dicit item iure: vt. j. de act. §. si postulāte. ꝛ al's vt no. j. de oblig. ex quasi contrac. §. j. que etiā omnia notabis in l. elegāter. §. si. ff. de cō di. inde.

Indebitū accipiēs certis casibus restitu re nō tenetur

f Unde pupillus. sed si pupillo solueris indebitū p errorē credēs te teneri nō poteris cōtra pupillū agere cōditione indebiti ex mutuo: sed ista obligatio nō videt ex cōdictione descendere: quia soluit pupillo per errorem.

g Mutui. qꝛ natura: nisi sit fact⁹ locupletior.

h Datione. sed qualiter tenetur ex mutuo. Distingue aut infans minor septē annoꝝ: ꝛ tūc nullo modo tenetur. [vij] vt. ff. eo. l. qd pupillus ꝛ. ff. de actio. ꝛ oblig. l. pupillus. aut maior infante: ꝛ tunc si tutori promittat nullo iure debetur. vt. ff. de auct. tu. pupillus. si alij promittat et sine tutore naturaliter tm̄ tenet: vt. ff. de noua. l. j. si cum tutore. etiaꝫ ciuiliter et naturaliter obligatur iꝫ restituitur: vt. ff. de auc. tu. l. impuberes. ꝛ. C. si tuto. vel cura. inter. per to. et in adulto habente curatorem.

Pupillus qualiter ex mutuo tenetur

idem ꝙ in pupillo. vt. C. de integ. re sti. mi. l. si curatorē ħr si curatorē nō hȝ ciuiľr ꝛ naturaľr tenet: [viij] sȝ restituitur. ꝛ hec oīa sunt ꝟa: nisi factus sit locupletior. vel quia sit salua pecunia: vel in aliā rē versa: vt ff. de sol. l. i pupillo: tunc enȝ tenet ꝛ ciuiliter et naturaliter ꝛ cum effectu: vt ff. eo. l. naturaliter. §. fi. ꝛ. l. sequen. ꝛ. ff. cōmo. l. iij. his ergo eisdem modis de indebito tenetur: vt hic dicitur. Et nota similitudinē inter mutuum ꝛ indebitum quod valet ad multa: vt. ff. eodem indebito. §. j. ꝛ. ij. vbi reconciliat indebitum eisdem modis quib⁹ mutuum. [ix] vij.

[illegible] Scilicet actione ex eo cōtractu. etiam si ad eum aliquid peruenit. tenet tunc cōditione si causa vel ad exhibendum: vt. l. iij. in pnc. ff. cōmo. Et item dicas de proximo infante ſm Ange. hic. viij.

Additio. Nisi contrahatur super re cuius alienatio est interdicta: qꝛ non obligaretur sine decreto. l. ad resoluēda. C. de predijs minoꝝ. ix.

Additio. Cui autem ꝛ contra quē competat ista conditio: vide glosaȝ ordinariam ꝛ ibi doct. ꝛ. in. l. si procurator. ff. de condi. indebi. ꝛ aliqd per Angelum hic.

a ¶ Ex contractu. nec est: immo ex quasi contractu: vt. j. de obligatio. ex quasi cōtractu. §. item is. Aliqd tamen tacite geritur propter quod est positus hic casus inter obligationes re ꝛ ex contratu: vt. ff. eod. si in area. §. respon. ꝛ. ff. commo. si is qui. §. vltimo.

videtur ex ɔtractu[a] consistere cum his q̄ soluendi animo dat: magis voluit negociū distrahere ꝙ cōtrahere.

¶ [illegible] cōmodatarius obligatur [illegible] ꝛ differt a mutuo: [illegible] in commodato non trāsfertur dominiū [illegible] nec teneris de casu fortuito: nisi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est gratuitum.

¶ Item is[b] cui res aliqua vtēda datur:

b ¶ Item is cui. quasi dicat. non solum in duob⁹ supriorib⁹ casib⁹: scilicet qñ aliqs accipit mutuū vel qñ accipit indebitū obligatur re: sed etiam in hoc casu. si vero cōmodauero tibi rem aliquam re obligaris: vt possim contra te agere cōmodati actione: sed differētia est inter illum qui mutuum accipit ꝛ illum cui cōmodata est res: quia si cōmodauero tibi equum meum: ego non do tibi eum vt tuus fiat: ꝛ ideo teneris mihi de eadem re restituenda. secus in mutuo: quia si mutuaui tibi non teneris mihi reddere eandem rem sed aliam rem eiusdem nature et eque bonam. Alia est differētia: quia qui mutuum accepit si casu fortuito amiserit quod accepit mutuo veluti incendio: ruina: naufragio: aut in cursu latronum: nihilominus possum agere contra eum ex mutuo: sed cōmodatarius diligenter debet custodire rem sibi cōmodatam. nec sufficit si adhibeat talem diligentiam in custodiendo qualem in suis rebus solet adhibere: si alius homo diligentius potuerit custodire. Si vero ꝓpter maiores casus cōmodatarius rem sibi cōmodatam amiserit non tenetur: si tamē ꝓpter culpam suā

Cōmodatū et mutuū differūt tripľr.

Casus fortuiti

casus ista non euenit: alioquin si tibi accommodauero ciphum meum vt haberes in domo tua: & tu forsitã tecũ in peregrinatiõe attuleris & in cursu latronum amiseris vel naufragio: teneris mihi de eo restituendo vel ab eius estimationem.

id est commodatur: re obligatur & tenetur commodati actione Sed is ab eo qui mutuum accipit longe distat. Nãq; [a] nõ ita res datur vt ius fiat [b]: & ob id de ea re [c] ipsa restituenda [d] tenetur ¶ Et is [e] quidem qui mutuum [f] accepit: si quolibet fortuito casu amiserit quod accepit: veluti incendio: ruina: naufragios: aut latronũ hostiumve incursu: nihilominus obligatus remanet. At is qui utendum accepit: sane quidem exactam [h] diligentiam custodiende rei

a ¶ Nãq;. prima differentia inter mutuum & cõmodatum.

b ¶ Ut eius fiat. quod est i mutuo

c ¶ De ea re ipsa. quod non est in mutuo.

d ¶ Restituenda. etiam non deteriorem: alias videtur reddita. vnde tenetur ad interesse vt. ff. cõmo. l. ij. §. si res. [i] j.

Additio. Qualiter autem tunc formetur libellus: & qua actione agatur siue deterior in se res reddatur: siue non in se: sed cum defectu alicuius iuris. vide per Ange. hic.

e ¶ Et is quidem. secunda differendia.

Mutuum est triplex.

Additio.

f ¶ Mutuum accepit. hic nota mutuum esse triplex. naturale tm: scilicet quando fit numeratio sine stipulatione de soluendo. ciuile tm quãdo stipulatio interuenit de soluendo sine numeratione. ciuile & naturale quando numeratio & stipulatio interuenit: vt. ff. si certum petatur. l. ij. Item no. quod deficit mutuum rõne rei: vt in fure: vt. ff. eodem. l. ij. §. mutui. & §. appellata. & ratione personae: vt. ff. si certum petatur. l. si a furioso. & ratiõe dissensus: vt. ff. si certum peta. l. si ego pecuniam. & l. si & me & titium. Reconciliatur autem mutuum consummatione: vt. ff. si cer. pe. l. nam & si fur. stipulatione: vt. §. si cer. pe. l. quibus vsucapiõe ad instar aliene pecunie date in dotem: ff. de iure do. l. peculus. Quibus adde duos alios modos scilicet propter superuenientiã dominij in mutuantem ex causa de preterito: vt. l. proinde. ff. si certum petatur. Item ratihabitione secuta vt. l. si procurator. ff. de condi. inde. Et hec extra in mutuo mere naturali: alias mere ciuili cursu biennij. Item ciuile cui natura cooperatur reconciliatur stipulatione siue precedat siue sequatur.

Mutuum deficit triplex.

Mutuũ reconciliatur pluribus modis.

Additio.

g ¶ Naufragio. hic not. fortuitos casus magis quam in alia lege. sic enumerantur aliqui casus. C. de pigno. actio. qui fortuitis. [ij] ij.

Additio. Et quod hic dicitur de incendio intellige verum quando ab alio sine culpa inhabitantiũ exortus fuerit ignis vel immissus: alias secus: vt per Angelum hic.

h ¶ Exactam. alias exactissimam: & sic ponitur positiuus pro superlatiuo & distingue: quia interdũ solus dolus venit in commodato: vt si cõmodo vxori mee: vt compta veniat ad me: vt. ff. co. si vt certo §. nunc videndum. & §. interdũ. [iij] quandoq; dolus

Cõmodatarius de quibus tenetur ad exactissimam diligentiam.

& culpa leuis: vt si commodo tibi ciphum: vt omnes amici inuitentur ad cenam: vt.ff.eo. in rebus.§. hoc ita.[iiij] interdum leuissima: & hoc generaliter: vt hic.[v] interdum casus: vt si culpa precedit casum vt hic sequitur: &.ff.eodem. in rebus.§. alioquin. [vi] iij.

Additio. Quem tex. ibi vltro commodauerit not. Ang. contra munificos qui sponte commodant: vt ad culpam agere non possint. ratio autem istius glo. est secundum Jo. fa. quia tunc contractus fit gratia tradentis tantum. iiij.

Additio. Et est ratio: quia contractus fit gratia vtriusque. v.

Additio. Et est ratio: quia tunc contractus fit gratia accipientis tantum. Fallit in precario vbi venit dolus l. quesitum.§. illud.ff. de preca. Et est ratio: quia quandocunque potest reuocari. Ange. vi.

Additio. Quod verum intellige quando culpa est ordinata ad casum: & est causa ipsius casus. Alias autem distingue: vt per Jo. fa. hic. quod etiam dat bonas remissiones an mora pactio vel dolus faciant quem teneri de casu fortuito.

prestare iubetur: nec sufficit ei[a] tantam diligentiam adhibuisse quantam suis rebus adhibere solitus est: si modo alius diligentior poterat eam rem custodire. Sed propter maiorem vim maioresve casus non tenetur: si modo non ipsius culpa is casus[b] interuenit. Alioquin id quod tibi commodatum est domi peregre tecum ferre malueris: et vel incursu hostium predonumve vel nafragio amiseris: dubium non est quin de restituenda re ea teneris. Commodata autem res tunc proprie intelligitur: si nulla mercede[c] accepta vel constituta res tibi vtenda data est: alioquin mercede interueniente locatus tibi vsus rei videtur: gratuitum enim debet esse commodatum[d].

¶ Depositarius obligatur re & tenetur de dolo. h. d. Areti.

¶ Preterea[e] & is apud quem res aliqua deponitur[f] re obligatur tenetur actione depositi: quia ipse et

a ¶ Ei. scilicet commodatario.

b ¶ Casus. scilicet alios.

c ¶ Mercede. sic.j. locati.§.j. sic.j. man.§. fi.[vij] vij.

Additio. Et de forma libelli in actione commodati: dic vt per Angelum aretinum hic.

d ¶ Commodatum. commodatum enim est si dedi tibi rem meam vt vtaris nec inde accepi mercedem si vero merces interueniat erit locatio et conductio. gratuitum enim debet esse commodatum ideo teneris ad exactissimam diligentiam. sic.j. loca.§.j. sic. man.§. fi.

Commodati declaratio generalis.

e ¶ preterea. i. preter supradictos modos accipiens depositum re obligatur. Unde si deposui penes te rem meam mihi obligaris & possum agere contra te act. depositi ad rem mihi restituendam. & teneris ex solo dolo si dolum commiseris sed si negligenter custodieris non teneris: & ideo si depositarius rem sibi depositam negligentia sua amiserit furto debet sibi imputare qui custodiendam rem suam amico suo tradidit negigenti: vt dicitur in fine huius.§.

Depositi declaratio.

f ¶ Deponitur. id est custodia datur vt.ff. depositi.l.j.

de ea re quam accepit restituenda tenetur. Sed is ex eo solo tenetur si quid dolo[a] cōmiserit. culpe[b] autem nomine. i. desidie ac neligētie nō tenet. Itaq3 secur⁹ est qui parum diligēter custoditam rem furto amisit: quia q negligenti amico rē custodiēdā tradit: nō ei: sʒ sue facultati imputare[c] debet[d].

¶ [illegible]

¶ Creditor[e] quoq3 q pignus accepit[f] re

Depositari⁹ de qbus tenet.

a ¶ Dolo. No. in deposito solum venire: vt hic. ꝛ. ff. depositi. l. j. §. illd Item lata culpa[viij] que ꝑ dolo accipit: vt. ff. eo. quod nerua. Quādoq3 leuissima vt si hoc fuerit pactū vt. ff. eodē l. j. §. sepe. Itē si fuit in culpa: quia portauit rem depositaʒ per locuʒ periculosum. vt. ff. eo. l. in rebus. §. j. et l. si vt certo. §. interdum. Iteʒ mora facta in restitutione. vt. ff. depositi. si in alia. §. fi. ꝛ hic. ꝛ superior similiter tenet de casu.[ix] viij.

[illegible] Et sic cū tex. dicat solo dolo. Nota q lʒ lex taxatiue loquat: tñ extenditur ad casum similem. vt hic per Ange. ix.

[illegible] Uide meli⁹. eodem. titu. si plures. §. fi. ꝛ. d. §. sepe.

b ¶ Culpe. scilicet leuis.

c ¶ Imputare. sic. j. ꝑ socio. §. fi. et ff. de mino. l. cum mandato. §. fi.

d ¶ Debet. hic nota aliud esse dolum. vt qñ est machinatio stodiosa [j] vt. ff. de dolo. l. j. §. ij. Aliud latā culpā: vt non intelligere quod oēs intelligūt: vt. ff. de verbo. sig. l. late. Aliud leuē: vt desidie ꝛ negligētie vt hic. Aliud leuissimā: vt si quocūq3 modo potuit preuidere ꝛ nō preuidit. vnde furtum fieri non potest leuissima culpa: vt. ff. ꝑ socio. l. cuʒ in duobus. [ij] vel incēdiū nasci: lʒ nō noceat in culpabilibus: vt. ff. de offici. prefecti vigil. l. iij. §. j. ꝛ. ff. de pericu. ꝛ cōmodo rei vendi. l. si vēdita. [iij] ꝛ. s. primo. §. ꝛ. C. de pigno. ac. l. que fortuitis. [iiij] j.

Dolus

Lata culpa.

Leuis culpa.

Leuissima culpa.

[illegible] Scilicet cum imutatione veritatis: vt in auf. de fide instru. in princi. Ang. ij.

[illegible] Cuʒ leuissima tamē adhuc est casus fortuitus: secus si sit leuis: ꝛ sic intelligit quod no. in. l. nauta. ff. nau. cau. sta. iij.

Cas. fort.

[illegible] Iste due. ll. sunt cōtrarie sed dic vt nota. in. d. l. iij. §. j. Et nota q his qui nō sunt causa incēdij erit casus fortuitus: non autē illis qui sunt causa aduertenda est igit culpa: vt. s. in furto dixi. iiij.

[illegible] Et nota q depositū est fauorabile: qꝛ habet executionē paratam. Et in eo ꝑceditur summarie: nec pōt opponi exceptio dominij. Quibus priuilegijs gaudet etiam pecunia numerata penes cāpsorē deposita: etiā si ea vtatur. ꝛ de forma libelli in ista actione ꝛ eius materia: vide Ang. hic. ꝛ. j. de actio. §. sequens. versi. sequitur in tex. depositi. Angelus aretinus.

e ¶ Creditor. creditorem accipe ex omni causa: vt in auf. de fideiussori. §. fina. ꝛ de verborum significa. l. si cui.

f ¶ Accepit. Nota caute ponit accepit aliter: non dicitur re obligari sed pignus creditori etiam nuda cōuentione tenetur: vt. ff. de pigno.

obligat: quia et ipse de ea re quam accepit restituenda tenetur actione pignoratitia[a]. Sed quia pignus vtriusq; causa dat & debitoris quo magis pecunia ei crederet: et creditoris quo magis ei in tuto sit creditū: placuit sufficere q ad eā rē custodiēdā exactā[b] diligentiam adhiberet: quam[c] si prestiterit & aliquo fortuito[d] casu rem amiserit: securum[e] esse nec impediri creditum petere.

De verborum obligationibus.

actio.l.j.& hypothecaria sibi nascātur ad pignus illud persequendū vt.j.de actio.§. item seruiana. Accursius florentinus.

Additio. Adde ad glo. textū in.l. grege §. l superficiariis.ff. de pigno.

a Actione pignoratitia. q nascit demum soluta pecunia: vel al's satisfacto:[vj] vt.ff.de pigno. acti. si rem §. omnis. & actione tutele que demū finita tutela nascit: vt.ff. de tute.et ra.distra.si tutor.§.fina.&.l.sequenti.[vij]licet quidā etiā dicūt prius eam nasci: sed non intentari: vt no. in.d.§.omnis.[viij] vj.

Actio in pignoratitia et actio tutele qñ nascūtur.

Additio. Quodcunq; etiam ex fructibus ipsius pignoris pceptis iuxta.l.j.ij.& penulti.C. de pigno.ac. &.l.j.de remis.pigno. vij.

Additio. Item oblata cōsignata & deposita crediti q̄titate ꝯm Angelum hic. viij.

Additio. Prima verior: non tamē ex ipsa solutione nascitur: sed ex cōtractu dudum inito. dic vt per Angelum in dicto.§. item seruiana.

b Exactam. proprie ponitur nō pro superlatiuo: vt.§. eodem.§.atris. non enim tenetur de leuissima vt.ff.de pigno. actio.l. cum venderet.§.venit &.l. sequen. Accur.

c Quam. scilicet exactam diligentiam.

d Fortuito casu. sed quis probabit hunc casum. Respon. creditor probat se amisisset: vt.C. de pigno. actio.l. si creditor. Item debitor pbat dolum vel culpam creditorem commisisse: vt.ff. de probatio.quotiens §. q dolo.&.l. qui exce. Sz tertio creditor pbat casuz si vult euadere.[ix] licet Bulgarus aliter distixerit: vt no. dicta.l. si creditor. Accursi⁹ florentiss⁹ legum doctor famosissimus. ix.

Additio. Et hec est communis opinio ꝯm Johannennem fabri & procedit indistincte quando est talis casus qui committi potest sine culpa: vt hostium incursus. al's debet probare in tali casu culpam nō cōmisisse. An autez de casu credatur iuramento creditoris: et de forma libelli in hac pignoratitia: vide p Johannem fabri. et Angelum aretinum hic.

e Securum esse. repete placuit. Accursius florentinus legum doctor famosissimus.

De verborum obligationibus.

Ista continuatur ad precedentia: vt patet in textu.§. de obligationib⁹. in fine. Angelus aretinus legum doctor. Continuatio.

diuisio. Verbis. ¶ Totus iste titulus diuiditur in quattuor ptes. Primo ponit qualiter obligatio verbis contrahitur: ⁊ que actio ex ea resultet. Secundo quibus verbis olim ⁊ hodie concipitur. Tertio quot modis stipulatio fieri pot. Quarto, illud, per exempla declarat. Secunda ibi. In hac re. Tertia ibi Omnis stipulatio. Quarta ibi. Pure veluti.

¶ Per stipulationem contrahitur verbis obligatio ex qua oritur certi conditio si est certum in stipulatione deductum: alias actio ex stipulatu. hoc dicit [illegible] tinus.

Verbis obligatio contrahitur ex interrogatione [a] et responsione: cum quid dari [b] fierive [c] nobis stipulamur [d]. Ex qua [e] due proficiscuntur actiones: tam condictio [f] certi si certa sit stipulatio: quam ex stipulatu [g] si incerta [h]

a ¶ Verbis. ex interrogatione. scilicet precedente ⁊ responsione sequente: vt hic. ⁊ C. de vsur. l. j. alias non valeret. [j] j.

Additio. Et ad. l. §. si cum adijcit. ff. eodem. respon. vt per Angelum hic. Nota tamen stipulantes debere loqui ⁊ se intelligere: vt hic: nisi in casibus in quibus lex presumeret stipulationem: vt per Ang. hic.

b ¶ Dari. scilicet certum quod apparet quid quale vel quantum sit in obligatione: vt. ff. eodem. stipulationum ⁊ l. sequenti. Accursius.

c ¶ Fierive. vel etiam non fieri: vt ff. eodem. vbi autem. §. id quod. et j. eodem. §. si. Accursius.

Stipulatio. d ¶ Stipulamur. est autem stipulatio verborum conceptio qua aliquid dare vel facere promittimus ⁊c. vt. ff. eodem. l. v. §. stipulatio.

e ¶ Ex qua. scilicet. obligatione verborum.

Condictio triticaria. f ¶ Conditio. scilicet certi generalis. de qua dic: vt. s. titulo. j. diximus circa principium. Item ⁊ triticaria locum habet vbi petitur certum vel incertum: nisi petatur pecunia numerata: vt. ff. de tritica. l. j.

g ¶ Ex stipulatu. si autem incertum quid mihi debeatur: non stipulatione: sed ex alio contractu agitur condictione incerti. nam dico quod est proprium nomen actionis: vt ff. de conditio. indebi. l. sed et si me. §. j. vbi de hoc notat. Accursius florentinus. [ij] ij.

Additio. An autem ista incerti condictio concurrant cum alia speciali actione ex contractu vel condictione: ⁊ an detur in defectum aliarum actionum specialium: vide per Angelum aretinum hic quod sic.

h ¶ Si incerta. nisi in casu: vt. C. de rei vxo. ac. in principio. Sed quid si promitto aliquid in genere. Respon. non valet quod agitur. nam dando muscam liberarer. oportet enim quod aliqua certitudo sit ibi: vt homo vel equus: qui certis finibus contineatur: alias non valet: vt. ff. eodem. l. ita stipulatus. in principio. ⁊ ff. de iure do. cum post. §. gener a socero. Accursius florentinus. [iij] iij.

Additio. In tribus tamen casibus siue inter viuos: siue in vltima voluntate valet dispositio incerta: puta in dote: vt dicto. §. gener. Item in legato pro refectione vie publice. l. quidam testamento, ff. de legatis. ij. Item in legato alimentorum. l. si cui annum. ff. de annu. lega. Ange.

fit: que[a] hoc nomine inde vtitur q stipulum[b] apud veteres firmum[c] appellabatur: forte a stipite descendens.

¶ Olim requirebatur quedam solennitas in stipulatione: que hodie est sublata: nec refert ex qua lingua fiat interrogatio et responsio: dummodo se intelligant. Sic dicit Aretinus.

¶ In hac[d] re olim talia verba tradita fuerūt: spondes. spōdeo: pmittis. pmitto: fidei pmittis fidei pmitto: fide iubes. fide iubeo: dabis. dabo: facies. faciam[e]. Utrum autem latina aut greca vel qualibet alia lingua[f] stipulatio cōcipiatur: nihil interest. scilicet si vterqz stipulātiū[g] intellectum hui⁹ lingue habeat: nec necesse est eadē lingua vtrūqz vti: sz sufficit congruēter ad inter

lus aretinus.

a ¶ Que. scilicet stipulatio.

b ¶ Stipulum. alludit vocabulo. sic. s. de testamen. in principio. et. ff. de acquirend. possessio. l. j. in principio. nam noia consonantia debet esse rebus: vt s. de do. §. est et alio.

c ¶ Firmum. naz et baculuz vel stipitē palee dabat vnus alteri pro inuestitura: vt hodie fit in marchia: sed in lumbardia bibunt. alibi per mantellum inuestiūt: sic. ff. de pac. l. j. §. j. [iiij] iiij.

Inuestiture forma.

Accursius. Ista tamen inuestitura non est necessaria de iure ciuili: sed de consuetudine feud. sic. Idem in beneficialib⁹ de iure canonico. per eam tamen posses. non acquiritur: vt hic per docto.

d ¶ In hac re. scilicet stiuulatione contrahenda.

e ¶ Faciam. que omnia dici debebant in stipulatione vel aliqua de his sic. s. de singulis reb⁹ per fideicommissum relictis §. finali. Sed hodie vel vnum ex his vel etiam aliud dummodo aptum sufficit: vt j. eodem. §. sed hec. qui continuari debet cum isto §. vel olim per idem fiebat responsum: hodie etiam per aliud.

f ¶ Lingua. vt assyria: latina: greca. vel alia: vt. ff. eodem. l. j. §. finali. [v] v.

Accursius. Dummodo se intelligāt: alīs erit necessarius interpres Idem in teste illicite nato cuius ligua non intelligitur: qz iudex euz interrogabit per interpretem Et si ipse iudex et notarius vel etiam notarius solus sit interpretes sufficiet. Immo ipsius scriptura: vel instrumentum faceret fidem etiam contra nuncium vel testem dicentes aliter denunciasse vel deposuisse qz scriptum sit Et hec vera in iudiciis ciuilibus. secus in criminalibus: vt pulchre per Angelum aretinum legum doctorem hic.

g ¶ Stipulantiū. proprie et improprie dicitur. sic in auten. de executoribus et qui cōue. et recon ue. de qualitate dotis et ppter nupt. donat. de augmento dotis et ppter nuptias do. et de priuilegio dotis &c. §. j. coll. vij. et sic proprie etiam promittens dicitur stipulari: vt hic. et. ff. de condictione indebi. l. si non sortem. §. si decem.

a ¶ Sed hec que diximus. ff. eodē §. in hac.

b ¶ Constitutio. vt. C. de cōtrahē. et cōmit. stipulatione. l. omnes.

c ¶ Sensum. al's cōsensum: scz verbis expressum ab vtroqꝫ incōtinenti: vt ff. eod. l. j. in princ. et §. qui presens. et §. si qs iter. licet vba futilia fuerunt insertavt. ff. eo. q extrinsecus. al's si diceret vba expssa nō exigi: non differret ab his contractibus qui consensu trahuntur: vt. j. de obligat. ex cōsensu. j. respon. Accursius.

rogata respondere. quinetiam duo greci latina lingua obligationem contrahere possunt. Sz hec3 solennia verba olim qdem in vsu fuerunt: postea autem leonina constitutio [b] lata est que (solennitate verborum sublata) sensum [c] et consonantem intellectum ab vtraqꝫ parte solum desiderat: licet quibuscunqꝫ [d] verbis expressum est.

¶ Stipulatio vbi pura statim potest peti. Si vero est in diem non potest peti nisi preterita tota illa dies. hoc dicit Aretinus.

¶ Omnis stipulatio aut pure aut in diē aut sub conditione fit. Pure veluti qnqꝫ aureos dare spōdes idqꝫ cōfestim [e] peti

Stipulatio debet fieri verbis aptis.

d ¶ Quibuscūqꝫ. habilibus tamē ad hoc. Quid enim si dicam. a. et velim representare pmittis: tu dicas b. et velis repsentare pmitto: nō valet: vt. ff. de constituta pe. qui autē. §. fina. et l. sequen. et ff. de mu. et ho. vt gradatim. §. et si lege. [vj] vj.

Additio. Et hoc quia vba sunt penitus difformia: sed si sint sui natura aliquid importentia: ꝙuis erretur in nomine appellatiuo: vt quia pmitto equum: cum de boue intelligaz: valebit stip. si res sit presens et demōstret ad ocl'm. al's sec9. Ang.

Obligatus pure an sit

e ¶ Confestim. id est statim: vt. ff. eodem. l. eum qui ita. §. fina. et hoc nisi ratione loci fit in diem: vt. j. eo. §. loca. vel ratione rei qui adhuc non est in rerum natura: vt. j. de excep. §. antepe. et ff. eo. interdum. in principio. [vij] et ff. de cōdi. et demō. §. fina. Sed ad quid fit pmissio: cū non conuenienti soluitur. Rn. non est sic prane intelligendū verbum cōfestim: vt veniat statim cū sacco paratus. vt. ff. de solut. quod diximus. sed aliqd spaciū: puta decem dierū danduz est: vt. j. de inutili stipu. §. pe. et fin. et ff. de consti. pe. pmissor. sic etiam fere vbiqꝫ consuetudo interpretatur: vt infra centum dies fiant precepta a potestatibus que est bona legum interpres: vt. ff. de leg. et se. cō. l. si d inter pretatione. et. c. cū dilectus. extra de consue. [ix] vij.

statim cōueniri.

Cōsuetudo ē leaū interpres

Additio. Nō est tn̄ ibi nata actio vel obligatio quia: cum sit incertū an fructus nascātur vel nō: dies q tacite inest habet pro cōditione: vt l. j. ff. de condi. et de. Ang. viij.

Additio. Immo tale tempus non reperitur determinatum nisi in tribus casibus. de quibus p Ang. hic. al's aūt ē in arbitrio iudicis. ix.

Additio. Tu dic ꝙ in stipulatione puta statim contrahitur obligatio etiaz si dies tacite inesset. Item peti potest et interpellari quo ad moram inducendam effectus tamen

more defert modico tpe arbitrio iudicis. vel dic q ad petitionē & interpellationē datur tantū tpus qd potuerit tradidisse per. §. fi. j. de inuti. stipu. saltez in his spēbus. l. cū reo. ff. de leg. j.

Quo autē ad exactionē tps est arbitrariū sm locorū personaꝝ & summarū varietatē. Et ista dilatione gaudebit etiam obligat⁹ in diē sm Johā. fa. hic.

teres.

f Nec eo quidē ipso. nisi ab initio sic dicat hodie dare spōdes. quo casu pure est: vt. ff. eo. liber homo. §. decem. sed si est pura ergo peti non potest ab decē dies. ita enī determinat verbū confestiz. s. e. §. oēs & in dicta. l. ff. e. liber homo dr q ea dez die: ergo male. s3 ibi expssa est dies

Confestim determinat p decez dies.

potest. In diem[a] cuz adiecto die quo pecunia soluatur stipulatio fit: veluti decē aureos primis[b] kalendis martij dare spōdes. Id autem qd in diē[c] stipulamur: stati quidē debet; sed peti prius q[d] dies venerit non pōt[e]: at nec eo[f] quidez ipso die in quē stipulatio facta est[g] peti pōt: q2 tot⁹ is dies arbitrio soluentis tribui[h] debet. Neqꝫ enī certum est eo die in quez pmis-

[illegible]. Et sic propter expressionē specificam etiam indicta exactio fieri poterit: vt hic. Ange.

Stipulatio an possit fieri sub conditione

a In diē. s. fit stipulatio. Sz nunquid stipulatio est act⁹ ciuilis. Rn. sic: vt. j. de act. §. de constituta. ergo nō debet recipere diē nec etiā conditionē: vt. ff. de re. iu. actus. Sed dic q hic actus ibi nō computat. sic in nouatione: vt dicit. ff. de nouatio. et illā regulam actus habet locum in suis numeratis casibus.

b Primis. supflue hoc dicit. ff. e. eū qui kalendis. in prin.

In diez & ad diē teneri differūt

c In diem. aliud si ad diez nam tūc vsqꝫ ad diem tenet & nō post. ff. de act. & obli. l. obligationuz fere. §. j. [i] Et dic q idem est dicere ex die qd in diem: vt in di. l. in prin. & hic. j.

Intellige cū liberari ope exceptionis. non aūt ipso iure: cum tpus non sit modus tollende vel inducende obli. sm Ang. hic.

d Priusqꝫ. nam cessit: sed non venit dies. quod dic: vt. ff. de verb. sig. cedere.

e Non potest. sic. ff. si cer. pe. certi conditio. in princi. si petit repellit per exceptionē. vt. ff. de excep. §. pre

g Facta est. s. vt soluatur.

h Tribui dz. hic no. questionem de facto. Iudex statuit terminū peremptoriū ptibus ad audiendā sententiā: puta diē iouis: vna ptiū non veniente eadē die q̄ro qn debeat ea snia fieri: an die statuta al's sequenti. Et videt q non die statuta: q2 vt in ɔtractibus tota illa dies videtur sua: vt hic. Et p hoc est. ff. de ferijs. l. more romanoꝝ. per quā legē etiā si media nocte venisset satis sufficeret. vñ pz q ea die ferri non debuit. Itē alia rōne: q2 post perēptorium dz eam ptē absentē citare iudex. vt ff. de iudi. l. post edictū. & inter vnaz citationē & aliā dz esse spaciū decez dierū olim: vt. ff. de iudi. l. per interualla. hodie. xxx. dierum: vt in auk. de liti. §. omnē. col. viij. & sm cōsuetudinē bonoñ. vnius diei. Uñ patet q in die perēptorij non dz ferri. Sz in illa lege post edictuz exponit dz i. pōt. Itē videt cō q in die pempto-

Snia die pfixa dz pferri et absente altera partiuz

rij debeat iudicari: vt. C. q̄n appel. non est neces. l. cū non. eo die. Item si sit ita ꝓpe sero vt certū sit eam p̄tem amplius nō posse venire: dz iudicare infra diē perēptorij: vt. ff. de vbo. obli. l. cū stipulatus sum mihi vl' p̄culo. r. l. liber homo in fine. r hec est verior opinio. [iij]

sum est datum[a] non eē priusq̄[b] is preterierit.

¶ Stipulatio annua quoad quis viuet p̄ni perpetua est: ...

post mortem stipulatoris obstat ... hoc dicit. Accursius.

¶ At si ita stipuleris .x. aureos annuos[c]

Sed tn̄ post vesperas statim vel in ipsis vesperis dz ferri: vt in auf. de iudi. §. sedebunt. coll. vj. sed nec in nocte dz ferri snīa: r ita paulopost excessum vesparū debet iudicare: r ita quidā electi ad quoddā consiliū de facto iudicauerūt. [iiij] iiij. Additio. Et hoc est casus extra de offi. deleg. c. cōsuluit. Et alibi dicit Bar. non valere actū alio tp̄e: vel aliter in qualitate seu substātia factum q̄z dictū fuerit in citatione: qr videt factus p̄te non citata. Et hoc verū p̄te non cōtumaciter absente. Al's secus: nisi presens protestet se dicto actui tanq̄z sine citatione faciēdo nō ꝯsentire: vt p Ang. h. iiij. Additio. Nisi iurisdictio iudicis sit peritura. Et hec ꝓcedunt in diffinitiua non interlocutoria: qr etiā de nocte ferri potest r ab opi. istius glo. quā etiā tenuit Bar. r Bal. dicit Ang. non esse recedendum. r an die sequēti peremptoriū possit ferri snīa: vide pulchre p eum hic.

a ¶ Datū non esse. i. nō est hoc verū incōmutabiliter.

b ¶ Priusq̄z. vt. ff. eo. quicquid. §. fi. r de pig. ac. si necessarias. §. si annua. Accursius.

c ¶ Annuos. aliud si dixerit singulis annis. aliud si dixerit hoc anno nam primo casu in initio cuiuscūq̄z anni. Scdo in fine cōmittitur stipulatio: qr sic est in legato sic relicto: vt. C. quādo di. le. ce. l. j. r. ff. quādo di. le. ce. l. nec semel. Uñ vsus. Annua si debes tūc respicies caput āni Anno si debes i fine tenebe ris anni. vt dices. J. de inuti. stip. §. qui hoc anno. [v] Sed nūquid est vna stipulatio vel p̄les. Rn̄. vna est vt. ff. eo. si stichuz. §. j. [vj] lz legata sic relicta sint plura: vt. ff. de dona. cau. mor. l. senatus. §. fi. Sed que ē ratio: Rn̄. qr semel in stipulatione inspicit cōditio stipulantis: vt si sit filius acq̄rat patri. r vna est actio: vt. ff. e. si filius. sz i legatis pluries cōsiderat. s. singulis annis: cū singulis ānis cedat dies legati r plures sint actiones: vt. ff. de an. le. l. cū in annos. r q̄n di. leg. ce. l. cū in annos. [vij] Sed. M. dicebat hāc esse differētiā: qr in stipulatiōe est vna vborū conceptio. sed q̄ztū ad rei veritatē plures sunt: sicut legata. r facit ꝓ eo. ff. eo. pluribus. §. j. sed ibi certe p alia vba fuit facta: scz per hec annua bima trima die. vel dic q ibi quorūdam snīa recitatur: nec obstat q vna est ꝯceptio. nā r in legato vna est conceptio. v. Additio. Tu dic cū tp̄s apponitur causa demōstrande seu limitande vel finiēde obligationis statim debetur r peti pōt. Si vo apponit cā differēde obligatio. r in plurali numero inspicit finis ipsius tp̄is. Idē si in singulari nūero: siue apponat

Promis-
to. x. au-
reos an-
nuos
singu-
lis annis
differt.
Stipu-
latio e-
rit vna
r nō plu-
res si
q̄s. x. au-
reos an-
nuos sti-
pulat'
est.

dictio p vel aliam denotãs pfectio
nẽ siue non: dũmodo tps sit initiuz
siue nũerus: puta anni vel mensis.
Qñ aũt tps apponitur cã multipli
cãde obligationis: q̃uis hic glo. di
stingat: tñ
nõ est dif-
ferẽtia: qr
vtroqꝫ ca-
su debet i
principio
ãni. fallit
vbi fruct9
sunt in ob
ligatione:
qr non pe
tunt anteq̃ȝ nascãtur etiã si ipsorũ
pstationi res alia adijciatur: q̃ sta-
tim solui possit. Item fallit vbi re-
fertur ad aliquã necessitatem eius
cui debet. qñ vero apponit causa di-
uidẽde prestatiõis dz fieri solutio
in fine cuiuslibet termini: nisi fauo
re libertatis: qr posset tunc integre
solui a pricipio. & hec vera si prius
stipulator ex pte sua qd dz imple-
uerit: al's secus. quãdo aũt pensio
domus. itez merces locatori opera
rum. item aduocato: assessori: stipẽ
diario vel capitaneo: solui debeat
& quomodo: vide per Angelum.
hic.

Additio. hoc verũ vbi non enume
rant anni: siue aliq̃d qꝫ persone nõ
cohereat sit ex pte stipulatoris im-
plendo: siue nihil dummodo ex cur
su temporis debeat stipulatio com
mitti: al's si in euẽtum alicuius con
ditiõis vel expresse fuerint anni di
numerati est secus: vt per Ange-
lum hic. viij.

Additio. Et huius ratio est: qr for
tior res sunt contractus cum duo-
rum auctoritate firmẽtur q̃ȝ vltime
volũtates: vt per Johan. fab. & An
gelum hic.

Quad viuã[a] dare spondes: & pure[b] facta obligatio intelligitur & perpetuatur[c] qr ad tempus non potest deberi: sed heres petendo pacti exceptione submouebitur.

Stipulatio collata in aliquem futurum euentum incertum est conditionalis hoc dicit. Are.

a Quoad viuam. id est donec vi
uam. [viij] viij.

Additio. Et hoc qr se dixit annua:
quid autem si simpliciter decẽ quo
ad viuet fuerit stipulat9: an de vna
decem an
de pluri-
bus an-
nis intelli
gatur: vi-
de per An
gelum
hic.

b Pure facta.
scilicet ra-
tione primi anni: sed ratione se-
quentium est in diem quoad quid
quia ante annum non debetur: &
conditionalis. quoad aliud nã al's
nõ debetur nisi viuã. ar. ff. eo. l. hoc
iure. & l. in illa. vel dic qꝫ est pure ab
negatiua. id est non conditiona-
lis.

c Perpetuatur. id est donec vi- Obligatio non tollitur tpe.
uat. ff. pro socio. l. j. sm quosdam.
immo dic per omnia secula etiam
post mortem. nam tempore nõ tol-
lit obligatio ipso scilicet iure. [ix]
vt sequitur: vt. ff. de actio. & obliga.
l. obligationuz. §. placet. & ff. de ser
ui. seruitutes. sed per exceptionẽ
vt sequitur. ad heres petendo &c.
vt. ff. de actio. & obligatio. l. obliga-
tionum fere. §. placet. & ff. de serui.
l. seruitutes. viij.

Additio. Nisi expresse vel tacite ex
stipulantis paupertate pro alimen
tis deducta censerentur. & ita sm
Barto. potest saluari glosa in. l. sti
chum. §. huiusmodi. ff. eodem licet
sit magna diuinatio. Uel dic qꝫ quo
tiens agitur multiplicanda obli-
gatione infinitas est euitanda: vt
l. fideicom. §. si decem. ff. de lega. iij.
Angelus.

a ¶ In aliquē casum.id est in aliquā fortunam inopinatā:vt possit se habere ad esse ⁊ non esse:qḋ in futuris tm̄ est.vt.j.eo.§.conditiones.
b ¶ Differtur obligatio.naꝫ ante euentū cōditiōis obligatio cessat: vt.ff.si cer.peta.l.non oīs.⁊ sic ea pendēte nō est debitor.sic nec heres sub conditione institutꝰ: vt.ff.fa.herci.si maritꝰ ar. contra .C.de constit.pe.l.ij.ī eo quod dicit cōditionale debituꝫ posse cōstitui:quod nō posset nisi esset debitū.vt.ff.de consti.pecu.l.j.sꝫ dic ꝙ suffi cit debitū spe.Itē nec illud interim debeť:vt.ff.de cōsti.pecu.id qḋ.Itē arg.cōtra.ff.ex qui.cau.in pos.ea.l.in possessione.⁊.ff.de ꝟ.sig.l.si creditores.sed rōne spei creditores dicunť:vt.j.eo.§.ex cōditionali.[j] j. [illegible] no.Improprie tm̄:ꝓprie autē creditor est qui fidē alterius credēdo secutꝰest.Et ita intelligiť statutū de eo q̄ credidit faciēs mētioneꝫ.Secus si de creditore simplr̄:qꝛ intelligiť quocūqꝫ alium habeat obligatū:dūmodo nō in diē vel sub conditione.Angelus.
c ¶ Si in capitoliū non ascēdero ꝫ.posuit in affirmatiua cōditione:⁊ sic in negatiua tm̄.[ij] ij.

Debitū cōditionale cōstitui pōt.

¶ Sub cōditione stipulatio fit cuꝫ in[a] aliquē casuꝫ differtur[b] obligatio:vt si aliqd factuꝫ fuerit vel non fuerit committať stipulatio:veluti si titius consul fuerit factus: quinqꝫ aureos dare spondes.
¶ [illegible]
¶ Si quis ita stipulatur:si in capitoliuꝫ non ascendero[c] dare spōdes[d] perinde erit ac si stipulatꝰ eēt cuꝫ morietur[e] sibi dari.
¶ [illegible]
¶ Ex cōditionali stipulatiōe tm̄ spēs[f] est debitū iri:eāqꝫ ipsaꝫ spē in heredē transmittimus ꝟsi priusqꝫ conditio extet mors nobis cōtigerit[h].
¶ [illegible]

[illegible] An aūt in ꝫctibus negatiue sub cōditione conceptis locū habeat cautio mutiana.cōis opinio ē ꝙ nō:videas Ange.hic.
d ¶ Dare spōdes.scꝫ qnqꝫ aureos vel aliqd aliud.
e ¶ Cum morieť.similes sūt iste due stipulatiōes in hoc:qꝛ mortuo stipulāte in vtroqꝫ casu cōmittitur vt heredes agant.nam pt obligatio ad herede sic incipe: vt.C.de ack.ab he.⁊ cōtra he.l.j.dissimiles in hoc:qꝛ prima ꝯditionalis.secūda in diem:quē diem certum est euenire : vt.ff.de condi.inde.nam lꝫ nesciamꝰ qn̄:vt.ff.de condi.⁊ de.l.j.⁊ in auť.de nup.§.deinceps.columna.iiij.
f ¶ Spes est.nō aūt cessit vel venit dies:sed in pura statim cedit et venit.ff.de ꝟ.sig.cedere.sꝫ in illa q̄ est in diem statim cedit dies legati: sed nō venit.ꝫ.eo.§.in diem.
g ¶ Transmittimus.sic.C.de his que ante aper.ta.l.j.
h ¶ Contigerit.sꝫ quare legatariꝰ ꝯditionalis legati spem ad heredē nō trāsmittit.[iij]vt.C.de ca.tol.§.si aūt.Rn̄.in stipulatiōe interuenit factū stipulantis volentis sibi ꝓspicere:⁊ sic heredi.vt.ff.de ꝓba.l.si pa

Diē cedere et venire differūt

Legatariꝰcōditiōalis legati spē non trāsmittit.

etum.qd factū non est in legatario cuius factū nō interuenit: ꝛ eodem mō rn̄deo in hr̄ditate ꝯditiōali.iiij.
Additio. Etiaz si stipulatus fuerit legatū sibi reddi: qꝛ sit apposita stu-
pu. sup re non trāsmissibili.ꝛ qn̄ pactuz vł stipulatio nō sint ad hr̄des vel ꝯ herede des transmissilia. Itē qn̄ ibi quacunqꝫ in dispōne spes dicaꝶ de iure debita: vide p Joh.fa. hic.ꝛ Bar. late i.l.is cui pōt.in pn. de acqui.here.
a ¶ Loca etiaz inseri.nō solū cōditio vel dies.
b ¶ Tps qd bonus iudex arbitraꝶ.qd dic: vt ff.eo.continuus.§.cū ita.[iiij] iiij.
Additio. In actibus tn̄ iudiciarijs tps itinerādi certuz statuitur: vt habetur in.l.j.ff.si quis cau.
c ¶ Impossibilis repromissio. rōne em̄ impossibilitatis stipulatio vitiatur: vt.ff.de inuti.stip.§.si impos. nisi vterqꝫ haberet ibi ꝓcuratorem: ꝛ egisset quilibet cū suo vt eadē die fieret solutio: vt.ff.eod.l.fi.§.si inter eos.[v] v.
Additio. Fallit s̄m aliquos in ꝯcti-

iectus efficit stipulationē in illam diē in qua vꝑisimiliter possit ad locum perueniri: ꝛ īpossibilitas vitiat stipulationez.h.d. Aretinus.

¶ Loca[a] etiaz inseri stipulationi solēt: veluti carthagine dare spōdes: que stipulatio licet pure fieri videaꝶ: tn̄ re ipā habz tps[b] iniectū quo promissoꝛ vtaꝶ ad pecuniā carthagine dandam. Et ideo si quis rome ita stipuleꝶ hodie carthagine dare spōdes: inutilis erit stipulatio cum impossibilis[c] fit repromissio.

¶ Conditio de preterito vel de presenti nō suspendit obligationē.h.d. Are.

¶ Conditiones que ad presens vel preteritum tempus deferunꝶ: aut statiz infirmant obligationem aut omnino nō differunt: veluti si titius consul[d] fuit: vel si meuius viuit dare spondes. Nam si ea ita non sunt nihil valet stipulatio: si autem ita se habent: statim valet: que enim per rerum naturam[e] sūt

bus stricti iuris ꝛ in vltima volūtate vbi angustia tpis non vitiat: sed reijcitur: vt in.l.insula.§.j.ff.loca.ꝛ l.si mihi ꝛ tibi.§.seruos.ff.de leg.j. sz s̄m Ang.vbi a principio ex sono ꝟboꝝ apparet impossibilitas vitiat indistincte: ꝛ ad dicta ꝯria rn̄.vt hic p eum. nota tn̄ ꝙ tpus de q in tex.d.l. ꝯcedit ad veniēdum tm̄.ꝛ ideo si venit.lz non soluerit: nisi fuerit iterpellatꝰ in penā non incidit s̄z docto.hic.
d ¶ Consul fuit.sic ff.si certuz pe. itaqꝫ.ꝛ l.cū ad p̄sens tpus patet etiam in.l.conditio.ff.de verbo.obliga.
e ¶ Naturā.ergo nec futura morantur obligationē.nā etiā illa per reꝝ naturā certa sunt: vt.ff.de iudi. sed ꝛ si restituaꝶ.§.fi.cōtra. Sed dic ꝙ aliud est certū p reꝝ naturam.i. p naturalē cursum nature p quam sola preterita ꝛ p̄ntia sunt certa: et ita hic accipiꝶ.ꝛ etiā illa futura certa sunt q̄ non habēt se ad vtrūlibet: vt si moriar.nā ꝛ hec nō morantur obligationē: vt.ff.de ꝯdi.inde.nā.ꝛ

Natura ē duplex.

si.l.pe.et seq.et.ff.de noua.si pupilli. et.l.qui sub cōditione.et aliud est in natura rerum.i.in scia de qua omnia que sunt vel fuerunt vel futura sunt[teste Boetio]tanq̄ presentia sunt. Itē et als sunt mille anni an̄ oculos ei9 tanq̄ hesterna dies q̄ preteriit.et dicit pria natura naturata: sz scd̄a natura naturās quod ipse deus.

Boeti9

a ¶ Non morātur. id est non suspēdūt siue differunt. Accur.

certa nō morantur[a] obligationē: sz apud nos incerta[b] sint.

¶ Etiam facta possunt in stipulationem deduci: quibus utile est adiicere penam: ne aliter stipulator habeat probare interesse. hoc dicit Arc.

¶ Non solum[c] res in stipulatū deduci possunt: sed etiam facta vt si stipulemur aliquid fieri vel non fieri: et in huiusmodi stipulationibus optimū erit penā[d] subiicere: ne quantitas[e] stipulatiōis in incerto sit: ac necesse sit actori ꝓbare[f] quod eius intersit. Itaq̄ si quis vt fiat aliq̄d stipuletur: ita adiici pena debet: si ita fa-

b ¶ Incerta fuit.ff.de re.iu.l.in totum.§.Solu.illa sequit̄ in his vbi pn̄s solēnitas exigit̄: vt.vii.testes i testō: vt.s̄.de testa.§.i.vel loquitur in illis casib9 vbi certa scia et intellectus de pn̄ti exigitur in ꝯtibus puris: vt.C.de dona.nec inuitus.h aūt in conditionali.[vi] vi.

Additio. Nec requirit̄ scia de pn̄ti qz partes volunt ex certa scia talē sciam requiri: et sic nō erant. Quid aūt in aditione hereditatis in qua quis debet esse certus et in aliis actibus legitimis qui non recipiunt diem vel conditionē; an sub talib9 conditionibus fieri possint. Dic q̄ sic tribus ꝯcurrentib9: puta cōditio nec̄ria et quā agentes credāt verā vehemēti presumptiōe et cōmuni opi. vt.l.cū quidā.§.qd̄ dicitur.ff.de acqui.here.ſm Johā.fab.et Ang.hic.

c ¶ Non solum.s̄.de stipu.que in dādo cōsistunt hucusq̄ dixim9: nūc de his que in facto consistunt. Accursius.

d ¶ Penā subiicere.scz consilium simile: sic ff.de pto.sti.l.finali [vii] vii.

Additio. Quam penaz ꝓmittere q̄s nō cogit̄: sz ē i arbitrio iudicis: puta si super re iestimabili interponatur. Item qn̄ sufficit nuda cautio sine fideiussore. Item ad purgandam moram seu euadendam penam vel obligationem in quā inciderat. Item vbi est consuetudo. Et nota q̄ promittendo penam non dicitur quis plus ꝓmittere gl.est singularis in l.si reus.ff.de fideiussoribus. Ang.

e ¶ Quātitas.ff.de arbi.l.non autem.contra. Sol.non interest quo ad hoc vt valeat cōpromissum: interest tamē quo ad vtilitatez stipulationis. Accur.

f ¶ Probare.sed qūo interesse ꝓbatur. Rn̄.per testes: vt hic innuit̄. et.C.de sentē.que pro eo.l.i.nisi petatur ex dolo alterius: tunc per solum sacramentū: vt.ff.quod vi aut clam.l.semper.§.in hoc interdicto et.§.sequen.et.C.vnde vi.l.si quando [viii] viii.

Interesse q̄r ꝓbatur.

Additio. De quo vide bonā distinctionem Johan.hic. Et qualiter in

teresse singulare vel cōmune. Item valor pteriti tpis pbetur: & in his pbandis qualiter articulet. Item de pbatione expensarū & de clausula qua se quis in arbitriū seu conscientiam alteri⁹ cōmittit an reuocari & a tali arbitrio seu declaratiōe reclamari possit: vide p Angelū hic.

ctum non erit: tunc pene nomine decem aureos dare spōdes. Sed[a] si quedam fieri quedam non[b] fieri vna eademq; conceptione stipuletur qs clausula[c] erit huiusmodi adiiciēda si aduersus ea factū erit[d] siue quod ita factū[e] non fuerit: tunc pene nomine decē aureos dare spondes.

¶ [De duobus reis stipulandi & promittendi.]

a ¶ Sed si quedā fieri. puta ire romā.
b ¶ Que dā non fieri. puta p florentiā non ire.
c ¶ Clausula scz penalis. Accur.
d ¶ Factum erit. hoc redditur secundo dicto.
e ¶ Factum non fuerit. hoc refertur ad primum: & si ex vno capite sit pena commissa nō committeretur plus: vt. ff. de arbi. l. si duo. §. fi. nisi actum hoc sic pluries committat: vt. ff. de transac. qui fidem. [ix] ix. Additio. Item nisi sit apposita sup facto interabili vel continente plura capitula si ratione interesse petatur fm Johan. fa. hic. Et nota q iuramentum de non contrauenien do habet vim istius clausule. Item facit vt actus valeat eo meliori mo do quo potest. Ang.

¶ De duobus reis stipulandi & promittendi.

Continuatio. ¶ Quia in stipulatione de qua dictum est. s. ti. j. plures persone interueniunt quādoq; quarum quedā dicuntur rei stipulandi: alie rei promittēdi] ideo dicit de duobus reis stipulādi & pmittēdi. Accursius.

[Duo rei stipulandi & promittendi.]

¶ Duo rei stipulandi sunt quādo separatim interrogant debitorem: & ipse simul vtriq; respondet. Ic. de ...

Et stipulandi[f] & pmittēdi duo pl'es ve rei fieri possunt. Stipulādi ita si post omnium interrogationem pro

Diuisio. ¶ Et stipulā di. ¶ Totus iste titulus diuidit in q̄ttuor partes. Primo ponit de duobus reis stipulandi qualiter fiant. Secundo de duob⁹ reis pmittēdi. Tertio ponitur effectus ipsius obligationis plurium reorum. Quarto redit ad duos reos promittendi. secunda ibi. §. Duo pluresve. tertia ibi. Ex huiusmodi. quarta ibi. Ex duobus. Accursius florentinus legum doctor.

Re⁹ stipulādi. f ¶ Et stipulandi. hic dicitur reus stipu. ille qui rem aliquam vt pecuniam stipulatur a re non reatu dictus: & econtra reus promittendi

Reus pmittendi. qui aliquam rem promittit: vt. ff. eodem. l. j. als reus tantum debitor dicitur: vt patet. C. de iura. calumnia. l. ij. alias dicitur reus qui conuenitur: vt. C. de iudi. l. properādum. §. siquidem. dic vt. ff. eodem l. j. potest dici & alio respectu reus stipulādi & promittendi: vt dicitur in glo. Accursius.

a ¶ Spondeo. hoc adiecto vt sint duo rei insolidum etiaz iure veteri [i] vt.ff.co.l.reos.§.fi.⁊.§.cum in tabulis. i.

[illegible] Immo fm Io.fa. sufficiebat dicere eo iure ꝙ essent duo rei absq eo ꝙ adijceret īsolidū: vt vult glo.in dicto.§.cum in tabulis Et dic ꝙ dispositio collata alternatiue in coꝝ personā valet ⁊ sunt duo rei credendi: si electio sit debitoris: al's de iure antiquo vitiabat stipulatio hodie vero alternatiua resoluit in copulatiuā: ⁊ hec vera si vtriq pōt acquiri obligatio: al's si vni tm̄. Itē si dispositio non confertur in personā vtriusq eq̄liter: sed vnus tm̄ stipulatur sibi ⁊ alteri semp ille alter habetur vt adiectus. In dispositione aūt copulatiua si sint duo actus stipulandi ⁊ due rerum expressiões ⁊ apposita dictio eadē censent duo rei: al's sunt due stipulatiões diuersarum summarum. Si vnus actus stipulādi: ⁊ due rerum expressiones erūt duo rei: qr intelligitur eadem. Idem si fuerit vna tm̄ expressio per verbum distributiuū quilibet vel simile. al's aūt ita demum erunt correi si actum fuerit ⁊ non aliter: vt h per Ange.

missor rñdeat spondeo[a]: vt puta cū duobus sepatim stipulātibus ita ꝓmissor respondeat vtriq vestrum dare spondeo. Nā si prius titio spopōderit: deinde alio interrogante spondeat[b]: alia atq alia erit obligatio: nec credūtur[c] duo rei stipulandi esse.

¶ [illegible]

[illegible]

¶ Duo plures ve rei ꝓmittendi ita fiunt meuio decez aureos dare spondes: ⁊ seio eosdem decē aureos dare spondes: si respondeant singuli separatim spondeo[d].

¶ Natura duoꝝ reorū est vt quilibet teneat insolidum: sed vnius solutione ⁊ receptione tollit obli-

b ¶ Spondeat. ex interuallo: puta si diuerterunt ad alios actus extraneos. vt.ff.eo.l.duos.§.fi. al's si non extraneus actus ꝯdiceret.d.l. ei quod modo dixerat ibi. nā si pri⁹ ⁊ quod dicit.ff.eo.l.ij. Accur. [ij] ij.

[illegible] Tu dic ꝙ iteruallū magnum: puta vni⁹ diei cum actu extraneo vitiat cōstitutionē duoꝝ correoꝝ si interueniat inter interrogationē ⁊ rñsionē: al's si iter obligationē vnius perfectā ⁊ aliā pficiendam nō vitiat constitutionem correoꝝ expressam. Sed tacitā sic: saltem in duob⁹ reis credēdi: qñ aūt duo rei credēdi dicant socij: ⁊ si vn⁹ totum exigat qua ratione teneatur correo. Item an ⁊ quando factum vnius prosit vel noceat alteri: vide Barto.in.l.ex duobus.ff.co.⁊ Angelum hic.

c ¶ Nec credunt duo rei. s. vt vna sit obligatio ⁊ vnius rei: sz sunt creditores duo ⁊ diuersarum rerum: vt.J.eo.§.ex hmōi. Accur.

d ¶ Spōdeo. hoc acto vt fiāt duo rei: ⁊ insolidum: vt.ff.eo. reos.§.finali. [iij] iij.

[illegible] An aūt plures rei debēdi possint simul eodē libello conueniri. Et nō obstante ꝙ vnus fuerit cō

uentus: alter conueniri ⁊ exigi pos sit. Et quid si cōueniat ille ad quē pecunia non peruenit. Item opposi- tio diuisiōis vel de duobus reis be neficio cui correum esse non esse sol uendo ꝓ- bandi on⁹ incumbat ⁊ qñ dicā- tur eē pre sentes vel nō. Et an ex ꝯtractu vnius de gerentib⁹ vnam ne- gociatio- nem quili bet agere vel conue niri possit vt duo rei Item vbi dicitur ti- tius et so- ciū ꝑ quarta parte in specie noiat⁹ habeat actionem vel obligationeȝ vide per Angelum hic.

gatio vtriusqȝ hoc di cit Aretinus.

Ex hmōi obliga- tionibus[a] et stipula- tionibus solidum sin gulis debetur: ⁊ pro- mittentes singuli in solidum tenētur. In vtraqȝ[b] tamen obli- gatione vna res ver titur: ⁊ vel alter[c] de- bitum accipiēdo vel alter[d] soluendo oīm perimit[e] obligatōeȝ et omnes liberat[f].

a Obligationibus. hoc refertur ad reos promittendi. ⁊ quod sequi tur. ⁊ stipulationibus ad reos stipu landi: vt probatur. j. statim. Accur- sius florentinus.

Obliga tio ea- dem ꝑt eē vna ⁊ plures.

b In vtraqȝ. i. vtriusqȝ obligatio ne. nam vna est quo ad vnum effe- ctum: vt. ff. eodem. l. iij. in fi. sed plu res sunt: quia plures tenentur. vt hic. Accursius.

c Alter. scȝ reorum stipulandi. Accursius.

d Alter. scilicet reorum promittē di. Accursius.

e Perimit obligationē. ille qui accipit. Accursius.

f Liberat. ille q̄ soluit. Similis lectio seu implicatio verboꝝ est. ff. de arbi. l. si duo. vel dic ꝙ quilibet istoꝝ refert ad vtrūqȝ supradictum ⁊ possunt fieri in stipulatione duo rei ⁊ in quolibet gñe obligandi: vt ff. eo. l. eandem. Accursius.

Obliga tio an possit parita- tē conti nere.

Etiam diuersitas temporis adiecti so- lutioni non facit ces- sare constitutionem duorum reorum. hoc dicit Aretinus.

Ex duobus reis ꝓ mittendi alius pure alius in diem vel sub conditione obligari pōt⁹ nec īpedimēto erit dies aut condi- tio: quomin⁹[h] ab eo qui pure obligatus est petatur.

g Pōt. scȝ nōne ē hic impa- ritas qᵭ esse nō de- bet: vt. ff. eo. l. eādē §. scȝ si qs. Respō. ſm M. qᵭ ibi regulari- ter dr̄ fal- lit hic: vt ff. eo. si ex duob⁹ §. fina. Alij vt. P. di- cūt ꝙ hic nō est im- pitas cum adueniēte conditione vel die ambo equal'r teneātur: sed adhuc medio tpe remanet impitas: q̄re dic ꝙ in q̄ttitate debita vel re q̄ debet nō pt esse imparitas: vt ibi. [iiij] scȝ ī alijs pōt: vt hic. ⁊. ff. eo. l. si ex duobus. §. finali. iiij.

Itē ⁊ vnus de lata: alius de leui culpa teneat: ⁊ gñaliter idē est vbicūqȝ talis diuersitas ad pari tatē reduci nō pt: al's secus. Quare aūt secus sit in fideiussore. ⁊ an vn⁹ ꝑ alio fideiubere videat: vide p Io han. fa. hic.

h Quomin⁹. scȝ adueniēte condi tiōe sociū poterit cōuenire mādati ſm quosdā. vel veri⁹ nego. gest. [v] vt. C. e. l. j. ptȝ q̄ constitui posse pure duos reos debēdi: ⁊ quēlibet inso- lidū cōuenire. C. eo. l. j. hodie cōtra etiā hoc actū est expressim: nisi alte

Rei de- bēdi in soliduȝ nō pñt ꝯueniri

ro absente: vel inope existente: vt in aut. de duobus reis. §. j. nisi renũciatũ fuerit illi cõstõni. [vj] vt. C. de pac. l. pe. ꝛ. ff. de mino. l. si iudex. v. Additio. Scilicet vtili. Item ꝑ socio si sint socij. Itez actiõe cessat per creditorẽ: ad quẽ cessionẽ an ip̃e cõpellat. Et quid si duo rei nulla re recepta ex causa donationis promiserint: vide ꝑ Jo. fa. hic. vj. Additio. Et tũc in casu nr̃o an pure obligatus poterit interim insolidum cõueniri. Et que diuersitas impediat constitutionem duorum reorum: vide per angelum aretinum hic.

¶ De stipulatione seruorum.

¶ Etiam seruus hereditarius potest stipulari ꝛ acquirit heredi futuro. Hoc dicit Aretinus.

Seruus[a] ex persona dñi ius stipulandi habet. Sz ꝛ hereditas in plerisq[b] persone defuncti[c] vicem sustinet. Ideoq qđ seruꝰ hereditariꝰ ante aditã hereditatẽ stipulaẽ acquirit hereditatiᵒ ac per hoc etiã heredi postea facto acq̃ritur.

¶ Seruꝰ siue filiusfamilias ꝛ quocunq stipuleẽ: ꝛ in cuiusq persona stipulatio concipiat acquirit domino et patri. Hoc dicit Aretinus.

¶ Siue autez domino: siue sibi[e]: siue cõ

¶ De stipulatione seruorum.

Continuatio ¶ Supra titu. j. ꝛ. titu. precedenti dictum est de stipulatione liberarũ personarum. Uerum quia interdũ serui stipulantur: ideo de his tractaturus intitulauit de stipulatione seruorum.

diuisio. Seruus. ¶ Totus iste titulus diuiditur in tres partes. Primo q seruus stipulando acquirit domino in cuiuscunq persona stipulatio concipiatur. Secundo excipit a regula quod factum non acquiritur. Tertio si sint plures dñi ꝓ dñicis portionibus acquiritur. secũda ibi. Sed cum factum. tertia ibi. Seruus cõmunis.

a ¶ Seruus ex persona domini. q̃ dñs caput est serui: vt. j. de noxalibus. §. oĩs. ex sua em̃ persona nihil põt: vt. ff. de regu. iuris. l. serui. ꝛ. l. qđ attinet. nisi ex quo manumittiẽ: tunc enim incipit hr̃e caput: vt ff. đ ca. di. hodie. Dñs caput serui.

b ¶ In plerisq. hoc ꝑpter ca dicit q: hereditati furtũ fieri non põt nisi in tribus casibus: vt. ff. de fur. hereditarie. ꝛ. l. sequẽ. Itẽ ꝑpter vsumfruc. q̃ suo hereditario ꝑmitti non põt: vt hereditati querať: vt. ff. cod. vsusfructus. vij. Hereditati furtũ fieri nõ põt.

Additio. Et est ratio fm doc. q: sine ꝑsona cui accedit deberi nõ põt

c ¶ Defuncti nõ heredis: vt hic. ꝛ. j. de here. insti. §. suus. ꝛ. ff. de acq. re. do. hereditas. ꝛ q̃ sit ratio quare ꝑsonam defuncti ꝛ non heredis: dic vt. d. §. seruus. [viij] viij.

Additio. Et hec faciunt ad questionem' vt monachus sine cuius vitio monasterium est destructum acquirat, futuro monasterio: sicut ille seruus heredi. q̃ tñ ficte ꝛ improprie.

d ¶ Hereditati. sic. ff. de iniur. l. j. §. quotiens autem.

e ¶ Siue sibi. nisi in casibus: vt cũ factum est in stipulatione. qui casu non acquiritur: vt. j. ꝑxi. §. ꝛ cũ ope

Frater fratri: & suus cū suo pōt stipulari.

ras a liberto stipulat̄: vt. ff. eodem l. antepe. §. si seruus meus [ix] & in alijs casibus quos no. ff. co. l. j. & l. sequen. Sed nunquid filius potest stipulari fratri suo in eadem potestate existenti vel seruus cū seruo: dic q̄ sic: quia seruus cū seruo suo stipulari potest: vt hic. igitur frater fratri. argu. C. d diuer. rescript. l. j. Item q2 vox filij vox p̄ris intelligitur: & vox serui vox dn̄i intelligitur vt. j. de inuti. stipu. §. ci q̄. & §. post mortem. ix.

seruo suo: siue impersonaliter[a] seruus stipuletur domino acquirit. Idem iuris est & in liberis qui in potestate p̄ris sunt ex quibus causis acquirere[b] possunt.

¶ [illegible]

[illegible] Sed cum factum[c] in stipulatione continebitur: omnimoda[d] persona stipulantis continetur[e] veluti si seruus stipulet̄ vt sibi ire agere[f] liceat. Ipse enim tm̄ prohiberi nō debet: nō etiam dominus eius.

[illegible] Nec valet stipulatio: q2 cum persone cohereāt de persona serui in dn̄m transire nō pōt. Item quia operas nemo nisi dn̄s stipularetur: valeret tamē si eas vel impersonaliter ve domino stipularetur: vt per Ang. hic.

a Impersonaliter. nulli⁹ facta mentione. id est vel ,ppo nomine: vel appellatiuo: vel facta mentiōe de nomine appellatiuo sȝ nō ,ppo: vt. s. de exhere. libe. §. j. [j] j.

Additio. Idem per oīa dici potest in monacho stipulante: vide p Angelum hic.

b Acquirere. vt ex causa ,pfecticia & aduēticia isto iure. quo dic vt s. p quas pso. vo. acqui. §. j.

c Cū factū. sȝ si stipulat̄ seruus sibi scribi librū: & sic factum nonne acquirit domino. Respon. sic. & qd̄ hic d̄r: sȝ cū factū &c. i. a suo faciēdū & nō ab alio: vel etiā a dn̄o. [ij] ij.

[illegible] Tu dic sm̄ Ang. q̄ factū psone sui inhereat a quocūq; siue ipo suo: siue sibi ab alio sit p̄stādū nō acq̄rit̄ dn̄o: al's secus. de q̄ ēt vide etiā Joh. fa. hic.

d Omnimoda. sic ff. de vsu & ha. plenū §. sed si vsus. Acc.

e Cōtinet̄. sic. ff. de cōdi. et demō. qui here. Accursius florentinus legū doctor.

f Ire agere. hec verba expone: vt. s. de serui. in princi. & ff. de sui. ru. predio. l. j. Et nota quia hic per verba loquitur: aliud si per nomen puta iter. tūc em̄ dn̄o acquirit̄: vt. ff. eo. si cōis. [iij] iij.

Stipulari ire & stipulari iter differūt

[illegible] Et est ratio diuersitatis quia verba continent factum cum significent agere vel pati: nomen vero cōtinet ius: quia significat rei substantiam vel qualitatem &c. In legatis tamen est secus: vt. ff. de serui. lega. l. & si maxime. quia sui persona inspicitur an posset capere si liber esset. l. ,pinde in fine. ff. codē. & est ratio: quia in eis diem legati cedentis. In stipulationibus vero tē pus conceptionis inspicimus. vt p Johannem fabri. & Angelim aretinum hic.

g Non etiam dominus. subaudi prohiberi non debet. quasi dicat deberet prohiberi. Sed contra. s.

per quas persouas vobis acqui ritur §. non solum. z. S. de his qui sunt sui vel alieni iuris §. j. sed non est contra: quia hic acquiritur dño cōmodum. nã ad sui dñi vtilitatē ibit fru⁹

id est diuisim exaudi. Sed quid si vnus iussit seruo: z ipse alteri stipulat⁹ est noiatim. Distingue ex cui⁹ re: vt si ex re iubētis sibi queratur: al's noiato: vt. C. p quas pso. nobis acqui. l. si. z. §. si. ff. e. p inde §. si. z. l. seqn ti. lz antiqui aliter distingue bāt. [v] v.

Seruus cōmunis [illegible] hoc dicit Aretinus.

Seruus cōmunis stipulando [a] vnicuiq3 dominoꝝ pro portione dominij acquiritur: nisi iussu vnius coꝝ aut nomiatim [b] alicui eoꝝum stipulatus [c] est: tunc euim soli ei acquiritur.

Quod seruus cōmunis stipulatur si alteri ex dominis acquiri nō potest: solidum alteri acquirit: veluti si res quā dari stipulatus est vnius domini sit [d].

Seruus cōmunis [illegible]

De diuisione stipulationum.

a Seruus cōis stipulando. impersonaliter: vel sibi vel dñis suis sub nomiē ne appellatiuo: aliud si ꝑpa nomia expressit. nã tūc acquirit ꝑ virili: nō pro portione dñij. Sed q̄d ꝑprium nomen et appellatiuum: Rñ. si preponat ꝑprium ꝑ virili: si appellatiuum preponat ꝑ dominica: vt. ff. d stipula. ser. l. si fuus cōmunis z. ff. de stapula. li. l. ita §. j. [iiij] iiij.

Circa istā materiaz vide distinctionē Ange. h. Que nã faciūt ad q̄stionem d monacho qui mandato meo actio stipulatur. Itē de institore pluriū socioꝝ ꝫhente: cui z ꝑ quarta pte acq̄rat: vt hic per eum. Ange.

[illegible] Et faciunt fm Joh. fa. ad questionē: vt cōmissa causa sub nomine dignitatis si transeat in successorem. secus si sub noie ꝑprio. q autem noia ꝑpria faciant virilem acquisitionem: appellatiua dñicaz fallit in quinq3 casibus: vt per Angelum hic.

b Nominatim. proprio nomine vt. S. de exhereda. lib. §. j. vel appellatiuo: dūmodo intelligat de quo dño dicat: vt. C. d lib. prete. l. ij. z. iij. z. ff. si cer. pe. l. certum. Accur.

c Stipulatus est. hoc disiunctim

d Uni⁹ dñi sit. nã cū sua sit amplius q̄ri ei nō pōt: vt. S. de leg. §. sz si rem. z. j. de act. §. sit itaq3. restat g vt soli alteri q̄rat. aliđ si ex re vni⁹ stipulet: tūc oibus querit: sed cōmuni diuidūdo iudicio reddetur cum agit cōi diuidūdo ꝑ isto seruo. pōt etiā deducere qđ socius suus lucratus erat ex stipulatōe facta ex reb⁹ suis: z reddit illi ex cuius requirit. vt. ff. eo. si ex re §. j.

De diuisione stipulationum.

Supra dictū est de stipulationū materia. verū q2 eaꝝ multiplex est species: ideo subdit de diuisione stipulationum. Porcus. Continuatio.

¶ [illegible] stipula- tio est que est [illegible] a iudicio pretorio [illegible] a sola partium conventione [illegible] Accursius.

Stipulationũ[a] alie sunt iudiciales[b]: alie pretorie[c] alie cõuẽtionales[d]: alie cõmunes[e] tam pretorie q̃ iudiciales.

Stipulationum &c. ¶ Totus iste titulus diuiditur in duas partes principales. Primo ponit diuisionẽ stipulationis. Secundo illam per exempla declarat. secunda ibi. Judiciales. *(diuisio.)*

a ¶ Stipulationũ simile per oia. ff. de verbo. oblig. stipulationum.

b ¶ Judiciales. qñ iudex cognoscit de aliqua cã etiam pendente causa principali incidenti: & facit interponere cautionem. & dicũtur iudiciales a iudicio.

c ¶ Pretorie quãdo adit iudex aliqua causa: sed pncipaliter vt talis causa interponatur: veluti damni infecti & cautio legatorũ pbandorũ. Et talis est differẽtia inter ea que dicta sunt: sed cum hic ponitur pretorie: vt spẽs opposita iudiciali: q̃re. ff. de preto. stipu. l. j. in prin. ponitur vt genus scz pretorie. Rñ. ibi aliter accipitur iudicialis: scilicet a iudicio: hic a iudice: vt. ff. mã. l. lucius.

d ¶ Cõuentionales. que ex conuẽtione partium fiunt: & de his certuz est & planum.

e ¶ Cõmunes sunt. veluti rem pupilli saluam fore. Sed quare dicuntur aditiones? Respon. quia principaliter potest adiri iudex: vt interponatur cautio cũ pupillus habet tutorem qui non satisdedit rem pupilli saluam fore: si diceretur pretoria. potest vero adiri iudex nõ principaliter: vt cautio de illa interponatur sine aliqua causa: veluti cum pupillus nõ habet tutorem: potest petere coram iudice: & iudex q̃ dat tutorẽ ex officio suo facit interponi cautionẽ rem pupilli saluam fore: & ita dicitur iudicialis. Itẽ quidam dicũt illã cautionez rem rataz haberi eẽ cõmunem qz qñq; interpõit a pcuratore actoris quandoq; a pcuratore rei: vt de procu. l. pomponius. §. sed & his qui. Uel alia rõne dicitur cõmunis: veluti cũ pcuratorio nomine cõuenit iudex ex officio suo debet facere vt cautio rem ratam haberi interponatur: & tunc est iudicialis. Pretoria est quando q̃s promisit mihi q promitteret rem ratam haberi: modo volo q pmittatur: & sic pncipaliter ad istam stipulationem vado ad pretorem vt ipsa interponat. Hoc est cõmunis & alia causa q̃ superior. Nam hec est cõuentionalis si fiat extra iudicium ex conuẽntione: vt. ff. si rem ratam haberi. l. interdum. Item iudicialis: quia interponitur a pcuratore cũ dubium fuerit an habeat mandatum: vt. C. de procurato. l. j. & C. de satisdati. l. j. aľs non posset reus expediri: quia non admitteretur: vt. j. de satisda. §. penul. Aliĳ dicunt esse cõmunem: quia a procuratore rei quandoq; interponitur: nõ solum pretoris vt. ff. de procura. nõ solum. §. si status. & §. rursus. & §. fina. & l. pomponius. §. ij. & l. si defunctus. §. vltimo. Accur.

(Margin notes:) Cautio rẽ ratã hñi est cõis. — Stipulatiões cões dicũtur aditiões. Cautio rem pupilli saluã fore ẽ cõis.

¶ Judiciales [a] sunt dumtaxat que a mero iudicis officio proficiscūtur: veluti de dolo [b] cautio vel de persequendo [c] seruo qui in fuga est de restituendove [d] precio. ¶ Pretorie [e] sūt que a mero [f] pretoris officio proficiscūtur: veluti damni [g] infecti vel legatorum [h]. Pretorias autem stipulationes sic exaudiri oportet: vt in his etiam cōtineātur edilitie [i]: nā et he a iurisdictione pretoris veniunt [k]. ¶ Conuētio

a ¶ Judiciales .s. stipulationes.
b ¶ De dolo cautio. vt si ago pigneraticia caues ne seruitutes dolo perdideris vel ius rei in aliquo leseris: vt. ff. de pignora. actio. creditor. Itē si rei vēdi. agaz p re quā suscepisti iam lite contestata: caues de dolo ne alienauerꝭ vel manumiseris fuū vt. ff. d rei vendica. si post. sic. et. ff. man. si procuratorem §. penultimo. et l. sequenti.
c ¶ De persequendo ser. vel si metu mihi abstulisti seruū quē postea perdideris: caueas de eo ꝓsequendo vel eius precio restituēdo: vt. ff. quod me. cau. si cū ex. §. q si homo Item qui redibet et nō habet seruū quem reddere debet: quia aufugit debet cauere emptor de persequendo seruum: et si habere poterit restituat venditori: vt. ff. de edi. edic. l. redibere. §. fi. sic et. ff. de cōdi. cā da. si pecuniam. §. penulti.
d ¶ Ve. pro vel.
e ¶ Pretorie stipulationes.
f ¶ A mero .i. puro: sic non iudicis officio: scilicet tali quali et supiori casu: vt statim dicā. Accur. [vi] vi. Additio. Et sic merum ꝓprie est qd est separatum a substantia alteriꝰ entis: ita q nihil cōmune habet cū eo. quod no. pro statuto de mera interlocutoria vel etiam simpliciter loquente: de qua intelligi debeat: dic vt per Ange. hic.
Cautio damni infecti. g ¶ Damni infecti. vt. ff. de dam. infec. l. pretor ait. §. in eum qui. Dicitur et alio respectu pretoria illa q ab initio exigitur. siue si pretoria inuentione. siue ciuili: siue quocunqꝫ modo inuenta: ex eo scilicet q pretor cā approbat: vt. ff. de verb. significat. l. lege. et hoc sensu comprehēdit pretorias et iudiciales et cōmunes et omnes preter conuentionales: et ita accipitur. ff. de preto. stipula. l. j. sic est de adoptione: vt. ff. de adop. l. ij.
h ¶ Uel legatorum. vt. ff. vt lega. vel fideicom. no. ca. l. j. j. rñ.
i ¶ Edilitie. scꝫ stipulationes: vt si animal tibi vendo de vitijs eius cauere debeo: vt. ff. de edi. edicto. l. itaqꝫ. et. l. si venditur.
k ¶ Ueniunt. cum ediles erant ex pretoribꝰ: vt. s. de iure naturali. §. ꝓponebāt. Sed que erit intelligibilis differentia inter pretorias et iudiciales: cum hoc titu. accipit pretoria et iudicialis? Respon. q pretoria a pretore mortuo inducta est: sꝫ iudicialis a iuriscōsultis alijs. Itē in pretoria inuenies iudicē: ob hoc ipm pncipaliter aliter adiri. [vij] sed in iudiciali per consequentiam vt patet ex supradictis exemplis. Item iudiciales vage sunt p totuz corpus iuris: sꝫ pretorie licet et ipe sint vage comprehense: tamen sunt simul in vno titu. vt. ff. de preto. stipula. l. j. [viij] Item potes notare quartam differentiam: vt notatur

Stipulatiões ptorie iudiciales multipliciter differūt

ff.de verborum obliga.l.v.§.ij. Accur. Sed dn̄s Johan. addit aliam differentiam dicens: quia pretorie sunt q̄ per solum iudicem ordinarium imponūtur: ⁊ iudiciales que per quēlibet alium iudicem. [ix] vij. [illegible] Hanc differentiā reprobat Bar. quia etiā in iudicialib⁹ quādoq̄ iudex principaliter adit̄: vt in.l.omnib⁹.ff.de iudi.⁊.l.denunciamus.C.de his qui ad eccle.cōfu. Item in causa dā.infec.iudex quādoq̄ non principaliter sed incidenter aditur: vt.l.pretor.§.fi.cum.l.sequen.ff.de dam.infec.ideo tene primam differentiam. de qua habes ꝭ.in fine summarij. Ang. viij. [illegible] Hec nō placet doctorib⁹: quia ibi non cōtinētur de dā. infec. ⁊ vt le.no.ca.q̄uis p̄torie sint vt hic sed forte ꝭm Ange. dic gl. habuisse bonum respectum: q̄r de preto.stip. particularem titulū habemus quē de iudicialibus nō habem⁹. ix. [illegible] Hāc quoq̄ dānāt aliqui vt per Johan.fa.hic. quia de dam. infec.q̄uis sit pretoria per quemlibet etiam nimum magistratum expediri potest.vt.l.j.⁊.l.iiij.§.j.ff.de dā.infec.nisi forte dicas ibi speciale p̄pter periculum more. Ang.

a ❡ Quarum.scililicet conuentionalium.

b ❡ Pene.ideo dicit pene: quia in quibusdam valet alius contract⁹: vt venditio in libero homine et similibus: vt.ff. de contrahen.empt. l. ⁊ liberi.⁊.j. de cōtrahen. emptio. §.fina.in quibusdam non valet stipulatio: vt.j.ti.j.j.rū.§.j.[i] j. [illegible] Et rationem diuersitatis vide pulchre per Ang.

c ❡ Rerum contrahendarum.scilicet esse genera. id ē quot possumus eē genera cōtractuum tot sūt genera stipulationū. id est vbi cunq̄ potest contrahi. ibi potest stipulatio interuenire.nam stipulatio est contractus: vt.ff.de verbo.sig.l. labeo.

nales sunt que ex cōuentione vtriusq̄ p/tis concipiunt̄: hoc ē neq̄ iussu iudicis: neq̄ iussu pretoris: sed ex conuentione cōtrahentium: qua/rumᵃ totidem gene/ra sunt quod pene ᵇ dixerim rerū ꝯhēdarūᶜ. ❡ Cōesᵈ sunt veluti rē saluā fore pupillo: nā ⁊ pretorᵉ iubet rem saluam fore

d ❡ Communes.abnegatiue lege i.nō pretorie tm̄: vel iudiciales tm̄ vel conuentionales tm̄: sed partim ex vno: partim ex altero naturam accipiunt.nam si non cauerit tutor pupillo hoc ip̄m peti potest: ⁊ quo ad hoc habet naturam pretorie si petitur tutor: ⁊ per consequens prestatur satisdatio: ⁊ in hoc habet naturam iudicialis: vt.ꝭ. de satisdatione tutorum ⁊ curato.§.j.Sed de hoc dic plenius: vt.ff. de verborum obliga.l.v.§. pretorie.vbi est hic titulus de verbo ad verbum.Item si petatur hec satisdatio ab altero tutorum vel curatorum ex consequentia petitur et non precise. vnde ⁊ in hoc habet naturā iudicialis: vt.ff. de admi.tuto.l.iij.primo respon.et ꝭ.de satisdation.tuto.vel curato x. §.j.⁊.§.ij. Uel dic communes alio modo.vt.j.eodem.§. s; ꝭm hoc oīs pretoria potest esse cōmunis.

Cautio petit̄ a tutore q̄nq̄ p̄ncipalit̄ q̄nq̄ in dētalr.

e ❡ Et pretor . scilicet mortuus cuius verba non habemus: sed sententiam: vt.ꝭ. de satisdatione tutorum.in principio.⁊.§.j.

a ¶ Judex. scilicet viuus.
b ¶ Non potest. quia sponte non vult satisdare ex precepto mortui ptoris. vñ iuit⁹ ɔpellit a iudice viuo
c ¶ De rato. hec est cōis ꝛ alia cau-

pupillo caueri: ꝛ interdum iudex[a] si aliter hec res expediri non pōt[b]: vel de rato[c] stipulatio exigit.

¶ De inutilibus stipulationibus.

¶ Stipulatio rei q̄ non est nec esse potest in rerum natura nō valet. secus si possit i nostro dominio haberi. hoc dicit Aretinus.

Omnis res q̄ dñio nostro subijcit[d] in stipula-

Cautio de rato est cōis

sa q̄ꝫ superior. nam hec est cōuētiōalis qñꝙ vt si fiat extra iudiciū ex cōuētione vt. ff. rem ra. ha. interdū. Itē iudicialis qñ interponit a pcuratore actoris cum dubiū est an sit pcurator: vt. C. de pcura. l. j. ꝛ de satisd. l. j. al's nō pōt res expediri cū nō admittat: vt. ꝭ. de satisd. §. pe. Alij dicunt eā cōem. s. de rato: quia ꝛ a pcu. rei prestat qñꝙ nō solū actoris: vt. ff. de pcura. l. nō solū. §. si status. ꝛ §. si casus. ꝛ §. vlt. ꝛ. l. pōponi⁹. §. ij. ꝛ. l. si defunctus. §. vltimo. [ij] ij.

[illegible] Et hec melior q̄ ideo dicātur cōmunes: q² partim p pcuratores: vt in pcuratore actoris: partim p iurisconsultos: vt in pcuratore rei fuerint inuēte: vt hic. Cautio aūt q̄ ex forma' statuti inducitur si sit factum a toto populo vel represētātibus ipm dicet ciuilis. Si vo ab episcopo duce vel marchio ne dicetur pretoria: de qua questione: et quia sit effectus istius diuisionis: vide per Jo. fa. ꝛ Ang. hic.

Cautio a statuto inducta an sit ciuilis aut ptoria.

¶ De inutilibus stipulationibus.

¶ Supra in ti. de verbo. obli. dixit in genere de stipulationibus interpositis ab vno: verum q² tam ex pte creditoris q̄ꝫ ex parte debitoris aliquando plures psone interueniūt

Continuatio

ꝛ sunt duo rei: ꝛ ideo subiecit titu. de duobus reis. Uerum quia non tm̄ stipulatio interponitur a libero sed etiaꝫ a seruo: ideo subiecit titu. de stipulatiōe seruoꝝ. Uerum quia stipulatio nō est simplex: sed ml'tiplex: iō postea ānectit ti. de diuisione stipulationuꝫ: vt ꝭ. tit. pxi. Ueruꝫ q² aliquādo stipulatio est iutilis ꝛ hoc potest contingere multis modis: ideo ponit hic istuꝫ titulum de niutilibus stipulationibus. Angelus aretinus.

Omnis res. ¶ Quoniā iste titulus est vade longus ꝛ hꝫ plures. §. ꝛ vnusquisꝙ habet materiaꝫ de per se: ideo non diuidam: quia esset valde longa diuisio.

d ¶ Subijcitur. id est subijci potest. Sunt eñ quedam res que non possunt esse in nostro dominio: vel quia nec sunt nec fuerūt: scilicet in rerum natura: vt. ꝭ. pximo. §. vel si sunt impossibile est de natura: vt in sole ꝛ luna ꝛ similibus: vt. ꝭ. eodem §. sed si impossibilis: vel de facto: vt aureum montem: vt. ff. de sta. li. cum heres. §. j. vel de hominum dispositione: vt res sacre: religiose: et sancte. et publice: et in vsu publico existētes. ꝛ alie similes: vt liber homo ex sui natura: vt. ꝭ. proximo. §. et. ꝭ. de rerum diuisione. j. respo. et §. nullius. ꝛ. ff. de verborum oblig. in ter stipulātem. §. sacram. Accursius florentinus legum doctor acutissimus.

Dñium in quibusdam reb⁹ habere nō possumus.

a ¶ Mobilis. cuius appellatione & per se mouentia: vt equi continentur: vt. ff. de verbo. signifi. l. mouentium. [iij] iij.

Additio. Jura autē & actiones sub simplici bonorum appellatiōe ptinent: & sunt quedam species q̄ per se que fmrē cui adiĳciunt mobilia vel immobilia eē iudicātur. Ang.

tionem deduci potest: siue mobilis[a] sit siue soli. At si quis rem que in rerum natura[b] non est: aut eē nō potest dari stipulatus fuerit: veluti stichū qui mortuus sit quem viuere credebat[c]: aut hypocētaurum[d] qui esse nō possit inutilis[e] erit stipulatio.

¶ [illegible] in nostro [illegible] tio nō valet: siue pure siue conditionaliter [illegible] d. Aretinus.

Idem iuris[f] est si rem sacram[g] aut re-

b ¶ In rerum natura. i. apud aliquos homines. sic. j. de ob. ob. §. conditiones. Accur.

c ¶ Credebat. maxie subaudi. nā idē si sciret mortuum: nisi mora debitoris precessisset mortem: vt. ff. de consti. pecu. l. promissor. & ff. de ob. obli. inter stipulantem. §. stichum q̄ est contra. [iiij] iiij.

Additio. Et tunc res ipsa & in stipulationem & in petitionem & condēnationem deduci dz. In eius tamē estimatione fiet executio. l. si seruū §. effectus. vbi glo. & doct. ff. de ob. obli. Ange.

Hypocentaurus.

d ¶ Hypocentaurum. animal forte natū ex equa & thauro: quod nūq̄ fuit visum. vnde Hora. Humano capiti: ceruicem: pictor equinā. Jūgere si velit &c. Accur.

Horatius.

e ¶ Inutilis. i. vitiosa: qr ptra ius est. [v] v.

Additio. Adeo vt nec naturalis: q̄uis absit consensus oriatur obligatio. Angelus.

f ¶ Idem iuris. scilicet vt sit inutilis.

g ¶ Rem sacram. licet non valeat stipulatio: vt hic. valet tamen vēditio inter ignorantes vt actio dēt: vt. j. de cō trahē. emptio. §. fi. & ff. de ptrahen. emp. l. & liberi. & l. sz celsus. Sed q̄ est ratio. Rñ. qr in venditiōe nō est necesse transferri dñium: in stipulatione sic: vt ff. de contrahen. emptio. & vendi. l. si ita §. fi. [vj] Et est similis ratiōe quare q̄s pōt rem alienam vendere: vt. ff. de contrahen. l. emptio. l. rem alienam sed nō obligare: vt. C. que res pig. oblig. pos. l. qui liberos. [vij] qr in pignore debet ius constitui creditori: q sibi det hypothecariam actionem. in venditione sola traditio cū obligatione euictiōis sufficit. vt. ff. de pigno. l. & qui nondum. §. qd dicitur. & de actio. emp. l. ex empto. vj.

Sacre rei ventio valet iter ignorātes. Aliena res vēdi pt sz non obligari.

Additio. Hoc verum in stipulatione rem dari: secus si rem tradi. Unde dic idem esse in stipu. qd in venditione si ignoranter super huiusmodi rebus ex causa onerosa cōcipiatur: secus si ex causa lucratiua: vt per Johannem fab. & Angelum. hic. vij.

Additio. Nisi sit bonefidei possessor: vt. l. si ab co. ff. de pig. Et est ratio: quia ille reputatur quasi dominus. §. alie. j. de actio.

a ¶ Religiosam. hec verba sacraz aut religiosam expone: vt. §. de rerum di. §. nullius. & §. religiosum. Accursius.

b ¶ Usibus. al's si non est in vsu potest alienari: vt. ff. de contrahen. emp. sed celsus j. rñ. z. l. pacta §. fi. et sic. ff. de via publica. l. viam.

ligiosam[a] quam humani iuris esse credebat: vel rempublicam que vsibus[b] populi perpetuo exposita sit: vt forum[c] vel theatrum[d] vel liberum hominem quez seruū esse credebat[e] vel cuius cōmertiū[f] non habuerit: vel rē suam[g] dari quis sti-

Forū & forus. c ¶ Forum. scz vbi redditur ius: vt ff. de iusti. & iu. l. pe. vel rerum venalium. sed forus est bursa. Accursius

Additio. [viij] Item forus dicitur locus exercendarum litium: vt. ca. forus. extra de verbo. significa. Item calcatorium. i. locus vbi vua calcatur: q pede calcantis feriatur. Dicuntur etiam fori tabulata nauium ab eo q incessus ferant. Item spectacula hoc est loca erecta vt ex his spectetur. Item forus dicit foramen illd per quod remus immittit a forando. vnde versus. Causatur vēditqz forum signatqz foramen. Alta fori loca sunt dataqz carina foros. Hostien. dicit q forum in neutro genere ponit pro territorio cuiusqz iudicis: infra quod potest in facinorosos homines aīaduertere. Unde tota diocesis dicitur territorium epi. xvj. q. vij. oēs basilice. viij.

Additio. Prima verior: & pbatur extra de verborum signi. c. forus. Johannes fab.

d ¶ Theatruz. expone: vt. §. de rerum diuisio. §. vniuersitatis. Accursius. [ix] ix.

Additio. De qua & quid sit amphitheatruz: & quid scena: vide p Johānem fa. & Ang.

e ¶ Credebat. idem si sciebat: vt. j. proxi. §. & ff. de verborum obligatio. inter stipulantem §. sacram. ibi casum enim &c. Accur.

Commertiū cōprehēdit oēs ʒct. f ¶ Commertium. generale nomē est ad omnes cōtractus. vnde dicit aliqs habere cōmertiū rei quando p emptio. vl alio modo potest eam habere: quare iudei non habet commertium christiani mancipij: vt. C. ne xpia. man. iu. &c. vnde si iudeus iudeo promittit tale mancipium non valet. vt xpianus iudeo: vt hic. si autem xpiano promittat iudeus valet: vt. ff. de verbo. obliga. multum interest. & de leg. j. apud iulia. §. fi. [j] j.

Additio. Pone exemplum in statu venetiarum q nullus forensis possit ibi aliquo modo acquirere domum. Et dic q si commertium habeatur ex rei natura: quia sit sacra vel religiosa non debetur etiam extimatio vel interesse. Secus si non habeatur commertium ex quadaz qualitate: vt quia edibus iūcta fuerit. Sed si habeatur in communi: et cum difficultate habetur pro impossibili: si sine difficultate & defectus sit ex parte pmissoris debetur estimatio indistincte: vt per Angelum hic.

Stipulatio rei sue an valeat. g ¶ Suam. nam cum sua sit plus sua fieri non potest: vt. §. de lega. §. sed si rem & j. de actio §. sic itaqz. nisi ratione possessionis apud alium constitute: vt. ff. de contrahen. emptio. l. si empt. §. iij. vel nisi sub conditione stipulatoris res esse desierit: vt. ff. de verborum obliga. si rem

meam.t.l.existimo.

Stipulatio pura non suspēditur:sed bñ alij actus.

a ¶ Protinus.id est statim: quia pura stipulatio suspendi nō potest vt.ff.de stipu.seruo.l.vsufructus.secus in alijs actibus viuorū:vt.ff.cōmunia predio.l.si.in fi. Accursius.[ij] ij. [illegible] puta per euentum confirmationis que ex postfacto fieri potest:sed tamen ipse act9 in veritate non pēdet sicut nec stipulatio. sed interim vl' est nullus vel sola ipsi9 qualitas puta dominij trāslatio vel cui acquiratur pēdere dicitur. Et hec vera in actibus puris quid autem in conditionalibus: & quid in actibus defunctorum. vide Johan.fa.hic.

d ¶ Sine facto.quod est cū erat. res aliena.alias si sua semper suo facto factum videtur:etiam si alienauerit post tempus stipulatiōis: idem & si erat aliena:dūmodo post moram:vt ff.de verborum obligationi. si seruum. §.j &.ij.

e ¶ Extinguitur. argu.contra.§.ō lega.§. q si viuo.

f ¶ Similia.puta rem sacrā cum erit pphana:& sic de singulis:scilicet sacra vel religiosa:vt.§.proximo.§.

g ¶ In obligationem. scilicet istam: hoc est stipulationem.

Factum alienum quādo licite promittitur.

puletur:nec in pendenti erit stipulatio ob id q publica res in priuatum deduci potest:& ex libero seruus fieri potest:& cōmertium adipisci stipulator potest:& res sua stipulatoris desinere esse potest: sed protinus[a] inutilis ē. ¶ Item contra[b] licz in initio vtiliter res in stipulatum deducta sit:si postea in aliquam eum[c] causam (de quibus supra dictum est) sine facto[d] promissoris deuenerit: extinguitur[e] stipulatio. At nec statim ab initio talis stipulatio valebit. Lucium titium cum seruus erit dare spondes: & similia[f]: que enim natura sui domino nostro exēpta sunt in obligationēs[g] deduci nullo mō possunt.

¶ Factum alienum non potest in stipulationez deduci. [illegible]

¶ Si quis alium[h] daturum facturūve quid promisit:non obligabitur[i]: veluti si respondeas titiū

b ¶ Item contra.id est econtrario. Nam.§.dixit quando ab initio res erat sacra vel similis: postea desijt:nunc econtra quando prius non sacra:sed postea sit. Angelus. hic.

c ¶ Eorum causam . id est sacra vel religiosa:vel similis:vt.§. proximo.§.

h ¶ Alium. prorsus extraneum.

i ¶ Non obligabitur.& est ratio: quia nemo alienum factum promittere potest:vt hic.& ff.de verborum obligationi.stipulatio ista.in prin. nisi pena promittatur: vt.j.eodem.§.versa vice.& nisi in casibus in quibus presumitur lex interesse promitti :nisi fiat vt in cautione iudicio sisti: vt.ff.de verborum obligationibus quotiens quis.[iij] Item in stipulatione ista habere lice

quinque aureos daturum: quod si effecturum[a] se vt titius daret spoponderit obligatur.
¶ Alteri stipulari [illegible] nemo potest: nisi ei cuius potestati sit subiectus. [illegible] hoc dicit. [illegible]
¶ Si quis alii quam ei cuius iuris[b] subiectus sit stipuletur nihil agit[c].

re: vt. ff. de verborum obliga. stipulatio ista. §. rñ. [iiij] Item in stipulatione de rato: vt. ff. rez ra. habe. l. in stipulatione. Item in stipulationibus edilitijs: vt sanum esse seruum venditum vel non furem et similia: vt. ff. de euict. l. si ita quis [v] Itē in in stipulatiōe rem pu. saluā fore naz cū sit pretoria exigitur fideiussor vt. ff. de preto. stipu. pretorie. stipulatur pupillus his verbis a fideiussore promittis rem meam saluam fore per tutorem vel curatorem. nam et his verbis ab eis stipulatur: vt. ff. rem pup. sal. fo. l. j. et l. cum pupillus. Preterea nōne quis semper promittit se et suos heredes ea facta que per alium possunt explicari: vt. C. de cōtrahen. stipu. l. fi. lz cōtra sit si non potest per alium fieri: vt. ff. eo. centesimus §. id quod. et C. de cad. tol. l. j. §. ne autem. Rñ. non est alius heres quam testator: immo idem presumitur: vt in aut. de iureiur. a mo. pre. §. j. col. vj. [vj] iiij.

[illegible] Sed ibi sm ang. est stipulatio pretoria. iiij.

[illegible] Et hoc ideo ibi: quia precessit cōtractus emptionis: de cuius natura tenetur ex facto omnium etiam extraneorum: puta de euictione sm ange. sed Io. fa. cōtra. quia etiam tūc nō nisi de factō suo vel heredis tenetur: nisi vel cōtracti interest penā promiserit. v.

[illegible] Et est ratio: quia tūc factuz alienum: nō vt persone: sed vt rei in contractum deducte permittere videtur ange. vj.

[illegible] Adde sm ange. alios duos casus: puta quādo promittit aliū dare vel facere ad quod promissor tenebatur. Item quando iurauit: quia facit valere omni meliori mō quo potest: vt. l. cum pater. §. filius. ff. de leg. ij. Angelus are.

a ¶ Effecturū. tūc enim suū factū manifeste promittit. [vij] idem si dixit se certuz pe. curaturuz vt fiat: vt. ff. si l. fina. §. fi. vij.

[illegible] Et tunc debes in libello concludere quod per promissorem nō curetur. vt alius faciat vel non faciat non autem quod per alterius factum vel non factum tibi habere non liceat. quod no. sm ang. hic.

b ¶ Iuri. i. dominio: vt seruus domino cui acquirit: vt. s. per quas per so. vo. acqui. §. item quod serui. Itez reuerentia paterna: vt filius patri: vt s. per quas perso. vo. acqui. §. j. Itē obedientia: vt monachus monasterio cui queritse et alia: vt in aut. de mona. §. illud. col. j. Item dicas de seruo fructuario. Idem de vsuario. Idem de seruo bonafide posses. et libero bonafide posses. qui ex duabus causis querunt. vt. s. per quas perso. vobis acquiritur. §. de his. et §. idem placet. Monachus monasterio acquirit.

c ¶ Nihil agit. et est ratio: quia inuente sunt &c. vt. j. eodem. §. alteri. et ff. de verborum obliga. stipulatio ista. §. alteri. fallit tamen in casibus. xvj. In primis: vt si stipulantis intersit. quia sit tutor eius cui stipulatur rem pupilli saluam fore. Secūdo quia procura. stipu. dominus. Tertio si stipuletur creditori: vt. j. Stipulatur alteri xvj. modis.

eodem.§.sed ꝛ si quis.ꝛ.ff.de verborum obliga.stipulatio ista.§.si stipuler.ꝛ.§.si qs insulā.[viij] Quarto fallit in omnnibus pretorijs stipulationibus:vt.ff.de preto. stipu.

Potest extraneus solutioni esse adiectus. licet sibi nō queratur obligatio. [illegible]

Plane solutio etiam in extraneā personam conferri potest veluti si quis ita stipuletur: mihi aut seio dare spōdes: vt obligatio quidem sti-

in omnib9 vt est dam ni infecti: vt.ff.d dā. infec.dam ni.§. fina. Item iudi catum sol ui ꝛ simi les: vt.ff. de pcurato.in cause.§.fina.[ix] Itē fallit in procuratore presentis. vt ff.de verborum obligatio.si procurator.[i] ꝛ.ff.de procurato.l. procurator. Item fallit in actore municipium: ex cuius pacto queritur municipibus. Idem in curatore furiosi ꝛ consimilium personarum ꝛ tutoribus:vt.ff.de constitu. pecu.l.eū qui.§.si actori. Item fallit in institore. Nam sibi actio ex pacto instituti queritur :vt.ff.de institu.l.j.in fine.ꝛ.l.ij. Item fallit in iudice vel notario vel simili persona publica ex quorum pactis ꝛ stipulationib9 alteri queritur.vt.ff.rem pupil.saluam fore.l.ij.iij.ꝛ.iiij.respon.ꝛ in auten.de excusa.ꝛ his qui cum.§.j. collatio.viij.ꝛ in autēti.de heredi. ab intesta.§.ex his.colla.ix.[ij] Itē fallit in creditore ex cuius pacto q̄ritur actio debitori:vt.ff. de pigno. actio.l.si cum venderet.§.respon. Item fallit si auus paciscatur dotē reddi nepoti quem etiam in potestate non habet:vt.ff.solu.matri.cuius seius. Item fallit in pcuratore vendentis:vt.ff.de actio.empt.iul. §.si pcurator. Item fallit in deponente si paciscatur alij rem restitui Item fallit in cōmodate faciente simile pactum:vt.ff.depositi.publia. ꝛ.C.ad exhiben.si res. Item fallit in donante simile pactum faciente in euentum alicuius cōditionis:vt C.de dona.que sub modo quotiēs. [iij] Item fallit si pater stipuletur filio vel alij posito sub sua potestate p9 mortē suam:scz patris.naz ꝛ filio q̄ritur:lz heres nō sit:vt.ff.de vbo.obli.l. quodcūq.§.si quis ita si vo pure ꝛ nō post mortem ipsi stipulanti queritur.vt.ff.de vbo.obli. dn̄s seruo. His enim casibus ex pacto vel stipulatione alterius alteri queritur:nō al's:vt hic.ꝛ.C.p quas perso.no.acqui.l.j.cum enim speciales non sunt trahendi ad consequentiam:vt.ff.de leg.ꝛ senatuscō. l.quod vo.sed.M.dicebat hos casus facere regulam:ꝛ si quis casus esset contra illud spāle est ꝛ qd hic regulariter dr:ꝛ.j.eo.§.alteri.ꝛ.C. per quas psonas nobis acquiritur l.j.dicebat iure directo non valere: sed vtiliter acquiri pōt:ꝛ sic fm cuz semp ex pacto alterius q̄ritur: qd falsum est:cū parum interesset directo vel vtiliter quereret:vt.ff.de nego.gest.actio. Accur.[iiij] viij.

Additio. Sed in his casibus nō videtur fallentia fm Ioh.fa.qꝛ non alij:sed sibi principalr stipulat pro pter suū interesse. ix.

Additio. Etiam si formet verba in persona domini.ꝛ est ratio auctoritas iudicialis per quaz interponūtur:vt.§.de diui.sti.circa principiuz Iohannes fab. j.

Additio. Nec refert in cuius perso

na verba concipiātur:vt per Johā- nem fab.hic.

[Additio] Ubi loquitur in pretorijs seu iudicicialibus.in conuentionalibus autem ſm Joh.fa.non poteſt iudex acquirere: niſi in his q̄ ſpectāt ad ei⁹ officium ⁊ in defectū partis q̄ ſtipulari poſſit:ſi tamen pmiſſor eius iuriſditionem prorogaret:⁊ ſic ſubijceret valet ſtipulatio.Quid autē de tabellione:de executore ſeu officiali curie ⁊ pprio ſacerdote. vide per eum hic. iiij.

[Additio] Et ſi ex pacto appoſito in rei traditione acquiritur alij quod eſt verum ſm aliquos quando accipi quis habet cauſam lucratiuam. al's ſecus.vel verius ſm Johan.fa. quando apponitur pro tertio qui ē dominus rei:vel ad quem res pertinet:tunc de rigore non agit: ſed de equitate dat̃ vtilis.Sed ſi pro alio pactum apponitur habet actionez de equitate ſi ſibi donare voluit:nō al's.de rigore autem nullam habet actionem:⁊ ita loquuntur iura contraria:vt hic p eum. iiij.

[Additio] Tu dic q̄ verba ſtipula. quandoq̃ conferuntur in aliuz.vt promittis titio.⁊ nō valet.niſi in tutore:curatore:actore ciuitatis filio. ⁊ ſeruo:quandoq̃ v̄ba ſtipula.conferuntur in perſonam ſtipulantis: ſed executiua in perſonam alteri⁹. vt pmittis mihi q̄ dabis titio:⁊ tūc valet ſi mea intereſt.al's ſecus.quādoq̃ verba executiua ad alium conferuntur:ſz obligatiua ex parte ſtipulantis ſunt imperſonalia:⁊ non valet.Quādoq̃ vtrūq̃ in perſonaz ſtipulantis:⁊ eſt clarum: q̄ valet. Quādoq̃ vtrūq̃ imperſonaliter pfertur:⁊ idem. Quādoq̃ vtrūq̃ in pſonam alterius ⁊ valet in pcuratore ⁊ negociorū geſtore:vt per angeluz hic.

pulatori acquirat: [a] ſolui tamē ſcio [b]:etiā inuito [c] eo recte poſſit vt liberatio ipſo iure contingat [d] : ſed ille [c] aduerſus ſcium habet mādati [f] actionem.

a [Glo.] Acquiratur. ſcz tm̄.

b [Glo.] Scio non tamē heredi ei⁹ vt.ff.de v̄bo.obliga.cū quis.Item hoc intellige ſtatu huius adiecti non mutato al's contra:vt.ff.de ſolu.cum quis. [v] Item hoc intellige ante lit.conteſta.a ſtipulante:al's contra:vt.ff. de ſolu.ſi quis ſtipulatus fuerit.x. .§.j.Item licet ſolui poſſit adiecto: non tamē agere pōt adiectus:vt.ff. de conſti.pecu.ſed ⁊ ſi ſiliue.in fi.⁊.l. ſi vero. vj.

Solutio non poſſ. fieri adiecto.

[Additio]. Quod no.p executore vltime voluntatis ⁊ pcuratore ad exigēdam:vt tunc poſſit per epm̄ remoueri:⁊ debitor ſoluendo non liberetur.Etiam ſi talis exiſtēs ab ignorante fuerit cōſtitut⁹ ſi debitor hoc ſciens ſoluerit:vt hic per Jo.fa.

c [Glo.] Inuito eo.qui ſtipulatur.

d [Glo.] Contingat.niſi in caſu:vt.ff.de eo quod certo loco.l.iij.§.idez iulianus.ſed ibi facta fuit ſolutio alibi q̄ fieri debuit vnde venit itereſſe vt ī.de ac.§.loco in quo nō potuit dn̄o preiudicare accipiendo ſortem adiectus.vt.ff.de reg.iu.non debet.[vj] licet ⁊ ipe dn̄s poſſet:vt.ff.de eo q̄d certo loco.l.certū.in fine.⁊.l.fi.in fi. Accurſius. vj.

[Additio] Idez ſi acceperit pecuniā quam ſtipulator recipere non tenetur.

e [Glo.] Ille.ſcz ſtipulator.

f [Glo.] Mādati.nūquid adiectus mā

Adiectus cui soluit diuersa actione tenetur

dati semp tenet. M. di. q sic: vt hic. et ff. de vbo. obliga. iulia. §. fi. nam semper tacitum mandatum et si non expressum interuenire dicebat: et in absentia et sine nuncio vel epistola qd est contra. ff. de p curato. l. j. §. j. quare dicem9 q mandati agit si intercessit mandatu: vt quia pnte adiecto fuit stipulat9: vt hic. et ff. de verbo. obliga. iulia. §. fin. et ff. ma. qui fidem. al's agit nego. gesto. cum

modum accessori: dumodo in vtroq sit ius quesitu: al's vo aut p accessorium deuenit ad principale: et habz locum lex cotraria: aut non: et tuc viciato principali vitiatur accessoriu. Et hec faciunt: vt si quis itret religionez retetis aliquib9 bonis valeat ingressus. De quo et quot modis dicat indiuidu dic vt per Ang. hic.

b Non plus. vt. ff. de v. obli. si mihi. sz contra de cotrahen. emp. l. fun

¶ Si quis sibi et alteri copulatiue stipulatur pro dimidia tantum stipulari debetur. h. d. Breuiter.

¶ Quod si quis sibi et alij cuius iuri subiectus no sit dari. x. aureos stipulat9 est valebit[a] qdem stipulatio. Sed vtrum totum debeatur stipulatori quod in stipulatione deductum e: an vo pars dimidia dubitatu est: sed placuit non plus[b] q dimidiaz partem ei acquiri.

¶ Si pater stipuletur filio acquiritur si ... hoc dicit Breui.

¶ Ei vo qui tuo iuri subiectus est si stipulatus sis tibi acquiris[c]: quia vox tua tamq filij[d] sit: sicuti filij vox tanq tua intelligitur: in his rebus q tibi acqri possunt[e].

non sit pcurator: vt. ff. de solu. l. vo pcura. §. interdu. et j. de obli. que ex quasi cotractu. in prin.

a ¶ Ualebit. s. p parte dimidia vt subijcit: vt. ff. de eo qd certo loco. l. iij. §. si quis. et collige qd non vitiat vtile p inutile. sic. ff. de verb. obli. l. j. §. sed et si mihi. arg. contra. ff. de arbi. l. parui. alias pedius. §. j. et dic vt ibi. [vij] vij.

Utile p inutile non vitiatur.

Additio. Sed ibi loquitur in indiuiduis et in sepabilibus: al's secus: vt hic fm gl. in. l. pecunie. ff. de vsur. Uel dic fm Jo. fa. q aut vterq act9 se hz p modum principalis: et ille pualet qui habet fortiorem ratione. Et si vterq hz parem et separatam rone3 cu absq incouenientia possit sepatim iudicari vnus no trahit ad se aliu. Itez si alter se habeat per

di. Sed dic vt ibi.

c ¶ Acquiris. sic. ff. de vbo. oblig. l. dns seruo. et ff. de cotrahen. et commit. stip. l. ij. et ff. de pact. l. et heredi. §. nos.

d ¶ Filij sit. cum vna persona censeatur pater et filius: vt. C. de impu. et ali. sub. l. fi. sic et in seruo et domino est eadem vox: vt. j. eodem post mortem.

Pater et fili9 censent eadem psona.

e ¶ Acquiri psit. vt pfecticio peculio et aductitio quo ad vsum. fruct. vt. s. per quas personas vobis acqui. §. j. [viij] viij.

Additio. In ista materia distingue fm Joh. fa. qr aut pater stipulat filio emacipato: et no querit nisi sicut extraneo. aut in ptate: et tuc aut ad liberadum et subdistingue: vt p gl. in. l. si tibi dece. §. si pact9. ff. de pac.

Aut ad obligandũ: et tunc in acquisitiõibus patri querit sibiipsi. Als in peculiaribus castrensib⁹ vel quasi: seu aduẽtitiis querit filio in profectitiis sibiipsi. In aliis autẽ non querit nisi stipularet̃ post mortem: et hec in liberis p⁹ mortẽ et h̃ i liber[is] iã nat[is] q̃d aũt i nascitur[is]. dicvt h̃ p eũ. Ul' alit̃ distingue: vt p ãg. h̃. quẽ videas.

a ¶ Inutilis est. interdum in totũ: interdum pro parte.

b ¶ Non rñdeat. sc[ilicet] congrue. diligẽter tamẽ attende q[uod] vbicũq[ue] est diuersitas. si inconuenienti placet' diuersitas stipulatori valet stipulatio: vt. ff. de v[er]bo. obli. l. j. §. cum adiicit. si autem non placeat. [ix] aut est in qualitate: aut in q[uan]titate: aut i specie diuersitas. In primo casu nullo mõ valet: vt hic. ibi. aut si ille et c. et. ff. eo. l. j. §. cum adiicit. et. §. si quis simpliciter. Si v[er]o in quantitate in eo q[uo]d consonat valet: siue detrahat: siue etiam adiiciat. [j] vt. ff. de verbo[rum]. obligatio. l. j. §. si stipulãte. que est contra: alio nõ vt hic. ibi. veluti et c. Si aũt in specie p[ro]mittitur vna species pro altera. et tũc non valet: vt l. eo. §. si de alia. aut alia adiecta: et ita copulatiue: et tũc valet: alia non adiecta: vt. ff. de v[er]bo. oblig. l. j. §. s[ed] si. [ij] Si autem plures stipulentur tunc aut cõpulatiue fuit facta interrogatio. et valet in eo quod responsum est: aut disiunctiue: vt illã aut illam promittis: q[uo]d cãu valz si uc ad vtrũ q[uod] siue simpliciter respondeãt et i vtraq[ue]. Si vero i vna nõ valet etiã in ea: l[icet] in sũmis nõ vitietur alternatiue si respondeatur ad vnam t[antu]m: vt. ff. de v[er]bo. obligatio. l. j. §. si q̃s. et. l. inter stipulantem. §. si stipulante. accursius. [iij] ix.

Stipulatio ñ semp vitiat ex rñsiõis diuersitate.

¶ Diuersitas in quã[illegible]

¶ Preterea inutilis[a] est stipulatio si quis ad ea que interrogatus fuerit non respõdeat[b]: veluti si quis decem aureos a te dari stipuletur: tu quinq[ue] promittis. vel contra aut si ille pure stipuletur: tu sub cõditione promittas: vel cõtra: si modo scilicet id exprimas: id est si cui sub cõditione vel in diem stipulãti tu respondeas presenti die spondeo. nam si hoc solum respondeas promitto: breuiter videris in ean

Additio. Subaudi: nec expresse displiceat. q[ui]a tunc non esset locus. d. §. cũ adiicit. nec huic materie. Joh. fabri. j.

Additio. Nisi esset actum stipulationem non valere. nisi sub toto vl' nisi validitas stipulatiõis noceret stipulanti: vt. l. si decẽ ff. loca. et hec vera quando stipulatio et respõsio est de toto et parte numerali. Als si de toto integrali: et parte p[ro]pria vl' impropria. dic vt p Jo. et ang. h. ij.

Additio. Aut alternatiue: et tũc inter spẽs non valet. l. inter stipulantem. §. sed si stipulante. ff. e. ang. iij.

Additio. Et est rõ diuersitatis f[m] Jo. fa. q[ui]a in spẽbus talis responsio

facit diuersitatem in qualitate: qr in qualibet sub conditione interrogasse videtur. Sed in alternatiua summa q minor est in obligatione l.si ita sti.fue.x. aut quinqz.ff.eodē ideo de ea interrogatum et responsum esse videt.
a ¶ Expresserit. que enim i prefationibus dicuntur in contractibus repetita creduntur:vt ff.de vbo. oblig.l.titia.§.idez respōdit.

bato q partes egerant de pignore licet incontinenti factum fuerit instrumentū devenditiōe contractus est simulatus:secus si ex interuallo:vt hic per eum.

dem diem vel conditionem spopondisse necz enī necesse est in respondendo eadem omnia repeti: q̄ stipulator expresserit[a].

¶ Inter dnm̄ & suū patrem & filium nō contrahitur stipulatio.h.d. Aretinus.

¶ Item inutilis[b] est stipulatio si vel ab eo stipuleris qui tuo iuri subiect⁹ est: vel si is a te stipuletur[c]. Sed seruus quidez non solum domino suo obligari nō pt[d]: sed nec qdez vlli aliī filiī vero familias aliīs obligari pñt[e].

¶ Mutus & surdus omnino nō possunt stipulationē contrahere.h.d. Aretinus.

c ¶ Stipulet.C.d pac. cō.l. pactū dotale.ctra. Solu.ma trie ibi positū abundat.sic.C. de testa. ma.l.si.§. j.Accur.
d ¶ Obligari non potest. scz ciuiliter.
e ¶ Obligari possunt.ex omni causa:vt.ff.de iudi.tā ex contractibus. & conueniri insoli dum[v]durāte pa. po. auctoritate tamen patris interueniente ad qd pater compellitur officio iudicis. [vj]vt.C.de bo.que lib.l.non soluz §.j.& postea nisi in sex casibus qui sunt.ff. q cum eo.l.ij. Excipe duos casus:vt in mutua pecunia ex qua non tenetur cum effectu pter exceptionem macedoniani: necz pater vt.C.ne filius pro patre.l.j. Item in voto vel deo vel reipublice facto vt.ff.d polli.si quis rem.§.voto.nā licet als:scz in contractu vel quasi cōueniatur: vt a prelato loci illius hic tamen non conuenitur:vt.C.de episco.& cleri.l.nulli.& in aut.de eccle.ti.§.si qs.col.ix.[vij]. v. Additio. Et si non est soluendo incarcerabitur: vt hic p Ange. vj. Additio. Scilicet capitis pignoribus:& si nullo modo velit cōsentire

Obligatio naturalis iter patrem et filiū pt ɔsistere
b ¶ Item inutilis q̄tum ad ciuile vinculum: sed naturale contrahit vt.ff.de cōdi.indebi.si id qd.&.l.frater a fratre.§.j. vnde fideiussor accedit:vt.ī.de fideiussoribus.in pnc. & hec vera sunt nisi in castrē. pecu. vel quasi. nam tunc est loco patrisfami.vt.ff.ad macedon.l.ij. &.ff. de colla.bono.l.j.§. nec castrē. tūc enī & cū patre obligat:& agit cū effectu vt.ff.de iudi.l.lis nulla.[iiij] iiij. Additio. Nisi per petitionē actus vitiat:vt.ibi: vel nisi ex coniecturis appareret nolle repeti:vt qr qd in pluribus tacite subintelligebatur fuit expressum in vno. argu.l. cum pretor.ff.de iudi.vel nisi pmo dicto vel persone seu materie singulari cohereat.ff.de adimen.le.l.legatū. Jo.fa.Et nota fm Ange. q ex prefationibus & cōtractu postea incōtinenti celebrato aliquid inter partes actum fuisse pbatur:& ideo pro

Fili⁹ sine pre obligari neqt.

si fili⁹ agat ⁊ pater sit pñs repellit a iudicio. sec⁹ si pr̄ sit absens lōga absentia vel fili⁹ cōueniat. Ang. vij. Additio. Tu dic breuit q̄ siue sub voto personali: siue reali nunq̄ filius obligatur in p̄iudicium p̄ris nisi i voto vltra marino et ex necessitate: vt q̄z man⁹ violētas iniecit in clericū i. p̄iudiciū sui sic. vñ si placet patri: vl̄ sit a patria potestate liberatus cōplere debet: q̄ ptātē pr̄ an p̄uetur ⁊ an vouendo filiū obligare possit: vide io han. fab. hic.

a ¶ Nullum negocium. scilicet obligatoriū. idest in p̄digo cui bonis interdictū est. ff. cod. is cui: q̄z furioso similis est: [viij] vt. ff. de cu. fu. l. j. j. respō. ⁊. ff. de re. iudi. l. furiosi. idē in mēte capto vt. s̄. de cura. §. j. [ix] viij. Additio. Scilicet ex stipulatione obligentur: differunt tamen: quia p̄digus ex stipulatiōe sibi acq̄rere pōt: ⁊ furiosus nō. Ang. ix. Additio. Idem in fatuo. ⁊ intellige de his qui omnino nihil rōnis sapiant: al's secus. Qualiter autē mut⁹ aut surd⁹ aliū cōtractum preter stipulationem facere possint: vide Ang. hic.

b ¶ Pōt. scilicet ciuiliter.

c ¶ Pupillus. scz pubertati p̄ximus: vt sequit. ⁊ est ratio quia intellectum habet: vt. ff. de regul. iu. l. in negocijs.

d ¶ Obligetur. scz alij.

e ¶ Auctoritate. sic. s̄. d̄ aucto. tut. in principio. sic. ff. d̄ pactis. l. contra iuris ciuilis.

f ¶ Infans. id est vsq̄ ad septimū annum: vt. C. de iure delibe. l. si infanti. j. respon.

g ¶ Infanti p̄ximus. id est vsq̄ ad decem annos et dimidium. ⁊ sic p̄ximus respicit infra. sed cum pu- Proximus pubertati q̄s est.

¶ Mutuum neq̄ stipulari neq̄ p̄mittere posse palam est quod et in surdo receptum est: quia ⁊ is qui stipulatur verba p̄mittentis ⁊ is q̄ p̄mittit verba stipulantis audire debet. vnde apparet non de eo nos loqui qui tardius exaudit: sed de eo qui omnino non audit.

¶ Furiosus neq̄ stipulari neq̄ aliter cō trahere potest. hoc dicit Areti.

¶ Furiosus nullum negocium [a] gerere potest[b]: quia non intelligit quod agit.

¶ Pupillus maior infante potest aliū sibi obligare etiam sine tutoris auctoritate: sed ipse alij nō obligatur: nisi sit p̄ximus pubertati et tutoris auctoritas interueniat. Filij vero familias in etate pupillari non obligantur etiam cum consensu patris. hoc dicit Aretinus.

¶ Pupillus [c] omne negocium recte gerit: ita tamen vt vbi tutoris auctoritas necessaria sit adhibeatur tutor: veluti si ipse obliget [d]. Nā alium sibi obligare etiā sine tutoris auctoritate[e] pōt. Sed quod diximus de pupillis vtiq̄ de his verum est qui iam habent aliquem intellectū. Nā infans [f] et q̄ infanti p̄xim⁹ [g] est

non multum [a] a furioso distat: quia huiusmodi etatis pupilli nullum habet intellectum: sed in primis infanti propter vtilitatem eorũ benignior [b] iuris interpretatio facta est: vt idem iuris habeant [c] quod pubertati proximi. Sed qui in potestate parentis est impubes [d]: nec auctore quidem patre [e] obligatur.

bertati proximum a.x.annis.& dimidio supra intellige. nam sic in masculis debet fieri dimidiatio. in feminis in.ix.& dimidio: vt.s. qui. ex cau.ma.non licet.§.fi.&.s.qui.mo.tute.fi.primo respõ. [i] i. Additio. Hec vera itellige nisi malicia suppleret etatem: et ita cõiter tenet' sm Ang. hic. licet glo. iuris cano. & Innoc. in.c. continebatur. extra de despon.impu. dicant pubertatis primũ qui p fenestras tempus accedende vel excedendo ppinquat. Et ibi Hostië. dicit proximum per tres dies ante vel post. Sed inter has opiniones sm Johan. fab. potest mediteri: vt arbi. iudi. relinquatur.

a ¶ Nõ multũ. nã distat aliquãtulũ vt in hereditate quã trãsmittit infans: vt.C. de iure delib. si infanti.§.j. secus i furioso: vt.C. de cu.fu. l.fi.§.sinaũt.& hoc sm Azo. S3 certe sic posset dixisse: q2 vnus paruus alter magn9: alter cõtinuũ tps: alter h3 interualla dilucida. Dic g9 distat in stipulãdo in hoc: q2 infans sine intellectu interdũ stipulat': sed furiosus nũq3. vt.ff. rẽ pu. sal.fo.l. suũ pupilli. Itẽ dicit nõ multũ pp primũ infantie q intellectũ h3., et ideo corrigit' statim quod hic dicit'. ibi. Sed in primis.

Hereditas trãsmittit' p infantẽ s3 nõ p furiosũ

Stipulat' qñq3 infãs nõ aũt furiosus.

b ¶ Benignior. q3.s. dictum est.

c ¶ Idẽ iuris habeãt. vt alios sibi obligẽt: alijs vo nõ obliget' sine tutore: vt.s. pri.§.[ij] ij.

Additio. Tu dic q infans & proximus infantie nõ obligant' ciuiliter nec naturaliter: nisi ad eos aliqd puenerit: q2 tenent' illud restituere condi. sine causa.l.iij.ff. cõmo. Idez in primo pubertati si suo tutori promittat: q2 lex tali obligatiõi resistit prohibẽdo tutori cã recipere: vt l.nõ l3.ff. de 3hen. empti. Si vo alij sine tut.auctoritate pmittat obligat' naturaliter: vel etiã ciuiliter si sit effectus locupletior. Sed cũ tu.aucto. obligat' ciuiliter et naturaliter: nisi rei alienatio sit interdicta: q2 tẽpus requirit' decretũ. In adulto idem dic q in primo pubertati si habeat curatorẽ: al's ciuiliter et naturaliter obligat': vt hic per Ang.

d ¶ Impubes. aliud si pubes. nam obligat' ac si esset sui iuris: vt.ff.e.l. fi.§.j. nisi in duob9 casib9: vt.s.co.§. item inutilis. diximus.

e ¶ patre. sed q est rõ de hoc ad pupillũ cũ tuto. auctoritate oblige tur. Rñdẽt quidã q ob hoc ipm datur tutor: sed pa.po. est ad corrigẽdum.& est p eis.C. de bo.q.li.l.fi.§. sinaũt. Uel dic q tutorẽ h3 obligatũ si male auctorat': patrẽ nõ. vt.C. de bo.q libe. cum oportet.§. sub hoc tamen. versi. si non autem hypotheca. Accur.[iij] iij.

Filius ipubes etiã cũ auctoritate patris nõ põt obligari.

Additio. Hoc verum quãdo de pupillo mere obligando tractatur. secus si de mera vtilitate: q2 põt etiã sine patre. Si vo põt esse vtilitas & dãnũ: puta qñ vsusfructus vel aliquid patri queri põt: quo casu de

iure nouo pater legitimā administrationem hȝ: sufficit ipsius auctoritas nō in aliis: vt. l. si infanti. C. ꝺ iure deli. Qn̄ autem debeat iudex vel etiam solus pater ad exercēdā litem filio procuratorem cōstituere ⁊ qn̄ sibi dat̄ curator: an det̄ psone vel liti et cause. dic vt p Ang. hic.

a Obligatiōib⁹. qbuscūqȝ: vt hic ⁊. ff. de actio. ⁊ obli. nō solū. [v] sec⁹ est in vltimis volūtatib⁹: qꝛ tunc p nō apposita habetur: vt. ꝭ. ꝺ heredi. insti tuē. ꝭ. impossibilis [vj] v.

Additio. Et dum glo. ibi soluit cōtrarium de. l. si militem. C. de cōdi. ob. cām. est contraria huic glo. ista tamen est verioꝛ: nec ob. contra: qꝛ concordat: cum hic ⁊ ibi cōditio ex causa impossibilis ānullet effectū non enim ad conficiendum agitur sed solum ad reuocanda data. Ad contrarium autem de. l. insulā. al's in operis. ꝭ. j. ff. loca. Item an procedat iste tex. siue a precedenti conuentione siue a conditione incipit ꝫctus: et quid si ex postfacto talis impossibilitas insurgit. dic vt per Johan. fab. hic. vj.

Additio. Quid autem si apponat̄ distractui. vel do. cā mortis. vel fit p pte possibilis ⁊ p parte nō: ⁊ qd si conditio possibilis ⁊ ipossibilis adijciat̄ dispositioni m totū possibili. vide Ange. hic.

Conditio impossibilis (inst.) vitiat stipulationem: conditio vero non necessaria facit eam haberi pro pura. hoc dicit Aretinus. iiij.

Additio. Puta q̄ natura vel iure cui⁹ resistit: secus si non resistat: quia tunc propter penam euitandam saltem de facto impleri debet vt hic per Angelum.

¶ Si impossibilis conditio obligationib⁹ a adijciat̄: nihil valet stipulatio. Impossibilis autem cōditio habetur cui b natura impedimēto est quomin⁹ existat: veluti si quis ita dixerit: si digito celum attigero dare spondes. At si ita stipuletur: si digito celū nō attigero dare spondes: pure c facta obligatio intelligitur: iō q̄ statim d petere potest.

¶ Stipulatio nō potest contrahi inter absentes. Et si in instrumento continet̄ partes fuisse presentes vel stipulationi interfuisse: stat̄ scripture nisi contrariū probet̄. h. d. Are.

¶ Item verboꝝ e obligatio inter ab-

b Cui natura. ī ita si ꝓborum pplexio sit: vt ff. de cōdi. insti. si titius. Joh. ꝯtra: tunc eñ qñqȝ nō diceret̄ impossibilis: lȝ non posset existere: vt. ff. de verbo. obli. si titi⁹. ꝭm Azo. ⁊ facit ad hūc ꝭ. ff. de re. iu. l. impossibiliū. ⁊. ff. eo. l. impossibilis. ꝭ. j.

c Pure. i. sine cōditione. etiam si dies esset apposita vt. ff. eo. l. in illa stipulatione ꝭ. finali.

d Statim. cū spacio tñ cum quo solui possit: vt. ī. eo. ꝭ. fi. ⁊. ff. eo. cum qui kalēdis. ⁊ de hoc dixi. ꝭ. de verbo. obli. ꝭ. omnis stipulatio.

e Itē verboꝝ. sicut per conditionem impossibilem: ita per absentiā

sentes[a] ꝯcepta multis est. sed cum hoc materiā litiū cōtensiosis hominibus p̄stabat[b]: forte post[c] tempus tales[d] allegationes opponētibus ⁊ nō[e] presentes esse vel se vel aduersarios suos contendentibus. Ideo nostra constitutio[f] propter celeritatem dirimēdaꝝ litiū introducta est: quā ad cesariēses aduocatos scripsim⁹[g]: ꝑ quā disposuim⁹ tales scripturas[h] q̄ p̄sto[i] eē ꝑtes ītroducāt oīno[k]

Stipulatio inter abñtes an valeat.

fit inutilis stipulatio.
a ¶ Absentes. ita intellige absentem: vt audire nō possit. vnde si est in turre vel a remotis ⁊ clamet valet stipulatio si se audiant.[vij] ar. ff. ad sil. l. j. §. ea. al's accipitur multꝫ modis: vt. ff. de verbo. signi. l. absentem. et no. in aut. ꝺ fideiuſ. §. j. Sed contra est ff. ꝺ do. inter virū ⁊ vxo. ea q̄. Sed ibi intercesserat stipulatio ante absentiam cuius ꝓba etiam inter absentes: nunc repetuntur. Item cōtra. ff. de pac. labeo. in principio. sed alio in pacto quodlibet alio: quod sine huiusmodi solēnitate fieri potest: sed stipulatio nō vt. ff. de pac. l. j. in fi. ⁊ ĩ. de actio. §. de constituta. Itē contra. ff. de spō. l. iiij. ⁊ l. v. sed potest dici ibi speciale: vt valeat inter absentes. vel ꝙ et per stipulationem fieri possunt spōsalia: ⁊ tunc inter presentes: vt hic. Idem consensu scꝫ solo possunt fieri sponsalia: ⁊ tunc etiam inter absentes: vt. ꝺ. l. iiij.[viij] vij.

Spōsalia iter absentes ⁊ pñtes fieri pñt.

Additio. Subaudi ⁊ intelligant. An autem si in instrumento dicat aliquis presens presumatur intelligens: dic vt ꝑ Ange. hic. viij.

Additio. Et hec vltima cōiter tenetur in. l. j. in prin. ff. eo.

b ¶ prestabat antiquitus.

c ¶ post tempus. post ideo dicit: quia quando conueniuntur post tēpus ꝯtus talia opponūtur.

d ¶ Tales. quales subijcit statim Et nota ⁊c.

e ¶ Et non. ecce allegationes.

f ¶ Constitutio. vt. C. de contrahen. ⁊ cōmitten. stipu. optimam.

g ¶ Scripsimus. loquitur iustinianus auctor illius constitutionis.

h ¶ Scripturas. sꝫ q̇d si vn⁹ proferat instrumētum ĩ quo contineat contrahētes eē pñtes rome tali die: alter ꝙ Bonoñ. Dicūt quidem ꝙ neutri creditur: alij ꝙ bon⁹ iudex debet aīaduertere cui poti⁹ credendum sit: vt si stipulator ipso tpe tenebat scholas Bonoñ. stabit illi instrumēto quo cōtinet ipsum fuisse bono. Accursius

Instrumenta duo si sint ei⁹dē diei: sꝫ diuersi loci cui standū sit.

i ¶ presto. id est presentes.

k ¶ Omnino. Nota standum scripture nisi contra probetur. sic. C. de probatio. cum precibus. ⁊ ĩ. eodem §. si scriptum. et. ĩ. titulo primo. §. finali. ⁊ hoc quando forma habet publicam: al's si priuatam: si pro scribente non valet: si contra scribētem valet.[ix] si est cum causa: vt in auk. de iureiurān. a mo. §. j. ⁊. C. de non nu. pe. generaliter. Accursius florentinus. ix.

Scripture an sp standū sit.

Additio. Scilicet sola: sed cum adminiculis sic: puta si a tribus testibus sit annotata ꝑ tertio tamen si persona scribēs sit legalis scriptura priuata facit semiplenam ꝓbationem: vt per Johannem fabri. et Angelum aretinum legum doctorem hic.

a ¶ Improbis. scz pⁱma facie:que forte pbe apparebūt tandē. sic.C. de episco.⁊ cleri.l.oēs qui.circa pⁱn cipium fm Jo.

b ¶ Manifestissimis.quia contra scripturā Accur.

esse credendas: nisi ipe q talib' vtit' improbis[a] allegatōib' manifestissimis[b] p batiob' vl' p scripturam[c] vel per testes idoneos[d] approbauerit: i ipo toto eo die[e]

c ¶ Scripturā. scz aliam qd est meli⁹. Accursi⁹.

d ¶ Idoneos.omi exceptione maiores.i.q nll'a exceptio poterit eis opponi:vt.C. de cōtrahen. ⁊ cōmit. stipu.l.optimam.Accursius.

e ¶ Eo die.nota q dies dz inseri in instrumento: ⁊ alia que sunt necessaria:vt dixi in auk.vt pponatur nomen impera. ⁊ facit.C. de diuer. re.si quā.[i]sed quomodo hoc pbatur:cum dies instrumēti nō debeat exhiberi:vt.ff.de eden.l.j.§.editiones. Rñ. Tribus modis petitur instrumentū edi. Primo vt ⁊ fundet intentionē ex instrumēto rei actor vel reus ex instrumēto actoris fundet exceptionem.[ij]cuz neutro casu aduersarius vteretur qd.non debeat esse ⁊ tūc nulla pars instrumēti exhiberi: vt.C.de edē. l.fi.i fi.⁊.C. de testi.l.min⁹.Scdo.s.qñ aduersarius vtitur.nam tunc edit:vt videatur;an aliqd possit ei opponi: ⁊ tūc exhibetur:sed sine die ⁊ consule ne materia detur falsum fabricādi:vt d.l.ff. de eden.l.j.§. editiones.⁊.ff. quēadmodum testamen. aperi.l.j. Tertio vt de falso accuset.[iij] et tunc etiam cum die ⁊ cousule est exhibendum: vt hic. et.C. de contrahen.⁊ committē. stip.l. optimam.⁊ C.de fide instru.l.fi. Alijs aūt modis petuntur instrumenta edi vel tradi per varia genera actionum: vt.ff.de edē.quedam persone sunt sed dictis tribus modis petuntur edi.i.demonstrari.Item quomodo hoc est q hic pbat reus contra iuris ordinem:vt.C. de eden.l. qui accusat.Rñ.hoc ppter presumptionē que est cōtra cū propter scripturaz:vt ff. de pac. inrisgentiuz.§.qd fere.[iiij]Itē nunqd duo testes hec etiam pbantes:scz alterum contrahentium abfuisse sufficiunt? Rñ.sic vt.ff.de test.l.vbi. Sed nōne instrumentū vicem duoꝝ tenet:vt.C.de fide instru.in exercendis.quare videtur q in dubio p instrumēto staretur:sed certe non directe contradicitur instrumento: sed per obliquū scz se fuisse in scriptura quondam facta rome: vel vt testis: vt contrahens si ꝟo contra eum directe dicitur plures q duo exigūtur: vt vincant scripturam.vt.ff. de testi.l.iij. C.de contrahen. ⁊ cōmittē. stipu.l. optimā.ibi. Alius numerus ⁊c. vel dicas etiam hic exigi tres. Sed nūquid si aliqui testes dicāt p instrumento vel in eo scripti vel non: tot vel plures erunt necessarij circa instrumentum? Rñ.sic: qr instrumentum per vicem duorum tenet:vt dictum est.Item preter ipsum sunt pbatiōes vt ponitur: vt.ff. de pigno. contrahitur. Itē quod dicit eo die idem dicas si alio tali quod hic esse non potuit:vt argu.s.de ꝟbo.obli. §.loca. Accur.[v] j.

Instrumēti editio tripliciter petitur fieri.

Additio. Circa hoc adde que fm Ange.dixi.s.in rubrica phemij:⁊ q habent p Jo.fa.hic. ij.

Additio. In hoc membro glo.reprehenditur:quia actor tenetur reddere reo:licet non econtra:vt p Chry

quo[a] conficiebatur instrumentū sese vel aduersarium suū in alijs locis esse[b].

¶ Stipulatio concepta post mortem stipulatoris vel promissoris vel pridie q̄ alter moreretur olim nō valebat: hodie valet. h. d. Arc.

¶ Post mortem suā dari sibi nemo stipulari poterat[c] nō magis[d] q̄ post ei'[e] mortem a quo stipulabatur. At nec is qui in alicui' potestate est post mortem eius stipulari poterat: quia patris vel domini voce loqui videtur[f]. Sed et si quis ita stipuletur: pridie[g] q̄ moriar: vel pridie q̄ morieris dare spōdes inutilis erat[h] stipulatio: sed cum[i] iam (vt dictū[k] est) ex cōsensu cōtrahētiū stipulatiōes valēt: placuit[l] etiam nobis in hunc iuris articulum necessariam inducere

stoforum porcum hic. Additio. Siue criminaliter siue ciuiliter et contra quecunq; partem instrumenti falsitas opponatur si alio bono modo probari non possit: al's illa ps tm̄ editur cōtra quam oppōitur debet tamen ante exhibitionē accusator se subscribere ad penā talionis: vt per Jo. fa. ⁊ Ang. hic. iiij. Additio. Ubi cōcludit. Bart. non posse ꝓbari per testes contra tenorē instrumenti quo quis confitetur: vel aliter cōstat fuisse sua voluntate confectū: sed contra solennitatē sic: vt hic per Angelum. Idem ꝑm Johannem fa. si errorem vel fictionem alleget: et est ratio: quia tunc de falso instrumentum non reprehenditur: sed aliud plus extra instrumentum esse contentum allegatur. An autem dicta voluntas seu consensus per ip̄m instrumentum ꝓbari possit. vide hic ꝑ eū. v. Additio. Et de ista materia videlicet quomodo ⁊ quot testes possint reprobare instrumentum: vide late Johannem fa. ⁊ Ange. hic.

a ¶ Quo. vel etiam alio: dummodo sit tm̄' remotus locus in quo dicitur fuisse tempore quo dicitur instrumentum esse factum quod non potuit esse: vt. ff. de verborum obliga. l. vltima. §. finali. ⁊. ς. de verbo. obliga. §. loca. Accursius.

b ¶ Esse id est fuisse. sic. ς. de his q̄ sunt sui vel alieni iur. §. in potestate Accursius.

c ¶ Nemo stipulari poterat. scilicet iure vetustissimo: quod hodie corrigitur: vt i fine hui' §.

d ¶ Non magis: q; nec hec valebat. Accursius florentinus.

e ¶ Eius. scilicet. patris vel domini.

f ¶ Uidetur. vnde sicut patre vel domino sic stipulante erat stipulatio inutilis: ita ⁊ seruo talia verba dicente vel filio: vt hic. ⁊. ς. eodem. §. ci qui. ⁊ facit. C. de impu. ⁊ alijs substi. l. fina.

g ¶ Pridie. i. die precedenti mortē vt. ff. de feri. pridie.

h ¶ Erat. scilicet olim.

i ¶ Sed cum iam. nunc corrigitur.

k ¶ Dictum. sic. ς. de verborum obliga. §. sed hec.

l ¶ Placuit. vt. C. contrahen. ⁊ cōmitten. stipulationibus. l. scrupulosam. [vi] vi.

emēdationem: vt si ne post mortem siue pridie q̄ moriat̄ stipulator: siue p̄missor stipulatio cōcepta ē stipulatio valeat[a].

¶ Ratiōe prepostere conceptionis nō vitiatur stipulatio. Aretinus.

¶ Item si q̇s ita stipulat⁹ erat si nauis ex asya venerit[b]: hodie dare spondes: inutilis erat stipl'atio: quia prepostere[c] concepta est. Sed cum leo inclite recordationis in dotibus eādem stipulationem que prepostera nuncupat̄: nō eē reiiciē dā existiauit[d] nobis placuit[e] ꝛ huic perfectum robur accōmodare vt non solum in dotibus: sed etiaꝫ in omnibus[f] valeat huiusmodi ꝯceptios stipulationis.

¶ Stipl'atio cū mo[illegible] p̄missor vel stipulator vl' post mortem tertii valet etiā de iure veteri. [illegible] Aretinus.

¶ Ista autem stipulatio concepta: veluti si titius dicat cuꝫ moriar dare spōdes vel cum morieris: et apud veteres

Additio. Et sic quando constat de mente contrahentiū s̄m eā fit interpretatio etiam in his que stricti iuris: sunt: quod facit vt statutum recipiat interpretationem extēsiuam etiaꝫ actiuam: si sic constet de mente statuentium al's secus. vt p Ang. hic.

a ¶ Ualaet. scilꝫ statim: efficax autē erit post mortē: vn̄ ab herede ꝛ cōtra heredē incipiēt actiones hodie q̄d olim nō erat: vt C. d̄ actio. ab hered. ꝛ ꝫ. l. j.

Dupl'r litteraz expoīt.

b ¶ Uenerit. post hoc v̄buꝫ venerit ē pūctū ꝛ subaudi q̄n̄cꝫ vl' vsꝗ ad annū. si aūt esset post illā dictionem hodie: nō esset stipulatio inutilis ēt iure veteri: sꝫ vtilis ꝛ cōditionalis vt. s̄. de v̄bo. obl. §. sub ꝯditione.

c ¶ Prepostere. p̄mo em̄ dꝫ venire nauis s̄m naturā cōditiōalis stipulatiōis vel ꝯditiōis q̄ꝫ dari hodie.

d ¶ Existimauit. s. cū ista stipulabat̄ mulier si sine liberis decesserit p̄mitt̄ mihi dotē reddere: vt de ea possim testari: cū prius testari p̄ponebat ꝛ ea mortua dotē reddi: vt. C. de iure do. l. si mulier. vl' dic s̄m Jo. cū stipulat̄ marit⁹ sic: si dabis mihi x. p̄mittis te mihi nupturā. primo em̄ nubere ꝛ postea dare debebat.

e ¶ Placuit. vt. C. de testa. l. prepo steri.

f ¶ In oībus. s. obligatiōib⁹.

g ¶ Cōceptio. exactio vel cōceptio t̄m̄ fit post cōditionem existenteꝫ vt. C. de testa. prepo steri. in fi. ꝛ facit ad hūc. §. scꝫ q̄ non sit curandus ordo scripture: vt ff. de pe. l. q̇dā. et. s̄. de legat̄. §. ante. et ff. de solu. non enim [vij] vij.

Ordo scriptu re atte[illegible] est.

Additio. Hoc verum quando per legem datur ordo circa executionem seu effectum: nec est substantialis: al's si sit substantialis vel detur circa dispositionem seu ordo alicuius rei ad seipsam et sit necessitatis: veluti in dubio esse presumit̄ quando est magni preiudicij: vitiat si omittatur: secus si voluntatis. de ordine autem temporis dic in regula Qui prior. in. vj. ꝛ in. l. priuilegia. de priui. cre. Angelus aretinus legum doctor.

a ℂ Utilis erat. vt ff. de bo. au. iu. pos. l. hereditarium.
b ℂ Alterius. s. tertij
c ℂ Si scriptũ. nũquid idez sit si testes dicunt aliquẽ ꝓmisisse: vt ẽt tũc intelligatur interrogatio:? vr̃ ꝙ sic: vt C. de fid. instru. l. exercẽdis. sed tñ ꝯdico: vt. C. de vsuris. l. s. [viij] ⁊ est rõ ſm Jo. qꝛ testes ñ sic in iure instructi sunt: vt instrumẽta q̃ a iurisperitis fiũt. [ix] ix.
Additio
Hoc verũ ſm. oẽs si testis iperitꝰ: alr̃s q̃ꝙ cũ verbuz promisisse possit vtroꝙ mõ itelligi dubia ꝓbatio nõ

vtilis erat[a] ⁊ nũc valet. Item post mortem alterius[b] recte stipulamur.
ℂ Uerbum promisisse in scriptis reperturum importat stipulationẽ. h. d. Areti.
ℂ Si scriptũ[c] in instrumento fuit ꝓmisisse aliquẽ perinde[d] habetur atꝙ si interrogatione precedente responsum sit.
ℂ Si plures res deducantur in stipulatiõe ⁊ simpliciter respõdit promissor ad omnes tenetur: alr̃s ad eas tm̃ in quibus respondit. hoc dicit Areti. [illegible]
Additio. Et facit iste tex. ad videnduz vtrum sit vnicus contractus vel stipulatio: an plures: ⁊ ẽ magni effectus talis inuestigatio: quia si sit vnicus per vnum resolui poterit ẽt quo ad alia. Item nec solutio pro parte fieri: ad vnam rem tm̃ poterit. Item insinuatio donationis euitabitur si simul omnia comprehensa, ccc. au

reos excederẽt. Itẽ condemnationibus. ⁊. non [illegible] eandem [illegible] Item res vna tanꝙ ꝓmissa peti non potenit: sed tanꝙ debita ex cõtractu precambido. Quid autẽz si centuz ꝓmissio: quinquaginta tanꝙ promissa petantur: ⁊ ecõtra si centum petant ⁊ de quinquaginta tantum ꝓbetur vide Ang. hic.
ℂ Quotiens plures res vna stipulatione comprehenduntur si quidem ꝓmissor simpliciter respondeat. dare spondeo: ꝓpter omnes tenet: si vero vnã ex his vel quasdam daturum se spopõderit[e]: obligatio in his ꝑ quibus spoponderit cõtrahit[f]. Ex pluribus eñ stipulationibus vna vł quedam vẽditur esse ꝑfecte: singulas eniz res stipulari ⁊ ad singulas respõderes debemus.
ℂ Stipulatio de dãdo alteri nõ valz. nisi fuerit apposita pena hoc dicit Aretinus.

reuelat. l. nõ ob hoc. C. vñ cog. ⁊. c. pñtia. de ꝓba. lz alij aliter sentiãt: vt ꝑ ang. hic. ix.
Additio.
Uel dic ſz Bar. ⁊ cõiter doct. ꝙ stipulatio in iure cõsistit ⁊ testis de eo qđ sensu corpe pcipi põt deponere dz iõ ⁊c. ang.
d ℂ Perinde. nisi ꝯ ꝓbetur vt. ff. de pact. in risgẽtiũ. §. ꝙ fere.
e ℂ Spoponderit. alr̃s respõdeat.
f ℂ Contrahit. im movr̃ non valere cuz sit diuersitas ⁊ rñdẽdo: vt. §. e. §. pterea. sed distingue vt ibi diximus.
g ℂ Rñdere debemus. si vo

volumus in omnibus teneri al's te nemur tm̃ in his in quibus respondemus: vt hic. Itē ꝛ sufficit simplex responsio vt diximus cum equi paratur ei quando ad omne rn̄det. sic ff. de verb. oblig. l. titia. §. idē rn̄dit. ꝛ. s. eo. §. preterea.

a Alteri. sic. ff. de verbo. obliga. stipulatio ista §. alteri.

Alteri a stipulari (vt supra dictū b est) nēo pōt. Inuēte enī sūt hmōi stipulationes vel obligatiōes ad hoc vt vnusquisq̧ acq̄rat sibi qd̕ sua interest. ceteruꝫ si alij detur nihil interest stipulatoris. Plane si quis velit hoc facere penaꝫ stipulari cōueniet: vt (nisi ita factum sit vt est comphensum) cōmittat pene stipulatio. ēt c

Stipulādo alteri qn̄q̧ sibi actionē q̄rimus qn̄q̧ nō

b Ut supra dictum est. vt. s. eo. §. si quis alij. hoc tn̄ fallit in multis casibus vt ibi diximus. Et no. q̧ hic tribus modis alteri stipulamur nam interdum directum acquirimus actionem: subaudi alteri stipulando: vt filius patri. seruus domino: ꝛ econtra. vt. s. eod. §. si quis alteri. ꝛ §. ei qui. quandoq̧ vtilem. vt tutor pupillo: ꝛ in similibus rōne officij: vt seruus publicus: vt. ff. de consti. pe. l. eum qui. §. pe. ꝛ. ff. rē pu. sal. fo. l. iiij. interdum nullam: ꝛ tunc necessaria est pena: vt hic dicit. Item no. q̧ hoc vltimo casu vba stipulationis ꝛ sortis ꝛ pene possunt formari tribus modis: aut enim sic dico promittis mihi q̧ dabis illi in eodem modo penam: aut sic pmittis illi q̧ dabis ꝛ eodeꝫ modo penā. Et in his duobus casibus nō valet neq̧ sortis neq̧ pene promissio: sed aliud quando deberet vtilis vel directa acquiri: vt in primis duobus casibus. [ij] vt. ff. de consti. pe. l. euꝫ §. si actori. ꝛ §. iul. ꝛ hic. Aut sic promittis mihi q̧ dabis illi. aut penaꝫ mihi tantum stipulo: ꝛ quia ꝛ tunc habet locum quod hic dicitur. aut quarto mō dico promittis q̧ dabis mihi recipiēti nomine eius: quo casu valet vtrunq̧: ꝛ ego illi cedam cuius noīe stipulatus sum: vt. ff. man. si pcuratorem. §. fi. [iiij] ij.

Stipulatio alteri facta pōt tribus modis formari

Additio. An autē sufficiat q̧ vel a principio intersit vel postea intereē superueniat. vide angelum hic in notabilibus. iij.

Additio. Et hoc verum siue sim procurator habens mandatuꝫ: siue negociorum gestorum siue saltem generalis: vt mihi acquiram: ꝛ postea cedam sicut procurator cum ratihabitione ꝛc. vt. l. fin. C. ad mace. ꝛ. l. si ego. ff. de nego. gest. vt per Johan. fab. ꝛ Ang. hic.

c Etiaꝫ ei. scilicet stipulanti: cuius tamen non interest dari ei cui fuit stipulatus: nec mirum: quia ibi fuit stipulatus penam: vt modo diximus: ꝛ facit. ff. de arbi. l. cuꝫ pena. Sed contra. ff. de arbi. l. aduersus. §. sed si cum. sed ibi non directo cōtra arbitrium itur: ꝛ ideo inspicitur an intersit etiam in pena cum ad ea que frequenter accidunt iura se referunt. vt. ff. de leg. l. naꝫ ad ea. Itē contra. ff. si quis in ius vo. l. ij. §. fi. Sed ibi in pena ppria. [iiij] hic autem in conuentionali dicit. [v] vel ibi ideo non committitur: q2 nō debuit venire: q2 aduersarij non interat. ꝛ ita per obliquum illa ratio redditur. iiij.

Additio. Id est mulcta que per iudicem imponitur: non tamen stipulatione pretoria stipulata fm Johā.

fab. Et hec sol. communiter approbat: vt pena apposita a pretore non cõicatur si non intersit. v.

Additio. Que tamen per pactuz sit ꝓmissa reducitur ad interesse quãdo pacto exigi põt: vt. d. l. seruus. ff. de ser. expor. Idem ẜm aliqs saltem de iure cano. si per stipulationem. dummodo cõstet ꝙ loco inter esse fuerit apposita. si vero constet ꝙ loco contentus vel fidei fracte sit apposita non inspicitur ad interẽ si stipulant fides directe rumpatur vt dic. l. aduersus. In dubio autem reducitur ad interesse vbi precepit cõtractus: ex quo efficax obligatio ad interesse oriri potest: nisi in casu vbi de sui natura se refert ad punitionem contentus. l. si quis rem. ff. de ar. al's secus. Io. fa.

ci cuius nihil interest. Penam[a] enim cũ stipulatur quis non illð inspicitur quod intersit eius: sed que sit [b] quantitas

Pena ex pacto non pt peti.

a Penam enim cum stipulatur. nota ꝙ caute ponit stipulatur. nam secus est cum paciscitur tantũ cum pena ex nudo pacto etiam incontinenti apposito sicut vsura nõ possit peti: vt. ff. de ser. expor. l. seruus. ⁊ C. de vsuris. l. iij. [vj] vj.

Additio. Nisi ex pacto nudo incõtinenti apposito in cõtractibus bo. fi. siue sit vsura: vt. l. j. C. de vsur. ⁊ l. in initio. C. de pactis inter emp. ⁊ vẽdi. siue pena saltem vbi apponitur loco vsurarum vel interesse: vt hic per docto.

b Que sit quãtitas. id est que sit quãtitas ⁊ que sit conditio. Inspicitur conditio vtrũ sit impossibilis vl' ꝓbabilis vel non: vt. s. e. §. si impossibilis. ⁊. j. co. §. ꝙ turpi. q̃titas ꝑo que sit inspicitur: quãtũcunqȝ sit petatur certi cõditione si est certa: al's si stipulatio est incerta actiõe ex stipulatu: vt hic. ⁊. s. de verbo. obli. in prin. Ista enim nomina quis ⁊ que substantie sunt significatiua nõ q̃ntitatis: scȝ certe vel taxate vel taxãde: ⁊ hoc ẜm Azo. sȝ ecõtra est vt. j. ð act. §. omnes Sol. vt ibi Item ecõtra. ff. de euic. [vij]. l. si dictũ. sed ibi sic agebatur. Itẽ cõtra. C. de spon. l. mulier. §. pe. sȝ illud fauore matrimonij: ne in infinitũ pena excedat: C. de inuti. sti. l. ij. Alij vt. M. dicunt vsqȝ ad duplũ: ⁊ in hoc cõsiderat q̃titas: vt duplũ nõ excedat ẜm eũ. vt C. de sen. que pro eo qð interest. l. j. Alij vt Io. distinguũt inter eũ qui sciẽter ꝓmittit vltra duplũ cũ sciat se nõ teneri vt ille teneat: al's non: vt. ff. si qs cau. sed si qs. §. fi. Alij dicũt vsqȝ ad quadruplũ semp extẽdi ⁊ nõ plus: vt. j. de act. §. oẽs. [viij] ꝑma verior est. Accur. [ix] vij.

Quis ⁊ q̃ sbstãtiam significãt

Additio. Ubi latissime ꝑ ange. An aũt ꝑ pactũ vestitũ possit pena promissa exigi. Et vbi sine pena alteri quis stipulatur an sibi querat naturalẽ obligationem ex qua saltez de iure cano. agere possit: vt vti retẽtione. vide ꝑ eũm hic. viij.

Additio. Hoc verum si opponatur incerte quãtati: puta dabis interesse: al's penam. secus si certe. Angelus Aretinus. ix.

Additio. Que pcedit vbi datio quãtitatis non est in obligatione: vt qr ꝓmittis daturum te. x. titio: ad ea eñ agere non possum: ⁊ sic facti obligationi pena censetur apposita. Quid autem si obligationi spei vel dationis quãtitatis pena subijciatur: pena promittis mihi dare. x.

⁊ si non dederis penā an in fraudē vsurarum censeatur apposita: vide per Jo. fa. ⁊ Ang.

a ¶ In conditione stipulationis. i. in penali stipulatione que est conditionalis

h ¶ Habebit viris. interest ei mea pcuratori meo solui q̄ in rē meā expēdit: vt. j. mā. §. tua grā ⁊ mādātꝫ.

i ¶ Qđ sua interest: ꝙ. i. q̄ꝛ. Accur.

k ¶ Data. ab isto qui tūc stipulat̃.

in conditione[a] stipulationis. Ergo si q̇s ita stipulatur titio[b] dari: nihil agit. sed si adiecerit penam nisi dederis tot aureos dare spondes[c]: tunc committitur stipulatio[d].

¶ Stipulatio q̄ dec[illegible] cui dari mea interest tenet. h. dicit Aretinus

¶ Sed si quis stipuletur aliij cum eius[e] interesset placuit stipulationem valere: nā ⁊ si is qui pupilli tutelam administrare ceperat: cessit[f] administrationem contutori suo: ⁊ stipulatus est rē pupilli saluam fore (quoniam interest stipulatoris fieri quod stipulat⁹ est: cuz obligatus futurus esset pupillo si male res gesserit) tenet obligatio[g]. Ergo ⁊ si quis procuratori suo dari stipulat⁹ sit: habebit vires[h] stipulatio. ¶ Et si creditori suo quis stipulatus sit (ꝙ[i] sua interest: ne forte vel pena committat̃: vel predia distrahātur que pignori data[k] erāt) valet stipulatio[l].

¶ [illegible] facti alieni non valet nisi apposita sit pena. Aretinus.

¶ Uersa[m] vice q̇ aliū facturū pmisit: videtur in ea esse causa vt non teneatur nisi penam[n] ipse pmiserit.

¶ [illegible] stipulari rē suā. h. d. Are.

¶ Item nemo rem suam futuram[o] in eū

scꝫ si non parcat pmissor pn̄cipali promissioni. Accur.

b ¶ Titio dari. vt pmittiꝫ titio vł mihi ꝙ dabis titio

c ¶ Spōdes scꝫ mihi. alꝰs nō valet hoc vt mō diximus. Ac.

d ¶ Committit̃ stipulatio. s. pene eo nō dante non q̄t illa inutilis efficitur vtilis: sed pene metu: ⁊ illi statur: vt ⁊ alꝰas. C. de arbi. l. j. accursius.

e ¶ Eius. scꝫ stipulātis.

f ¶ Cessit. h̄ c. s. de satisda. tu. ⁊ cu. §. ij. alꝰs. iij.

g ¶ Tenet obligatio. nam vtilis actio pupillo datur. ff. de ma. cōue. l. j §. pe. Item ipsi stipulanti directa acquiritur: vt hic dicit̃.

l ¶ Ualet stipulatio nō vt pcuratori vel creditori actio cōpetat: sꝫ qui stipulatus est aget actiōe ex stipulatu ad interesse quāti sua iterest creditori vel pcuratori fuisse solutum: vt. C. de inuti. stip. l. fi. ⁊ ff. đ v̄. ob. l. liber hō C. đ do. cū res. vel sꝫ nos aget certi cōdi. ad intereē qđ pbauimus: vt. s. de v̄. ob. in prin. Ac.

m ¶ Uersa vice. ad superiorē. §. alteri.

n ¶ Penā. sed ⁊ tūc ad penā tm̄ tenet̃: ⁊ facit. s. eo §. si quis alium.

o ¶ Futuram. vt partū ancille vel fetum aīalium suo que sua futura sunt: vt. s. de rerum diui. §. diui. ⁊ §. itē ea. Itē multomagiꝫ si stipulet̃ rē

que nūc est sua: vt.s.eo.§.j.
a ¶ Quo sua sit. hoc ideo: q2 in eo casu quo sua futura nō est valet sti pulatio: vt.ff.de verbo.oblig.si rem meam. Accur.
b ¶ Stipulatus ē scz dari et ē ratio: q2 qd suū est amplius suuz fieri nō pōt: vt.j.d actio.§.sic itaqz.resti tui tñ possum stipu lari: vt.ff. de verbo.ob lig. nemo j.rñ.z.ff.d vsufr. quē admoduz ca.l.j.§.sed qd diximus.

casum quo sua fit[a] viriliter stipulatus est[b].

¶ Dissensus i corpore vitiat stipulationē. hoc dicit Aretinus.

¶ Si de alia re stipulator senserit: de alia pmissor perinde nulla ɔ̄hitur obligatio: ac si ad interrogatuz responsum non esset veluti si hominez stichum a te quis stipulatus fuerit: tu de pāphilo senseris quem stichum vocari crediderisc[c].

¶ Stipulatio turpis vel ex turpi causa descendens non valet. hoc dicit Aretinus.

¶ Quod turpi ex cā pmissum[d] est veluti si quis homicidium vel sacrilegiū se facturū pmittit nō vz[e].

sint.vt.ff.e.l.si mihi z titio §.j.z hec vera in stipu. quid aūt in iudicijs.z an sñia dubia. Item lit. cōtesta. sed libellus dñi possit p pcuratorem declarari. z ecōtra. Et qualiter testes ad concordiaz reduci: vid pulchre p Ange.hic.
d ¶ Promissum sine dicā pmittis homicidiū facere: siue dicam promitto.x.q2 pmittiz facere homicidium: vt ff.de verb. oblig.l.generaliter.

Stipulatio an vitietur ppt turpitudinem

c ¶ Credideris. hoc est verum qñ certum est eos dissensisse.vt.ff.de verbo.obli.cōtinuus.§.j. autē si potest sm vtriusqz intellectum valere: videlicet sm intellectuz pmissoris: vt.ff. de verbo.ob.qui ex pluribus. z.l.stipu.ista.§.eum qui.[j] nec obstat qd dr minorez prestari debere: vt.ff.de leg.j.apd iul.§.seio. q2 minorē quez dare vult pmissor.vt.j.de acti.§.preterea. Si aūt sm vnius intellectum tm̄ valere pōt eius intellectum valet.[ij] vt hodie dare mihi bonoñ. x.pmittis. si em̄ de hac bononia in qua sumus intelligat valet: als nō vt.ff.de verb.obli.l.quotiens in stipulationibus. z de rebus du.l.quotiens.[ij] j.
Additio. Nisi fauorabilius esset sm stipulationem interpretari.l.in ambiguo.ff.de reg.iur. ij.
Additio. Dūmodo verba trahi pos-

e ¶ Non valet. hmōi enim conditiōes turpes impossibiles p̄sumunt a iure.vt.ff.de condi.insti.l.si filius vñ non valet stipulatio: vt.s. eo §. si impossibilis. circa qd tñ dic q aut id in q pmittit est turpe: vt facere homicidium: z tūc non valeret etiā pena apposita.vt.ff.de verbo.oblig. l.generalit.z.l.veluti.z.l.si plagij. idem dico z si sub conditione turpi vt hic. aut si honestum pmittatur: sed tamen turpiter: vt dare decem: sed per metum vel dolum: z tunc valet pmissio facta: sed exceptione eliditur: vt.C.de inuti. stipu.dolo.in fine nisi in casu vt ibi ipso iure nō valet promissio facta per metuz: vt qd metus causa.l.si mulier.§.q si dos. sm Jo.[iij] iij.
Additio. In hac materia varie fuerūt opiniones: de quibus vide Angelum hic.

Qñ qz turpe pmittit qñqz honestum turpit.

a ℂ Agere pōt. hoc in contractib⁹: vt hic. ꝛ. s. de verbo. oblig. §. ex conditionali. aliud in relictis: vt. C. de cadu. toll. §. si autem aliquis. ꝛ. ff. de ma. test. l. si ita scriptum fu. in fi.

hoc dixi. s. de vb. obli. in prin. [iiij] Sed quid si vsq ad forum rem pmiseris? videt̃ q statim icepto foro possit agi: vt. ff. ad trebel. l. q̃ filius. §. sabinus. [v] iiij.

ℂ Stipulatio conditionalis trãsit ad heredes stipulatoris ꝛ pmissoris. h. d. Are.

ℂ Cum quis sub aliqua cōditione stipulatus fuerit: licet añ cōditionem decesserit: postea existente conditione heres ei⁹ agere potest[a]. Idem est ꝛ ex promissoris parte.

ℂ Qui promittit certo tēpore non potest conueniri nisi totus terminus sit elapsus hoc dicit Aretinus.

ℂ Qui hoc ãno[b] aut hoc mense dari stipulatus est: nisi omnibus partib⁹ preteritis[c] anni vel mensis non recte petet.

ℂ Promissori datur temp⁹ habile ad soluendũ. hoc dicit Aretinus.

ℂ Si fundũ dati stipuleris vel hominez non poteris ꝯtinuo agere: nisi tm̃ spaciũ preterierit quo traditio fieri[d] possit.

ℂ De fideiussoribus.

ℂ Fideiussor est qui accessorie obligatur ad maiorem cautelã creditori. hoc dicit Aretinus.

ꝛ facit ad hunc. §. ff. de peri. et cō. rei vē. l. q si pendente. j. respon.

b ℂ Qui hoc anno. i. qui stipulat⁹ est his verbis. pmittis hoc anno vel hoc mēse. Et not. q iste. §. est lex. ff. de vbo. oblig. ꝛ incipit. q̃ hoc anno.

c ℂ Preteritis. i. elapsis: sꝫ secus est in relictis fauore vltime volũtatis.

Solutio qñ fiet si hoc anno promissum sit.

Additio. Voluit allegare. §. at si stipuler. dicit ibi. Et no. q i dubio tpis dilatio ad soluedum vr apposita fauore debitoris. l. euz q̃. al's l. abolem⁹ ff. d annu. le. Idez si esset apposita gratia vtriusq: qꝛ añ terminũ solui nō posset: nisi offerat̃ iterusuriũ totius. l. qui rome i pn. ff. de vbo. obli. Ang. v.

nã in caput anni prestatio fit: vt. C. qñ di. le. ce. l. j. vel distingue. aut pmittit p hec vba hoc anno vel quolibet anno: ꝛ tũc in fine anni fit solutio: vt hic. ꝛ. ff. de verbo. obliga. qui hoc anno. ꝛ. l. eum qui certarũ. aut annuũ: ꝛ tũc in capite anni fit solutio: siue legatũ sit siue in contractu fiat pmissio fm Jo ꝛ. B. vt. ff. de cōdi. ꝛ de. l. si i annos. ꝛ. ff. qñ di. le. ce. nec semel. vñ versus. Annua si debes tũc i spicies caput anni. Anno si debes in fine teneberis anni. de

Additio. Et hãc approbat ange. h pp̃ter dictionē vsq quã de pprio significato excludit: vt. l. j. ff. d pigno. act. Quot aũt dies hēat annus vel mēsis ꝛ qualiter intelligãtur: vide per Ang. hic.

d ℂ Fieri possit. cum cōmodo promissoris: vt. ff. de v. sig. l. nepos proculo. nec tñ nimiũ expectatur: lꝫ nō posset soluere: vt. ff. de v. ob. ꝯtinu⁹ §. illud. Itē ꝛ si incōtinenti pōt. nō tñ iō statim exigit̃: vt. ff. de solu. qd

Promissor, an pueniri possit. dixim⁹. quoddã ergo tp̃s medium erigim⁹.s.x.dierũ ƀm quosdã.vt.ff. de ɔsti.pe.l.pmissor.vel dic arbitrio iudicis[vj]cũ olim.l.nõ sit determinatũ:vt.ff.de iure delib.l.j.in fi.qui iudex statuit tp̃us q̃ddaʒ nec nimiũ nec modicũ:vt ff.de sol.l. ratũ.ꝛ reʒ ra.ha.l.q̃ enim.§.j.ꝛ ff.de offic. iu.j.rñ.itẽ nũquid idem in q̃titatib⁹ q̃d in speciebus h̃ d̃r.rñ.non imo tpe tãto q̃tum iudicatis daꝛ expectaꝛ:vt.ff.de iu.l.si debitori:scʒ.iiij. mensiũ.[vij] vt.C.de vsu.rei iud.l.ij.ƀm quosdã. vel veri⁹ dic:vt no.s̃.de ver.ob.§.ois in glo.ibi.statim ꝛc. vj.

Additio. Et ista communiter tenetur in casibus in quibus est a iure ĩ specie determinatuʒ quos vide per Ang.hic. vij.

Additio. Quibus pendentibus capi poterit nisi satisdet ꝙ aduenien te termino satisfaciet.nec interiʒ cõpensare vel aliquid exponere poterit:quia tale tempus miserationis causa conceditur. An autem in spõte confessum feratur sententia diffinitiua. Item an in obligationibus dandi succedat obligatio ad interesse sicut in obligationibus tradendi.vide p Ang.hic.

Continuatio.

¶ De fideiussoribus.

¶ Cõtinua sic. Uisuʒ est de his qui principaliter obligantur ex plurib⁹ cõtractibus. Uerum vt hic dicit textus.in princi.pro eo qui obligatus est solet accedere fideiussor.iõ post illos ti.subijcitur iste de fideiussoribus.h.d.Areti.[viij] viij.

Additio. De diuersis nominibus eorum qui pro alijs inuteruenniũt ꝛ qualiter iter.se differant. vide Johãneʒ fabri ꝛ hic.ꝛ Angelum j.in princ.

PRo eo qui pro mittit[a] solent alij obligari qui fideiussores appellãtur: quos homines[b] accipere solent[c] dum curãt vt diligetius sibi cautum[d] sit.

¶ Omni obligationi accedere põt fideiussor ꝛ ciuili tm̃ ꝛ naturali tm̃.ꝛ nõ tm̃ p hoĩe libero:sʒ etiam p seruo.h.d. Are.

diuisio. PRo eo q̃ pro ꝛc. ¶ Totus iste tit.diuiditur in quinꝗ partes. Primo qualiter fideiussores accipiuntur. Secundo in qua obligatione accedere possunt. Tertio quando sunt plures fideiussores: an insolidum vel pro parte quilibet obligetur. Quarto ꝙ nõ potest fideiussor in plus obligari q̃ principalis:ꝛ quãdo dicitur in plus obligari. Quinto quando solemnitas intrinseca presumitur. Secũda ibi. In omnibus. Tertia ibi. Si plures Quarta ibi. Fideiussores. Quinta ib In stipulationib⁹. Angelus Aretinus legum doctor.

a ¶ Promittit.scilicet principaliter:scilicet per stipulationem.ꝛ idẽ si quocunꝗ alio modo quis obligetur: vt.j.eodem.§.j. ꝛ.ff.eodem.l.j. Nunquid accessorie obligationi accedere fideiussor potest: Respõ.sic: vt.ff.eodem.l.grece.§.fina.ꝛ de pigno.actio.si rem.§.j.

b ¶ Quos homines.id est fideiussores.

c ¶ Solent.s.creditores.

d ¶ Cautum sit.ꝛ est cautum sine dubio: vt.j.de replicatio §. finali. [ix] ix.

Additio. Unde plena cautio dicitur cum fideiussoribus; sed ple-

nior cũ pignoribus: simpliciter ꝟo plata ab homine intelligit̃ sine: fideiussoribus secus si a lege vel a p̄tore: nisi ꝓcederet vltra declarãdo nudam cautionẽ sufficere. Ange.

a ❡ In oi bus autē obligationibus. i. in omni specie obligationũ: dũmodo nõ sit cõtra legẽ: vt. ff. e. l. cum lex. Sed contra. C. de fideiussori. do. dẽ. l. j. Solu. illud spãle est. [j] Item in p̄ntibus ꝛ futuris negocijs potest accedere fideiussor: vt. ff. de iudi. l. nõ quemadmodum. ꝛ. j. e. §. fideiussor.

Additio. Hoc verũ in fideius. de dote ꝯseruanda ꝓpter perfidiã euitãdam inter eos: vt ibi dicit tex. Quid autem de dote restituenda: vide in l. si constante §. quotiens. ff. sol. ma. Angelus.

b ❡ Consensu. siue etiam ex maleficio vel quasi: vt. ff. eo. l. grece. §. sed si ex delicto. [ij] ij.

Additio. Et tunc ad quid teneat̃: ꝛ qualiter i criminalibus accipiatur fideiussor: vide Jo. fa. hic. ꝛ Ang. in trac. ma. in ver. an fideiussit.

c ❡ Nec. i. non.

d ❡ Ciuilis. s. tm̃ vt ꝓ eo q̄ fuit cõfessus spe future numeratiõis: vt. j. ti. pxi. [iij] hʒ tamen eandem exceptionem quã reus. vt. C. de non nu. pe. in fi. ꝛ. l. tam mandatori. [iiij] Et sic nota ciuili tm̃ obligatiõi accedere fideiussorem. vt hic. ꝛ. d. l. dicitur ꝛ. ff. eo. l. fideiussor. §. iij.

Additio. Intellige de tali obli. que soluti repetitionem impediret: al's etiam reo inuito haberet exceptionem si ante ipsaʒ elisam vel postea ignorãter fideiussisset. Ang. iiij.

Additio. Quod ꝟ erũ est in exceptione reali: nõ in personali: nisi se procuratorem simpl'r vel in rem suam fieri ꝛ sibi except. cedi faciat: vel reus p̄ncipalis cõpareat: ꝛ vt defensor necessari⁹ talez except. opponat. Quod facit vt lite mota per coniunctũ meũ titio de domo p me vẽdita possim ego cõparere: ꝛ ex p̄sona mea compromissum petere ex forma statuti: dic vt p Ang. hic.

❡ In oĩbus[a] aũt obligationibus assumi possunt: id est siue re siue verbis: siue litteris: siue consensu[b] cõtracte fuerit. at nec[c] illud quideʒ interest vtrum ciuilis[d] an naturalis[e] sit obligatio cui[f] adijciatur fideiussor: adeo[g] quidem vt pro seruo[h] quoq̃

d ❡ Naturalis. s. vt ꝓ ꝟuo vt subijcit. ꝛ. ff. eo. l. fideiussor §. fideiussor accipi. [v] ergo quantum ad dationem fideiussoris nõ interest: sʒ quo ad alia multũ interest: scʒ inter ciuilem ꝛ naturalẽ obligationem: vt. ff. de cõsti. pe. l. j. §. debitum. ꝛ. l. quod maritus. §. si quis aũt. v.

Additio. Hoc verũ ꝟm Ang. in naturali habente effectũ impediendi repetitionẽ soluti vel alium: al's secus. Vel ꝟm Jo. fa. dic q̄ si erronee tali ob. accessit nõ tenetur p. l. si q̄s postq̃. ff. e. Si ꝟo sciẽter teneť in ea nec exceptiõe vteť q̃ actio ꝯ p̄ncipalem non competat: sed alia sic: nisi essem principalis.

e ❡ Cui. s. obligationi.

f ❡ Adeo. i. intãtum.

g ❡ Pro seruo. qui seruus de iure naturali teneť tm̃ non ciuili: vt. ff. de condi. inde. si id q̃d. ꝛ. s̄. de libertinis. §. j. ꝛ. ij. de inuti. stipu. §. item inutilis. ꝛ huic naturali accedit hic fideiussor. At ip̄e seruus fideiubere non põt: vt. ff. eo. l. seruus inscio. ꝛ. l. Seru⁹ ciuilit neq̃t obligari.

sequen.[vi] vi.
Additio. Scilicet extra causam peculiarem: tunc alius fideiussor pro eo teneret. secus tamen esset in filiofa. vt per Joh.fa. hic. que etiam tangit quod de monacho vel alio religioso.

a Obligetur. fideiussor qui pro eo intercedit.

b Dñs. non idem econtra: vt dñs seruo possit fideiussorē dare. et est ratio: quia talis fideiussor obligando se seruo per cōsequēs dño obligatur. Itē pro eodem scz dño obligatur: quod esse nō potest:vt idē pro eodem et apud eūdem possit obligari:vt.ff.eo.si quis pro eo.§.j.et.l.vrani⁹.et.ff.ad velleia.tutor.[vij. vij.
Additio. Istam glo. no.quia melius loquitur quam glo.in.l.si quis pro eo.§.j.ff.eodem.Angelus.

c Relinquit obligatū. siue hoc dictum sit siue nō.et idem in obligatione ex contratu vel quasi in rei principali:vt hic.et.ff.de actio. et obliga.l. ex contractibus. Sed quid si ad penā forti obligatus est vel in alia actione vel in obligatione que non transit ad heredes. Respō. nō puto teneri ex hoc casu heredē quasi naturam mutet hoc casu stipulatio:vt argu.ff. si quis cau.l. si eū.§. si iniuriarum.et.j.de actio.§.fuerat aūt.[viij] et facit ad hunc.§.ff. e.l. iiij.§. fin. viij.
Additio. Hoc verū intellige quando simpliciter pro tali actione vel delicto fideiubet. secus si penā vel certam summam: licet pro delicto promiserit: vel pro eo quia iam erat cōdēnat⁹:quia contra heredā trāsit: nisi sub cōditione promisisset:vt per Johan.fa.et Angelum hic.

obligetur[a]:siue extraneus sit qui fideiussorem a seruo accipiat: siue ipse dominus[b] sit in id quod sibi naturaliter debet.

Obligatio fideiussoria est transitoria ad heredem. hoc dicit Aretinus.

Fideiussor nō tantum ipse obligatur: sed etiam heredem relinquit[c] obligatum.

Fideiussor potest adhiberi etiam pro futura obligatione. hoc dicit Areti.

Fideiussor[d] et precedere obligationem et sequi potest.

Si plures pro eodem fideiubeant: quilibet tenetur insolidum: sed bñficio epistole fit diuisio inter eos qui soluendo sunt tēpore litis contestationis. Et si vnus ex fideiussoribus qui sit soluendo soluat insolidum:a confideiussore repetere potest. hoc dicit Areti.

Si plures sint fideiussores: quotquot erunt numero singuli insolidū tenētur[e]. Itaque liberum est creditori a quo velit solidum petere.

d Fideiussor et precedere. puta fideiubeo in id quod sibi crederes vel credidisti vel credis. nam his tribus temporibus potest accipi:vt hic.et.ff.de vsufructu.ea.re.que vsui con.l.quoniam.§.finali.

e Tenentur.idem etiam in pluribus mandatis vel iubentibus:vt ff. quod iussu.l.fina.sed videtur in re nouo quod pro parte sua tantum quilibet teneatur ipso iure vt iam nō sit necessaria epistola de qua subijcitur

Fideiussor an fideiussor relinquat heredē obligatū

Fideiussor tribus tēporib⁹ accipi pōt.

K

hic nisi expresse insolidū pmittat̄ ⁊ sic videt̄ corrigi qđ hic đr: vt in auten. de duo. re. §. j. colla. vij. vel veri⁹ vt puto dicta aut̄. loq̄tur in pluribus reis debendi: in quibus etiam iure veteri vide tur fuisse cautum vt p partib⁹ teneat̄: vt ff. de duobus reis. l. reos. At secus fit in fideiussorib⁹ quorum quilibet tenetur insolidū vt ipse reus pro quo intercedit. ⁊ ita habebit locū epistola hodie ⁊ olim [ix] ix.

Rei debēdi et fideiussores diuersi mode tenent̄.

Sed ex epistola[a] diui Adriani cōpellit̄ creditor a singulis q̄ modo soluendo sunt litis contestate tempore partes[b] petere Ideoq̧ si quis ex fideiussoribus eo tem

Additio. Et ista communiter approbatur. adhibentur enim isti pro securitate: vt. §. eodem in principio secus si in duobus reis: ideo ⁊c. et procedit ista glo. siue simul eodem tempore seu diuerso recipiantur: vt per Johan. fa. ⁊ Ang. hic.

a Ex epistola. s3 vbi est hec epistola. Respon. non habemus eam scripturam: multotiens tamen de ea mentionem facit lex: vt hic. ⁊ C. de consti. pe. l. fi. ⁊ ff. eodem. l. inter fideiussores. ⁊ l. sequenti.

b Partes. hec tamē epistola fallit in quinq̧ casibus: vt in fideiussoribus tutorum. qui non implorant beneficium. licet tutores implorent vt ff. rem pupil. sal. fo. l. finali. ⁊ ff. de tuto. ⁊ curatori. ⁊ ra. distra. l. prima. §. nunc tractemus. [j] Item fallit in fideiussore: vt. ff. eodem si plures. §. finali. [ij] Item fallit quando ceteri fideiussores soluendo non sunt tempore litis contestate: vt infra subijcit statim. [iij] Item fallit quando eiusdem summe sunt fideiussores: sed non pro eodem debitore: vt. ff. eodem. si a titio. Item ⁊ quando inficiatur. [iiij] vt. ff. eo

Exceptio ep̄le diui Adriani fallit i q̄nq̧ casibus.

dem. si dubitetur. §. ita. Sed nunq̄d hec exceptio epistole est peremptoria vel dilatoria: videt̄ peremptoria: q2 prorsus perimit in id in quo opponitur. Item econtra videtur dilatoria: quia ante lit. contesta. opponi debet: vt hic: quare videtur dilatoria: vt. C. de prob[a]. l. exceptionem. Sed dico eam quasi anormalam: cu3 nec peremptoriam prsus imitetur que vsq̧ ad sentētiam opponitur: nec dilatorias que tm̄ differunt: vt. j. de excep. §. hoc excep. ⁊ C. sen. rescin. non pos. l. peremptorias [v] sed quid si soluit: nunquid repetit q̄si sit fauorabilis exceptio Uidetur q̧ sic: vt in vell̄. vt. ff. de cōditio. indebi. l. qui exceptio. ⁊ ff. eo dem. l. si contendat. Sed contradico: quia non inuenio q̧ sit sic fauorabilis ⁊ quia suum recipit: vt. ff. de condi. inde. repetitio. [vj] v.

Exceptio ep̄le adriani ē anomala.

Additio. Hoc sane intelligas: quia si ab vno tutore dati fideiussores cōueniantur: possunt cum alijs tutoribus fieri diuisionem petere quasi ex senatuscon. vt. l. pupillus. ff. de fideiusso. tu. ij.

Additio. Quod verum est si cum eo qui dedit: secus si inter se beneficium petant: vt hic per doc. iij.

Additio. Secus tamen est in pluribus tutoribus vel curatoribus vt. l. ex persona. ff. de procura. ⁊ est ratio: quia ipsi ex necessitate: sed fideiussores ex voluntate veniunt. Item est secus quādo indēnitas promittitur: vel illud quod a principali seu vno ex fideiussoribus seruari non poterit. vt per Johannez fabri. hic.

pore soluendo nō sit hoc ceteros onerat[a]. Sed si ab vno fideiussore creditor totū ɔsecutus fuerit hui9 solius detrimentum erit si is[b] pro quo fideiussit soluendo nō sit ꝛ sibi imputare debet cum potuerit iuuari[c] ex epistola diui adriani ꝛ desiderare vt pro parte in se detur actio.

¶ [illegible] in plus obligari [illegible]

[illegible] hoc dicit Aretinus.

¶ Fideiussores ita obligari nō possunt vt plus debeant q̄ debet is ꝑ quo obligantur[d]. nam eorum obligatio accessio ē principalis obligationis: nec plus[e] in accessiōe esse potest q̄ in principali re. At ex diuerso vt minus debeant obligari possunt. Itaq; si reus decē aureos ꝓmiserit: fideiussor in

[illegible] scz directo ꝛ specifice. sec9 si neget narrata prout narrantur ꝛc. vt per Ange. hic. v.

[illegible] Tu dic q etiam vsq ad sniam pōt opponi: vt no. glo. in. l. si deiuss. C. eo. an aūt post sentē tiam: vide Ange. hic vj.

[illegible] Pro ista glo. est casus in. l. si de testamento. §. si duo. in fi. ff. eo.

a ¶ Onerat. argu. contra. ff. ad. l. rhodiā de iactu. l. ij. §. si q̄s. Accursis florentinus. vij] vij.

[illegible] Solutio. ibi non erat fideiussor obligatus: nisi pro sua parte. an autem fideiussor possit agere vt actio diuidat inter eum ꝛ alios fideiussores anteq̄ ipse cōueniatur. ꝛ an si plures se vt principales debitores constituant gaudeant dicto beneficio diuisionis: vide per Angelum aretinum leguꝫ doctorem. hic.

b ¶ Si is. scilicet reus.

c ¶ Iuuari. facit. ff. eodem. l. vt fideiussor.

d ¶ Obligantur. sed nunquid in idipsum in quo reus tenetur saltē remanet obligatus quando in pl9 fideiussit. quidam dicunt q sic pro

quibus hoc est generale. vtile per inutile non vitiatur: vt. ff. eodem: si a reo. §. primo. ꝛ. C. de do. si quis argumento §. sed in his omnibus. nos contra: scilicet q in nihilum teneātur. ꝛ est ꝑ nobis. ff. eod. grece §. illud. [viij] viij.

[illegible] Et ista cōmuniter approbat. Quid autem si scienter ꝛ cautelose pl9 promisit: Et qui si iurauit: vide per Johannem fabri. hic.

e ¶ Nec plus. contra hanc regulam est. ȝ. de rerum diuisione. §. si tamen rem alienam. Item. ff. de contrahenda emptione. si in emptione in principio. Item. ff. de so. qui res. §. si mihi decem. ꝛ. §. qui stipulatur. ꝛ. §. mihi rome. sed in his omnibus dat generalem solutionem: vt sic exponas hāc litteram non plus esse potest in accessione ꝛc. id est in accessoria obligatione sm̄ Johannem fab. Item contra. ff. de iudi. quemadmodum Solutio. ibi non est plus. quia licet fideiubeat ante reum: non tamē plus tenetur. Item contra. ȝ. eodē. at nec. sed ibi non plus eo modo quo dicitur plus. dicitur enim plus quattuor modis: quorum

nullus est ibi: vt.j. de actio.§.plus autem.[ix] ix.

[illegible] Et est ratio: quia in dictis quattuor modis disparitas puenit ex facto stipulatoris: ideo sibi imputet. Disparitas pro in efficia seu substantia obligationis ex iuris ordinatione puenit: ideo sibi magis succurrit: vt ibi. qñ aũt disparitas inter obligationẽ rei & fideiussoris vitiet: vide plene per Ange.hic. ponentem vnam notabilem limitationem ad totam istam materiam: videlicet si interuenerit iuramentum: quia faciet rẽ valere eo meliori modo quo poterit.arg.l.cum pater.§.fili⁹ matrem.ff.de leg.ij.& sic saltem vt principalis tenebitur ipse fideiussor.

a ¶ Contra.id est si reus quinque promisit: fideiussor decem.

b ¶ Contra.si reus sub conditiõe pmittat.& fideiussor pure.

c ¶ Plus est eñi.facit ad hoc.ff.de verbo.signi.l.is cui.§.si.&.j. de act.§. plus autem &.ff.de so.l.insolidum. &.ff.so.ma. si constante.§.quotiens Accursius.

d ¶ Soluerit. siue per iudicem siue: non: vt.ff.man.idemque.§.fideiussores. sed fallit in casib⁹ quattuor anteque soluat agit mãdati: vt si hoc dictum sit vt ad tempus teneatur. [i] Item si fuerit condẽnatus.item si cepit bona sua dissipare reus.itẽ si diu stetit fideiussor in obligatione: vt.C.man.si pro ea. &.ff.man.l. lucius.[ij] al's non agit anteque sol

Fideiussor i q̃ tuor casibus agit añ q solueut.

quinque recte obligatur: cõtra[a] vero obligari non potest. Itẽ si ille pure promiserit: fideiussor sub cõditione promittere potest: contra[b] vero non potest. Non solum autem in quantitate: sed etiam in tempore minus aut plus intelligitur. Pl⁹[c] est enim statim aliquid dare: min⁹ est

uat: sed soluere debet: vt.ff.de condi.inde.l.indebitam. Sed etiam in casibus nullo modo agit: vt si promitto aut donãdi animo: aut in rẽ suam fideiussit.vt.ff.man. si remunerãdi.§. si passus. &.l.& si pñte. Item si hoc actum sit vt non agam: vt ff. man. si marcell⁹ Item si remunerandi §. mandatum non sit obligatorium vt.j.man. §.illud. Item & si fideiussor nõ opposuit exceptionem quam debuit opponere: vt.ff. manda.si fideiussor. Accursius florentinus legum doctor acutissim⁹ [iij] f.

Fideiussor a gere n quid reũ principales i q̃ttuor casibus

Additio. Intellige si quod simpliciter fideiussit: sed inter eum & principalem: vt intra id tempus liberaretur actum fuit fm Iohannem fa.hic .ij.

Additio. Intellige de arbitrio iudicis fm cõmunem opinionem et no.quia debuit stetisse in obligatione: nec sufficeret q stetisset in pmissione tm vel fideiussione. Et alios casus adde ad istaz glo. vt per Angelum legum doctorem famosissimum.hic. iij.

Additio. In hac materia quotidiana vide optimã distinctionem Ange.hic.que breuiter cõcludi potest: vt fideiussor ita demum agat si sibi reus nihil imputare posset: al's si id qd' imputatur sit tẽporale nõ agit ad tps vl' i ppetuũ si exceptio sit ppetua

a. Mandati iudiciū.id est actionem si mandatum vel etiam eo presente fideiussisset.vt.ff.mā.qui fidē & .l.ex mandato.

Expositio greci.

b Grece.facit.ff.eo. grece.j.rū.& l.qui.mo.tol.obl.§. sed & grece: & .§. de verbo.ob.§. sz vtrū autez. Accursi⁹. Et aduerte ꝙ [vt etiā text⁹ aperit] Engytis grece dr latie fideiussor. deide seqͣtur i tex. lego oti engyo methelo qđ sic exponit lego.i.dico oti ꝙ engyome fideiubeo thelo.volo.dico. ꝙ fideiubeo volo & hoc est ꝙ latinū statim exprimit.

Additio.

post tempus dare.

Fideiussor soluēs pro reo habet cōtra eum mandati actionem. h.d. Areti.

Si quid autem fideiussor pro reo soluerit [a] eius recuperādi causa habet cuz eo mādati [b] iudiciū: grece [c] fideiussor dicitur ꝙ plerunque accipitur quod pro eo est ac si dixerit dico ꝙ fideiubeo volo.

In stipulationibus solennitas intrinseca presumitur. hoc dicit Aretinus.

In stipulationibus fideiussorum sciendum est hoc generaliter accipi: vt quodcunque scriptum sit quasi actū: videatur etiam actum [c]. Ideoque cōstat si quis scripserit se fideius

nota hic presumi omnia solenniter acta quod probant supradicte. ll. Accur. [v] iiij.

Additio Nota fm Augelum.hic. ꝙ falsitas instrumenti. item solennitas vel error scribētis possunt pbari p testes Idem in simulatione dūmō cōtract⁹ fuerit sine scriptis celebrat⁹: lz i scriptū redact⁹ fuerit: al's in scriptis sit celebratus non pbat: nisi. p ɔ̃riā scripturam. de qua materia vide .s. titulo .j.§. Itē verborum. v.

Additio Tu dic ꝙ solennitas intrinseca formalis vel saltem apta comprehendi ex natura verborum prolatorum in instrumento presumitur: vt hic. non in testibus. vt.l. prima.C. de vsur. materialis vero non presumitur: vt.j.de emptio.et vendi.§.precium.idem in etrinseca nisi de ea instrumētum faceret mētionem: quia tunc inter easdem psonas presumitur si ei partes renūciare possint. An autem presumantur omnia acta legitime precessisse vel ex diuturnitate tēporis vl' ex eo ꝙ de ipsis iudex in sententia mētionem faciat; & an executioni mandabitur si aliter de iurisdictiōe nō appareat. vide per Angelum aretinum hic.

Scripture & priuate et publice stat do nec contrariuz pbetur

c Etiam actum. quasi dicat ita dicit scriptura ac si vere ita fuisset factum quod forte fuit vel non fuit actum certe presumitur pro scriptura: vt sic videatur actum: & est hec scriptura priuata. dicit enim si quis se &c. & ex causa vnde incontinenti preiudicat: nisi contra probetur: vt ff. de non nu. pe. generaliter. & facit ad hūc §. ff. de verborum oblig.§. sciendum. & C. de contrahen. stipu. l.ij. .S. titu.j.§. si scriptum. in scriptura autem publica constat ei standum multomagis nisi contra pbetur: vt.C. de pbatio. cum precibus. & in auk. de instru.§. si vero modo in principio.§. col.vj. [iiij] Item no

a ¶ Solenniter. id est etiam interrogationem factam fuisse: quam necesse est precedere: vt. s. de verborum obligationibus. in principio. ⁊ C. de contrahē. ⁊ commit. stipulatione. l. j.

c ¶ Olim scriptura. id est solennitate quadam scripta que per quedam noia specialia fiebat: vt subijcit

d ¶ Plane. licet dicta verba in vsu esse desierint: plane ⁊c.

b ¶ Acta sz ɔtra. ff. de publi. quicunque. §. finali. Solut. ibi sūt extrinsece solennitates de tutore ⁊ iudice q̄ debent adesse cum pupillus vēdit. Et hic actus promissionis nullus est sine actu interrogationis: vnde ex quo dixi fideiubeo vel promitto intelligitur interrogatio facta esse quasi pars promissionis: ⁊ sic non extrinseca solēnnitas cum sit pars stipulationis. Accursius.

fisse: videri oīa solenniter[a] acta[b].

¶ De litterarum obligatione.

¶ Scribens se debere ex mutuo quod non recepit sperans recipere obligatur litteris cū effectu olim post quinquennium hodie post biennium. hoc dicit Aretinus.

Olim scriptura[c] fiebat obligatio que nominibus fieri dicebatur: que nomina hodie non sunt in vsu. Plane[d] si quis[e] debere[f] se

e ¶ Si quis. homo priuatus: idē ē ⁊ si fiat per alium dūmodo per publicam personam [vj] aliud si per priuatam: vt C. de proba. instrumen. arg. tamen contra. ff. de pignor. l. si fideiussor. §. j. sed ibi in scribentis preiudiciū creditur. vj.

Addítio. Hoc verum si agatur ex mutuo ⁊ ipsa scriptura publica ad pbandum inducatur. Idem si sine scriptura coram testibus sit confessus: nisi stipulatio intercesserit ex qua agatur: quia tunc non ista: sed in factum excep. opponentur. l. sub specie. C. de post. Ex cautione autē priuati dupliciter agi potest: aut ex ipsa cautione: ⁊ sic litterum obligatione: aut ex mutuo: ad cuius pbationem scriptura inducitur. Angelus.

¶ De litterarum obligatione.

Continuatio. ¶ Ista rubrica continuatur ad precedentia. Quia. s. visum est de obligationibus que contrahuntur verbis: nunc ponit de his que contrahuntur litteris. Ange.

Divisio. Olim scriptura. ¶ Totus iste titulus diuiditur in duas partes. Primo ponit q̄liter olim scriptura obligat ⁊ eius corectionem ⁊ nouum statutum. Secūdo ponit infra quantum tempus olim ⁊ hodie potest opponi exceptio non numerate pecunie. secunda ibi. Multum.

f ¶ Debere. scilicet ex causa mutui ⁊ sine stipulatiōe. hec enim verba non sunt apta ad stipulationem vt. s. de verbo. obligatio. §. j. Si autem sine causa nō preiudicat: vt. ff. de probatio. cum de indebito. in fine. [vij] Quid si stipulatio interuenit. Respon. ⁊ tunc habet locum effectus huius titu. nam exceptio in fa

ctum non potest opponere: vt.C.eodem.l.cum vltra. [viij] & hoc si sub spe future numerationis: al's si tamquam iam esset debitum cum non esset scienter cõfitetur: videtur donare: al's id est si nõ vult donare: sz quia credit se ei debere non valet stipulatio: quia obijcitur exceptio. vt. ff. de regulis iuris. l. cuius. & ff. de exceptio. do. l. ij §. ij. Et nota caute hic q per verba presentis temporis fit obligatio: vt p hec. scribo me debere: vel confiteor me debere: vt hic dicitur. Et sic est contra opinionem nostram qua dipximus obligationem litteris debere fieri per verba futuri temporis tm̃. C. de postulatio. l. sub specie. vt scribo me daturũ tibi decem ex causa mutui. ad instar stipulationis q̃ per verba futuri temporis tm̃ fit: vt ff. de verborum obligationibus. stipulationum. §. stiplatio. Sed certe nec hoc dico q per hec verba nascãtur, nunc & vt nunc: sed quasi etiam prius nata sit: si confiteor per verba presentis vel preteriti temporis [ix] & facit. C. de episcop. audient. l. si presens. & C. eodem. in contractibus. in principio. Vel apertius nõ faciunt hec verba vt obliger: sed vt obligatus presumar: licet habeam exceptionem. verius licet aponaz verba presentis vel preteriti temporis: tamen semper intelliguntur futura. Quid enim prodest dicere confiteor me accepisse decem vel debere decem ex causa mutui: et hoc rescribam nisi intelligatur: & ideo reddam. Item quid si dicam recepi ab alio decem ex causa mutui: et hoc rescribam. Respondent quidam non teneri propter supradictam rationem quia per verba futuri temporis debet fieri. Sed certe satis puto q presumor obligatus sicut cum scribo me debere: vt hic. nec enim verbis: immo reb⁹ legez ponim⁹: vt. C. communia de legatis secundo. vel dic q ibi intelligitur futurum: vt ibi predixi. vij.

scripserit[a] quod sibi numeratum[b] non est de pecunia minime

Scrip'a tio tm̃ fit p v'ba futuri tpis. Obligatio fit tm̃ p v'ba futuri tpis.

Lex est imponẽda rebus.

Additio. Tu dic q in confessione ad obligandum facta in iudicio nõ requiritur causa. Idem extra iudicium si in vltima voluntate: nisi quo ad probandum. Inter viuos autem requritur in obligatione psonali non in reali: vtputa si confitear istum librum esse tuum. Item in confessione ad liberandum: vt. l. tale pactum. in principio. ff. de pactis. Quid autem in stipulatione: dic vt p Angelũ hic. & J. de actionibus. §. in personam. viij.

Additio. Scilicet ex ipsa stipulatione agatur: al's si ex confessione erit except. non numera. pecunia vt per Salycetum legum doctorem ibi. ix.

Additio. Inter' que an nullla sit differentia ita vt verba preteriti de presenti intelligantur: & qualiter per instrumentum probetur vel numeratio vel sola confessio: vide per Angelum aretinum legum doctorem. hic.

a ¶ Scripserit. id est scriptura cõfessus fuerit.

b ¶ Numeratum non est. al's enim si numeratum esset non litteris: sz re obligatus esset: vt. S. quibus modis re contrahitur obligatio. primo respon.

a ¶ Multum. hoc exponit. j. pri.
b ¶ Exceptionē. scz non numerate pecunie q̄ pōt opponi: siue petat actor siue non: vt argu. C. eodem. l. siquasi. et in scriptis ſm quosdam vt in auth. de tempo. nō nume. pecu. sup dote §. j. Uel forte illud speciale in dote: primum tñ ſm Johā. verius est. [j] j.

numerata post multum[a] temporis exceptionem[b] opponere non pōt. Hoc em̄ sepissime constitutū[c] ē: & sic fit vt & hodie[d] dū queri[e] non pōt scripturā[f] obliget[g]: et

Additio. Hoc facit ad intelligentiā statuti: q̄ p testes probari non posset: scz solos: sed cum aliis adminiculis sic.

Additio. Et hoc verum vbi non prouocatus opposuit. Et est ratio: qr tūc obtinet vicē actoris: al's secus: vt p Ang. hic. & j. de excep. in rubrica.
c ¶ Constitutū est. a multis imperatoribus qui fecerūt leges tales. C. eo. p totū. vsq3 ad. l. generaliter. nam postea iustiniani sunt.
d ¶ Hodie. sic loquit quasi supradicta loquātur ante. tpa iustiniani & nūc subiicit q̄ hodie fit idē. vl' dic hodie. i. postq3 cucurrit hoc tēpus: scz quinquennium olim hodie biēnium: vt. j. pri. & ſm hoc non debet esse & in textu. Accursius.
e ¶ Dum queri nō pōt. i. dum querimoniam proponere non potest de exceptione non numerate pecunie: qr cucurrit tempus: id est obligatur per scripturam ad dandum pecuniam non numeratam.
f ¶ Scriptura. id est p scripturā: sed certe videtur neminē scriptura vel litteris obligari: sed intellectu qui ex litteris percipitur & verbis: vt ff. de actio. & obliga. l. non figura. quod quidam concedunt. sed certe vtrunq3 facit ad obligationē. & ipsa figura litterarum & consensus quē exprimunt: & q̄ d. l. dicitur nō figura. scz sola. [ij] Item nunquid et p contrariam scripturam obligatio

Litterarū obligatio tolli pt p cōtrariā scripturam.

ciuilis nata poterit tolli si creditor sic scribit. Cōfiteor nō me numerasse vel te cōfessum nō fuisse vel illū soluisse. Rñ. sic. vt. ff. de regu. iur. l. nihil tam naturale est. Accur. ij.
g ¶ Obligetur. scz ciuiliter & naturaliter post bienniū: quasi bienniū pereat naturalem obligationem. nam ante erūt ciuilis tm̄ nō naturalis: cum nihil numeratū fuerat. Item si ciuilis nō esset frustra diceretur habere locum excep. dicimus ergo q̄ sola ciuilis sit ante bienniū sed post biennium adiicitur. vel qd est verius non adiicitur: sed prima ciuilis incipit habere vim naturalis & ciuilis. [iij] nā & stipulatio est de iure ciuili habet tamen effectū naturalis obligationis & ciuilis. naz ciuilis per se non valet ad exigendum: vt. s. de obliga. §. j. Item sic est in re iudicata. Adhuc tamen dicunt quidam vt Iaco. & Hugo. q̄ si vult post biennium excep. opponere & pbare sibi non nu. pe. q̄ admittitur: sed ante biennium probat creditor: vt. C. eodem. l. si ex cautione. quod certe est equum. & ita biēniū hoc solum operatur q̄ probatiōis conuertatur onus. & etiam pro his facit quod al's dicitur q̄ non fiant illicite exactiones: vt. ff. de offi. preto. l. illicitas. Sed certe aliter de iure videt: scz vt nullo modo admittatur etiā pbans. nam sacramētū nō pōt deferre qd est species pbatiōis: vt. C. eo. l. in cōtractib9. §. illo.

Exceptio nō nu. pe. ēt post biēnium potest opponi.

Iuramētum est spēs probationis.

r.C.ð iure deli.l.fi.§.licētia.s3 certe satis credo primū verum r equum. Nec obstat qð de iuramento dixit: q2 ex parte illius legis in contractibus non habet iuramentum vim probatiōis si nō vult adversarius vt.C.de iureiur.l.generaliter.§.sinautē [iiij] iij.

[illegible] Cum ista gl.tz cōis opinio.q̄3 aus vltra montani r Bal.teneant cōtra.q r principio sit nata etiam naturalis: vt dic per angelum hic. iiij.

ex ea nascitur condictio[a] cessāte scilicet verborum obligatione[b]. Multum[c] autem tempus in hac exceptione antea quidem ex principalibus constitutionibus[d] vsque ad quinquennium pcedat. Sed ne[e] creditores diutius possint suis pecuniis[f] forsitan defraudari: per constitutionem[g] nostram tempus coartatū ē: vt vltra bienij metas[h] huiusmodi exceptio minime extendatur[i].

Ⅽ De obligationib9

nam occasione huiusmodi si daremus longum tēpus etiam veri debitores interdum talia opponerēt: r ita occasione liciti cōmitterent licitum: quod esse non debet: imo etiaz licitum coartatur vt vitet illicitu3: vt hic r in autē. ð eccle.re. imo. aliena. in pn. col.v.

Liciti occasione illicitum nō d3 committi.

g Ⅽ Per cōstitutionem: vt.C. de non numeratā pecu.l.in contractibus.

[illegible] An autem huic exceptiōi renunciari possit: r quid operetur dicta renunciatio: vide angeluz aretinum legum docto. hic.

a Ⅽ Condictio.sc3 ex illa.l.C.de nō numerata pecunia.l.in 3ctibus.

b Ⅽ Verborum obligatione.id est stipulatione que verbis fit.nā tunc titulus iste cessat: r habet locum.ſ. de verbo.oblig.quando accepit: vel habet locuz exceptio in factū: vt.C. eo.ti.cum vltra.qñ non accepit.

Multū q̄nquēnium et diu decēnium comprehendit.

c Ⅽ Multum.quia post multū tempus exceptionem proponere nō potest: vt.ſ.modo dicit.quid sit multū exponit hic.r nota multum pro q̄nquennio poni: sed diu pro decennio ponitur: vt.ff.qui et a qui.si cum fideicom.§.aristo.

d Ⅽ Constitutionibus. quas non habemus.

e Ⅽ Sed ne creditores.non solum isti: sed veri.

f Ⅽ Suis pecunijs.subaudi etiam

h Ⅽ Ultra biennij metas.sic.C.de omni agro deser.l.qui agros.

i Ⅽ Minime extendatur.r hoc in causa mutui.si ꝟo ex alia causa cōfiteatur in scriptis.veluti emptiōis vel simili incontinenti preiudicat sibi: nec potest contra probari: nisi per aliam scripturam: vt.C.de non numera.pecu.l.generaliter.Item hic in debitore conficiente.sed in creditore conficiente sibi solutū.xxx.dies statuūtur: nisi in casibus vbi incontinenti preiudicat: vt.C.de nō numerata.pe.in contractibus.§.sup certis.r.§.sed quoniam.

Ⅽ De obligationibus ex consensu.

Continuatio

Ⅽ Supra dictū est de obligatiōib9 que in ꝟbis r litteris contrahūtur: verū q2 sunt alie q̄ ɔsensu ɔtrahunt tur: iō de his subdit. Porcius.

Diuisio.

CONsensu. Ⅽ Totus iste ti. diuidit in tres ptes. Prio ponit q̄t casib9 quis obliget ex cōsensu solo. Scdo q̄re in his magis cōsensu solo q̄ in alijs obligatio cōtrahit. Tertio ponit effectū hui9 obligatio

nis ponẽdo differẽtiã inter hũc cõtractũ ⁊ stipulationẽ. secũda ibi. Jõ autẽ. tertia ibi. Item in his.
a ¶ Cõsensu. sic. ff. de actio. ⁊ obli. [l. cõsensu.
b ¶ In emptionibꝰ.

pu. §. itẽ inutilis. Itẽ in eo qꝺ dicit non est necesse quid dari: ideo dicit vt discrepet ab alia que fit re: vt. s. qui. mo. re cõtrahi. oblig. per totũ.

ex consensu.

¶ In quantum cõtractibꝰ hic enumeratis solo consensu cõtrahitur obligatio: hicinde etiã inter absentes: mediãte nuncio vel epistola. h. d. Arc.

CONsensu[a] fiũt obligationes ĩ emptionibus[b]: vẽditionibus: locationibus[c]: cõductionibꝰ: societatibus[d]: mãdatis[e]. ¶ Ideo aũt istis modis obligatio dicit̃ cõsensu cõtrahi: quia neqꝫ scriptura[f]: neqꝫ presentia oĩmodo opus est ac nec dari quicq̃ necesse est vt substantiã accipiat obligatio: sed sufficit eos q̇ negocia gerunt consentire. vnde inter absentes quoqꝫ talia negocia contrahunt̃: veluti per epistolãs vel ꝑ nunciũ. ¶ Item[h] in his contractibus[i] alter alteri obligatur in id quod alterum alteri ex bono et equo prestare oportet[k]: cum alioq̇n in ꝟboꝝ obligationibꝰ aliꝰ[l] stipulet̃: aliꝰ ꝓmittat.

¶ De emptione et venditione.

vt. ff. de cõtrahẽ. emptio. l. j. ⁊ §. fi. ⁊. j. a tu. j. ĩ pñ.
c ¶ Locationibus. vt. j. ti. ij. ĩ princi.
d ¶ Societatibꝰ. vt. j. ꝓ socio. ĩ pñ. sed. s. ff. ꝓ socio. l. iiij. j. rñ. sꝫ certe ibi non negat̃ q̇n ꝯsensu cõtrahat̃ societas. vñ nõ ẽ ꝯtra.
e ¶ Mãdatis. sed nõne ĩ stipulatiõe: ꝯsensus dꝫ ĩteruenire vt. s. de ꝟbo. oblig. §. sed hic. ⁊ ff. de pactis. l. j. §. penul. Respon. ibi expressis verbis dꝫ esse cõsensus: vt. ff. de ver. oblig. l. j. §. j. hic aũt aio sine verbis ⁊ inter absentes: vt. j. ꝓxi. ibi inter pñtes tm̃. ⁊. s. de inuti. stipula. §. itẽ ꝟboꝝ.
f ¶ Neqꝫ scriptura. hic caute no. differentiã quã facit inter hunc titu. ⁊ superiores. nam qꝺ dicit neqꝫ scripturã hoc discrepat ab obligatione litteraꝝ: vt. s. titu. j. Item in eo quod dicit: neqꝫ presentia dicit propter verborũ obligationẽ que inter presentes fit: vt. s. de inuti. sti

g ¶ Per epistolã. vt. ff. de rei vẽ. l. q̃daz mulier. [v]. v. Additio. Si autez nũciꝰ ignorãs reuocationem mãdati se pñtet ⁊ cõtrahat: an talis ꝯtractꝰ teneat: vide per Ang. hic.
h ¶ Itez ĩ his. fuit superior differẽtia ad tria genera obligationũ: hic autem fit differẽtia ad stipulationez vel ver. oblig.
i ¶ Contractibꝰ. q̃ fiunt consensu.
k ¶ Oportet. quasi dicat: hicinde cõtrahitur obligatio etiã in his q̃ non sunt dicta: nam veniunt vsure post moram: vt. ff. de act. emp. iul. §. ex vẽdito. idẽ est ⁊ in oĩbus bone fidei iudicijs: licet nõ ex contractu: sed quasi nascãtur: vt. j. de actio. §. in bone fidei. Accursius.
l ¶ Alius stipuletur. quasi dicat necesse est ꝙ oĩa dicantur in stipulatione nã al's nihil venit in talẽ obligationẽ: vt. ff. de neg. ge. l. si pupilli. in fi. ⁊. l. quia tantundem.
¶ De emptione ⁊ venditione.

Continuatio. ¶ Supra dictū est de obligationibus que cōsensu cōtrahuntur: verū q2 ille consistūt: aut in emptionib9 ⁊ venditionibus: aut locationibus cōductionibus: vel societatibus vel mādatis vt. s. tit. j. in prin. iō de his tractatur9 incipit de emptiōe. Porcius.

¶ Emptio cōtrahitur cōfestim ꝗ̄ de precio conuentum est: licz nondū numeratū sit vel aliqua arra data si sine scriptura fiat: aliter aūt scriptura celebrata erit emptio perfecta ⁊ non prius. hoc dicit Aretinus.

diuisio. Emptio. ¶ Totus iste titul9 diuidit in quinq3 partes. Prio qñ ēptio ⁊ vēditio cō trahat: et qñ ab eo possit recedi. Scdo q̄ p̄ciū d3 interuenire. Tertio qñ emptio est perfecta ad quē spectat periculum rei vēdite. Quarto an sub conditione possit emptio celebrari. Quinto quibus casib9 emptio esse nō possit. secūda ibi. Preciū aūt. tertia ibi. Cū autē. quarta ibi. Emptio tā sub cōditione. quinta ibi. Loca sacra.

Emptio ⁊ venditio contrahitur[a] simul[b] atq3[c] de precio conuenerit: q̄uis nondū preciū numeratū[d] sit ac nec quedā arra data fuerit: naz qd arre[e] noie datur argumētū est emptionis[f] ⁊ venditiōis ɔ̄cte: sed hoc q̄dē de emptionib9 et venditionib9 q̄ sine scriptura[g] ɔsistūt obtinere oportet. Naz nihil a nobis in huiusmodi emptionib9 ⁊ vēditionib9[h] innouatū est. In his aūt q̄ scriptura cōficiuntur[i]: nō aliter perfe

emptio tribus modis perficit a ¶ Cōtrahitur. hic nota tribus modis perfici emptionem. vno modo scilicet ex quo nō possunt discedere ɔtrahētes: vt. C. de act. ⁊ obig. l. sicut ab initio. fm quē modū etiā cōditionalis est emptio perfecta. Secundo modo quando est pura: et tunc incipit periculū rei emptionē pertinere: vt. ff. de peri. ⁊ cōmo. rei ven. l. necessario. in prin. ⁊ ita cō trahitur hic siue perficitur. Tertio qñ res traditur dicitur plus perfici adhuc siue impleri: vt. ff. de act. emp. si quis rem alienam. [vj] vj. Addic. Est ista inducit Jo. fa. ad decisionē questionis: an ⁊ qñ ex consuetudine dño vel p̄ximo p rei vendi. ius aliqd q̄situ ce cēseatur. Ang.

b ¶ Simul. id est statim.

c ¶ Atq3. id est post q̄: vt. s. de rerū diui. §. fere.

d ¶ Numeratum. nec aliqd datū loco preciȷ: vt. s. titu. j. in princi.

e ¶ Arre. vt. ff. eo. qd sepe. in p̄n.

f ¶ Emptionis. contracte. nō aūt est de substantia cōtractus.

g ¶ Sine scriptura. i. sine solennitate scripture.

h ¶ Vēditionibus. scilicet que sunt sine scriptura.

i ¶ Scriptura cōficiunt. ptz hic q̄ alia est emptio siue vēditio in scriptis. alia sine scriptis. In scripti3 d3 qñ hoc agūt ɔ̄hētes: vt nō aliter valeat ɔ̄ctus nisi fiat scriptura fm q̄sdā [vij] qd nō videt9 in vsu. Aliȷ dicūt: vt. p. q̄ sufficit q̄ ɔ̄hētes vł aliq̄s eoꝝ dicat i p̄ncipio ɔ̄ct9 q̄ inde scriptura fiat: l3 nō dicat q̄ aliter nō valeat nisi fiat: ⁊ hoc approbo: [viij] vt. C. de fide instru. l. cōtract9. ibi illos tñ quos inscriptis fieri conuenit ⁊c. Si tamen simpliciter con- Vendi tio fit i scriptis et sine scriptis

tractus sed postea ad probationem fiat scriptura: valet qd factum est: et etiam valuisset sine ea: vt. ff. de pig. cōtrahitur. Et eodē modo dico etiā intelligendū vbicūqz dicit lege contractū aliquē in scriptis fieri vel distinctū: vt. C. de testa. l. testamentum et in aut. de testa. §. et licet col. vij. sed cū fiat in scriptis hmōi vēditio et sine scriptura nō valeret. Quare non dicit obligatio litterarū. Respon. qr aliud habet nomen: scz emptio. et verum est hoc nomen. at in mutuo nō est verum mutuatū esse: tunc enim re esset obligatio contracta: vt. s. de lit. obli. §. plane. vij.

ctaz esse venditionē et emptionem constituimus[a]: nisi et īstrumēta[b] emptiōis fuerint ꝯscripta vel manu propria contrahētium: vel ab alio quidez scripta: a contrahente[c] autez subscripta: et si per tabelliones fiunt[d]: nisi et cōpletiōes[e] acceperit[f] et fuerit partibus absolutas: donec enim aliquid deest ex his: et penitētie locus est et potest emptor vel venditor sine pena[h] recedere ab emptione et venditione. Ita

questio

Istam opi. tenet Joh. fa. hic et etiā sequi videntur communiter doc. vt per Ange. hic. qui etiam ponit qualiter animus contrahentium cognoscatur. viij.

Et hec vera ƀm Ang. qn contractus ad sui validitatem vel saltem ꝓbationem requirit scripturam: siue de iure communi siue municipali aut cōsuetudinario: vt no. in. c. j. de cēsi. in. vj. et in sili. i. l. īstrumentis. C. de fide instru. alas secus ƀm Angelum.

a ¶ Cōstituimus. preteriti temporis est: et dic vt. C. de fide instrumentorum. contractus.

b ¶ Nisi et instrumenta. que vulgo rogationes dicūtur. ƀm Jo.

c ¶ A cōtrahēte. scz vtroqz: scz emptore et vēditore. et talis subscriptio sit: alias vbi 3ctus sit alius in scriptis vt in aut. de instru. §. si quis igitur. et §. si quis mutuū. et §. seq.

d ¶ Fiūt. scz hec instrumēta. et sub audi non aliter valeant nisi et complē. ec.

e ¶ Compleōes. i. mūduz cōpletū. acc.

f ¶ Acceperit. scilicet ab eodez tabellione et a partib⁹ vt subijcit.

g ¶ Absoluta. vt qr lecta fuerint partib⁹ et laudauerint. [ix] vl dic absoluta. i. subscripta. ix.

Hoc intellige de instrumētis nōdū positis et grossatis. Quid aūt si contractus sit positus in nota tm: an hoc sufficiat. vide Johā. fa. et Ange. hic.

h ¶ Sine pena. sed quomodo sine pena: cum statim in arris eum puniat. Respon. sine pena interesse et iusiuran. in litem. naz hec pena cēt ꝗtum ad soluētem: lz non ꝗtuz ad accipientem: vt. ff. si quis ius di. non ob. l. j. §. fi. non autem ab arris aliter liberatur: vt subijcit. ita tn ec. Item iste talis non facit cōtra. l. C. de acti. et obli. sicut. cum hec lex sibi permittat. Et no. ꝙ huius legis permissio est cum aliqua pena. argu. cōtra. in aut. constitutio. que de digni. §. illud. coll. vj. Sed si non est subscriptum et tamen res est tradita an valeat translatio. Quidam dicunt ꝙ nō: vt. C. de suffra. l. vnica. alij cōtra: vt. C. si quis alteri vl sibi. l. multum interest. et. l. dolo. Distingue: aut per errorē: aut sciēter. Accur.

tamē impune eis recedere concedimus: nisi iam arrarum nomine aliquid fuerit datuz. Hoc enim subsecuto (siue ī scriptꝫ siue sine scriptis venditio celebrata est) is qui recusat adimplere contractum: si quidem est emptor: perdit quod dederit Si vero venditor duplum restituere compellit[a]: lꝫ sup arris nihil exp̄ssum[b] est.

a ¶ Compellit. sed qua actiōe? Respon. conditione ex lege ista. ꝛ ex. l. illa. C. de fide instrumē. contractus vel etiam per officiū iudicis vt arg. ff. de rescindenda vendi. l. ij. Item ꝑ actionē ex ēpto: si tamē fiebat venditio sine scriptis. Maz si fieret in scriptꝫ: nec eēt mundum cōpletum non agere tur actiōe ex empto: cū non esset adhuc venditio: vt hic dicitur: sed per cōditionez ex lege vel officio iudicis: vt dictum est. [j] Sed nunquid vltra hanc duplicationē arrarum tenetur venditor ad interesse si non tradat: vt. ff. de actio. emptio. l. j. ꝛ. l. ex empto. §. idem ait. M. ꝛ azo dicunt ꝙ non: qꝛ sibi preiudicauit accipiendo arras: sicut ꝛ al's preiudicat quis sibi eligendo: vt. ff. de tribu. actio. ꝙ in heredem. §. eligere. Itē quia hoc vidētur agere contrahentes inter se vt amissione ꝛ duplicatione arrarum debeant esse contenti: ergo pro expresso est habendum: vt. ff. si certuz petatur cū quid. Item facit. ff. de lega. ij. l. cum filius. §. cum varijs. B. ꝛ Johan. contra. Dicunt enim adhuc posse agi. ad hoc vt tradatur vl' ad interesse: ita vt arre in interesse computentur. [ij] ꝛ facit pro eis. ff. de testamen. mili. l. iij. ꝛ. ff. de inoffi. testamen. mater. ꝛ. C. de pac. do. l. fi. facit melius. ff. de actio. emptio. ꝛ vēditio. predia. in fi. Sed quid si dederit pro arris ꝛ pro pagamento. Rñ. pactum seruandum: id est non potest discedere: vt. ff. de pactis. in traditionibus. ꝛ duo operari vnum: vt arre debeant duplicari venditore penitente. Itē vt emptio remaneat firma ꝛ agatur ad interesse. Item emptore penitente eadem duo operatur. Accu. [iij] f.

[illegible]

Tu dic ꝙ si cōtract⁹ est pfectus ꝛ implet⁹. arra cessit in preciuz non repetit: al's sic per conditionem sine causa. l. quod sepe. §. is qui vina. ff. eo. Si vero non sit perfectus aut non impletus ꝛ stat per vēditorem: dat' conditione ob causaz ad simplum: vt per gl. in dicta. l. cōtractus. Ad duplū autem datur cōdi. testamen. hac lege. Si vero stat per vtrunq; agitur ad simplum tm̄ vtili actione ex empto si contract⁹ fuit perfect⁹: vt dicto. §. is qui vina. al's agitur conditione sine causa. Ange. are. iij.

Additio. Et sic ad interesse agitur quatenus est vltra arras: que opinio verior est s'm Ang. are. h. iij.

Additio. Et tunc non totuz: sed qd̄ pro arris dūtaxat datum est duplicatur: quod in dubio pro dimidia intelligit'. Et no. ꝙ vbi vēditor se nomine emptoris possidere constituit nō potest agere ex empto vt tradat sed aut rei vēdite: aut publici simul aut vti possidetis: vt dicit glo. in auten. sacramenta. C. si aduersus venditorem. Angelus aretinus legum doctor.

b ¶ Nihil expressum est. i. nihil dictum fuit a partibus quid super arris fiat altero penitente.

Venditor vtrū vltra arrarū duplicium ꝑditōez teneat' ad I interesse.

Arre ꝓ pagamento date corroborant ꝯctus

¶ Emptio non pōt eē sine certo precio: sed si preciū in alterius arbitriū cōferatur: tunc videtur emptio facta sub cōditione: vt si ille fuerit preciū arbitrat⁹ valeat emptio: alias secus: et idem in locatione. h.d. Ang.

¶ Precium autē cōstitui oportet. Nam nulla emptio sine p̄cio eē[a] pōt: sed ⁊ certū[b] esse preciū[c] debꝫ alioquin si inter aliquos ita ꝯuertit: vt q̄ti titius rē estimauerit tāti sit empta: inter veteres satis abundeqꜫ hoc[d] dubitat̄: siue ꝯstet venditio: siue nō: sꝫ nr̄a decisio[e] ita hoc ꝯstituit vt quotiēs sic cōposita sit vēditio: quanti ille estimauerit[f] sub hac cōditiōe staret ꝯtus: vt siquidē ille q̄ noīatus[g] ē preciū diffinierit[h]: tūc

a ¶ Esse pōt. vt. ff. eo. l. ij. ⁊ C. eo. l. vlti. Accursius.
b ¶ Sed ⁊ certū. nota duo: ⁊ q̄ preciū debet esse: ⁊ q̄ certū. Accursius.
c ¶ Preciū. repetit de precio quod debet interuenire: vt addat duo: scꝫ q̄ sit certum Itē in pecunia numerata.
d ¶ Hoc. id est de hoc. Acc.
e ¶ Decisio. vt. C. de contrahen. ēptione. l. fina. Accursi⁹.
f ¶ Estimauerit. nō. q̄ caute ponit ꝺ tertia persona: Nam secus si in ꝯtrahētis arbitrio: vt dicem⁹. j. eo. §. emptio. Ac.
g ¶ Noiat⁹ est. q̄d si innoiatū cōtulim⁹: vt vēdo ꝓ quāto estimabit̄ Rn̄. nō valet istar locatiōis sic facte vt. ff. locati. si merces. in pricipio. l. si fundus. §. fi. Accur. [iiij] iiij.
Additio. Sol. ex precedentibus cōtractibus quorū occasione deuenitur ad venditionē potest super declaratione precij officium iudicis implorari: vt ibi. Secus si nullius precessisset contractus: vt hic Ang.
h ¶ Diffinierit. etiā inique: quia a persona certa non receditur: vt ff. de verborū obligatio. si quis arbitratu. [v] ⁊ hoc verum est quādo id quod est de substantia cōtract⁹ apponitur. Secus si conferatur q̄d est de accidente contractus. Nam tunc ad arbitrium boni viri recurritur: vt. ff. eodem. hec venditio. et ff. pro socio. si cōmunia. ⁊. l. si societatē. ff. locati. l. si in lege. in principio. que oēs huic sunt contrarie. et hoc sꝫ Johannem. sꝫ ꝺm Azonē hoc redigit̄ ad arbitrium boni viri. ⁊ sic nō cōtradicunt dicte leges nec obstat dicta lex ff. de verborū obligatione. l. si q̄s arbitratu. q̄ ibi nō fuerat arbitratus. quo casu ꝯcedo nō recurri ad boni viri arbitriū. [vj] Sed quando dicitur inique diffinire: Respon. forte vltra dimidiam iusti precij: vt argumen. C. de rescin. vēdi. l. si volūtate. ⁊. l. ij. vel vt pato iudicis officio expedit̄ ēt si minor sit deceptio: dūmō nō minima: vt. ff. de ni inte. resti tu. l. scio. [vij] nā nō tm̄ sibi comuniter in alienis quantum ipsis dominis liceret: vt. ff. soluto matrimonio. l. etiam. §. j. ⁊. l. si cōstante. §. si maritus. Accur. v. Notabilis glo. Additio. Hoc reprobant doctores quia quando finit arbitratus receditur ab eius persona si etiam de stando sue sententie iuratum fuerit. l. si libertus iurauerit. ff. de op. li. ⁊ c. quintauallis. extra de iureiu-

ran. Ange. artic. vj.

Additio. Nisi arbitrator esset de contrahentibus: vt. d.l. hec vẽditio vel nisi esset assumptus supra accedenti vel accessorio ſm Ange. vij.

Additio.

Cum ista glosa trãseunt communiter doctores: in dubio aũt non reuocabit iudex nisi de iniquitate appareat.

omnimodo ſm eius estimationem et preciũ persoluatur[a] et res tradatur[b] et venditio ad effectũ[c] perducatur: emptore quidem ex empto[d] actiõe: vẽditore ex vẽdito agẽte. Si autẽ ille qui noiatus est vel noluerit vel non potuerit preciuz diffinire tũc pro nihilo[e] esse vẽditionẽ: quasi nullo

An autem in causa reclamationis possint nõ deducta deduci et non probata probari. Et an valet actus in arbitriũ alicuius psone collatus: per que verba fiat talis collatio: et an boni viri arbi. renũciari possit. vide Johan. fab. hic. An pro in laudo partis presentia vel citatio requiratur: et quãto tempore duret cõpromissuz: vide p. An.

a Persoluatur. ita quod fiat accipiẽtis: vt. ff. de ac. emp. ex empto. §. j. etiã vsure post morã. vt. ff. de act. ẽp. l. iulianus ex §. vẽdito. [viij] viij.

Additio. Et sic agens ex empto. Item certi condi. et mutuo debet probare propriam numerasse pecuniã quod notat Jo. fab.

Venditor an teneatur precise ad rem tradendã vel ad interesse.

b Tradatur caute dicit tradatur et non detur. nam non tenetur facere accipiẽtis. [ix] sed de euictione se obligare: vt. ff. de actio. emp. ex empto. in prin. Sed nũquid precise tenetur ad rem tradendã. M. dixit. quod sic: et facit pro eo quod hic dicitur omnino tradatur et c. vt. ff. de rei vẽdica. qui restituere. et. S. de do. §. alie. sed. B. cõtra. Dicit enim eũ liberari prestando interesse. et facit pro eo. ff. de actio. emp. l. j. primo respon. et. l. ex empto. §. idẽ ait. et. C. de act. emp. l. iiij. Sed forte hic posset distingui: aut venditor habeat rem et tũc sententia. M. tenet per suas leges aut non habeat rez: et tunc aut dolo vel culpa desijt eã habere fraudem: puta emptoris: et tunc sententia. B. tenet. aut sine dolo et culpa: et tũc nõ tenet vẽditor: vt. j. e. §. cũ aũt esset eni valde mirũ quod ait. B. vt sic cõpellatur estimationẽ pro re recipere vt. ff. si cer. pe. el. ij. et. C. de fidei. li. l. fi. Item sic iprobe pacta rũpere: cũ pretor dicat pacta seruabo: vt. ff. de pac. iuregen. §. pretor ait. [j] ix.

Additio. Nisi ipse esset dñs: vt. l. cũ manusata. §. fi. et. ff. co. al's vsucapiẽdi cõdi. transferre tenetur. l. claribus

Additio. Cõtrariũ [ff. e. Ang. j. tz gl. in. d. l. j. Sz cũ ista gl. trãseunt cõmuniter doctores. et eam in hac materia reputant meliorem de corpore iuris. et late per Johan. fab. et Ange. hic.

c Ad effectũ perducatur. scilicet iam dicto modo: scilicet per traditionem rei. et precij: vt. j. qui mo. tol. oblig. §. fi.

d Ex empto. no. quod ex empto emptor: ex vendito venditor agit: vt hic. et. ff. de act. emp. l. ex empto. j. respon. et. l. iulia. §. ex vendito.

e Pro nihilo. vt nec ad boni viri arbitriũ recurratur: vt modo diximus. sed legatũ nõ: ideo est pro nihilo sic relictũ: vt. C. cõmu. de lega. si duobus. §. si quis. sed ibi fauore vltime voluntatis ne pereat. [ij] ij.

Additio. Hoc verum intellige cum distingue cum distinctione an fuit datum arbitriū conditionaliter an non iuxta.l.j.cuȝ materia.ff.de leg. ij.Item quo ad substātiam legati: nō quo ad pene commissionē: vt.l.multa in pn.ff.d cōditio. & demōstra. Ang.

a Precio statuto. sine q eē nō pōt vēditio: vt in prin.hu ius.§.

b Et in locationib⁹. vt.ff.loca.si merces.in pn.

c Item preciuȝ.dixit preciuȝ debere certū eē: nūc dicit q in numerata pecunia.[iij] iij.

Additio. Et iō si ad pecuniā reprobatam vel ad marchas seu libram aurei vel argentei fieret emptio nō teneret: nisi vt cōtractus innominatus: vel nisi ad numerataȝ pecuniā essent estimate. Quid aūt si librum meū pro tuo & pro deceȝ innumeratis tibi trado: an sit emptio vel pmutatio: vide Ang.hic.

d Putāt.scȝ male: vt.j.dicam.

e Poete homeri.no.argu. q auctoritates auctorum & philosophorum sunt in casibus allegande.sic.ff.de so.l.si pater.&.ff.de iudi.pponebaṫ &.ff.de sta. ho.l.septimo. sed interdum redarguūtur: vt hic.&.ff.de re. diui. intantum.§. fina.&.l.sed diui. [iiij] iiij.

Additio. Jmmo ſm Johan.fab.ibi non redarguuntur. & ideo eis staṫ in arte ipsoruȝ si non sint apocriphi de quo dic vt per Ange.§.in pheemio i.§. pe.

f Reb⁹. puta eqs.

g His verbis.scȝ grecis: que legi non pñt. Acc. ab aliquo huius artis ignaro Uñ in tex. habentur quattuor versus in greco de prompti ex homero in.vij. Jliados quorum sensus est. Enthē arnnizōto lkarico moontes achei. i. Tunc iam vinum accipiebant cōmosi achini. Alli mēchalco alli dethoni sidiro.i.alij certe erc: alij splēdido fero. Alli de rinis: alli dautissi vocssin.i. Alij coriis: alij ipsis bob⁹ Alli dādrapodesti tithentho dedatathaliā.i. Alij mācipijs. ponebāt autem cibuȝ in abundantia. Uides igitur mentem textus optime probari per istud grecum. Greci enim pro vino dederunt aliqui es: alij ferruȝ: alij coria: alij ipsos boues: alij

precio statuto[a]. Quod ius cū in vēditionib⁹ nobis placuit nō est absurdum: & in locationibus[b] & in cōductionibus trahere.

In emptione & vēditione precium debet eē in pecunia numerata: al's est permutatio que ē cōtractus separat⁹ ab emptione.h.d. Arc.

Item precium[c] in numerata pecūia cōsistere debet. Nam & in ceteris rebus an precium esse posset valde querebaṫ: veluti an homo aut fundus aut toga alteri⁹ rei esse possit preciū Et sabinus & cassius etiam in alia re putant[d] precium posse ɔsistere. Unde illud est quod vulgo dicebatur per mutatione rerum emptionem & venditionem contrahi: eāq speciem emptionis & vēditionis vetustimam esse: argumentoq vtebanṫ greco poete[e] homeri qui aliquam partem exercitus achiuorum vinuȝ sibi cōparasse ait: pmutat quibusdā rebus[f] his verbiss.

Emptio gr. dicitur posita.

Diuerse schole [a] auctores contra sentiebãt: aliudq3 eẽ existimabãt permutationem rerũ: aliud emptionem et venditionẽ: alioqn non posse rem expediri [b] pmutatis reb⁹ que videatur res venisse: et q̄ precij nomine data esse. nam vtrãq3 precij nõie datam esse rationem non pati. Sed proculi sententia dicentis permutationem propriam esse speciem [c] contractus a venditione separatã merito preualuit: cũ et ipe alijs homericis versibus adiuuabatur: et validioribus rationib⁹ argumẽtabatur: qd et anteriores diui pncipes admiserunt: et in nostris digestis [d] latius [e] significat.

¶ [illegible] in specie cõmodum et incõmodum spectat ad emptorem etiã ante traditionem: nisi in ea dolum vel culpaz venditor cõmiserit: cuius nomine conuenitur: et quotiens q̄s ideo tenet: qr actionem habet: eam cedẽdo liberatur. hoc dicit. Aretinus.

¶ Cum aũt emptio et venditio cõtracta sit (quod effici diximus [f] simul atq3 de precio cõuenerit cũ sine scriptura res agitur) periculum rei vendite statim [g]

mancipia.
a Diuerso schole. singularis numeri est hic: sic. j. de mandato. §. is qui exequitur.
b Expediri. id est cognosci.
c Speciem contractus. scilicet innominati: nam nõ habet nomen suum vt. ff. de rerum pmu. l. j. §. emptor. sed q̄re dicitur innominatus: cũ ita curiale nomen habeat. Respõ. qr illi contract⁹ sũt nominati q̄ statim vt fiũt pariũt actionem: vt. ff. de pac. iurigẽ. i pñ. siue fiant consensu: vt vẽditio vt. s. eodẽ in princi. siue re: vt mutuum: vt. s. qui. modis re contrahit oblig. in princi. At permutatio nec ex pacto perit ac. nec re: sz perit ex vtroq3. s. postea dudum re interueniente ex pacto primo: vt subtiliter colligit. C. de re. pmu. ex placito. et ex hoc cõtractu orit actio pscriptis vbis: vt. j. de act. §. actionũ. et cõditio. ob causam: vt. ff. de prescript. ver. l. naturalis. §. j. [v] v. [illegible] De ista materia vide Angel. plene j. de actio. §. actionũ in ver. in glo. per mutatõez ibi nisi in duob⁹ etc. et ver. q̄rit hic Jo. fa. qd si fiat etc. cũ ver. seq̄ntib⁹
d Digestis. vt. ff. eo. l. j. §. j. Accursi⁹.
e Latius. i. melius et apertius in. ff. dz q̄z hic.
f Diximus. s. e. i pncipio.
g Statim. sz certe imo nõ statim: sz noue sunt necessaria [vj] pmo: q̄ vẽditio fiat nõ in scriptis: alr̃s. i. si fiat in scriptis venditio non transit ad emptorem periculum: nisi mundũ esset cõpletũ: vt hic. et C. de fi. instru. cõtractus. et C. de peri. et cõmo. rei ven. cũ inter. itẽ q̄ fiat pure: alr̃s nõ

Cõtractus nominati q̄ sunt.

permutatio duas actiones parit.

Venditiõe facta non ptinet ad ẽptorẽ periculũ rei vendite nisi nouem cõcurrãt.

pereat emptori: lz secus si facta sit deterior:vt.ff. de pericu.⁊ cõmo.rei vendi.ꝙ si pendẽte. Itẽ ꝙ sit facta venditio in specie.nã si in genere vt puta vendo hoiem nõ perit emptori ante traditionem: vt.ff.de peri.⁊ cõmo. rei ven.l.

ad emptorem pertinet; tam et si adhuc ea res emptori tradita non sit.

cũ.⁊.l. ꝙ si necꝫ. Itẽ ꝙ si certa spes quia sub incertitudine esset tradita:licet si spes nõ tñ spectabit semꝑ periculũ ad emptorẽ: puta vendo stichum aut pamphilũ.primus eñ moritur periculo vẽditoris:vt.ff.de ꝯhen. emp. si in emp.§.pe. Item ꝙ alio modo pereat ꝙ͞ꝫ publicatione rei.nam tunc non perit emptori: vt ff.loca.si fund⁹. Itẽ ꝙ nullũ pactũ sit incertũ ꝙ periculũ venditorẽ respiciat:nam tũc nõ periret emptori vt.ff.eo. si in venditione.⁊.j. pri.§. quod si fu.⁊c.siue specialiter eẽt de casu fortuito dictũ ꝓm.B.siue gñaliter ꝓm.M. vt diximus.ff.si quis cau.sed ⁊ si quis.§. quesitum. [vij] Item ꝙ vẽditor nõ fuerit in culpa vel dolo quare res pereat: vt.j.pri mo.§. Itẽ ꝙ nõ sit in mora.nã tunc qui vltimã fecit morã sibi perit:vt ff.de pericu.⁊ cõmo.rei ven. illud.⁊ hoc est verũ hoc casu: siue res peritura erat penes emptorẽ siue non ꝓm Jo.vt.ff.de le.j.cum reo.§.fina. lz.M.distingueret.ar.l.ff.de rei vẽ. l.itẽ si verberatũ.§.fi.[viij]Item ꝙ nõ sit res q̃ digestionẽ desideret: vt vinũ ⁊ zinzibel ⁊ silia. nã tũc distinguitur an vẽdatur i specie:⁊ tũc post degustationẽ est ꝑiculũ emptoris.an in genere:⁊ tũc sunt duo necessaria: vt emptoris ꝑiculo:scꝫ degustatio ⁊ mensura siue põdus ꝓm Jo. ⁊.B.⁊ P.vt.ff.de pericu.⁊ cõmo.rei vẽ.l.j. in ꝑn. ⁊.§.j. [ix] Sꝫ Azo dicit ꝙ in

Vendi-tio rerũ dgusta-biliũ fa-cta cu⁹ est peri-culum.

vno sit speciale: ꝙ statim facta venditione etiã ante degustationẽ sit emptoris periculũ si sit in specie vẽditio.[j]vt.ff.eo.l.qd sepe.§.in his Sed nũquid distinguitur periculum ꝑemptionis a deterioratiõe vino vẽdito in mensura:vt in vẽditione cõditionali diximus modo ꝑ.l.ff.de peri.⁊ cõmo. rei ven.quod si pendẽte.vt sic effusionis ad venditorẽ acoris ⁊ mucoris ad emptorẽ. Bulg.ait ꝙ sic: q2 hoc sub quadã ꝯditione.s.si mensuretur.Sed certe ipsemet mutauit consiliũ postea ⁊ merito:q2 aliud est in alia potestate venditoris:aliud in hac que in sua potestate est cũ possit denũciare emptori vt gustet ⁊ accipiat: al's põt effundere.[ij] vt.ff. de peri.⁊ cõmo.rei vendi.l.j.§.fina. ⁊ sic indistincte periculum ante mẽsuram est venditoris. vj.

Additio. Immo ꝓm Jo.fa. ⁊ Ang. hic.regula est in se vera: sed fallit in dictis casibus. vij.

Additio. Cautela tñ est ꝙ maximi casus ⁊ interribiles exprimantur: q2 clausula generalis subsequẽs non nisi ad alios minores vel equales refertur:vt in cle.ij.de pen.immo vbicũꝗ quis tenetur de casib⁹ intelligitur de cõsuetis ⁊ solitis.⁊ nõ aliter per l.fistulã.§.fi.ff.eo.Ang. viij.

Additio. Et hec vera vbi res debetur actione reali:al's si personali semꝑ ad debitorem periculũ spectat: qd no.ꝓm Ang.hic. ix.

Additio. Et hoc verum ꝓm cõiter docto.ibi. siue in genere generalissimo:puta.x.corbas vini: siue subalterno: puta talis vinee vel celarij vbi sunt plura vina. Si tamẽ iuxta questionem esset repositum in cels

Periculũ ꝑemptioni deterioratio diuersum sunt.

rijs emptoris: et claues tradite etiã ante mensurationem vel degustationem periculum ad ipsum pertinet ſm Jo.fa.et Ang.hic. j.

Additio. Utputa istã vegetẽ vini. Et hec vera ſm cõiter docto. nisi esset actum expſſe: vt degustaret: qꝛ tunc ante d̃gustationem periculũ esset emptoris secus si vt mensuret qꝛ per hoc non alteratur contractus. Ang. ij.

Additio. Uel ab eo die in antea petere pensionez vasis. Et hoc veruz quãdo est appositũ tẽpus ad mensurãdum: al's debet conseruare donec vasa erunt sibi necessaria: et hec procedunt in vino: sec⁹ autem in alijs rebus: qꝛ ꝓpter hoc effundi non poterunt. Ang.

a Itaqꝫ. nunc ponit exempla.

b Periculum. facit. ff. de pericu. et cõmo. rei vendi. l. quod. et de regu. iur. l. ſm naturam. et. C. de legiti. pa tro. tute. §. finali.

Itaqꝫ[a] si hõ mortu⁹ sit vel aliqua parte corporis lesus fuerit: aut edes tote vel aliqua ex parte incẽdio consumpte fuerint: aut fundus vi fluminis totius vel aliqua ex parte ablatus sit: siue etiam inundatione aque aut arborib⁹ turbine deiectis longe minor aut deterior esse ceperit: emptoris dãnum est cui necesse est (licet rem nõ fuerit nactus) precium soluere. Quicquid enim sine dolo et culpa venditoris acciderit in eo venditor securus est. Sed et si post emptionem fundo aliquid per alluuionez accesserit ad emptoris cõmoduz pertinet. nam et commodum eius esse debet: cuius periculũ[b] est. Quod si fugerit homo q̃ venijt[c] aut surreptus fuerit: ita vt neqꝫ dolus neqꝫ culpa[d] venditoris interuenerit: animaduertendum[e] erit an custodiam eius vsqꝫ ad traditionem venditor susceperit[f]. Sane enim si susceperit ad ipsius periculum is[g] casus pertinet: si non susceperit securus est. Idez et in ceteris animalibus ceterisqꝫ rebus intelligimus. Utiqꝫ tamen vendicatiõez rei et cõductionem[h]

c Uenijt. id est venditus est.

d Necꝫ culpa. etiã talis qualis in cõmodato gratia vtriusqꝫ partis cõtracto venit: vt. ff. de pericu. et cõmo. rei vẽdi. l. custodiam. et. ff. com. si vt certo. §. iterdũ.

e Aiaduertẽdum i. distiguẽdum.

f Susceperit. quãdo pactuz valet: vt. h. et. ff. q̃d se pe. §. si res et. ff. de pericu. et cõmo. rei vẽdi. l. j. §. j.

g Is casus. etiam leuissima culpa contingens ſm Johã. [iij] nõ ꝑo fortuito. licet. M. cõtra: vt. C. de pig. actio. q̃ fortuitis. iij.

Additio. Hanc tene: qꝛ ex piculi susceptiõe vnũ addidit sue obligatiõ: vt q̃ de leui culpa tenebaẗ de leuissima teneaẗ. vt per glosam et doctores in. l. si quis nec causam in principio. ff. si certum petaẗ. Angelus.

h Condictionẽ. scilicet furtiuaz que scilicet soli domino dabaẗ: vt hic. et. ff. de condi. fur. l. j.

a Exhibere. s. cedendo actiones istas: & hoc qñ nõ fuit in culpa: al's nõ liberatur cedendo: vt. ff. pro socio. l. de illo. in principio q̃ est contra.
b Et de dãni. puta si fuerit res vẽdita vẽditori substracta: vel in ea datũ sit dãnuz: vt in prin. huius. §. nã hec actio damni iniurie domino datur: vt. ff. ad. l. aq̃l. itẽ mela. §. legis.

Emptõ an possit in alterius cõtrahentium arbitrio conferri.

c Placuerit. sed videtur q̃ in alterius cõtrahentis arbitriuz conferatur quod esse nõ pt: vt. C. eo. l. in emẽtis al's in vendẽtis & ff. codẽ. l. quod sepe. §. j. q̃ sunt contrarie. Sz dic rẽ ipam hic cõferri arbitrio emptoris: aliud si cõmertiũ vt sit ibi ẽpta si vis: vel preciũ pro quãto voles: vt dictis legibus contrarijs. [iiij] Itẽ opponitur. hec vẽditio q̃ hic fit nõ videtur cõditionalis: vt. ff. eo. l. iij. q̃ est cõtra. sz certe ibi fuit emptus pure: sz solutio debebat sub conditione fieri: at hic sub cõditiõe facta fuit. vñ non põt impleri: nisi impleta cõditione vt. ff. e. hec vẽditio. in prin. iiij.

exhibere [a] debebit emptori: qz sane qui nondũ rem emptori tradidit adhuc esse dñs est. Idẽ etiã est de furti & de damni[b] iniurie actione.

Etiã sub cõditiõe põt emptio celebrari: & accidentalia cõtractus possunt in alterutro ex cõtrahẽtibus celebrari. h. d. Are.

Emptio tã sub cõditione q̃ pure cõtrahi põt: sub cõditiõe veluti si stichus intra certũ diẽ tibi placuerit[c] erit tibi emptus aureis tot[d].

Emẽs ignorãter rem que nõ est in cõmertio h. d. cõtra ve-

ditorem actionẽ ex empto ad interesse. Are. (v) Additio. Sed enim autem: & ecõtrario ẽ ipaz vẽditor repetit etiã si sciẽ fuerit. nisi ille ad quẽ pertinet eaz repetat. sm Johã. fa. & Ang. hic.

Loca sacra[e] vel religiosa: itez publica veluti foruz basilicã frustra quis sciens emit. Que tñ si pro pphanis vel priuatis[f] deceptus a venditore q̃s emerit habebit actionem ex empto q̃[g] non hẽre ei liceat vt consequatur q̃ sua interest eũ deceptũ non esse. Idẽ

... id est quia. [vj] vj.

Additio. Tu dic q̃ olã ista sunt de substãtia cõtractus q̃ in volũtatẽ alterius cõhentiũ cõmitti nõ põt etiã pro verba importantia arbitriũ boniviri: hic aũt nõ substãtia: sz accidẽs vel qualitas committitur. Ang.
d Aureis tot. puta decẽ.
e Loca sacra. que sunt. ista habes. s. de re. di. §. flumina. & §. nullius et. §. religiosum.
f Priuatis. red de singula singulis. nã priuata cõtraria est publice: pphana sacre & religiose. & sa. ff. eo. l. & liberi. & l. qz. & l. liberi.
g Quod.

Additio. Stipulatio aũt hẽre licere ex cuius facto cõmittatur. & q̃d importet clausula pmisit defendere de iure & de facto. Itẽ q̃ requirantur vt de euic. agi possit: vide p Ange. hic. & no. sm eũ q̃ emptor se legitime defendẽs recupat a vẽditore sumptus quos ab actore recupare nequiuit. Itẽ si sit cõdẽnatus tenetur nedũ appellare: sed etiã appellationẽ cõsequi.

Materiã aũt istius contractus: vide plene per eũ.j. de actio.§. actionum autem.circa principium.
a ¶ Emerit.ignorãs.vt.ff.de ꝯtra hen.empto.l.liberi hominis.

§.at cũ do. vñ ptiari⁹ colon⁹ q̃ ptẽ dño reddit fructũ impropꝛe dr ꝯductor: imo socius magis:vt.ff.eo.l.si merces.§.vis maior.[vij] vij. Et iõ emptor cogeẽ stare tali colono.qđ no. ꝑ limitatiõe notatorũ in.l.emptorẽ.C.eo.Angelus.

Colonus p̃tiarius non est conductor.

¶ De locatione et conductione.

¶ Tex.cõtinuat ru: qr locatio est similis emptioni: vt in tex.ꝛ ff.cod.l.j. Igiẽ post emptiõem seqẽ videre de locatiõe. Arc.

Continuatio.

L Ocatio. ¶ Totus iste ti.diuidiẽ i q̃nqꝫ ptes. Primo ponit q̄ iste ꝯct⁹ hꝫ siĩitudinẽ cũ ꝯctu emptiõis. Scđo illđ ꝑ exẽpla declarat. Tertio q̃d veniat i isto ꝯctu. Quarto ad quid teneẽ cõductor. Quinto an iste ꝯct⁹ trãseat ad heredẽ.scđa ibi.Nã ꝛ emptio.tertia ibi in.§.Cõductor. Quarta ibi. Qui pro vsu. Quinta ibi.In fine mortuo.

Diuisio.

b ¶ Locatio.sic.ff.eo.l.ij.
c ¶ Proxima.q̃ a ꝯctũ:ꝛ q̃ ad sniam
d ¶ Si d' p̃cio.vt.s.ti.j.§.p̃ciũ aũt.
e ¶ Si merces.s.certa ꝛ in pecunia numerata:vt.ff.depo.l.j.§.si q̃s seruum.ꝛ.ff. de p̄scrip. ver. naturalis

iuris est si hoĩem liberũ ꝑ suo emerit[a].

¶ De locatione et conductione.

¶ Locatio perficitur consensu contrahentium [illegible] de mercede cõuenerit ꝛ in volũtate tertii merces conferri põt: quemadmodũ in emptione ꝛ venditione [illegible] per quã locatio regulaẽ. In certam vo mercede constituta ꝯctus innominatus efficitur. [illegible]

L Ocatio[b] ꝛ conductio proxima[c] est emptioni ꝛ vẽditiõi iisdẽqꝫ iuris regulis cõsistit. Nã vt emptio ꝛ vẽditio ita ꝯhiẽ si de p̃cio[d] cõuenerit: sic ꝛ locatio et conductio ita cõtrahi intelligiẽ si merces[e] constituta sit ꝛ cõpetit locatori quidẽ[f] locati actio: cõductori vo cõducti. Et q̃.s̃.dixim⁹[g] si alieno arbitrio[h] preciũ ꝑmissum fuerit eadẽ ꝛ de conductione ꝛ locatiõe dicta eẽ intelligim⁹ si alieno arbitrio merces promissa fuerit. Qua de causa[i] si fulloni[k] poliẽda curãdave: aut sarcinatori[l] sarciẽda vestimẽta q̃s dederit: nulla

f ¶ Locatori quidẽ locati. sicut venditori ex vẽdito: ita ẽptori ex empto actio cõpetit:vt.s.titu.j.§. sꝫ ꝛ certum eẽ preciuꝫ.in fine.
g ¶ Supra diximus. vt.s. eo. titu.§. itẽ preciũ.
h ¶ Arbitrio.ff.codem.l.si merces.j.responso.
i ¶ Qua de causa. quia dixi certũ debere precium interuenire.
k ¶ Si fulloni. est aũt fullo q̃ lauat siue tingit: siue polit. Accursi⁹.

Fullo.

l ¶ Sarcinatori.sarcinator est qui fracta vestimẽta resarcit:vt dicem⁹ j.mã.in fi. Et ꝓpri⁹ dixisset sartor ẽm aliq̃s a sarcio cis. tñ etiã bene stat sarcinator:et dr a sarcina ꝛ est ꝓprie ille qui pluriũ vestiũ sumit ꝛ aliq̃n ponitur ꝑ sutore:vt hic.

Sarcinator.

a ¶ postea.no. postea non prius re nō secuta:id est nōdū tradita ad reaptādū actio non dare๠: vt.C.de rerum permu.ex placito.
b ¶ Nomine. quasi ex nouo ɔctu nolato: vt ff. de pre-scri.℣.l.j.
c ¶ Pre-scriptis ℣bis.j.mā. ⅌.si. ɔtra. sed distin gue an cer te merces interuene rit: ⁊ tunc agitur lo-cati: vt.s. eo.in prin cipio. aut incerta: et tunc pre-scrip. ver. agi๠:vt h. aut nulla et tunc est mandatū: vt.ff.de p̄-scrip.ver. si tibi po-lienda. et in ɔtrario [viij] vij.
Intellige si res erat solita lo-cari al's se cus: vt.l. naturalis ⅌. at cum do.ff.de p̄ script.ver.
qd qual'r cognoscat: vt Barto.ibi.
d ¶ Uulgo querebat.vt.s. titu.j.

Merces quandoque est certa quandoque incerta: quandoque nulla.

statim mercede con stituta:sꝫ postea[a] tā tum daturus q̄tum inter eos cōuenerit non ꝓprie locatio ⁊ cōductio cōtrahi in telligitur:sed noie[b] actio prescriptis ver bis[c] datur.

¶ Si merces consi-stit in specie: non lo catio sed innoiatus ɔctus nasci๠: ex quo actio prescriptis ver bis da๠.h.d. Areti.

¶ Preterea sicut vul-go querebatur[d] an permutatis rebus emptio ⁊ vēditio cō traha๠: ita queri so-lebat de ɔductiōe et locatiōe:si forte rem aliquam vtēdā siue fruendam tibi aliqs dederit ⁊ inuicē a te vtēdā siue fruēdam aliā rem acceperit. Et placuit non esse locationē ⁊ ɔductio nē:sed ꝓpriū genus esse cōtractus: velu ti si cum vnū q̄s bo-uem haberet et vici nus eius vnū: ⁊ pla-cuerit inter eos: vt ꝑ denos dies inuicē boues[e] cōmodarent vt opus facerent:et apud alteruꝫ alteri⁹ bos[f] perijt: neqꝫ lo-cati: neqꝫ conducti: neqꝫ cōmodati: ɔpe petit actio: quia nō fuit[g] cōmodatū gra tuitum:verū prescri ptis verbis[h] agen-dum est.

¶ Cōtract⁹ emphi-teotic⁹ q̄ pfici๠ cuꝫ alicui res concedi๠ mercede in pecunia vel in specie cōstitu ta a ɔctu locatiōis ⁊ ab emptiōe in aliq̄-bus differt. ⁊ multi-pliciter cōuenit cuꝫ eis q̄ iure ciuili fuit introduct⁹. Et inte-rit⁹ totius rei perti-net ad dn̄m ⁊ pticu-laris ad emphitheo tam.h.d. Aretinus.

⅌.item precium.
e ¶ Boues cōmodarent.improꝑe ponitur:vt sequitur.
f ¶ Bos perijt.sua culpa:al's non tenetur cū vtriusqꝫ grā ɔctum sit:vt hic.⁊.ff.de p̄scrip.℣. si gratui-tam ⅌. si margari-tas. et. ff. commo.si vt certo.⅌. nūc viden dum.
g ¶ Quia non fuit. bōa fi:vt s. q. mo. re ɔhi.ob. ⅌. cōmo-data.
h ¶ Pre-scriptis ℣bis. q̄ cō petit ex cō ctractibus trib⁹ inno miat. do vt des.fa cio vt faci as:vt.ff.d̄ p̄scrip. ℣. naturalis ⅌.ij.iij. et iiij.al's da tur ex pa-ctis incon tinēti ap-positis:vt C.de re.p-muta. re-bus. [ix] al's datur
qn dubiū est de noīe ɔct⁹:vt.ff.de p̄ scrip.℣.l.j.⅌.si.⁊.l.ij.iij.⁊.iiij. ix.

Prescriptis verbis agitur triplicite

[Additio] Hoc verū si ꝑ accidētalib⁹ apponat̄: sec⁹ si sup substātialibus vt.l.pacta.ff.de contrahē.emptio.

a Adeo aūt. q̄d hisdē regulis ⁊ cōstitutiōib⁹ cōsistūt.multa q̄ habēt inter se cō munia.

b Ali quaʒ. al's nō ē in lr̄a aliquam.

c Et vē ditio.s. ex vna parte

d Et cō ductio.scʒ ex alia.

e Utrū ēptio. q̄d videbatur tum talis datio alie natio sit: vt in auth. de nō alie. §.aliena tiōis.coll. iij. q̄d locatio non facit.[f] vt.ff. co dem.l.non solet. f.

Adeo aūtem [a] ali quā [b] familiaritatē inter se vidētur hr̄e emptio ⁊ venditio [c]. Itē locatio ⁊ condu ctio [d] vt in quibusdā causis q̄ri soleat vtr̄ emptio [e] et venditio ꝯtrahat̄: an locatio [f] ⁊ ꝯductio: vt ecce de prediis q̄ ꝑpetuo [g] q̄ busdā fruēda tradū tur: id est vt q̄diu pē sio [h] sine reddit⁹ [i] pre stetur pro his dño: ne ipsi conductori: neq̄ heredi ei⁹: cui ve cōductor heresve eius id prediū vendi derit aut donauerit: aut dotis noīe dede rit: aliove quocunq̄ mō alienauerit [k] au ferre liceat [l]: sʒ talis ꝯtctus: q̄ inter vete res dubitabat̄ ⁊ a q̄ busdā locatio ⁊ a qui busdā vēditio existi mabat̄: lex zenonia na [m] lata est q̄ emphi theoseos [n] ꝯtc⁹ pro priā [o] statuit naturā:

l. pri. §. sʒ eccl'ia dat emphitheosim vsq̄ ad tertiā generationē tm̄: vt in auth. de nō alie. col. ij. §. emphitheo sim. vel vt puto etiā i ꝑpetuū dabit: vt quilʒ ꝑuat⁹: vt hic in auth. de alie na. ⁊ ēphi. §. Iniam. col. ix. — Eccl'ia dat in emphi theosiʒ vsq̄ ad tertiam genera tionem

[Additio] An aūt re cipiēs i dict̄ ꝑsonis ꝯputet̄ an nō: vide h ꝑ Ang. iiij.

[Additio] Tu dic de iure canōi co cui stā dū ē q̄ aut fit sine so lennitate de qua ha bet̄. xij. q. ij. sine ex ceptiōe. et l. c. j. de re bus eccle. nō alienā. in sexto. ⁊ in. c. nulli. extra eo. ti. ⁊ tūc nō valet vllō modo: aut fit de dicta solennitate ⁊ valet ad omnes etiam extraneos transibit. Angelus.

[Additio] Scʒ si simplex: ⁊ ad modicū tp̄s facta: secus si ad lōgissimū vel longū tp̄us: puta. x. annoꝝ: q̄z tunc alienatio esse censet̄: vt ꝑ Ang. hic.

f An locatio. quod videbat̄ cuʒ mercedem soluere tenetur.

g Perpetuo. aliter accipit̄: vt. ff. ꝓ socio. l. j.

h Pensio: id est pecunia.

i Redditus. in specie. Accur.

k Alienauerit. cum multi sint modi alienandi: vt. ff. de pub. l. iij. ⁊ iiij. ⁊. v. ⁊. vj.

l Auferre liceat. interdū aūt dat̄ ad certū tēpus: interdū in tertiā ꝑ sonā vel generationē [iij] cū oīa pa cta sup hoc ꝯtu habita valeant: vt — Emphi theosis dat̄ ad certa tē pora.

m Lex zenoniana. vt. C. de iure emphi. l. j. Accursius.

n Emphitheosos. emphiteco gre ce latine d̄r melioratio: hoc ideo: q̄z olim tm̄ sterilia dabant̄ vt meliora rent̄: sʒ hodie nō tm̄ sterilia dat̄: sʒ etiā fertilia: nisi i eccl'ia q̄ dat sola ea q̄ ꝯgrua vident̄ yconomo ⁊ aliis gubernatorib⁹ eccl'ie. sic. C. de sac. san. ec. auth. ꝑpetua q̄z. Accur. — Emphi theosis vñ d̄r.

o Propriā. agit̄ ergo cōdictiōe ex lege ad oīa obseruāda q̄ conue niūt [iiij] Sʒ nunquid emphitheo ta pōt aliis dare in emphitheosim.

Emphi theotā in ēphi theosiz alij dare pōt.

Rñ. sic vt in hoc. §. ⁊ in aut. de non alie. aut permu. §. alienationis col. ij. [v] Itē nūquid illud vtile dñium quod solū hȝ trāsferꝛ in eum: Rñ. sic. cū rei ven. vtilis sibi deꝛ: vt. ff. si ag. vec. l. j. ⁊. iij. Sed qualiter ager prim⁹ emphi. ꝗ scōmpt eū expellat: Rñ. rei vēd. q̄ licet de ceptio sibi nō ꝯpetat exceptio tñ opponi non pōt: qꝛ replicareꝛ: ⁊ sic non dñs dñium vincit: vt. C. de de trāsac. vbi. sed de facto tñ agiꝛ ⁊ vincit: vt. ff. de excep. rei iudi. si q̄s rem. vel verius agat prescriptis v̄bis. vel dic ex. l. zenonis ad mercedem. Accursius. iiij.

Dñs vincit a nō dño.

Additio. Immo oriꝛ quedā actio specialis q̄ vocaꝛ actio emphitheosis ƀm Bar. in. l. j. ff. de condi. ex le. ⁊ Ange. hic. v.

Additio. Debet tñ requirere directū dñium: lȝ de cōsuetudine nō obseruetꝛ ƀm Jo. fa. nisi in vēditione In donatione autem non requireꝛ qꝛ fit ob merita ⁊ beniuolentiā: qui maior in donatariū q̄ dñm esse pōt sed in venditione habeꝛ respectus ad preciū. Nec interest a quo eum habebat a dño vel ab emphitheota. Angelus.

Emphi thosis a locatōe in septē differt.

a Neq̄ ad locationē. immo differt in septē. nam hic etiaz in specie prestatur pensio: sed ibi in pecunia tñ: vt hic scripsimus. Item hic possidet naturaliter sicut fructuarius vt. ff. de acq. pos. naturaliter. sȝ cōductor nō: vt. C. cōia de vsucapi. l. j. Itē hic hȝ dñium vtile: sȝ cōductor

neq̄ ad locationē [a]: neq̄ ad vēditionē [b] inclinantez: sed suis pactionibus fulcienda ⁊ si q̄dē aliq̄d pactū fuerit hoc ita obtinere: ac si naturalis [c] esset cōtractus. Si autem nihil de periculo rei fuerit pactum: tūc siquidē totius rei interitus accessit ad dñm [d] super hoc redundare periculū. Si autem particularis [e]: ad emphi-

nō: vt. C. eo. l. nō solet [vi] Itē hic cōtract⁹ fit in imobilib⁹ tm̄: ille etiam i mobilib⁹: vt i aut. de alie. ⁊ empꝛ. §. licētia. col. ix. Item hic agiꝛ cōdictione ex. l. ibi. ex conducto. Itē hic ꝯct⁹ iuris ciuilis: ille naturalis: vt dicitur. Item hic in scriptura: ille etiam sine ea: vt. C. de iure emphi. l. j. et s. de obli. ex ꝯsen. ⁊. s. eo. in princi. [vij] vi.

Additio. Nisi cōduxisset ad nō modicū tēpus: vt. ff. si ager vac. per totum. Johan. fa. vij.

Additio. Et ita cōiter tenetur. licet Barto. dicat ꝯtrium in. l. j. C. de iure emphi. Quid aūt si fiat sine scriptura: an ꝯtus erit nullus. an valebit tanq̄ locatio vbi pensio est in pecunia vel tanq̄ cōtractus innoiatus vbi est in specie: vel tanq̄ societas vbi est partiari⁹: ⁊ q̄d inter se differūt cōtractus censualis ⁊ emphi. vide p Jo. fa. hic. Et no. q̄ si modica pensiōe retenta magnum precium reciperent deberet potius venditio q̄ emphi. nominari.

b Neq̄ ad vēditionē qꝛ h̄ pēsio p̄staꝛ: ibi res libere trāsit. Item ad hoc res reuocaꝛ: sȝ ab ēptore nō p vēditorē: vt. C. de rei vē. l. i ciuile. Itē h̄ vtile trāsit dñiū: ibi directū: vt. s. de re. di. §. p traditionē. ⁊. C. eo. l. j. — Emphi theosis differt a vēditione i trib⁹

c Naturalis. i. iurisgē. q̄d naturali rōne ē inductū: vt. s. de iu. na. §. q̄d v̄o. h̄ eñ ē de iure ciuili: vt ⁊ alij vt. j. de act. §. de ꝯstituta pecūia. Ac. — Iusgentium ius naturale

d Ad dñz. vt pēsionē nō habeaꝛ.

e Particularis. i. medietatis vel

minius secundum M. et Johan. arg. ff. de usufruc. etiam. et de verbo. sig. nomen filiarum. §. portionis. et ff. de dam. infec. inter quos §. damni. et de contrahen. emptio. domum. Nos dicimus si aliquid etiam parum remansit damnum emphitheote esse argu. huius §. et C. eo. l. j. [viij] de hoc dantur tales versus. res periit tota tunc nil dabit emphitheota. Si pro parte perit: non ita liber erit. viij.

Emphitheotica res si pereat cuius erit damnum

Unde versus.

Additio.

Quid autem si propter generis colere non posset: an pensionem soluere debeat: vide late Ange. qui etiam notat quod sicut emphi. sua melioramenta irrequisito domino vendere non potest: ita nec superficiarius vel quilibet censualis qui aliquid nomine pensionis soluit. Angelus aretinus.

theotecarium huiusmodi damnum venire quo iure utimur[a].

Cum dominium rei [illegible] pro mercede constituta emptio non locatio dicitur. hoc dicit Aretinus.

Item queritur si cum aurifice titius convenerit ut is ex auro suo[b] certi ponderis certeque forme[c] anulos ei faceret et acciperet (verbi gratia) decem aureos. Utrum emptio et venditio an locatio et conductio contrahi videatur. Cassius ait materie quidem emptionem et venditionem contrahi. Opere autem locationem et conductionem. sed placuit tantum emptionem et venditionem contrahi. quod si titius suum aurum dederit mercede pro opera constituta dubium non est quin locatio et conductio sit.

In hoc contractu [illegible] veniunt que de natura ipsius venire debent. licet non fuerint expressa. hoc dicit Aretinus.

Conductor autem omnia secundum legem[d] conductionis facere debet et si quid in lege pretermissum fuerit id ex equo[e] et bono prestare debet.

Emphitheosis duo tacita pacta con tinet.

a Utimur. sunt duo alia naturalia sive tacita pacta in hoc contractu: ut de reiiciendo emphitheotam si non soluerit pensionem per triennium ut C. eo. l. ij. §. j. et in aut. de non alie. §. scire. coll. ij. in emphitheota autem ecclesie sive collono privati dic ut nota. ibi scilicet per biennium. Item et si velit emphitheota vendere quod domino primo denunciare debet ut C. eo. l. fi. §. j. accur. Quod dictum est emphitheotam posse expelli non soluta pensione per triennium verum est in emphitheota privati. quoniam emphitheota ecclesie cessans per biennium in solutione expelli potest. l. qui rem. C. de sac. san. eccle. et no. C. de iure emphi. l. ij. et extra de loca. c. potuit. et in aut. de non alie. §. scire. col. ij. Sed in simplici colono indistincte biennium expectatur ut ff. loca. quero. §. iter locatorem.

Additio.

b Suo scilicet artificio.

c Fortune. s. demonstrare: sed quid si certa non est materia demonstrata? Respon. non interest ut ff. de contrahen. emp. convenit et l. sabinus vel facies punctum in dictione suo. ac.

d Legem. i. pacta: ut ff. deposi. l. j. §. si convenerit. Accur.

e Ex equo et bono. ut usuras post

morā:vt.C.eo p̄ses.Idē ecōtra.naз cōductor agitvt dom⁹ ꝛ ostia sibi rē parētur:vt.ff.co.ex cōducto.

Supplatiu⁹ qn̄ꝺ p positio ponitur.

a Diligētissim⁹.i.diligēs.sic exponitvt.ff.e.si merces.§.q̄ colūnā nā cūvtriusq̄ gr̄a fiat locatio nōvenit exactissima vt.ff. cōmo.si vt c̄to §. nūc vidēdum. Alij ꝑprie ponūt ꝛ dicūt specialē i his reb⁹ q̄ facile pn̄t frāgi. Accursius

b Amisse rit vl' dānū datū sit qꝺ preuideri nō poterat vt.ff.e.sꝫ ꝺ damno.

c Cōductore. ꝑꝑetatis:sec⁹ i vsufruc.vt.C. de vsufruc. si dn̄a. vel dicvt ibi ꝛ ꝺ iur.do.si socr⁹i fi.[ix]ix. Additio. Et hec ꝺ vbi ius vsusfruc. constituit: sec⁹ si fruct⁹ vsq̄ ad certū tp̄s vēdātur vel locent:vt hic p doc.

d Succedit.vt.C.eo.viaз. sed an moriēte scholari vel recedēte sustinere potest. Respon.sic de iure cōductionis: sed ratio societatis prohibet:q̄ preualet vbi certa persona eligitur:vt.j.titu.j.§.solu itur.

additio Continuatio. Ista rubrica sic ꝯtinuatur. Dictum est.s. de quibusdā contractibus qui fiunt consensu:verum quia societas est etiam contractus qui fit consensu: vt patet.s. de

Conductor de leui culpa tenetur. hoc dicit Aretinus.

Qui pro vsu: aut vestimentorū aut argenti: aut iumenti mercedem:aut dedit aut premisit ab eo custodia talis desideratur: qualem diligentissim⁹ a paterfamilias suis rebus adhibet: quam si prestitit: et aliquo casu fortuito eam reз amiserit b de restituēda ea non tenebitur.

Contractum locationis ad heredes trāsit conductoris. hoc dicit Aretinus.

Mortuo cōductore c intra tempora cōductiōis heres eius eodem iure in cōductione succedit d.

De societate.

Omniū bonorū et vnius negociationis tm̄ cōtrahi potest societas in qua damni et lucri sunt partes equales: nisi inter socios aliter conuentū fuerit. h.d. Aretin⁹.

Societatē coire solem⁹: aut totorū c bonorū: quaз

obligationib⁹ ex. cōsensu.§.j. Ideo sequitur rubrica de societate. Unde dicit hic Accur. Est autem societas [vt ait Marcus tullius] duorū plurium vel conuentio honestate cōtracta ad vberiorē questū et commodiorez vsum.

Societas quid est.

a Societatez coire solemus.

Totus iste titul⁹ diuidit in quattuor ptes. Primo ponit in quib⁹ rebus possit cōntrahi societas. Scd̄o q̄ ptes pn̄t eē in lucro et damno: et si non fuerunt a partibus expresse que intelliguntur. Tertio quando societas ꝛ quomodo finitur. Quarto ad quid socius tenetur. Secunda ibi. Et quidem. Tertia ibi. Manet autem. Quarta ibi. Socius socio.

Diuisio.

e Totorum.i.omnium ꝛ expresse vt.ff.codem.l.j.§.j.ꝛ.l.iiij.§.j.[j] nā hoc nomen scilicet totus tota totū totitatē ad vnam rem signat.[ij] j. Additio. Et tūc ꝛ socij in me:ꝛ meorum bonorum in socium pro medietate dominum sine traditione trāsfertur: et omnia lucra vndecunq̄ etiam si ex publicis stipendijs proueniant cōmunicantur: damnum

tamen ex delicto causatum in partem tm̄ delinquētis computabitur vt.l.cum duob⁹.§.si.ff.co.Ang. ij. [illegible] Hoc verum si ad vnam adijcit: al's si ad vniuersitatem de illa tanq̄ de vno predicatur. Joh. fab.

Exposi tio greci.

e [illegible] Equales. sic.ff.de here.insti.l. quotiens.§.heredes.ꝛ.§.de here.insti.§.ita demum.ꝛ.ff.eodem.l.si non fuerit. et dic equale fuisse capitale. Accursius.[iiij] iiij.

greci [a] specialiter al's appellant: aut vnius alicuius negociationis: veluti mancipiorum vendēdorū emēdorumq̄ aut olei aut vini aut frumēti emēdi[b] vendēdiq̄. Et quidē si nihil de partibus lucri et damni nominatim conuenerit: equales[c] scilz partes ꝛ in lucro ꝛ dāno spectantur. Quod si expresse[d] fuerint partes he seruari debēt. Nec enim vnq̄ dubiū fuit quin valeat ꝯuētio[e]: si duo īter se pacti sint vt ad vnū quidem due partes et lucri ꝛ damni pertineāt ad aliū tertia[f]

[illegible] lucrum participet alter et damnum non sentiat. Et lu[illegible] dicitur quod super[illegible]

De illa sane conuētione quesitū est: si titius et seius inter se pacti sunt ꝛ ad titiū lucri due partes pertineāt: damni tertia:

a Greci. syncimōia grece dicit latine cōmunicatio Syntrophia est societas que etiam pōt dici eteria et ista tria optie huic loco sunt ꝯsentanea. b Emēdi. Item duobus alijs modis: scilicet omniū bonorum simpliciter: vt.ff. eodē.l.coiri.et.l.nec adijcit[iij] Item vnius rei: vt.ff.eodem.l.v.ꝛ.l.societas. iij.

[illegible] Et tunc cōmunicātur que ex lucro questuario veniunt non que aliunde nisi dictum esset q̄ oīa cōmunicabant. vt per ange.hic. An autem ex cohabitatione duorū fratrum vel alijs coniecturis presumatur societas omniū bonorum. Item hereditatem paternam cōmunem habeant: an cetera aliunde venientia cōicari debeant. vide hic per eū.

[illegible] Al's erit in arbitrio iudicis cōsideratis sociorum operis. Et nota q̄ sicut capitale: ita ne lucrum durāte societate extra hi potest fm Angelum hic.

d [illegible] Expressa. etiam in solo lucro: vt.i.eo.§.illud

e [illegible] Conuentio scilicet talis: vt seqtur. [v] v.

[illegible] Hoc verū in eo qui operam posuit: quia sufficit. q̄ operam perdat vbi nihil lucri percipitur: secus in in eo q̄ pecuniam ponit: immo tunc alter non compelleretur ad lucrum communicandū. et totum q̄d soluisset debitum extenuaret fm Angelum aretinum.

f [illegible] Tertia scilicet pars lucri et damni.

g [illegible] Ad titum. computatio hic expedita fiat: vt si lucrum in vna

re:in alia vero damnũ contigerit:vt si deducto dãno lucrũ superest vnus in partes: alius in tertiã partez admittatur eius lucri.si vero tm̃ damnũ superest:is q̃ in duas partes dãnificare debet i reb9 qua supersunt tm̃ vn9 q̃stum alter accipiat q̃stuz faciat tertia ps dãni:vt.ff.eo; muti9.

a Seruius.hic seruius sibimet cõtra dicere videtur:vt.ff.e.l.muti9 sz non est verum. nam ibi dicit de facto hoc esse nõ posse.s.vt dãnũ et lucrũ sit in eadẽ societate: cum dãnũ lucro et ecõtra lucruz damno deducto intelligatur: vt ibi dicitur.et j.eo.§.adeo.

ad seiuz duc ptes dãni:lucri tertia: aurata debeat haberi cõuentio. Quintus mutius cõtra naturã societatis talez pactionem esse existimauit et ob id nõ esse rataz habẽdã. Seruius a sulpitius (cui9 sententia preualuit) cõtra sensit:q2 sepe quorundã ita pciosa est opa in societatevt eos iustũ sit cõditiõe meliori in societatez aduitti.

Nam et ita coire posse societatez non dubitat:vt alter pecuniã pferat alter nõ cõferat:et tm̃ lucrũ inter eos cõe sit q2 sepe opa alicui9 pro pecunia valz. Et adeo b contra quinti mutij sentẽtiã obtituit: vt illud quoq3 pstiterit posse cõuenire vt q̃s lucri partẽ c ferat de dãno nõ teneat:qd d et ipsum serui9 cõueniẽter e sibi existimauit. Qd tm̃ ita intelligi oportetvt si in aliqua re lucrum in aliqua damnũ illatũ sit cõpensatiõe facta solum qd superest itelligatur lucri esse.

Particula adiecta in lucro tacite videt adiecta dãno et econtra.b.d.Aretinus.

Illud expeditum est si vna causa pars fuerit expressa veluti

iure conuentionis valent non societatis.ff.de po.l.j.§.si conuenerit.Accur.[vj] vj.

Additio. Ista cõmuniter approbatur:vt per christoforum hic. Et hec vera intellige quando vel de vtroq3 vel de altero tantũ aliquid inter partes cõuentũ est. Si vero nihil:sz simpliciter tm̃ sit z societas:dic vt per Angelum.hic.

c par tem. nõ totũ al's eẽt leonina vt dicit in fabula aniani vl' esopi vt.ff.eo.si non fuerit §.fin.et.l.si vnus.§.sed si precium in fine [vij] vij.

b. Et adeo. hec pacta inequalia sunt demum locum habent quando alter plus contulit opere vel industrie q̃ alter: vt.ff.e.si non fuerit §.si vero placuerit.ẽm Azo.cum societas sit fraternitatis ius:vt.ff.eo.si verum. Jo.contra.et subaudit in l.illa si non fuerit maxime.Alij idẽ quod Johã.sed tali ratione: quia

Additio. Idem si non habito respectu ad lucrum de certa q̃titate cautum sit: puta volo decẽ annuatim etiam si concedens pecuniam in se periculum suscipiat ẽm Angelum aretinum.hic.

d Quod et ipsum. scilicet dictũ hoc proximo casu.

e Conuenienter.id est conuenienens esse sue sententie quam dixit. s.eo.§.de illa.

Contra riorū ca dē ē rō.

a ¶ Seruari.no. candē rōnem cō- trariorum: sic.ff.de.le.iij.l.fi.§.fi. et ff.fa.her.si filia.§.item papi.ar.ꝯ.ff. de li.⁊ posthu. cōmodissime[viij]et ff.loc.l.ea lege.j.respō.et.ff. de neg. ge.si quis neg. viij. [illegible] Sed ibi casus erat diuersus. Et ꝓcedit hec regula sine ad cognitionem vt.l.j.ff.de his q̄ sunt sui vl' a lie. iur. siue q̄ ad iuris dispositionē vt eadē sit natura: vt h.⁊.l.diez. §.stari.ff. de arbi. sine vt sit eadē in natura.s.per cōtrariū dūmodo natura negocij ⁊ identitatis rationis hoc exposcat: vt hic per doctores.

in solo lucro vel in solo dāno: in altera vero omissa: in eo quoꝗ qd̄ pretermissum est eandem partem seruari[a].

¶ [illegible] renunciare: qua solu [illegible] renunciationē acquiritur non cōicatur nisi dolose fuerit renūciatū hoc dicit Are.

¶ Manet autem societas eousq; donec in eodē consensu perseuerauerint. At cum aliquis renunciauerit[b] societati soluit societas. Sed plane si q̄s callide[c] in hoc renunciauerit societati: vt obueniēs aliqd̄ lucrū solus habe- [illegible]

[illegible] Intellige si sibi seruetur promissa: ne soci⁹ sit rixosus vel dānosus aut ex cā necessaria lōgo tpe non sit absuturus: al's sec⁹: nisi hoc vl timo casu socius sit valde idone⁹ de quo verisimile cō fidere pos set vel aliū de facili reperire qui idonee administret. Ang.

at: veluti si totorū[d] bonorum socius cum ab aliquo heres eēt relictus in hoc renūciauerit societati: vt hereditatē solus lucrifaceret: cogit hoc lucrum cōicare. Si quid vo[e] aliud lucrifaciat qd̄ non captauerit[f] ad ipsum solū ptinet. Et vero cui renūciatū ē quicq̄d oino post renūciatā societatem acquirit soli conceditur[g].

¶ [illegible] societas. [illegible] Are.

¶ Soluit adhuc societas etiā morte[h] so- [illegible]

d ¶ Toto rum .i. oim hoc expsso vt. ff. co.l. iij.§.j. al's ꝯ.vt.ff.eo. nec adiecit

e ¶ Si q̄d vero al's si quidē. sic. ff. ex qui. cau. i pos. ea.l.fulcini⁹.§.qd̄ si aduersus. [ij]sic.ff.e. actiōe.§.di xim⁹. ij. [illegible] Qualiter āt dici⁹ do l⁹ p̄sumat vide Bart.ibi.et in.§.q̄d si latitare.

Societas mltis modis soluitur

b ¶ Renunciauerit.pñti socio[ix] non absenti: vt.ff.e.sed ⁊ socius.§.si absenti ix. [illegible] Uel ei⁹ ꝓcuratori: al's nō tz nisi in ꝓiudiciū renūciātis. Ang.

c ¶ Callide.idē ⁊ si intēpestiue renūciet.[j]Itē ⁊ si expediat nō renūciari: vt.ff.e.actiōe.§.labeo.⁊.l.sed ⁊ si socius.§.fi. j.

f ¶ Nō captauerit.i.nō p̄cogitauerit

g ¶ Cōcedit. nota hic.v.modos soluēde societatis hic ⁊ sequētib⁹ q̄ttuor.§. Sūt ⁊ alia duo: vt interē ptiōe rerū naturalium vel ciuiliū vt.ff.eodē verū.§.penul. Itē cum ab alio stipulor aio nouādi vel iudiciū cū aliq̄ dicto aio nouādi vt.ff.eo.actiōe.j. rñ.

h ¶ Morte. idē est in tutela: secus

in deposito et mandato: vt. ff. de his qui no. infa. furti § illud. Accursiꝰ.
a Et si. i. q̃uis. Accursius.
b Conuenerit. scz vt duret inter superstites etiam vno moriẽte: non autẽ ad heredẽ trãsit etiam ex pacto. [iij] vt. ff. eodẽ. l. adeo et l. nemo. nisi societate vectigaliũ vt. ff. eo. l. veruz. § in heredez et l. adeo. §. rñ. [iiij] et nisi denuo cõsentiãt: vt. ff. eo. l. plane. [v] iiij.
Additio. Et que sit ratio: vide per glosaz et docto. in l. furti. § illud. ff. de in fa. iiij.
Additio. Dũmodo ipse heres sit idoneꝰ: vt ibi est casus de vtroq;. v.
Additio. Item nisi iuramento hinc inde apposito: quia forte de iure canonico teneret etiã in persona heredis nec morte vniꝰ ex socijs solueretur per. c. cũ cõtingat. extra de iureiuran. ẽm Joh. fab. hic.
c Item si alicuius rei. vt duo tabernarij de vendendo vinũ in foro.
d Publicatione. que publicatio fit propter delicta: vt. ff. de bo. dam. l. j. j. respon.
e Alter. aľs alius scz fiscus.
f Pro mortuo. sic. ff. eodez actione § publicatione.
g Habeř. Sed quid si hic socius cuius bona publica sunt rõne opis socius erat non rerũ: qđ esse potest vt. s. e. nam et ita. Rñ. idẽ cũ libertatez vel vitam vel ciuitatem amittat: vt. ff. de bo. dã. l. j. et. j. pri. § innuiř in fine.
h Bonis suis cesserit qđ facere pot ne in carcerem detrudař vt. j. de actio. § si. et. C. de cessio: bo. l. j.
i Debita. q: fisco vel priuatis debebat: vt. ff. eo. actione. § j.
k Ueneat. id vendatur.
l Sed hoc casu. q. d. non sicut superiori ꝑrio qñ bona fuerũt publicata. nã viuens et in ciuitate cristẽs sibi postea acquirere potest: vt. ff. de cessio. bo. l. v.
m Pro socio actiõe. q̃ est directa ab vtraq; parte: vt. j. de pe. te. li. § ex quibꝰ [vj] et finita societate nascitur vt. C. eo. tãdiu. [vij] nisi in casu vt. ff.

Societas non transit ad heredez nisi in duobus casibus. additio

ciũ quia qui societatẽ cõtrahit certam personã sibi elegit. Sed et si[a] cõsensu pluriũ societas cõtracta sit morte vnius socij soluitur: et si plures supersint: nisi in coeũda societate aliter conuenerit[b]. Item[c] si alicuius rei cõtracta societas sit: et finis negocio impositꝰ est: finitur societas. Publicatione[d] quoq; distrahi societatẽ manifestum est: scz si vniuersa bona socij publicentur. Nam cum in eius locum alter[e] succedit ꝓ mortuo[f] habetur[g]. Item si quis ex socijs mole debiti pregrauatus bonis suis[h] cesserit: et ideo propter publica aut priuata debita[i] substantia eius veneat[k] soluitur societas: sed hoc casu[l] si adhuc consentiant in societatem: noua videtur incipere societas.

Socij tenentur de leui culpa vel de tali diligẽtia quale in suis rebus solitus est adhibere. hoc dicit Aretinus.

Sociꝰ socio vtrũ eo nomine tantum teneatur pro socio actiõe[m] si quid dolo

Cessio bonorum quare fit.

eo.actione §.nonnunq3. vj.
Additio. Et hoc qz non variat nomen cõtractus nec cõtrahẽtiũ vt hic Idẽ si vtrũq3 variet: vt in emptiõe z venditione: locatione z cõductione: quia quilibet directa cõpetit ex nomie suo Si vero variet nomẽ cõtrahẽtiũ quasi directa dat et cõtraria siue nomen diriuetur a noie: vt i mandato deposito z cõmodato siue nõ: vt in pignore z neg.gest. s3 Ang.h.vij.

commiserit: sicut is qui deponit apud se passus[a] est: an etiaz culpe id ẽ desidie atq3 negligentie nomine quesitum est: preualuit tamen etiam culpe nomie teneri[b] eum. Culpa autem non exactissimam diligentiam dirigenda est. Sufficit enim talem diligentiam cõmunibus rebus adhibere socium: qualem in in suis rebus adhibere solet[c]. Nã qui[d] parum diligentem socium sibi assumit: de se queri debet: hoc est sibi imputare debet.

c ¶ Solet. ante contractã societatem.[ix] z in hoc discrepat a depositario q in presenti tenetur. sic.ff.depo.l.qd nerua. sic est in eo cum quo habeo rem cõmunem sine societate: vt.ff.fa.her.l.heredes §.nõ tm ix. Additio. Sed si tũc erat diligẽtior: al's secus: vt per glo.i.l.cũ duob9.§.j.ff.co.
d ¶ Qui paruz diligẽtẽ sic.§.quib9.modis re contrahitur ob.§.preterea.[j] j.

¶ De mandato.

Additio. Hoc verum si nascatur ratione distracte societatis: secus si ratione contracte perficiende vel implende: vel ratione fraudis seu culpe emendande: vel vt singulis temporibus ordinatis videatur ratio societatis aio calculandi: vt sciatur qualiter negocietur: qz statim nascitur z ea durãte intentat. Ang.are.

Depositari9 solũ tenet de dolo et lata culpa.

a ¶ Passus est. qui de solo dolo tenetur z lata culpa que dolum representat: vt.ff.depositi.l.qd nerua.et ff.si qs te.li.eẽ ius.fue.l.j.§.nõ autẽ.
b ¶ Teneri. nisi alter tantã culpã prestiterit: q̃tã z iste: et afferret par damnũ: quo casu cõpensatur culpa Itẽ dolus cum dolo: vt.ff.de cõpen.l.ãbo.et de dolo.l.si duo. [viij] viij.
Additio. Si vnus tñ socius lucrũ et damnũ non fieret compensatio. l.non ob eam.ff.eo. An autem socius teneatur de damno dato per famulum suum. vide Johannẽ fa.hic

Additio. Hec faciunt vt q medicũ z aduocatũ p̃stare tenetur eligat bonum si peritorũ copiã habeat de expensis vero quomodocũq3 factis p vnum ex fratribus viuo patre: siue in ipsius psona inceptis: an postea inter fratres cõicentur repetantur vel perficiantur. Et in diuisione an maior debeat facere ptes z dare electionẽ minori. Item quõ fiat diuisio vbi vn9 plures filios oparios vel nõ oparios habuit. Et i dubio qualiter facta p̃sumat: vide Ange.hic.

Continuatio.

¶ De mãdato. ¶ Obligationũ alie re cõtrahunt: alie verbis: alie lr̃is: alie cõsensu: vt.§.de obligatiõibus. Itẽ eaz q̃ ex cõsensu: alie p vẽditionẽ: alie per locationẽ z cõductionẽ: alie p societatẽ: alie p mãdatũ vt.§.de oblig.ex cõsen.in prin.de trib9 primis dixit: nũc de q̃rta.s.de mãdato Ac. Ista gl.bñ cõtinuauit rubricas oẽs a ti.de oblig. vsq3 huc. Aretin9.

Mandatum obligatorium contrahitur pluribus modis: nec obligatur quis si mandatarij gratia tantū mādet. h.d. Aretin⁹.

Mandatū [a] contrahitur quinq3 modis [b]: siue sua tm̃ gratia aliq̃s tibi mādet siue sua ⁊ tua siue aliena tantum: siue sua et aliena: siue tua ⁊ aliena. At si tua tm̃ gratia mādatum fit: supuacuū ē mādatū: ⁊ ob id nulla ex eo obligatio [c] nec mādati inter vos nascit actio.

Ad cognoscendum cuius gratia mandatum fiat inspiciendum est cuius vtilitatem concernit illud quod mandatur: et dicitur illius gratia celebratum. Aretinus.

Mandatis tantū gratia interuenit mandatum: veluti si quis tibi mandet vt negocia eius gereres [d] vel vt fundum ei emeres: vel vt pro eo sponderes. Tua grā et mandatis veluti si mandet tibi vt pecuniaz sub vsuris [e]

diuisio. Mandatū. Totus iste titulus diuiditur in quattuor partes. Primo ponit quot modis mandatum contrahit ⁊ illud per exempla declarat. Scd̃o q̄ fines mādati nõ sunt pretereundi. Tertio quō mandatū finiatur et quādo mādatum possit renūciari. Quarto q̄ mādatum debet esse gratuitū. Secunda ibi. Is qui. Tertia ibi Recte. Quarta ibi. In sūma. Accursius.

Mādati diffō. a Mādatū. mādatum est officiū gratuito ab eo q̃ susceperit exhibendum. nisi enim fiat gratis incipit esse locatio si non erat facturus: al's tale factū ideoq3 locari ɔsueuit: vt. j. eo. §. fi. et fit per vurbum rogo: volo: mando: supplico: ⁊ similia: vt. ff. eo. l. j. §. j.

Mādatū ɔhit quinq3 modis. b Quinq3 modis. immo videtur q̄ sex: vt sequitur. Sed dic quinq3 scilicet obligatorijs. Ultimū enim scilicet quando tantum tua gratia non est obligatoriū: vt. ff. eo. titu. l. ij. §. fi. Item fm̄ Johā. est quoddaz alud sextum obligatoriū: vt cū sua gratia et tua et aliena aliquis tibi mandat vt emas fundū pro me et pro te ⁊ titio. Accursius. Itē vltimū potest dici septē modis: ⁊ exemplificari: vt. ff. eo. si procu. §. si tutores. vbi tutor mandat cõtutori suo: vt seruū necessarium emat pupillo: ⁊ sic gratia mandantis et mandatarij ⁊ pupilli cõtrahitur mādatum.

c Obligatio. nisi dol⁹ ⁊ calliditas intercedant. [ij] vt. ff. d regu. iu. cõsil ij. ij. [illegible] Intellige si sit ɔsiliū rei honeste. nec cēt al's facturus. Et tñ qui ex hoc dānificat⁹ fuerit indistincte tenet vt pan ge. arc. hic

d Gereres. ⁊ tunc q̄ suscepit mādatū: non quia gessit tenetur: vt. ff. eo. si remunerandi. §. j.

e Sub vsuris. in hoc est vtilitas mutuātis ppter vsurarū lucrū. Sz cõtra. ff. de vsur. cū q̃dā. §. si pupillo in fi. sz ibi dz subaudiri tm̃ vel dic nõ sunt ppter lucrū inducte. ll. principaliter: vt ibi. secūdario tñ sic: vt hic dicitur Accursius. [iij] iij. [illegible] Hoc verū quando veniūt officio iudicis ppter morā. Sed si ex pacto puro: tunc sunt in vete. propter lucrum tantū. Si vero ex pacto collato in tempus more. dicuntur pena: vide Ange. hic.

a Ei.puta ꝓcuratori mandātis.
b Ipsius.s.mandantis.ꝛ in hoc est vtilitas mandantis.
c Mādet.s.fideiussor.ꝛ hoc casu aget ꝯ fideiussorē mādantē actiōe mādati: ſi ex ſtipulatiōe ꝑma ſi nouandi anio hoc mādatuꝫ intercessit vt.ff.eo.ſi mandato meo i fi.l. Si autem nō nouandi animo: agitur ex ꝑma causa:vt.ff.de ꝓcur.l.lꝫ.§.ea obligatio.i fi.
d Mandet.hic agi pōt duabus actionibus mā dati.scilicet contra mandantem: ꝛ nego.gest.cō tra titium ꝯ quē dat mādati vt C.de neg. gest.ſi mā datum.

credereſ ei[a] qui in rem ipſius[b] mutaret aut ſi volēte te agere cum eo ex fideiuſſoria cauſa mandet tibi: vt cum reo agas ꝑiculo mādātis: vel vt ipſius periculo ſtipuleris ab eo quē tibi deleget in id qđ tibi debuerat. ℭ Aliena autem cauſa interuenit mandatum:veluti ſi tibi aliqs mandet[c] vt titij negocia gereres: vel vt titio fundum emeres: vel pro titio ſponderes. ℭ Sua ꝛ aliena veluti ſi de cōmunib⁹ ſuis ꝛ titij negocijs gerēdis tibi mādet: vl' vt ſibi ꝛ titio fundū emeres vel vt ꝓ eo et titio ſponderes. ℭ Tua ꝛ aliena: veluti ſi tibi mandet[d] vt titio ſub vſuris crederes: ꝙ ſi ſine vſuris pecuniam crederes[e] aliena tm̄ gr̄a intercedit mandatum.

ℭ Mandatum gratia manndatarij tm̄ non obligatorium: ſꝫ dicitur ꝓprie conſilium. Aretinus.

ℭ Tua tm̄ gratia[f] interuenit mādatū veluti ſi tibi mandet vt pecunias tuas in emptiōes potius ꝑdiorum colloces ꝙ feneres vel ex diuerſo:vt pecunias tuas feneres potius ꝙ in emptiones prediorꝫ colloces. Cuius generis mandatū magis cōſilium ꝙ mandatū eſt et ob id non eſt obligatorium: qꝛ nemo ex conſilio ꝺ

e ℭ Crederes.sci-licet mandauit.
f ℭ Tua tm̄ gratia.hic autem addunt doctores ſextum modum. qđ dic vt.ꝫ.eo.in principio. in glo.imo videtur ꝛc.in fine glo.
Cōſiliū g ℭ Ex conſilio.nota bonam regulam quem de conſilio non teneri. nō facit quez teneri niſi in caſibus q̄buſdaꝫ. Fallit tn̄ in caſibus q̄ his legibus dicūtur:vt.ff.de dolo.ꝙ ſi ſcires.et ff.de ꝓſene.l.ij.ſꝫ certe ibi fuit fraudulentum conſilium: vt.ff.de regu. iu.l.cōſilij. Itē fallit vt.ff.ad.l. aquil.l.liber homo j.rn̄.ꝛ.j.ꝺ iiur.§.nō ſoluꝫ.ꝛ.ff. de iniur.l.nō ſolū.in prin.ꝛ.l.ꝑ culuſ.ꝛ.ff. qđ vi aut clā.§.ꝑ.§.j.ꝛ.ff.de furtis.ſi quis vxori.§.cū titio.ꝛ.ff. de ſer.cor.l.j.j.rn̄.et §.ꝑſuadere.ſꝫ hoc in maleficijs iō nō datur mā dati:tenetur tamen vel de dolo vl' alijs actionib⁹ Item al's factur⁹ nō in ꝑdictis caſib⁹:al's obtiet hec regula:vt hic ꝛ.ff.eodem.ſi remunerandi.§.plane.ſed certe nec his caſibus videtur teneri:vt.j.primo.§.ſed dic non tenetur illi cui tale conſilium preſtat: vt ibi.ſed illi in cui⁹ leſionē ꝯſuluit:vt hic dixim⁹. vnde

dici pōt q nec his casib9 fallit dicta regula: cū dicat nō teneri illi. s. cui consilium prestitum est nisi in casibus illius. l. ff. de dolo. q si cum scires. et illius. l. ff. de prosene. l. ij. Eādem glos. habes. ff. eo. l. ij. §. finali. [iiij] iiij.

Additio. Dic plene vt p Joh. fa. hic. vel dic q vbi sonat i delictū non adhibeť distinctio an dolo p̄stiterit cōsilium vel al's eēt facturus an nō. d. l. nō soluz. sec9 vbi nō sonat in delictum: vt. d. l. q si cum scires. Angelus aretinus.

mādati a obligatur: etiā si non expediat ei cui mādabať: cum liberū b cuiqȝ sit apd̄ se explorare an expediat cōsilium. Itaqȝ si ociosam pecūniaz domi te habētē hortatus fuerit aliquis vt rem emeres aliquā: vel eā crederes q̄uis non expediat eā tibi emisse vel credidisse: nō tamē tibi mādati tenetur. Et adeo hec ita sunt vt q̄sitū sit an mandati teneať q̇ mādauit tibi vt pecuniā titio fenerares: sȝ obtinuit sabini sentētia obligatoriū eē i h̊ casu mādatū: qȝ non aliter c titio credidisses q̄ si tibi mādatū eēt

¶ Mandatum rei turpis vel cōtra bonos mores nō valet. hoc dicit Aretinus.

¶ Illud quoqȝ mandatum non est obligatorium d quod con

a ¶ Mandati. scȝ actione.

b ¶ Liberum. scȝ suscepto cōsilio: sed suscepto mandato necesse est cōsummari ẜm Johan. nisi cōgruo tempore renuncietur: vt. j. co. §. mādatum. et ff. eo. si mandauero. §. fi. et ff. cōmo. l. in cōmodatū. §. sicut.

c ¶ Non aliter. hoc esse videtur p opinio. Pla. qui dicit duo: scȝ vbi cōsulo certe persone mutuari teneor ita demū si al's facturus non eras. vbi aūt non est designata aliqua persona non teneor: etiam si al's facturus non eras. Sed Jo. in vtroqȝ casu dicit ꝯtra. Nā p̄mo indistincte teneor: siue al's eras mutuaturus siue non. secundo autem cum distinctione: nō al's. et facit pro eo. ff. eo. si remunerandi. §. plane. C. eo. §. tua et aliena. in fi. et ff. d̄ nego. gest. l. ij. in fin. et l. iiij. nec ob. quod hic dicit: quia et si al's etiam facturus erat tenetur qui mādauit: vt dictū ē. vnde pōt subaudiri maxie. qȝ non aliter et c. [v] v.

Additio. An autē pbēs malum consiliū faciat litem suā: vide. Ange. hic.

d ¶ Nō est obligatoriū. etiā si iuramētum intercederet: vt in auť. sceni. nō solū. §. j. col. ij. [vj] et facit ad hūc. §. ff. eo. si remunerandi. §. rei turpis. et l. si mādauero. §. qui edē. et de arbi. l. si cum dies. §. cō promisso. C. de inuti. stipu. §. quod ex turpi. et ff. de verbo. obliga. l. generaliter. et l. sequen. et ff. de condi. insti. conditiones. [vij] vj.

Additio. Et hoc verū in omnib9 pactis que ratione turpitudinis vel publice vtilitatis p̄ncipaliter improbantur. Secus si secundario vel in odiū creditoris. aut ꝓpter defectuz sensus vel imbecillitatem persone improbentur: quia iuramento confirmantur. Et quod dicitur non valere iuramentum contra legem: intellige de canonica: nō aūt de ciuili vt per Ange. areti. hic. vij.

Additio. Hoc verum quādo ledit tertium: al's valet etiam sine iuramento. An autem ille qui mandauit: vt cum eo venires cum armis si ea perdidisti tibi reddere teneatur vide Joh. fab. hic.

pro eis. C. de negocijs gestis. l. vlti. ⁊. ff. de neg. gest. qui aliena. §. libertos. ⁊ de peculio. si creditor. §. j. sed M. dabat vtilem nego. gesto. actionem: et respondebat illi. l. ff. de negoc. gest. quia specialis ibi fuit ꝓhibitio. [viij] sed certe miror de hac opinione cū videat̃ lex expedita que, etiam vtilem denegat expresse: vt ff. eo. si ꝓ te. ⁊. ff. de edē. l. j. §. cā. [ix] viij.

a Contra bonos mores. hic querit̃ qd si mandauit tibi vt i illi nomine meo iniuriam inferres an tenor. Rñ. vtiqꝫ arg. ff. ď dam. infec. l. dāni. §. si mādato.

b Prestiteris. scilicet ei cui cōmissum est maleficiū: vt penaꝫ dupli ⁊ ita licet itersit mādatarij tamen nō agit:

...tra bonos mores [a] est: veluti si titius de furto aut de damno faciendo aut de iniuria facienda mādet tibi: licet enim penā istius facti nomine prestiteris [b] non tamē vllam habes aduersus titium [c] actionem.

¶ [illegible]

¶ Is qui exequitur mandatum [d] non debet excedere fines mādati: vt ecce si qs vsqꝫ ad cētū aureos mandauerit tibi vt fundum emeres: vel vt pro titio sponderes: neqꝫ pluris emere debes neqꝫ in ampliorem pecuniā fideiubere: alioqn nō habebis cum eo mādati [e] actionē. Adeo quidem vt sabino et cassio placuerit etiā si vsqꝫ ad centum aureos cū eo agere volueris inutiliter te acturum: sed diuerse schole auctores recte vsqꝫ ad centum aureos te acturum: existimant: q̄ snīa sane benignior ē. Qd si minoris emeris habebis scilicet cū eo [illegible]

Additio. Quo casu nō habet etiā vtilē nisi i cāis pijs et necessarijs: puta alendo liberos vel faciēdo id qd tēdit ad exonerationem vel euasionē psone seu infamie mādātis: vt p Jo. fa. ⁊ Ang. h.

qꝛ nec interesse fungitur: vt. ff. de condi. insti. filius. ⁊ melius. ff. de reg. iur. l. quod quis culpa. in fi.

c Titium. id est mandantem.

d Mādatū. s. certe forme. nā qn̄qꝫ hꝫ certā formā: ⁊ tūc hꝫ locū qd hic dicitur: vt. ff. eo. diligēter. qn̄qꝫ non: ⁊ tunc bona fide facere debet: vt. ff. eo. l. iij. ⁊ probatur, etiam hec distinctio. ff. eo. si quis ꝓ eo.

e Mādati actionem. sed nec certe nego. gesto. fm. B. ⁊ Johan. ⁊ est

Additio. Hoc verū indistincte si res sit recupabilis vt i volūtarijs picturis vł monumēto: seu nō valeat pl' Al's ꝓo aut emit noie ꝓpo ⁊ nō hꝫ vtilem nego. gest. qꝛ mādās ꝙ suo noie gestū nō fuit: ratū hr̄e nō pt: secus si noie mādāt̄ nō: vt ꝓcurator sed vt negocioꝝ gestor emisisset vt hic per Ang. are.

mādati actionē[a] qm̄ q̄ mādat vt sibi cētū aureoꝝ fundus emeretur is vtqꝫ mādasse intelligitur vt minoris(si possit)emeretur[b].

¶ Mādatū re integra pōt reuocari: et re integra finitur morte: succurritur tm̄ ei q̄ ignorauit mādatum reuocatū.h.d.Are.

¶ Recte[c] quoqꝫ mādatū cōtractū si duz adhuc integra res sit reuocatum fuerit euanescit[d]. ¶ Item si adhuc[e] īntegro mādato mors alterutrius interueniat:id est vel eius qui mandauerit vel illius q̄ mādatū susceperit soluitur mādatū:sꝫ vtilitatis causa receptū est:vt si eo mortuo q̄ tibi mandauerat:tu ignorās eū decessisse execut⁹ fueris māda

a Mandati actionē.pro ꝑcio dato:vt.ff.de in rem verso.si fundum.

b Emerek.est aūt illa rō:qꝛ maiori sūme minor inest: vt hic.ꝛ.ff.de verbo.ob.l.j.§.ij.ꝛ.l. inter stipulantem §.ij.ꝛ ff.de arbi. diem §. si plures. [j] j.

Baldus. Et hec vera vbi negociuz qđ mādatur r̄spicit dānum ꝑ vtilitatē mādantis vel mandatarij: secus si tertium tm̄: qꝛ nō potest ampliari nec restringi tanꝗ odiosum:vt in.c.cui de nō sacerdotali.de preben.in.vj. Johā.fab. An aūt possit quis rōne partis totum negare abſqꝫ eo ꝙ in mora ꝯstituatur:vide Ang. areti.hic.

Mādatū facilius reuocatur ꝗ̄ alij contractus

c Recte.nam si nō recte nō est necesse reuocari:vt.s̄.eo.§.illud.

d Euanescit.speciale est in mādato:vt sic facile reuocetur per volūtatē vnius partis,tm̄.in alijs enim cōtractibus non sic:vt.C.de actio.ꝛ obligatio.sicut.que est ꝯtraria huic.et est ratio:qꝛ hic non statim interest: et ideo non statim hincinde nascitur obligatio q̄ ex interesse datur. [ij] vt ff.eo.si ꝓcuratorē.§. mādati actio. et facit ad hunc.§.ff.de iurisdi.om. iudi.ꝛ quia.ꝛ.ff.đ mino.si minor.§. sceuola.ꝛ.C. de repu. here.l.fi.ꝛ.ff. de ri.nup.l.plerisqꝫ. ij.

Baldus. Puta ꝓpter culpam.quo aūt ad preexistētem materiā:videlicet ad implēdū mandatū bene erat nata ab initio:vt.j.eo.§.mandatuz ꝛ ꝓcedit ista glo. in actiōe mādati singulari si singulis negocijs. secus in generali: quia demum oritur finito mādato ad instar tutele. Quid aūt si post litis cōtestat. cepit interesse: vel desijt vide Joh. fa.hic.

Mādatū ꝗ̄diu đr integrum.

e Item si adhuc integro. sed vsqꝫquo đr integrū Rn̄.si mādato fuit emptio donec arras dederit: vel al's se emptori obligauerit ꝛ idē in silibus. Et[vt breuius accipias]si iam ceperit interesse mādatarij non est res integra:al's sic.argumē.ff.eo.si ꝓcura.§. mādati. Si ꝟo nō est res integra nō finitur mandatum nisi in iudicio: vt.ff.de iudi. tam ex ꝯctibus.§.fi.[iij] Sed quid ꝓdest si nō finitur mandatū re nō integra: questio Rn̄.qꝛ ꝑ heredē cepta negocia debēt cōsummari:vt.ff.ꝓ socio. l.fi. lꝫ noua inchoare necesse nō sit vt.ff.de nego. gest. nā ꝛ seruus.§.si viuo.ꝛ.ff.ꝓ socio.heres socij.qđ nō ē re integra cū ceptū nō sit.[iiij]iij.

Baldus. Tu dic ꝙ in mandata iurisdictione res desinit esse integra etiā ꝑ solam citationē. In mandato ꝟo procuratoris ad iudicia si sit actoris:per litis ꝯtesta.si rei sufficit

q dñs p eo sciête vel volête satisfa derit. In pcuratore aût ad negocia sufficit fecisse preparamêta necessaria: puta sine quibus principale negociû expediri nõ põt. Ange. iiij.

Tu dic q mãdatuz vniuersale alicui9 negociationis: puta facio te institorez si i aliquo generi inchoatum fuerit nõ finit per mortê mãdãtis etiã quo ad alios actus nõ inchoatos. r ê rõ: qz p se nõ cõsideratur et ipm totû vniuersale nõ est integrum Secus tñ ê i mãdato generali: qz gen9 p spês dinumerat: r in qlibet carû representat: r ideo singule ipsius spês mãdate vident. Simplex ho r pticulare mãdatû finit in nõduz inchoatis si fuerit factû a dño neg. gest. secus ab officiali rõne sui officij vel dignitatis q nunq morit: vt per Angelum aretinum.

tum posse te agere mãdati actione alioquin[a] iusta r pbabilis[b] ignorantia tibi dãnum afferret[c]. Et huic[d] simile ê quod placuit si debitores manumisso dispêsatore titij p ignorãtiã liberto[e] soluerint liberari eos[f]: cum alioqui[g] in stricta iuris ratione non possent liberari: qz alij soluissent q cui soluere debuerint.

[illegible]

a Alioquin. id est si non posset agere. Accursius.

b Probabilis ignorãtia. que est in facto alieno: vt hic. r ff. eo. idêq §. pe. als non est pbabilis: vt. ff. ad vell. qq. r C. d rescin. ven. quisqs. r ff. de edil. edic. l. j. §. causa.

c Afferret. qd esse non debet.

d Et huic. scilicet primo casu.

e Liberto. primo dispensatori r suo

f Liberari eos. facit. ff. si cer. pe. ei9 q in. et. C. de solu. si cû seruis. [v] v.

[illegible]

Mandatû non suscipere cuilibet liberum est: susceptû autem cõsummãdû est aut q primû[h] renunciãdû est: vt p semet ipm aut p aliû eãdê rê mãdator exequat. Nã nisi ita renûciet vt integra causa mãdatori reseruet eandê explicãdi. nihilominus mãdati actio locû hz: nisi iusta[i] cã intercesserit: aut nõ renunciãdi: aut intêpestiue renûciandi.

[illegible]

Mãdatû i diê differri et sub cõditiõe fieri potest.

[illegible]

[illegible] De ista materia qs sit effect9 talis reuocatiõis et an debeat intimari vel in alterius noticiam deuenire: vide p Jo. fa. r Ang. hic.

g Non possent liberari. nisi in casibus: vt. j. qui. mo. tol. obli. in pñcipio dicemus.

h Quã primû. s. põt fieri. [vj] vj. Additio. Quando aût mandatum susceptum possim p aliû explicare vide per Jo. fa. hic.

i Justa causa. puta casus fortuitus. nam de dolo tenetur r lata culpa r leui r leuissima sm. B. r Joh. vt. C. eo. l. in re mandata. r. l. a pcu

Mãdatari9 de qttuor tenet.

ratore. Alij dicunt de leuissima mādatariū non teneri: sed de dolo tm̄ quando gratia tm̄ mandantis fit. vel de leui culpa quando vtriusq̄ gratia instar alioꝝ cōtractuum: vt ff. de reg. iur. Zctus Sz primū videt verius cum hic Zctus multū discrepet ab alijs Zctibus. [vij] vij. [illegible]. Tu dic ꝙ lata leui vel leuissima culpa eatenus tenet quatenus id quod venit in mādato exactam vel exactissimā requiri diligentiam. Angelus.

gratuitū: al's transit in alium contractū. hoc dicit Aretinus. ¶ In summa[a] sciendum est mandatum (nisi gratuitum sit) in aliam formam negocij[b] cadere. nam mercede[c] constituta incipit locatio ꝛ cōductio eē. Et (vt generaliter diximus) quibus casibus sine mercede suscepto officio mādati siue depositi cōtrahitur negocium his casibus interueniēte mercede[d] locatio ꝛ conductio: intelligitur cō-

a ¶ In summa. i. breuiter ammodo hunc ti. expediamus.

b ¶ Negocij. id est contractus.

c ¶ Mercede. s. vt mercede: vt quia al's non erat pariturus mandato. si aūt al's pariturus erat: ꝛ cōstituatur aliquod salarium gratia remunerandi: non ideo minus erat mādatū: vt. ff. eo. si remunerandi. j. rñ. ꝛ ad huius rei euidentia distinguetur: qꝛ aut est incertum re ꝛ genere: puta si dicā tibi bene retribuā tibi hoc seruitiū vel recognoscā: ꝛ tunc non potest peti quicq̄: vt. C. eo. salarium. ꝛ. ff. eodem. qui mutuā. §. salarium. [ix] aut certum genere. licz incertum specie: vt dabo tibi equuz vel par vestimentoꝝ: ꝛ tunc potest dici ꝙ valeat conuentio salarij cuz non sit prorsus incertum: vt. ff. eo. si pro fideiussore. secus in his que pondere vel numero consistunt: vt ff. de lega. j. l. si hominem. si autem

Salarium interueniēs in mandato an peti possit ꝛ qua actione

certum omnino tūc aut stipulatione promittitur: ꝛ tunc certi cōditione petitur. [j] si autem sine stipulatione ꝛ incontinenti ante mādatuz vel post petitur actione ex eo contractu: scilicet contraria mādati informata. [ij] si autez ex interuallo scilicet postq̄ cōtrahentes ad alia diuertissent negocia petitur officio iudicis: vt. C. eodē. l. j. ꝛ. ff. eod. salarium. ꝛ. C. de pac. petēs. ꝛ. ff. de duob' reis. l. duos. in fi. Accur. ix. [illegible] potest tamen officio iudicis peti sicut quando nullo modo fuit promissum, dūmodo nō cōstet ꝙ sine prefatis ꝟbis gratis fuisset pariturus. Ange. j.

[illegible] Si certum vel actione ex stipula. si incertū fuit ꝓmissum. ij.

[illegible] Hoc reprobat angel': qꝛ mādati natura conditio repugnat cū nō sit gratuitū: ideo dic ꝙ si species ꝓmittat est contractus innominatus ꝛ cōpetit actio, prescriptis ver. Idem si pecunia ꝓmittat dūmodo res ꝛ persona locari nō cōsueuerit: al's cōpetit actio ex locato: nisi opere sint artificiales siue industriales vel nobiles artes ꝓpter nobile exercitium: ꝛ ideo inter aduocatū ꝛ clientuluz medicum ꝛ infirmū locati agi nō poterit. Ange. are.

d ¶ Interueniēte mercede. scilicet pecunia numerata: vt diximus. s. loca. in princi. Item hec regula generalis est' vera nisi sit talis ꝑsona

que non cõsueuerat locare operas suas:vel res talis que non consue uerat locari:tunc enim non locati: sed prescrip.ver.agitur:vt.ff.de pre scriptis ver.si tibi.z.l.naturalis.§. at cuz do.

Fullo. a Fulloni.fullo est qui lauat z tingit pãnos z etiã pollit eleuando superflua.sz sarcinator econtra qui sarcitz addit vbi est est scissuz vestimentũ vel pãnum z cosuit. vñ et dicit iste habet sarta tecta: quia cum essent fracta sũt reparata ex quibusdã adiunctionibus: vt ff. de vsufruc. hactenus. Et dicit sarcinator a sarcina. Et significat pprie eum qui plurimũ vestium sumit. Aliqñ etiam pro sutore accipitur:vt hic.

Sarcinator.

Additio.

b Actio.immo videt prescriptis verbis competere:vt.s.loca.§.j.So lutio.vt ibi.

C [illegible]

Continuatio. Rubrice istius cõtinuatio sumit ex §.sequẽ.s.in titu. de obliga. vbi dicitur q obligationum quedam sunt ex cõtractu: quedam ex quasi contractu zc. Et quia dictum est.s. de obliga. ex contractu: sequit de obligationibus ex quasi contractu z etiaz hic continuat in textu.

trahi. Et ideo si fulloni[a] pollienda curãdave quis dederit vestimẽta aut sarcinatori sartienda nulla mercede constituta neqz promissa mandati cõpetit actio[b].

C De obligationibus [illegible] que ex quasi contractu nascuntur.

C [illegible]

Post genera[c] cõtractuũ enumerata despiciam⁹ etiam de his obligationibus: que quidẽ non proprie nasci ex cõtractu intelligunt sed tamen quia non ex[d] maleficio substãtiam capiunt: quasi ex cõtractu nasci videntur.

C Ex gestione nego[illegible]

Agitur[e] cum quis negocia absentis gesserit: vltro citroqz[f] inter eos nascuntur actiones q̃ appellantur negociorũ gestorum:sed domino quidem rei geste aduersus cũ qui gessit directa cõpetit actio:

Aretinus

Post genera. Totus iste titu.diuidit principaliter i duas ptes. primo ponit continuationem rubrice:et de quo ẽ tractaturus. Secundo illud per exẽpla declarat. secunda ibi Igit cum quis.

Diuisio.

c Genera. id ẽ maneries vel diuersitates cõtractuũ:vt.s.de ob.§.fina.vsqz huc.

d Ex maleficio. subaudi vel q̃si vt sit bona argumẽtatio.sic.j. d ob. que ex quasi malc.in principio.

e Igit.qz de his ob.q̃ ex q̃si cõtctu sũt dicere debem⁹: incipiam⁹ d hac q̃ ex sola puenit amicitia: vt.j.e.§.

f Ultro citroqz. id est hincinde possibile est eas nasci. Nã ex vna parte tm̃ qñqz agitur:vt si alterius non intersit: sed sua tm̃.

a ¶ Negociorum aut gestori.lz etiã vnũ negocium sit gestũ.ff.de nego. gest.l.iij.§. negocia.sic.j. vi bonorum raptorum.in princ.z.ff.vi bo.rap.l.ij. §.quo ait pretor.

b ¶ Sine mãdato. scilicet ei9 cui9 negocia gesserit z sic sol uit. C. de neg. gest. si mandatũ. que est contra.

c ¶ Idcq vtilitatis causa. scz vt repetat qd impendit nisi denunciatio inhibeat: vt.C.eo.l. si. vel paterna affectio: vt.C. eodẽ.si paterno. z.l. qd in vxorẽ.z.ff.eo. is qui. vel obsequiũ qd est si libertus patroni negocia gerat:vt.C.eo.l.officio.his em casibus nil repetit.alioquin qñcq repetit inqstum locupletior est:vt dicem9.j.pri.§.

Negociorum gestor certis i casib9 non repetit qd impendit.

negociorum[a] aũt gestori cõtraria: quas ex nullo ɔtractu ppzie nasci manifestũ est. Quippe ita nascuntur iste actiones si sine mandato[b] quisq alienis negociis gerendis se obtulerit: ex qua causa hi quorũ negocia gesta fuerint etiaz ignorãtes obligãtur. Idcq vtilitat[c] causa receptũ est ne absentiũ (qui subita festinatione coacti nulli de mandato negociorum suorum administratiõe peregre profecti eẽnt) ɔsererẽt[d] negocia q̃ sane nemo curatur eẽt:si de eo quod q̃s impendisset nullã[e] habiturus eẽt:actionem. Sicut autẽ is qui vtiliter gesserit negocia dñm habet obligatum[f] negociorum gestorum: ita et contra iste quocq tenetur vt administrationis reddat rationem:quo casu ad exactissimam[g] quisq diligentiam cõpellitur reddere rõnem. Nec sufficit talẽ diligẽtiã adhibere:qualem suis rebus adhibere solet: si modo alius diligentior eo cõmodi9 administraturus esset negocia.

¶ Actio tutele directa z ɔtraria oritur ex quasi contractu. hoc dicit Aretinus.

d ¶ Desererent negocia.quod in multis noceret:vt.ff.eo.l.j.

e ¶ Nullã.cũ neminẽ sit verisimile suã pecuniã iactare vel effundere:vt.ff.de pba.cũ de indebito §.j.

f ¶ Obligatũ.s.insolidum:dũmodo sit vtiliter ceptuz negociũ: lz diuersus exitus sit secut9: vt.ff. eo. sed an vltro.§. in casibus.tñ non tenetur insolidũ : vt si pupilllus est cuius negocia sunt gesta. Itẽ si animo depredandi gessit:vt.ff.e. si pupilli. j.rñ.z.§.si q̃s negocia mea. Itẽz si ad noua negocia gerenda accessit vt.ff. eo.si quis negocia. Itez si pacto hoc actum ẽ: vt C.e.negocium. Itez z si fuit in culpa gerens vt.ff. eo.l. si hereditaria. Itẽ si fuit ĩ mora: vt ff. ɔ leg.j. cuz res.§. fi.[iij] iij.

Additio. Et est ratio: quia in omnibus istis casibus gerẽs tenetur etiam de casu fortuito:et in eis non sufficit esse certum vtiliter:nisi vtilitas pduret: vt not. glo. in.l. si negocia: in verbo interdum.ff.de nego.gest. Angelus aretinus.

Negociorum dñs nõ s[e]mp insolidũ tenetur.

g ¶ Ad exactissimam. not. gestorem interdum de dolo solo z lata culpa teneri: vt si ad deserta nego-

Negociorum gestor de q tenet.

Nego-

ẽia accessit. ff. de nego. gestis. l. iij. §. interdum. et quandoq̃ de dolo lata culpa et leui: et hoc regulariter vt. C. eodem. tutor ꝛ. ff. eodem. l. si pupillis §. finali. q̃nq̃ de leuissima: vt q̃n alius diligẽtius volebat administrare vt hic dicitur et. ff. eo. si pupilli §. videamus q̃nq̃ de casu: vt ĩ his casibꝰ vbi agitur inquãtũ dominus locupletior est. vt mõ s. diximꝰ ĩ e. §. Accursius [iij] iij.

Additio. Et hec vera ĩ gestis de neglectis aũt tenetur siue

¶ Tutores[a] quoq̃ q̃ tutele iudicio tenentur: nõ proprie ex cõtractu obligati esse intelligũtur. Nullũ enim negociũ inter tutorem ꝛ pupillum cõtrahitur: sed q: sane non ex maleficio[b] tenentur quasi ex cõtractu teneri videntur. Hoc autem casu mutue sunt actiones: nõ tm̃ enim pupillus cũ tutore habet tutele actionẽ[c] sed ex contrario tutor cum pupillo habet contrariã[d] tutele si vł impẽderit aliq̃d in rẽ pupilli vel pro eo fuit obligatus[e]: aut rem suam creditoribus eius obligauerit.

¶ Actio cõmuni diuidũdo ꝛ familie herciscunde non oritur ex [illegible]: sed q̃si contractu. hoc [illegible]

¶ Itẽ si inter aliq̃s cõis res sit sine societate[f] veluti q̃ pariter eis legata donata vel esset: ꝛ alter eoꝝ alteri ideo teneatur cõmuni diuidundo iudicio q̃ solus fructꝰ ex ea re perceperit: aut

gerere incepit et postea dimisit: siue non incepit dũmõ a principio vt oĩa gesturꝰ accesserit. idẽ si nõ vt oĩa gesturꝰ si alius diligẽs erat gesturꝰ alr̃s secus. An aũt gestor possit interpellare debitorẽ dñi sm̃ et in mora cõstituere: ꝛ in ista actiõe tam directa q̃ꝫ ↄ̃ria qualiter libellꝰ articuli ꝛ positiões formenẽ: vide p Ang. hic.

a ¶ Tutores. s. quodã nã q̃ꝫdiu est tutor non oriẽ obligatio: vt. ff. de tu. et ra. dis. si tutor. §. fi. ꝛ. l. sed non dãtur. Azo. [v] v.

Additio. Immo oriẽ ẽt actio: sꝫ non nisi finita tutela exerceretur. Ang.

b ¶ Ex maleficio subaudi vel quasi vt bona sit illatio.

c ¶ Actionẽ. s. directã. teneẽ etiam aliis actionibꝰ tutor: vt diximꝰ. s. de attil. tu. §. fi. ꝛ ita habes hoc. §. actionẽ. tu. directã ꝛ ↄ̃riã esse ex q̃si ↄtractu q̃d d actiõe p tutele. Rñ. ideꝫ cũ ad istar actionis tutele sit indueta vt. ff. de eo qui p tu. neg. ges. l. j. §. pro tutore.

d ¶ Cõtrariã. qua finita tutela demũ intẽdit vt mõ diximꝰ d: directa vt. ff. d ↄ. act. tu. l. j. §. finito

e ¶ Obligatꝰ vñ abfutuꝝ ẽ pinde ẽ ac si iã abeẽt vt. ff. d neg. ge. l. ij. i. fi. ꝛ. l. si q̃s mãda. in fi.

f ¶ Sine societate. tũc eĩ agereẽ p socio [vj] . s. si eẽt societas vr̃ tñ q̃ hic §. sibiipsi ↄ̃dicat: nã nũc dicit q̃ nõ est societas ꝛ postea dicit sociꝰ eius est. Sed dic q̃ nõ societas vera sꝫ q̃dã incidẽs. nã vera ↄ̃hitur ↄsensu vt. s. de obli. ex ↄsensu. in p̃n. hec aũt preter spẽ vt in hoc. §. dicitur. vj.

Additio. Et sic p̃supponit q̃ nõ cõi diuidũdo q̃ ẽ falsũ p. l. ij. ff. cõi diuidũdo. Iõ igiẽ dicit tex. sine societate q: alr̃s eẽt ↄctꝰ. ꝛ nõ q̃si de q̃ hic intẽdit. An autẽ expense per vnũ ex fra

le directa ꝛ cõtraria ẽ ex quasi contactu.

Socie tas vera et incidens.

Actio p tute

tribus facte debeāt sibi postes in di uisione imputari:vide Jo.fab.hic.ꝛ Ange.in.§.fi.ꝛ.s.pro socio.

a Socius eius.i.cōsors eius.im proprie eñ ponit: vt modo diximꝰ.

e Heres quoq̄ꝫ.ex maleficio sub audi vel quasi.

f Intelligitur. scilicz actione ex testamētovt.s.de le.§.nostra.[viij] Rei vendicatio autem que datur: vt

b Ex malencio. subaudi vł quasi: vt sit bona il latio vt.s. eo.in pri. et facit ad hūc.§. ff. fami. her=ciscū. here des.§. nō tantuz.in fin.§.ꝛ.ff. cōmuni di uidūdo.l. ij.i fine.j. respon.et ff.pro so=cio.vt si ꝓ socio.ex.l. actione.§. si post di=stractum.

c Idē iuris.non

ꝙ socius[a] eius solus in eam rem necessa=rias impēsas fecerit nō intelligit̄ ex ꝯtra ctu ꝑprie obligatus esse q̇ppe nihil inter se ꝯtraxerunt: sed qꝛ ex maleficio[b] non te nentur quasi ex con=tractu teneri vidēt̄. Idē iuris[c] ē de eo qui coheredi familie hercifcunde iudicio ex his causis[d] obli=gatus est.

¶ [illegible]

Heres quoq̄ꝫ[e] le=gatorum nomine nō proprie ex contractu obligatus itelligit̄[f]: neq̄ꝫ eñ cum herede neq̄ꝫ cum defuncto vllū negociū legata=rius gessisse ꝑprie di ci pōt: ꝛ tñ qꝛ ex ma=leficio non est heres obligatꝰ:q̄si ex cōtra ctu debere intelligit̄

¶ [illegible]

Item is cui quis per errorē nō debitū soluit q̄si ex cōtractu

in eo.§.di=citur.nun quid est ex quasi con=tractu.Re spon.non puto:quia nō est obli gatio.vn=de non de bet dici ex contractu vel quasi: vt.j.d act.§.j. idem scilz ꝙ in rei vendi. de hypo=thecaria dico que si militer le=gatarijs dat̄: vt.C. cōmunia de lega.l. j.ꝛ in.d.§.

Rei vindicatio datur legatarijs ex quasi ꝯtractu.

per omnia:quia superior.§.scz com muni diuidundo pro rebus singula ribus competit: hic autem ad vni=uersitatem:vt.s.pri.ꝛ.ff.pro socio. l.pro socio arbi. item superius plu=ries intendi potest.hic autez semel tantum:vt.ff.fami. herciscun.l.si fi=lia.§.si familie.et.C.fami.herciscū. l.j.[vij] vij.

[illegible] Quid autem sit necessari=um vt hec diuisoria iudicia compe=tant:ꝛ de forma in eis libellandi:vi de Ange.areti.hic.

d Ex his causis.quas superiori .§.diximus.

nostra.s.de leg.[ix] Sed vnde na=scitur hic quasi cōtractus vel vnde nascitur obligatio ex testamēto.Re spon.adeundo hereditatem heres quasi contrahere videtur:vt.ff.qui. ex cau.in pos.ea.apud iulianum.§. fi.ꝛ.l.sequen. Item quid de petitio. heredi.Rñ.ꝛ hec est ex quasi contra ctu:cum is nō contraxerit q̇ pos=sidet pro herede vel pro possessore: nec etiam delinquitvel quasi. vnde sequitur ex argumētis que fiunt in hoc titulo ꝙ sit ex quasi ꝯtractu.[i] Item q̄d de actione finiū regū. Rñ. idem:qꝛ et illa habet similitudines

Petitio hereditatis ex quasi ꝯtractu. Actio finium regundorum est ex quasi ꝯtractu.

nullas cum act.fa. her.ꝛ cōi di.[ij] ꝛ cum petitione hereditatis:vt.j.de actio.§.q̄daz.ꝛ.ff.de peti.here.si bonefidei.§.petitor autez hereditatis. et.l.sed et si lege.§. petitio heredi tatis. viij.

area.cum ergo sit ex quasi cōtractu ad quid ponitur hec conditio indebiti inter actionez siue obligationē ex cōtractu.s. quibus mo. re cōtra. obliga.§.j.q̄ est huic ꝯtra. R̄n.vt.s. vt ibi in fi. §.diximꝰ.

[illegible] Hinc sumpta occasione determinat Angelꝰ ꝙ statutū prohibēs minorem vel mulierem cōtrahere sine cōsensu propinquorū habebit locū etiaz in q̄si cōtractu ꝛ intelligitur dictuz statutum si ipsi contrahant:secus si eorum tutor vel procurator. ix.

debere videt[a]. adeo em̄ nō intelligit proprie ex cōtractu obligatꝰ esse:vt(si certiorem rōnem seq̄mur) magis(vt supra diximus[b])ex distractu ꝙ ex cōtractu possit dici obligatus esse. nā q̇ soluendi animo pecuniaz dat:in hoc dare videtur: vt distrahat potius negociuz ꝙ cōtrahat. Sed tn̄ perinde is q̇ accipit obligat[c] ac si mutuū ei daretur:ꝛ ideo cōdictione[d] tenetur.

¶ Indebitum solutum ex causa que crescit per infitiationem non potest repeti [illegible] Aretinus.

¶ Ex[e] quibusdam tamen causis repeti non potest quod per errorem[f] non

[illegible]itio. Immo differunt:q2 rei vēdi.nulla precedente obligatione ex solo dominio causat:sed hypothecaria ex conuentione ꝛ presupponit ob personalez esse vel fuisse.ideo in ea dic idē qd in actione ex testamento ßm Johānem fa.ꝛ Ang.hic. j.

[illegible] Hoc est falsuz cū sit mere realis vel saltem in rem:et ideo idē in ea dicas qd in rei vendi. ßm Jo. fab.ꝛ Ange. hic. ij.

Additio. Non tamen cum petitio. heredi.ßm Johan. fa.et de materia istius actionis ꝛ qualiter in ea formetur libellus. vide Angelum hic. ꝛ in.§. quidam.j.de act.

a ¶ Debere videtur.nam eoipso ꝙ soluit aliquid negocij cōtrahere videtur:vt.ff.de conditio.indebi. si in

b ¶ Supradiximꝰ.l.pt.s.q.mo.re ꝯ. obliga. §.is q̇z.

c ¶ Obligat. scz benignitate inspecta q̄ ꝑualet:vt C.de iudi. placuit nā nēo dz locupletari cū alienā iactura vt.ff. d ꝯdi.inde. l.nā vera.

Locupletari nēo dz cū aliena iactura.

d ¶ Cōdictione.s.indebiti:ꝛ ita trāsit dn̄ium in accipientē.talis em̄ cōdictio nō daret nisi contra furez: vt ff.de vsufru.queadmodū ca.l.fi.Sz contra.ff.de acq.re. do.si ꝓcurator. Solu.multū interest an error sit in obligatiōe an in re. Primo casu trāsit dn̄ium:vt hic dr:ꝛ condictio orit. scdo ꝯo nec trāsit dn̄ium:nec oritur actio: vnde agens excep.repellitur vt.ff.man.seruum titij. [iij] iij.

Additio. De hoc quando error impedit translationē dominij ꝛ quando nō:ꝛ de hac materia condi.inde. vide pulchre per Angelum hic.

e ¶ Ex quibusdam. iste.§. non facit ad hunc titu.sed ponitur hic gratia vberioris doctrine ad proximaz materiam de indebito.

f ¶ Quod per errorem. licet ponat vnum casum tantum in quo so-

Error i obligatione et in re qn̄ ꝙ est.

Error an īpediat dominij translationem

Solutū p errorem indebitū sepe repeti nō potest.

lutum per errorem indebitum non potest repeti: tamen aliȷ́ sex sunt vt si scienter soluit indebitum: nā nō habet locum repetitio: vt. ff. de condi. inde. l. j. Item ꝑpter sententiam solutū etiam indebitum nō repetitur: vt. C. de cōdi. inde. l. j. Item ꝑpter trāsactionē: vt. ff. de condi. inde. in summa. §. ꝛ quidem. ꝛ. C. eo. l. iȷ́. Item si iurauit quis sibi deberi etiā debitū deferente aduersario: ꝛ fuerit solutum nō repetit̃: vt. ff. de iureiuran. nam postea. §. j. Item quando soluitur in causa que per inficiationē crescit: vt. ff. eodem. l. eleganter. §. fina. ꝛ. C. eo. ea que. ꝛ hic dicitur. Itē causa pietatis solutum indebitum nō repetitur. vt. ff. de cōdi. indebi. cum is. §. si mulier. Itē si est ab alio debitū: licet sit indebitū ab eo q̄ dedit: vt. C. de pe. here. l. hereditate. [iiȷ́] iiȷ́.

debitum solutuʒ sit: sic nanq̧ diffinierūt veteres: ex quibus causis inficiendo lis crescit ex his causis nō debitū solutū repeti nō posse: veluti ex lege aq̄lia [a]. Itē ex legato [b] qđ veres q̄dē in his legatis [c]

Additio. Intellige si noie debitoris soluerit al's sec⁹. l. si plene. §. j. ff. de condi. indebi.

a ¶ Ex lege aquilia. vt soluendo dānum ab alio datum quasi si ego dedissem. videor enim confiteri me damnum dedisse quod ab alio datum est. [v] Nam si a nullo datum est nō impediar repetere. sicut nec mihi preiudicat confessio mea si a nullo datum esset dānum: vt. ff. ad l. aquil. inde nerati⁹. §. finali. ꝛ. l. sequen. ꝛ. ff. de interro. actio. q̄ seruū §. j. ꝛ §. iȷ́. in fine. Sed nūquid hec sunt vera: siue in iure siue in facto erretis qui soluit. Respon. cum lex illa. C. eo. titu. l. ea que. non distinguit nec ego distinguam. ꝛ est arg. ff. vt in possess. legato. l. j. [vj] Sed quidem dixerunt vt si errauit in iure non repetat: si in facto repetat. prime tamen sententie sto: vt. ff. eodem. sed ꝛ si me putem. sed contra hūc §. est ff. de condi. indebi. l. eleganter §. finali. Solu. illa erit penalis a principio: hec aūt ex inficiatione: vt hic dr. ꝛ. j. de actio. §. si furti.

b ¶ Item ex legato quod ꝛ ipsum ꝑ inficiationē crescit: vt. j. de act. §. itē mixta. Accursius. v.

Additio. Uel dic rationē: qꝛ videt̃ soluisse ꝑpter dubiū ꝓbationis: vt euitet dolum: ex quo insurgit q̄dā ficta transactio que repetionem impedit. vj.

Additio. Et est ratio: quia tūc apparet ex causa ꝛ cōfessione impossibili factā fuisse solutionē. Itē actorem fuisse in euidenti calūnia: que etiam verā transactionem impediret. Angelus.

c ¶ In his legatis. scilicet indebite solutis quantum ad soluentem debitum: tamen cꝫtum ab alio: vt ꝛ modo diximus in. l. aquil. ꝛ hoc fm quosdam. Sed. B. contra. dicit em̄ de indebito a quolibet: ꝛ sic differt a superiori, primo casu: ꝛ est speciale in hoc legato de quo hic dicitur. [vȷ́] al's aūt. i. in alio legato distinguo: aut soluit̃ scienter indebitum legatum quocūq̧ modo: ꝛ tunc nō repetitur: vt. ff. de condi. inde. fideicom. Si aūt per errorē iuris idem est vt non repetatur si est debitū naturaliter: sed ciuiliter indebituʒ: vt C. ad. l. fal. l. error. nisi sit minor q̄ repetit vtroq̧ casu ꝑ restitutionem

Legata indebite soluta an repeti pnt.

in integrū: vt.C. si aduer. solu.l.ij. Si vero per errorē facti repetit: vt C.de condi.inde.fideicō. vij.

Additio. Et est ratio: q2 lz cesset cā indebiti non cessat tñ cōiectura pietatis q̄ impedit repetitionē .l. cuz his.§. mulier.ff. de condi. inde. presertim cuz nō euidenter relictū non esse sicut dānū datū non eē appere nō possit.

Additio. Angelus a ¶ Per damnationem. vt p hec verba damnas: esto hrs: illum ere alieno liberare: vt §. ḋ leg.§. sz ⁊ tale.

b ¶ Cuicuncq.al's cuicq.

locum habere voluerunt: que certa constituta per dānationē [a] cuicūq3 [b] legata fuerāt. Nostra autez cōstitutio [c] cū vnam naturā omnibus legatis et fideicōmissis indulsit: huiusmodi augmentū in omnibus [d] legatis ⁊ fideicōmissis extendi voluit: sed nō omibus legatariis [e] hoc prebuit: sed tm̄modo in his legatis et fideicōmissis q̄ sacrosctis ecclesiis et ceteris venerabilib⁹ locis q̄ religionis [f] vel pietatis [g] intuitu honorātur derelicta sunt: q̄ si indebita soluātur non repetuntur.

c ¶ Cōstitutio.vt.C.cōmu.ḋ le.l.ij.

d ¶ In omib⁹ legatis.i. in omib⁹ generib⁹ legatorꝝ quorū quattuor erāt genera: vt.§.de leg.§.j. Accur.

e ¶ Legatariis.vt eis solutū indebitum repetatur.

f ¶ Religionis.vt monasteriis.

g ¶ Pietatis.vt hospitalia ⁊ similia que nominantur in aut.de non alie.§.nos igitur.col.ij. Accur.

¶ Per quas personas nobis obligatio acquiritur.

Continuatio. ¶ Continua istam rubricam: vt hic in nigro in principio. Uel sic. Dictū est .§.de obliga. tam de illis que cō trahūtur re: verbis: litteris. ⁊ cōsensu: q̄3 de aliis. Nunc sequit̄ videre per quas personas vobis acq̄ritur obligatio.

Additio.

¶ Per quas personas vobis obligatio acquiritur.

¶ Obligatio acq̄rit etiā per seruū vel filiū: per seruū quidē in totū: p filiū autez quo ad cōmodū ⁊ non incommodum.

Expositis generibus obligationū que [h] ex ꝯtractu vel quasi ex contractu nascūtur: admouēdi sum⁹ acquiri vobis: nō solū per vosmetipsos: sz etiaz per eas quoq3 personas que in vestra potestate sunt: veluti p seruos ⁊ filios vr̄os

divisio. ¶ Expositis. ¶ Totus iste titul⁹ diuidit̄ in tres ptes. Primo ostēditur quomodo nobis acquiritur per illos qui sunt in totum in dominio vel potestate nr̄a. Secūdo qūo p illos i qb⁹ habemus aliqḋ ius vel q̄ seruiunt nobis bona fide. Tertio quomodo acq̄rit̄: per illos qui sunt in dn̄io nostro ꝓ parte. Scḋa ibi. Itē liberos. Tertia ibi. Cōem.

h ¶ Expositis. que. scz obligationes. Sed quid differt hic titu. a superiori.§. per quas psonas vo. ac. Respon. ille dicit de rebus acq̄rendis: hic autē de oblig. vt ibi dixim⁹ Item quid differt iste ab alio.§. de sti.ser. cū ibi de oblig. dicat̄. Respō. ille specialis est in obligatioibus

quesitis per stipulationē: hic aūt in omni genere obligationū loquitur acqrēdo p filiū vel p seruū preterq̃ si sint ex castrēsi peculio vel quasi: q̄bus casibus nihil ad ꝓprietatem nec ad vsū fructū patri acqrit: vt.C.ō bo. que li. cuz opz.§.ij.

tm̄.v.actōes filiofa.cōpetebāt rōne ꝓprietatis vt iniuriarū.q̄ ōvi aut clā. depositi.cōmodati.ꝛ actiōes i factū vt.ff.de ac.ꝛ obl.filiusfa.ꝛ.l.i factū. has tn̄ pr̄ exercebat vl̄ su⁹ ꝓcurator nō fili⁹: vt ff.de iniu. sȝ si vn⁹ §. ait ptor.et §.filio. et l.pr̄ in fin. nisi pater adesset: vt ff.de iudi. si longius §.j.q̄ ōēt in mutuo erat.vt.ff. si cer.pet. cū fili⁹.Sȝ hodie ex oī cā aduētitia acq̄rī tur ipsi filio proprietas: vt h̄ ōr.[viij] viij.

a Ut tamen.al's ē attamen. al's vt tantummodo al's vt q̄ō ꝛ hic similiter subaudit tn̄.

b Acq̄ rit.nisi ab alio possideatur seruus q̄ possessori nec dn̄iuȝ: nec possessionez querit si nō ex re ei⁹ cōparauit

vt tamen [a] quod per seruos vestros vobis acquiritur [b]: totum vestrum fiat. Quod autem per liberos quos ī potestate habetis ex obligatione fuerit acquisitū: hoc diuidatur sm̄ [c] imaginem rerum proprietatis et vsusfruc. quam nostra decreuit constitutio [d]: vt quod ab actiōe commodum perueniat: huiusmodi vsumfructū quidem habeat pater: proprietas autez filio seruetur: scilicet patre actionē [e] mouente: sm̄ nouelle nostre constitutionis diuisionem [f].

[illegible] ni bona fide possessi et serui vsufructuarij et vsuarij acquirunt nobis ex re nostra et ex opera ipsorum. hoc dicit Arc.

Item per liberos homines [g] ꝛ alienos seruos quos bonafide possidetis acquiritur vobis: sed tantum ex duabus causis: id est si quid ex operibus suis vel ex re vestra acquirant. Per eū quoq̄ seruū

[illegible] De materia isti⁹.§. vide plene per Ange. in.§. actiōes autem.j.de actio.

vl' ex opa suā nec dn̄e si ex re bone fidei possessoris vel opa acq̄siuit: q̄ eū nō possidet: vt.ff.de acq̄.re.do.si suus.j.respon.ꝛ.l.homo liber.§.fi.

c Scd̄m imaginē.q.d. fiat hec diuisio imaginarie ꝛ itellectualit naz visibiliter fieri nō pōt: cū sint incorporalia q̄ nō diuidunt. vt.ff.de acq̄. re.do.su⁹.§.icorpales.ꝛ.s̄.de re.corpo.ꝛ icorpo.j.rn̄.ꝛ.s̄.de vsufru.i pn̄.

d Constitutio.vt.C.de bo.que libe.l.fi.§. vbi autem.

e Actionem.ꝓprietas tn̄ est filij ipsius actiōis: vt hic ōr.ꝛ obtiet hoc hodie in oibus aduētitijs: sed olim

f Diuisionē.quam diuisionē longum esset hic dicere: sed ōr plene p ordinem in.d.l.C.de bo.q̄ libe.l.fi.

g Per liberos hoies.no. q̄ liber hō q̄nq̄ bona fide possidet: q̄nq̄ vt q̄n possessor credit eum seruū esse ꝛ suū: ꝛ q̄nq̄ mala fide: vt quādo credo eum seruū esse ꝛ scio meū nō esse vt.ff.ō acq̄.pos.l.j.§.i. sed p eū q̄nq̄ nullo modo possidet lȝ detineat vt q̄n scit liberū esse: vt.ff.de acquiren. possess.q̄ vniuersas.§.j.ꝛ.ff.de ꝓba. si quis liberum.

a ¶ Vsumfructum: in quibusdaz libris est in littera vsumfructuz vel vsum: ⁊ ſm hoc videtur ꝙ per eum seruū in quo habeo vsum ex duab9 causis acquiram. Sed contra. ff. de vsu. et habi. ꝑ seruū in pn̄cipio Sol. dicūt q̄dam illd corrigi. Vl' dic ſm Johā. ꝙ illd verbuz ex duab9 referať ad solum vsumfru. alterꝰ vo si ex re ad vsuarium: et sic erit in lr̄a cōfusio: sicut. C. de colla. illā. ⁊. ꝟ. q̄ da. tu. pos. §. si q̄s. Sed in alijs libris nō est vel vsum. ⁊ tunc planum est: ⁊ nullum est contrarium. Accursius. [ix] ix.

Seru9 vsufructuari9 q̄rit nobis ex re ⁊ operis: sed vsuari9 ex re tā tum.

in quo vsumfru[a]. vel vsum hētis siliter ex duab9 istis causis vobis acquiritur.

¶ [illegible]

¶ Cōmunem seruū pro dominica[b] parte dominis acquirere certuz est: excepto eo quod nominatim vni stipulando aut ꝑ traditionem accipiē do illi soli acquirit: veluti cum ita stipulet. Titio si domino meo dare spondes.

[illegible]. Tu dic ſz cōiter doc. vsuariū posse vti opis serui in suis fundis: nō aūt eas alteri locare. Ang.

b ¶ Pro dn̄ica. nisi euz propria nomina eoꝝ stipulationi inseruit: vbi ꝓ vir. libus portiōibus acq̄rit: vt. ff. de stipula. ser. si communis seruus.

c ¶ Stipulatus. scz alteri simpliciter vel sibi vel dn̄o iubēti: vt statim sequitur: al's nullū esset dubium: vt ꝟ. de stipula. ser. §. penulti.

d ¶ Supra dictum est. ꝟ. de stipul. ser. §. penulti. Accursius.

¶ [illegible]

e ¶ Visum est. ꝟ. de obligatiōe inducenda: sequiť videre de obligatione dissoluēda siue tollēda: q2 nihil tā naturale est ꝗ vnūquodq3 vinculo quo ligať dissolui posse. l. nihil tā naturale. ff. de regulis iur. hoc. d. Angelus. — Cōtinuatio.

Sed si domini vnius iussu seru9 fuerit stipulatus[c]: lz antea dubitabatur tamē post nostram decisionem res expedita est: vt illi tm̄ acq̄rat qui hoc ei facere iussit: vt supra dictum est[d].

¶ [illegible]

¶ [illegible]

TOllit[f] aūt oīs obligatio[g] solutione

e ¶ Tollitur obligatio. ergo non renasciť de cetero: vt ff. de sol. q̄ res. §. aream. ⁊ de noxa. l. si alienos. ⁊. C. de remis. pig. eū ex cā. et C. de sen. pas. si debitor. vbi magis suscitatur solutio eius qð debeť ꝗ tollať. vt. ff. de noxa. l. electio. §. fi. sed ibi equitatis ratione nec sublata dicitur. Accur.

TOllitur. ¶ Totus iste titulus diuiditur in quattuor partes. Primo ponitur qualiter tollatur obligatio solutione. Secundo qualiter acceptilatione. Tertio qualiter nouatione. Quarto qualiter cōsensu. secunda ibi. Item per acceptilationem. tertia ibi. Preterea obligatio. quarta ibi. Hoc amplius. — diuisio.

f ¶ Tollitur. al's tollitur. al's soluitur.

g ¶ Ois obligatio. siue re: siue ꝟbis

eius quod debetur: vel si quis consentiẽte³ creditore aliud ꝓ alio soluerit. Nec tñ interest quis soluat vtrum ipse qui debet: an alius pro eo. Liberatur enim et alio soluente siue sciente siue ignorante debitore vel inuito eo solutio fiat b.

siue litteris: siue consensu. Nam de his. s. dictũ est a titu. de oblig. vsq; huc. Sed nunquid est idem in his q̃ ex maleficio sunt vel quasi. Rñ. sic. Item hec sunt vera siue ciuilis ꝛ naturalis fuerit obligatio simul. siue naturalis tñ: vt hic. et. ff. ad. l. fal. si pupillis. in prin. Sed nunquid ciuilis tñ tollitur solutione eius quod debet: videtur ꝙ non vt. ff. de solu. qui hoiem. §. fi. ꝛ hoc quidam dicunt. Sed contradico. si em̃ sciẽs me debere ciuiliter tñ soluam: sicut econtra si nudo pacto tibi decem debeam ꝛ soluã causa mee fidei implende quare nõ libero: vt ff. de condi. inde. l. fideicom. Quod autem in. d. l. qui hoiem. dicitur: iõ est: quia aliud operabatur solutio ꝙ crederet soluens. scz repetitionẽ cum errabat credens se teneri naturaliter. non ergo mirum si nõ facit quod credebat soluens. scilicet liberationem. Item est contra ad hoc. j. respon. in aut. vt hi qui ob. se res. §. qui non tacuit. col. ij. Solu. illud speciale est esse. Item contra ff. de solu. l. si rem meam. Item contra. ff. de verbo. obli. iul. §. qui fundum. Item contra. ff. cõmo. l. iij. §. si reddita. Sed his legib⁹ licet fuerit facta solutio: tamen fuit facta sicut debuit fieri: vnde pro nõ facta ꝙtum ad hoc habetur. Item cõtra ad id quod subijcit ꝙ demum sciẽte creditore soluitur adhuc ꝓ alio ff. de lega. j. non amplius. §. fi. ꝛ. l. si domus. §. ij. ꝛ. iij. ff. de auro ꝛ argẽ. leg. l. j. §. fi. ꝛ. C. de do. l. si quis ar. ff. de so. qui holem. ꝛ. ff. de verbo. obli. l. inter stipu. §. pe. ꝛ. l. si seruus. in q̃bus legibus dicitur ꝙ liberatur de soluẽdo aliud pro alio: sed hec specialia sunt: hoc aũt regulare. [i] j. [illegible] ino.

De ista matia an ꝛ quando inuito creditore aliud ꝓ alio solui possit vide Johan. fabri et Angelum aretinum hic.

a Consentiente creditore. inter dum etiam aliud pro alio soluitur creditori etiam inuito: vt diximus in aut. de fideiuss. §. penul. ꝛ quosdã ex his notauimus. s. pxi.

b Solutio fiat. patet hic qđ beneficium confertur in inuitum. Sz cõtra. ff. de reg. iur. l. inuito. Solu. illa regula in priuilegijs loquitur. hic autem in alijs. vel dic ꝙ nõ potest directo: potest tamen ꝑ mediũ prima verior est. [ij] Sed nunquid contra potest fieri alijs solu. inuito creditore? Respon. non: vt. ff. de noua. l. si stichum. §. fin. nisi creditori creditoris soluat vt. ff. đ neg. gest. l. si liberto. [iij] vel ꝓcuratori creditoris: vel ei cui extiterit heres creditor: vel futuro debitori: vel similibus ꝑsonis: q̃ numerant. ff. de solu. solutum. ꝛ. ff. de pig. actio. solutum §. solutum. ij. [illegible] Tu dic ꝙ cõtrariũ loquit vbi bñficiũ respicit cõmodum contradicẽtis tñ: secus si etiã alterius vt in toto titu. de mu. ꝛ hono. ꝛ hic. Ange. iij. [illegible] Et tunc si creditoris erãt ex eadẽ causa vel creditori creditoris bona sua debitor obligauerat

Obligatio ciuilis solutiõe tollitur.

Sol[illegible] aliud [illegible] alio [illegible] credi[illegible]

Sol[illegible] ꝑ[illegible] dito[illegible] credi[illegible] ris.

contingit liberatio ip̃o iure: al's nõ nisi ope exceptionis. l. operas. ff. de doli exceptione. Et hec vera nisi in creditore ꝛ cõtradicente soluatur: quia nullo modo contingit liberatio: vt. l. fi. ꝛ. C. de nego. gestis. Ang. are.

parere plures liberationes: ꝛ facit. s. de d uobus reis. §. ex huiusmodi ꝛ. ff. de arbi. si duo. iiij.

Additio Quod in dubio presumit̃ nisi eẽnt eque p̃ncipaliter obligati: vt duo tutores: qꝛ tũc simpliciter soluẽdo totalẽ actionem qui ãbos ligat dissoluit ŝm Ang. hic.

a Interuenert. vt sunt fideiussores mandatores: ꝛ spõsores: vt ff. ð excep. l. oẽs. ꝛ. C. de nõ nu. pecu. l. iiij.

b Ipse solus liberat̃. scꝫ fideiussor. ꝛ si quidem soluat nomine suo [iiij] liberatur ipso iure. reuꝫ autem sperat per exceptionem: vt. ff. de pe. here. le quis posse. Si ṽo nomine rei liberat ipso iure reum: vt. ff. de nego. gest. soluendo. ꝛ. ff. de nouatio. l. si stichum. in fine. Sed si hoc verum est liberatur reus soluente fideiussore quomodo cedet actionẽ creditor fideiussori: quod facere debet: vt ff. de solutio. modestinus. ꝛ. ff. de fideiussoribus. que sunt contra hanc l. Respon. illud potest fieri ante solutioneꝫ: scꝫ cessio: vel etiam postea hoc acto prius: quia videt̃ inesse. probat̃ hec solutio. ff. de fideiusso. cũ his. Itẽ nota hic vnã solutioneꝫ

Fideiussor soluẽs reum liberat p exceptionem.

Itẽ si reus soluerit etiam hi qui pro eo interuenerunt [a] liberantur. Idem ex cõtrario cõtingit: si fideiussor soluerit: nõ enĩ ip̃e [b] solus liberatur: sed etiam reus.

Per acceptilationem tollit̃ obligatio ṽbis c̃cta. Alic aũt p̃nt i stipl'ationẽ deduci p aq̃lianã stipulationẽ: ꝛ demũ p acceptilationẽ in totũ vel p p̃te tolli cuiuscũq; forme vel materie exist̃at. h. d. Are.

Itẽ per acceptilationem tollit̃ obligatio. Est aũt acceptilatio imaginaria [c] solutio. Quod enim ex verborum obligatione titio debetur: id si velit titius remittere poterit sic fieri vt patiatur [d] hec verba debitorẽ dicere: qð ego p̃misi tibi habes ne acceptum: ꝛ titi⁹ respondeat habeo. Sed etiaꝫ grece [e] acceptilatio põt fieri: dũmodo sic fiat vt latius ṽbis solet exigi

Quo genere (vt diximus [f]) tñ hec soluũtur obli

c Imaginaria. i. ficta. sic. ff. ð reg. iur. l. imaginaria: vel dicitur imaginaria. i. per momẽtum duraturam. sic i aut̃. quo mõ oporteat ẽpo. §. j. et in psalm. In imagine pertransibit homo ꝛc.

Psalmista.

d Ut patiat̃. ꝛ etiaꝫ rñdeat ei: vt sequit̃. j. eo. §. est autem in fi. §. nam sola patientia non prodest.

e Sꝫ etiã grece. nõ solũ latinis sꝫ etiã grecis ṽbis: dũ tñ aptis ad hoc vt sequitur. ꝛ facit. s. de verbo. obli. l. j. §. fin. Unde verba greca in textu posita sunt huic p̃posito apta si recte exponãtur. O per yposthetum si: id ẽ qð p̃misi tibi: echis p̃sdecton: id est habes acceptum: ꝛ respõdeatur echó: id habeo.

Greci expositio

f Ut diximus: vt. eo. §. ibi. quod enim ex verborum ꝛc.

N

Acceptilatio ñ tollit obligatõnes iurisgentium.

a ¶ Cetere.scilicet que sũt de iure gẽ.cum acceptilatio que est ciuilis actus:vt.ff.de reg.iur.actus nõ possit iurigẽ.tollere:vt.§.ð legi.agna. tu.§.fi.que sunt vetustiora ꝛ firmiora:vt.§.de rerum diuisio.§.singulorum. Sed nunqd alias obligationes iuris ciuilis tollet acceptilatio vt litterarum ꝛ emphi. et similes: vt diximꝰ.§. de iure natu.gen. et ciui.§.ius autẽ. Rñ. non: cum solã obligationem ꝟbis inductam tollat: vt hic dicitur. Sꝫ certe licet non possint tolli iure acceptilationis: scilicet obligatio iurisgentium ꝛ alie ciuiles.tamen nõ possint iure pacti etiam acceptilatione facta ꝭm Johã.vt.ff.de rescinden.vendi. emptio.ꝛ.l.cũ emptor. Qð generaliter etiam dicebat.M. ꝙ qcũqꝫ fieret acceptilatio inutilis ꝙ habeat vim pacti. ꝛ facit pro eo. ff.de pactis.ſꝫ si vnꝰ.§.pe.At.B.totum concedit:ꝛ erat pro eo.ff.de accepti. an inutilis.j.rñ.ꝛ.ff.de cõsti. pecu.l.j.§.euꝫ qui. Sed nos dicimꝰ idem qð.M. vbi fuit inutilis rõne rei:vt dictũ est. Itẽ idẽ qð Bul.vbi est inutilis rõne cõceptiõis. ꝛ facit ꝓ nobis.ff.de accep.si accepti.vide no.in.d.l.an inutilis.[v] v. Et est rõ diuersitatis: qꝛ minus est peccati qð ꝓuenit ex alieno facto:vt in primo casu:ꝙ qð prouenit ex ꝓpria culpa:vt in scðo casu.Jo.fa. Et de isto brocardo si nõ valet quod ago: an valeat vt valere potest:vide Angelum hic.

Acceptilatio ñ inutilis rõe rei hꝫ vim pacti:secus si ẽ est iutil' rõe conceptõis inepte.

gationes que ex verbis consistunt: non etiam cetere[a]. Consentaneum[b] eñ visuꝫ est verbis factã obligationem aliĳ posse verbis dissolui:sed ꝛ id quod ex alia[c] causa debetur potest in stipulationem deduci: ꝛ ꝑ acceptilationeꝫ dissolui[d]. Sicut autem quod debet pro parte recte soluitur[e]: ita ĩ parte debiti acceptilatio fieri potest. ¶ Est autẽ prodita stipulatio q̃ vulgo aquiliana appellatur: per quam contingit vt omniũ rerum obligatio in stipulatum deducat ꝛ ea ꝑ acceptilationeꝫ tollatur. Stipulatio eñ aquiliana renouat oẽs obligationes:ꝛ a gallo aqͥ

b ¶ Consentaneũ. ꝛ facit ad hoc.j.e.§.fin.ꝛ.ff.de regu. iur. nihil ẽ tã. ꝛ.C. qñ li.ab empt. distra.l.ĳ. ꝛ.ff.ð pac. ab ẽptiõe.

c ¶ Sed ꝛ id qð ex alia causa. s. ꝙ ꝟbis.

d ¶ Dissolui.scilꝫ ipm debitũ. ꝛ nota mirabilẽ ꝓditionẽ:nam cum nõ pateretur contractus aliꝰ tolli suo contrario actu.s. per acceptilationẽ decipit ꝛ deducit in quẽdam nõ ꝓrsus ꝯrium actum: vt in stipulationẽ quod est obligatoriuꝫ ꝛ sic fit nouatio indistincte iure isto vt.j.eo.§.preterea.ꝛ.ff.de act.ꝛ obliga. obligationũ fere.§.fi. ꝛ ipa stipulatio patitur se tolli per acceptilationem:vt hic dicitur.

e ¶ Recte soluitur. scꝫ volẽte creditore. Sꝫ nũquid inuito debiti ps soluitur? Respon. aut cõfitetur de toto debito:ꝛ tũc nõ põt soluere nisi totum:vt.ff.de vsur. tutor.§.luciꝰ que est huic contra.nisi volenti creditori:vt hic ðr. Aut diffitet: ꝛ tunc pars cõfessata tm̃ recipietur ab inuito:vt.ff.si cer.peta.quidã estimauerunt.[vj] ꝛ hoc etiam casu potest intelligi quod hic dicitur. vj.

Solutio particularis an creditore inuito possit fieri.

[illegible] Et tūc si non acceptatur non censebitur in mora etiā in parte non cōfessata seu non liquida. l. qui in solidum. in prin. ⁊ ibi Bart. ff. de leg. ij. In duobus tñ casib⁹ videlicet in l. cū heres §. item si decem. de sta. li. ⁊ in l. placuit. de fun. pa tri. particularē solutionem recipe cōpellitur. Idē si vnū ex plurib⁹ debitis integrū offeratur. Ang. aretinus.

ptilationē factā vide no. p Ang. hic.

b Dare. vbi dz dñium trāsferre vt. i. de actio. §. sic itaq3. ff. de verbo. obli. l. vbi autem nō appet. §. fi.

c Actio. in personam: at petitio in rem persecutio vtrunq3 cōtinet vt. ff. de actio. ⁊ obli. actio in personam. Accursius.

a Ita cōposita ē. id est his ṽbis q̄ sequunt: q̄cquid te ⁊c. ⁊ no. q̄ nō pōt sic legi q̄n aliqua verba sint hic superflua. Itē nūquid vnū solum ex his duobus scz dare vel facere sufficit. s. dare cū solum quod erat dandū in hac stipulatione deducitur: vt. i. ibi. tantā pecuniam ⁊c. Rñ. sic. ar. s. de verbo. obligatio. §. sed hec solennia. ⁊ C. de dona. l. fi. [vij] vij.

lio ita cōposita est[a]. Quicq̄d te mihi ex quacūq3 causa dare[b] facere oportet vel oportebit presens in diemve: aut sub conditione quarūcunq3 rerum mihi tecum actio[c] est: queq3 abs te petitio[d] vel aduersus te psecutio est vel erit: quodq3 tu meuz habes: tenes: possides: possideres ve[e] volove malo fecisti: quominus possideas: quanticūq3 earum rerum res[f] erit tātam pecuniā dari stipulatus[g] est aulus augerius: spopōdit numerius negidius. Item ex diuerso numerius negidius interrogauit aulum augerium quicquid tibi hodierno die per aquilianam stipulationē spopōdi: id ne omē habes acceptū: rñdit aulus augeri⁹ hēo: acceptūq3 tuli.

Interuentu noue persone obli[gatio]... [illegible]

d Petitio. in rem.

e Ve. pro vel.

f Res. id est estimatio.

g Stipulatus. nunc mutat personas d scda em trāsit ad tertiā. Et no. q̄ etiā real' actio deducit in stipulationem facta rei estimatione: et ita ipa pecuia siue rei estiatio deducit i stipulātē ⁊ i acceptilatōez nā ipa res nō pt cū nēo rē suā possit stipulari sibi dari: vt. s. d iuti. stipula. §. ij. Sz qūo petā estimationē cū nō dbeat. Rñ. imo q̄si debita ē. liberat ei exceptiōe q̄si rei vēdi. si pstat estiationē vt. ff. de rei vēdi. ei⁹ rei. ⁊ l. seq. si aūt ipam rē i acceptilatiōez deducā valz iure pacti fm Bar. vt dixim⁹. s. e. §. q gñc. Acc. [viij] viij.

[illegible] Ista glo. videt errare fm Jo. fa. q̄z oīa ṽba precedētia in isto tex. nō dicūtur nisi ad finē q̄ omēs tales ob. possunt reduci ad dationem pecunie ⁊ aquilianā stipu. deduci. Generalis aūt liberatio qualiter in dubio intelligit: ⁊ que differētia sit iter liberationē factā p cōfessionē de recepto: et factū p acceptilationē vide no. p Ang. hic.

[illegible] Tu dic q̄ q̄uis actio realis nec obligationē nec officiū iudicis psuppōat: psupponit tñ quādā eq̄tatē ex q̄ dat actio: ⁊ illa eq̄tas nouat p acceptilationē. Angelus.

Persecutio cōtinet actionē ⁊ petitionem.

Actio realis pōt in stipula. deduci.

a ¶ Preterea. non solum solutiõe vel acceptilatione: vt dictũ est. s.
b ¶ Nouatiõe. si fiat p stipulatiõnẽ: vt subijcit: siue p iudiciũ vt si ali⁹ noĩe meo iudiciũ suscipiat aio nouãdi vt. ff. de solu. l. solutionẽ. ꝛ. ff. de in rem ver. si p'pte ꝛ. ff. de ꝟb. ob. scire debemus. in fi. j. rñ.
c ¶ Noue psone. etiã si hoc nõ agitur vt fiat nouatio iure isto hodie ꝫ. vt. j. eo. §. sꝫ cum.
d ¶ A pupillo. qui naturaliter tenet: vt. ff. de noua. l. j. in fin. si est maior infantie: al's nec naturaliter: vt. ff. de actio. ꝛ oblig. l. pupillus.
e ¶ Nulla est. Sed nũquid restituitur creditor in priorẽ debitorem Quidã dicũt ꝙ sic: vt. C. de repu. l. j. §. j. ꝛ. ff. de fideiuſ. l. si titius. §. huic q̃ est ꝫ. ꝛ qđ hic dicit res admittit: scꝫ iure cõi: sed non per restitutionem vt dictũ est. Alij vt Pla. dicũt hanc in pubere quasi stulte accepe rit h creditor tã puulũ: illã in pubere loq̃: vel veri⁹ refert an minor iuuet: vt nõ teneat p bñficiũ restitutiõis: ꝛ tũc ẽt restituit creditor inve terẽ creditorẽ vt ibi. An ꝟo nõ restituit: qꝛ nõ ẽ necesse cũ tñ natural'r sit obligat⁹ [ix] vt. ff. đ noua. l. j. i fi. ꝛ tunc nec creditor restituit: vt hic. nec etiã tunc qñ dolo creditoris minor fuit obligat⁹: vt. ff. de fideiuſ. si titi⁹. §. fi. vñ huic doloso nõ succurrit: qꝛ frustra legis auxiliũ inuocat q̃ cõmittit in legeꝫ: vt. ff. de mino. l. auxiliuꝫ. in fi. ꝛ. l. si ex causa. §. nunc videnduꝫ. ꝛ ad velleianũ. si decipiẽdi. Q đ etiã i muliere distiguit. nam restitutur in pmũ debitorẽ actio ea subducta per velle. [i] vt. C. ad velleia. si mľier. nisi fuerit dolo inducta: vt. ff. ad velle. quidã. et di. l. si titi⁹. in fi. At sec⁹ eẽt vbi nulla esset scđa obliga. vt in ꝟuo subijcit: q̃ nõ põt etiã natural'r teneri fide iubẽdo vľ intercedẽdo quoquo mõ vt. ff. de fideiuſ. ꝟuus inscio. ꝛ. l. seq. Idẽ etiã in infante dicaꝫ q̃ scđo se obligauerit. nã cũ nulla sit nõ tollit prima cũ nõ hẽat i quã trãseat. Quidã tñ dixerũt naturaliter ꝟuũ teneri etiã fideiubendo: qđ falsũm est. nã nec aliter tenet: nisi naturaliter cui⁹ occasione dñs tenet de peculio: at hic nõ tenet: vt. ff. de pecu. l. iij. §. si fili⁹. ꝛ facit ad hũc. §. ff. de fideiusso. si titi⁹. §. huic similis. ix. Additio. Et ita cõmuniter tenetur. nisi ꝟtute talis naturalis soluisset qꝛ tũc contra solutionem ꝛ contra obligationẽ restitueret. Ang. j.

Seru⁹ nõ põt obligari fideiubẽdo

bat nouatio etiam si a pupillo stipuler quod alius mihi dꝫ: non autẽ a seruo: hodie vero non presumit nouatio: nisi expsse h agat. h. d. are.

¶ Preterea [a] nouatione [b] tollitur obligatio: veluti si id qđ tibi seius debebat a titio dari stipulatus sis. Nam interuẽtu noue persone [c] noua nascit obligatio: et prima tollit transla ta in posteriorem. Adeo vt interdũ lꝫ posterior stipulatio inutilis fit: tñ prima nouationis iura tollitur veluti si id qđ tu titio debes a pupillo [d] sine tutoris au ctoritate stipulatus fuerit: quo casu res admittitur. Nam ꝛ prior debitor liberatur: et posterior obligatio nulla est [e].

Non idem[a] iuris est si a seruo quis fuerit stipulatus. Nam tunc prior perinde obligat⁹ manet: acsi postea null⁹ stipulatus[b] fuisset. Sz si eadem psona sit a qua postea stipuler(: ita demum nouatio fecit[c]: si q̇d ī posteriori stipulatione noui sit: forte si conditio: aut dies aut fideiussor adiĳciatur an detrahatur. Quod autem[d] diximus si conditio adiĳciatur nouationem fieri sic intelligi oportet vt ita dicamus factā nouationē si ꝯditio extiterit: alioq̇n si defecerit durat prior obligatio. Sed cū hoc q̄dē inter veteres constabat tūc fieri nouationē cū nouādi[e] aīo ī secūdā obligatōez itū fuerat: ꝑ hūc aūt dubiū erat qñ nouādi[f] aīo videret̃ hͦ fieri: ⁊ q̄sdā de hͦ p̄sumptiōes aliĳ ī aliĳs casib⁹ introducebāt[g]. Ideo nostra ꝓcessit

Additio. Intellige sine restitutiōe q̄ð est ꝯ hanc glo. Sed r̄ñde ꝙ ius subueniēs mulieri ꝯ ius cōe subuenit ei creditori: q̄ꝛ nolit eū ex sua ꝓuisiōe dāno afficere. At in pupillo per ipsum ius nemini fit iniuria: cū pupilli ob. ꝺ iure cōmuni non teneat: igit̃ ⁊c. Jo. fa.

a ¶ Nō idē. sed q̄ est rō diuersitatis inter hūc §. ⁊ superius r̄ñ suz R̄ñ. quia ibi saltem naturalis obligatio fuit: h̄ nulla in ꝟuo vt ibi diximus. Itez hic q̄ꝛ pupillus potuit obligari naturaliter ⁊ ciuiliter cū auctoritate tutoris. ⁊ per eū: scz creditorē stetit quare sibi imputet: vñ prior actio tollit̃ ⁊ posterior nō manet: seruus aūt nullius auctoritate pōt obligari ciuiliter: ideoq̧ nō imputat̃: scz creditori: vnde etiam actio prior durat. Accursius.

Stipulor significat interrogo.

b ¶ Stipulatus. i. interrogat⁹. stipulor eñ. i. interrogo ꝟm Priscia. sic accipit̃. ff. de conditione indebi. l. si non sortem. §. si decem.

Nouatio triplici iure fit.

c ¶ Nouatio fit. no. hic tria iura circa nouationē. Antiquissima: vbi etiam si nihil noui interueniret: fiebat tñ nouatio: vt. ff. de actio. ⁊ obi. obligatio nō fere. §. fi. Itē noua vbi nouatio p̄sumptiue fiebat quotiēs noui quid interueniret: ⁊ semp intelligebatur hoc agi: vt hic. ⁊. ff. de noua. l. ij. Item tertia qñ hoc exp̄ssum diceret̃: vt. C. ꝺ noua. l. fi. vel dic tñ ꝯueri⁹ duo eē. prio fiebat si hoc agebat̃ expresse vel tacite: vt ff. eo. l. iij. ⁊ nouo iure si id exp̄mat̃: vt j. §. pxi. ⁊ i. d. l. obligationum fere. nouū iterueniebat: scz stip̄latio penalis. ⁊ facit ad hoc s̄. q̇. mod. testa. infr. §. j. ⁊. ff. de re iudi. l. iiij. §. si ex cōuentione. ⁊ §. sed si pignora. [ij]. ij.

Additio. Et nota ꝙ casus in q̇bus olim ex ꝟbis expressis insurgebat tacita coniectura nouatiōis hodie nō corrigunt̃: q̄ꝛ in illis fit nouatio saltem ope exceptionis. Angelus.

d ¶ Quod autem. facit. ff. de noua. l. quotiens.

e ¶ Cum nouandi. expresse vel tacite.

f ¶ Quando nouandi. scz tacite.

g ¶ Introducebant. ⁊ aliĳ in aliĳs vt quia forte aliquid noui in obligatione erat adiectum: vt. s̄. eod. §. sed si eadem.

a ¶ Constitio. vt. C. de noua. l. fin. Accursius.
b ¶ Accedere. fit tñ exactio tm̃ semel de eodē: vt. ff. de re iudi. bona fides. Accursius floren.
c ¶ Que ꝯsensu. scꝫ solo. Sed q̄ sunt he. Rñ. numerant. s. de ob. ex ꝯsensu. Itē in quibusdā ex malefi. vt nudo ꝯsensu ēt tollantur ipso iure: vt iniuria rū. Itē furti ꝛ siles: vt. ff. d pa. si tibi. x. §. q̄dā actio [iiij] alie nō ipo iure tollunt ꝯsensu. scꝫ pacto de nō petēdo sꝫ p excep. vt. de pac. l. si vnꝰ. §. pactꝰ. iij.

ꝯstitutio[a] q̄ apertissime diffiniuit: tūc solum nouationē prioris obligationis fieri: quotiens hocipꝫ inter contrahentes expressum fuerit: q ppt nouationē prioris obligationis cōuenerunt: alioquin manere ꝛ pristinam obligationem: et secūdam ei accedere[b] vt manet ex vtraqꝫ causa obligatio ꝯm nostre constitutiōis diffinitionē: quam licet ex ipsis lectiōe aptius cognoscere.

¶ Contractus qui consensu contrahit: contrario consensu (re non secuta) dis

Additio. Hoc verū intellige quo ad preiudiciū partis nō fisci vel rei pu. sicut ecōtra ꝑnceps faciēdo gratiam malefactori nō tollit ius pene quesite parti. Ange.
d ¶ Neqꝫ precio soluto. Sed q̄d si ptem preciij soluat. Rñ. nō est res integra: ꝛ ideo nō resciuditur nudo ꝯsensu: sed ita demū si hincinde facta sit retrotraditio. [iiij] vt. C. qñ li. ab emp. dis. l. j. ꝛ. ff. de pac. l. ab emp.

Et est rō vtrobiqꝫ: q2 nil est tā cōuenieēs naturali eq̄tati q̄ eodē genere quodqꝫ dissolui quo ligatū est vt. ff. de reg. iur. nihil. Accursius.
Additio. Idē si vēditor vere possidens se ꝑ cario noīe emptoris possidere cōstituat: q2 reqrit ꝯriū ꝑcariū p simplicem tradationem arrarū fideiussorū vel pignorum integra res eē nō desinit. Accur. soluitur. Angelus.

¶ Hoc amplius he obligatiōes q̄ cōsensu contrahūtur ꝯria volūtate dissoluunt. Nā si titiꝰ ꝛ seius inter se cōsenserūt: vt fundū tusculanū emptū seius haberet cētū aureoꝝ: demū re nondū secuta: id est neqꝫ ꝑcio soluto: neqꝫ fūdo tradito: placuerit inter eos vt discederet ab ea emptiōe ꝛ vēditiōe[d] inuicē liberant. Idēꝫ est in cōductiōe ꝛ locatiōe ꝛ in omnibus contractibus qui ex consensu descendūt sicut iam dictū est[e].

¶ Finis libri tertij.

e ¶ Dictuꝫ est. s. eo. §. ꝛ no. in fi. huiꝰ ti. xij. esse modos p quos tolli tur obligatio tam ciuilis q̄ naturalis ipso iure: vt nulle maneant reliquie. Per solutionem vt. s. eo. in prin. Itē p acceptilationē: vt. s. eo. §. itē p acceptilationem itē p nouationē volūtariā: vt. s. e. §. ꝑterea. ꝛ. s. pri. §. Itē p nouationē necessariā: vt p sniam ꝛ cōtestationē litis: vt si aliꝰ meo noīe subeat p me iudiciū: vt. ff. de noua. l. delegare. §. j. ꝛ. l. aliā. Itē p cōpēsatioēꝫ vt. j. de actio. §. pe. ꝛ. §. in bonefidei. Itē p delegationē: vt. ff. de noua. l.

Obligatio tam ciuilis q̄ naturalis duodecim modis tollitur

delegare.j.rñ. Item p cōfusionem debiti:vt.ff.de fideiusso.l. si debitor creditori.[v]Itē p obligationē:con signationē:z depositionē:vt.C.de so lu.ob signationē:z etiā ipo iure: vt ff.deposi. l.j.§.si pe-cuniaz. in fi.§. Itez p interitū spēi:vt.ff. de xb. ob. l. si ex le-gati. Itez malificio suo mora non prece

¶ Incipit liber quartus.

¶ De obligatōib⁹ q̄ ex delicto nascūtur.

¶ Diuinis obligatio ex delicto nascit: ex re: id est ex malefi-cio.h.d. Aretinus.

dente: vt per cōstitutionē si quis in tantam: vel per edictū marci:vt.C. vnde vi.l. si quis in tantam.z.ff.q metus cau.l. extat.z.ff.ad.l. iul.de vi pua.l.pe.Itē nudo cōsensu qñq3 pacto:vt in hoc.§.Item nudo:vt in maleficijs.Sed z alijs modis tolli tur nō vtraq3.s. ciuilis z naturalis: sed interdum ciuilis tm̄ z remanet naturalis:vt p snlam:vt.ff.de cōdi. indebi.l.iulia. Itē remanet ciuilis z tollit naturalis:,vt p pactū z cyro graphi reditionē[vj]z iusiurādum vt.ff.de solu.l.stichū.§.naturaliter Ipa etiā ciuilis sic elidit:vt non ha beat vigorē.j.de excep.§.j. Itē,sunt z alij modi quibus tollitur obliga. p ,exceptionē: quos habemus.j. de excep.p totum.Accur. v.

Obligatio ciuilis sola qñq3 tollitur.

Obligatio naturalis sola qñ q3,tollitur.

Additio. Intellige factā ɔgruo lo co z tempore: z sola sufficit in iudi ciū. idē extra iudiciū si res sit imo bilis:al's secus: q2 reqrit ɔsignatio z depositio. An aūt sufficiat offerre marsupiū cū pecunia:lic3 nō nume retur.vide Ang.hic. vj.

Additio. Si aūt penes debitorē cā cellatum reperiatur instrumentu3 An p̄sumat liberat⁹. vide Ang.h.

¶ Finis libri tertij.

¶ Incipit liber quartus.

¶ De obligationibus que ex delicto nascuntur.

¶ Hanc cōtinua vt in prin. huius ti.cōtinet. Conti-nuatio.

Cum sit exposi-tuz superiori libro de obligatōib⁹ ex cōtractu[a] z ex q̄si cōtractu[b]: sequitur vt de obligationib⁹ ex maleficio[c] z qua-si ex maleficio dispi

Dictū est s.de obli. ex ɔctu et ex q̄si con tractu. Ue rū q2 ē re-pire obli-gationes q̄ sūt ex de licto z ex q̄si delicto

iō vidēdū est de ipsis. Sed q2 obli-gationes ex delicto sunt maiores z generaliores : ideo de ipsis prius videndum est. Addi-tio.

Cum sit. ¶ Totus iste titulus diuidit in nouē ptes. Primo cōtinuat istum librim ad librū pre-cedentem.Scdo ponit diffinitionē allusionē:z diuisionē furti:ibi.Fur-tū ē ɔctatio.Tertio ponit duo gene ra furtoꝝ eoꝝ penā annectēdo:ibi. Manifestū est. Quarto in quibus rebus fiat furtū: z qñ fur excusetur ibi.Furtū aūt fit. Quinto qñ quis prestat opem:ibi.Interdū furti.Se xto qñ illi sunt in potestate alteri⁹ domino vel patri furant: ibi. Hi q̄ Septimo cui cōpetit actio furti:ibi. Furti aūt actio.,Octauo an impu-bes cōmittens 'furtum,teneat:ibi. In summa.Ultimo ponit que sit ve ra pena furti manifesti. diuisio.

a ¶ Ex contractu:vt.s.de obliga. ex contractu.vsq3 ad titu.de obliga tionibus ex quasi contractu.

b ¶ Ex quasi contractu: vt.s. de obliga.ex quasi contractu.

c ¶ Ex maleficio.caue tibi:q2 l3 h̄ p mittat dicere d olb⁹ his:nō tñ dicit

in hoc titulo de his q̄ sunt ex quasi maleficio: sed dic vt. ĩ. de obligationibus ex q̄si maleficio. nec etiam de omnibus que ex maleficio: sed de solo furto agitur in hoc titu. sicut et al's rubrica ē generalior ꝙ̄ sit text⁹ vt. ff. si certum pe. et de condi. certi. ꝛ .C. de re. credi. et iureiur. nā nō dicit ibi ꝺ re. credi. sꝫ in seq̄ntib⁹ ti. post illū. Accur.

ciamus. Sed ille[a] q̄dem (vt suo loco tradidim⁹) in quattuor genera diuidūtur[b]: he[c] vero vnius generis sunt. Nā omnes et re nascūtur: id est ex ipso maleficio: veluti ex furto; rapina aut damno aut iniuria[d].

¶ Hic ponit̃ diffinitio ꝛ allusio furti. h. dicit Aretinus.

¶ Furtum[e] est contractio rei[f] fraudulosa[g] vel[h] ipsius rei vel etiam vsus[i] eius

a ¶ Sed ille. s. que sunt cōtractu: nō aūt repetit ea que sunt ex quasi contractu.

b ¶ Diuidūtur. s. re: ꝟbis: litteris: ꝛ consensu: vt. ṡ. de obliga. §. fi.

c ¶ He. scꝫ. q̄ sunt ex maleficio vel quasi.

Iniuria qualiter fit. d ¶ Iniuria. sed nōne fit iniuria verbis ꝛ cōuitio: vt. ff. de iniurijs. l. j. §. iniuria. Item litteris infamatorijs: vt. ff. de iniurijs. l. lex cornelia §. si quis librū. ꝛ. ĩ. de iniurijs. §. j. sed certe. ꝛ tūc ex maleficio fit: ꝛ sic re fit: q꞉ maleficiū fit ꝟbis vel l̄ris: ꝛ sic hꝫ locū qꝺ hic ꝺ꞉. Accursius.

Furtum vn̄ ꝺ꞉. e ¶ Furtū ē ꝯctio ꝛc. ꝛ facit extra de elec. c. dudū. ij. hec exigit̃ in furto ꝛ sine ea nō fit furtū: lꝫ volūtas vel alia ꝟba vel scriptura interueniat: vt. ff. eo, si q̇s vxori. §. neq꞉ ꝟbo. ꝛ. l. inficiando. in prin. ꝛ. l. j. §. sola. Qn̄q꞉ tn̄ sine ꝯctiōe: vt in charta rasa: vt. ff. e. q̇ tabl'as. §. fi. ꝛ. l. si q̇s vxori. §. si q̇s asinū. Sed certe ibi ꝯctio intercessit: cū gn̄al'r ꝯctionē accipiamus: lꝫ nō fuerit ibi amotio. Acc.

Furari f ¶ Rei. subaudi, mobilis, nam de immobili nō pōt fieri furtū: vt. ṡ. de vsucap. §. qꝺ aūt. nisi in casu: vt in creta. sed certe, iam illa est mobilis vt. ff. e. l. si crete. Itē subaudi corporalis: nā de incorꝑalib⁹ nō fit furtū cū nec contractio in his eē possit: vt. ff. ꝺ acq̇rē. re. do. §. incorporalib⁹. itē subaudi aliene: q꞉ rei mee non facio furtū ĩ eo qꝺ est meū: sꝫ sec⁹ in cōmuni: vt. ff. eo. si soci⁹. Idē ꝛ si est nullius vt hereditarie nō fit furtū: vt. ff. e. l. h̄rditarie. ꝛ ideo dixi subaudiri aliene.

Furtum quādo- ꝙ fit s[...] nc frau de furā di. g ¶ Fraudulosa. hoc ideo dicit: q꞉ si credat sibi licere nō facit furtū. ĩ. ti. j. §. q꞉ tn̄. Itē si credat dn̄m ꝑmissurū nō facit furtū. ĩ. eo. §. placuit. In duob⁹ tn̄ casib⁹ videt̃ furtū fieri etiā sine fuaude furandi: vt in eo q̇ saccū pecunie surripuit. nā etiā sacci noīe furti tenet̃: lꝫ saccū nō ꝓposuerit furari: sꝫ pecuniā: vt. ff. eo. q̇ saccū. sꝫ certe licet nō principaliter secundario tn̄ voluit saccū surripe. Ali⁹ casus est: vt. ff. de cōdi. ob cām l. pe. Itē subaudi ad diffinitionem q̄ fit inuito dn̄o. nā eo volēte nō pōt cōmitti furtū: vt. ĩ. eo. §. placuit. Ac.

h ¶ Vel ipi⁹ rei. i. ꝓpetat̃ ipi⁹ rei.

i ¶ Usus. vt habes exēplū. ĩ. eo. ti. §. furtū aūt fit. Sed q̄liter q̄drupli cat̃ hic. Rn̄. vsus estimatio tm̄ q̄druplicat̃ vt non plus extēdat̃ pena ꝙ̄ delictū: vt. C. de pe. l. sancim⁹. ꝛ facit ff. e. l. vulgaris. ꝛ. l. si q̇d fur. j. rn̄. §. j. ꝛ. §. ij. ꝛ. l. verū est. Alij dicūt etiā ipam ꝓprietatē debere estimari: q꞉

nō p[...] sum[...] imob[...] inco[...] lēg[...]

nõ põt separi vsus a proprietate:vt ff.co.qui iumenta.⁊.l.si vendidero §.cum autem.prima tamen verior est:vt no.in.l.ij.C.de serui fugi. Accursius.

a ¶ Possessionis. ex hoc dicto ipsam possessionẽ duplicari: cũ aliud sit p̃ciũ rei aliud possessionis: vt.ff.vti possidetis si tuo §.fi. et subaudi q̀ hoc fecerit aĩo lucrandi: al's nõ est furtuz :vt.ff.eo.l.j.§.j.Accur.

Nota. b ¶ Lege naturali. i.diuina. vñ illud Nõ facies furtuz ⁊c. Itẽ illud. Qđ tibi nõ vis fieri alij ne feceris.

c ¶ Qđ. id est qr.

d ¶ Aufe rendo. qr fur aufert

possessiõis [a] ve qđ lege [b] naturali ꝓhibitũ ẽ admittere. Furtũ aũt vel a furno id est nigro dictum est: q̀ [c] clã et obscure fit et plerũqꝫ nocte: vel a fraude:vel a ferendo.i.auferẽdo [d] vel a greco [e] sermone quo fures appellantur.

¶ Hic ponitur duo genera furtorum. Et fur dicitur manifestus qui cum furto inuentus est vel in loco priuato vel plublico ãte q̃ perueniat ad locũ destinatum pro reditu. Et ex hoc facile cognoscit fur nõ manifestus. h.o. Areti.

¶ Furtorum autem duo sũt genera.manifestũ ⁊ nõ nanifestũ. ¶ Nam conceptũ et oblatũ species [f] potius actionis sũt furto coherentes q̃ genera furtorum:sicut inferius apparebit [g]. Manifestus fur est quem greci appellant: nec solum his q̃ i ipo furto deprehenditur: sꝫ etiam is qui in eo loco deprehenditur q̃ furtũ fit:veluti qui i domo furtũ fecit : et nõdum egressus ianuã deprehẽsus fuerit:⁊ q̃ in oliueto oliuarum:aut ĩ vineto vuarũ furtũ fecit:q̃diu ĩ eo oliueto: aut vineto deprehensus fuerit. ¶ Immo vlteriꝰ furtuz manifestũ est extendẽdũ:q̃diu eã rem fur tenẽs visus vel dep̃hẽsus fuerit: siue in publico: siue ĩ priuato:vel a dño vel ab alio [h] anteq̃ eo ꝑuenerit quo deferre vel deponere [i] destinasset.

e ¶ A greco.phor grece dicitur fur latine: ⁊ phores.i.fures. Et Epautophoro.i.manifestus fur.s.qui cũ re deprehendit̃:et est indeclinabile.

Expositio greci.

le. Nã apud grecos aduerbiũ est.

f ¶ Species.scꝫ casus.

g ¶ Apparebit.vt.j.eodem.§.conceptũ.⁊.§.oblatum. Accursius.

h ¶ Ab alio.per hoc videtur infringi regula per liberã personam nihil acq̃ri: vt.C.ꝑ quas per. no.acqui. l.j.qđ falsũ ẽ qr magis ex delicto suo ꝑ ꝓo.q̃ alteriꝰ facto hoc euẽit: vt.ff.de vsur.si q̃s solu.§.finali.et.ff. q̀ vi aut clam.l.ꝓhibere.et sũt hec vera: nisi in casu:scilicet cũ se occultauit ille cui fiebat:nã licet fur visus fuerit tamen est fur nõ manifestꝰ:vt ff.đ furtꝭ l.si q̃s in ꝓuitutẽ §.ceterũ.

Liber a ꝑsona alij nõ acquirit.

i ¶ Deponere destinasset. Itã tũ fm H.vt si vltra mõtes ꝑferre destinasset:tamẽ si deprehendatur ante erit fur manifestus.

Disciplina eadem est contrariorum

a ¶ Nec manifestū. scilicet: quia contrariorum eadem est disciplina vt. s. d his q sui vel alie. iur. sunt. §. j. et facit ad hūc. §. eo. l. ij. iij. et iiij. v. et vj. vij. et viij. manifesti. que est de iure pretorio: vt. j. de perpe. et tem. act. §. j.

b ¶ Constituta est scilz olim. Accursi⁹. c ¶ Non fit. imo fit: vt. ff. d ser. fugiti. l. j. §. hec autem. sed illud ē speciale in psona fui. d ¶ Ex cōsequētia. hec nō est semper bona consequentia: vt sublata solennitate: ideo id tollatur quod cum solennitate fit: vt. s. de verbo. obi. sed hoc et. C. de formulis et impe. sub. l. j. et ij. Accursius. e ¶ Pena

nasset. Sz si pertulit q destinauit tametsi deprehendat cuz re furtiua nō ē manifestus fur. Nec manifestū a furtū qd fit ex his q diximus intelligit. Nā q manifestum nō est: id. s. nec manifestum est.

¶ Actiones furti cōcepti et furti oblati et furti phibiti furti nō exhibiti recesserunt abvsu. Et q scient rē furto subtractā recipit et occultat tenet furti non manifesti: hoc dicit. Aretinus.

¶ Conceptum furtū dicit cū apud aliquē testibus psentib⁹ furtiua res qsita et iuuēta sit. Nā in eū ppa actio ↄstituta b ē (q̄uis fur nō fit) q̄ appellat ↄcepti. ¶ Oblatū furtū dicit cum res furtiua ab aliq tibi oblata sit eaq apō te ↄcepta sit: vti q si ea mēte tibi data fuerit: vt apud te poti⁹ q apud eū q dederit cōciperet. Nā tibi apō quē ↄcepta sit ppa aduersus eū q obtulit (q̄uis fur n sit) ↄstituta ē actio q appellat oblati. ¶ Est etiā prohibiti furti actio aduersus eū q furtū q̄rere testib⁹ psntib⁹ volentē phibuerit. ¶ Preterea pena ↄstituit edicto ptoris p actionē furti exhibiti aduersus eū q furtiuā rem apō se qsitā et inuētā nō exhibuit. ¶ Sed he actiōes. s. ↄcepti et oblati furti phibiti: necnō furti nō exhibiti i dissuetudinē abierūt. Cū em req̄sitio rei furtiue hodie sm veterē obseruationē nō fit c merito ex cōseqnentia d etiā psate actōes ab vsu cōi recesserunt. Cū manifestū sit q oēs q sciētes rē furtiuā susceperit et celauerit furti: nec manifesti obnoxij sunt. Pena e manifesti furti: quadrupli ē tā ex serui f q ex liberi persona: nec manifesti g dupli h

f ¶ Ex serui. hoc tamen casu seru⁹ pro noxa. dari poterit: vt j. d noxa. act. i principio. g ¶ Nec manifesti. scz que descendit ex leg. xij. tabularū: vt j. de nox. §. sunt autem. Sz q re minor pena iurs. l. xij. tabularū iponitur q per ptorē. Respō. qr maius delictū ē. vt. j. titulo primo. i prin. preterea tēpore legis xij. tabularū paupiores erant homines vnde minores pene iponebant: vt. j. de iniurijs §. pena. h ¶ Dupli. nisi in casu vt. C.

Oblatū furtum.

Pretor plus punit q lex xij. tabula.

de ser.fugiti.l. mancipia.
a Inuito dño.et qñcq volēte vt.j.eodē.§.vnde illud. Accursius florētinus legum doctor.

sed stulte credebat. Repondeo furti nō tenet. cū nō fiat.s. furtū absq affectu: vt hic subijcit.et.s. de vsuca.§.item si is.sed actiōe ex eo ctractu:vt commodati vel simili bñ tenet: vt.ff.eodē.l.ꝙ si re tibi cōmodatā.s3 sec9 si stulte opinor te pmissur9 rē tuā accipere:vt.ff.de fur.l.qui vas.§.vetare. [v.] v.

Furtuz facit q de alieno largitur.

b Gerendi.i.ducendi.
c Perduxisset. idem est et si alij commodauit. species ei furti ē de alieno largiri:vt.C.eodē.si pignore.§.j. Accursi9.
d Intelligant. et est ratio: quia volūtas distinguit maleficia:vt.ff.eodē.q iniurie.in fine.j.rñ.et facit.C.ad.l.cornel.de sic.l.j.et.ff.si certum petatur.l.ꝙ te.Patet in c.cum volūtate.extra de sententiā.excō.
e Permissur.q.d si hoc credidit:scilicet dñm pmissuruz:

Oblatū furtum.

¶ Contrectatio rei aliene inuito dño furti actionē parit. hoc dicit Aretinus.

Furtū aūt fit non solū cū quis itercipiendi causa rem alienā amouet:s3 generaliter cū quis alienaz rē iuito [a] domino cōtractat. Itaq siue creditor pignore siue is apud quem res deposita est ea reutatur:siue is q rē vtendā accepit i aliū vsū eā trāsferat ꝙ cuius grā ei data est:furtū cōmittit:veluti si qs argētū vtēdū acceperit:quasi amicos ad cenā inuitaturus:et id pegre secū tulerit aut si qs equū gestādi [b] causa cōmodatū sibi lōgius aliquo duxerit: quod veteres scripserūt de eo qui in aciem equum perduxisset [c].

¶ Cōtractās rē quā ctractare credit.p[illegible] bñ[illegible] dñi volūtate:furti non tenetur.

hoc dicit Aretinus.

Placuit tñ eos q reb9 cōmodatis aliter vterētur ꝙ vtendas acceperint:ita furtū cōmittere:si se intelligāt [d] id inuito dño facere:eūq si itellexisset nō pmissurū. At si pmissurū [e] credant extra crimen videri optima sane distinctio est: q2 furtū sine affectu furandi nō committiur [f].

¶ Cōtractās rē dñi voluntate:[illegible] furtū:furtū nō [illegible] in dño ca[illegible] corrumpendo seruum alienum. hoc dicit Aretinus.

Sed et si credat aliquis inuito domino rem se commodatam sibi ctractare:domino autem volente id fiat: dicitur furtum [g] non fieri.

¶ Unde illud q̃ritur est cum titius seruum meuū solitauerit: vt quasdam res

Addi[illegible].
An aūt et qñ stet assertioni sue de his q pēdent ab aio.vide.Angelū i.§.alie j.de actionibus.
f Nō cōmittit.nisi i duob9 casibus: vt dixi.s.eodem.§.j.
g Furtū.vt furti actio nascatur furtum tamē fit fm qsdā:sed certe immo

nec furtum fit:vt.ff.eodem.l. inter omnes.§. penultimo.
a ¶ Dño.id est meuio. Accursius.
b ¶ Ad eum.scilicet titium.
c ¶ Pertulerit.id est domino hoc renunciauerit: vt .C. de fur. l.si quis psuaserit. [vi] vj.
Additio. Quid aūt in filio fami. vxore: viro : vel monacho corruptis an habeat locū pena isti⁹.§. dic vt per Angelum hic.
d ¶ Decisionem:vt C.de fur.et ser.cor.l.si quis persuaserit.
e ¶ Furti actionē speciale ē quod hic dicit̄. al's nō fit furtum volēti:vt.s. pxi §.et .ff. de dona. iter virum et vxorem.l.de co.i fine.que ē cōtra.sed videtur q nec hoc casu debeat esse speciale:vt C.de seruis fugi.l.quicūqz.§. finali Sed ibi incepit malicia a domino: hic autem ab ipso corrumpente.
f ¶ Licet.i.q̄uis. Accursius.

Furtuz nō fit volenti.

domino [a] surriperet ad eum [b] perferret: seruus id ad meuiuz pertulerit [c]. Meui⁹ autem dum vult titium in ipō delicto deprehendere permisit seruo quasdā res ad eū perferre: vtrū furti an serui corrupti iudicio teneatur titius an neutro. Et cū nobis sup̄ hac dubitatiōe suggestū ē: et antiquoꝝ prudētium sup̄ hoc altercationes ꝑspexim⁹: q̄busdaz neqꝫ furti: neqꝫ serui corrupti actionē ꝑstantibus: q̄busdam furti tm̄mo do. Nos huiusmodi calliditati obuiā eūtes per nostrā decisionē [d] sancim⁹:non solū furti actionē [e]: sed etiam serui corrupti cōtra eū dari. Licet [f] eū idē seru⁹ deterior a solicitatore minime fact⁹ ē:et ideo nō concurrant regule [g] q̄ serui corrupti actionem ītroducūt:tamē consilium corruptoris ad perniciem [h] probitatis serui introductū est: vt sit ei penalis actio imposita tāq̄ si re ipsa fuisset seruus corruptus:ne ex huiusmodi impunitate [i]:et alium seruū qui facile posset corrumpi: tale facinus a q̄busdā [k] ꝑpetret̄.

¶ In filijs i potestate pōt etiā furtū cōmitti. h.d. Aretin⁹.

¶ Interdum etiam liberorum hominuz

g ¶ Regule.quas habemus.ff.de ser.cor.l.j.in prin.et per totum titu.
h ¶ Perniciē.id est destructionez.
i ¶ Impunitate. sic.j. titu.j.§. sed nedum talia.
k ¶ Quibusdam. item et vt vnius pena sit metus multorum:vt.C. ad .l. iul. repetū. l. j. Et no.in hoc.§.puniri affectum:et si nō sequatur effect⁹ sic.C.de epi quat sco.et cle ri.l.si qs non dicaz et.C.de his qui ad eccle.confu. l.presenti. argu.contra. ff.de pe.l.cogitationis. sed certe hec cogitatio iam deuenerat ad aliquē actuz vnde non erat nuda:vt.C.ad.l.iul.de sic.l. qs quis.[vij] vij.

Affec punit lz nō quat effect

Additio. Tu dic circa istam materiam q aut quis non cogitat delinquere:nec agit nec perficit:et regulariter nō tenetur:fallit i casu.l. quisquis.C.ad .l.iul. maie. et.l. ij.C. de

li.& eo.lib. Aut cogitat tm̄:& iure po li punitur:non fori: aut cogitat et agi:sꝫ nō pficit. Et tūc ciuilis actio nō datur:nisi delictū de facili trāse at i exemplū:vt hic. In criminalib⁹ autē distingue qꝛ ꝓ delicto accessoris puta quia fregit ostium vel fenestras punit᷑ non ꝓ principali:nisi processerit actū primū ipsi delicto qd̄ ex facti impedimento nō perfecerit aut egit et perfecerit sed non cogitauit:& tunc siue culpa id euenerit:siue casu semꝑ tenet᷑ dū mō culpa precesserit casum:mitius tm̄ punitur quatenus ex liuore culpa fuit obnoxius. Qn̄ aūt agit cogitat & pficit:clarū ē ipsū fore puniendū:nec ē locus penitētie.l.q̄ ea mente.ff.eo.fallit.in.l.ij.ff.de crimi.stellio. Angelus.

furtum fit [a]:veluti si quis librorū nostrorum qui ī potestate nostra sunt surrept⁹ fuerit.

Debitor qui surripit rē pignoratā creditori furti tenetur. hoc dicit. Breviter.

Aliquādo autē etiam sue rei furtū q̇s committit: veluti si debitor rem quā creditori pignoris cā dederit subtraxerit [b]

Non solum principaliter furtū committentes sed etiam opem prestantes furti tenentur. Et qui per lasciviam non vt furtum faciat furto prestat opem non obligatur furti. hoc dicit. Breviter.

Interdum quoqꝫ furti tenetur [c] qui et ipse furtum non fecit:qualis est is cui⁹ ope et consilio furtum factum est. In

l.eum.qui.§.si filius.et.l. mater.in prin.et.l.liberorū.&.ff.de acquirē. posses.l.cū heredes.§.fi.&.ff.de rei vendi.l.j.§.per hanc.

Additio. Istam glosam reprobāt doctores qꝛ imo ciuiliter agitur et duplicantur opera vel damna q̄ pater sustinnit qui licet nō ꝓprie: largo tamen modo habet in filium dominū et pos. quod patet: qꝛ habet rei vē. de iure romano:vt.l.j.§.j.ff.de rei vendi.

sionem vel proprietatem cōpetit.

a Furtū fit.nō ratione dominij: sꝫ maleficij.& iō ex hoc maleficio nō ciuiliter:sꝫ criminalit᷑ agitur.nā cū sit liberū corpus nō respicit estimationem:vt.j. de oblig.que ex quasi deli.§.ab homine.[viij]criminaliter autem extra ordinē ageretur:vt ff.eo.l.fi.de priua.de li.l.fi.materve ro non agit:sed et pater nō agit cōdi.furti.cum ipsa ad possessionem vel proprietatem competat: quorū neutrū ī filio habemus:vt.ff. eodē.

Corp⁹ liberū ē inestimabile

Condictio furtiua ad posses-

b Subtraxerit.sed hec res non efficitur furtiua:vt.ff. de vsuca. sequitur.§.si rem.et.ff.pro emp.si rē. vnde dic q̄ quandoqꝫ est res furtiua:et fit furtū:et nascitur actio furti:vt fere in toto hoc ti.et.ff.eo.et C.interdum nullū eorū est:vt si re mea vtar:Interdum furtū fit:et res furtiua:sed actio furti nō nascitur: vt.j.eo.§.hi qui. Interdum furtum fit et actio nascitur:sed non fit res furtiua:vt hic dicitur.

Fur furtinare et cōdictio furti q̄nqꝫ separatur.

c Furti tenetur.non manifesti licet etiam deprehendatur: vt.ff. eodem.l.is qui.[ix] ix.

Additio. Et est ratio:quia talis q̄litas apprehēsiōis superuenit post delictū consummatum.secus si inesset loco tēpore delicti. Et an qualitas inherēs persone trahatur ad

aliam personã:et qua pena puniat̃ opem prestans.et quod modis opẽ prestare dicatur.vide Angeluz hic.
a ¶ Alius.facit ad hoc.ff.ad.l.aq̃. si seruus seruũ.§.si quis de manumissis.et ff.eo.l.furti.§.penulti:et.l.qui seruum.
b ¶ Per lasciuiã.i.stulticiã.
c ¶ In factũ.i.vtilis.l.aq̃l. si corpora lesa sint: alioquin subsidiaria: vt.j.ad legem aquil.§.fi.et §.penulti.
d ¶ At vbi.aduersat̃ primo dicto vbi dixit dari in factuz.
e ¶ Supponit.nota hic dari consilium solo facto al's dicit̃ consilium hominis itentio vel ppositũ: vt.ff.eo.si quis fur.§.j.Item dicitur consiliũ qđ alij datur bonũ vel malũ:vt.ff.eodẽ.i furti.§.pe.in.fi. Itẽ cõsiliũ dicitur qđ capitur a multis: vt.C.de leg.et consti.l.humanum.

Cõsiliũ sumit̃ multipliciter

quo numero ẽ qui tibi nummos excussit vt ali⁹ [a] eos raperet: aut tibi obstiterit:vt ali⁹ rem tuaz excipere vl' oues:vl' boues tuos fugauerit:vt alius eos acciperet. Et hoc veteres scripserunt de eo qui pãno rubro fugauit armentũ. Sed si q̃d eorũ p lasciuiã [b] ;⁊ nõ data opera vt furtum admitteretur factũ est: in factum [c] actio dari debet. At vbi [d] ope meui⁹ titius furtũ fecerit:ambo furti tenentur. Ope et cõsilio eius quoq; furtũ admitti videtur qui scalas forte fenestris supponit [e] ;aut ipas fenestras vel ostium effregit vt ali⁹ furtũ faceret:qui ve ferramenta ad effringendum:aut scalas vt fenestris supponerent̃ cõmodauerit:sciens cuius rei gratia commodauerit. Certe q̃ nullam opem ad furtum faciendũ adhibuerit:sed tñ cõsilium dederit atq; hortatus est ad furtũ faciendum; non tenetur [f] furti.

¶ Filius et seru⁹ surripiendo patri vel domino furtum cõmittunt:et res efficitur furtiua:licz actio furti non nascat̃:qui tñ opem vel consilium dederit:tenetur furti.hoc dicit Aretin⁹.

¶ Si qui in parentũ vel dominorum potestate sunt:si rem eis surrpiant furtum q̃dem faciunt:et res i furtiuam causam ca

f ¶ Non tenet̃ furti.cũ al's esset facturus furtum etiam sine cõsilio hui⁹:al's.i.si non erat facturus al's tenet̃ vterq;.ff.de fur.qui seruo.⁊ de verb.sig.l.sepe.Aliud videt̃ i actione serui corrupti vbi tenet̃ etiã si al's eẽt factur⁹ nec eñ oportet laudando augeri maliciam:vt.j.ad.l.aq̃l.§.ceteꝝ.⁊ j.de actio.§.i q̃druplũ.et.ff.đ.ser.cor.l.j.§.persuadere.sz q̃ est rõ. Rñ.q: hic agitur de delicto secuto post persuasionẽ:⁊ iõ distiguit̃ an erat alias factur⁹ vl' nõ: sed in aliјs casib⁹ ex ipsa psuasione agit̃ quicq̃d postea sequat̃:vt s̃.e.§.vñ illud dummodo non ex interuallo nimio sequatur:vt.ff.de ser.cor.l.in hoc.et.l.neracius.Item est contra.j.de iniur.§.non solũ.sed ibi nõ erat al's facturus ⁊ fecit.Accursius.

Act fui rupt

a ¶ Nec ob id. quod verū est scz rē furtiuā nō posse vsuc. nisi fuerit lis estimata vel dominus vēdiderit furti: vt. ff. eod. l. q̄uis. in fine titu. Accursius. [i] i.

niri: vt. l. respiciēdū. §. furta penis. Et q̄ hic de filio dicūtur possūt dici de quolibet domestico et de abbate & monachis: vt per Johan. fab. & Angelum hic.

[Additio.] Idē si redeat i dñi potestatē. de quo dic vt p Angelum in §. aliquādo. ṡ. eo.

b ¶ Non nascit̄ nisi sit filius habēs castrēse peculiū vl' q̄si castrēse vbi filius tenet̄ patri et pater filio. [ij] Idem de vxore quod hic de filio dicit̄ vt. ff. eodem. si q̄s vxori. in principio. & i. §. j. [iij] ij.

Additio. An autem

dit: nec ob id [a] ab vllo vsu capi pōt ante q̄ in domini potestatē reuertatur. Sed furti actio non nascitur [b] qua nec ex alia vlla cā pōt inter eos actio nasci. Si vero ope et consilio alterius furtum factum fuerit: quia vtiq; furtum cōmittitur cōuenienter: ille furti tenetur: quia verum est ope et cōsilio eius furtum factum esse.

¶ [illegible] intellige ad hoc vt [illegible] ne domini cōpetit etiā si non intersit: [illegible] tib; vēdidere. in principio. ff. eodem. Angelus.

¶ Furti autem actio ei competit: cuius interest [c] rem saluā esse: licet dominus non sit. Itaq; nec domino aliter competit q̄ si eius intersit rem non perire. Unde constat creditorem de pignore surrepto furti actione agere posse etiam si idoneum debitorem habeat: quia expedit ei pignore potius incumbere q̄ in personam agere. Adeo quidem vt q̄uis ipse debitor eam rem

c ¶ Cuius interest. ēt modice: vt. j. ti. j. §. fi. & ff. vi bo. rapto. l. ij. §. gñalit̄. [v] Itē oz q̄ intersit ex iusta cā et ꝓbabili [vj] nā si est malefi. posses. vel huius rei fur furti nō aget: vt. ff. e. l. itaq;. circa pn. & l. eū q̄ emit §. hi autem si bonū iītiū habuerit: vt q̄ si bi ꝯmodauit. vel locauit hz actio furti. Et h ē casus i q̄ fur ti agere pt

Furti agit cuius interest.

hodie ꝓcedat iste tex. ibi: quia nec alia causa: cum filius sibi in aduētijs querat ꝓprietatem. vide Ange. hic. iij.

Additio. Intellige soluto ma. alias eo cōstante nō nascit̄ actio. nec furti agit̄ ꝓpt̄ reuerētiā mr̄imonij. i. l. j. ff. re. amo. Fallit si furtū eēt graue q: tūc posset iste ꝑsone de furto pu-

vt ff. e. q̄vas. §. si ego tibi. Acc. v.

Additio. Etiā si i p̄nti nūc nō iterest: dūmodo iteresset tpe furti: nec retro iteresse desierit. Ang. vj.

Additio. puta rōe dñij vel iure q̄d hēt̄ i re. sec' si ad rē ex obligatiōe ꝑsonali. Et iō ex tali iure nō posset quis facere reuocari rē tutā alteri datā i ꝑiudiciū sui: d' q̄ vide Ang. h.

Fur furtiq; agit.

surripuerit: nihilominꝰ creditori ꝯpetit [a] actio furti [b].

¶ Ille q tenet ex locato i aliqua re si surripiatur habet furti actionē. Idem in bone fidei eptore. hoc dicit Aretinus.

¶ Item si fullo [c] polliēda curāda ve: aut sarcinator sarcienda vestimēta mercede certa cōstituta acceperit: ea q̄ furto amiserit: ipe furti hȝ actionē nō dñs: q2 dñi nihil interest eā rē nō perire cū iudicio locati a fullone aut sarcinatore rē suā pseqꝫ pōt. Sȝ et bone [d] fidei emptori surrepta re quam emerit (q̄uis dñs nō sit) oī no cōpetit actio furti: quēadmodū ꝛ creditori. Fulloni ṽo et sarcinatori nō aliter furti actionē cōpetere placuit q̄ꝫ si soluēdo fuerint: hoc est si dño rei estimationē soluere possint [e]. Nā si soluendo non sunt tunc q2 ab eis suum dñs ꝯseq̄ nō possit: ipi dño furti ꝯpetit actio q2 hoc casu ipius interest rē saluā ei eē. Idē est [f] et si in parte soluēdo fuerit fullo aut sarcinator.

¶ Si res commoda fuerit cōmodatario surrepta dñs habet electionē vtrū velit agere contra furem actiōe furti: an ꝯtra commodatariū ꝯmodati: ꝛ vno electo sciēter alius liberatur: secꝰ si fuerit ignorās vl' dubitās. h. d. Are.

¶ Que de fullone et sarcinatore diximus eadē et ad eū cui cōmodata est res trasferenda veteres existimabāt. Nā vt ille fullo mercedem accipiēdo custodiam prestat: ita is quoqꝫ qui cōmodatū vtendi cā accepit: similiter necesse habet custodiā prestare. Sȝ nostra prouidētia etiā hoc in nostris decisionibus [g] emendauit: vt i voluntate dñi sit: siue commodati actionē aduersus euȝ qui rem cōmodatam accepit mouere desiderat siue furti aduer-

a ¶ Competit. contra debitorem q̄ surripuit.
b ¶ Actio furti. res tamen nō fit furtiua vt dixi. s. eo. §. aliquando.
c ¶ Fullo. sarcinator. q̄ sunt dic vt. s. man. §. si.
d ¶ Sed et bone. facit. ff. eo. l. itaqꝫ.
e ¶ Possint. imo videtur q̄ semper dominus debeat furē conuenire vt. ff. loca. et conduc. l. cum in plures §. vestimenta. sed ibi de actione in rem vel cōdic. furtiuam dixit: hic autē de actiōne furti.
f ¶ Idem est. vt furti actio cōpetat domino: ꝛ facit ad hūc §. ff. de codi. si. cau. in. l. si fullo.
g ¶ Decisionibus. vt. C. de fur. et seruo corru. l. si §. tales itaqꝫ.

a ¶ Ad alterā. vn̄ actio furti hoc casu non est ambulatoria. [vij] vij.
Additio.
Et de dictione penit⁹ vltra istū textū vide tex. i l. fin. C. de noua. Angelus.
b ¶ Ipsi. scz cōmodatori.
c ¶ Habere actiōez ꝛ penā exactaʒ dn̄o restituere non cogit̄ qꝛ vbi periculū ibi ꝯmodū vt C. de fur. l. fi. §. sꝫ cū [viij] viij.
Additio.
Istam rationem reprobant Iohā. fa. ꝛ Ang. hic per textuʒ i. l. is qui. ff. loca. et dicunt rationē esse qꝛ cōmodatarius amittunt

Con⁹sentiēs habeat lucrum.

sus euʒ q̄ rem surripuit: ꝛ alterutra earum electa: dominū non posse ex penitētia ad alteraʒ[a] venire actionem. Sed si quidem fureʒ elegerit illū qui rē vtēdā accepit penit⁹ liberari. Sin aūt ꝯmodator veniat aduersus eū qui rē vtēdā accepit: ipsi[b] quidē nullo modo competere posse aduersus fureʒ furti actionē. Eum autem qui pro re commodata conuenitur posse aduersus furē furti habere actionem[c]: ita tn̄ si dominus sciēs rē esse surreptam aduersus eum cui res commodata fuerit peruenit[d]. Sin aūt nescius et dubitās rem non esse surreptam apud eum cōmodati actionem īstituit postea autem re comperta voluit remittere quidem commodati actionē ad furti aūt actionē peruenire tunc q̄dē licētia ei conceditur et aduersus furē venire obstaculo nullo ei opponendo quoniam incertus cōstitutus mouit aduersus eum qui rem vtēdā accepit cōmodati actionem: nisi domino ab eo[e] satisfactum est: tunc etenim omnino furem a domino quidem furti actione liberari supositum[f] auteʒ esse eis qui pro re sibi cōmodata domino satisfecit. Cum manifestissimum[h] est etiam ab initio dominus actionem instituit commodati ignarus reʒ esse surreptam: postea aūt h⁹ ei cognito aduersus furem trāsierit omnino liberari eū qui rem commodataʒ acceperit quem cūqꝫ cause exituʒ dominus aduersus furem habuit. Eadeʒ diffinitioni obtinente siue in parte: siue insolidum soluendo sit is qui rem cōmodatam acceperit.

¶ Depositari⁹ q̄ tenetur de dolo nō hʒ furti actionē: sꝫ dn̄s

vsum rei q̄ ad eos pertinet. ꝛ per hoc respōdetur ad. l. si pignora. in prin. ff. de pig. actio. vbi creditor in debito penam imputat q̄ vsus pignoris ad eum non spectat.
d ¶ Peruenit. agēdo contra eum actione cōmodati.
e ¶ Ab eo. scz cōmodatario.
f ¶ Suppositum. s. furem.
g ¶ Ei. s. cōmodatario.
h ¶ Cum māifestissimum. vnde dico q̄ intellgendo vna repellit̄ ab altera si sciens a principio fuit.

a ¶ Dolo.s. qui. mo.re con trahitur obli.§.pre terea.z.C. deposi.l.j.et.l. penul.z.l.fi nali.z idē quod hic habemus ff.eodē eū qui §. is autem.
b ¶ In summa.i. vt breuiter hūc titilum expediamus.
c ¶ Proximus pu bertati.a decimo āno z dimi dio scilicz vt.s.diximus de in utili.stipu la.§.furio sus.et facit ad hūc §.ff.eo.l. impuberē z.ff.ad sil leia.l.exci piuntur.z ff.de reg. iuris.l.pu pillus.
d ¶ Uendicādo.i. dominiuz petendo si extet.

h.d.ang.are.(it) it. Additio. Et est rō: qz nō dz ex improbi tate sua dolosa hēre actionē: secus aūt si eēt in lata vel latiori culpa: qz nunc dolus iuris ꝑpōderat cul pe depositarij. Itez qñ pōt vti retētione ꝑpter impēsas vt.l.pe.C.depo. qz furti agere poterit ꝑm do ctores hic.

¶ Sz his apud quē res deposita est cu stodiā non ꝑstat: sed tm̄ in eo obnoxi⁹ est: si qd ipse dolo^a malo fecerit: qua de cā si res ei surrepta fue rit: qz restituēde ei⁹ rei noīe depositi nō tenet: nec ob id ei⁹ interest rē saluā esse furti agere nō pōt: sed furti actio domi no competit.

¶ Impubes nō te net furti: nisi fuerit doli capax.h.d.are.

¶ In sūma^b sciēdū est qsitū eē: an impu bes rē alienā amo uendo furtū faciat. Et placuit qz furtuz ex affectu furādi cō sistit; ita demū obli gari eo crimine im puberē: si ꝓxim⁹^c pu bertati sit: z ob id in telligat se delinqre.

¶ Actio furti est me re penalis: sz ꝯdictio furtiua z rei vēdica tio cōpetūt ꝓ re: (j) z rei vēdicatio dat ꝯ possessorē: z condi ctio furtiua ꝯ furem z eius heredez.h.d. Aretinus. j. Additio. Sez si dño subtrahat. Qñ eniz subtrahit hñti tm̄ ius in re et dat con di.incerti.l.z iō.ff. de cōdi.fur.qñqz so lū habēti detētionē: vt depositario z dat actio in factū: vel of ficiū iudicis. vt per Angelum hic.

¶ Furti actio siue dupli siue quadrupli tm̄ ad pene persecu tionē pertinet. Nā ipsius rei persecutio extrinsecus hz dñs quam aut vendican do^d: aut condicēdo^e potest auferre. Sed rei vendicatio z ad uersus possessorē est siue fur ipse possidet siue aliud quilibet. Cōdictio aūt aduer

e ¶ Condicendo.i. in ꝑsonaz agēdo cō ditiōe fur tiua si cō sumptius sunt.z fa cit ad hūc §.ff.de cō di.furti.l. si pro fure §.furti.et l.in cōdi tio.z.j.de actio.§.sic itaqz.z.C. d fur.l.an cille.

Continuatio. ¶ De vi bonorum raptorum.
¶ Viso de furto sequitur de rapina: et consequenter vt potes videre. s. titu. j. in principio.

Diuisio. Qui res. ¶ Totus iste titulus diuiditur in tres partes. Prio quod raptor et fur inequaliter puniuntur. Secundo quando quis rapit rem suam vel alienam putans esse suam. Tertio quid sit subiectum in hac actione: videlicet quid debet deducere actor. secunda ibi. Quare tamen. tertia ibi. Sane in hac.

¶ De vi bonorum raptorum.

¶ Rapiens per vim rem alterius tenetur furti et etiam actione vi bonorum raptorum que datur in quadruplum infra annum: postea vero in simplum: et in quadruplo inest simplum. h. d. Aretinus.

Qui res alienas[a] rapit tenetur quidem etiam sus furem ipsum herede vel eius: licet non possideat competit. quis de domo alius ex domo sed hoc est falsum: quia ibi erat actum furti non manifesti: et ideo datur hec actio vi bonorum raptorum: quia excedit: et in id quod excedit vt. d. l. ff. eo. l. j. et ff. de actio. et oblig. l. qui seruum §. finali. [iij] ij. furti[b]: quis enim magis alienam rem inuito domino contractat quam qui vi rapit[c]. Ideoque recte dictum est eum improbum furem esse. Sed tamen propriam actionem eius delicti nomine pretor introduxit: que appellatur vi bonorum raptorum: et est intra annum[d] quadrupli post annum simpli: que actio vtilis[e] est etiam si quis vnam rem licet minimam rapuerit. Quadruplum autem non totum pena est et nec

Additio. Sed hoc est falsum secundum Bart. in. d. l. siue didero. quia opus est: vt acclametur. l. ij. et l. si quis in seruitute. ff. de furt. Ang. iij.

Additio. An autem quando per l. nouam et sic per statutum sit sublata pena antiqua iuris comunis: vide per Angelum hic.

Additio. Et istam tenet Johan. fa. glo. et Barto.

a ¶ Qui res alienas. large accipe vt etiam si sint comunes idem sit quo ad socij partem: vt. ff. de furtis. l. si socius
b ¶ Furti. scilicet non manifesti: etiam si deprehendatur secundum. P. quod falsum est: immo si deprehendatur manifestus est [ij] et in quadruplum potest conuenire: vt. ff. de fur. si vendidero §. cum raptor. alias si non deprehendatur non manifeste tenetur qua actione si fuerit actum tollitur vi bo. rapto. nisi in id quod excedit: vt. ff. eodem. l. j. [iij] item in casu nec manifesti: necnon manifesti tenetur: vt si quis ex domo in qua nemo erat rapuerit. sed tamen hac actione vi bonorum raptorum tenetur secundum. P. vt. ff. de fur. l. si

Raptor qua actione tenetur.

c ¶ Qui vi rapit. quasi di. nullus: vt hic. et ff. quod met. cau. l. si cum excep. §. qui vim.
d ¶ Annum. scilicet vtilem: vt. C. eodem. l. fina. et l. res. et C. de noxa. le. pe.
e ¶ Quadrupli. nisi in casu quo agitur ad duplum tamen: vt. C. de paga. l. paganus. et l. xpianus. que est huic contra. sed illud est speciale.
f ¶ Utilis. i. efficax: et directa: vel dic quod directa competit quando plures res rapte sunt: sed vtilis quando vnum tamen bonum

Actio vi bonorum raptorum est duplex:

extra penam[a] rei ꝑsecutio est: sicut in actiōe furti manifesti diximus[b]: sȝ in quadruplo inest rei ꝑsecutio: vt pena tripli sit: siue cōprehendatur[c] raptor in ip̄o delicto siue non. Ridiculū[d] eñ est leuioris conditionis esse euȝ qui vi rapit: q̄ꝫ qui clam[e] amouet.

Actio vi bonorum raptorum cōpetit pro violētia dolo cōmissa: secus si rem suam bona fide rapuit: tm̄ raptor si dn̄s est cadit a dn̄io suo. Si vero nō est dn̄s tenet̄ ad tantūdē: siue res fuerit mobilis siue īmobilis. Areti.

Quare tm̄[f] competit hec actio si dolo malo q̇s rapuerit. nam qui aliquo errore ductus rē suā eē̄ existimās ⁊ imprudēs iuris eo aīo rapuerit: quasi dn̄o liceat etiā per vim rem suā auferre: a possessorib⁹

raptū est. i. vna res rapta est. ⁊ facit ad hoc q̄ꝫ pluralis oratio. s. raptorꝝ trahat̄ ad singularē: vt. ff. de cōdi. ⁊ de. l. falsa. §. vlti. ⁊. ff. de ne gest. l. iij. §. negocia. ⁊. ff. de peti. her. l. regulariter. ⁊. l. licet.

a Extra penā. repete nō. vt sit sensus q̄ꝫ rei ꝑsecutio nō est extra penā: sed in quadruplo ⁊c.

b Diximus. vt. s. ti. j. in fi.

c Comprehēdat̄ raptor. sȝ quō pōt raptor nō deprehendi cū dicatur eripere q̄si de manu auferre: vt. ff. ne q̇s eū q̇ in ius. l. iij. §. j. Rn̄. Distingue animū auferētis: vt si erat animus ei palā ⁊ q̄si ꝑ vim auferendi: lȝ ibi neminē inueniat tm̄ est raptor: sed fur est qui hȝ animū vt faciat clam lȝ interdū deprehēdat̄: ex qua depꝛehēsiōe efficiat̄ manifest⁹: vt ar. s. titu. j. §. furtū aūt a furno. [v] v.

Raptor ⁊ fur distinguūtur.

Additio. Uult dicere glo. q̄ꝫ manifestus semꝑ tenet̄ vi bo. rap. sed nō manifestus ita demū si habuit aīm ⁊c. ⁊ aduerte vnicū furtū dici qđ de loco vnico contextu siue vnico tēpore fit: lȝ plures res simul asportent̄ ex quo nō veniret q̇s furca suspendendus: nisi esset egregiū qđ pluribus ꝑuis ꝑualeret: vt hic ꝑ Ange.

d Ridiculū. bene dixi siue non: ridiculū enim erat ⁊c.

e Qui clam. i. fur nec manifest⁹ nā raptor tenet̄ in quadruplū: hic fur nō manifest⁹ in duplum tm̄ vel triplū cuȝ re: sed qui palam furat̄ certuȝ est in pl⁹ teneri q̄ꝫ raptorem cū in q̄ntupluȝ cū re teneat̄ [vj] vj.

Raptor in ... tenet̄ ... q̄ꝫ fur manifestus.

Additio. Et est ratio diuersitatis s̄m Angelum q: raptor se expōit morti: ⁊ iō cum incurrat maius periculuȝ in ꝑsona leuius punitur in pena pecuniaria argu. l. quid ergo. §. pena grauior. ff. de infa. Uel dic q̄ꝫ ex rapina inducitur crimen publicum: ⁊ in hoc grauatur: quia a quolibet de populo potest accusari: ideo in alio alleuiatur. arg. l. eū qui. in principio. ff. de iureiuran. quare autē per vi bo. rapto. pretor eādem penam in manifesto ⁊ nō manifesto imposuerit cum lex duodecim tabularuȝ ⁊ ip̄e pretor in furto diuersas imposuerit. dic esse rationem ꝓpter eūdem animū rapiēdi qui semꝑ reqrit̄: vt dixi in glo. precedenti.

f Quare tm̄. istud q: videtur sup̄fluū vel pone quia pro sed. Alij ita tamen. ⁊ tunc est planior.

a ¶ Absolui debet. scz ab actione vi bonoꝝ raptoꝝ iudicia sentētia: vt quidam dicunt. vel ipso iure ſm Azonē. vt ar. ff. de publi. ꝛ vectigali. l. commissa. §. finali. [viij] viij.

Additio.

Et vtraqꝫ opinio est vera. scilz prima si fuerit i iudicio deductū: itē secunda si nō fuit deductuz in iudicio: vt p doc. hic.

b ¶ Sed nedum. p tm̄ ſm quosdam: vel pone proprie. [viij] viij.

Additio.

Et hec verior ſm Angel. ex qua inferri videtur ꝙ constitutio. l. si qnis in tā tā exigat dolū de q vt h p eā.

absolui[a] debet: cui. s. cōueniēs est nec furti teneri eum q eodē hoc animo rapuit. Sed[b] nedū talia excogitentur inueniat via[c] per quam raptores impune suā exerceāt auariciā: meli9 diualibus cōstitutionibus[d] p hac parte pspectū est: vt nemini liceat vi rapere: vl rem mobilem vel se mouentē: licet suam eandē rē existimet. Sz si qs ꝯtra statuta principū fecerit: rei quidē sue dn̄io cadere[e]: si nañt aliena res sit post restitutionē eius etiā estimationē eiusdē rei prestare. Qđ non solum imobilibus re

c ¶ Inueniatur via. sic. s. titu. j. §. vnde illud.

d ¶ Cōstitutionibus. vt. C. vnde vi. si quis in tantam. ꝛ in alijs sequē. vsqꝫ in finē titu. sed hic psequit tm̄ tenorem illius si quis in tantā. ꝛ in alijs sequē. vsqꝫ in finē tit. sup qua materia longū esset hic dicere: cum plures ꝗstiōes ibi notēt sup pdcā. l.

e ¶ Cadere. repete pspectū est et etiā ibi prestare. nec est necesse ponere cogit vel debet: que verba nō inuenies in libris emendatis.

f ¶ Res soli. pprie: quādoqꝫ tamē impropē. vt. C. d ac. empt. l. ij. sz rei mobilis dicit occupatio licet etiaz qnqꝫ imobilia dicā tur occupari: vt. C. de rei vē. l. donum.

bus q rapi psūt cōstitutiōes obtinere cē suerunt: sed etiā in iuasiōib9 q circa res soli[f] fiūt vt ex hac cā ab omi rapina homines se abstineant.

¶ Actio vi bonorum raptoꝝ. non solū cōpetit illi q dñium hz in re: sz etiam illi hz aliquod ius: et istud ius estimat. h. d. arg.

¶ Sane i hac actiones nō vtiqꝫ expectatur rem in bonis[h] actoris esse. nā siue in bonis sit siue non: si tm̄ ex bonis[i] sit: locū hec actio[k] habebit. Quare siue locata: siue commodata: siue etiā pignorata: siue dposita[l] sit res apd titium sic vt intersit

g ¶ In hac actōe. scilicet vi bo. rap.

h ¶ In bonis. i. i dñio vt. ff. de acqui. re. do. l. rē in bo. ꝛ. l. statuas. ꝛ ff. de ꝟbo. signi. l. bonorum appel. vel si etiā bona fide possideant idē est.

Rem eē in bōis ꝛ ex bonis differunt.

i ¶ Si tm̄ ex bonis sit. vt aliquod ius habeat vt statin per exempla probat.

k ¶ Hec actio. s. bono. rapto.

l ¶ Deposita. promissa custodia a depositario: vt. s. titu. j. §. penult. vel etiam cōmisit culpam vt sequit vel etiam si precium accepit oppositionis: non tamen quasi mercede

teneṫ eidē: vt. ff. eo. l. ij. §. dicet aliquis. alioquin esset locatio: vt. s. man. §. finali.

a ¶ Dominium. id est dominij estimationem: vt. ff. quod met. cau. l. si mulier. §. possessionem: et. ff. vti pos. l. penult. §. finali.

b ¶ Hanc actionez. facit. ff. vi bonorum raptorum l. ij. §. generaliter.

¶ De le. aquilia.

Continuatio. ¶ Post maleficiū rapine sequitur de dāno qd p. l. aquiliam punitur. Accursius.

Damni.

diuisio. ¶ Totus iste titul9 diuidiṫ in duas ptes. Et primo tractat de primo capite. l. aquilie. Secundo tractat de tertio capite. secunda ibi Capite tertio. Item prima subdiuiditur. Quia primo ponit vba primi capitis. l. aquilie. secundo illa interpretatur. secunda ibi. Quod autem non precise. Item secūda principalis subdiuiditur in duas ptes. Nam primo ponit verba. secundo

Subdiuisio pme.

Subdiuisio secunde.

interpretatur. secunda ibi. itaq; si quis.

c ¶ Dāni iure actio. i. actio legis aquilie que cōpetit pro damno dato. id est destructione alicuius rei facta. naz sic dicitur damnū diminutio patrimonij: vt. ff. de damno infec. l. iij. si autez rem alterius surriperes: licet videaris dānū inferre tamen non infers tale q per hunc titu. tenearis: sed actio fur. vt. ff. eo. l. si seruus suuz §. si oliuā z. §. idē in silua.

d ¶ Primo capite habebat enim hec tria capita siue capitula. z de primo capite diciṫ hic. scdm aūt nō ē in vsu. de tertio dr. i. e. §. capite tertio. z. ff. eo. l. ij. Accur.

e ¶ Iniuria. id est non iure. i. eo. §. iniuria. Accursius.

f ¶ Occiderit. nota occiderit. nam si alio modo lesit ex tertio capite agitur: vt. i. eo. §. capite tertio.

g ¶ In eo anno. scz preterito.

eius eam rem p vim non auferri: veluti si in deposita re culpā quoq; promisit: siue bonafide possideat: siue vsumfructū qs habeat in ea vel qd aliud iuris vt intersit eius non rapi: dicendum est ei cōpetere hanc actionem non vt dominiuz[a] accipiat: sed illud solū quod ex bonis eius qui rapinam passus est: id ē quod ex substantia eius ablatū esse pponaṫ. Et generaliter dicēdum est ex quibus causis furti actio competit in re clam facta: ex eisdem caussis omnes habere hanc actionem[b].

¶ De lege aquilia.

¶ Qui occidit seruum alienum vel pecudem alienaz tenētur ex primo capite legis aquilie ad ei9 estimationem quanti pluris fuerunt ab anno retro: et pecudis appellatione cōtinentur animalia domestica que gregatim pascunṫ. hoc dicit Aretinus.

Damni iniurie actio[c] cōstituitur per legem aquiliam. Cuius primo capite[d] cautum est: vt si quis alienū hominem alienam vel quadrupedē que pecudū numero sit iniuria[e] occiderit[f] quāti ea res in eo āno[g]

a ¶ plurimi. habita estimatione nō affectione singulorum: sz cōmuni estimatiōe: vt. ff. eodem. si seruū meum. [ix] ix.
Additio. Dic & put valuit p maiorem partē dicti anni non autez habet consideratio si vno die vel altero pl⁹ valuit ar. l. pcia rerum..in fi. ff. ad. l. falci. cum ibi no. B. Angel. et Imol. & ēt habet ratio lucri qūtum lucrat⁹ fuisset sine alterius iniuria: quia quotiens dicim⁹ haberi rōnē semp itelligit de lucro quod possit haberi sine alterius iniuria: vt est. glo. singu. sm Dy. in. l. si quis vxori. §. penul. ff. de fur.

plurimi[a] fuerit tantū domino[b] dare dānetur. ¶ Quod autem non precise de quadrupede: sed de ea tm̄ que pecudum numero est cauetur: eo pertinet: vt neq; de ferijs bestijs neq; de canibus cautū esse intelligam⁹: sed de his tm̄ que gregatim proprie pasci dicuntur: quales sunt eq: muli: asini: oues: boues: capre. De suibus quoq; idem placuit. nam & sues pecudum appellatiōe continentur: quia et hi gregatim[c] pascuntur. Sic deniq; homerus i odissea ait. ¶ Sicut diuus helius marcianus in suis constitutionib⁹ refert[d]

¶ Quo ad legē aquiliam iniuria dicit occidisse qui doluz vel culpam commisit occidendo quoniam in actiōe legis aquilie venit leuissima culpa. Casus vero occidentem excusat. hoc dicut Aretinus.

¶ Iniuria[e] aūt occidere intelligit q̄ nullo iure occidit. Itaq; q̄ latronē[f] insidiatorem occiderit non

b ¶ Dño. vt. ff. eo. l. itē mela. §. legis. vl quasi domino: vt fructuario. vel alij qui habet ius in re: vt. ff. eo. item mela. §. fina. & l. sequen.
c ¶ Gregatim pascūtur. facit. ff. de lega. iij. l. legatis suis. §. pecorib⁹.
d ¶ Refert. istō carmē grecum ex odissca home. deprōptū. s. Clangi daspectos. Ortos syō asiizomenaō latine exponit p hec vba. grūnitus aūt ingēs excitabat syon tabulantiū. Clāgi em̄ est grūnit⁹ daspectos id est aūt ingēs. est em̄ vbi vna collisio vocaliū i q̄ hec pticula aut icludit ortos excitabat syon id ē suuz siue porco. asti zomenaō. i. stabulātiū siue q̄ simul i stabulo icludebāt. qd̄ raro fit in aialib⁹ diuersi pastus.

Greci expositio.

e ¶ Iniuria. facit. ff. eo. sz et si quecūq; §. iniuriā.
Additio. Ex q̄ tex. no. differētiaz inter hāc actionē & actionē iniuriarū: qz illa nō sufficit culpa: sed requiritur cōtumelia et dolus. Est et alia differentia: quia in hac agitur ad damnum: sed in actio. iniuriarum agitur ad vindictā et sapit instar cause crimialis: vt. ff. de iniurijs. l. ptor edixit. §. j.
f ¶ Latronē. s. diurnū vt tn̄ clamet si se defēdat: sz furē ēt si se nō defēdat: vt h̄ subijcit. & ff. e. l. iiij. [ij] ij.
Additio. Sz hoc ē h. l. furē. ff. d sic. vn̄ dic q; ē dria inter insidiatorē: latronē: & furē: vt i aut. vt nulli i. §. pe.

Fur nocturn⁹ occidi pōt: sed nō diurnus.

q: latronē insidiatorē itineris possum occidere indistincte: vt.l.iij.ff. eo.facit.l.j.z.ij.C.qñ li.se.si.iu.vin. si aūt sit fur tūc dz distingui: aut est diurnus: et tunc si potest capi vel a dāno eua di non dz interfici. nocturnū autē licet occidere: si interficiens non possit ei pcere sine picl'o suo: vt dicit textus in.l. furē.ff.de sica.

a ¶ Alioqn. si culpa interueniat.

b ¶ Non minꝰ.i.nō plꝰ ex dolo q̄ ex culpa: cū etiā leuissima culpa in hāc actionem veniat: vt ff.eo. si in lege.ij.vel proprie lege z ꝯuerte litteraz nō minus zc.i. si minus ex culpa q̄ ex dolo. sic z als. ff. de pac.l.iure gē.§.pacto.z.z.C.de secun.nup.l.cū aptissime.z.ff.d pig.paulꝰ.§.domꝰ. z ē figura hiperbaton fm Johan.

c ¶ Distinguit̃.vtrū cōmiserit dolo vel culpa vel non.

Culpa ēt leuissima venit in actionē legis aquilie.

tenet̃: vtiq3 si alit̃ piculū effugere nō pt. Ac nec is q̄dez hac lege tenet̃ q̄ casu occidit: si modo culpa eiꝰ nulla iueniat̃. nā alioq̄n [a] nō [b] minus ex dolo q̄ ex culpa q̄sq3 hac lege tenet̃. ¶ Itaq3 si q̄s dū iaculis ludit vl' exercitatur trāseūtē seruū tuū traiecerit distinguit̃ [c]. Nā si id a milite in cāpo eo vbi solitū est exercitari ad missuz est nulla [d] culpa eiꝰ intelligit̃. Si aliꝰ tale q̄d admisit culpe reus [e] est. Idē iuris est de milite si in alio loco q̄ qui ad exercitādū militibꝰ destinatus est: id admiserit.

¶ Ex qualitate loci iudicat̃ dānū datuz dolo vel culpa incidēti.h.d. Vel sic. Imputat̃ ei adesse culpa qui diligentiā potuit pudere z nō fecit.h.d. Arentinus.

¶ Itē si putator [f] ex arbore deiecto ramo fuū tuū trāseūtē occiderit: si ppe viam publicā aut vicinalē id factū est: neq3 preclamauit: vt casus euitari possit: culpe reus est: s3 si p̄clamauit: nec ille curauit p̄cauere extra culpā est putator. Eque extra culpā esse intelligit̃ si seorsum a via forte vel in medio fū do cedebat: l3 nō preclamauit [g]: quia ī eo loco nulli extraneo ius fuerat versandi.

¶ Si medicus serui curationē reliq̄rit: aut imperite curauerit lege aquilia tenetur.h.d. Arentinus.

¶ Preterea si medicus q̄ seruū tuū secuit dereliquit curationē eiꝰ: z ob id mortuus fuerit seruꝰ culpe reꝰ erit. Imperitia [h] quoq3 culpe annumeratur: veluti si medicus ideo seruū

d ¶ Nulla culpa. nisi data opa factū est: vt.ff. eodem.l. item si obstetrix. in fi.z.l.nam sicut.

e ¶ Reus est. q: hoc nō ē ei deputatum. ar.in aut. vt hi q̄ ob. ha.se per. reg.mi.§. sin vero tacuit. coll'. vj.z.ff.eo. l.idē iudi. in fine.

f ¶ Putator.i. q̄ putat vites ī arboribꝰ positas vt in q̄busdā terris sūt vl' ēt ipsas arbores. nā z arbores putāt̃.

g ¶ L3 nō preclamauit nisi forte dolo: vt ff.e.l.si putator.

h ¶ Imperitia.fa

cit.ff.de regu.iur.l.iperita.et.ff. loca.l.si quis fundum.§. celsus.et§.si quis vitulos.et.ff.de suspec.tutor.q ꝙ.§.fi.[iij.] iij.

Adminus In isto tamen casu medicus nō tenetur de sica. qr illa lex requirit dolū: vt.l.j.C.de sica. iūcta l.i lege.ff.eo,ti.

a Infirmitatē.nō eñ debz infirmitatē suā in alterius lesionē convertere:vt ff.eo. idē iuris. Accursius.

b Uehere.puta i rheda vel vehiculo vel etiam ipo equo.

c Quāti id in eo anno. materialiter hec verba ponunt.et habes ea §.eo.titu.in principio.

d Non tansire.nisi ex damno locupletior fa-

tuū occiderit: qr male eū secuerit: aut ꝑperā ei medicamentum dederit.

Si mulio vel equis ꝑpter īperitiā vel imbecillitatē mulionis vel equitantis servum alterius occiderit:tenet mulio vel equitās lege aquilia.h.d. Aretinus.

Impetu q̄z mularū quas mulio ꝑpt īperitiā retinere nō potuit: si servus tu⁹ oppressus fuerit: culpe reus est mulio: sz et si ꝑpter infirmitatē[a] eas retinere non potuerit:cū ali⁹ firmior eas retinere potuisse:eq̄ culpe tenetur. Eadē placuerūt de eo q̄z q̄ cū equo vehere[b] ipetū ei⁹ aut ꝑpter infirmitatem aut propter īperitiam suā retinere non potuerit.

Actio legis aquilie ē penalis. qr estimatur quāti plurimi valuerit ab anno retro et ideo nō trāsit contra heredes. hoc dicit Aretinus.

His autē vbis legis quanti id[c] anno plurimi fuerit illa sētētia exꝑmit:vt si q̄s hoīem tuū q̄ hodie claudus aut mancus aut luscus erit occiderit:q̄ in eo anno integer aut ꝓciosus fuerit:nō tāti teneatur quanti hodie erit: sz quāti ī eo āno plurimi fuerit.Qua rōne creditū ē penalē eē huius legis actionē: qr nō solū tāti q̄sq̄ obligatur quātū dāni dederit:sz aliquādo lōge pluris. Jō q̄ constat in heredē eā actionem nō trāsire[d] que transitura fuisset:si vltra dānū nūq̄ lis estimaret[e].

In actione legis aquilie non solum venit estimatio rei:sed etiā estimatio extra rē.h.d.Ang.aretin⁹.

cius ff.eo.vt.ri.eodem neracius §.hāc actionem.

e Estimaret.opponit de eo q̄ hodie plurimi fuerit q̄ olim et occisus est ab aliq̄.Nā nō videt in hoc casu esse penalis hec actio:& videt trāsire debere i hoc casu ad heredes:sz nō sequit licz eñ repiat i hoc casu ꝙ non sit penalis tñ ē apta nata vt trāsire debeat vt in hoc exēplo aliq̄s non videt vł nō ridet actu aliter:tñ ē apt⁹ ridere vł videre naturalit:vt arg.ff.de aq̄ q̄.et esti.l.j.§.q̄tidiana.et.ff.de flu.l.j.§.itē fluuiū.[iiij]. iiij.

Adminus. Et sic ispicim⁹ propriā et ꝑmeuā naturā actionis. Et ꝑ illā iudi-

cam⁹:nõ aũt ꝫ accidẽtalẽ.facit qđ notat gl.i.l.si creditori.ff.de le.j.qñ actu surrogaᵗ capit naturã alteri⁹ itelligiᵗ ꝫ naturã ordinariã ꝓpriã et primenã:qđ notat. Accursius.

et cõmodo rei ven.l.fi.[v] v. Additio. Solue ꝙ ibi i ↄ̃ctu:hic ide licto i q̃ venit oẽ iteresse:vt.ff.đ fur.l.ficiãdo.§.j.ꝛ ibi Bar.ff.đ ↄdi.fur.l.iiij.ꝛ.ff.de vi ꝛ vi ar.l.iterdicto.et

a ❡ Dixi mus.ꝑ totum hunc titulum.

b ❡ Nam hereditatis.i.l.em̃ aq̃lia dãnũ ↄsequi mur ꝛami sisse dici mur quod aut cõseq̃ potuim⁹ aut eroga re cogi mur.vt.ff. eo.l.proin de.et.l.si seruũ oc ci.et.l.si ꝟuũ meũ.

c ❡ Ul'ex comedis. qui canta bãt de co media et vn⁹sine al tero cãta re nesciebat. Accursius.

Comedus.

d ❡ Qui supersũt. facit arg. contra.ff. đ ac.emp. si sterilis §.cũ p vẽditorẽ. et de ꝑiculo

❡ Illud non ex verbis legis: sed ex interpretatione placuit:non solum parenti corporis estimationẽ habẽdã eẽ ꝫm ea q̃ diximᵒ [a]: sed eo ãplius q̃cq̃d ꝑterea ꝑempto eo corꝑe dã ni vobis illa tamen fuerit: veluti si seruum tuuz herede ab aliquo institutum antea quis occiderit ꝙ is iussu tuo hereditatem adierit. nam hereditatis [b] quoqz amisse rationem esse habẽdam cõstat. Item si ex pari mularum vnam: vel ex quadrigis equorum vnum quis occiderit: vel ex comedis [c] vnᵒ seruᵒ occisus fuerit non solũ occisi fit estimatio: sed eo amplius id quoqz computatur quanti depreciati sunt qui supersunt [d].

❡ Tertio legis aquilie nõ soluz ciuiliter: sed etiã criminaliter põt intentari. h. đ. Angelus aretinus.

❡ Liberum aũt ẽ ei cuius seruᵒ occcisus fuerit et ex iudicio ꝑ uatio legis aquilie dãnũ [c] prosequi:ꝛ capitalis [f] criminis eũ reum facere. Caput ꝫm legis aquilie in vsu non est.

❡ Ex tertio capite legis aquilie compe tit actio ꝑ alio dãno q̃ꝫ mortis illatione:ꝛ ꝓ oĩ re in qua circa mortem dãnum datũ fit. Et fit estimatio quãti plurimi fuit a.xxx.diebᵒ supra.h.đ. Aretinus.[vj][vj]. Additio. Et scias in hoc capite caueri de oĩ dãno:ꝗ̃ nõ caueᵗ in ꝑimo ꝛ in illo mors venit sicut i illo. Ita q̃ dãnũ datũ i ceteris animalibus vel rebus non animatis hoc tertio capite vẽdicatur.

❡ Capite tertio de

ad istum tex. fa.l. apud iulianũ.§.j. ff.đ leg.j. vbi pᵒ mortem et sic post delictũ heres teneᵗ ñ so lũ ad ꝫuũ mortuũ:ꝫ etiã ad hereditatẽ i q̃ erat instructᵒ.l.si seruũ.ff.đ ꝟbo.obli. in prin.

e ❡ Dãnũ.s.quãti fuerit in ãno retro vt.s̃ eo.in princi.

f ❡ Capitalis criminis.s.l. cor.de sic. vt.ff.eo.l. ide neracius.§.ꝫ si dolo seruᵒ ꝛ.§.ꝫ ꝛ si. nã ꝛ ꝑ seruo occiso ea.l.agiᵗ: vt ꝑ libero vt.ff.ad l.cor.đ sic. l.j.§.j.do

nec tamen agitur vna non poterit agi reliq̄: vt. ff. de publi. iudi. l. iiij. & ff. vi bo. rap. l. j §. j. sz pacto vno aget reliquo: vt C. q̄n ciuilis actio p̄re. crimi. l. j. & ff. vi bo. rap. l. ij. §. j.

a ¶ Cetero dãno. q̄d .s. nõ cõtinet̃ i primo capite vt. s. eod. in prin.

b ¶ Rupti. q̄d v̄bũ ē legis tertij capitis. Accursius.

Ruptũ.

c ¶ Sufficere. sed nõ ē nouũ vt specialiter q̄busdã enumerat̃ gñaliter subijciat̃ v̄bũ i quo singula ɔplectãtur: vt. ff. eo. si seru⁹ seruũ. §. inquit lex. Accursi⁹.

d ¶ Aut culpa. etiam leuissima. vt. ff. eodē. l. in lege aquil. et. l. leuissimã al's nõ: vt. s. eo. §. iniuria. Accursi⁹.

e ¶ Ex hoc. s. tertio q̄d est loco secũdi. Accur.

f ¶ Damno. i. dãno dato i certis reb⁹. Accursi⁹.

g ¶ Xxx. sz q̄re min⁹ spaciũ in tertio capite q̃ in p̄mo apponit̃? Rñ. q: i p̄mo ḡui⁹ delīq̄t: et iõ ḡui⁹ punitur: vt. ff. d̄ offi. p̄. l. diuus. & meli⁹ facit lex p̄cedens. Accursi⁹.

h ¶ At nec plurimi q̄dē v̄buz adijcit̃: i. nõ ē positum i hoc tertio capite.

i ¶ plebē romanam. ergo est plebiscitũ q̄d ē verũ: vt. ff. eo. l. j. & s. de iure natura. §. plebiscitum.

omni cetero dãno [a] cauetur. Itaq̃ si q̄s seruum vel eam quadrupedem que pecudum numero est vulnerauit siue eaz quadrupedem que pecudũ numero non est veluti canem aut ferã bestiã vulnerauerit: aut occiderit: hoc capite actio ɔstituitur. In ceteris quoq̃ omnibus animalibus. Item i oĩbus reb⁹ q̄ aĩa carēt: dãnũ p̄ iĩuriã datum hac parte vēdicatur. Si quid enim vstum aut ruptum aut fractum fuerit actio: ex hoc capite constituitur: q̃q̃ poterit sola rupti[b] appellatio i omnes istas cãs sufficere[c]. Ruptũ em̄ itelligit̃ q̄d quoq̄ mõ corruptũ ē. Vn̄ nõ solũ fracta aut vsta: sz etiam scissa & collisa et effusa & quoq̄ modo perēpta atq̃ deteriora facta hoc v̄bo cõtinet̃. Deniq̃ respõsum est si q̄s i alienũ vinũ aut oleum id miscuerit: quo naturalis bonitas vini aut olei corrumperetur ex hac parte legis aquile eum teneri. Illud palam est sicut ex primo capite ita demum quisq̃ tenetur si dolo aut culpa[d] eius homo aut quadrupes occisus occisa ve fuerit: ita ex hoc[e] capite de dolo aut culpa: et de cetero damno[f] q̄uēq̃ teneri. ¶ Ex hoc tamen capite non quãti in eo anno: sed quãti in diebus. xxx.[g] p̄ximis res fuerit: obligatur is qui damnum dederit. At nec plurimi quidem verbum adijcitur[h]. Sz sabino recte placuit perinde habendam estimationē ac si etiam hac parte plurimi verbum adiectuz fuisset. nam plebem romanam[i] que aquilio tribuno interrogante hanc legem tulit contentã fuisse: q̃

☞ a ¶ Prima parte. Que enim in prefationib⁹ dicūtur in cōtractib⁹ repetita traduntur: vt. ff. de ꝟb. obli. l. titia. §. idē respōdet. l. qđ sic. et. ff. de re. du. l. fi. et. C. fami. her. l. quotiēs. ꝛ. ff. de cōdi. insti. l. cum seruus. ꝛ. ff. đ ac. emp. l. si vēditor hominis. ꝛ. ff. de cōtrahen. emp. q̄ fūdum. et de lega. iij. l. in repetendis. et de condi. ꝛ de mōstra. l. auia. al's quia. ꝛ. l. libertis. et ff. de lega. ij. l. latin⁹ et. ff. de fun. īstru. l. iij. et. l. seie. §. gaio. ꝛ. ff. de pac. do. cū pater. sed argu. contraria sūt ff. đ an. le. l. seio. al's ff. de adi. le. l. seia. ꝛ ff. de fidei cō. li. l. fi.

b ¶ Mortuus. q: q̄ occasione dāni dat dānū đ dissevꝭ. vt. ff. e. l. q̄. occidit. §.

Damni dans cām dānum dedisse videtur.

prima parte a eoverbovsa est.

¶ Damnū datū de corpore in corp⁹ purgatur ꝑ directā actionē legis aquilie. Sȝ si datur de nō corpore in corpus hȝ locū vtilis actio. Sȝ si et nō corpore in nō corp⁹ dānū datum sit: hȝ locum actio ī factum. hoc dicit Accursius.

¶ Ceterū placuit ita demum directam ex hac lege actionē esse si quis ꝓcipue in corpore suo damnū dederit. Ideoq̧ in euȝ q̄ alio mō dānum dederit: vtiles actiōes dari solent: veluti si quis hominē alienū aut pecus ita incluserit vt fame necareꝭ: aut iumentum ita vehemēter egerit vt rūperetur: aut pecus ītantuȝ exagitauerit vt precipitareꝭ: aut si quis alieno seruo persuaserit vt in arborem ascenderet vl' in puteū descēderet: ꝛ is ascēdēdo vel descēdēdo aut mortu⁹ b aut aliq̄ pte corporis lesus fuerit: vtilis actio c in eum datur. Sed si quis alienum seruum aut de ponte aut de ripa in flumen deiecerit: et is suffocatus fuerit eo ꝙ proiecit corpore suo damnuȝ dedisse non difficulter d intelligi potest ideoq̧ ipsa lege aquilia e tenetur. Sed si non corpore damnum fuerit datum: neq̧ corpus lesum fuerit: sed alio modo alicui damnum contigit cum non sufficit neq̧ directa neq̧ vtilis legis aquilie actio placuit eum qui obnoxius fuerit in factum f actione teneri.

in hac qȝ actiōe. [vij] vij.

Additio. Tu dic ꝺȝ Florē. ibi. ꝙ aut q̄s dat operā rei licite et adhibet illam diligentiam quā potest: et tūc non tenetur de his que postea sequūtur: vt đ. §. i hac in fi. secus si non adhibeat diligentiam aut det operā rei illicite: q: tenet. argu. ff. eo. l. itē mela. in princi. ꝛ ē glo. in. c. sicut nobis. extra đ testibus.

c ¶ Utilis actio ī eū daꭍ. s. l. aquil. ꝛ nihilomin⁹ ī factū: vt ff. eodē itē si obstetrix §. si quis hominez.

d ¶ Non difficulꭍ. imo facile vt. ff. eo. q̄ actione §. pe.

e ¶ Lege aq̄lia. i. directa actione legis aquilie.

f ¶ In factū actione. id est subsidiaria que in dānis

datur que.l.aquilia nō ɔprehendūtur vel nō tenētur:vt.ff.eo.si seruū.§.fi.ꝛ videtur hec esse pretoria: vt ff.de pre.ver.l.quia actionum.

a ¶ Si quis misericordia.sed si nō ductꝰ misericordia datꝰ furti: vt.ff.ď dolo.l.et elegāter.§.idē labeo Accursiꝰ.

b ¶ Compeditū.est eñ dolo ꝓximū: vt ff.deposi.l.si hoiez.j.respō.

c ¶ Ut fugeret.hic no. qñqꝫ damnum datꝰ a corpore i corpus:ꝛ tūc locū habet actio legis aquilie directa:quādoqꝫ a nō corpore in corpus:vt ptꝫ per multa exempla.s.proxi.§.qñqꝫ ecōtrario de corpore i nō corpus:vt si anuluꝫ excussit vt i aquā caderet:vt.ff.eo.si seruus seruū.§.si quis de manu.ꝛ in his duobꝰ casibꝰ hꝫ locum vtilis actio legis aquilie.et nihilominꝰ in factum ꝫm Jo.vt.ff.eo.l.quēadmodū.§.magistratꝰ.alꝰs municipales cū vtroqꝫ casu vtrāqꝫ reperiam dari ꝫm Jo.vt.ff.vi bo.rap.l.ij.§.si publicā.quandoqꝫ a non corpore in non corpus:ꝛ tunc subsidiaria in factum competit:vt.ff.eo.si seruum.§.si.de qua actiōe i factū quot habet naturas:dic vt.ff.de prescrip.ver.in rubrica.ꝛ vt dicemus.j.de inter.§.si.Accursius.

Dānū datꝰ q̄drupl'r.

...ri. Ueluti si qs [a] misericordia ductꝰ alienum seruum compeditum [b] soluerit vt fugeret [c].

¶ De iniurijs.

¶ Iniuria potest capi generaliter ꝛ specialiter. Et specialitꝰ sumitꝰ tripliciꝰ. hoc dicit Aretinus.

Generaliter [d] iniuria dicitꝰ omne qđ non iure fit. Specialiter alꝰs cōtumelia que a cōtemnēdo dicta est quam greci [e] apellāt: alꝰs culpa quā greci dicunt: sicut in lege aquilia damnū iniuria datum accipitur. Alꝰs iniquitas ꝛ iniusticia [f] quā greci vocant. Cū enim pretor vel iudex nō iure contra quē pronunciat iniuriam accepisse [g] dicitur.

¶ Post alia priuata delicta ꝛ de iniurijs ponit qđ priuatū est delictū. i.non publicū.nec eñ cuilibet cōpetit:sed iniuriato tm̄. Accusius. Continuatio.

Generaliter. ¶ Totꝰ iste ti. diuiditꝰ i sex partes ꝓncipales. Primo ponitur qđ modis accipitur iniuria:ꝛ q̄liter committitꝰ. Secundo ex cuiꝰ ꝑsona nobis iniuria illata intelligitꝰ. Tertio q̄ est pena actiōis iniuriarum. Quarto qñ iniuria atrox estimatur. Quito qꝛ ꝓ iniuria potest etiā criminaliter agi:et an tunc possit interuenire ꝓcurator. Sexto quando tollatꝰ ista actio. secūda ibi. Patitur autē. tertia ibi. Pena aūt. qrta ibi. Atrox. qnta ibi. In summa. sexta ibi. Sed hec actio. diuisio:

d ¶ Gñalitꝰ.facit.ff.eo.l.j.Accursiꝰ.

e ¶ Greci ybrin appellant. ybris grece dicitur cōtumelia latine vt asserit textus. Enclema est culpa:anomia iniqtas. Adicia est iniusticia. Inde adicō.id est iniustum. Expositio greci.

f ¶ Iniusticia. iniqtatē committit iudex quādo cōtra equitatem ꝓnūciat. iniusticiā qñ cōtra strictū ius. iniquitatē ꝛ iniusticiā quādo contra vtrūqꝫ ꝓnūciauit. Accursius. Iniquitas ꝛ iniusticia diuersa sunt.

g ¶ Accepisse dicitꝰ.s.ille ɔtra quē est iudicatū. Uel dic accepisse.i. se-

¶ De iniurijs.

cisse iudicem. sic. ff. de dam. infec. ꝑ culus Accursius.

Conuitium.

a ¶ Iniuria. hic prosequitur ꝑut hoc ti. accipitur.

b ¶ Conuitium. quasi conuocium: cū in vnū plures voces ꝑferū tur: vt. ff. eo. itē apd labeonem. §. cōuitiū. [viij] viij. Baldus. Nota q̄ verbū iniuriosum dicit siue i genere siue in specie improparet aliqd delictū cōmissū: vt no. Bar. Bal. ⁊ docto. i. l. iij. in princi. ff. de libe. et posthu.

¶ Iniuria cōmittit nō solū factis: sz verbis et scriptura et aliis multis modis. Ang.

¶ Iniuria[a] aūt cōmittit nō solū cū qs pugno pulsat⁹: aut fustibus cesus: vel etiā verberatus erit: sed et si cui cōuitium[b] factum fuerit: siue cui⁹ bona quasi[c] debitoris qui nihil deberet possessa fuerit ab eo q̄ intelligebat[d] nihil eū sibi debere: vel si quis ad infamiam alicuius libelluz aut carnem aut hystoriā scripserit: cōposuerit ediderit: dolo ve malo fecerit q̄ qd eoꝝ: fieret[e] siue qs matrē fami.[f] aut p̄textatū s p̄textatā ve assecta t⁹[h] fuerit: siue cui⁹[i] pudicitia attēta esse dicet: ⁊ deniq̄ aliis plurimis[k] modis admitti iniuriā manifestum est.

¶ Si fit iniuriā filio vel vxori alicuius: etiā p̄r marit⁹ vel socer dicitur eam pati vt habeat actionem iniuriarū. hoc dicit Aretinus.

¶ Patitur autem quis iniuriam non solum per semetipsum: sed etiā per liberos suos qs ī potestate[l] habet. Item per

c ¶ Quasi debitoris. cū nō eēt: vt hic et. ff. eo. l. si iurie. Accursius.

d ¶ Qui itelligebat. ex affectu em̄ fit iniuria vt. ff. eo. l. iij. Sz qd si erat vere debitor? Adhuc videt idem cū nihil adeo durum sit q̄ familiaritatē pōpāq̄ ostēdi. quid em̄ tam duꝝ tāq̄ inhumanū q̄ publicationē pōpāq̄ reꝝ familiarisi ⁊ paupertatē detegi ⁊ vtilitatē si ē: vt. C. quādo ⁊ quibus debetur quarta pars ex bo. de leg. ij. §. j. sed dico contra si iure cū ꝑuocaui: vel meū debitorē appellaui cū eēt: vt ar. ff. eo. cū q. i ꝑn.

Paupertatē detegere duꝝ est.

e ¶ Fieret. nisi nocēs erat. nā pctā nocētiū nota esse expedit: vt. ff. eo. eum qui in prin.

f ¶ Matrēfami. matrēfamilias dicim⁹ que ē note auctoritatis et honeste vite i domo sua: vt. ff. de li. exhi. l. iij. §. fi. et. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. nā ciuiū.

Matrisfamilias.

g ¶ Pretextatū. p̄textata genus ē vestis q̄ nobiliores ciues romani solebāt vti. vnde si alius q̄ cui pmissū erat deferebat in alicui⁹ psone certe ignominiā iniuriarū tenebat illi quē insectabatur: sic plerūq̄ fit. Accursius.

Pretexta qd est.

h ¶ Affectatus. assectari ē frequēter sequi: sic plerūq̄. sz attentare est blando sermone pudicitiā alicui⁹ ipetere: vt. ff. eo. item apud labeonē. §. aliud.

Affectari. Attentari.

i ¶ Cuius. id est alicuius.

k ¶ Plurimis modis. qui notant ff. eo. ꝑ to. ⁊. C. eo. ꝑ totum.

l ¶ In potestate habet. si ille qui iniuriam facit scit eos esse in pote-

state:licet ignoret i cui⁹ ptāte sint: alioquin nō:sicut marito si muliere viduam credat:vt.ff.e.l.eū qui nocentem.§.fi. Accursius.

a ¶ per vxorē suā.vel sponsam:vt ff.eō.l. itē apud labeonē §.spō sū quoq3.

b ¶ Sed etiā pris licet i potestate patris ei⁹ nō esset:vt.ff. eod.l.j.§. itē.[ix]ix.

Nā actio. Ista glo. nō est vera per.l.sz si vnus.§. ait pretor. ꝟ. emācipatus .ff. eo.et ibi videt gl. primū si non cōpetit patri actio iniuriarum

vxorem [a] suā: id eñ magis p̄ualuit. Itaq3 si filie alicui⁹ q̄ tiᷓ tio nupta est iniuriam feceris: non solum filie nomine tecum iniuriarum agi potest;sed etiam patris [b] quoq3 et mariti nomine. Cōtra autem si viro iniuria facta sit vxor iniuriarum agere non pōt. Defendi eñ vxores a viris: nō viros ab vxoribus equum est. Sed et socer nurus noīe cuius [c] vir in ei⁹ potestate est iiuriaꝝ agere potest.

qñ credidit pulsatum fore paterfa. vt.d.l.eum qui.§.fi.ff.eo.ergo multofortius nō cōpetit sibi quando in veritate est paterfa.s.qñ est emanci patus ſm Jo.fa.qd credo verum.

c ¶ Cuius.s.femine vel nurus.

Seruis an fiat iiuria. d ¶ Nulla iiuria.q̄tum ad hoc vt agant.s. inspecto iure ciuili: sed sic inspecto iure naturali:vt.ff.eo.eum qui §.j.et.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.l.ij.ꝛ.ē.de his qui sunt sui vel alie.iur.§.fi.que sunt contraria.

e ¶ Per liberos.i.filios.

f ¶ Atrocius.q̄s equum sit.

g ¶ Et quod aperte repete.et cum idem commissum fuerit quod ꝛc.si autem non domini contumeliam: sed serui tantum:tamen adhuc nō debet inulta relinqui a pretore.vt ff.eo.item apud labeonez §.si quis sic fecit.

¶ Et iniuria facta sit vno nō agit seruus sed ei⁹ dñs ū iniuria i sua ɔtumeliā fiat vł fuerit atrox.h.d. Areti.

¶ Seruus aūt ipsis quidē nulla [d] iniuria fieri intelligitur:sed dño ꝑ eos fieri videtur. Nō tñ iisdē modis quibus etiam ꝑ liberos [e] et vxores sed ita cuz quid atrocius [f] commissuz fuerit:et quod aperte [g] ad coutumeliam dñi respicit [h]. Ueluti si quis alienum seruū atrociter verberauerit:ꝛ in hunc casum [i]

[i] j. Domino. Nota q̄ maleficium nō debet remanere impunitum l. ita vul. ff.ad.l.aquil. Ex quo not. q̄ si iniuriam passus non potest agere ex forma statuti: q2 forte non sol uit collectas:tamē iudex ex suo officio pōt iniuriantem punire:vt dico.§. si quis sic fecit. Et est bonus text⁹.et ibi Bar. in.l.non solum.§.q̄sq̄s.ff.eo.

h ¶ Ad contumeliam domini respicit.his duobus casibus domino datur actio:hoc est siue ad eius contumeliam fiat iniuria:siue seruus atrociter verberetur:et tūc domin⁹ aget propter iniuriā seruo factam nō tñ serui nomine q̄si seruo ɔpetat actio:sed i primo casu suo nomine pro iniuria.s.sibi commissa.

i ¶ In hunc casum.nō solū i superiori casu qñ ad contumeliam dñi facta est iniuria.

a ¶ Dñs. immo pro parte dominij vt. ff. eo. l. sed non esse. cõtra. So. nõ contradicit si recte intelligatur. naz quilibet agit ratione dimidie: vt si duo sunt: vnus nobilis: alius ignobilis: si seruus eẽt totus nobilis ageret iniur. in. xx. nũc ergo aget in. x. ignobilis autez ageret in. x. si esset totus suus. v. nunc ergo agit in. v. et ita quilz pro parte sua et rõ dignitatis habetur. [ij] Vel ibi erãt pares pro omia domini. ij.

Additio.

Hec solũ cõmuniter tenetur: vt hic per Angelũ aretinum.

b ¶ Sed ex dominorum persona. q. d. non ex serui persona.

c ¶ Magis. quam titio.

d ¶ Me-

actio pponitur. At si quis seruo conuitium fecerit: vel pugno eũ pcusserit: nulla in eum actio dño competit.

¶ Pro iniuria illata seruo communi agit vterqz dñs habita distinctione dignitatis vtriusqz. hoc dicit Aretinus.

¶ Si cõmuni seruo iiuria facta sit equũ est non pro ea parte q̃ dominus [a] quisqz est estimationem iniurie fieri: sed [b] ex dñorũ persona: qz ipsis fit iniuria. Qd si vsufru. in seruo. titij est: pprietas meuij. est: magis [c] meuio [d] iniuria fieri intelligit.

Pro iniuria facta libero homini et seruo alieno qui seruiuit nobis bona fide si facta fuerit in despectum competit nobis actio iniuriarũ. hoc dicit Aretinus.

¶ Sed si libero homini q̃ tibi bona fide seruit iniuria facta sit: nulla tibi actio dabitur: sed suo nomine is experiri poterit: nisi in contumeliã tuã pulsat⁹ sit: tunc enim competit et tibi [e] iniuriarũ actio. Idez ergo est et in seruo alieno bona fide tibi seruiente: vt totiens admittatur iniuriarũ actio quotiens in tuã contumeliaz [f] iniuria ei facta sit.

¶ Pena iniuriarum est pecuniaria que fuerit estimata et per iudicem taxata: que estimatio et taxatio crescit vel diminuitur secundum personarum dignitatem et conditionem. hoc dicit Aretinus.

¶ Pena autem iniuriarum ex. l. xij. tabularuz introducta est propter membrum [g]

nio. nisi ad contumeliam vsufru. facta sit: vt. ff. eo. l. item. §. si vsumfru. et. §. item si liberum.

e ¶ Et tibi. non solum ei.

f ¶ In tuam cõtumeliã. nec minus ipse iniuriarum aget: ideo in fructuario distingui oportet: vt. ff. e. item. §. itẽ si liberuz.

g ¶ Membrum. puta manuz vel pedẽ. [ij] ij.

Additio.

Nota ex textu et glo. quid dicat mẽbrum: et habetur in. l. non sunt liberi. per gl. et doctores. Et an deus dicatur membrum habere in. l. an deus. ff. de edilitio edicto. de quo vide Barto. Ange. et Johannem de imo. l. ij. ff. de publi. iudi.

quidem ruptum[a] talio[b] erat. propter os vero factum nūmarie pene erant cōstitute quasi i magna[c] veterum paupertate. Sed postea pretores permittebant ipsis qui iniuriā passi sunt eam estimare vt iudex vel tāti reū cōdemnet quanti iniuriaz passus estimauerit[d] vel minoris prout ei visuz fuerit.

¶ Sz pena quidē in iure q̄ ex lege .xij. tabula. introducta est ī dissuetudinē abijt quam autem pretores introduxerunt q̄ etiā honoraria[e] appellaṫ: ī iudicijs frequentatur. Nam sm gradum dignitatis viteq; honestatē crescit aut minuiṫ estimatio[f] iniurie. Qui gradus condemnationis ⁊ in seruili psona non immerito seruatur: vt aliud in seruo actore[g]: aliud in medij actus homine[h]: aliud in vilissimo vel compedito[i] ius estimationis cōstituatur.

¶ Lege cornelia de iniurijs tenetur qs etiam in tribus casibus hic specificatis ⁊ domus nostra dicitur etiam conducta. hoc dicit Aretinus.

¶ Sed et lex cornelia[k] de iiurijs loquitur ⁊ iniuriarū actionem introduxit[l] que ꝯpetit ob eā rē ꝙ se

a ¶ Ruptum. id est detruncatum Accursius.

Talio. b ¶ Talio. id est similitudo supplicij: vt membrum pro membro. Accursius florentinus.

c ¶ Quasi in magna. hec est ratio non ad proximum: sed ad illd qd erat pena talionis.

d ¶ Estimauerit. per sacramentū taxatiōe iudicij. [iiij] iiij.

Additio. Et si pars estiat cuz iuramēto pro quanto noluis. sec illd pati: ⁊ postea iudex taxat: et sm ipsam taxationem debet peti fieri cōdēnatio: vt p Bar. in. l. iniuriarum. ff. eo. Angelus.

e ¶ Honoraria. facit. s. de iure na. §. proponebant.

f ¶ Estimatio. pposita actione iniuriarum pretoria que anno continuo tollitur: vt. C. eodem. l. si nō cōuitij. nisi in casu vbi anno vtili daṫ vt. ff. ꝙ metus causa. l. si cum exce. §. post annum.

g ¶ In seruo actore. i. castaldo.

h ¶ Medij actus hoie. qui mesonauta: als mediastinus dicitur. ff. nau. cau. stabu. l. j. §. ij.

i ¶ Uel compedito. id est in eo seruo q̄ nullam aliaz affert vtilitatem: sz tm̄ litigatus stat.

Lex cornelia vnde dicitur. k ¶ Lex cornelia. ideo sic dicta: qr cornelius silla pfect⁹ prius eaz fecit: vt. ff. de accu. l. hos accusare in fine. l.

Actio iniuriarū an sit ānualis in oib⁹ casib⁹. l ¶ Introduxit. scilicet dicta. l. corne. in qua actiōe cōdemnatio fit estimatione iudicis iureiu. in litē: vt ff. eodem. in constitutionib⁹.

Sed nū quid his casib⁹ q̄ tres sunt ex. l. cor. est hec actio ppetua. Dicūt qdā: vt. W. ꝙ sic. cū ois actio ex. l. descēdēs sit ppetua: vt. j. d ppe. ⁊ tē. ac. in pn. sz in hoc §. dicit eīn sp eā āno ꝯtinuo tolli: vt. C. e. l. si nō cōuitij. Et no. ꝙ his trib⁹ casib⁹ est ciuilis: als est vbiq; pretoria cū a ptore sit inducta: vt. ff. eo. l. pretor.

pulſatum[a] quis verberatum[b] ve vel domum[c] ſuam vi introitã eſſe dicat. Domũ aũt accepimus: ſiue ĩ p̃pa domo q̃s habitet: ſiue in conducta vel grat[is]: ſiue hoſpitio receptus ſit.

¶ Atrox iniuria eſtimatur ex qualitate facti: loci: & pſonar[um]. hoc dicit Aretinus.

¶ Atrox[d] iniuria eſtimatur vel ex facto[e]: veluti ſi quis ab alio vulneratus ſit vel fuſtibus ceſus. Uel ex loco: veluti ſi cui in theatro vel in foro vel in cõſpectu pretoris iniuria facta ſit. Uel ex pſona veluti ſi magiſtrat[us] iniuriã paſſus fuerit: vel ſi ſenatori ab hũili[f] pſona iniuria facta ſit: aut parenti patronoq[ue] fiat a liberis[g] vel libertis. Aliter eñ ſenatoris et parentis patroniq[ue]: aliter extranei et humilis pſone iniuria eſtimat[ur]. Nõnũq[uam][h] & loc[us] vulneris atrocẽ iniuriã facit: veluti ſi in oculo q̃s percuſſus fuerit. Parui autem refert vtrum prifa. an filiofa.[i] talis iniuria facta ſit: nã & hec atrox iniuria eſtiabit[ur].

¶ Ex qualibet iniuria poteſt agi ciuiliter ad eſtimationem: & criminaliter ad cõdemnationem extra ordinem: in quo iudicio criminali nõ poteſt interuenire procurator: niſi pro illuſtri perſona. hoc dicit Aretinus.

¶ In ſummna ſciẽdum eſt de omni iniuria eum qui paſſus eſt poſſe vel crimina

a ¶ Pulſatum.ſine dolore.
b ¶ Uerberatum.ſcz cum dolore: vt.ff.eodem.l.lex cor.§.j.
c ¶ Domũ.facit.ff.de his q[ui] deie. vel effuge.l.j.§.habitare.
d ¶ Atrox idõ atrox iniuria ab alia ſeparatur que ſit minor vt per hoc magis puniatur: vt ff.eodẽ.§.pena aũt. et facit.ff.eo.l.p̃tor edicit.§.at in actione.et.§.fi. & l.vulneris.& l.ſequen.
e ¶ Ex facto. mag[is] q[uam] ex p̃cio rei.vt.ff.de incen.rui.nau.l.pedius.§.j.
f ¶ Humili perſona.que ſit pſona humilis: dic vt.C.de inceſ.nup.l.humilem.
g ¶ A liberis vel libertis.q[ui]bus aduerſus parẽtes & patronos agere permittitur ſi ſit atrox iniuria facta eis parẽtibus & patronis vt.ff.eodez.l.pretor edi.§.preterea.

puta in oculo vel in ore: vt.ff.eodẽ.l.pretor.§.fi.& l.ſequen.[v]. v. [red word] Dicas ſm Sali.i.l.liquũ C.qui agno. non poſ.q[uod] licet p[ro] leui iniuria filius in poteſtate non poteſt patrẽ ſolẽniter accuſare: vt.l.lis nulla.ff.de iudi.tamẽ iudicis officium poteſt implorare p[ro] graui: vt.l.ſi lenones. C.de epiſ. audien. Emãcipatus quoq[ue] p[ro] leui delicto non accuſat: ſz pro graui ſic: dũmodo ciuiliter agi nõ poſſit: al[ia]s ſecus: vt h[ic] p[ro] docto.
h ¶ Nõnũq[uam].i.aliquãdo: ſic due negationes faciunt vnã affirmationem.
i ¶ Filiofamilias. niſi q[uia] lata iniuria a filio due actiones naſcuntur: & vtrũſq[ue] exercitium competit patri: vt.ff.eodem.l.ſi vnus.§. filiofa. & l.pater. ſed facta iniuria

patri non ideo filius eget:
a Agere. et sic tollitur vnum iudicium per aliud: cū tamen vtrūque sit productum ad vindictam: vt.ff. eo.pretor.§.j.et.l.quod senatus.secus si alterum esset de re familiari vt.C. quādo ciuilis actio crimi.pre. l.j.et ideo si de iniuria atroci actio ē iniur. nihilominus pōt agi.l. ad aquilia. ad dānū: et econuerso: nec enim in actione iniuriarum agitur ad damnum: sed ad contumeliam: vt.ff.eo.l. labeo.§.si quis. verberato.[vi] vi.

Additio. Immo venit damnū quādo quis esset cariturus vt opa serui debilitati.l. qui seruum. et quod ibi nota.ff.de actio. et obligatio.sz ad.l.aquiliam venit damnum etiā extrinsecum: et sic estimatur hereditas in qua erat institutus seruus mortuus: et ideo vna non tollitur per aliam: vt per Angelum hic.

b Quod dictum est.vt.s.eod.§. pena.in fine.§.

c Pena pecuniaria.scilicet actori danda.[vij] vij.

Additio. Et sic vbi pena est in arbitrio iudicis potest suum arbitriū extēdere vsque ad mortem: quod est verum pensata et attenta facti qualitate.l. pedius.§.j.ff. de incen.rui.

liter agere[a] vel ciuiliter. Et siquidem ciuiliter agit estimatione facta sm quod dictū[b] est pena[c] reo imponitur. Sin autem criminaliter officio iudicis extraordinaria[d] pena reo irrogatur. Hoc videlicet obseruando quod zenoniana cōstitutio[e] introduxit: vt viri illustres[f] quique sup eos sunt: et per procuratores possint actionem[g] iniuriarum criminaliter vel per se qui vel suscipere sm eius tenorem qui ex ipsa manifestius apparet[h].

Faciens fieri iniuriam ita punitur sicut faciens. Aretinus.

Non solum autem is iniuriarū tenetur q̄ fecit iniuriā: id est qui

naufra. vide Angelum aretinum hic.

d Extraordinaria: scilicet capitis vel status si iudici sedeat vel pecuniaria inferenda fisco non actori vt.ff.eo. l.fina. Et sic vbi pena est in arbitrio iudicis pōt suum arbitriū extēdere vsque ad mortem quod est verum pensata et attentata facti qualitate.l.pedius.§.j. ff.de incē. rui. nau. Itē ex hac glosa elici potest q si agatur de crimine ad penam pecuniariam fisco applicandam: iudicium dicitur esse criminale.

e Constitutio. vt.C.eodem.l. finali.

f Illustres. hi sunt qui tm̄ nomine illustres sunt: et non dignitate. Illi autem sunt supra eos qui dignitatem et administrationez habēt supra quos nemo est nisi imperator: quod dic vt notatur in autentica vt ab illustribus et qui supra eos sunt.colla.v.

g Actionem.id est accusationē. et est speciale in accusatione: alias contra: vt.ff.de procuratoribus.l.licet.§.ad actionem.et.ff.de publi.iudi.l.penulti.§.ad crimen.

h Apparet.dic ergo casum eius legis.

Additio. Pena arbitraria ad mortem extēdit

percussit: verum ille quoque tenebitur qui dolo fecit iniuriam: vel qui procurauit vt cui[a] mala[b] pugno percuteretur[c].

¶ Actio iniuriarum nõ nascit: nisi ab initio iniuriatus in animo suo iniuriã reuocauerit. Uel sic secundum glossam. Actio iniuriarum nata tollit dissimulatione. h.d. Arc.

¶ Hec actio dissimulatione[d] aboletur: & ideo si quis iniuriam dereliquerit: hoc est statim passus ad animum suum nõ reuocauerit[e] postea ex penitentia remissam iniuriam non poterit recolere.

a ¶ Ut cui. id est alicui: vel cuius id est alicuius.

b ¶ Mala. id est maxilla.

c ¶ Percuteretur. sed videtur q ex tali cõsilio nõ teneatur: vt. s. de obligat. q ex delict. nascũtur. §. ope. in fine. §. sed dic vt ibi diximus. itẽ arg. s. man. §. tua tm. ibi. q nemo ex consilio.

d ¶ Dissimulatõe. vt si risit vel lusit vel comedit cum eo postea. Item tollit nudo pacto ipso iure: vt. ff. de pac. si tibi. §. quedã actiones. Sed nunquid est nata etiã statim facta iniuria: an ita demum si dicat ad animũ reuoco: quod vltimũ dicit. B. vt dicũt. Sed certe immo est nata statim iniuria. nec enim ex reuocatione ad animũ vel ex verbis talibus nascitur hec actio: sed ex cõtumelia: vt. ff. de pactis. l. si vnus. §. pactus. Item quomodo aboletur nisi esset nata. Certe nullo modo: vt. ff. de iniu. rup. testa. l. nam & si. §. post defectum. & ff. de verborum obliga. l. decem. [viij] viij.

Baldus. Et dũ glo. dicit vel comedit cum eo postea dic verũ si hoc fecit motu proprio: al's secus. puta q ambo fuerunt inuitati ad nuptias vel in ecclesia eum recepit ad osculum pacis. nam potuit salua honestate recusare. cle. si. de sentẽ. excõica. Johan. fa.

e ¶ Non reuocauerit. i. aboleuerit: non enim oportet dicere ad animũ reuoco: sed sufficit si remaneat iratus & ei non recõcilietur. Sed quid si in vltima voluntate in penitẽtia remittit quasi coactus morte & postea conualet nunquid renascit? vr q sic: vt arg. s. de donat. §. mortis causa. Itẽ q coactus remisit vñ pretor ratũ nõ habet: vt. ff. q metus causa. l. j. sed cõtradico: quia fuit semel extincta: vnde in perpetuum resuscitari non potest: vt. ff. de solu. qui res. §. aream. Item presumo q perpetuo voluerit remittere siue conualuerit siue non. nam al's nõ potuit bene penitere. presumam ergo eum non fuisse immemorem diuine salutis: vt. C. ad. l. iuliam repet. l. finali. Item est contra ad id quod hic dicit nuda voluntate tolli hanc actionem. ff. de nego. gest. l. pomponius. ibi. Nam quomodo &c. sed certe ab initio tollitur nuda voluntate & simplici: vel vnius tm. sed si semel ad animum reuocauerit non remittitur per nudam volũtatẽ: sed per volũtatẽ nudã verbis vel pacto expressam: sic et ipso iure vt dictum est per. l. ff. de pactis. si tibi. §. quedam. [ix] ix.

Baldus. De ista remissione iniurie. vide Barto. et doctores in. d. l. si tibi. §. j. de pactis.

Actio iniuriarũ quõ tollitur.

Iniuria in vltima volũtate remissa nõ pot plus reuocari.

¶ De obligationibus que ex quasi delicto nascuntur.

Conti- nuatio. ¶ Quia de obligationibus ex maleficio diximus: sequit͛ de his que ex quasi maleficio sunt. Accursius.

diuisio. Si iudex. ¶ Totus iste tit. diuiditur in duas partes principales. Primo ponit casus in q̄bus quis obligatur ex quasi maleficio Secundo qua actione his casibus agatur. secunda ibi. In his.

¶ De obligationib⁹ que ex quasi delicto nascuntur.

¶ Iudex q̄ p imperitiam male iudicat facit litem suā: et ex quasi maleficio tenetur in q̄tum equum videbitur iudicanti. h.d. Archidia.

Si iudex [a] litē suā [b] fecerit [c] non proprie ex maleficio obligatus videtur: sz q꞉ neq; ex maleficio neq; ex ɔ̄ctu [d] obligatus est: ⁊ vtiq; peccasse aliq̄d intelligit͛: lz per imprudē tiā: ideo videt͛ quasi ex maleficio teneri: ⁊ inquātum de ea re equum religioni iudicantis videbitur [e]:

a ¶ Si iudex. siue sit paterfa. iudex: siue filiusfa. sed quando est filiusfa. pater de peculio tenet͛ inq̄tum fuit in peculio cum filiusfamilias litem suā fecit: vt ita sint duo specialia. Et quia dant de pecu. licet sit quasi maleficium: quod non est al's: vt. ff. de his q̄ deie. vel effu. l. j. §. si filius. Item quia inspicitur tempus quo fecit litem suā in condemnando: licet al's rei iudicate tē pus spectetur: vt. ff. de pecu. l. questium. ⁊ pbantur hec. ff. de iudi. l. si filiusfamilias. Uel dic q̄ filius conuenitur de peculio cum pater cōsueuit conueniri: vt no. in dicta. l. si filiusfamilias. [f] f.

Additio. Nota q̄ iste titulus non habet locū quando iudex per dolū vel corruptelam tulit sententiam: quia tunc tenetur ꝓprie ex delicto vt etiam notat Bar. in d. l. si filius.

b ¶ Litem suam. id est controuersiam vel litigium: vt in id teneatur ipse in quo lesit aliquez: ⁊ hoc quā ao per ignorantiam vel imperitiā: vt. j. sequitur. Nam si dolo tunc nō habet locum hic titulus: sed ex maleficio tenetur ⁊ fit infamis: vt. C. d pena iu. qui ma. iu. l. fina. Sz nū quid hec omnia in arbitrio locum habent? Dicit Ioh. q̄ sic: vt. C. d pact. l. si quis in cō scribēdo. arbiter si facit litē suā an sit puniendus sicut iudex. alij contra: cum possint pena peti tm̄: ⁊ nec sententia valeat: vt. C. de arbi. l. j. ⁊ l. ij. ⁊ maxime noua iura que loquuntur cum est iuratum ab arbitrio vel a partibus fm̄ q̄ nihil eis erit preter sacramentum: vt in auk. de iudi. §. quia vero. collat. vj. Sed certe sententia prima vera est nec obstat dicta auk. quia nihil erit ei: id est aubitrio preter sacramentum ⁊c. scz vt possit cogere partes suo stare iudicio: vel eis. i. partib⁹ nam vocabit alteram partem per iuramentum: sed ⁊ contra arbitriū nihilomin⁹ aget: vt dictū est: ⁊ per actionem in factum: vt. j. eo. §. fi.

c ¶ Fecerit. i. male iudicauerit.

d ¶ Ex cōtractu. vel quasi. Accur.

e ¶ Uidebitur. vt si dubitauit circa legem fusiam caninam durius punitur. Si autem in. l. illa gallus aquilius mitius puniatur: et hoc quando nō fuit data pecunia iudici. vel pmissa: al's graues pene se-

grentur:vt.C.de pena iudi. q̄ male iudi. in auk. nouo iurc. et facit ad hoc rn̄.ff.de varijs ⁊ extraor.cog.l. finali.al's.j.

a ℭ Habitabat. hospes plane nō tenet̄ s; is q̄ hospitiū dederit: vt.ff.ꝺ his q̄ deie. vel effu.l.j.§.pe.[ij]. ij. Accur.

Nota ꝙ qn̄ qs debet citari ad domū solite habitatiōis nō sufficit citari ad hospitiuz: iux.l.iiij.§.pretor. et ibi late Bar.ff.de dā.infec.

b ℭ Id positū.l; ipē nō posuerit. Accursius.

c ℭ Si ceciderit.nō em̄ specta tur:vt noceat. Accursius.

d ℭ Pena prestā da.

e ℭ Decē aureoruz. vel solidorum:vt.ff.ꝺ his q̄ deie.vel effu.l. si vo.§.ptor.

penam sustinebit.

ℭ Ille ex cuius domo aliquid proiicit̄ quod alteri noceat ex q̄si maleficio obligatur ad duplū estimationis dāni. Qui vo habet supra viā aliquod appensum qđ possit alteri nocere:tenet̄ pena decē aureorū. Pro homine vo libero occiso ē pena quinquaginta aureorū. Et si viuit et fuerit sibi nocitum tenetur in quātum iudex estimauerit. hoc dicit Aretinus.

ℭ Item is ex cuius cenaculo vel ꝓprio ipsius: vel conducto vel in quo gratis habitabat [a] deiectū effusus vel aliquid est: ita vt alicui noceret q̄si ex maleficio obligatus intelligit̄. Iđ autem non ꝓprie ex maleficio obligat̄ intelligit̄ q: plerunq; ob alteri⁹ cl'pā tenet̄ aut serui aut liberi.

ℭ Cui similis est is q̄ ea pte quavulgo iter fieri solet id positū[b] aut suspēsum h;: qđ potest (si ceciderit[c]) alicui nocere:quo casu pena[d] decem[e] aureoꝝ constituta est. de eo vo qđ deiectū effusumve est: dupli quāti dānū datuz sit cōstituta[f] est actio.

ℭ Ob hominē vo liberum occisum quinquaginta[g] aureoꝝ pena constituitur. Si vero viuat nocitūq; ei esse dicetur: quantum ob eam rē equum iudici videt̄ actio datur[h]. Iudex enim computare debet mercedes medicis prestitas:cetera ꝙ impendia que in curatione facta sunt preter ea operarum quib⁹ caruit: aut cariturus est ob id ꝙ

⁊.§.fi.⁊ tūc dicas actionē in factum fore annuā:vt.ff.de po.ac.l.fi.

f ℭ Constituta est actio.ꝑpetua q̄ heredi dat̄:sed in heredē nō dat̄:vt ff.de his qui deic.vel effuge.l.si vo.§.hec aūt actio.

g ℭ Qui quaq̄nta. ⁊ ideo certa pēa sta tuit̄:q: nō ꝑt estimatio liberi corpis fieri:vt.ff.ad l.rhodia; ꝺ iactu.l.ij.§.ij. et ꝯpetit hec actio itra annum:et nec heredi nec in heredē datur cu; sit penalis ⁊ popl'aris: que prius dat̄ ei cui⁹ magis interest: vt ff.de his q̄ deiece.vel effuderit. si vero §. q̄ aūt.

h ℭ Actio datur.ꝑpetua sibi.s; alij puta, heredi ꝑ eo si mortu⁹ est annalis dat̄ vt.ff. de his qui deiece. vel effu.l.si

Hom. liber e stimari nō pot

ƀo plures.§.hec aũt actio .ibi. sꝫ et si liberoꝝ ꝛc. Accursius.

a ¶ Est factus. qꝛ difficilimum est estimare futuras operas.

b ¶ Seorsum. id est separatus a patre.

c ¶ Nullã ee. etiã d̃ peculio: vt.ff. d̃ his q̃ deie. vel effu. l. j. et l. si filius. Accur.

d ¶ Litẽ suam fecerit. scilꝫ si sine patre habitauerit: q̃lẽ pater de peculio tenetur: vt.ff. de iudi. si filius. ƀm Johã. vel dic idẽ scilicet vt teneat ipse filius habitet cum patre vel nõ. sꝫ ƀm Azonẽ pater hic teneẽ de peculio vt dictũ ẽ etiã p̃r. l. ff. d̃ his q̃ deiece. vel effu. l. j. §. si fili⁹. filio ƀo cõdẽnato: ꝛ ibi pater teneẽ de peculio cũ videaẽ quasi cõtrahi cũ filio p sententiam: vt.ff. de noxa. actio. l. et si condemnatus. ꝛ. ff. de pecu. l. iij. §. idem scribit. [iij] iij.

inutilis est factus[a].

¶ Si ex cenaculo filij habitantis seorsum a patre aliquid fuerit proiectum vel aliq̃d fuerit appensum: vel fecerit litem suã: pater nõ teneẽ. hoc dicit Aretinus.

¶ Si filiusfamilias seorsum[b] a patre habitauerit: ꝛ q̃d ex cenaculo ei⁹ deiectum effusumve fuerit: siue q̃d positũ suspensumve habuerit cui⁹ casus periculosus ẽ: iuliano placuit in patrẽ nullã esse[c] actionẽ: sed cum ipõ filio agẽdũ esse. Q̃d ꝛ in filiofamilias iudice obseruãdũ est q̃ litẽ suam[d] fecerit.

¶ Pro furto vel dolo cõmisso in naui: vel in stabulo vel in caupona: teneẽ dñi seu ex quasi maleficio si dãnũ datũ fuit p aliquẽ cui⁹ opera vtantur. hoc dicit Aretinus.

¶ Itẽ[e] exercitor nauis: aut caupõe: aut stabuli: de dolo: aut furto q̃d in naui: aut caupona: aut stabulo factuꝫ erit q̃si ex maleficio[f] teneri videẽ si modo ipsius nullũ est maleficiũ: sed alicui⁹ eoꝝ quoꝝ opera nauẽ: aut cauponã: aut stabulum exercet. Cũ eñi neqꝫ ex maleficio neqꝫ ex ꝯctus[g] sit aduersus eũ ꝯstituta hic actio: et aliq̃ten⁹[h] culpe reus est: ꝙ opera maloꝝ hominũ vtereẽ: ideo quasi ex maleficio teneri videtur.

[Aretinus.] Dic ƀm Ange. ꝙ ista vltima videtur verior: qꝛ ex contractu vel quasi pater teneẽ de peculio nõ aũt ex delicto vel quasi.

e ¶ Itẽ exercitor. quis sit: dic vt. j. quod cuꝫ eo. §. ij.

f ¶ Quasi ex maleficio. id est actione in factum in duplum: vt.ff. nau. caupo. stabu. l. fin. ꝛ ff. fur. aduer. nau. cau. stab. l. j. Item est et alia in factum actio que est ex eo contractu de recepto vt.ff. nau. cau. stab. l. j. in p̃n. [iiij] iiij.

[Aretinus.] Et hic dicit Johannes fa. ꝙ si domin⁹ fuit cõdẽnatus ex facto nautarum ab eis potest repetere. argu. l. si colonus. ff. de aqua pluuia. arcen. ꝛ. l. si vero. §. cum autem. ff. de his qui deiece. vel effuge.

g ¶ Ex contractu. vel quasi.

h ¶ Aliquatenus culpe reus. fa-

cit.ff.ad.l.aquili. si seruus seruum §.proculus. et.ff. furti aduersus nautas caupones stabularios.l.j. §.penultimo.

a ¶ In his sūt casibus.scilicet supradictis oibus.

Actio ex maleficio et q̄si ex maleficio differunt.

b ¶ Here di.patiēti iniuriā: sz in casu de suspenso nō dat̄ heredi: vt diximus.s. e.§. ob hominez. Et no.h̄ differentiā inter actionē ex maleficio ⁊ q̄si. Nam vbi ex maleficio si plures sunt quilibet insolidū cōuenit̄: sz sec9 in hac actiōe ex q̄si maleficio. vt.C. de condi.fur.l.j.⁊.ff.nau.cau.stabu.l.j.et l.fi.§.si plures. Itē in actiōe ex maleficio vn9 soluēdo nō liberat aliū sz in hac sicvt.ff.nau.cau.sta.l.l3.§. possum9. Itē furi nō ɔcedunt̄ actiones ex maleficio: vt.ff.nau.cau.po. stabu.sz ⁊ ipi.sz in actiōe ex q̄si maleficio cōcedūtur: vt.d.§.possum9. datur etiā hec actio non cōcessa: vt ff.de his qui deie. vel effu..l. si vo plures.§.cū autem. Itē he generalius dātur heredibus actor̄ vt hic: q̄3 ille q̄ sunt ex maleficio: vt.j.de pe.⁊ tēpo.ac.§.sed heredibus.

c ¶ Aduersus heredem: vt.ff.de iudi.l.iulia.ait.⁊.ff.nau.cau.stabu. l.fina.§.penulti.

¶ Ex q̄si maleficio agit̄ actiōe in factū q̄ nō transit contra heredem. hoc dicit Aretinus.

¶ In his autez casibus a in factū actio cōpetit q̄ heredi b q̄dē dat̄ aduersus hr̄dē c aūt nō cōpetit.

¶ De actionibus.

¶ Non summat̄: q2 imperator diffiniendo procedit: nec possunt diffinitiōes breuius summari. h. d. Aretinus.

Superest d vt de actionibus loquamur.

d ¶ De actiōibus. iō ponit in plurali: q2 plures actiōes sunt: vt.j.eo. p totū: sz cū sint plures q̄re in singulari numero diffinit̄: vt.j.e.§.j. R̄n. l3 sit numerus singularis: t̄n ponit̄ vt genus: vt in alijs diffinitiōibus cōtingit: et sub se cōtinet oēs actiones. Item quare nō dicit de agēdo. R̄n. q2 illd est facti: hoc iuris.[v]

Additio. Uult dicere glo. q̄ gerundia denotāt actum put est in facto vt est in exercitio: quia detinetur a verbo quod significat agere vel pati: sed hic non tractatur de actionibus prout sunt in actu. sed prout sunt iuris: ita dicunt doctores hic. Et de gerundijs qualiter diuersa significent: ⁊ de ipsorum materia: vide per Angelum. ⁊ Jaso. hic.

Superest. ¶ Totus iste titul9 diuiditur in tres partes principales. Primo ponitur cōtinuatio istius tituli ad precedentes materias. Secundo diffinit̄ actio. Tertio ponitur diuisio omnium actionū secunda ibi prope principiū. Actio autem. tertia ibi. Omnium autem actionum.

e ¶ Superest. sed vnde superest? Respon. forma: vt.s. de iure na.§. fi. [vj] Uel dic q̄.s. tractatū est de obligationibus. quarum filie sunt actiones: vt.ff.de procura.l.licet.§. ea obligatio: ⁊.s. de verbo.obliga. in prin. ideo de filia post matrē ponit q̄si ordine successorio. [vij] vs.

¶ De actionibus.

Additio. Continuatio. ¶ Rubrica ista cōtinuari pōt: vt dicit glo.s. in ti.de oblig. quā sequit̄ Bal.hic. Uñ no.diligenter glo. Recursū hic positā sup rubricas q̄ soluit aliq̄s notabiles q̄ōnes dicēs sic

Vult dicere glo. q superest continuare de actionibus. quam continuationez format: vt in §. finali. §. de iure natura. vij. Hanc secundam cõtinuationez aliqualiter ĩpugnat. Jaco. bu. vide hic p doctorem Jasonem.

¶ Actio tripliciter sumitur.

Actio tripliciter sumitur. a ¶ Actio autẽ. nota q quandoq pro actu ponitur: vt in auk. de non alie. §. si minus. in fi. et C. de sacrosanc. ecc. auk. hoc ius porrectum. et. ff. de dona. inter vir. et vxorem. l. iij. §. sciendum. circa medium. Quãdoq pro accusatione criminali: vt C. quando ciuilis actio crimi. pre. l. j. quandoq pro iure agendi vel persequendi: vt hic. et. ff. eo. l. nihil. [viij] Jtẽ no. q illud quod de actione hic dicitur voluit. Pla. dicere de causa scilicet q causa sit actio: vt sicut apud dyaleticos dicitur argumentum quod ex propositione: assũptione: et con clusione consistit: non tñ conclusio si apud legistas actio causa agendi dicitur: vt si dicam cõuenio te ad. x. quia vẽdidi tibi equũ pro. x. sit idem ac si dicerem: ago cõtra te actione ex vendi. Sed Azo dixit q et verum est aliud esse causam et aliud actionem. nam obligatio est causa et mater actionis: vt ff. de procur. l. licet. §. ea obligatio. Actio et cã sunt diuersa sicut ergo aliud est obligatio: et aliud est actio: sic aliud est causa: et aliud actio. Jtem quia vendidi est factum: sed actio ẽ ius: vt. ff. de cur. fu. l. consilio. §. j. et fi. et hic. Jtem põt esse q vendidi et non competit mihi actio: qr nihil solutum est: vel qr remisi. vnde hec verba: quia vendidi non sunt actio. Jtem nomina certa actionum sunt a iure inducta: scilicet ex empto et similes: nec hoc inductum est vt causa sit actio. Si qs ergo hoc velit dicere non potest: cũ lex non dicat. ff. de supel. leg. l. labeo. in fi. Jtem si causa esset actio: frustra diceret lex mutari actionis nomẽ cuz agitur de dolo patroni vel parentis vel similium personarũ: de quorum dolo non agitur per actionẽ de dolo: sed per aactionem in factum Nam ad quid miraretur nomen cum tamen causa remaneret eadez si esset ius in sola causa. Concludo ergo et dico q aliud ẽ causa et aliud est actio. Jtem licet dixerim q nomina sunt actionum ex empto et similes. caue tibi qr nõ sunt actiões sed actionũ nomina: sicut hec dictio homo non est homo: sed significat hominem. viij. Hõ nõ est hõ.

¶ Actio autem a nihil aliud b est

Quarto modo capitur p administratione: vt in §. iuranduz in auk. vt iudi. sine quo suf. ix Sed si bene considerabis ar. Pla. nihil valet: qr arguit a parte integrali ad suum totuum: et sic est ibi fallacia.

b ¶ Nihil aliud est patet ergo q olim aliud erat. erat enim cõceptio verborũ formata a magistratibus: vt. ff. de orig. iur. l. ij. §. deide ex his et §. omniũ. vñ formula vulgaris dicebat: vt. ff. de fur. l. si fuus nañc. sz hodie hec solẽnitas ẽ sublata: vt. C. de formu. et ipe. l. j. et. ij. et etiã circa interdicta est sublata huiusmodi solẽnitas: vt. ĩ. de interdic. §. fi. [j] Sz que erat olim differẽtia inter actionem et interdicta. nam et interdicta erant verborum cõceptiões: vt. ĩ. de interdic. in prin. Respon. vt dicem9 ibi. At hodie nulla est differentia vt Interdicta et actiões nõ differunt.

inter interdicta et actiones:cum in terdictum nihil aliud sit ꝙ̃ actio p̄toria:vt.j.de interdictis.§.fi.[ij] j. Additio. Istā gl.reprobat Jac.qr si loqmur de actiōe ad actū deducta:⁊ sic ꝑ ut ꝑponitur i libello:tūc etiam hodie est vulgaris forma:qr cū debita forma est ꝑponēda:nō dico ꝙ illa exq̄sita antiqua vulgari formula:q̄ ⁊ si aliis verbis fiebat erat tñ quoddam accidēs quod pōt abesse preter subiecti corruptionē.l.inter stipulantem.§.sacram.ff.de verbo.obliga.non ergo propter mutationem illius accidentis dꝫ mutari substantia actio vt dicatur alia hodie ꝙ̃ olim. ij.

ꝙ̃ ius[a] persequēdi[b]

Additio. Idem tenuit glo i rub.ff. de interdi.q̄ reprehendit̄ ꝑ Bar. et doc.ibi qr est differētia inter actionem et interdictum:sicut inter matrem et filiam cum interdicto oriatur actio in factum: vt in.§.fi.J. de interdictis.

Actio ē tā de iure ciuili ꝙ̃ pretorio.

a ¶ Quā ius.scilicet ciuile vbi est actio ciuilis:vel p̄toriū vbi actio p̄toria:nam ciuiles actiones et pretorias dico hic diffiniri. [iij] Item no.ꝙ actio est ius quo perseq̄mur. sed obligatio est ius per quod ꝑsequimur.[iiij] Et si queratur:quid sit istud ius vel naturale vel ciuile vel pretoriū vel gentiū.R̄n.qr ciuile vel p̄toriū:vt modo diximus. Nec facias magnā vim ibi: quia cum multas habeat actiones hec dictio ius: vt.ff.de iusti.⁊ iure.l.ve.⁊.fi.hoc est etiam vnum de significatis eius:vt dicatur ius agendi vel persequēdi. [v] Sed ad cuius differentiā ponitur in diffinitione ius: cum singula membra posita in diffinitione habeāt suū ministeriū. R̄n.ſm. M.ꝙ

Ius ad qd ponitur in diffinitione actiōis.

ad differentiā rerū corporaliū hic ponit̄ vt det intelligere ꝙ actio sit res corporalis:qꝺ verū est:vt.s̄.de rebus corpo.⁊ incorpo.§.j.Uel melius dicas ad differentiā officij iudicis quod nō est actio:vt.ff.de mi no.ꝙ si minor.§.fi.lꝫ.M.dicat ꝙ officiū iudicis est actio.et est ꝑ eo qꝺ dicit lex i actiōe iniuriarū fieri estimationem iudicis officio: vt.s̄.de iniur.§.pena aūt.⁊.§. i summa. Sed certe actio iniuriarū est actio cui inheret officiū iudicis.nō tñ illud officiū est actio:sꝫ in facto potius hoc cōsistit.ius em̄ petendi per actionē mihi cōpetit ꝙ ꝑ hoc officium iudicis mitigat̄.[vj] Sed q̄d petā: R̄n: qꝺ estimauero.nam debeo estimare:lꝫ iudex possit refrenare: est tñ quoddā aliud officiū qꝺ vicē sustinet et obtinet actionis.vt dicemus. j.eo.§.ꝑterea.in fi.§. iiij.

Officiū iudicis an sit actio.

Additio. Clarum est ꝙ actio ē ius: licet deducere eam exercitiū sit factum.et istud tenent omnes doctores:quia textus ē hic apertus. iiij.

Additio. De qua differentia: vide late Bal.i.l.edita.in repe.perusi.⁊ tenet idem quod glo.hic. v.

Additio. Iste articulus an actiōes sint de iure gentium an de iure ciuili est multum disputabilis:vide late hic ꝑ docto.et maxime per dominum Jasonem. vj.

Additio. Et sic officiū iudicis nō ē facti:sed consistit in facto : puta in exercitio:et de ista questione an officium iudicis et actio sint idem .vide pulchre per Jasonem hic.

b ¶ Persequēdi.hoc dicitur ad differentiam exceptionum que dātur reis per quas defenduntur. Sicut enim actiones sunt arma actorū: ita exceptiones sunt arma reorum: vt. ff. de exceptio.l.ij.in principio. §.illud.

Debitorē fugitiuū ꝓpria auctoritate capere possumus.

in iudicio [a] quod sibi debetur [b].

a ¶ In iudicio. hoc dicit ad differentiam eorū que fiunt licite etiam extra iudicium: non tamē sūt actiones: vt si nocturnum vel diurnum furem: [vij] vel militem deserentez militiā qs capiat: vt ff. ad. l. aq̄liam. l. iiij. et. C. quando licet vnicuiqꝫ sine iu. se. ven. l. j. et. ij. Item et propter debitorem fugitiuū quem capere possimus [viij] vt. ff. de his que in frau. cre. l. ait pretor. §. si. debitorem. licet quidam exponant. l. illam ibi. ꝙ captus fuit auctoritate iudicis. Accursi9 florēti. [ix] vij.

Additio. Immo etiam licet occidere: nisi periculum esset rei vilis. puta ifra duos aureos. Et aduerte ꝙ capiens furem propria auctoritate et ducens illum ad iudicem perdit commodū pene legalis: secus si rē ipsam caperet: vt per Jasonē h. viij.

Additio Etiam die feriata in honorem dei: et nedum fugiens: sed etiā suspectus de fuga. Immo poterit īterdici bonis talis debitoris: ꝛ alienationi rerum immobilium: ꝛ fieri sequestratio rerum mobilium. tamē non poterit vltra. xx. horas teneri: al's retinens committeret priuatū carcerem: vt per Bar. in. l. capite quinto. ff. de adulte. que autem sint necessaria ad hoc ꝙ iudex talem capturam concedat: vide hic per docto. ix.

Additio. Dic idem in omnibus personis que pertinent ad obedientiā perpetuam de quo non fit questio: vt in monacho: fratre vel vxore: qꝛ si aufugiant potuerunt capi propria auctoritate: vt per Bal. in. l. j. C. vbi quis de curia vel de ar. secus si esset questio: vt per Jasonem hic.

b ¶ Quod sibi debetur. hoc duobus modis exponitur: vel ad differentiā realis actionis ſm Azonem et ita stricte accipitur hic diffinitio pro personali actione [j] tm̄: sicut accipitur. ff. eo. l. actio in personam. vel largius vt etiam realem contineat: non tamen officiū iudicis: vt. ff. eo. l. actionū genera. quandoqꝫ largissime: vt etiaz iudicis officium contineat: illud. s. quod est loco actiōis: vt per quod restitutio minorum petitur: vt. ff. eo. l. actionis verbo. Uel ponunꝫ hec verba ad differentiā criminaliū actionū per quas nō ꝓsequor mihi debitū: sꝫ ad vindictā. Et ſꝫ hoc ēt realē actionē dicas diffiniri hic: lꝫ eni nō sit obligatus qui realiter teneꝫ: vt. j. eo. §. j. ibi. aut cuz eo que nullo ꝛc. vex est ꝑsonaliter. Glosse tn̄ pōt dici ꝙ sit realiter obligat9. ꝛ facit ꝓ hoc vt ēt realis hic diffiniaꝫ verbū debere qđ ꝛ ad actionē in rem: ꝛ ad actionem in personā referꝫ: vt. ff. de verb. sig. l. pecunie. §. fi. Itē facit qđ est in diffinitione verbū ꝑsequēdi. qđ est cōe tam ad realē ꝙ̄ ad personalē actionem: vt. ff. eo. l. actio in personā. Itē facit. j. eo. §. j. in ꝓn. vbi actio realis species est actiōis. sicut personalis. et ita large accipio hoc verbum debetur. sed in stricta significatione verbi huius debere tantum alienū et non meum mihi debetur. vnde ꝑsonalis obligatio tantum diffiniri videtur. [ij] vt. j. eo. §. sic itaqꝫ. et. j. de lega. §. sed ꝛ si rē. Sed certe quādoqꝫ ago etiaz ad id quod mihi nō debeꝫ: vt. C. de pactis. l. si pacto quo penam. nam ibi ago ad id quod nō est debitum: sed ad id quod ex nudo pacto conuenit. Sed certe illud naturaliter erat debituz quod nudo pacto debebatur: vt. ff. de fideiussoribus et man. l. fideiussor.

Actionis diffinitio ꝯprehēdit tam realē ꝙ̄ ꝑsonalē actionē

Debeꝫ in diffinitione actiōis capitur large.

[iiij] §. fideiussor. vel non agitur ibi ad id qd nudo pacto debet: sz ad id qd vere debet. sed pretextu ei⁹ ɔseq̄tur etiam quod nudo pacto debet: vt. ff. de verbo. signi. sic cui. [iiij] Itē op. de popularibus actionibus: nā in eis non debitum et tamen petitur: vt. ff. de popu. ac. l. penul. sz nō obst. q2 saltē post lit. contest. debet. vel dic q2 ⁊ sibi debitū ꝓseqnitur. nā cum toti pp̄lo sit debitū: ergo ⁊ sibi. [v] Itē op. de ac. iniu. quia nō dicit esse in bonis: vt. ff. de iniu. l. iniuriarum. Itē nō ad debitum: sed ad vindictā competit: vt. ff. de col. bo. l. ij. §. emācipati. ⁊ tn̄ ē actio. Respō. nō est i bonis vt trāseat ad heredes vt. ff. ad. l. falci. penalis. Itē licz detur ad vindictā: tn̄ pōt deberi mihi propter id quod est in estimatione vindicte: vel ꝑpter id qd est in alterum: vt vindicta. Itē op. de peti. he. Item de actiōe de peculio. Nam in his agit etiā anteq̄ȝ sit penes possessorē: vel anteq̄ȝ sit i pecu. vt. ff. de pe. he. l. iiij. et. l. si quo. et. ff. de pecu. l. q̄situ. i ꝑncipio. ⁊. ff. de li. le. l. si q̄s rem §. idē sz dic eē subaudiendū hic vel deberi sperat. [vi] vel dic ꝙ qn̄ fuit actio proposita: scilicet efficax tātū pro eo quod tunc erat penes possessorē: vel i pecu. et postea cū augebatur eaten⁹ et actiōis efficacia crescebat cū vniuersalis vel in aliquo vniuerso fuit petitio. [vij] vt. ff. de iudi. l. sole nus. Itē op. de actionib⁹ q̄s intendūt aliqui ꝑ aliis: vt ꝓcurator et tutor ⁊ ꝯ̄atus et similes nā agūt et tn̄ nō sibi debitū petunt. sed dic ꝙ quasi domini sunt: vt. ff. pro emp. l. qui fundum. §. si tutor. vel dic sibi: id est ei cui actio cōpetit debetur que intenditur. vel subaudi quod sibi debetur: vel ei cui⁹ noīe agit: huius alternatiue scd̄a pars est vera. f.

Additio. Quod no. pro statutis in quibus verba sunt stricte intelligēda. l. iij. §. hec verba. ff. de neg. gest. et. l. q̄cquid astrin. ff. de. ꝟb. ob. ij.

Additio. Immo etiam realis ꝯm cōmuniter doc. hic: q2 cum hec diffinitio fiat in genere debet conuenire vnicuiq̄ȝ eius speciei. l. j. §. labeo. cū glo. ff. de do. iij.

Additio. Hec so. non procedit ꝯm doct. q̄ntum ad materiam tex. nostri in quo illud solum dicitur deberi ꝙ via actionis debetur. que actio nō oritur ex oblig. naturali solo: ergo ⁊c. iiij.

Additio. Et ista continet merā veritate: ꝑ doctores hic. v.

Additio. Hec so. reprobat: q2 ea q̄ sūt vniuersitat; nō sūt singulorꝫ. l. i. tm̄. §. vniuersitat;. ff. d re. di. ⁊. l. sz si hac. §. q̄ manumittit. ff. d i ius vocā.

Additio. Sed hec reprobatur: quia arguit īperatorē de sufficiētia. vij.

Additio. Sentit ergo glo. secus esse in actione singulari: quod est cōtra. l. sin aūt. §. possidere. de rei ven. vnde dic ꝙ in legib⁹ cōtrariis defectus non erat ex parte actoris: sed rei tm̄ qui non possidebat: vel non habeat in peculio. quo casu satis est ille defectus cesset an̄ sentētiā. secus si esset defectus ex parte actoris: vt. l. non potest. ff. de iudi. q̄ debet intelligi nisi tale ius descenderet ex cā de presenti vel si mādauero tibi: vt. l. a titio. ff. man.

¶ Omnium autem. Ista pars diuidit in sex partes prout in hoc. ponuntur sex diuisiones actionum q̄s enumerat per ordinē glo. magistralis i §. sunt ꝓterea. j. eo. Et ibi glo. addit alias sex diuisiones que ponuntur in aliis locis extra hunc titulū. ꝓmi ma diuisio actionum est que respicit causam materialem: q2 quedam actiones sunt reales: quedam personales: quedam causam mixtā ha

Actio popularis cōtinet sub diffinitione actiōis. Iniuriarum actō nō est i bonis nostris et ad vindictam ɔpetit.

Actionem intendere pōt q̄s ꝓ alio.

diuid

dentes. Et ista pars durat vsq; ad §. Sed iste. Secunda diuisio est q̄ respicit cām efficiētē: qz q̄dā ciuiles quedā pretorie. et durat vsq; ad §. Sequens. Tertia est respiciēs causaz finalē qz quedā sunt rei psecutorie: quedam penales mixte rei et pene. et durat vsq; ad §. Oēs Quarta est respiciens causā formalez. qz q̄dam dātur ad simplum. q̄dam ad duplū: quedaz ad triplū quedā ad quadruplūz. vsq; ad §. Actionū Quinta est respiciens causam substantialem qz quedam sunt bonefidei. quedā stricti iuris ibi vsq; ad §. Sunt preterea. Sexta est respiciens persecutionis effectum: quia quedam sunt persecutorie solidi. q̄dam non vsq; ad finem. vt sequitur Bal. hic. Item prima subdiuiditur in duas partes. Primo diuiuidit. secundo membra declarat. secunda ibi. Namq;. nam totus . iste ti. procedit per diuisiones actionum.

¶ Prima diuisio actionum est q alique sūt reales: alique psonales. Personalis est que presupponit debitorem obligatū sed realis non sed ideo contra eum cōpetit: quia possidet. hoc dicit Accursius.

Subdiuisio pme.

a ¶ Inter aliquos. videtur innuere q alie actiones sunt que coram aliū pponuntur. [viij] sed non ē verum. Accursius. [ix] viij.

Additio. Quia relatiuum quis vel qui adiunctum alicui generalitati sine copula illam restringit. l. ea tñ adiecto. ff. de leg. iij. ix.

Additio. So. dic. q hic relatiuum stat declaratiue. quia adijcitur qualitati conuenienti vnicuiq; contento sub genere. Accursius.

b ¶ Judices. ordinarios vel delegatos.

c ¶ Arbitros ve. s. cōpromissarios. nā et apud eos actiones pponēde sunt: vt §. et. ff. de arbi. l. j. ē etiam libellus offerēdus: vt. C. de arbi. l. cū aūt §. licet. circa fi. sed contra. fm pla. C. de epi. et cle. auc. generaliter. ad quod rñ. qz ibi non de libelli oblatione loquitur: sed de remissione cautiōis que cōsensu partium fieri pōt: vt. ff. de ferijs. l. j. j. rñ.

Actiones pro ponēde sūt corā arbitrij.

¶ Omnium autem actionū quibus inter aliquos [a] apud iudices [b] arbitros [c] ve de quacūq; re [d] queritur: summa [e] diuisio in duo genera deducitur. Aut enim in rem [f] sunt: aut in personam. ¶ Nāq; agit

d ¶ De quacūq; re. gñaliter accipe verbū rei: vt. ff. si cer. pe. l. j. l fi. nā p corpo. incor. cōpetūt actiōes: vt. j. e. §. primo. et §. ij. et. ff. si ser. vē. l. j. et ij. in princi.

e ¶ Sūma. i. pma q̄ ad tractatū. [j] vel sūma. i. breuis. breuior eñ eē nō pōt q̄z bimēbris. sicut ista est. sz opponit. j. eo. §. q̄dā. Rñ. qz et ille sunt reales qñ ad res agit. Itē i psonā qñ ad psonales pstatiōes agit. imo etiā si sit agat. nō tñ egrediūt hanc diuisionē: cū sint in rem et i psonā: ni si enim exponeret iam multe ineni rētur breuiores. vt. j. eo §. alie. et §. actionū. et alie quedam diuisiones que breuiores inuenirentur. j.

Additio. Et hoc ideo: quia p ea cognoscitur causa mediata et imediata actionum. Ja.

f ¶ Aut eñ in rem sunt. ideo in rē dicūtur: qz rem cōcomitātur. ff. de publi. l. imperatores. et in personā

q2 non recedunt a persona obligati vel heredis eius cuius eadem est persona: vt. ff. co. l. actionum genera. §. j. et ij. et i aut. de iureiurã. amo. pre. in prin. col. v.

a Aut. hoc respicit aut qđ ẽ. j. eo. aut cum eo &c.

b Per quas. s. psonales actiones.

c Intẽdit. scilicz vnusquisqz vel actor.

vnusquisqz aut[a] cum eo q̃ ei obligat[9] est vl' ex ɔtractu vl' ex maleficio: quo casu ꝓdite actões sũt ĩ psonã p quas[b] intẽdit[c] aduersarium ei dare[d]: aut facere[e] oportere: et aliis quibusdam modis[f]. Aut cũ eo agit q̃ nullo iure[g] ei obligatus est: mouet tamen alicui de aliqua re controuersiam: quo casu ꝓdite actiones in rem sunt: ve-

d Dare. cum datio est in obligatiõe: vt. ff. de verbo. obliga. l. vbi autem non apparet §. fi.

e Facere. cum factum sit in obligatiõe: vt si ꝓmisisti scribere librum quod petitur actione ex stipulatu: vt. s. de verbo. obliga. in prin.

f Et aliis quibusdam modis. i. ex quasi contractu et ex quasi maleficio. nec em̃ de his. s. dixerat: qđ reprobatur: q2 ex quo dicit đ his que sunt ex contractu vel ex delicto: per consequens de his que sunt ex quasi contractu et ex quasi delicto: vt. s. de obli. que ex quasi ɔtractu. in pri. et. s. ti. j. in prin. [ij] vel dic omia ista supra eẽ ɔprehensa: sed sunt supradicta intelligẽda vbi precise agebatur ad dandũ vel faciendũ. hic aũt qñ nõ precise: sed sub alternatione: vt hoc aut aliud. sed et hoc reprobatur q2. s. nõ dixit ꝙ precise quid fieret. (Condictio furtina est psõalis) Dic ergo hic de condi. furti. loqui. q̃ superest personalis non tñ ex ɔtractu vel quasi: vl' ex maleficio vl' quasi: sz ex variis figuris causarum oritur vt. ff. de act. et obli. l. j. in princi. [iij] Itẽ de interdi. oĩb[9] põt dici ꝙ omia sunt personalia: vt. ff. de iterdi. l. j. §. fi. (Interdicta oia psonalia.) non tñ iure ordinario sz extraordinario sunt introducta. vñ non cõtinent sub hac diuisione ex cõtractu vel quasi ex maleficio vel quasi ex delicto. tñ vel ꝓpt delictũqz qñqz dant vt in interdicto vñ vi põt videri qñqz ɔtra eũ qui nõ fecit opus sz factũ hz dat: vt. ff. qđ vi aut clã. l. iij. §. et clã. et l. cõpetit. §. fi. et vt breuiter dicã ille terti[9] articul[9] qui đr. ff. co. l. j. in princ. Ex variis figuris &c. est qđ hic đr et aliis quibusdã &c. Accursius. ij.

Additio. Hãc primã expositionẽ lz glo. reprobet: tñ eam sequunt cõiter doc. hic: et inducũt ad hoc. d. l. j. ff. e. vide hoc per do. Jas. q̃ lõge tractat an appellatiõe contractus veniat quasi contractus. iij.

Additio. Q2 inter doc. de hoc ẽ magna altercatio: et cõis opinio videt ꝙ oriat ex maleficio: iõ vide h̃ p eos

g Nullo iure. nota hic ꝙ ille q̃ rẽ meã tenet nõ est mihi iõ obligatus: sz rõne possessionis eũ possum cõuenire: vt. C. de alie. iu. mu. cã. fa. l. j. Sz op. teneris mihi ad rẽ restituendã: ḡ es obligat[9]. Rñ. non est verũ: q2 tenet duob[9] modis accipit nã si dicas teneris: ideo q2 ex natura actionis sis mihi obligat[9] falsũ est si vero dicas teneris: q2 p officiũ iudicis đz tibi necessitas imponi vt restituas verũ est: vt. ff. de rei vendica. q̃ restituere. et si hoc modo accipiat teneris: ergo es obligat[9]: nõ sequitur. [iiij] iiij.

Additio. Et est ratio: quia officium iudicis nullam presupponit obligationem. l. conclusionem. in fi. ff. de ac. emp. l. quantus. ff. de an. leg. nisi largo modo secundum quod dicit Bar. in. l. fi. ff. de iniurijs. et vide gl. s. in princi. l. verbo debet.

luti si rem corporalem a possideat b quam titius suam esse affirmet: possessor autem dominum eius se esse dicat c. Nam si titius suam esse intendat in rem actio est.

a ¶ Rem corporalem. Ideo dicit corporalem: quia incorporalia non vendicantur: vt. ff. de rei vendi. l. venditio. [v] v.

Additio. Materiam autem rei ven. vide late per doc. hic.

Quid requiritur in actione reali: tam ex parte actoris quam ex parte rei.

b ¶ possideat. no. in actione in rem ex parte actoris alterum duorum debere interuenire. s. dominium: vt. ff. de rei. ven. l. in rem. et hic vel quasi dominium: vt in emphitheota superficiario et in bonefidei emptore et similibus: vt. j. eo. §. alie. et. ff. si ager. vec. vel emphi. l. j. §. fi. et l. ij. et. l. iij. et. ff. de superficiebus. l. j. in fi. j. rn. et §. quod ait. [vj] Item ex parte rei similiter duorum alterum. s. possessio vel quasi: vt qui dolo desierat possidere: vt hic. ff. de interro. ac. l. seruum. §. in iure. et de no. ac. §. j. [vij] vj.

Additio. Tu dic secundum Dy. et Nic. de neapoli. quod immo requiritur vnum de quattuor. s. directum dominium et tunc competit directa rei ven. vt hic et. l. j. C. de ali. in. mu. cau. fa. vel vtile dominium. vt in emphitheota et superficiario: et tunc competit vtilis rei ven. vel quasi dominium: vt in bo. fi. emptore antequam vsucapiat: et tunc competit publiciana vel necesse est quod habeat aliud ius in re: puta seruitutis: et datur confessoria: vel ius pignoris. et datur seruiana vel hypothecaria. vij.

Additio. Ista glo. vix potest saluari nisi loquatur de rei vendi. specialiter: quia illa numquam competit nisi in possidentem vel quasi.

c ¶ Dicat. hoc non est necesse probare vel dicere: sed ex voluntate dicitur hoc: vt. C. de eden. qui accusare. et de rei ven. l. fi. et j. de interdi. §. commodum. Accursius.

¶ Eque.

Continuatio et diuisio.

¶ Supra §. proxi. ponitur de actionibus in rem pro rebus corporalibus: nunc pro rebus incorporalibus. Et sunt due actiones: confessoria: et negatoria. Et diuiditur iste §. in duas partes. Primo ponit de actione confessoria que intentatur pro seruitute constituta conseruanda vel custodienda. Secundo ponit de actione negatoria que competit domino negando aduersario suo ius esse seruitutis: et sic competit pro libertate conseruanda. secunda ibi. Et contra quoque. Item totus iste. §. sex facit. Primo ponit exemplum de confessoria que datur pro seruitute personali. Secundo dat duo exempla de confessoria pro seruitute reali rusticana. Tertio ponit quattuor exempla de confessoria pro seruitute reali vrbana. Quarto ponit plura exempla de negatoria. Quinto ponit differentiam inter actiones reales que competunt pro rebus corporalibus: et inter eas que competunt pro rebus incorporalibus. Sexto infert quandam exceptionem. scda ibi. Vel p. fundum. tertia ibi. Eiusdem. quarta ibi. Et contra quoque. quinta ibi. Quod genus. sexta ibi. Sane. [viij] viij.

Additio. Et qualiter quis dicatur esse in quasi possessione seruitutis: vide pulchre per Jaso. hic.

Pro seruitute cõstituta prodite sunt actiones in rem tam pro seruitutibus rusticis q̃ vrbanis realibus vel personalibus. Et in his etiam agit qui possidet: secus in rebus corporalibus regulariter. hoc dicit Accursius.

¶ Eque[a] si agat[b] q̇s ius sibi esse in fundo forte vel edibus vtẽdi[c] fruendi: vel per fundum vicini eundi agendi: vel ex fundo vicini aquam ducendi in rem actio est[d]. Eiusdem generis[e] est actio de iure prediorum vrbanorum: veluti si q̇s agat ius sibi esse altius edes suas tollendi[f] prospiciendive: vel proiiciendi aliquid vel immittendi tignum in vicini edes. ¶ Et contra[g] quoq; de vsufructu & de seruitutibus prediorum rusticorum. Item prediorum vrbanorũ inuicem quoq; prodite[h] sunt actiones: vt si quis intendat ius non esse aduersario vtendi: fruendi: eundi: agendi: aquaue ducendi. Item altius[i] tollendi prospiciendi ve: vel proiiciendi

a ¶ Eque. scz datur actio in rem.
b ¶ Agat. s. actiõe cõfessoria. q̃ sic voccetur legitur. ff. si ser. vendi. l. ij. in principio.
c ¶ Uendi. hec seruitus est personalis: sed sequentes reales sũt vt. ff. de ser ui. l. j.
d ¶ In rẽ actio ẽ. scz cõfessoria.
e ¶ Eiusdem generis. scz vt sit in rem.
f ¶ Tollendi. vt si ex quasi quasi possessione seruitutis domus mee mihi liceret altius tollere me volẽte edificare debeo agere negatoria: & ita h intercedit. Exẽplum negatorie: vt. ff. si ser. vẽ. et si forte §. j. In hac enim seruitute negatoria verbis affirmatiuis et confessoria negatiuis pponitur: vt. ff. si seru. vẽ. l. loci. Alia vero exẽpla que ponũtur bene ponũtur i cõfessoria vsq; illud. Et cõtra &c. Uel pone hoc exẽplũ in confessoria: vt si talẽ mihi debeas seruitutẽ vt altius teneas edificatũ: vt. ff. de serui. vr. pre. si arborẽ §. interdũ. et. eũ debere. Accursius.
g ¶ Et contra. i. in contrariũ. nam §. de confes. per quã seruientes debent: nũc de negatoria p quẽ seruitutes denegantur: vt. ff. si ser. vtendi. l. ij. in principio.
h ¶ Prodite sunt actiones. s. negatorie.
i ¶ Altius tollendi. exẽplũ cõfessorie. in his enim exẽplis oĩbus repetit nõ. Uel dic non repeti nõ ad hoc exemplũ: sz ad alia sic. Sed q̃rit hic quare noĩa talis dãtur talibus actionibus? Rñ. Pla. q: negatoria negatiuis verbis pponitur: cõfessoria vero affirmatiuis. Hec opinio reprobatur in seruitute altius tollendi: ibi eñ confessoria negatiuis: negatoria affirmatiuis verbis proponitur. Dic ergo potius inspiciendã esse naturam q̃ verba vt confessoria ideo dicatur: quia ad hoc vt cõfiteatur se debere datur: negatoria autem quia negatur. Item quare iste dicuntur i rem. Respõ. quia ad similitudinem rei vendi. dantur. sicut enim illa ratione dominij vel quasi datur sic et iste: vt ecce ratio

Seruitus altius tollẽdi ab aliis differt.

Negatoria & cõfessoria sic dicitur.

Confessoria et negatoria q̃re dicũtur actiões in rem.

ne dominiũ datur confessoria. s. dño fundi cui seruit⁹ debet: vt. ff. si fui. vendi. l. ij. §. hoc autẽ. ꝛ rõne quasi dominiũ vt fructuario creditori ꝛ superficiario. Item publiciana datur ei cui fuitus ẽ cõstituta a nõ dño fundi vt. ff. de re mis. l. j. §. idem iur. ꝛ de superfi. l. j. §. fi. ꝛ si vsufruc.

immittendive. Iste quoq; actiones [a] in rem sunt: sed negatiue. ¶ Quod genus actionis [b] in controuersijs rerum corporalium proditũ non est. Nam in [c] his is agit q̃ non possidet. Ei vero qui possidet [d] nõ est actio ꝓdita p quã neget [e] rem actoris esse.

pe. l. j. ꝛ de pu. l. si ego. ij. ꝛ. iij. respõ. Item sicut ratione possessionis vel quasi datur rei vendi. sic ꝛ hec confessoria ratione vere possessiõis aduersus eum qui possidet agrum q̃ seruitutẽ debet: vt. ff. si vsufruc. pe. l. vlti. §. vtrum. vł quasi possidet: vt ff. si vsufruc. pe. l. fina. hoc idem in negatoria. nam ipa ratiõe dominiũ datur domino fundi qui negat seruitutem deberi. vtilis autem quasi domino: q2 ius habet in fundo qui negat seruitutẽ debere: vt. ff. si fui. vendi. l. ij. Et econtra ratione possessionis intenditur contra eũ quẽ possidet re ratiõe vsusfruc. vt. ff. de acq̃ren. posses. naturaliter. vel quasi possidet: vt si re vtaẛ propter aliã seruitutem quam sibi dicit debituꝫ in quibus nõ est vera possessio etiã naturalis. argu. ff. de ser. vr. pre. l. si adeo. §. si libertas. ꝛ. §. sequen. ꝛ ratione horum ꝛ similium dicũtur in rem. Item nota quod dicit Pla. ꝙ negatoria ita demũ datur si fuerit seruitus constituta ꝛ postea amissa sed falsum est. competit enim et si nulla fuit: vt. ff. si serui. ven. loci. §. cõpetit. ꝛ. l. fistulas. Accursius.

Relatio ẽ facienda ad prima.

a ¶ Iste quoq; actiones. de quib⁹ s. primo. §. dixit. nã ad ꝓxima est facienda relatio: vt. ff. de legat. j. si seruus plurium. §. fina. de testamẽ. heredes. §. sed si notam. nam alie non sunt negatiue: sed affirmatiue sꝫ in eo quod dicit in rem sunt. põt ad vtrũq; referri. Accursius.

b ¶ Q̃d genus actionis. scilicꝫ negatoriarum et affirmatiuarum. ꝛ nota ꝙ nomen actionis large hic ponitur: ałs ꝓ pro personalibus tm̃ vt. s. diximus. s. eo. §. j.

c ¶ In his. scilicet in causis reruꝫ corporalium.

d ¶ possidet. scilicet insolidũ. si enim duo asserant se possidere et vterq; vincit: poterit alter vẽdicare vt. ff. vti possi. l. si duo. in fi. j. respõ.

e ¶ Neget rẽ actoris esse. hec verba restingunt precedentia: scilicet Ei vero ꝛc. nam hoc perpetuo verũ est ꝙ ałs non datur actio possidenti per quam neget rem actoris esse sed potest poni casus: vt possessor habeat actioneꝫ per quam dicatur dominum esse. vt. ff. de rei vendi. l. officium. ꝛ. ff. de vsufru. quemadmodum ca. si vsusfruc. nomine. Cõstat enĩ cõmodatariũ nõ possidere: ꝛ cõmodãtẽ possidere: vt. ff. cõmoda. l. rei. idem in conducto ꝛ locatore: vt ff. de vsucapio. l. nõ solum. §. j. Alij dicunt legem illam officium loqui quando alius non possidens agit: vt sic rõne detentatiõis talis agaẛ. Sunt ꝛ alij: vt Bal. ꝛ Iohã. qui dicunt ꝙ eo ipo ꝙ agit possessor rei vẽdi. renunciat cause possessionis cuꝫ hoc sit impossibile ꝛ possidere ꝛ vẽdicare posse. prima verior est.

Possessori an cõpetat actio.

Q

a ¶ Uno casu. vt in duplicibus iudicijs: vt.ff. de iudi.l. in tribus.ꝛ.j. eodem.§. quedam. ꝛ.ff. vti possi. si duo.§.j.ꝛ.j.de interdictis.§.iij.ꝛ.ff. familie hercíscunde.l.j.vel dic ꝙ dicit de qualibet exceptione ꝓponenda. nec enim hic dicit ꝙ sit actor: sed caute dicit ꝙ ꝑtes sine onera actoris sustinet ꝫm Johānem: vt.ff.de exceptioni.l.j.

ris eē. ¶ Sane vno casu[a] qui possidet nihilominus is actoris partes obtinet. sicut in latioribꝰ digestorum libris opportuniꝰ appebit[b]. ¶ Secunda diuisio actionum est ꝙ quedam sunt ciuiles: de quibus iam dictum est. quedam vero pretorie: de quibus hic duo exempla ponuntur. Angelus.

¶ Sed iste[c] quidem

b ¶ Apparebit. vt.ff. de iudi.l.in tribꝰ.ꝫm primū. vel.ff. de exceptio. l.j.ꝫm secundum. Accur.

diuisio. ¶ Diuisio. ¶ Diuiditur in duas partes. Primo ponit ꝛ declarat actiones precedentium.§. §.forte ciuiles. Secundo ponit de actionibꝰ pretorijs.ibi. Alie autez. Item ista secūda subdiuiditur. Nam primo ponit de actionibus in rem pretoris. Secundo ponit de personalibus. secunda inferius in.§. In personam. Item prima subdiuiditur. Nam primo ponit quando res petitur quasi vsucapta que non est. Secundo quando vsucapta est: et petitur ac si vsucapta non esset. secunda ibi in.§. Rursus. Itez prima subdiuiditur. nam primo ponit de actionibus pretorijs in rem. Secūdo de eis duo ponit exempla. secunda ibi. Ut ecce plerunqꝫ. Primum exemplum prosequitur ibi. Nam sicut. Secundum in.§. Rursus. iam allegato. hoc dicit Aretinus.

Subdiuisio secunde.

Subdiuisio ꝑme.

Alia sbdiuisio prime.

c ¶ Sed iste. latenter accedit ad secundam diuisionem: scilicet alie sunt ciuiles: ꝛ alie pretorie: ꝛ omnibus exempla ponit. Sed queritur de duabus: scilicet de actione in rē que datur contra eum qui dolo desijt possidere. Uidetur enim pretoria: vt.ff. de noxa.a ctio.l. electiō.§.j. Sed ꝛ ciuilis videtur inspecta persona actoris que de iure ciuili admittiť ad agendum: vt.ff. de rei vendica. in rem. sed dic eam ciuilez inspecta potius ꝑsona actoris que dignior est: vt.ff.de exceptioni.doli.§.finali ꝛ hec consideratio semper habetur Nam here. petitio dicitur pretoria quando bonorum possessori datur vel fideicommissa. licet contra possidentem pro herede vel pro possessore detur: ꝛ contra si detur heredi de iure ciuili dicatur ciuilis: vt.ff.ꝺ peti.heredi.l.j. Semper enim iudicamus an actio sit ciuilis vel pretoria inspecta persona actoris. Secūdo queritur de actione commodati Sed dic eam ciuilem: vt.ff.commoda.commodato.§.sicut. Et quod dicitur eodem titulo.l.j.§. pretor ait ꝛc.vel approbando vel confirmando dicit non inueniendo sic ꝛ de petio.here.dicitur.ff.si pars hered.peta.l.j. in principio. sed tamen ipsa ciuilis est cum sit ex senatusconsulto et centumuiralis dicatur: vt.ff. de here. peti. item veniunt.§. cum autem. et.C. de here. peti.l. finali. in principio. Omnes enim actiōes que oriunť ex his quinqꝫ partibus iuris: scilicet.l. senatuscōsultis: ple

Actio rē cōpetens ꝛ eū q̄ dolo ꝺ. possidere est ciuilis.

Actio commodati est ciuilis.

Actões ciuiles et pretorie vñ oriunt.

biscitis: principum placitis. et respõsis prudentibus ciuiles sunt: que vero a magistratibus vel pretorum edicto descendunt pretorie sunt: vt. s. de iure naturali. §. constat. vsq ad. §. ex nõ scripto. et ff. de iusticia et iure. l. ius autẽ et. j. de perpetuis et temporalib⁹ actionibus et q̃ ad here. et contra here. trãseũt in principio. Alie autẽ preter duas supradictas certe sunt vtrum sint pretorie vel ciuiles. Accursius florentinus.

d ¶ Tam in rem. id est tam i rem tm̃ q̃ in personam tm̃ nec enim aliqua pretoria inuenit̃ que sit mixta scilicet in rem et in personam: licet ciuilis talis inueniatur: vt. j. eodẽ §. quedaz contra. ff. de pos. here. pe. l. iij. Et primo hic de realibus dicit vsq ad. §. in personã. et post ea de personalib⁹ dicet. Accursius.

Actio p̃toria mixta nulla est.

actiones: quarum [a] mentionem habuimus: et si que sunt similes ex legitimis [b] et ciuilibus causis descendunt. ¶ Alie autem [c] sunt quas pretor ex sua iurisdictione comparatas habet tam in rem [d] q̃ in personam quas et ipsas [e] necessarum [f] est exemplis ostendere. ¶ Ut ecce [g] plerunq [h] ista permittit pretor in rẽ agere: vt vel actor diceret [i] se quasi vsucepisse qđ nõ vsuceperat: vel ex diuerso [k] possessor [l] diceret aduersarium suum non vsucepisse qđ vsucepit.

¶ Actio publiciana [illegible] pretoria [illegible] ex edicto pretoris [illegible]

e ¶ Ipsas scilicet p̃torias: q̃si dicat. non solum ciuiles quas exposuimus. Accur.

a ¶ Quarum mentionem. scilicet expressam: vt de quibusdam dictuz est. Et si q̃ sunt sil̃es: vt subijcit sunt sil̃es: vt q̃ sunt ex ꝯtractu vel q̃si vel ex delicto: vel q̃si vel ex varijs figuris causaꝝ: vt. s. eo. §. j. et ij.

b ¶ Ex legitimis. id ẽ ex lege duodecim tabularum. et pro id est ciuilibus. vel dic ciuilibus: id est ex auctoritate iuris prudentium et coruz respõsis. Nam totum est ius ciuile vt. ff. de iusticia et iure. ius autem ciuile. et đ origine iuris. l. ij. §. nouissime. Accursius.

c ¶ Alie autez. Aduerte q̃ hic doctores ita distinguunt hunc. §. incipiendo ibi. sed iste quidem. tamen communiter allegatur in materia publiciane. §. alie hic et nõ superi⁹ incipiendo.

Additio.

f ¶ Necessariuz. id est vtile quod enim medicamenta morbis hoc exhibent iura negocijs. vt in autenti. hec constitutio innocẽ. cõ. in principio. collatio. viij. nec enim necessitas in principe poni potest. vt. ff. de leg. et senatusconsul. principes. Itẽ per exempla apertius intelligetur vt hic. et. C. đ trãsac. vt rñsum. et. ff. đ col. bono. l. p̃tor. §. iulian⁹. Accur.

g ¶ Ut ecce. hoc est primũ exẽplũ qđ exponit̃ statum: ibi. Nãq. et c.

h ¶ Plerũq. q2 hoc semp dicere non poterit: scz contra dñm: nisi in casibus: vt statim dicemus.

i ¶ Diceret. agendo publiciana.

k ¶ Uel ex diuerso. hoc exponitur. j. §. rursus.

l ¶ Possessor. i. dñs quondam ad quem redijt nunc possessio. vel dic possessor quondam nunc petitor.

qui rem nactus est a nō dño ex aliquo iu[illegible] [illegible] titulo qui esset aptus ad dñii trāsla tionē et dicitur quasi [illegible] cōe rem vsucapiat. b.d. Arroiulio.

¶ Nāq; si cui ex iusta causa[a] res aliqua tradita[b] fuerit veluti ex causa emptionis: aut donationis: aut dotis: aut legatorū: nec ei9 rei dñs effectus[c] est: si eius rei casu[d] possessionem amisit nullā[e] hȝ in rem directā[f] actiōeȝ ad eā persequendā. Quippe ita prodite sunt iure ciuili actiones vt quis dñm suū vēdicet[g]. Sed quia sane durum erat eo casu[h] deficere actionem[i]: inuenta est a pretore actio[k] ī qua dicit[l] is qui posses-

a ¶ Ex iusta causa. i. ex aliquo cōtractu qui descendit ex iusta causa id est ex affectione vtriusq; partis: vt. ff. eo. l. in omnibus. quam affectionem iustum est seruari: vt. ṡ. de re. diui. ḣ. p traditionē. et hoc dūmō talis titulus fuerit captus dñiū trāsferre: lȝ nō trāsferat quia traditio ñ plus trāsfert q̄ȝ sit apud euȝ qui tradit vt. ff. de acqui. re. do. l. traditio ꝛ noīatur hmōi contractus. ff. de publi. l. j. in fi. ꝛ. l. ij. iij. ꝛ. iiij. v. vj. ꝛ. vij. si ꝟo cōtractus non est habilis transferre dñium non competit publi. vt. ff. de publi. quicunq;. ḣ. j. ꝛ fina.

b ¶ Tradita. a non dño.

c ¶ Dñs effectus. per vsuca. nam per traditionem dñs factus nō fuit Si autem altero istoꝝ modoꝝ factus dñs fuerit publiciana ei non datur: sed directa rei vendicatio: vt ff. de pu. l. j. in prin. ꝛ. ḣ. j.

d ¶ Casu. immo ꝛ si quocunq; modo. nā ꝛ si furtū vel rapinā vel aliā rem amiserit: nō tñ hȝ in rem actionē directā: sȝ hāc lȝ habeat ꝛ alias actiones vt furti vel vi bono. rap. ꝛ ꝛ similes: vt. ṡ. de obli. que ex delic. ḣ. sed ꝛ bonefi. ꝛ. ṡ. vi bo. rap. ḣ. fi.

e ¶ Nullam. de aliis autem realibus constat: sed de hac rei vendi. dubitatur.

f ¶ Directam. Sed nūquid publiciana competit ratione vtilis dominij? Quidā dicunt q; sic: dicētes vtile dominium habet cui publiciana cōpetit: ꝛ dicūt hāc esse cām publiciane sicut dictū dñiū est causa directe actionis in rem: vt. ff. de rei vendi. in rem. Alij dicūt q; nec vtile dñium habeat: cū ille q̄ vtile dñium hȝ etiā cōtra dñm agat vt. ff. si ager vecti. vl' emphi. pe. l. j. ij. ꝛ. iij. quod non est in publiciana: vt. ff. de publi. l. pe. ꝛ fi.

g ¶ Vendicet. hoc videtur falsum nā aut hēo dñiū ꝛ tūc nō vēdico qd̄ habeo. sic nō habeo: nec tunc vēdico: vt. ff. de rei vendi. l. j. j. rñ. Item dñium est ius ꝛ res corporalis: quo modo ergo vendicatur? sed dic dominiū. i. rem ratione dominij.

h ¶ Eo casu. scȝ isto supradicto.

i ¶ Deficere actionem. quod erat ſm ius ciuile.

k ¶ Actio. s. publiciana vt statim subijcit: al's nisi pretor actionis nomen dicere in factū daret sicut ex ciuili obligatione noua datur. ex. l. condictio si non caueatur de noīe actionis: vt. ff. nau. cau. stabu. l. idē ḣ. j. ꝛ. ff. de condi. ex le. l. j.

l ¶ Dicit. ꝛ sic videtur q; pretor p mittit mētiri qd̄ pla. cōcessit: ꝛ idē in sequētibus casibus tribus. ꝛ fa-

Acti[o] publi[ciana] an v[tili] cōpet[it] hñti v[tile] dñi[um]

Actio [in] factū [ī] ptoria condi[ctio] ex leg[e] ciuilis

Libell⁹ i publi- ciana.

cit.C. de bo.ma.l.j. vnde sic libellū formabat.peto talem rem quā pos sides ⁊ quam emi vel alia simili iu- sta causa habui a non dn̄o: q̄r dico me vsucepisse. nam licet hec verba q̄r dico me vsucepisse directā rei ven.magis videantur inducere: tn̄ ex adiūctis publicianā signant. Aliȷ̈ dixerunt ita esse formandum peto rem talem quā dico meā: sed quia forte nō possem ꝓbare meam ꝓpono publicianā. Aliȷ̈ dicūt vtrā q3 alternatiue ꝓponi.s.rei ven.⁊ pu bli. hoc modo peto talem rem iure directi dominiȷ̈ vel quasi. ⁊ hāc ap- probat consuetudo. Sed certe due prime nō placent:q̄r quomodo dice ret rem suā se vsucepisse cū hoc nō sit verū.sic em̄ deieraret in sacramē to calūnie: vt.C. de sacra. calū.l.ij. [ix]Sed illi respōdent:q̄r hoc facit lege permittente. vn̄ nō piurat.ar. ff.qui satisda.cog.l.fi.Sed nec vlti- ma placet: q̄r vnā dz eligere ⁊ non pluribus agere actionibus:vt.ff.de reg.iur.l.nemo.§.quotiens.[j] Dic ergo quarto esse formādū in hunc modum libellū.peto rem talē mihi restitui iure quasi dn̄iȷ̈. ꝑinde ac si vsucepissem. Uerbū enim quasi po- situ.s.e.§.alie.hic repete:⁊ siꝉitudi- narie ponatur nō affirmatiue.i.di- cere sicut vēdicarē quo ad effectuz re vere vsucapta: ita nūc quasi vsu- capta.⁊ idem in sequētibus casib⁹.

Publi- ciana n̄ cōpetit nisi q̇n- q3 neces saria cō currāt.

[ij] Ex predictis ptz ꝙ quinq3 sunt necessaria vt deꝛ publiciana.s. tra- ditio vel quasi quod dico ꝓpter res incorporales q̄ tradi nō possunt:vt ff.de acquirē.re.do.l.ꝑuus.§.incor- porales.⁊.ff.e.l.j.⁊.l.publiciana.§. j. Scd̄o ꝙ ex titulo apta ad muta-

...sionē amisit eā rem se vsuscepisse quam vsu non cepit: et ita vendicat suam esse que actio publicia- na appellaꝛ :quoniā

tionē dn̄iȷ̈:vt hic dicit.vel ex ven.vel siꝉibus.Itē ꝙ a nō dn̄o acccepit.nā al's dn̄ium esset trāslatū:vt.ff.e.l.j. §.j.Itē q̄rto ꝙ bona fide acceperit vn̄ credidit se dn̄m factū esse tūc: vt ff. de acq̄- re.do.l.eū q̄ a furio- so.§.ꝑtor. Quinto ꝙ credat se dn̄m hodie nō eē cū ꝓponit eā:al's eēt sibi ꝯ̄trarius.s3 tm̄ duo ꝑma ex his q̇nq3 sunt difficilia agēti.s. ꝓbatio traditiōis ⁊ tituli.reliq̄ consistūt in intellectu agentis. cum sint de sua cōscia q̄ ꝑ testes ꝓbari nō pn̄t.[iij] S3 q̇d si dubitat hodie vtrū auctor fuerit dn̄s vꝉ nō:? R̄n̄.salua fide ꝓpo nat qd̄ sibi meli⁹ videꝛ vel rei vē.vel publi.s3 q̄n penit⁹ est in dubio ꝓpo nat publicianā.⁊ in ea obtinebit:ni si aduersari⁹ ꝓbet auctorē hui⁹ dn̄z fuisse.qd̄ si ꝓbet dabiꝛ ei rei vēdi.q̄ egit em̄ actiōe publi.⁊ succubuit nō repelliꝛ a rei vē. directa idē ecōtra: vt.ff.de euict.minor.§. si ꝑuus.licet quidā dixerunt ꝯ̄ in vtroq3 casu:q̄r ius suū vndecūq3 ⁊ q̄lecūq3 in ꝑmo iudicio deduxisse videꝛ:vt.ff.de ex- cep. rei iudica.l.si mater.§.eādē. S3 expone vndecūq3 ⁊ q̄lecūq3.i.siue d̄ iure ciuili:siue de iure gentū: dn̄m ō directū:vt.ff.de rei vē.in rē.in prin. At illi dicebāt siue directū: siue vti le:⁊ ita patet ꝙ cū sint ꝯ̄trie rei ven. directa ⁊ publiciana vno libello ꝓ- poni nō pn̄t:vt.C.si ser.extero.l.j.s3 ex ꝯsuetudine ꝯ̄triū ꝑuaꝛ. nā vtraq3 simul ꝓponiꝛ: l3 sup vna ꝓbatiōes tm̄ inducat:ne sibi ꝯ̄trius sit:qd̄ cer- te est ꝯ̄.d.l.C.⁊ regulā illā.ff.d̄ reg. iur.nemo.§.quotiēs.⁊ hoc ex parte actoris.ex pte autē rei spectam⁹ an possideat vꝉ dolo desierit possidere vt rei vē.diximus. nā ꝯ̄ oēm possidē-

tē daꝛ pter q̄ȝ ꝯ dn̄m: vt. ff. de publi. l. pe. ⁊. l. fi. ſȝ etiā ꝯ dn̄m daꝛ in ſex caſibꝰ. Primꝰ eſt ſi a nō dn̄o emi: et poſtea verꝰ dn̄s ſuccedit ⁊ ad eum poſſeſſio redierit. Nā lȝ ſit factus dn̄s: teneꝛ tn̄ publiciana: vt. ff. de excepꝛ. rei vē. ſi a titio. Secūdus eſt ſi rē a nō dn̄o emi: ⁊ poſtea verus dn̄s voluerit a me vēdicare: ſed ego fui abſolutus: ⁊ poſtea res ad illū redijt agā publi. ⁊ ſi excipiat ꝺ dn̄io ego replicabo: qꝛ qn̄q̄ȝ eo agēte abfui ſolutꝰ vt. ff. de excep. rei. iu. ſi q̄s rē. Tertiꝰ eſt ſi egi noxaliter ꝯ bo. fi. poſ. ſui. ⁊ ipſe dedit mihi eū p noxa. ſiue em̄ ꝯ me poſſidentē verus dn̄s agat: ſiue eo poſſidēte ego agā publi. obtineo: vt. ff. ꝺ noxa. ⁊ gn̄aliter. ⁊. l. precedēti. in. fi. Quartus eſt ſi ego fui miſſus in poſſeſſionē vicine domꝰ quā aliq̄s bonafide poſſidebat poſſeſſore nō cauēte: ⁊ poſtea verꝰ dn̄s inueniaꝛ poſſidere vi forte: ⁊ vn̄ vi interdictū. ⁊ pub. habeo: vt. ff. ꝺ dā. infec. dāni. §. nō ſolū. Quintꝰ etiam adijciꝛ vt ſi rē poſſideāꝛ eā nō dolo ſed culpa deſij poſſidere: ⁊ ſic litis eſtimatiōeȝ tm̄ ſm ius vēdicāti preſtiti: vt. ff. de rei vendi. q̄ reſtituere. Si poſtea res ad dn̄m redeat agā publi. ꝯ eū: vt. ff. de rei ven. ſi culpa. Vꝛ expōe. l. illā vt hēat vtilē actionē quā actor directā haberet q̄ſi nomē emiſſe videaꝛ. Sextus adijciꝛ ſi me mādāte rē meā vēdidiſti: ſȝ me ꝓhibēte tradidiſti emptori: hac actione vel exceptiōe defendiꝛ. Preterea etiā cōtra me dn̄m hac actione agit: vt. ff. de publi. ſi quis prohibuit. alꝛs eſt. l. papi. ix.

Publiciana daꝛ contra dn̄ȝ i ſex caſibus.

primum a publico [a] pretore in edicto ꝓpoſita eſt.

¶ [illegible] ſentē reipu. ca. vel in ptāte. hoſtiū vſucapiētē rem ꝓn̄tis ſuc [illegible]

¶ Rurſus [b] ex diuer

Additio. Et in hoc docto. cōiter ſequitur iſtā glo. qꝛ hoc pretor nō pmittit mentiri ꝓpter dictionē q̄ſi q non eſt expreſſiua veritatis: ſed nō eſt nota diminutionis. j.

[illegible] Sed q̄ talis libellꝰ ꝓcedat ꝺ conſuetudine ē expeditū p text. in. c. abbate ſane. de reg. iu. in. vj. an aūt de ſtricto iuris rigore ꝓcedat: ⁊ an in eodem libello poſſunt cumulari rei vē. ⁊ publi. vide h̄ late p doc. ij.

Additio. Iſtam formā approbant doc. addentes q̄ titius etiam in cōcluſione petere declarari ſe quaſi dominum ad inſtar rei ven. iij.

Additio. Sȝ ꝓbaꝛ ꝓ noſtrā ſimplicē aſſertionē cū iuramēto: vt ē glo. ſup ꝟbo ꝯmittat. i. l. at q̄ naturā. §. cū me abſente. ff. de nego. geſt. q̄ regula fallit in caſu nr̄o qn̄ ꝓcedit ti. inhabilis. Itē vbi preſumptio iuris eſſet ꝯ aſſerentē: vt p Bart. in. l. j. §. hoc interdictū. in. ij. col. ff. de iti. ac. q̄ȝ. pri. Itē fallit ſi p ptē aduerſam ꝓbeꝛ ꝯriū vel aliq̄d p qꝺ ꝯriū p̄ſumaꝛ. Itē ſi iurans ſit perſona infamis etiā infamia facti: vel alꝛs non fidedigna: vt p Iab. hic ponētē multa pulchra notāda ī materia ꝯſcie.

a [illegible] A publico. ſicut ab aq̄lio aquilia fuit inducta: vt. ꝫ. ad. l. aquiliā §. ex hoc tamen capite.

¶ [illegible] Iſte. §. diuidiꝛ in duas partes. Primo ponit de reſtitutiōe danda preſenti cōtra abſentē. Secūdo addit ⁊ extēdit ad alios multos caſus. ſcꝺa ibi. Quod genus. diuiſi.

b [illegible] Rurſus ex diuerſo. i. ecōtrario nā. ꝫ. affirmādo: ſeu ſucepiſſe dicit hoc negando: ⁊ aduerſarium non

vsucepisse dicit.
a ¶ Reipublice.s.ciuitatis romane:vt.ff.de verbo.sig.eū qui.idē tñ ex gñali clausula posita.ff.ex q̄.cau.ma.l.j.in fi.idē i ceteris ciuitatib⁹ dicēdū est vt.ff.ex q̄.cau.ma.l.sed et si p pretorē.§.pe. Idem etiam si in causa municipij alicuius:vt.ff.de in inte.resti.ma.l.legatis.

b ¶ Abesset.al's absens esset. Iste qui abfuit reipu.cā rē pñtis duob⁹ modis potuit vsucapere.s.per se.et qr rem illā secū detulit siue domi dimisit ⁊ animo possedit:vt dicitur de eo qui ad nūdinas ꝓfectus est:vt.ff.de acqui.pos.l.clam.§.q̄ ad nūdinas. Itē p aliū.s.p filiū vel seruū vt statim in captiuo dicemus.

Hostes qui dicūtur.

c ¶ Uel in hostium. qui sunt hostes dicitur.ff.de cap.hostes.⁊.ff.de verbo.sig.hostes.s.quib⁹ po.ro.bellū indixit:vel,qui po.ro.bellū indixerunt.si ergo ab alio quis capiatur nunquid hoc locum habebit quod hic dicitur. Credo ꝙ sic.sicut quando abest causa alicuius ciuitatis vel municipij:vt.s.dictū est. In hoc aūt differūt: qr nō fiūt s͛ui taliū hostium:vt.ff.de cap.hostes.⁊ sic poterit facere testamētū. quod al's non posset:cum esset seruus:imo ⁊ eius obses non posset:vt.ff.de testa.l.ei⁹ qui.⁊.l.obsides. Accur.[iiij] iiij.

Addi. Idem si princeps vel papa siue eius legatus: de cōmissione pape alicui ciuitati subdite eccl'ie bellū indixerit: qr capti efficiūtur serui ⁊ eoꝝ bona efficiūtur capientiū.⁊ sic in oībus his habebit locū fictū postli.qd̄ no.ꝑpetuo s̄m Ang.

Ptās q̄

d ¶ Potestate.i.s͛uitute.al's accipitur ꝓ iurisdictione:vt cū dicimus ptās hz hoies de districtu in ptāte id est iurisdictiōe. Itē ponit̃ ꝓ obediētia in qua ptāte est monachus sub abbate: ⁊ clerici sub p̄latis. Itē ponit̃ pro dilectione siue pietate: et hec pa.po.dr: vt.ff.de verbo.sign.si

drupl'r accipit̃.

so si quis cuz rei publice [a] cā abesset [b] vel in hostium [c] potestate [d] esset: rē ei⁹ qui in ciuitate [e] esset vsuceperit: permittitur domino (si possessor rei publice cā

ptātis. s3 qūo iste ab hostib⁹ capt⁹ poterit vsucape cū ipe ab alio possideatur:vt.s.de iu.per.§.serui.ergo ipe possidere nō pōt: vt.ff.ad.l.iul.de adulte.sic eueniet.⁊.ff.de acqui.re.do.hō liber.§.q̄cquid.ergo nec vsucapere:vt.ff.de vsuc.sine possessione. Rñ.vsucapit̃ p filiū vel p s͛uū in re peculiari:vt.ff.ex qui.cau.ma.item ait pretor.§.hec aūt.⁊.l.deniqꝫ ⁊.l.ait p̄tor.§.hi plane.⁊.ff.de vsuc.iusto.§.fi.sed nec videt̃ ꝙ p seruum possit captiu⁹ vsucape:vt.ff.de vsuc.neqꝫ seruus.sed dic ꝙ illa loquitur in causa non peculiari:qd̄ verū est. vel loquit̃ ipa veritate inspecta:hic aūt iure postli.inspecto. qd̄ preualet veritati:vt.s.q̄.mo.ius pa.po.sol.§.si ab hostibus.[v] v.

Captus ab hostib⁹ an possit vsucape.

Addi. Doc.cōiter sequūtur glo. sed do. Iason reprobat hic Ange. quē videas. ⁊ dum tex. noster dicit ꝙ captus ab hostibus pōt vsucapere.d.Ia.exemplificat de actione psonali in qua currit prescriptio nō ex possessione prescribētis:sed ex solo cursu temporis negligentis non petentis:vide hic per eum.

e ¶ In ciuitate esset.q.d. qui non abesset. quid ergo si vterqꝫ abest:et alter alterius rem vsucapit. Rñ.et tunc habet locum hec restitutio: vt ff.ex qui.cau.ma.l.fi.videt̃ aūt desinere abesse cum domum redijt vel

Absens qñ videtur desinere abesse.

abesse desierit) tunc intra ānū [a] rescissa [b] vsucapione eam petere: id est ita petere vt dicat possessorem vsu [c] nō cepisse: ⁊ ob id suā esse rem. Quod genus actionis [d] et

redire potuit finito negocio ꝓ quo erat absens. [vj] ⁊ tūc debet desinere abesse: nisi iusta cā impeditꝰ fuerit in redeundo: statuūtur eñ ei. xx. miliaria diurna: vt. ff. ex quibꝰ cau. ma. sicut. §. tādiu. ⁊ sic patet ꝙ de necessaria absentia tūc intelligit̃: alѕ ꝫ. vt. ff. eo. l. hi qui. ⁊ l. sequē. sꝫ verbum desierit hic positum strictiꝰ ponitur. i. ꝙ possit conueniri. Item econtra si presens rem absentis vsucepit: vt. ff. ex qui. cau. ma. l. j. §. j. eadem verba: ⁊ tunc siue completa est vsucapio siue presentia. i. infra modicum tēpus siue in absentia siue postea parum idem est: vt. ff. eo. ab hostibus. §. sed quod simpl'r. vj.

De hac qōne. d. Jason recitat hic ample doc. altercātes: vide hic per eum.

a Annū. s. vtilem qui constabat ex. ccclxv. diebus: vt. ff. de sta. li. cum heres. §. stichus. in quibus actor habuit facultatem agendi nec impediret̃ ꝑ se nec ꝑ reum nec per iudicē nam hec tria necessaria sunt: vt vtilis dies aut annus currat: vt. ff. de diuer. ⁊ temp. prescrip. l. j. hodie ꝓ in oībus restōnibus quadrienniuꝫ continuū computatur: vt. C. de tēp. in integ. resti. l. fi. Et idē not. hic ꝙ hic liber corrigit̃ per. C. in hoc anno vti generaliter ſm quosdam. sed dico contra: quia illa tm̄ in restōnibꝰ dicit. vnde in alijs remanet vtilis annus. [vij] vij.

De hoc an hodie de anno vtili sit correctum: ⁊ quando istud tp̄s incipiat currere. vide h̄ ꝑ Jaso.

b Rescissa. per in integ. resti. petitam a iudice viuo: ⁊ subducat̃ tp̄s vsucapionis quo fuit absens: vt. C. de resti. mino. l. j. sicut ⁊ minores petunt: vt. ff. de excep. l. exceptiones q̄ persone. in fine. l. hoc ipsum. s. postulare pn̄t a mortuo pretore ꝯceditur eis: vt. ff. eo. l. j. per totū. restituit ergo eos ꝑtor viuꝰ et sic agant antiqua actione ac si res nō esset vsucapta vel actio prescripta: ⁊ iō actio ad quā restituit̃ d̄r rescissoria: non ꝙ sit nomen ꝓprium actiōis: sed q̄ erat primo realis siue ꝑsonalis directa nūc d̄r vtilis: vt. C. ex qui. cau. ma. l. fi. ⁊ de cap. l. ab hostibꝰ. [viij] Alij dicunt ꝙ statim eo reuerso hꝫ rescissoriā ⁊ dicūt esse ꝓpriū nomē actionis. ⁊ sic dicūt ꝙ maiores iure actionis: sꝫ minores officio iudicis restituūtur. dicunt tn̄ ꝙ hec rescissoria actio efficaciā non hꝫ anteq̄ȝ insufflet in eā ꝑtor spm̄ vite dādo restitutionē: qđ satis recedit in primā opi. nā semꝑ verū est hoc qđ a ꝑtoris mortui edicto hoc fit ex auctoritate pretoris viui. viij.

An aūt ⁊ qñ actio rescissoria sit natiua vel datiua. itē directa vel vtilis: ⁊ quō hoc intelligat̃: vide per Jasonem hic. ⁊ tex. in. l. iuregē. §. j. ff. de pac. ix.

Et sic rescissoria nūq̄ȝ cōpetit: nisi prius petita resti. in inte. per offi. iudi. ⁊ hec est cōmunis. cetera vide hic per docto.

c Usu non cepisse. ⁊ sic videt̃ cōcedere mentiri quod. ꝑ. cōfitet̃. sed dic ꝙ non mentitur: sed dicit sibi restituendū ac si vsucaptum nō esset: vt. s. proxi. §. diximus.

d Actionis. scilicet rescissorie supradicte.

Annus ꝯstat ex ccclxv. diebus.

Codex ſm aliq̄s corrigit in stōnes.

Restitutio q̄ re

a ¶ Quibusdã.vt si rem absentis vsucapiat p̄sens.[i]Item si absens fuit ꝓbabili causa vt studioꝝ.item in vinculis positus:vt.ff.eo.l.i.ꝛ.l. sꝫ et si per pretorẽ.in fi.ꝛ.l.sequenti et de illis legib⁹. i. facit mentionem cũ dicit de volumine digestorum. i.

quibusdã a et aliis similiter equitate motus pretor accõmodat:sicut ex latiori digesto rum seu pandectarum volumine intelligere licet.

Additio.

Ecce secũdum membrum actionis rescissorie quod minuit per tex.in illis verbis.quibusdã aliis ꝛc.vt sentit ista:et tunc req̃ritur ꝙ fuerit absens ex ꝓbabili cã vel necessaria:vt in hac glo.

diuisio.

¶ Rel. quis. Diuidit i duas partes.p̄mo ponit dictũ ex quo tacita q̃stio.Scđo determinatio qõnis. scđa ibi.permittitur.

b ¶ Si quis.scꝫ debitor.

Fraus vtrũ p̄sumat i alienatione facta p debitores

c ¶ In fraudẽ.no.ꝙ vterq̃ tam debitor q̃ꝫ receptor oportet ꝙ fraudẽ pticipet qñ titulus nõ est lucratiu⁹. si aũt ẽ lucratiu⁹:puta donatiõis vt si dedit:ꝛ hoc itelligr̃ ad hoc vt creditor possit reuocare alienationẽ:tũc sufficit fraudẽ debitoris tm̃ interuenire:vt.C.đ reuo.his q̃ i frau.cre.l.pe. ꝛ.ff.q̃ i frau.cre.q̃ aũt.§.hoc edictũ. ꝛ.§.simili modo.Et de hac fraude nota bonã distinctionẽ.q: aut adhibetur a debitore alienante inter viuos:aut in vltima volũtate vel a liberto in fraudem p̄roni simil'r inter viuos vel in vltima volũtate.si i vltima volũtate:tũc aut p legata:aut p libertates.ꝛ si p libertates aut directas: aut fideic. si debitor in fraudẽ alienet inter viuos vno casu p̄sumitur fraus.scꝫ qñ oia alienauit:vt.ff. eo.oẽs.§.lucius.[ii] si aũt non oia non p̄sumitur.sepe eñi de facultatibus suis amplius q̃ꝫ in his est sperãt hoies:vt.s.qui.ex cau.ma. non li.§.in fraudẽ.debet ergo ꝓbare eã creditor.

¶ Alienatione eorũdem creditorum p̄sumitur fraus et sententia preteritorum rescindatur possessio ꝛ c. [illegible]

Et hec distin. per omnia seruatur etiam in patrono: vt ff. de proba.patronus. et.l. quotiens

¶ Itẽ si q̃s b i fraudẽ c

§.qui dolo. In vltima voluntate si legatum vel fideicõ. in frau.cre. reliquit solũ euentum inspicimus lꝫ fraus nõ interuenerit: vt i dona. cau.mor.vt.C.de iu.deli.l. fi.§.si vero creditores.cum legata nõ deben tur:nisi deducto ere alieno:vt.ff.eo. qui aũt.§.pe.ꝛ ad treb.l.i.§.is qui quadraginta.[iii]Idem in p̄rono p oia si libertus in fraudẽ legauit vel fideicõ.reliq̃t vl' donauit cã mor.nã solũ euẽtũ ĩspicim⁹:vt.ff.ne quid in frau.patro.l.i.in prin.ꝛ.§.i.i libertatib⁹ aũt i fraudẽ relictis distigue directas a fideicõmissariis. in p̄mo casu cõsiliũ et euẽtum.in scđo euentum tm̃ inspicimus:vt.C.de his qui ma.nõ possunt.l.fi.ꝛ.l.i. ii.

Additio. Qui tex.lꝫ loq̃tur in alienatiõe lucratiua:tñ hꝫ etiã locũ i ti. oneroso:vt est glo.in.l. qui testm̃.i ꝟ.modũ.ꝛ ibi B.ff.de ꝓba.ꝛ ista ꝓcedũt ſm Ja.qñ vẽditio oim bonorũ etiã facta p valde minori p̄cio q̃ꝫ valerent:idem si nõ oia bona:scꝫ maiorem ptem alienauit:vt est glo. no.in.l.nomen §.filio.in ꝟ.ois substãtia.ff.de leg.iii. iii.

Additio. Et rõnem diuersitatis inter alienationẽ inter viuos ꝛ in vlti

ma voluntate: vide p doc hic.

Creditor. a ¶ Creditor. large accipe p omni eo cui aliquid debet: vt. ff. de verbo. sig. l. credidorum. et l. creditores. et l. si cui. et i auth. de fideius. §. pe. col. j.

b ¶ Rem suã. scz corporalẽ ex eo q dicit tradiderit. idẽ tñ est in corporalib9: vt pz p multa exẽpla. vt. ff. q i frau. cre. l. j. ij. et iij. vsq ad. l. qui autem.

creditorũ[a] rẽ suam[b] alicui tradiderit: bonis ei9 a creditorib9 possessis[c] ex snia p̃sidis[d]: permittitur[e] ipsis creditorib9 (rescissa traditione) eã rem petere[e]. i. dicere eã rẽ traditã non esse et ob id i bonis

c ¶ Possessis. i. possideri iussis: nec enim re ipsa a creditoribus fuerant possessa bona debitoris cũ ipse alienauerit. vel dic possessis que remãserant: et non sufficiebãt: vt. ff. eo. l. ait pretor. [iiij] iiij.

Additio. Docto. tenent hanc vltimam et sic debet prius excuti principalis: vt hic.

d ¶ Presidis. puta q2 fuit condẽnatus et nõ satisfecit condẽnationi infra tp̃s. Unde missus fuit actor in possessionem bonorum.

e ¶ Permittitur. scz infra annum vtilem: vt. ff. de his q in frau. cre. l. j. primo rñ. et de eo qd puenit ad eũ: vel q dolo fecit: quominus perueniret perpetuo datur: vt. ff. eo. ait p̃tor §. hec actio. [v] v.

Additio. De ista materia excussionis bonorum: vide hic late p doc. et refert hic Ja. casum singularez i auth. ꝯtra rogatus. C. ad treb. vbi etiã in reivẽdi. ẽ necessaria excussio bonorum.

Actio i factum pauliana. f ¶ Eam rẽ petere. scz qua actiõe? Rñ. pauliana: q datur creditori ad reuocãda corpalia: sz i factũ ad reuocãda iura: vt. ff. de vsur. l. videam9. §. i fauiana. et. ff. eo. l. hac in factũ. [vj] Ul' veri9 dic q nulla dr pauliana: nisi adiectiue: q2 paulo fuit inducta: sz in factũ pauliana dr que ad reuocãda corporalia et incorporalia cõpetit: et datur cõtra accipiẽtẽ et hereditatem eius inqʒtum ad eos peruenit etiam nõ restituto ei precio: vt ff. eodem ait p̃tor. §. fi. et. l. seq. et. l. si debitor. et. l. ex his. [vij] In eũ aũt q i fraudẽ alienauit actio nõ dat cũ nud9 sit: nisi ita fraudulẽter dispsit vt res apparere nõ possit: q casu etiam in carcerẽ detrudet: vt. ff. eo. l. fi. §. fi. [viij] Est et fauiana qui dat soli patrono ad reuocãda ea q libertus in fraudẽ. patroni alienauit inter viuos vel vltima volũtate: quominus p̃onus habeat tertiã: vt. ff. si quis in frau. patro. l. j. in prin. et §. j. et. S. de suc. li. §. sz nr̃a ꝯstitutio.

Actio fauiana cui detur. Est et caluisiana: et ipsa tam p̃rono q̃ creditori cõpetit: vt. ff. q in frau. pa. l. in fauiana. qdam tñ dicũt contra i eo qd de fauiana dictũ est. ar. ff. de vsur. l. videam9. §. in fauiana. sz certe ita dicit ibi l̃ra p quã: et si refertur ad proximã tñ scz paulianã Et iste due imitãtur naturã superioris in factũ pauliane: sz q̃ro q̃re sint hic he posite iter reales p̃torias cuz ipe p̃soales sint: qd pbat p id qd dicit l̃ra: i fauiana qʒ: vt. ff. d vsur. l. videamus. §. in fauiana. nã pxime dixerat de p̃sonalibus vñ ꝯtinuat eã cũ p̃sonalibus: vt pbatur. ff. si qd in frau. a. l. j. §. hec actio. sz rñ. q2 similitudin: hz cũ superiorib9 duob9 casib9 i eo qd sicut ibi pmittit aliqd dicere qd nõ sit vel esset faciẽda aliq ac si nõ pcessissent q pcesserũt: sic et hic. Item sicut ibi fit reuocatio: ita et hic ergo s̃m hec ita dici debẽt he reales

Actio caluisiana cui cõpetit.

sicut supiores: qđ quidã cõcesserũt. sz rñ. hic nõ petitur qđ meũ fuerit: vt in supiori casu: nec quasi meum: vt in publi. vt. s. eo § alie. nec ob. j. § pri. q: hypothecaria est i rẽ. nec tñ meũ petitur vel q̃si meum. i. possessionẽ p hypothecariam actionem vel seruianã. hic aũt neq3 possessio neq3 dñium est meum nec fuit: imo in accipientem trãsiuit: lz in fraudem sit alienatũ: vt. ff. de cõtrahen. emp. si sciẽs. in fi. et p̃dicte tres actiones reuocatorie dicũtur. [ix] Sz vñ oritur hec actio? Rñ. ex quasi maleficio qñ dol⁹ fuit in vendente et emẽte. si aũt in vendẽte tñ: tũc põt dici ex quasi contractu: si agitur contra illum possidentem. Sed nũquid habet retentionẽ vt ab eo non reuocet̃ si vult soluere qđ sibi creditori reuocare volẽti debetur: quidam negant: vt ar. ff. rerũ amo. si cum dos § fi. ⁊ l. seq. sz contradico instar posterioris creditoris si vult soluere priori quod sibi debetur põt hr̃e retẽtionez: vt. ff. de euic. l. euictus. qđ dic: vt. ff. de his q̃ in frau. cre. ait p̃tor § illud. vj.

Actio hypothecaria.

Actiõe reuocatoria cõuẽto cõpetit retentio.

Additio. Hanc glo. intelligũt doc. in alienatis inter viuos: sed in vltima volũtate datur vel cõditio indebiti vel hypothecaria: vt. l. [c] § si vero creditores. C. de iure deli. vij.

Additio. Nisi precium extaret vel esset conuersum in vtilitatem debitoris: vt p Bar. ibi post glo. viij.

Additio. Qui textus est singularis ad duo: vt per Jasonem hic. ix.

[illegible] Et sic tenet glo. q̃ he reuocatorie sint mere personales: sed do. Jason. in hoc reprobat glo. ⁊ tenet q̃ sint in rẽ scripte: vide h̃ p eũ.

a [illegible] Mansisse. videtur ergo q̃ permittat mẽtiri quod non est verum: sed ita petit ac si mansisset in bonis debitoris: vt s. eodẽ § alie. et § rursus.

debitoris mansisse [a].

[illegible] rebus coloni: [illegible] seruiana pro reb[illegible] [illegible]

Item seruiana [b] ⁊ quasi seruiana que etiam hypothecaria vocatur ex ipsius p̃toris iurisdictione substãtiam capiunt. Seruiana aũt experit̃ q̇s [c] de rebus

Item seruiana. Diuiditur in tres partes. primo q̃ actio seruiana vel quasi seruiana est pretoria. secundo que sit differentia inter actionem seruianam vel quasi. tertio que sit differentia inter pignus et hypotheca. secunda ibi. seruiana autem. tertia ibi. inter pignus. diuisio.

b Item seruiana. q. d. non solum publiciana et rescissoria reales sũt et pretorie de quibus dictum est: sed etiã due iste capiũt vim et pretoris iurisdictionẽ. i. pretorie sunt: vt. et. ff. de pac. si tibi § de pignore. Accursius.

c Quis. scilicet dñs fundi: siue sit partiarius. [i] siue nummis colat. item etiam p deterioratione dom⁹: vt. ff. qui. mo. pi. ta. contra. l. ij. licet ex locato sit actio: vt. ff. loca. l. qui fundum. j.

Additio. Et sic illata per colonum partiarĩ in fundum rusticum sunt tacite hypothecata p partiaria p̃stati one. Item illata in domum sunt obligata domino domus uedĩ pro deterioratione et pensione: sed etiam pro alia obligatione: vt pulchre per Ange. hic.

Colon⁹ ɾ inquilin⁹ differunt.

a ¶ Coloni. subaudi vel inquilini. nã ei⁹ res sunt tacite obligate: vt. ff. qui. mo. pig. tacite contra. l. ij. [ij] ɾ est colonus in villa: inquilin⁹ ĩ ciuitate: vt. ff. de acqui. pos. l. re pignoris. [iiij]

☞ differẽtia ẽ int̃ has duas tacitas obligationes. nã in rusticis ita demũ si dñs sciat

coloni[a] que pignoris[b] iure p mercedibus fundi[c] ei tenentur. Quasi[d] seruiana autem qua creditores pignora hypothecasve persequunt̃. ¶ Inter pignus autem et hypothecam q̃tũ ad actionẽ hypothecariam attinet: nihil interest[e].

inducta ɾ illata in vrbano siue sciat siue non. ɾ est rõ: qꝛ facta rusticitas oĩa palam hȝ: sed inquilinus multa etiã clam apportat que locator ignorat: vt. C. loca. certi iuris. [iiij] Ita tñ in vtroq̃ si eo aĩo sint inducta: vt ibi sint ꝑpetuo nõ ad tp̃s [v] vt. ff. de pig. debitor. ɾ. ff. q̃. mo. pig. ta. cõtra. in p̃diis. §. j. ij.

Et ita communiter tenet̃: licet vltramontani cõtra. iij.

Ista glo. ɾ sibi similes reprobãtur qꝛ predium vrbanum nõ locus: sed materia facit. l. vrbana p̃dia. ff. de ꝟ. sig. et vrbanum a rustico nõ loco sȝ qualitate secernitur. l. si p̃dium. C. de p̃diis mino. colonus ergo a predio rustico et inquilinus ab vrbano. iiij.

Et differẽtia iter interdictũ et illatũ. vide p glo. in. l. si inducta. i glo. C. qui. mo. pig. ta. con. v.

Qd indicabitur inspecta qualitate bonoꝝ ꝺm Jaso. hic. ɾ aduerte q̃ fructus naturales ꝑcepti tacite sunt obligati ꝓ pensione fundi: non aũt industriales: vt p Bar. i. l. assiduis. in. ij. col. ver. q̃ro an habeat locũ. C. qui po. i pig. ha. et idẽ quod i colono vel inquilino dic in emphitheota etiã si res aliene sũt inducte sciẽter ɾ cõsentiẽte dño reꝝ: vel essent bona fi. possesse. in hac tamen tacita hypotheca non veniunt ea que non venirẽt in epistola generali. de quibus in. l. obligatione generali. ff. de pig. ɾ. l. j. ɾ ibi Bar. C. que res pig. ob. pos. sȝ Johan. fa. et Ang. hic.

b ¶ pignoris. scilicet taciti [iiij] iiij.

De hypotheca exp̃ssa ɾ tacita ɾ earũ differẽtiis vide pl'a notabilia p Jaso. ɾ doc. hic.

c ¶ Fũdi. vel domus: vt. s. dictũ ẽ.

d ¶ Quasi. hec dictio ponitur ad differẽtiã supioris: vtraq̃ tñ seruiana, dr̃ a seruãdo forte dicta: cum oẽ ius aut inquirẽdo: aut i seruando: aut in admittẽdo ꝯstat: vt. ff. de le. et se. cõ. l. fi. [v] sȝ q̃ est differẽtia inter seruianã actionẽ et saluianũ interdictum cũ illud ad idem cõpetere videatur: vt. j. de iterdic. §. interdictũ. Rñ. qꝛ i seruiana opȝ q̃ creditor ꝓbet debitorem fuisse dñm tp̃e obligationis: vt. ff. de pig. ɾ q̃ nõdũ sunt. §. j. sȝ in saluiano sufficit q̃ ꝓbet eũ possedisse: vt colligitur. ff. de salui. interdi. l. j. in prin. ɾ dicemus j. de interdic. §. interdictum. v.

Seruiana vnde dicitur.

Actio seruiana ɾ interdictũ saluianũ differunt.

Hypotheca aũt dr̃ ab ipsos qd sub ɾ thesis positio: q̃si suppositio vel obligatio q̃ idem sunt: vt ꝓbat̃ p rub. de re. eo. nõ alie. vl' sup.

e ¶ Nihil interest. nisi in sono vocis. vt. ff. de pigno. l. res hypothece. §. item pign⁹. imo ɾ etiã q̃tum ad actionẽ videtur interesse. nã prescriptio habẽti pign⁹ nõ currit cũ possideat. secus in hypothecaria cui currit p̃scriptio interdũ. x. interdũ. xx. interdum. xxx. interdum. xl. an. vt.

p̃scriptio nõ currit habẽti pignus sȝ bene habẽti hypothecam.

C. si aduer.cre.l.j.z.ij.z.C.d pscrip. xxx.vel.xl.an.cu notissimi.z de an. excep.l.j.§.j.

a De qua re.mobili vel immobili tradat creditori vel non corporalis vel incorporalis. [vi] excepta tn vrbana seruitute q no pot obligari: ne ruinis ciuitas deformetur: vt. ff. de pig.si is q §.fi.et.l. seque. vj.

Addit. Si queratur an iurisdictiones: preeminentie: honores: ius percipiedi pedagium: ius patronat9 qd habetur i ecclesijs vel hoibus z silia possint pignori obligari: distingue vt p Bar. in.l.si is qui.§.fi.ff.de pig.

b Hac appellatioe.scz hypothecaria: vt hac actione peti possit a quolibet possessore.

c Maxime.hoc abudat: vt.C.de testa.ma.l.fina.§.j.duo em oportet interuenire vt sit pignus.[vij] et q tradat creditori: vt hic.z q mobilis sit cum pignus a pugno dicatur: vt ff.de v.sig.plebs.§.pign9.si aut mobilis est z no tradat. item si imobilis est tradat vel no hypotheca est. pz ergo q qttuor sunt ptorie actiones in rem.s. publiciana: z rescissoria: z seruiana: z quasi seruiana.ite alie due reales piudiciales: vt.j.eo. §.piudiciales.est et alia q dat superficiario: qn quis ad modicu tps conduxit: vt.ff.de supfi.l.j.in. fi.j.rn. et §. qd ait.z.l.fi.z.ff.de rei ven. supficiario.z.l.ptorie.est z octaua actio in rem q datur metu passo.na illa ptoria est in rem: vt ff. q met9 cau.metu. §. volenti. sut z alie. s.bo.poss. hereditatis petitio.ite fideico.here.petitio. pma dat ei qui succedit p ptore. scda ei cui p trebel. hereditas restituta est: vt ff. de bo. pos.here.peti.l.j.z.ij.z.ff.de fideic. here.peti.l.j.z.ij.z.iij.et sic dece sut vij.

Pign9 vn dr.

Actiones ptorie reales sut decem.

Nam de qua re [a] inter creditore et debitore couenerit: vt sit pro debito obligata: vtraqz hac appellatione [b] continetur. Sed in alijs differentia est. nam pignoris appellatioe eam proprie re cotineri dicimus que simul etia tradit creditori: maxime [c] si mobilis sit. At ea qui sine traditione nuda conuentione tenetur: pprie hypothece appellatione contineri diximus.

Actio de constituta [illegible]

In personam [d] qz

Addit. Immo no superabudat si large sumat pign9: qr dr et de re immobili: dumo tradat: vt h p doc.

In personam. Iste.§.vsqz ad.§.personales.tractat de tribus actionibus personalibus et ptorijs. Et hoc pncipiu vsqz ad.§.actiones aut.diuiditur: qr in principio pmittit de actione de ostituta z de peculio.item z de iurameto in gne et scdo in specie: z de vnaquaqz dicit.scda ibi.de constituta aut. Item prima subdiuitur: qr prima ponit qliter olim erat in actione de costituta z receptitia: hodie vo sunt oia redacta ad costitutam. Secuda ibi.sed ex nostra.

Diuisio.

Subdiuisio.

d In psonam.q.d.dictum est de realib9 pretorijs sequitur de perso-

nalibus ptorꝭ:lȝ de quibusdā personalibus.s. interposuerit §. item si quis.

a De pecunia.vt.ff.de condi.pecu.l.j.in prin.

b Cui similis.s. q̄ ad q̄dā qꝛ vtraqȝ dabatꝛ vbi q̄s ɔstituebat se soluturū p se vel alio:sȝ et dissimilis videbatur: quia actio de cōstituta pro his tm̄ rebus i cōstitutione deductis cōpetebat in quibꝰ mutuū consistit:scilȝ q̄ pōdere numero ⁊ mēsura cōtinētur:sȝ receptitia qn̄ alie res in cōstitutione deducebātur: sȝ hodie pro omnibꝰ cōpetit actio de cōstituta:cum omnes res appellatione pecunie cōtineātur:vt.C.de cōstitu.pe.l.ij.§.pe.

c Constitutione.vt.C.de constitu.pe.l.ij.§.pe.

d Ea.scilicet receptitia.

e Item pretor.hec capl'a exponūtur.j. pxi.§.et ideo hic no dicas.

f Et alias.de quibus dicet.j.§.penales.

g De constituta pecunia.in hac actione que sic vocatur.

h Cū oibus.s.aptis.al's obligari pro se vbi p se iteruenit ɔstitutio vl' pro aliis iteruenit ɔstitutio.sic q̄ furiosus cū nec p se nec p aliis obligetur nec ɔstituere se debere pōt.idē i pdigo ⁊ silibus.itē mulieres cū al's p se tm̄ obligētur:⁊ he ɔstituēt p se tm̄ ⁊ nō p aliis vt.ff.de ɔsti.pecu.l.j.§.j.et.ij.

actiōes ex sua iurisdictione propositas hȝ ptor veluti de pecunia [a] constituta. Cui [b] similis videbatur receptitia. Sed ex nr̄a cōstitutione [c] cum et si quid plenius habebat: hoc in actionez pecunie cōstitute transfusum ē: et ea [d] quasi superuacua iussa est cum sua auctoritate a nr̄is legibus recedere. Itē ptor [e] pposuit actionem de peculio seruorum filiorūqȝ familias. Et ex q̄ q̄rit: an actor iurauerit et alias [f] cōplures.

Actio de ɔstituta pecunia datꝛ in eum qui p se vel alio se cōstituit soluturū ⁊ ex nudo pacto orit̄. Ut hic hunc locū remittit ordinariū: ad extraordinariū nō ē recurrendū.li.d. Angel.

De cōstituta pecunia [g] aūt cuȝ oībus [h] agitur quicunqȝ pro se vl' p alio soluturos se ɔstituerit [i]:nulla [k] scȝ stipulatione iter

i Cōstituerint.vt puta p hec verba.ɔstituo me soluturum qđ ego vel ille debet et silia: vt ff.de ɔsti.pe.q̄ aūt.i fi.⁊.l.seq. [viij] et hoc si sit debitū qđ pcedat siue ciuile ⁊ naturale simul:siue naturale tm̄:siue pretoriū. secus si ciuile tm̄:[ix]vt.ff.de cōstitu .pecu.l.j.§.penulti.⁊ fi.⁊.l.iij.§.j. viij.

Addiio. Et iuxta hāc gl.ponit hic Jason vnū notabile:q̄ si q̄s ɔstituat titiū fideiussurū p se valebit tale constitutum:secus si nō p se licet alio:vt hic p eum. ix.

Additio. Quam ius tūc possit accedere fideius.§.j.s. de fideiusso. et de rōne diuersitatis. vide pulchre per Jaso.hic.

k Nulla. ergo ex nudo pacto oritur actio hic.[i] quod est contra ius cōe positum.ff.de pac. iurisgen.§.sed cum nulla.⁊.§.quinimmo.et §.idem marcellus. et §. idem rn̄.

et.C.de pac.l.legem.et est hoc iō for
te speciale: quia sicut vnum pro eo
qui constituit inducitur: vt non te=
neatur nisi elapsis.x.diebus:vt.ff.
de consti.pe.promissor.cum al's sta
tim teneř.

[ij]vt.ff.ð ꝟb.oblig. eū qui lra lēdis.§.q̃ tiēs.et de ꝟb.sig.ce= dere diē.

posita.nam alioquin
si stipulāti ꝓmiserit
iure ciuili a tenētur.

¶ [illegible]

[illegible]

¶ Actiōes aūt de pe
culio b iō aduersus

Pactuz nudū i septem casibus actionē ꝓducit.

sic et aliud contra eum:vt ex nudo
pacto teneatur:vt arg.de iureiurā.
eum qui.i prin.Sunt et alij adhuc
sex casus in quibus ex nudo pacto
oritur actio:vt ecce in donatione ho
die:[iij]lz olim fuerit necessaria sti
pulatio:vt.C. de do.si quis argen=
tum.§.sinaūt. Item si mulier dotez
sine stipulatione dare marito con
uenit:vt.C.de do.pro.l.ad exac.⁊ de
rei vxo.ac.l.j.§.j.item si quis ob ho
norem decretum vel decernendum
palam pollicitus fuerit.i.sine inter
rogatione:vt.ff.ð pol.l.j.§.j.⁊.l.pa=
ctum. Item i nautico fenore: vt.ff.
de nau.feno.l.periculi.in fi.[iiij]itē
in accessione frumenti vel vini vel
olei vel ordei [v]vt.C. de vsur.l.fru
menti.item in vsuris ciuitati ꝓmis=
sis:vt.ff.de vsur.l.etiam.[vj]al's au
tem ꝑpter sui frigiditatē nudū pa=
ctū actionē parere nō pōt. j.

Additio. Hoc verum quo ad sor=
tem principalem:non quo ad penā
nudo pacto promissam:quia nō cō=
petit hec actio de ꝯstituta:vt est tex.
forte singularis in.l.titius.ff.de cō
stitu.pecu. ij.

Additio. Immo idem est vbiq; quo
ad obligationem que statim cedit:
sed illi.x.dies adijciuntur solutio=
ni miserationis gratia.iuxta.l.si cū
militi.in prin.ff. de compen. Item
doc.reprobant hanc glo.in ratione
specialitatis quam assignant et la=
borant in assignanda ratione.vide
hic per eos. iij.

Additio. Doc.reprobant glo.quia
etiā hodie nō oritur actio: sed ꝯdictio ex l.ꝑpter ip suz pactū. iiij.

Additio.

Et est ratio propter ipsum pericu=
lum facit.c. naviganti. extra de
vsur. v.

Additio. Et hoc propter neces=
sarium vsum victualium: vt hic
per doc. vj.

Additio. Adde alios casus: vtpu=
ta in curia mercatorum arg.l. quin
tus mutius. ff.man. et ibi Barto.
Item si fieret in iudicio: quia tunc
fingitur stipulatio. item quando
per pactum nudum aliquid abest
parti si non seruent promissa: quia
contra non seruantem datur ac.
de dolo: vt est tex. nota. in.l. ele=
ganter.§. seruus.ff. de dolo. vt hic
per doc.

a Iure ciuili.vel actione ex sti=
pulatu vbi incertum est in stipu=
latiōe.vel ex condictione certi que
ex stipulatione oritur vbi est cer=
tum:vt.š.de verb.ob.in princi. que
stipulatio est a iure ciuili inducta:
vt hic cum iuregen.ipsa non fuerit:
licet alij contractus fuerint de iu=
regen.vt.š. de iure na.gen.et ciui=
li.§.ius autem.non autem dicitur
ideo de iure ciuili. ꝙ non habeat
in se vinculum naturale: immo ha
bet:quia sine consensu valet:qui cō
sensus est de iure naturali:vt.ff. de
pac.l.j.§.penul.

Stipulatio ē de iure ciuili.

b De peculio.voluīt q̃dam dicere

hec est ppria nola actionum: scz de peculio et de in rem vso. & qd iussu item exercitoria & tributoria: & institoria ex eo qd leges plerumqz appellant eas actiones vt hic: sed verius est vt adiectiue ponantur. sic cum dr mandati actio de peculio: vt. ff. de pecu. l. iij. §. cui congruit. Accursius flo. [viij] viij.

patrē [a] dñm ve [b] cōparauit pretor: quia licet ex contractu filiorum seruorum ve ipso [c] iure non teneantur; equum tamen est peculio tenus (quod veluti patrimonium est filiorum filiarumqz: item seruorum) condemnari eos.

Additio. Et hec secūda opinio cōiter tenetur hic p doc.

a ¶ Patrē. scz respectu filij. Accur.

b ¶ Dñm ve. s. respectu serui: sunt enim correlatiua.

c ¶ Ipso iure. s. ciuili: qd nō vult vt alr ex alteri⁹ psona obligetr: & sic pr nō dz teneri p filio inspecto iure ciuili sic eo inspecto: p suo nō dz teneri dñs: qr seru⁹ p nllo ē inspecto iure ciuili: vt. ff. d re. iur. qd attinet. sz tñ pretor equitatē psiderat: vt qr peculiū quasi primonium est filij vel serui vt subijcit: qr peculiū est quod si qs parcimonia querit: vt. ff. de pe. peculiū vere. tñ nō est primonium filij peculiū: vt. C. de in offi. test. l. fi. in fi. item nec serui: vt. ff. de verb. ob. liber hō. Ideo aūt & quasi primoniū est: patrem p filio: dñm p seruo teneri dicit. Diligēter tamē distingue vtrū cōtrahāt filius vel seruus vel quasi ptrahāt. item vtrū delinquat vel quasi ptrahat quilibet si illorū dñs vel pater actione ex eo cōtractu tenetur in peculiū in cuius pdēnatione deducitur ex ipso peculio qcquid seruus naturalr dño debuit. [viij] vt qr dñs seruo mutuauit vel alrs secū cōtraxit. item deducitr qd debetr his qui sunt in ptāte dñi vel tutela vel cura: cū videatr dñs puenisse: vt. ff. de pecu. sed si dānum. §. j. & ij. obligatr cm seruus dño naturaliter: vt. s. de fideius. §. j. & sūt hec oia i seruo et filio excepta cā mutui ex q nec filius nec pater tenetr. [ix] secus i seruo. j. ti. j. §. illd et. C. ad macedo. l. pe. Item q dicta sunt qn ptrahit hic filius vel seruus eadē & qn quasi ptrahit: vt si alterius negocia gessit: vt. ff. de neg. gest. si filius. Preter hāc actionē de peculio adhuc pater vel dñs qnqz tenetr de in rem vso: qn scz filius in rem pris vel seruus in rē dñi cōuertit: & est insolidū vsqz ad qtitatem vsam: vt. j. ti. j. §. i rem. Azo. sed de peculio agitr quatenus peculiū durat: vt. j. c. §. sunt pterea. et. j. ti. j. §. in rem aūt. Itē est actio quod iussu q est insolidū qn filius vel seruus iubēte dño vel pre ptraxit. videtur cm ptrahi cum ipso pre vel dño: vt. ff. qd iussu. l. j. & fi. Item sūt et alie tres scz exercitoria q datur cōtra dñm nauis: qui pposuit magistrū naui seruum suum & eius rei gratia ptractū fuit. Et ideo dr exercitoria. qr exercitor dr dñs nauis. [x] Item institoria q hz locū qd aliquis seruū suū tabernevel stationi pposuit. [xj] Item tributoria q agitur ita q dñs vocatr in tributū: vt. j. ti. j. §. introduxit. & §. istitoria. & §. j. In delictz aūt & qsi delictis idē olim seruabatur i filio & seruo vt p noxa dari possent: vt. j. de noxa. in fi. ti. sz hodie p seruis tm agitur noxaliter vt ibi dr. & p delictis: vt. j. de noxa. l prin. & ff. de no. l. j. & i quasi delictis:

Seru⁹ p nullo repntatr

Peculium ē pecunia q pcimonia que ritur.

Patres p filijs et dñi p suis an teneātr.

Actio d peculio

Actio i rem.

Actio qd iussu.

Actio exercitoria.

Actio institoria.

Actio tributoria.

vt si suus habitans cũ dño habuit suspensum vel appensum: vel effu di aliq̃d qđ alicui nocuit: vt. ff. qui deie. vel effu. l. j. §. si suus. ꝛ. l. si vo §. pretor. nisi in duobus casibus: vt. ff. de his q̃ deie. vł ef- fug. l. j. §. cũ seruus vbi nõ ha bitat cum dño. ꝛ. ff. đ mino. ꝙ si minor. §. si suus. Porro licet in de- lictis ꝛ quasi agatur noxaliter: tñ ꝛ de peculio agitur si locupletatus est dñs inq̃tum id peculium locu- pletius est: vt. ff. de iudi. tam ex cõ- tractibus. ꝛ. ff. de pecu. l. licet. §. ex causa. viij.

Additio. Quod est verũ qñ aliũde non posset debitum suum cõsequi: vel indẽnitati sue cõsulere. al's sec⁹ Et an de ipsius serui debito stãdũ sit libro rationum domini: vide per doc. hic. ix.

Additio. Nisi consueuisset filius mutuo accipere ꝛ pater restituere: quia tũc cessat excep. mace. Nõ tñ ꝙ filius accipiens mutuo ob suam necessitatem posito ꝙ probari non possit: peccat mortał'r si se exceptio ne defendat. ita dicit singu. Inno. in. c. quia plerią̃. circa finẽ sui com mẽti. de immu. eccle. j.

Additio. Et pulchras differẽtias inter exercitoriaz: ꝛ ac. de peculio: vide per Barto. in. l. j. in principio. ff. de pecu. ij.

Additio. In ista materia vide ca- sum singularẽ. in. l. fi. ff. de exerci.

a ¶ Item si quis. s. actor. [iij] iij.

Additio. Et multos notabiles ef- fectus iuramenti: vide pulchre per Jasonem hic.

b ¶ Postulante. i. petente reo vel

¶ Si quis iurauerit aduersario defe- rente in iudicio datur ei ex sacramento actio. hoc dicit Aretinus.

¶ Item[a] si quis po- stulante[b] aduersario iurauerit[c] deberi[d] si- bi pecuniã quã pe- terat; ne ei soluatur.

deferẽte. si eñ sine voluntate aduer sarij iuraretur ꝓficeret iuramẽtuz [iiij] vt. ff. de iureiu. l. iij. in pñ. iiij.

Additio. Tunc tñ si diceret ꝫ se et ꝓ se: nõ posset aduersarius tale iu ramẽtũ di uidere: sꝫ teneret in totuz reci pere. s. ꝓ ꝛ cõtra: vt p Jo. fa. hic

c ¶ Jura uerit. vel ei remissum fuerit. vt. ff. đ iureiur. non erit. §. fi. ꝛ. l. seq. ꝛ. C. de re. cre. actori. [v] v.

Additio. Idẽ si post acceptatũ iu- ramẽtum etiã anteq̃ iuretur peni- teat deferentẽ: q2 habeť ꝓ remisso.

d ¶ Deberi. sic simpliciter: scꝫ nõ adiecta causa quare debeať: qđ in formiter dicimus. si aũt cuz forma veluti: q2 vendidi: tunc agiť actiõe vtili ex eo contractu nata ex sacra mẽto: cum pro veritate accipiať: et aduersario similiter actionem tri- buit ac si vere cõtractus ꝓcessisset. Idẽ est in alijs ꝯtractibus: vt. ff. de iureiu. si duo. §. si q̃s iurauerit. ꝛ. §. idem dicemus. ꝛ. §. marcellus. Itez circa actionẽ realez: si rem suã esse iurauerit dať actio in rẽ vtilis pre- terea in factũ cõtra deferentem tñ vel heredẽ: vt. ff. de iureiurã. l. nam postea. §. fi. ꝛ. l. seq. ꝛ ita actori iter- dum dať in factũ: interdum vtilis. Ex eo ꝯtu ꝛ vtilis in rem: ex parte autẽ rei si iurat in actione ꝑsonali: tũc exceptionẽ tñ parit. si autez in actione reali tũc distinguiť aut iu rauerit rem petitoris non esse quo casu excep. tñ dať. an suã esse: quo casu etiã actio si rei ad actorem re- deat non cõtra aliuz. ꝛ hoc qđ dixi in actore hꝫ locũ si iurať ex sacra- mẽti delatione: sꝫ si iurať ex tradi-

Actio cõpetẽs actori q̃ reo de- ferente iurauit q̃lis est

Iuramẽ tum rei qñq̃ ex ceptõez parit.

tione facta occasione iurisiu. tunc publiciana datur ꝯtra quēlibet cuȝ sit iusta cātraditiōis: vt.ff.ꝺ iureiu. nam postea.§.fi.ꝛ.l.qꝛ.et.l.seq.ꝛ de publiciana.l.j.in fi. vsqꝫ ad.l. eum q̇. nec ob. in eo.titu. l.eum qui §.si peten ti.qꝛ ibi ꝟbum dūtaxat dn̄m tm̄ exclu- dit cōtra quem pu- bliciana nō datur: vt.ff. ꝺ pu bli.l.pe.ꝛ fi.[vi] vi.

Justissime[a] accōmo dat ei talē actionē[b]: per quam non illud querit̃[c] pecunia an ei pecunia debeatur. sed an iurauerit.

¶ Qui edictū in albo pretoris positū corruperit: vel q̇ vocat patrē vel patronū in ius sine venia: et eximens dolo aliquē vocatū in ius vel eximi faciens tenet̃ actiōe pretoria. hoc dicit Aretinus.

¶ Penales[d] quoqꝫ actiones pretor

Additio. Hec glo. in ista parte fi. cōiter reprobatur. vide hic ad lōgū per dn̄m Jasonem.

a ¶ Justissime. quia propter sacramentum datur.

b ¶ Actionē in factū: vt.C. de iureiuran.actori.

c ¶ Non illud queritur. etiā si per iuriū vellet ꝓbare: quia sufficit diuina vltio: vt.ff.de dolo.ꝙ si deferēte.ꝛ.l.seq.ꝛ.C. de re.cre.l.iij.nisi in casibus: vt.C.de re.cre.l.fi.ꝛ.ff.de iureiu.admonēdi.[vij] Et no.ꝙ hoc sacramētum quod est de re: vt.ff.e. quotiēs.i.de ꝟitate: vt.ff.ad.l. cor. de fal.l.j.§.qui in rōnib⁹.triplex inuenit̃: volūtarium qꝺ ex volūtate dat̃: suspicit̃ ꝛ recusatur: ꝛ extra iudiciuȝ fit: vt.ff.co.l.iusiurandū. Jtē necessariū: qꝺ necessitate imposita a iudice defert̃ ꝛ suspicitur: vt ar.ff. de in litē iuran.l.fi.nec eiꝰ pōt hoc sacramentū referri vel recusari nisi ꝓtendat̃ iusta causa recusatiōis. [viij] vt.C.de re.cre.gn̄aliter.§.sinautem. Jtē iudiciale qꝺ sic dicitur a iudicio qn̄ scilȝ pars parti sacramentū in iudicio defert.qꝺ non est necesse subire: sed pōt recusari ꝛ referri: vt.C.e.delata.ꝛ.l.gn̄aliter.§. sinaūt.sed iure veteri nō poterat recusari: vt.C.co.manifeste.[ix] sed fm.p. ita ꝺmū actō in factum dat̃ ex sacramento si snia nō subsequatur: al's q̄re oriret̃ actio i factum cum ex snia ea deȝ noscere t̃: vt.C.de re.cre.actori.sed nos ꝯ. sȝ eñ due sint ꝛ ad idē ꝛ eodē noie nō nocet: vt.ff.de ac.emp.nō est nouum.ꝛ.ff.de fideiuſ.heres a debitore semel tamē fiet exactio tm̄: vt.ff. de verbo.obli.qui bis.ꝛ de reg.iur. bona fides. vij.

Juramentuȝ triplex est.

Additio. Et no.ꝙ qn̄ ꝓxim⁹ est in magno ꝑiculo ꝯstitut⁹ dȝ q̇s ꝛ tenetur pro eo fideiubere.nō ob.ꝙ iurauerit non fideiubere ꝓ aliquo. Jta dicit Jo.an.in addi.spec.in titu.de iureiur.in rubri. Que aūt ꝯditiōes siue clausule tacite subintelligant̃ in iuramento: vide plene Bal.in.l. fi.C.de non nu.pe. viij.

Additio. Puta: qꝛ iam ꝓbauit vel se offert ꝓbaturꝝ.c.ij.extra de ꝓba. Jtē si semel reuocatū velit ps iterū deferre: vt.l. si quis iusiurandū.C. de re.cre. ix.

Additio. Doc.tn̄ cōiter tenēt ꝙ.ꝺ. §.sinaūt nō corrigit: sȝ declarat.ꝺ. l.manifeste. vide hic ꝑ eos. j.

Additio. Hanc glo.cōmuniter docto.approbant.

d ¶ Penales quoqꝫ. dictuȝ est.s̄.de ꝓtorijs rei ꝑsecutorijs: nūc de pena

Actiones pe

Penales et rei psecutorie mltipl'r differũt

libus pretorijs. Sz que est differen tia inter penales et rei psecutorias. Rñ. multe: qr penales pretorie sunt annuales. [ij] excepta actione fur ti: vt. j. de pp. et tẽ. ac. in prin. sz rei psecutorie sunt ppetue: vt. ff. de act. et obli. in honorarijs. Item penales odiose sunt: rei psecutorie nõ: vt. ff. de pe. l. interp̃tatione. Itez penales nõ trãseunt ꝯ heredes nisi aliqd ad eos puenit: vel lis sit cõ testata: vt. C. ex delicto defuncto. l. j. sed psecutorie sic: vt de act. et obli. ex ꝯctib9. Itẽ vbi plures tenenẽ rei psecutoria vno soluẽte ceteri liberã tur: nõ ita in penali: vt. C. de cõditio ne fur. l. j. et ff. de libe. cau. l. vlt. et ff. ad. l. aquil. itẽ mela. §. si plres. ij.

pene[a] multas ex sua iurisdictione intro duxit. ¶ Ueluti ad uersus eum qui qd[b] ex albo[c] eius corru pisset[d]. Et in eũ[e] qui

Additio. Secus in penalib9 ciuili bus: qr sunt ppetue: vt. j. de pp. et tẽ po. ac. in prin. [iij] iij.

Additio. Qd est verũ sm doc. hic si sit penalis ab vtraqz parte: secus si ex parte vni9 tm. Itẽ verũ qñ est pe nalis descendẽs ex delicto. secus si ex quasi delicto: quoꝝ oium rõnem vide per Jaso. hic.

a ¶ Pene. i. fere. vel melius dic q abũdat. nã vere multe sunt.

b ¶ Quid. id est aliquid.

Album p̃toris.

c ¶ Ex albo. erat enĩ albũ dealba tio quedã posita in loco eminẽti: vt apparet in auẽ. de lit. §. omnem. ibi. Uoce eniz preconum et c. col. viij. in quo albo erat scriptũ vel de citãdo aliquo vel de alio p̃cepto generali vel speciali: vt. ff. de albo scribẽ. l. j. et. l. ij. et. ff. de iurisdi. om. iudi. l. si qs id. Accur. [iiij] iiij.

Additio. Istã glo. cõiter reprehen dunt doc. qr pena istius edicti non hz locũ: nisi in corrũpente albũ pre toris generale et perpetuũ: secus in speciali: puta de citãdo aliquẽ: sed tunc locũ habebit pena arbitraria cũ non sit taxata a iure p. l. j. §. expi latores. cũ si. ff. de effrac. et expil.

Albũ p̃torẽ corrũpens qualiter puniẽtur.

d ¶ Corrupisset. vel positũ sustulisset quius non corrupit: et siue p se siue per aliũ: et tũc ambo te nentur: nec vnus liberat aliũ. et est in. l. aureos: vt in. d. l. si qs. et l. seq. [v] teneẽ etiaz ille corruptor. l. cor. de fal. vt. ff. ad. l. corne. de fal. l. pe. cuius pena est deportatio et omniũ bonorũ publicatio: in seruis etiam vltimum supplicium: vt. ff. ad. l. cor. de fal. l. j. in fine. [v] v.

Additio. Que pena sm cõiter doc. est applicãda parti et nõ fisco: vide hic domi. Jason.

e ¶ In eum. scz filium vel libertũ datur actio in factuz que est simil'r penalis vt supior in. l. aureos q̃ da tur patrono vel patri: et si libertus non possit soluere dictã pecuniã ca stigabitur. [v] Itẽ forte in filio: licz naturaliter non deẽ: vt. ff. eo. scz de in ius vo. l. pe. et. j. de noxa. in fi. superior tñ punit soluz dolum. hic so lum factuz cõsiderat: vt. C. de in ius vo. venia. vj.

Additio. Et sic habes ex gl. q qui non soluit in ere luit in corpus: sed regula fallit: qñ id qd erat soluen dum nõ debebaẽ ex pena delicti: sz forte ex contractu. item fallit in nõ bilib9: vel alijs honestis personis. Item nolente eo nec petente cui pe na pecuniaria erat applicanda. Itez fallit in pena extraordinaria: puta mulcta. Item fallit in mini mis transgressionibus: vt hic per docto.

patronū^a vel parentē^b in ius vocasset^c:

a ¶ Patronū. subaudi vel patronam. itē filios & patres eorum: vt. ff. de in ius vocā. l. iiij. §. j. & accipe hic patronū qui manumisit vel pro quo iudicatū est in causa ingenuitatis & libertinitatis. vel si ex cā fideicō. manumisit: vel si emit eo pacto vt manumitteret et manumisit vel nōmanumisit: sed ex cōstitutiōe diui marci peruenit ad libertatē: vt. ff. de in ius vo. adoptiuum. §. j. & l. is quoque & l. sed si hac le. itē liberos patroni accipe mares et feminas & parētes etiam adoptiuos[vij] vt. d. l. sed si hac le. §. liberos quoque. & §. parentes. vij.

Additio. Quod hodie an sit correctum: cōmunis opinio est quod nō secundum Jasonem hic.

Adā si viueret sine venia in ius vocari nō posset.

b ¶ Uel parētē. & hic accipe marē & feminā. [viij] & vsque in infinitū: vt ēt si adā viueret nō posset vocari in ius sine venia. itē nō refert si sunt legitimi parentes vel naturales: vt ff. de i ius vo. l. iiij. §. j. ij. & iij. & l. parētes. & l. patris. et. l. adoptiuum. in principio. viij.

Additio. Etiā si esset meretrix: nisi esset natus ex incestuoso vel alias dā nato coitu qui posset criminaliter accusari: vt per Angelum aretinum hic. licet dominus Jas. dubitet: quem videas.

c ¶ In ius vocasset. i. iuris experiendi cā vocasset: vt. ff. de in ius vocan. l. j. & hoc sine causa sit ciuilis siue criminalis multo magis. nam et tunc scilicet quā causa est criminalis cū venia etiā nō pōt: quia nō cōceditur: vt. ff. de in ius voc. sed & si. §. pretor ait. & . ff. de accu. qui accusare. in fi. & l. hi tamen. §. ij. [ix] Sed quid si solum libellū dedit? Rn̄. nō incidit in hoc edictum: vt. ff. de in ius vocan. liberatus[j] Item qui si non veniat vocatus? Rn̄. semper incipit: sed facilius remittitur hec pena quā vocatus non venit: vt. ff. de ius vo. quibus. licet quidam dicant vocātem nullo mō cadere in edictum si vocatus nō venit ex predicta. l. quibus. et hoc ideo: quia verba cum effectu sunt accipienda vt. ff. ne quis eum qui in ius vocatus est vi exi. l. pe. §. docere: sed prima sententia verior est[ij] quia in dicta. l. quibus non dicit quod non incidat in edictum: sed non remittitur pena nisi causa cognita. Itē nūquid heres potest vocari in ius sine venia: & certe si extraneus est pōt: vt. ff. de obse. prestā. liber. l. heres. filius non potest vocare in ius sine venia sed quare secus in herede liberti & i herede patroni. Rn̄. in primo odiū versatus quod debet restringi in secundo fauor qui debet prorogari: vt. ff. de liber. & posthumis. l. quid. Itē si alter agat tutorio nomine vel curatorio. argumen. ff. de in ius vocā. l. in hac lege. §. finali. & l. quesitum. Ratio: quia nemini officium suum debet esse damnosum: vt. ff. quēadmodum testa. aperian. si quis ex senatoribus. ix.

Libertus primo non etiā si patronus eū ipso sine venia in ius vocatus non veniat.

Additio. Immo causa cognita: id est ex magna causa possunt accusare: vt in dictis legibus. j.

Additio. Hoc non ita simpliciter intelligas: sed secundum duos intellectus glo. ibi. ij.

Additio. Cum qua secundum Johannem fabri transeunt communiter doctores. sed Ja. dicit quod immo approbant aliam opinionem. vt tunc nō cōmittatur pena que ratione citationis venit cōmittenda.

a Cum id nō impetrasset.i.non petisset ⁊ nō accepisset. dȝ eñ a pretore sic petere. dñe permitte mihi vt possim cōuenire patrem vel patronū meū:vt colligit̄.j.de pe.te.l.ti.§.fi.⁊.ff. de in ius vo.l.iij.et §.j. Illud

cū id a nō impetras-set. Item b aduersus

etiā q̄ro an hec postulatio venie debeat fieri in personis oim qui i ius vocari non possunt: q̄ enumerātur ff. de in ius vo.l.ij.⁊ si nō fiat ꝙ cadat in penā. Quidam dicunt ꝙ sic: nos ꝙ non:quia hec pena in eū tm̄ statuit̄ qui incidit in edictū. at ille persone in edicto non cōtinent̄: qꝺ maxime ꝓbatur ex hoc.§. aliter tm̄ puto eos puniēdos ꝓut placuerit iudici ad similitudinem istoꝝ[iij]sed nūquid hec petitio hodie est correcta:vt quia habēt hodie liberti ius nataliū ⁊ regeneratiōis: vt in auk. vt libe.decc.§.j.col.vj. Rñ.non:qꝛ ⁊ ibi reseruant̄ iura patronis maxime obsequialia q̄ natura debētur. superiora q̄tum ad libertū plana sūt. In filio distīgue:aut erat emācipatus:aut in potestate.si emancipatus erat habēt locū superiora.si ꝟo in ptāte tūc nec cū venia nec sine venia pōt ꝯuenire patrem.vt.C. de in ius vo.l.fi.⁊.ff.de actio.et ob. l.actiones.nisi pro castrēsi vel quasi castrēsi peculio:vt.ff.de iud.l.lis nulla.⁊ tūc cū venia:vt.ff.de in ius vo.l. adoptiuū.§.j.[iiij] ⁊ hoc cum agit cōtra patrē.si aūt cōtra extraneū:tūc ſm vetera iura tm̄.v.actiones filiofa.cōpetebāt:vt.ff.de acti. ⁊ obli.l.filiusfa.⁊.l.in factum actiones.sed hodie oēs veniētes ex aduenticia causa.vt dixi.§.per quas perso.vo.a c.§.j. Itē q̄ro quis iurabit de calūnia cum filiusfa.in iudicio erit? Rñ.si fili⁹ emācipat⁹ petita venia patrē cōueniat iurabit filius si maior est:al's curator ei dabitur ad litē:vt in auk.vt li.ma.⁊ auie.§.j.iu fi.col.viij.si aūt sit in potestate patris ⁊ agat de castrensi vel quasi castrēsi peculio : et tunc iurat filius cuȝ paterfa.habeatur:vt.ff.ad mace.l.ij.si ꝟo esset minor daretur curator liti nō persone:cuȝ sit in potestate: vt.C.de cura.furi.l.fi.in princi.⁊ de bo.que libe.l.fi.§.si aūt pro patre. si autem ꝯtra extraneū agat filius: si agat pater eius noīe pater iurat: vt.C.de iura.calū.l.ij.§.ꝙ obseruari.si fili⁹ forte patre absente vel ſm veteres.ll.in quinq̄ casibus.vel ſȝ nouas in omni aduēticia causa iurat filius cū suo noīe agat:⁊ maior est si modo pater in aduētitijs non hȝ vsumfru.al's pater ageret et respōderet et iuraret:vt.C.de bo.ma. l.j.in prin.vbi ꝟo filius iurat:lȝ pater nō habeat vsumfru.dȝ pater cōsentire filio agenti ⁊ rñdenti:vt.C. de bo.q̄ libe.l.fi.in pn.[v] iij.

Additio. Istam glo.dicūt doc.inēti tenendam pro declaratione titu. de in ius vo. iiij.

Additio. Idē dicas vbicūq̄ filius in potesta te pōt agere cōtra patrē: vt no.per gl.in.d.l.lis nulla. v.

Additio. De isto iuramento vltra hanc gl. vide late ꝑ glo.in.l.ij.§.ꝙ obseruari.C.de iura.calū.

b Item aduersus eum.scȝ datur actio in factuȝ penalis:vt ecce cum vocarē titium in ius qui tenebatur mihi actione temporali:⁊ duȝ esset in itinere detinuisti eum vi: vel capiendo eum per ꝑsonā:vel faciendo dolo vt alius eum detineret: et tantuȝ ꝙ dies actionis mee exiuit: teneris enim mihi q̄ti iurauero in

Filius nunq̄d potest i ius patrē suū vocare.

Filio i iudicio cōparē-

te:quis de calūnia debebit iurare.

Ponit casum.

litem.& sic est actio penalis ex parte mea: qr vltra rei veritatem forte iurabo: & ex parte tua: qr das mihi aliqd & tibi nihil adest: vt.ff.ne qs euz qui in ius vo.vi ex.l.penul.§.j.

Differētia duorum titulorūz ff. veteris hic ponit.

Sup hoc §.pmo q̄ro cū duo sint titu= li:vt.ff. ne

eum qui vi exemerit: eum qui in ius vocaretur: cuiusve dolo ali9 exemerit & alias

quis eū qui in ius vo,vi ex,et alius titu.de eo per quē factū erit.de quo fit mētio in hoc.§.Rñ.de primo:qr inde oritur actio ex vtraqꝫ parte penalis vt dictū est:sed ex alio est penalis ex parte rei tm̄:cuz ad interesse actoris det:vt.ff,de eo per quē factū erit.l.fi.j.rñ.[vj]Item prim9 de quo fit mētio hic consulit actori tm̄:vt patet in.l.ij.&.iiij.§.eximere. At scđs cōsuluit vocato non soluz vocāti:vt.ff.de eo per quē factū est. l.j.§.si reus.l fi.&.l.fi.j.rñ.[vij]Itez primus hz locū qñ aliquis exēptus est ante satisdationez & post in ius vocationē:sed scđs post satisda.scz factā iudicio sisti & alias q̄ firmant iudiciū:vt.ff.de p̄to.stip.l.j.in prin. Et patet hec differentia ex ordine illoꝝ titu.Itē primus qñ vi exēpt9 sit quis.At secundus etiaz sine vi: vt patet in.l.j.§.si dolo.de eo p'quē factum est.& ne quis eū qui.l.j.&.ij. in fi.[viij] Uel satis dici potest ꝙ de vtroqꝫ hic loquit.& ꝙ duo sint illi titu.tamē de vno edicto sunt.Itē & ꝙ dicatur penalis actio etiā illa q̄ ex vna parte tm̄ est penalis.[ix] Super hoc.§.ij.queritur.Nonne p cōuentionem solam etiam iure veteri9 perpetuabat actio.[j] vt.ff.de actio.& ob.l. constitutionibus.non solum per noua iura:vt.C,de p̄scri. xxx.anno. cum notissimi.&.l.sicut. Rñ.hic non per executorez:sed per suā denunciationem.[ij] eum con=

Citatio pperuat actionem.

uenerat:vel verbum quasi positum in.d.l.cōstitutionibus.assertiue ponitur nō similitudinarie:et fm hoc hodie esset correctū qđ hic dicitur. Uel dic ꝙ talis fuit ꝯuentio in illa l. constitutionibus. que p lite cōtest.habebat: vt qr actio erat temporalis:& libellus fuit principi datus:vt.C.quādo li. principi da.lit.con.fac.l.j.&.ij.[iij] Uel dic fm Jo.ꝙ leges veteres circa personales actiones loquuntur vbi nō perpetuant per executorem sed.l.illa cum notissimi.&.l.sicut in rem.loquūtur in reali:vnde adhuc etiā hodie non corrigitur qđ hic dicitur.Accur. vj.

[illegible] Et in hoc ꝙ actio in factum descendens ex edicto de quo in isto §.fit mere penalis ex parte actoris & rei.lz doc.antiqui tenuerint contra glo.tamen Jo.fa.& alij docto.moderni tenent cum glo.vt per Jaso.hic. vij.

[illegible] Hanc impugnāt doc.cuz sit cadez ratio ante satisda.q̄ post ergo idez ius:vt per.B.in.l.j.ff.de eo per quem fac.erit.per tex.in.l. fi.in prin.eo.titu. viij.

Additio. Et istam approbant doctores. ix.

[illegible] Super hac glo.satis altercant doc.videtur cōmunis opi. tenere ꝙ hic loquitur tm̄ de primo titu.non secūdo.Ange. tñ & Jason tenēt contrarium:vide hic per eos. & circa hanc materiā quādo & qualiter puniatur eximens aliquez de manu familie seu curie:vel de carceribus:vide hic doc. j.

Additio. Ista glo.improprie loqtur deberet dicere interrūpebatur: scz p̄scriptio cepta:vt amplius,pce

dere nõ possit: nisi d nouo inchoet̃ & tunc non prorogatur vita ipsius actionis. & ista interruptio aliquã do fit p solam conuẽtionem seu citationem vel missionez executoris aliquãdo requirit̃ litis cõtest. aliquãdo sententia & cum effectu: vt. j. dicã. Perpetuatio vo actõis progatur tempus et efficit actionem longioris vite q̃ primo esset: et nunq̃ fit nisi p litis contest. vt hic p doc. ij.

innumerabiles a.

¶ Actiones preiudiciales que hic enumerant̃ sunt in rem quarum alique sunt ciuiles, alique pretorie. h.d. Aretinus

¶ Preiudiciales b actiones in rem esse videntur: quales sunt per quas querit̃ an aliq̃s liber an libertus sit: vel de partu agnoscendo.

Additio. Ista glo. reprobatur: q2 hec materia loquitur quãdo quis iudiciali auctoritate: immo iussu maioris iudicis fuit citat9. l. iij. §. j. ne quis eum qui. iij.

Additio. Hanc glosam etiã reprobat hic do. Jas. iiij.

Additio. Hanc etiam impugnant doc. q2. d. l. sicut & d. l. cum notissimi loquuntur tam in personalib9 q̃ in realibus. vnde Jason p so. hui9 §. ij premittit q multiplex est prescriptio: vide hic per eum.

a ¶ Innumerabiles. immo numerari possunt: sed dicuntur innumerabiles: q2 de facili non possunt numerari: vnde dicitur nõ posse fieri quod cum difficultate fieri potest: vt. ff. de verbo. signi. nepos procu lo. enumera ergo aliquas: vt est actio in factum de calũniatoribus. de qua dicem9. j. §. quadrupli. Itẽ actio q me. cau. Item furti manifesti. Item serui corrupti in duplum de quibus dicemus. j. eo. §. omnes aũt actiões. sunt & alie: vt in factũ de effusis & eiectis et de appensis: vt. ff. de his q̃ deie. vel effu. l. si vo. §. pretor. et alie multe sunt quas enumerare nõ expedit. Accur.

Actões penales ptorie sũt multe.

b ¶ Preiudiciales: pro constanti ponit q he pretorie sunt cũ in tractatu p̃torarũ ponuntur. et sunt in rẽ q2 res petitur & vẽdicat̃. vnde querit̃ quare nõ posui has s. iter reales pretorias: Rñ. q2 quedã de eis est ciuilis: vnde eius occasione et de ceteris hic dicere reseruauit: [v] & sunt tres. Prima est p quã q̃ritur an aliquis sit liber subaudi vel suus. Secũda an aliquis sit libertus: subaudi vel ingenuus. Tertia est de partu agnoscẽdo per quam queritur an quis sit filius vel non vt omnia consequatur que filius a patre consequi debet: al's autẽ agitur de partu agnoscendo propter alimẽta tm̃: & tũc filiationi nõ p̃iudicat̃: q2 summatim querit̃: vt. ff. d libe agno. l. j. §. iulia. & l. si q̃s alij. §. si vel parẽs. & ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. si iudex. lz videat̃ contra. C. de or. cog. l. ij. §. fina. sed dic vt ibi. Sz dicunt quidam & male q tm̃ due sunt: et de duabus primis faciũt vnam hoc modo. an aliquis sit liber. id est ingenuus vel libertus: & hec vna. Aliam vo de partu agnoscẽdo non mutant. Sz prima opi. verior est cũ sit cõmodius singulas causas singulis appellationibus distingui: vt. s. qui. mod. testa. infir. §. alio aũt modo. Itẽ q2 postea dicit cetere vero &c. & ita loquitur de pluribus excepta vna.

Actões preiudiciales sũt tres

[vi] In prima ergo vbi queritur sit liber vel seruus. dico q sive seruus agat cotra dnm dicens se esse liberu: siue econtra dns ptra seruu: et seruus sit in possessione libertatis q hec actio in rem que intenditur est preiudicialis vt. ff. de libe. cau. libertis. §. fi. Item dico siue patronus vendicet libertu in libertinitate: siue libertus se vendicet in ingenuitate: vtraq est preiudicialis: vt. ff. si ingenu9 esse di. l. fi. in prin. et §. fi. intenditur etia hoc casu officiu iudicis: vt. ff. de iureiur. si duo patroni. in prin. et. ff. si ingenuus esse di. l. j. et. ij. et. ff. de rei ve. l. j. §. j. Ide dicas in tertia: vt siue agat pater petedo filiu in filiatione: vl fili9 dicat se no filiu erit preiudicialis et directa hincinde. Sed qda dixerut q directa datur patrono paretir dno sed illa q datur liberto filio et seruo est cotraria: qd nulla. l. cautu inuenitur: lz alie queda inueniatur directe et contrarie: vt madati: depositi: et similes. [vij] Sed qualiter formantur libelli in his? Rn. si peto Johanne in filium meu iudicari: vt mihi patri debita prestet reuerentia et alia que patribus a filijs debentur et idez in patrono: et ex tuc lata sententia alimeta patri et patrono prestabuntur: vt. ff. de lib. agno. l. si quis a li. in prin. et §. solent. qr sententia pro veritate accipitur: vt. ff. de sta. ho. l. ingenuum. Et pbatur hec libelli formatio. C. de fideico. l. j. In seruo et dno sic. Peto in seruum meu talez pnuciari: qr eum meum dico. Econtra seruus vel libert9 vel fili9 dicet. Peto me no quietari a titio qui me in seruum vel libertum vel filium tenet: quia me in tali vinculo non subesse dico: vt. C. de inge. ma. l. diffamari. Uel sic. Peto vt ingenu9 vel liber vel no fili9 pnuncier ptra titiu: qr sic se rei veritas habet. Et differt hec ab ea qua petit pater filium in ptate ex iure romano: cu ibi tm de ptate queratur. hic aut de filiatione: vt ff. de rei ven. l. j. §. j. et hic dr. Ite hec pretoria: vt hic: illa ciuilis. Quib9 aut filius possit peti diximus. s. de patria ptate. §. ius aut ptatis. Itez quare dicuntur preiudiciales? Rn. sm quosda: quia in modu exceptionis pponuntur. [viij] Et ita preiudicant: vt si agas cotra me hereditatis petitione: et ego obijciam tibi q seruus sis defuncti: vel qr ipse defunctus seruus fuit: vt. ff. de peti. here. l. si quis libertatem. tuc non pot esse lis inter nos: vt. ff. de iudi. l. lis nulla. et. s. de ob. q ex de. §. hi qui. et facit. p hac sententia. C. de or. cog. l. j. et de peti. he. l. si quis lib. et. ff. si qs inge. ee dica. l. fi. Alij dixerut ideo dici preiudiciales: qr sententia lata sup his fit preiudiciu oibus alijs qonibus: vt. ff. de sta. ho. l. ingenuu et. ff. de libe. agno. l. j. §. fi. et. l. ij. Sed certe sm hoc etia querela inofficiosi testamenti dr pиudicialis: qr pиudicat alijs questioib9: vt. ff. de inofficioso testameto. §. fi. Sed contra hanc sententia est. ff. de libera. ca. si seruus. sed ibi non fuit non pronunciatus ingenu9: vel collusio ibi fuit. [ix] Uel dic sm Joha. q pиudiciales ideo dicutur: qr oes alie questiones q interim inter eas psonas mouetur debet silere. C. de or. cog. l. j. et. iij. et. ff. de libera. causa. l. ordinata. et ad hoc facit optime. ff. de nova. l. pe. j. rn. Nisi esset talis causa que ageretur etiam si constaret eu fore seruum: quod est quandoq: vt ff. de judi. vix. [j] sed sm hoc cum queritur inter patronum et libertu de libertinitate no est hec questio preiudicialis: cum alie questiones interim inter eos possunt exerceri: venia tamen petita: vt. s. eodem. §.

Libell9 in actionib9 preiudicialibus.

Actiones preiudiciales qre dicuntur.

et in eum. Sed dic q ille q̄stiones quiescūt que non cōpeterent si constaret cum libertum:vt.ff.de in ius vocan.l.sed si hac vi.§.pe.⁊ fi. Item quid si nulla alia q̄stio mouetur nō ne tunc iste dicuntur preiudiciales cum non habeant cui preiudicent. Azo dicit q non:sed Johan.cōtra. inspicitur em̄ aptitudo:q̄ȝ abilis est esse p̄iudicialis: sicut augustus dr̄: licet nō semper augeat:vt.§. in rubrica p̄hemij. Item nunquid sunt plures p̄iudiciales nisi he tres? Respō. sic vt heredi.peti.nā ⁊ tunc cessant oēs alie questiones donec ista intēditur:vt.ff.de peti.heredi.l.si q̄s libertatem.⁊.l.diuus.in fi.lȝ hodie cōtrariū sit:vt.C.de here.pe. l.fi.§.j. et.ij. Item quo iure ascriptitij coloni censiti ⁊ silēs petūtur. R̄n.vtili p̄iudiciali directa et ipsi coloni se petunt in libertatem contraria preiudiciali vtili ideo vtili: non directa:quia liberi sunt non serui: vt in aut.de san.episco §.ascriptitios.et §.si seruus.col.ix. Item ideo p̄iudiciali:quia parum a seruis distant q̄ ad seruitia que facere debent:vt.C. de ag.⁊ cen.l.ne diutius.lib.xj. Sed alij dicunt q officio iudicis petūtur et petunt:vt.C.in qui.cau.cen.domi nos accu.pos.l.j.li.xj. Sed certe officium iudicis non potest locum habere ad futuras prestationes.[ij] vt.ff.de vsu.l.j. Alij dixerūt habere locum negatoriam et confessoriam vtilem:vt que datur directa seruitutibus alijs hec vtilis datur quod nihil est. Item si quis ad aliqua annua seruitia teneatur: quo iure petitur vt condemnetur vt prestet in posterum:⁊ ip̄e quo iure petit absolui. Respon.satis puto q iudicis officio hoc fiat siue p̄missa fuerit hec seruitia:siue ex cōsuetudine debeātur.[iij] Hec seruitia siue ip̄a presti

Petitio hereditatis ē actio p̄iudicialis.

Coloni ascriptitij et similes q̄ iure petuntur.

Officio iudicis seruitia annua petūtur

ta longo tempore ex promisso petūtur:vt.ff.de vsu.l.cum de in rem verso.que promissio probabitur ex longo vsu:vt.ibi.[iiij] v.

Additio. Ista ratio cōiter reprobatur:q̄ȝ s̄m hoc deberet poni.§.i tractatu ciuiliū:⁊ sic post.§.sed iste.vnde doc.dicunt q imperator hic innuit vnā diuisionē actionū q aliq̄ sunt preiudicales alique non: ⁊ sic fecit hic singularem tractatū i quo posuit etiaȝ ciuiles ⁊ p̄torias: ⁊ hāc consuetudinem tenet in toto isto titulo. vj.

Additio. Hāc approbāt oēs:quia p̄ľis locutio non pōt esse cōtenta minori nūero q̄ȝ duobus.l.vbi nūerus ff.de testi. vij.

Additio. Hec glo.cōiter approbatur:lȝ postea sit sibi ɔtraria:ibi. Itē quo iure ascriptititij ⁊c. viij.

Additio. Hec opi.s̄m Jaso.nō ē vera.q̄ȝ quocūqȝ mō proponant̄ semper sunt preiudiciales. ix.

Additio. Hec opinio a doctorib᷒ reputatur derisoria. j.

Additio. Et istam opinionem Jaso.communiter et doctores approbant. ij.

Additio. Nisi rōne presentis iuris. et dum glo.dicit q non cōpetit officium iudicis:in hoc reprobatur: q̄ȝ immo pro istis ascriptitijs et censitis competit officium iudicis. iij.

Additio. Hec glo.est sibi contraria dum vult dicere q officium iudicis competat ad futuras prestationes: cuius contrarium dixit.§. proxi. et non potest aliud dici s̄m doc.nisi q glo.erranerit. iiij.

Additio. Et nota q verba sententie condēno te ad soluēdum par capo nū tali domino omni āno s̄m q tui antecessores fecere:nullam penitus conditionē faciūt:sed cōdemnatus simpliciter tenetur:vt per Bar-

to.in.l.in eum qui.§.iulianus.et.l.ij. ff.de consti.pecu. et in extrauagan. ad reprimen.in ver.prout.

a ¶ Ex quibus.scilicet tribus preiudicialibus questionibus: que premissio probabit ex longo vsu: vt ibi.

b ¶ Fere. ideo dicit: quia in ciuilibus questionibus quattuor considerant: scilz actor reus: iudex: et ipsa res. Hic autem est idem qui conuenit et conuenitur et res. Vel ideo: quia pretor introduxit de partu agnoscendo et a senatusconsul. confirmatur.

Ex quibus [a] fere [b] vna illarum legitimam [c] causam habet: per quam queritur an aliquis liber [d] sit: cetere vero ex ipsius pretoris iurisdictione substantiam capiunt.

¶ Dominus rei non potest agere ad dandum rem suam: nisi contra furem odio furis hoc dicit. Aretinus.

¶ Sic itaque [e] discretis actionibus certum est non posse actorem suam rem ita ab aliquo petere: si apparet eum dare oportere. ¶ Nec enim quod actoris est: id ei dari oportet [f]: quia scilicet

c ¶ Legitimam.scz de iure ciuili.

Additio. d ¶ Liber sit.subaudi vel seruus.

¶ [illegible] ¶ Aduerte diligenter quod hic.§.difficilis sic clare pot summari. Actor pro re sua non pot intentare actionem personalem ad dandum contra aliquos nisi contra fures: contra quos omnis conditio degenerat. Sic declaro: quia condictio non competit nisi quando dominium est translatum: sed in furem dominium rei subtracte non transfertur: et tamen condictione furtiua ipse tenetur: igitur condictio degenerat. Ex hoc habes quod nemo potest condicere rem suam preterquam a fure. Vel sic et clarissime summatur. Qui debet intentare actionem realem: non potest intentare personalem cum sint distincte.h.d. Et diuiditur principaliter in tres partes. Primo ponit regulam generalem illatiuam ex precedentibus secundum glo.sed secundum doc. re-

diuisio.

pilogatiuam. Secundo ponit vnam fallentiam secunda ibi. plane. Tertio naturam actionum realium et personalium et earum differentias.tertia ibi. Appellamus. Item prima subdiuiditur quia primo ponitur quedam illatio seu repilogatio ex supradictis. Secundo ponit rationes. secunda ibi. Nec enim.

Subdiuisio prime.

e ¶ Sic itaque. formatur hoc itaque ex illa diuisione que fit.s.eo §.i.q.d.dictum est que sunt in rem actiones et que in personam.itaque sic eis discretis.i.separatis et diuisis. patet quod hec regula est vera: quia personalis actio que competit ad dandum non competit pro re sua alicui: vt hic.ideo dixi ad dandum: quia ad tradendum bene potest dari actio personalis: vt commodati: depositi: et similes. et ita est vis inter dare et tradere: vt hic subijcit.et ff.de ac.emp.l.ex empto.in princi.et ff.de verb.ob.vbi autem.in.fi.et.l.si rem tradi.et.l.nemo.et quod subijcit si apparet.i.quia apparet eum dare oportere: et ita agit in personam vt aliquid detur. Sed quidam dicunt vt. P. quod hec verba si apparet eum dare oportere: sunt nomina cuiusdam actionis. Accursius.

f ¶ Oportet. id est oportet quod non detur. est enim impossibile quod detur: vt subijcit. quia dare est accipientis facere: vt subijcit. Nec res que etc.

Dare est accipientis facere.

cet dari cuiq3 id intelligitur quod ita datur vt eius fiat: nec res que iam actoris est magis ᵃ eius fieri potest.

Plane ᵇ odio furum quo magis pluribus actionibus teneantur effectū est: vt extra penam dupli aut quadrupli rei recipiende nomine fures etiam hac actione teneantur: si apparet ᶜ eos dare oportere q̄uis sit aduersus eos etiam hec in rem ᵈ actio per quam rem suam quis esse petit.

a ¶ Magis. s3 opponit pluries debeni pōt: vt. ff. ꝺ excep. rei iu. ꝛ an eadē. §. actiones. in fi. §. ꝙ pluries dominiū potest fieri meum. Sed non sequitur. nam licet pluries debeatur: tamē semel facta sua nō debet pl⁹ fieri sua: vt ibidem dicitur: et ff. ꝺ acquirē. possess. l. iij. §. ex pluribus. et. ꝫ. de lega. §. sed et si rem legatarij. nisi iteru3 desineret esse sua3: vt. ff. de verborum obligatio. si rem meam.

Q ꝺ meum est ampli⁹ meū fieri non potest.

b ¶ Plane odio. sed in quo vertitur istud odium? R̄n. quia in condictione furtiua quis de facto infamatur apud bonos et graues viros: vt. ff. de obse. l. honori. licet non infamia iuris: vt. ff. de actio. et ob. l. cessat. sed in rei vendicatione: neq3 de facto neq3 de iure infamatur. Item multa veniunt in condictione furtiua que non veniunt in rei vendi. vt quia interitu rei non liberatur: sed in rei vendi. sic: vt. ff. de condi. fur. l. in rem. et ideo malum est furti ꝙ etiam actione teneatur. Item sicut ꝓdest alicui plures habere reos debitores: vt. ff. ꝺ lib. le. l. si q̄s decedēs. §. fi. ꝛ hr̄e plures actiones: vt. ff. de leg. ij. cum filius. §. varijs. ita ecōtra debet ei nocere si pluribus teneatur actionibus: licet etiam nulla alia sit vtilitas. Item nū quid vna tollitur per aliam. dic ꝙ sic: vt. ff. de condi. furti. si pro fure. §. furti.

Condictio furtiua q̄d opat.

Actiones actiue ꝓsunt: s3 passiue obsūt.

c ¶ Si apparet. id est quia apparet eos ꝛc. i. dicere actione in personam. Sed videtur hoc stare non posse: na3 certum est eu3 qui agit dominum fuisse: ergo et nunc est; quia sine facto suo dñ3 ab eo discedere nō potuit: vt. ff. de re iudic. l. id quod nostrum. et C. de probatio. l. siue possidetis ergo non potest agere: vt sibi detur quod est suum: et tamen hic dicit ꝙ sic. Sed dic relationem esse faciendam ad genus non ad speciem: quasi dicat ea actione. per quā al's agit ad dandum. scilicet personali: sed hic non ad dandum intenditur: ꝛ ita est mirabile ꝙ rem meam per personalē actionem peto restitui: al's contra: vt. ff. de vsufru. quemadmodum ca. l. fina. et. ff. de conditio. indebi. si vrbana. Sed est speciale: vt hic dicitur. Uel dic agi etiam ad dandum: scilicet possessione3 dandam quam amiseram per furtum: vt. ff. de acq̄renda possessione. l. re3 que nobis. ꝛ. ff. de conditione ex lege triticaria actione. l. ij. [v] v.

Solutio. Iste solutiones reprobantur a doctoribus: vide hic per eos.

d ¶ In rem actio. id est rei vendicatio que pro dominio de iure

ciuili vel gentium quesito intendun tur: vt. ff. de rei vendicatio. l. in rem Item no. q hic §. locū habet in quo libet malefidei possessore aliene rei non solum in fure: vt. s. de re. diui. §. si tamē. et ff. de cōdi. triti. l. j. in fi. et l. ij. in prin. Interduz etiā cōtra bonefidei possessorē datur con dictio rōne possessionis. vt ff. de condi. inde. l. indebiti §. sed si nummi. Sed nunquid etiā rem suā pōt qs etiā a nō fure pcōdi. sine causa cōdicere: vt. ff. de cōdi. sine causa per totum. Rū. fm quosdā ibi dr cō dictio actio psonalis: nō tn̄ talis p quā intendatur vt aliquid det. [vj] q si alicubi inueniat cōdi ctio sine causa pro sua re cōpetere de vtili intelligēdum est. Accur. vj.

Condictio sine cā an cō petat a licui eti am pro re sua.

Additio. Istā solutionē approbāt doc. qr per cōdi. sine causa non agit dn̄s ad dandū: nisi contra furem et malefidei possessorem: sed ad restituēdū. facit quod no. glo. fi. i. l. fi. ff. quemadmodū vsufruc.

a Uendicationes. siue rerū corporaliū de quibus est. C. de rei ven. p totū. et ff. eo. per totum. siue rerū i corporaliū: de qb⁹ est. ff. si vsufruc. pe. per totum et. ff. si serui. vendi. p totū. siue sint directe siue vtiles iste vēdicatiōes: vt. ff. de publi. p totū. et ff. si ager vecti. per totū. Accursius.

b Quibus. ideo dicit quibus: qr sunt et alie quibus non intendim⁹ facere sed restitui: vt cōmodati actio et depositi et similes: iste non appellantur condictiones in stricta signi ficatione accepto vocabulo: vt hic di citur. [vij] Uel dic q etiam in actio ne commodati et depositi et similibus intenditur dari vel fieri. s. ipsa detētatio rei: q̄si ipsum factū possit qs in stipulationem deducere: vt ff. de vbo. ob. l. vbi autē non §. qui id. quod non fieret nisi aliquid daretur: cū sue rei nulla esset stipulatio: sed aliene tm̄: vt. s. de de inuti. sti. §. j. vij.

¶ Actiones reales cōpetunt ad vēdicādū: psonales vo ad dandū vel faciendū. Et dicunt abusiue cōdictiones a cōdicendo: id est denūciādo. h. d. Arctinus.

¶ Appellam⁹ aūt in rem qdem actiones vendicationes a. In personā vero actiones quibus b dare aut facere oportere intēditur: cōdictiones c. Condicere em̄ est denunciare d prisca lingua. Nūc vero

Additio. Hanc aprobant doc. qr hic semp loquit solum de actionib⁹ que cōpetunt ad dandū: sed iste de quibus glo. cōpetunt ad reddendū seu restituēdū. l. iij. §. si reddita. et l. si vt certo. §. rem tibi dedi. ff. commo.

c Condictiones. scz appellam⁹.

d Denunciare. dicunt quidā q q̄ volebāt aliū cōuenire primo sibi de nūciare debebāt: vt. ar. ff. de serui. vrba. pre. l. quidam. Sed hoc nō placet: quia ex voluntate aut bonitate vel vrbanitate. hoc fit non necessitate. Sed dic q hec denunciatio fiebat per magistratus: cum actiones constituebant vel dabant: vt. ff. de orig. iur. l. ij. §. omnium. quod ē hodie sublatum: vt in fi. huius. §. dicitur. et C. de formu. l. j. et ij. [viij] viij.

Denunciare contra iudiciū non fit de necessitate.

Additio. Cum hac glo. transeunt doc. et eam putant vnicam et singularem. Ang. hic. Quam tamen limitat: nisi vellet quis agere contra maiorem vel superiorem: quia debet prius extra iudicium admone-

ri.l.si manumissori.et ibi glo.inver. patronum.C.de obse.

a ¶ Abusiue. vere abusiue dicitur condictio.i.actio in personam:quia non bene consonat nomen rei quã signat qd fieri debet: vt.§. de dona.§. est et aliud.

¶ Sequens. Iste.§. vsque ad.§. quedã.diuidit̃ i duas partes. prio ponit vnã sententiam principalium actionum. Secundo declarat eã per exempla. secunda ibi. Rei persequẽde. Angelus Aretinus.

diuisio.

abusiue [a] dicim⁹ condictionez actionem ĩ personam esse qua actor intendit dari sibi oportere: nulla enim hoc tẽpore eo noĩe denũciatio fit.

¶ Tertia diuisio actionum est quod sunt: vel rei persecutorie vel penales: vel mixte. h.d. Angelus.

¶ Sequẽs [b] illa diuisio est quod quedam actiones rei persequende gratia comparat e [c] sunt: quedã pene persequẽde: quedam mixte [d] sunt.

¶ Rei persecutorie sunt omnes in rem actiones et quedam in personam ex contractu descendentes: exempla depositi actione que in quattuor casibus mixta est. Angelus.

¶ Rei persequende causa cõparate sunt omnes in rem actiones [e]. Earum vero actionum que in personam sunt: hec quidem que ex contractu nascuntur:

b ¶ Sequens.hec est tertia diuisio actionum in hoc titulo.

c ¶ Comparate.i.adinuente.

d ¶ Mixte.sed nonne quedam sũt que nullum horum habẽt: vt si ago ne quid fiat in loco sacro vel sancto: vel si factum est tollatur et alie similes:que neque ad rem neque ad penam neque mixtim se habent: sed vel ad rei reuerentiam vel ad publicã vtilitatem dantur. Respon.satis ad rei persecutionem: scilicet diuine rei vel publice pertinent. cuius nomine agere videor. vel etiam meo nomine cum cuiuslibet intersit deum venerari: vt.C. de hereticis. l.

iiij.[ix] ix.

Similiter. Glo.bene dicit et cum ea transeunt scribentes hic.

¶ Rei persequende. Iste.§.diuiditur ĩ quinque partes. Nam prĩmo ponit de actionibus rei psecutorijs Secundo de actionibus mixtis ex contractu descendentibus Tertio ponit vnam regulam vel summulam ĩ actionibus ex maleficio descendentibus. Quarto illud p exempla declarat. Prio ponendo de actionibus penalibus. Secundo de actionibus mixtis. Secunda principalis est in ver.plane. Tertia in.§.ex maleficijs. quarta in.§.penam. quinta in ver. Sed et legis. Aretinus.

diuisio.

e ¶ In rem actiones.s.que decem sunt:vt diximus.§.eo.§.item seruiana. Sed certe videtur quod sunt omnes penales:nam in eis iuratur in litem:vt.ff.de rei ven.l.qui restitue re.et.ff.de in lit.iurã.l.in actionib⁹. Sed dic quod illud.s. iuramentum in litẽ non fit iure actionis:sed officio iudicis: vt.§.eo.§. preterea in fi.§. vnde dicuntur penales. Alij tamen dicebant quod ideo non dicebantur penales:quia nõ originaliter illud fit

Iuramẽtũ in litẽ preliaẽ in actionibus realibus.

qꝺ crescāt p sacramētum ī litē: sed ex cōtumacia.vt.ff.de in lit.iur.l.j. et iō magis attēdebāt qꝺ naturaliter erat ꝙ qꝺ icidēter: ſ3 certe actio depoſiti i q̄ttuoꝛ caſib⁹ ab initio eſt rei pſecutoꝛia:et tñ ꝺꝛ penalis iſpecto ꝙ creſcit ex contumacia:vt.j.p xi.ꝛ.j.eo.§.q̄drupli.al's.§.at ille.vnde primā reſponſionem approbo.[j] j.

fere[a] omnes rei per ſequēde cauſa comparate videntur:veluti quibus mutuam pecuniam vel in ſtipulatum deductam petit[b] actoꝛ. Item commodati: depoſiti:mādati:pꝛo ſocio: ex empto: vendito: locato: conducto[c]. Plane ſi depoſiti agitur eo nomine quod tumultus incendij ruine naufragij cauſa depoſitū ſit

[Baldus]. Secūdum doc.hec glo.videtur aduerſari glo.magne poſite in.§.penales. in ver.itē aduerſus. in prin.s.eo.que videtur concludere ꝙ ibi illa actio dicatur penalis: quia iuratur in litem:ꝛ tūc ſm eos conſtat ꝙ illud iuramentum venit nit offi.iudicis:ſic in qualibet alia actione. Et dicunt hanc glo. eſſe veriozem.

a Fere.fere dicit ꝓpter actionē ex ſtipulatu:p quā pena petit: nec īnſpicitur qꝺ interſit:vt.s.de inuti. ſti.ſtip.§.alteri.ſm quoſdā:qꝺ ē falſum:imo ꝓpter actionē depoſiti in quattuoꝛ caſib⁹:vt.j.ſubijcit.Itē ꝓpter actionem redebitoꝛiam q̄ daꝶ in duplū aduerſus vēditoꝛē:q̄ neq₃ preciū neq₃ acceſſiōes ſoluit:vt.ff.ꝺ edil.edi.l.redebitoꝛia.

Actio redebitoꝛia daꝶ in duplū.

b Petit actoꝛ.ad vtrāq₃ aūt.ſ.ad mutuū ꝛ ad eā pecuniā que in ſtipulatu deducta eſt certi cōdictio daꝶ: vt.ff.ſi cer.pe.l.ſi q̄s certum.ꝛ.s. de ver.ob.in pꝛin.ita ꝙ ad mutuū deꝶ cōdictio ſpecialis de mutuo: vt.s.q̄bus mo.re ꝯtra obli.in p̄n.Ad pecuniā deductā in ſtipulatiōe detur cō dictio certi generalis:ſi certum ſit: vt.s.de verboꝛum obliga.in pꝛinci.

c Conducto.ſ3 nō ne omnes iſte danꝶ ad intereſſe:etiā quod eſt extra rē:vt.ff.de ac.emp.l.j.in pꝛin.ergo peto aliquid qꝺ tibi nō adeſt ergo ſunt penales.S3 dic tribus modis dici actionē penalē. Pꝛimo illa q̄ hincinde eſt penalis: vt furti ꝛ ſimiles: quādo peto quod mihi non abeſt: et quod tibi non adeſt:et hoc modo accepto dicuntur hic iſte non penales. Secundo quando eſt penalis ex parte vna: ſcilicet ex parte rei tm̄:quod eſt vbicunq₃ actoꝛis interEſſe excedit id quod reo adeſt:et in hac ſignificatione actiones iſte dicuntur penales ſc3 ex empto et ſimiles:et etiam rei vendi. quando in litem iuratur:et ꝙ anſpecta perſona tm̄ penales dicunꝶ. ꝓbaꝶ.ff.de eo.p quem fac.eſt.l.j.§.ſi plures. ꝛ.l.ſi. et.s.eo.§.penales.[ij] Tertio dicit penalis inſpecta perſona actoꝛis tm̄:vt ſi accepiſti ab aliquo aliq̄d: vt me accuſares per calumniā3. nā repeto l3 nihil mihi abſit a te:ſcili3 cui adeſt: vt ꝓbatur.ff. de calum.l. generaliꝶ.§.illud erit notandū. ij.

[Baldus]. Iſtā glo.impugnant Io. fa.et Iaꝶ.hic. Eſt em̄ ridiculum ꝙ actiones hic enumerate ꝛ cetere boneſi.ꝓpterea ꝙ in eis ïureꝶ in litem ſint penales per ea que habentur s.in.dicto.§.penales. in gloſa magna in verbo. item aduerſus. in pꝛincipio.

a ¶ In duplū.s.si reus inficietur:vt j.eo.§.sed furti. Accursius.
b ¶ Ipsius.scilicet heredis.ex dolo em̄ defuncti in simplum tm̄:vt.ff. de po.l.j.§.j.et est ratio quare i his q̄ttuor casibus dat̄ in dupluz et in aliis in simplū ē: quia ex necessitate deponitur:nec potuit preuidere apud quem deponeret: vt.ff. depositi. l. j.§. merito.
c ¶ Quadrupli. sꝫ q̄re plus manifestū furtuz punit̄ q̄ non manifestū cū clā facta magis punienda sunt:vt.ff.de admi.tu.l.nō existimo. et.ff.de rei.nup.l.vlti. R̄n.inmo magis delinquit qui palam q̄ qui clā amouet:vt.§.vi bonorū raptoꝝ.in prin.vn̄ magis punit̄:vt ar.ff.de of fi.pre.diuus.[iiij] iiij.
Additio. Sed p hāc solu.nō respōdetur ꝯtrario i eo alle.vn̄ dicas fm Dy.quē ceteri sequunt̄:qꝛ iste tex. ꝓcedit in omnino illicitis:cōtrariū autem in his que possunt esse licita et illicita.
d ¶ Petens.s.rei vendicatione.
e ¶ Quilibet.vt.§.de obli. que ex delic.nas.§.fi.

in duplū [a] actionem pretor reddit:si modo cū ipso apud quē depositum sit: aut cum herede eius de dolo ipsius [b] agetur: quo casu mixta est actio.

¶ Actionum descendentium ex maleficiis quedam sunt persecutorie pene tm̄: quedam mixte tā rei q̄ pene: primum probat: vltimum ... declarat hec ibi. Accur.

¶ Ex maleficiis vero prodite actiones sunt:alie tm̄ pene persequende causa comparate sunt:alie tam pene q̄ rei persequende et ob id mixte sunt. Penam tantū psequit̄ quis actione furti:siue em̄ manifesti agatur quadrupli [c] siue non manifesti dupli:de sola pena: agitur nā ipsam rem propria actione persequitur quis id ē suā esse petens [d]; siue fur ipse eā rē possideat: siue ali⁹ q̄libet [e] eo āpli⁹ aduersus furē ēt cōdictio [f] ē rei. Vi aūt bonoꝝ raptoꝝ actio mixta ē qꝛ i q̄druplos

f ¶ Cōdictio.scilꝫ furtiua que soli dn̄o datur ⁊ heredi eius aduersus furē ⁊ ei⁹ heredē:vt.ff.d cōdi.fur.l. j.⁊.l.v.⁊.§.d obli.q̄ ex deli.nas.§.fi.
g ¶ Quadruplo.vsq̄ scꝫ an annū: post annū in simplū: vt.§.vi bono.rapto. in prin. nisi in casu: vt si iude⁹ cōtra xp̄ianuz agat: tūc in duplum tm̄ agit:vt.C. de paga.l. xp̄ianis. Sed nunquid etiaz raptor tenet̄ actione furti manifesti. dic q̄ non fm. p. qꝛ in dupluz tm̄ tenet̄: si furti cōueniatur: vt.ff.vi bo.rapto.l.j.nisi in casu:vbi nec i duplū tenet̄ fꝫ eū:vt.ff.de fur. l.si quis ex domo.sed certe ibi erat actū actiōe vi bono.rap.vn̄ sublata erat actio furti non manifesti:nisi i id quod excedit:vt.ff.vi bo. rap.l.j. et.ff.de actio.et obli.l.qui seruum. sed satisvidetur q̄ etiam manifesti furti noīe conueniatur et i quadrūplū:vt arg.ff. de fur.l.si vendidero §.cum raptor.⁊.l.si quis ex domo. licet Pla.contradixerit: vt dictum est.[iiij] iiij.
Additio. Cum opi.istius glo.transeunt indistincte doc.hic.

Crimina fctā palam sunt occultis grauiora.

Condictio furtiua datur soli domino.

Raptor q̄ actione furti cōuenit̄

a ¶ In simplum. vbi cōtra confitentē datur. nam tūc in simplum et cōtra negantem i duplū: vt hic. 7. j. eo dē. § at ille. 7. C. ad. l. aquil. l. cōtra negantē. 7. ff. de iniur. eū qui.

stinatione vel dilatione illicita. sic ff. de edē. l. pretor. §. sed 7 si seruus. in fi. [viij] et est speciale in his legatis: in alijs legatis vel fideicōmissis nō prestatur duplum: sed vsure

b ¶ Jam traditā. vt s. ad. l. aquil. i pn. nam ibi diuidit primū caput legis aql. a tertio capite: ex q tertio fit cōdēnatio q̄tum res retro valuit i. xxx. dies: vt. s. eo. ti. §. ex hoc capite

rei persecutio continetur pena autē tripli est. Sed 7 legis aqlie actio de dāno iniuria dato mixta ē non solum si aduersus inficiantē in duplū agaf: sed interdum et si in simplū[a] quisq3 agat: veluti si quis hoiem claudū aut luscum occiderit qui in eo anno integer 7 magni p̄cij fuerit: tāti em̄ dānatur quāti plurimi 7 magni precij is homo in eo anno fuerit s̄m iam traditam[b] diuisionē. Jtē mixta est actio cōtra eos[c] qui relicta sacrosanctis ecclesijs vel alijs venerabilib9 locis[d] legati vel fideicōmissi noīe dare distulerit[e]

currūt ex mora vel saltē post cōtestationē litis: et fructus rerū restituuntur: vt C. de vsu. 7 fruc. leg. seu. fideic. l. j. Jtē hec legata habēt i alio priuilegium: vt si indebitū soluaf nō repetatur: vt. s. de oblig. que ex quasi cōtra. in fine. Quid si primo negauit: postea cōfiteatur. R̄n. potest penitere cum exoneret actorē approbando: vt. ff. de iureiur. eum qui. ar. contra. ff. de edil. edic. l. q̄d si fugitiuus. in prin. Jtem quid si cōfessus ē et postea negat: R̄n. cū vltima mora noceat: vt. ff. de peri. 7 cōmo. rei ven. illud. [ix] Jtem quid si nō inficietur: sed dicat non valere: vel aliam pponat rōnabilē causam: R̄n. quidam q ponif ne inueniatur via per quam negantes suam exerceāt auariciam: vt. s. vi bono. rap. § quia tamē. Alij cōtra. quod verū puto: vt j. eo. § at ille. Jtē nunquid hoc in legato generali 7 speciali locum habet: Respon. sic s̄m Johā. cum vtrūq3 sit legatum: vt. s. de fideicommis. here. § fina. 7. C. de fideicom. l. finali. in princi. Jtem quid si duplū non potest soluere: Respon. luit in cor-

Legata ecclesiarū priuilegiata.

Jtem adiunge actionem qd metus causa nam 7 ipsa mixta est: vt. ff. qd me. cau. l. si cum ex. §. j. [v] v

Additio. Jtem adiūge alias q̄ enumerātur. j. eo. in glo. fi.

c ¶ Contra eos. sc3 heredes vel alios qui legatis vl' fideicōmissis grauari possunt: qm̄ honorati sunt pecuniariter: vt. s. de sing. re. per fideicō. reli. in prin. 7. ff. de leg. j. plane. in fi. [vj] vj.

Additio. An autem hec pena locū habeat in executore testamentario differente soluere legata: vide per doc. hic.

d ¶ Uenerabilibus locis. que multa sunt: 7 enumerātur in aut. de nō alie. § nos igitur. colla. ij.

e ¶ Distulerint. sc3 fraudulenter vel sine iusta causa: al's non puniūtur: vt. ff. si cer. pe. q. te. 7. ff. de vsur. l. sciēdum. 7. ff. de peti. here. l. illud. [vij] Et nota quē puniri ex procra-

Procrastinatio nocet.

Mora vltima nocet.

Confessus punitur victus sufficit reto

pore: vt.ff.de pe.l.j.§.generaliter.et C de ser.fugi.l.quicunq.z.ff.de in ius vocan.l.penul.z fi. vij.

Additio. Et pro hoc vide bo.text. ſm Jas.hic.z Bal.ibi in.c.vasallus el.j. si de feud. fue. cõ.z domi. Ang. viij.

Additio. Vide meliorẽ text. ſm Jaso. in.§.si vo: in ver. pro traxerat. in auten. de here. et fal. ix.

Additio. Hanc conclusionem z precedẽtẽ limita: nisi iteruenisset iustus error: qz forte excusaretur: vt per Johannem fabri hic.

vsq adeo: vt etiam in[a] iudiciũ vocarẽt: tũc eñ et ipam rem vel pecuniam q̃ relicta est dare cõpellũtur: z aliud tm̃ p pena[b]: z ideo in duplũ ei[9] fit condẽnatio.

¶ Actio familie herciscũde p dividẽda hereditate: et actio cõi dividũdo pro re particulariter: actio finiũ regũdorum pro dividẽdis finibus dicũt actiões mixte. s. reales z personales: vel pprius mixtã causam habẽt in quibus iudici licitum est vnicuiq partium adiudicare rẽ si equũ sibi videbitur. h.d. Areti.

¶ Quedã actiões [c]

Sed certe nõ extẽdam: scz id quod dr in hoc.§. ad hunc casum cum sit pena.[j] Item quid si deo vel alicui sancto vel administratori: q̃ idẽ valẽt: vt in aut.de ec.ti.§. si qs in noie col.ix.z.ff. ad.l.fal.l.j.§.si qs et §.ad municipium. Rñ. locuz hz hic.§. qz venerabili loco ẽ relictũ: vt ff.d an.le.l.ãnua §. a titio. j.

Additio. Nota ex hac glo. q in penalibus nõ fit extensio de similib[9] ad similia quando pene impõũtur habito respectu ad priuilegiũ alicui[9] persone: etiã si ipsi casus essent a iure eqpparati: vt pulchre p Jaso. h: qui allegat duas glosas iuris canonici ɔ̃rias: vide p eum.

a ¶ In iudiciũ. quid si in iudiciuz non vocantur: sed al's sunt in mora Rñ. quidam adhuc idem vt duplet sed hic lex contradicit. Idem in dubijs pene sunt molliẽde: vt.ff.de pe.l.interpretatione. Sed dicam currere vsuras z fructus deberi ex mora z ipa re.i. sine interpellatione dicã moram cõmitti ad instar minorum quibus legata debent: vt.C. in qui. cau.in inte.resti. nõ est necesse.l.in minor. Item quid si reipu.vel fisco relinquatur? Videt quod idem sit quod hic dicitur cum ius diuinũ et publicũ simile sit: vt.C.de sacrosan. eccle.l.fina.z in aut.de nõ alie.§.si minus.col.ij. Sed dico cõtra: quia pene sunt molliende vt diximus: vt.ff. de pe.l.penulti. Item quid in redemptione captiuor? videt idẽ quasi si rei venerabili sit relictum.

Respu. z fiscus hñt priuilegiũ eccl'ie i legatis sibi factis.

b ¶ Pro pena. si hec est rõ: vt sit mixta pz q ɔdictio ex.l.illa. si qs in tantã. sit mixta: vt.C.vñ vi. si qs in tantã. Itẽ z illa cõdictio q̃ datur ex.l.constantini: vt.C. finiũ regun. l. si constiterit. z oẽs ille actiones vbi et res aliquid p pena petit: qd verum est.

Condictio ex l.est sepe mixta.

¶ Quedam actiões ¶ Dividitur in tres partes. Primo ponit dictum gñale. Scdo illud p exẽpla declarat. Tertio ponit q̃ pñt esse ptes iudicis in istis actionibus. Scda ibi. Qualis est. tertia ibi. In quib[9] tribus zc. Aretinus.

diuisio.

c ¶ Quedã actiões. hic adijcit ſm quosdã tertiũ mẽbrũ illi diuisioni

quā habes.§. eo.§.j. vt ibi diximꝰ.

a Familie her. actio ista iō sic dr̄:qꝛ familia ꝑ hereditate ponit̄:ꝛ herciscūde.i. diuidēde. nā hercisco hercifcis.id est diuido diuidis.q.d. actio diuidende hereditatis. Jtez ideo dr̄ mixta: qꝛ i q̄lꝫ re mihi adiudicata ꝑtē habeo iure meo: et q̄ ad hoc est in rem.

Actio fa. herci. q̄re ē mixta.

mixtā causam obtinere videtur tam in rem q̄ in personaz. Qualis est familie[a] herciscūde actio que cōpetit coheredibus de diuidenda hereditate. Jtē cōmui diuidūdo[b] que inter eos reddit̄:inter quos aliquid[c] cōmune est: vt id diuidat̄. Jtē finiū regūdoꝝ[d] actio q̄ inter eos agit̄ qui confines[e] agros habent.

Item ꝑtem vice cōsortis: ꝛ vt ab eo quia portio mea erat sua:ꝛ quo ad hoc est personalis. vel ideo dicitur mixta:qꝛ in ea petūtur dn̄ia rerum corporalium non dari:sed tradi vel assignari ꝑ parte sua:ꝛ in hoc dicit̄ realis. Jtem petuntur fructus si alter eos tm̄ ꝑcepit:vel ipse solus impensas fecit: ꝛ hec petūtur dari. id est vt fiāt sui cui dātur:ꝛ ꝑpter hoc dicitur personalis:vt.ff.fa.hercis.l. item labeo.§. familie ꝛ.§. de oblig. ex quasi cōtractu. item si inter.ꝛ.§. eo.§.sic itaq̄.Sed q̄nto tempore durat:ʼ Respō.triginta annis inspecto potius q̄ sit personalis: vt.C.de annis.exceptio.l.j. Jtē q̄ro ex quo nascit̄:ʼ Rn̄.ꝫm War.ex volūtate agētum:vt.ff.fa.her.l.j. Sed certe imo ex quasi contractu: vt.§.de obliga. q̄ ex quasi cōtractu.§. item si inter in fine.Accursius.

Actio fa. her. durat ā nis.xxx

b Cōmuni diuidūdo. q̄ sunt hic loco personaliū prestationū: ꝛ que loco realium dic eodē:vt ꝑxime diximus in actōe familie hercis.ꝛ idē in ꝑximo casu:ꝛ facit ad hunc.§.ff. cōi diui.per hoc iudiciū.§.sicut.

c Aliquid cōmune. scꝫ societate vel cum societate: vt.ff. pro socio.l. quibus.ꝛ.l.si autē actū.ꝛ.§. de obl. q̄ ex q̄si ꝯctu.§. itē si inter. Accur.

d Jtem finium regundorum.scilicet est mixta:vt hic.ꝛ.ff.finium regundoꝝ l. sꝫ ꝛ loci.§.in iudicio.

e Confines. q̄d si domos hn̄t cōuicinas:ʼ Respō. nō hꝫ locū si hic inde sint domus:vt.ff.fi.regun.l.iiij.in fi.Si autem ex altera parte tm̄ sit domꝰ ex altera fundus: tunc vtile locum habet iudicium fi. regun.vt.ff.fi.regundo.l.ij.in princi. ꝛ adiunge his tribus actionibus mixtis quandaz aliam. scꝫ he.peti. vt.C.de here pe. l.hereditatis.ꝛ.ff. de peti.he.l. siue bo.fi.§.fi. Jtē, q̄d de oībꝰ noxalibꝰ actionibus:videtur em̄ q̄ sint in rē quia contra quemlibet possidentē seruum dātur:v.j.de noxa.actio.§. omnis autem.Jtem quid de actiōe de tigno iniuncto.nam ꝛ hec datur contra quēlibet possidentem: vt.ff. de tigno iniuncto.l. j. in fine. Jtem quid de actione quod metus causa nam ꝛ hec quemlibet possidentem perquirit: vt.ff. quod metus causa l.si cum ex.§.pedius.Jtem quid de actione in factum que datur cōtra eū aliq̄d habet in loco publico positum:vt.ff.ne quid in loco publi.l. ij.§.antepe. Jtem quid de actiōe in factum sine interdicto quod vi aut clam. nam et hec contra possidentem datur: vt.ff. quod vi aut clam. l.cōpetit.in fine. Jtē quid de actione ad exhibendum.nam ꝛ illa pos-

Actio noxalis est psonalis ꝛ multe alie hic posite.

¶ In quib⁹ tribus[a] iudicijs pmittitur[b] iudici rem alicui ex litigatoribus ex bono & equo adiudicare[c]: & si vni⁹ pars pregrauari videbit: eū inuicem certa pecunia alteri cōdēnare.

¶ Quarta diuisio actionū. Nulla actio extēditur extra quadruplū: & in simplū agit regulariter ex omni contractu. In duplum vero ex furto non manifesto: et ex lege aquilia: & ex seruo corrupto: ex deposito in quattuor casibus: et ex legato facto venerabili loco. In triplum vero quotiens agitur in plus debito vt aduersarius maiorib⁹ sportulis ab executore p̄grauetur: in quadruplum vero furti manifesti & quod met⁹ [illegible]

¶ Omnes autem[d] actiones: vel in simplum cōcepte sunt: vel in duplum: vel in triplum: vel in quadruplum: vlterius[e] autem nulla actio extenditur. In simplū agitur: veluti ex stipulatione: et mutui datione: ex empto: vendito: locato: conducto: mandato: et deniq̄ ex alijs q̄plurimis causis.

sidententem persequitur: sicut & ceteres superiores. vnde videntur omnes in rem: vt. ff. de actio. & obligatio. l. obligationum genera. Quidam dicunt eas anomalas: id est nec in rem nec in personā. Sz dic omnes esse personales: vt patet in actione ad exhibēdū: vt. ff. ad exhibēdū. l. iij. §. est aūt personalis hec actio. [ij] ij.

Additio. Dicūt doctores q̄ omnes actiōes: de quibus in glo. sunt personales in rem scripte: vt in. d. l. iij. §. est autem personalis. vbi glosa: id est que est magistralis.

a ¶ Tribus. scilicet fami. her. cōmuni diui. fi. regun.

b ¶ Permittitur. a lege. Accur.

c [illegible] Adiudicare. & quod adiudicatur statim fit eius cui adiudicatur vt. j. de offi. iudi. §. finali.

¶ Omnes autem. ¶ Hic ponitur quarta diuisio actionum: vt dicitur in glosa: quia quedam dantur ad simplum quedam ad duplum: & triplum & quadruplum. Et diuidit in tres partes. Primo ponit dictū generale. Secundo illud per multa exēpla in quolibz mēbro declarat. tertio ponit aliqs differētias inter ista exempla. secūda ibi In simplū agitur. tertia ibi. Sz furti quidem. hoc dicit Angelus. diuisio

d ¶ Omnes autē. hec est q̄rta diuisio que fit in hoc titulo

e ¶ Ulterius. scilicet vltra q̄druplum. Sed contra i lege aquil. vbi occasione vilis serui interfecti agitur ad vnam hereditatem perditam que valet centum marcas: vt. §. ad. l. aquiliaz. §. illud. Item contra de eo qui vilem clauum de naue abstulit: quare tota nauis perijt: nam ad totum dānum tenetur: quod etiam in quadruplum & vltra excedit: vt. ff. de incendio ruina naufragio. l. iij. §. senatus. Item aliud contra in actione ex empto vbi occasione pecoris

morbosi totus meus grex ꝯtaminatus est: vel occasiõe tigni vitiosi tota domus corruit: vt.ff.de act.emp.l.iul.in princi. Sed certe his tribus cõtrarijs non agit ad aliquid qđ sit pena inspecta persona agẽtis: sed totuz est suũ

¶ Quinqꝫ actiones hic posite dantur ad duplum. hoc dicit Arectinus.

interesse. Nam hunc.§. intellige quando penalis est actio ex vtraqꝫ parte. Item contra in eo qui manumisit seruum alienum in presentia principis. nam duo mancipia domino ꝛ tria similia dat fisco: ꝛ ita in quintuplum dãnat: vt.C.de his qui a non do.ma.l.fi.[iij] Item cõtra in eo qđ dicit lex: si dedi tibi pecuniã ne mihi calũniam faceres ꝛ ab alio accepisti: vt calũniam faceres mihi: in octuplum mihi teneris: vt.ff.de calum.l.ꝛ gñaliter.§.fi. Sed certe primo casu p̄statur pena diuersis non vni: nec est ibi aliqua prestatio vltra quadruplum. In secundo aũt casu nõ vna actione habeo octuplum: sed duabus. Itẽ contra in eo qđ dicit.si dedisti pecuniã ne mihi fieret calũnia: nam tu repetis qđ dedisti: ꝛ ego in quadrupluz prosequor: vt.ff.de calũ.si quis ab alio.in princi. Sed certe duobus fit p̄statio: ꝛ neutri vltra quadruplũ. Item cõtra in eo qđ dicit lex: seruũ in seruitutem reuocari occasione leuis offense: ꝛ ita pena in immẽsum excedit: vt.C.de lib.et eorum lib.si manumissus. sed dic ꝙ illa est accusatio non actio.[iiij] Uel dic ꝙ non prestatur pena habito respectu ad rem.[v] Item contra in eo qui surripuit seruum fiscalem. nam dãnat in.xij.lib.argenti ꝛ seruo restituendo: vt.C.de ser.fugi.l.si quis seruũ. sed ibi non fit relatio ad ipsam rez

Manu mittẽs seruum alienuz in p̄sentia p̄ncipis in quintuplũ dãnatur.

Libertas tollit p leuẽ offẽsam

Seruũ fiscalez surripiẽs q̃liter punitur.

vel ad simplum. Est enim hic.§. intelligendus quando actio est penalis ꝛ in pena ad ipsaz rem habetur respectus. Item contra.s.de inuti. stipula.§.alteri. nam ibi non inspicitur quãta sit pena: sed tota exigitur: sed ibi nõ habetur respectus ad ipsam rẽ. Uel dic aliud in pena conuentionali: vt ibi ꝙ in legali: vt hic. Item contra in eo quod dicitur cum qui emit administrationem: nam qui accepit pecuniaz ab electo quadruplum reddet: ꝛ sua bona confiscantur: ꝛ cingulo priuatur: vt in auten. vt iudi.sine quo suffra.§.sic igitur. in fine.collatio.ij. sed illud fit per accusationem non per actionem. Et bene dicit glo.diuersis: nam secus esset si vni.ff.de actio.et oblig. cum ex vno. Possunt enim plures actiones ex eodem crimine acquiri diuersis.s.de iniurijs.§.patitur. nec vna remissa altera tollitur: vt ff.de iniur.l.j.§.fina. facit pro predictis.ff.de actio.et obliga.l.quotiens. Accur. iij.

Additio. Utrãqꝫ solu. approbant docto. Sed Ange.de are.dicit secundam esse veriorem ad vtrũqꝫ contrariuz: quia in vtroqꝫ diuerse sunt actiones: sꝫ plures numero. iiij.

Additio. Doctores cõmuniter reprobant hanc solutionem quia ibi non per accusationem sed extraor. per officiuz iudicis fit reuocatio: vt est text.in.l.j.C.de libe.et eorum liber.ꝛ glo.in.l. liberti.in ver. ingratis.eo.titu.vide hic per eos. v.

Additio. Sed ad punitionem delicti prout dicit glo.in capi.cum deuotissimam.xij. questio.ij. al's.iiij. ẜm Iasonem.

Additio.

In duplū agim⁹: veluti furti[a] nec manifesti: dāni iniurie ex lege aquilia[b]: depositi ex q̄busdā causis[c]. Itē serui corrupti q̄ cōpetit in eū cuius hortatu ꝯsiliove seruus alienus fugerit: aut cōtumax aduersus dñm fact⁹ ē: aut luxuriose viuere ceperit: aut deniq̄ q̄libet mō deterior factus sit[d]. In q̄ actione eaꝝ etiā rerū q̄s fugiēdo ſuus abstulerit: estimatio deducit[e]. Itē ex legato qd venerabilibus locis relictū est ſm ea q̄ supra diximus[f].

¶ Actor vero cō posi tū in libello maiorē quātitatē q̄ debeat: vt reū maioribus grauet expensis: tenet in triplo ei q̄ dānū q̄ reus passus est: in q̄ triplo continet simplum pro dāno hoc dicit Aretinus.

a ¶Furti. nec manifesti: vt.§. de ob. que ex deli. na.§. pena.

b ¶Ex lege aquilia. puta p inficiationem: vt.j.eo.§. at ille. Accur.

c ¶Ex quibusdam causis. veluti q tumultus incendii: ruine naufragii causa depositū est: vt.§.eo.§. rei pseque de. Accur.

d ¶Deterior fact⁹ sit. scilʒ in mente: nā si in corpore locū hʒ lex aqlia: vt.§. ad.l. aquiliam. in princi. & hoc siue fiat de bono malus siue de malo deterior: vt.ff. de ser. corru.l.j.§. persuadere. vsq; in fi. et l. sequen. Accur.

e ¶Estimatio deducit. vt oē cum ipsa re dānum. [vj] duplex siue peruenerit res quā secum seruus portauerat ad ipsum solicitatorem: siue ad aliū: vt.ff. de ser. corru.l.j. in hoc iudicio. Sed nūquid iure actionis fit hec estimatio vel iudicis officio? Rñ. fit iudicis officio ſm Dir. ita fit i actiōe: qd met⁹ cā.ff. qd me. cau. si cū ex.§.j.&.§. quadruplatur. [vij] Sed pro filio corrupto vel pro

Filius si corrūpiat q̄ actione agit.

filia qualiter agitur. Respō. habet vtilem hanc actionem: vt.ff. de ser. corru.l. in tantum.§.j. Unde dicūt q veniet interesse patris consistēs in operis filii: q̄ modo vult operari: & cum sit corruptus aliud q̄s opera non potest estimari: quia liberū corpus non recipit estimationem: vt.ff. de his qui deiece. vel effu.l.si. Habet enim istam vtilem ac si esset in bonis: & erit i eā. scʒ sūmā quā ipse estimauerit suo iureiurādo: [viij] vt de actione iniuriarū dicit: vt.§. de inur.§. pena. & ff. de iniur.l. cōstitutionibus. Uel dic q prior estimat iudex sūmā ad quā cōpetit: vt argu.ff. de custo. reo.l. si quis reum. vj.

Additio. Scilicet tunc illatum et estimatū: secus in eo quod postea sequitur: quod facit vt ille qui deflorauit virginem: vel persuasit alicui: vt semel vnum malum faceret: vt nō teneatur de fornicationibus cum aliis viris: vel ceteris malis postea commissis: vt per Johan. fa. & Ange. hic. vij.

Additio. Istud impugnant communiter doctores hic, immo totum venit iure actionis. & ad simile. d.l. sed si cum excep. respon. vt hic per eos. viij.

Additio. De hoc est text. apertius in.l. vt tm.§.j.ff. de seruo corrup. et ibi ratio redditur.

f ¶Diximus.§.eo.§. item mixta.

¶ Tripli vo agim' cum quidam [a] maiorem vere estimationis quantitatem in libello [b] co͂uentio͂is inserunt: vt ex hac causa viatores, i. executores litiũ ampliorem summam sportularum [c] noĩe exigerent: tũc enim id est quod ꝓpter eoꝝ causam dãnum passus fuerit reus [d] in tri-

Libell' est ĩ cã faciendus et certum continere dz.

a ¶ Cum quidam. scz actores.

b ¶ In libello. hic no. duo. primo ꝙ libellus est faciendus in causa: quod est verum iure nouo: vt hic et C. de li. contest. auten. offerat. nisi in q̃ttuor casib' q̃s no. in aut. de mãda. prin. §. si tibi. col. iij. Aliud est iure veteri. Nã tũc non fiebat nisi ex volũtate: vt. ff. de edẽ. l. j. nisi in casu: vt. C. de digni. quotiens. Item scd̃o no. ꝙ quantitas certa est in libello cõprehẽdẽda vel res: et ita et in ꝑsonali actiõe dz actor certificare reuz vt hic. et in aut. de liti. §. ad excludẽdas. col. viij. et. ff. de rei vendi. si in rem. §. et si vestimẽta. Tertio no. ꝙ sportule vel salaria que dabantur executorib' .i. nũcijs q̃ faciũt hoĩes representari: et al's qui faciũt hmõi exactiones ꝓ suis officijs dabãtur ẜm quãtitatẽ petitã: vt hic dicit: sz hodie magis ẜm consuetudinẽ vel lõgitudinẽ itineris: vt. C. de epis. et cle. aut. sed hodie. Uel dicas quod hic dicitur ex hac causa esse causatiue nõ cõsecutiue dictũ. sz iste sportule q̃ iudicibus dabant̃ certe sunt nec crescunt: licet q̃titas petita sit magna: nec decrescunt lz sit parua vt in aut. de iudi. §. ne autẽ. col. vj. Itẽ no. ꝙ reus soluebat hmõi sportulas: vt hic. et C. de episc. et cle. aut. gñaliter. sed actor ei restituebat: nisi iusta causa eum vocasset: vt. ff. de iudi. eum qui temere. Item no. adhuc ꝙ hmõi sportule ꝓsus remittũtur vt paupibus: vt in aut. de mã. prin. §. oportet. col. iij. a quibusdaz pauciores exigebant̃ vt a clericis: vt. C. de epis. et cle. l. cum clericis. et in aut. ibi posita. sz hodie. Alijs autẽ ꝑ priuilegiũ ꝑ̃cipis viuẽtis remittũtur in totuz vel ꝓ parte: vt. C. de fruc. et li. expẽ. l. si. Sed q̃ro si he ꝑsone q̃ habent priuilegium ne sportulas soluãt an habeant actionẽ in triplum. Dicunt quidã ꝙ sic ne fauor noceat eis: vt. C. de leg. et cõsti. quod fauorẽ. Alij dicũt ꝙ nõ quasi suo iuri ꝑ̃uilegio stulte renũciauerint: cũ volẽtes soluerĩt qd̃ possunt vt. C. de pactis. l. si quis in cõscribẽdo quod verius est. Si autem inuiti exacti sunt in quadruplum contra exactorem vel executorem agitur: vt. j. eodem. §. quadrupli. Sed cum hodie caueat de duplo restituendo: vt in autentica de executo. §. primo. colla. vij. videtur corrigi qd̃ hic dicitur. Unde hodie nulla est actio in triplum. quod verum puto Sed alij dicunt si cautio est omissa habet locum quod hic dicitur: al's hz locũ auk. predicta. [ix] ix.

Sportule siue salaria quibus dãtur et a quibus

Sportule q̃busdaz remittũtur.

Actio nulla hodie dat in triplũ.

Additio. Hec cõmuniter reprehenditur: quia ille §. j. in auk. de executoribus. et in auk. libellũ. C. de plus peti. loquuntur in diuersis titulis a textu nostro. vide hic do. Jaso.

c ¶ Sportularũ. ideo sic dicũtur quia in sportulis quibusdam oblationes huiusmodi ponebatur. est aũt gen' vasis sportula vel sporta.

Sportula.

d ¶ Reus. alie sportule q̃ iudicib' prestabant̃ ab vtroq; prestabãtur: vt in auk. vt iudi. sine quo. suffra. §.

voluntas.col.ij. Itē iste sportule q̄ dabātur executoribus dabātur an̄ lit.contesta. id est porrectio libello: iste alie in cōtestatione cause dabā tur iudicibus: vt in aut. de exhi.§. sancimus col.v. ⁊ de iudi.§. ne aūt labor colla.vj.

a ¶ Cōsequeter. cō dictiōe ex hac lege greca: vt subijcit q̄ erat i alio codice: nō aūt est in eo quē habem⁹: ⁊ patitur actor hāc penā tripli: siue sine dolo: siue cū dolo inseruit ⁊ sic causatiue vel consecutiue dicit [i]sed nōne etiā cām amittit: vt.C. de plus peti.l.j. Sed certe ibi plus deliq̄t: q̄ in certamine negocij cautionem de petitis exegit. vñ graui⁹ punit: vt ar.ff.d offi.pre.diu⁹. Acc.

Additio. Hec glo.dicit 𝔠̄triū ei⁹ qd̄ S.dixerat: ⁊ ideo reprobatur.

b ¶ Codice.quē nō habemus.

c ¶ Ex lege cōdictitia. lex quedā erat q̄ cōdictitia vocabatur: ⁊ sub se quasdā cōstitutiōes habebat: vt hic: ⁊.j.eodē.§.item ex lege cōdictitia.Accursius.[ij] ij.

Additio. Nota circa supradicta q̄ 𝔮uis partes concordauerint inter se: ⁊ sic iudex nō ferat sentētiam: tamen dz hr̄e salarium suū: vt p Bar. in.d.l.j.§.diu⁹.el.ij.in.vij.col.in p̄.

sz q̄ro.⁊ Bal.i.l.j.l.v.q.C.de suffra.

d ¶ Furti. facit.S. de obliga. q̄ ex delic.na.§.pena.Accursius.

e ¶ Qd̄ met⁹.s. actio q̄ ex cōtumacia fit in quadruplū: vt.j.eo.§.item actio.⁊ vsq̄ ad ān̄ū tm̄: post annum in simplū: vt ff.qd̄ me.cau.si cuz exceptiōe.§.j.

f ¶ Deq̄ ea pecūia. scz actio i factū d calūniatoribus annalis in quadruplū: et ppetua in simplum: vt.ff.de caluniato.l.j.in princ.

plum ab actore consequetur[a]: vt in hoc triplo etiam simplū in quo dānuz passus est cōnumeret. Qd̄ nostra cōstitutio introduxit: que in nostro codice[b] fulget: quam pculdubio certum est ex lege condictitia[c] emanere.

¶ Iste.§. summat⁹ est cuz.§.omnes autem.et tamen in specie.hoc dicit.Quattuor actiōes hic ponite dantur ad quadruplum. Angelus.

¶ Quadrupli autez agitur: veluti furti[d] manifesti. Item de eo quod metus[e] causa factum sit. Deq̄ ea pecunia[f] q̄ in hoc data sit vt is cui dat calūnie cā negocij[g] alicui faceret vel nō faceret. Itē ex lege cōdictitia[h] nr̄a cōstitutio[i] orit in q̄druplū[k] cōdēnationē imponens his executori-

Actio i factū d calūnia toribus

⁊.§.j.q̄ locū hz: si do alicui aliquid: vt calūniose aliquem vexet.[iij]datur em̄ actio in factū ei ob cui⁹ malum data fuit: nō aūt danti. Itē dāti qn̄ dedit vt sibi negociū per calūniā nō fieret: vt hic.⁊.ff.de calūnia. l.j.⁊.l. generaliter.§.fi. iij.

Additio. Etiaz si postea nō fecerit Et habet locum siue pecuniaz acceperit: siue aliud cōmodum sentiat: ⁊ datur contra dantem: vt pulchre per Angelum hic.

g ¶ Negocium.scz malum.

h ¶ Lege cōdictitia.de qua dic: vt S.eo.§. tripli.in fi.§. dicimus.

i ¶ Constitutio. quam nō habemus.

k ¶ In q̄druplū. differt a supiori §.tripli.q̄ illa in actorē: hec in exe

cutorē:cuius quadrupli iure nouo triplū fisco simplū dānū passo dat vt in auth.vt lit.iur.exor.li.§.hic q̄z col.ix.& petit p̄ ɔdictionē ex hac lege quā nō habem⁹ cū nō sit cautū q̄ gn̄e actionis agamus vt.ff. d̄ ɔdictiōe ex lege.l.i [iiij] iiij.

Additio.

Hāc glo. sequūtur docto. Et circa istos nūciosvid notabilit̄r dicta per Ang. hic.

a Constitutōis. predicte quam nō habemus

b Normam.id ē formā:certa em̄ erat forma in cōstitutione quā nō habem⁹.

bus litiū qui contra nostre cōstitutiōis [a] normā [b] a reis [c] q̄cq̄ exegerint.

¶ Differūt inter se actiones q̄ dātur ad duplū.h.d. Aretin⁹.

¶ Sz furti q̄dez nec manifesti actio & serui corrupti a ceteris de quibus simul locuti sumus eo differūt: q̄ he actiōes oīmodo [d] dupli sūt. At ille id est dāni iniurie ex lege aq̄lia & interdū depositi [e] inficiatiōe duplicant [f]. In cōfitentē aūt in in simplū dātur. Sz illas que de his ɔpetit q̄ relicta venerabilib⁹ locis sunt: nō solū inficiatiōe h̄ duplicat: sed etiam si distulerit relicti solutionē vsq̄ quo iussu magistratuū nostrorū cōueniat. In confitētem vo & anteq̄ iussu magistratuum cōueniat soluētem simpli redditur.

¶ Differūt inter se actiones q̄ dant ad quadruplū. Ange.

¶ Itez actio de eo quod met⁹ causa factum sit a ceteris de quib⁹ simul [i] locuti sumus eo differt q̄ ei⁹ natura tacite conti-

Actio p̄ ui corrupti marito qn̄ q̄ l vxorē dat.

c ¶ A reis.id est conuentis

d ¶ Omnimodo: de actione furti constat q̄ semper est in duplum:vt hic & .s.de obli.que ex deli.nascū.§. pena aūt. Item de actione ser. cor. nisi in casu: vt qn̄ marito in vxorez datur et econtra: vt hic.& .ff.de ser. cor.l.doli verbum.§.hec actio.et.l. fina.vel dic omnimō.id est siue neget siue nō: nō aūt in omni p̄sona.

e ¶ Depositi. al's est in littera de dolo positi:& tūc dic actionē depositi p̄pter dolū:nam vtraq̄ nō potest habere locum simul scilicet de dolo actio & depositi:vt.ff. de dolo.l.i.§. i.al's non est de dolo: & tunc plana est littera.

f ¶ Duplicantur. scilicet si legitimis p̄bationib⁹ nō ureiur. cōuincātur: vt.C.ad.l. aquil.l.cōtra.&.ff.d̄ iureiur.l. eūz q̄. [v] v.

Additio.

Et sic probatio per iuramentum nō cēsetur legitima. Ad de aliam glos. in.l. cum in debito.in p̄nci.in verb. legitimis ff.de p̄ba. Jason.

g ¶ Sed illa. scilicet actio ex testamento:et construe: sed illa actio:scilicet ex testamento simplici redditur:que scilicet actio competit de his que sunt re. ve. lo. duplicātur: non solum &c.

Ordo lre.

h ¶ Inficiatione.bene dicit inficiatione:quia si confitentur nō tenentur:vel si iusiurandū detulerit actori:quia exonerat eum a probatione ff.de iureiur.eum qui.

i ¶ Simul. caute ponit illd̄ simul id est vna cū eis de quibus al's dixit vt.s.eo.§.quadrupli.

Sentẽtia duplex fertur in actione qd me. cau.

a ¶ Restituat.vsq ad diffinitiuaz sententiam.[vj] qd intellige de secuda sententia. Nã in actione qd me. cau. due feruntur sententie. Prima de restituẽda re. Alia de dãdo quadruplo re cõputãda i eo: vt.ff. quod me. cau.si cuz ex. §. hec autẽ.[vij] Sed nunqd vtraq est diffinitiua. dic q sic: qz vtraq diffinit controuersiam: vt.ff. de re iudi. l.j. Alij esse dicunt admonitionem quãdam primam sententiam: vt in auc. de here. & fal. §. si quis autẽ nõ. col.j. & ex eo q per primã sententiã admonetur: & tãdiu expectatur qui metũ intulit: & ideo dr hec actio arbitraria: vt.j.e.§.preterea. vj.

Additio. Circa hoc vide Bar.in.l. si quis stipulatus fuerit.x.in mille ff.de solutio. vij.

Additio. Sed Bar.ibi quem communiter doc. sequũtur tenet q non est necesse q ferat nisi vna.

b ¶ Absoluatur.scz a prestatione quadrupli.

c ¶ Qd in ceteris casibus.qui numerantur.s.e.§.quadrupli.Accur.

diuisio. ¶ Actionum. [illegible] Diuiditur in tres partes. nam primo ponit regulam generalem. Scdo in specie ponit q sunt actiones bonefidei. Tertio q lz olim esset dubitatio: tamẽ hodie claruz est q petitio hereditatis est bonefidei. secunda ibi. Bonefidei. tertia ibi. Quãuis. Areti.

netur: vt qui iudicis iussu ipsam rẽ actori restituat [a] absoluatur [b]: quod in ceteris casibus [c] non est ita: sed omnimodo quisq in quadruplum condẽnatur: qd est & i furti manifesti actione.

¶ [illegible]

[illegible]

¶ Actionum [d] autẽ quedam bonefidei sunt: quedam stricti iuris. Bonefidei [e] sunt he: ex empto: vẽdito: locato: cõducto:

d ¶ Actionũ. hec est quinta diuisio actionũ: sed quare actionum dicit & non cõtractuum? Rñ. qz generalius & plenius loquitur dicendo actionum q contractuum.

e ¶ Bone fidei sunt he. scilicet xvij. actiones q numerantur in hoc.§.& seq. bonefidei sunt. alie autez oms sunt stricti iur. naz quecũq hic nõ inueniã stricti iur. eã indicabo: qz posito vno de cõtrarijs: & omnia alia intelligenda sunt: vt s.de his qui sui vel alie.iur.sunt.§.videamus. Sed quare magis he dicunt bonefidei q alie: nunqd ideo qz possit esse mala fides i alijs. Rñ. non quia in omni contractu debet bonafides interuenire: vt.C.de ac. & ob.l.bonã fidem. immo si interueniat dolus in contractu bonefidei qui det causam cõtractui non valet ipso iure: vt.ff.de do. & eleganter.in prin. Sz in cõtractu stri.iu.purgat pactionẽ vel p exceptionẽ doli: vt C.de inuti.sti.dolo. Si vo icidit in cõtractu bo.fi.purgat per actionez ex eo cõtractu: vt.ff.de act.emp.& ven.l.iulia.§.si vẽditor. Sz in stricti iuris de dolo agit vel excipitur: vt dictuz est: vt.ff.de do.eleganter.§.nõ solũ. & .ff.de verbo.obli.si quis cũ aliter. [viij] Cum ergo dolus vbiq puniatur vel malafides ad qd bonefidei iste dicunt. Rñ. alie stri.iu.dicũtur: qz nõ venit i eis nisi q stricte exigit

Actiones bonefidei sũt.xvij

Cõtractus dolo initus an teneat.

Actiones stri

cti iuris ab aliis differūt

natura actionis. vnde non veniūt vsure ex mora in ꝯtractibus stricti iuris: vt. ff. de neg. gest. l. qm̄ tātundē. ꝛ. C. de vsu. l. iij. et de condi. inde bi. l. j. sed in contractibus bo. fi. sic: vt. ff. de ac. emp. iul. §. ex vēdi

negociorum gestor:

to. ꝛ. ff. de vsu. mora §. in bonefi. Item in ac. stri. iu. fruct⁹ nō veniūt ex mora si petam quod nō fuit meū nisi a tpe litis cōtest. tunc em̄ incipiunt venire fructus ex mora. Sed si petam quod aliqn̄ fuit meū veniūt fruct⁹ ex mora: secus i bonefidei iudiciis: vt. ff. de vsu. videamus §. si actionem. [ix] Itē non venit interesse si rem dari est in obligatione. secus si rē tradi vel factū sit: vt. ff. de verb. ob. vbi autē §. fi. ꝛ. l. si fundū. et. ff. de re iudi. l. si q̄s ab alio §. fi. q̄ veniunt i bo. fi. iudicis: vt. ff. de act. emp. l. j. in prin. [j] Ista ergo oia q̄ vicē obtinēt accessionū non veniūt in cōtractib⁹ stri. iur. nisi vt dictū ē. Nec ob. ꝙ veniūt ista i arbitrariis q̄ sūt stri. iur. qꝛ iudicis officio veniunt nō iure actōis: vt. j. e. §. ꝑterea. ꝛ. §. sꝫ iste. in fi. sꝫ i bo. fi. iure actiōis [ij] veniūt ꝑter vsurā q̄ venit ex mora officio iudicis: vt. C. depositi. l. iiij. et. ff. de neg. gest. l. qꝛ tantundē. Itē in bo. fi. veniūt ea de quib⁹ nec actū nec cogitatū ē: vt rupta ꝛ cesa et similia: vt. ff. de ac. emp. fundi §. si rupta. ꝛ. C. de ac. emp. ꝛ ven. ꝑ totū. Itē ex hoc. §. no. quādā d̄riaꝫ circa cōpēsationē: quā dic: vt. j. eo. §. in bo. fi. pꝫ ergo ꝙ exuberātius ꝛ pingui⁹ iudex o°ic ū suum ad ea que bo. fi. sunt extēdit q̄ꝫ in cōtractibus stric iur. ꝛ facit. s. de hoc q̄ ex cōsensu in fi. et ideo differunt bo. fi. ꝛ alie stri. iur. Vn̄ de talib⁹ dank tales versus. Empti: cōducti: mādati: depositiq̄. Pignora: ciscūde: cōi: ꝑ sociocꝫ.

Actionū arbitrariarū notitia.

Dotis et heredis, tutele cōmoda gestor. Prescriptis verbis si mutat siue licet. Ista bonefi. sunt: stricti cetera iuris. Vide glo. fere similē i. c. cū venerabilis. ex̄ de exceptio. viij.

mandati: depositi [a]

Sꝫ si ꝯtract⁹ sit duplex puta qꝛ i ꝯctu bo. fi. itercessit stipulatio: tamen dolus dans causam contractui annullat ipso iure: vt ꝑ Bal. in dicta. l. dolo. ix.

Hanc glo. ꝙ in actio. bo. fi. fructus veniāt iure actionis non vsu re not. mathesilis do. Jak. ħ ſm tn̄ doc. cōmuniter tenēt cōtrarium: vide hic per eos. j.

Et rōnē diuersitatis vide p. B. in. l. stipulatiōes nō diuidūk. i pn. ff. de ꝟb. ob. l. x. col. ij.

Et est effect⁹: qꝛ tunc si iudex omittat in sententia cōdemnare nihilomin⁹ possēt peti iure actionis: secus si venirent officio iudicis: vt est glo. in. l. nō solum. in. ver. cauere. ff. de rei ven.

a Depositi. hanc actionem dicunt quidam esse stric. iur. in quattuor casib⁹ qui numerank. ff. depo. l. j. §. j. sꝫ Johan. ꝯ. et dak i duplū cōtra. cū qui depositum suscepit de eo qꝺ dolo fecit: sed in heredē defuncti datur in simplū: vt i. d. §. alꝭ semper teneak i duplum qui depositum suscepit. Et est rō quare plus puniatur in ꝑdictis quattuor casibus qui numerātur. ff. depositi. qꝛ graui⁹ est fidē fallere ei q̄ ex necessitate deponit: q̄ꝫ qui ex voluntate: vt. d. l. §. merito. Sed nunq̄d in his casibus est bo. fi. Dicunt quidam ꝙ non. ar. ff. de preca. l. j. Nos contra. diximus ꝙ sit bo. fi. cū lex nō distinguit nec nos distinguere debemus. [iij] iij.

Opi. Jo. communiter approbant doc. vide hic per eos.

pro socio[a]: tutele:[b] cō modati: pignoratitia[c]: familie herciscū de[d]: communi diui dundo[e] prescriptis verbis q̄ de extimato[f] proponit. Et eas q̄ ex permutatione[h]

a ¶ Pro socio. q̄ ē vtriq̄ʒ directa ab vtraqʒ parte: vt. j. de pe.te.lit.§. ex quibusdam.

b ¶ Tutele. sed cū iste tā contrarie q̄ʒ directe inueniātur: nunquid oēs sunt bone fidei: R̄n. sic: i dubio cum fauor sit extēdē- dus: vt. ff. de lib. et posthu. l. cum quidam.

Actio pignoratitia est duplex.

c ¶ Pignoratitia. tam directa que debitori datur solutio debito: vt. s. qui. mo. re contrahi. obliga. §. fi. q̄ʒ contraria que datur creditori: vt. ff. de pig. ac tutor. §. contrarium.

d ¶ Familie her. que inter coheredes datur: vt. ff. fa. herciscun. l. ij. et. s. de obli. que ex quasi contractu §. idem iuris.

Actio cōi diuidūdo.

e ¶ Cōi diuidundo. que datur inter eos qui habent rem communem cū societate vel sine vt diuidatur: vt s. de ob. que ex quasi contractu §. item si inter aliquos. et no. s. eo. quedam. Sed quid de actione fini. regū. R̄n. quidam idem propter similitudinē quā habet cū his duabus: vt. s. eodem. §. quedā actiōes. Sed contradico cum hic de ea non inueniā. et potest esse ratio quare secus sit in ista q̄ʒ in alijs duabus: qr in ista id quod pure est meū potest alteri adiudicari: vt. ff. fi. regundo. l. ij. in fine. sed in alijs duabus cōmunis res non propria adiudicat: vt. j. de offi. iudi. §. fina. [iiij] iiij.

Actio finiū regūdorū ē stricti iur.

Additio. Et cū ista opi. glo. et eius ratione transeunt cōmuniter doctores: quam tamen declaratur: vt per. d. Jo. hic.

Extimate

f ¶ De extimato. vt si tibi rem meam do: et estimo tibi eam decem: vt aut rem aut. x. reddas. si vero plus vendas tuum sit: et est tunc periculum accipientis indistincte: vt hic. vt. ff. de extimatio. ac. l. j. in fine. si vero sic dixi rem aut estimationem reddas: tunc distinguatur q̄s rogauerit vtrum ego te de vendēdo aut tu me de tradendo: vt sit periculum rogantis: vt. ff. de prescrip. ver. si rogauerit. al's si gratuitam §. j. [v] v.

rei cui⁹ est periculum.

Additio. De ista materia vide late Barto. in. l. j. ff. de extima. ac. et in. l. si vt certo. §. nunc videndum. ff. cōmo. et Jaso. hic dicentem q̄ in dote ita demū extimatio facit transitum dn̄ij: vt possit alienari vel obligari si maritus est soluendo: al's secus. quod nota.

g ¶ Et ea. scʒ actio p̄scriptis v̄bis.

Actio q̄n nascit ex pmutatiōe.

h ¶ Ex permutatiōe. que nascitur re demum ab altera parte secuta. et tunc non ex traditione rei: sʒ ex pacto dudum apposito scʒ nascitur: vt C. de re. per. l. ex placito. sed cū istis duobus casibus sit bo. fi. quero vbi stri. iu. erit: Respō. vbi datur ex pacto incontinenti apposito. [vj] q̄ euenit: vt. ff. de pactis. l. iurisgentiū §. cū sed nulla et §. quinimmo. et est ratio: quia non inuenio q̄ sit bone fi. nisi in duobus casibus. Jtē in contractibus tribus innominatis: do vt facias. facio vt facias. et in tertio de quo diximus: do vt des: quod est permutatio. Jn primis em̄ duobus prescriptis verbis actio est stricti iuris. sed in tertio est bone fi. vt hic dicitur. Jn quarto cōtractu innominato: scilʒ facio vt des de dolo agitur non p̄scriptis verbis. [vij] vt. ff. de p̄scrip. verb. naturalis

cōpetit et hereditatis petitio [a]. Quamuis vsq̧ adhuc [b] incertū erat: siue inter bonefidei iudicia cōnumerāda hereditatis petitio sit: siue nō: nostra tñ constitutio [c] aperte eā esse bōefidei disposuit

¶ Actio rei vxorie q̄ olim pro dote competebat est hodie [illegible] hypothece et prioritatis seu prelationis. h.d. Aretinus.

¶ Fuerāt ātea ⁊ rei vxorie [d] actio vna ex bonefidei iudicis: sz cum pleniorem esse ex stipulatu [e] actionē inuenietes omne

---

Actio i factum habet q̄ttuor gñā: ⁊ i oib⁹ est stric.iuris.

§.at cū facio vt des.[viij.] Itē in omni cōtractu vbi est incertū de nomine actionis habet locū hec actio: et est stric.iuris:vt.ff.de prescrip.ṽ. l.ij.iij.⁊.iiij. Sed quid actiōe in factū: nūq̄d est bo.fi. Rñ. quattuor sunt genera actionis huius in factū:vnū vt daṫ ex omni edicto vel interdicto pretoris vbi non dedit pretor certū actiōis nomē: vt J.de interdi.§.fi.⁊.ff.nau.cau.sta.l.idē in p̄n. Scd̄o vbi datur in subsidium.l.aq̄l. vt.ḡ.ad.l.aquil.§.fi. Tertio vt daṫ vbicūq̧ prescrip.ṽbis actio daṫ: et tūc eadē ē q̧ actio p̄scrip.ṽ.vt.ff.de p̄scrip.ṽ.l.j.in.fi. Item quarto dicitur in factū que est ex varijs figuris causaꝝ:vt.C.de sa.san.ec.l.sancim⁹.quod quartū gen⁹ nō pōt sub regula cōprehēdi:sicut nec mora:vt ff.de vsu.mora.in prin. Nūquid ergo est stric.iu.semp:? Rñ.sic:cū non inueniā q̧ bo.fi.sit. Sed quidā dicūt q̧ i tertio casu: vbi loco p̄scrip. ṽ.daṫ q̄ cōpeteret ex pmutatiōe vel estimatiōe sit bo.fi.q̄d ē falsū. q̄ in oī ꝯctu vbi certū debeṫ hz locū certi ꝯdictio:vt.ff.si cer.pe.certi ꝯdictio ⁊ tñ nemo dicit aliquā dictionē eē bo.

Actio p̄scriptis ṽbis q̄ q̄ precario daṫ

Item quid de actiōe prescrip.ṽ.que pro precario daṫ. Dicūt quidam q̧ bonefi.est:vt.ff.de p̄ca.l.ij.§.hoc interdictū.sed contradico: q̄ non inueniṫ q̧ sit bonefidei vt.ff.de p̄ca.l. ij.§.hoc interdictum.[ix] vj.

[illegible]. Nisi tale pactum sit estimatio vel permutatio:vt q̄ ab vtraq̧ parte sit species certi prestanda: quia tunc talis act. p̄scrip.verbis est bo.fi. et pulchre p Jaso.hic.vij.

[illegible] Q̄d est verū: vbi ex facto meo nihil tibi adest: al's secus:vt p Jaso. hic ponentem etiā qualiter ex permutatione plures ⁊ diuerse ⁊ ad diuersa tendētes ꝯpetāt actiōes.viij.

Additio Glo.corrupte allegat ⁊ deberet allegare.§.q̧ ipsi facio vt des ḃm Jasonem. ix.

Additio. Hanc secundam opi.approbāt cōmuniter doc.

a ¶Hereditatis petitio.que datur contra possidentem pro herede.vel pro possessore:vt.ff.de peti. heredi. l. regulariter.et.l. sequenti.⁊.l.qui interrogatus.

b ¶Usq̧ adhuc.i. vsq̧ ad tempora huius legis vel nostre constitutiōis:de qua statim memoriā facit.

c ¶Constitutio.vt.C.de pe.here.l. fi.in fi.

d ¶Rei vxorie actio. nomen erat actiōis:vel dic.q̧ factū denotat i rē ipsam:vel q̄ pro re vxoris competebat soluto matrimonio.

e ¶Ex stipulatu.que similiter pro dote datur.

ius q res vxoria ante habebat. cum multis diuisionibus in actionem ex stipulatu que de dotibus exigendis pponitur: trãstulimus [a] merito rei vxoris actione sublata: ex stipulatu que pro ea introducta est: naturã bonefidei iudicij tm̃ in actiõe dotis meruit [b] vt bonefidei sit: sed et tacitam [c] ei [d] dedimus hypothecam [e]. Preferri autez alijs creditoribus [f] in hy-

a ¶ Trãstulimus. vt.C.de rei vxo. act.l.j.in prin.et competit hec actio ex stipulatu: siue marito vt ei dos detur: siue vxori vel pr̃i eius vt restituatur: & siue vtiliter fuerit interposita stipulatio siue non: tamen semper creditur tacite et vtiliter interuenire: vt.C.de rei vxo. actio .§. j. nam & al's intelligit stipulatio tacita vbi nõ est: vt.ff.de adoptionibus.his verbis.&.ff.si cui plusq̃ per legem fal.l. nisi.§. item sciendum.

b ¶ Meruit.s.actio ex stipulatu: vt hic.&.C.de rei vxo.ac.§.sed nõ ignoramus.al's em̃ stricti iuris est: cum non inueniatur q sit bo.fi. vt.s.§. actionum.

c ¶ Tacitã.s.actionẽ hypothecariã

d ¶ Ei.id est actioni ex stipulatu [j] vel mulieri j.

Additio. Quod verum intellige q̃tum ad priuilegiũ tacite hypothece secus quo ad priuilegiũ prelatiõis qr cõpetit mulieri: & est effect9: quia tũc est psonale: & non transit ad alium nisi ad filium: vt hic in glo.fi. secus si i pmo casu: vt hic p doctores.

e ¶ Hypothecã.s.ex vtraq; siue ex pte mulieres ad repetẽdam dotem siue ex parte viri ad petendã eam. semp em̃ sunt ibi tacite hypothece: vt.C.de rei vxo.actio.§.j.

Dotem petens mulier an pfe-

f ¶ Creditorib9.s3 nunq̃d omnib9 indistincte: Rñ.s̃m.M. sic: siue primi habeãt pign9 expressum: siue nõ: s3 hec opi.nõ valet: qr.l.distiguit: vt C.de iu.do.l.vbi. Itẽ fiscus & mulier pari passu ambulãt [ij] vt.C.de pri. fis.l.q̃uis.et fiscus non preferetur habẽtibus expressam: vt.ff.qui po. in.pig.ha.l.si pignus.ergo nec mulier. Secũda est opinio vt distinguat' inter pign9 scilicet traditũ & hypothecã: sc3 nõ traditam: vt i primo casu non preferat' mulier. secundo: sic vt.ar.ff.qui mo.ta. pig.contra.l.pe. Sed et hanc reprobo per id quod est.s.eo.§.iter pig. Tertia est opi.s̃m.B.&.Jo.&.Azo. vt habentibus tacitam hypothecã preferat': non autẽ habentibus expressam.lex em̃ suũ pṽilegiũ qd̃ dederat primis eis adimere presumitur propter mulierem: nõ autem id priuilegium quod quis sibi adinuenisset. & hoc caute probatur per verba.l.C.qui po.in pig.ha.l.fi. ibi licet anterioris temporis priuilegio sint vallati &c. [iij] ij.

Additio. Nisi vbi repetuntur duo instrumenta: vnũ mulieris: et aliud fisci eodem die cõfecta: qr tũc potiori est mulier. quod etiam habet locum in quolibet priuato cõtra fiscũ vt per Jasonẽ hic. iij.

Additio. Et hanc vltimam opinio. tenent cõmuniter docto.hic. altercantes multum an dos confessata de cuius actuali numeratione non constat habeat priuilegia. de quibus hic in.d.l.assiduis vide Jaso. dicentem q cessio semper presumitur simulata: quando precium pro

rat' olbus creditoribus.

quo fuit non apparet in veritatem solutum. Item q per quemcunq verba a debitore prolata non impeditur exceptio non numera. pecu. Itē q excep. non numerate dotis non cō petit nisi qñ maritus confessus fuit se recepisse ab vxore vel eius patre: secus si a tertio: quod nota.

pothecis tūc censui mus cum ipsa a mulier de dote sua expe riatur: cuius solius b prouidentia hec induximus c.

a Cū ipsa. vis faciēda i eo qd dicit ipsa. nam alius non admittitur ad tale priuilegiū agens pro dote etiā hrs mulieris: vt. C. de priuileg. dot. l. j. nisi sit de suis heredib9. i. de filijs & alijs descendētib9 mulieris: vt. C. qui po. in pigno. habe. l. fi. in fine. [iiij] Sed nunquid procuratori mulieris datur hoc priuilegium? Rñ. sic: vt. ff. solu. matri. alia. & ff. de pcura. l. fi. minor. §. qñ. [v] Item qd hic di. de dote sua: ideo di. qr aliud est in do. pter nup. nam in ea non habet hoc priuilegiū. [vj] vt. C. qui pot. in pig. ha. l. fi. in. fi. Sed quando mulier potest experiri de dote? Respō. so. ma. nō prius marit9 ad inopiā vergat: vt. C. de iur. do. l. vbi. et ff. so. ma. l. si in ɔstāte. in prin. & hoc siue ipsa dederit dotē siue alius extraneus qui tñ non fuit pactus de ea sibi reddenda. [vij] quo casu sibi nō mulieri daretur: vt. C. de rei vxo. ac. §. accedit. Si aūt pater mulieris dederit dotē: prī actio & filie simul dabitur: immo aliquātulum habet plus pater qui agit: et filia semper creditur cōsentire si habeat iustam cām ɔ̄dicēdi & ɔ̄dicat: vt. ff. so. ma. l. ij. §. fi. & l. non solū. & hāc dotē integrā dz huare pater pro filia nisi clade. i. tēpestate vel visum fuerit patrimoniū diminutū: vt i auf. de eq. do. §. qr vo oia. col. vij. [viij] Sz nūquid patri hoc priuilegiū dabitur videtur q nō: qr sua actiōe agit: vt. ff. so. ma. l. ij. §. volūtate. Ecōtra q sic videtur: qr per hoc filie prouidetur cum pater hāc reseruare cogitur filie: vt dictū est. & hoc verum puto: vt hic dicitur. Cuius prodentia &c. [ix] ix.

Mulieris heres i petitione dot; nō potitur priuilegio mulieris.

Actio d dote qñ pōt itētari.

Addition. An autem et qñ pater vel mater teneatur dotare filiam vide plene per doctores hic. v.

Additio. Hoc est verum in procuratore simplici. si vero sit procurator in rem suam distingue per Iasonem hic. vj.

Additio. Scilicet prestationis: sed tamen priuilegium tacite hypothece: vt per Iason. hic in secundo notabili. vij.

Additio. Qui tunc non postea preiudicaret mulieri sibi postulando: vt late per Barto. in. l. quorum. ff. so. ma. viij.

Additio. Itē nisi dos fuisset tm pmissa primo vero fm Ang. Si aūt filia dotē vel titulus partē suā ɔsumpserit an pater teneatur filiam iterū dotare vel filiū alere. vide Bar. et alios docto. in. l. si cū dotem §. si post solutum. ad finē. ff. so. ma. ix.

Additio. Hec vera intellige qñ filia esset viua tēpore quo pater agit: als secus: vt hic per docto. diuisio

b ¶ Solius. scilicet mulieris.

c ¶ Hec induxim9. scilicet vt alijs preferatur.

¶ Diuisio. Diuiditur i tres partes. primo qualiter compensatio fit in bone fidei iudi. Secundo qualiter olim et hodie fit in stri. iuris. Tertio facit quandam exceptionē.

Secunda ibi.sed et in stri.iur. Tertia ibi. Excepta.

a ¶ Restitui. large accipe siue pro dando siue pro restituendo: vt.ff.de verborum.significa.l. verbum reddendi. et hoc intelligas siue in vsuris ex mora: vt ff.de vsur. mora.§. in bo.fidei siue in interesse agentis: vt §.de obli. ex consensu.in fine.

b ¶ In quo. scilicet officio iudicis.

c ¶ Prestare. scilicet reo.

d ¶ Eo compensato. scilicet opposita exceptione compensationis tantum.

¶ Hodie compensatio opposita ab homine perimit omnes actiones vsque ad concurrentes quantitates ipso iure: siue sit actio bo.fi. siue sit stricti iuris: excepta actione depositi qui per compensationem non tollitur. Aretinus.

¶ In bonefidei iudiciis libera potestas permitti videtur iudici ex bono et equo estimandi quantum actori restitui [a] debeat. In quo [b] et illud continetur: vt si quid in vicem prestare [c] actorem oporteat: eo compensato [d] in reliquum is cum quo actum est debeat condemnari. ¶ Sed et in stricti iuris iudiciis ex rescripto diui marci opposita doli mali [e] exceptione compensatio inducebatur. Sed nostra constitutio [f] easdem compensationes que iure aperto [g] nituntur latius

e ¶ Doli mali exceptione. que exceptio ideo dabatur: quia dolo facit qui petit quod restitutus est.ff.de exceptio do. l.dolo. Et ita nota quantum ad effectum nulla est diffrentia: sed quantum ad verba vel rigorem iuris.[i] j.
[illegible] Ista glosa male loquitur secundum Jasonem.cum leges non verbis: sed rebus imponantur.l.ij.C.com. de lega.et assignat ipse duas differentias: quia vbi actio tollitur ipso iure iudex ex officio potest repellere agentem et absoluere reum etiam eo non petente. Item tunc solutum repetitur vt indebitum: quia vere non debebatur: secus autem si per exceptionem tolleretur: vt hic per eum.

f ¶ Constitutio.vt.C.de compen. l.finali.

g ¶ Iure aperto.id est vbi quantitas hincinde debetur. nam speciei ad speciem: vel speciei ad quantitatem: vel quantitatis ad quantitatem. [ij] si est quantitas vt species non fit compensatio: quia non patet iure aperto: vt ff.de pi. ac. si conuenerit §. respon. et.ff.de condi.inde.si non sortem.§.si certum.et de impen.in re.do. fa.l. quod dicitur.et.l.finali.et. ff.de pecu.l.si creditor.§.j.sed nonne statim hic subijcit quod actioni in rem potest obijci compensatio: ergo videtur fieri de specie ad quantitatem: sed dic quod sit rei vendi. quando non restituta iuratur in litem vel in veram estimationem: vt. ff.de rei vendi. qui restituere. Item quid si hincinde debitum est in genere: vt debeo tibi hominem: et tu mihi hominem. Respon. fit compensatio: vt.ff. si pars heredi.l.j.§. item si cum me. et.ff.de heredi. institu. qui militabat.j.respon.et.ff.de.le.ij. vnum ex familia.§.sed si vuo. Item quid si

Compensatio in quibus rebus fit.

ab vna parte debitum est confessatum: ab altera negatum. Respon. non patet aperto iure: vnde non fit compensatio: vt. C. de compensa. l. fina. §. penultimo. [iij] ij.

Istas quatuor cõclusiones gl. limitat notabiliter: vt per Johan. fa. et doc. h. iij.

introduxit: vt actiones [a] ipso iure [b] minuant siue in rẽ siue in personam siue alias [c] quascũq;. Excepta sola depositi [d]

Nisi tale debitũ nõ cõfessatum posset de proximo liquidari d. l. fi. C. de compẽ. quãdo aũt oppositio compensationis requirat altiorem indaginem. et quantum tempus detur ad probandum: vide hic per doc.

a Ut actiones. accusatiui casus Est enim sensus vt compensationes minuant actiones.

b Ipso iure. adeo vt dixerunt q̃dã ẽ: non necesse voce hominis opponi compensationem: vt hic. Sed certe immo est necessarium: vt opponatur: quod probo tribus rationibus. nam fideius. conuentus eligit: vt vel quod reo debetur compẽset: q̃ electio sibi non daretur si ius compensaret: vt. ff. de compen. si q̃d. Item et reus conuentus eligit in quam causam cõpensat si debeat ex pluribus causis: vt. ff. de compẽ. l. q labeo. Item lex dicit cum male agere cui obijci potest compensatio: vt. ff. de compen. l. verum. sed q̃ male agit habet actionẽ: sed eliditur exceptione: vt. ff. q̃n di. vsufru. le. ce.. l. j. i fine. sed ẽm hãc opinio. quid adijcitur in actione stricti iuris ad id quod erat olim. Rñ. quia doli mali tñ obijciebatur exceptio: per quam nõ extiguebantur actiones ipso iure: sed nunc etiam compensationis exceptio ponitur per quam ipso iure hincinde actio extinguitur: vt hic: 7. j. co. §. pe. 7 nihilominus doli cum generalis sit: vt

Cõpẽsatio non fit ipso iure s3 d3 opponi.

actione: cui aliquid compensationis nomine opponi satis impium esse credimus: ne sub pe praetextu compensatio-

ff. d excep. do. l. ij. §. gñaliter.

c Minuant. scilicet cõpensationes.

d Alias. actiones: vt. s. mixtas que sunt. iij: vt. s. eo. §. quedam actiones. Item persecutio fideicõmis. Item offi. iudi. 7 sikia: que actiones largissime accepto vocabulo: vt. ff. de actio. 7 obliga. l. actionis verbo. vnde 7 petiones cautionum occasione dãni infec. compensantur: vt. ff. de dam. infec. l. j. 7. l. qui bona. §. si quis quia. Accursius. [iij] iij.

Hoc verum intellige de debito officio iudicis in quo nullũ obstaculum est in medio: al's secus: vt per. B. in. l. fi. ff. de con. inde.

e Depositi. quod tu intelligas q̃n pecunia nõ signata est deposita quo casu etiam aliam similem reddere potest: vt. ff. depositi. l. lucius. et. l. die sponsa. §. j. si autem esset depositio facta in specie: vel in pecunia: vt in specie quod esse potest: vt ff. de lega. j. plane. §. sed hoc ita. tunc etiam alia ratione non obijcietur compensatio: quia in specie non fit cõpensatio. Itẽ q̃d hic dicitur in actione depositi idẽ dicũt quidã in actione cõmodati: vt. C. cõmo. l. sub pretextu. S3 certe immo est ibi rõ: q2 in specie fieret. nam sole species cõmodant: nõ quãtitates: nisi quãtitas: vt species cõmodet: vt. ff. commo. l. ij. §. fi. Item cessat alia cõpen-

Cõpẽ. tio in multis casibus cessat.

Spẽ sole cõmodantur.

satio: vt quando per violentiam mihi rem abstulit. vt. C. compen. l. fi. in fine. Item et fisco non oppo. in quibusdam casibus quos dic: vt. ff. de iure fisci. aufert. §. q. compensationem. Item in curatore qui fraudauit publicam annonam vt. ff. de compensa. ob negociuz.

Depositarius de dolo tamen tenetur.

a ¶ Defraudet. sed nonne hec ratio vbique pot haberet locum? Respon. non ita: quia si restitutio denegatur est dolus: vt. ff. man. si procuratorem. §. dolo. item depositarius de dolo tamen: alias tenetur: vnde si hic magis grauetur non est mirum vt arg. ff. de iureiu. eum q. in prin.

diuisio.

¶ Preterea. ¶ Diuidit in tres partes. Primo quare dicantur arbitrarie. Secundo que sint iste arbitrarie. Tertio quid iudex in his possit. Secunda ibi. Sz iste. Tertia ibi. in his enim. Aretinus

Actiones arbitrarie sunt stricti iuris.

b ¶ Actiones arbitrarias. sz nunquid sunt bo. fi. vel stric. iur.? Rn. quidaz quod bonefidei sunt: quia in iudicis arbitrio sunt: vt. j. pxi. §. in fin. et. s. eo. §. in bo. fi. iudi. sz hec no valet: quia offi. iudi. quod in bo. fi. iudi. venit est iure actionis: sz hoc quod est in arbi. merum est: et in iudice tamen est: vt. ff. de eo quod cer. lo. l. in bo. fi. [v] alij dicunt quod nec sunt bo. fi. nec stricti iur. immo est tertia species ad illam diuisionez que est. s. eo. §. actionum. et facit pro eis ff. de in lit. iura. l. in actionibus. §. plane. et. ff. de vsur. l. in fideicom. §. in his. hanc etiam reprobat: quia dicta diuisio est perfecta et immediata. Alij dicunt quod verius est quod sint stricti iu.

nis depositarum rerum quis exactione defraudetur a.

¶ Actiones arbitrarie ideo dicte sunt: quia mere in arbitrio iudicis sunt: et sunt tam reales quam personales. h. d. Areti.

¶ Preterea quasdam actiones b arbitrarias, id est ex arbitrio c iudicis pendentes appellamus: in quibus nisi arbitrio iudicis is cum quo agitur actori satisfaciat: veluti rem restituat d

cum bonefidei non inueniantur: vt s. eo. §. actionum. [vj] v.

Additio. Ang. de are. no. istam glo. pro singulari: sed dominus Jas. reprobat: vide hic per eum. et reprobatio quam facit ista glo. communiter approbatur et similiter etiam sequens. vj. Additio. Hec vltima per oppositum est et eam sequuntur communiter scribentes hic.

Actiones arbitrarie quare sic dicuntur.

c ¶ Ex arbitrio. bene dicit ex arbi. nec enim obligatus est rem restituere: vel simile quid facere: quod propterea dices esse verum in actione in rem in personalibus autem et arbitrarijs que hic enumerantur dices quod licet exhibito vel restituto sit in obligatione pena tamen. id est interesse: vel quanti in litem iuratum est: non nisi per officium iudicis prestatur: et ideo arbitrarie dicuntur. [vij] vij.

Additio. Aduerte tamen secundum Jasonem pro declaratione istius glo. et totius materie ad no. regulam: quod omnis actio de mundo in qua res non restituitur secundum preceptum iudicis dicitur arbitraria: ita vt iudex possit iuramentum in litem secundum illud condemnare: siue sit actio stricti iuris personalis: siue in rem: siue quecunque alia actio: et de hoc allegat textum in. l. qui restituere. in fi. ff. de rei ven. quam regulam prosequere: vt per eum hic.

d ¶ Rem restituat. et in rei vendi. que est arbitraria cum primo rem restituendo liberetur: alias iudicis arbitrio in litez iuratur: vt. ff. de in

T

vel exhibeat[a]: vł soluat[b] vel ex noxali[c] causa seruũ dedat[d]: condẽnari[e] debeat. Sed iste actiões[f] tam in rem[g]: q̃ in ꝑsonam inueniuntur. In rem: veluti publiciana[h]: seruiana[i] de reb⁹ coloni quasi seruiana que etiam hypothecaria vocatur In personam veluti quibus de eo agit q̃ vi aut metus causa[k]: aut dolo[l] malo factum est. Item cũ id[m] quod certo loco promissum[n] est petitur. Ad exhibenduz quoq; actio ex arbitrio iudicis pendet. In his ẽm actionib⁹[o] ⁊ ceteris similib⁹[p] ꝑmittit iudici ex bono ⁊ equo sm

litem iurãdo.l.in actionib⁹.⁊.ff.de rei vẽ.l.qui restituere. vel hypothecaria:vt.j. ꝑrimo.§.vbi hec omnia exempla diligentius dicuntur.

a Uel exhibeat. cum ad exhibẽdũ agit.

b Uel saluat. scz cum certo loco soluendũ est Accur.

c Uel ex noxali. cum noxaliter agit.

d Dedat. id est det. Accursius.

e Condemnari. diuersis modis fiet cõdemnatio sicut diuerse sunt iste arbitrarie: vt dixem⁹.j. ꝑrimo.§.in fine.

Actio eadẽ nõ põt esse realis ⁊ ꝑsonalis regulariter.

f Sed iste actiones. scilicet arbitrarie.

g In rem. separatim intellige. nam vnam et eandem actio non potest in rem ⁊ in personam esse nisi in quattuor casibus mixtis:vt.s̃.e.§.quedam actiones.

h Publiciana.de qua habes.s̃.eodem.§.alie.

i Seruiana.de his duabus habes.s̃.eo.§.seruiana.

k Metus causa.lz sit in personã vt hic:tamen in rem est scripta: vt ff.q̃ me.cau.l.metum.§.aĩaduertẽdum. al's cum autem. ⁊ de hac dic: vt.s̃.eo.§.item actio.

l Dolo malo. actio de dolo est arbitraria: vt hic quod est ideo: q̃ liberatur dolosus: verum interesse prestãdo si restituere nõ possit: al's iudicis officio iurat in litem: vt.ff. de dolo.l.arbitrio. in principio.

m Item cum id. scz pecunia.

n Promissum est. idem etiam si legatum sit relictum certo loco dãduz. ⁊ idẽ si mutuuz sit datum certo loco reddendũ nã in his tribus casib⁹ locuz habet certi condictio arbitraria: scz arbitraria vel ex testamento arbitraria scilicz ĩ ꝓmissione ⁊ legato ⁊ mutuo ⁊ al's nõ: vt.ff. de eo quod certo.l.ij.§.hic autem. ⁊.l.si heres.⁊.l.aut si.[viij] Et q̃d hic dicitur petitur.s. alibi q̃ vbi fuerat promissum dari: et venit in ea vtilitas tam agentis q̃ rei: vt.j.eo.§.loco. viij.

Additio. Barto.⁊ communiter docto. in dicta.l. si heres. reprobant istam glo. et dicunt q̃ omnis actio stricti iuris ꝓpter adiectionem loci potest esse arbitraria: vt refert hic dominus Jaso.

o Actionibus.scilicet personalibus ⁊ arbitrarijs.

p Similibus. scilicet in rem.et sunt decem de quib⁹ dixerat.s̃. vel dic q̃ ⁊ alie sunt arbitrarie que hic non numerãtur: vt ecce actio in factum: que dat contra nautam: cauponem: stabulariuz: vt.ff. nau.cau. stabu.l.j.in prin. sed quidem dicũt eam non esse arbitrariam: quia ibi

Actões arbitr... rie m... te sun[t]

non feruntur sententie tue. Itē est actio in factū que datur cōtra publicanum:vt.ff.de publi.l.j.in princi.[ix] Item actio fi.regun.l.j.in fi.ẓ.l.iij. Item actio redibitoria:vt.ff.de edilici.

edicto.redibitoria. Itē actio ex stipulatu que ꝓ

cuiuscꝫ rei de q̄ actū ē naturam[a] estimare queadmoduꝫ actori

dote repetenda datur:vt.ff.soluto ma.l.si filiusfami.§.maritū.sed certe isto casu non ideo iuratur in litē qꝛ arbitraria sit: sed quia bonefidei:vt.s̄.eo.§.fuerat. Item actio rerum amotarū est arbitraria: vt.ff.rerum amotarum.l.si cum dos.in fine. Accursius florentinus legum doctor. ix.

Additio. Sed glo.in.l.hoc edicto.in princi.in verbo absoluēdum.ff.de publi.tenuit contrarium: ẓ illa sequitur ibi Bar.post Dy.reprobata glo.hic Jason.

Condēnatio i arbitrariis pōt fieri tripliciter.

a ¶ Naturam.i.bonitatem:vt dicunt quidam. vel melius id est ƀm naturam actionis arbitrarie que intenditur. Nā triplex potest modus condemnationis deprehendi in arbitrariis. vnus vt due sententie ferantur. prima de restituenda re:ẓ nisi restituatur fiat condemnatio in penam vel interesse per delationem iurisiu.in litem: vt patet in actione qꝫ metus causa.ẓ in actiōe de dolo et rei ven.et in actione ad exhibendum.ẓ similibus. est ẓ aliꝰ modus vt vna feratur sententia:et in ea statim interesse consideratur vt quando certo loco aliquid dandum est:ẓ hoc est in ista sola.tertꝰ modus est vt non in quantitate cōdemnationis fiat arbitrium:sed in qualitate: vt in actione noxali in q̄ arbitratur iudex an liberetur dando seruum ꝓ noxa. quod est quando dn̄o ignorāte: vel ꝓhibere non valente deliquit:al's insoludum tenetur:vt.ff.de noxa.l.ij.in princip.ẓ.l.in delictis.in principio.

satisfieri[b] oporteat.

¶ Iudex debet ferre sniam certā ctiā

b ¶ Satisfieri. sꝫ nōne hoc idē in bonefidei iu di.sit.Rn̄. dic qꝫ triplex est officium. Primum quod obtinet actionis vicem: per quod officium petuntur salaria aduocatorum ẓ restitutiones maiorū ẓ minorum:vt.ff.de min.l.qꝫ si minor.§.finali. Aliud est quod bonefidei actionibus inheret: qꝫ iure actionis venit: vt.ff.de eo quod certo lo.l.in bo.fid.ẓ vna cum actione perit:vt.C.deposi.l.iij. Tertium est qꝫ inheret actionibus stricti iuris quibusdam scilicet de arbitrariis: et hoc ex solo motu iudicis descendit:vt quasi liberum sit ei hoc facere:sed in actionibꝰ bonefidei astringitur ad hoc.[j] Item in actionibꝰ bonefidei vna fertur sententia: in his autem plerumcꝫ due: vt modo diligenter notauimus.[ij] j.

Officiū iudicis est triplex scꝫ nobile: mercēnariuꝫ merū: ẓ mercennarium mixtū.

Additio. Johannes fabri reprehēdit hanc glosam. quia in arbitrariis iudex necessitatur impartiri officium:sed non necessitatur ad tale vide hic per eum. ij.

Additio. Tu dic ƀm Jasonem qꝫ in actione bonefidei officium iudicis ei deseruiens prouenit ex natura ipsarum per quod statim qꝫ debitor est in mora potest condemnari ad vsuras vel interesse: sꝫ in actiōe stricti iuris ꝓuenit ex quodam accidenti extrinseco: puta quia non prestatur res in qua fuit facta condemnatio: et sic iste actiones sunt arbitrarie.

diuisio. ¶ Curare. ¶ Diuiditur in tres partes. Primo mādat iudici deferendo certā sentētiam: ibi. Certe pecunie. Scdo limitat mandatū si illud est possibile: ibi. quantū. Tertio remouet vnum obiectum: ibi. Etiā si de incerta.

Snia nō semper pōt esse certa.

a ¶ possibile. hoc ideo dicit: q2 interdum non pōt certaz ferre sententiā. q̄d em̄ si homo in genere promissus petit̄: vl' sub alternatione: puta stichum aut pamphilū aut damnū emendarib: vel seruum pro noxa dari. [iij] certe iudici non est possibile ferre certam sentētiaz quia natura actionis non patitur: vt.j.de offi.iudi.in prin. Idē dico in he.pe. Nā sicut sufficit in libello ꝓponere vniuersaliter: ita & in sententia: puta sic ꝓnūcio te heredē extitisse ex asse: vel ex semisse: & ideo tibi hereditatē restituendam. iij.

Snia dz ferri iux formam belli.

Additio. Illud exēplum de seruo cōiter reprobatur: q2 in causa noxali iudex dz certā ferre sentētiā: puta ad emendationē dāni: cum illd solum sit in obligatione: vt hic per do. Iasonem.

b ¶ pecunie. scz cum pecunia petitur: vt.ff.de petitio. heredi.l.non possunt. Accursius.

c ¶ Vel rei. q̄n alia res petitur q̄ in q̄ntitate consistat vel non: & hoc si certū est petitum: als em̄ nō tenet snia nisi aliqua parte acto2 res certa scripta inueniat̄: vt.C.de sen.que sine cer.quā.l.hec snia. si aūt est incertum aut certificari pōt: vt si peto infesse qd dz coraz iudice probari & deduci ad certitudinem: vt.C.de sentē.q̄ pro eo qd iter.l.vna §.ij. & tūc locū habz hic.§. aut nō potest deduci certitudinem vt in hoie gñal'r petitur & similibus que modo diximus: & tūc nō habet locū.§.iste. Accursius.

sup libello incerto si incertitu.lo est i pñte iudicio. Aretin⁹.

¶ **Curare aūt debz iudex vt oīno q̄ntum possibile[a] ei sit certe pecunie[b] vel rei[c] sententiā[d] ferat; etiam si de incerta[e] q̄ntitate apud eū actū est.**

¶ Plus petens in iudicio: loco: causa: re: vel tempore olim cedebat a causa nisi restitueret̄ legitima subsistente causa. hodie vo plus petens tempore venit alter puniendus q2 in eo iudice duplicatur: & actor ad omne dānū litis tenet̄. plus vo petens alio modo in triplum sumptus quem sustinuit reus litis nomine punietur. h. d. Areti.

¶ **Si quis agens in**

Snia in scriptis fe renda.

d ¶ Sententiā ferat. & in scriptis vt.C.de sen.ex peri.reci.l.fin. nisi in quattuo2 casibus: vt in auf.de mā. princi.§.sit tibi.collatio.iij. & in auten. vt iudi. sine quoquo suffra.§. necessitate. colla.ij. & in autenti.vt cle.apud p2opri.epi. conuo.§.j. collatio.vj.

e ¶ De incerta. vt de interesse.

diuisio.

¶ Si quis agens. ¶ Diuiditur p̄ncipaliter in duas ptes. Primo ponit id quod erat de iure antiquo q̄n plus petebat̄. Scdo id qd est de iure nouo. scda ibi. Sz hec q̄dē. Itē pma subdiuidit̄ in tres. nā pmo ponit regulā gñalē iuris antiq̄ q̄liter puniat̄ plus petēs. Scdo quot modis dicat̄ plus petere. Tertio exēpla vniuscuiusq3. scda ibi. pl⁹ aūt. tertia ibi. Re veluti. h. d. Areti.

Subdiuisio pme.

a In intẽtiõe sua. id est i libello vbi erat intentio sua.
b Plus. etiã tpe: vt. ff. d lib. leg. non solum. §. j. & §. fi. nã plus quattuor modis d: vt. j. pxi. §. & in oib⁹ his locuz hz. §. iste.

luntur: vt. ff. de iur. & fac. igno. l. ij.
h Quib⁹. scz codicillis. Accur.
i Quibusdã. s. aliis legatariis.
k Legata. scz ea que sibi in testamẽto relicta sunt.

intentiõe[a] sua plus[b] cõplexus fuerit q̃ ad eum pertineat: a causa cadebat: id est rem amittebat[c] nec facile in integrũ restituebatur a pretore: nisi minor erat. xxv. an. Huic enim[d] sicut in aliis causis causa cognita[e] succurrebatur si lapsus iuuẽtute[f] fuerat: ita ei & in hac causa succurri solitum erat. Sane si taz magna causa iusti erroris interueniebat vt ẽt constantissim⁹[g] q̃sq̃ labi posset. etiã maiori. xxv. an. succurrebatur: veluti si q̃s totum legatum petierit: post deinde plati fuerit codicilli: quibus[h] aut pars legati adẽpta sit: aut quibusdam[i] aliis legata[k] data sint: que efficiebant vt plus petiisse videret petitor: q̃ dodrantem: atq̃ iõ lege falcidia legata minuebant[l].

Sũmatus est iste §. ß. tamen specialiter hoc habet. Plus petit quattuor modis: scz re: tempore: loco: & causa. & pmo tres primos modos exemplariter declarat. hoc dicit Areti.

Plus autem quattuor[m] modis petitur re: tempore: loco: et causa. Re: veluti si quis pro. x. aureis qui ei debebant. xx. petierit: aut si is cuius ex parte res est: totam eã vel maiorẽ partẽ esse suã intenderit. Tẽpore: veluti si q̃s ante diẽ vel añ cõdictiõem petierit q̃ em̃ rõne q̃ tardi⁹ soluit q̃ soluere d̃beret soluere ĩtelligit eadẽ rõe[n] q̃ pre ma

c Amittebat. fa. j. d excep. §. tẽporales. et q̃d hic dicit i puato idẽ erat in fisco: vt. C. d iu. fis. l. iustas. li. x.
d Huic minori xxv. ãnis.
e Causa cognita. bene dicit causa cognita. nã oẽs in integrũ restitutiões causa cognita permittũtur: vt. ff. de in integr. re. l. omnes.
f Iuuẽtute. i. facilitate sua idẽ multo magis si dolo aduersarii: vt. ff. d minori. l. j.

l Minuebant. naz tot erant legata: vt lex falcidia locũ haberet. i. oportebat vt legata defalcarent ad hoc vt hẽret heres falcidiã: q2 dodrantẽ excedebant. vñ heres dz detrahere fal. vt. ß. ad. l. falcidiam. §. j.
m Pl⁹ aũt q̃ttuor modis. vt oĩbus his mõis a causa videat cadere iure antiquo. vnde isti quattuor modi pl⁹ petẽdi patent i hoc vsu. Plus petit causa. tẽpore req̃ loco. Accursius.

Pl⁹ petit q̃ttuor mõis

g Constantissimus. quia errauit in facto in quo prudẽtissimi fal
n Rõne a simili per cõtrarium.

ture petit plus pete re[a] videt. Loco plus petitur: veluti cum quis id qd certo loco sibi stipulatus est alio loco petit sine cōmemoratione[b] illius loci: in quo sibi dari stapulatus est: (verbigratia) si is qui ita stipulatus fuerit ephesi dare spōdes: rome pure intendat dari sibi oportere.

¶ Ideo autem plus petere intelligit: q2 vtilitatē quā haberet pmissor: si ephesi solueret adimit[c] ei pura intētōe: ppter quam cām alio loco petenti arbitraria[d] actio proponitur[e] in quā scz rō habet vtilitatis quā pmissori[f] cōpetitura fuisset si illo loco solueret quo se soluturū spopondit. Que vtilitas plerūq in mercib9 maxime inuenit: veluti vino oleo frumento quā p singulas regiones diuersa habent precia. Sed et pecunie numerate nō in omnibus regionbus sub eisdē vsuris fenerant: si qs tn ephesi petat. i. eo loco petat quo vt sibi detur stipulatus est puras[g] actōe agit recte. Id qq etiā ptor mōstrat s. q2 vtilitas soluēdi salua est pmissori.

a ¶ petere. vt hic. et. s. de fideicom. §. non solum.

b ¶ Sine cōmemoratōe. i. sine vtilitate rei debite vel interesse rei. nā est habenda ratio eius vtilitatis si sua intersit in loco destinato potius cōueniri. Vel dic cōmeratione. i. mentionē faciēte de ipso loco. Naz ipm locum vbi erat faciēda solutio in libello ponere debet sic. peto decē vt mihi soluas hic vel vbi soluere pmisisti: vt hic. et. ff. de eo qd certo loco. l. ij. §. si. post hec nisi soluat poterit eū cōuenire vbicunq voluerit: dūmodo cōuētus habeat ibi forū nō al's: vt ff. de iudi. l. heres absens in si. sed Pla. dicit q scz vbicūq poterat euz cōuenire pōt etiā ibi vbi nō habeat forū: et est p eo. ff. de iudi. l. cū qui. et ff. de cōstitu. pecu. si duo. §. sed et certo. Sed certe qd dictis legibus dicitur: vt quolibz loco possit cōueniri verū est idoneo vbi cōuētus habeat forum: vt. ff. de mu. et ho. l. vt gradatim. §. j. Accursius.

c ¶ Adimit. id est adimere desiderat: nō tn adimere pōt. Accursius.

d ¶ Arbitraria. id est vtilis certi cōdictio ex stipulatu vbi stipulatio intersit vt hic fuit. vel vtilis certi cōdictio ex mutuo vbi mutuum erat datuz certo loco reddēdū. vel vtil' actio ex testamento vbi legatū est dandum certo loco nec eīn est proprium nomen actionis: vt ff. de eo qd cer. lo. l. ij. §. hec autem actio. et. l. si hēs et. l. aut si mutua. Accursi9.

e ¶ proponitur. id est tribuitur vel datur: vt. ff. de eo quod certo loco. l. si ephesi.

f ¶ promissori. sed et actoris vtilitas attenditur et vtriusq vtilitas simul extendit: vt. ff. de eo quod cer. lo. da. l. ij. j. respon.

g ¶ pura. id est non habita mentione vel ratione loci vbi erat faciēda solutio: vt diximus. s. eodem. §. Accursius florentinus legum doctor acutissimus.

a ¶ Qui
cã. hanc
causaz ele
ctionem
iam voca
bit. Accur
sius.
b ¶ Ele-
ctio. nisi
cum iam
vnuz inte
rijt tũc al-
terum qd
superest p̃
stabit: vt
ff. d eo qd
cer. loc. l.
non vtiq.
et facit ad
hunc. §. ff.
de iur. do.
l. plerũq.
in fine. Ac
cursius.
c ¶ Eri-
pit. id est
eripe vult
Accursi⁹.
d ¶ Fa-
cit. id est
facere vult.
Accursi⁹.
e ¶ Pro-
dita. id est
data. et est
actio ex
stipulatu
hoc mõ:
scilicet al
ternatiue
proponẽ-
da: vt dici
tur hic. Ac
cursius.
f ¶ Pre-
terea. hoc

¶ Summarius est iste
§. tamen speciali-
ter hic declarat per
exẽpla qualiter pl⁹
petitur causa. vnde
nota q in alternati-
uis contractibus in
in dubio est electio
debitoris. concor. l.
plerunq. in fine. ff.
de iure do. l. d. Acc.

¶ Huic aũt qui lo-
co plus petere intel
ligitur proximus est
is qui[a] causa plus pe
tit: vt ecce si qs ita a
te stipuletur: hoiem
stichũ aut. x. aureos
dare spõdes: deinde
alterum petat velu-
ti hominem tm̃ aut
decem aureos tm̃.
Ideo autem ampli⁹
petere intelligitur:
quia in eo genere sti
pulationis promisso
ris est electio[b] vtrũ
pecuniam an homi-
nem soluere malit:
qui igitur pecuniaz
tm̃ vel hominem tm̃
sibi dare oportere in
tẽdit: eripit[c] electio
nem aduersario: et
eo modo suam qui-
dem conditionẽ me
liorem facit[d]: aduer
sarij vero sui dete-
riorem. Qua de cau
sa talis in ea re pro-
dita[e] est actio: vt qs
intendat hominem
stichum: aut aureos
decez sibi dari opor-
tere: id est vt eodem
modo peteret quo
stipulatus est. Pre-
terea[f] si quis gene-
raliter hoiem stipu-
latus sit: et speciali-
ter stichũ petat: aut
generaliter vinũ sti
pulatus sit: et specia
liter cãpanũ petat:
aut gñaliter purpu-
rã stipulat⁹ sit: dein-
de specialiter tyriã
petat: pl⁹ petere in-
telligit: q2 electionẽ
aduersario tollit[g]:
cui stipulationis iu-
re liberũ fuit aliud
soluere q̃ qd petere
tur: qnetiã lz vilissi-
muz sit qd qs petat
nihilominus pl⁹ pe-
tere intelligit: q2 se
pe accidit vt pmisso
ri facilius sit illd sol
uere quod maioris[h]
precij est.

¶ Summari⁹ est in §.
Si qs agẽs. tm̃ spãli
ter hoc habet. hodie
contra plus petentẽ
tẽpore duplicantur

est aliud
exemplũz
qualiter
causa pl⁹
petatur.
g ¶ Tol
lit. id est
tollere vult
h ¶ Ma
ioris pre-
cij est. fa-
cit ad hoc
ff. lo. item
querit. §.
j. et ff. d cõ
ditio. et de
monstra.
quod tra-
ditum est
et l. sequẽ-
ti. et ff. de
in diẽ ad-
iec. l. si vẽ-
ditor. §. sz
si neuter.
et ff. d vsu
et habi. l. fi
nali. et. ff.
de vsufru.
hactenus
§. fin. et l.
sequenti.
Accursi⁹.

a ¶ Sed hec quidem. scilicet que diximus: vt plus petēdo cadat a tota causa: vt. s. eodē. §. si quis agēs [iiij] iiij. tit. sed petere vult: vt. ff. rem ra. ha. l. amplius non peti. et in. d. l. C. de plus peti. l. j.

h ¶ Puniatur. scz condictione ex l. illa greca: cuius effectum habuimus. s. eodem. §. tripli. et i hoc §. pl⁹ autem.

[illegible]itio. Et cōsulit dictus Jason ad euadēdum istas penas q i libello sp adijciat̃ illa salutaris clausula saluo supflui &c.

b ¶ Lex zenōiana. scz greca quam nō habemus

c ¶ Et nostra. s. greca quā nō habem⁹.

d ¶ Constitutio. s. greca: vt diximus cuius sententia est: vt temp⁹ debeat duplicari cō uento: et omnes expense sibi restitui: vt. j. de excep. §. hodie autem.

[illegible] induciae: et si condemnatio ad omne [illegible] plus aliis modis in tripla sumptus [illegible] condemnatio. h. e. Areti.

¶ Sz hec quidem[a] antea in vsu fuerant postea vero lex zenoniana[b] et nostra[c] rē coartauit. Et si quidem tempore plus fuerit petitum quid statui oporteat zenonis diue memorie loquitur constitutio[d]. Sinautem quantitatem[e] vel alio modo[f] plus fuerit petitum: omne si quod forte damnum ex hac causa acciderit ei contra quem plus petitum fuerit cōmissa tripli condemnatione (sicut supra diximus[g]) puniatur[h].

¶ [illegible] minus [illegible] ei debeat potest [illegible] eo iudice residuum petere. hoc dicit Aretinus

¶ Si minus in intētione[i] sua cōplexus fuerit actor q̄ ad eū ptineat: veluti si cū ei decem aurei deberētur q̄nq3 sibi dari oportere intēderit: aut si cum totus fun

¶ Si minus. ¶ Diuiditur in duas partes. Prio quādo minus petijt Secundo quando alius p alio per errorem petijt Secunda ibi. Si q̄s aliud. Angelus.

Diuisio.

i ¶ In intentione. scilicet in libello intentionis: et hoc per errorem: si enim scienter donare presumitur fm quosdam. Sed cōtra. puto q̄ nunq̄ donare presumitur: nisi tunc quando traditio fieret ab eo qui donare presumitur: vt. ff. de re iu. l. cuius per errorem. hic autez non erat datio sz quedam abstinētia. vnde siue sciat de reliquo qui agit siue non tempore cepti iudicij locum habet. §. iste. [v] v.

Donare nō presumit.

e ¶ Quantitate. et sic re.

f ¶ Alio modo. i. loco vel causa: vt. s. §. plus autem. Accursius.

g ¶ Diximus. vt. s. eo. §. tripli. et ibi huius nostre constitutionis grece sententia recitatur: sed si non solum petijt: sed etiā cautionē exegit post lit. contest. amittitur debitum etiam hodie: vt. C. de plus pe. l. j. q̄ est huic contraria. si ante lit. cōtest. peniteret nō punitur: quia non pe

[illegible] Jsta glo. in se et relata ad textum nostrum est vera. et fm Jaso. vnica et singularis: non tamē est

simpliciter vera inquantum dicit nunq̄ presumi donationē nisi interueniat traditio. prosequere vt per eum hic.

a ¶ In eodem iudicio.i.qñcūq̄ ante sententiā reliquum petierit sine noua cōtestatione ßm q̄sdā: vt hic dicitur. et hoc ꝓpter duas rationes falsas.vna q: pōt emendare libellum qñcūq̄ ante sententiā vt dicūt.ꝛ est pro eis.ff.de nox.l delictis.§.si detracta.ꝛ sic intelligunt C.de eden.edita. Altera ratio est:q: ßm eos etiam si non petat vel probet hoc actor: tamen iudex si scit debet ßm suam conscientiam condēnare reum.et est pro eis ad hāc rōnem.ff.fi.reg.l.si irruptione.§.ad officium.et in hac sententia fuit dñs. M.Sed certe ßm Johan.positū est falsum et due rōnes male. nam nō potest quis immutare libellum nisi vsq̄ ad lit.cōtest.nec etiam hodie post datum libellū:q: sic dicit auř. q̄ non habet necesse in primo libello persistere:vt i auř.de litigi.§.oēm col.viij.Item q: non videtur in iudiciū venisse qđ post lit.conte cōtingit:vt.ff.de iudi.l.non potest.ꝛ.ff.de excep.rei iudi.cū queritur.ꝛ.l. egi. nec ob.quod hic dicitur. ꝛ quod dicit eodem iudicio.nā sic dic.i.coram eo iudice et ab eodem actore et reo. Nam et propter hāc causam scʒ ꝓpter idētitatem ꝑsonarū etiam vbi prorsus aliud petitur.tñ dr̄ iudiciū idem:vt.j.proxi.§.Itē non obligatur.ff.de noxa.in delictis.§.si detracta.q: ibi ex eadē causa ꝛ eadē actione et ad idē agebatur:lʒ esset variatio in q̄dā bñficio qđ dñs hʒ p.l. vt possit ꝑ noxa.dare:vt.j.de noxa.ac.§ sūma.ꝛ ff.đ re iu. miles.§.j. Item alia ratio pōt esse bona. Quia nō ßm cōsciētiam:sʒ ßʒ allegata dʒ iudex iudicare ꝛ pnūciare: vt.ff.de officio presi.illicitas.§.veritas.nisi habeat ꝯscientiam vt iudex:vt in.d.l.et.ff.fi.reg.si irruptione.§.ad officium.ꝛ hoc in singularibus iudicijs.[vs] Sed quid in vniuersalibus? Respon.pōt in eis adijci quādocūq̄ ante sentētiam:vt. ff. de pe.here.l.iiij.ꝛ.l.si q̄ tēpore.ꝛ sic intelligiř. C.de ap.l.fi.§.fi.[vij] vs. Additio. Nota ßm Jasonem iudex qui est supra legem vt papa:imperator:vel princeps cuius dictū habetur pro.l.dʒ semp ßm cōscientiā suā iudicare qualitercūq̄ eam habeat siue ex actis siue non: aľs peccaret Itē no.q̄ executor tenetur exequi sniam etiam cōtra ꝓpriam ꝯsciam: nisi in cā criminali incorpali: quia tūc iudex nō dʒ exequi cōtra suam cōsciam: vt pulchre p eū hi c. vij. Additio. Et hoc verū ßm Jaso.qñ egisset vniuersaľr puta a te q̄cq̄d de hereditate titij possides:sec⁹ si egisset specialiter peti. here.ad certum fundum.l.non plus.ff.de iudicijs.

b ¶ Constitutione.scʒ greca quaʒ non habemus.

c ¶ Intenderit.scʒ sibi deberi.

dus eius esset partē dimidiam suā suam esse petierit:sine periculo agit. In reliquum vero nihilominus nihilominus iudex aduersarium in eodem iudicio [a] ei condemnat ex cōstitutione [b] diue memorie zenonis.

¶ Si quis per errorē aliud pro alio petierit libellum mutare poterit. hoc dicit Aretinus.

¶ Si quis aliud pro alio intēderit [c] nihil

idētitatem.

Judex nō ßm ꝯscientiā dʒ iudicare.

Libellum datū mutare nō licet.

Judicium dicitur idē ꝓpt ꝑsonarum

Dilationes noue an sint dande mutata pensione.

eum periclitari placet: sed in eodem iudicio[a]: cognita veritate errorem suum corrigere[b] ei permittitur: veluti si is qui hominem stichum petere deberet herotē petierit: aut si quis ex testamento dari sibi oportere intenderit[c]: quod ex stipulatu debetur.

Actiones omnes: aut sunt persecutorie solidi: aut in quantum quis facere potest vel inquātū habet: vt probat in exēplis sequētibus. Et primo in actione de peculio. h. d. Aretinus.

Sunt preterea quedam actiones[d] quibus non solidum qd

a In eodem iudicio. i. apud eundem iudicem. 7 dicitur idem iudiciū propter idētitatem personarum et iudicis: tamen vere aliud est. Sed nunquid noue dilatiões dabūtur? Respon. si potest esse instructus ex petitione prima etiā ad secundā nō dabuntur cum necessarie non volūtarie sunt dande dilationes: vt. C. de dil. l. j. nam si primo agit actione vi bo. rap. et postea mutetur 7 agatur actiōe furti: satis potest esse reus instructus. si autem sunt diuerse petitiones. vt in hoc. §. dicitur noue dilationes dande sunt: vt. C. de dila. l. j. Item nunquid iterum de calūnia iurabitur. Respon. sic quia potest 7 in hac causa calumniaria: vt ff. de dam. infec. l. qui bo. fi. §. antepenulti. 7 penulti.

b Corrigere. Nota q permittitur alicui errorem suum corrigere: sed nunquid in veteri habet necesse persistere. Rn. non ſm hāc. l. sed hodie contra: vt in auf. de lit. §. omnem. collatio. viij. [viij] 7 ita intentabit veterem 7 nouam: nisi reo absoluto in veteri obijciatur exceptio rei iudicate in noua: vt quia sit eadem causa agendi 7 eedē persone: 7 eadem res: licet alia sit actio: vt ff. de iureiu. l. duobus. §. exceptio. 7 ff. de excep. rei iudi. l. si mater. §. eandem. 7 l. cū querit. vel nisi actio prima ita se habeat ad secundā vt electione tollat: quod in casib9 contingit: vt. C. de fur. l. j. 7 C. si seruus exter. emi. se man. l. j. 7. C. de ꝯdi. l. fin. 7. C. d pac. īter emp. 7 vendi. l. ꝯmissorie. 7. ff. de tribu. l. qd in heredē. §. eligere. et ff. de lega. ij. l. cū fili9. §. varijs. viij.

Additio. Et sic vult gl. hūc. §. hodie esse correctū: qd tn̄ supra reprobatū est.

c Intēderit. scz sibi deberi.

Sunt preterea. Diuidit in duas partes. In pma ponit vnum dictū generale: videlicet q nō ois actio ē persecutoria solidi. Secūdo illud p plura exēpla pbat. Secūda ibi. vt ecce. Itē secunda subdiuidit. Nam primo ponit exēplū de peculio. secūdo de dote. tertio qn̄ agit cōtra patrem patronū sociū vel donatariū. quarto qn̄ agit p cōpēsationē. qnto qn̄ agit cōtra illū q bonis cessit. Secūda ibi. Itē si de dote. Tertia ibi. Sed 7 si cū parēte. Qrta ibi. Cōpensationes. qnta ibi. Eo qz. Legaz tn̄ per particulas: vt clari9 vna queq materia comprehēdatur. Ange. [diuisio.] [Subdiuisio secunda.]

d Sunt pterea qdā actiões. Innuit. hic quādā diuisionē actionū: scz q alie sunt psecutorie insolidū: alie nō: 7 hāc psequit vsq in fi. huius ti. 7 nō est ista diuisio de. xij. di- [Actionum diuisiões sūt. xij]

uisionib⁹. Nā prima est q alie sunt in rem: alie in personā: vt. s. cod. §. omnium. Scda est q alie sunt ciuiles: alie ptorie: vt. s. eo. §. sed iste quidē actiones sunt. tertia fuit. s. eodē. §. sequēs. qr ta. s. eo. §. oēs. qnta s. cod. §. actionum autē qdaz sunt. sexta est q alie sunt tēporales. alie perpetue. septia q alie sunt trāsitorie ad heredes: alie nō: vt. j. de perpe. ⁊ tē po. ac. §. non oēs octaua est q alie sūt famose: alie nō: vt j. de pe. te. liti. §. pe. nona q alie sūt directe: alie vtiles: vt. ff. si qua. pau. fe. dica. l. penulti. decima q alie directe: alie contrarie. s. de obli. que ex quasi contra. §. j. ⁊. ij. vndecima q alie singulares: alie vniuersales: alie generales: vt. ff. p socio. l. p socio arbiter. duodecima diuisio ē q alie sunt simplices: alie duplices: vt fa. hercis. communi di. fi. reg. ⁊ qdam interdic. vt. j. de inter. §. tertia diuisio. est autem ⁊ hec extrauagās de qua hic dicitur.

debetur nobis persequimur: sed modo solidum persequimur: modo minus. ¶ Ut ecce si peculium filii serui ve agamus. naz si nō minus in peculio sit q psequimur insolidum dominus pater ve cōdemnatur: si vo minus inueniatur eatenus condemnat iudex: quatenus in peculio sit. Queadmodum autem peculium intelligi debeat suo ordine proponemus[a].

¶ In dotis restitutione condemnatur maritus inquantum facere potest. Rub.

¶ Item si de dote in iudicio mulier agat: placet eatenus maritum[b] condemnari debere quatenus facere possit: id ē qtenus facultates[c] ei⁹ patiūt. Itaq si dot quātitati occurrāt facultates ei⁹ isolidū dānat si min⁹ itātū quantuz facere pōt. Propter retentionem qz dot repeti-

a ¶ Proponemus. vt. j. titu. j. §. cū autem.

b ¶ Maritum. vel eius heredes: scilicet filios communes. secus in extraneis heredibus: vt. ff. so. ma. l. etiam filios mulieris. ⁊. l. maritum et. l. sequen.

c ¶ Facultas. vt tamen ipse maritus egeat. [ix] vt. ff. de re iudi. inter eos ⁊. ff. de re iudi. l. in condēnatione personarum. ⁊ hoc nisi dolo fecerit marit⁹ quo min⁹ possit cautiōe exposita ab eodem de solido soluēdo si meliorem fortunaz peruenerit. vt C. de rei vxo. ac. cū autem. et ff. so. ma. l. etiam filios. §. licet. ⁊. ff. pro socio. l. verum est. §. id quod. [j] ix.

Et in hoc deducendo debet attendi modus circa duo. Primo circa qtitatem rei consideratis facultatibus ⁊ conditione persone: vt si possit comparari et habeat officium vel artificium sibi computetur: et fiat deductio istarum operarum: nobis vero plus expendat q rusticus. Secundo circa qtitatem temporis: puta annorū ipsius mariti: fm formam. l. hereditatem. in prin. ff. ad. l. fal. vt per Johannem fabri. ⁊ Jasonez hic. j.

Additio. Item nisi mulier ipsa esset pauper ita vt ad ipsius victum tota

tio minuit᷑: nã ob impensas [a] in res dotales factas marito q̃si retentio concessa est: quia ipso iure necessariis sumptibus dos [b] minuitur: sicut ex latioribus digestorum libris [c] cognoscere licet.

¶ In his quattuor casibus reus condẽnatur inquãtuz facere potest. Angelus.

¶ Sed et [d] si quis cũ parente suo patrono ve agat: item si socius cum socio [e] iudicio societatꝫ agat: non plus actor ꝯco ꝯsequitur ꝙ aduersarius ei⁹ facere põt [f].

dos esset necessaria. Itẽ nisi res dotalis vel alia acquisita ex re dotali extaret: qꝛ nõ haberet locũ bñficiuz istius tex. vt per doctores hic.

Impense q̃ triplices sunt an minuant dotem vel an possint repeti.

a ¶ Impensas. dic ꝙ impense alie necessarie sunt: vt q̃bus non factis res erat peritura vł deterioꝛ futura. Alie vtiles: vt quib⁹ non factis res nõ erat peritura: sed eis factis res est melioꝛ futura. Alie voluntarie que tantum rez exoꝛnant: vt. ff. de verbo. signi. impẽse. ꝛ. ff. de impen. in re. dõ. fac. l. j. ꝛ. l. qδ dicitur. §. vtiles. ꝛ. l. voluntarie. In primis impẽsis dic ꝙ minuant dotem ipso iure si cõstat in pecunia et specie: vt est si fundus et pecunia in dotem data ꝙtum in fundũ impenditur: tãtum in pecunia ipso iure deberi desinit si ꝟo solus fund⁹ in dotem sit: tunc si tantuz expenditur simul ex᷑ diuersis vicibus quãti est fundus: tũc ipso iure desinit esse dotalis. [ij] nisi mulier infra annũ sponte marito impẽsas obtulerit. si ꝟo non tantum: non desinit esse dotalis: sed tandiu totus vel pro parte retinetur ꝙdiu impense restituã tur: vt. ff. de impen. in rebus do. fac. l. quod dicitur. ꝛ. ff. de iure do. l. si is qui. §. pe. ꝛ fi. ꝛ hoc in necessariis impensis. si autem vtiles sunt: tũc per actionem nego. gest. vel man. si mãdato mulieris fecit repetuntur. Voluntarie non repetunt᷑ etiã si mandato mulieris facte suut: sꝫ abꝛadũtur sine lesione prioris status: vt. C. de rei vxo. ac. §. sed nec ob impẽsas. et. ff. de rei ven. in fundo. [iij] et ẜm hãc distinctionẽ hunc. §. intelligas. et qδ dicit in lr̃a q̃si non denotat improprietatem si est ipensa necessaria: vt dictũ est. sed si vtilis vł volũtaria nullo mõ locum hꝫ hic. §. ij.

Impense voluntarie possunt abꝛadi.

[illegible] Hec gl. cõmuniter repꝛobat᷑. ꝛ dicit Jason. ꝙ tunc poterit repetere expensas vel retinere fundũ donec sibi satisfactũ fuerit per. d. l. qδ dicitur. iij.

Additio. Et hoc est speciale in vxore: dum ab alio cui⁹ volũtate facte fuissent iure sua bñ repetũtur. l. iij. al'a. iiij. §. si mutua. ff. de in rem ver.

b ¶ Dos. in pecunia consistens.

c ¶ Libꝛis. vt. ff. de impẽ. in re. do. fac. per totum titu.

d ¶ Sed ꝛ si quis. scꝫ filius vel libertus qui agũt venia ĩpetrata: al's puniunt᷑: vt. ĩ. eo. §. et in eũ.

e ¶ Socio. ꝛ se ꝯfitente sociuz: al's non dat᷑ ei hoc beneficiũ: vt. ff. ꝓ socio. si vnus. §. vlti. [iiij] iiij.

Additio. Qδ verũ intellige si ꝑseueret in negatione vsq; ad lit. contesta. ꝛ negauit ĩ specie se esse sociũ: al's secus: puta si in genere: vt nego narrata prout narrãtur. ꝛc. ẜm doc to. hic.

f ¶ Potest. qδ semper accipe detracto tãto ꝙ possit inde viuere cõ-

Idem est si quis ex donatione [a] sua conueniatur [b].

¶ Ratione compensationis sepe minuitur intentio actoris. h.d. Aretinus.

¶ Cōpensatiōes quoque opposite plerunque [c] efficiunt vt minus quisque consequatur quam ei debeatur. Nā ex bono et equo habita ratione eius qd̄ inuicē actorem ex [d] eadem causa prestare oportet: in reliquum eum cum quo actū est cōdēnet sicut iam [e] dictum est.

¶ Impedit bonorū cessio ne fiat insoluēcium condemnatio. Angelus.

¶ Luz eo quoque qui creditoribus [f] suis bonis cessis si postea aliquid acquisierit qd̄ idoneum emolumentum habeat ex integros in id quod facere potest creditores

uctus.[v] vt. ff. de reg.iur.l.in condemnatione. v.

Additio. Sed inspecto q̄ntuz ex fructibus percipi pōt non aūt inspicitur proprietas: vel q̄ntum ex rex vēditione redigi pōt: vt per tex. singu.i.l. qui bonis ff. de ces. bo. vide doc.hic ponētes etiā an hoc bñficiū trāseat ad fideiussores.

a ¶ Ex donatione.i. qñ nō pōt soluere cū donare pmisit.

b ¶ Conueniat.scz pdictione: ex.l.vt.C.de donatio. si quis arg.§. finaūt. Et nota q̄ hic solus cōuenit inq̄ntum facere potest deducto ere alieno: vt.ff.de re iudica.l.inter eos §.j.z.ij.z melius.§.fina.

c ¶ plerūq; hoc dicit ppt actionē depositi z alias quasdam in quibus non obijcit compensatio: vt.s̄.eo.§. in bonefidei.z.C.de cōpen.l.fi. Acc.

d ¶ Ex eadē causa.hodie ex quacūq; causa z in quolibet contractu bonefidei vel stri.iur. vt.s̄.eo.§. in bonefidei.[v] v.

Additio. Ista glo. pessime loquit s̄m Jaso. quia vult q̄ iste tex. corrigatur per.§.in bonefi.s̄.eod. voluit ergo dicere text. s̄m Myco.de neapo.hic.ex eadē causa: id est q̄ vterq; debitor quātitatis: q2 al's nō admittetur compensatio: vt ibi.

e ¶ Jam dictum est.s̄.eo.§.in bonefidei.

f ¶ Creditoribus.qd̄ fieri non pōt antequā debituz agnoscat vel in iure pfiteat: vt ff. de cess. bono.l. penulti. Prodest autez hec cessio: vt non reducat debitor i carcerē.[viij] vt. C. qui. bo.ce.pos. l.j. z qd̄ in acquisito postea cōueniat inquātū facere possit vt subijcit. vij.

Cessio bonorū in duobus prodest.

Additio. Nisi debitor alienasset bona sua in fraudem ne reperiant: vt p Jaso.hic.

g ¶ Ex integro. videt sibijpsi contraria littera q̄ ex integro z inquātum facere pōt cōueniat: vt subijcit. Sed sic intelligit q̄ insolidum conueniatur q̄ndiu potest soluere: hoc tamen est deducto semp ne egeat: vt.ff.de ces.bono.l.qui bonis. et.ff. de reg.iur.l.in condēnatione. Uel dic z lōge facilius.ex integro id est denuo siue iterum: vt sit vna dictio. z ita exponunt doctores periti. Et hoc scilicet q̄ q̄ cessit bonis potest iterum conueniri si pueniat ad pinguiorē fortunam verum est: nisi pro eo iam sustinuisset penas corporales vel cessionem fecisset culo nudo super lapidem. de hoc glo. notab.

Additio. Cessiōe bonorū facta non semper conue-

niet q̄ cessit ēt si ad pinguiorez fortunā peruenit.

in.c.sicut dignum.extra de homici. ⁊ in.c.peccatū.de regulis iuris.l.vj. a ¶ Inhumanum eñ.bene dico q̄ inq̄ztum facere pōt deducto ⁊c.ne conuematur. Inhumanum eñ ⁊c. Et quia.tertia ibi.Si igitur. quarta ibi.Que diximus.quinta ibi. Illud proprie.sexta ibi.Illud insumma.

b ¶ Superius.vt.s.titu.j.§.actiones autē. et.§.sunt preterea.

¶ Quod cum eo qui in aliena potestate est negocium gestū esse dicit.

Continuatio. ¶ Qualiter conueniamur ex contractibus vl' furtis nobiscū habitis dictum est: nunc qualiter conueniamur ex habitis cū his q̄s in potestate habem⁹ Accur.

experiunt̄: inhuma⁻num[a] eñ erat spoliatum fortunis suis in solidum damnari.

¶ Nō cum eo q̄ i aliena potestate est negociū gestū esse dr.

¶ Cognitio contractuum seruorū ad obligandū dominū erit cognitū quid de contractu filii ad obligandum patrem.

Quia tñ supius[b] mentionem habuimus de actiōe q̄ in peculiū filiorū fa. seruorūq̄z agit̄: opus est vt de hac actione et de ceteris q̄ eorūdem noīe in parentes dñosve dari solent diligētius[c] ammoneamus. ¶ Et q2 siue cū seruis negocium gestum sit: siue cum his q̄ in ptāte parentū sunt his fere[d] eadē iura seruantur ne v̄bosa fiat: disputatio: dirigamus sermonē in psonam serui dñiq̄z: idē[e] intellecturi de liberis q̄z ⁊ parētib⁹ quorū in potestate sūt. Nā si q̄d in[f] his proprie seruetur separatim ostendemus[g].

¶ Domino tenet ex contractu serui insolidū si contrahi iusserit: vel si ipsum vel liberū hominē suum vel alienū alii negociationi pposuerit actionibus cognominatis quod iussu et exercitoria ⁊ institoria.h.d. Are.

¶ Si igit̄ iussu dñi[h] cum seruo negociuz gestum erit: insolidū

c ¶ Diligentius. quod .s. dictuz sit. vel dic diligentius i. diligenter.

d ¶ Fere. hoc dicit ,p pter macedonianuz quod habet locum i filiis nō seruis: vt j.eodez.§. que diximus. ⁊ p pter alios casus q̄s ibi dic em⁹

e ¶ Idez intellectu ri. nam similiuz eadem est disciplina: vt hic. ⁊.ff. de in rem ver.l.iij.§.proinde .et .§. quotiens. Accursius florentinus.

diuisio. ¶ Quia tamen ⁊c. ¶ Totus iste titul⁹ diuiditur in sex partes. Primo ponit continuationem rubri. Secundo q̄ filius et seruus equiparantur: ideo dictum in alio. Tertio psequit̄. de cōtractibus seruorū qualr ⁊ inq̄ztū cor⁹ dñs teneat̄. Quarto illud extēdit ad filios. Quinto ponit vnū in filio qd nō habet locū in seruo. Sexto reddit ad cōtr actuz serui. secunda ibi

f ¶ In his.scz parēte ⁊ filio.

g ¶ Ostendem⁹.vt.j.e.§.q̄ dixim⁹.

h ¶ Domini.scilicet volentis cum seruo contrahi: siue dirigat iussum ad seruum: siue ad contrahentem cum seruo: siue subscripsit: siue quo

cunctꝫ modo cont:actum ratū m habuit:vt.ff.qd iussu.l.j.§.j.⁊.§.sed et fui cirographo.⁊.§.si ratū. Accur.
a ¶ Uidetur.vt etiam ab ipso dño debitum condici possit:vt.j.c.§.pe.
b ¶ Eadem rōne. quia fidē dñi sequi videtur:vt .s.proxi.§. i fi. Accur.
c ¶ Exercitoria. q̄ perpetuo ⁊ in heredē datur: vt.ff.de exercito.si tamen.§. fi. idem in institoria:vt ff.de insti. l. nouissime. Idem etiā in rez v̄so: vt.ff. quādo ac. de pecu. ē an.l.questum. in fi.
d ¶ Eius rei gratia. bene eniz dicit eius rei gratia. nam si ob aliam rez: puta negocij sui: vel cum esset prepositus ad vehendum onus:et ipse accepit mutuam pecuniam non ad vtilitatem nauis non tenetur dominus:vt.ff. de exerci.l. j.§.non autem.
e ¶ Questus.i.prouentus siue lucruz. Sed magister appellatūr cui totius nauis anchora. i. gubernatio commendatur:vt. ff.de exerci.l. j.§.magistrum autem nauis. [viij] viij.

Actio exercitoria: institoria et de in rem v̄so datꝭ heredi et in heredem.

pretor aduersus dñz actionem pollicetꝭ: scz q꞉ is qui ita contrahi fidez dñi sequi videtur[a]. Eadem rōne[b] p̄tor duas alias insolidum actiones pollicetꝭ: quarū altera exercitoria altera institoria appellatꝭ. Exercitoria[c] tūc habet locum cum quis seruū suuz magistrū naui preposuerit: et quid cū eo eius[d] rei gratia cui prepositꝰ erit contractum fuerit. Ideo autez exercitoria vocatur:quia exercitor is appellatur:ad quē quotidianus nauis questus[e] pertinet. Institoria tunc locū hꝫ cū quis taberne forte: aut cuilibet negociationi seruū[f] suū p̄posuerit:⁊ quid cum eo eius rei cā cui prepositus erit contractum fuerit. Ideo autez institoria appellatur: q꞉ qui negociatiōibus preponuntur:institores vocātur[g]. Istas tamen duas[h] actiones pretor reddit:et si liberuz q̄s hoīem aut alienū seruū naui aut taberne: aut cuilibet negociationi preposuerit: scilicet quia eadem equitatis[i] ratio etiaz eo casu interueniebat.

¶ Si seruum sciente domino in merce peculiari negociatꝭ:⁊ inde dñs aliqd recipere dꝫ:vocatꝭ in tributuz vna cū aliis creditoribus.b.d.Are.

¶ Introduxit et aliaz actionem pretor

Additio. Quot autem ⁊ que requirantur ad hoc vt quis dicatur institor.vide p Angeluz hic.
f ¶ Seruum. vel liberum: vt in fi.huius.§.
g ¶ Uocātur. nota q̄ institoria appellatur a preposito: sed exercitoria a preponēte vocatur: vt hic.⁊.s. proxi.§.
h ¶ Duas. p hoc quod dicit duas excludit p̄mam qd iussu.
i ¶ Equitatis. nota q̄ vbi eadem est equitas idem ius statuendum est.sic. ff. ad.l. aquil. illud.et.s.quibus modis ius patrie potestatis soluitur §. pari ratione.

Jus idē statuatꝭ vbi est eadem eq̄tas.

Questꝰ lucruz.

que tributoria voca-
tur. Namq; si seruus
in peculiari [a] merce
sciente dño negocie-
tur [b]: & quid cum eo
eius rei causa cõtra-
ctum erit: ita pretor
ius dicit: vt quicqd
ĩ his mercibus erit:
quodq; inde receptũ
erit: id inter dñm si
quid ei debitur: et ce
teros creditores p
rata portione distri-
buat: & ideo tributo
ria vocatur: quia ip-
si dño distributionez
pretor permittit. nã
si quis ex creditori-
bus queratur quasi
minus [c] ei tributum
sit q̃ oportuerit: hãc
ei actionem accom-
modat que tributo-
ria appatur.

¶ Ex contractu initio
cum seruo domino
ignorãte tenetur do-
minus de peculio vel
in id quod in rem su
am versum est. Et di
citur versum in rem
domini si aliquid in
rem dñi impenderit
necessario: iudex ta-
men debet prius in-
spicere vtrũ in rem
domini sit versum q̃
de peculio condemnet.
h. d. Breuiter.

¶ Preterea introdu
cta est actio de pe-
culio: deq; [d] eo quod
in rem domini ver-
sum erit: vt q̃uis si-
ne voluntate dñi ne-
gociũ gestũ erit: ta-
men si quid in rem
ei⁹ versum fuerit: id
totũ prestare debeat
siue qd nõ sit in rem
ei⁹ vsum id eatenus
pstare debeat q̃ten⁹
peculiũ patif [e]. In
rẽ aũt dñi versum in
telligif qcqd neces-
sario in rem eius im
penderit seruus ve-
luti si mutuatus pe-
cuniam creditorib⁹
eius soluerit: aut edi
ficia ruentia fulserit
aut familie frumen-
tum emerit: vel etiã
fundum: aut quamli-
bet aliam rẽ necessa
riam mercatus [f] erit
Itaq; si ex [g] decem:
vt puta aureis quos
seruus tuus a titio
mutuo accepit cre-
ditori tuo. v. aureos
soluerit: reliquos ve
ro. v. quolibet modo
psumpserit: p q̃nq;
qdem insolidũ dãna

a ¶ In pe
culiari mer
ce. hoc cau
te dicit nõ
in dñica:
vt. ff. de in
sti. sed & si
pupillus.
§. pe.
b ¶ Ne-
gocietur.
ad omnez
quoq; por
rigitur ne
gociatio-
nem: vt. ff.
de tribu.
l. illud. et
l. j. §. licet
c ¶ Mi-
nus. hanc
actionem
tributoriã
dicũt qui-
dã nõ da-
ri nisi dñs
primo di-
stribuat: &
dicũt q co
gitur offi-
cio iudi-
cis. et hoc
colligitur
ex hoc. §.
quia dicit
minus.
Sed dico
q ante et
post com-
petit: quia
minus tri
buit qui ni
hil tribuit
vt. ff. de tri
bu. l. illud
§. si cui⁹

dolo. & ar.
ff. de ver-
bo. signi.
l. minus. &
l. verbum
amplius.
sm Johã.
[ix] ix.
[illegible]
Et lz Azo.
in summa
videatur
tenere pri
mam opi.
tamẽ doc.
cõiter te-
nent cum
opi. glo. vt
per Ang.
d ¶ Deq;
eo. caue ti
bi: quia de
duab⁹ a-
ctõibus si
mul dicit
sc. de pecu
liari. et de
in rẽ vso.
e ¶ Pati
tur. facit
ff. de pecu.
l. si quis
seruum. §.
et etiã. et
hic adum
ge. §. cete-
rum. qui
est. j.
f ¶ Mer
catus erit
facit. ff. de
in rem v.
l. iij. §. p-
inde.
g ¶ Ex de
cẽ. q; quot

ri debes[a]: ꝓ ceteris v̄o.v.catenꝰ q̄tenus peculio sit ex q̄.s.apparet vt si toti.x.aurei in rem tuam versi fuerint totos.x.aureos titiū consequi posse. ¶ Licet[b] eniz vna est actio qua de peculio: deqꝫ eo qd̄ in rem dñi versum sit agit: tñ duas habet condēnationes. Itaqꝫ iudex apud quem de ea actiōe[c] agitur ante dispicere solet: an in rē dñi versuz sit: nec alr da peculij extimationē trāsit: q aut nihil in rē dñi v̄sum intelligatur aut non totū.

¶ In peculio dr̄ eē id qd̄ superest deducto eo qd̄ debet dño dūmō nō debeat vicario sui. h.d. Are.

¶ Cū aūt querit q̄tū in peculio sit: aū deducit q̄cq̄d suus dño[d] eive q̄ in ptāte eiꝰ sit dz: & qd̄ supest id solum peculiū intelligit. Aliqñ tñ id qd̄ ei dz[e] suus qui in ptāte dñi sit: non de

sūt ꝯsūpti i tot dz teneri vt.s. ꝓxi.§.
a ¶ Damnari debes. facit.ff.de in rem verso.l. si pro parte.§.idem.
b ¶ Licet. hoc pūctū quod est hic ita praue intelligunt quidam: q̄ q̄tāqꝫ agit de peculio videtur intentare illaz formulam & agere: scz de i rem verso vt hic & ff. de in rem verso.l. filiusfa. in fi. et. ff. de pec. l.j.§. est autem q̄ opinio necessaria esse videt nam cum d̄ peculio agit: debita peculiaria cōputant: & ita qd̄ suus dz dño: & dñs dz suo naturaliter: q̄ qd̄ suus impēdit in rem dñi venit in actiōe de pecu. vt. ff. de pecu.l. q̄ tuberonis.§.sz & id. quod nihil aliud est q̄ de in rē verso agi: & ita qui agit de pecu. & de in rē verso agit. Sz Johānes dicit q̄ diuerse sunt actiones & actionū formule nec qui formulā vniꝰ ꝓponit alterius formulā ꝓpoponere videtur. Nec obstat dicta.l.de pecu.l.j.§.est autem. q̄ lz ibi videatur sub actiōe & edicto de peculio actionū de in rē verso ꝓponere: tñ nō demōstratur edictū qd̄ sit de peculio tm̄: sed gñale qd̄ dicit de oī eo qd̄ sit cū eo q̄ in aliena est ptāte: vt in eadē.l.§.v̄ba aūt. Itē nō obstat dicta.l.filiꝰ.in fi. q̄ quo ad affectū ꝓponit de in rem verso: quia ꝓponit de peculio non quo ad formulā. Et eodē mō expono quod hic dicit: vna est actio de peculio: & de in rē v̄so id ē ille qui ꝓponit actōez d̄ peculio cōsequit effectū actionis de in rē verso: & quod subijcit duas habet condēnationes scz actio d̄ peculio: vnam scilicet ꝓ suo effectu: et aliam pro effectu: scz actiōis de in rem v̄so: condemnari debet facit. ff. de in rem verso. si pro parte.§.in rem. Accursius.[j] f.

Actio d̄ pecu. et de in rē v̄so sūt diuerse

Additio. Hec opinio glo. q̄ sint diuerse actiones verior est: q̄ habēt diuersa noīa & diuersa media concludēdis: vt patet in libellis.s. formatis in titu. de actionibus.§.oēs autem. Angelus.
c ¶ Actione. s. de peculio.
d ¶ Dño. s. dz: cū enī inspecto iure naturali suus liber sit apparet q̄ naturaliter pōt obligari etiaz dño suo: vt.ff. de ꝯdi.inde. si id qd̄. & ff. de pecu. nec suus. & .s. de fideiusso. §.j. Accursius.
e ¶ Debet. quasi dicat: & id dedu-

Textꝰ if.

citur qd dz dare fuus his qui sunt in potestate: vt cõseruis suis ⁊ filijs homini ⁊ pupillis domini: vt. ff. de pecu. sed ⁊ si damnem ꝟ. peculium Accursius florentinus.

sub nube dicit obtinet in hoc casu

d Seruus scilicet ordinarius.

e Eius. scilicet ordinarij.

f Ceterum dixim9. s. i illo ꝟ. ptere a qz is agit d peculio q̄ ꝯhit cũ suo inuito vel ignorante dño. vñ vr qz q̄ ꝯrit eo volẽte: puta iussu suo nõ posset agere de peculio: sed tñ aliud ẽ. iõ dicit. Ceterum. p sz.

Seru9 ordinarius. Seru9 vicari9.

ducitur ex peculio: veluti si is[a] in ipsi[b] peculio sit: quod eo[c] pertinet: vt si quid vicario suo seruus[d] debeat id ex peculio eius[e] nõ deducatur.

Cui cõpetit actio institoria vel exercitoria vel qd iussu ꝯpetit ẽt de peculio. Et in actione de peculio totius eius quod est in peculio ratio est habẽda: in tributoria solum id circa quod negociatur: quapropter quãdoqz expedit agi vna quandoqz alia. hoc dicit Aretinus.

Ceterũ[f] dubium non est quin is quoqz q̄ iussu domini cõtraxerit: cui institoria vel exercitoria actio competit de peculio: deqz eo quod in rem domini ꝟsum est agere possit: sed erit[g] stultissimus si omissa actione qua facilime solidum ex contractu consequi possit: se ad difficultatez perducat probandi in rem domini versuz esse: vel habere seruum peculium et tantum habere vt solidum sibi solui possit. Is quoqz[h] cui tributoria actio cõpetit: eque de peculio ⁊ de in rem verso agere potest: sed sane huic modo[i] tributoria expedit agere: modo de peculio ⁊ de in rem ꝟso. Tributoria ideo expedit agere: quia in ea domini conditio precipua non est: id est quod domino debetur non deducitur: sed eiusdem iuris est dominus cuius ⁊ ceteri creditores. At in actione de peculio ante deducitur qd dño debetur ⁊ in id quod

a Si is. scz cui debetur: puta habeo seruũ castalduz qui ordinari9 dr q̄ hz sub se alium qui vicarius dicitur sz ordinari9 aliquid d bet vicario: ⁊ conuenior de peculio ordinarij nõ deducã qz vicario debetur. ⁊ ẽ rõ i promptu: quia si deduco pro vicario adhuc remãet peculium ordinarij: ⁊ ita frustra fieret deductio cũ semp maneret ordinarij peculium. Ac.

b In ipsius scilicz ordinarij.

c Quod eo ptinet. id est qd mõ

g Sed erit stultissimus. no. quem esse stultum si eligat malũ cũ possit eligere bonũ: vt i autẽ. qui. mo. na. ef. fi. sui ꝟ. j. col. viij. Vñ ꝟsus. Qui videt vtilia: ⁊ sũit deteriora: absit ei radi9 luminis absqz in ora. Accursius.

h Is q̄ qz facit. ff. de trib. l. aliquando.

i Modo. id est aliquando.

reliquū est creditori dominus ꝯdemnat. Rursus de peculio ideo expedit agere ꝙ in hac actiōe [a] totius peculij ratio habetur. At in tributoria eius tm̄ quod negociatur [b]: et potest quisq͂ tertia forte parte peculij aut quarta vel etiam minima negociari: maiorem aūt partē in prediis vel mancipiis aut funebri pecunia habere. Prout ergo expedit ita quisq͂ vel hāc actionē vel illam eligere [c] debet. Certe q̄ potest probare in rē dn̄i versum esse de in rē vso agere debet.

Dicta de dn̄is et seruis intelliguntur in patribus et liberis. h.d. Ange.

Que diximus [d] de seruo ⁊ dn̄o eadē [e] intelligimus ⁊ de filio ⁊ filia ⁊ nepote ⁊ nepte ⁊ patre auove cuius in potestate sunt

Ex contractu mutui filius non potest conueniri: nec eius pater: etiam actione de peculio propter senatusconsultum macedonianum. Angelus aretinus.

Illud proprie seruatur in eorum persona quod senatuscōsultum macedonianum prohibuit mutuas pecunias dari eis qui in potestate parentis erunt: et ei qui crediderit denegatur actio: tam aduersus ipsum filiū filiāve nepotē neptemve (siue adhuc in potestate sint: siue morte parentis vel emācipatione sue potestatis esse ceperint) q̄ aduersus patrem [f] auumve: siue eos habeat adhuc in potestate siue emacipauerit. Que ideo senatus [g] ꝓspexit: qz sepe onerati ere alieno creditarū pecuniarum

a In hac actione.s.de peculio.

b Negociat. ⁊ qd̄ inde receptū est: vt.ff.de tribu.l.procuratores.§.pe. hanc.⁊.§.eo.§.introduxit.

Elector actiōis non potest variare

c Eligere.⁊ postq͂ elegerit non variabit: vt.ff.d̄ tribu. qd̄ in heredē.§.eligere. nisi fuerit d̄ceptus qn̄ primā elegit: vt.ff. quod cum eo qui in alie.po.l. sed si ex parte.§.si.

d Que diximus. a ꝑncipio tituli vsq͂ huc.

Filius et seruus nō in oibus ꝯueniūt.

e Eadem. quātum in actiones supradictas sed in quibusdā nō ꝯueniunt: vt in mutua pecunia: qd̄ de vt.j. ꝓxi.§.Item filius potest subire iudicium et arbitrium et patrem obligat q̄ si ex contractu de pecu. sed seruus non: vt.ff.de peculi.l.iij.§.si seruus.⁊.§.idem scribit. et.C.de iudici.seruus. Item filius fideiubere potest: ⁊ patrem de peculi.obligatur: vt.ff.de peculi.l.iij.§.si filius. seruus non. ff.de fideiussoribus. l.seruus.⁊.l.sequē.⁊ propter hoc dixit fere: vt.§.eo.§.j.

f Aduersus patrem. etiā d̄ peculio non tenet pater: vt hic dicit.⁊ C.ad macedo.si filius.⁊ caute colligitur: vt.C.ne filius pro patre vel pater pro filio.l.j.

g Senatus.scilicet cōsultum macedonia. vt ff.ad macedōis.l.j.quod cessat in multis casibus: scilicet.xj. primo si fuerit miles

Macedonianum in xj. casibus cessat.

filiusfami. vt. C. ad macedo. l. fi. Itē si dixerit se patremfami. vt. C. ad macedo. l. j. [ij] Item si publice paterfami. videbat: vt. ff. ad macedo. si quis patrem. Itē si fuerit in scholis: vt. ff. eo. sed iulia. §. qd dicitur. et C. eodem l. macedoniāi. [iij] Itē si alij creditori soluit: vt. ff. eod. sz iulia. §. penulti. Itē si fact⁹ paterfami. debitum primo contractū quocunqꝫ modo agnouit: vt. C. eo. zenodorus. Item si vertit in rem patris: vt. ff. eo. sed iulia. §. sed si filius. Item ꝛ si non accepit: vt verteret in rem patris: postea tamen vertit: vt. ff. eodem. sed iulia. §. sz si ab initio. Item cessat quando pater consensit vel presens non contradixit. vt. ff. eodez. sed iulia. §. ꝑꝛ. ꝛ. l. si tñ sciente. ꝛ. C. eodem. ꝛ. C. si per mittente. Item si postea pater ratū habeat: vt. C. eodem. l. finali. [iiij] Item si paterfamilias factus soluere cepit: vt. ff. eodem. l. sed ꝛ iulia. §. finali. ꝛ. l. sequēti. al's autem locum habet: vt non teneatur pater vel filius siue pecunia fuerit mutuo data. siue aliud in fraudē senatuscō. vt. ff. eodē. si filiusfamilias. §. is autem. ꝛ. l. sed iulianus. §. mutui dationem. ij.

quas in luxuriā consumebāt vite parentum insidiabātur.

¶ Actione quod iussu vel de in rem v'so vel institoria vl' exercitoria potest agi directo cōtra patrem vel dñm ex cōtractu filij vel serui, hoc dicit Aretinus.

¶ Illud in summa admonēdi sumus id qd iussu patris dñi ve cōtractum fuerit quodqꝫ in rem eius versuz erit directo[a] quoqꝫ posse a patre dominove cōdici tā qꝫ si pncipaliter cuz

Additio. Non tamen debet credi sue simplici assertioni: nisi creditor iustis rōnibus etiam ignorauerit eum esse filiusfa. fm docto. in. d. l. j. ꝛ Bart. in. l. iij. C. eo. ti. iij.

Additio. Tu dic qꝫ a filio indistincte potest repeti pecunia mutuata. Item a patre vsqꝫ ad eam quantitatem quam sibi in domo impensurus fuisset. In residuo vero non repetit a patre si ignorabat filium esse in studio: vel contra ei⁹ volūtatez quod i dubio presumitur: vt l. veri⁹. ff. de proba. Idez si sciuit: sz specialiter phibuit pater hāc pecuniā mutuare: al's repeti potest: si fili⁹ eam consumpsit in bonos vsus: vt hic p doctores. iiij.

Additio. Etiam iuxta casum. l. si filiusfamilias. ff ad macedonianum ꝛ est bonus textus in clementina. j. de procuratoribus.

a ¶ Directo. id est certi condi. directa non adhibita hac adiectione de peculio vel de in rem verso. sed nunquid supradicta sex nomina. scilicet qꝫ iussu: exertitoria: institoria: tributoria: de peculio: ꝛ de in rē verso: sunt nomina actionum? Respon. quidam qꝫ sic. ꝛ faciunt p eis infinite leges que dicunt de actio. ꝛ de pecul. et sic de singulis: vt patet etiam in rubrica cuiuslibet tituli. Sed Jo hā. contrarium dicit enim qꝫ sunt actionum adiectiones non actiōes. et facit p eo. ff. de neg. gest. l. mandasti. et. ff. de peculio. l. iij. §. cui cōgruit. Accursius. [v] v.

Quod iussu exercitoria ꝛc. nō sunt actiōes sz actionū adiectiones

Additio. Et hec est cōmunis opinio: fm prescribentes hic. Angelus aretinus.

a ¶ Condici. sez certi condictione non adhibita hac adiectione institoria. Item & de in rem verso: vt.ff. de in rem ver.l.j.in pn. Accursius.
b ¶ Intelligitur. fa.ff. de eden.l. pretor.§.si seruus.et ff. si certū peta.l. institorem. Accursi9.

neo.& idem sequentibus articulis. nam cum domino talia cōmittēdo agi non potest: vt.s.de obligatoib9 que ex delic.§.hi qui.&.ff.de noxalibus.cum seruus.Accursius.

¶ De noxalibus actionibus

Continuatio. ¶ Non solum ex cōtractibus eorū q̄ in nostra potestate sūt cōuenimur sed etiam ex delictis et pro eis noxaliter agitur: iō de noxalibus pōit. Accursi9. Ad istam continuationem facit.l.j.ff.e. Ang.are.

ipso negociū gestuz esset. Ei quoqꝫ que exercitoria vel institoria actione tenet directo posse ꝯdici placet: quia huius quoqꝫ iussu ꝯtractu intelligitur [b].

¶ De noxalibus actionibus.

¶ Ex delicto cōmisso ꝑ seruū dn̄o ignorare vel ꝓhibere nō valente dn̄s tenetur noxaliter: qd̄ equitatis ratio introduxit ne ex delicto rei proprie q̄s in plus grauetur q̄ sit valor dicte rei. h.d. Areti.

Ex maleficiis [c] seruorum: veluti si furtum [d] fecerint: aut bona rapuerint: aut dānū dederint: aut iniuriam comiserint: noxales actōes prodite sunt quibus domino damnato [e] ꝑmittit aut litis estimationem [f] sufferre aut hunc hominem noxe dedere. Noxa autem est ipsum corpus quod nocuit id est seruus: noxia [g] ipsum maleficiū: veluti furtum: damnū: rapina: iniuria. Sūma autem ratione ꝑmissum est noxe deditione fungi: nanqꝫ erat iniquuz [h] nequitiam eorum vltra ipso-

e ¶ Dn̄o damnato nesciente cum delinqret suus vel sciente tamen ꝓhibere nō potuit: alioquin in soliduz tenet. vt.ff. de noxalibus.l.ij. & l. in delictis. et.C. eo.l.ij.
f ¶ Existimationē. puta decē ad q̄ semp est obligatus: sed liberat dando aial.s. quousqꝫ a ctiōe iudicati cōueniatur: vt ff.de re iudica.l. miles.§.decē.&.ff. de peti. hered. item veniunt.§.cum prediximus.Accursius.

diuisio. Ex maleficiis ser. ¶ Tot9 iste titu. diuiditur principaliter in duas partes. Primo ponit q̄liter deditio pro noxa habet locuz in seruo delinquente. Secundo an habeat locum in filiosfamilias. secunda ibi. Sed veteres.
c ¶ Ex maleficiis.idē ē ex q̄si maleficiis: vt.ff. nau. cau. sta.l.fina.§. suorum.& de hoc plene diximus.s. de actio.§.actiones autem.
d ¶ Furtuz fecerint. supple extra

g ¶ Noxia. vnde versus. Noxia delictum: delinquens noxa vocat. Sed quandoqꝫ vno pro alio vtimur. Accursius. Noxia & noxa dfnt.
h ¶ Iniquum. sed quandoqꝫ iniquius esset factum alienum alienis esse damnosum sm Johannem vt.ff.de furtis.si seruus communis §.quod vero.

rum corpora dom i- nis damnosam esse.

¶ Pro delicto serui dominus liberatur: dando seruum p noxa: et in dominium pas so transfertur domi nium: quod auocar i potest si dominus emendat damnum et velit eum manumit tere. Aretinus.

¶ Dominus noxali iudicio serui sui no- mine cōuentus ser- uum actori noxe de- dendo liberat[a]: nec minus[b] in perpetuu eius serui dominiuz a domino transfer- tur. Sinautem dam num ei, cui deditus est seruus resarcie- rit, quesita pecunia auxilio[c] pretoris|in- uito domino manu- mittetur.

¶ Noxalium actio- num quedam sunt ciui lia: quedam preto ria. Aretinus.

¶ Sunt autē consti tute noxales actio- nes aut legibus aut edicto pretoris velu ti furti[d] ex lege duo- decim tabularuz dā ni[e] iniurie ex lege a- quilia. Edicto preto ris veluti iniuriarū et vi bonoz raptoz.

¶ Ominis ad quem seruus delinquens transit noxaliter cō uenitur. Et noxali- ter etiam quis puni tur p delicto liberi hominis facti post- ea serui. hoc dicit Are tinus.

¶ Omnis autem no- xalis actio caput se- quitur: nam si seruus tuus noxiam cōmi- serit[f]: q̄diu ī tua po testate[g] sit tecuz est

a ¶ Liberatur. sed cum seruus nō sit in obligatione: sed in damni esti matione: vt. ff. de re iudicata: miles §. decem. quomodo dādo seruum liberatur: cum aliud pro alio inui- to credito re solui nō potest: vt. ff. si cer tum pe- tatur. l. ij. §. j. Rn. speciale ē qr iniquū est serui ne- quitiā vl- tra ipsius corpus ex tēdi. ī. eo- dē. §. sum- ma. Ac- cursius.

b ¶ Nec minus: q̄- si dicat. li- cet det p delicto vel estimatio ne delicti: tñ domi- niū trans- fertur.

c ¶ Auxi lio. sed nō ne iniquū est aufer- ri qd per- petuo sibi quesitum est: vt mō dixerat et probatur. ff. rerum amotarum. l. non enim. sed certe est speciale fa- uore libertatis sic et als. C. de patri bus qui fi. distraxe. l. ij. et. ff. si inge- nuus esse dicatur. l. ij. sic et. ff. de he redi. institue. l. pignori. Accursius florentinus legum doctor acutissi- simus. [vj] vj.

Additio. Et dicit hic Angelus q redimens aliquē ab hostibus qui hodie in- telligunt infideles pōt eū re- tinere lo- co pigno- ris vt ser- uiat sibi p quiuquen nium: nisi se redime ret. l. sena tus. §. fina li. ff. de le- gatis. j. et l. j. C. de ca pti.

d ¶ Fur- ti. scilicet non mani festi. nam actio fur- ti manife- sti est pre- toria: vt. j. de perpe. et tē. actio §. j.

e ¶ Dā- ni. scilicet actio. Ac- cursius flo- rentinus. legum do ctor.

f ¶ Com miserit. scilicet extraneo.

g ¶ In tua potestate sit. vel dolo fecisti quominus sit. nam tunc vti- lis noxalis locum habet. ff. eodem si bo. fi. et l. electio. §. fi. is.

Seru⁹ manumissus an teneatur de gestis i suitute

a ¶ Directo. hic distingue an seru⁹ deliquit aut contraxit. primo casu si in dñm non tenetur postea fact⁹ liber: vt. s. de obliga. q̄ ex delic. §. hi qui. ⁊. j. proximo. §. ⁊. ff. de furtis. l. serui ⁊ filij. l. ij. si in extraneū tenetur directo: vt hic. Si autem ꝯtrahat ⁊ fuerat cōnexa gestio illa q̄ gessit i seruitute cū ea quā in libertate fecit tenetur nō alias: vt. ff. d negocijs gestis. l. cū actū: et. C. an seruus ex suo facto. l. iij. i fine. nisi i casu: vt. C. de peti. heredi. l. fin. §. penul. in fi. Alios etiam casus habes notatos i. l. cū actum. ff. de negoc. gestis.

Additio.

actio: si autem in alterius potestatē peruenerit: cum illo incipit actio esse: at si manumissus fuerit directo [a] ipse tenetur ⁊ extinguitur noxe deditio. Ex diuerso quoqꝫ directa actio noxalis esse incipit: naꝫ si liber homo noxiam commiserit: et is seruus tuus esse ceperit (quod quibusdam casib⁹ effici primo libro [b] tradidimus) incipit tecum esse noxalis actio q̄ ante directa fuisset.

Ex delicto serui proprij nulla competit domino actio: etiam si postea alienetur vel manumittatur. Idem in seruo alieno qui efficitur ipsius damnum passi. Itē ex delicto dominū nō datur actio seruo libero facto. hoc dicit Aretinus.

¶ Si seruus domino noxiam commiserit actio nulla nascitur: namqꝫ inter dominum ⁊ eum qui in potestate ei⁹ est: nulla obligatio [c] nasci potest. Ideo et si in alienam potestatem seruus peruenerit: aut manumissus fuerit: neqꝫ cū ipso [d] neqꝫ cum eo cuius nunc in potestate [e] sit agi potest. Unde si alienus seruus noxiam tibi commiserit: ⁊ is postea in potestate tua esse cepit [f] interdicitur [g] actio quia ī eum casum deducta sit in quo consistere non potuit [h].

b ¶ Primo libro. vt. s. de iure perso. §. penulti.

c ¶ Obligatio. scilicet ciuilis: sꝫ naturalis sic. vt. s. de fideiussori. §. j. Accursius florentinus legū doctor acutissimus.

d ¶ Cum ipso. manumisso: vt hic. ⁊. C. eo. l. j. in fine. Accursius.

e ¶ In potestate. cū alienatus est: ⁊ facit. ff. de pec. ⁊ ancillaruꝫ. §. sed si alieno. Accursi⁹ florentin⁹ legum doctor acutissimus.

f ¶ Esse cepit. ante litem contestatam. nam post liteꝫ cōtestataꝫ nō intercidit: vt. ff. eodem. l. si alien⁹ seruus. ⁊ est ratio: q2 iputatur ei quarē alienauerit: vt. ff. eod. quemadmodum. i princi.

g ¶ Interdicitur facit. ff. de mino. l. verum. in fi. i. respon. ⁊. ff. de lega. j. legatarius. in fine.

h ¶ Non potuit. scilicet noxalis actio. Et nota rem impediri si deducitur in eum casum a quo incipere non potest. argumen. s. de legatis. §. econtrario.

Ideoq licet exierit de tua potestate: agere non potest[a]. Quemadmodum si dñs in seruũ suũ aliquid cõmiserit: nec si manumissus aut alienatus fuerit seruus vllam actionẽ cõtra dñm habere potest.

¶ Olim pater pro delicto filij siue filie noxaliter tenebatur sicut pro seruo: hodie vero nullatenus. Sed ipse filiusfamilias ex delicto suo: vt quilibet alius poterit cõueniri. hoc dicit Accur.

¶ Sed & veteres quidem hoc in filijsfa. masculis & feminis admisere[b]. Non aũt hominũ cõuersatio huiusmodi asperitatem recte respuẽdã esse existimauit[c]: et ab vsu cõmuni hoc penitus recessit: quis enim patiatur filiũ suũ & maxime filiam in noxiã alij dari: vt pene[d] p corpus pater magis q filius pericliteẽ: cũ in filiabus etiam pudicitie fauor hoc bene excludit. Et io placuit in seruos[e] tantũmodo noxales actiões esse pponẽdas cũ apud veteres legũ cõmẽtatores inuenim⁹ sepi⁹ dictũ ipsos filiosfamilias[f] p suis delictis posse conueniri[g].

Filius olim p noxa dabatur: et a pře licite occidebatur.

pene est aduerbium & nomẽ.

a ¶ Non pot. argu. ff. de capti. et postlimi. reuer. l. ij. § j. al's de capi. diminu. l. ij. § ei qui. Accursius.

b ¶ Admisere. iure veteri dabatur filius p noxa vt seruus: vt hic. Itez occidebatur licite a patre: sicut seruus a domino: sed hodie nõ sic: vt. s. de his q sunt sui vel alieni iur. § ij. et. ff. de lib. & posthumis. l. in suis. in fine. & C. de pa. pote. l. finali. Accursius.

c ¶ Existimauit. vt hic & C. de fur. & seruo corru. l. apud antiquos. in fi. Accur.

d ¶ Pene. i. fere: vel pene noxaliter. scz p corpore pene: & tunc dipthongatur: quasi dicat: p corpus filij patientis penam. Accursius.

e ¶ In seruos. id est ppter suos. Accursius.

f ¶ Filiosfamilias. nõ etiã patres vt filiusfamilias iudex litem suam fecerit male iudicãdo: vt. ff. de iudi. si filius. vel si damnũ alicui dederit proijciendo eo separatim habitante a pře: vt. s. de obli. ex quasi deli. § si filiusfa. & ff. de his q deiece. vel effu. l. j. § si filiusfamilias. & de his legibus dicit hic cũ dicit antiquos cõmentarios. Accursius.

g ¶ Conueniri. scz directo: vt. ff. de noxali. & l. seque. quibus filijs cõdẽnatis dat in patrem actio in factũ de re iudi. in peculium: vt ff. eo. l. sed & si condẽnat. & ff. de pecu. l. iij. § itẽ scribit. Sz qd si iudiciuz filius accipere noluit: imo cõtumaciter nõ venit: an mitti actor dz i possessionem peculij pfectitij. Videt q non: qz ex delicto non debet conueniri pater: vt hic dicitur. Econtra videtur q sic: quia al's dicit lex q potest cedere bonis in peculio tali: vt. C. qui bonis cedere possunt. cum & filij. in eo q dicit vel a patre &c. Sed huic verbo rñ. Aldricus q dicta. l. cũ & filij. loquitur de castrensi vel de eo quod habet a patre sibi eunti in castra donatum: quod etiam castrense dicit vt. C. fami. her. si filius.

¶ Si q̃drupes pauperië fecisse dicat. ¶ De maleficijs seruorum dictum est: nunc de maleficijs irrationabilium animaliũ. nam aut dãnuz dat hõ liber: ꝛ tũc locũ hʒ titu. ff. ad. l. ꝑ to. aut seruus et tũc locum hʒ ff. titulꝫ. j. ꝑ to. aut aliud animal: ꝛ tũc locum habet hic titu. Accur. — Continuatio.

Animalium. ¶ Totus iste titu. diuidit̃ in duas ptes. Prio quando actio de pauperie locum habet vel non. Secundo loquitur quando habet locum actio de edilitio edicto vel nõ. secunda ibi. Hec autem. vel ibi. Ceterum. — Diuisio.

¶ Si q̃drupes pauperië fecisse dicat.

¶ Pro dãno per quadrupedem mansuetam dato actio noxalis directa cõtra dominum datur: cũ animal contra naturaz sui generis damnuz dederit. h. d. Are.

Animalium[a] nomine q̃ ratiõe carent: si qua lasciuia[b] aut feruore[c] aut feritate[d] pauperiem fecerint: noxalis actio[e] lege. xij. ta. prodita[f] est. Que animalia si noxe dedantur: proficiunt reo ad liberationem: quia ita lege. xij. tab. scriptas est: vt puta si equus calcitrosus calce ꝑcusserit: aut bos cornupetere solit⁹[h] cornupetierit. ¶ Hec aũt actio in his q̃ ↄ̃ feritate pauperiem fecerint: noxalis actio lege. xij. ta. prodita est.

f ¶ Prodicta est. id est adinuenta.

g ¶ Scripta est. vt. ff. ti. j. §. sunt autem. ꝛ. ff. eo. l. j. in princi.

h ¶ Solit⁹. subaudi in vtroq; exẽplo. nam etiam idem est: ꝛ si non sit solitus: vt in princi. huius titu. [vij] vij.

Additio. Hoc verũ si fera nocens non euasit que habebat consuetudinem redeũdi: al's si euasit nec vtili nec directa tenet̃ dominus etiaꝫ si postea redierit. argu. l. que res. §. aream. ff. de solutionibus. Angelus.

a ¶ Animalium. scilicet quadrupedum: vt. ff. e. l. j. in prin. sed nomine damni dati a bipede vtilis locũ habet: vt. ff. eo. l. pe.

b ¶ Lasciuia. i. luxuria: ꝛ tunc dic aut pro id est: vt ponat pro eodem. vel dic facilitate: vt facit pupillus.

c ¶ Aut feruore. id est amore: vt si equus tuus ad equam meam adiret et ostium meum fregerit. Et dicitur feruor: quia calefacit amor: vt in auth. qui. mo. natu. ef. le. §. illud. colla. vj.

d ¶ Feritate. i. crudelitate. s. sua non sui generis natura. vt. j. §. pri.

e ¶ Actio. que vocatur in factum: vel simpliciter de pauperie.

i ¶ Contra naturam. i. consuetudinem illius generis animalis: licet sit sua ↄsuctudo: vt. ff. primo. §. naꝫ maior pars equorũ nõ pessundat: ꝛ maior pars boũ nõ cornupetit: q̃ equi ꝛ boues dicunt̃ mãsueti: ꝛ mamueta dicunt̃ q̃ gregatim pascunt̃. vnde ẜm hoc canis nõ est in nũero ferarũ nec mãsuetarũ. nam maior pars canũ nõ mordet: ꝛ maior pars nõ gregatim pascit̃: sed videt̃ etiaꝫ ꝙ i his feris locũ habeat hec actio: vt. j. eod. §. fina. q̃ est ↄtra Solu. vtilis vt ibi locum habet: directa non: vt hic. et. ff. eadem. l. j. §. in bestijs. Accursus. — Equi ꝛ boues sũt mãsueti. Canes aliq̃ nõ mordẽt.

Hoc veruꝫ si fera nocẽs non euasit que habebat consuetudinem redeundi: al's si euasit nec vtili nec directa tenetur dominus — Additio.

naturam mouentur locum habet.[h] Ceterum si genitalis[a] sit feritas[b] cessat actio[c]. deniq3 si vrsus fugerit a domino et sic nocuit: nō potest quōdam domin9 cōueniri. quia desijt dominus esse vbi[d] fera euasit[e]. Pauperies[f] autem est damnum sine iniuria faciētis datu3. Nec enim potest animal iniuria3 fecisse dici quod sensu caret[g]. hec[h] quidē ad noxale3 pertinēt actionem.

Si quadrupes nō mansueta iuxta naturam sui generis dānum dederit in liberum corpus non occidendo dominus ex edilitio edicto arbitrio iudicis condemnatur in aliis rebus in duplum: vel noxalis actio his duobus casibus cōtra dominum dirigitur et penales actiones pro eodem facto concurrentes non perimunt se cōcursu. hoc dicit. Accursius.

Ceterum sciendū est edilitio edicto[i] prohiberi nos canē: verre3: aprum: vrsu3: leonem[k] ibi habere qua vulgo iter fit: et si aduersus ea factu3 erit et nocitum[l] libero homini esse dicatur: q bonu3 et equū iudici videtur: tanti dominus condemnetur[m]. Ceterarū vero rerum quanti damnum datu3 sit dupli. Preter has[n] autem edilitias actiones: et

etiam si postea redierit. argu.l.qui res.§.aream.ff.de solutio. Ange.

a Si genitalis. id est si a genere habeat q sit fera.

b Feritas. i. crudelitas.

c Actio. scilicet directa.

d Ubi id est postq̄.

e Euasit. vt.s.de rerum diuisione.§.fere.

f Pauperies. mirabilis est hec expositio et legalis: nō sic forte dicta qr pauperiē aliquā facit: sicut et dānum diminutio vel de pditio patrimonij dicitur: vt.ff.de dā. infec.l.iij.

g Sensu caret. qn̄q3 tamē res inanimata iniuriā facere dicitur improprie: vt.ff. commo.l.si vt certo.§.plane si commodaui.

h Hec. scilicet supradicta duo: et q nomine fere bestie non agatur hec actione: et q nomine mansuete noxaliter tm̄ agatur: vt.s. proxi.

§.et in principio tituli.

i Edicto. posito. ff.de edil.edicto.l.hi enim nouerunt.§.deinde.et l.sequenti.

k Leonem. item lupum: pantheram: et generaliter omne animal quod debeat nocere siue solutum siue ligatū: ita tamen q damnū nihilominus facere possit: vt.ff.de e.dil.hi eīn. et.l. generaliter. et l. sequen.

l Et nocitu3. in corpe ita q non sit mortuus: als.cc.solidi debēt: vt.ff.de edil.q̄ vulgo.ij.respon.

m Cōdēnet. rōne dformitatis non habita: sz ipēsaz tm̄ in curatiōe factaz: et opaz amissaz et amittēdarū: vt.ff.e.l.ex hac. Item cōdēnat i duplū occasiōe dāni dati i alijs reb9 ex hoc edicto: vt hic.et.ff.d edil.edic.q̄ vulgo.ij.respō.l fi. Acc.

n Preter has. i.pter hos modos

agendi de edil.edic.
a ¶ Habebit.scilicet vtilem: alias cō
tra:vt.s̄.eo.§.hic autez.Accursius.
b ¶ De eadem re.i.ex illo facto et
delicto.

ram tollitur:vt.ff.de fur.si pignore
§.cum furti.et.ff.de cōdic.fur.si p
fure.§.furti.hoc tamen fallit in ca
su:vt nau.caupo.stab.l.idem.§.fi
na,quia ibi conpetebat altera de iu

de pauperie locū habebit [a]. Nunq̄ enim actiones presertim penales de eadem [b] re concurrentes alia aliam consumit [c].

¶ De his per quos agere possumus.

¶ Actiones intentantur per nos et per procuratores nostros quorum vsus olim prohibitus erat: nisi in certis casibus: sed nunc necessarius est: quando principalis agere vel defendere impeditur. hoc dicit. Acc.

Nunc admonendi sumus [d] agere [e] posse quēlibet [f] hoīem aut suo nomi

Actiones plures si cui competant an vna intenta alia tollatur.

c ¶ Cōsumit.hoc ē intelligendum concursu.pceptione enim vna aliaz consumit: et ad euidētiam istarum:dic q quādo cōpetūt plures actiones eidē: et cōtra eūdem:aut omnes penales sunt: aut omnes rei persecutorie:aut alie penales:alie rei persecutorie. primo casu subdistingue:aut omes ex vno delicto:tunc vna tollit aliam perceptione:vt.ff.de priua.deli.l.nunq̄. in prin.nisi in id qd excedit:vt.ff. vi bo.rap.l.j.et.ff.de actio.et oblig.qui seruum.§.respon.et.l.cum ex vno delicto.non autem concursu:vt hic dicitur. Ubi autem ex diuersis factis vna non tollit alteram etiam perceptione:vt.ff.de priua.delic.l. nunq̄.In secundo capite quando omnes sunt rei persecutorie: dic q aut contra eundem dantur: et tunc tollunt adinuicem perceptione nō concursu.vt.ff.loca.si merces.§.culpe.aut contra diuersos: et tunc non tolluntur perceptione.vt.ff.loca.l. locum.§.condemnatio.In tertio casu:scilicet quando alia est penalis: et altera rei persecutoria. Iterum subdistingue:quia aut est penalis originaliter:tunc neutra per alte-ram tollitur:vt.ff.de fur.si pignore (see above) re communi: altera d iure speciali: aut est originaliter penalis: et tunc vna per alterā tollitur:vt ff.qd metus causa l.metum §.licet.Si milez glosaz habes ff.nau.caupo.stabula.l.idem ait.§. fina.et in.l.nunq̄ actiones.ff.de regu.iur.in cuius regule tenor ponitur hic in fine tex.

Adnotatio.

¶ De his per quos agere possumus.

Continuatio.

¶ Quia de actionibus diximus: videamus per quos exerceantur:et in hoc incipit. Nunc admonendi etc.

Nunc admonendi su.etc. ¶ Totus iste titulus diuiditur in tres partes. Primo ponit vnum dictum bimembre. Secundo vnum membrum assumit et declarat tam de iure antiquo q̄ hodierno. Tertio declarat quid est procurator et tutor. Secunda ibi. Alieno veluti. Tertia ibi. Procurator.

Diuisio.

d ¶ Admonēdi sumus.i.admonemus.
e ¶ Agere.scilicet hodie.
f ¶ Quemlibet. scilicet idoneum [viij] propter seruum qui nec suo nec alieno nomine admittitur:vt C.de iudi.l.seruus. Item propter pupillum:vt.C.qui legi.perso.ha. per totum.

Additio. Et sic ex hac glo. no. q lex generaliter loquens recipit restitutionem ex habilitate siue idoneitate: vt. l. gradati. §. et si. ff. de mu. et ho.
a ¶ Cuz. id est quis.
b ¶ Eorum nomine. scilicet si quis faceret furtum captiuis vel rei publice causa absentibus.
c ¶ Qui. scilicet pupilli.
d ¶ Cuius. id est alicuius. quasi dicat. procurator potest accipere nomine eorum qui sunt in tutela captiuorum et rei publice causa absentium.
e ¶ Impedimento. scilicet quid si nullum sit impedimentum? Respon. idem: vt. ff. de procura. l. j. §. vsus.

ne aut alieno. ¶ Alieno veluti procuratorio: tutorio: curatorio: cum[a] olim in vsu fuisset alterius nomine agere non posse: nisi pro populo: pro libertate: pro tutela. Preterea lege hostilia permissum est furti agere eorum [b] nomine qui[c] apud hostes essent aut rei publice causa abessent: qui ve in eorum cuius[d] tutela essent. Et quia hoc non minimam incommoditatem habebat quod alieno nomine: neque agere: neque excipere actionem licebat. ceperunt homines per procuratores litigare. Nam et morbus et etas et necessaria peregrinatio. Itemque alie multe cause sepe hominibus impedimento[e] sunt: quominus rem suam ipsi exequi possint.

¶ Procurator constituitur verbis abilibus interpositis etiam aduersario absente et ignorante. h. d. Ang.

¶ Procurator neque certis verbis[f] neque presente aduersario immo plerumque eos ignorantes constituitur: cui cunque[h] enim permiseris

f ¶ Neque certis verbis. immo quibuslibet: aptis tamen ad hoc siue generaliter siue specialiter: in casibus tamen speciale mandatum exigitur: vt in interdicto de libero homine exhibendo: vt. ff. de procuratoribus. l. pomponius. Item si mando alicui quod inueniat maritum filie mee: vt. ff. de ritu nuptiarum. l. generali. Item in causa suspecti tutoris: vt. ff. de procu. l. non solum. §. si. Item quando

Mandatum speciale in multis casibus exigitur.

duos generaliter facto procuratores, nam neuter ab altero exiget rationem: nisi habeat speciale mandatum: vt. ff. de procuratoribus. l. itaque. et. l. qui duos. Item in integrum restitutione petenda: vt ff. de mino. l. illud. §. si talis. [ix] ix.
Additio. Et vigintiquinque casus sunt in quibus requiritur speciale mandatum. vide notabiliter per dominum Angelum de aretio.
g ¶ Eo. scilicet aduersario.
h ¶ Cuicunque. scilicet habili: non militi: vt. ff. de procuratoribus. l. filius. §. veterani. Item non femine: vt. ff. de procuratoribus. feminis. Item non habens imminens impedimentum quare non possit cogi: vt. ff. de procuratoribus. l. neque femina. Item non minor vigintiquinque annis: vt. ff. de procuratoribus. si minor. Item non furiosus: vt. l. mutus. primo respon. Item non accusatus crimine capitali: vt. C. de procuratoribus. l. reum. [j] j.
Additio. Qui omnes prohibentur esse procuratores nisi fuerit lis con-

Procuratorum officium quibusdam est interdictum.

testata. Et est ratio: quia hec exceptio debet opponi ante litem contesta. al's habilitatur persona procuratoris: vt hic per doc. in. l. ita demū. et in. l. exigendum. C. de pcur. ratorum.

¶ De satisdationibus. ¶ Facta mētione procuratorum a quibus satisdatio exigitur: competenter de satisdatione subiungit. Ange. Continuatio.

rem tuaz[a] agere aut defendere[b] is tuus procurator itelligit.

¶ De tutorib' et curatoribus remittit hoc dicit. Aretinus.

¶ Tutores et curatores: quemadmodum constituūtur: primo libro[c] expositum est.

¶ De satisdationibus.

¶ Olim satisdatio in actione reali satisdabat: vt siue suo siue alieno nomine conueniebatur: sed agens reali nullam satisdationem prestabat si suo nomine agebat: secus si procuratorio nomine: quia satisdabat ratam rem dominum habiturum. Agens vero personali ad ea cogebatur ad que agens reali. conuentus vero alieno nomine satisdationē prestabat iudicatum solui: si alieno nomine faciebat. Si vero suo ad nullam satisdationez cogebatur h.d. Aretinus.

Satisdationez modus ali' antiquitati placuit: aliuz nouitas p vsum amplexa est. Olim eniz si in rem agebatur satisdare possessor[d] compellebatur: vt si victus esset: nec rez ipsam restitueret: nec ei litis estimationē: potestas esset petitori aut cum eo[e] agendi: aut cum fideiussoribus[f] eius: que satisdatio appellatur iudicatum solui: vnde autez sic appellabatur: facile est intelligere[g]: nācq stipulatur quis vt soluere sibi quod fuerit iudicatum. Multomagis is q in rem

a ¶ Rem tuaz. ergo et vnam et plures: ergo nunci' et procurator. quod verum est: vt. ff. de p̄cu. l. j. §. j.

b ¶ Defēdere. scilicet mādato interueniēte: al's simpliciter positū hoc verbuz, defensor intelligitur sine mandato: sed procura. cum mandato: vt. ff. de procuratoribus si pcura. §. per contrarium: et facit ad hunc §. ff. familie herciscun. plane. i fi.

c ¶ Primo libro. vt. § q da. tu. pnt. p totū. et legiti. agna. tute. p totū et p alios sequētes titulos vsq ad titulū de satisdatio. tutorū et curatorum.

Satisdationum. divisio ¶ Totus iste titul' diuiditur i tres partes. Primo ponit qd iuris erat olim circa satisdationem in iudi. siue qs agebat nomine suo siue vt procurator. Secundo quid iuris sit hodie. Tertio extendit hanc legem ad omnes prouincias. Secunda ibi. Sed hec hodie. Tertia ibi. Quaz forma m.

d ¶ Possessor scilicet suo nomine conuentus.

e ¶ Cum eo. scilicet reo victo.

f ¶ Cū fideiussorib'. ex fideiussiōe.

g ¶ Facile est intelligere. cum no-

men sit consequens rei: vt. s. de dona. §. est et aliud.

a ¶ Periculū. facit. ff. de procura. non solum. §. item ait. et de iureiurando. nam postea. Accursius.

b ¶ Edicti. scilicet pretoris. quod edictum non habem⁹.

c ¶ His scilicet tutoribus et curatoribus. sed quando hoc? Respon. forte tunc quādo erant testamentarij vel datiui: scilicet per inquisitionem. nam tunc non cauebant de rato: vt s. de satisda. tu. in princi.

d ¶ Remittebatur. scilicet facto. Accursius. florētin⁹.

e ¶ Hec ita erant. hic non debet esse. §. sm̄ Johā. quia et qđ sequitur est de antiquitate.

actione conueniba- tur satisdare cogebatur: si alieno nomine iudicium accipiebat. Ipse autem qui in rem agebat: si suo nomine petebat satisdare non cogebatur: procurator vero si in rem agebat satisdare iubebatur rem ratam dominum habiturum. periculum[a] enim erat ne iterum dominus de eadem re experiretur. ¶ Tutores vero et curatores eodem modo quo et procuratores satisdare debere verba edicti[b] faciebant: sed aliquando his[c] agentis satisdatio remittebatur[d]: hec ita erant[e] si in rem agebatur. Si vero in personam ab actoris quidem parte eadem obtinebāt: que diximus in actione qua in rem agitur[f]. Ab eius vero parte cum quo agitur: si quidem alieno nomine aliquis interueniret: omnimodas[g] satisdaret: quia nemo[h] defensor in aliena re sine satisdatiōe idoneus esse creditur: quod si proprio nomine aliquis iudicium accipiebat in personā iudicatum solui satisdare non cogebatur[i].

¶ Hodie conuētus suo nomine quacunque actione non satisdat iudicatum solui: sed de iudicio sisti: si non possidet immobilia que aliquando est cum fideiussore: aliquando non. hoc dicit Aretinus.

¶ Sed hodie hec aliter obseruantur: siue enim quis in rem actione conuenitur: siue personali suo no

f ¶ Agitur. vt suo nomine agens non caueat: alias caueat rem ratam dominum habiturum. vt. s. eodem §. ipse autem. et §. procurator. Accursius. florentinus.

g ¶ Omnimodo. scilicet siue cū mandato: siue sine mandato.

h ¶ Quia nemo. nota antiquam regulam. que etiam hodie bona est: vt hic. et. j. eodem §. si vero reus. et. ff. de procurato. l. nō videtur. et l. inuitum. §. j. et. l. q̄ proprio. §. qui aliū. Accursius. florētin⁹ legum.

i ¶ Non cogebatur. in hoc solo casu differebat ab actione in rem: licet per multa verba huc vsque inter eas notauerit differentiam.

mine nullam satis|dationem [a] pro litis extimationem [b] dare compellitur; sed pro sua tm̄ persona ꝙ in iudicio ꝑmane|at [c] vsqꝫ ad terminū [d] litis; vel ꝓmittit sue

Satisdare ē promissionē p fideiussores facere.

a Nullam satisdationem. id est nullam promissionem per fideiussores facere. nam satisdatio per fideiussores fit: vt. ff. qui satisda. coguntur. l. j. nam nec defendendo: nec de dolo q̄d absit. nec iudicatum soluere ꝑmittit: que tria continentur sub clausula hac: scilicet iudicatum solui: vt. ff. iudic. sol. l. iudicatum solui. nec vllam aliam: nisi vnam quam subijcit. Sed econtra nunquid actor aliquam facit satisdationem? dic ꝙ si duas. Primo ꝙ litem contestabitur vsqꝫ ad duos menses connumerādos a die libelli porrecti: vt in auten. de excu. ⁊ his §. j. que est aut. C. de lit. contesta. l. libelluꝫ. aliam ꝙ persistet vsqꝫ ad finem: et si victus fuerit iniuste se mouisse litem decimam partem litis nomine expensarum dabit reo: vt in autenti. de litig. §. ad excludēdas collatio. viij. que est in. C. de episco. et clericis. autenti. generaliter. quandoqꝫ tamen he due ex consuetudine non seruantur: nec sunt in vsu. Accursius.

Satisdatio duplex ab actore exigitur.

b Pro litis examinatione. iudicatum solui. Accursius.

Additio.

c In iudicio permaneat. hec satisdatio appellatur iudicio sisti: vt hic patet. et. ff. qui satisda. cog. l. ij. §. pretor ait. in fi. et caue tibi in notanda differentia horum capitulorum. hic enim primo loquitur quādo immobilia non possidet: vt hic. et. ff. qui satisda. coguntur. l. sciendum est.

d Ad terminum. hoc est tempus diffinitiue sententie. Sed nunquid fideiussor tandiu tenetur: scilicet quandiu durat lis. Distingue aut fideiussit in certum tempus: tunc tandiu tenetur et non vltra: vt. C. de fideiussoribus. l. penulti. aut nō: nec in causa publica: nec ī scriptis: et tunc nō tenetur vltra duos menses: vt dicta. l. C. de fideiussorib⁹. dicitur. Et est ratio: quia actor videtur sibi remittere cum promiserit litem se contestaturū vsqꝫ ad duos menses: vt in autenti. de excusa. collatio. vij. §. j. Si autem in causa publica: vel in scriptis tunc perpetuo. vel quod est verius vsqꝫ ad trienium tenetur cum tm̄ duret instantia cause: vt. ff. de iudi. l. properandum. in principio. sed nunquid sub pena fiet hec satisdatio? Repō. nō. nisi conueniatur inter partes: sed interesse tm̄ venit: vt. ff. qui satisdare cogun. l. ij. §. finali. sed si est promissa; est statutum tempus infra quod teneatur fideiussor: siquidem sex mensium est: infra alios sex menses poterit fideiussor moram purgare: si maius non habeat; tamen nisi sex menses. infra quos potest et mora pene purgari: si exhibeatur reus: licet primo exhibitus non fuerit: vt. C. de fideiussoribus. l. antepenultima. Sed quid si possidet immobilia tantum que valent decem et conueniatur in centum: nunquid satisdabit? Respon. sic adminus in eo quod excedit: quia quod iuris est in toto quo ad totum: ideꝫ erit in parte quo ad partem: vt ff. de acquiren. heredita. l. si seruus eius. et dixi in. l. que de tota. ff. de rei vendica.

Fideiussor.

Iudicio sisti q̄diu tenetur.

Trienio durat istā|tia cause.

Satisdatio iudicio sisti an possit fieri sub pena.

promissioni[a] cum iureiurando: quam iuratoriam cautionē[b] vocant: vel nudam promissionem[c] vel satisdationez p qualitate[d] persone[e] sue dare compellitur.

¶ Procurator domini actoris vel quasi satisdat de rato si dubium fuerit de mandato. procurator rei etiam si mādato certo certum extiterit cauet iudicatum solui cū omnibus clausulis oportunis: pro quo reus potest existere fideiussor: que fideiussoria obligatio hypothecariam habere debet annexam: que stipulatio iudicatum solui contra heredem fideiussoris porrigitur: tenetur etiam idem p curator si reus fuerit litem cōtestatus cauere: q tempore ferende sentētie reus in iudicio paratus erit: alias fideiussor p eo intercedens tenebitur p eo quod fuerit mandatum: nisi prouocatio intercedat. hoc dicit Aretinus.

¶ Si autem per p curatorem lis vel infertur vel suscipitur in actoris quidem: persona si non mandatuz[f] actis insinuatum[g] est: vel presens dominus litis in iudicio procuratoris sui personam cō firmauerit[h]: ratam rē dn̄m habiturum[i]

a ¶ promissioni. scilicet vbi possidet immobilia. item propter priuilegiuz: vt. C. de prin. agen. in re. l. fi. libro. xij. de digni. l. quotiens. eodē libro. Item in casu quando nō possidet immobilia: vt. C. vt omnes tā ciui. q̄ crimi. l. j. ibi. iuratorie tm̄ cautioni.

b. ¶ Iuratoriam cautionē. scilicet iudicio sisti.

c ¶ Nudam promissionez. repete dare compellitur: vt yconomus et alij clerici: vt in autē. de sanc. episco. §. si quis autē pro pecuniaria causa. collatio. ix.

d ¶ pro qualitate. vt si sit parēs vel patron⁹ rei vel actoris: vt q2 vocet patronū vel parentē: tūc em̄ quilibet fideiussor p idoneo accipitur: vt. ff. de in ius voca. vt caut. l. j. ij. ⁊ iij. ⁊. ff. qui satisda. coguntur. l. ij. §. ij. ⁊ §. qđ ait ptor. Sed nunqđ hodie indistincte satisdatū est? vt in aut. de exhiben. ⁊ introducen. reis. §. suscepto. que est in. C. de lit. contestatione. aut. auferatur. Respon. illa fm distinctionem huius legis intelligitur. nam posteriores per priores intelliguntur: vt. ff. de legib⁹ ⁊ senatuscōsul. l. sed ⁊ posteriores.

e ¶ Persone. scilicet rei.

f ¶ Mādatum. extra ius factum.

g ¶ Insinuatum. corā iudice demonstratum.

h ¶ Confirmauerit. repete non: nam cōfirmare pōt: ⁊ tunc satisdare nō tenetur: vt. j. proxi. §. alias est in lr̄a: nō.

i ¶ Habiturum. id est qđ dn̄s habebit ratum: ⁊ cōmittitur qn̄ dominus scit ⁊ pōt habere ratū ⁊ non habet: vt. ff. rem ratam haberi. quo enim. ⁊. ff. de solutionibus. l. ratum. vbi dicitur. Ratum autem habere dominus debet cum primum certior factus est. hic tn̄ distingue an sit certū habere

emandatū et tunc non cauet: vt.C. de satisdationibus.l.j.aut certū est ꝙ non habet: ꝛ tūc etiam cum satisdatione nō admittitur: vt.ff.de nego.gest.si pupilli.§.fina.aut dubiū est: ꝛ tunc

procurator a in electione reivtrū actoris an tenea exigat probationem mādati a procuratore an satisdatio recipiat.

Procurator actoris an teneatur cauere de rato.

satisdationem procurator dare compelli tur. Eadem obseruādo: ꝛ si tutor vel curator vel alie tales per sone[a] que alienaruʒ rerum gubernationem receperunt litē quibusdam per aliū inferunt[b]. Si vo ali

re an satisdatio recipiat. ꝛ est pro eo argumen. in autē. de collationib⁹ §.eos. in fine. collatione.ix. Sed ibi non loquitur de procuratore: sʒ de exactore tributorū. Sed Johānes contra. dicit enim in electione procuratoris esse qd duorum istoruʒ facere: velit qꝛ quotiēs ad duo quis alternatiue tenetur eius est electio: vt.s.de actionibus.§.huic.B. autem distinguebat vtrum diceret non habeo mandatum: ꝛ tunc probet mandatū.an dicat dubito ꝛ tūc satisdatio.sed Johānis opinio verior est.prestat etiam aliam cautionem procurator actoris: scilicet de defendendo eū pro quo agit.[ij] vt ff.de procuratoribus. seruum.§.finali.al's denegatur ei actio: vt.ff.d procuratoribus.l.mutus.§.pena.

Additio. Casu quo al's reus velit ipsum reconuenire etiam ex interuallo: vt notat glosa in.l.seruum quoqꝫ.§.finali.cuʒ.l. sequenti.ꝛ ibi Bar.ꝛ docto.C. de procuratoribus. debet tn̄ reus iurare ꝙ non calumniose nec causa differēdi cautionē illam petet: sed vt possit iura sua ꝛ aduocatos puocare: vt hic p docto.

a ¶ Persone.vt sunt partes in bonis filioruʒ: vt.C.de bo. ma.l.j.ꝛ de bo.que libe.l. finali.§.vbi autem. Itē orphanotrophi ꝛ genetrophi: vt.C.de episcopis ꝛ clericis.orphanotrophis. Item iconomi vel actores vel sindici: vt.ff.ꝙ cuiusqꝫ vniuersitatis nomine.l.j.§.quibus.et l.nulli.ꝛ.l.itē.§.j.ꝛ.C.de sacrosan. eccle.l. iubem⁹. circa pn. ibi nulli iconomi ꝛ.C. de episcopis ꝛ cleri cis, oēs q̄ vbiqꝫ.§.hoc nihilominus. Itē apocripharij: vt in auten. quomō oporteat episcopos.§.ꝛ illud. Item magistratus nomine municipij: vt.C. de iuramēto calum.l.ij.§.j.isti eniʒ possunt inferre per alium litem: vt hic subijcit.

rerum gubernationem habentes.

b ¶ Per aliuʒ inferunt. per procuratorem.quod est intelligenduʒ si prius litem contestentur: ꝛ sic litiū domini efficiātur: vt.C.de procura. l.neqꝫ.al's non domini: sed administratores sunt: ꝛ procurator a domino debet cōstitui: vt.ff. de procura. l.j.in principio.[iij] Sed si ipse supradicte persone agunt nūquid de rato cauent: vel de iudicato solui si conueniuntur. Respō.non: vt.C.de administra.tuto.l.tutores debita. ꝛ.l. sancimus.§. defensionem. sed tamen in tutore videtur dicere lex contra.si sit incertuʒ de officio suo: vt.ff.de administratio. tuto.l.vulgo.sed certe ibi non dicit ꝙ debeat de rato cauere.sed ꝙ reus damnuʒ non subibit propterea ꝙ non sit tutor. Sed que est ratio ꝙ procuratores satisdant: sed supradicte persone non? Respon. quia predicte persone quasi dn̄i sunt: vt.ff.pro empt. l.q̄ fundū.§.si tutor.ꝛ.C. de episco. ꝛ cle.l.orphanotrophos. Sed in procuratoribus secus: qꝛ non sunt dn̄i

Tutor an teneatur cauere de rato.

Procuratores satisdāt nō aūt pastres orphanotrophi ꝛc.

Perso[nae] alie[narum] [re]rum

vere: sed ficte vt. ff. de procurato. l. j. in principio. iij.

Additio. Idem no. glo. in. l. j. C. de bonis ma. Sed doctores ibi tenent contrarium in patre vt possit pcurator cōstituere ante litem contesta. cum ibi administret ad modū sui vt habeat vsumfructum. Accursius.

ita proprie accipit hoc verbū pot.

quis conuenitur: si quidem presens[a] pcuratorem dare paratus est potest[b] vel ipse in iudicium venire: et sui procuratoris personam per iudicatū solui satisdationem solēni stipulatione firmare vel extra iudicium satisdationez exponere[c] per quam ipse sui pcuratoris fideiussor existat pro omibus iudicatum solui satisdatōis clausulis[d] vbi de hypotheca suarum rerum conuenire compellitur[e]: siue in iudicio pmiserit siue extra iudiciū cauerit vt tam ipse quam heredes eius[f] obligentur. Alia insup cautela vel satisdatiōe proter personā ipsius[g] exponenda[h] quod tempore sentētie recitande in iudiciū veniat[i]: vel si non venerit omnia dabit fideiussor[k] que in condemnatione continentur[l] nisi fuerit pvocatum.

a Presens. presentez accipe etiam si sit i hortis vel incontinentibus edificijs vt. ff. de pcuratoribus. l. presens. et. l. qui in foro. et. l. ideo. Accursius florentinus.

b Potest. id est debet sm quosdā dicunt enim quod si dominus est presens ipse tantum fideiubere debet pro procuratore suo. si autē absens est pcu. potest et debet fideiussores suos dare. et facit pro eis. ff. iudi. sol ui. si ad defendendum. ff. de procu. l. qui in proprio. in principio. vel dici potest quod si dominus est presens: tamen potest procurator dare fideiussores: cum etiam sine mandato quilibet possit alium defendere. C. de satisdationibus. l. j. et. C. de pcuratoribus. l. exigendi. et etiam inuitum: vt. ff. de solutio. l. solutionem et

c Exponere. actori vel notario scribenti procurationem. ex cuius stipulatione queritur actori vtilis actio: vt. ff. rem pupilli saluam fore l. non quasi. Accursius florentinus.

Defendit dñs etiaz sine man dato.

d Clausulis. que clausule tres sunt. scilicet de defendendo reo. et de dolo quod absit: et quod sonat ipm vbū. vt. ff. iudi. sol. l. iudicatū. sol. et hic dicitur.

Iudicatum solui tres clausulas hz.

e Cōpellitur. p iudicem. Accursius florētinus. legum doctor acutissimus.

f Heredes eius. nam habet naturam hec stipulatio: vt ad heredes transeat sicut illa iudicio sisti: vt. ff. si quis cau. l. si eum. § iniuriarum.

g Ipsius scilicet rei. Accursius florentinus legum doctor.

h Exponenda a procuratore.

i Veniat. scilicet reus qui litem prius contestatus est suo nomine.

k Fideiussor. datus nunc a pcuratore.

l Continentur. ergo debet condemnare procurator presens.

¶ Aliene litis defensor nemo legitimus censetur nisi satisdet siue habeat mādatū siue non. Et procurator interueniēs etiā post litem contestatam: tenetur satisdare. h.d. Aretinus.

¶ Si vero reus presto[a] ex quacunq; causa non fuerit: ⁊ alius velit defensionez eius subire (nulla differētia inter actiōes in rem vel personales introducēda) potest hoc facere: ita tamē vt satisdationem[b] iudicatum solui pro litis ēstet extimatione: nemo[c] enim (sm veterem regulam vt iam dictuz[d] est) aliene rei sine satisdatione defensor idoneus intelligitur.

¶ Experiētia est rerum magistra. hoc dicit aretinus.

¶ Que omnia apertius ⁊ perfectissime a quotidiano iudiciorum vsu in ipsis rerum documentis apparent.

¶ Omnes ciuitates debent sequi consuetudinez ciuitatis romane. hoc dicit Aretinus.

¶. Quam formam non solum in hac regia[e] vrbe: sed etiam in omnibus nostris prouinciis (si ppter imperitiam forte aliter celebratur) obtinere censemus: cū necesse est omnes prouincias caput[f] oīm nostrarum ciuitatū id est hanc regiā vrbem eiusq; obseruātiam sequi.

a ¶ Presto. scilicet post litem contesta. contra reum.

b Satisdationem. nota ꝙ siue interueniat procura. ante litem cō testa. vt. s. eodem. §. si vero. debet satisdare: siue postea vt hic. et C. de consor. eius li. l. j. nec obstat q̄d dicitur ꝙ debet fieri ante litez contestatam: vt. ff. de procuratoribus l. pomponius. §. ratihabitionis. quia ibi interuenit pcurator ante litez cōtestatam. vbi autem postea interuenit: ⁊ postea satisdat. vt dictuz est.

procurator rei siue interueniat añ litē contestatā. siue p⁹ tenet satisdare

c ¶ Nemo: scilicz procurator: vt. ff. de pcuratoribus. q̄ ppo. §. ij.

g ¶ Sequi [iiij] immo non videtur inspiciendum quod ibi fiat: sed quod fieri debet: vt. ff. de officio pre. l. sed licet. que est contra. sed est intelligenda quando ex certa scientia est consuetudo vel lex. nō per errorē vt ibi. ⁊ facit ad hāc ff. de legi. ⁊ sena. cō. l. de quibus. iiij. [illegible] Hoc verū quando lex tollit consuetudinez: als vna queq; ciuitas abundat i sensu suo: ⁊ sic obseruare debz suam consuetudinē ⁊ ex generali principis pmissu inducere potest particulares cōsuetudines: etiam contra leges quib⁹ stari debet: vt habetur in. §. ex non scripto. s. de iure naturali gentium ⁊ ciuili. Angelus aretinus legum doctor excellentissimus.

d ¶ Dictum est. s. §. ab ei⁹.

e ¶ Regia vrbe. scilicet constantinopolis. vel dic de veteri Roma.

f ¶ Caput. C. de veteri iure enucle. l. j. §. nulla. ⁊ §. sed ⁊ si que leges.

¶ De perpetuis ꝛ temporalibus actionibus ꝛ que ad heredes ꝛ in heredes transeunt. ¶ Quia de actionibus est dictū ꝛ q̄dam sunt ꝑpetue ꝛ q̄dam nō: ideo de his ponit: vt. j. eo. §. non aūt. Accu. Sed melius resideret ista rubrica immediate post titu. de actio. q: ꝯtinuatur a remotis nimium, cū nō sumus in pri. lib. Hoc loco ¶ Totus iste tit. diuidit tres partes. Primo ponit regulam ꝛ exceptionē scilicet que actiones sunt perpetue. Secundo ponit regulam ꝛ exceptionem scȝ que actōes sunt transitorie ad heredes. Tertio ponit nouū casum. secunda ibi. Non autem oēs. Tertia ibi. Supest.

Conti-nuatio.

diuisio.

ex lege que datur ex constitutionibus quibuslibet post. l. xij. tabularum constitutis: vt. ff. de cōdi. ex le. l. vnica. ꝛ. ff. ad. l. iuliã de adul. q̄d autē ex his. C. de dona. l. si quis argentū §. fina. ꝛ. ž. d actionib' §. tripli. vel ex q̄cunq; alia parte iuris: vt plebiscito: vt patet i. l. aquilia vt ž. ad. l. aquiliã. §. ceterum. ꝛ ff. ad. l. aquil. l. j. Nam q̄nq; sunt ꝑtes iuris p̄ter p̄torium: vt. ž. de iure natu. §. constat. ꝛ totum est ius ciuile: vt. ff. de iusti. ꝛ iure. l. ius autem. ꝛ actiones ex eo descendentes sunt perpetue: vt hic dicit: id est sine prefinitione temporis ꝑm āntiqua tempora. Sed sacre cōstitutiones in personalibus metas imposuerunt. xxx. annorum: vt C. de prescriptiōibus. xxx. vel. xl. annorum. l. sicut. ꝛ. l. omnes. ꝛ. C. quibus non obijcitur lo. tempo. prescriptio. l. neq; vnū. ꝛ. C. de annali exceptio. l. j. ꝛ de consti. pe. l. ij. In realibus autem imponitur meta per cōstitutiōes in rebus mobilibus triū annorum in immobilibus decē annis inter presentes. xx. inter absentes: ꝛ hoc quādo titulū habet possessor. alīs. xxx. ānis: vt. C. de vsuca. transfor. l. j. ꝛ. ž. de vsuca. §. j. [v] In hypothecharia etiā q̄ est in rem

Actōes ex quin q; ꝑtib' iuris d scēdentes sūt ciuiles ꝛ perpetue

Actōes ꝑsonales. xxx. annis durant Actōes reales quanto tpe durant.

¶ De perpetuis et temporalibus actionibus. Et que ad heredes et in heredes transeunt.

¶ Actiones ciuiles tam reales q̄ personales sunt perpetue. Pretorie vo penales regulariter durāt anno q̄d fallit in actione furti manifesti q̄ ꝑpetua est. Pretorie vo rei ꝑsecutorie perpetue sunt. h. d. Are.

Hoc loco[a] admonendi sum' eas quidem actiōes que ex lege senatus ve consulto[b] siue ex sacris constitutionibus ꝑficiscūtur perpetuo. solere antiquitus cōpetere: donec sacre cōstitutiones tam in rem q̄ in personā actionibus certos fines dederunt.

a ¶ Hoc loco. que ex. l. xij. tab. vt fami. hercis. vt. ff. fami. hercis. l. j. Item noxalis de pauperie: vt. ž. si quadru. pau. fecis. dicatur. in prin. ꝛ. ff. si qua pau. fe. di. l. j. in princi. Accursius florentinus.

b ¶ Senatusve consulto. vt heredi. peti. vt. ff. de peti. here. item veniunt. §. pridie. ꝛ. C. de peti. here. l. fin. in prin. Item si quis clauū de naui abstulerit cuius causa tota nauis perijt: vt. ff. de incen. rui. nau. l. ij. §. senatus. Accursius florentinus.

c ¶ Constitutionibus. vt condicto

Condictio ex lege.

Eas^a vero q̄ ex ppria pretoris iurisdictōe pendent: plerunq̧^b intra annuz^c viuere. nam et ipsius pretoris intra annuz erat imperium. Aliquando^d tamē & in perpetuum extendūtur. id est vsq̧ ad finem ex constitutionibus^e introductū. q̄les sunt he quas bonorū possessori^f ceteris qui

certa statuunt tpa.vel.x.vel.xx.vel xxx.vel.xl.annis vt.C.si aduer.cre. l.diuturnū.& C.de p̄scrip.xxx.annorū.l.cū notissimi..& de anna.excep. l..j.Sed qū̄o erat ppetua rei vendicatio fm ātiqua tēpora: imo tēpalissima: vt.§. de vsuca. in princi. Rū. q̄ hic dicit q̄ erant ppetue: scz psonales. Sed meta imponitur taz in realibus q̄ in personalibus. Itē caue tibi: q̄ due psonales sunt ciuiles que durāt p annū tm̄. vna iniuriarū q̄ descendit ex.l.cornelia: vt.C.de iniurijs.si nō cōuitij. Alia q̄ dat ex.l. iulia.repetūda.vt.ff.ad.l. iulia.repetun.l.ij. v.

Actōes due sūt psonales cui les que tm̄ p annum durant.

Additio. Et no.q̄ vltra titulū req̄ritur etiā possessio.nam sine possessiōe nō inchoat vsucapio.l.sine possione.ff.de vsuca.lz aliqñ inchoata trahat ad finē: vt.l.ceptā.vt.ff. de vsuca.cōiuncta.l.j.§.sceuola.& ff.si quis te.l.esse iussus fue.

a ¶ Eas.s.penales:& tūc nō est necesse plerunq̧: vel si habes plerūq̧ expone:vt.j. Accursius.

b ¶ Plerūq̧.hoc dic pp̄ter pretorias rei psecutorias q̄ ppetue sunt nisi in rescissoria q̄ ānalis est. [vj] quia contra ius ciuile dat: vt.ff. de act.& obliga.l.in honorarijs.&.§.d actio.§.rusus.&.j.eo.§.item.nisi in redibitorijs q̄ dātur ad tēpus licet rei sint persecutorie:vt.ff. de edilitio edicto.sciendum.§.fi.q̄ dat contra id quod cōuenernnt contrahentes. Item fallit dicta regula.ff. q̄d fal.tu.l.huius actio.§. has actiōes

Pretorie rei psecuto rie sunt ppetue.

& que in frau.cre.l. ait pretor.§.annuus.C. de dolo.l.fina.&.ff. de eo p quem factum est.l.j.§. penul. [vij] si autem sunt penales pretorie locū habet quod hic dicitur: vt sint annales:siue sint penales ex vtra q̧ p te:siue ex altera tm̄: vt. ff.de calū. l.j.& de in ius voc.l. penl. & ff. de ali. iu. mu.l.vel post annū. Accur. vj.

Pretorie pēales sūt ānales

Additio. Qd est verum si lesio durat tanto tempore:al's si quadriennio ista durabit tanto tempore: vt no. Barto.in.l.ab hostibus.§.fina. ff.ex quibus cau. ma. de quo.§. de actionibus.§.rursus. vij.

Additio. Sed fm Angeluz.illa est penalis ex vna parte tm̄.& ideo nō videtur bene excipi. sz Bar. in.d.l. in honorarijs cōcludit q̄ omnes rei psecutorie ex vtraq̧ parte sunt perpetue: vt hic.& dicta.l. in honorarijs. Ex parte autem actoris rei persecutorie:& ex parte rei penales finiuntur anno.

c ¶ Intra annum.scz vtilem.nam de talib^9 annis pretores loquebātur:vt patet.ff.de vi & vi arma.l.j.§. annus.&.ff.de edilitio edicto.l.sciēdum.§.finali.nisi in casu vbi est inutilis ad sui principium: sed continuus ad sui pcessum:vt.ff.de calū. annus.

d ¶ Aliquando.ecce quare dicit plerunq̧.

e ¶ Constitutionibus.de quibus dixit.§.eo.in prin.

f ¶ Bonorum possessori.id est cuilibet possessori qui vult succedere

iure pretorio qui habet here. peti. bono. possessio. de qua habes. ff. de bono. possessio. heredi. peti. per totum. Accursius.

a ¶ Heredis loco sunt. vt quibus restituta ẽ hereditas per fideicõmissum q̃bus datur heredi. peti. fideicõmissaria. de qua habes. ff. de fideicommis. heredi. peti. p totum. Et he due sũt rei psecutorie. Accursius.

b ¶ Proficiscatur. no. actionem furti manifesti esse pretoriam: sed nõ manifesti est ciuilis: vt. s. de noxalibus. §. sunt autem.

c ¶ Existimauit. s. pretor. et idẽ in qualibet penali in eo quod peruenit ad delinquẽtem: vt. ff. de vi et vi ar. l. j. in prin. et. ff. de dolo. l. sabin⁹.

d ¶ Non aũt. hic ponit diuisionẽ nam alie sunt trãsitorie: alie non: sed superior fuit q alie erant perpetue: alie non: vt. s. eo. in prin.

e ¶ Ipso iure. scz ciuili.

f ¶ Dari solent. scz iure pretorio.

g ¶ Ex maleficijs. scz priuatis: vt in exẽplis subaudi vel q̃si maleficijs: vt. s. de ob. q̃ ex quasi delic. §. fi. quid in publicis de quibus tractatur. s. de publi. iudi. Respon. idem et plus: quia etiam lit. contest. non transeunt cõtra heredes: vt. ff. de accu. l. ex iudeorum. nisi in quinq casibus. primus est. l. iulia. maiestatis. in duob⁹ capitulis tm̃ eius legis: vt. ff. ad. l. iuli. maie. l. fi. secũdus ẽ crimen heresis vt. C. d aposta. l. ij. et. l. apostatarũ in fine. tertius ẽ crimen repetundarũ. quart⁹ de residuis. quint⁹ peculat⁹ crimen vt. ff. ad. l. iuli. pecu. l. fi.

casibus trãseũt in heredes.

heredis[a] loco sũt accõmodat. Furti qz manifesti actio q̃uis ex ipsius pretoris iurisdictione pficiscatur[b]: tamen perpetuo datur. absurdũ enim esse existimauit[c] anno eã terminari.

¶ Penales actiões pretorie vel ciuiles contra heredem non dantur: nisi lis cõtra defunctos fuerit cõtestata heredi vero competũt: excepta actione iniuriarum et similibus. Ex cõtra eis vo competũt ꝯ heredes pter actionem de dolo: nisi aliquid ad eos puenerit. h. d. Aretinus.

Actionũ duplex species.

¶ Non autem[d] oẽs actiões que i aliquẽ aut ipo[e] iure competũt aut a pretore dãtur: et i heredẽ eque competunt: aut dari solent[f]. Est enim certissima iuris regula ex maleficijs[g] penales actiones in heredem rei non cõpetere[h]: veluti furti: vi bonorum raptorum: iniuriarũ: dãni iniurie[i]. Sz

Actiões ex maleficio in duobus casibus trãseũt in heredes.

h ¶ Nõ competere. nisi lis fuerit contest. vt s. eodem. §. penales. et. ff. de accu. ex iudiciorum. in fine. item nisi aliqd ad heredem peruenerit: tunc enim tenetur vt. ff. de calũ. in heredem. et ff. quod metus causa. videamus. in duobus tamen casibus est contra: vt in actione vi bo. rap. que nõ dat in heredem: lz ad heredem aliquid peruenerit: sz furtiua dat cõdictio vt. ff. vi bo. rap. l. ij. §. fi. Itẽ in interdicto vnde vi que non datur in heredem: sed in factum actio: vt. ff. de vi et vi ar. l. ij. §. fina.

i ¶ Damni iniurie. id est legis aquilie actio.

Judicia publica in q̃nq

ꝯtractũ

a ¶ Sed heredibus.i. heredibus eorum qui passi sunt hec maleficia.

Iniuriarum actio non datur heredi nõ ne duplici.

b ¶ Iniuriarum actiõe. nam hec non datur heredi nisi lis cõtestetur hoc ideo: quia non est in bonis nostris' ante lit. cõtest. vt.ff.de iniur.l.iniuriarum.§.iij.in pñc. et.l.interest. Et est alia ratio: quia nihil mihi de patrimonio adest: vt.ff.d col.bo.cũ emãcipati.§.emancipatus. Sunt et alie similes ei: vt subijcit in quibus nec actori aliquid de patrimonio abest nec reo aliquid adest. vnde idem iuris et quod et in ista: vt ẽ actio in factum: que datur contra libertuz vocantem patronum in ius sine venia in.l.aureis.vel filium vocantẽ patrem: vt.j.de pena.teme.liti.§.finali.et.ff.de in ius vocan.l.penultima. Item in popularibus actionibus: vt si quis habeat positũ vel suspensuz vt.ff.de his q̃ deie.vel effu.l.si vo.§.que autem. Quidaz dicũt idem de actione in factum de calũniatoribus: vt.ff.de calumnia.l.hec actio. Sed certe ibi alia est ratio qr habet condictionem ob turpẽ causam: vt ibi dicitur. Item quia abest ibi aliquid actori: et adest aliq̃d reo non est similis supradictis. Accursius florentinus.

Iniuriarum actio aliq̃s hz similes cõuenientes.

heredib9[a] huiusmodi actiones competunt nec denegantur: excepta iniuriarum actiõe[b] et si qua alia similis inueniatur[c]. Aliquando tamen etiam[d] ex contractu actio[e] ꝯ heredẽ nõ cõpetit veluti

c ¶ Inueniatur. hic continuatur ille.§.qui est.j.penales. Accursi9.

d ¶ Etiam ex contractu.non solũ ex delicto. Accursius.

Dolus aliq̃n dat cãz ꝯtrui aliq̃n incidit in

e ¶ Actio.scz de dolo nata ꝓpter dolum adhibitum in contrahendo Nam si dedit dolus causam ꝯtractui non agit actione ex eo contractu cũ nullus sit: sed de dolo: vt hic. et.ff.de dolo.l.eleganter.in principio.si enim esset incidens ageretur actione ex eo contractu vt purgaretur dolus: vt.ff.de actio. et obligatio.l.ex contractibus.et.ff.de actio. emptio.l.iulia.§.si venditor. et daretur in heredes: vt.ff.de actionibus.et obligationibus'.l.ex contractibus. Uel pone casum q̄ dolus fuit incidens vel superueniens et remaneret contractus et non agitur contra heredem nisi peruenerit aliq̃d ad eum: vt in actione depositi que datur in duplum contra eũ qui dolum commisit in deposito causa tumultus vel incendij vel ruine vel nau.sed in heredem non datur in duplũ ex dolo defuncti: licet in simplum detur: vt.ff.de po.l.j.§.j. Itez qualis est actio in factum que datur contra agri mensorem: non autem aduersus heredem.vt.ff.si mensor falso modo dixerit.l.iij.§.pe. Idem in actione ex stipulatu iudicio sisti in eo qui erat conuentus iniurie: vt.ff.si quis cau.si eum.§.qui iniuriarum. Idem est in actione tributoria: vt.ff.de tributo.l.illud.§.finali. Et de his casibus loquitur hic.§.cum dicit ex contractu in heredem non dari quandoq: al's autem ex contractu agitur contra heredem etiam de dolo defuncti regulariter: vt.ff.de actionibus et obligatio.l.ex contractu.et l.ex depositi.que sunt huic contrarie. Et hanc specialitatem si velis tenere primam opinionem denotat hec littera cum dicit. aliquando tamen et c. Accursius florentin9

Actio depositi dat in duplũ in q̃ttuor casibus nõ tñ in heredem.

Actiones ex ꝯtractu descendẽtes q̃ nõ dant in heredes.

cuz testator dolose [a] versatus sit: & ad heredez [b] eius nihil ex eo dolo puenit. Penales autē actiones quas supra xim⁹ [c] si ab ipsis principalibus psonis fuerint contestate [d] et heredib⁹ dant [e]: & cōtra heredes trēseunt [f].

¶ Condēnādus debet asolui ab obseruatione iudicij si ante sententiā soluerit quod dz. h. d. Areti.

¶ Superest [g] vt ad moneam⁹ q si ante rem iudicatā is cuz quo actum est satis faciat actori officio iudicis cōuenit eum absoluere [h]: lz in ea causa fuisset iudicij accipiendi tpe vt dā nari debat: & hoc est quod vulgo antea dicebat omia iudicia absolutoria esse.

¶ De exceptionibus.

¶ Exceptiōes sunt arma reorum & equitate nitūtur ad excludendum actiōes que cōpetūt actori ipo iure: quales sunt met⁹ doli et in factū exceptiones. hoc dicit Aretinus.

a ¶ Dolose. dolo dante cām contractui. vel dic incidenti vel superuenienti: vt modo diximus. Accur.

b ¶ Ad heredē. sed si superuenisset actio in factū perpetuo cōtra heredē & cōtra defectū daret vt. ff. d dolo. l. itaq. sz de dolo olim infra ānū vtilē hodie infra biēniū continuū dat: vt. C. de dolo. l. finali.

c ¶ Diximus. vt. s. eo §. non autē oēs. Accursi⁹.

d ¶ Contestate. immo vt dentur heredi sola ppa ratio sufficit: vt. ff. d inoffi. tes. posthum⁹ §. fi. Jo. vel sine preparatione dat querela heredi hodie.

e ¶ Dantur. nisi in duobus casib⁹ primo cū agit ad operas contra liberum et moritur patronus extraneo herede relicto ad quem non transeunt opere etiam lit. cōtest. vt ff. de ope. libe. l. operarū iudicio. secūdus in patre repetēte dotem filie que a viro diuerterat & decedat pater extraneo herede relicto: etiam lit. cōtest. nō trāsit: vt. C. de rei vxo. ac. l. vnica. §. videamus.

Opere liberto imposite non tansēut ad heredem extraneū.

f ¶ Transeunt. nisi in duobus casibus. primus in actione de dolo C. de dolo. l. finali. Secundus in re tractatione alicuius in seruitutem vel libertatē qui per collusionem pronunciatus fuerat ingenuus: vt ff. de statu defun. l. j. §. sed interdictuz.

g ¶ Superest. hec de vita et trāsitu actionū fm q in rubrica pmisit dicta sunt nunc de iudicis officio dicit q cum exponere debeat: iā pauca vt modicū respiret delibe rat. nā cōceptū sermone qs retinene potest: q iam cōcepit in animo tractare de officio iudicis quomodo poterit tacere qn dicat aliquid hic. Accur.

Continuat dicta dicit die.

h ¶ Absoluere. s. ab obseruatiōe iudicij. Nā principalis causa est sublata solutione: vt. s. qui. modis tollit oblig. in princi. Accursius.

¶ De exceptionibus. ¶ Quia exceptio tenet vicem actionis: vt. ff. de exceptio. l. j. ideo post actiones ponit de exceptionibus. Uel quia de armis actorum vidimus: et de reorum armis videndum est: ideo dicit vt sequitur. Accursius.

Continuatio.

diuisio. Seqtur. ¶ Totꝰ iste tit. diuidit in qnq ptes pncipales. Primo continuat ad pcedentia rubricam. Secūdo ponit causaz quare fuerūt exceptiones inuente. Tertio id demonstrat per exempla taz in actionibꝰ realibꝰ q̄ psōalibꝰ. Quarto ponit duplicem vel potiꝰ triplicem diuisionem exceptionū. Quinto hic exēplificat. secunda ibi. Cōparate sunt. tertia ibi. Uerbi gratia. quarta ibi i. §. Appellanf. vel potius in §. Alioqn q̄ ex multis. quinta ibi. Perpetue et peremptorie.

Sequif vt de exceptionibꝰ dispiciamus. ¶ Cōparate[a] autem sunt exceptiōes defendēdorū eorum[b] gratia cum quibus agitur. Sepe em̄ accidit vt licet ista persecutio qua actor experitur iusta sit[c]: tn̄ iniqua sit aduersus eū cū quo agitur. ¶ Uerbi gratia: si metu coactus: aut dolo inductꝰ[d] aut errore lapsus stipulanti[e] titio pmisisti qd nō debueras pro mittere: palā ē iure ciuili te obligatū[f] eē et actio qua intendif dare te oportere efficax[g] ē: sz iniquū ē te ɔdēnari. Ideoq datur tibi exceptio q metus[h] cā aut doli[i] mali aut in factū[k] cōposita ad impugnan

a ¶ Cōparate. al's inuente.
b ¶ Eorū. i. reorū. nam ipsi sunt cū quibus agitur. vt. ff. de iureiurā. l. iij. in prin. et. j. in §. eum.
c ¶ Justa sit. prima facie.
d ¶ Dolo inductꝰ. hoc est in stricti iuris iudicijs in bonefidei autem iudicijs ipso iure non tenet contractus. ff. de dolo. et eleganter. in principio. Accur. florenti. [viij] viij. Additio. Hoc verum in odiū dolo si. sed in sui preiudicium tenet contractus: et eo potest conueniri: vt p glos. ibi in verbo nullam. nisi lex resistat actui: qr tūc ex neutra parte daf actio: vt ē gl. i. l. diuo pio. ff. d re iudi. et Bal. in. l. j. C. plꝰ va. qd igif:
e ¶ Stipulanti titio pmisisti. credēs te debere cū nō deberes: vt hic et. ff. d exce. doli. l. ij. §. circa. [ix]. ix. Additio Sed fm Angelū. ille textus nō facit ad ppositū: qr loquif qn̄ stipulatio fit sine cā: hic ꝟo secꝰ.
f ¶ Obligatū eē. s. ispecto iuris rigore de eqtate obligatus nō ē: vt. ff. de libe. cau. obligatꝰ est. §. obligatio nū. et. ff. de ꝟb. signi. si creditor. q̄ sunt ꝟ.
g ¶ Efficax. est. s. i sui substātia. nā ciuiliter et naturalr est obligatꝰ et pure: sed nō est efficax q̄ntū ad opē exactiois. vel dic efficax est inspecto genere. nā prima facie cōdēnādus videtur: sed inspecta q̄litate: qr sit dolo facta vel metu vel simili cā impediatur est inefficax: et ita expone in sequentibus casibus.
h ¶ Metus causa. hoc quādo metu fuit compulsus.
i ¶ Aut doli. hoc quando inductꝰ fuit per dolum.
k ¶ In factū. redde singula singulis ppositis causis fm Jo. sed nōne hoc tertio casu. s. qn̄ p errorē pmisi daf doli exceptio? certe sic: vt. ff. de doli excep. l. ij. §. circa quare dic q hec actio in factū ē ppōnēda in subsidiū doli exceptiōis. s. ꝟ patronū et parētem: cōtra quos turpes exceptiōes nō pponūf: vt. ff. de excep. doli apud celsum. §. aduersus. et ita

Exceptiōes turpes non opponuntur i patronos et parentes.

hic accipitur. Accursius. [i] .i.
Additio. Materiã autẽ exceptiõis doli q̃d metus cã ꝛ in factũ: vide la te per Angelum hic.
a ¶ Scriptũ est. s. de lit. ob.
b ¶ Coartauim⁹. vt C. d nõ nu. pecu. l. si i ꝯtractib⁹.
c ¶ Peteret. nota ꝙ pactum de nõ petẽdo tria opaẽ. nam tollit naturalẽ ipso iure: vt. ff. de sol. stichũ. §. naturalis. [ij] Itẽ elicit ciuilez: vt in hoc §. Itẽ obligat naturaliter paciscẽtẽ nõ petere. nã et al's q̃s ẽ obligat⁹ natural'r aliq̃d non facere: vt nõ facere furtum: vt s. de obli. q̃ ex dlicto nascũt. §. i. ij.
Additio
Et ista est cõis opi. vt plene p Ange. hic.

Pactuz de non petẽdo tres hz effect⁹.

dam actionem.

¶ *Exceptio nõ nũerate pecunie debitori ꝯpetit: q̃ cõfessus fuit se pecuniã recepisse quã nõ receperat: ꝛ ipsaz p stipulationẽ restituere ꝓmiserat ꝛ in eq̃tatẽ fundatur. h. d. Aretin⁹.*

¶ Idem iuris est si quis q̃si credendi cã pecuniã a te stipulatus fuerit neq̧ nũerauerit. Nã eã pecuniã a te petere posse eũ certũ est. Dare enim te oportet: cuz ex stipulatiõe tenearis. Sed q2 iniquuz est eo noĩe te ꝯdẽnari: placet exceptione pecunie nõ nũerate te defendi debere. Cuius tpa nos (ſm ꝙ iã supiorib⁹ libris scriptũ ẽ[a]) ꝯstitutio. ne nr̃a coartauim⁹[b]

Exceptio pacti d nõ petendo actionẽ nõ tollit sz eã elidit: q̃ exceptio nitit eq̃tate. h. d. Aretinus.

¶ Preterea debitor si pactus fuerit cum creditore ne a se pecunia peteret[c] nihil omin⁹ obligat⁹ manet: q2 pacto conuento obligationes non oino[d] dissoluunt̃ qua de causa efficax est aduersus eum actio qua actor intendit si apparet[e] eum dare oportere. Sed q2 iniquũ est ꝯtra pactionem eũ ꝯdẽnari: defendit̃ p exceptiõez pacti conuenti.

¶ *Exceptio iurisiurandi actionẽ nõ tollit sed eaz elidit que etiam nititur equitate: ꝛ ꝯtra realẽ actionem exceptio iurisiurãdi opponi potest: q̃ repellit agentẽ in rem. h. d. Aretinus.*

¶ Eque si dbitor creditore deferente iurauerit nihil se dare oportere: adhuc obligatus ꝑmanet: sed quia iniquuz[f] est de piurio q̃ri defendit̃

d ¶ Nõ oino. q2 nõ ciuilis sz naturalis tm̃: vt. ff. d so. stichũ. §. naturalis. i casib⁹ tñ ipo iure vtrũq̧ tollit pactũ: vt i maleficijs fact; si q̃s paciscat̃ ne agat̃. [iij] Itẽ pignore remisso p pactũ: vt. ff. d pac. l. si tibi. §. q̃dã actiões. et §. d pignore. iij.
Additio.
Nota tñ ꝙ q̃ remittit actiões ex maleficio nõ vr̃ remittere dãnũ vl' interesse: vt p Dy. bar. bal. ꝛ An. ꝛ i dicto. §. q̃dã. vbi et vide an p remissiõez iniuriaꝝ factã i foro penitẽtiali tollant̃ iste actiones ex maleficijs.
e ¶ Si apparet. ofo posita loco actiõis bz. p. sz bz Jo. h: vt diximus. s. d actio. §. sic itaq̧.
f ¶ Iniquũ est. h noi. sic. ff.

de i li.in.l.fi.ꝛ.ff.ꝺ iureiu.l.nã poſt ea.§.dato.ꝛ.ff.ꝺ dolo.l.nã ſufficit hoc tñ fallit q̃tiẽs ẽ ꝯ legẽ iuratũ: qꝛ nõ ƀuat̃ ſacr̃m:vt i aut̃.ſce.mu. nõ ſolũ.§.ſ.col'.v.q̃ ẽ ꝺ nup.C.aut̃. qꝺ eis.et ff.de iure patro.l.adigere.et C.de le.et ꝯſti.nõ du biũ.in fin. [iiij] Jtez qñ ꝟitas al's ꝑ teſti moniũ po teſt iueni ri:vt.C.de re.cre.l.fi. Jtẽ qñ defert̃ ſacr̃m a iudice:vt ff.de iureiurã.l.admonendi. al's autez obtiet qꝺ hic ꝺꝛ.iiij. Additio. Quod verũ ĩtellige qñ ẽ ꝓſtitũ ꝯ canonicas ſãctiões.Jdẽ ƀz ãg. ſi ꝯ.ll.ciuiles:dũ mõ ſint canonizate: vel ſaltẽ ĩprobẽt exꝓſſe iuramẽtũ ꝛ ꝓſtarive tẽt:ſec9ſi ſimpl'r ĩprobẽt.Caſus aũt in,qb9 nõ aſtringit̃ q̃s ad obſeruãtiã iuramẽti:vide plene ꝑ Ang.hic.

a Rẽ ſuã eſſe.diſtinguit̃ tñ vtrũ iuret ſuã rẽ eſſe vl' petitoris nõ eẽ: qꝛ ſi iuret ſuã eẽ dat̃ ſibi actio ꝛ exceptio.ſꝫ ſi iuret petitoris nõ eẽ naſcitur ſibi exceptio ꝯ petitorẽ tm̃:vt ff.de.iureiu.ſꝫ ꝛ poſſeſſori.ſ.ꝛ.ij.rñ.

b Actũ fuerit.ſubaudi ꝛ fueris abſolutus ſicut hic innuit.

c Obligatio durat.l.ſi ꝑmo erat obligat9.vñ ſi ſoluat nõ repetit cuz debitũ,ſoluat:vt.ff.ꝺ ꝯd.id.l.iul'.ꝛ.l. ſi iudex.Etcaue tibi:qꝛ ꝑ iuſ.ꝛ ꝑ pactuz natural' tollit̃ obligatio ꝛ remanet ciuilis: vt ff.de iureiu.l.fi.i ꝓn ci.ꝛ.ff.ꝺ ſolu.l.ſtichũ aut pãphilũ.§.naturalis.ſꝫ ꝑ ſniaꝫ tollitur ciuilis ꝛ remanet naturalis vt.ff.de cõdi.inde.l.iulian9ait ſꝫ cũ actio nẽ ĩducat res iudicata.vbi nulla omino erat:vt.C.ꝺ reb9 credito.l.actori.q̃re nõ tollit vbi ẽ:ᷣRñ.res iudicata de iure ciuili ẽ:ꝛ iõ tollit ꝛ ĩducit ea q̃ ſunt ꝺ iure ciuili: ꝛ ita obligationẽ ciuilẽ tollit ꝛ actionẽ q̃ ẽ de iure ciuili ĩducit:vt.ff.de origie iuris.l.ij.§.vide ex his:Ea aũt q̃ ſũt iur̃ naturaľ nõ tollit vt obligationẽ naturalẽ:vt.ar.ꝫ.ꝺ le.ag.tu.§.fi.[v]v.

Additio.Jſtã.gl.intellige de iuramẽto volũtario.ꝛ ſic de lato a pte parti:nõ aũt de neceſſario:.qꝛ illud habet eandez vim ſicut res iudic.l.ij.ff.de iureiurando.

per exceptionẽ iuriſ iurãdi. Jn his q̃ꝫ actiõib9 q̃b9 in rẽ agi tur: eque neceſſarie ſunt exceptiões: veluti ſi petitore deferẽte.poſſeſſoꝛ iurauerit eã rẽ ſuã eſſe[a]:et ꝛ nihilomin9petitoꝛ eandẽ rẽ vẽdicet: lꝫ eñi verũ ſit qꝺ intẽdit:id eſt rẽ ei9eẽ:iniquum,tñ eſt poſſeſſorem condẽnari.

¶ Abſolutoria lata in perſonali ſiue reali eandẽ actionẽ nõ perimit;ſꝫ exceptionẽ rei iudi.parit cõ uẽto.h.d.Aretinus.

¶ Jtẽ ſi ĩ iudicio tecuz actũ fuerit:[b]ſiue in rẽ:ſiue ĩ ꝑſonã:nihilomin9 obligatio[c] durat: ꝛ iõ ipſo iure de eadẽ re poſtea aduerſus te agi poteſt: ſꝫ debes ꝑ exceptionem rei iudicate adiuuari.

¶ Exceptiões quarũ vſus ẽ valde neceſſarius ſunt dupliceſ:qꝛ q̃dã ſunt ciuiles ꝛ q̃dã ptoꝛie.h.dicit Aretinus.

¶ Hec exẽpli cã retuliſſe ſufficiat.

¶ Alioquim q̃ ex multis variiſq̃ꝫ cauſis exceptiones neceſſarie ſint ex latioribus digeſtoꝛuz ſeu pandectaruz libꝛis

Obligatio naturalis tollit̃ ꝑ pactũ ꝛ iuramẽtũ:ſꝫ ciuilis ꝑ ſniam. Snia ẽ ꝺ iure ciuili.

a Ex legibus.vt ne quis conueniatur nisi coram suo iudice: vt. C. de excep.l.fina.
b Legis vicem obtinent.vt sena tuscō.vt.§.titu.j.in princi. sicut est excep.ma ce.et.vell. vt.ff. ad macedo.ꝛ vell.p totum ti.
c Pretoris iurisditione.vt de do.ma. ꝛ me.cau. vt.ff.de excep.do.p to.itez pacti:vt.ff.d pac.iurisge.§.ꝑtor ait.[vj] vj.

Additio. Et d istis omnibus exceptionibus.vide late hic per Ang.

si ante sententiā opponatur:vt.C.sen. rescin.nō pos.l.peremptorias. nisi in vij.casibus in qb9 etiā opponi possunt post sniam rōne etatis:vt.C.e. l.pēptorias.ꝛ.ff.d mi.l.minor.xxv. an.omissā causa.h.d. Aretin9.

intelligi pōt.Quarū quedaz ex legibus[a] vel ex his que legis vicez obtinent[b]: vel ex ipsius pretoris[c] iurisditione substantiam capiunt.

Quedā exceptiones sunt perpetue:ꝛ quedaz temporales. Item quedam exceptiones sunt peremptorie: vt doli met9: pacti:et similes.quedam dilatorie ideo sic vocare:quia negocium differre dicuntur:que olim actorez temere litigantem faciebant cadere a

Appellantur autem exceptiões alie perpetue et peremptorie:alie tpales et dilatorie. Perpetue et peremptorie sunt que semper[d] agentibus obstant: ꝛ semp rez de qua agitur perimunt:qualis est exceptio doli mali: et quod met9 causa factum est:et pacti cōuenti:cum ita conuenerit ne omnino peculia peteretur. Tēporales atq dilatorie sunt que ad tempus nocēt:et tpis dilatione

[vij]Item miles: vt C.de iur.ꝛ fac.igno. l.j.item in maced. et vell. vt.ff. ad maced. l.tā ꝛ fi.itē in donatore q opponit vt cōueniat in qntuz facere potest et post sniaz vt.ff. de re iudi.l. nēsnni9 §. fi.Itē exceptio falsi pcu.vt.C. de pcur.l. licet. sec9 si ratione

pemptorie in vij.casi b9 post sententias op poni pnt.

Snia nulla tribu modis Exceptio dilatoria qn ꝑponitur ꝑbat.

Appellantur.

diuisio. Diuiditur principaliter in tres partes.Primo ponet duplicem distinctionem exceptionuz:quia quedam sunt perpetue ꝛ quedam tpales.item quedā sunt peremptorie ꝛ quedam dilatorie.Secdo ponit exēpla cuiuslibet. Tertio ponit quam penam olim patiebat ꝛ quā hodie patitur q pedēte dilatiōe legati vel lata ab hoīe ante dilationez finitā egerit.scda ibi.perpetue ꝛ pemptorie.tertia ibi.alioqn si intra.are.

Exceptiões d Semp.i.sine ꝑfinitione tpis: vt.ff.de dol.exc.l.pure.§.fi.ita tamē

psone pcu.opponatur exceptio:vt qr si res vel mulier ē qr tal exceptio dilatoria:vt.j.e.§.ꝑterea. ita vbicūq diceret nullū fuisse iudiciū vt qr sit vell.snia vl falsis testib9 vel istris i dicata.vt.C.qn nō est ne.p.l.vena. les.vel cū iudex nō su9:vt.C. si a nō cōpe.iu.p totū.[viij]item si iniqua sub iudice cōpulsus est eo tempore quo compelli nō debuit:vt.ff.de fe. i.sed dilatoria pponitur ante lit.con testa.sed pbatur postq actor demō strauerit qd asseruerat:vt.C. de pba.l.exceptionē.ꝛ.C.e.l.si qdē sec9 in exceptiōe fori:qr ante lit.contest.

oppom ꝛ ꝓbari dꝫ ſm quoſdam: vt ff.e.l.pe. Sed qd de excep. non nu. pe. nūqd eſt ꝑpetua vel tēporalis. Rñ. quidā anormalā eam eſſe: nos dicem⁹ ꝙ eſt tēpora. is biēnij. ſ. vel xxx. dierū: vt. ß. ꝺ lit. ob. ꝑ. ſi. et C. de non nu. pe. l. in ꝯtractib⁹. ꝑ. j. Sꝫ in hoc pōt di ci anorma la: qꝛ cum al's ꝓbat excipit. hic tñ nō probat: vt C. ꝺ nō nu. pe. l. ſi ex tua cautio ne. itē q̄ro in cautio ne non nu me. ꝺ ꝺotis. et eodem modo ſol ui. vt. C. de do. cau. nō nu. l. ſi. et aut. ibi poſita. Itē qd de ea q̄ opponit̃ vt qs ꝯue niat̃ etiā inq̄ſtū fa cer̃ pōt. Rñ. cā tpalē: qꝛ p̄ſumo ꝙ a liq̄ acqret ꝛ ſic poſtea poterit ſolue re: vt. C. arbi. tut. l. ſi ꝺfūct⁹. nā nō re petit̃ qꝺ ſoluit̃: lꝫ facer̃ nō poſſit: vt ff. de ꝯdi. ide. l. nā ꝛ marit⁹. qꝺ fieret ſi eēt ꝑpetua: cū ſit fauor abil'. vt. ff. ꝺ ꝯdi. ide. l. q̄ exceptionē. ꝛ circa hoc viꝺ qꝺ no. i. l. j. C. ꝺ iu. ꝛ fac. ign. vij.

lationem tribuunt: qualis eſt pacti con uenti[a] cum ita cōue nerit ne intra certū tempus ageret̃: velu ti intra quinquēniū. Nam finito eo tem pore nō impeditur actorem exequi. Er go hi quib⁹ intra cer tum tempus agere volētibus obiicitur exceptio: aut pacti conuenti[b]: aut alia ſimilis[c] differre de bent actionē et poſt tēpus agere. Ideo enim et dilatorie iſte exceptiones appel lantur. ¶ Alioquim ſi ītra tp̄s egerit ob iectaq; ſit exceptio: neq; eo iudicio qcq̄ conſeq̄bant̃ propter exceptionem: neq; poſt tempus olim a gere poterant cū te mere rem in iudiciū deducebant ꝛ ꝯſume bant: qua ratione rē amittebant[d].

¶ Hodie ſi actor pl⁹ petat tempore ſiue pendente dilatione reo inducie duplicā tur: eidem reo actor in expenſis factis in cauſa damnabitur: ante quarū refectio nem ſuper principa li negocio audientia denegabitur. hoc di cit Aretinus.

¶ Hodie autem nō ita ſtricte hoc proce derevolumus: ſed eū qui ante tempus pa ctiōis vel obligatio nis litem inferre au

Additio. Sꝫ illud eſt: de bñficio re ſtitutiōis i ite. ex q̄ reſcindit̃ ſnīa. ꝛ habet̃ ꝓide ac ſi lata nō fuiſſet. No ta tñ ꝙ nō eſt reſtituēdu⁹ niſi ſum matim doceat ꝙ potuiſſet ꝓbare ꝛ nō ꝓbauit etiā ſi cō ſtet ꝙ ſit leſus. Et talis ſum maria ꝓ batio non ꝓdeſt nec fidē facit i cā pnc. vt pulchre ꝑ Ang. h ic. viij.

Additio. Hoc verū intellige qñ poſt ſē tētiā op po. tale ex q̄ apparet dictū iudi cem nō ha buiſſe iu riſdictiōe ſaltē in cā de q̄ iudi cauit nec fuit facta ꝓrogatio tacite vl' ex p̄ſſe: vt la te ꝑ Ang. aretinū h.

a ¶ Pacti cōuenti. ſ. exceptio.
b ¶ Pacti ꝯuēti. ſ. vſq; ad q̄nq̄nniū.
c ¶ Aut alia ſilis. veluti ſi qs ſtipu let̃ id qꝺ i vtero ē vl' fruct⁹ futuros vl' domū certo loco edificari: vel cū rome eēt ephesi dare ſtipulat⁹ ē. vt ff. de vbo. obli. l. interdum ſm Azo.
d ¶ Rē amittebāt. ß. de act. ꝑ. ſi qs

agēs.⁊.ff.ꝺ lib.le.l.nō solū.§.fi.⁊.C. de iure fis.l.iustas.li.x. Accursius.

a ¶ zenoniane ꝯstitutiōi.scʒ grece cuiꝰ meminit.s.de act.§.sʒ hec q̄dē.

b ¶ Cōtinet.qꝺ dic vt mō dixi p.l. iterdū.ff. de ꝓborū obliga.

c ¶ In duplū.scʒ videt ꝙ nullā patiat penā: vt ff. de petitio. heredi. ꝙ si in diē. in pri. q̄ est huic ꝯtra.sʒ dic illā corrigi. Uel melius dic ꝙ ibi ad hoc solū agebat: eodē iure penes agētē haberet q̄ erat apud defunctū vn̄ nō fuit plꝰ petitū.

d ¶ Iniuriā .nō tn̄ talē ꝓpter quā agere possent.

e ¶ Tali pena ꝑterriti. facit C.ad.l.iuliā repe.l.j.ff. de penis.l. capitaliū.§.pe.⁊.C.de inoffi.testa.l.si quis in suo.

Mulier ꝓ parētibus agit.

f ¶ Mulierē q̄ ꝓ alio agere nō pōt nisi ꝓ parētibus si morbꝰ aut etas eos īpediat: nec sit q̄ eoꝝ noīe agat vt.ff.ꝺ ꝓc.l.feminis. Accur.[ix] ix. Iulianus. Mater tn̄ nō admitteret ꝓ filio minore etiā ad defendendū nisi in cā appellatiōis. Et est rō: q: est maioris ꝑiudicij q̄ ꝑncipalis: vide p Ange. hic

sus est: zenoniane[a] cēstitutioni subiacere censemus: quā sacratissimꝰ legislator de his q̄ tpe plus petierūt ꝓtulit: vt ⁊ inducias q̄s ip̄e actor spōte īdulserit: vl' q̄s natura actiōis ꝯtinet[b] si ꝯtēpserit ī duplū[c] habeāt: hi q̄ talē īiuriā[d] passi sunt: ⁊ post eas finitas nō alr̄ lite suscipiāt: nisi oēs expēsas lit͡ ātea acceperint: vt actores tali[e] pena ꝑterriti: tpa litium doceātur obseruare.

¶ Exceptionē tertiū genꝰ ē: q: q̄dā vocat dilatoria iudicij psonā respiciens: vt exceptio ī ꝯpetētis. ꝓcuratoris ⁊ similis. hoc dicit. Aretinus

¶ Preterea ēt ex ꝑsona sūt dilatorie exceptiōes q̄les sūt ꝓcuratorie: veluti si ꝑ militē aut mulierē[f] agere q̄s velit. Naʒ militibꝰ nec ꝓ patre vel matre[g] vel vxore: nec ex sacro rescripto ꝓcuratorio noīe experiri cōcedit: suis vo negocijs supesse sine[h] offensa militaris discipline pn̄t.

¶ Infamis ꝑi eē ꝓcurator ⁊ ꝑt ꝓcuratorē ꝯstituere. h.d. ar.

¶ Eas vo exceptiones q̄ oliʒ ꝓcuratoribꝰ pp īfamiā vl' dātis vl' ip̄iꝰ ꝓcurator͡ opponebant (cū ī iudicijs freq̄ntari nullo mō ꝑspeximꝰ) cōqescere[i] sancimꝰ: ne dū de his altercat: ipsiꝰ negocij disceptatio ꝓteletur.

g ¶ Nec pro patre vel matre ⁊c. nisi pro eorū libertate: vt.ff. de li. cau. l.iij.q̄ ē cōtra. sʒ Jo.

h ¶ Sine offensa. i. hoc fit sine offensa discipline. nō aūt sic intelligit: vt ⁊ hoc nō possit fieri si disciplina. i. exercitiū militare offendat: sʒ sine offēdat siue nō: ꝑsumitur nō offendi: vt ꝭ ⁊.C. de ꝓcu.l. q̄ stipendia.

i ¶ Cōqescere. sed ꝫ.ff. de post. l.j.§. scꝺo loco.⁊ in §. hoc edicto. So: ibi ꝺ maxia īfamia ꝭ de praua. vl' illꝺ ꝺ aduocato q̄ emolumētū tm̄ habet: hic in procuratore qui tm̄ habet onus.

¶ De re publi... ¶ Quis

Conti-nuatio. exceptio p[ro] replicatio nẽ elidit: ideo per 9ñs de replicatione dicit: vt. §. eo. in pn. & ff. de excep. l. ij. §. replicatio. Accursius.

Interdum. ¶ Totus iste titu. Diuisio. diuiditur in duas partes pn cipaliter. Primo ponit de replicatione que prodest actori & q̃ non: Secundo que exceptiões cõpetentes reo principali prosunt fideiussori: et que nõ p[ro]sunt. Secunda ibi. Exceptiones autẽ. Accursius florentin[us].

a ¶ Noceat. id est non prosit. Ut dic proprie sci

¶ De replicationib[us].

¶ Replicatio exceptionem tollit que ad collidendum cum intentione excepta est: q̃ replicatio ad adiuuandam intentionem actoris opperit: & post replicationem duplicatio est inducta ad similitudinem eius q̃ prima facie equum videbatur: & post duplicationem actori datur etiam triplicatio. h. d. Aretinus.

Interdũ euenit vt exceptio q̃ prima facie iusta videtur: tñ inique noceat[a]: quod cuz accidit alia allegatione opus est adiuuandi actoris gratia q̃ replicatio vocatur: q2 per eã replicatur atq[ue] resoluitur ius exceptiõis. Veluti cũ pactus ẽ aliqs cũ debitore suo ne ab eo pecuniã petat: deinde postea in 9triũ pacti sũt. i. vt creditori petere liceat: si creditor agat: et excipiat debitor: vt ita demũ 9dẽnet si nõ 9uenerit: ne eã pecuniã creditor petat: nocz ei exceptio: 9ueniat[b] enĩ ita. nãq[ue] nihilomin[us] hoc verũ manet: licz postea in 9trariũ pacti sunt: sz q2 iniquũ ẽ creditorẽ excludi[c] replicatio ei dabit ex posteriori pacto cõuẽto. Rursus interdũ euenit vt replicatio q̃ p[ri]ma facie iusta est iniq̃ noceat[d]: qd cum accidit alia allegatione opus est adiuuandi rei gr[ati]a: q̃ duplicatio vocat. Et si rursus ea[e] p[ri]ma facie iusta videat: sz p[ro]pter aliquã cãz actori iniq̃ noceat: rursus alia allegatiõe op[us] ẽ q̃ actor adiuuet: q̃ dr triplicatio. Quaruz oĩm exceptionũ vsuz iterdũ vlteri[us] q̃ dixi mus varietas negocioz introduxit: q̃s oẽs apti[us] ex digestorũ[f] latorie volumine facile ẽ cognoscere.

¶ Exceptio reo opetens si ẽ in rẽ p[ro]derit ei[us] fideiussori p[ro]pter actionẽ mãdati q̃ re[us] sibi tenet. Exceptio vero p[er]sonalis vt cessiões bonorum vel filio vel fideiussorẽ minime se extẽdunt. h. d. Areti.

licet actori. Accursius florẽtinus legũ doctor.

b ¶ Conuenit. i. ita fuit conuẽtum.

c ¶ Excludi. scilicet per exceptionem. Accursius florentin[us] legum doctor.

Additio.

d ¶ Noceat. id est non p[ro]sit.

e ¶ Ea. scilicet duplicatio. Accursius florentin[us] legum doctor.

f ¶ Digestorum. vt ff. de excep. l. ij.

Fide iussor ẽ nomen gñale et dicit a fide.

a ¶ Exceptiões. h. §. vñ q deberet eẽ i fi. supioris ti. sed certe cũ replicatio sit exceptio bñ ponit h gñalr tã ad exceptiões q̃ ad replublicatiões ptinens. Accursius florentinus. vt defensor conueniat: tunc eniz vt defensori dat: vt. ff. pro so. l. verum §. j. et. ff. so. ma. l. alia. vbi autẽ exceptio. rei coherent: vt pacti conuẽti: et rei iudi. fideius. cõpetunt: vt hic etiam inuito reo: vt C. d excep. l. defensiones. et. ff. de excep. l. omnes.

b ¶ Fide iussorib⁹. appellatione fide iussoris oẽ accessoriũ accipe: siue sit mãdator: siue fideiussor: siue alius ex eo dici⁹ fideiussor q pro alio fidẽ suam astrixerit. Et nota q dicit plerũq: qz exceptio reo competẽs gr̃a sue psone: vt qz sit minor fideiussori nõ ꝯpetit: vt. ff. de minorib⁹. l. in cause. i principio. et. ff. de exceptiõis. l. fi. l. Itẽ si ẽ dãnat⁹ in oib⁹ bonis suis rõne sui delicti: vt. C. d fideiusso. l. j. vel si cessit bonis vñ psonalr ei subuenit: ne in pl⁹ ꝯueniat q̃ inq̃ztũ facere põt: vt. s. de act. §. fi. et. j. e. i fi. itẽ vbicũq q̃s inq̃ztũ facere põt cõdẽnat. nam fideiussori nõ dat exce. vt. ff. de re iudi. l. et si fideiussor. i pñ. nisi fideius.

Exceptiões reo cõpetẽtes gr̃a psone fide iussori non cõpetũt sz bñ fieri coherẽt

¶ Exceptiones[a] autem quibus debitor defenditur plerunq accõmodari solent etiaz fideiussorib⁹[b] eius et recte: qz quod ab his[c] petitur: id ab ipo debitore peti videtur: quia mandati iudicio redditurus est eis quod hi pro eo soluerit. Qua ratione[d] et si non petẽda pecunia pactus q̃s[e] cum reo fuerit: placuit perinde succurrendum esse per exceptionem pacti cõuenti: illis[f] q̃z q̃ pro eo obligati sunt ac si etiam cum ipis pactus esset: ne ab eis ea pecunia peteret. Sane quedam exceptiones non solent his accõmodari. Ecce eniz debitor si bonis suis cesserit: et cum eo creditor experiatur: defenditur per exceptionem[g] si bonis cesserit: sz hec exceptio fideiussoribus non datur: ideo scz quia qui alios pro dbitore obligat: hoc maxime[h] prospicit vt cum facultatibus laps⁹ fuerit debitor possit ab his quos pro eo obligauit suuz cõsequi.

¶ De interdictis.

¶ Interdicta olim nil aliud erant nisi certe conceptiones verborum late a pretore interdictum interponente: cum inter duos de possessio

c ¶ Ab his. s. fide deiussoribus.

d ¶ Qua ratiõe. exẽplificat. Accursi⁹.

e Quis s. creditor. Accursi⁹.

f ¶ Illis quoq. s. fideiussoribus et similibus.

g ¶ Per exceptionem. propter hunc casum dixit. s. plerunq. et pro pter alios vt diximus.

h ¶ Maxime. facit. s. de fideiussorib⁹. i pñ.

Additio.

¶ De interdictis. ¶ Quia interdicta vicẽ sustinẽt seu obtinẽt actionũ ideo post actiones et de interdictis pponit: vt. j. eo. in pñ. Accur. sz ista rubrica ꝯgruẽti⁹ posita fuisset ante titulum de exceptio. vt fecit iuriscõsul. in. ff. qz ante titulũ de exceptio.

Continuatio.

posuit istū titu. sz de hoc nō est vis. Sequitur. Totus iste titulus diuiditur in quattuor partes. Primo pōit q̄d olim erāt interdicta. Scdo ponit vnā diuisionem iterdictorum. Tertio ponit aliam diuisionem. Quarto ponit vnā aliam diuisionem interdictorum. scda ibi. Sūma autem. tertia ibi. Sequens. Quarta ibi. Tertia diuisio.

Sequitur vt dispiciamus de interdictis seu actiōibus[a] q̄ pro his exercentur. Erāt aūt interdicta forme atq3 ꝯceptiōes ꝟboꝝ[b] q̄bus pretor aut iubebat[c] aliq̄d fieri. aut fieri ꝓhibebat[d]: qd̄ nūc maxie[e] fiebat cū de possessione aut q̄si[f] possiōe inter aliquos cōtēdebatur.

a Actionibus. scz in factum: vt. j. eodem. §. finali.

b Conceptiones verboꝝ. i. dicere verba concepta ꝛ formata a pretore proponente interdictū. Sed fm hoc que erat differentia olim inter interdicta ꝛ actiōes: cū ꝛ actio erat formula: vt. ff. de origi. iur. l. ij. §. deinde ex his. Rn̄. quidā: vt preceptor meus azo. ꝙ interdicta formabant in psona volentiū ea intentare. tm̄ loquendo eis. Vn̄ interdicta inter duos dicunt reddi a ptore loquēte duob9: vt. j. eo. §. exhibitoria. ꝛ hoc etiā colligitur. ff. sub multis titu. in tracta. de interdictis. sic em̄ dr̄. vn̄ vi illū deiecisti ꝛc. vt. ff. de vi ꝛ vi ar. l. j. in pn̄. Itē vti edes de q̄b9 ꝛc. vt ff. vti pos. l. j. in pn̄. ꝛ sic de alijs. Sz actiones gn̄aliter ꝛ in psonam oim formant: vt q̄cūq3 emerit ex empto agat: ꝛ sic de ceteris. qd̄ colligit. ff. de origi. iur. l. ij. §. oim. ꝛ §. de his. vel dic breuiter driam talē fuisse: qr interdicta a pretorib9: sed actiones a ceteris magistratib9 formant: vt ptz ex eo ꝙ oia interdicta sunt pretoria: vt. ff. de interdictis p totū librum. Sed hodie nihil aliud est interdictum q̄3 actio pretoria in factū vt. j. eodem. §. finali. [j] j. Sed imo aliud est: vt ptz in dicto. §. finali. fm Angelū: q̄ etiā dubitat d̄ glo. p̄cedēti vide hic per eum.

c Iubebat. qd̄ est iterdictis restitutorijs ꝛ exhibitorijs: vt. j. eodem. §. restitutoria. ꝛ. §. exhibitoria.

d Prohibebat. qd̄ facit in ꝓhibitorijs interdictis: vt. j. eodem. §. prohibitoria.

e Maxime. hoc iō dicit: qr q̄nq3 p interdicta nō sup possessiōe sz sup iure rei ꝯtendit: vt ptz in interdicto de mortuo inferendo vbi lz inferre ꝛ sepulchro in edificādo vbi lz inedificare: vt. ff. de mor. ife. l. j. in pn̄. ꝛ. §. ptor ait. Itē q̄nq3 ꝓprietatis et possessiōis simul: vt. ff. de aqua quotidiana ꝛ estiua. l. j. §. finali. ꝛ. ff. eodē. l. interdictoꝝ. §. quedā. Sz nunquid alio mō q̄3 p interdicta agitur de possessione? Rn̄. sic vt p ꝯdictionē indebiti: vt. ff. de ꝯdi. inde. l. indebiti. §. sed ꝛ si nūmi. Itē p triticariā vt. ff. de cōdictione triticaria. l. j. in fi. ꝛ. l. ij. Itē p ꝯdictio. ex. l. vt. C. de acq̄rē. posses. l. finali. in fi. ꝛ. ff. d̄ rei vēdi. l. fina. ꝛ. C. lo. l. si q̄s. Accursi9.

e De possessione. siue retinenda siue recuperanda siue adipiscenda vt. j. eodē. §. sequens diuisio.

f Quasi possessione. vt cū ꝯtēdit de possessione reꝝ incorporaliū: vt vie. ꝛ itineris ꝛ act9: ꝛ aqduct9: vbi

Interdictis q̄nq3 litigatur sup ꝓpetate.

Possessio pōt peti sine interdictis.

Res incorporales q̄si possidētur.

nō est ꝓ̄pa possessio: sz quasi: vt. ff. de acq̄. re do. l. fu⁹. §. incorpales. sz tñ est ibi quedā quasi possessio ⁊ de ea retinenda competunt interdicta de itinere ⁊ actu: et via: ⁊ aqua: quando ɔtēdo me esse in quasi possessiōe predictorum iniriū vt. ff. de itinere actuq̄ pri uato. ꝑ totū. ⁊. ff. de aqua q̄t. ⁊ esti. ꝑ totū. ⁊. ff. de serui. l. pe nultima ⁊ ff. si serui. vendi. l. si cut. §. Aristo.

a Sūma. id est prima nō minima: q̄ꝛ de duobus membris aliqua inuenitur: vt j. eodem. §. tertia.

b Restitutoria. q̄nq̄ tñ quedā inueniunt mixta tā ꝓhibitoria q̄ exhibitoria: vt. ff. eo. l. j. §. interdictoꝝ. ⁊. ff. de li. ho. exhi. l. j. nā peti: exhiberi ⁊ ꝓhibet iuit⁹ retineri. Accur.

c Possidēti. vt si quis miss⁹ fuit i possessionē iussu p̄toris vt. ff. ne vis fi. ei q̄ i pos. mis. ē. l. j. i p̄n. Nā iuste possidet ⁊ sine vitio q̄ auctore p̄tore possidet: vt. ff. de acqui. pos. l. iuste.

d Inferendi quod interdictū est ff. de mortuo inferendo. l. j. in prin. §. hoc interdictum. Accursius.

e Edificari. qđ interdictū habes ff. ne q̄d in lo. sa. l. j. in p̄n. Accursi⁹.

¶ Interdictorum que dam sunt prohibitoria: vt interdictum ne vis fiat. Item de mortuo inferendo. Quedam sunt resti tutoria: vt interdictum quorum bonorum. Que dam vero sunt exhibi toria: vt interdictum de libero homine ex hibendo: ⁊ similia. hoc dicit Accursius.

¶ Summa[a] autem diuisio interdictorū hec est: q̄ aut prohibitoria sūt: aut restitutoria[b] aut exhibitoria. ¶ Prohibitoria sunt quibus pretor vetat aliquid fieri: veluti vim sine vitio possidēti[c] vl' mortuuz inferenti quo ei ius erat inferendi[d] vel in sacro loco edificari[e] vel in flumine[f] publico ripave ei⁹ aliq̄d fieri q̄ pei⁹ nauigetur. ¶ Restitutoria sunt quibus restitui aliq̄d iubet: veluti cum bonorum possessoris possessio nē eorū q̄ quis ꝑ he

f Uel in flumine. ⁊ hoc habes. ff. de flumine ⁊ ne q̄d in flumine pub. ripa ve. eodem in principio. Accur.

g Bonoꝝ possessori nō reꝝ: sed iuris. i. succedēti de iure p̄torio tm̄. vt de filio emācipato vel cognato qui dicunt bonoruz possessores ex bonorum possessiōe edictali ⁊ decretali. nā statim h̄nt hoc interdictum directū: vt ɔsequant possessionē hereditatis qđ appellat quoꝝ bonorum: vt j. eodē. §. adipiscende. vtile ꝓ̄o dat illi qui succedit de iure ciuili vel ex testamento vel ab intestato: vt. ff. quorum bono. l. j. in princi. C. quo. bono. l. j. Sed ecōtra est in here. peti. nā directa datur heredi de iure ciuili. vtilis vero ei qui succedit de iure p̄to. vt. ff. de bono. pos. here. peti. l. j. Est ⁊ aliud nouū auxiliū per nouā cōstitutionem inuentum per quod petitur possess. bono. her. si testamentum apparet nō vitiatum vel vituperatū in aliqua sui parte: vt. C. de edic. diui adriani tol. l. fina. Sz quare dicitur hoc restitutorium: cum nunq̄ bonorum possessio habuit: R̄n. improprie dr restituere ꝑ dare: vt. ff. de ꝟbo. sig.

Bonorū possessor quis

Interdictum quorum bonorum est duplex: directum ⁊ vtile

Hereditatis petitio est duplex

l.verbũ reddẽdi.ꝛ.ff.ꝺ le.ij.l.cũ q̄dã Vl' dic ꝙ inspecta ꝑsona defũcti ꝺꝛ restitutoriũ:ſꝫ natura ſui ꝺꝛ adipiſcẽ.poſ.vt.ff.quo.bo.l.ĵ.§.fi.Accur. a ¶ Pro poſſeſſore.due ſũt vie ſuccedendi.ſ. iure ciuili ꝛ iure p̄torio.prima ſubdiuiditur in poſſeſſoriũ ꝑ ꝯſtitutionez diuiſa dria.ꝛ petitoriũ: vt ꝑ petitionẽ heredi tatis directaꝫ hẽat Iteꝫ ſc̄da ſiñr ſubdiuidit̃ i poſſeſſoriũ vt ꝑ interdictũ q̄ꝝ bonoꝝ ꝑ q̄ꝺ petit ſucceſſor de iure p̄torio ſe mitti i poſſeſſionez bonoꝝ q̄ tenebat defunct⁹: vt ħ.Itẽ i petitoriũ: vt ꝑ petitõeꝫ hr̃.bo.po.

rede:aut ꝑ poſſeſſore[a] poſſidet[b] ex ea hereditate:aut cũ iubet ei q̄ vi ꝺ poſſeſſione fũdi ꝺiect⁹ ſit reſtitui[c] poſſeſſionez. ¶ Exhibitoria ſunt ꝑ q̄ iubet[d] exhiberi: veluti eũ ꝺ cui⁹ libertate[e] agit̃: aut libertũ cui patron⁹ opas indicere[f] velit aut cũ parẽtis[g] liberos q̄ in ꝑtãte ei⁹ ſũt. ¶ Sũt tñ q̄ putãt ꝓp̄e interdicta ea vocari q̄ ꝓhibitoria ſũt:qꝛ iterdicere ẽ denũciare ꝛ ꝓhibere: r̃ſtitutoria aũt ꝛ exhibitoria ꝓprie decreta vocari Sꝫ tamẽ obtinuit[h] omĩa interdicta appellari: quia inter[i] duos dicuntur.

¶ Interdictoꝝ q̄dã ſunt adipiſcẽde poſſeſſionis: q̄dã retinẽde: q̄dã recuperãde. Adipiſcẽde ſũt interdictũ quoꝝ bonoꝝ [illegible] ¶ Sequẽs diuiſio interdictoꝝ hec eſt: ꝙ quedã adipiſcẽde poſſeſſiõis cã ꝯpata ſunt:q̄dã retinẽde:q̄dã recupande. ¶ Adipiſcẽde poſſeſſio cã interdictũ accõmodat̃ bõoꝝ poſſeſſor:q̄ꝺ appellat̃ q̄rũ bonoꝝ eiuſq; vis et ꝑtãs hec eſt vt q̄ꝺ ex his[k] bonis q̄ſq; q̄rũ

b ¶ Poſſidet.vl' dolo fecit q̄minus poſſideat:vt.ff.q̄rũ bo.l.ĵ.i ꝑn.ꝛ expone hec v̄ba ꝑ hr̃de ꝛ poſſeſſore:vt ĵ.e.§.ꝑ hr̃de.ꝛ.§.ꝑ poſſeſſore.Acc. c ¶ Reſtitui poſſeſſiõem.ꝑ interdictũ v̄n vi q̄ꝺ intra ãnũ locũ hꝫ ꝑ his q̄ nõ ꝯueneſt ad violẽtiã ꝑ aliis ꝑpe tuo:vt.ff.de vi ꝛvi ar.l.ĵ.i ꝑn.ꝛ hoc ſi ciuilr̃ ꝛ naturalr̃ poſſideat deiect⁹.ſi aũt naturalr̃ tm̃ vtile hꝫ vt ſructuarius vt.ff.ꝺ vi ꝛ vi ar.l.iij.§.v̄n vi. d ¶ Iubet ſcꝫ p̄tor. e ¶ Libertate. vt qꝛ liber hõ ꝺtinet̃ iuit⁹ q̄ꝺ interdictũ hẽs.ff.de li.ho.exhi.l.ĵ. f ¶ Iudicere velit. i.iniũctas ꝑſonas dicere velit vl' ꝯuẽtas iniũgere q̄ caſu ageret de libero hoie exhibẽdo:vt ff.ꝺ li.ho.exhi.l.fi. g ¶ Parẽti.i hoc caſu duo ſunt interdicta: vnũ ꝺ li.ho.exhi. alterũ de educandis liberꝫ: vt.ff.ꝺ li.ho.exhi.l.ĵ.ſ.rñ.ꝛ.l.iij.ſ.rñ. h ¶ Obtinuit.inter ſapiẽtes.Ac. i ¶ Int̃ duos dñr.i.a p̄tore formãt̃: vt no.ſ.i ꝑn. k ¶ Q̄ꝺ ex his.inuit̃ hic ꝙ hoc interdictũ etiã ꝑ vna re competat. Sed ꝯ videt̃ ꝙ ſit vniuerſale:vt.ff.quoꝝ bo.l.ĵ.§.fi.

ſus q̄ꝺ remediũ hꝫ. poſſeſſio ciuilis ꝛ naturalis

Interdictũ q̄rum bonoꝝ et petitio hereditatis ꝑ vna ſola re pñt cõpetere.

[Left margin, cut off:] ſitu / qñ / ſumi / pro / ire. / ure ci / iſuc / ditur / lr. / ure p̄ / io / cedi / du / liter / olen / paſ

Sed certe nihilomin⁹ est vniuersa le:lz ad vnā rem detur.sic enī est in heredi.petitiōe:vt.ff.de petitio. heredi.l.regulariter.z.l.lz.quā ↄstat vniuersalem esse:vt.ff.de rei vendi. l.j.j.rñ. de peti.heredita.l.pro herede. Accursius florentinus.

f Sciens.vñ si querit̄ ab eo quare possideat:dicit q: possideo.vel si dicat ꝓ herede tñ falsum sciēter dicit: vt.ff.de peti.here. l.qui interrogatus.

possessio[a] alicui data[b] ē ꝓ herede[c]:aut pro possessore possideat: id ei cui bonorum possessio[d] data ē restituere debeat ¶ Pro herede[e] autē possidere videtur q̄ putat se heredē esse ¶ Pro possessore is possidet qui nullo iure rem hr̄ditariā vel etiam totam hereditatem sciens[f] ad se nō ptinere possidet. Ideo autē adipiscēde possessionis vocatur interdictum: q: ei tantum vtile est qui nunc primum conat̄ adipisci possessionem rei. Itaq₃ si quis adeptus possessionez[g] amiserit eā[h] hoc interdictum ei iutile est[i] .¶ Interdictum quoq₃ quod appellatur saluianū adipiscende possessionis causa comparatuz est[k]; eo quoq₃ vtitur dominus fundi de rebus coloni quas is ꝓ mercedibus[l] fundi pignori futuras pepigisset[m] ¶ Interdictum retinende possessiōis dicit̄ vti possidetis z vtrobi. Nam cum inter aliquos de proprietate q̄stio ē mouēda z vterq₃ se possorē cōtendit ꝓpter magnū possessionis cōmodū nō pōt aliter sup petitorio disceptari nisi vnus sit petitor ali⁹ possessor ad qd̄ discernēdū cōperūt hec iterdicta. hoc dicit Aretinus.

a ¶ Possessio.scilz decretalis.

b ¶ Data.scilz a voce pretoris viui: vel hodie corāz quolibet iudice:vt. C. q̄ admit.ad bonorum possessionem.l.finali.

c ¶ Pro herede.sz nūquid hi tituli sunt Respō.nō vt.C.q̄ ca. ces.lon. tē po. p̄scri. l.hereditatem .ergo vsucapio non pōt ꝓcedere Sz contra. ff. quorum bonorum l.j.j.respōso.sed illud expone vt ibi.

d ¶ Bonoꝝ possessio.s.decretalis.

e ¶ Pro herede.hec oratio q̄n₃ accipitur ꝓ vero titulo:vt. ff. ꝓ here. p totū.q̄n₃ ꝓ falso:vt q: credebat se heredē cū nō sit:z ita hic accipit̄. z q̄n₃ agit̄ de petitio.heredi. vt.ff.

Possit̄ de re ꝓ hr̄de accipit̄ q̄n₃ ꝓ ꝓo

g ¶ Possessionē. q̄ est facti. Accursi⁹.

h ¶ Amiserit eā. s. possessionē que est facti.

i ¶ Inutile est . sz aget amodo rei vēdicatione cū sit dn̄s. Accursi⁹.

k ¶ Cōparatū. ↄtra colonū directū:ↄtra extraneos vtile vt.C. de sal . interd.l.j.ff. de inter di.l.j.

l ¶ Pro mercedib⁹ itē z ꝓ dā no si qd̄ ↄtulit in codē: vt. ff. de sal. interdict. l.j.z arg.ff.qui.ca.pig. ta. con.l. nō solum. Accursius florentinus.

m ¶ Pepigisset.s.tacite:vt.C.locati l.certi iuris. Sz qd̄ differt iter hoc interdictū z seruianā actionē. Rñ. in seruiana oportet locatorē ꝓbare

titu.q̄n₃ ꝓ falso.

Interdicti saluiani z actionis seruiane differentia.

colonū fuisse dēm tēpore obligationis: vt. ff. de pigno. l. j. §. cum prediū in fine. 7 l. 7 que nōdum sunt. §. qd dicit. sed interdicto isto sufficit si pbet ipsum possedisse: vt. ff. de sal. interdic. l. j.

terdictū. 7. ff. de acquirē. pos. l. exit9.
h Ingēs. id est magna. 7 hec eadem contētio 7 in aliis interdictis retinende possessionis est: vt est in illo de superficiebus: vt. ff. de superficieb9. l. j. j. rñ. itē in illo de itinere actu- qȝ 7 via pua. vt. ff. d iti. actu. pua. l. j. j. respon. Itez d aq quo. 7 esti. Itē inter eos ducunt aquā peundem riuū: q cotriuales dicuntur. Item inter eos qui ex eodez castello: vt. ff. de aqua quoti. 7 esti. l. j. j. rñ. 7 l. si qs ius. §. iter corriuales. 7 §. ait pretor qui ex castello. In his em oib9 interdict vbi de incorporaliū quasi possessione agit est idem modus agēdi qui in duobus istis. Et ideo in. ff. nouo cōtinue post illū titulū vti possidetis: 7 illi supradicti ponūt p ordinē.

Interdicta sūt multiplicia.

Uti possidetis. Utrobi sint.

a Uti possidetis quo de rebus imobilibus dicit: sȝ vtrobi de mobilibus: vt j. eo. §. sed iterdicto.
b Pro petate. ob hoc quidē cōparatū est: sed et sine hac cōtrouersia ppietat dabit: vt si d sola possessiōe cōtendatur sm Johā.
c Uter petere debeat. id ē quis sit actor et qs reus.

Retinēde possessionis causa cōparata sūt interdicta vti possidetis[a]: 7 vtrobi cum ab vtraqȝ parte de ppietate[b] alicuius rei controuersia sit: 7 āte querit vter ex litigatoribus possidere et vter petere debeat[c]. Nanqȝ nisi ante explozatum fuerit vtrius[d] eorū possessio sit non potest[e] petitoris actio instituti: quia 7 ciuilis[f] et naturalis[g] ratio facit: vt ali9 possideat: et ali9 a possidēte petat. Et qz lōge cōmodius ē possidere potius qͣ petere: id plerunqȝ 7 fere semper ingens[h] extitit cōtētio de ipsa possessione. Cōmodū autem possidendi in eo est qꝫ etiam si eius res non sit qui possidet: si modo actor nō potuerit suam esse probare remanet[i] in suo loco possessio: ppter quam causam cū obscura sunt vtriusqȝ iura contra petitorē iudicacari solet.

Uti possidetis pro rebus immobilibus vtrobi vero pro reb9 mobilibus cōpetit. hoc dicit Aretinus.

Sed interdictio quidem vti possidetis de fūdi vel[k] ediū possessione cōtēdit.

d Utrius eorum possessio sit. id est quis possideat.
e Nō potest. vt. ff. d iudi. l. inter litigantes. Accursius.
f Ciuilis. vt quia parit actionez in rem aduersario: vt. C. de ali. mu. iu. causa fa. l. j.
g Naturalis. vt quia nemo a se ipso posset petere sm naturam: vt ff. de arbit. l. penulti. 7 facit ad hoc bene. ff. vti possidetis. l. j. §. hoc interdictū.

i Remanet. facit. C. de eden. qui accu. in fi. 7. C. de rei vēdi. l. res. ff. si vsufruc. pe. l. vti frui.
k Uel edium. ff. vti pos. l. j. j. rñ. Accursius florentinus.

Utrobi vñ dr. Possessio ē ꝓprie de ĩmobilibus.

a ¶ Utrobi. hoc dicitur ab vtrum ꝛ vbi: vt vtrum ponatur pro ad vel apud: vbi ponatur ꝓ quē q.d. apđ eum sit. Non fit autem mentio hic pos. cum mobilia proprie non possideantur: sed ĩmobilia tm̃: cum dicatur possessio quasi pedũ positio: vt.ff. de acq̃rẽ. possessiõe l.j. in ꝑncipio. abusiue tamen tam mobilia q̃ȝ ĩmobilia dicũtur possideri. Accursius.

Possessio vñ dr.

b ¶ Quorũ. s. duoꝝ interdictoꝝ.

c ¶ Interdicti tpe. id est tpe quo ꝓponitur interdictum.

d ¶ Aliũ dũmõ nõ aduersarium.

e ¶ Maiore. s. q̃ȝ aduersari⁹: vt.ff. de ꝓpo. signi. l. maiore parte.

f ¶ Possidebat. ꝛ sic citi⁹ vincebat in vti possi. q̃ȝ in vtrobi: ꝛ erat forte ratio: q꞉ citi⁹ mobilia transferũtur q̃ȝ ĩmobilia: vt.ff. cõmo. l.j. ꝛ.ff. de re iudica. a diuo pio. ꝛ.§.j. ꝛ.ff. de acq̃. possessio. l. si rem.

g ¶ Quãtum ad possessionez. no. q̃ȝtum ad possessionem: nam q̃ȝtum ad alia remansit differẽtia vt olim vti possidetis in rebus ĩmobilibus vtrobi in mobilib⁹ locũ habeat: vt hic dicitur. ꝛ. s. §. primo.

h ¶ Nec clam. cum multa sint genera violẽtiaꝝ q̃ ad pñs omitto: de hac vi q̃ inq̃etatiua dr que parit hoc interdictuȝ dic vt si me ararevel edificarevl' aliquid in eo facerẽ ꝓhibes cõtẽdẽs te possidere: hȝ locuȝ hoc iterdictũ: vt.ff. de vi et vi ar. l. vim facit. et.ff. q̄ vi aut clam. l.j.§. q̄ si. Quid si ille nõ contendat se possidere: sed solum iiuriatur mihi:ʼ Rñ. adhuc locũ habet hoc interdictũ: vt.ff. vti possidetis. si duo. §. si vicinus. Sed ꝛ actiõe iniuriarũ mihi teneẗ: vt.ff. de actio. empt. l. qui pẽdẽtẽ. Quid si nec possessionis rõne nec iniuria: sed q꞉ seruitutem se habere ꝯtẽdit:ʼ Respõ. si possidet in tentabo negatoriam: si ego possideo intentabo hoc interdictũ vt.ff. si seruitus vẽdiceẗ. l. ij. §. j. Clã

Uis inquietatiua q̃ parit in edictuȝ quod vi aut clã. aliter fit.

Utrobi[a] vero interdicto de rerum mobilium possessiõe cõtendimur.

¶ Licet interdictũ vti possidetis ꝛ vtrobi alium plurimũ differret: tamen hodie ille obtinet in vtroq; qui tẽpore litis contestare non vi nõ clã nec precario ab aduersario possidet. h. dicit Accursius.

¶ Quorum[b] vis ac potestas plurim inter se differentiam apud veteres habebant. nam vti possidetis interdicto is vincebat q̃ interdicti[c] tempore possidebat: si modo nec vi nec clam nec precario nactus fuerit ab aduersario possessionem: etiã si alium[d] vi expulerat: aut clã arripuerat alienam possessionẽ: aut precario rogauerat aliquem: vt sibi possidere liceret. Utrobi vero interdicto is vincebat qui maiore[e] pte ei⁹ anni: nec vi nec clam nec precario ab aduersario possidebat[f]. ¶ Hodie tamen aliter obseruaẗ: nã vtriusq; interdicti potestas q̃ȝtum ad possessionem[g] ptinet exequata est: vt ille vincat: ꝛ in re soli: ꝛ in re nobili qui possessionẽ nec vi nec clam[h] nec

Quis clam posside[t]

autem possidet qui clãculo me absente sibi possidere volẽs ingreditur fundũ meũ quẽ ego possideo: nec tñ suspicor me posse repelli. et ita me absente ꝛ inuito sepissime facit: vt.ff. ꝙ vi aut clam. l.iij.§. fin. Ille em̃ q̇ ingredit̃ hꝫ naturalem per introitũ suũ ꝛ ego ciuilẽ. Uel dic ꝙ ego retineo naturalẽ ciuiliter ingrediẽs: naturalem naliter. Sed nõne eam naturalem perdit statim cũ de fundo exit: ꝛ ad iudicium venit: vel etiam alis iret? Respon. non: immo animo retinet eam naturalem: vt facit fructuarius qui solem naturalẽ habet. Uel dic ꝙ si amittat eam nõ tamen nocet: quia adhuc hoc interdicto tenetur: licet ego possideam tantum: vt dicimus per. l. ff. vti possidetis. si duo. §. si vicinus. Precario autem possidet aduersarius a me: vt si precibus suis motus concessi sibi precario: vt. ff. de precario. l. j. in prin. ꝛ. §. j. ꝛ distingue in precario: qꝛ aut agitur: vt oĩs possessor in accipientẽ transferat̃ qd̃ fieri põt: vt ff. eo. in reb⁹. ꝛ. ff. de acqui. pos. l. põponi⁹. §. si is qui. aut vt nulla ꝛ hec valet. vt. ff. de preca. certe. §. is qui. aut vt habeat naturalem tm̃ qui accipit: ꝛ hoc valet: vt. ff. de precario.

Possessor clã[destinus] [na]tu[ralem] [ci]uilem [po]sses[sio]nẽ.

Preca[rio] pos[sidet] [...]io.

precario ab aduersario litis ꝯtestate tẽpore detinet.

¶ Quis dr̃ possidere: ꝛ ꝗ alius possidet. Et postremo solo animo retinet̃. ꝫ solo animo non acquiritur. hoc dicit Aretinus.

¶ Possidere autẽ videt̃ quisqꝫ non solũ si ipe possideat. sꝫ si eius noĩe aliquis in possessione[a] sit. licet is eius iuri subiect⁹ nõ sit qualis est colonus[b] ꝛ inquilinus. Per eos quoqꝫ apd̃ quos deposuerit q̇s aut quibus cõmodauerit ipse possidere videt̃[c]. Et hoc ẽ qd̃ dr̃ retinere[d] possessionẽ posse aliquẽ per quẽlibet q̇ ei⁹ noĩe sit ĩ possessiõe. Quĩ etiam solo aĩo quoqꝫ retineri possessionẽ placet. id est vt q̃uis neqꝫ ipe sit in possessione. neqꝫ eius noĩe alius tñ si non relin

l. ꝛ habet. §. eum. sed nunquid in oppreca. vinco habentem a me per hoc interdictum. scilicet vti pos. Respõ. non illum qui habet omnem possessionem cum hoc interdictum possessorem tueatur: vt. ff. vti pos. l. j. ꝛ. §. ij. ergo vico supradictos etiã si ego habebam possessionẽ ab alio vi vel clam vel precario: vt hic. ꝛ. ff. vti pos. l. j. §. fina. ꝛ. l. ij.

a ¶ In possessiõe sit. caute dicit: vt. ff. de acquirenda possessione. l. si quis autem. ꝛ. §. per quas personas vobis acquirit̃ §. ex his. nã nõ possidẽt isti. nec ciuiliter nec naturaliter s̃m Johannem. sed colonus ꝛ inquilinus ꝛ similes: vt hic: ꝛ. ff. de vsucap. non solum. §. quod vulgo. Sed. M. dicit eos naturaliter possidere: vt. ff. cõi di. l. cõi di. §. neqꝫ. sed illum intellige colonum possidere: scilicet aliij.

b ¶ Colonus. s. in villa sed inq̃lin⁹ in ciuitate: vt. ff. de acq̃renda possessione. l. re pignoris. Accursius.

c ¶ Possidere videtur. si ergo per alium possidet ergo non possidet: vt. ff. de acquiren. possessione. l. qd̃ meo. licet quidam dixerunt eos naturaliter possidere sicut ꝛ colonum vt superiori casu diximus.

d ¶ Retinere. licet animo teneat̃:

Colon⁹ ꝛ inquilinus nec ciuiliter nec naturaliter possident.

Nota.

quende possessionis animo: sed postea reuersurus inde discesserit: retinere possessionem videtur. Adipisci vero possessionem per quos aliquis potest: secũdo libro exposuimus [a]. Nec vlla dubitatio est: quin animo solo adipisci possessionẽ nemo potest.

¶ Recuperãde possessionum dicitur interdictum vnde vi cõpetens spoliato pro possessione quã eã habebat a spoliante vi vel clam vel precario et interuallo. h. dicit Aretinus.

¶ Recuperãde possessionis causa solet interdici: si quis ex possessiõe fundi vel edium [b] vi deiectus fuerit. Nam ei proponitur [c] interdictum vnde [d] vi: per quod is qui deiecit: cogitur ei restituere possessionem: licet [e] ab eo qui vi deiecit: vi vel clam vel precario possideat.

¶ Possessor per vim spoliatus si dominus sit a domino vel e[illegible] alio rem spoliatam et eius estimationem restituit [illegible] lia de vi publica vel priuata crimialiter punitur. Et armorum appellatione lapides et fustes continentur. hoc dicit Aretinus.

¶ Sed ex constitutionibus [f] sacris (vt supra diximus [g]) si quis rem per vim occupauerit: siquidem in bonis eius est: dominio eius priuetur: si aliena post eius restitutionem etiam estimationem rei [h] dare vim passo cõpellitur. Qui autem

nõ tamen animo queritur: vt. ff. de acquirenda possessione. l. quẽadmodum. et C. de acquirenda possessione. l. licet. et §. j. prime. Accursius.
a ¶ Exposuimus. §. per quas personas vo. acquiritur. §. ex his.
b ¶ Edictum aliud in rebus mobilibus. nam pro his cõpetit vi bonorum raptorum actio vt. ff. de vi et vi arm. l. j. §. hoc interdictum. et §. illud. et §. plane. nisi mobilia cũ immobilibus petantur. hoc interdicto vt. ff. de vi et vi arma. l. j. §. qui autem Accursius florentinus.
c ¶ Proponitur. i. datur.
d ¶ Unde vi. sed quare dicitur vnde vi? Respond. quia talia erãt verba pretoris: vnde illum vi deiecit &c. et ita a principio verborum pretoris sumpsit denominationem sicut et alia: vt quorum bonorum et similia: vt. ff. de vi et vi armata. l. j. in principio.
e ¶ Is. scilicet deiectus: vt quia hodie expoliaui te: vel quia cepi possidere rem tuam clam vel vi: in sequẽti vero die me expulisti: nam teneris mihi hoc interdicto: secus si incontinenti me reijcis: vt ff. de vi et vi arma. l. iij. §. cum igitur. et l. quod possessionem quod incõtinẽti accipe antequam ad alios actus extraneos diuertas: vt. ff. de duobus reis stipu. duos reos
f ¶ Constitutionibus. vt. C. vnde vi. si quis tantam.
g ¶ Supradiximus vt. §. vi bo. rap. §. quia tamen.
h ¶ Rei. scilicet proprietatis: sed in

Unde vi cõpetit res immobiles: vi bonorũ raptorum res mobiles.

Ponit casum.

aliquē de possessiōe pviz deiecerit: tenet lege iulia de vi[a] priuata: aut de vi publica: sed de vi priuata si sine armis vim fecerit: si autē cū armis eū depositione vi expulerit: de vi publica tenet. Armorum autem appellatione nō solū scuta et gladios et galeas: sed et fustes et[b] lapides significari itelligim⁹.

¶ Interdictorum ter[illegible]

[illegible] vtrobi [illegible]

¶ Tertia diuisio interdictorū hec ē: q aut simplicia sūt aut duplicia[c]. Simplicia sūt veluti ī qb⁹ alter actor alter re⁹ ē: q̄lia sunt oīa restitutoria aut exhibitoria. Nā actor is ē q desiderat: aut exhiberi: aut r̄stitui. Re⁹ aūt is ē a q desideratur vt restituat aut exhibeat. Prohibitoriorū aūt interdictorū alia simplicia sūt alia duplicia. Simplicia sunt veluti cū p̄tor phibet ī loco[d] sacro: vel in flumine publico[e] ripave ei⁹ aliq̄d fieri. Nā actor est q d̄siderat ne q̄d fiat: re⁹ ē q aliq̄d facere conat. Duplicia sūt veluti vti possidetis interdum et vtrobi[f]. Ideo aūt du

terdicto vti possidetis possessio estimatur: vt. ff. vti possidc. l. pe. §. ij.

[a] De vi p̄uata. pena aūt hmōi legis est tertie partis bonorum publicatio si sine armis: et legatio etiaz si cū armis: vt. j. de publicis iudicijs. §. itez l. iulia. de vi pu. et C. ad. l. iuliā de vi pu. l. qn̄q3. et. l. ij. et ff. de accusationibus. l. hos accusare. §. oīb⁹. Un̄ versus. Uis p̄uata reū deponit ab ordine rerū. Sed deportat si vis armata pbatur: vid. c. ij. extra de ordine cognitio. in glo.

[b] Et lapides. facit. j. de publi. iudic. §. itē lex. et. ff. de vi et vi arma. l. iij. in p̄n. et ff. de vbo. signi. l. armorum. Sz nūq̄d dz aliqs expectare se p̄mo pcuti q̄z pcutiat. Dicunt q̄dā q sic. vt arg. C. vn̄ vi. l. j. et ff. ad. l. aqliā. si ex plagis. §. tabernarius. Nos ꝫ. sed sufficit iust⁹ timor: vt. ff. ad. l. aq̄l. sz et si q̄cunq3. et ff. ad. l. cornel. de sica. l. is q. et. ff. de vi et vi armata. l. iij. §. q armati. Aduerte tn̄ q aliqn̄ vis infert psone: aliqn̄ reb⁹ vt no. glo. fina. in. c. significasti. scđo de homic. Et ibi vide q̄liter itelligit illđ cōmune dictū. Uim vi repellere lz. cum moderamine inculpate tutele.

[c] Duplicia. similis pōt fieri actionū diuisio nā q̄dam duplices sunt: vt familie herciscūde finiū regundorum et cōi diuidūdo: vt. ff. de iudi. l. ī trib⁹.

[d] In loco sacro. vt. ff. ne q̄d in loco sacro. l. j.

[e] Publico. vt. ff. ne q̄d in flu. pu. per totum.

[f] Utrobi. itē iterdictū de superficiebus: vt. ff. de superfi. l. j. §. pponit. et

Actionū. q̄dā sūt simplices q̄dā duplices.

plicia vocātur: quia par vtriusq̄ litigatoris in his cōditio ē: nec quisq̄ precipue reus vel actor intelligit. Sz vniusq̄sq̄ rē rei q̄ actoris partem sustinet.

Interdicta hodie sine solēnitate proponunt: et pro his actio in factum vbi locum vendicat. hoc dicit Accursius.

De ordine[a] et veteri exitu iterdictorū[b] superuacuum est hodie dicere. Naz quotiens extra ordinē[c] ius dicitur (qualia sunt hodie omnia iudicia) non est necesse reddi interdictū: sed perinde iudicatur sine interdictis[d] ac si vtilis actio[e] ex causa interdicti reddita[f] fuisset.

De pena temere litigantium.

dic vt.§.eo.§.retinende.

a De ordine.id est de antiq̄ solennitate cū qua pponebant inter dicta sub certis formis:vt diximus §.eod.in princip.

b Exitu interdictoꝝ.s.cuz antiq̄ solēnitate: sine ea tñ reddi pōt et pponi: vt.ff.de operis noui nunciatiōe.l.ptor ait.§.nō nulli.vl' ēt in factum actio loco cuiuslibet interdicti q̄ vtilis vocat: vt subijcit.

c Extra ordinē.id est extra antiquā solēnitatē:quod semp fieri videtur:vt subijcit:vt.§.d succes.sub. in prin.et.ff.de nego.gest.l.actio.et C.de formulis et ipera. actionū sublatis.l.j.et.ij.

d Sine interdictis.s.solēnibus.

e Utilis actio.scilicet actio in factū que dat loco cuiuslibet interdicti.Et nota q̄tuor esse genera actionis in factuz:vna est que ex omni edicto ve interdicto pretoris dat: vt hic:vbi specialis actio nō datur. Alia est legis aquilie subsidiaria qñ dānū datur de nō corpore in nō corpus:vt.§.ad.l.aquiliā.§.finali. que est ipsa pretoria est:vt.ff.de prescrip.ver.l.qui actionū.in fine. Tertium gen⁹ est extraordinariū:q2 ex varijs figuris causarū est introductuz q̄tiēs equū actionē dari:vt.C. de sacrosan.eccl.l.sancim⁹. Quartum gen⁹ē qd eq̄parat actiōi p̄scri. verbis.vna cū ista in factū ciuilis dicit:vt.ff.de p̄scriptis v̄bis.l.p̄ma in fi.et hz locū in tribus gñib⁹ negocioꝝ. p̄rio i ꝯcti bus inoiatis tribus. do:vt des. et do vt facias: et facio : vt facias:vt.ff. d p̄scriptis v̄bis.l.naturalis.§. j.et.ij.et.iij. Sz in q̄to inomiato ꝯtractu.s. facio vt des: hz locum actio de dolo:vt.ff. de p̄scriptis verbis.l.naturalis.§.cū si facio.Itē in scdo genere ex oi pacto incōtinēti āte vl' post apposito iuxta aliquē ꝯctū.vt.C.de pactis inter emptorē et vēditorē.l.ij.et.C.de pactis.l.petens.Itē in tertio genere vbicunq̄ dubitat de noie ꝯct⁹:vt patz in exēplis:vt.ff.de estimatoria actiōe.l.j. et.ff.de p̄scrip.ver.l.p̄ria p totū.et.l. iij.Quid sit actio in factū et ad q̄d cōpetat text⁹ cū glosa ē i.l.q̄tiēs.ff. de p̄scriptis v̄bis.et.in.l.in factū.cū ibi notatis.ff.de actiōib⁹ et obliga.

f Reddita.s.ab illo eodē p̄tore.

De pena temere litigantium.

Usq̄ nūc de ppositiōe actionum dictū est: sz q2 ꝯtingit eas interdū temere pponi:nūc de pena temere litigantium dicit. Accursius.

Actio scripti verbis i tribu gñib negocio rū hz cum.

Actionis i factū q̄tuor sūt genera.

Continuatio.

Nunc admonendi. Totus iste titulus diuiditur in tres partes. Primo continuat rubricam ad precedentia. Secundo ponit tres penas que temere litigantem coercent. Tertio dictas penas singillatim per exempla declarat. secunda ibi. Idque eo maxime. tertia ibi. Ecce enim. Acc.
a Sustinebant. scz magistratus qui iurat reddebant: vt ff. de origine iuris. l. ii. §. post originem.
b Maxime. i. certe
c Modo. id est aliquando. Et ita communiter exponitur quando bis aut ter repetitur: vt. s. quod cum eo. §. Ceterum. versi. sed sane.
d Pecuniaria pena: vt. i. e. §. fin.
e Iurisiurandi. scz calumnie: vt. i. proxi. §. sed quando. Respon. in futuro seculo: lz non in isto: vt. C. de iureiurã. l. ii. Accursius florentinus.
f Infamie. i. e. §. ex quibusdam.
g Constitutione. C. de iureiura. propter calum. l. ii. in princ.
h Nisi prius. non dicit quod prius reus quam actor iuret: sed priusquam audiatur actor: aut priusquam reus iuret: vt. C. de iura. calu. l. ii. in princi. que est contra.
i Ad contradicendum. no. diligenter capitula huius sacri. actor enim iurat quod bona instantia venit ad agendum: vt. C. de iuramento calu. l. ii. Item quod non dabit vel dedit aliquid iudici. vt proferatur pro sententia: vt in aut. vt liti. iurent in exor. litis. Item quod nullaz exiget vel faciat probationem calumniosaz: vt in auten. de his qui ingrediuntur ad appel. §. fin. colla. v. et reus iurat hec eadez: nisi quod primo capit. iurat se vti bona conditione. Quid continere debeat iuramentum calumnie no. glo. i. c. s. extra de iuramento calumnie. Unde versus. Illud iuretur quod lis sibi iusta videtur. Et si queretur verum non inficietur. Nil promittetur nec falsa probatio detur. Ut lis tardetur dilatio nulla petetur.
l Tripli. vt. s. de actionibus. §. tripli. Ubi quis per mendacium in dolum plus petens quam debeat in triplum condemnatur. Alii deponunt de libris illud de vel tripli: eo quod subiecta exempla non sunt huic versiculo apta.

Perium. Iuramentum de calunia prestatum ab actore quam a reo.

Periurus in alio seculo punitur.

Iuramentum de calunia continet v. capitula. Unde versus. Additio.

Temere litigantes triplici pena coartantur: pecuniaria: periurii: et infamie. h. d. Arretinus.

Nunc admonendi sumus magnam curam egisse eos qui iura sustinebant[a] ne facile homines ad litigandum procederent: quod et nobis studio est. Idque eo maxime[b] fieri potest quod temeritas tam agentium quam eorum cum quibus agitur: modo[c] pecuniaria[d] pena: modo iurisiurandi[e] religione modo infamie[f] metu coercetur.

Reus de calumnia iurat et quod prius iu... (rubric illegible in part) qui bona conditione que si temere litigauerit est ... h. d. Are.

Ecce enim iusiurandum omnibus qui conueniuntur ex constitutione[g] nostra defertur: nam reus non aliter suis allegationibus vtitur: nisi[h] prius iurauerit quod putans se bona instantia vti ad contradicendum[i] peruenit.

Negans id quod debet aliquando in duplo punitur. hoc dicit Arretinus.

At aduersus inficientes ex quibusdam causis dupli vel tripli[k] actio constituitur...

Mēdaciū facit quē puniri.

a ¶ Nole agat. Itē alibi: vt. C. de nō nume. pecunia. aut. ꝫ q̄ ꝓpriam. Itē alibi: vt si creditor negat sibi debitū solutū. nā postea ꝙ sit debituz ꝓbare cogit: vt. ff. de ꝓbatiōib9. l. cū ꝺ idebito.
vt. C. de iudiciis. rē nō nouā. §. pfōni. ꝛ facit in aut. de testibus. §. fina. col. xvij.
e ¶ Hec aūt. q̄ de sacro calūnie dicta sunt. ꝫ. e. §. j. ꝛ. ꝫ. e. §. itē actoris. ꝛ. ꝫ. §. pri.

Itē possessor negās se possidere si ꝓbat ꝑdit possessionez: vt. ff. ꝺ rei vēdica. l. pe. ꝛ i aut. de triē. et semi. §. ad hec. Item al's: vt. ff. de iudi. l. eū. Accur.
b ¶ Est actio. ēt a principio: non soluz iſiciatiōe: vt hic. ꝛ. ꝫ. de actionibus. §. ait ille.
c ¶ Item actor. q̄si di. nō solū reus iurat ꝺ calūnia: vt. ꝫ. e. §. j. sed etiam actor: vt i cōstitutione nostra dicitur: vt C. de iur. calūnie. l. ij. in princi.

stituitur: veluti si dāni iniurie aut legatorum locis venerabilibus relictorum nomine[a] agatur.

¶ Quibus in certis casibus siue negetur siue fateatur vltra simplū cōdēnatur. h. d. Areti.

¶ Statiz aūt ab initio pluris q̄ simplici ē actio[b]: veluti furti manifesti q̄drupli: nec manifesti dupli. nā ex his ꝛ aliis q̄busdā causis: siue q̄s negetur siue fateatur pluris q̄ simpli est actio.

¶ Actor de calūnia iurare tenetur. h. d. Aretinus.

¶ Itē actor[c] q̄z calūnia coercet naz ēt actor pro calumnia iurare cogitur ex nostra constitutione.

¶ Aduocati iuramento

¶ Et rei de calūnia iurare debent. h. d. Are.

¶ Utriusq̄ etiā partis aduocati iusiurādū subeunt[d] qd̄ alia nostra constitutione comprehēsum est.

¶ Olim actor calūniose litigans in decima parte litis puniebat: hodie quo pena periurii ꝛ victus cōdēnabit in expēsis. hoc dicit Aretinus.

¶ Hec aūt[e] oīa ꝑ veter. calūnie actione[f] ītroducta sunt q̄ ī dissuetudinē abiit: q2 in partē decimaz litis actores mulctabat: qd̄ nusq̄ factuz esse inuenim9: sed ꝓ his introductū est: ꝛ prefatū iusiurādū: ꝛ vt improb9 litigator etiā dānū et impensas litis inferre aduersario suo cogat.

f ¶ Actione. actio et q̄daz erat q̄ tenebat actor q̄ ꝑ calūnie litigabat in decimā ꝑtē litis qd̄ hodie corrigit: sed ꝛ hoc hodie iur autētico i antiquū redit statū: lz nō iure illi9 actionis: sed ꝑ iudicis officiū: vt in aut. de litigiosis. §. ad excudēdas. ꝛ no. ex hoc §. ꝛ ex dicta aut. de litigiosis. et ex. l. ff. de regulis iuris. l. q̄ ius. §. nemo. ꝛ ex. l. ff. de petitio. hereditat. l. ill'ꝺ. ꝙ nisi iprobe ꝛ calūniose litigauerit: nō ꝺbeat ꝯdēnari in expēsis: vt. ff. de iudiciis. l. eū q̄. ꝛ C. ꝺ fructib9 ꝛ lit. expēsis. l. nō ignoret. lz i. C. de iudiciis. l. ꝓperādū. §.

Aduocati ꝑtiuz an debeāt iurare.

d ¶ Subeunt. scilz ꝙ iustū ꝛ fidele patrocinium prestent: vt in cōstitutionibus ꝺr: sed tñ in consuetudine non habet: ꝙ iuret: lz lege caueat:

Uictus victori non ſꝫ dz in expensis ꝯdēnari.

ānaāt. indistincte dicat victū ɔdēnari victori in expēsis: sz ē intelligēdū cū iā dicta determinatiōe si calūnio se. hoc agit: vt in aut. de iudicis §. oportet. colla. vj. Accur.

exēpla de maleficijs: ⁊ qttuor de cōtractib° vel quasi. ⁊ ista continētur his versib°. Judice dānatos infames reddit vbiqz. Quod vi diripit: iniuria. furta: doliqz. Actio mandati: tutele: depositiqz. Directe si pro socio cōmunis vtriqz. Accursius florētin°.

¶ [illegible]

Ex quibusdā iudicijs dānati [a] ignominiosi fiūt: veluti furti: vi bonoꝝ raptoꝝ: iniuriarum: de dolo. Itē tutele: mādati: dpositi direct[b]: nō ɔtrarijs actiōib°. Itē p socio q ab vtraqz pte directa est: ⁊ ob id q libet ex socijs eo iudicio dānatus ignominia notat. Sz furti qdē aut vi bonorū raptoruz: aut iniuriarum: aut de dolo: nō solū dānati notātur ignomia: sz ⁊ pacti[c] et recte. plurimū em interest vtrū ex delicto aliquis aut ex cōtractu debitor sit[d].

¶ [illegible]

Omniū aūt actionum instituendaruz principiū ab ea parte edicti pficiscit: q pretor edicit[e] de in ius vocādo. vtiqz em in pmis aduersari° in ius vocandus est: id est ad eū vocand° qui ius dicturus[f] sit. Qua parte ptor parentib° ⁊ patronis: itē parētib° liberisqz patronorum ⁊ patronarū hunc pstat honorē: vt nō aliter liceat liberis liber-

a ¶ Dāni. scz suo noie nisi pcurauerit: non si pcuratorio: vt. ff. de his q notātur infamia. l. furti. §. si qs. Et hoc si a iudice ordinario vel delegato. sit ɔdēnat°. sec° si ab arbitro: vt. ff. de his q notant infamia. l. qd §. §. ex cōpromisso. Accur.

b ¶ Directis. et ob id tutor cōuēt° a pupillo ⁊ dānat° infamat. Idez in alijs directis: sec° si eɔ tutor pupillū faciat ɔdēnari: vt hic. ⁊. ff. de his q notāt infamia. l. j. Et nota qr in ea su etiā ɔtra infamat: vt hic. ⁊. ff. de his q notant infamia. furti. §. mādati. Item nota ꝙ qttuor hic ponuntur

c ¶ Sz et pacti. s. precio eris sine iussu ptoris. vt. ff. de his qui notantur infamia. l. in actionib°. et. l. furti. §. pact°. Accursi° florentin° legum doctor.

d ¶ Debitor sit. vt ff. de his qui notantur infamia. furti §. fin. Accursius florentinus legum.

e ¶ Edicit. i. edictum proponit de in ius vocā: vt. ff. de in ius vocan. l. iij. §. pretor. et per totum titulum. Accursius.

f ¶ Dictur°. sic. ff. de in ius vocā. l. j. Accursius florentinus.

Luat in corpe qui non hz in ere.

a ¶ Solidorum quinquaginta. als quasi inofficiosus castigatur si pro inopia penã soluere nõ possit: vt. ff. de in ius vocã. l. pe. et fi. Et itellige hoc in emãcipatis filiis: als nõ posset esse iudicũ inter pr̃ez et filiũ: vt C. de i ius vocã l. fi. et diximus s. de actio §. cum quoque: Itẽ no. hoc quod aureus pro solido accipitur: vt ff. de in ius vocã. l. libertus et. l. iij. cum dicat aureorum et hoc dicit solidorum. Item no. quod septuagintaduo aurei faciũt librã auri: vt. C. de suscep. et arch. l. quotiẽs lib. x. Accur. florentinus.

Aureus pro solido sumitur. Libra auri cõtinet lxxij. aureos.

tisque eos in ius vocare: quod si id ab ipso pretore postulauerint et impetrauerint. Et si quis aliter vocauerit: in eũ pena solidorum a quinquaginta constituit.

¶ De officio iudicis.

¶ Iudex dz iudicare ẜm iura scripta vel consuetudinaria: et sententiã suã ẜm materiã actiõis ppositȩ ferre qd̄ primo ostẽditur noxali actiõe. hoc dicit Accursius.

SUperest[b] vt de officio iudicis dispiciamus Et quidẽ in primis [c] illud obseruare dz iudex: vt aliter non iudicet quam qd̄ legibus aut constitutionibus[d] aut moribus[e]

Continuatio rubrice est duplex.

¶ De officio iudicis. ¶ Ista rubrica continuatur ẜm Io. fa. Quia visum est. s. de actionibus. verum quia officium iudicis loco actionis aliquãdo habetur: vt. l. actionis verbo. ff. de actio. et obliga. ideo post actiones ponit de officio iudicis. Uel potest continuare quod iudicium consistit ex tribus personis: videlicet ex persona actoris: rei et iudicis: vt. c. fortis. et. c. forus. de verbo. signi. Sed. s. dictum est de actionibus: et sic de persona actoris: de exceptionibus: et sic de reo. sequitur necessario videre de tertio: et sic de iudice: et de eius officio. Et istã cõtinuationẽ infert glo. hic in nigro.

diuisio.

SUper est. ¶ Totus iste titul. diuiditur in sex partes. Primo ponit generaliter quid spectat ad officium iudicis circa sententiam. Secundo quid ad ipsum pertinet circa condemnationem malorum seruorum. Tertio quid in actione in rez. Quarto quid in actionibus vniuersalibus. Quinto quid in psonalibus. Sexto quid in iudiciis diuisoriis secunda ibi. Ideo. tertia ibi: Et si i rez. quarta ibi. Et si hereditas quinta ibi. Si ad exhibendum. sexta ibi. Si familie herciscunde.

b ¶ Superest. sed vnde superest? Respond. quia de actoribus diximus et de reis. sequitur vt et de iudice qui cedet in iudicio dicamus et eius officio circa que versatur.

c ¶ In primis. id est in principalibus vel inter principalia. namque primo libellus dandus est: vt. C. de lit. contesta. autenti. offeratur. et cause examinatio procedere debet hanc obseruantiam que circa sententiam adhibetur: vt. C. de iudi. l. iudices. vel dic in primis: scilicet obseruantiis. scilicet circa sententiã adhibẽdis. nã et alia sunt obseruãda: scz quod det in scriptis: vt. C. de sentẽ. ex picu. recitãdis. l. fi. et sedẽdo: vt i aut. vt ab illis et quod sup. §. sancimus. colla. v. sz hoc ẽ pncipale quod ẜz legẽ iudicet: vt hic sequitur. Accur.

Libel[lus] in cã [d]ãdus [est]. Snĩa in scriptis et sedẽdo ferẽda est.

d ¶ Cõstitutiõibus. s. imperatorum.

e ¶ Aut moribus. id est cõsuetudine

Constitutio

que pro lege seruatur:vt.§.de iure naturali.§.ex non scripto. Sed qd si vnum eorum alteri contradicit? Respō.cōstitutio legi antique preiudicat:vt.ff. de leg.et senatuscon.l. non est nouum.et cōsuetudo p̄iudicat vtrique siue sit generalis:vt.ff.d leg.& senatuscon.l.d quibus.in fi. siue sit specialis in illo loco:scilicet tm̄ preiudicat vtrique:vt.ff. cōmunia p̄di.l.venditor.§.si cōstat.

prodictū ē. ¶ Ideoque si noxalis[a] iudicio aditus[b] est obseruare debet:vt si condemnādus videtur dominus ita debeat condemnare: publium meuium lucio titio in decem aureos cōdemno aut noxā[c] dedere.

¶ Iudex in actione reali reum ad restitutionem rei cum fructibus condēnat. In quo statim fiet exceptio: nisi reus nō habeat facultatem rei restituende: tunc [illegible] exceptio differtur. hoc dicit. Accursius.

¶ Et si in rem actū sit corā iudice siue contra petitorem iudicauerit absoluere debet possessorem: siue contra possessorem iubere eum[d] debet vt rem ipsam[e] restituat cū fructibus[f].

a ¶ Noxali. id est super. Accursius.
b ¶ Aditus est.scilicet iudex. Accur.
c ¶ Notā dedere. scilicet permitto.nam damni estimatio tm̄ est in obligatione.& in condemnatione: vt.ff.de re iudica.l. miles.§.j.&.ij. alias esset in certa sententia qd esse non debet:vt.§.de act.§.curare.
d ¶ Eum.scilicet possessorem.
e ¶ Ut rem ipsam.idem & si in personam:vt si res petatur vi possessa per actionem quod metus causa: vel ex stipu.ad retradendam:si autem in quantitate vel in genere aliquid petatur:tunc a petitione actoris absoluitur:vel condemnatur in repetita.Accursius.
f ¶ Cum fructibus.sed de quibus fructibus loquitur hic:nunquid de naturalibus:vt de pomis & cerasis & similibus.an pro de industrialibus. Respon.de naturalibus non:quia illi aut extant:& tunc per rei vēdicationem petuntur sicut ipsa.cum nullus etiam bonefidei possess. facit suos: vt.ff.de vsucapionibus.l.fructus. aut non extāt & tunc nō tenetur cū nec habeat nec dolo fecerit: quominus haberet. sed condi. sine causa estimatio debetur: vt.ff.si certum petatur.l.si & me.& vtroque casu cessat officium iudicis.de quo hic agitur:cū iure actionis petatur. Item de industrialibus non:si a bonefidei possessore percepti sunt percipiendo eos & separādo a solos suos facit & lucratur:vt.ff.de rerum diuisione.§.si quis a non domino. siue habeat titulum siue non: vt.ff.quibus modis vsufruc.amittatur.l.si vsufruc.&.ff.finium regundo.l.iiij.§.penulti.si autem non separauit adhuc ipsius fundi sunt: vt. ff.de rei vendicatio.l.fructus.sed dic de industrialibus loqui qui sunt percepti sed non consumpti a bonefidei possessore:nā cū sunt facti possessoris non rei vēdicatio:sed inoffi. petuntur vt.C.de rei vēdicatione.l.certum.§.

quidam sunt naturales quidam idustriales que actione sunt petendi.

bonefidei. Si autē malefidei sit de consumptis tenebit̄ conditiōe sine causa de extātib⁹ rei vēdicatio. nō dico eadē rei vendicatio. qua petit̄ res. sꝫ alia oīno: licet in petitiōe hereditatis sit sec⁹: vt C. de rei vē dicatiōe. l. certū. primo respō. De percipiēdis autem tenet̄ officio iudic. vt. j. e. §. illorū. ꝛ ff. de rei vē dicatiōe si nauis. §. fi. si ꝟo malef. pos sessor tit. habeat de ꝯsumptis tenet̄ ꝯdi. sine causa de extātib⁹ rei vēdicatio ne. a ꝑcipiendis ꝑpter titulum ex cusatur: vt. C. de rei vēdicatione. si fundū. nisi in quattuor casib⁹: vbi de percipiendis tenet̄ qui hꝫ tit. q̄s dic: vt. s̄. diximus de rerū diui. lo. §. si quis a non dn̄o. Accursius.

Possessor malefidei q̄ iure tenetur fructus restituere.

Sed si neget in presentiᵃ se possessor restituere posse et sine frustratiōe videbit̄ tēpus restituēdi cā petere indulgendū ē ei: vt tñ de litis estimatiōe caueat cū fideiussore si itra tp̄s quod ei datum est non restituisset.

In iudicio [illegible]

Snia an stati sit executioni mādāda.

a In presenti. nota in actiōe in rem incontinenti fieri executionē: secus in personalib⁹: q2 q̄ttuor mē sium spaciū dat̄: vt. s̄. de actionib⁹ §. quedā. ꝛ C. de vsufruc. rei iudic. l. ij. ꝛ iij. ꝛ fi. Et in criminali statim sentētia est executioni mādāda. C. de penis. l. cū reis. nisi in casib⁹ qui notant̄. xj. q. iij. cū apud. glo. in. c. q̄ renti. extra de offi. delega. Primus casus est qn̄ q̄s ē ꝯfessus de crimie: differt̄ executio donec appareat an velit in ꝯfessione ꝑseuerare. Secundus ē cū snia lata ē ꝯ mulierē pregnātē: differt̄ executio vsq3 ad tp̄s part⁹. Terti⁹ casus ē qn̄ princeps ex iracundia tulit sniaꝫ: tūc em̄ differt̄ executio vsq3 ad triginta dies: ad vidēdū si p̄nceps illā relaxabit. Quartus ē qn̄ insula est assignanda a p̄ncipe: ad quā debeat malefactor deportari. Quītus est si snia est in serū lata: differtur executio donec ratiocinia reddiderunt domino. Unde versus. In personali post menses quattuor in re. Proximus est omnis sententia ꝑficienda. Sic in criminibus: sed casus excipe q̄nq3. Cōfessus: p̄gnās: itatus: ꝛ insula seruus. Accursi⁹.

[illegible]

Et si hereditasᵇ petita sit eadem circa fructus interueniunt que diximus interuenire de singularū rerū petitiōeᶜ. Illorū aūt fructuuꝫ q̄s culpa sua possessor nō ꝑcepitᵈ: siue illorū quos ꝑceperit in vtraq3 actiōeᵉ ea-

b Et si hereditas petita sit. i. si hereditatis petitione actum sit et condemnatio secuta. naꝫ et ipsa est in rem et in personaꝫ. vt. s̄. de actio nibus. §. quedam.

Petitio hereditatis ē realis ꝛ ꝑsonalis.

c Petitione. vt restituantur fructus cuꝫ re: vt. s̄. proximo. §. Accursius florentinus legum doctor.

d Non percepit. scilicet qui titulum non habebat: al's ab istis percipiendis excusatur: vt modo diximus. Accursius florentinus.

e In vtraq3 actiōe. scꝫ in rem et petitione hereditatis. Accursius.

dem ratio pene[a] habetur si predo fuerit Si vero bonefidei possessor fuerit: non habetur[b] ratio consumptorū neq͙ non perceptorum. Post inhoatam autē petitionē etiā illorū fructuū rationū habetur[c] qui culpa possessoris percepti non sunt: vel percepti cō consumpti sunt.

¶ [illegible] exhibē debuit rem [illegible] iudicio [illegible] usucapta [illegible] moram in exhibēdo [illegible] cōdēnari: in quo veniunt fructus percepti post lit. cōtest. Et reo nō habēti facultatem [illegible] exhibēdi tēpus [illegible] qd exhibeat [illegible] qui si contumax i exhibēdo fuerit: condēnabitur in [illegible] actor in litem iurauerit. hoc dicit Angelus aretinus.

¶ Si ad exhibēdū actum fuerit nō sufficit si exhibeat rem is cū quo actū est: sz op[us] ē vt etiā rei cām debeat exhibere: id est vt eā cām habeat actor quā habitur[us] cēt si cū pmū ad exhibendū egisse exhibita res fuisset. Jdōq͙ si inter moras exhibēdi vsucapta[d] sit res a possessore: nihilominus cōdēnabitur. Preterea fructuum medij tpis. i. ei[us] qd post acceptū ad exhibēdū iudiciū añ rē iudicatā intercesserit: rōnē dz habere iudex: q͙ si neget reus cū quo ad exhibēdū actū est[e] in presenti se exhibere posse et tēpus exhibendi cā petat: idq͙ sine frustratiōe postulare videat dari ei dz: vt tñ[f] caueat se restiturū. q͙ si neq͙ statim iussu iudicis rem exhibeat neq͙ postea exhibiturū se caueat: cōdēnandus[g] sit in id qd actoris intererat si ab initio res exhibita esset.

¶ Judex in actiōe familie her. res singulas singulariter ad[iudicabit]. Et si vni plus valeat [illegible]

a ¶ Pene. pēe dicit: q[ui]a i pen. h[ab]ēdi. venniūt eadē actōe qua res: sz i rei vē. alia est p re alia p fructib[us] Accursi[us].
b ¶ Nō habet[ur] ratio. hoc ē verū p rei ven. vel p iudicis officiū: sz p cōdictiōez sine cā sic: cū bonū et equū sit vt ff. si cer. petat. l. si et me. fm q[ui]dā. Acc.
c ¶ Nō habet[ur]. nisi infans vl' pupill[us] fuerit possessor: vt ff. de rei vē. l. q͙ infans §. j. Accur.
d ¶ Usucapta sit. Sed qūo potuit vsucapi: cū interruptione facta i actiōe ad exhibēdū videat[ur] fa-
cta etiā in rei ven. vt C. de āna. excep. l. fi. Rñ. fm Johan. l. alia intelligit[ur] in trib[us] casibus ibi in littera positis nō al's: vt. ff. ad exhi. l. iulia. i fi. Alij dicūt illam generaliter intelligi p l. ff. de iudi. solem[us]. Et qd hic dicit circa res mobiles intelligi in quibus nō interrūpit[ur] vsucapio per lit. cōtest. vt. ff. de rei vē. l. si post. pma snia verior est.
e ¶ Actū est. et obtētum.
f ¶ Ut tñ caueat. vt s. e. §. sz si neget. vt ff. ad exhibē. de eo. §. si iusta.
g ¶ Condēnand[us].

Usucapio rex mobilium nō interrūpit[ur] per litis cōtestationem.

delato iureiurā. in litē: vt.ff. lit.iur.l. i actiōib⁹.

a ¶ Dz. scilet iudex. Accursius.

b Dictū ē. vt.§ de ac.§.q̄daz actiones.

c Consumpserit. vt hic⁊.ff. fami.herciscun.l.⁊ puto.§. sz et si dolo. Accur.

d Eadem interueniūt.scilicet vt fiat adiudicatio rerū ⁊ pecunie vt.§.eodē §.si fami. aut circa dāna data i reb⁹: vt.§.eodē §. proximo ⁊.ff.cōmuni diuidundo. l. iij.

e Non possit. nota nō posse fieri qḋ sine cōmoditate fit.

ra in pecunia condēnabit. Et heres q̄ p̄cepit fruct⁹ vel maleversatus fuit in re cōi tenebit coheredib⁹. h.d. Areti.

¶ Si fa.herciscū.iudicio actū sit singl'as res singl'is heredib⁹ adiudicare dz ⁊ si in alteri⁹ p̄sona p̄grauare videat adiudicatio debet[a] hunc inuicē coh'rdi certa pecunia (sicut iā dictū est[b]) cōdennare. Eo quoq̧ noīe coheredi q̄sq̧ suo condēnādus est: q̄ sol⁹ fruct⁹ hereditarij fundi p̄ceperit: aut rē hereditariā corruperit: aut consumpserit[c]. Que quidē siłr inter plures quoq̧ q̄̄ duos coheredes sub sequuntur.

¶ In actiōe cōmuni diuidūdo si sint plures res communes singulas singl'ariter iudex adiudicabit: ⁊ si vna plus valere vi altera in pecūia cōdēnabit. Si vero vna res sit q̄ diuisionem non recipiat adiudicabit vni insolidū ⁊ cōdēnabit [illegible] in pecūia. h.d. Are.

¶ Eadē[d] quidē interueniūt: ⁊ si cōmuni diuidūdo de pluribus reb⁹ actū sit: q̄ si de vna re veluti de fundo: si quidem iste fund⁹ cōmode regionib⁹ diuisionē recipiat: partes ei⁹ singulis adiudicare dz: ⁊ si vni⁹ pars p̄grauare videbit: is inuicē certa pecunia alteri cōdēnād⁹ est: q̄ si cōmode diuidi non possit[e]: veluti si homo forte aut mulus erit de quo actū sit: tūc tot⁹ vni adiudicādus est: ⁊ is īuicē alteri in certa pecunia cōdēnād⁹ est.

¶ In iudicio finiuz regundoꝝ iudex de fundo vni⁹ alteri adiudicat si viderit expedire. Eūq̧ cui de fundo alieno adiudicat cōdēnat in pecunia: ⁊ si qui maliciose reperit circa confinia gestū esse: eo nomine cōdēnat: ⁊ adiudicans rei dn̄ium in eum cui adiudicauit transfert. hoc

vt hic ⁊.ff. de verbo. signi.l. ne pos. proculo. Itez not. corp⁹ aliud diuiduum: vt fundus qui diuiditur sm voluntatē patrisfamil. vt.ff.de legā.i.l. qḋ in rerum natu.§.ij. Aliud indiuiduuz: vt homo: vt hic. et ff. de vsuca.l.reruz mixtura.

penulti..et ff. de suspec. tuto §. preterea.et.C.de calum.l.j.et.ff. de bo. libe.l. qui cum maior §. si libert⁹.et idem in notorio crimine vt diximus per.l.C.de accu.l.ea que.⁊ idem in crimie falsi fin. B. vt. C. de fal.l. vbi.; sȝ Johan. contra. et dicit ꝙ ibi pncipalit fuit accusatio falsi instituta.

a Publica. hec est ratio q̄re dicant publica.s. quasi popułica. sic §. de suspec.tuto. §. consequēs.⁊ intellige ꝙ al's possit esse abilis ad accusandū. non al's:vt.ff.de accu.l.qui accusare.

et in exercendis.

Publica [a] aūt dicta sunt ꝙ cuius ex pplo executio eoꝝ plerūqȝ [b] daf. Publicoꝝ [c] iudicioꝝ q̄dam capitalia sunt: quedā nō capitalia. Capitalia dicimus q̄ vltimo [d] supplicio afficiūt hoies: veluti aque ⁊ ignis interdictiōe [e] vel deportatione vel metallo [f]. Cetera si quaȝ infamiā [g] irrogant cū dāno pecuniario hec publica quidē sunt non tn̄ capitalia [h].

Crimē lese maiestatis ē publicū: ⁊ in duob⁹ casib⁹ morte nō extinguit: sȝ memoria dānati dānatur. h.d. Breuiatur.

Publica aūt iudicia hec sunt. lex iul. maiestatis q̄ in eos q̄ ɔ̄ imparatorē vel rēpublicā aliq̄d moliti sunt [i] suū vigorē extēdit. Cui⁹ pena animē [k] amissionē sustinet [l]: et memoria [m] rei etiā post morteȝ damnatur.

Ex lege iulia de adul. in qbus capi...

b Plerūqȝ.hoc ideo dicit:q2 qn̄ꝙ est publica accusatio: ⁊ tamē nō competit cuilibet ius accusandi: vt in crimine suppositi partus vbi accusant soli parētes:vt.ff.de fal.le.l. corne.§.j. Item ppter accusationē adulterij q̄ primo defertur certis psonis:vt.C.ad.l.iul. d adulterijs.l. Quis. Accursius.

c Publicorum.facit.ff.eodem.l. ij.Accursius.

d Ultimo supplicio.quod interpretatur mortem:vt.ff. de pecu.l.fi.

e Interdictione.que est mors ciuilis:vt.ff.de contrata.l.j. in fi.

f Deportatiōe vel metallo. has penas expone vt dixim⁹.§. quibus modis ius pa.po.sol.§. cum autez.

g Infamiaȝ.vt i.l.iulia de vi pri. vt.j.eodē. §. item.l. iulia de vi publica. Accursi⁹. florētin⁹.

h Capitalia. et iste appellantur relegatiōes vt.ff.co.l. ij.§. fina.

i Moliti sunt. cū effectu:tamen sola voluntas sufficit: vt C.ad.l.iu. ma.l. quisquis.

k Anime.anima ti corpis nam anima nō in hominis sȝ in potestate dei consistit.sic.C. de sacrosan.eccle.l.sancimus.in fine. — Ala est in dei ptāte.

l Sustinet.id est infert.Accursi.

m Et memoria.l.dicere etiā post mortem pōt accusari vt bona deferantur in fiscū ⁊ auferantur heredibus tanq̄ indignis : vt.C.ad.l.iul. maie.l.quisquis.et.l.seq.et q̄d diximus post mortē accusari: itelligas in duobus capitulis illi⁹ legis hoc est cum contra principē vel contra rempu.romanoꝝ est machinatus. id est nisus ad malū:al's finit morte vt cetera crimina:vt. ff.ad.l. iul. maie.l.fina. — Accusatur q̄s post ēt mortē.

a ¶ Item lex iulia.s. inter publica iudicia numeratur.
b ¶ Que.s.lex iulia de adulterijs.
Nota. c ¶ Gladio punit. sacrilegos em̄ nuptiarū gladio feriri oportet: vt C.de adulterijs. q̄. pe/nis.in fi.
d ¶ Cum masculis. nā in hoc casu ar/mātur iu/ra vt gla/dio ferian/tur: vt.ff. ad.l.iul.d adul.l. ca/pite, v. me/lius.C.ad l.iuliā.de adul.l. cū vir nubit.
e ¶ Lege iulia.s. de adul. naz hz hec lex multa ca/pi.vt.ff.de mino.l.au/xiliū.§. sz et vt et.ff.ad l.iul.d ad ult.capite quinto.

tulis est crimen pu/blicum: cuius pena aliter honestiores et aliter humiles puni/untur.h.d. Areti.

¶ Itē lex iulia.[a] de adulterijs cohercēdis q[b] nō solū teme/ratores alienarum nuptiarū gladio pu/nit[c]: sed et eos q cum masculis[d] nephādā libidinē exercere au/dent. Sz eadē lege iul.[e] etiā stupri flagi/tium punit cū quis sine vi[f] vel ẟginē vel viduā[g] honeste viuē/tē stuprauerit. Penā aūt eadē lex irrogat pctōribus si honesti sunt publicationem partis dimidie eorū bonorū: si humiles[h] corporis coertionez cum relegatione[i].

¶ Hoiem telo (id est quocūq3 quod manu emittit) occidēs: vel cū telo cā occidendi psequens lege corñ. de sic. punit. qua le/ge castigabit venefi/cus vel arte magica hoiem occidens vel malo medicamento publice occidēs. hoc dicit Aretinus.

¶ Itez lex[k] corñ. de sicarijs[l] que homici/das vltore ferro pse/quit[m] vl eos q hoies occidendi cā cū telo ambulant[n]. Telum autem (vt caius no/ster ex interpretatio/ne legum duodecim tabularum scriptuz

f ¶ Sine vi.qd si vi.habet.j.e.§.si aūt p vim.
g ¶ Viduā. adijcias vel puerū. et dic de vidua et de ẟgine: nisi sint me/retrices vel licite cocubine: vt hic subicit honeste. et.ff. de adulte.l.stu/prum.j.rn.et.§.j.
h ¶ Humiles. q sunt humiles vel hōesti: dic.vt.C.d incest.nup.l.hūilē.
Stupr. in trib⁹ i ¶ Cum relegatiōe. hec distinctio pene fallit in trib⁹ casib⁹ i qb⁹ cōmit/tit stuprū: et tn̄ maior pena imponit. casibus grauit punit. Primus est si qs in puerū cōmittit qr tūc gladio punit vt.s.eo.§.Item et qn̄ tutor stuprauerit eā cui⁹ est tu/tor: vt.C.si tu.pu.suā.l.j. Itē si fue/rit stupra/ta aliqua a suo pro/prio s̄uo: vt.C. de muli. que ser.pro.se immis.l.j. Et no.pe/nā stupri eē q̄nque/nalē: nisi qn̄ p vim cōmittit: tūc em̄ si/ne presini/tōe tpis pt institui: vt ff.ad.l.iu. d adul.l. mariti.§. quinque/niū.et.§.fi. lz ¶ Itē lex corne. scz cōpu/tat inter publica iu/dicia. Stupri pena ē q̄nque/nalis.
l ¶ De sicarijs q̄re sic dicatur: dic vt.j.eod.§. sicarij.
m ¶ Persēqt.i.psequit eos q hōici/diū fecerūt cū ferro: nec em̄ p hāc le/gē occidit occidēs: sz deportat et oīa bona sua publicātur: vt.ff.ad.l.cor/ne.de sica.l.eiusdē.§.leg.et.l.pe.vel dic q psēqt hōicidas ferro: qr eos hodie occidim⁹: vt.d.l.eiusdē.§.fi.
n ¶ Cū reo ambulant.lz eos occi/dant: vt.C.ad.l. cor.de sic.l. is qui.

Et no. capitula ex qbꝰ aliqs. hac. l. tenet: vt. ff. ad. l. cor. de sic. l. j.
a ¶ Lapx. facit. s. ꝺ lterdi. §. q aut.
b ¶ Greca. hoc totũ qꝺ seqt omittas. Ac. Immo laboresvt itelligas

Est autez hoc grecũ tale. Belos est in oper apomacrothẽ pẽpete. qꝺ sic exponitur. Belos i. telũ estin est. op qꝺ apomacrothẽ. i lõgiquũ. pẽpete mittit. Sẽsus ẽ. Telũ ẽ qꝺ i lõgiquũ mittitur.
c ¶ A sica. vñ videbat q tm̃ q cum sica occiderẽt hac lege tenerent. Sz tñ gñalıꝰ hodie accipit sica ⁊ telũ p iterp̃tationẽ. vt. s̃. p xi. §. Est aũt sica vt subijcit

Expõ greci. Addi=tio.

reliquit) vulgo qdẽ id appellatur qꝺ ad arcu mittit: sz ⁊ oẽ significat qꝺ manu cu iusdã mittit: sequit q̃ vt lignũ ⁊ lapis[a] ⁊ ferrũ hoc noĩe cõtineat: dictũqz ab eo qꝺ in lõginquũ mittitur a greca[b] voce figuratũ.

Et sic hãc significationẽ inuenire possumus: et in greco noĩe. nã quod nos telũ appallemꝰ illi grece telos appellant: admonent nos epygrama i zerophilo verbis cautissime scripta. ¶ Sicari autẽ appellant a sica[c] quod significat ferreũ cultrũ. Eadez lege[d] ⁊ venefici[e] capite dãnant q ar-

cultellꝰ vtrıqz scidẽs quẽ portãt pegrim qñqz i baculo qdã: ita q non apparet. vñ ꝟ. Mucro latẽs sica: sicarius inde vocatur.

Sica id est. Vñ ꝟsus.

d ¶ Eadẽ lege. q̃ ꝺr corne. de sica.
e ¶ Venefici. nã plꝰ ẽ hoiez veneno

extinguere q gladio occidere: vt. C. de mathema. l. s. f ¶ Artibꝰ odiosis. i. artificijs odiosis. nã oĩs ars bona ẽ. g ¶ Susurris. i. icãtatioibus. nã hec snia reprobãda est: vt C. ꝺ male. et mathema. l. eorũ.

Ars oĩs bona ẽ.

tibus odiosis[f] tã venenis q susurris[g] magicis hoies occiderint[h] vel mala medicamenta publice vendiderint.

¶ Lex pompeia de parricidijs q cauet q occiderit parẽtes vel alios de quibus hic singulari pena plectat ẽ publici iudicij. Et cõmittens delictũ in se visus punitur q cõmittẽs in alio. h. ꝺ. Accursius.

¶ Alia deinde lex asperrimũ crimẽ noua pena perseqtur: que põpeia de parricidijs vocatur: qua cauetur vt si qs parentis[i] aut filij aut omnino affinitatis[k] eius que nuncupatione parentum par ricidij continetur[l]

h ¶ Occiderint. ẽ t dolo: vt. ff. de pe. l. si qs aliqd §. q abortiõis. secꝰ i cor. qr dolꝰ ẽ necessariꝰ: nec sufficit ẽt lata culpa vt. ff. ad. l. cor. de sica l. in. lege. i ¶ parentis accipe parẽtes et filios vsqz ad ifinitũ vt. ff. de in ius voc. l. qqz §. si. et l. sz si hac §. liberos lz ¶ Affinitatz. als affinitatz ⁊ als affectionis. l ¶ Cõtiet sed q hac

Dolꝰ in lege cor ne. ẽ ne cessariꝰ

appellatõe ↄtinet: Rñ. supiores ⁊ iferiores: vt dixımꝰ. Itẽ collaterales vt frẽs ↄsobrini: ⁊ patrueles ⁊ priores eis. itẽ affies qdã vt vxor nurꝰ gener: vitricꝰ puignꝰ: socer: ⁊ ẽt: prnꝰ: vt. ff. e. l. j. ⁊. l. sz sciẽdũ ⁊. l. cũ pr.

Parricidiũ qs psonas ↄcernit

a Preparauerit. forte ⁊ ſi nõ occiderit ẜm. P. et facit ꝓ eo. ff. eodẽ l. j. in fi. vel t. c. illũ in ſpãlẽ caſum.

b Extraneus ſit. nota extraneũ plus puniri ꝙ̃ ſi ipſe occidiſſet. vt hic: ⁊. ff. e. l. vtrum. ⁊ l. ſciente.

c Uel in annem i. flumen: vel ſi hec vicina ꝛ nõ ſũt beſtijs ſubijcitur vt. ff. eod. l. penulti.

d Suſtinebit. ſꝫ nonne et qui ſuperiores perſonas occidit hac lege corn. tenetur videtur ꝙ ſic: vt. ff. e. l. ij. Sed contra. C. eodem. l. j. dic ergo ꝙ hac lege cornelia teneť: ſed non accuſať. vel dic ẜm Jo. ꝙ non tenetur eadem pena ſ. capitali: ſed maior hic imponitur.

fata preparauerit[a]: ſiue clam ſiue palaꝫ id auſus fuerit: nec non is cuiꝰ dolo malo id factum eſt: vel cõſciꝰ criminis extitit: licet extraneꝰ[b] ſit pena parricidij punietur: ⁊ neqꝫ gladio: neqꝫ ignibꝰ: neqꝫ vlli alij ſolẽni pena ſubijcieť. ſed inſutus culeo cũ cane et gallo gallinaceo ⁊ vipera ⁊ ſimia ⁊ inter eas ferales anguſtias cõprehenſus: ẜm ꝙ regionis qualitas tulerit: vel in vicinũ mare vel in amnẽ[c] proijciať vt omniuꝫ elementorũ vſu viuꝰ carere incipiat et ei celũ ſuperſtiti: ⁊ terra mortuo auferať. Si quis aũt al's cognatione vel affinitate pſonas ꝯiũctas necauerit penaꝫ legis cornelie de ſiccarijs ſuſtinebit[d].

Publici [illegible] crimen legis cornelie de falſis [illegible] qua tenetur quicun[illegible] ꝙ aliqd de his que exprimuntur in textu commiſerit et pena eius in ſeruo eſt vltimum ſuppliciuꝫ in libero deportatio. hoc dicit Aretinus.

Itē lex cornelia de falſis que etiam teſtamentaria[e] vocatur penã irrogat ei qui teſtamentuꝫ vel aliud inſtrumentum[f] falſum ſcripſerit[g] ſignauerit: recitauerit: ſubiecerit: vł ſignũ[h] adulteriuꝫ fecerit: ſculpſerit: expreſſerit: ſciẽs dolo malo. Eiuſqꝫ legis pena in ſeruos vltimũ[i] ſuppliciũ ẽ: qđ etiã in lege de ſiccarijs ⁊ veneficis ſeruatur in liberos vero deportio[k].

e Teſtamẽtaria. ideo ſic dicta: qꝛ in teſtamento falſo ibi agitur.

f Inſtrumentũ. ſ. emptionale vel alicuius contractus.

g Falſum ſcripſerit. ⁊ ita veritatem mutauit: vt in auť. de fi. iſtru. § j. in princ. col. vj.

h Signum. i. ſigillum qđ in teſtamẽtis opponiť: vt. s. de teſta. § poſtea. itẽ ſignuꝫ qđ chartꝫ imponitur: vt qñqꝫ facilius fiat comparatio ex iſtrumentis: vt in auť. de fide iſtru. § oportet

Sigillũ qñqꝫ teſtamẽtis: qñqꝫ chartis imponiť.

i Ultimum ſuppliciuꝫ. qđ interptamur mortem: vt. ff. de pe. l. vl.

k Deportatio. đportatio eſt omniũ bonoꝝ publicatio: ⁊ ſic not. ꝙ ex eodẽ cõmiſſo plꝰ ẜui ꝙ̃ liberi puniũť vt h. et. ff. ad. l. cor. đ fal. l. j. § pe. ⁊. ff. ſi ex nox.

Pene diuerſificãtur ex pſonarum diuerſitate.

¶ Uim committens cum armis aliter q̄ virginem rapiendo deportabitur: si sine armis tertie partis bonorum publicatione damnabitur. Sz per vim virginē vel monialem rapiens vel prestans opē capite punitur. hoc dicit. Auctinus.

¶ Item lex iulia de vi publica: seu priuata aduersus eos exoritur qui vim vel armatam vel sine armis commiserint. Sed si quidem armata vis arguatur deportatio ex lege iulia de vi publica irrogatur. Si v͛o sine armis in tertiaz partem[a] bonorum suorum publicatio imponitur. Sin autez[b] per vim raptu virginis vel vidue vel sanctimonialis vel alterius fuerit perpetratus: tunc ⁊ peccatores et hi qui opem huic flagitio dederunt capite puniuntur s̄m nostre constitutionis[c] diffinitionē: ex qua hoc apertius possibile ē scire.

¶ Publicā sacrā vel religiosam rē furto subtrahens et talib⁹ opem prestans ex lege iulia peculatus q̄ publica ē capite punitur: aliter autē ex ea delictū ꝯmittens deportatur. h. d. Auct.

¶ Itē lex iulia peculat⁹ eos pūit q̄ publicā[d] pecuniā vel rē sacrā[e] vl' religiosaz[f] furatis[g] fuerit. Sz si q̄dē ipi iudices t͞pe administratiōis publicas pecunias subtraxerint capitali animaduersione puniūtur. Et nō solū hi: sz etiā qui ministeriū[h] eis ad hoc adhibe rint: vl' q̄ subtractas ab his sciētes suscepint[i]. Alij v͛o q̄ ī hāc legē īciderint pene deportatiōis[k] sub

cā aga. l. pe. ⁊. ff. ð pe. l. i fnoꝝ. imo ⁊ īter liberos mag̃ puniūt miores q̄z maiores: vt. ff. ð icē. rui. nau. l. pedi⁹

a ¶ In tertiam partem. Nota ex maioritate delicti maiorem penam imponi. vt h. ⁊. C. ad l. iuliā. de vi. l. ij. ⁊ facit. s̄. de interdic. §. q̄ autez. Itē hic damnatus fit infamis: vt. ff. ad. l. iuliā. ð vi p̄ua. l. j. j. rñ. Accur.

pena maior maiori delicto debet.

b ¶ Sin autem. dixit. s̄. qñ vi aliq̄s commiserit stuprū: vt. s̄. e. §. sz eadez. nunc qñ vi. vel continua cum superiori proxi. §.

c ¶ Constitutiōis. vt. C. de rapto. v͛. l. j.

d ¶ Publicam pecuniam. s. ciuitatis romane: non alterius: vt. ff. de fur. l. ob pecuniam. ⁊. ff. ad. l. iul. pecu. l. iiij. §. penul.

e ¶ Rem sacram. vt calices ⁊ thuribula que sacra sunt: vt. s̄. ð re. diui. §. nullius.

f ¶ Religiosam. vt in ornamenta sepulchrorum.

g ¶ Furati fuerint. vel etiam immiscuerit ita q̄ damnificauerunt rem publicam: vt. ff. ad. l. iulia. pecu. l. j.

h ¶ Ministeriuz. id est adiutorium.

i ¶ Susceperint. scilicet ad custodiēdū.

k ¶ Deportationis. deportātur. cm̄. ⁊ no. q̄ q̄nquēnio durat hec actio: vt. ff. ad. l. iul. pec. l. peculatus. Itē est speciale in eo q̄ cōtra heredes ichoetur: vt. ff. ad. l. iul. pecu. l. fi. Accursi⁹.

Peculat⁹ actio quiquēnio durat.

iungentur.

¶ Lex fauia de pla[illegible] penā capitis [illegible] irrogat sm Angelum.

¶ Est z inter publica indicia lex fauia de plagiarijs[a] q̄ interdū capitis[b] penā ex sacris ɔstitutionibus irrogat interdū leuiorem.

¶ Lex iulia de ambi[illegible] su repetūdarū annona z residuis q̄ i diuersis capitulis loquūtur diuersas penas (pterq̄ mortis) inferunt sm Angelum aretinum.

¶ Sūt preterea publica iudicia lex iulia de ambitu[c]: lex iulia repetūdarū[d]; et lex iulia de annona[e] et lex iulia de resi-

a De plagiarijs. ideo sic dicta: q2 orbato patre filio: vel dño suo hec lex punit orbantē hz eñi locū qñ aliquis distrahit alienū seruū vł filiū ita q̄ pater vel dñs nō potest rehabere: vt. ff. ad. l. fal. đ pla. l. j. et l. lege. z. l. eñ. z. l. pe. §. fi. itē tenetur q̄ liberū hominem de loco in locū trāsportat. vt. C. ad. l. fal. đ pla. l. qm. z hoc si dolo facit nō aliter: vt ff. ad. l. fal. de pla. l. legis fauiane. Itez hac lege tenet si quis seruuz in fuga cōstitutū vēdat vt emptio stati teneat: vt. C. ad. l. fal. đ plagi. l. i fuga. Acc.

Lex fauia de plagiarijs.

b Capitis penā. s. maiorē: aliqñ minorem capitalē cū capitalis al's sit minor: al's maior nā ingenu⁹ nobilis i metallū: ignobilis gladio feritur: seru⁹ vel libert⁹ bestijs subijcitur: vt. C. ad. l. fauianā. de pla. l. fi. et. ff. ad. l. faui. l. fi. in fi. Itē quedaz ciuilis pena olim imponebat q̄ cessat hodie: vt. ff. eo. l. finali.

Lex iulia de ābitu i q̄ttuor casibus habet locum.

c Lex iulia de ambitu. q̄ habet locum in quattuor casib⁹. Primo si quis dederit clā pecuniā vt aliquē sortiatur honorē nō in ciuitate romana: nā ibi cessat hec lex cū princeps ibi eligat: vt ff. ad. l. iul. de ambi. l. j. in prin. Ideo dixi clā: q2 palā pōt: vt. ff. de pollici. l. j. §. j. de offic. psi. l. barbarius. Secūdo hz locum qñ q̄s stat in magistratu vltra annum: vt. C. ad. l. iul. đ ambi. l. j. Tertio si q̄s ingredit domū iudicis cognoscētis de cā criminali. vt. ff. ad. l. iu. de ambi. l. j. Itē in q̄ttuor si q̄s iudex nouū vectigal instituerit: z ē pena cētū aureoz vt ff. ad. l. iu. de ambi. l. j. sed in casu de portat qñ scz is idē officiū ē assecut⁹: vt. C. ad legem iul. de ambi. l. j. sed fallit i assessore: vt C. đ acces. ses. l. liceat. Itez in pcōsule vt. ff. de offi. pcōsu. l. sfipe. vel dic ibi sex fascib⁹: id est sex mēsibus: q2 tantū durabat eius officiū.

Vectigal nouū instituēs in cētū aureis punitur.

Lex iulia repetundarum.

d Lex iulia repetūdarū. q̄ habet locum quādo iudex per pecuniā facit aliquid vł omittit: vt. ff. ad. l. iul. repetūdarū. l. j. ij. iij. iiij. v. vj. et. vij. Esculentū tamē pōt accipere iure veteri: dūmodo nō nimis magnū: vt. ff. de officio pconsu. in fine. sed iure nouo non nisi quando deficeret salarium: vt in autent. scriptum est exemplar zc. in medio pme col. Pena autem huius legis est ciuilis in quadruplū: vt. C. ad. l. iuliam repetundarum. l. j. criminalis extra ordinem: vt. ff. ad. l. iuliam repetun. l. iulia. §. hodie.

Lex iulia de annona.

e Lex iulia de annona. hec lex locum habet quotiens quis facit: vt annona carior sit: et est pena in eo statuta. xx. aureorum: vt. ff. ad. l. iuliam de annona. l. ij.

Lex iulia ꝺ residuis.

a ¶ Lex iulia de residuis. ⁊ hec lex hꝫ locū qn̄ aliquid supfuit ex aliq̄ administratione publica: ⁊ ipse in vsum suū ꝯuertit cui erat illa administratio commissa: vt. ff. ad. l. iuliā pec. l. ij. et iij. §. lege. Pena aūt hui⁹ legis est tertia pars quā accepit āplius q̄ꝫ debeat: qꝺ ꝑ. sic dicit vt eē in q̄druplum. Uel dic ampli⁹ tertia parte: qꝛ punit̄ i simplū: vt. ff. ad. l. iu. pec. l. iiij. §. sꝫ ⁊ q̄ pecuniā. i si. maxie: qꝛ pene restringēde sūt: vt. ff. de pe. l. interp̄tatiōe.

duis[a] q̄ de certis capitulis loquūtur: et anime q̄dē amissionē nō irrogāt: aliis aūt penis eos subiiciūt[b] q̄ p̄cepta eaꝝ[c] neglexerint.

¶ [illegible] ampliore publicoꝝ iudicioꝝ de [illegible] continuatur. hec

Pene sunt re stringē[de]

b ¶ Subiiciūt. scilicet leges predicte quattuor: vel dic ꝙ loquit̄ indefinite: vt patet in inferioribus.

c ¶ Earum. scilicet legum. nam in cōtractib⁹ et aliis que debēt de iure sortiri effectū ⁊ nō sortiunt̄ indicat lex nō valere: vt. C. de leg. ⁊ con. l. nō dubium. Itē in criminalib⁹ varie cōstituuntur pene quarū q̄dam sunt ordinarie que scilicet habent certā penā aliqua lege inductā: vt patet per multas rubricas ff. de publi. iudi. ⁊ i sequētib⁹. Alie sūt extraordinarie: vt. ff. ad turpillianū. l. ⁊. in priuatꝫ. ⁊. ff. ꝺ extraord. cri. l. j. ⁊ i sequētib⁹ titulis vsq̄ ad titulū de pub. iu.

[illegible]

¶ Sed de publicis. iudiciis hec exposuimus vt vobis possibile sit summo[d] digito: ⁊ quasi p̄ idicē[e] ea tetigisse. Alioqn diligentioꝛ eoꝝ sciētia vobis ex latioribus digestoꝝ seu pādectarū libris deo ꝓpitio aduētura ē[f].

d ¶ Sūmo digito. i. lōgiori digito cū quis tan gere pōt alti⁹ q̄ꝫ cū aliis q̄ ꝺꝛ medic⁹ al's medius. Acc.

e ¶ Per iudicē. i. p̄ aliū digitum qui dicitur index. Uel dicet meli⁹ ꝙ hec dicta sunt vt sit index siue demōstratio alioꝝ dicēdo rū: sicut ⁊ sub gallina ouū dimittit̄ ad hoc vt ibi alia faciat oua. ⁊ idē i his q̄ aucupātur ad colūbas.

Oua q̄ re sub galli nis ⁊ co lūbis di mittūt̄.

f ¶ Aduētura ē. vt. ff. de pub. iud. p̄ totū librū vsq̄ ad librū de appellationibus qui sequitur. Accursius florentinus legum doctoꝛ.

¶ Uelit rex celestis nr̄a crimina omnia ⁊ p̄uata ⁊ publica tollere: ne nos ethereas ad sedes impediant ascendere. Amen.

¶ Finis.

¶ Habes p̄uicat[illegible] [illegible] Iohannē de vingle [illegible] Stephani gueynard. [illegible] [illegible] xv. [illegible]

Nec lachrimis crudelis amor gramina rivis,
nec cythiso saturantur apes, nec fronde capellae

...ayores, y mas gra...
..., por ser contra la
...e Religion, pudien-
... deviendo absolverlas,
... los dichos, como de
... culpas, siguiendo las
...nes probables que les
...cian, por cuya causa
...nes no se atrevieron a
...erle a confessar de los
... pecados, de que no fue-
... bueltas por temor, y por
...ar que los demas Con-
...es harian lo mismo. Y a
... pies han llegado destas
... personas mas de ocho-
...as, que a no averse desa-
...do conmigo, se huvieran
...da condenado, por estar
...inadas, a no confessar
...s de los tales pecados,
...s quales les negaron la
...ucion, como assi me lo
...caron. Pues si tantas se
... a perdido sino huvierã
... a mis pies, por auer oi
... desahogo q̃ a todos da-
...n nuestras Missiones,
... seràn, pues, las que
... condenado, &c.
...gan, pues, vn caso
...ncõfirmacion des-
... el qual refiere Fray
... Garcès, flores esp.
... vn grande peca-
...ntessandose, muy
... de ciertos peca-
...icos, y de bestiali-

con agria reprehension, y viendo esto el contrito penitente le dixo. *Mire Padre mio que vengo muy pesaroso de mis pecados, y que no bolverè mas a cometerlos por quanto el mundo vale, &c.* No obstante esto que oyò el Confessor, le dixo: *Andad de ai q̃ no os puedo, ni quiero absolveros, porque sois vn bruto, &c.* Levantose con esto el penitente muy desconsolado, y poniendose en vn rincon de la Iglesia, fue tan grande el sentimiẽto, y dolor que tuvo de sus graves pecados, como tambien de no auerlo querido absolver, que muriò de repente, aunque sin saberlo el Confessor, que quedò continuãdo sus confessiones. Sucediò pues, que en la misma ocasion, entrò vn Pelegrino, y arrodillandose a los pies del mismo Confessor, empeçò a confessarse, con grandes muestras de verdadero penitente, diziendo tambien vnos pecados de bestialidad, y sodomia, empeçò tambien a alterarse el tal Confessor, y aun mas que con el otro que muriò, y le dixo: *Andad de ai, que no os quiero absolver de vuestros tan graves pecados, porque soys vna bestia, y como tal aveis vivido: y no teneis vos la culpa sino los*

la absolucion, como yo os la niego aora, y os huvieran echado al campo como bruto a mi, porque no quisieron confessar pecados tan graves, &c. Dixole con mucho rendimiento el Peregrino: *Mirad señor, que vengo muy contrito y con firmissimo proposito de la enmienda.* Respondiole. *Andad de ai que no quiero, ni puedo absolveros, &c.* Entonces el Peregrino descubriendo sus manos, y costado muy llagado, y mostrandole sus llagas brotando mucha sangre dellas, le dixo: *Cruel, y enemigo de que las Almas se salven, si yò baxè del seno de mi Eterno Padre, para remediar el mundo, y para que las Almas se salven, y encarguè a mi Apostol San Pedro, quando me pregunto de quantos pecados absolveria los pecadores, &c. y le dixe, non tantum septies, sede septuagies, &c. Como, pues, cruel, aviendo llegado a vuestros pies aquel pecador contrito, y muy bien dispuesto, lo desechasteis con tanta crueldad quando a muchos otros con mayores pecados, y de mayor numero, y no llegando con las muestras de dolor y proposito de enmendarse en adelante, como este los absolviesteis, por ser conocidos vuestros, y personas ricas, agasajandolos, y con mucho cariño recibiendolos? Pues esta sangre* [illegible] *denacion vuestra.* Y a[illegible] vn puñado della, que[illegible] to, y muy feo. Esto fue[illegible] do el mismo dia a vn[illegible] santa del modo que [illegible] cho, &c.

4 Y en confirmac[illegible] lo dicho, y para que v[illegible] dos, quan grande es la [illegible] cordia del muy Alto [illegible] y quanto estima vna Al[illegible] lo que le espera para q[illegible] se condene, quiero refe[illegible] caso singularissimo, [illegible] muchos que me hàn [illegible] do; y es de vna muge[illegible] entendida, que confe[illegible] se conmigo, me dixo [illegible] auia quarenta y seis a[illegible] tenia vn grande odio [illegible] contra Dios; y que [illegible] le auia quitado en [illegible] tiempo dicho, mas an[illegible] en todos los instantes [illegible] deseado vengarse de[illegible] porque le auia criado, [illegible] dole que era injusto, [illegible] &c. y que por [illegible] siempre, auia des[illegible] dos se condenar[illegible] &c. Y que en to[illegible] auia hecho la m[illegible] sa buena, ni a[illegible] Ave Maria. Y [illegible] me dixo, que [illegible] dandole me[illegible] Demonio; qu[illegible]

... confon- ... lo qual me ... que an- ... no logra, mas ... auer ... esfavamucho de Dios, ... ido a vn tan gran ... nes, ... ada de los sermo... y en espe- ... he auia oido ... nas d... el sermon ... que en ... fierno. Y que ... arenta y feis años ... los ... auia tenido intencion de ... confessarse, dixe a mis com- ... Ea Padres, qued- ... ñeros: Ea Padres, quede ... nos, porque sin duda ay ... mucho que hazer, y que ... mucho que hazer la voluntad del ... de ser la voluntad. el ... señor, &c. de que se ha ... quedò ... sin falta, porque fue harto ... muy contrita de dolor, como o- ... muriera de ... Andaluzia, que a ... està sin vida ... esta ... de ... vn a...

... no molestar con ellos, ... para que ... Confesso- ... se ahoguen, ni se ac- ... si llegaren a sus pies ... des pecadores, que es- ... do con disposicion, deven ... remediarlos, ... de lo hecho yà no ay ... sino el arrepenti- miento, que los confiessen.

5 Para desahogarse, pues, ... la opinion de vn so- ... porque ya impresso, es

... alguna Ley ... superiores, a cu- ... por los superiores, a cu- yo cargo està; y no contenga algun error, ni el Doctor pa- dezca alguna hora en el buen ... opinion de piedad. ... num. 2. Sil- vester ... Layman, Azor, Villalob. *Et alij multi con Pilliue, tom. 2. tract. 21. cap. 4 num.* 134. El qual cita a San- to Tomàs. ... *lib. art.* 10. Que dize, que esta doctrina se ha de entender, assi en las ma- terias de Derecho Divino, co- mo humano.

6 Tambien es opinion probable, la que levanta, ò funda de nuevo qualquiera ... hombre docto en solo la pa- recer, aunque sea contra la mas probable opinion. *Ita Vazquez,* 1. 2. *tom.* 1. *disp.* 62. *cap.* 4 *num.* 12. Azor, Villalob. Sayro, Palao, el Doctor San- chez. *Et alij.* Y aun la persona consultada de algun caso, puede siempre aconsejar por licito lo que él juzga por me- nor probable. *Ita multi apud Dianam* 1. *part. tract.* 13. *Ralti.* Y para hazer opinion comun, basten que cinco, ò seis Doc- tores Classicos, traten *ex pro- fesso,* vna materia. *Ita Navar. & multi apud Azor tom.* 1. *lib.* 2. *mor. cap.* 13 *in fin.* Y segun Pa- ...

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm